

BIBLIOTHECA

FF. PRÆDICATORUM

CONVENTUS

CIVIT. BENITIÆ

Lit. ....

Pl. ....

SVRIVS

HISTORIAE SEU VITAE SANCTORUM

SVRIVS

ST. ALBERT'S COLLEGE LIBRARY

HISTORIAE SEU VITAE SANCTORUM

JUXTA OPTIMAM COLONIENSEM EDITIONEM

NUNC VERO EX RECENTIORIBUS ET PROBATISSIMIS MONUMENTIS

NUMERO AUCTAE MENDIS EXPURGATAE ET NOTIS EXORNATAE

QUIBUS ACCEDIT

ROMANUM MARTYROLOGIUM BREVITER ILLUSTRATUM

TAURINENSI PRESBYTERO E CONGREG. CLERR. REGG. S. PAULLI CURANTE

OPUS

ILLUSTR.MO AC REV.MO

D. D. LAURENTIO GASTALDI

ARCHIEPISCOPO TAURIN.

DICATUM

VOL. VII.
JULIUS

AUGUSTAE TAURINORUM

EX TYPOGRAPHIA PONTIFICA ET ARCHIEPISCOPALI

EQ. PETRI MARIETTI

MDCCCLXXVII

JULIUS

VITA S. THEOBALDI PRESBYTERI

EREMITAE ET CONFESSORIS

A QUODAM EJUS CONTEMPORANEO FIDELITER CONSCRIPTA

Flor. saec. XI — Nat. Francus.

PROLOGUS. — Antiquos dominos et bellicosos gentium victores, vel civitatum conditores, novimus loquacium poetarum praeconiis, ut ita dicam, ad sydera tolli, et longissimis annalium sive historiarum ambagibus ad memoriam posterorum verbis crepitantibus audivimus frequenter vanissimo studio lectitando laudari. Quod si laudes falsorum Deorum seu suorum satellitum tanta efficaciâ verborum adornantur: cur non potius ad aedificationem audientium Dei omnipotentis gratuita dona quae suis fidelibus quotidie praestare non desinit, omni elegantia sermonis, prout ipse annuerit; debemus enarrare? Verus enim Propheta et Salvator mundi, dum de quinque panibus et duobus piscibus quinque millia hominum satiasset, turbis quaerentibus se constituere regem, ait: *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam aeternam* (Joan. vi). Et post pauca. Pater meus, inquit, usque modo operatur: qui sine testimonio bonitatis suae, nulum ordinem seculorum patitur: qui Ecclesiae decus in patriarchis et prophetis inchoat, in apostolica firmitate solidat, in martyrum victoria coronat, in confessorum munditia decorat, in virginum floribus exornat. Vere inquam usque modo operatur: qui Ecclesiam suam, in bello rosis ambit, et in pace liliis vestit. Unde ipsa Ecclesia, sponsa scilicet Dei, amoris telo vulnerata, sanctis praedicatoribus ait: *Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo* (Cant. ii). Per florem quippe tenera virtus inchoantium, per malum vero solida operatio perfectorum designatur. Ecclesia ergo fulciri se floribus postulat: quia infirmis quibusque inchoantium virtutem praedicari imperat. Stipari malis appetit: quia perfectorum mira facta fidelibus imitanda proponit. Igitur ne studiosas aures audientium, circumlocutione verborum, offendamus simpliciter ac fideliter, prout Deus concesserit, cur ita praelibavimus, aperiamus.

§ 1. Igitur Theobaldus *bonae indolis vir, gente Francorum, patre Arnulpho, matre vero Gisla oriundus, territorio Senonensi, castro autem Prunino ** educatus: Flos ut ita dicam, e spinis erupit. Parentibus vero non solum nobilibus, verum etiam clarissimis atque ditissimis enituit. Cujus nativitatem a sancto Theobaldo Viennensi Episcopo procul dubio veracium familiarium ejus relatione, et quod firmitus est, matris ejusdem beati viri assertione praenunciatam comperimus. Is etenim Praesul avunculus aviae sancti Theobaldi extitit, et ab eodem, aequivoci nominis vocabulum sortitus est. Qui dum aliquando colloquium haberet cum matre dominae Gislæ hujus beati viri genitrice, inter cætera ait: O generosa parens gaude et laetare, quia ex te prodiet mater quæ paritura est magni meriti filium, qui omnibus nostræ affinitatis hominibus præminebit, et ante Deum et homines magnus vocabitur. Huic etiam praesagio testimonium perhibuit, quaedam bonae voluntatis paupercula quæ jam gravidam matrem beati viri conveniens, verbis sic solatur amicis: Gaude domina, inquit, quæ in utero gestas filium, qui apud Deum præcipuum obtinebit locum, et suorum erit gloria parentum. O decus, o dulcedo nectarea. Beatus Theobaldus a Praesule prædicitur sancto, a paupercula, illi evangelicæ viduæ comparanda prænunciatur: ut veraciter illius credatur esse membrum, qui a prophetis est vaticinatus, ab angelo annunciatus, a militia coelestis exercitus collaudatus, a stella declaratus, a magis adoratus, brachiis senis Simeonis bajulatus, et ab Anna vidua in templo est Deus agnitus.

§ 2. Redeamus ad proposita et videamus de loco unde tantum decus emanavit, et ad laudem beati viri, ex quanta genealogia prodierit, et ex quali ambitione seculi ad voluntariam paupertatem conversus fuerit, clarius enucleare satagamus. Pruninum castrum ubi sanctum prædiximus ortum, populosus locus est, juris quondam illius Odonis famosi Comitis Campaniensis, cujus propinquum beatum virum fuisse clarum est. Viguit autem temporibus Henrici Augusti, et Henrici regis Francorum, et filii ejus Philippi. Qui ut adolescentiæ attigit metam, non lasciviam secutus est mundi, sed potius quicquid praeceptorum Dei auditu percipere poterat velut prudentissima apis in alvearium memoriae studebat convehere. Movebat animum adolescentis maxime eremitarum solitudo, quorum initium extitit Joannes et Elias, et post eos Paulus et Antonius. Aemulabatur victus eorum tenuitatem, vestium asperitatem, animi contemplationem, et angelorum in solitudine contubernium. His igitur et hujuscemodi facibus accensus clandestina discessione adiit quemdam eremitam in quadam insula Sequanae latitantem, cui cordis sui aperuit ardorem

* Gallice *Thibault*.

** *Provins* in regione quam dicunt *la Brie* in Campania.

non comburentem, sed illuminantem. Cum quo inito consilio, assumptoque Gualtero quodam milite socio, ascensis uterque equis, cum singulis armigeris ad Rhemensem civitatem pervenerunt.

§ 3. Miles ergo Christi Theobaldus, relicta domo, patre, matre, fratribus, mancipiis, amplissimisque praediis cum omnibus seculi pompis, quasi proximo Pascha accincturus militiae cingulum, cum jam dicto socio iter arripuit. Cumque apud sanctum Remigium in praedicta civitate hospitati fuissent occasione alloquendorum amicorum, armigeris atque equis in hospitio relictis, pedestri itinere noctu ad interiora pertentaverunt progredi. Inventis vero duobus peregrinis, exuti suis optimis ac militaribus indumentis, illorumque induti resarcitis, ut ita dicam, tapinis, nudis pedibus pervenerunt ad locum qui dicitur Pitingo, in teutonicorum videlicet regno. Ibique multo tempore voluntariam paupertatem pro Christi amore sustinentes, cum multo labore victum sibi quaeritabant. Nam sicut generaliter non specialiter de Joseph canitur in psalmo: manus eorum in cophino servierunt, et usque ad vilissima ac laboriosa rusticorum opera devoluti sunt: scilicet lapides ferendo, foenum e pratis secando, stabula curando, et maxime, ut idem simpliciter postea referebat, carbonibus ad opera fabrilia facienda, victum sibi cum parvo censu providebant. Tenuissimo igitur collecto nummorum quaestu ad sepulchrum sancti Jacobi, in Galicia Hispaniae parte, nudis, ut jam diximus, pedibus perrexerunt. Cumque inde reverterentur, diabolus in itinere humana specie assumpta, per obliquum in via se prosternens compulit virum Dei ruere. Illo Christi nomen invocante, Crucisque signo se muniente, malignus hostis evanuit. Nec mirum si viro Dei praeparavit casum, qui Domino nostro Jesu Christo ausus est suadere ruinam, dicens: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Treverensem demum urbem cum collega repetens, reperto ibi patre, admodum contristatus est. Romam deinde regressus desiderio videndi sepulchrum Christi, Venetiam quasi mare transiturus, expetiit.

§ 4. Amabilis igitur Domini Theobaldus hac intentione Italiae fines oberrans, tandem pervenit ad locum, cui vetustas Salanica * nomen indidit. Perlustrato vero loco, et Divina, ut credimus, dispositione, reperit saltum adeo spatiosum, et ruinas quasi veteris ecclesiae. Ibi post longinqui itineris fatigationem resedit, et a dominis loci, habitationis domum sibi poscens, libenter illis concedentibus impetravit. Compacto vero parvo tugurio confidenter ibi habitare coepit, et angelicam vitam in terris actitare inchoavit. Primum a carne et omni pinguedine se abstinuit. Demum vero pane hordeaceo et aquâ tantummodo usus est. Ad postremum a pane et omni potu se abstinens, fructibus tantum et herbis, earumque radicibus aliquantis annis vixit: semper usus

* *Salanga* in Dioec. Vicentina; Ditione olim Veneta.

cilicio. Divina igitur dispositione actum est, ut proficientibus meritis, omnes ecclesiasticos gradus usque ad sacerdotium in Vicentina Ecclesia adipisceretur, praesidente ejusdem Ecclesiae cathedrae Sindekerio Praesule, viro in Ecclesiasticis et secularibus negotiis strenuissimo.

§ 5. Jam vero quis explicet digne, quas cruces corpori suo saevus persecutor induxerit, cum quotidie crucem suam bajulando Christum secutus fuerit, quis digne valeat enarrare? Quinquennio igitur, ut ejus fideles et familiares contestantur, nunquam jacendo, sed sedendo somnum percepit, et hoc tanta peregit cautelâ, ut quasi tota nocte in somno mansurus, diligenter pannis tegeretur. Post abscessum vero ministri sui, statim exurgens conticinii tempora in precibus et laudibus Dei, extensis manibus continuabat. Horâ vero surgendi ad matutinales hymnos, ut suos latèret, ad stratum proprium regrediebatur. Illud autem stratum primo quidem quaedam arrha aequalis superficiei extitit, substrato quodam lineo linteolo, et capite admoto trunco durissimo superadditoque laneo pileo suae peregrinationis ab aestu defensore. Demum vero, cum omnia corporis sui membra armasset supradicto linteolo supposuit cilicium, et pro archa usus est quodam lato et dolatili ligno. Biennio autem expleto, ex quo vir Dei jam dictum coeperat incolere locum, socius ejus Gualterus cum bona confessione naturae solvit debitum, et ut credimus, conjunctus numero fidelium.

§ 6. Beato igitur Theobaldo non defuerunt tentamenta antiqui hostis, ne videretur illius beatitudinis expers, de qua Jacobus ait: *Beatus vir qui suffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitae, quam repromisit Deus diligentibus se.* Nempe quadam nocte, ipso in stratu recumbente, nec tamen dormiente, malignus spiritus, magna vi quatiens parietem, affuit, et virum Dei, ad nocturnales hymnos nomminatim compellans, surgere hortabatur. Cumque ille motus his clamoribus, quemdam e fratribus se vocare putaret, ad cellulam ejus properavit, huncque quiescentem, obserato ostio, invenit. Diabolica igitur cognita illusionem, Trinitatem sanctam invocavit, hostem, muniendo se signo Crucis, fugavit, et eum quasi rusticorum multitudinem securibus sylvam prostrantium discedere audivit. Quodam tempore, sancto legationem pacis agente, dum in plaustro sedens apud Leonicum castrum flumen novum pertransiret, nam prae defectione pedum non valebat longius progredi, diabolus eum in flumen conatus est praecipitare. Una enim ex rotis plaustrum subito nusquam comparuit. Tamen non praevaluit inimicus ut virum Dei aliquatenus humectaret, sed ita a voragine fluminis, ac si levis pluma sive birota inhumeatus exilivit.

§ 7. Hactenus in nocte laborum vel tentationum narrationis iter direximus. Nunc ad ea quae plena sunt gaudiis, sicut in die

honeste ambulantes, succingamur. Saepe et frequentius, ut veraces et cauti ejus familiares, Christo teste, affirmant, visione Angelica hic beatus meruit visitari, et aliquando in specie columbae, aliquando in specie viri, et in aliis schematibus quae ipse solus noverat, spirituum supernorum affatibus dignus fuit mulceri. Quadam die cum sua commissa lugeret, et more Caleph filiae * irriguum inferius et irriguum superius suspiraret, vox ad eum facta est: Noli flere, dimissa sunt tibi peccata tua. Eodem tempore sancti Hermagoras et Fortunatus **, in quorum honore oratorium cellulae habebatur consecratum, cum magna ei claritate apparuerunt atque dixerunt: Gratiam et benedictionem a Deo consequaris, qui tam sedulo nostri memoriâ huic ecclesiae deservis. Eadem tempestate quidam ejus minister nomine Odo nimia febris et fici addictus erat infirmitati, ita ut in promptu putaretur vitam exalare. Cumque saepius precaretur Sanctum pro se orare, primo quidem renuit, et columbina ut erat simplicitate respondit: « Dei voluntati contraire timeo, cujus nutu te esse infirmum cognosco. » At ubi vidit ingravescente morbo, mortem imminere fidei ministro, dolens de ejus absentia, jussit eum ferri ad ecclesiam. Cumque eo praesente Missarum sacrificia celebraret, mysteriis Christi illum participavit. Eadem horâ frater ad cellulam suis pedibus rediit qui aliorum adminiculo fuerat delatus.

§ 8. Audientes igitur pater et mater inclytam famam beati filii, cum multa nobilitate ad eum venerunt, ejusque visione nimium gavisii sunt. O quantis lacrymis mater exuberavit, cum gauderet inventum, quem doluerat amissum? et inter lacrymosa suspiria dubitabat, pene quid mallet, quia et patriam cum viro et liberis nolebat deserere, nec ab unica dilectionis filio Theobaldo volebat separari. Tamen amor filii, immo amor Christi vicit amorem seculi. Nam abruptis omnibus retinaculis seculi, soli Domino Deo cum filio servitura adhaesit. Fortis enim est, teste Salomone, ut mors dilectio. Per filii dilectionem ad Dei pervenit charitatem, et quae magnam in mundo possederat praediorum amplitudinem, unius brevis cellulae cum filio Deo famulatura elegit solitudinem. Cui filius cum tanta humilitate obsecutus est, ut non facile queat enarrari. Ex hoc verbo ejus obsequium potest argumentari, quod nullo hyemis rigore, nulla frigoris inclementiâ ingruente, a conspectu reficientis matris, nec ad modicum passus est abesse.

§ 9. Biennio igitur hic beatus ante suum transitum ab omni tentatione diaboli, ab omni pollutione carnali, suis credulis fratribus, se perhibuit immunem. Quo tempore ita vulneribus corporis ita obsitus fuit, ut aliquando neque gressum, figere, neque manum etiam ad os ducere valeret. Supernus enim artifex vas electionis sibi aptum, igne tribulationis et limâ infirmitatis, voluit

* Ara haec est; vide Librum Josue C. xv, V. 19.

** Vide Martyrol. die huj. xii.

septuplum purgare, ut eum sine rubigine, in domo sua beatum faceret habitare. Illud vero magis stupendum est: quod nullo genere infirmitatis, nulla defectione carnis ab proposito rigore jejunii potuit flecti; ingravescente ergo ulcerum valetudine, et scivit et praedixit in proximo se migraturum. Cumque duodecimus annus volveretur, ex quo patriam reliquerat, nam tribus annis peregrinatus est, et novem in solitudine mansit, ad extrema perductus, vigore corporeo coepit omnino destitui. Accersito vero Petro Abbate prae omnibus sibi in amicitia familiariter juncto, qui ei eodem anno monachicum schema sacraverat, commendat illi matrem, suosque filios spirituales, cum totius eremi cura. Ante tertium diem suae migrationis quinquies gravissimus terrae motus extitit, ex quibus quidam a foris stantes, omnes vero in cellula Sancti astantes senserunt. Unde conjicitur illius majestatis praesentiam migranti affuisse: de quo dicitur in Psalmo: *Qui respicit, et facit eam tremere*. Testantur autem qui affuerunt, durum eum mortis gustasse calicem. Nec mirum. Illi enim adhaeserat, qui pro nobis peccatoribus, a Judaeis morte turpissima condemnatus, *peccata nostra ipse portavit, cujus livore sanati sumus*. Cumque diu in agonia desudaret, quidam e familiaribus, divinitus ut credo inspiratus, quosdam e popularibus astantes blanda voce discedere suasit. Quibus recedentibus, viatico Dominici corporis accepto, cum saepius iterasset: Domine, miserere populo tuo; divinis fatigatum officiis spiritum reddidit, suis plorantibus, angelis gaudentibus. Qui autem sancto corpori propius astabant, testati sunt quod nec tenuis macula illum fuscasset, sed quodam resurrectionis decore ejus vultus nitèret. Migravit autem pridie Calendas Julii, anni MLXVI.

§ 10. Vincentini igitur comperto sancti obitu, unâ omnes ad officium funeris ruere, clerus, omnis plebs urbana et rustica in unam coiere sententiam. Armati et inermes, juvenes et senes non solum ab urbe, sed etiam a vicinis castris eruperunt: et magna vi solitudinem penetrantes, ab ecclesia cellulae ejus beati viri glebam sustulerunt. Residui vero, qui in civitate restiterant, matronae pueri et puellae obviam sancto corpori processerunt, duobus ab urbe millibus in loco, qui dicitur ad Curtem, ubi geruli beati corporis quieverunt. Postera die, feria secundâ, tertia die mensis Julii cum magna frequentia et tripudio populorum conditum est corpus sanctum in basilica Sanctae Mariae semper Virginis, ad cujus titulum sacerdotii functus est honore. Per omnia benedictus Deus, qui facit mirabilia magna solus. Post tumulationem beati Theobaldi placuit divinae majestati annuente beata Dei genitrice Maria, cooperantibus Leontio et Carpofo, in quorum basilica idem requiescit, mirificare sanctum suum virtutibus et miraculis.

§ 11. Alta villa dicitur castrum ab urbe Vicentia, quinque

distans milibus, unde quaedam foemina acie oculorum damnata, dum sancti expetisset tumulum, Deo favente luminis recepit officium. In eadem civitate Vicentia quaedam foemina oculorum simili lumine privata, dum Dei implorat misericordiam, et sancti implorat clementiam, pristinum recepit visum. Res est manifestissima, persona nota, nomen quia in promptu est, omisimus. Notus locus: castrum Prixinum dicitur, unde alia foemina pari infortunio capta adveniens, ad sepulchrum Sancti similem adeptam est medelam. Quidam claudus gressu et membris contractus, civis Beneventanus ad sepulchrum ejus, clementiam Dei implorans, compagibus membrorum solidatis exilivit. Alia persona supradicti sexus, vigore membrorum destituta, manuum atque gressuum robore dissoluta, quae beati Theobaldi mausoleum frequentans, ejus interventu ad propria rediit, firmato gressu. Villa dicitur Castranedrum * ubi morabatur, hanc adeptam medelam.

§ 12. O inclyta Venetia, etiam tu experta es herilem virtutem. Nam quaedam sub specie religionis, mutata habitu velata, ariditate manus fuerat debilitata. Haec tuis illata ab oris praesentibus populorum turbis, officium manus recepit sancti Theobaldi meritis. Placuit Divinae majestati, interventu beati Theobaldi geminare miraculum, cum ejusdem regionis indigenam caecum puerum reduxit ad pristinam oculorum claritatem. Quod miraculum quam celebre, quam credibile constet, millia populi circumstantis me, testantur. Ponamus aliud miraculum, quod quamvis sit ordine temporis praeposterum, tamen necessario est permutatum. Puer de Villa nova Venereus nomine, pede et brachio paralyticus, in publico et celebri conventu fidelium (utpote octava Paschae die, et praesentia sancti corporis) gratulanter congregatorum, dum ad ejus adductus fuisset oratorium, gressus et manus coepit usum, et multo favore suorum, sospes repetiit domum.

§ 13. Quidam de Novaria civitate Italiae, non quidem pro aliquo reatu, sed sponte, in brachio gestans circulum ferreum, pervenit ad Sancti sepulchrum. Cumque ibidem pervigilaret, et ad candelam quae casu a candelabro ceciderat erigendam vinctum brachium extendisset circulus ferreus confractus, magno tinnitu crepitans, a brachio dissilivit. Alter Thuronensis nomine Martinus utroque brachio manicis ferreis astrictus, post multorum sanctorum locorum circuitiones, adhuc Sancto superstiti, ad solitudinis locum, quo isdem Beatus morabatur, pervenit, eumque poenae suae et reatus conscium reddidit, et fratricidam se esse lamentabiliter manifestavit. Cui Sanctus propositum tum ad sepulchrum Salvatoris iter peragere suasit, eique prophetica voce dissolutionem unius brachii praedixit. Perrexit ergo et juxta viri

* Forte *Castandium* territorii Brixienensis.

Dei verbum apud Dominicum sepulchrum unius brachii gavisus est dissolutione. Reversus ab Jerosolymitano itinere, Beato jam ab hoc seculo translato cum magnis lacrymosisque querimoniis ejus expetens sarcophagum, his verbis coepit eum increpare: Tu inquam, jussisti me ire et reverti, ecce veni, et te superstitem non invēni, miserere mei sancte Dei, miserere infelicitati meae. Solve reum, consolare peregrinum, qui tuo jussu tantum peragravi spatium. Illo ista prosequente, et alia multa, repente circulus ferreus a brachio cum strepitu longe exiliens, crepuit, astantesque magno gaudio replevit. Haec quae retulimus, ab ore ipsius, de quo res agitur, didicimus.

§ 14. Quaternorum caecorum generaliter exequimur illuminationem, quorum unus senex a jam dicta civitate Novaria: a Lavagno puer: tertius a Taurinensi comitatu: quarta quae et puella a Colonia castro noscuntur advenisse. Sed puer in gradibus ecclesiae, antequam Sancti contingeret sepulchrum, illuminari meruit. Taurinensis vero dum alterius existeret pedissequa, solus et pedester post illuminationem ad sepulchrum sancti viri, ut proposuerat, constanter arripuit iter. Nuper quoque fidelibus populis celebrantibus festum Dominicae Ascensionis multa populorum astante frequentia et vigiliarum excubias observante Forviliensis puer caecus ad beati Theobaldi mausoleum, oculorum recepit officium. Gemini praeterea caeci, unus de Matulino, alter de Paucilingo, caligine terrae caecitatis absentes luci, dum beati viri implorarent auxilium, optatum meruerunt recipere visum. Quidam hydropicus ab Axano adveniens ad ejusdem Beati urnam deformi ventris tumore sedato, incolumis sese recepit nativo solo. Duo debiles, unus attractus genu, alter privatus gressu, vehiculo usi alieno, post diurnam membrorum dissolutionem, ad sepulchrum ipsius, receperunt officii corporei firmitatem. Si volumus cuncta percurrere, verba antequam miracula, deficient. Ponamus metam locutioni, quia non est possibile singulatim enumerare quot caeci, quot debiles vel aegroti seu variis passionibus addicti, quot energumēni ad ejus tumulum sunt sanitatem adepti. Testem invoco habitatorem ejus, Spiritum Sanctum me multa cognita praetermisisse, et de magna sylva vix paucos ramos perstrinxisse *.

* Hodierna, juxta Rom. Martyrologium, ex instituto nostro S. Theobaldum recensuimus ex xxx Jun. qua obiit, et in qua Surius collocavit.

VITA S. RUMOLDI EPISC. ET MART.

EDITA A VEN. VIRO THEODORICO, ABBATE MONASTERII SANCTI TRUDONIS,
ET IN EJUS FESTO PRO CONCIONE, UT APPARET, RECITATA.
MULTIS NUNC MENDIS, JUXTA VARDAEUM, CASTIGATA.

Flor. saec. VIII — Nat. Anglo-Sax.

§ 1. Triumphale et gloria Christianorum, miracula sunt et virtutes Sanctorum, quae quo latius propagantur, eo et boni in Domino gloriantur, et mali erubescunt et cruciantur. Hoc insigne ab illa Crucis arbore natum est, in qua cum vita mortem triumphasset, et velut irrigata foecundissimo aquae et sanguinis imbre statim extendit ramos suos a mari usque ad mare: cosque flores edidit, quorum fructus et suavissimus sapor orbis terrae sinum implevit. Novit hoc ab Ortu Aegyptus et India, ab Occasu alter pene orbis Britannia cum adjacente Scotia*: qui statim ut ab illius aeternitatis sole tacti sunt, illi sub umbra ejus quem desiderabant requiescere, isti ad ardorem usque martyrii festinauerunt incalescere, et stridentia anhelantiaque verba in dulce Crucis melos didicerunt infringere. Unde autem hoc tam late diffusum germinarium, nisi quia in eorum cordibus coaluerunt Jesu Christi amor et desiderium? Assentit in hoc Herbipolis gloriosa martyris Kiliani meritis et corpore, nec minus Perona** Scotorum talium et tantorum patrum gloriosa veneratione. Columbanus Italiam, Bertuinus et Winocus illustrant occidentalem Galliam, et innumerabiles alii suis quique in locis: qui vitae sinceritate et fidei integritate multos ad justitiam erudiunt, et quasi stellae fulgent in aeternitate.

§ 2. Ex horum numero, beatus Rumoldus emicuit: de quo aliqua dicturi dum studium pietatis affectamus, minus dicendi notam formidamus. Quo enim ore, qua facundiâ quis posset exponere, quem vix cogitatu sufficiat adaequare***? Omni virtutis bono ab ipsa imbutus infantia, eousque prodiit, ut nihil eorum quibus Deus acquiritur intentatum reliquerit. Accessit ad religionem literarum scientia: ut quodcumque ageretur, intellectuali Scripturarum sale aspergeretur. Tota insula mirabatur, sicut omni terrarum glebâ foecundior, ita sanctorum gloriosa simplicitate beatior. Haec est illa Scotia, teste Solino, olim inhumana incolarum ritu aspero: alias ita pabulosa, ut pecua, interdum nisi a pascuis arceantur, in periculum agat saties. Illic nullus anguis,

* Agitur hic de Scotia antiquit. dicta, nunc Hibernia.

** Civitas in Picardia, quam S. Fursus Hibernus convertit ad Chr.

*** Imperitissime factam interpolationem hinc eliminavimus.

avis rara, gens inhospita et bellicosa: adeo ut victores, hausto prius interemptorum sanguine, vultus suos oblinirent. Apis ibi nulla, intantum ut advectos inde pulveres seu lapillos si quis intra alvearia sparserit, examina favos deserant. Ut in virum profecit ad quid jam in terra sua aspiraret non inveniens, de peregrinatione cogitat, ut id se totum expedit et praeparat. Romam auditu didicerat: eam vel studio invisendorum locorum, vel veneratione Apostolorum appetendam deliberat. Omnibus exoccupatus, nec jam in angaria crucem Jesu gestaturus, in Britanniam ex more gentis transmeat. Navigant enim vimineis alveis, quos circumdant ambitione tergorum bubalorum. Inde transmisso Morinorum freto qua brevissimus transitus maris est, in Galliam defertur, quoquo locorum veniens, Jesum semper pròloquens, de vita aeterna, et, quid sit Deus, homines instruens: saepe etiam cum ratio postulasset, miraculorum gratià refulgens. Sic demum satis laborioso itinere Alpium nives transreptat. Urbem dehinc ingressus, aliquot dies continuat, Apostolicum piscatorem quotidie studiosa oratione sollicitat, et Clavigerum coeli ad aperiendum invitat. Mirabatur Urbem in qua olim totius orbis daemonia velut in sentinam confluxerant, nunc unius Dei cultum amplecti, feliciorum per omnia Apostolorum sacra passione, quam eo quo primi olim ejus muri maduerunt fraterno sanguine. Amplexatus et ipse triumphale martyrum nomen, qua lerant, qua steterant, qua pro nomine Salvatoris sanguinem fuderant, mille osculis et genuflectionibus satisfaciebat: et dulci mixto ploratu quaedam bellatorum Christi spectacula ipse sibi in corde suo repraesentabat. Vincebatur totus ardore martyrii, ut tormentum et tortor si adesset, ad vitalis commercii mortem se ingereret. Sed quia non est in hominis potestate vita ejus: ex providentia omnipotentis Dei de repatriatione admonetur.

§ 3. Divinitatis igitur se committens consilio, compendiosa peregrinatione Italià reversus, qua se Apennini montis dorso attollit, supergreditur: Galliasque ingressus, in eas occidentalium partes se deponit, qua Scaldis fluvius aestum maris in Rupe-ram * usque remittit. Nobilium quidam Ado nomine Comitatum gerebat, cum aequae moribus et genere nobili conjuge. Ambo religiosi, ambo ante Deum florentes castitate conjugali, ut antiquos illos Abraham et Saram esse putares: praeter quod Isaac tertius aberat. Hi solita religione virum mox visum invitant, hospitio inducunt, convivio participant, ad commanendum postulant et impetrant. Felices ambo tali hospite, ad cujus ingressum divina jucundati sunt benedictione. Unâ enim dierum soli et sine arbitris divinum aliquid cum agerent, tota spiritum prophetiae mente concipiens, manu imposita orationem praestat, utrisque benedicens foecunditatem pollicetur: seipsum compatrem promittit,

* Fluvius vulgo *Ruygel* infra Mechliniam (*Malines*) in Scaldim se immittit.

de nomine praedicat. Accomodant fidem parentes: certi facilius naturam vinci, quam Rumoldum posse mentiri. Fidem efficacia comitatur: juxta tempus et diem praedictam de prius sterili filius nascitur: exceptus homini Dei praesentatur. Ille susceptum baptismo abluit: et Libertus nomen imponit. Aetas interea usque in adolescentem profecerat, et ex pii doctoris magisterio dulcis pusio in omnis boni formam coaluerat. Parentes cum suis curialibus exultabant, et de futuro haerede quotidie cogitabant.

§ 4. Hujus tamen laetitiae diem maximi moeroris nox obtenebrat, et tota domum caliginosa nube involvit et caecat. Quadam enim dierum puer cum coaevis ludos in alvei litore dum meditatur, dumque nimium bene ripae credit, periculum iniit: elapsus submergium facit. Tristi fremitu totum statim litus concutitur: et projectis qui mergentem extrahant, omnis natantium conatus deficit. Captiva praeda coram oculis abducitur, et absorpta camera-tis undis includitur. Rumoldus interim aberat, rumor usque ad parentes intonat et nihil minus suspicantes irremediabili vulnere transverberat. Appensus praesens dolor cum priori laetitia praeponderat: et quo olim laetiores de recens nato filio, eo nunc tristiores de mortui submergio. Nihil enim sine dolore amittitur, nisi quod sine gaudio possidetur. Quid agerent, quo se verterent, quid consilii caperent, non habebant. Sola haec spes: ut quo prophetante eum acceperant, eo orante amissum recipiant. Evocatus homo Dei de tristi luctu et ipse totus concutitur, nec minus quam ipsi genitores super spirituali suo filio compungitur: consolatusque alios, qui seipsum vix consolari poterat, litus adit, locum notat: et celebri oratione terque quaterque Jesum inclamat. Circumstat tristis conventus: praestolatur eventus finem. Mirum dictu! vixdum ab oratione surrexerat, rejectis oculis prope astantem puerum aspectat. Redivivus puer parentibus immo a parentibus Rumoldo redditur: donaria auri, argenti, totiusque suppellectilis adduntur. «Vestra, ille respondet, vobis sint: caduca enim aspernamur, ne cum cadentibus in praeceps labamur. Aut quae nobis cum istis conventio, quorum jam totus in coelis actus et intentio? Ut tamen satisfaciatis advenae vestro, deserta paludis hujus nobis clari obsecro, non ut alieno delectemur fundo, sed ut labore nostro inibi servorum Dei proficiat mansio. Nec magnum id esse debet, si vestra metamus carnalia, qui seminavimus spiritalia.» Favet statim Comes, quod petebatur ex voto offert: testamenta his conscribitur pagina astipulatione subnixi. Nomen loco Ulmus: ob ulmorum illic luxuriantium copiam. Adunantur illic Deo militantium copiae: accrescunt omnia, quae ad usus pertinent ecclesiae usque ad consummati operis summam. Ille ipse posthumus Libertus inibi adolescit et eruditur, postremo sub tanto patre Dominico gregi praeficitur: postea persequendus et propriorum cruoris laureâ coronandus. Ea enim tempestate, qua

Scytharum furor excaudit, et de vagina Daciae Getharum gladius erepsit, omnibus ab ipsa maritima ora usque ad Agrippinensem Coloniam vastatis et incensis, hic homo Dei occasione evadendi periculi in Hasbaniam se transtulit: quem persecutum et captum effera gens ante ipsam S. Trudonis aram fecerunt Deo victimam. Corpus ejus, ut ajunt (veri enim periculum ad me non recipio) illic sepultum: de loco autem sepulcri non ambigua sententia est.

§ 5. Invidia interim recrudescebat diaboli, novos coetus cernentis quotidie adunari, se impigre impugnari, interdum etiam superari: inficit nota peste duos quondam sancti viri comites, qui solum aliquando gradientem et ex more psalmos ruminantem ex adverso lethali vulnere excipiunt (a), spe adipiscendae pecuniae quam solitus esset circumferre. Miseri profecto et proditoris Judae dignissimi laqueo: qui dum vanissimum sequuntur quae-stum et turpe lucrum, tanti tamque religiosi sacerdotis incur-runt magistricidium. Praeterea factum volentes palliare, sceleri crimen addunt, raptumque sacratissimum corpus praeterlabentibus undis injiciunt, regressi mendaciorum foliis rem gestam cooperiunt, frustra tamen. Piscatoribus enim noctu circa negotia partito labore occupatis lux coelestis incanduit, et quo loco sacratissimum illud corpus delitescebat, superfusis luminariis apparuit. Perterriti homines, et nihil per se praesumentes, Comitum adeunt, novitatem rei patefaciunt: prodigium aliquod id sibi videri persuadent et promittunt. Ado socium se praestat navigii, solitoque jucundatus luminariorum miraculo, jactis retibus nobilem piscaturam haurit, et sacratissimum illud funus cum jubilo ad terram trahit. Impositum vehiculo quo nunc requiescit loco deportat, et sepulturam celebri sumptu curat: nec defuit digitus Dei, operatus statim ad glebam militis sui.

§ 6. Caeterum Carolo (Crasso) Romae a Joanne Papa (VIII) in Imperatorem consecrato, ira Dei respondentis peccatis populi sui, Nortmanni adjunctis sibi Danis Franciam et Lotharingiam per-vagantur: fines praecipue Morinorum, Menapiorum et Brachba-tensium, omnemque circa Scaldum flumen terram ferro et igni devastant. Inde Ubal fluvium ingressi, totam Batuam, palatium etiam Neömagi incendunt. Eodem anno Godefridus et Sigfridus reges Nortmannorum cum inaestimabili multitudine juxta Mos-sam in loco Haslon consedentes, Leodium, Trajectum, Tungros,

(a) Alter e nefariis viae sociis S. Rumoldo necem proditorie inferentibus, ob adulterii cri-men, zelum viri Dei per gravissimam increpationem, vel canonicam poenam expertus fuerat. Jure propterea, ut divinae legis causâ mactatus, *Martyris* titulo decoratur. Quoad autem Episco-palem dignitatem ei tributam, de qua nihil in historico Theodorico, ambigendum non est; con-stanti ecclesiarum traditione asseritur. Neque vero iis credendum qui Dublinensem vel Mechli-nensem Antistitem dicunt; probabiliter in Episcopum Regionarium consecratus fuerat a Pontifice Max. cum Romam peregrinus se contulisset, nulli destinatus peculiari Ecclesiae, sed Apostolatam in Belgicae et Brabantiae urbes pagosque gesturus. Quare solemniss ibidem S. Rumoldi cultus et celeberrima nominis, factorum, prodigiorumque memoria. Sinceritate praestat quamvis aliquan-tulum obscura, tot antiquitus conscriptis de S. Rumoldo Legendis, haec Theodorici saeculo xi venerandi Abbatis narratio.

sancti Trudonis, Coloniam et Bunnam cum adjacentibus provinciis et castellis comburunt. Aquis in palatio equos stabulantes, oppidum et regiam domum incendunt. Ad haec mala Hugo filius Lotharii regis ex Waldrada pellice, in Lotharingia et Boso tyrannizabant in Burgundia. At ne Chronicum magis videar texere quam coeptum opus proseguire: hoc tali bellorum incendio per decem et octo annos totus orbis dum arderet, ac juxta prophetam nec scabelli pedum suorum Dominus in multitudine irae suae recorderetur, ecclesia tamen hujus martyris nostri illaesa permansit, nec quicquam tale effera gens adversus eam aut potuit, aut praesumpsit. Ad quam gratiâ praedae quidam ex eis cum accessisset et superpositum campanarii, quod vulgus gallum propter similitudinem formae, nos aurarium propter observantiam vocamus aurae, rapere praesumeret, lapsum facit: dignasque rapacitatis poenas debita morte luit. Et quia juxta Salomonem pestilente flagellato, sapiens sapientior erit: hoc unius infortunium caeteris omnibus disciplinae fuit commonitorium.

§ 7. Ut reliqua prosequamur, vel id in hoc sancto nostro mirabile, nec minus jucundum est: quod circa supplices suos hanc velut maternam curam exhibet, ut de minimis quoque rogatus se quasi obvium praeparet. Mulier matricularia * eadem et nonna Gerlingis nomine, pia devotione ecclesiae ejus adhaeserat: sonandarum campanarum officium habebat. Prosequendarum horarum die solemnia, noctu sibi gallum nutriverat monitorem. Assueta domesticas parietes subrepere vulpecula, dum unam alteramque praedam impune asportat, majora praesumit: in gallum totum negotium intendit. Sed nec saliendo pennam volatilem, nec rependo fas erat aspirare ad trabeam altitudinem: nota usa fraude, parat insidias, subintrat latebras, cum interim securum et superbo gressu limen calcantem de post ostium bestiola aggreditur, invadit, et minaci pressum dente velut triumphans asportat, tum sylvae se reddit. Accurrit mulier, sed tardiori impedita gressu, uno et altero conatu frustra consumpto, totius damni querelam in Sanctum retorquet et causando deficit. Quid, ait, mihi et tibi? Aut mihi reddatur gallus, aut matutinis careat Rumoldus. Nulla mora, redit bestiola: et captivam praedam quodam suffuso pudore coram oculis mirantium deponit vivam: data delicti veniâ, frustrata praesumptrix nihil simile deinceps ausura, ad latebras se recolligit. Mirentur alii confragosum coelum, turbatum mare, terram concussam: sufficit mihi in his quae putantur minima gloriari super hoc martyre. Pene enim nescio Aegyptii pestilentius ne caesi sunt in ciniphe, an in omni primogenitorum occisione.

§ 8. Superest et aliud ejusdem hujus suae matriculariae miraculum, non minori pietate amplectendum. Ea enim incursione, qua Danos omnia superius divina et humana perturbasse

* Senior foemina Deo sacra, ecclesiae deserviens.

meminimus, hanc quoque captivam fecerant, et mare transportaturi abduxerant. Ostium Scaldis necdum attigerant, transtra, remos, et caetera quae sunt armamenta navium, reparantur: figunt anchoras. Nox solito horridior, utpote vicina jam hyeme, in somnos vocat. Caeteris nocturnum frigus duplici diploide consolantibus, captiva in prora contractis insimul membris algoris et nivium poenas luit. Extrema tandem urgente necessitate, appensa oratione cum lacrymis: Eja, inquit, S. Rumolde, si jure, si fideliter, si ad gratiam tibi servivi, nudam et algentem tuam cooperi. Mira fides, statim depressis oculis ut obdormivit, omnibus quae domi reliquerat vestimentis se coopertam sentit. Expergefata miratur et stupet: officiosum sibi martyrem quibus potest laudibus magnificat et effert. Sol in diem fuso mane repubescebat, et navis caeso fune solvi parabat: hic vero vires deficient, et quo amplius insudant, minus proficiunt. Stabant fixa simulacra toto luctamine et conatu frustra deficiente. Rupium instar mediis inhaerent fluctibus alternatim quis quid agat innuentibus, cum interim unus captivam admonet dimitti, hanc longarum morarum causam sibi videri. Ex consulto favent caeteri: ea dimissa mox velut ex sarcina navi velificant omnes celeritate non difficili. Quod ne in hac tantum captiva miremini, quis usque in hanc diem carceratis et bojatis faciliori exauditione solet compati?

§ 9. Praeterea deserendis arboribus et insitis earum non ignobile illud ejus recordamur miraculum. Quicquid enim hujusmodi seminum sanctissima ejus manus sparisset, cum incremento coelestis gratiae donum comitabatur efficaciae. Memor enim Apostoli: Qui non laborat, nec manducet; et rursus: Manibus nostris laboravimus ne quem vestrum gravaremus: honesto hoc plerumque exercebatur negotio, intantum ut partito ipse sibi tempore nulla omnino hora quin aut labium in oratione aut manus occuparet in opere. Fagineam hoc negotio nutriverat silvulam: sub quarum plerumque recubans tegmine meditabatur harmoniam Davidicae melodiae. Ad nostra usque tempora una harum perdurat arborum, dulci digna religione et grata plantatoris sui recordatione. Excrescit ad materiam laudis quidam Lantgerus nomine: qui in ecclesia beati Rumoldi coaluerat et in presbyterum profecerat. Sed ut solet ex abundantia luxuria, et ex luxuria nasci superbia, corde tactus ad hoc usque intumuit, ut nec pares dignaretur, nec quid sit homo recordaretur. Non jam privata loquitur altiora praesumens, velut uter in pruina inani turgescens spiritu, stipendia quae ex quotidiana debebantur praebenda ducit contemptui: ad alia velut majora migraturus se extendit. Sed lapis ille offensionis et petra scandali qui super quemcumque ceciderit, collidetur, et qui in eum impeerit confringetur, quaedam statim salubria fugitivo suo opponit scandala:

et occultis fatigatum importunitatibus, cunctis quibus antea lactabatur excludit rerum successibus, nam, ut scriptum est (*Sap. v*). *pugnabit pro eo orbis terrarum adversus insensatos*, rerum primo flagellatur inopiâ, deinde quadam animi lapidatur acediâ. Dies ipse et nox solito tristior: plerumque etiam mors vitâ jucundior. Sic dissipatus nec tamen compunctus pertinaci corde recedit: viamque suam ingressus velut majora appetiturus, iterum salubriter reprimitur, et oculorum caecitate percutitur. Quid multis moror? Eruditur ex verbere, ad horam poenitet, et ad horam illuminatur: iterumque priora praesumens, iterum caecatur. Edoctus tandem quid sit contra torrentem niti, aut quid homo comparatus Deo, nil simile ultra ausurus, ante manus illas quas nullus effugit, humiliatur: et mediante nostro martyre non tantum oculis, sed etiam corde illuminatur.

§ 10. Clareat hoc vel exemplum vel poena eis, qui non contenti aurea mediocritate, inani ebulliunt aviditate: nati in paupere nido et rusticano tugurio, aspirant ad alta laquearia et tecta palatina: assueti olim pane cibario, similam et mella praegustant cum fastidio, de quibus Propheta: *Vae qui conjungitis domum ad domum, agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabitis vos soli super terram? Filius patriarcharum Esau propter lenticulam venditis primogenitis de gula arguitur. David manu fortis et amicus Dei, propter aquam quam de cisterna Bethleem in sanguine virorum fortium hauserat reprehenditur: quam nisi Domino statim libasset sanguinis poenas luisset. Ipse filius hominis a filiis seculi vini potator accusatur: et qui sine omni peccato erat, de ebrietate calumniatur. Et Apostolus ait: *Non sunt condignae passionēs hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis* (*Rom. viii*). Si non sunt condignae passionēs, quanto minus ebrietates et comessionationes? Ad quos specialiter loquitur propheta, Vacate et videte quoniam ego sum Deus, nonne ad Clericos? Eis quippe Deus vacationes, eis ferias instituit Papa Sylvester: quas prius a nominibus deorum suorum gentiles vocabant. Nobis quippe vacare, nobis feriari institutum est: ut quanto remotiores sumus a negotiis secularibus, tanto omnipotentis majestatem contemplemur vicinius. Unde Apostolus: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus* (*2. Tim. ii*). Aut numquid non adhuc cum Deo eadem perdurat gratia suo martyri, ut contemptores et veneratores aequae aut certe amplius possit coronare aut punire?*

§ 11. Verum haec, ut ait quidam, mordacius distribuenda B. Hieronymo relinquamus, nos vero ad caetera quae supersunt currenda redeamus, et quod superest dici in laudem beati viri percurramus. Compertum hoc signis evidentibus, nullum unquam frustrari fuis erga hunc patrem precibus, quibuscumque gravaretur incommoditatibus. Quidam Helinardus dum nimium

indulget venatibus, et fugientem praedam captat avidius, lapsu aut alio nescio incommodo inclementer periclitatur. Erat languor vehemens ad mortem proclivior, ut paratis exequialibus nihil amplius quam extrema conclamatio expectaretur: cum interim recuperato spiritu, linguâ adhuc obligata, quodam oculorum nutu ad sepulcrum B. Rumoldi gemitu interprete se postulat deferri. Satisfaciunt misero: et inter manus exceptum ante altare illud plus cadaver quam hominem projiciunt. Tristis turba persequitur, et pretio fidei divinae misericordiae stillicidium provocatur. Adest evicta divinitas: et prece omnium uni huic redintegratur prior et auctior incolumitas. Miratur seipsum redivivus homo: et paulo ante aliorum delatus adminiculo, plusque seipsum portare sufficit. Recordatusque Scripturae. Nec apparebis in conspectu Dei tui vacuus: annui census votum facit, et dum advixit persolvit.

§ 12. Addamus et aliud non minus exemplo dignum quam miraculo. Quidam eorum quos stipendiarios vocant milites ab Antuerpia Machlines habebat negotium. Feria coenae illius erat, in qua a discipulo traditus Jesus perditionis hominis salutem est operatus. Jejunium ex antiqua patrum institutione universalis celebrat Ecclesia: utpote nondum percursum solemnem Quadragesimam. Miles ille more eorum quibus quicquid libet licet, et quod noluerint non dignantur licere, absque missae audientia et jejunii reverentia confecto matutino prandio solus progreditur. Vixdum medium iter attigerat, et ecce coram oculis dissimilis militiae armatura et copiae. Legio enim daemonum sub foemineo habitu crispantibus a tergo jubeis, hastata manu, clypeo protegente humeros, improvisa progreditur. Spumantis equi pulvereum quatit ungula campum: urgentibus a latere calcaribus in unum illum totus ille intenditur furor et impetus. Ille contra evaginato gladio dum parat congredi, uno atque altero ictu frustra consumpto, auras dum verberat, inani conatus vires lassat. Jamjam infelix futurus victima equo labitur, et tota iniquorum massa velut voti compos conclamat et irruit: cum ille vix ad mentem rediens, et toto conatu celebre Jesu inclamans nomen, addito etiam Crucis signaculo, omnem iniquorum perturbat aciem, et velut fumum reddit inanem. Confractus tamen et velut totis destitutus viribus, ad ecclesiam B. Rumoldi alienis defertur manibus: illic dies aliquot continuatur, et demum curatur. Tua haec Domine gratia, tua haec in sanctis tuis est gloria: ut nullum prorsus sit incommodum, quod ad eorum preces non sentiat remedium. Foemina quaedam longo manus languore gravata, frustra in medicos multa consumpserat, laborabat non modo chiragra, sed etiam digitis in palmam relisis, truncum nulli profuturum officio aegra trahebat. Subrepserat etiam inopia, omnium semper incommodorum pedissequa. Hoc duplici pressa infortunio, quid jam ageret non

habebat: operari non valebat, mendicare erubescibat. Rememorata de largitate martyris ad mensam ejus altaris accedit, cum supplice prece aegram manum porrigens: non micas panis, sed plenissimam sanitatem de manu propitiatoris sui recipit.

§ 13. Operae pretium est, dum brevitati studemus multa praeterire: nedum affectamus officiale studium, auditorum incurramus taedium. Neque enim, etiam si vellemus, materiam aequare possemus, ad cujus superabundantem gratiam Tulliani eloquii fluvius siccaretur. Sed nec virum sanctum putet quis egere officiali eloquio, cujus laus et gloria tota pensatur ab aeternitatis munere et beneficio. Verumtamen quod loquimur, quod scribimus, necesse est ut in laudem et gloriam ejus expendamus, sine quo loqui et scribere nec debemus, nec possumus. Addamus tamen in calce, quanta virtute hostiles daemonum ictus soleat propulsare: quod cum sit de una et simili re similiter factum, non necesse fuit variare. Tres quidem a daemonibus vexati ad medicinalem ejus tumbam sunt praesentati et curati. Quanta autem putatis et quam efficaci possit et velit suis supplicibus compati charitate, qui omnibus incommodis patrocinator auctoritate? Redeamus jam tandem ad solemnem diem martyris, qui octavo Calendas Julii est depositione ejus celebris. Nec immerito, ut qua die Praecursoris nativitas juxta angelicum praeconium cum gaudio celebratur in terris, eadem ob meritum martyris tripudium esset coelo et terris. Sed ne quid Baptistae celebritati et Officio detraheretur, octavâ ab hac die martyr percolitur. Age ergo Pater sancte, martyr invicte, supplices tuos rēfove, cum Judice saeculi, causas nostras compone. Si nostram respicis miseriam, nihil foedius; si omnipotentis misericordiam nihil pulchrius. Mediator Dei et hominum, mediatorem te audiat inter nos et ipsum; quatenus te orante et ipso propitiante, alleviati peccati pondere, ad aeternitatis mereamur scalam pertingere. Quod ipse praestare dignetur qui vivit et regnat Deus per omnia secula. Amen.

VITA S. SIMEONIS MONACHI

COGNOMINATI SALI, ID EST STULTI

SCRIPTA A LEONTIO SS. EPISCOPO NEAPOLIS INSULAE CYPRI.

HABETUR IN SIMEONE METAPHRASTE *.

Floruit med. saec. VI — Phoenix.

§ 1. Qui alios docendi student exercere auctoritatem, debent ex sua vita aliorum doctrinam ostendere, convenienter voci divinae quae dicit: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui est in coelis* (Matth. v): ne alios prius admonere perficereque et deducere contententes, quam seipsos docuerint et expurgaverint per operationem divinorum mandatorum, imprudentes se mortuos defleant, dum sunt in aliorum occupati cadavere: et in eis impleatur verum et quod eis competit eloquium, quod dicit: *Qui solverit*

* ALOISIUS LIPOM. EPISC. VERON.

CHRISTIANO LECTORI

Cum sequentem historiam percurreris, lector candidissime, ne, quaeso, scandalizeris, videns sanctum et sapientem virum, propter Christum adeo se humiliasse, ut fatuus ab omnibus aestimari voluerit. Miri sunt sancti Spiritus afflatus, et stupenda in servis suis divina judicia. Samsonem excitat ad semetipsum una cum Philisthaeis interficiendum. Jephthe suggerit, ut propriam filiam voveat. Placet ei per stultitiam evangelicae praedicationis mundum salvum facere. Et quis ei resistit? Simeonem nunc eligit stultitiam simulantem, ut confundat sapientes, et per ejus lusum mundum ludificans, tam fidelium, quam infidelium animas ad se convertat. O ergo altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae illius. Vere in hoc Sancto adimpletam videmus Domini Salvatoris sententiam, qua dicit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: Hoc est: Adsit tibi recta intentio, et quidquid egeris, bonum erit. In quam sententiam etiam beatus Augustinus concinit: Habe, inquires, charitatem, et, quod vis, facito.

Ne autem de fide istius historiae, vel ejus scriptoris aliquatenus dubites, accipe quae tibi fideli de utroque relatione suggerimus. In actione quarta Nicenae secundae, quae fuit septima Synodus universalis, haec scripta sunt de hujus vitae auctore Leontio: Pater iste Leontius, cujus scripta nunc recitata sunt, in urbe Cypri Neapoli, cujus fuit Episcopus, decenter et sancte conversatus est, multaque ipsius encomia et panegyricas orationes habemus: inter quas . . . . beati Simeonis Sali vitam, et alia quaedam, in quibus omnibus orthodoxus cognoscitur.

unum de mandatis.... et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno coelorum (ibid.). Et rursus: Hypocrita, ejice primum trabem ex oculo tuo, et tunc inspicias educere festucam de oculo fratris tui (Matth. vii). Quocirca actuum quoque Apostolorum sapiens conscriptor de magno et vero nostro Deo et magistro sic dicit: *Quae Jesus cepit facere et docere.* Hoc enim Paulus quoque magnum vas Ecclesiae, Romanos sic increpans, scripsit, dicens: *Tu, qui doces alterum, te ipsum non doces?* et quae deinceps consequuntur (*Rom. ii*). Quoniam ergo ex vita propria, doctrinae, et ejus quae est ex virtute, operationis imaginem et figuram non possumus adducere, ut qui peccati vitia in nobis ipsis undique circumferamus, age vel ex aliorum operatione, et aliorum sudoribus, vobis hodie cibum, non qui perit, sed qui vestras animas deducit ad vitam aeternam, aperiamus. Nam panis quidem corpus confirmat: verbum autem Dei animam ad virtutem diligenter excitat, et maxime socordiorum, qui in exequendis divinis praeceptis sunt negligentes. Nam iis quidem, qui sunt studiosi, et mente sunt Deo dicati, ad jaciendum doctrinae fundamentum sufficit vel conscientia quae omnia bona consulit, et avertit ab omnibus malis: iis autem qui his sunt adhuc abjectores, opus est legis scriptae praecepto et fundamento, si quis autem repulerit primum et secundum modum viae quae ducit ad virtutem, necesse est, ut is vel ex aliorum cura et sollicitudine quae ad eum pervenit per oculos, aures et narrationem, divino excitetur desiderio, et a se somnum animae excutiat, arctaque et angusta viâ ingrediatur, et aeternam vitam agere deinceps incipiat. In nostra enim potestate, et in nostro libero arbitrio situm est, futurorum desiderio ea quae sunt praesentia, ut quae praetereant, contemnere: vel rursus cupiditate et desiderio praesentium, excidere a bonis infinitis.

§ 2. Quod autem verum sit quod dicitur, probant quidem omnes homines, qui a seculo Deo grati et accepti fuere, qui erant ipsi quoque nostrae naturae: maxime autem ea quae nostra hac aetate apparuere, lumina. Quorum hic quoque fuit unus sapientissimus Simeon, et multis quidem longe venerabilior, quoniam eo puritatis processit et impatibilitatis, ut per ea quae videbantur, iis qui sunt paulo magis obnoxii vitiis et animi perturbationibus, et nimis carnales, asferre inquinamentum, damnum et impedimentum vitae ex virtute degendae, hic vir longe purissimus, non secus ac margarita per coenum, transierit absque pollutione, per ejus, inquam, in civitate diuturnam moram, et cum mulieribus habitationem, et reliquam vitae deceptionem: studens vere ostendere iis qui sunt socordiores, et praetexunt suarum virium imbecillitatem ad vitam ex virtutem degendam, a Deo praeberi vires iis qui pure ac sincere toto animo ei serviunt, adversus spiritus improbitatis. Rogo autem omnes, qui nobis

propositam de angelica ejus vita narrationem vel audiunt, vel legunt, cum metu Domini ea quae dicuntur, attendere, et cum vera et minime dubia fide quae convenit Christianis.

§ 3. Scimus enim, quod iis, et qui sunt paulo insipientiores et contemptores, videbimur incredibilia dicere et ridicula. Sed si audiissent eum, qui dixit: *Qui vult sapiens esse in hoc seculo, fiat stultus, ut sit sapiens*: Et rursus: *Nos stulti propter Christum*. Et rursus: *Quoniam quod stultum est Dei, est sapientius hominibus* (1. Cor. III, IV, 1); non ea quae ab hoc vero Athleta gesta sunt, tanquam ridicula accepissent: sed magis admirati essent, quam eos, qui reliqua vitae ex virtute agenda genera exercuerunt. Non enim, ut qui esset adhuc inexercitatus, et opus haberet aliquo, qui ei praeesset, in mundum venit: sed ut videmus fieri instructa acie, quando universus exercitus stat unanimis, qui suis vel potius Dei confidunt viribus, et quibus se induerunt armis militaribus, variaeque et diuturnae belli experientiae, ii vel soli ex multitudine prodeunt ad singulare certamen contra adversarios: ita etiam hic quoque fecit, quando pulchre et legitime in pulchro decertavit certamine, quando se vidit veluti thorace munitum virtute Sancti Spiritus, quando ab eo accepit virtutem calcandi super serpentes et scorpiones, quando extinxit carnis inflammationem rore Sancti Spiritus, quando vitae deliciarum et gloriae fraudem conspuat non secus ac araneam: et quid opus est plura dicere? quando impatibilitatem non secus ac vestimentum attraxit per humilitatem intrinsecus et extrinsecus, et dignus fuit habitus qui adoptaretur in filium, congruenter voci quae dicta est in Canticis Canticorum de anima munda et impatibili: Tota pulchra est (inquit Christus animae), tota pulchra est quae est mihi propinqua, et non est in ea macula: tunc ipse quoque adversus mundum tanquam ad singulare certamen, ex solitudine adversus diabolum a Deo electus prosiliit. Necesse est autem ante omnia vobis prius narrare, quemadmodum ex solitudine venerit in mundum: deinde vero res ejus admirabiles, et quae superant opinionem.

§ 4. Tempore Justiniani Imperatoris, cum accederent ii qui Christi erant amantes, et pro more sancta Christi loca cupiebant adorare, quae sunt in sancta civitate, in exaltatione pretiosae et vivificae Crucis (norunt autem omnes, qui illic adesse consuevere in hoc sancto, et omnibus laudibus celebrando festo, quod ex universo fere orbe terrarum concurrit multitudo populorum, quae Crucem et Christum diligit) accidit, ut in hoc venerabili festo duo quidam juvenes, qui erant ex Syria, Dei providentiâ se invicem convenirent. Uni vero nomen erat Joannes, et alteri nomen Simeon. Peracto autem sancto Dei festo, recessit deinceps unusquisque in suam civitatem. Hi vero duo juvenes, postquam Dei clementis voluntate simul convenerunt, et se mutua complexi sunt benevolentia, non sunt amplius a se invicem separati.

Quocirca dum etiam reverterentur in patriam, iter ingressi sunt unanimes cum suis etiam parentibus. Nam habebat quidem Joannes patrem senem, sed non matrem: conjunctus quoque erat matrimonio. Erat enim circiter vigintiquatuor annos natus. Simeon autem patrem quidem non habebat, sed solam matrem vetulam, circiter octoginta annos natam. Nullum vero habebat omnino alium. Erant ergo omnes in una via comites.

§ 5. Postquam autem descenderunt in convallem Hierichuntinam, et transierunt civitatem, contemplatur Joannes monasteria quae erant circa Jordanem, et dicit Syriace Simeoni: Scisne quinam habitent in his hospitibus quae sunt ex adverso? Ille ei dicit: Quinam? Joannes autem dicit: Angeli Dei. Ei vero dicit Simeon veluti admirans: Possumus ne eos videre? Ille vero ei dicit: Certe, si efficiamur, ut quidam ex illis. Sedebant autem ii duo in equis. Erant enim eorum parentes valde divites. Cum ergo statim ex equis descendissent, eos dederunt servis suis, dicentes: Praeite nos. Prae se enim tulerunt, velle se in eo loco sedere. Contigit autem, ut invenirentur in via, quae declinat a via militari, et ducit ad sanctum Jordanem. Ambo ergo constiterunt, et dicit Joannes digito ostendens Simeoni: Ecce via quae ducit ad vitam sancti Jordanis: et ecce via quae ducit ad mortem: ostendens ei viam publicam, per quam eorum parentes praecesserant. Agedum ergo oremus, et stemus quilibet nostrum in una ex ipsis, et sortiamur: et quae sorte evenerit, illam viam ingrediamur. Genu itaque flexo, et suspirantes, dixerunt: Deus, Deus, Deus, qui vis totum mundum salvum facere, ipse voluntatem tuam aperi tuis famulis. Cumque sortiti essent, sortiente Joanne, decem sorte obtigere Simeoni. Stabat autem in via quae ducit ad sanctum Jordanem. Tunc magna affecti laetitia, omnium suarum facultatum et parentum veluti in somnis obliti, complexi se sunt deosculantes. Literas autem Graecas insigniter didicerant, magisque erant praediti sapientia. Haec vero omnia narravit ille insignis virtute Simeon cuidam Emesae: ubi etiam se *salum*, hoc est, stultum simulavit, Diacono sanctae catholicae Ecclesiae ejusdem civitatis, viro admirabili, et virtute praeclaro: qui etiam ex divina, quae ei inerat gratia, animadvertit senis operationem: cui etiam fecit miraculum terribile hic beatus Simeon. Cujus quidem miraculi in suo loco faciemus mentionem. Dictus ergo pius ac religiosus et virtute egregius Joannes (ita enim appellabatur Diaconus) ipse nobis narravit totam fere vitam viri sapientissimi, producens Dominum testem eorum quae dicebat, quod scilicet nihil addebat narrationi, sed potius propter diuturnitatem temporis, multorum erat oblitus.

§ 6. Eis ergo viam ingredientibus quae vere ducit ad vitam, licebat eos videre exultantes et currentes, quemadmodum Petrum et Joannem ad vivificum sepulcrum Domini, promptoque et

âlacri animo se invicem excitantes, et animum addentes. Nam Joannes quidem verebatur, ne Simeonem matris retardaret affectio: Simeon autem rursus dubitabat, ne in uxorem, quam nuper duxerat, affectio, tanquam ferrum lapis magnes, ad se Joannem converteret. Et ab illo deinceps tempore utebantur alter apud alterum verbis ad monendum aptis et exhortandum. Et Joannes quidem dicebat: « Noli esse socors et ignavus frater Simeon. Spero enim in Deum, nos hodierno die esse regeneratos. Quid enim vanae illae et inanes res hujus vitae et divitiae poterunt juvare in die judicii? Immo vero laedent potius. Neque rursus juvenus et pulchritudo, quae est nostro proposita corpori, perpetuo manet hujusmodi, ut minime marcescat: sed aut a tempore aut a senectute aut a morte, quae tempus praevenit, perit et extinguitur. » Et postquam haec et multo plura dixisset Joannes Simeoni, ille rursus vicissim loquebatur, eademque verebatur et dicebat: « Ego quidem frater Joannes neque patrem neque fratres nec sorores habeo, nisi solum humilem illam anum quae me genuit. De meo autem labore non sum tam sollicitus, quam de corde tuo vereor, ne fervens desiderium uxoris, quam nuper duxisti, te ab hac sancta via abstrahat. » »

§ 7. Postquam ergo haec et his plura inter se invicem lubentes disseruerunt, perveniunt ad monasterium quod vocabatur Abbatis Gerasini. Nam hoc quoque precati fuerant: Domine Deus, in quo monasterio vis et mundo renunciemus, ostium inveniamus apertum. Quod etiam accidit. In hoc ergo monasterio erat vir admirabilis, Nikon nomine, vir, qui revera homini conveniens * vitae habebat institutum. Vincebat enim omnem daemonum aciem, clarus signis et miraculis, et prophetiae dignitate a Deo honoratus: qui etiam praescivit adventum horum beatorum. Dicit enim se vidisse in somnis eo die quo accesserunt, quemdam, qui ei dicebat: Surge, et aperi ostium gregis, ut ingrediantur oves meae: quod etiam fecit. Postquam ergo accedentes invenerunt ostium apertum, et sedentem Abbatem, et eos expectantem, dixit Joanni Simeon: Bonum est signum, o frater, apertum ostium, et sedens ostiarius. Postquam autem appropinquarent, dixit eis Praefectus: Bene venerunt oves Christi. Dicit ergo protinus Simeoni: Bene venisti, Sale: vere decem tua sunt ab Abbate Joanne: decem enim te expectant. Dicebat autem propter perfectionem vitae quae ex virtute. Cum eos ergo excepisset, refecit ac recreavit, ut qui essent missi divinitus.

§ 8. Sequenti autem die coepit eis dicere ante omnia: « In Domino pulchra est et digna vestra in Deum dilectio, modo ne ab adversario salutis nostrae sinatis eam extinguî. Bonus est cursu vester, sed ne currentes intersistatis gradum, donec coronemini. Est honestum propositum vestrum, sed ne dormitaveritis, ne

* νικῶν namque est latinis vincens.

tepescat ignis, qui vestra corda accendit hodie. Recte praetulistis ea quae manent, his quae pereunt. Boni quidem sunt, qui sunt in vestra carne parentes, et bonum est eis servire: melius autem est citra ullam controversiam, placere Patri coelesti. Boni sunt fratres corporales: spirituales autem sunt utiliores. Boni sunt amici, quos habetis in mundo propter Christum: sed melius est habere sanctos amicos, et benevolos erga Dominum. Boni sunt defensores, quos necessario habetis apud Principes: sed ii non sunt ejusmodi, ut sit perinde ac habere sanctos Angelos qui pro nobis supplicant. Bona est ei qui est locuples, pecuniae elargitio, et pietas in pauperes et beneficentia: sed nullam oblationem Deus ita a nobis exigit, ut suas offerre animas. Dulce quidem est frui vitae bonis: sed id nequaquam est conferendum cum deliciis paradisi. Sunt quidem jucundae, et vulgo hominum expetendae divitiae: sed non sunt conferendae cum iis, quae nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt. Jucunda est pulchritudo juventutis: sed nihil est, si conferatur cum pulchritudine coelestis sponsi Christi. Dicit enim David: *Speciosus formid prae filiis hominum*. Magna res est, cum Rege terreno bellum gerere: sed est ad tempus, et periculosa ejusmodi militia. »

§ 9. His et hujusmodi, eos sanctus admonens, nolebat cessare ab admonitione: et cum videret lacrymarum fontes effundi ex eorum oculis (usqueadeo attendebant ea quae dicebantur), ad Simeonem rursus conversus, dicit: « Ne affligaris, neque defleas canitium dominae tuae matris. Longe enim plus, quam tua facies, potest eam consolari Deus, ad tua respiciens certamina. Nam si apud eam, usque ad finem ejus vitae, perseveraveris, incertum tamen est, an tu ante eam e vita excedens, desertus a virtutibus, excedesque non habens qui te possit a malis futuris liberare. Non enim patris, non matris charitas, non multitudo fratrum, non divitiae, non gloria, non vinculum mulieris, non affectio filiorum potest movere judicem: sed vita, quae ex virtute agitur, et qui ita, ut Deus requirit, suscipiuntur labores. » Postea vero dixit Joanni: « Neque vero tibi suggerat inimicus animarum nostrarum: Quis meum parentem alet in senectute? Quis consolabitur meam vitae consortem? Quis comprimet illorum lacrymas? Nam si apud alium quidem Deum eos reliquissetis, et abiretis servituri apud alium, recte solliciti essetis, an eorum curam gereret et consolaretur. Nunc autem cum vos contuleritis ad eum cui eos reliquistis, et vos ei consecraveritis, oportet vos esse bono animo.

§ 10. « Porro autem illud quoque considerate, quod si, cum nos simus in hoc mundo, et serviamus huic vitae, omnium curam gerit Dei bonitas? quanto magis nunc curam geret nostrarum domorum, quando ad ei serviendum, et ei bene placendum toto animo egressi sumus? Recordantes ergo, o filii, Domini, qui ad eum qui dixerat: Permite mihi reverti primum,

et sepelire patrem meum, dixit: *Sine mortuos sepelire mortuos suos* (*Matth. viii*); mente, quae converti non possit, et corde, quod non possit moveri poenitentia, currite post ipsum. Quid enim? Si hic terrenus Imperator, et in quem cadit interitus, aliquos adhortaretur et ad se vocaret, volens eos accingere et referre in patricios, vel cubicularios hujus terreni palatii, quod praeterit, et quod tanquam umbra et somnium evanescit; nonne contemnerent suas omnes facultates, diligenterque et nullo retardante impedimento, ad eum venirent, ejus honoribus, et ejus aspectu, et libertate loquendi frui desiderantes; omnesque militiae labores et pericula, atque adeo extrema quaeque lubenter subirent, modo digni solum haberentur, qui illum diem viderent, in quo Imperator esset a toto senatu excipiendus, militesque omnes et eos honoraturus? Quod si ii ita se affectos esse dixerint (ait magnus ille Nikon) longe majori studio, filii, et compunctione debemus nos accingere, et sequi immortalem et aeternum Regem regum: nos (inquam) qui debemus esse grati, et accepti beneficii memores, charitatisque, quam Deus in nos ostendit, adeo ut Filio suo unigenito non pepercerit propter nos, sed pro nobis omnibus eum tradiderit. Quare etiamsi nostrum omnium sanguinem pro eo effunderemus, qui ejus sanguine a morte et interitu fuimus liberati, et in locum priorum filiorum adoptati, ne sic quidem offeremus pretium, quod ei responderet. Non parum enim interest, fratres, fundaturne sanguis Regis, an servorum. »

§ 11. Haec autem omnia, et his plura eis suggerebat vir divinus, ut qui praescivisset, et a Deo factus esset certior de certamine et cursu eis proposito, nempe de vita agenda in solitudine absque ullis omnino aedibus planeque remota et separata ab omnibus, nempe Anachoretica. Id enim non leve existimabat, neque temere eligendum, maxime cum videret corpora mollia, et mollibus induta vestibus, et juventutem in vita delicata educatam ac cuivis relaxationi et deceptioni assuefactam. Quocirca sapiens ille medicus et doctor, cum ea quae ipsi inerant sapientiam et experientiam eos armasset talibus monitis et praeceptis, rursus dicit utrisque: Vultisne capitis vestri comam tonderi, an parvo adhuc tempore versari in laici habitu, quem hodie geritis? Ii autem uno consilio, vel potius uno Sancto Spiritu, ceciderunt ambo ad pedes Praefecti, petentes ab eo, ut eos statim tonderet, et citra dilationem. Dixitque Simeon, se, nisi id faceret quam citissime esse ituros ad aliud monasterium. Erat enim simplex, et minime malitiosus: Joannes vero sapientior, et qui majorem habebat cognitionem. Accepit ergo protinus sanctus Nikon seorsum alterum eorum, volens probare illorum ardentem, quae apud Deum facienda erat, renunciationem. Dixitque ei quaedam, conans retardare, ne eo die tonderetur. Cum autem ille minime assentiretur

venit ad alium, et dixit ei: Ecce persuasi fratri tuo, ut maneret adhuc unum annum. ut est, laicus. Statim vero respondit is cui hoc dicebat: « Si ille velit manere, maneat. Revera, Pater, ego hoc non sustineo. » Porro autem hoc quoque dixit ei Simeon, quando seorsum est locutus: « Festina, Pater, rogo propter Dominum. Cor enim mihi valde contremiscit propter fratrem Joannem: quoniam hoc anno duxit uxorem valde divitem et formosam, ne ejus desiderium eum rursus ad ipsam abripiat, et desistat suo in Deum desiderio. » Rursus autem hoc ipsum dixit Joannes illi viro virtute eximio, cum multis precibus et lacrymis (eae enim naturaliter in ejus magis abundabant oculis, quam in ejus fratris Simeonis): « Pater, ne fratrem meum propter te perdas: Matrem enim habet solummodo; eratque ejusmodi utriusque desiderium ut non posset alter ab altero abesse duas horas. Quintiam in hodiernum usque diem ambo simul dormiebant, mater ejus et ipse, ut qui nec noctu quidem possent separari. Quod quidem me valde coquit et angit, donec eum videro tonsum, et plane omnem curam de eo abjecero. »

§ 12. Utriusque ergo magnam de se invicem solitudinem audiit ille vir magnus, certusque Deum non dedecore afflicere, neque despicere eos qui toto animo et citra ullam dubitationem ad eum confugiunt, allato forfice, et eo quo par est ordine, sancto altari imposito, eos totondit. Cumque eos exuisset, induit quidem miserabilibus vestibus, verum sanctis, eorum motus misericordiâ vir sapiens, et maxime misericors, propter eorum corporis molliem et afflictionem, cui non assueverant. Cum ii autem tonderentur, Joannes quidem valde flebat; Simeon vero ei annuit, ut cessaret, ut qui omnino ignoraret, cur fleret. Existimabat enim eum flere propter dolorem quem capiebat ex parente, et propter amorem conjugis. Postquam ergo tonsi essent, et sanctam synaxim peregissent, sedit rursus Praefectus, toto fere die illos admonens. Sciebat enim fore ut non diu apud eum versarentur, cum hoc Deus quoque providisset. Postridie autem ejus diei, cum esset sanctus dies Dominicus, volebat eis quoque dare sanctum habitum. Cum ergo ex fratribus quidam eis dicerent: Beati estis, quoniam cras regenerabimini, et mundi efficiemini, sicut nati estis, ab omni peccato, perinde ac si ipso die essetis baptizati, admirati sunt ambo, et currebant ad divinum Niconem vesperi Sabbato, et ad ejus pedes prociderunt, dicentes: Rogamus te, Pater, ne nos baptizes: sumus enim Christiani, et nati ex parentibus Christianis. Is autem cum nesciret, quidnam audiissent a patribus coenobii, dixit eis: Quis enim vult vos, o filii, baptizare? Illi vero dixerunt: Domini nostri patres monasterii dicunt nobis: Cras rebaptizabimini. Tunc intellexit Praefectus eos dixisse de sancto habitu. Is vero dixit eis: Recte dixerunt, filii. Etenim si Deo placuerit, volumus vos cras induere sancto et angelico habitu. Postquam intellexerunt

Christi pueri, ab omni malitiâ alieni, se mox esse sumptuosos habitum monasticum, dicunt Abbati: Quid enim, Pater, aliquone alio opus habemus, ut induamur illo angelico habitu, quem tu dicis? Dederat autem vir ille magnus praecedente hebdomadâ, in qua fuerat Exaltatio Crucis, habitum sanctum cuidam ex junioribus fratribus, neque septem dies adhuc impleverat, sed adhuc ferebat omnia, ut postulat constitutio. Permisit itaque vir magnus, ut is statim duceretur in medium. Postquam vero venit, eum ambo contemplantur, et ad pedes Abbatis prociderunt protinus, et ei dixerunt: Rogamus te, si nos ita es induturus, et nos tali honore et gloriâ dignaturus, id facias vespere, ne cum homines simus, per noctem ad nos veniat quod est humanum, et abeamus, talem gloriam et laetitiam taleque vespertinum officium et talem coronam minime consecuti.

§ 13. Postquam ergo audivit eos Praefectus, cum dixissent, Tale vespertinum officium, et talem coronam minime consecuti: intellexit eos vidisse visionem, quam sanctus ferebat habitus: et permisit, ut frater ille abiret in locum proprium, in quo fuerat, ex quo sanctum induerat habitum. Cum is ergo recessisset, magno dolore affecti fuerunt Christi pueri, et dicunt Praefecto: Propter Christum, Pater, surge, et fac nos, sicut ille est. Nam in toto monasterio nullus est in tanto honore, quanto ille est. Dicit ei Abbas: Quonam honore? Tunc dixerunt: Per eum, Pater, qui nos dignatus est hoc habitu et honore, beati quoque nos sumus, si a tanta Monachorum multitudine cum cereis deducamur in vespers, et coronam tam splendidam gestemus in nostro capite. Existimabant enim Praefectum quoque ea videre, quae a se videbantur. Quocirca cum id cognovisset, ne eis quidem dixit se nihil videre, sed tacuit, et miratus est magnam simplicitatem et puritatem, maxime autem Simeonis. Hoc autem jucundissime eis dixit ille magnus: Cras vos quoque induemus per gratiam Sancti Spiritus. Postquam ergo ipsi acceperant sanctum habitum (ut affirmabat sanctissimus Diaconus), asserebat hoc, qui a mendacio erat alienus, Simeon: Videbamus, inquit, noctu non secus atque interdiu alter alterius faciem, et similiter ut ejus qui fuerat prius a nobis visus, coronam in capite alter alterius. In tali autem gaudio erat anima nostra, ut nec facile vellemus sumere cibum aut potum.

§ 14. Duobus autem diebus postquam ipsi sanctum cepissent indumentum, contemplantur eum, qui septem ante diebus id ceperat, in quo et coronam viderant, et eos qui vespertinum dicebant officium: ferebatque is mantile, et ministrabat, et neque habebat amplius coronam sibi impositam, neque rursus monachi vespertinum dicebant officium cum cereis, miratique sunt: et dicit Simeon Joanni: Crede frater, si nos quoque eosdem septem dies impleverimus, non habebimus amplius hunc decorem et

gratiam. Dicit autem Joannes: Et quid vis, ut fiat, frater? Is vero ei rursus dicit: Si me audieris, volo ut sicut reliquimus mundum, eique renunciavimus, omni quoque habitu, in quo nunc sumus, plane renunciemus. Aliam enim vitam cerno, et res alienas in hoc habitu. Ex quo enim Dei servus nos eo induit, intrinsecus inflammor nescio unde, et quaerit anima mea neminem videre, et neminem alloqui, et audire neminem. Dicit ei Joannes: Et quid comedemus, frater? Dicit ei Simeon: Si quid comedunt qui vocantur pastores, de quibus heri quoque nobis dixit dominus Nikon. Forte enim ipse quoque volens nos eam vitam degere, narravit nobis quomodo vivant, et quomodo comam crescere permittant, et omnia quae ad eos pertinent. Et quomodo? inquit Joannes. Nam neque psallere, neque institutum didicimus. Tunc aperuit Deus cor Abbatis Simeonis, et dixit: « Qui servavit eos, qui etiam ante David ei placuerunt, nos quoque servabit. Quod si digni fuerimus, nos quoque docebit, quomodo docuit David, qui pascebat oves in solitudine. Ne velis frater retardare meam animi alacritatem. Sed quoniam nos huic rei dedidimus, ne eam perdamus. » Tunc dicit Joannes: Faciamus, ut volueris. Sed quomodo exhibimus? Noctu enim sunt clausae fores. Dicit ei Simeon: Qui nobis interdum aperuit, ipse quoque noctu aperiet.

§ 15. Postquam ergo firmum ac constitutum fuit eis consilium, statim cum nox adventasset, vidit Praefectus quemdam in somnis, qui aperiebat fores monasterii, et dicebat: Egredimini signatae Christi oves ad vestra pasqua. Is autem e somno excitatus, protinus descendit ad januam, et eam invenit apertam, existimansque eos illinc esse egressos, sedebat tristis, ingemiscens et dicens: Non sum dignus habitus ego peccator, qui acciperem preces Patrum meorum. Ille vere erant Patres mei, domini et magistri: et ideo non sum assecutus, ut mihi recessum annuntiarent. Cum haec ergo anxius animi apud se cogitaret, ecce puri Christi sponsi, qui veniebant ut egrederentur, ante quos vidit purissimus Praefectus Nikon quosdam eunuchos, qui gestabant lampades, hos autem sceptrum una manu tenentes. Postquam ergo illi cognoverunt eum esse Praefectum, fuerunt ipsi quoque valde laeti, maxime cum etiam januam vidissent esse apertam. Venit enim eis in mentem, Deum quoque id ei revelasse. Voluerunt itaque vocare poenitentiam: sed prohibuit eos, dicens, nihil eis tale licere facere propter honorem angelici habitus, qui est eis impositus. Dicunt itaque ei protinus:

§ 16. « Gratias agimus tibi, Pater. Quidnam autem Deo offerre, et venerando tuo capiti possimus, ignoramus. Quis speravit fore, ut talibus donis digni haberemur? Quis rex tali dignitate nos potuit honorare? Quinam terreni thesauri nos tam cito effecissent divites? Quorumnam lavacrorum ablutiones ita nostram emundassent animam? Quinam parentes sic potuissent

diligere et servare? Quaeenam dona aut munera, peccatorum nostrorum remissionem tam breviter nobis afferre potuissent, ut tu, venerande Pater noster? Tu noster es post Christum pater et mater: tu dominus, tu exercitator, tu dux, tu deductor, et quaecumque non potest lingua dicere. Per te pretiosam acquisimus margaritam. Baptismatis vim vere didicimus, de quo nobis praedixerunt sancti Patres. Cognovimus nostra peccata vere fuisse exusta ab igne qui corda nostra accendit. Quem quidem non ferentes sic nos intus urentem, rogamus, Pater, tuam beatitudinem, ut intensas preces facias, et tuos servos dimittas, ad hoc, ut germane et sincere totoque animo serviamus Deo, cui nosipsos consecravimus: oratus, ut numquam obliviscaris inutilium tuorum filiorum in tempore extensionis venerabilium tuarum manuum: oratus, inquam, o sancte a tuis hospitibus, ut memineris eorum orbitatis. Sanctique genua amplexi, rursus dicebant: Memento, Pater, tuarum humilium ovium, quarum Christo obtulisti holocaustum. Memento externarum plantarum, quas in pulchro horto Paradisi plantare studuisti. Ne obliviscaris pigrorum operariorum, quos circa undecimam Christo ad vineam conduxisti. » Mirabatur autem, et obstupescebat Pastor, videns eos, qui duobus ante diebus erant idiotae et plane rudes, tam repente evasisse sapientes per divini habitus susceptionem.

§ 17. Postquam ergo ambo flevisent satis longo tempore flexis genibus, sanctus Nicon statuens Simeonem a dexteris, et Joannem a sinistris, surrexit, et manus ad coelum extendens, dixit: « Deus, qui es justus et laudabilis: Deus, qui es magnus et fortis: Deus, qui es ante secula, exaudi virum peccatorem hac horâ: Exaudi me, Domine, exaudi me in igne precationis, quomodo tuum quandoque prophetam: et per easdem intercessiones exure meas iniquitates, et munda mea peccata. Exaudi me, qui es pollicitus te eos esse exauditurum, qui invocant in veritate, et dirige gressus servorum tuorum, et pedes eorum in viam pacis. Miserere simplicium puerorum, qui sunt in terra externa. Qui dixisti, Estote simplices, sicut columbae. Clamavi tibi in toto corde meo: Deus, Deus exaudi me, qui es spes omnium finium terrae, et omnium, qui sunt procul in externa regione. Increpa omnes immundos spiritus a facie famulorum tuorum. Apprehende arma et scutum, et exurge ad auxilium eorum. O Domine, qui dixisti animae eorum: *Salus tua ego sum* (Ps. 34): recedat a mente eorum spiritus timiditatis, desidia, superbiae et omnis vitii. Extinguatur eorum omnis inflammatio, et motus, qui constat ex diabolica operatione. Illuminetur eorum corpus, anima et spiritus lumine tuae cognitionis, ut cum occurrerint in unitate fidei, et agnitione sanctae et adorandae Trinitatis, in virum perfectum, in mensuram fidei, te glorificent in seculum seculi, et placeant tibi Domino: Quoniam tutissimum praesidium est nomen tuum Patris, et Filii et Spiritus

Sancti, Amen. » Et rursus dixit eis cum multis lacrymis: « Deus, quem elegistis, boni filii, et ad quem accessistis, ipse mittet Angelum suum ante faciem vestram, et muniet viam suam ante pedes vestros. Angelus (ut ait magnus Jacob, qui me liberat ab omnibus contrariis potestatibus) ipse ambulabit ante vestras semitas. Qui suum liberavit prophetam ex ore leonis, ipse quoque vos liberabit a manibus leonis, ipse meum conservabit sacrificium nullo affectum dedecore. »

§ 18. Postquam autem haec et his plura est eis precatus, eorum quoque colla vir divinus est complexus, et dixit: Serva, Deus, serva eos qui toto corde dilexerunt nomen tuum. Ne eos, Domine, despicias et deseras, qui inanes res hujus vitae reliquerunt. Deinde rursus dicebat eis: « Videte, filii, vos bello dedistis et terribili certamini, sed ne pertimescatis. Potens est enim Deus, qui non sinet vos tentari plus quam ferre possitis. Decertate, filii, ne ab inimico vincamini, sed stetis forti et excelso animo, habentes adversus eum arma sancti habitus. Recordemini ejus, qui dixit: *Nemo qui manum miserit ad aratrum, et retro conversus fuerit, aptus est regno coelorum* (Lucæ ix). Nolite, cum ingressi sitis viam perfectam ejus vitae quae Deo convenienter degitur, ignavi effici et desides, ne in vobis impleatur quod scriptum est de turris aedificatione: Et non habuerunt vires, et animi alacritatem ad consummandum opus. Securi estote, filii. Parvum est bellum, sed magna est corona: labor est ad tempus, sed quies est aeterna. » Cum ergo jam tempus processisset, essentque e janua egressuri, Praefectum seorsum accepit Simeon, et dixit ei: « Propter Deum, Pater, ora, ut Deus propulset a fratre meo Joanne memoriam conjugis, ne forte a maligno impulsus, me dimittat, et peream propter conceptum de eo dolorem, ejusque exitium et separationem. Ora (rogo propter Dominum) ut Deus ejus quoque consoletur parentem, ne sit de eo sollicitus. » Cum autem admiratus esset senex amorem quem habebat in fratrem, nihil ei respondit. Rursus vero eodem modo eum quoque accepit Joannes, et seorsum est adhortatus: « Propter Deum, Pater, ne negligas fratrem meum in tuis orationibus, ne me fugiat propter matrem, motus in eam affectione, et inveniar in portu patiens naufragium. » Ut ergo dictum est, obstupefactus utriusque inter se amore, eis plane dicit: « Ambulate filii, annuncio enim, quod qui hic vobis aperuit, illic quoque prius aperit. » Et cum eorum frontes et pectora, et totum corpus signasset, eos dimisit.

§ 19. Postquam ergo dimissi exiissent, hoc dicebant: Deus illius magni tui servi, deduc nos, qui sumus hospites, et erramus instabiles, quoniam neque loca scimus, nec regionem; sed ad te venientes, nos morti tradidimus in vasto pelago hujus solitudinis. Dicit ergo Joannes Simeoni: Quid modo est? Quo imus? Ille ei respondit: Tendamus ad dexteram. Nam quaecumque sunt

dextera, sunt bona. Euntes autem, venerunt ad mare mortuum. Fuit vero omnino haec Dei providentia, qui numquam deserit eos qui toto animo in eum credunt. Invenierunt autem locum, in quo habitabat quidam senex, qui paucis ante diebus erat mortuus, in quo et parva erant vasa, et herbae delicatae ad vescendum, de quibus comedebat senex qui illic jacebat. Cum ergo locum vidissent viri illi egregii, perinde laetati sunt, ac si thesaurum invenissent. Noverunt enim eum locum fuisse sibi a Deo paratum et apertum. Coeperuntque Deo gratias agere, et magno illi seni. Dicebant enim, quod credebant per ejus orationes iter illis successisse feliciter.

§ 20. Postquam ergo manserunt paucos dies, non ferens Christi servorum virtutem, nostrarum animarum inimicus diabolus, coepit cum eis bellum gerere: Joannem quidem tentans per suam uxorem, Simeonem autem per magnum matris suae amorem. Quando ergo unus ex eis se videbat affligi, statim dicebat alteri: Surge frater, oremus, et magni illius senis quamdam recitabant orationem. Sic enim ille precatus fuerat: Da eis, Domine, verba hujus orationis in corde eorum. Et statim inventi sunt ambo eam scire memoriter: eamque assidue recitabant in unaquaque tentatione, et in unaquaque sua ad Deum petitione. Nonnumquam enim eos inflammabat diabolus (quemadmodum narrabat divinus Salus), ut carnem comederent, et vinum biberent. Et rursus eis in principio suggerebat timorem, ignaviamque et desidiam ad exercitationem, ut ipsi quaererent a solitudine reverti ad monasterium. Rursus autem, ut in somnis aspicerent, et nonnumquam etiam in visione, suos partim quidem flentes, partim vero convivantes, efficiebat forma multiplex serpentis, et multa alia quae nec possint quidem narrari, nisi quis expertus fuerit easdem tentationes. Sed quando recordabantur coronarum, quas alter in altero viderat, doctrinaeque et lacrymarum senis, non secus atque oleo sancto cor eorum mitigabatur et recreabatur.

§ 21. Apparebat autem eis quoque in somnis Abbas Nikon, nonnumquam quidem eos admonens, nonnumquam vero orans pro ipsis, nonnumquam autem eos quoque docens psalmos. Et e somno excitabantur, memoriter dicentes quaecumque noctu ab ipso didicerant: et propterea magna afficiebantur laetitiâ. Sciebant enim senem propter ipsos laborare, de quo ex ipsis rebus fiebant certiores. Nam cum hoc ambo ante omnia a Deo petiissent, Simeon quidem, ut consolationem cor matris ejus acciperet, et penitus acquiesceret: Joannes autem, ut Deus suam acciperet conjugem, quo e suo animo auferretur, quod ad eam referebatur, desiderium, ipse Dominus utrosque exaudivit, de quo dicitur: *Voluntatem timentium se faciet* (Ps. 144). Cumque duo anni praeteriissent, a Deo certior factus est Simeon, matrem propter ipsum non amplius molestiâ affici, eumque ei noctu apparere,

et eam consolari, et dicere ei sermone Syriaco: *Ladochre li-chem*: hoc est, Ne te crucies, mater. Etenim recte sumus ego et Joannes, et valemus. Militavimus in palatio Imperatoris, et ecce coronas, quibus non induit Imperator, et vestes decoras gestamus. Sed Joannis quoque fratris parentem consolare, quod mecum militaverit: et vos nulla afficiamini molestiâ. Porro autem Joannes quoque vidit quemdam ei dicere indutum candidis vestibus: Ecce effeci, ut pater quidem tuus dolere desineret: Uxorem autem tuam his diebus assumo. Narrarunt ergo ambo sibi invicem ea quae viderant: gavisique sunt, et cor eorum magna affectum est laetitiâ. Tunc parentum suorum cogitatione Deus eos statim levavit, et in posterum quieto ac tranquillo fuere animo, de eis nulla affecti molestiâ: sed impigre et citra ullum laborem, perpetuum exercitationis et silentii cursum nocte dieque peregrare, nullum aliud in quo versarentur opus habentes, nisi quae divelli non potest, tentationem, et minime sollicitam solitudinem: dico autem perpetuae orationis, per quam breviter eo processere impigri operatores, ut infra modicum tempus digni sint habiti visionibus divinis et miraculis. Nam cum praeteriisset parum temporis, ambo silentium agebant, separati a se invicem spatio jactus unius lapidis. Nam hoc quoque inter se constituerant, nempe seorsum secedere, quando vellet unusquisque ex illis solus singulatim orare. Quando autem ad eum venissent cogitationes, aut socordia, alter venire ad alterum, et communiter Deum rogare, ut liberetur a tentatione.

§ 22. Cum ergo quodam die sederet Simeon in loco sibi consueto, videt se in ecstasi veluti adesse apud suam matrem aegrotantem Edesae (erat enim illinc oriundus), et ei dicit voce Syriaca: Quomodo te habes, mater? Cum ea autem dixisset, Recte fili: ei rursus dicit: Vade ad regem, nihil timens, cum enim rogavi, et tibi paravit honestum locum, et quando volet, te illic conveniam. Ad se autem reversus, novit matrem ea horâ esse mortuam: cursimque veniens ad Joannem, ei dicit: Surge frater, faciamus orationem. Cum is autem esset conturbatus (existimabat enim tentationem aliquam accidisse Simeoni) dicit ei Simeon: Ne conturberis, o frater: nihil enim mali habeo per Deum. Rursus ergo dicit ei Joannes: Quaenam est autem causa tanti cursus, o frater Simeon? Eum enim valde colebat et honorabat, sicut et ille. Tunc oculis ejus effusis lacrymis, et incipientibus tamquam margaritis in pectus ejus descendere, ipse dicit Joanni: Modo bonam et benedictam matrem meam Dominus accipit. Et ei exposuit visionem. Cumque ipsi genua inclinassent, orarunt: licebatque Simeonem audire dicentem Deo miserabilia verba, et supplicia. Convertebantur enim, et conturbabantur ejus viscera a natura commota, et clamabat: « Deus, qui Abrahae suscepisti sacrificium, qui respexisti holocaustum Jephthe, qui Abelis dona

non es aversatus, qui propter Samuelem puerum tuum Annam ostendisti prophetissam, ipse, Domine mi, Domine, propter me servum tuum suscipe animam meae bonae matris. Memento, Domine, loborem ejus, quos pro me suscepit. Memento, Domine, dolorum ejus et ejulatum, quos effudit, quando ab ipsa ad te fugi. Memento, Domine, quod ne horâ quidem a me poterat separari, et a me fuit toto tempore separata. Memento, Domine, qui scis omnia, quod quando ipsa volebat ex me gaudium capere, tunc eam meipso fraudavi propter nomen tuum. Ne obliviscaris, o juste, distracta ac divulsa fuisse ejus viscera eo die, quo ad te confugi. Cognosce, Domine, quantae fuerunt ejus vigiliae, cum tota nocte meae recordaretur juvenutis, quando eam reliqui. Memento, Domine, me eam meo gaudio, laetitiaque et exultatione fraudasse, ut tibi meo et ejus Deo et Domino universorum servirem. Da ei Angelos, qui ejus conservent animam a scelestis spiritibus; et si quid ut mulier, vel facto, vel verbo in hac vita peccaverit, condona ejus animae pro sacrificio quod genuit et obtulit tibi Domine, me scilicet indignum servum tuum, et pro ea quam passa est molestia propter ejus unigenitum transfer eam in gaudium, pro lacrymis in exultationem quae parata est sanctis tuis, o Deus, o Deus meus in secula, Amen. »

§ 23. Cumque surrexissent ipsi ex oratione, coepit frater Joannes eum consolari, et dicere: « Ecce frater Simeon, Deus tibi satisfecit, et exaudivit orationem tuam, et accepit matrem tuam. Sed modo mecum collabora, et ambo oremus ad Dominum, ut faciat misericordiam suam etiam cum ea quae Dei concessione mea uxor est nominata, ut eam quoque deducat Deus ad considerationem monastici habitus, aut utatur in eam misericordiâ, et eam accipiat. » Cumque orassent brevi tempore, una nocte videt Joannes matrem Simeonis venientem, et manu tenentem ejus uxorem, et ei dicentem: Surge soror, veni prope me: Bonam enim domum mihi largitus est Imperator, qui filium meum duxit in exercitum ad sibi serviendum: sed muta vestes tuas, et gesta mundas. Quae surrexit protinus, et eam est secuta. Tunc cognovit Joannes eam quoque esse mortuam, duasque illas esse in bono loco, valdeque magno affectus fuit gaudio. Illi autem perseveraverunt in solitudine, exercentes se in omni exercitatione afflictionisque, et frigore, et aestu, vigintinovem annos, ubi multas, et quae dici nequeunt, tentationes sustinuerunt a diabolo: maxime autem Simeon ex ea quae ei inerat simplicitate et puritate. Sensit tamen per inhabitantem in se virtutem Sancti Spiritus, se neque timere ullam affectionem, neque frigus, neque famem, neque aestum: sed prope videbatur exuperare modum humanae naturae.

§ 24. Quadam die vero dicit Joanni: « Quid nobis deinceps proderit, o frater, si versemur in hac solitudine? Sed me audias:

Surge, abeamus, alios quoque salvos faciamus. Hic enim nobis solis, et nulli alii prorsum, neque mercedem habemus ex aliquo. Coepit quoque ex sancta scriptura quaedam ei dicere hujusmodi: *Nemo quaerat quod suum est, sed id quod est proximi.* Et rursus: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes salvos faciam.* Et ex Evangelio: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui est in coelis: »* Et quaedam alia hujusmodi*. Respondens vero Joannes, dixit ei: « Satanas (ut existimo) o frater nobis invidet hanc quietem, et hanc tibi suggessit cogitationem. Contra autem sede, et impleamus cursum nostrum in hac, in qua Deus nos posuit, solitudine. » Dicit vero Simeon: « Crede, ego non manebo: sed in virtute Christi abibo, et mundum ludificabor. » Ei rursus dicit frater ejus: « Non, bone frater, rogo te per Dominum, ne me dimittas humilem et abjectum. Nondum enim ad eam perveni mensuram, ut possim mundum ludificari. Sed propter eum qui nos conjunxit, noli a tuo fratre seungi. Scis frater mi, post Deum me habere neminem praeter te, sed abnegasse omnes, et tibi adhaesisse: et modo tu me in hac, tamquam in vasto pelago, vis relinquere solitudine? Memento illius diei, quando sortiti sumus, et descendimus ad Abbatem Niconem, quo convenerimus a nobis invicem non separari. Memento horae terribilis, quando sancto habitu induti sumus, et fuimus duo sicut una anima, adeo ut nova et admirabilis nostra videretur omnibus dilectio. Ne obliviscaris verborum sancti senis, quibus nos admonuit nocte, qua exivimus. Ne (rogo) ne peream, et requirat Deus animam meam a te. »

§ 25. Dicit ei rursus Simeon: « Puta me esse mortuum. Quod si esset, non posses seorsum tui curam gerere? Crede, si venias quidem, bene est: ego enim non manebo. » Postquam ergo frater Joannes vidit eum persistere, cognovit a Deo fuisse ei suggestum, ut hoc faceret. Nihil enim, nisi mors, eos separasset. Fortasse autem ne ea quidem. Etenim in hoc quoque Deum saepe rogarant, ut eos duos simul acciperet, et credebant fore, ut in hoc quoque, sicut in caeteris omnibus, Dominus eos exaudiret. Itaque ei dicit: « Vide, Simeon, ne forte diabolus te velit illudere. » Ille autem ei dixit: « Tu vide solummodo, ne mei obliviscaris in tua oratione, sicut nec ego tui. Nam et Deus, et preces tuae mihi dant salutem. » Rursus ergo coepit eum frater ejus admonere, et dicere: « Vide, frater Simeon, et cave, ne quaecumque collegit eremus, dispergat mundus: et quantum profuit quies, tantum laedat perturbatio: et quae attulit vigilia, ea per somnum perdas. Cave, frater, ne vitae monasticae temperantiam corrumpas fraude rerum humanarum. Vide, ne fructum, quem percipiebas ex eo quod carebas mulieribus, perdat, quae cum eis futura est, conversatio. Vide, ne nihil possidendi virtutem, quam tibi

* Ex I. ad Corinth. C. x, 24; ix, 22; ac Matth. v,

conciliabat vita anachoretica, multae dispergant possessiones: ne quod corpus maceravit jejunium, escae pingue faciant. Vide, frater, ne compunctionem tuam perdas per risum, et orationem tuam per negligentiam. Vide (rogo) ne dum tuus ridet vultus, mens una diffundatur: ne dum manus contrectant, una quoque contrectet anima: ne dum os còmedit, simul quoque voluptate anima perfundatur: ne dum pedes ambulant, una quoque indecore saltet interna quies: et (ut paucis dicam) ne quaecumque facit corpus extrinsecus, ea quoque faciat anima intrinsecus. Sed si, o frater, vires a Deo accepisti, vide ut, quaslibet figuras, verbaque et res corpus fecerit, immobilis et imperturbata mens maneat, et cor tuum, nec ab eis ullo modo polluatut aut laedatur. Revera ego propter tuam laetor salutem, modo Deum roges, ne illic nos a nobis invicem sèparet.» Tunc dicit ei Simeon: «Ne timeas, o frater, neque enim a me hoc volo facere, sed Deo mihi jubente. Ex hoc quoque cognosces Deo gratum fuisse opus quod per ejus operabor auxilium, quod, ante quam moriar, ad te veniam, te vocabo et salutabo, et paucis diebus me sequèris. Sed surge, et oremus.» Cumque satis diu orassent, et sua invicem pectora exosculati essent, et ea suis lacrymis irrigassent, eum dimisit Abbas Joannes, satis longo spatio eum comitatus in itinere. Neque enim poterat in animum inducere, ut ab eo separaretur. Sed quando ei dixit Abbas Simeon: Frater, revertere: perinde acsi gladius eum separasset ab ejus corpore, hoc verbum audiit. Postquam ergo eum coëgit Abbas Simeon, reversus est in suum locum, lacrymis terram irrigans.

§ 26. Simeon autem recto cursu contendit in sanctam Christi Dei nostri civitatem. Valde enim, ut dicebat, sitiebat, et vehementi ardebat desiderio jam longo tempore fruendi sacris locis. Cumque pervenisset ad sanctum et vivificum Christi monumentum, sanctumque et salutarem, et victoriâ insignem Calvariam, suum implevit desiderium. Mansit autem tres dies residens in sancta civitate, ingrediens et adorans ex omni parte veneranda loca Domini, et orans. Tota autem erat ejus oratio, ut tegetetur ejus operatio, donec migraret ex hac vita, ut hominum gloriam effugeret, per quam venit ad hominem superbia et arrogantia, quae etiam Angelos perdidit e coelis. Eum ergo exaudiit Dominus. Et enim cum tot fecerit miracula, totque res tam admirabiles, et quae sunt praeter opinionem (ut sciatur ex iis quae consequuntur), non fuit manifesta hominibus hujus sancti operatio. Ejus enim petitio fuit veluti integumentum impositum cordi eorum, qui videbant quae ab eo fiebant, donec obdormivit. Quemadmodum enim, nisi ita esset (dico autem, quod Deus illius beati virtutem textit ab hominibus, propter eam quam erat ab ipsis adepturus gloriam) non evasisset omnibus manifestus hominibus? Cum nunc quidem curaret daemoniacos, ignem manu ferret:

nonnullis autem saepe futura praediceret, et aliis quae diu ante de ipso dicta fuerant significaret: nonnumquam autem Hebraeos quoque, et eos qui a fide aberrabant, converteret: et curaret eos qui labrabant, alios liberaret a periculis? Saepe autem inhonestas et impudicas foeminas, partim quidem ad legitimum matrimonium per ludum deducebat, partim vero ut essent temperantes, pecuniis venans efficiebat. Quinetiam, ut vitam exercerent monasticam, per eam quae ipsi inerat puritatem, compungebat. Neque vero miror, o Christi amantes, si, cum haec ipse ex Deo faceret, ignotus permanserit. Nam qui occultas suorum famulorum virtutes saepe facit manifestas omnibus sua providentiâ, hujus quoque Sancti virtutes, quae erant notae omnibus, effecit ignotas.

§ 27. Ut ergo dictum est superius, cum tres dies versatus esset in sanctis locis, ad Emesinorum pervenit civitatem. Modus autem, quo civitatem ingressus est, fuit hujusmodi: Cum invenisset vir insignis, in sterquilinio quod erat extra civitatem, canem mortuum, soluta, quam habebat ex fune, zônula, ejusque pede alligato, eum trahebat currens, et per portam ingrediens, prope locum ubi est schola puerorum. Cum ergo eum vidissent pueri, coeperunt clamare: Abbas stultus; et aggressi sunt post eum currere, et ei colaphos impingere. Postridie autem ejus diei, cum esset dies Dominicus, accepit nuces, et ingressus est in ecclesiam in principio officii, amputans et extinguens candelas. Postquam vero ut eum educerent, accurrissent, ascendit in ambonem, et illinc nucibus lapidabat mulieres. Cum autem eum multo labore eduxissent, dum egrederetur, subvertit tabulas placentariorum, qui etiam ei plagas usque ad mortem intulere. Postquam se vidit ita confractum, dixit apud se: Humilis et abjecte Simeon, revera sic non vives in horum manibus una horâ. Dei vero providentiâ videt eum quidam puscarius (nesciebat autem eum prae se ferre amentiam) et dicit ei: Vis, o domine Abba, pro eo quod circuis, stare et vendere ciccerem? Ille vero ei dixit: Volo. Postquam autem eum uno die constituit ut venderet, is coepit omnia erogare hominibus, et ipse rodere insatiabiliter. Tota enim hebdomadâ nihil penitus comederat. Dicit itaque uxor puscarii suo marito: Undenam nobis duxisti hunc Abbatem? Certe si sic rodit, non opus est, ut amplius vendamus aliquid. Comedit enim unam amphoram lupinorum, ex quo ego in eum dirigo oculos. Nesciebant autem, quod quaecumque habebant, reliquasque amphoras erogaverat fratribus et caeteris, nempe fabam, et lentem, et reliqua legumina; sed putabant eum illa vendidisse. Postquam vero aperuerunt apothecam, et non invenerunt pretium venditionis, eum verberarunt et dimiserunt, ejus quoque barbam vellentes. Cum autem venisset vespera, voluit thuris suffitum emittere. Non enim recessit ab eis vespere, sed illic

dormiit extra fores. Cum vero non invenisset testam, manum suam immisit in focum, eamque implevit igne, et suffumigavit.

§ 28. Cum Deus autem vellet salvum facere puscarium (erat enim haereticus ex haeresi Acephalorum Severianorum (a)) vidit ipsum ejus uxor manu suffumigantem. Ea vero obstupefacta, dixit: Unus Deus, o Abba Simeon: in manu tua suffumigas? Postquam autem hoc senex audivit, prae se tulit se comburi, et prunas e manu sua transtulit in vetus pallium, quod gestabat, et dixit: Si nolis in manu mea, ecce in meo pallio suffumigo. Virtute vero Domini, qui rubum conservavit incombustum et pueros, nec Sanctus sensit flammam, nec ejus pallium. Quoniam modo autem salvi evaserunt puscarius et ejus uxor, dicetur in alio capite. Consulto vero hoc faciebat Sanctus, ut quoties alicubi fecisset aliquid admirabile, et praeter opinionem, protinus mutaret illam viciniam, donec ea res, quam fecerat, daretur oblivioni. Studebat quoque ut videretur protinus aliquid a se fieri ineptum et importunum, ut per id contegeret, quod recte gesserat. Aliquando vero is qui dabat lupinos in caupona, illum accepit, ut sibi inserviret. Erat autem caupo immitis, adeo ut ei saepe ne cibum quidem daret, etiamsi multa venderet propter Salum. Tamquam vero qui essent rei novitate suspensi, cives dicebant inter se invicem: Eamus, bibamus, ubi est Salus. Ingressus est autem aliquando serpens, et ex una urna bibit vinum, et in eo virus suum effudit, et abiit. Non erat autem intus Abbas Simeon, sed foris ad tympani strepitum saltabat una cum popularibus. Cum autem ingressus esset Sanctus, videt urnam, cui inscriptum erat, ita tamen, ut non posset videri, Mors. Statim ergo intellexit, quidnam ei factum fuerat: sublatoque ligno eam confregit, ita ut erat plena. Ejus autem dominus ex ipsius manu tollens baculum, ei incussit, donec illum debilitaret, et fugaret. Die vero sequenti venit, et post ostium delituit Abbas Simeon. Ecce autem serpens rursus venit potum. Cumque eum vidisset caupo, cepit idem lignum, volens eum occidere. Cum vero aberrasset, percussit, et fregit omnes urnas, et omnia pocula. Tunc ingressus est Salus, et dixit ei: Quid est stulte? Ecce non sum ego solus, cave. Tunc ergo cognovit caupo eum propterea fregisse urnam. Fuit aedificatus, et eum habuit pro sancto.

§ 29. Cum autem vellet Sanctus dissolvere hujus aedificationem, ne de se nimis gloriose praedicaret, quodam die cum ejus uxor dormiret sola, illeque vinum venderet, ad eam accessit Abbas Simeon, et prae se tulit se vestem suam exuere. Cum illa autem clamasset, ingressus est ejus maritus. Illa vero dicit ei: Expelle foras hunc sceleratissimum: nam is voluit mihi vim afferre.

(a) Hostes Concilii Chalcedonensis inter se, haereticorum more, pugnarunt, ut plane acciderit, veluti quodam portento, ut bellua sine capite (ita Acephalorum haeresis appellata) eadem pluribus prodierit armata capitibus inter se pugnantibus. Ex eis primum eminuit caput Severus ex quo allatam supra denominationem acceperunt (*Ex Baronio ad an. 535*).

Pugnis itaque eum contundens, eduxit eum ex officina ad glaciem. Erat enim magna hyems et pruina. Ab eo autem tempore non modo existimavit caupo eum esse emòtae mentis, sed et, si quem alium audivisset dicentem: Revera se talem esse simulat hic Abbas: ei statim dicebat: Est purus daemoniacus, modo non me fallit homo: nam meae quoque uxori voluit stuprum afferre, si potuisset: carnes quoque rodit, tamquam qui Deum non habeat. Carnes enim saepe devorabat hic justus, cum tota hebdomadâ pane non vesceretur. Atque ejus quidem jejunium nemo intelligebat. Ante ipsos autem carnes rodebat, ut ipsos deciperet: erat vero omnino tamquam incorporeus: et neque reverebatur dèdecus, nec hominum nec naturae. Saepe enim ventre usum proprium requirente, statim minime erubescens, in foro ad aliquem locum sedebat coram omnibus, vel ex hoc volens persuadere se ob id ea facere, quod sit emòtae mentis. Nam cum (ut saepe dictum est) custodiretur a virtute Sancti Spiritus quae in eo inhabitabat, inflammatione, quae a diabolo suscitatur, evasit superior, ut qui ab ea minime laederetur.

§ 30. Rursus aliquando fuerunt extra portam pueri currentes certo genere cursus, qui vocabatur Lysoporta. Ex quibus unus erat filius domini Joannis Diaconi amici sui, qui paucis ante diebus cum muliere, quae juncta erat matrimonio, habuerat stupri consuetudinem. Dumque is e domo ejus egrederetur, nemine eum vidente, coepit vexari a daemone. Voluit ergo hic Sanctus simul eum castigare et sanare, dicitque iis, qui currebant: Certe nisi ego quoque vobiscum ludam, non sinam vos currere. Et coepit lapides in eos jacere. Voluerunt ergo eum accipere in ea parte, in qua is currebat quem erat curaturus. Cum id autem vidisset Abbas Simeon, magis abiit in partem contrariam. Sciebat enim, quidnam esset facturus. Cum autem coepissent currere, velociter vadit Sanctus ad puerum, quem daemon invaserat. Cumque ad eum venisset, nemine animadvertente, eum percutit in maxilla, et dicit: Noli amplius moechari, o infelix, et daemon ad te minime accedet. Statim vero eum fregit et dejecit daemon, omnesque ad eum convenerunt. Cum ergo humi jacèret spumans, videt is qui laborabat, Salum ab eo tempore persequentem canem nigrum, et eum verberantem cruce lignea. Ad se autem post multas horas reversus, interrogatus est, quidnam sibi accidisset: et, hoc solo excepto, nihil poterat dicere: Dixit mihi, nescio quis: Noli amplius fornicari. Cum vero Abbas Simeon fuisset in pace consummatus, veluti ad se rediit, et rem omnibus singulatim exposuit.

§ 31. Mimi quandoque spectacula exhibebant in theatro. Erat autem ex eis unus Psephas nomine. Cum vero vellet hic vir justus a tali malo eum reprimere ac rescindere (habebat enim hic Psephas, quaedam bona opera), non dedignatus est venire: et stetit in scena ubi agebant mimi. Cumque vidisset Psepham

incepisse facere res nefarias, jecit in eum lapidem parvum admodum, facto in eo signo Crucis, et percussit dexteram manum Psephae, eamque exiccavit. Nemo autem animadvertit, quisnam jecisset lapidem. Ei vero noctu in somnis hic Sanctus apparet, et dicit ipsi: Ego te revera sum assecutus, et nisi juraveris, fore ut hoc vitae institutum non amplius exerceas, minime sanaberis. Juravit ergo ei per Virginem Deiparam, se non amplius ad tale ludicrum agendum esse venturum. Cumque surrexisset, manum suam invenit sanam. Narravitque omnia quae a se visa fuerant, nisi quod fuisse Salum, qui ei apparuerat in somnis, non poterat dicere. Hoc autem solum dixit: Nescio quis Monachus, ferens coronam ex ramis palmarum, haec mihi dixit.

§ 32. Cum esset aliquando civitatem magnus invasurus terrae-motus, quo tempore cecidit Antiochia, tempore Mauriti Imperatoris (tunc enim in publicum exiit Sanctus e solitudine) arripuit lorum e schola, et coepit verberare columnas, et dicere unicuique: Dixit Dominus tuus: Sta. Cumque venisset terrae-motus, nulla ex eis columnis quas verberavit, cecidit. Porro autem venit ad unam quoque columnam, et dicit ei: Tu vero neque cadas, neque stes; et fissae est a superiori parte usque ad infimam, parumque inclinata est, et sic mansit. Nemo autem intellexit quod beatus hic fecerat: sed dicebant omnes, eum prae dementia verberasse columnas. Par vero erat glorificare et admirari Deum, quod per quas figuras quidam existimabant eum se stolidè et petulanter gerere, per eas saepe ostenderit res plane admirabiles, et quae sunt praeter opinionem. Cum enim aliquando pestis esset aggressura civitatem, veniens in omnes scholas, coepit salutare pueros, dicens unicuique illorum quos salutabat, tamquam ridicule: Vade pulchre, o mi pulcher. Non omnes autem salutavit, sed quos ei Dei gratia significavit. Dicebat magistro uniuscujusque scholae: Propter Deum stulte, ne caedas pueros, quos diligo. Sunt enim magnum iter abituri. Magister autem eum ludificans, aliquando verberabat, aliquando vero pueris annuebat, ut ei insultarent. Et eum insectabantur. Cum autem venisset pestis, nemo remansit ex iis quos salutavit Abbas Simeon: sed mortui sunt omnes.

§ 33. Fuit vero haec quoque hujus Sancti consuetudo, ascendere in domos divitum, et ludere: saepe autem etiam simulare, se eorum ancillas deosculari. Quodam vero die accidit, ut cum quidam ex populo praegnantem reddidisset unam ancillam unius ex illustribus, nec vellet ancilla dicere, quisnam esset qui ei stuprum attulisset: postquam eam rogavit ejus domina quis eam vitiasset, illa dixit: Mihi vim attulit Salus Simeon. Cum is ergo pro more domum venisset, dicit ei domina puellae: Bene habet Abbas Simeon: vitium attulisti, et ancillam meam stuprasti. Ille autem statim ridens, et in manum dexteram suum caput inclinans, ei dixit,

simul suos quinque colligens digitos: Sine, sine, misera: ea tibi modo pariet, et parvum habebis Simeonem. Donec ergo venit dies ejus, mansit Abbas Simeon ad eam afferens panes siligineos, carnesque et obsonia; eique dicebat: Còmede, uxor mea. Quando autem venit tempus et hora pariendo, tres dies vel usque ad mortem vehementes sensit dolores. Dicit ergo ejus domina Salo: Ora Abba Simeon; nam uxor tua non potest pàrere. Ille vero ei dicit tripudians: Non, per Jesum, non, per Jesum, misera, non prius illinc egredietur infans, quam dixerit, quisnam sit pater ejus. Postquam ergo hoc audivit quae erat in periculo, dixit: Ego hoc in eum confinxi. Non est ejus, sed est N. ex populo. Tunc ergo statim peperit. Cumque omnes essent admirati, qui in illa quidem domo habitabant, partim eum habuere pro sancto, partim vero dixerunt eum divinare ex satana, quandoquidem est plane stultus.

§ 34. Cum autem duo quidam Patres tunc in quodam monasterio prope Emesam inter se quaerent et perscrutarentur, cur cecidisset Origènes haereticus, qui tanto ingenio et tanta sapientiâ a Deo fuerat ornatus; et unus quidem diceret, non fuisse a Deo eam quae ei aderat scientiam, sed fuisse quoddam donum naturae et dexteri ingenii. Nam cum in lectione divinae scripturae et sanctis Patribus maxime esset versatus, acuit ingenium, et ideo suos libros conscripsit. Alter vero contra diceret, neminem ex dono naturae posse tales, quales ille edidit, habere orationes, et maxime eas quae sunt de iis quae dicuntur HEXAPLA (α). Quocirca ea vel in hodiernum diem suscipit Ecclesia tamquam necessaria. Cum ille autem rursus responderet: Crede mihi, sunt gentiles, qui eo majorem habuere sapientiam, et qui eo plures libros conscripsere. Quid ergo? Oportetne eos laudare propter verbosas eorum nugas? Cum (inquam) non potuissent convenire, tandem dicit unus alteri: Audimus ex iis qui veniunt ex sanctis locis, esse magnos monachos in solitudine Jordanis: eamus, et hoc discamus ex ipsis. Cum itaque ad sancta loca venissent, et orassent, veniunt etiam in mortui maris solitudinem, in quam secesserant memorandi Joannes et Simeon. Cum ergo fecisset Deus, ut eum laborem non frustra susciperent, invenerunt Abbatem Joannem, qui ipse quoque ad perfectam jam mensuram pervenerat. Postquam enim eos vidit, dixit: Bene venerunt, qui mare reliquerunt, et in siccum lacum venere ad hauriendum. Cum longa ergo piaque ac religiosa inter eos fuisset congressio, dicunt ei, quam de causa tantum iter confecerant. Is vero dicit eis: Nondum, Patres, accepi donum discretionis judiciorum Dei; sed abite ad Salum Simeonem, qui est in vestra regione. Ipse vobis potest

(α) Id est *Sextuplicata*. Sic appellat Eusebius editionem S. Scripturae, Opus Origenis ingens quo eam distinxit in sex columnas pro sex ejusdem variis versionibus, nempe duabus Hebraicis et quatuor Graecis; vide Baronium ad annum 231.

et hoc, et omnia quae vultis, solvere, ei dicentes: Precare etiam pro Joanne, ut illi quoque decem sorte contingant.

§ 35. Postquam autem venerunt Emesam, et rogarunt, ubi-
nam esset ille Simeon, qui dicitur Salus, omnes eos irridebant
et dicebant: Quid ex eo vultis, Patres? Est homo amens, qui om-
nes vexat et subsannat, et maxime Monachos. Cum ii autem, in-
venissent eum apud puscarium rodentem lupinos, tamquam ur-
sum, unus ex iis statim passus est scandalum, et dixit apud se:
Venimus ad videndum virum magna cognitione praeditum. Is
potest multa nobis dicere? Postquam ergo appropinquarunt, di-
cunt ei: Benedic. Ille vero eis dicit: Male venistis, et qui vos
misit stultus. Apprehensa ergo auriculâ ejus, qui scandalum
passus fuerat, impexit ei talem âlapam, ut plusquam tres dies si-
gnum apparuerit, et dicit: Cur vituperatis lupinos? Ii fuerunt
madefacti quadraginta diebus. Origenes autem ex eis non comê-
dit, quoniam mare subiit, et non potuit egredi, et fuit suffocatus
in profundo. Iis ergo obstupefactis, quod eis omnia praedixisset,
quin hoc etiam, quod decem velit Salus, sed est stultus, vobis
similis: Accipitisne, ait, plagam in crure? Certe, certe abite.
Statimque sublata ollâ, in qua erat bulliens pusca, ussit eos duos
in labris, ne quid possent dicere quod eis dixisset.

§ 36. Cum autem quodam die esset in officina, accepit cala-
mum, et coepit tibiâ canere in quodam angusto vico ubi erat
spiritus immundus. Canebat autem tibiâ, et dicebat orationem
magni Niconis, ut ex eo loco effugaret spiritum. Multos enim
vexaverat. Postquam ergo fugit daemonium, transiit tamquam
Aethiops per officinam, et confregit omnia. Reversus ergo ille
admirabilis, dicit dominae: Quis haec fregit? Illa autem dixit:
Unus Mauritanus sceleratus venit, et omnia contrivit. Is vero
dicit ridens: Pumilio, pumilio. Illa vero dicit: Certe Sale.
Ille autem dicit: Revera ego eum misi, ut omnia confringeret.
Postquam autem illa haec audivit, voluit eum verberare. Ille
vero se incurvans, et pulverem tollens projecit, et oculos ejus
Sanctus obscuravit, et dixit: Revera non me apprehendes: sed
aut in ecclesia mecum communicabis, aut Mauritanus confringet
omnia. Erat enim ex haeresi Acephalorum. Postquam ergo re-
cessit ab ea, ecce cras eâdem horâ venit Maurus, et rursus con-
fregit omnia tam aperte, ut videretur oculis. Vires itaque sum-
pserunt Orthodoxi, ut qui Simeonem haberent Dei famulum:
de eo autem nemini audentes dicere, quamvis quotidie tran-
siret Salus, et eos irrideret. Quidam autem ex iis qui prae-
rant officinis civitatis, voluit eum publicare, cognoscens ejus vir-
tutem. Semel enim vidit, cum lavaretur, duos Angelos, qui cum
eo conversabantur. Erat autem is qui praeerat officinae, Hebraeus,
et Christum saepe blasphemabat. Apparet ergo ei in somnis hic
Sanctus, dicens, ut nemini diceret quod viderat. Mane ergo voluit

de eo triumphum agere, et eum traducere. Protinus autem astans Sanctus, ejus labra attigit et compressit, nec potuit ullum alloqui. Venit autem ad Salum, et ei manu annuit, ut faceret eum loqui. Simulabat vero Abbas Simeon amentiam, et ei contra annuebat, tamquam stultus. Ei autem annuebat, ut se signaret, licebatque utrosque videre inter se annuentes terribili spectaculo. Ei ergo rursus apparet in somnis senex, dicens: Aut baptizare, aut eris mutus. Atque tunc quidem non induxit in animum, ut ei crederet. Postremo vero, quando mortuus fuit Abbas Simeon, et se vidit adductum in angustias, maxime autem dum ejus transferrentur Reliquiae, tunc ipse baptizatus fuit, et ejus domus: et cum primum ascendit e sacro lavacro, est locutus. Faciebat autem Sali quotannis commemorationem, et invitabat pauperes.

§ 37. Dicebat autem etiam nonnumquam alicui meretrici: Visne te habeam amicam, et dabo tibi centum asses? Multae itaque ei vel lubenter credebant. Ostendebant autem eis etiam thesaurum. Habebat enim quaecumque volebat, utpote quod Deus, etsi non patèrent oculis, omnia suppeditaret, propter divinum ejus scopum et institutum. Et deinde jusjurandum exigebat ab ea quae accipiebat, eam id non esse infirmaturam. Omnia autem faciebat stultis quibusdam figuris et indecòris. Sed non potest oratio rerum ostendere similitudinem. Se enim aliquando fingebat claudicare, aliquando saltare, aliquando sedentem trahi, aliquando vero currenti alicui pedem injicere, et eum dejicere. Aliquando cum Luna oriretur, in terra devolvi, et eam pulsare pedibus. Aliquando autem simulabat loqui temere. Dicebat enim talem figuram ac speciem magis conferre ac conducere iis qui propter Christum simulant stultitiam. Per eam enim saepe peccata arguit et repressit, et iram in aliquem immisit, ut se corrigeret: et quaedam praedixit, et fecit quaecumque voluit. Quaecumque vero faceret, eum habebant tamquam unum ex iis qui loquuntur et futura praedicunt, afflati a daemonibus. Si quando autem transgressa esset una ex iis quae ejus reputabantur amicae, statim spiritu intelligebat eam esse fornicatam, dicebatque loquens, et os suum aperiens, et clamans: Da da ei sancta: et vel precabatur ut ad eam veniret infirmitas usque ad mortem, vel saepe, si perseverabat se impudice gerere, ad eam immittebat daemonem. Tandem itaque effecit, ut omnes quae se ei dederant, pudice viverent, et minime transgrederentur.

§ 38. Erat autem prope Emesam manens quidam Protòcomes: qui cum audiisset ejus vitam, dixit: Crede mihi, si eum videro, sciam an se stultum simulet, an sit revera stultus. Cum itaque venisset in civitatem, offendit forte fortunâ, quod ex iis quae ejus curam gerebat, eum portabat, et altera eum caedebat loris. Statim autem fuit offensus Protòcomes, et apud se cogitavit et dixit Syriace: Numquid ipse satanas non credit hunc pseudoabbatem

cum eis fornicari? Eis itaque statim relictis, venit Salus ad Prothocomitem, qui ab eo aberat ad jactum unius lapidis. Incussit autem ei colaphum, et ei dixit saltans: mecum lude, o infelix: non est enim hic dolus. Ille itaque cognovit eum intellexisse, quidnam corde suo agitasset, miratusque cum rem coepisset dicere alicui, vincta fuit ejus lingua, nec potuit eloqui. Donum quoque continentiae habuit supra multos sanctos. Quando enim veniebat sancta Quadragesima sanctorum jejuniorum, nihil comedebat usque ad sanctam quintam feriam. Statim autem mane sanctae quintae feriae, sedebat rodens adeo, ut qui eum videbant, offenderentur, dicentes: Ne sanctam quidem jejunat quintam feriam. Dominus autem Joannes Diaconus novit esse sanctam ejus operationem. Cum vero sancta quinta feriâ vidisset eum sedentem et mane rodentem, dicit ei: Quanti hoc, Sale? Ille quoque ei dicit, eum manutenens: Quadraginta nummis constituit hoc esculentum, o stolidè: per hoc significans, se vesci post quadragesima dies.

§ 39. Cum quodam die chorum ducerent puellae, et referrent in catalogum eos qui erant lusuri, visum est ei transire per illum vicum. Postquam autem eum viderunt, coeperunt eum referre in catalogum eorum qui erant lusuri calculis. Cum ergo orasset hic justus, volens eas castigare, eas omnes effecit strabas. Cumque coepissent inter se invicem narrare malum, quod sibi acciderat, cognoverunt quod ipse eas fecisset strabas: ipsumque insectabantur, post ipsum flentes et clamantes: Solve, Sale, solve. Putabant enim eum ipsas strabas fecisse incantatione. Postquam autem ad eum pervenerunt, ipsum vi tenuerunt, et adjurarunt, ut solveret quod ligarat. Eis itaque dicit ludens: Quaecumque vult ex vobis esse sana, osculabor ejus oculum, qui factus est strabus, et sanabitur. Quotquot ergo voluit Deus esse sanas, eae, ut dixit Sanctus, id permiserunt. Reliquae autem quae non permiserunt, ut eas oscularetur, eae manserunt sic flentes. Postquam vero ipse parum ab eis recessisset, coeperunt reliquae quoque ipsum insectari, et clamare: Mane, Sale, mane, per Deum mane, et nos quoque osculare. Licebat ergo senem currentem videre, et post ipsum adolescentulas. Et alii quidem dicebant: Ludunt cum ipso: alii autem putabant puellas quoque esse infatuatas. Sicque perpetuo manserunt incuratae. Dicebat enim Sanctus: Nisi Deus eas fecisset strabas, superassent omnes mulieres Syriae petulantia et impudicia: sed propter morbum oculorum ablata sunt ab eis multa mala. Semel eum vocavit ad prandium dominus Joannes amicus ejus: eratque lardum illic suspensum. Coepit autem scindere, et rodere lardum crudum Abbas Simeon. Joannes autem nolens ei aliquid dicere cum clamore, ad eum accedens, dixit ei in aurem: Revera non me scandalizas, si ex camino

crudum comedas. Fac deinceps, si quid velis. Noverat enim Sali virtutem, quoniam ipse quoque erat homo spiritalis.

§ 40. Venerunt aliquando tempore Paschali Emeseni quidam in sanctam civitatem, ut festum celebrarent. Ex quibus unus descendit ad sanctum Jordanem, ut oraret: et patres circumiens, petebat benedictionem. Accidit autem, ut Abbas quoque Joannes frater Abbatis Simeonis, Dei providentiâ huic negotiatori occurreret in solitudine. Cum eum autem vidisset negotiator, humi procubuit, ab eo petens orationem. Dicit ei Abbas Joannes: Cujasnam es? Ille vero dicit ei: Sum Emesenus, Pater. Tunc ei respondit: Et cum illic habeas Abbatem Simeonem, qui dicitur Salus, a me humili et abjecto quid petis? Nam et ego illius precibus egeo, et totus mundus. Duxit itaque Abbas Joannes negotiatorem in suam speluncam, eique apposuit lautam coenam. Divinitus enim inventi sunt in illa sicca solitudine mundi panes siliginei, et lautum obsonium, et vinum optimum, et pocula vitrea. Postquam ergo comedissent, et essent exatiati, dat ei tres eulogias*, quae similiter factae erant divinitus, et dicit: Da Salo, et dic ei meo nomine: Propter Dominum ora pro fratre tuo Joanne. Veritate ergo Domini ferente testimonium, postquam Emesam venit negotiator, in porta civitatis ei occurrit Abbas Simeon, dicens: Quid est stolidè? Quomodo se habet ille fatuus tui similis Joannes? Non comedisti eulogias, quas dedit tibi? Revera, revera si tres illas comedisses, male eas concoxisses. Ille autem obstupuit, cum audivisset ab eo omnia quae ipse volebat ei dicere. Statim ergo cum duxit Salus in suum tugurium. Affirmabat autem negotiator, sic dicens: Omnia mihi citra ullum discrimen hic quoque sic apposuit, sicut Abbas Joannes, usque ad ipsam poculi magnitudinem, quam vidi in spelunca ejus. Et postquam comedimus, dedi ei tres eulogias, et recessi in domum meam, erubescens de ipso aliquid unquam dicere alicui: quoniam omnes pro certo habebant eum esse fatuum.

§ 41. Diximus superius, eum fecisse aliquod miraculum in virum pium et Dei amantem, qui ejus quoque vitam nobis exposuit. Factum est autem hoc modo miraculum: Malefici quidam fecere caedem, acceptumque corpus per fenestram projicere in domum prius dicti viri maxime pii et Dei amantissimi. Cum itaque non parvus exortus esset tumultus, res delata est ad Magistratum. Is vero tulit sententiam, ut in furca suspenderetur dominus Joannes. Cum ergo abiret ad mortem, nihil apud se dicebat aliud, nisi: Deus Sali, adsis mihi in hac hora. Cum Deus autem vellet eum servare ex tali sycophantia, venit quidam, et dicit Abbati Simeoni: O miser, ille tuus amicus dominus Joannes ducitur ad furcam. Certe si moriatur, tu fame morièris. Nam nemo tui curam gerit ut ille. Dicit vero ei quoque, quemadmodum

* Panes et alia edulia sacerdotis benedictione consecrata.

sit contextum crimen caedis. Cum se itaque tamquam stultum gessisset Abbas Simeon, dimisit eum, qui hoc illi dixerat, et secessit in locum occultum, ubi semper orabat: quem nemo sciebat, nisi amicus ejus, pius et Dei amans Joannes. Flexisque genibus Deum rogavit, ut ipse liberaretur a tali periculo. Cumque ii, qui eum eduxerant ad suspendium, pervenissent ad locum, ubi erant posituri ejus furcam, ecce accurrunt equites et dicunt, ut is solvatur: quoniam inventi erant, qui caedem revera fecerant. Absolutus itaque, rectâ cucurrit ad locum, ubi sciebat Abbatem Simeonem semper orare. Cumque eum vidisset procul manus ad coelum extendentem, extimuit. Jurabat enim se vidisse globos igneos, ab ipso in coelum ascendentes, et circa eum in orbem tamquam clibanum ardentem, adeo ut non appropinquaret, donec perfecisset orationem. Cum is autem conversus eum vidisset, ei dixit: « Quid est Diacone Joannes? praeter dimensum bibisti? Sed vade, ora. Haec autem tibi accidit tentatio, quoniam venerunt ad te duo pauperes: cumque tibi suppeteret quod eis dares, eos es aversatus. Non enim tua sunt quae das, o frater. An non credis ei qui dixit, illum qui elargitur, esse centuplum accepturum in hac vita, et in futura possessurum esse vitam aeternam? Atque si credis quidem, da. Si autem non das, manifestum est te Domino non credere. » Ecce verba Sali, id est, fatui vel sapientis potius sancti. Nam apud hunc quidem Dominum Joannem, quando erant ii duo soli, nihil faciebat, quod esset fatui: sed tam moderate, et cum tanta compunctione cum eo loquebatur, ut saepe suavis odor exiret ex ejus ore, ut affirmabat hic dominus Joannes. Quocirca vix credebat illum eundem esse, qui paulo ante erat Salus, id est fatuus. In alios autem omnes se gerebat aliter.

§ 42. Nonnunquam autem cum dies sanctus veniret Dominicus, ipse accipiebat seriem farciminum, et ea ferebat tamquam orarium: manu quoque sinistra tenebat sinapium: et sic orto mane tingebat et rodebat: nonnullorum quoque ora sinapio inungebat ex iis qui cum eo veniebant. Cum itaque ad eum venisset quidam rusticus, ut cum ipso luderet, uterque autem ejus oculus aspera laboraret albugine, is illius oculos inunxit sinapio. Cum is autem dolorem sensisset usque ad mortem, ei dixit Simeon: Vade, stulte, lavare in aceto et in allio: et statim eris sanus. Ille vero tamquam existimans se aliquid posse efficere, recta vadit ad medicos, et fuit magis excaecatus. Tamquam ergo furore percitus, jurat Syriace: Per Deum coeli, etiamsi meos statim oporteat exilire oculos, cum fecero quod mihi Salus dixit, tamen id faciam. Cum ipse autem oculos lavisset, ut ei dixerat, fuerunt statim sani ejus oculi, et ita mundi, ut quando natus est, adeo ut ipse Deum glorificaret. Tunc ei Salus occurrens, dicit ei: Ecce sanus es, fatue: noli amplius furari capellas vicini.

§ 43. Cuidam exactori furto surrepti sunt nummi quingenti. Cumque is eos quaereret, occurrit ei Abbas Simeon. Cumque se vellet convertere, dixit ei: Potes aliquid facere, o fatue, ut mei nummi inveniantur? Ille autem dicit ei: Certe, si velis. Ille vero ei dixit: Fac, et si inventi fuerint, do tibi decem. Dicit ei Salus: Si quid tibi dixero, fac, et hac nocte eos invenies in tuo armario. Ei ergo dato jurejurando est pollicitus, quod si quid diceret, eum audiret, modo ne aliquid diceret importunum. Is autem rursus ei dicit: Abi, nummos tuos servus Epicernes abstulit. Sed age promitte mihi fore, ut neque ipsum, neque ullum e domo tua caedas. Eos enim caedebat acerrime. Ille autem existimabat, eum dixisse, neminem caedendum pro nummis: Abbas vero Simeon dixit ei, ut neminem unquam caederet. Ei ergo promisit cum sacramento formidabili, se nullum esse caesurum. Abiens ergo, servum minime repugnantemprehendit, et pecuniae summam ab eo accepit. Accidit autem, ut cum ab eo tempore vellet aliquem caedere, non potuerit: sed ejus manus statim emarcuerit. Quod quidem agnoscens, dicebat: Revera hoc ego Salo acceptum fero: ivitque ad eum, et dixit: Sale, solve jusjurandum. Ille autem statim stultum agebat, ut nesciret quidem, quid diceret. Cum vero pergeret ei exhibere molestiam, ei apparet in somnis, et dicit ei: Ego vero solvam tuum jusjurandum, et tuum promissum, idque dissipabo. Cur te turpiter et indecore geris? Quid vis tuos caedere conservos, qui in futuro seculo te praecedent? Postquam ergo haec vidit, quievit in posterum. Eorum autem, qui vexabantur a daemone, miserabatur supra omnem naturam. Recedens itaque, multis modis se faciebat tamquam unum ex ipsis: et cum eis degens, multos ex ipsis curavit sua oratione, adeo ut quidam daemoniaci murmurarent, et dicerent: O violente Sale, totum mundum irrides, et venisti prope nos, ut nos vexares. Recede hinc: non es ex nobis. Quid nos totam noctem torques et uris? Cum ergo illic esset sanctus, multos ipse quoque, tamquam ex Sancto Spiritu loquens, convicit, alios quidem esse suffuratos, alios vero esse scortatos: alios clamans reprehendebat, ut qui non frequenter communicarent: et alios arguebat, ut perjuros: adeo ut vel hac ratione totam fere civitatem a peccato reprimeret.

§ 44. Erat autem illo tempore quaedam mulier divinatrix quae faciebat amuleta, et utebatur incantationibus. Hanc conabatur hic vir justus parare sibi amicam, dans ei quae colligebat ex iis qui ei dabant, sive escam, sive pultem, sive etiam vestes. Itaque quodam die dicit ei: Vis faciam tibi amuletum, ut nunquam sit tibi lema in oculo? Illa vero dicit ei: Certe Sale, reputans quod etsi sit fatuus, id forte possit praestare. Abiens itaque scripsit in tabella Syriace: Deus te faciet cessare et desistere ab avertendis ab ipso ad te hominibus. Dedit ergo ei, et ipsa gestavit: neque potuit amplius alicui divinare, nec facere amuleta. Rursus autem

semel sedebat cum fratribus, et se calefaciebat prope caminum vasorum vitreorum opificis. Erat vero vitreorum opifex Hebraeus, dixitque ludens pauperibus: Vultis faciam vos ridere? Ecce quando artifex facit poculum, faciam crucem, et franget. Postquam ergo septem fregit ordine, coeperunt ridere pauperes, et rem ei dixerunt. Is vero illum, irâ accensus, est persecutus. Postquam autem recessit, clamavit, ei dicens: Revera, Manzer *, donec crucem in tua fronte feceris, conterentur omnia. Cumque rursus tredecim alia fregisset ordine, compunctus est, fecitque Crucem in fronte, nec ullum fregit amplius. Hoc ergo modo abiit, et factus est Christianus.

§ 45. Cum decem populares aliquando suas vestes lavarent extra civitatem, ad eos accedens beatus, dicit eis: Venite, stulti, et faciam vobis lautum prandium. Quinque autem ex ipsis dixerunt: Scit Deus, eamus. Reliqui vero eos prohibebant, dicentes: Certe faciet nobis prandium ex tenebris. Ipse mendicat ostiatim, et undenam habebit? Vult tantum facere, ut cessemus. Quinque ergo ei crediderunt, et abierunt. Is vero dicit eis: Manete hic. Et ab eis recedit tanto spatio, quantus est jactus teli sagittarii, et secrete oravit. Illi autem inter se dicebant: Revera sumus illusi. Nam ut puto, vult ad nos foenum deferre Abbas Simeon, ut pascamur. Ecce ergo cum haec dicerent, viderunt eum ipsis annuentem. Oraverat enim, ut prius dictum est, et eis mensam divinitus paraverat. Cum ergo ad eum venissent, viderunt prope eum, tamquam a Deo positos panes siligineos, et placentas, et liba, et sesama, piscesque et vina diversa, et ut semel dicam, quaecumque habet vita opipara et delicata. Cumque ii comedissent, dicit: Accipite, o miseri, etiam pro vestris uxoribus. Quod si non fueritis amplius stulti populares, revera ex vestris domibus nequaquam deficient hi panes siliginei, donec moriar. Dixerunt autem inter se, quando recesserunt: Probemus unam hebdomadam: et si non defecerint, non revertamur amplius cum nostris sociis in publicum. Postquam ergo viderunt non defecisse panes siligineos, etiamsi ipsi ex eis in dies consumerent, ad malum negotium non accesserunt amplius: sed tres ex ipsis fuerunt etiam Monachi, compuncti propter institutum vitae Sali. Quod tamen nulli potuerunt dicere, quamdiu vixit in carne Salus.

§ 46. Quamnam autem rem, et cuinam maxime digno, nempe Burdonario **, fecerit, par est mandare iis quae de eo fiunt scriptis. Erat enim misericors Burdonarius, et ex iis quae ad ipsum redibant, dispergebat. Quodam vero die cum exiret ad afferendum pro domo sua, et ad vinum emendum, ei occurrit ille beatus, et dicit ei: Quo vadis, stulte? Hoc enim verbum itidem semper habebat in ore. Ille autem ei dicit: Ad vinum quaerendum,

* Seu *Manzer* ex hebraico, spurium, immundum, e scorto natum.

** *Agarõnem*, caballarum, jumentorum ductorem *Burdonarius* significat.

o Sale. Respondit vero ei Abbas Simeon: Affer etiam, cum veneris, pulegium *. Ex eo itaque ominatus Burdonarius, apud se dicebat, dum abiret: Quisnam satanas ad me mane misit hunc Abbatem, dicentem mihi, Affer ad me pulegium? Revera malum est hoc vinum, et aut acescit, aut nescio quid habet vitii. Cum autem reversus est, ferens admodum pulchrum vinum, prae gaudio oblitus est ferre pulegium. Recordatus tandem, dicit Abbati: Vere oblitus sum ego miser. Subridens autem Abbas, dicit ei: Abi solum; res enim tua est dispensata. Postquam autem venit, ut mutaret utres, invenit eos acetum, adeo ut homo timeret vel ea odorari. Tunc ergo rem intellexit, et coepit dicere: Revera jam-jam imus ad quaerendum pulegium. Properavit ergo, et venit ad Salum, et rogavit eum (dicebat autem intra se: Sicut praestringit oculos praestigiator, ita etiam ipse fecit): Resolve, inquiens, quod fecisti, Sale. Ille vero dicit ei: Quid feci? Is autem dicit: Bonum vinum emi, et inventum est acetum intra duas horas. Ei vero rursus dicit Simeon: Abi, abi, ne sit tibi curae. Aperi cito utrium officinam, et tibi proderit. Erat enim scopus et votum senis, ut benediceretur ejus labor, quoniam erat misericors: nolebat vero aliquid aperte facere, sed omnia per ludum. Compunctus est itaque Burdonarius, et dixit: Benedictus Deus, puscarium aperio. Cum autem aperuisset, benedixit ei Deus. Sed pro quo eum Salo gratias agere oportuisset, pro eo ipsi magis irascebatur, nesciens quidnam sibi conciliasset. Summa autem rei erat Deus, qui scopum Simeonis tegebat.

§ 47. Aegrotavit aliquando quidam ex primoribus civitatis. Solebat autem hic Sanctus ascendere, et ludere in domo ejus. Cumque esset gravatus, vidit se in somnis talis ludere cum quodam Aethiope. Is autem erat mors. Stabat ergo aegrotus, ut dejiceret: et nisi jecisset ter senionem, fuisset victus. In somnis ergo ad eum venit Abbas Simeon, et dicit: Quid est, stulte? Revera modo te vincet hic Maurus: sed promitte mihi te non amplius violaturum esse cubile uxoris tuae: et ego eum pro te dejiciam, et non te vincet. Cum ergo jurasset qui viderat, et talos Abbati dedisset, ille projecit, et ceciderunt ter seniones. Cum autem aegrotus e somno esset excitatus, ascendit statim Salus, et dicit ei: Bene ter sex jecisti, stolide. Crede mihi, si transgressus fueris jusjurandum, Maurus ille te suffocabit. Cumque eum et omnes ejus domesticos affecisset contumeliâ, descendit currens. Non habebat autem ille sapiens aliquid in suo tugurio (habebat enim tugurium, ut dormiret, vel potius ut vigilaret), nisi unum fascem sarmentorum. Saepe vero totam noctem usque ad mane perseverabat in oratione, humum irrigans lacrymis, et mane egrediebatur, secabatque vel frondes oleae, vel herbas, et sibi faciebat coronam, et eam gestabat: manu quoque tenebat ramum unum,

* Quasdam significat herbarum species.

et clamabat : Victoriā Imperatori, et civitati. Dicebat autem civitatem quidem, animam : Imperatorem autem, rationem quae dominatur animi perturbationibus. Porro autem hoc quoque Sanctus a Deo petiit. ne cresceret coma capitis sui, vel barba : ne forte dum tonderetur, planum fieret, eum agere stultum. Quocirca toto tempore, quo perseveravit in hoc vitae instituto, nemo vidit, quod creverit coma ejus capitis, neque quod eam totonderit.

§ 48. Saepe vero magna et utili congressione usus est cum domino Joanne Diacono solo, et minatus est, fore ut si ejus bonum, et quod ex virtute debebat diceret vitae institutum, in magnum tormentum incideret in futuro seculo. Dixit autem ei, quando totam suam ei narravit vitam, nempe duobus diebus antequam ex hac vita excederet : Ivi hodie ad fratrem Joannem, et inveni eum valde per Deum profecisse, et gavisus sum. Vidi enim eum gestantem suam coronam, cui erat inscriptum : Corona tolerantiae solitudinis. Et rursus ait ille benedictus : « Vidi, quando huc venisti, Joannes, quemdam mihi dicentem : Veni, veni Sale, ut feras non unam coronam, sed coronas animarum, quas mihi obtulisti. Persuasum autem habeo, domine Archidiacone, eum nihil in me nosse hujusmodi, sed hoc mihi gratis concessisse. Stultus enim homo et fatuus, qualem debet mercedem accipere ? Illud rursus te rogo, ullam animam, maxime autem Monachum, aut mendicum, ullo modo habeas despiciatui. Sciat enim charitas tua, quod sunt inter mendicos, maxime autem inter caecos, homines, qui sunt ut Sol nitidi et expurgati per eorum tolerantiam et afflictionem. Quot rusticos agricolas vidi saepe civitatem ingredientibus communicasse, qui erant auro mundiores propter eorum simplicitatem, et quod in sudore vultus sui comedant panem suum ? Sed ne, domine mi, propter ea quae apud te dicuntur, me insimularis, quod exposuerim totam miserabilis meae vitae negligentiam. Scias autem, fore ut Dominus te quoque breviter assumat. Sed pro totis viribus curam geras tuae animae, ut possis transmittere absque ulla tempestate principes tenebrarum hujus aëris. Scit enim Dominus me magno vexari metu et solitudine, donec ab eorum saevitia fuero liberatus. Hic est enim dies malus, de quo dicebat Apostolus et David. Quamobrem rogo te, fili et frater Joannes, omni, si fieri potest, studio, esto misericors. Misericordia enim nos tunc juvat plusquam omnes virtutes. Dicit enim : *Beatus qui intelligit super egèrum et pauperem, in die mala liberabit eum Dominus* (Ps. 40). Neque unquam accedas ad sanctum altare, habens aliquid adversus aliquem, ne tua iniquitas alios quoque faciat indignos adventu Sancti Spiritus. Haec et alia plurima ei praecepit, ex quibus jussit quaedam nemini unquam dicere, propterea quod non omnes, ea quae dicuntur, cum fide accipiant. Fac autem ut te consoleris : Nam post hos tres dies assumit Dominus Salum hunc minimum, et Abbatem Joannem

fratrem ejus. Etenim ego ipse ad eum accedens, dixi ei: Frater, agendum eamus; est enim tempus. Sed post duos dies veni in meum tugurium, et vide quid invenias. Volo enim, ut habeas aliquod monimentum humilis et peccatoris Sali. » Cumque haec et plura his ei dixisset, abiens, se recepit in suum tugurium.

§ 49. Nunc autem tempus vocat, o amici, ut admirabilem ejus mortem, vel somnum potius, vobis narrem. Nam ipsa quoque non levem praebebit utilitatem. Quinetiam est iis omnibus quae dicta sunt excellentior: quae etiam ejus vitae, nulli labi obnoxiae, signaculum fuit et confirmatio. Nam cum vir ille magnus communem horam sensisset, volens ne post mortem quidem humanum ferre honorem, quid facit? Ingressus subter fascem sarmentorum in sacro ejus tugurio, illic dormiens, in pace Domino tradidit spiritum. Ejus ergo familiares, postquam eum duobus diebus non viderunt, dixerunt: Eamus, videamus, num sit aegrotus Salus. Et invenerunt eum jacentem mortuum subter fascem sarmentorum. Tunc dicunt: Ecce credunt omnes eum modo esse apud se. Ecce ipsa quoque mors eum alligat ad scalmum. Et eum portantes duo quidam, absque eo quod eum lavissent, et sine psalmodia, et sine cereis, et sine suffumigationibus, eum sepelierunt in sepulcro peregrinorum. Cum autem transirent per domum illius vitreorum poculorum opificis olim Hebraei, quem quidem ipse fecerat Christianum (ut superius diximus), ii qui eum portabant, et ibant ad eum sepeliendum, audit is Psalmodiam, cujus ea erat harmonia, ut nulla vox humana eam possit psallere, et tantam multitudinem vidit, quantam humanum genus non potest congregare. Stupefactus ille sono numerosae et concinnae vocis Angelicae, exit foras, et videt Sanctum, qui afferebatur a duobus tantum, qui venerandum ejus corpus portabant. Tunc dixit, qui numerosum hunc cantum audierat: Beatus es, Sale, quod cum non habeas homines tibi canentes, habes coelestes potestates quae te hymnis honorant. Et statim descendens, eum suis manibus sepeliit: et tunc a se audita incorporeorum cantica narravit omnibus. Audivit autem hoc quoque dominus Joannes Diaconus, et cursu etiam venit cum multis aliis in locum ubi est sepultus, volens tollere pretiosas ejus reliquias, ut eis honorificas faceret exequias. Cum autem aperuisset sepulcrum, nequaquam eum invenit. Eum enim glorificans, transtulerat Dominus. Tunc omnes veluti e somno fuerunt excitati, et narraverunt inter se quatenus unicuique fecisset miracula, et quod propter Deum se fingeat esse Salum, hoc est, stultum.

§ 50. Haec est vita, o Christi amatores, hujus admirabilis Simeonis. Hae sunt ejus, quae ex multis collectae sunt, virtutes. Hic fuit ejus vere occultus atque coelestis cursus: qui a nullo quidem videbatur, omnibus autem repente inventus est manifestus.

Hic est novus Lot, sicut ille Sodoma, ita hic clam mundum ingressus. Atque ejus quidem admirabilia et maxime celebranda certamina, quantum nos, qui nihili sumus, praestare potuimus, literis mandare studuimus; etiamsi antea breviter scripserimus, propterea quod nondum singulatim ad nostram venisset notitiam haec ejus narratio admirabilis. Eum autem ornare encomiis, non est nostrae scientiae, sed eorum, quibus illa adest facultas, ut dicendo possint esse pares ejus virtuti. Quenam enim eum laudaverit oratio, cujus honor superat orationem? aut quomodo eum laudarint labra carnea, qui in carne expers carnis apparuit? Quomodo autem linguae sapientia, eam quae omnem sapientiam obscuravit et prudentiam, quaque ipse Dei voluntati congruenter utebatur, extulerit stultitiam? Revera in faciem homo, Deus vero ad cor. Revera non sic videt homo, ut videt Dominus. Revera nemo novit, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est. Revera ne ante tempus judicemus, o Christi amatores, donec venerit Dominus, et omnia illuminaverit. Quis dixisset, Judam quidem corpore versari cum discipulis, corde vero cum Judaeis? Quis Lazarum illum mendicum, qui tot affligebatur ulceribus, sperasset futurum in sinu Abrahae in tanta felicitate? Haec nos quoque videntes, o dilecti, pareamus ei, qui recte consulit. Attende tibiipsi, et nec tuis, nec iis qui sunt circa te, sed tibiipsi soli, quoniam unusquisque onus suum portabit, et propriam mercedem accipiet a coelesti Rege Christo: Cui gloria et potentia cum Patre et Sancto Spiritu in secula seculorum, Amen.

VITA S. GALLI ARVERNORUM EPISC.

AUCTORE S. GREGORIO TURONENSI

Libro de Vita Patrum, Cap. 6.

Obiit circa 554 — Nat. Francus.

§ 1. Nobilitatis mundanae fastigium semper inhiat cupiditatibus, gaudet honoribus, inflatur occursibus, litibus forum pulsat, rapinis pascitur, calumniis delectatur, rubiginosi auri talenta desiderat, et dum parva possidere videtur, ut agglomeret plurima, magis accenditur, ingeritque ei congeries auri sitim arduam possidendi, sicut Prudentius ait:

Auri namque fames procedit major ab auro.

Unde fit, ut dum gaudet pompis seculi, et vanis honoribus

oblectatur, nihil ei de mansuris dignitatibus in memoriam revoce-
tur: nec respicit ad ea quae non videntur, dummodo illa, quibus
satiari animum putat, importune possideat. Sed sunt qui se de
his nexibus, tamquam aves de laqueis evolantes, et ad altiora ten-
dentes, mentis alacrioris ingenio absolverunt, ac relictis terrenis
facultatibus, totis se viribus ad coelestia aptaverunt: sicut san-
ctus Gallus, incola Arvernae urbis *: quem a Dei cultu abstrahere
non potuit dilectio patris, non matris blanditiae, non amor nu-
tricum, non obsecundatio bajulorum: sed his omnibus pro nihilo
habitis, et tamquam stercora aestimatis, Dei se dilectioni, Dei se
officio vovens, monasteriali se distractioni subegit. Sciebat enim
juvenilis fervoris flammam non aliter posse devincere nisi cen-
surae canonicae et disciplinae severissimae subderetur. Sciebat
insuper, se ab humilitate seculi ad altiora sublevandum, et
per patientiam tolerationis, ad illam excelsi apicis gloriam eve-
hendum: quod postea probavit eventus.

§ 2. Sanctus igitur Gallus, ab adolescentia sua devotus Deo
esse coepit, diligensque ex tota anima Dominum, et ea, quae
Deo dilecta esse noverat, diligebat. Pater ei nomine Georgius, ma-
ter vero Leocadia, a stirpe Vettii Epagathi** descendens, quem Lug-
duni passum Eusebii testatur historia. Qui ita de primoribus se-
natoribus fuerunt, ut in Galliis nihil inveniatur generosius at-
que nobilius. Cumque ei pater cujusdam senatoris filiam quaerere
vellet, ille, assumpto secum uno puerulo, monasterium Cremo-
nense expetiit, sexto situm ab Arverna urbe milliario, suppliciter
Abbatem exorans, ut sibi comam capitis tondere dignaretur. At
ille videns prudentiam atque elegantiam pueri, nomen inquit,
interrogat genus et patriam. Ille vero Gallum se vocitari pro-
nunciat, civem Arvernum, Georgii filium senatoris. Quem Abbas
ut cognovit de prima stirpe esse progenitum, ait: Bene desideras,
fili: sed primum oportet haec ad patris tui deferri notitiam: et si
haec ille voluerit, faciam quae deposcis. Denique Abbas pro hac
causa nuncios ad patrem interrogantes, quid de puero fieri juberet,
misit. At ille parumper contristatus: Primogenitus, inquit, erat
mihi, et ideo volui conjugio copulare: sed si eum Dominus ad suum
dignatur accire servitium, illius magis quam nostra voluntas fiat.
Et adjecit: Quidquid vobis infans Deo inspirante suggesserit, adim-
plete. Tunc Abbas, ista nunciis referentibus, puerum clericum fecit.
Erat autem egregiae castitatis, et tamquam senior, nihil perverse
appetens, a jocis se etiam juvenilibus cohibebat, habens mirae dul-
cedinis vocem cum modulatione suavi, lectioni incumbens assi-
duae, dans operam jejuniis, et abstinens se multum a cibis. Quem
cum beatus Quintianus Episcopus ad idem monasterium veniens
cantantem audisset, non eum permisit ultra illic retineri, sed

* Hod. Claromontanae — *Clermont.*

** Vettius Epagathus inter nobilissimos fuit Lugdunenses Martyres, de quibus 11 jun., Vol. vi,
p. 35.

secum ad civitatem adduxit, et ut coelestis pater in dulcedine spiritali nutritiv.

§ 3. Cumque defuncto patre, vox ejus magis ac magis in dies componeretur, atque idem in populis maximum haberet amorem, nunciaverunt haec Theodorico Regi: quem dicto citius accersitum tanta dilectione excoluit, ut eum proprio filio plus amaret. A regina autem ejus uxore, simili amore diligebatur, non solum pro honestate vocis, sed etiam pro castimonia corporis. Tunc vero Theodoricus Rex ex civibus Arvernensibus clericos multos abduxit, quos Trevericae Ecclesiae ad reddendum famulatum Domino jussit assistere: beatum vero Gallum a se nequaquam passus est separari. Unde factum est, ut eunte Rege in Agrippinam urbem (*Coloniā*), et ipse abiret simul. Erat autem ibi fanum quoddam, diversis ornamentis refertum, in quo barbaries opima libamina exhibens, usque ad vomitum cibo potuque replebatur. Ibi et simulacra ut Deum adorans, membra, secundum quod unumquemque dolor attigisset, sculpebat in ligno. Quod ubi sanctus Gallus audivit, statim illuc cum uno tantum clerico properat; accensoque igne, cum nullus ex stultis paganis adesset, ad fanum applicat ac succendit. Illi videntes fumum delubri ad coelum usque conscendere, auctorem incendii quaerunt; inventum evaginantibus gladiis persequuntur. Ille vero in fugam versus, in aula se regia condidit. Verum postquam Rex quae acta fuerant, paganis minitantibus, recognovit, blandis eos sermonibus linivit, et sic eorum furorem improbum mitigavit. Dehinc autem referre saepe erat solitus vir beatus haec cum lacrymis, et dicebat: Vae mihi, qui non perstiti, ut in hac causa finiret. Fungebatur eo tempore Diaconatus officio.

§ 4. Denique cum beatus Quintianus Episcopus ab hoc seculo, jubente Domino, transisset, sanctus Gallus apud urbem Arvernam eo tempore morabatur. Cives autem Arverni ad domum Impetrati presbyteri ejusdem avunculi convenerunt, conquerentes de obitu sacerdotis, et, quis in ejus locum deberet substitui, requirentes. Quo diutissime pertractato, regressus est unusquisque ad domum suam. Post horum discessum sanctus Gallus vocavit unum e clericis, et irruente in se Spiritu Sancto, ait: Quid hi mussitant? Quid cursitant? Quid tractant? Vacuum est, inquit, opus eorum. Ego ero Episcopus. Mihi Dominus hunc honorem largiri dignabitur. Tu vero cum me redire de praesentia Regis audieris, accipe equum decessoris mei stratum, et egrediens, te obviam exhibe mihi. Quod si audire despexeris, cave ne te in posterum poeniteat. Cumque haec loqueretur, super lectulum decumbebat. Tunc iratus contra eum clericus, cum multa exprobraret, elisum super spondam lecti latus suum laesit, turbidusque discessit.

§ 5. Quo discedente, ait Impetratus presbyter ad beatum

Gallum : Audi, fili, consilium meum : noli manum facere, sed vade ad Regem, et nuncia ei quae hic contigerint : et si ei inspirat Dominus, ut tibi hoc sacerdotium largiatur, magnas Deo referimus gratias : sin aliud, saltem ei, qui ordinatus fuerit, commendaberis. Ille vero abiens, quae de beato Quintiano contigerant, Regi nunciavit. Tunc etiam Aprunculus Trevirorum Episcopus transiit. Congregatusque clerus civitatis illius ad Theodoricum Regem, sanctum Gallum petebant Episcopum. Quibus ille ait : Abscedite, et alium requirite : Gallum enim diaconum alio habeo destinatum. Tunc eligentes sanctum Nicetium, Episcopum acceperunt. Arverni vero cleri consensu insipientium facto, multa munera ad Regem ferentes venerunt. Jam tunc enim germen illud iniquum coeperat pullulare, ut sacerdotium aut venderetur a Regibus, aut emeretur a clericis. Tunc ii audiunt a Rege, quod sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quem presbyterum ordinari jussit Rex, et mandavit, ut datis de publico expensis, cives invitarentur ad epulum, et laetarentur ob honorem Galli futuri Episcopi. Quod ita factum est. Is autem referre erat solitus, non amplius donasse pro Episcopatu, quam unum trientem coco qui servivit ad prandium. Post haec Rex, datis ad subsidium ejus duobus Episcopis, Arvernos eum direxit. Igitur exinde cum multo psallentio in civitatem suscipitur, et in sua Ecclesia Episcopus ordinatur.

§ 6. Jam vero assumpto Episcopatu, tanta humilitate, tantaque charitate cum omnibus usus est, ut ab universis diligeretur. Patientiam vero ultra hominum mores habebat, ita ut, si dici fas est, Moysi compararetur ad diversas injurias sustinendas. Unde factum est, ut a presbytero suo in convivio percussus in capite, ita se quietum reddiderit, ut nec sermonem quidem asperum responderet ; sed omnia, quae ei eveniebant, patienter ferens, in Dei hoc arbitrio, a quo se petebat enutriri, jactaret. Nam cum et Ennodius quidam ex senatoribus presbyter, in convivio Ecclesiae multis calumniis atque conviciis eum lacerasset, consurgens sacerdos, loca basilicarum sanctarum circuibat. Caeterum cum hoc Ennodio fuisset perlatum, post eum cursu veloci pergens, et se ante pedes ejus in ipsa platea prosternens, veniam petiit, deprecans ut eum oratio ejus coram Omnipotente Judice non fuscaret. At ille benigne eum colligans, cuncta, quae locutus fuerat, clementer indulsit, eum arguens, ne haec ultra contra sacerdotes Domini proferre auderet : quia ipse Episcopatum nunquam promereretur accipere. Quod postea probavit eventus. Nam cum in Gabalitano ad Episcopatum jam electus, jam in cathedra positus, jam cuncta parata essent ut benediceretur Episcopus, ita subito contra eum omnis populus consurrexit, ut vix vivus posset evadere : qui postea presbyter transiit.

§ 7. Apud Aurelianensem autem urbem incriminato ab iniquis

Marco Episcopo, et in exilium truso, magnus Episcoporum conventus est aggregatus, Childebarto Rege jubente. In qua synodo cognoscentes beati Episcopi hoc esse vacuum, quod contra eum fuerat mussitatum, eum civitati et cathedrae suae restituunt. Denique tunc ad servitium sancti Galli Valentinianus Diaconus, qui nunc presbyter est et cantor, accessit. Cumque Episcopo alio Missam dicente, Diaconus ille, propter jactantiam potius, quam pro Dei timore cantare vellet, a sancto Gallo prohibebatur, dicente sibi: « Sine, fili: quando Domino jubente nos celebraverimus solemnias, tunc et tu canere debes. Nunc ejus clerici concinant, qui celebrat Missam. » At ille et tunc se posse pronunciat. Cui sacerdos: Fac ut libet; nam quod volueris, non explebis. Ille igitur negligens mandatum Pontificis, abiit, et tam deformiter cecinit, ut ab omnibus irrideretur. Adveniente autem alia Dominicâ, dicente saepedicto Pontifice Missam, eum jussit abire: Nunc, inquit, in nomine Domini, quod volueris, explicabis. Quod cum fecisset, intantum vox ejus praeclara facta est, ut ab omnibus laudaretur. O beatum virum, cui talis gratia concessa est, ut sicut animae, ita et voces hominum sub ejus potestate consisterent: quas et cum voluit, cantu prohibuit: et cum libuit, cantare permisit. Praestitit autem Deus et alia miracula magna per illum. Nam cum Julianus defensor, Presbyter deinceps, dulcissimae voluntatis homo, a quartano typho correptus, graviter cruciaretur, lectulum sancti sacerdotis expetiit: in quo decubans, a famulo opertus, paululumque obdormiens, ita sanatus est, ut nec contactus quidem postea ab hac infirmitate videretur.

§ 8. Cum autem Arverna civitas maximo incendio cremaretur, et hoc Sanctus comperisset, ingressus ecclesiam, diutissime Dominum ante sanctum altare cum lacrymis exoravit: surgensque, Evangeliiis comprehensis apertisque, obviam se igni obtulit. Quo obtemperante protinus, ad aspectum ejus ita omne incendium est extinctum, ut nec favillae quidem in eo igne remanerent. Sub ejus autem tempore magno terraemotu Arverna civitas est concussa: sed cur acciderit, ignoramus. Hoc tamen scimus, quod nullum ex populo laesit. Cum autem lues illa, quam inguinariam vocant, per diversas regiones desaeviret, et maxime tunc Arelatensem provinciam depopularetur, sanctus Gallus non tantum pro se, quantum pro populo suo trepidus erat. Cumque die ac nocte Dominum deprecaretur, ut vivens plebem suam vastari non cerneret, per visum noctis apparuit ei Angelus Domini, qui tam caesariem quam vestem in similitudinem nivis candidam efferebat, et ait ad eum: « Bene te, o sacerdos, prospectat divina pietas pro populo tuo supplicantem, ideoque ne timeas: exaudita est enim oratio tua, et ecce eris cum populo tuo ab hac infirmitate liberatus, nullusque, te vivente, in regione ista ab hac strage depribit. Nunc autem noli metuere: post octo enim annos expletos

migrabis a seculo. » Quod postea manifestum fuit. Expergefactus igitur, Deo gratias pro hac consolatione egit, quod per coelestem nuncium se confortare dignatus esset. Rogationes illas instituit, ut media Quadragesimâ psallendo ad basilicam beati Juliani martyris itinere pedestri venirent. Sunt autem in hoc itinere quasi stadia trecenta sexaginta. Cum autem regiones illas, ut diximus, lues illa consumeret, civitatem Arvernam, sancti Galli intercedente oratione, non attingit. Unde non parvam censeo gratiam ejus qui hoc meruit, ut pastor positus, oves suas devorari, defendente Domino, non videret.

§ 9. Sed veniamus ad illud tempus, cum eum Dominus de hoc mundo jussit assumi. Cum gravatus incommodo decubaret, ita febris externa omnia membra ejus depilavit, ut capillos et barbam simul amitteret. Sciens autem se, revelante Domino, post triduum migraturum, convocat populum, et omnibus, confracto pane, communionem sancta et pia voluntate largitur. Adveniente autem die tertia quae erat Dominica dies, civibus Arvernīs immanem allatura luctum, albescente jam coelo, interrogat quid in ecclesia psallerent. Dixerunt autem circumstantes, benedictionem psalli. At ille, psalmo quinquagesimo et benedictione decantata, et allelujatico cum capitello expresso, consummavit officium totum temporis matutini. Quo jam extremo perfunctus officio, ait: Valedicimus vobis, fratres. Et haec dicens, extensis membris, spiritum coelo intentum praemisit ad Dominum. Transiit autem aetatis suae sexagesimoquinto, Episcopatus vero sui septimo et vigesimo anno. Exinde ablutus atque vestitus, in ecclesiam deferitur, donec comprovinciales ad eum sepeliendum convenirent. Magnum autem ibi miraculum ostensum populis fuit, quod scilicet Sanctus Dei, attracto dextero pede in feretro, se in aliud latus, quod erat versus altare, contulit.

§ 10. Dum haec agerentur, Rogationes illae, quae quotannis ubique post Pascha fiunt, celebrantur. Jacuit autem in Ecclesia per triduum, assiduo instante psallentio cum magna frequentia populi. Episcopis autem quarta die advenientibus, eum de ecclesia levaverunt, et portantes in sancti Laurentii basilicam, ibi sepeliunt. Jam vero in exequiis ejus quantus planctus, quanti populi affuere, enarrari vix potest. Mulieres cum lugubribus indumentis, tamquam si viros perdidissent: similiter et viri oblecto capite, ut in exequiis uxorum mos est, ipsi quoque Judaei accensis lampadibus plangentes prosequiebantur. Omnes praeterea populi una voce dicebant: Vae nobis, qui post hanc diem nunquam similem merebimur habere Pontificem. Et quia, ut diximus, provinciales longe distabant, nec celerius venire poterant, ut mos rusticorum habetur, glebam super beatum corpus posuere fideles, quo ab aestu non intumesceret. Quem cespitem post ejus exequias mulier quaedam, et vere (ut ego diligenter inquisivi)

virgo purissima et devota Deo, Meratina nomine, ab aliis ejectum collegit, atque in horto suo posuit, et infusa saepius aquâ, Domino incrementum dante, vivere fecit. De quo cespite infirmi non solum auferentes herbam, atque ex ejus succo bibentes sanabantur, verumetiam fidelis super eum oratio suffragium merebatur. Qui postea per incuriam, virgine migrante, deperiit. Denique ad sepulcrum ejus multae virtutes ostensae sunt. Nam quartanarii et diversis febribus aegroti, ut ad beatum tumulum fideliter perveniunt, protinus hauriunt sanitatem.

§ 11. Valentinianus igitur cantor, cujus supra meminimus, qui postea presbyter fuit, cum Diaconatus fungeretur officio, a typho quartano corripitur, ac per multos dies magna defectione laboravit. Factum est autem, ut in die accessus hujus febris, loca sancta circuire disponderet orans: veniensque ad hujus Sancti sepulcrum, prostratus ait: « Memor esto mei, beatissime ac sancte sacerdos: a te enim educatus, doctus ac promotus sum. Memor esto alumni proprii, quem amore unico dilexisti, et erue me ab hac qua detineor, febre. » Haec effatus, herbulas, quae ob honorem sacerdotis tumulo respersae fuerant a devotis, collegit, et quia virides erant, ori applicat, dentibus decerpit, succumque earum deglutit. Praeteriit dies illa, nec ab hoc est pulsatus incommodo: et deinceps ita sospitati est restitutus, ut nec ullos vel minimos rigores ultra perferret. Hoc ab ipsius presbyteri ore ita gestum fuisse cognovi. Non enim ambigitur, per illius potentiam prodire virtutes de tumultis servorum suorum, qui Lazarum vocavit ex monumento.

VITA S. THEODORICI ABBATIS

ET DISCIPULI S. REMIGII

UT IN MSS. CODICIBUS HABETUR

STYLUM LAUR. SURIUS NONNIHIL ELIMAVIT.

Migr. anno 533 — Nat. Gallus.

§ 1. Sanctus Theodoricus, in pago Rhemensi Alamannorum chorte natus, patrem Marchardum habuit. Porro apud beatissimum Remigium educatus est. Ejus futuram sanctitatem hoc pacto Dominus ostendere voluit. Fons quidam, posteaquam ex illo panniculi ejus adhuc infantis ablui coepere, sordium et cujusvis immunditiae inquinamenti adeo non potuit infici, ut etiam liliorum gratissimos spiraret odores, ea re significans, qualis esset infans ille futurus. Postquam autem pubertatis attigit annos,

voluntate parentum consensit in matrimonii copulam, sed non ex animo. Cum enim sponsam accepisset, multis sermonibus hortabatur eam ad amorem Sponsi coelestis et immortalis, proponens illi immarcescibilem virginitatis coronam, si sequeretur Agnum immaculatum, virginum amatorem. At illa contemni se existimans, Cur, inquit, despicias te amantem, cum non sim ignobilis genere? Fortassis alia magis tibi cordi est, et idcirco haec mihi vana proponis. Haec atque id genus alia multa ut audivit Theodoricus, ad S. Remigium se contulit, pias apud eum de sponsa querimonias depositurus. Porro beatus Remigius sapientissimo consilio jubet acciri sponsam, venienti idempise explicat aeternae beatitudinis praemia, in virginitate perseverantibus reddenda, docet virginitatem sororem et amicam esse angelorum. Tum illa desiderio vitae aeternae incensa, pollicetur se integritatem corporis conservaturam, ut possit adhaerere Christo. Quae res mirifice exhilaravit castum ejus sponsum Theodoricum.

§ 2. Est sylvula a civitate tribus distans miliaribus, sita in monte, quem Hor vocant. In eo monte voluit beatus Remigius aedificari monasterium, in quo monachos congregaret, sub Theodorici cura et moderatione victuros: quippe quem jam cerneret virtutum exempli florere. Misit igitur ad locum inspicendum cum Susanna virgine sanctissima et Abbatissa ipsum Theodoricum. Atque illi pariter in montis verticem scandentes, circumferebant in omnem partem oculos, simul obsecrantes Dominum, ut sua benignitate ipsis ostendere dignaretur locum, monasterio construendo opportunum. Ecce autem e coelis advolat angelus sub forma aquilae, amicaque familiaritate lento volatu in orbem se circumferens, locum designat, et ut divinae voluntatis evidentior esset repraesentatio, unius horae spatio demissis alis supra locum illum constitit, quo debuit templum aedificari. Intelligunt illi divinitus missum, qui haec eis ostendebat, remque ordine ad beatum Remigium referunt. Tum vero in monte illo Hor constructo monasterio, miles Christi Theodoricus permultorum spiritalis fit pater monachorum, atque illic eodem etiam die postea vivendi fecit finem, quo olim in alio monte Hor, e corpore excessit Aaron summus sacerdos.

§ 3. Quae autem virtutum opera in eo monasterio effecerit, nos pro dignitate commemorare nequimus. Cum autem ab angelicae vitae pontifice Remigio sacerdotio esset initiatus, ut illo munere rite fungeretur, coepit omnibus verbum salutis ministrare. Ita factum est, ut ejus fama in populos diffunderetur. Quodam autem tempore ex more beatus Remigius cum S. Theodorico psalmos depròmens, montem illum visendi causâ adiit. In ipso autem itinere inciderunt in locum, quem Cedrium vulgo vocant, ubi tum prostibula erant. Ibi Theodorico vox faucibus haesit, nec potuit psalmi versiculum exprimere. Idem passus est in eodem versiculo,

cum reversi ex monasterio, eundem locum praeterirent. Ait ergo ad illum S. Remigius: « Demror frater, quid causae sit, quod in eodem et loco et versiculo praeter morem bis in Dei laudibus titubaris. » Respondit B. Theodoricus: « Pater eximie, cum tua sanctitas semper in coelis versetur in conspectu Dei, regesque terreni tuae pareant voluntati, cur animas diaboli nexibus implicatas, te praesente, pateris interire? Scio enim, modo velis, solo nuncio a regis munificentia te posse locum hunc impetrare, et creatori oves ex illius tartarei lupi faucibus ereptas restituere. » His auditis, beatus Remigius supplices obtulit regi preces, locumque spurcissimum, ubi tenebrarum exercebantur opera, pro voto obtinuit. Expulsisque inde turpitudini deditis foeminis, eorum domicilia funditus evertit. Et quia locus ille extra urbem erat, intra muros extructis aedificiis, quadraginta sanctimoniales (tot enim fuerant scorta quae profligaverat) in illis collocavit.

§ 4. Defuncto rege Clodoveo, quem beatus Remigius ad Christi religionem traduxerat, et e sacro fonte susceperat, filius ejus Theodoricus regni gubernacula suscepit. Is vero nuncios misit ad S. Remigium, obnixè rogans, ut ad ipsum veniret, et unicae, ejusdemque charissimae filiae, graviter laboranti, manus imponeret. At S. Remigius adversa tum corporis valetudine impeditus, beato Theodorico, quem gratiâ curationum praeditum divinitus cognovit, suas vices demandavit. Ille jussa magistri volens gnæviter exequi, ad regis palatium proficiscitur. In ipso autem medio itinere tristis ei adfertur nuncius de obitu puellae, rogantque eum, qui erant missi a rege, ne se frustra fatiget. At ille a proposito non discedens, venit ad palatium, regemque et reginam cum tota familia moerentes invenit. Illorum ergo lacrymis etiam ipse ad lacrymandum permotus: Secedite, inquit, paululum, parenturque funeri opportuna, ego id interim exequar, cujus causâ huc accessi. Cumque non nisi illi, quos ipse jusserat, illic mansissent, sublatis in coelum oculis et manibus, preces intra mentis penetrabilia, lacrymis faciem rigantibus, corde compuncto obtulit. Deinde accessit ad corpus exanime, et oleo sancto illud unxit. Et ecce subito omnis vitae expertes artus suo vigori restituuntur, et puella vitae se beati Theodorici precibus redditam palam profitetur. Accurrit rex et regina, stupent ad miraculum, palatium omne exultat: cuncti hominem Dei venerantur. Porro rex non modo discipulum Theodoricum, sed etiam beatum Remigium regia munificentia pròsequi appetens, Venderas * ei ad fluvium Màtronam, Gaudiacum (*Gueux*) autem villam pagi Rhemensis S. Theodorico donavit, orans eum, ut pro se et regno suo Dominum deprecaretur.

§ 5. Accidit postea, ut regis hujus oculus incredibili vexatus dolore, omnem medicorum operam eluderet. Itaque illis de sua

* Pagus est gall. *Vandières*; Màtronam flumen dicunt *Marne*.

arte desperantibus, hoc unum supererat regi consilium, ut humano auxilio destitutus, divinum imploraret. Mittit igitur sup-
plices nuncios ad venerabilem Abbatem Theodoricum, ut qui si-
am revocarat ad vitam, etiam celerrimam oculo ipsius faceret
medicinam. Advenit ilico vir Dei, corpus solo sternit, animum
collit ad coelos, totus in preces pro regis curatione incumbit. Post
paululum erigens se, sacri olei parum infundit summo pollici suo,
maleque affecto oculo signum salutiferae Crucis imprimit, lumen-
que pristinum temporis puncto regi reformat. Rex laetus ma-
gnificat Regem regum, ingenti gaudio plebs omnis exultat, glo-
rificatur ab omnibus Deus: sanctus Theodoricus, famâ tam insigne
miraculum ubique divulgante, omnium ore celebratur. Cernere
eum erat ingentem ad eum confluere aegrotorum multitudinem,
sine mora optatam salutem reportantium. Videbant caeci, audie-
bant surdi, claudi suis ingrediebantur pedibus, manus aridae et
contractae extendebantur, daemoniaci curabantur: denique mille
nocendi artes malorum daemonum, divinis medicamentis de-
struebantur.

§ 6. Perseveravit autem vir sanctus in Christi servitio usque
in finem, et quidquid ore docuit, exemplis evidentissimis con-
firmavit. Despiciebat res caducas omnes labentis seculi, ut posset
cum Christo coelestia possidere. Itaque post multa virtutum opera,
miraculorum insignia, peracto bono certamine et cursu feliciter
consummato, vitam in terris angelicam vivens, et mentem sem-
per coelo affixam habens, sanctis angelis gratulantibus, eumque
deducentibus, ad Christum Calendis Julii cum gloria migravit.
Ejus obitum ut rex memoratus audivit, festinus cum multo co-
nitu venit ad monasterium, memor beneficiorum ejus, pro-
priisque humeris cum summo animi moerore sacrum corpus ejus
ad sepulcrum exportavit. Ad ejus tumulum usque in praesens
divina virtus multivarias efficit virtutes ad laudem nominis sui,
quod est benedictum in secula, Amen (a).

VITA S. EPARCHII ABBATIS

QUAM MUTATO PASSIM STYLO, EX PERANTIQUO MS. CODICE

PERSCRIPSIT LAUR. SURIUS.

Obiit anno 581 — Nat. Gallus.

§ 1. Est hoc rationi consentaneum, ut eae potissimum res in
scripta redigantur, quas constat nihil a vero discrepare. Itaque

(a) S. Theoderici corpus integrum in ecclesia quiescit oppiduli, cui ab eod. Sancto proximi Mo-
nasterii fundatore, in Rhemensi Dioecesi, gall. *Thierry*, nomen factum.

in hac S. Eparchii vita nemo quidquam putet commentitium aut supervacaneum recitari: quandoquidem ea quae dicturus sum, multorum possunt, qui coram intuiti sint, testimoniis confirmari. Non est sane in hac historia verborum elegantia aut sermo disertus et eruditus; atque ea causâ oro et obsecro, ut si in cujusquam sapientis manus inciderit, comiter ac benigne eam emendandam suscipiat, lectoresque potius dent operam, ut fidem adhibeant rebus gestis, quam temere carpendo labantur. Sed jam age, dicere incipiamus, quae per illum in hac vita, Domino auxiliante, perpetrata sint*.

§ 2. Eparchius ** in Petragoricensi *** urbe natus, patrem habuit Felicem, cognomento Aureolum, matrem vero Principiam. Cum jam autem septennis fere esset, in eadem urbe adhibitus est literis addiscendis: cumque Domino suam illi gratiam aspirante, bene esset eruditus, ab avo suo Felicissimo Comite (*Judice*) est accitus, ut apud ipsum Cancellarii officio fungeretur: quod quidem adhuc adolescens majori ille integritate et morum honestate praestitit, quam ejus aetatis ferret voluntas. Sed cum annos quindecim apud illum Comitem egisset, relicta seculari militiâ, insciis omnibus, Sedacianum expetiit monasterium, Abbatisque Martini pedibus advolutus, petiit se in monachum recipi: intercedenteque Dei misericordiâ, licet invitis parentibus, quod devote postulavit, obtinuit. Prima autem obedientiâ jussus colere vineam, terram aratro proscindere, et omne genus servitii, ut habet Canon monasticus, exequi, libenter paruit, vili et paupere habitu contentus. Jejunabat quotidie, vigilabat et orabat assidue, misericordiae operibus sedulam navabat operam, multos morbis pressos vel a malo daemone vexatos, suis precibus curabat.

§ 3. Per id tempus Levivialum monasterii agellum cum Victoriano monacho petere jussus, dum carperet iter, vidit capreolum cursu rapidissimo fugientem, relicto foetu, quem propere voluit ablactare. Orans autem tacite vir Dei, jubet eum gradum figere. Mox ille non modo expectandi officium exhibuit, sed etiam deposita cervice, ejus manus osculabatur. Tum vir Dei leniter manu tangens, Crucis signo eum armavit, atque ita recedendi fecit potestatem. Properabat aliquando ad Cellam S. Aquilini orationis causâ, comite usus Munderico monacho. Vidit autem avem suis pullis incubantem. Jubet illam quoque non se movere loco: paret avis, donec accepta benedictione, copia ei facta est cum pullis permanendi. Sed cum haec pluraque alia Domino largiente faceret, coepit multis innotescere et celebris haberi: quod quidem ei non voluptati fuit, sed horrore. Itaque occulte e

* Haec ad prologum praemisit auctor ut Sancti coaevus.

** Gallica pronuntiacione *Cybard*.

*** *Périgord* non obscura civitas est in Aquitania II; gallicum regioni nomen ex antiquis *Petrocoriis*, *Périgueux*.

suo recedens monasterio, totumque se Christi misericordiae committens, ejusmodi perquisivit locum, in quo posset inclusus habitare. Cum autem iret per pagum Equilinensem, puerum, Graculphum nomine, interemptum offendit in Anglesis villa, eumque ad monachorum preces vitae restituit. Alium quoque vitâ functum apud Burdegalenses, precibus suis excitavit. In eo itinere sic se comparabat, ut posset secretius pertransire, nec ulli innotescere. Sed agnitus est a civibus, et perlatum ad Aphthonium, ipsius urbis Episcopum, eum illic adesse. Jam vero famâ notus erat illi Episcopo, sed laetabatur is posse se coram hominem Dei plenius cognoscere, multoque ad ejus conspectum gaudio perfructus, propensissima animi benevolentia eum suscepit: cognitaque accurratius voluntate ejus, non permisit eum alio commigrare, sed multo cordis amore eum complexus, locum optatum ei ostendit, qui erat instar desertae cujusdam solitudinis. Eo conspecto, vir Dei non tantum ore deprompsit, quantum animo laetabatur, quod locus esset remotus et procul a civitate, et superne e montis uno latere perspicuus manaret fons, ab alio vero Carantonis fluvius.

§ 4. Postquam ergo exul coepit esse a nativo solo, noluit illo in loco includi, nisi prius Episcopus vel Abbas ipsius annuisset. Quamobrem vir Domini Aphthonius Episcopus misit legatos suos, Frontonium Archipresbyterum, qui postea est Episcopi dignitatem adeptus, Arthemium Archidiaconum, qui per omnia se verum Christi servum declaravit, itemque Arthemium defensorem, ut ii a Sabaude Episcopo et ejus Abbate copiam impetrarent faciendi quod animo destinarat Eparchius. Reversi tandem illi, aegre se potuisse obtinere nunciarunt, at tamen benigne permissum esse, quod postulabatur. Interim viro Dei in urbe manente, cum locus congruus ei jam praeparatus esset, cunctis in domo illa somno oppressis, ille clam surrexit e lecto, et nocte abiit visurus locum ipsi attributum. Absolutis vero precibus, lapidem supposuit capiti, ut se daret sopori. Ecce autem coelitus eum Christus alloquitur, jubetque illic manere, nec deinceps alio vagari. Eam Christi jussionem ipse postea fratribus indicavit ore suo. Cum autem esset in civitatem reversus, sub horam tertiam venit ad carcerem, in quo permulti vincti tenebantur. Aderat autem etiam carceris custos. Tum vero piissimis ad Deum fuis precibus, cito impetravit quod voluit. Carceris enim ostia ad ejus imperium sunt aperta, et virga ferrea rejecta et multis locis quassata est: porro vincti omnes e carcere ad ecclesiam confugerunt, cuncto populo acclamante ejus rei auctorem esse Eparchium, Deumque plausu manuum collaudante.

§ 5. Jam nec hoc quidem silentio premendum est, quid miraculi perpetrarit vir Dei, postquam ad presbyterii gradum evectus est, et ab Aphthonio Episcopo ordinatus. Multa quidem ab illo

miracula tum edita sunt, sed nos pauca dumtaxat commemorabimus. Rusticus quidam, Redemptus nomine, vas habuit melle plenum. Id furto quidam abstulit. Accurate autem perquirens rusticus, tandem furem ipsum comperit, refert omnia ad Comitem Ramnulpum: fur diris tormentis subicitur, et non hoc solum, sed multa etiam alia atrociora confessus, suspendio adjudicatur. Ubi id comperit vir Dei Eparchius, preces supplices offert Comiti pro salute miseri hominis, dicitque eum hoc nomine mori non debere. Sed cum nulla ratione posset flectere Comitem, vocat ad se unum ex fratribus, Gratianum presbyterum, ex cujus ore nos isthuc accepimus, jubet, collectis aegrotis quibusdam, ad urbis portam, rei eventum eum praestolari. Interim suspenditur miser ille: sed abeuntibus carnificibus, patibulum totum dissipatur, ejus solvantur vincula, et cursu rapidissimo ad oppidum properat. Comes id conspicatus, jubet milites, conscensis equis, eum insequi et antevertere, priusquam ecclesiae limina attingat: parent milites non pauci, sed sub ipsius Comitis conspectu in itinere adeo contabescunt et retardantur, ut illum comprehendere non potuerint. Liberatus ille precibus S. Eparchii, vitâ donatus est. Alium quemdam Comitem vir Dei orabat, ut parceret reo, extremo supplicio jam afficiendo. At ille non modo preces ejus non admisit, sed etiam inversis pedibus hominem suspendit. Rogante vero beato Eparchio omnipotentem Deum, solutus est homo, et horâ vespertina longo itinere venit ad virum Dei.

§ 6. Clara, nobilis foemina, quam etiam Araniam vocant, toto corpore contracta, ad famam beatissimi viri carrucâ ad eum perducta est, eoque viso, magna voce rogavit, ut pro sua humanitate ipsi subveniret. Mansit autem illic hebdomadam unam, et ejus precibus pristinae se sensit sanitati restitutam. Ejus autem foeminae quanta fuerit fides, commemorasse operae pretium erit. Postquam ei reddita salus est, domum revertens, secum tulit literas viri Dei. Accidit inde, ut e sua domo, quae erat ad litus maris sita, cerneret nautam in praesentissimum vitae discrimine conjectum. Confisa igitur tum auxilio Dei, tum precibus sancti Eparchii, celeri cursu cum illis literis ad ripam maris properat, porrectisque manibus eas contra expandit, altaque voce exclamat, dicens: Serve Dei Eparchi, salutem Christi per haec literarum pignora ad liberandos nautas operari dignare. Et ecce non absque nutu divino, navis illa, cunctis posthabitis portubus, a fluctibus vehementer oppressa, ad eum locum, ubi Clara stabat, ap-pulsa est.

§ 7. Genesisia alia foemina, leprâ deformis, ab eodem sancto viro mundata est, tres caeci illuminati, Gandemia mulier daemonum legione liberata. Arthemius quidam, parentibus non infimis, cum de scripturis sanctis tractaret, optaretque Christiana religione initiari, et necdum clericus ordinatus, apud Santones (*Saintes*) se

inclusisset, multisque annis ita inclusus mansisset, atque ea causâ capillus ei admodum promissus esset, a malo daemone arreptus, inde egressus est, dicens se ad Childebertum regem iturum, ejus regni vires exploratum. Ut autem parentes ejus viderunt isthuc eum non sana mente meditari, iter cum illo pariter suscipiunt, nunquam etiam ipsi velint una ad regem proficisci, sed interendum, alio itinere ad Eparchium eum ducere nituntur. Ubi autem ad civitatem propius accedunt, animadvertens ille se ad hominem Genesii vicum, quem (a) Equilisinam vocant, perduci, tandem in has erupit voces, nolle se in Eparchii conspectum venire. Multum igitur illo renitente, manus in eum injiciunt qui aderant, impositumque equo, ligatis manibus et pedibus sub prete equi constrictis, ad Eparchium etiam invitum adducunt. Introductus inde ad hominem Dei, coepit agitare capillos, jactare atrociter, nullum sibi vitae sanctitatem parem esse: simul etiam eorum Dei foedissimis proscindere conviciis, cum interim durissime colligatae essent manus, digitis ad palmas adactis. Accedit ad eum sanctus Eparchius, eumque Cruce consignat. Tum ille eam rem ad sanitatem rediit, ut ab illis improbis vocibus abstineret. Altera luce jussit sanctus Eparchius capillos ejus tonderi, quem admodum laicis fieri solet. At ille clamitabat, neminem ea fore audaciâ, ut id ausus sit attentare. Aegre tandem capilli secti sunt. Postero die jubente Eparchio Clericus ordinatus est, moxque ille adeo obmutuit, ut ad dies non paucos nullum prorsus verbum protulerit. Non diu post sanum et incolumem eum restituit vir Dei, et postea factus Diaconus, usque ad obitum suum sanus permansit.

§ 8. Salomon, unus e suis, caballum ejus per id tempus hyeme nutriendum suscepit, quem servus Ebrulphi, qui erat viro Dei praecipue charus, furto abstulit. Sed cum ad eum perductus esset, a daemone correptus, coepit miser valida voce prodere celus suum. Itaque quidam simulatis animis, perinde ac si ille morbo laboraret, eulogias sancti Eparchii expetierunt. Ille vero fallaciam eorum non ignorans, mox respondit, per fraudem ipsos sua munera postulare. Servum enim, qui caballum ipsius furatus esset, jam extinctum esse. Tum illi confestim ei equum reddiderunt, non sine multa admiratione inter se conferentes, unde ille ejus furti notitiam haberet. Perceptis autem a viro Dei eulogiis, abierunt ad furem: sed ille infelix prius quam eas acciperet, a suo scelere, diabolo id agente, defunctus est. Habebat id vir sanctus divinitus ipsi concessum, ut sive bene, sive male quisquam de eo loqueretur, id ipsum minime latèret.

§ 9. Servus quondam Leontii apud Santones pro suo facinore

(a) Multimode inflectebatur apud antiquos hujus urbis nomen. *Ecolismata*, *Injolisma*, *Incalisata*, *quidissima* et similibus; ENGOLISMAM venustius recentiores scribunt, gallico idiomate *Ampolisme*. Civitas est nobilis et Episcop. praecipua in Aquitaniae districtu quem dicunt l'Angois.

atroci catenâ vinctus, cum jam diutina ferri laceratione pedes ejus attererentur, audiens celebre viri Dei nomen, ad eum confugit, humique se prosternens, obsecrabat ut suis precibus dignaretur ipsum liberare. Viso illo sanctus Eparchius cogitare coepit, num qua ratione aut arte humana posset miser ab illis compedibus absolvi, nihil interim de Dei virtute diffidens. Jubet ergo adesse fratres, et solvere compeditum. Illis vero malleo cadentibus catenam, ut eam confringerent, miser homo voces dabant intolerabiles prae dolore. Dicebant tum fratres, se numquam vidisse hominem atrocius compeditum, nec se videre viam ullam, qua possent illas compedes dissipare. Ait ergo ad illos sanctus Eparchius, ut malleum darent in manus compediti: ipse vero cum lacrymis se prosternens in preces, post paululum surrexit et ait: *Dominus solvit compeditos* (*Psal. 145*): praecepitque homini, ut feriret. Facile autem aestimari potest, qua vi percusserit, quem tam immanis vexabat dolor. Simul autem ut percussit, tribus in locis rupta catena ad pedes ejus cecidit.

§ 10. Certamen erat Christi athletae perpetuum adversus daemones. Ea causâ habebat suo loco repositam ampullam cum oleo, quo in energumenis curandis utebatur. Adfuit quandoque energumenus quidam: cumque vir Dei manum extendisset ad accipiendam ampullam, serpens immanissimus illum in manu percussit. Sed non ignorans vir sanctus multa esse figmenta diaboli, non se voluit carminibus sanari: sed mox ad orandum Dominum sollicitus accedens, adeo est divina benignitate servatus incolumis, ut nec manus intumesceret.

§ 11. Erat vir sanctus noctes atque dies pervigil in precibus (Auctor habet, Cursu divino: unde apparet, jam antiquitus ea dictione Preces, praesertim solemnes, significatas esse), monachosque suos non solum laborare, sed neque panem quaerere unquam permittebat, soli eos orationi vacare volens. At fratres cum se adeo iis quae ad victum pertinent, destitutos viderent, ut etiam panis inopiâ laborarent, moestis vultibus indicabant ei se jam propter famem in periculo versari. Tum ille laeta facie, sedula praedicatione dicebat eis: Fides famem non timet: atque ad confirmandos eorum animos, eremitarum historias crebro eis referebat. Interim miseratio Domini precibus sancti viri ita illis semper adfuit, ut numquam deessent eis munera a fidelibus hominibus transmissa, unde et ipsi reficerentur, et egenis aliquid etiam impartirentur. Porro ex iis quae in codicibus de sancti viri gestis scripta legimus, invenimus ad duo hominum millia eum redemisse, iis rebus quas ab aliis dono acceperat.

§ 12. Sed ne commemorandis miraculis prolixior sim, multa praetermitto, ne lectori fastidium pariat multitudo. Nimis enim longum erit, si singulatim referre velimus, quoties ille carceres perruperit, quot ab inmundis spiritibus vel morbis liberaverit.

estimentum et victus ejus semper asperrima fuere. Vinum et reliqua potus genera refutavit, nec ullus unquam vel familiarissimus minister ejus illum comedentem vidit. Quanta autem sui afflictione Quadragesimae dies peregerit, quam fuerit creber in precibus, quam humilis in suscipiendis fratribus, quam severus in corripiendis, quam alacer in exhortandis, nos haudquaquam idonei sumus explicare. Continentiam vero et rigorem ejus, nulla unquam corporis adversa fregit valetudo. Ita demum cum jam annos trigintanovem inclusus vixisset, nullo taedio fractus aut fatigatus, Calendis Julii emisit spiritum, victurus deinceps in patria claritatis aeternae.

§ 13. Accidit tum miri quiddam. Nam in vico Viegio, qui trinita et eo amplius milliaribus illinc aberat, horâ diei tertia uella quaedam a daemone obsessa, ipsius beatissimi viri decemum indicavit, relictisque omnibus, iter cursu rapidissimo arripuit, cum numquam antea ibi fuisset, eodemque die ad vesperam in ejus basilicam advēnit: porro die sequenti a nequissimo spiritu liberata est. Cum autem obitus viri Dei per omnium ora volicaret, convenerunt undique ex omnibus locis ad ejus sacrum corpus tumulandum: cumque locus sepulcri ejus inquireretur, multique multa conferrent et basilicas designarent, vir clarissimus Alexander ingressus basilicam, divino, ut credimus, admotus instinctu, locum, in quo sacri ejus artus condendi essent, ostendit. Quantum autem certa rei veritate licuit assequi, eadem horâ constat virum Dei obdormivisse in Domino, qua primum audivit vocem illam Christi, dicentis ad ipsum: Eparchi, hic perennane, et jam amplius noli vagari.

§ 14. Porro cum ejus basilica aedificaretur, vasculum vini, inde bibebat, jam fere exhaustum erat: sed noctu vino redundavit. Haec et alia permulta ab illo patrata sunt: praestante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus in cuncta secula seculorum.

DE EODEM EPARCHIO

X GREGORII TURONEN. *Histor. Francor.*, Libro 6, cap. 8, IN QUIBUS NONNULLA PAULO ALITER REFERRI VIDENTUR, QUAM HABEAT PRAECEDENS HISTORIA: SED EA PRUDENS LECTOR FACILE INTER SE CONCILIARE POTEST.

§ 1. Obiit Eparchius reclusus Engolismensis, vir magnificae sanctitatis, per quem Deus multa miracula ostendit, de quibus, reliquis plurimis, pauca perstringam. Petragoricae urbis incolam fuit: sed post conversionem clericus factus, Engolismam veniens,

cellulam sibi aedificavit. In qua collectis paucis monachis, in oratione morabatur assidue, et si ei aliquid auri argentique offerebatur, aut in necessitatibus pauperum, aut in redemptione captivorum distribuebat. Panis in cellula illa, eo vivente, coctus numquam fuit, sed a devotis, cum necessitas exegisset, inferebatur. Magnam enim catervam populorum de oblationibus devotorum redemit: pustularum malarum venenum Crucis signo saepe compressit: daemones de obsessis corporibus oratione abegit, et iudiciis plerumque ut culpabilibus ignoscerent, dulcedine profusa imperavit potius, quam rogavit. Nam ita erat dulcis alloquio, ut ei negare non possent, quod fuisset indulgentiâ deprecatus.

§ 2. Quodam vero tempore dum pro furto quis ad pendendum deduceretur, qui et in aliis multis sceleribus, tam in furtis quam homicidiis, accusabatur ab incolis criminosus: et haec ei nunciata fuissent, misit monachum suum ad deprecandum iudicem, ut scilicet culpabilis ille vitae concederetur. Sed insultante vulgo atque vociferante, quod si hic dimitteretur, neque regioni, neque iudici possit esse consultum, dimitti non potuit. Interea extenditur ad trochleas, virgis ac fustibus caeditur, et patibulo condemnatur. Cumque moestus monachus Abbati nunciasset: Vade inquit, alonge: quia scito, quod quem homo redimere noluit Dominus suo munere redonabit. Tu vero cum eum cadere videris, protinus apprehensum adducito in monasterium. Monacho vero jussa complente, ille prosternitur in oratione, et tamdiu in lacrymis ad Deum fudit preces, quousque dirupto obice cum catenis, terrae restitueretur appensus. Tunc monachus apprehensum eum, Abbatis conspectibus incolumem repraesentat. At ille gratias agens, Comitem accersiri jubet, dicens: Semper me benigno animo solitus eras audire fili dilectissime: et cur hodie induratus, hominem, pro cuius vita rogaveram, non laxasti? At ille: Libenter te, inquit, audio sancte sacerdos: sed insurgente vulgo aliud facere non potui, timens super me seditionem moveri. Et ille: Tu, inquit, me non audisti: Deus autem audire dignatus est: et quem tu tradidisti morti, ille vitae restituit. En, inquit, coram te astat sanus. Haec eo dicente, prosternitur ad pedes Comitidis, stupentis quod videbat vivere, quem in mortis interitu reliquisset. Haec ego ab ipsius ore Comitidis cognovi. Sed et alia multa fecit, quae insequi longum putavi. Post quadragintaquatuor (*alii* 39) vero annos reclusionis suae, parum febre pulsatus, tradidit spiritum: protractusque a cellula, sepulturae mandatus est. Magnus autem conventus, ut diximus, de redemptis, in ejus processit exequiis.

VITA S. CARILEPHI PRESB. ET MON.

GRAVITER ET ERUDITE CONSCRIPTA.

HABETUR IN PERVETUSTIS MSS. CODICIBUS. STYLUM ALIQUOT LOCIS,
UBI RES POSCERE Videbatur, MODICE ELIMAVIT L. SURIUS.

Flor. saeculo VI — Nat. Gallus.

§ 1. Vir vitae venerabilis Carilephus * ex provincia Aquitaniae pago Arvernico ortus est, parentibus non improbis, sed credentibus in Christum, ibique in crepundiis lactantis infantiae ablatatus est et nutritus. Qui cum adolescere coepisset, totum se in amore superni Judicis, quantum fas videbatur, constringere, coaetaneorum suorum insolentias et vaniloquia declinare, signo sanctae Crucis se hincinde communire, tum etiam ad coelos semper oculos reverenter levare, et soli Deo vacare sanctus puer studuit. Porro ejus propinqui ut viderunt eum ab omnibus mundanis desideriis alienum, nutu Dei religiosis monachis eum nutriendum tradiderunt, et sacris mysteriis imbuendum. Ubi cum per dies singulos aetate, sapientiâ et amore aeternae patriae cresceret, coepit jam talis existere, qualem possis sine bonorum oblocutione asserere. Erat enim subjectus majoribus, iis sancta injungentibus obsecundans: blandus aequalibus, et communi charitate mire officiosus erga inferiores, nulli se in religioso cursu praeferens, cum omnes in via Dei et coelesti tràmite anteverteret. Erat frequens in jejuniis, in vigiliis pernox, in precibus perseverans. Quid vero de ejus pudicitia dicere nos attinet, cum in eo domicilium sibi statuerit castitas, et altas fixerit charitas radices? Talis ad maturiores pervenit annos, et bonae operationis viam ut aggressus est, ita etiam constanter prosecutus est.

§ 2. Cum autem tantae virtutes et charismata cunctis eum redderent amabilem, et in magno honore et reverentia ab omnibus haberetur, metuens vir sanctus, ne sagittâ diaboli vulneratus, in laqueum elationis incurreret, peregrinam cogitabat vitam arripere, ut sic ignotus despiceretur ab omnibus, et mereretur gloriam civium supernorum. Quodam igitur die accersitis quibusdam e fratribus, quos in divinitatis amore constantes cognoverat, ita eos coepit compellare: « Quamvis, fratres charissimi, mundi hujus facultatibus abjectis et contemptis, videamur religionis titulo insigniri, tamen si velimus esse memores, quanta Dominus noster Jesus Christus pro nostris sit peccatis perpessus supplicia, non possumus non fateri, nos pauca ei retribuere pro eis quae

* Latine etiam Karilephus; gallice *Calés* vel *Calais*.

ille praestitit nobis. En quanta ille pro nostris erratis perpeti dignatus est, qui nullum omnino habuit peccatum. Quid nos miser dicturi sumus, quando ille in divino examine plagas, quas nostra causâ sustinuit, ostendet, qui ut illi jungi mereamur, nil laboris tolerare volumus? Peregrinemur ergo in hoc seculo pro illius amore et desiderio, ut etsi cives non possimus effici angelorum, vel poenas aeterni incendii evadere valeamus. »

§ 3. His dictis, contuit. At illi ad ejus vestigia prostrati, quasi ex uno ore dixerunt: Bonum tequidem in cunctis actibus semper perspeximus, frater, sed optimum nunc tua testantur eloquia. Parati sumus, Christo adjuvante, sequi vestigia tua, et pro illius amore famem, inopiam et nuditatem perpeti. Post haec, facta oratione cum fletu, instar Abrahae patriarchae per iter incognitum gradientes, Christo duce, profecti sunt. Votis autem viri Dei beatus Avitus *, qui erat vivum quoddam sapientiae domicilium, se socium adjunxit, et ut inchoata pervigili animo perficerent, eos animavit. Coeperunt igitur milites Christi singula sanctorum loca sagaciter invisere, ut certos quosdam de bonorum meritis flosculos legerent, et ad maturitatem quasi gravida arbor poma producerent, atque de fructibus bonorum operum donaria onusta plantarent. Post aliquot autem dies pervenerunt ad Ligirim fluvium, eoque transmissa, ad partes occiduas iter intenderunt, solerter inquirentes, si forte invenire possent Patres, quorum exemplo per melioris vitae tramitem ad terram viventium, in qua Propheta David esse concupierat, pertingere valerent. Interim praecurrente famâ, audiunt de beatissimi Maximini Aurelianensis praesulis sanctitate et labore atque virtutibus, ferventique desiderio ad ejus properant monasterium, quod ipse sibi in suae Ecclesiae parocchia construxerat, ubi carnem macerans, sedulus Domino serviebat, et multis coruscabat miraculis. Cumque eo pervenissent, reverenter ab eo suscepti, ibi aliquandiu morati sunt, ut Confessoris Christi cognoscerent sanctitatem. Ut autem beatissimus Maximinus ** eorum sapientiam et abstinentiam perspexit, divina inspiratione permotus, hortabatur eos presbyterii dignitatem suscipere, ut per sanctae praedicationis studium alios secum ad regna coelorum perducerent, ne in illo divino examine vacui a munere viderentur: sed cum duplicato talento ad creditorem suum revertentes, in gaudium Domini feliciter intrarent. His auditis, beatissimi viri Carilephus et Avitus, ut erant ad omnem humilitatem paratissimi, sicut bona terra semen verbi libenter excipientes, ut centesimum fructum per patientiam redderent, jussis Pontificis obtemperarunt, atque ab eodem sacerdotii onus sibi imponi sustinentes, mox inde egressi sunt, ut spiritale semen in corda credentium jactarent.

* Presbyter qui col. xvii Jun. in Burlo p. 444.

** (coll. *Maximu*).

§ 4. Euntes autem pervenerunt ad vastam quamdam eremum in loco, qui Pitiacus (*Micy*) ante dicebatur, nunc autem Cella S. Aviti vocatur, ibique in multis jejuniis et orationibus perseverantes latitarunt. Porro S. Carilephus, quemadmodum olim Moyses, post oblatas Domino preces, aquam vivam illic invenit, ut daretur intelligi, flumina de ventre ejus, id est, Sancti Spiritus doctrinam juxta veritatis vocem prodituram, et corda audientium irrigaturam. Super eum autem fontem sanctus vir ad laudem Dei summi oratorium extruxit, et usque in praesens fons S. Carilephi vocatur. In quo loco dum morarentur, et in Dei famulatu strenue exercerentur, meritorum eorum fama usque adeo longe lateque diffundi coepit, ut ab omnibus inviserentur. Id ubi animadvertit sacerdos Domini Carilephus, instar Joannis Baptistae solitariam vitam appetens, valedixit S. Avito, et cum germano suo Daumero, Galloque commilitone, ad partes Cenomanorum perrexit, singulaque solitaria loca perlustrans, ubi secretius degere posset, explorabat. Sed Dominus, qui voluntatem timentium se facere consuevit, perduxit eos ad locum solitudinis ipsi pergratum, qui Casa Jagani (*Case-Gayan*) priscis dicebatur temporibus, super fluvium, quem Anisolam appellant, ubi multi fontes frigidas fundunt aquas: a quarum frigiditate fluvium volunt sumpsisse vocabulum, tamquam ab anio, id est, tremo, et insula dictus sit Anisola (*Anille*), hoc est, tremoris et frigoris insula. Atque hinc etiam anates volucres dictas putant, quod semper in aquis versari eas delectet. Erat autem is locus valde solitarius et nemosus.

§ 5. Eo ut pervenit vir sanctus, perspexitque locum a secularium habitatione et hominum frequentatione alienum, nullumque illuc mortalium accessum, nisi volucrum et bestiarum, sibi eum a Domino praeparatum intelligens, humi prostratus, sic oravit: « Lumen meum Christe mecum inhabita, et qui Antonio servo tuo in eremo commoranti ita adesse dignatus es, ut ad exemplum illius et magisterium multae hominum turbae confluerent: cum quibus terribili tuo adventui ut bonus praeliator, devictis vetusti hostis insidiis, te cooperante posset occurrere: praesta et mihi non merenti in hoc loco coeleste praesidium, ut quae tibi sunt placita, momentis omnibus operemur, et superatum se lugeat hostis nequissimus, qui nos debellare festinat. Ostende nobis Domine Deus noster secundum magnitudinem potentiae tuae, ut cognoscamus tua nos huc voluntate venisse: qui es benedictus Deus per omnia secula seculorum. » Cui cum respondissent, Amen: coeperunt sarculo, quod secum attulerant, sentes eruere, ut nonnihil possent colere humum, et jactis parvis seminibus, herbarum radicibus victitare. Dum autem totis viribus incumbunt extirpandis vepribus, repente nutu Dei mace-riam dirutam offendunt, quae ob nimiam vetustatem spinis et

sentibus operta, serpentium erat hospitium et habitaculum bestiarum. Ea re perspecta, athletae Dei magno conatu spinas evellunt, et Davidico carmine gratias agunt Altissimo, qui eis ad inhabitandum domicilium demonstrasset: et aliquot menses in opere perdurantes, ex vilibus virgultis tugurium sibi construere: multisque diebus Domino illic servientes, Missarum sollemnia et singularum horarum officia persolvebant.

§ 6. Cum autem die quodam miles Christi Carilephus sagaci curâ locum horto excolendo opportunum inquireret, paucissimas vites de ruinis conglomeratas invenit, divina dispensatione uvis refertas. Quas ut vidit, fixis in terram poplitibus, benedixit Dominum, cum lacrymis dicens: « Benedictus es tu Deus, quia tu in excelsis habitas, et humilia respicis: quem glorificant Angeli et adorant Dominationes: qui non deseris invocantes te in veritate, sed quae pollicitus es, semper implere festinas. Tu enim dixisti, *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, et ego in medio eorum sum* (Matth. xviii). Tu qui es fons indeficiens, panis vivus, vitis vera, cujus palmites per cuncta mundi climata in sanctis praedicatoribus extenduntur, cujus spirituali aquâ abluimur, cujus veracissimi corporis nutrimur pane quotidie, cujus sacratissimo sanguine indesinenter satiamur: Tuum nomen cum timore et tremore supplex precor, ut effundas super hunc locum multiplices tuae gratiae benedictiones: ut extrusis hinc serpentium sibilis, et bestiarum rugitu atque ululatu, rationabilium hominum ad laudes tuo nomini depromendas repleatur vocibus. »

§ 7. Hac fusa oratione, erexit se, et exutus cucullo quo indutus erat, ad arboris eum ramum suspendit, et vitium coepit palmites a frutetis absolvere, atque ab earum radicibus spinas et tribulos eradicare. Eo autem sic infatigabiliter pro immenso gaudio laborante, exigua quaedam avis in cucullo ejus ovum posuit, et avolavit. Cumque post laborem vestimentum repeteret, ovum videns, Domino gratias egit, ita dicens: « Gloria tibi Christe Jesu fili Dei altissimi, qui secundum magnam indulgentiam tuam, ovum mihi sicut pater filio donasti. Nunc scio, quia me, etsi immeritum, in filiorum tuorum numerum adoptare dignaris, et demonstrasti mihi fore, ut multae hic sobolis pater efficiar. » Deinde ovum exultans fratribus ostendit, et ait: « Ecce fratres, quomodo nos divina potentia in minimis visitare dignata est, ut potiora fideliter exequamur. » Sed cum eo in loco, per singulos dies in Domini servitio perseverantes, aliquanto tempore sese occultassent, sicut non potest civitas abscondi super montem posita, neque accensa lucerna, posita super candelabrum: sic sacerdotis magni Carilephi tegi non potuit sanctitas, ut ab arbore, quae ad maturitatem jam fruges perduxerat, populorum turbae spiritalia poma decerperent, et lumen, quod latebat in tenebris,

corda ignorantium illuminaret. Quo ergo ordine ad hominum notitiam ejus merita pervenerint, exponamus.

§ 8. Erat tum in ea solitudine taurus, qui sylvester dicitur, mirae magnitudinis, miraeque ferocitatis. Vulgo, a bovis derivatione, bubalum eum vocant*. Is diebus singulis, posita feritate, ad sanctum Dei Carilephum venire solebat, et quasi benedictionem postulans, summisso capite accedebat ad eum, stans immobilis, donec illius manibus contrectaretur. Itaque caput et collum ejus servus Dei contrectans, fratribus id quod futurum erat, ita praedixit: Cujusdam potentis hominis taurus iste speciem prae se fert, qui cum magna indignatione ad nos venturus est: sed dispensatione divina coactus, cum omni mansuetudine recedet a nobis; idque postea rei probavit eventus. Per idem enim tempus Francorum rex Childebertus cum robustissima manu, regio more ad Cenomanos veniens, aliquandiu illic morabatur. Indicatum est autem illi de praedicti bubali vastitate et ferocitate, et quod non solum capi non posset, sed etiam (*quasi*) volatu pennigero ab oculis videntium aufugeret. Id ille audiens, cum omni venandi apparatu ingressus est eremum, sagaciter investigans, ubinam bubalus latitaret. Ad ejus vero strepitum et clangorem buccinarum, canumque latratum et hominum clamores commotum animal, ad sanctum Dei Carilephum, quasi ad portum refugii se recipiens, tremens ac palpitans, huc illucque torvis oculis aspectabat. Quem venatores insequentes velociter, invenerunt prope Christi famulum stantem et palpitantem: timorēque perculsi, non sunt ausi prope accedere: sed protinus veloci cursu revertentes ad regem, ei, quae viderant, cum magno pavore nuntiaverunt.

§ 9. At ille versus in furorem, eo se deduci jubet ab ipsis: cumque vidisset servum Dei, et bubalum ad tergum ejus stantem, indignabundus ait: Quinam estis vos homines, aut unde huc venistis, vel cujus hic auctoritate commoramini, et regiam venerationem interturbare audetis? At Christi sacerdos Carilephus, non immemor praeceptorum Domini, dicentis, *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Lucae xxi), cum omni humilitate properans ad regem, dixit ei: « Nos, domine rex, ex Aquitaniae partibus huc ad peregrinandum venimus, ut coelestis patriae indigenae fieri mereamur. Reliquimus divitias instabilis vitae, ut ad illius semper mansurae gloriam pervenire valeamus. » His auditis, rex cum ingenti indignatione minitabundus ait: Omni cum celeritate hinc recedite, et alibi vobis sedem figite, ne deinceps a nostris hic hominibus deprehensi, saevissimis stipitum verberibus rumpamini. S. Carilephus constanter respondit: « Non est necesse, clementissime rex, ut hac de re quicquam tibi respondeamus: ex paucis autem vitibus, a Christo nobis in hoc loco ostensis,

* Sunt qui Cervum credere malint.

modicus vini liquor expressus in parvulo vase habetur : petimus, ut pro benedictione cum his omnibus, qui tecum sunt, sumas inde, et sic ad tuum palatium cum laetitia revertaris. »

§ 10. Ejus autem verba rex despiciens, equum vertit, aitque cum fremitu : Hoc facite, quod praecepi : mihi vero et meis nihil opus est, vestrae rusticitatis mustum ut potemus. His dictis, ut fortissimus equi moderator abiit : sed Dominus Deus, qui servi sui merita decreverat in lucem proferre, gradienti regi obstitit, ne posset iter proseguere.

§ 11. Repente enim equus ejus obriguit, et haud secus atque praecipitium viam, quâ tendebant, oscitabundus refugiebat. Rex autem coepit eum magna contentione impellere, virgis caedere, calcaribus cruentare. Sed videns nihil se proficere, nimia equi caede fatigatus, mirabatur quid equo accidisset, ut nec progredi, nec retrocedere posset. Tum unus ex Comitibus ejus, divina, ut reor, inspiratione commotus, dixit ad eum : Superni Regis famuli sunt hi, quibus tu comminatus es praecellentissime rex : qui, ut arbitror, si vel Soli ipsi dixerint, Sta : stabit profecto Sol, cursumque suum sine illorum imperio conficere non audebit. Dixit autem illi rex : Abi citius ad hominem Dei, si fortassis deprecari possis, ut vel ad sua nos vestigia repedare permittat. Mox veloci cursu, ut erat jussus, ad virum Dei reversus Comes, et ad ejus pedes advolutus, indicavit, quid regi evenisset. Ille vero gratias agens Deo, comiter jussit regem ad se reverti. Id ubi rex didicit, equus, qui pauloante nulla verberum vi aut calcarium punctio-nibus, ut se loco moveret, àdigi potuit, ad sanctum Dei solita velocitate regressus est.

§ 12. Postquam autem rex Dei servum procul vidit, ab equo descendit, cursuque concito et curvato corpore ad eum cucurrit, ejusque prostratus vestigiis, transgressorem se et impium, qui sancto Dei contradicere ausus esset, cum lacrymis clamitabat. At Christi servus eum complexans, erexit a tellùre, exosculatumque his instruxit admonitionibus : « Rusticitatis meae verba accipe nunc invictissime Princeps, et quae a me dicuntur, in cordis tui penetralia admitte. Dominum, qui in coelis est, regem te habere memento, cui, multum necesse est considerare, quid placeat. Non te de loco regiminis inflata potestas extollat, nec reddat turgidum rerum transeuntium tumor : hujus altitudo honoris temperetur sancta humilitate. Recordari te convenit, quod cum omnibus hominibus unus te mulieris partus effuderit in mundum, uno sis cum caeteris omnibus mediatoris Dei et hominum Christi Jesu redemptus cruore, aequali etiam regeneratus baptismo, uno Christi corpore et sanguine cum pauperibus satieris. Dicit autem tibi Dominus per prophetam suum (*Michaeam* vi) : Non aliud exquiro a te, nisi facere judicium et diligere misericordiam, et ut paratus sis ire post Dominum Deum tuum; scriptum quippe

est : *Misericordia et veritas custodiunt regem* (Prov. xx). Tu ergo pro concessa tibi a Domino regia potestate, homines culpa obnoxios impensa pietate restitue : quia exigua est apud Dominum nostrum misericordia, si eos tantum laesio non sequatur, qui reatu carent. Coeleste est, remittere scelera : terrenum, ulcisci. Tu itaque instar potestatis aetherae hoc possidebis regnum, si imperium tuum pietate sublimaveris.»

§ 13. His admonitionibus instructus rex, stabat attonitus, ac si Deum in ejus pectore cerneret, pollicebaturque sanctissimas praeceptiones, ipsius precibus adjutum, sese impleturum. Deinde manus sacerdotis exosculans, obnixe rogabat, ut pro divina benedictione poculum, quod ante promiserat, porrigi juberet. Quod cum esset allatum, sua manu obtulit regi vino plenum, qui illud hilariter accipiens, totum vinum exhausit. Inde etiam aliis, qui aderant, bibentibus, rogabat eos sacerdos Christi, ut tertio et quarto biberent usque ad satietatem, dicens de pleno semper impertire eum, quem non opprimat in largiendi voluntate paupertas : nec unquam animum divitem facultate destitui, nec posse abundare hominem mente mendicum. Ita factum est, ut copiosa multitudo, quae cum rege erat, ad satietatem biberet, nec vinum tamen in vase minueretur. Sed quid mirum, si vas plenum vino remansit sacerdotis Carilephi meritis, cum ipse auctor vitae, qui quinque panibus quinque hominum millia satiavit, promiserit majora eos facturos, qui in ejus nomine essent credituri? Postquam autem biberunt omnes et satiati sunt, iterum rex ad sancti viri pedes se abjiciens, obnixe rogabat eum, dicens : « Video hominem Dei te esse, et illius huc missum voluntate. Oro igitur, ut digneris nostrae supplicationis munus accipere, et de Madoalensis * fisci nostri finibus, ubi possis monasterium condere, quantum tibi visum erit, eligere : ut congregata fidelium catervâ, solitudo haec in domum vertatur orationis : et ubi brutorum animalium fuit habitatio, ad laudem mundi Redemptoris fiat hospitium Angelorum : ut et te de constructione apud coelestem Judicem magna maneat merces, et meorum atque Francorum, qui mihi parent, fiat expiatio peccatorum.» His regis flagitationibus vir sanctus constrictus, id solum se accepturum assensit, quod ad recipiendos peregrinos uno die asello vectus circumire posset. Atque eo munere accepto, bene precatus est regi atque omnibus sociis ejus, hortabaturque ut alacriter ad suum palatium rediret. Reversus rex domum, protinus cum multa exultatione omnia Ultrogodae reginae ordine intimavit, eaque dixit ei : Necesse est, domine mi rex, ut velociter operando custodias cuncta quae didicisti.

§ 14. His ita gestis, coeperunt servi Dei magis magisque sedulis jejuniis et orationibus vacare, ut quos adversa perturbare

* *Madoal*, hodie gallico *Bonneval*.

non potuerant, prosperis successibus non eleventur. Porro autem magnarum personarum sancti viri famâ aures demulcente, multi ad eum hincinde catervatim convenere, illius se precibus commendantes. Ille vero humaniter eos suscipiens, blandis sermonibus compellabat, et perinde ac si quidam mellis favus ab ejus ore manaret, eorum corda suaviter afficiebat, cum magna constantia et suavitate eis dicens: « O quam venustas figulus noster Deus formavit in vobis imagines, quas ad perpetuae aeternitatis finxit similitudinem. Festinate ergo quantocyus, quae sunt justa operando, ad eum ascendere, qui ut vos ab aeterno aestuantis gehennae incendio liberaret, dignatus est descendere, natus ex Virgine: ille alienus a crimine, ut vos a flagitiis mundaremini, mortem Crucis pertulit et flagella: vos sine tormento, recedendo a malo, et faciendo bonum, potestis ad eum pertingere. Filioli mei, fugacem istam et fallacissimam vitam despiciate et fugitivas illecebras respuite. Haec enim vita, caduca est et tam infida, ut nec amatoribus suis servet fidem. Omnes in se sperantes decipit, cunctos de ipsa praesidentes irridet. Ipsa inter conjuges divortia serit, inter amicos discordias, inter pacificos lites, inter fratres scandala. Ipsa iudicibus justitiam, castis pudicitiam, artibus peritiam, moribus disciplinam eripit. Contemnite ergo vitam hanc, quae horâ una existit, et puncto temporis amittitur: quae hodie florescit, cras evanescit: ad illam autem veram vitam festinate, cui nullus unquam succedet finis. Quantum autem distat inter ignem vivum et picturam ejus, tantum interest inter tormenta, quae patitur hic corpus: et illa, quae anima passura est, si ignara Creatoris sui, praesentis vitae impleverit cursum. Itaque si quem vestrum pondera peccatorum inclinant, ad poenitentiae portum sine haesitatione confugiat, et cordis gemitu gravis sarcina allevetur. Nolite tardare converti ad Dominum, qui ad vos et per suos prophetas clamat quotidie, et per semetipsum vocare non desinit, dicens: Venite ad me omnes, qui onerati estis peccatis, et ego requiescere vos faciam. » His informati sermonibus, qui ad S. Carilephum venerant, flentes ad sua habitacula recedebant.

§ 15. Adeo vero divinus in eo favor sese declaravit, ut si aegrotis manus imponeret, curarentur, quocumque essent morbo oppressi: sed et de obsessis corporibus vociferabantur daemonia, flagris se et cruciatibus nimis, sacerdote Carilepho imperante, expelli, quos ille, brevi cum lacrymis fusa oratione, ad extremos terrarum orbis fines relegabat. Ecquid vero pluribus me agere necesse est, quando omnia referre non possum? His sanationibus corporum etiam animarum studia jungebantur, ut multorum cordium oculi, illius monitis illuminarentur, atque ad exercenda praecepta Dominica nutantium animi excitarentur. Multi quidem

ex illis Sancti Spiritus inflammati calore, mundanas respuentes illecebras, ad illius consortium convolabant.

§ 16. Quodam autem die fodiente illo terram cum fratribus qui ad conversationem ejus se adjunxerant, eo in loco, ubi ad construendum Domino templum fundamenta jactari debebant, subito magnum auri pondus in vase fictili sub terra invēnit repositum, vocatisque fratribus, ait: « En quantum nobis praestitit Deus noster, ut viri justī in nobis vaticinium compleatur, ita dicentis: Habebimus multa bona, si timuerimus Deum. Non ergo elevet se cor nostrum pro hujus thesauri inventionē, qui non propterea ostensus est nobis, ut eum possideamus, qui etiam proprias facultates amore coelestis patriae abjecimus: sed ut per nos peregrinis et indigentibus distribuatur. » Quod ita etiam factum est; non enim erat in beato viro auri sacra fames aut cupidō, ut ait Apostolus, jam esset crucifixus, sicut et ipse mundo: cui indumentum aliud non erat, nisi cilicium, et nuda humus substrato cinere lectum exhibebat: qui nudis semper gradiebatur pedibus etiam in quacumque aëris inclementia, memor illius sententiae Salvatoris: Nihil tuleritis in via, neque peram, neque calceamenta. Deferculorum vero perceptione quid dicam, quando cibi potusque fere expers, sola propemodum lectione pascabatur? Quoties tamen pro corporis sustentatione post biduum triduumque ad refectionem sedebat, vile olus et parum leguminis capiebat, neque id tamen ad satietatem. Vinum vero haud secus atque venenum respuebat, aquae solius haustu contentus. Operabatur autem sedulo manibus, illud Apostolicum memorans: *Qui non laborat, nec manducet*. Utebatur etiam lectione pro requie. His laboribus se macerans per singulos dies, ita se reddidit celebrem, ut ad ejus conversationem permulti advolarent, cresceretque monachorum coetus etiam ex viris spectabilibus, sonusque praedicationis loca omnia compleret.

§ 17. Dum haec agerentur, pervenit ad aures Ultrogodae reginae de beatissimi Carilephi sanctitate, abstinētia, humilitate, et quod esset prophetiae spiritu plenus. Misit ergo ad eum quosdam ex judicibus, qui reverenter ab illo peterent, ut permitteret ipsi ad eum accedere, ut ejus benedictione frueretur: simulque offerret monasterio illius Madoalenses fines omnes. Postquam illi haec viro Dei significarunt, metuens ille, ne discipulorum mentes in aliquo stimulantur, per eos comiter reginae haec remandavit: « Ite, inquit, dulcissimi filii, et renunciate reginae, monachum in terris possessiones habere non debere: benedictionem vero, quam fideliter expetit tamquam a servis Dei, ipsam a supernis sedibus percepturam. Credo enim in omnipotentis Dei misericordia, qui me indignum ad hunc locum perducere dignatus est, et multorum fratrum quamvis inutilem patrem constituit, intra hoc coenobium sexum foemineum numquam ingressurum: »

quod quidem ita servatur usque in hodiernum diem. Reversi illi, reginae renunciaverunt, quae sanctus vir mandaverat. Illa vero, ut foemina prudentissima, de percepta benedictione Deo gratias agens, conticuit. O magnum cordatumque sacerdotem, cujus erat sermo ad doctrinam opportunus, ad intercessionem commodus, ad necessarias exhortationes lepore conditus. Qui ad excipiendos hospites erat promptissimus, in donis largus, in operatione pius, omnes ad ipsum venientes gravissimis pascens eloquiis. Tanta vero illi cura erat apud regem intercedendi pro miseris, ut se injuriâ illos affectisse existimaret, si casu aliquo non statim supplicem ad regem epistolam misset: quem etiam deprecando numquam defessus est. Quid multis immoror? Factus erat omnibus omnia, ut omnes faceret salvos. Erat autem vultus vitae respondens, ita ut eum vidisse, praemii instar esset: et cum eo habitare, magnam adferret securitatem.

§ 18. Sed quid reformidas oratio? quid ceu carina scopulos refugiens perhorrescis? Velis nolis, cujus vita quamvis strictim dicta est, ejus etiam narrandus est obitus. Circa finem igitur vitae, quem sanctus sacerdos spiritu praeviderat, correptus febre, accitis cunctis fratribus, sic locutus est ad eos: « Ecce charissimi filii, jam me ad migrandum aetas compellit, jam me ad suum jus originaria revocat terrae particula. Scribite ergo in tabulis cordis vestri ea quae per me vobis dicuntur a Domino, et invicem vos adhortando, praecepta mystica servate. Pacem, quam suis discipulis auctor nostrae salutis repetitis commendavit sermonibus, custodite, iram omnem et murmurationem ceu diaboli venena respuite. Auctori bonorum omnium servate pudicitiam, et cum omnibus hominibus pacem loquimini. Omnis mendax sermo non proficiscatur ab ore vestro, ne forte sententiâ illa prophetica feriamini, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium* (Psalm. 3). Non vos inquinet luxuria, non libido perturbet, non invidia tabefaciat, non elatio inflet, non vana gloria demulceat. Damnae superbiam, quae regina est omnium vitiorum. Fugite avaritiam, et omnes adinventiones ejus toto pectore repudiate: memineritis superbiam, libidinem, avaritiam alumnos suos omnes mittere in tartarum. Adulatio procul sit a vobis, hospitalitatem diligite, cujus plerique studiosi, angelorum consortia meruere. Super omnia momentis omnibus orate et psallite, ut Sanctus Spiritus custos vester sit numquam deficiens. Alterius ruina, vestra sit cautela: et aliena miseria, vestra afflictio sit. Flete cum flentibus, jacete cum jacentibus, donec miserante Domino pariter relevemini.»

§ 19. Haec et his similia sancto Patre prosequente, prostrati fratres omnes, cum gemitu et rugitu cordis immodice flere coeperunt, ita ut oculorum imbre humum madefacerent: dicebantque ad illum: Cur, o pater, hisce difficilibus temporibus acquisitum

regem tam cito relinquis? Vae nobis miseris, qui talem amittimus pastorem, cujus fruebamur alloquiis, et intercessionibus muniebamur. At pius pater, humanissime eos suo more consolans, ait: « Cur dulcissimi filii tam acerbe ploratis et planctis? Pastor et congregator vester, qui in coelis est, si ad ejus voluntatem vos conformaveritis, numquam deseret vos. Ego vero iam dissolvor, et tempus est ut pergam ad eum quem a puero desideravi. Confortamini ergo, et Dominum benedicite: quia proficiscor a morte ad vitam, a labore ad requiem, ab afflictione et dolore ad gaudium, a fame ad epulas, de tenebris ad lucem, de ignominia ad regnum et gloriam sempiternam.» His dictis, hortatur eos, ut psalmos Domino decantarent: ipse autem expansis in coelum manibus, hilari facie quasi invitatus ad epulas, canebat: *Misericordias tuas Domine in aeternum cantabo: in generatione et progenie annuntiabo veritatem tuam in ore meo:* et illud: *In manus tuas commendo spiritum meum:* nec non adjiciebat, de protectione securus: *Confirmatum est cor meum in Domino, et exaltatum est cornu meum in Deo salutari meo:* ut inter hymnos et cantica ad sedem suam coelestis anima remearet. Inter haec lentibus fratribus atque psallentibus, sacerdos Domini corpore Christi percepto, gaudens et exultans emisit spiritum. Ad cujus sancti corporis excubias tantae populorum turbae confluxere, ut ad explicandum lingua non sufficiat. In tanta enim multitudine, ut ita dicam, pene totius provinciae, nemo fuit, qui illius beneficiis non deberet. Quae vero illic lacrymae, qui planetus existerint, dicere nolo, ne post annorum curricula dolorem refrigem. Ejus sacrum corpus Calendis Julii, in basilica quam ipse Domino construxerat, post altaris confinia posuerunt: ubi, quid vivens gesserit, usque hodie ossa mortua testantur.

§ 20. Ad ejus enim sacratissimum tumultum daemoniaci veniunt, et liberantur: perjuri veniunt, et vexantur: languidi veniunt, et curantur: rapaces veniunt, et vinciuntur. Atque ita fit, ut qui fideliter eo accedunt, salute potiantur: qui vero infideliter, juxta Doctoris gentium vocem, tradantur satanae in interitum carnis, ut spiritus salvi fiant. Interim vero in dies crescebat erga sancti viri monasterium amor et timor. Amor quidem, quod humiliter eo se conferentes, sani reverterentur, quacumque fuissent infirmitate detenti: timor autem, quod si quis proterva voluntate ausus esset accedere, divina dispensatione coerceretur. Unum sane idemque insigne miraculum omittendum non est, quod pene nullum latet ex iis qui in his regionibus morantur.

§ 21. Mulier quaedam, Gunda nomine, quam clandestinus supplantator illexerat, Spiritui Sancto volens illudere, virili sumpta veste, in beatissimi Carilephi monasterium ingredi conata est, ut probaret, verumne esset illius vaticinium, quo praedixerat sexui foemineo numquam datum iri copiam in illud intrandi. Sed

justo Dei judicio, priusquam vel aspiceret coenobii clausos aditus, arrepta a diabolo, retrorsum ruit, adeoque foede ab illo vexata est, ut dicere me pudeat. Caput enim illi adegit inter femora, sicque factum est, ut quae sacratis liminibus falsa oscula imprimere tentaverat, turpissime deformata, immundas sui corporis partes osculari cogeretur: sexumque ipsa suum, quem virili habitu tegere voluerat, cunctis cernere volentibus palam proderet. Ea res effecit, ut deinceps eo se conferre mulieres ausae non sint: patetque verum fuisse beati viri vaticinium.

§ 22. Illud quoque recens miraculum silentio premere nolim, quod religiosos quosdam ejus loci monachos retulisse scio. Homo quidam, immundo correptus spiritu, humana voce perdita, instar canum ululabat. Obibat ille multa sacra loca, in quibus beatissimorum martyrum et confessorum corpora quiescunt, ut posset curari: sed cum non haberet melius, Romam profectus est, ut vel beatissimi Petri Apostolorum Principis precibus sanaretur. Cumque aliquot dies perseverasset in oratione, ab ipso Apostolo Petro in somnis admonitus est, ut sancti Carilephi monasterium repeteret, illic salutem recuperaturus. Paruit ille, et simulatque valvas domus Dei, ubi sancti viri ossa quiescunt, prostratus attigit, liberatus a daemonio, loquendi usum recepit, Deumque laudans et glorificans abscessit. Alia quaedam pauca miracula recitat hic Auctor historiae hujus, quae studio brevitatis omisimus: tandem vero ita subjungit:

§ 23. Sed nunc mihi veniam tribuat decus optimorum sacerdotum, quod de illius meritorum cumulo quaedam ausus fui attingere, cujus si cuncta velim merita perstringere, dies me prius, quam sermo deficiet. Haec autem pauca viro sancto et doctore peritissimo pio affectu, non scientiâ, impendi. Tu sacerdos Christi praepotens mihi apud Dominum tribue, ut quem religionis titulo illius pietas insignivit, religiosorum reddat in divina retributione participem. Sanctam etiam eorum congregationem, qui ad beatissimi sacerdotis Carilephi reliquias excubant, quasi ad eorum vestigia advolutus suppliciter deprecor, ut mei memores esse dignentur, et suis precibus omnipotenti Domino me commendare non desinant, ut et hic ab aemulorum insidiis merear liberari, et in divino examine meorum consequar veniam peccatorum: praestante Domino nostro Jesu Christo.

MARTYRIUM SS. PROCESSI ET MARTINIANI

ET HABETUR IN PERANTIQUIS MSS. CODICIBUS. CONSENTIUNT VETUSTISSIMA
MARTYROLOGIA. STYLUM LAURENTIUS SURIUS ALIQUOT LOCIS NONNIHIL
CORREXIT.*

Saeculo I — Patriâ probab. Rom.

§ 1. Tempore illo, quo Simon Magus intrinsecus crepuit, et impiissimus Nero tradidit beatissimos Apostolos Christi Petrum et Paulum Paulino viro clarissimo magisteriae potestatis, idem Paulinus mancipavit beatissimos Apostolos custodiae Mamertini: veniebantque ad eos multi Christiani infirmi, et curabantur eorum morbi, aliique a daemoneis obsessi liberabantur per orationes apostolorum. Erant autem inter milites iisdem beatissimis Apostolis custodiendis deputatos, Processus et Martinianus. Qui cum viderent mirabilia quae faciebat per beatos Apostolos suos Dominus Jesus Christus, admirantes dixerunt eis: Viri venerabiles, non potestis ambigere vestri jam oblitum esse Neronem, quandoquidem tamdiu jam estis in custodia. Rogamus itaque vos, ut eatis, quocumque voletis: tantum in ejus nomine, per quem facitis res admirandas, baptizetis nos. Dixerunt eis beatissimi Apostoli Petrus et Paulus: «Si credere velitis toto corde et animo in nomine Chr., vosipsi quoque facere poteritis, quae nos facere cognovistis.» Hoc ubi audierunt, qui in custodia erant, omnes unanimiter clamabant: Donate nobis aquam, quia siti periclitamur. Eadem horâ beatissimus Petrus Apostolus in ipsa custodia Mamertini dixit ad omnes: «Credite in Deum Patrem omnipotentem, in Dominum nostrum Jesum Christum filium ejus unigenitum, in Spiritum Sanctum, et omnia ministrabuntur vobis.»

§ 2. Tum beatissimi Apostoli oraverunt Deum, orationeque completa, beatus Petrus in monte Tarpejo signum Crucis expressit in eadem custodia, atque eadem horâ emanarunt aquae e monte: baptizatique sunt beati Processus et Martinianus a beato Petro apostolo. Hoc ut viderunt cuncti qui erant in custodia, prostraverunt se ad ejus pedes, et baptizati sunt promiscui sexus et diversae aetatis numero quadragintaseptem. Deinde beati Processus et Martinianus dixerunt ad sanctos Christi Apostolos: Perpetue, quo vultis; oblitus enim est vestri Nero. Exeuntes ergo de

* In his Actis, licet quoad historiae summam Traditioni consonis, multa erant in rerum adjunctis suspecta et falsa, multa ineptissime dicta. De hujusmodi nos scripturarum primigenia phrasum solliciti, Bollandianis calamus ductantibus, acriori quam mitis Carthusianus usi severitate, alia adhuc castigavimus, alia prorsus expunximus.

custodia sancti Apostoli, per viam quae Appia nuncupatur, ad portam Appiam pervenerunt. Beatissimus autem Petrus Apostolus, cum venisset ad portam Appiam, vidit Dominum Jesum Christum, eumque agnoscens, dixit illi: *Domine, quo vadis?** Et Dominus: Romam, inquit, venio, ut iterum crucifigar: rediitque Petrus Romam mane, et milites tenuerunt eum. Nunciatum est autem Paulino, Processum et Martinianum Christianos effectos esse. Misit ergo milites, comprehensosque jussit in custodiam retrudi. Alia die praecepit sibi eos exhiberi, adductisque ad conspectum suum, dixit: Sic stulti facti estis, ut deserentes deos et deas, quos invictissimi principes colunt, et antiquitas adorat, temeritate ducamini, militiae vestrae privandi ornamentis? Respondit Martinianus clara voce: Nos jam demum coepimus habere sacramenta militiae coelestis. Paulinus dixit: Deponite amentiam pectoris vestri, et adorate deos immortales, quos ab incunabulis vestris venerati estis et coluistis, in quorum religione enutriti estis. Beati martyres una voce dixerunt: Nos Christiani facti sumus. Ait Paulinus: Audite me commilitones mei, et facite quae dico, et estote amici mei, et fruimini militiâ vestra, diisque omnipotentibus sacrificantes, vivite, et sitis praeclari apud principes nostros. Responderunt ambo: « Sufficiat, nos declarasse tibi veros nos esse Christianos, et servos Dei et Domini nostri Jesu Christi, quem beatissimi Apostoli ejus Petrus et Paulus praedicaverunt. »

§ 3. Paulinus dixit: Jam dixi vobis, et iterum repetens dico: obtemperate consilio meo, et vivite. Illi autem tacuerunt. Iterum atque iterum Paulinus eadem inculcans, cum se videret nihil proficere, jussit lapidibus eorum ora contundi. Cumque diu caederentur, clamabant ambo pariter, Gloria in excelsis Deo. Paulinus tunc dixit militibus suis: Proferte tripodam, ut sacrificent majestatibus. Beati martyres responderunt: Nos semel obtulimus nosipsos Deo omnipotenti. Allata tripodâ, Paulinus ait: Facite, quae dico. Allatus est autem etiam Jupiter aureus. Eo viso, riserunt sancti martyres, et in tripodam atque Jovem coram Paulino expuerunt. Tunc Paulinus jussit eos in equuleo suspendi, et nervis attrahi, atque fustibus caedi. Illi autem âlacri vultu laetantes dicebant: Gratias tibi agimus Domine Jesu Christe. Paulinus magister officii nimio furore incensus, jussit flammas ad eorum latera admoveri. At martyres clamabant: « Benedictum nomen Domini nostri Jesu Christi, quem beatissimi Apostoli ejus Petrus et Paulus praedicaverunt. »

§ 4. Paulinus vero dixit ad eos: Quae est isthaec vestra amentia?

* Extat in rei memoriam haud procul ab Urbe Viâ Appia Oratoriolum his verbis nuncupatum. Hic vero mirabilis occursum Jesu Servatoris in Petrum probabilis evenisse credendus est antequam Apostolorum Princeps comprehenderetur, cum ipse insidiarum conscius ob confusum Simonem Magum, Româ evadere parasse tradunt. Petrum autem et Paulum, habita a sanctis custodiis de quibus agitur, licentiâ, carcere egressos fuisse, inverosimile ducimus. Vide Sur. Vol. VI de S. Petro Apost., p. 628, § 4.

At illi corroborati, irrisere tormenta. Jussit ergo Paulinus in equuleo suspensos scorpionibus castigari, adhibita voce praecognis, ita dicentis: Praecepta principum contemnere nolite; praecipitque eos deponi de equuleo, et diu maceratos, in Mamertini (a) custodiam retrudi: iis autem sedulo ministrabat matrona quaedam venerabilis. Post triduum Paulinus subito a daemone arreptus, expiravit. At filius ejus Pompinius vociferans ibat ad Palatium: Moderatores, inquit, et gubernatores Reipublicae, subvenite, ut extinguantur arte magica imbuti. Audiens hoc Caesarius Urbis praefectus, rem gestam indicavit Neroni Augusto, qui jussit sine mora illos interfici. Pompinius itaque filius Paulini, coepit fortiter urgere Praefectum Urbis Caesarium. Tum praefectus tulit in eos sententiam: ejectiveque e custodia, et ducti extra muros urbis Romae, viâ Aureliâ capite caesi sunt. Cum vidisset autem illos beatissima quam diximus femina, cum familia sua sequebatur eos usque ad aquaeductum, ubi etiam decollati sunt, et trunca eorum corpora relicta sunt canibus devoranda: quae eadem pia matrona collegit, et condidit pretiosis aromatibus, sepelivitque, in praedio suo in arenario juxta locum ubi plexi sunt, sexto Nonas Julias: ubi etiam praestantur beneficia eorum usque in hodiernum diem (b).

DE IISDEM BEATIS MARTYRIBUS

EX HOM. 32 BEATI GREGORII PAPAE, in *Evang. Matth. XVI.*

Ad sanctorum martyrum (Processi et Martiniani) corpora consistimus, fratres mei. Numquid isti carnem suam in mortem darent, nisi eis certissime constitisset, esse vitam pro qua mori debuissent? Ecce qui ita crediderunt, miraculis coruscant. Ad extincta namque eorum corpora viventes aegri veniunt, et sanantur: perjuri veniunt, et a daemonio vexantur: daemoniaci veniunt, et liberantur. Quomodo ergo illic vivunt, ubi vivunt, si in tot miraculis vivunt hic, ubi mortui sunt? Rem fratres dico brevem verbo, sed non parvam merito, quam religiosis quibusdam

(a) MAMERTINUS carcer Romae ad Capitolini clivi sive Tarpejae rupis radices, horrendum profunditate, angustia, tenebris specus, sacrum et insigne factum Apostolorum Principum Vinculis et miraculis monumentum, hodieque visitur. Fontis vero a S. Petro illic elicti, de quo supra § 2, perenne prodigium sic a Baronio describitur ad ann. 68, n. 24: "Admiratione digna res est eundem illic fontem in hanc usque diem perseverare, non tantum rerum ibi gestarum memoria nobilem, sed perenni illustrem miraculo; quippe positus in medio carceris, strati praegrandibus lapidibus tiburtinis sibi invicem inhaerentibus, e perforato saxo altitudine cubitali tantummodo, et palmi unius vel circiter latitudine, sic aqua scaturit, ut nec foras exundet, nec quantumlibet hauriatur unquam siccetur. Notissimum est ejus rei experimentum...."

(b) Extabat ultra montem Marium, extra portam Urbis Aureliam (in loco olim Coemeterium S. Agathae denominato) basilica SS. Processi et Martiniani, ubi eorum corpora quiescebant, in qua S. Gregorius M. in eorum festivitate Homiliam habuit quae huc subditur. Ecclesia illa sub Urbano VIII funditus est eversa; inde jam circa dcccxxvii, a S. Paschali Pp. I asportatae fuerant SS. MM. exuviae in Basilicam Vaticanam, et in apposite extracto pereleganti Sacello, quod ex septem praecipuis est, in arca porphyretica reconditae.

senioribus narrantibus agnovi. Gothorum tempore matrona quaedam fuit valde religiosa, quae ad horum martyrum (Processi et Martiniani) ecclesiam crebro veniebat. Quadam die, dum ex more ad orandum venisset, egrediens, duos stantes sub peregrino habitu monachos invenit, peregrinos credidit, dari eis aliquid eleemosynae praecepit. Sed priusquam ejus erogator eis ad largiendum eleemosynam propinquasset, astiterunt illi vicinius, et dixerunt: Tu nos modo visitas, nos te in die judicii requiremus, et quicquid possumus, praestabimus tibi. Quo dicto, ab oculis ejus ablati sunt. Territa illa, ad orandum rediit, seseque in lacrymis prolixius effudit: et facta est posthac tanto instantior in opere, quanto certior de promissione. Si autem juxta Pauli vocem, *est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium* (Hebr. xi): nequaquam jam dicimus, ut venturam vitam credatis: quia ecce ipsi, qui in illa vivunt, humanis obtutibus visibiliter praesentantur. Quod enim videri potest, melius dicitur sciri, quam credi. Venturam ergo vitam nos Dominus magis voluit scire, quam credere, qui eos, quos invisibiliter recipit, apud se vivere nobis etiam visibiliter ostendit. Hos ergo, fratres charissimi, in causa vestri examinis, quam cum districto iudice habebitis, patronos facite, hos in die tanti terroris illius defensores adhibete. Certe si apud quemdam magnum iudicem causa quaelibet vestra esset die crastino ventilanda, totus hodie-nus dies in cogitatione duceretur: patronum vestra fraternitas quaereret, magnisque precibus ageret, ut apud tantum iudicem sibi defensor veniret. Ecce districtus iudex Jesus venturus est: tanti illius Angelorum Archangelorumque concilii terror adhibetur: in illo conventu causa nostra discutitur, et tamen nos patronos modo non requirimus, quos tunc defensores habeamus. Ad-sunt defensores nostri, sancti martyres: rogari volunt, atque, ut ita dixerim, quaerunt, ut quaerantur. Hos ergo adjutores vestrae orationis quaerite: hos protectores vestri reatus invenite: quia ne punire peccatores debeat, rogari vult et ipse qui iudicat. Unde etiam longo tempore comminatur iram, et tamen misericorditer expectat. Sic autem nos et misericordia ejus refoveat, ut nullo modo negligentes reddat: sic peccata nostra perturbent, ut mens in desperationem non proruat. Quia et si praesumentes metuimus, et metuentes speramus, aeternum regnum citius adepturi sumus per eum, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia secula seculorum, Amen.

VITA B. MONEGUNDIS RELIG. FEMINAE

UCTORE S. GREGORIO TURON. EPISC., *Lib. de vita Patrum, cap. 49,*

Saeculo VI — E Gallia.

§ 1. Insignia divinatorum beneficiorum charismata, quae humano generi caelitus sunt indulta, nec sensu concipi, nec verbis proferri, nec scripturis poterunt comprehendere, cum ipse Salvator mundi ab illo rudis seculi exordio Patriarchis se praestat videri, prophetis annunciari, ad extremum semper Virginis intactaeque Mariae dignatur utero suscipi, et praepotens immortalisque Creator, mortalis carnis patitur amictu vestiri, mortem pro hominibus peccatum mortui reparatione adire, victorque resurgere. Quis gravium facinorum spiculis sauciatos, ac latronum insidiantium vulneribus affectos, infuso meri oleique liquore, ad stabulum medicinae coelestis *, id est, Ecclesiae sanctae dogma perduxit: qui nos exemplis sanctorum vivere, incessabili praeceptionis tuae munere cohortatur, nobisque non modo viros, sed ipsum naturam inferiorem sexum, non segniter, sed viriliter agonizantium praebet exemplum: quae non solum viris legitime decertantibus, verumetiam foeminis, in his praeliis favorabiliter desudantibus, sidera regna confert: sicut beatae Monegundi, quae relicto genitali solo, tamquam regina prudens, quae audire sapientiam Salomonis adivit, beati Martini basilicam, ut ejus miracula quotidianis momentis miraretur, expetiit, hauriretque de fonte sacerdotali, quo posset aditum nemoris paradisiaci recludere.

§ 2. Igitur beatissima Monegundis, Carnotensae (*Chartres*) urbis indigena, parentum ad votum copulata conjugio, duas filias habuit, super quibus valde gavisus laetabatur, dicens: Quia propagavit Deus generationem meam, ut mihi duae filiae nascerentur. Sed hoc mundiale gaudium intercepit seculi hujus amaritudo, cum puellae, modica febre pulsatae, metam naturae debitam concluserant. Ex hoc genitrix moesta deplorans, orbatamque se agens, non diebus, non noctibus a fletu cessabat, quam non vir, non amicus, non ullus propinquorum poterat consolari. Tandem vero in se conversa, ait: « Si nullam consolationem de obitu filiarum capio, vereor ne ob hoc laedam Dominum meum Jesum Christum. Sed nunc haec lamenta linquens, cum beato Job consolata, decantabo: *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est; sit nomen Domini benedictum.* » Et haec dicens, exuta veste lugubri, jussit sibi cellulam parvulam praeparari, in qua tantummodo fenestellam, per quam modicum

* Parab. Evang. Lucae xx a v. 30 ad 37.

lumen posset cernere, praecepit aptari: ibique contempto mundi ambitu, spreto viri consortio, soli Deo, in quo erat confisa, vacabat. Fundensque orationem pro suis ac populi delictis, habens puellulam unam, cujus ei famulatu ministrabatur aquae necessitas, accipiebat etiam farinam hordeaceam, infusosque lymphis cineres diligenter colans, ex ea aqua mixturam massae conficiebat, formatosque propriis manibus panes ipsa coquens, post longa jejunia reficiebatur. Reliquum domus suae cibum pauperibus dispensabat.

§ 3. Factum est autem quadam die, ut memorata puella, quae ei consueverat famulari, et credo inimici astu seducta, cui semper bonis injurias irrogare mos est, se ab ejus famulatu subtraheret, dicens: Non potero ego cum hac domina permanere, quae in tali abstinencia commoratur: sed potius utar seculo, ac cibum potumque in abundantia sumam. Quintus autem jam fluxerat abscissionis ejus dies, quod haec religiosa neque farinam consuetam, neque aquam acceperat, sed perstabat immobilis, et fixa manens in Christo: in quo quisque locatus vel fundatus, nec venti turbine, nec fluctuum impulsione dilabitur: nec enim sibi illa de mortali cibo vitam, sed de verbo Dei (sicut scriptum est) putabat inferri, commemorans illud sapientiae Salomoniacae proverbium: Quia non necabit Dominus fame animam justī (ex Prov. x), et illud, Quia justus ex fide vivit. Sed quoniam corpus humanum absque esu terreno sustentari nequit, prostrata in orationem, petiit, ut qui manna populo esurienti de coelo, lymphasque sitiēti produxit e saxo, ipse quoque alimentum, quo parumper corpusculum fessum confortaretur, dignaretur indulgere. Protinusque ad ejus orationem nix de coelo decidua humum operuit. Quod illa cum gratiarum actione cernens, educta manu per fenestram, quod circa parietem erat, ex ipsa nive collegit, de qua aquam exprimens, panem solitum formavit, quo usque ad alios quinque dies victum corporeum ministravit.

§ 4. Habebat autem contiguum cellulae parvulum viridarium, in quod pro quadam relevatione prodire erat solita. In illud igitur cum ingressa esset, intuens herbas loci ac deambulans, mulier, quae triticum supra tectum suum siccandum posuerat, quasi de eminentiori loco curis oppleta mundanis, importune prospexit, moxque oculis clausis lumine caruit. Cognoscens autem reatum suum, ad eam accedit, rem ut gesta fuerat pandens. At illa dejiciens se in orationem, ait: « Vae mihi, quia pro parvitatē meae persona peccatrice, aliorum clausi sunt oculi. » Et consummata oratione, imposuit manum mulieri. Confestim autem, ut signum Crucis expressit, mulier visum recepit. Homo ex pago illo, qui olim auditum perdiderat, ad hanc cellulam devotus advenit, pro quo deprecāti sunt parentes ejus, ut ei manus haec benedicta dignaretur imponere. Sed illa indignam se

proclamans, per quam Christus operari dignaretur, solo prostrata, et quasi ipsa Dominicorum pedum vestigia lambens humiliter, pro eo divinam elementiam supplicavit: illaque adhuc solo decumbente, aures surdi apertae sunt, rediitque ad domum propriam, moerore ablato, cum gaudio.

§ 5. His signis glorificata inter suos, ne vanae gloriae lapsum necurreret, sancti Martini antistitis basilicam, relicto conjugē, cum familia et omni domo sua, fideliter expetivit. Cumque iter coeptum carperet, venit ad vicum urbis Turonicae (*Tours*), cui nomen est Evena, in quo Medardi Suessionici confessoris reliquiae continentur, cujus et vigiliae ea nocte celebrabantur. Ibi igitur illa attente excubans in oratione, horā debita cum reliquo populo ad Missarum accessit solemnia. Quae dum a sacerdotibus Dei celebrarentur, advenit quaedam puella pustulae malae veneno conflata, prociditque ad pedes ejus, dicens: Subveni mihi, quia mors iniqua vitam conatur eripere. At illa more solito in oratione prostrata, supplicavit pro ea Deo omnium creatori, erectaque signum Crucis imposuit: sicque in quatuor partes vulnere excrepante, puellam, pure decurrente, mors importuna reliquit.

§ 6. Post haec ad basilicam sancti Martini Monegundis beata pervenit, ibique prostrata coram sepulcro gratias agens, quod tumulum sanctum oculis propriis contemplari meruerat, in cellula parva consistens, quotidie orationi ac jejuniis vigiliisque vacabat. Sed nec ille locus ab ejus virtute fuit inglorius. Nam virtutis cujusdam filia manus contractas detulit, cui ut illa exorata signum salutis imposuit, manibus suis digitos puellae contrectare coepit. Extensis vero digitis, nervisque directis, volas laxavit in volumines. Dum autem haec agerentur, audita vir illius famā beatissimae, convocans amicos vicinosque suos, perrexit post eam, ac reduxit ad propria, et eam in cellulam, in qua prius habitaverat, intro misit. At illa non cessabat ab opere, quo consueverat, sed exercebatur in jejuniis et obsecrationibus, ut tandem locum, in quo habitare desiderabat, posset acquirere. Inchoat iterum iter desideratum, implorans beati Martini auxilium, ut qui dederat desiderium, tribueret et affectum perveniendi ad basilicam. Revertitur ad cellulam illam, in qua prius fuerat commorata, in quaque perstitit inconcussa: nec enim est amplius a viro suo quaesita. Ibi vero paucas colligens monachas, cum fide integra et oratione degebat, non sumens panem nisi hordeaceum, non vinum, nisi parum in diebus festis, et hoc ipsum aquā nimia temperatum, nullum habens stratum fœni, paleaeque mollimen, nisi tantum illud, quod intextis junci virgulis fieri solet, quas vulgo mattas vocant. Hoc superponebat formulae, hoc solo supersternebat, hoc erat quotidianum scamnum, hoc culcitra, hoc pluvella, hoc erat stragulum, hoc omnis lectuli commoditas: sic docens easdem facere quas secum adscivit. Ibique in Dei laudibus

degens, multis infirmis, oratione facta, salutaria impartiebat medicamenta.

§ 7. Mulier quaedam filiam suam exhibuit vulneribus plenam, et pus eadem genuerant. Tunc illa, facta oratione, salivam ex ore suscipiens, vulnera saeva perunxit, puellamque reddidit sanam, opitulante ejus virtute, qui caeci nati oculos sputo formavit. Puer vero incola loci, maleficium in potione hausit, de quo, ut asserunt, serpentes generati in intraneis pueri, magnum dolorem suis morsibus excitabant, ita ut nulla quiescendi mora vel in modicum momentum indulgeretur: sed neque cibum aut potum capere poterat: et si quando aliquid accipiebat, protinus rejiciebat. Hic adductus ad beatam foeminam, petiit se ejus virtute mundari. Cumque illa reclamaret, indignam se esse, quae haec agere posset, implicita precatu suorum, ventrem pueri palpabat palma demulcens, sensitque ibi anguium venenatorum nequitiam latitare. Tunc accepto pampini viridis folio, salivâ linivit, fixitque super eum Crucis beatæ signaculum. Quo posito super alvum juvenculi, dolore paululum sedato, obdormivit in scamno, qui olim doloribus insistentibus caruerat somno. Post unius vero horæ momentum consurgens, et ad purgandum ventrem egressus, pestiferæ generationis germen effudit, gratiasque referens ancillae Dei, sanus abscessit.

§ 8. Alius vero puer paralytica aegritudine contractus, ante eam inter manus delatus est aliorum, deprecans a beata sanari. At illa in oratione prostrata, precem pro eo effudit ad Dominum. Consummata vero oratione consurgens, apprehensa manu pueri, erexit eum, sospitemque abire permisit. Mulier erat caeca, quae adducta ad eam, deprecata est, ut ei manus imponeret. At illa respondit: Quid vobis et mihi, homines Dei? Nonne sanctus Martinus hic habitat, qui quotidie illustrium opere virtutum refulget? Illuc accedite, ibi obsecrate, ut ipse vos visitare dignetur: nam ego peccatrix quid faciam? Illa vero in sua petitione perdurans, ajebat: Deus per omnes timentes nomen suum, quotidie opus exercet egregium: ideoque supplex ad te confugio, cui praestita est divinitus gratia curationum. Tunc commota Dei famula, luminibus sepultis manus imposuit: statimque reseratis cataractis, mundum late patentem, quae fuerat caeca, prospexit. Multisque etiam energumenis ad eam ingressis ut manus imposuit, fugato hoste nequam, sospitem restituit. Nec morabantur ex his curari, quos ad se sancta permisisset accedere.

§ 9. Jam autem tempus vocationis ejus appropinquabat, et defessa corpore solvebatur. Quod cum viderent sanctimoniales quas secum habebat, flebant valde, dicentes: Et cui nos, mater sancta, relinquis? vel cui commendas filias, quas in locum hunc pro Dei intuitu congregasti? At illa parumper lacrymans, ait: « Si pacem sanctificationemque sequamini, Deus erit protectio

vestra, habebitisque sanctum Martinum Antistitem pastorem magnum. Ego quoque non discedam a vobis: sed invocata adero in medio charitatis vestrae. » At illae rogabant, dicentes: Venturi sunt multi infirmi ad nos, flagitantes benedictionem a te accipere: et quid faciemus, cum te non viderint esse superstitem? Confusae enim eos foras emittemus, cum tuam faciem non contemplantur. Rogamus autem, ut quia haec ab oculis nostris absconditur, saltem digneris oleum salemque benedicere, de quo possumus aegrotis benedictionem flagitantibus ministrare. Tunc illa, benedicto oleo ac sale, tradidit eis: quae suscipientes, diligentissime servaverunt. Sicque beatissima obiit in pace, et sepulta est in ipsa cellula, multis se in posterum virtutibus repraesentans. Nam de memorata benedictione multi post ejus transitum aegroti incolumitatis beneficia sunt experti.

§ 10. Bosonis denique Diaconi pes unus a pustula mala innumuerat, ita ut gressum facere non valeret, deportatusque ad ejus templum, orationem fudit. Puellae vero accipientes ex oleo memorato, quod Sancta reliquerat, posuerunt super pedem ejus, et extemplo aperto vulnere, defluente veneno, sanatus est. Caecus quidam adductus ad ejus tumulum, in oratione prosternitur: irruente autem in eum sopore, obdormivit, apparuitque ei beata, dicens: Indignam quidem me judico exaequari sanctis: sed tamen unius hie oculi recipies lumen: deinceps autem propterea quantoque ad pedes beati Martini, et prosternere in compunctione animi coram eo; ipse enim tibi restituet alterius oculi visum. Expergefactus homo, unius oculi recepto lumine, abiit quo jussio impulit imperantis, ibique iterum obsecrans beati confessoris virtutem, depulsa caeci oculi nocte, videns abscessit. Mutus etiam ad hunc beatae tumulum prostratus decubuit, qui tantum fide compunctus est, ut rivis lacrymarum cellulae indicaret pavimentum; qui consurgens, absoluta lingua virtute divina, regressus est. Alius denique mutus veniens et decumbens, corde tantum implorabat, et non voce solubili beatae foeminae auxilium, in cujus ore de memorata benedictione parte infusa, erumpente sanguine mixto cum pure, vocis officium meruit adhiberi. Frigoriticus quoque accedens ad hoc monumentum, ut palam tegentem attigit, restincta contagionis febre, convaluit. Contractus vero, Marcus nomine, manibus deportatus aliorum ad sepulcrum beatae, orationem diutissime fudit: hora autem nona pedibus propriis stetit, domumque regressus est. Leodinus puer cum in valetudinem gravem irruens, quarto aegrotaret mense, et non solum gressuum, verumetiam jam ciborum usum, insistente febre nimia, perdidisset, ad ejus deportatus sepulcrum, praemortuus accepta salute, surrexit e tumulo redivivus. Quid de frigoriticis reliquis loquar, cum plerisque hoc fuerit beneficium remedii, dum palam tumuli sunt fideliter osculati? Quid

etiam de energumenis? qui adducti ad cellulam beatae, cum limen sanctum fuerint ingressi, integrae menti restituuntur. Nec enim moratur larva egredie corpore, cum Sanctae hujus senserit adesse virtutem, operante hoc Domino nostro Jesu Christo, qui timentibus nomen suum praemia largitur aeterna.

VITA S. SWITHUNI EPISC. WINTON.

AUCTORE GOTZELINO MORINEN. QUI CLARUIT ANNO CHRISTI 1110.

QUAMQUAM SUSPICOR HANC NON NISI EPITOMEN ESSE VITAE AB ILLO CONSCR.

STYLUM MODICE HINCINDE CORREXIT SURIUS.

Flor. saeculo IX — Anglus.

§ 1. Glorioso rege Anglorum Egberto * regnante¹, qui regi Kinetilpho, ab idololatria per beatum Birinum ** converso, octavus in regni administratione successit, beatus Swithunus, pater et pastor in Ecclesia Dei futurus, cursus sui in stadio mundi hujus exigendi, divina ordinante misericordia, accepit exordium. Annis vero puerilibus, pia simplicitate transactis, jugum Dominicae servitutis suis humeris imponi voluit, susceptumque humiliter viriliterque portavit. Itaque in clerum adscitus, de gradu in gradum, de virtute in virtutem, gressus ejus Deo per omnia dirigente, conscendens, sub Helinstano Wintano Episcopo, ad sacerdotii honorem proventus est. Porro autem curabat seipsum ministrum idoneum et probabilem Deo semper exhibere, verbum veritatis recte et catholice tractare, humanitati et mansuetudini studere, opera pietatis ante omnia exercere, non recte neque ordine viventes, virgâ castigationis corrigere, humiliter omnibus inservire.

§ 2. Ejus fama ubi ad regis aures pervenit, ab illo accersitus est, et inter praecipuos amicos numeratus. Commendavitque ei rex filium suum *** liberalibus disciplinis erudiendum, et sanctis moribus instruendum: quem postea Subdiaconum ordinavit. At tamen patre ejus sine haerede ex hac vita decedente, cum praeter eum nullus alius haeres superesset, Leone III Pontifice dispensante, uxorem duxit. Defuncto vero Helinstano Episcopo, Winthoniensi (*Winchester*) omnium votis Swithunus electus est. Ejus precibus et exhortationibus rex Alidulphus permotus, ecclesiis Dei universam decimam terrae regni sui benigne donavit, libereque sibi vendicare concessit. Idem sanctus Episcopus

* In Orient. Sax. regnavit a primo ad 37. um an. Saec. ix.

** S. Birinus Ep. Dorcestriensis col. iii dec.

*** Alidulphum, vel Ethelwulfum, Angl. *Ethelwulf*:

pontem Wintoniensem, qui est ad Orientem, construxit. Cumque ei aedificando sollicitam navaret operam, quodam die illo ad opus residente, quaedam paupercula mulier eo venit ova venalia in vase deferens: quam apprehensam operarii lascivientes et ludibundi, magno incommodo affecerunt, ovis universis non ereptis, sed con fractis. Illa igitur pro illata injuria et damno dato, cum lacrymis et ejulatu coram Episcopo conquerente, vir sanctus pietate permotus, vas in quo erant reposita ova, corripit, dextrâ signum Crucis exprimit, ovaque incorrupta et integra restituit.

§ 3. Solebat vero studiose fabricare ecclesias iis locis quibus non erant: porro dirutas et con fractas instaurare. Dedicaturus sacras aedes, non equo vehebatur sublimis, nec secularis pompae apparatus sibi adhibebat: sed clericis et familiaribus suis comitantibus, nudis pedibus humiliter incedebat. Ad convivium sua accersebat non locuplètes, sed egènos et pauperes. Os ei semper apertum erat ad cohortandos peccatores ad agendam poenitentiam. Monebat stantes, darent operam, ne caderent: lapsos, ut resurgerent. Cibus non ut ventrem farciret, sed pro sui sustentatione parce et moderate sumebat. Post multas vigilias multosque labores, ne deficeret, somni paululum admittebat, psalmis et canticis spiritualibus semper intentus. Proximis semper, perinde ac sibi ipsi, quod utile, quod honestum, pium et sanctum esset, modesto et humili sermone proponebat. Vixit vir beatus usque ad vitae exitum in vera observatione mandatorum Dei, omni custodiâ servans cor suum in omni munditia et spiritali puritate, catholicae et Apostolicae doctrinae custos integer, filiorum spiritaliter regenerantium in sanctae conversationis studio eruditor pervigil et magister. Humilitatem et mansuetudinem accuratius sectabatur. Denique pacem et sanctimoniam sequens, fontem vitae et sempiternae beatitudinis sitiebat. Atque ita feliciter migravit ab hoc seculo ad sidereas mansiones sexto Nonas Julii, anno salutis octingentesimo sexagesimosecundo*. Jussit vero non intra ecclesiam, sed extra ejus septa, indigno et vili loco se tumulari.

§ 4. Post obitum suum multis coruscavit miraculis: inter quae apparuit cuidam viro, incredibili membrorum omnium infirmitate laboranti, admonens, ut Ethelwoldum Wintoniensem Episcopum adiret, diceretque ei, divinae providentiae ita visum, ut corpus ipsius a loco, in quo conditum erat, sublatum, intra ecclesiam digniori loco honorificentius tumuletur. Si diffidat et haesitet, testimonii loco habiturum sanitatem, quam, profligato eadem horâ morbo quo diu laborasset, ilico esset recuperaturus. Addidit etiam, ut ad locum sepulturae veniat, unum ex ferreis annulis, qui etiamnum lapidi infixi visuntur, sine ulla lapidis laesione extracturus, rursumque pari facilitate, nihil laeso lapide, in suum locum repositurus. Surgit ille perfecte sanus: uti

* Annis Episcopatus expletis quatuor supra triginta.

praedicta erant, omnia reperit, cunctaque ex ordine Episcopo enarrat.

§ 5. Incurvum quemdam, et pècudum more, prono vultu terram respectantem, sanum et incolumem reddit. Vir quidam nobilis et dives, cum meridiano tempore ad fluminis ripam deambularct, vidit subito apparentes sibi tres ultra modum horrendas quasi mulieres staturâ immensa. Eae fugientem illum comprehendentes, et multis modis affligentes, pestiferoque flatu suo pene suffocantes, incredibili horrore affectum, insano similem reddiderunt. Adducto autem ad ecclesiam, nocte apparuit sanctus Swithunus, et omni pulso dolore, sanitati eum restituit.

§ 6. Cum Ethelwoldus Episcopus corpus beati viri e terra levaret, mira odoris fragrantia omnes pervasit, mulier caeca visum recepit, et multi diversis pressi aegritudinibus, ejus meritis curati sunt. Ea translatio incidit in annum centesimum decimum ab obitu illius, incarnationis vero Dominicae nongentesimum septuagesimum primum, et Idus Julii. Eodem die puerum, a nativitate mirabiliter contractum, sanavit: tribus mulieribus oculorum lumine orbatis visum restituit: nexibus ferreis mulierem in carcere compeditam, ruptis vinculis, liberavit: paralyticum curavit: matronam nobilem, sed caecam, illuminavit: vigintiquinque homines variis vexatos morbis, qui e locis diversis venerant, uno die perfecte restituit: caecos aliquot, duas contractas foeminas intra unum diem: triginta et sex e diversis locis venientes, nec unius generis laborantes aegritudinibus, trium dierum spatio: neque diu post. centum vigintiquatuor intra dies quatuordecim curavit.

§ 7. Rex Edgardus ob coërcenda furta lege sanxit, ut in furto deprehensus, oculis privaretur, auribus, manibus pedibusque praecepsis, cute capitis nudaretur, sicque feris et avibus laniandus objiceretur. Accidit vero, innocentem quemdam ea poenâ multatum, pene amittere auditum, obstructis sanguine aurium meatibus. Delatus a parentibus in oratorium S. Swithuni, ut solus auditus ei redderetur, non id modo impetravit, sed etiam alia quae non rogaverat. Mulierem quamdam dormientem ostio aperto in villa civitatis Wintoniensis, lupus e lecto absportavit in sylvam, et horrendo ululatu alios ad se lupos accivit. Mulier et inedia et aetate debilis, quid faceret ignorabat. Convertitur ad preces, divinam implorat opem, S. Swithunum appellat. Lupus, ejus audito nomine, obdormivit: mulier se subducit: lupus evigilans, cum sociis eam insequitur, sed laedi non potuit, quam Dei et beati Pontificis misericordia liberandam susceperat.

§ 8. Statuam quamdam S. Swithuni Episcopus Schireburnensis a fratribus acquisitam, honorifice in ecclesia sua collocavit, ubi praeclara miracula crebro edi solebant. Ad hanc statuam quidam leprosus non curationis obtinendae causâ, sed ut ab illis,

qui eo in loco preces funderent, stipem acciperet, accessit. Cumque paululum illic obdormivisset, visum est ei S. Swithunum adesse, lepram ipsius manu abstergere, et morbum illum omnem repente ab ipso depellere. Evigilans, laetus coram omnibus cingulum solvit, et se purgatum ostendit.

VITA S. OTTONIS EPISC. BABENBERGENS.

ET APOSTOLI POMERANORUM,

MUTATO STYLO PER LAURENTIUM SURIUM, EX QUODAM ANTIQVO MS. LIBRO DESCRIPTA. AUCTORIS NOMEN ABERAT, SED SATIS APPARET EUM SCRIPSISSE BONA FIDE.

Flor. saec. XII. — E Svevia.

§ 1. Beatissimus Otto Episcopus e Svevia duxit originem. Parentes habuit Bartholdum Comitem et Sophiam, nobilitate magis, quam rerum opulentiâ insignes. Conditione enim ingenui, summis principibus sanguinis generositate erant pares, sed impares censu. Il cum filium suum Ottonem in prima aetate literis tradidit, diligenti curâ quaesito illi magistro, ad puberes annos perduxissent, vitâ functi sunt, facultatesque eorum et pecunias alter filius Fridericus, futurus miles, possedit. Ottone igitur studiorum causâ in exteris regionibus degente, frater ejus adhuc puer, domum pro viribus gubernabat, tenues sane impensas Ottoni in literas incumbenti suppeditans. Cum jam autem Otto Grammaticae praecepta, itemque Poëtas et Philosophos quosdam tenaci memoriâ complexus esset, nec haberet sumptus, ad studia sublimiora aspiranti necessarios, noluit fratri aut aliis cognatis importunum et odiosum se praebere, jam tum in ipsa adolescentia secutus verecundiam et bonae existimationis decorem atque pulchritudinem.

§ 2. Itaque in Poloniam peregre profectus, ubi noverat literatorum esse penuriam, ludum literarium aperuit, et tum alios docendo, tum seipsum quoque magis magisque ad eruditionis profectum urgendo, brevi sibi et rem auxit familiarem, et honori habitus est. Idioma quoque regionis illius didicit, sensimque ad altiora progrediens, parsimoniae, frugalitatis et continentiae studiis eruditionem suam illustravit. Atque hac ratione omnibus charus et gratus effectus, in magnorum virorum et potentium sese amicitiam et familiaritatem insinuavit, non parum illi eam ad rem conferente corporis elegantia, et quod valde idoneus et opportunus videretur legationibus obeundis, et inter sublimes personas ultro citroque ferendis responsis. Adscitus vero est in aulam Poloniae Ducis, qui cum legatum misit ad Henricum

Imperatorem, ejus nominis Quartum. Obierat enim tum ejus Ducis conjux, et desponsa illi fuit Juditha, hujus, quem diximus, Imperatoris soror. Evenit autem non sine dispositione divina, ut beatus Otto ad Imperatoris aulam perveniret, in cujus etiam ministerio cum caeteris, quos Capellanos vocant, aliquamdiu permansit.

§ 3. Per id tempus Imperatores Ecclesiarum investituras conferebant, et quoties Episcopus aliquis decessisset e vita, Ecclesia cui praefuerat, pedum et annulum ad Imperatorem transmittibat, ab ejus aula petens sibi dari Episcopum. Itaque multi nobiles et praestantes viri, cognati et filii principum, Imperatoris aulam sequebantur, Capellanorum ei ministerium exhibentes, spe alicujus Episcopatus obtinendi. Inter quos omnes ea se moderatione et aequabilitate comparabat Otto, ut neque ex sublimitate invidiam, neque ex abiectione et vilitate contemptum sibi conflaret. Accidit tum, ut Imperatoris Cancellario in Episcopum promotus, in ejus locum ab Imperatore Otto subrogaretur. Quo sane munere ea dexteritate, industriâ et comitate perfunctus est, ut aulici omnes multa eum benevolentia et studio complecterentur, eique deferrent. Interea Babenbergensis Episcopus Rupertus anno Christi millesimo centesimo secundo excessit e vivis, allataque sunt Episcopatus insignia ad aulam Imperatoris, et preces oblatae Imperatori pro pastore dando. Ille vero sex mensium sibi voluit spatia permitti ad deliberandum. Interim Ecclesiae Babenbergensis Clerus et populus pro idoneo antistite Dominum attentissime deprecabantur. Elapsis inde mensibus sex, Imperator significavit Babenbergensibus idoneum se ipsis pastorem reperisse. Illi igitur inter spem et metum anxii, attentius rem Domino commendabant: cumque nuncii tam Clerici quam laici profecti essent ad aulam Imperatoris, caeteri omnes a minimo ad supremum usque, proximo ante Salvatoris Natalem Dominico die, instituta cum Crucibus processione, ad montem S. Michaëlis ascenderunt, suffragia petituri, ut beatissimus Michaël Archangelus, coelestis militiae signifer, suis precibus a Domino ipsis bonum, strenuum, peritum pastorem et praesulem impetraret. Eos autem pro sua misericordia et veritate exaudivisse Dominum Deum, et beatissimum Michaëlem Archangelum, ipse certus rei probavit eventus.

§ 4. Enimvero et legati Babenbergensis Ecclesiae ab Imperatore honorifice sunt accepti, et in suo negotio felicissime expediti. Cum enim Imperator illos ad se vocasset, ita locutus est: «Quantae nobis curae sit Ecclesia vestra, hinc animadvertere potestis, quod non temere aut subito rectorem vobis praeficiendum putavimus, sed adhibita temporis morâ, itemque consilio et matura deliberatione; neque id mirum sane, quando a propinquis et progenitoribus nostris ea, ut nostis, Ecclesia bene fundata, praediis,

possessionibus et omnium rerum copiâ et affluentia instructa et sublimata est, atque ea omnia, quod de aliis Ecclesiis dicere audeamus, integra etiamnum atque intacta ei conservantur : ita ut jure meritoque providum, sagacem, et qui ejus facultates agnoscere norit, non vanum et superbiâ tumidum, illi gubernatorem constitui oporteat.» His atque id genus aliis sermonibus Imperatore suum consilium semel atque iterum legatis commendante, quidam ex eis propemodum dilationis pertaesi, ubi vel quisnam esset ille, quem ipse delegerit, sciscitabantur. Tum Imperator: En, inquit, praesto est: et manu apprehendens Ottonem (erat autem ille formâ corporis egregia, bonis indutus vestibus, tonsura et toto habitu intus et foris Clericum repraesentans), Hic, inquit, hic est vester dominus et Babenbergensis Ecclesiae antistes.

§ 5. Consternati autem legati, invicem sese respectant, in conspectum quoque Ottonem identidem suos oculos conjiciunt. Porro mobiles plerique, qui aut sibi, aut suis cupiebant, nutibus ac dissimulatione legatos, ne illum recipiant, instigant. Itaque subtristes legati: Sperabamus, inquirunt, aliquem ex aulae vestrae maiestatis proceribus vel principibus nobis notum praesulem et hominem nos accepturos. Hic vero quisnam sit aut unde, incertum habemus. Tum Imperator: Vultisne, inquit, scire, quis sit cujus sit iste? Illis se id velle respondentibus: « Equidem, ait, mater ejus ego sum, et Babenbergae mater ejus erit. A qua nos sententia non decedemus. Si quis autem sese opponere ausus fuerit, is proculdubio nostram in se indignationem convertet. Neque enim vel levitate animi, vel privatis commodis ducimur: sed quod honestum inprimis et illi Ecclesiae vel maxime necessarium visum nobis est, id simplici animo hac in re secuti sumus. De compertis, ut dici solet, non est incertum iudicium. Longa experientia et probatione totum hunc hominem perspectum et cognitum habemus: ejus fides, patientia, longanimitas, prudentia, sagacitas, in rebus parvis diligentia, in arduis strenuitas minime nos latent. Neque ambigere debetis, ejus absentiam nostrae domui non parum detrimenti allaturam, utpote qui negotia ejus omnia strenue ac fideliter exequi et expedire hactenus consueverit. »

§ 6. Haec ut Otto audivit, ad pedes Imperatoris advolutus, humiliter lacrymas fudit. Accurrunt legati, prostratum erigunt: ille contra humiliter recusat, dicit se inopem et tanta dignitate indignum: justius esse confirmat, viros ingenuos, claros, nobiles, potentes et divites capellanos Caesariae maiestatis eum honoris gradum obtinere. Tum vero Imperator: « Cernitis, ait, quid sit hujus hominis ambitio. Jam tertio recusat. Duos antea oblatos Episcopatus ad socios rejecit. Ecquid vobis videtur? Augustanam sedem tradere ei volumus, sed ille sciens haereditatem, ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione

carere; eos qui ante ipsum in aulae nostrae laboribus et exercitiis versati essent, aequum esse dicebat priores quiete potiri. Idem fecit, cum ei a nobis oblata est Halberstadensis ecclesiae sedes. Itaque spe bona ducor, Bambergensi Ecclesiae illum divinitus reservatum. » Atque haec dicens, annulum Episcopi, ejus digito apposuit, pedum tradidit, et ita investitum legatis attribuit. Mox a tota aula ei acclamatur : legatique rem divinitus agi cernentes, suscipiunt et amplectuntur eum, dominum et patrem suum illum vocantes. Deinde Imperator ait ad illos : « Accipite dominum vestrum, et omni reverentiâ, studio ac benevolentia ipsum complectimini. Testor enim eum qui novit omnia, non me nosse mortalem quemquam, cui honestius ac tutius ejus loci cura credi potuisset. Me quoque vivo et Romani Imperii habenas moderante, quisquis hunc tetigerit, tanget pupillam oculi mei. Hac ratione atque hoc ordine pontificatus cathedram scandere coactus, aegre quidem et cum multa haesitatione consensit propter contentionem illam, quae erat inter regnum et sacerdotium causâ investiturae et electionum ecclesiarum, quas evacuare sibi que vindicare plus aequo nitebatur imperialis auctoritas. Rursus autem verebatur non sine divinitatis nutu jam tertio sibi offerri episcopatum, eumque si tertio repudiaret, posse in ipsum competere illam sententiam: *Noluit benedictionem, et elongabitur ab eo.*

§ 7. Inter has ergo angustias positus, quod unum salutare existimabat, ad sanctae et Apostolicae Sedis et catholicae matris auxilium confugere decrevit. In ipso igitur articulo, cum adhuc in aula Imperatoris esset, votum nuncupavit Domino, nunquam se in Episcopatu permansurum, nisi, consentiente et postulante Ecclesia sua, ipsius Pontificis Maximi manu et consecrari et investituram consequi mereretur. Porro natalem Christi Salvatoris diem cum Imperatore Moguntiae celebravit. Deinde partim retentis, partim dimissis legatis, qui ipsius causâ venerant, in aula mansit ad quadraginta fere dies, pro decoro et honestate, tum Imperatore, tum aulicis omnibus permultum ei deferentibus. Inde vero Princeps Augustano et Herbipolensi mandat Episcopis, aliisque aulae honoratis viris, ut eum Babenbergam deducant : qui sane honestissimo comitatu et multa frequentia ad sedem ipsius pridie Purificationis beatissimae Virginis Babenbergam eum introduxere, omni clero et populo eum cupidissime expectante. Cum autem eatenus ad oppidum accessisset, ut jam conspiciere posset monasterium cathedralis ecclesiae, ab equo descendit, calceamenta deposuit, humilitatem animi corporis habitu ostendens : atque ita licet rigèret Februarii frigidum coelum, per nives et glaciem nudis pedibus usque in sancti Georgii aedem progressus est, occurrentibus ei longo examine clericis et monachis, laicisque nobilibus permultis cum universa plebe Babenbergensi, cum pompa et processione insigni, cum ornamentis et reliquiis Sanctorum, cum

hymnis et cantionibus, ad personam et tempus accommodatis, tanta denique cum exultatione et decore, ut pro dignitate verbis explicari non queat. Post officia salutationum, cum illud penetrabile gelu adeo pedes Episcopi exussisset, ut ipsam vitae sedem cor et viscera frigus ex toto fore occuparet, aliis calidam aquam ad abluendos pedes offerentibus, ille guarus et prudens frigidam poposcit, etique pedes imponens, frigus frigore profligavit.

§ 8. Memor autem voti sui, post paucos dies ab ingressu suo in oppidum, priusquam de rebus caeteris quicquam constitueret, nuncios Romam mittit cum literis ad dominum Paschalem Pontificem, ejus nominis secundum: a quo per literas evocatus, Romam profectus est: quo cum in ipsis Ascensionis Christi feriis pervenisset, nec ibi Pontificem invenisset, in Campaniam abiit, et Anagninae eum reperit. Qui autem cum illo venerant viri honorati, data et accepta salute, Pontificem etiam Ecclesiae Babenbergensis nomine salutant, suasque preces et vota pro electo antistite suo subjungunt. Otto vero nil cunctatus, ordinem et modum suae ad Episcopatum evectionis exponit, nihil tegit silentio, pedum et annulum ad Pontificis pedes deponit, temeritatis et errati veniam petit, addens tamen non sua voluntate, sed aliena potestate ita factum: postulat adversus seipsum Canonicae censurae ultionem. Tum Pontifex Paschalis, admiratus viri summam prudentiam et constantiam, levare eum jubet insignia. Ille vero negat, indignumque se protestatur. Ait igitur Pontifex: Sancti Spiritus solemnitas adventat: tanti ergo arbitri voluntati rem hanc permittere debemus. Cumque ultro citroque multa satis hinc inter se contulissent, accepta benedictione, Otto cum suis ad hospitium digreditur. Ubi sane tota illa nocte et sequenti die multa apud se pertractans, et animo volvens accurate malitiam temporum, angustias, curas, pericula pastorum, inobedientiam, proterviam, insolentiam subditorum, et quicquid denique et duri adversi in ea functione accidere possit, plena deliberatione, abdicatis omnibus, privatus et quietus secum vivere decernit: accitisque itineris sui sociis, quid deliberasset aperit, moxque vale dicens Pontifici et ejus curiae, domum abire coepit. Unius autem diei itinere confecto, Pontificis mandato revocatur, missisque donis quibusdam, eorum mystica interpretatione admonetur corpus et animum praeparare percipiendis donis Spiritus Sancti.

§ 9. Ecquid vero faceret? Obedientiae praecepto retrahitur, a comitibus impellitur, atque ita cum tremore et reverentia reversus ad Pontificem, in ipsa sacratissima Pentecoste, petentibus Babenbergensis Ecclesiae legatis, ab ipso Romano Pontifice accipit investituram, et cum multo decore et exultatione totius curiae, invocato Spiritu Sancto, inter Missarum solennia Episcopus consecratur. Simul autem ab eodem beatae memoriae Pontifice id tum accepit privilegii, quando ex more pro accipienda Episcopali

benedictione, Romanae Ecclesiae matri, quae dignos filios honore afficere gaudet, venerandum caput submisit, ut cum antea potestas facta esset Episcopo Babenbergensi quater annis singulis specialis cujusdam honorificentiae praerogativâ, Cruce et pallio utendi, ipse ejusque successores, quod idoneus et honore illo dignissimus videretur, octies Cruce et pallio quotannis uti possent: neque id ambitione aliqua, sed gratuita matris illius Romanae Ecclesiae benignitate. Et ille quidem post honorem Dei, quem in cunctis actibus suis glorificare jucundum ei erat, etiam Ecclesiae, cui praeerat, gloriam et decorem cumulare studebat.

§ 10. Ab eo autem tempore, quo Episcopus consecratus est, operante in illo gratiâ Spiritus Sancti, tam in secularibus, quam spiritalibus et ecclesiasticis negotiis consilio viguit et prudentiâ, ita ut gratiam et dignitatem sibi augeret tum apud omnes generatim, tum illos vero peculiariter, quibus non magis praeesse, quam prodesse incipiebat. Primitiae vero operum ejus duo coenobia fuere quae extruxit in Episcopatu Herbipolensi, quorum alterum Uraugia dicitur, sub patrocinio S. Laurentii: alterum Ura, in honorem beati Petri Apostoli: quibus honesta et eleganti fabricâ absolutis, quemadmodum omnibus suis monasteriis solebat, praedia, sylvas, agros, prata vel pretio comparavit, vel aliis justis modis acquirere studuit. Deinde in Babenbergensi Episcopatu tertium et quartum condidit monasterium: quorum alterum Michelenualt dicitur, in honorem S. Joannis Evangelistae: alterum in Lantheim, in honorem beatissimae et perpetuae Virginis Mariae, Cisterciensis Ordinis: nam alia tria Ordinis Cluniacensis fuere. Et Michelenualt quidem et Uraugiam, in fundo proprio patrimonii Ecclesiae: Lantheim vero et Uram, in adventitio condidit. In Episcopatu Ratisponensi sex aedificavit monasteria, e quibus quinque Ordinis Cluniacensis fuere.

§ 11. Porro vero cathedralis Babenbergensis Ecclesiae monasterium, quod sub ejus antecessore, Deo permittente, solis salvis parietibus, penitus conflagrarat, magnis impensis beati viri temporibus, pristinae suae elegantiae et dignitati restitutum est. Ecclesia quoque S. Michaëlis non mediocres ei debet gratiarum actiones. Nam vetus illa structura cum in sacrosanctae Eucharistiae aediculae, sive ciborii, ut auctor vocat, hemisphaerio intrinsecus rinam haberet, veritus ille, ne forte ruinam faciens, monachos laederet, tamquam sibi ea opportunitate oblata gavisus, totam illam sustulit, ipsumque monasterium deintegro, et quidem augustius atque grandius extruxit, ipsamque rem fratrum, plusquam nonaginta talentorum redditibus annuis, cumulavit: multa quoque eidem loco ornamenta contulit, quippe quem singulari quodam studio et benevolentia, tamquam corporis sui post obitum futurum domicilium, semper complexus sit. Multa hic brevitatis causâ praetereo, quae tum huic, tum aliis coenobiis et

ecclesiis suis elargitus est, quorum omnium tam est ingens copia, ut numerus aestimationem vincere videatur. Et est sane admiratione dignum, ab uno Episcopo tot locis tam multa potuisse conferri. Sed haec omnia de fonte rei familiaris ille hauriens, Deo subministrante abunde multa, seipsum non exhaustit: immo, sicuti ipse dicere solebat, quanto plus in Dei opera erogabat, tanto semper magis ipsi, quod erogaret, suppetebat. Quamvis autem totus esset in Deo, et omnia sua in coelestes thesauros praemittere festinaret: at nihilo minus, ut vir prudens et potens, quod Dei erat, reddidit Deo: et mundo, quod illius esset, non negavit.

§ 12. Quae vero illius in vestitu et victu frugalitas fuerit ac parsimonia, vix ulli credibile videatur. Dixisse enim illum pro certo accepimus, numquam se in episcopatu panem ad satietatem comedisse. Semper enim sobrius et pene jejunos a mensa surrexit, apposita omnia, aegrotis, egenis et mendicis impertiens. Quodam jejunii tempore, cum multa esset piscium penuria, quidam procurator ejus lucium non magnum duobus solidis emit, eumque bene apparatus prandenti illi obtulit, modeste obsecrans, ut plus aliquid cibi caperet, seque pisce illo care empto reficeret. Cui Episcopus: Quanti, inquit, emisti eum? Respondit ille: Duobus solidis. Tum Episcopus: Absit, inquit, ut miser Otto solus hodie tot nummos absumat: levansque discum, jussit ejus pretii cibum apportari Christo suo, qui illi seipso merito charior esse deberet. Ferto, ait, piscem hunc, sicubi nosti hominem morbo decumbere, aut paralyti cruciari. Ego, qui robustus sum, hoc me pane facile refecero. Ita ille in tanta opulentia deliciis studebat.

§ 13. Cum sic autem egregius pastor ovilis sibi crediti praecipuam gereret curam, Boleslaus Poloniae Dux illum ad se accivit, ut Evangelii praedicatione ad Christi religionem traduceret Pomeranos, quos Dux ille, Boëmorum et Hungarorum fretus auxilio, suae ditioni per id tempus subdiderat. Cujus quidem rei occasionem inde Poloniae Dux arripuit, quod Otto Episcopus, ut supra memoratum est, in sua adolescentia versatus in Polonia, ejus gentis linguam didicisset. Itaque ejus consilium et opem implorabat, ut Pomeraniae populus, quem crudam barbariem vocabat, Christiana doctrinâ imbutus, ad sacri baptismatis gratiam converteretur: multum sane id conquerens, quod nullos neque Episcopos, neque presbyteros, huic operi Domini idoneos et voluntarios, obtinere posset. Ea re cognita, Otto piissimus, et nuncium hunc et profectionem hilariter suscipit, rebusque suis compositis, et a Pontifice Romano dimissione impetrata, per Boëmiam, Deo duce, in Poloniam pervenit: moxque tribus presbyteris in cooperarios assumptis, Pomeraniam adit. Ei vero Christiernus, terrae illius princeps, qui jam Christianus erat, honorifice processit obviam, obsecrans Episcopum, ut omnem navaret operam,

quo gens illa ad fidem Christi institui et baptizari posset. Etsi autem Pomerani crassi admodum et dura cervice essent, at tamen benignus Deus gratiam et spiritum dedit, ita ut venerandus Episcopus studiose catechizando et fidenter concionando verbum Dei, difficultates omnes perruperit, et brevi tempore multum profecerit, adeo ut intra paucos dies ad septem hominum millia undis salutaribus expiata sint. Cumque Pomerani Principis conjux quae etiamnum ethnicismi erroribus implicata tenebatur, tantam divinae gratiae cerneret largitatem, Evangelium regni Dei etiam ipsa complexa est, et cum familia sua in Christi Ecclesiam, baptismi percepto sacramento, transivit.

§ 14. Effecit praeterea beatus Otto, vir Apostolicus, ut Dux Wenceslaus vigintiquatuor concubinis aut pellicibus suis propudiatis, solam legitimam conjugem retineret. Extruxit etiam sanctus Episcopus in ea regione ecclesias, in iisque presbyteros ordinavit. Deinde ulterius in eadem provincia profectus, Christum evangelizavit. Interim vero in quemdam pervenit locum, cujus incolae Christianam religionem amplecti modis omnibus detrectabant: cumque ille magno zelo et multa instantiâ praedicaret, verberibus ab illis affectus est, et in coenum depressus atque conculcatus, multisque contumeliis et ignominiis appetitus. Verum id ille placide ferens, nec minori fiduciâ verbum Dei quotidie praedicans, Deumque fidenter implorans, dèsidem illum et socordem populum tamdiu tamque accurate adhortatus est, ut tandem in Christi suave jugum colla sua immiserit. Tum vero poenitentiâ ducti, dolebant se virum sanctum, qui ipsos magnis affecisset beneficiis, tam inhumaniter tractavisse. Postquam autem Pomerani Christiana religione initiati fuere, et cultus divinus rite apud eos constitutus, vir sanctus ad Babenbergensem sedem suam se recepit, ubi non solum ut Episcopus, sed instar Apostoli cujusdam, magno cum gaudio susceptus est. Transactis autem annis aliquot, iterum in Pomeraniam rediit, veritus, quandoquidem multi adhuc in fide infirmi illic essent, et ipsa plantatio tenera, ne inimicus satan semen suum inspergeret, et populum ad apostasiam induceret, sicque relicto Christo, ad idololatriam relaberetur. Itaque per Saxoniam iter ingressus, cum jam secundo Pomeranos pleniori Domini doctrinâ confirmasset, in Poloniam profectus est ad Boleslaum principem: deinde in suam dioecesim reversus est.

§ 15. Referam hoc loco quoddam flagellum ejus sive divinam castigationem, simulque ejus et causam sive ordinem, et quid boni inde consecutum sit, exponam. Cum forte in pago Buchebach divinarum rerum studiosus charthulam patrociniolorum legisset, et in ara ecclesiolae multas et maximas sanctorum reliquias reconditas animadvertisset, ad nobiliora eas loca transferre cogitabat, ubi majori in honore et veneratione ab hominibus religiosis

haberentur. Itaque adjunctis sibi Clericis, cum prius jejunio et precibus vacasset, pia animi intentione sigillum altaris resignari jubet: sed haesitantibus cunctis et trepidantibus, ipse ferrum arripens: Absit, inquit, ut tantum decus sub tam vili tegmine permaneat: cumque semel atque iterum vel tertio sigillum malleo cecidisset, sanguis e plumbi arcula haud aliter atque ex animantis corpore manavit. Turbatus Episcopus, abjicit ferrum: stupent omnes, coeptum opus intermittitur: ad orationem simul omnes prosternuntur, admissi veniam petunt. Sed Pater omnipotens, sapiens et benignus, qui ad disciplinam filium erudire volebat, gravi aegritudine Ottonem afficit, adeo ut de vita desperaret.

§ 16. Invalescente inde morbo, cum se putaret minime eo liberatum iri, Abbatem S. Michaëlis Wolframmum, quem praecipue fidum atque familiarem habebat, accersit, ut sive ad vitam, sive ad mortem res spectaret, fide et obsequio fidelis amici uteretur. Illo igitur ad ejus lectulum assistente, ejusque dolores modis quibus poterat delinire conante, vir beatus, monasticae religionis praecipuus amator, habitu monachi instantissime se petit indui, dicens, ab annis multis propositum sibi fuisse, abdicata pontificis dignitate, in paupertate spiritus et contritione cordis, sub magistri obedientia Christo servire. Verum Abbas vir gnarus et prudens, magnique consilii, obedientiam quidem aegrotantis suscepit, desiderium et petitionem ejus laudans: sed habitum deindustria distulit. Post aliquot dies meliuscule habet aegrotus: memorque voti sui, religionis habitum expetit, disponit res suas, ad monasterium deportari se mandat. Abbas laetus fervore tanti viri, cum multis honestis viris, quid agendum sit, consultat: ille vero omnibus perpensis, ajunt sibi plane inconsumtum videri, talem virum, Ecclesiae et pauperibus Christi adeo necessarium, ad monasterii silentia transferri. Tum Abbas reverenter ex Episcopo percontatur, velitne promissam sibi obedientiam re ipsa exequi: illoque respondente, in ejus nomine, qui pro nobis Deo Patri usque ad mortem obedivit, se ipsi parère paratum esse: Abbas subjungit, In ejus igitur nomine tibi praecipio, pater sanctissime, ut sub onere suscepti regiminis usque ad supremum vitae tuae diem perseveres, et ad honorem Dei, utilitatem Ecclesiae, consolationem pauperum Christi, levamentum viduarum et orphanorum ita pergas, ut hactenus consuevisi, et exigas tempora tua in operibus bonis: et ut paucis expediam, facias quod facis: opereris quod operaris, vitam aeternam et centuplum recepturus. Ecquis enim hodie monachus tantae perfectionis est, ut ejus merita vel paupertatem tuis divitiis aequiparemus?

§ 17. Ab eo igitur tempore Episcopatus Babenbergensis totus in eleemosynas, totus in hospitalitatem erga pauperes et peregrinos collatus est. Quicquid frumenti aut annonae, quicquid

auri vel argenti uspiam vel unquam inveniri potuit, per manus inopum in coeli thesauros transmissum est. Postea vero tam morbo, quam senio exhaustis corporis viribus, in dies vir beatus coepit dissolvi, et aegritudinis labore perpetuo ad laborum finem tendere. Sentiens ergo se acriori morbi vi et infestatione ad finem urgeri, in amicum sibi semper et usitatum eleemosynarum opus tanto ardentius incubuit, quanto certius perspiciebat diu se illud exercere non posse. Videre tum licebat loca omnia, domos omnes circa ipsum sitas, immo totam civitatem peregrinis et pauperibus repleri, videre item viduarum et orphanorum longa examina, et clericorum atque monachorum intrantium et exeuntium multam turbam, pii, ut ita dicam, negotiatoris, jam abire maturantis, sanctissimas nundinas frequentantium. Quidni enim forum sacrum, aut nundinas sacras dicere liceat, ubi terrenis coelestia, caducis aeterna comparantur bona? Fervebant sane circa illius lectum coeli terraeque negotia sancta, et Martha semper sollicita ac diu turbata circa multa, immo innumera humanitatis officia, ne languida quidem et morti vicina, cessandum sibi putavit ab operibus suis multis, propter unum illud, quod sciebat esse necessarium. Cum Abbatibus et Praepositis, cum procuratoribus et dispensatoribus suis de omnibus ordinavit, ecclesias, coenobia, domos hospitales, valetudinaria et diversoria sua intima recogitatione digessit, singulisque, prout opportunum videbatur, sumptus et res necessarias adjecit. Cerneret jam tum oleam uberem et fructiferam, solito uberiolem et copiosissimis fructibus onustam, totam sese carpentium manibus offerre et inclinare: et habet id revera non mediocrem admirationem, inexhaustae benignitatis arcam hanc, quae tot jam ante diebus et annis ad largiendum jugiter porrecta et aperta fuerat, tantum etiamnum in extremo vitae tempore invenire potuisse quod elargiretur.

§ 18. Interea vero languor magis magisque luctantem spiritum urgebat, riteque dispositis omnibus quaecumque post ipsum victuris praestare poterat, supplici et pura confessione praemissa, sacri olei extremam unctionem et sacrosanctum Dominici corporis viaticum accepit: circumstanteque illo suo, semper ipsi familiari, tam clericorum quam monachorum collegio, psalmis et orationibus agonem ejus Domino devote ac pie commendantium, plenam operibus bonis et eleemosynis, plenam honoris et gratiae animam ad coelos transmisit. Flebat vero civitas universa, flebat omnis ordo et omnis religio: divites et pauperes, nobiles et mediocres cum rusticis, omnes pariter se patre orbatos lugebant, idque tanto majori acerbitate, quanto illum cuncti impensius amabant. Porro monasteria et ecclesiae tum propinquae, tum remotae, magnates quoque et principes provinciae, obitus ejus famâ percepta, undique accurrebant, infelices se ignavos

existimantes, si ejus, quem viventem dilexerant, funeri non adessent, vel si debito honore tanti patris exequias non prosequerentur. Supervenit vero etiam sanctae memoriae Embricho Herbipolensis Episcopus, amicus ad amici exequias. Jam enim totum triduum a decessu ejus, corpus beati viri per omnes ecclesias circumlatum, et jugibus sacrificiis indefessisque precibus et elemosynis beata ejus anima ab omnibus fuerat Deo commendata.

§ 19. Quarto autem die, ubi ad sepulcri locum ventum est, Episcopus, quem diximus, commendationem celebravit, atque inter Missarum solemnias, quae pro dilecti patris et amici anima multa intentione agebat, ad moerentem et lugentem multitudinem brevem quidem, sed mellifluum et gratiae plenum sermonem habuit. Sacrificio inde absoluto, in beati Michaëlis ecclesia, Comitibus, Marchionibus, aliisque nobilibus viris feretro ejus suos humeros certatim supponentibus, sarcophagum levantibus, aliaque necessaria officia vel ministeria instar operariorum suis manibus religiose exequentibus, corpus beati viri tumulatum est, anno salutis MCCCXIX tertio Nonas Julii: Episcopatus ejus anno 37. Translatum autem est corpus ejus quinquagesimo ab obitu anno pridie Calendas Octobris*: quo die festum ejus celebratur. D. Joannes Tritthemius Abbas Spanheimensis affirmat Ottonem in vita et post obitum multis claruisse miraculis.

MARTYRIUM

SS. FELICIS PRESBYT., IRENAEI DIAC.,

MUSTIOLAE NOBILISS. MATRONAE, ET ALIORUM

UT HABETUR IN EGREGIIS MSS. LIBRIS:

SED IN GRATIAM LECTORIS LAURENTIUS SURIUS MUTAVIT STYLUM.

Anno 275 — Itali.

§ 1. Temporibus Aureliani Imperatoris saeva extitit persecutio Christianorum: cumque ei nunciatum esset, in civitate Tusciae, Christiana religione initiatos florere, adeo incensus est, ut Turgium vicarium, praefectoria ornatum dignitate, eo miserit ad Christianos discutiendos. Veniens igitur Turgius ad Faliscos, jussit accurate inquiri, num quis posset reperiri Christianus, reperi-tumque sine dilatione coram se sisti, capitalem sententiam excepturum. Itaque facta inquisitione, repertus est Felix Christianus.

* Clemens tum Pont. Max. huj. nominis Tertius Breve edidit Canonizationis S. Episcopi.

Is ut audivit venisse eo manum persecutorum, convocavit Christianos ad se, eosque omnes confirmans, ait: « Patres, fratres et filii mei, non vos perturbet ista caligo, quae sane exigua est: porro sempiternae illae inferorum tenebrae cavendae sunt. State ergo viriliter et pugnate: *quia melior est dies una in atriis Domini super millia* (ex Ps. 83). » Erat tum aulicus quidam, qui beati Felicis nomen detulit ad Turgium, dicens in agro Faliscorum esse presbyterum quemdam bene divitem, qui populum doceat, relictis templis deorum, accedere ad Christum, et baptizari. Id ut audivit Turgius, misit milites: qui comprehensum Felicem, illo jubente, in publicam custodiam conjecerunt.

§ 2. Altera die praecepit sibi in Faliscorum civitate * tribunal parari, beatumque Felicem adduci. Eum autem sic interrogavit: Quod tibi nomen est? Ille respondit: Felix vocor. Dicit ei Turgius: Quem militiae vel honoris locum obtines? Respondit Felix: Tametsi peccator sum, at Christi tamen presbyter sum. Turgius dixit: Cur diversis in locis cogis conventicula, docesque populum contemnere deos, nec immolare illis, uthabet antiqua consuetudo, et Principes imperant? Felix respondit: Quae vero est vita nostra, nisi ut praedicemus Dominum nostrum Jesum Christum, et abstrahamus populum a spurcitie idolorum, ut possint vitâ frui sempiterna? Turgius dixit: Et quae est vita aeterna? Felix presbyter respondit: Ut timeatur et colatur Deus Pater, et Dominus Jesus Christus, et Spiritus Sanctus. Turgius dixit: Recede ab infelici Deo tuo, et pare praeceptis dominorum Augustorum. Felix respondit: Quantum quidem ad nos attinet, utinam mereamur parère Christo, et ejus nomen invocare. Tum iratus Turgius, jussit os ejus lapide contundi, dicens ministris: Os istud conterite, quo populos seducit. Diu autem illis caedentibus, emisit spiritum: corpus vero ejus Turgius voluit in plateam projici, quod collegit Irenaeus diaconus, et sepelivit juxta muros Sutrii (auctor habet, Sutrinae civitatis) nono Calendas Julii.

§ 3. Quod ubi rescivit Turgius, jussit teneri Irenaeum diaconum, profectusque Clusium ** Tusciae civitatem, vinctum catenis ferreis ante rhedam suam nudis eum pedibus ire compulsi. Postquam autem venit Clusium, multos dies illic haesit, Irenaeum vero diaconum in carcerem conjecit, coepitque inquirere in Christianos. Ea re diu agitata, Mustiola matrona Christianissima ut audivit Christianos multos carceribus teneri, noctibus veniebat, et dans pecuniam custodibus, intro admissa, consolabatur eos, lavabatque pedes eorum: eos vero, quos vincula sauciarant, ungebat, cunctisque alimenta et vestes suppeditabat. Sed quia in tenebris lumen abscondi non potest, Torquatus quidam ad

* E duodecim celebribus Etruscorum una. Incoluerunt *Falisci* regionem inter Vulsinum lacum et Ciminium; urbs hodie dic. *Civita Castellana*.

** Eadem ac Faliscorum, Clusinorum antiquitatis nobilitas; sed eodem nomine horum adhuc extat urbs *Chiusi*.

Turgium veniens, ita dixit: Matrōna nobilissima, Claudii Imperatoris consobrina, Mustiola nomine, non cessat in custodia diu noctuque reos suis sermonibus confirmare. Furore igitur p̄rcitus Turgius, cum audisset eam cognatam esse Claudii Imperatoris, misit homines suos, qui eam ipsi praesentarent. Visa autem ea, mirabatur ejus pulchritudinem, praecepitque sine injuria, immo etiam admodum honorifice reduci eam in domum suam.

§ 4. Deinde ad illam veniens, de ejus genere seiscitabatur. Respondit ei Mustiola, spiritu fervens: Nostra nobilitas non multa generis claritudine, sed sanctorum Christianorum humilitate, aestimatur. Dicit ei Turgius: Cur aliter respondes, quam Majores tui consuevere? S. Mustiola respondit: Illi ignorantes verum Deum, suadente diabolo, perierunt: me vero humilem dignatus est Dominus noster Jesus Christus ad coelestia regna vocare: neque me solam, sed et omnes qui spem suam in illo reponunt. Turgius dixit: Utere consilio meo, et noli perdere nobilissimos natales tuos. S. Mustiola respondit: Si scires donum Domini nostri Jesu Christi, non te sineres privari lumine aeterno. Turgius ait: Equodnam est lumen aeternum? Mustiola respondit: Spiritus et virtus. Turgius dixit: Quāenam tua haec amentia est, ut ad vinctos crebro ingrediaris, eorumque cupide fruaris amicitia? S. Mustiola respondit: Id equidem facio propter amorem Domini nostri Jesu Christi, pro cujus amore etiam illi carceris vincula perferunt. Turgius ait: Depone hanc amentiam, et audi me, nec velis praecepta principum aut negligere, aut irridere. Beata Mustiola dixit: Quae sunt praecepta principum? Turgius ait: Ut sacrifices diis, et vivas, fruarisque opibus tuis. S. Mustiola respondit: Plane stulte blasphemasti. Commotus Turgius, jussit sanctos omnes qui in carcere erant, capite truncari: beatum autem Irenaeum diaconum in conspectu Mustiolae in eculo suspendi, sub praeconis voce dicens ei: Sacrifica diis. Irenaeus ait: Ut video, mente captus es, ut dicas ea quae non convenient. Turgius furore inflammatus, jussit unguibus radi latera ejus, et flammās admoveri. Irenaeus clamans, dixit: Gratias ago tibi Jesu Christe, quod mereor admitti in conspectum tuum. Atque haec dicens, cernente beata Mustiolā, expiravit.

§ 5. Tum vero beata Mustiola dixit ad Turgium: Miser, quid ita trucidas homines innocentes? sed illi quidem proficiscuntur ad gloriam sempiternam, tu vero sedem habebis in igne aeterno. Audiens hoc Turgius, scripto eam condemnavit, praecepitque coram se plumbatis eam caedi: quod eousque continuatum est, donec deficeret. Itaque migravit ad Dominum quinto Nonas Julii, corpusque ejus collegit servus Dei Marcus, et apud Clusinae urbis muros condidit: ubi vigent orationes ejus usque in hodiernum diem.

DE S. ANATOLIO EPISC. LAODICENS.

EX HISTORIA ECCLESIASTICA EUSEBII CAESAREENSIS *lib. 7, cap. 26.*

INTERPRETE JOANNE CHRISTOPHORSONO ANGLO.

Floruit sæculo III — Aegyptius.

§ 1. Laodicensis Ecclesiae gubernationem post Socratem Eusebius obtinuit, ex urbe Alexandria oriundus. Causa autem ejus a patria profectionis, erat controversia illa, de Paulo Samosateno suscepta: cujus gratiâ in Syriam profectus, ab illis, qui ad religionem Christi propagandam omne suum studium conferebant, ne domum reverteretur, prohibitus fuit; qui quidem (sicuti ex verbis Dionysii, de eo a nobis supra citatis, facile licet cognoscere) prae caeteris praestantibus nostri temporis viris, tamquam pretiosus quidam pietatis thesaurus extitit.

§ 2. Anatolius, genere etiam Alexandrinus, post illum creatur Episcopus, bonus, ut ajunt, boni viri successor. Qui cum ob eloquentiam, tum ob doctrinam humaniorem et cognitionem Philosophiae, inter homines nostri temporis, qui erant spectatissimi, facile principem locum obtinuit: quippe in Arithmetica, Geometria, Astronomia et disserendi facultate, in contemplatione et perspicientia naturae, in oratorum quoque disciplinis venerat ad summum; quarum rerum gratiâ, fama est, cives Alexandriae eum illi ludo, in quo Aristotelis doctrina docebatur, magistrum praefecisse. Ac tametsi in obsidione Alexandriae, cum ibi magna esset frumenti inopia, alias praeclare ab eo res gestas pene infinitas commemorant, utpote qui singularem dignitatis praerogativam prae caeteris magistratibus ab omnibus civibus adeptus fuisset, tamen exempli causâ, hanc unam solum hoc loco citabo.

§ 3. Fertur, cum frumentum illis diu obsessis deesset, ita ut fames, quae in urbe grassabatur, multo magis intolerabilis, quam hostium impetus, qui jam extrinsecus premebat, existeret: hunc, quem dico, cum huic interesset calamitati, tale quoddam remedium illis proinde invenisse. Cum altera pars civitatis cum exercitu Romano societatem belli gerendi coivisset, et propterea obsidione non vexaretur, Eusebium forte inter eos qui minime erant obsessi versantem (adhuc enim ibi habitabat, inque Syriam minime demigraverat) et magnum decus nomenque celebre etiam a Duce Romani exercitus consecutum, de his, qui fame illius

obsidionis tempore interierunt, per internuncium Anatolius certiore facit; Eusebium autem, cum hoc intelligeret, a Duce maximi beneficii loco postulasse, ut illis, qui vellent se ab hostibus ex urbe ad eum sua sponte recipere, vitam ac salutem daret. Quem quidem, petitione ut voluit impetrata, Anatolio significasse: hunc autem, nuncio ab Eusebio accepto, Senatam Alexandrinorum coëgis, ac primum poposcisse ab illis, ut cum Romanis, amicitiam jungerent. Quo quidem sermone ubi illos graviter commotos videbat, dixisse: « At huic, quod jam dicam, vos nequiquam refragaturos arbitror: illis, qui in hac dimicatione videntur minime esse necessarii, minimeque vobis utiles (ut anus, infantes et senes), liberam e portis egrediendi potestatem, quo velint, faciatis, consilium est. Quid enim istos jamjam prope morituros, apud nosipsos continemus? Quid modo mancos et corporibus mutilatos, peneque exhaustos fame opprimimus? Viros solos et juvenes viribus valentes alere oportet, et frumentum quod necessarium est, his, qui ad civitatis propugnationem accommodati sunt, congerere. »

§ 4. Quibus rationibus cum Senatum in suam sententiam adduxisset, ipsum primum assurgentem suffragium tulisse, ut omnis multitudo, sive virorum, sive mulierum, quae ad rem militarem parum esset idonea, a civitate libere excederet: quoniam si manerent, ibique cum magno civitatis morarentur incommodo, nullam salutis spem illis (quippe fame viderentur perituri), esse omnino relictam. Cui sententiae cum a caeteris omnibus, qui aderant in Senatu, esset assensum, parum aberat, quin omnes, qui obsidione cingebantur, servasset incolumes: atque inprimis ut qui erant Christiani, deinde ut alii cujusque aetatis, qui civitatem incolebant, salvi aufugerent, diligenter providit: unde non hi solum, quibus Senatus decreto potestas facta erat ex urbe exeundi, verumetiam sub eorum nomine alii fere infiniti, vestitu muliebri clanculum induti, noctu illius provisione e portis egressi sunt, et ad Romanorum exercitum confugerunt: ubi illos omnes Eusebius benigne excipiens, more patris aut medici, longa obsidione debilitatos, omni providentiâ et curatione in integrum restituit.

§ 5. Duobus ejusmodi pastoribus Ecclesia Laodicensis (quorum alter alteri deinceps ordine proxime successit) divina providentiâ potita est, qui post bellum, a nobis jam demonstratum, ab urbe Alexandrina eo demigrarunt. Quamquam vero non multi libri ab Anatolio erant elaborati, totidem tamen ad nos pervernerunt, unde cum ejus eloquentiam, tum multiplicem cognitionem licet animadvertere: idque in illis potissimum, in quibus ea, quae de Paschate ab aliis ante decreta fuissent, explicavit. Deinde, quibusdam interjectis, ita pergit Eusebius: Anatolius porro Institutiones in Arithmeticam, decem libris explicatas,

reliquit. Alia item extant ejus opera, quae exempla oculi, praeclare in sacris literis ab eo collocati, et multae in eisdem exercitationis perspicua argumenta dant. Hunc Theotecnus, Caesareae Palaestinarum Episcopus, per manus impositionem primus Episcopum ordinavit; qui eum successorem sibi post mortem ad Ecclesiae suae procuracionem deligendum providit, unaque cum illo ad aliquod temporis spatium Ecclesiae Caesareensi praefuit. Verum Anatolius, cum Concilium Antiochiae de Paulo Samosateno convocatum, eum accerseret, ad Laodicensium urbem adventans, ibi Eusebio mortuo commorari a fratribus coactus est. Anatolio exeunte e vita, postremus ante persecutionem illi Ecclesiae praeficitur Stephanus. Hactenus Eusebius Caesareensis. Habet vero etiam hunc Anatolium beatus Hieronymus in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum.

S. MICHAEL DE SANCTIS CONF.

Obiit anno 1625 — Nat. Hispanus.

§ 1. Vichii in Hispania citeriore anno MDXCI, die sacra inclyto coelestis militiae Duci, ortus est septimus filius Henrici Argemirii et Margaritae Monserradae, qui genere, etsi non opibus ut olim, ac morum pietate erant insignes. A teneris unguiculis, divino afflatus Numine, Deo se mancipavit, ac puerorum more totus in ejus arulis ornandis, e sublimiori interdum loco ceteros ad virtutum ac Deiparae Virginis amorem hortabatur. Septennis eidem Deiparae, humanae labis nesciae, virginitatem suam vovit, tantaque in eam dilectione exarsit, ut de nuptiis nec per jocum quidem a parente loqui passus sit. Quo magis solitariae vitae asperitate lilium virginale illibatum servaret, ascetarum exempla secutus, Monsenium in montem se contulit, antrumque petiit austeritatum S. Sigismundi Burgundiae Regis conscium, quem una cum Seraphico Francisco imitandum sibi proposuerat. Re cognita, genitor sollicitus, qui illum diu multumque quae-siverat, adolescentem provolutum in genua objurgat qui lacrymarum vim effundens veniam implorat, patrique aperit se eo devenisse, ut ibi poenitentem vitam liberius ageret, Christique cruciatus altius repeteret. Parenti tamen morem gerit, et, quam in deserto pietatis vitaeque rationem iniverat, obediens domum reversus, mire auxit. Acerrimum corpori suo bellum indicere, asseres pro stragulo, saxa pro pulvinari habere, flagellis, ciliciis jejuniisque exeruciari, super ipsas spinas nudus volutari nullo vulnere, magna omnium admiratione.

§ 2. Prima litterarum rudimenta, quibus pari diligentia operam dederat, repentina parentum mors abruptit. Tutoris sui desiderio, familiae utilitati prospicere cupientis, parere jussus, mercatoris officinam ingressus, heri sui negotiis curandis deditus, neque susceptam vitae consuetudinem reliquit, neque votum solitudinis amplectendae. Anno autem aetatis duodecimo nondum expleto, propinquis, amicis patriaeque valedicens, novus Abraham cognatione et domo sua egrediens, longo itinere Barcinonam petiit, ibique Ss. Trinitatis familiae quam Joannes de Matha et Felix De-Valois constituerant, adscribi petiit. Tirocinio expleto, ad coenobium S. Lamberti prope Caesaraugustam (*Saragozza*) se conferre jussus studiis conficiendis, sacris perpetuisque votis celebrandis, dum hic moraretur, accepit B. Joannem Bapt. a Conceptione primaequam Ordinis sui Regulam instaurasse. Severioris igitur vitae desiderio, praesidium venia, ejus vestigia secutus est, ac Pampelonae, summa animi voluptate, solemnia vota pronuntiavit.

§ 3. Cum in Academia Salmaticensi, moderatorum jussu sacris disciplinis operam daret, sacerdos ex obedientia factus, mirabile quanto majori in Deum proximumque amoris aestu affectus sit. Neque clarum illud inter caetera silentio praetereundum est prodigium, Christum nempe suis ipsum manibus peramantis famuli corde mystice crepto, suum, ut ille jamdiu postulaverat, in ejus locum collocasse. Ex quo puriori charitatis flammâ ardere coepit, divinis affluere deliciis in continuas extases, cum sacris praesertim operaretur, e vestigio rapi, singularis splendidaeque sedis sibi a Deo in coelesti domicilio constitutae adpectu mirum in modum recreari. Prophetiae spiritu afflatus, plurima et loco et tempore remotissima aperuit. Proximi sui commodis prospiciens, non modo corporibus, sed animis quoque, precibus, privatis consiliis, publicis concionibus, assiduaque sacramenti poenitentiae administratione, omnibus auxilio erat. Aegros saluti, exanimis vitae reddidit; locustas e messibus, immundos spiritus, corpora mentesque hominum exerceantes, depulit.

§ 4. Cum vitam angelicam magis quam humanam degeret, neque ardentis charitatis flammam continere amplius possit, amoris potius quam morbi vi, eo quo praedixerat momento, ad coelestia quae tamdiu optaverat praemia liber evolavit quarto idus Apriles anni mdcxxv, aetatis suae tertio supra tricesimum. Saepe calumniis petitus et in vincula conjectus, pro Christo pati laetatus est. Pluries cum coenobio praefuisset, omnium sibi benevolentiam comparaverat. In extremo morbo tolerando, singularis patientiae animique humilitatis exempla dedit; atque illud mirandum, quod saepe a valetudinarii praefecto aliisque interrogatus an aliquo indigeret, *amore Dei* assidue respondit. Quamquam vitâ cessisset prima post mediam noctem horâ, neque interea

perlatus esset nuncius, summo mane rumor totam urbem pervasit, et tintinnabuli sonitus, ejus mortem enunciantis, consueto longius auditus est. Cum justa ad cadaver in templo persolverentur, frequenti ex populo nullus illius animam precibus apud Deum juvandum esse censebat, sed auxilio potius ac intercessionem illius se commendandum. Magnis multisque prodigiis a Deo per eum patris rite animadversis atque ad trutinam posit, Michaëlem Beatum dixit Pius Pp. VI anno MDCCCLXXIX, Sanctis vero solemni Canonizatione accensuit anno MDCCCLXXII Pius Pp. IX in festo Pentecostes, natalemque ejus diem in Romanum Martyrologium referendum decrevit. (*Pene ad verbum, paucis omissis, ex Bulla Canonizat.*)

VITA ET MORS ISAIAE PROPHETAE

PER S. EPIPHANIUM CONSTANTIAE CYPRI EPISCOPUM DESCRIPTA.

HABETUR IN LIBRO EJUS DE VITIS PROPHETARUM.

Obiit anno ante Chr. circa 690.

§ 1. Isaias Propheta quidem in Jerusalem de tribu Juda ortus est: sub Manasse vero Rege Juda sectus in duas partes, occubuit. Tumulatus est sub quercu Rogel juxta transitum aquarum, quas olim Ezechias Rex obstruxerat, cum eas undas pervias efficeret. Fontem quippe Deus Seloam causâ prophetae effecit, quoniam priusquam moreretur, pusillum precatus est, uti undas illic effingere dignaretur. Et confestim demisit illi coelitus aquam viventem, unde sortitus est locus ille appellationem Siloam, quod, si quis interpretetur, sonat demissum. Sub Ezechia quoque Rege, antequam stagnum piscinasque fabricasset, precibus Isaiae effectum, ut exigua lympha scaturiret, quod populus in obsidione hostium teneretur, et ne ipsa periret undis destituta civitas.

§ 2. Milites igitur perscrutabantur undique, ubinam sedare sitim daretur: ignorabant etenim. Urbe quippe jam potiti, obsidebant Seloam. Quandocumque itaque Judaei aqum venerant, scaturiebat eis unda, et aquabant: exterarum vero nationum homines reperire nesciebant, latex namque aufugiebat. Eoque ad hodiernum usque diem eructatur clanculum, quo significet mysterium. Caeterum quandoquidem Isaiae prophetae istuc acceptum referunt, in perennem ejus rei memoriam, populus accurate prophetam istuc solo reddidit cum gloria, et honorifice, ut per ejusdem intercessionem in consummationem usque seculi,

aquae ejusmodi fructus impetretur, cui scilicet usum referebant acceptum. Extat autem monumentum Isaiae finitimum sepulturae principum post sepulera sacerdotum, versus Notum partemque meridionalem. Salomon enim Jerosolymam constituens, Regum excitavit Mausolea, prout illa David descripserat. Existit autem Orientem versus Sion, quae introitum a Gabaoth possidet, quaeque ab oppido viginti distat stadiis. Foveam praeterea fecit illic incomprehensibilem, magnae etiam dum parti mortalium incompertam.

DE EOD. PROPH. ET MART. ISAIA

PER S. ISIDORUM EPISCOPUM HISPALENSEM.

HABETUR IN LIBRO EJUS DE PATRIBUS VETERIS TESTAMENTI.

Isaias filius Amos, non illius prophetae, sed alterius, qui simili nuncupatus est nomine. Ille ex genere pastorum fuit, oppido Thecue: hic autem genere nobili ortus in Jerusalem. Quem etiam ajunt Hebraei socerum fuisse Manasse. In quo tanta fuit sanctitas et vitae excellentia, ut unam tantum dicatur habuisse tunicam cilicinam. Quamquam etiam postmodum pro delictis populi abiit, et sacco membra cooperuit: sed et hoc ad extremum deposito, juxta imperium Domini, nudo corpore, nudoque vestigio in conventu populorum versatus est. Sicque aestivum fervorem, hyemisque pruinas, atque imbrium tempestates sustinuit, ut Dei praeceptis obediret, et deploraret populi delicta. Hic quindecim gradibus recedentem umbram retro ascendere jussit. Cujus oraculo Rex Ezechias mortis dilationem promeruit. Quem Manasses extensum a vertice per medium serrâ secuit, atrocique supplicio et cruciatu extinxit. Tradunt autem Hebraei duabus de causis occisum fuisse Isaiam: unam, quod eos appellaverit principes Sodomorum, et populum Gomorrhæ: alteram, quod testante Domino ad Moysen: Nemo potest videre faciem meam, et vivet: iste ausus est exclamare: Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum: non arbitantes caecati mente Judaei, quod in sequentibus faciem et pedes Dei Seraphim texisse noverat, ac mediam tantum ejus vidisse speciem. Sub quercu Rogel requiescit juxta decursus aquarum, quas Ezechias Rex Juda molem construendo terrae exposuerat.

VITA S. GOARIS PRESBYTERI

AUCTORE WANDELBERTO DIAC. ET MON. PRUMIENSI (a)

Obiit circa medietatem Saeculi VII — Nat. Francus.

PROLOGUS. Miracula divinorum operum humano generi fide semper integra esse suscipienda, et devota glorificatione narranda, Scripturâ sancta commonente, et Angelo hocipsum Tobiae sancto praecipiente didicimus. Plurima tamen eorum, quae aut per semetipsam Christi potentia effecit, aut per sanctos viros, mundo in exemplum propositos, operatur, propterea nostro tempore minus interdum nota et clara habentur, quod aut caducis rebus intenti, parum haec et leviter contuemur: aut ea etiam, quae in admirationem sui nos magnitudine permovent, non tam rerum ignorantia, quam animi desidia, futurae post nos aetati scribendo transmittere dissimulamus. Qua in re longe est nostra, quam Majorum nostrorum, cum manifestior, tum inexcusabilior culpa. Quippe apud Gallias multos annos literarum studia jacuere, nec facile plures per transacta retro spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quoad nostra aetate, principum liberalitate et optimorum virorum solertiâ, ad disciplinarum studia profecerunt: ut invidiam criminis merito nunc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quae quidem ad nostram potuerint pervenire notitiam, posteriorum scientiae deperire sinamus. Neque vero audiendi sunt, qui tantum aetati praeteritae tribuunt, ut nunc quoque fieri quae digna literis aestimentur, absoluto praejudicio negent: cum divina providentia, singulis mundi temporibus, ita semper, quae humano generi pro modo et ratione congruant, ordinet, ut neque nos priscorum hominum felicitatem desiderare conveniat, neque illos nostrorum temporum statum, si qualis nunc agitur, praescire potuissent, damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nunc quoque sunt in Ecclesia multi virtute vitae clarissimi, et ad merita declaranda Sanctorum, in sacratis ecclesiarum domibus stupenda saepenumero miracula fiunt: quae propterea pauci aut prope nulli mirantur, quoniam sui frequentia duris jam hominum cordibus viderunt.

Quoniam itaque me novo operi manum imponere compellitis, ut actus sancti Confessoris Christi Gôaris, qui hactenus vili admodum stylo et sermone, multorum auditus offendente, constiterunt,

(a) Claruit hic Wandelbertus, Martyrologio metrico apud eruditos notissimus, medio ix saec., duosque libros de vita et miraculis S. Gôaris fide dignissimos concinnavit jussu Abbatis sui Marcuardi in Monasterio Prumiensi (*From* vel *Prumy*) Dioec. Trevir., cui Abbatiae suberat Prioratus S. Gôaris (*Gower*) oppiduli enati apud sepulcrum S. Presbyt. ex hominum frequentia quam illuc acciverat prodigiorum celebritas.

accuratius debeam explanare, additis ex novo miraculis, quae apud ejus memoriam a pluribus gesta fideliter referuntur: breviter eis, quos haec fortassis mea scripta movere poterunt, satisfacio, me neque praesumptive corrigendi ejus, cui Majorum studia cesserint, auctoritatem assumere, neque arroganter novae condendae scripturae literariam operam adhibere: sed ut simpliciter obedientiae debitum servem, quod in principio posui, perpendere quod opera Dei, secundum Scripturam, gloriosum sit enarrare, et Sanctorum gesta aetati post nos hominum profutura mandare. Quippe ego in hoc opere suscipiendo, sancti viri meritis plurimum confido.

§ 1. Goar igitur Aquitaniae provinciae, quae est totius propèmodum Galliae pars tertia, indigena fuit, genere a Majoribus clarus, patre Georgio, matre vero Valeria. Fuit autem diebus Childeberti Francorum regis, qui ortus est ex prosapia regis famosissimi Ludovici (qui etiam Clodoveus dicitur), mansitque usque ad Sigebertum regem, qui urbem Mediomatricum * regni sedem habuit, omni vitâ probus et nobilis, actu insignis, vultu dignissimus, aspectuque jucundus, mente humilis, corpore castus, fide integer, opere conspicuus. Qui ab ineunte aetate religionis piisque actibus vitae optimae deditus, brevi ad id usque culmen sanctitatis evasit, ut et mirabilium operum patrator, et secretorum coelestium cognitor fieret. Et cum in eo quotidie amor et desiderium patriae coelestis excresceret, et bonorum operum fructus subinde exuberaret, coepit ejus vita etiam aliis exemplum ad salutem existere: ut multi ejus non solum praedicatione, sed et exemplo commoniti, ad meliorem vitam et correctiores actus a pravitatem converterentur: et qui diabolo prius servierant, inciperent Christo deinceps militare.

§ 2. At quoniam non potest civitas abscondi super montem posita, sancti viri eo fama ac vita profecit, ut sacerdotii gradu et honore presbyteratus accepto, dispensator mysteriorum Christi, et divini verbi in populum fieret erogator. Dehinc cum in ampliorem supernorum bonorum concupiscentiam mens ejus excresceret, et visibilia cuncta despiciens, in invisibilium appetitum se omni ex parte transfunderet, patriam parentesque deseruit, et in ultimos Galliae fines, peregrinus seculo, et coelestis patriae civis, excessit. Veniens ergo in provinciam, quae ripis Rheni fluminis contigua, Trigoria ** nuncupatur, atque ad dioecesis pertinet Trevirorum intra terminos Vesalienses, ibi Deo libere servire delegit. Ibi in quodam loco super rivulum qui nunc Wochara dicitur, cum permissu et voluntate Episcopi, qui tum urbi et populo Trevirorum praeerat, Felicis nomine, ecclesiam pro suis viribus construens, sanctorum in ea plurima

* Antiquioribus *Divodûrum*, postea *Metæ*, gall. *Metz*. Lotharingiae arx munitissima.

** Sic dicta, ajunt, ex forma regiungulae triangulari, delineata a consiliente in Rhenum Mosella.

pignora collocavit: videlicet sanctae Dei Genitricis et beati Baptistae Joannis, aliorumque sanctorum, quos recensere necessarium non putavi. In hoc itaque loco annis multis Deo servivit, vacans die noctuque vigiliis, orationibus et jejuniis, studens patientiae, et praecipue hospitalitati: quam ita omni tempore secundum vires suas exercuit, ut cum virtutibus animi cunctis polleret, hanc ut propriam et singularem habere putaretur.

§ 3. Coepit interea gentilibus, per circumitum simulacrorum cultui deditis, et vana idolorum superstitione deceptis, verbum salutis annunciare: ut tamquam bonus Evangelista, qui pro Christo sua omnia dimiserat, multorum ad cognitionem vitae perpetuae doctor existeret. Sic factum est, ut plures evicino pagani, qui ad ea usque tempora in errore duraverant, ejus et verbo commoti, et provocati exemplo, errorem spernerent, et ad vitae viam Christum converterentur. Ac ne praedicationi ejus signorum quoque deesset auctoritas, ut incredulae mentes, quae ratione non poterant, ad credendum miraculis moverentur, coepit in virtute nominis Christi sanitarum beneficia circa infirmos et membrorum debilitate mulctatos, aliquoties operari. Quod hodieque merita ejus multipliciter petentibus praestare conspicimus, cum ad ejus memoriam caecos visum, claudos gressum, energumenum mentis sanitatem, aliisque pressos languoribus incolumitatem recipere cernimus, ut illud in sancto viro Psalmographi constet impletum: *Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum* (Ps. 138).

§ 4. Erat ejus sollemnis consuetudo, ut omni die Missarum sollemnia celebrans, sacrificium corporis et sanguinis Christi pro statu Ecclesiae offerret, Psalteriumque ex integro, orando intente, compleret. Tum deinde cum peregrinis et pauperibus, sine quibus pene numquam erat, cibum officio charitatis acciperet, quos oratione Deo commendabat, corporeo nihilominus alimento reficiens, ut ab eo peregrinus, qui casu advenisset, cum verbo salutis et ope intercessionis, cibum quoque perciperet carnis. Haec autem agebat, Apostolicae sententiae memor: Quoniam *hilarem datorem diligit Deus* (2. Cor. ix): et Christum in pauperibus et peregrinis suscipere cupiens, ut ab eo mereretur audire: *Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti* (ex Matth. xxv). Sed quia antiquus hostis, electorum semper profectibus invidens, eorum studiis multipliciter nititur occurrere, et omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (ex 2. Tim. iii): haec a viro sancto charitatis et praedicationis opera fieri diabolus acriter doluit, coepitque illi nunc occulte, nunc etiam manifeste tentationum fraudes intendere, ejusque propositum ut averteret, modis variis laborare. Quae tamen ille cuncta aequanimiter tolerabat, qui nosset, per multas tribulationes oportere ingredi in regnum Dei. Qua in re neque a praedicatione potuit cohiberi, quin lucrandis

Deo animabus operam semper impenderet: neque ab operibus charitatis, quae permaxime Deo accepta noverat, ullatenus valuit impediri: ita ut quotidie concursus ad illum multorum fieret, qui aut a gentili vanitate ad fidei sinceritatem confugerent, aut ejus exemplo cuperent voluntariam Christo dependere servitutem.

§ 5. Sed sicut bonorum hominum est, aliorum actibus, quos laude dignos aspexerint, gratulari, et eis ad suum uti profectum: ita contra reproborum mentes conantur semper recta electorum opera offuscare, et quae imitari nolunt, aut etiam nequeunt, malevolo detractionis ore et studio carpere. Unde accidit, ut quodam tempore ad beatum Gòarem duo, sub falsa specie pietatis (a) clientes Episcopi, qui tunc Trevirorum praesidebat Ecclesiae, Rustici nomine, venirent Albivinus et Adalvinus. Hi videntes quae servus Christi ageret, quod scilicet Dei verbum ad se venientibus, continue praedicaret, quod quotidie ab ortu lucis Psalmodiae laudes Christo persolvens, et Missas deinde celebrans, postea cum peregrinis et pauperibus, qui ad se venissent, praeberet: quae certe ille studio charitatis et indefesso usu benevolentiae, non alicujus intemperantiae vitio, faciebat: ut malis semper est vita bonorum gravis, arbitrati sunt se aliquam nactos occasionem, qua servum Dei accusare, vitamque illius possent aliquatenus infamare. Ita ad patronum redeuntes, coeperunt alia pro aliis mentientes dicere, vidisse se in illo, quae ad reprehensionem, et aliorum destructionem valerent plurimum, ipsum Gòarem esse magis edacem vinique potatorem, quam Dei, quod putetur ab imprudentibus, sacerdotem: quippe qui mane comedat ac bibat, nec possit consuetum aliis legitimumque cibi sumendi tempus et modum servare: et qui propterea praedicet, ut obtentu verborum, vitia morum celet: aliaque perplura gerat, quae nisi fuerint auctoritate pontificali cohibita, ipsi Episcopo sint contumeliae et vituperationis maculam illatura, tamquam qui haec in sua dioecesi ab homine alienigena et mente capto fieri sinat: debere Gòarem publicis Ecclesiae sisti judiciis, suorumque actuum reddere rationem, ne insolentia uni concessa, crescat in alios: et quo pluribus ita licuerit agere, hoc Pontificalis auctoritas amplius infirmetur. Haec ab eis dicebantur, qui dum servo Christi calumniam struunt, divino judicio et sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, et ipsi, quam essent damnabiles, innotuerunt.

§ 6. Itaque Episcopus Trevirorum haec a suis super viro Dei audiens, ut est interdum animus Praelatorum, maximeque carnalium, diversis occupationibus serviens, quove circa multa

(a) Apud eos qui praesunt quam crebro hujusmodi *sub falsa pietatis specie*, zelum disciplinae, typo superbiae impulsus, praeseferentes, maligni et hypocritae susurriones, ac eorum quibus invident calumniatores, versantur! Ac utinam infrequentius diceriis suis dociles aures invenire contingeret! Episcopi autem Rustici, qui suos hosce clientes, labefactandae Gòaris famae causâ, miserat, sanctique viri postmodum prodigia, magiae, insipiens nequitia factus, insimulaverat, nota proxime infra detegendam turpitudinem.

dividitur, eo fit minor ad singula, nec discernere facile valet, quid qua ex causa a plerisque dicatur: motus suorum sermonibus, eosdem ad beatum Goarem cum festinatione redire praecepit, mandans, uti eum sibi quantocyus exhiberent, habituro super ejus actibus quaestionem. Illi celeriter ad sanctum virum, ut praeceptum erat, reversi, volentesque simulatione callida dolos suos et accusationem celare, cum tamen haec eum minime latèrent, salutant eum ex nomine sui Pontificis, petere illum atque mandare, ut ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito, vir simplici animo circa omnes agens, magna exultatione repletus, gratias egit Deo, et quod visitationem sui Pontificis, mandatumque ad eum properandi meruisset accipere, gratulatus est, dicens: « Faciat Dominus, faciat ut possim, quia obedientia sine mora exhibenda est. » Etsi enim suspectam habere poterat Episcopi jussionem, nec facile eum, quam ob causam accersiretur, posset latere, considerabat tamen Domini ad Apostolos dicentis auctoritatem: Qui vos spernit, me spernit: et qui vos audit, me audit; et illud Apostoli Petri: *Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum* (1. Petri II). Quoniam tamen terminus diei imminebat, nec iter statim arripere poterat, executores suos ea nocte detinuit, et, qua circa omnes solitus erat, usus humanitate, coenam secundum vires suas instruens, pro labore illos viae refecit: ipse ut consueverat, in Dei laudibus hymnisque pernoctans, orta prima luce, quod diebus agebat, psalmodiae et orationum vota Deo persolvere coepit: tum demum ubi id peregit, Missarum solemniam exorsus implevit. Praecepit deinde discipulo, ut executoribus suis sibi prandium, sicut posset, instrueret: « Fili, inquit, para nobis de substantia nostra convivium, ut nobiscum legati nostri Pontificis epulentur. Forsitan addet Deus aliquem pauperem, qui possit in Christi charitate cibum unâ potumque percipere. »

§ 7. Id ut homines malevolae mentis, et jamdudum animo corrupti, mandari audierunt, ultra non valentes pestem malitiae internae dissimulare, quid mente gerant ostendunt, et tamquam qui perverse viventem juste reprehenderent, ajunt: Neque tu bene agis, qui legitimum tempus et canonicum sumendi cibi contemnīs, neque nos tibi hac in re consentimus, quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamus. Quasi vero regnum Dei sit esca et potus, et non justitia et pax et charitas: vel in cibo sumendo tarditas magis, quam modus et temperantia, valeat: aut sanctus vir haec causâ ventris et non benevolentiae ageret, qui propterea utique cibum apparari praeceperat, ut quos maturius proficisci velle putaret, propter itineris laborem mane reficeret, et ne jejunos abire hospites sineret, in quibus, licet indignis, Christum se suscepisse gauderet. Ut ergo illos obstinate sibi resistere vidit, modeste, ut erat semper tranquillo animo, dixit:

« Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si vere Deum timeretis, charitatem utique non recusaretis. » Dum haec loquitur, venit ejus puer, et indicat peregrinum stare pro foribus. Quo audito, gavisus est, et recepto in domum peregrino, ait: *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum* (Ps. 132). Appositaque mensâ, cibum una cum peregrino et ipse cepit. Executores haec videntes, cum ingenti festinatione et alacritate suos equos straverunt, dicentes tum se pro certo causam invenisse, qua Gôarem accusare, et manifesti criminis, apud eum a quo missi fuerant, insimulare valerent. Rogaverunt tamen, uti pro labore viae et itineris necessitate aliquid eis cibi et potus quod in via percipere possent, tribueret. Id ille, qui plenus semper charitatis esset, et omnibus etiam ingratis benefacere paratus, jucunde accepit, eisdemque suis executoribus quae petierant, in via poni praecepit.

§ 8. Sic accito in comitatum viae, quo utebatur semper, ministro, unâ iter ad urbem Trevirorum aggressus est. Jam advenerat dici medium tempus, et illis euntibus, Sol sui cursus axem conscenderat, cum ecce in vindictam sui servi adest ultio divina: et qui paulo ante oblatam sibi pro charitate cibi potusque respuerant copiam, esurire vehementer ac sitire coeperunt, tum etiam tanta lassitudine affici, quantam essent experti numquam. Inter haec vir sanctus in laude divina et psalmis meditabatur, illud Apostoli exequens: *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite* (2. Thess. v). Cumque jam sextum viae milliarium complerent, et in eum locum venissent, qui Pauli campus dicitur, Albivinus collegae Adalvino dixit: Fames me ingens et sitis habet. Cui ille: At ego, nisi celerius bibero, evestigio moriar. Constituerunt itaque ad quemdam rivulum, quem in vicino noverant descendere, ut ex eo bibere, et circa ripas ejus cibum sumere deberent. Sed ubi eo ventum est, nihil aquae penitus invenerunt: quippe eis, in quibus malitiae vis exarserat, aqua rivuli nutu Creatoris aruerat. Miserunt deinde manus, ut ex sacculis escas, quas a viro sancto datas meminerant, sumerent: sed et ipsi vacui sunt reperti. Et recte, qui charitate, quae bonorum omnium est plenitudo, vacui erant, vacua invenerunt vasa, in quibus alimenta a viro charitate pleno perceperant. His perturbati, cum nec culpam suam plene cognoscerent, et quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent, eousque excrevit lassitudo eorum, ut Albivinus de equo velut exanimis caderet, et Adalvinus ad virum Dei se conferens, magnis precibus, ut sui et collegae misereretur, exposceret.

§ 9. Tum ille, qui legisset: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput ejus* (Prov. xxv et Rom. xii): et Dominum praeipientem attenderet: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui*

odèrunt vos : ei, qui se rogabat, respondit : « *Fili, recordari oportet, quia Deus charitas est, et qui manet in charitate, in Deo manet, et Deus in eo* (1. *Joan.* iv). Proinde hodie cum me vobis pro amore Christi cibum offerentem, et ipsum percipientem vidistis, non debueratis charitatis officium recusare. Nunc autem ad correctionem vestram operatur haec Deus, ut ejus admonitione correcti, discatis charitatem, quae est vinculum perfectionis, amplecti. » Dum haec loquerentur, conspicit èminus tres cervas ingentis formae, tamquam suo numero Trinitatis mysterium praesignantes. Invocata mox Trinitatis virtute, cervas consistere, quoad vellet ipse, praecepit. Illis confestim obedientibus, et bruto licet sensu nomini divino cedentibus, ac tacite hominum duritiam et inobedientiam accusantibus, vasculum accepit, et ad cervas perveniens, earum ubera mulsit. Tum eas abire permittens, lacte quod mulserat, illorum, qui ut exanimes jacebant, membra pertractavit, statimque eos pristinae virtuti et incolumitati restituit. Praecepit deinde, ut ad rivulum reversi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipientes, jejuna corpora relevarent. Sic factum est, ut qui prius, propter offensam viri sancti, vacua vasa et arentem rivum invenerant, ejus postmodum venià impetrata, et in rivo aquam sufficientem, et in vasculis suis escas, quas posuerant, reperirent. Eis ergo manducantibus, et quae erga seipsos gesta viderant mirantibus atque stupentibus, coepit beatus Goar exquirere, quid causae esset, quod eum ad se Episcopus evocandum putasset : sibi mirum videri, quid negotii secum pontifex habere velit : « Nam nos, inquit, obedientiam praelatis exhibere debemus : nec sine causa est, quod divina circa nos potentia per feras hodie monstrare dignata est : sed ut ostenderet, quam gereret servorum suorum curam, et quam non deserat in se sperantes : quoniam potens est Dominus parare mensam in deserto : et quam magnificata sunt opera tua, Domine ! »

§ 10. Hic illi timore et metu depressi, nihil respondere, sed putare repente se interituros, quod in servo Christi tantam cernebant virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenus contristare. Iter post haec agentes, multa die Treviros pervenerunt. Quo ut ventum est, vir sanctus, ut illi perpetui moris erat, ecclesiam est ingressus, uti se et causam suam Domino commendaret. Qui autem illum deduxerant ad Episcopum, quantocyus venientes, cuncta, quae in itinere contigissent, quaeque in Dei homine conspexissent, ex ordine retulerunt. Ille cum debuerit in admirationem divinorum operum converti, et Deum in sancto ejus laudare, in furorem accensus, coepit sibi astantibus dicere, ea quae Goar egerit, non tam ope divina, quam magica arte et maleficiis ab eo esse patrata : nec in illo aliquod verae virtutis indicium posse existere, qui carni et ventri subditus, mane còmedat ac bibat, et jejunii inediaeque sit impatiens, cum antiqui sancti et justī per

jejunium et abstinentioniam et eleemosynas Deo placuerint. Haec ita jactabantur tamquam sola abstinentioniâ quis aliquando, et non charitate, sinceroque in Deum amore, sanctus extiterit. Dum haec apud Episcopum geruntur, praesente Clero ecclesiae, venerabilis sacerdos domum, in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat, ingressus est, coepitque prospicere, quam in partem, vel discipulus, quo comite venerat, consedere, vel ipse cucullam suam posset appendere: cum ecce videt in angulo domus tamquam vectem ligneum parieti haerentem. Erat autem Solis radius, per modicam fenestram ingrediens: ad quem accedens, quoniam, ut dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, juxtaque discipulum stare praecepit. Neque mirandum est, Solis radium, ad obsequium viri sancti, ligni duritiam praebuisse, cum qui Creatori devote famulatur, ei sit etiam creatura ex Creatoris voluntate subjecta.

§ 11. Hoc dum Episcopus cerneret, quaerere coepit quid sibi vellet, quod ad Solis radium vestem suam Goar appenderet: non esse id divini miraculi, quod homo infirmus tanta praesumat: magis illum haec jactantiâ et praestigiis artis magicae, quam virtutis merito facere. Proinde accederet propius, et rationem suorum operum redderet: sibi mirum videri, quod in quo nulla sit excellentia sanctitatis, feras mulgeat, et Solis radio pro ligno utatur. Haec dum ex viro sancto quaeruntur, et in simplicem puramque hominis Dei conscientiam calumniae instruuntur, Sanctus, qui sibi bene esset conscius, nihil unquam se malarum artium didicisse, simpliciter respondit, dicens: «Deus judex justus, fortis, longanimis, scrutator cordium et secretorum inspector novit, me nihil prorsus artis magicae aut scisse aliquando, aut scire, neque parti adversae in aliquo velle praebere consensum. Feras autem mulsi, non ullis incantationibus, quarum nullam omnino scio: sed quod ad salutem eorum, qui me comitabantur, pietas mihi divina concessit et ordinavit, implevi. Neque vestem meam de Solis, ut dicitur, radio pendere scio, sed de fuste roboreo. Quod autem mane comedere dicor et bibere, videat qui inspicit omnia, et judicet, gulae vitio aliquando, an charitatis officio id egerim.»

§ 12. Haec illo dicente, supervenit puer quidam ex Clericis Ecclesiae, nomine Leobigius, in ulnis infantulum gestans, qui ab hora nativitatis tres tantum noctes implesse putabatur, et cujus qui essent parentes, ignorabatur. Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cum casu quaelibet foemina infantem peperisset, cujus nollet sciri parentes, aut certe quem prae inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha, quae ad hoc ipsum statuta erat, exponeret. Quae etiam concha, in monasterio Prumia dono Pipini clarissimi regis aquaeductui mancipata, fratribus aquam coram refectorio

multo tempore praebuit: sed nunc in vestiario posita habetur, in qua soli presbyteri ac diaconi ante et post Missas tantum manus lavare praesumunt. Haec igitur, ut dictum est, ad hoc posita erat, ut in ea cum expositus infans reperiretur, existeret aliquis, qui eum provocatus miseratione susceperet et enutrirer. Si quando igitur id contigisset, custodes vel matricularii Ecclesiae puerum accipientes, quaerebant in populo, si quis forte eum suscipere nutriendum, et pro suo deinceps habere vellet. Ubi vero ad eam rem offerret se aliquis, infans, qui esset expositus, Episcopo deferabatur, et ejus privilegio auctoritas nutriendi habendique parvuli, ei qui a matriculariis susceperat, firmabatur. Id igitur tunc accidit, et infans in concha repertus, a clerico suprascripto in praesentiam est Episcopi Ecclesiaeque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conversus, Nunc, inquit, probare facile poterimus, Gôaris opera ex Deo sint, an ex adversario. Manifestet nunc nobis, qui sint hujus, qui illatus est, pueri parentes, et si divina virtute nititur, ut contra naturae usum infans trium dierum loquatur, suorumque parentum nomina indicet, faciat.

§ 13. Arcetatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo, ut ad demonstrandam suorum actuum innocentiam et simplicis animi sanctitatem, hoc miraculi opus exhibeat: debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandumque, dubitantium animus roboretur. Qui si hoc agere vel nolit, vel minime possit, futurum continuo, ut neque praeteritis ejus actibus, neque ei quam de se ferat innocentiae puritatisque credatur, et quae egisset eatenus, essent maleficiis penitus adscribenda: quare et in eum capitalis animadversio, ut in magum et maleficum, fieret. Tunc vir beatissimus contristari vehementer et affligi coepit, quod talia ei a suo pontifice mandarentur, in quibus et attendandis videretur esse nonnulla praesumptio, et recusandis difficilima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam et superni judicii testimonium suffecisse: non oportere talia imperari: non haec sua, qui se sciret peccatorem, sed sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi praeceptis resistere non valebat, simul et ne eorum, qui se audire soliti essent, conscientia infirma in sui aestimatione falleretur, metuere potuerat, ad preces conversus, et Deo suppliciter manus extendens, ait: «Christe, qui temetipsum pro redemptione hominum exinasti, et formam es servi dignatus accipere: fac mecum quamvis indigno, tamen clientulo tuo misericordiam, et virtutis tuae in hac necessitate potentiam ostende, ut cognoscat praesens Episcopus et plebs ejus, quia te diligo, te adoro, tibi non fecte servire desidero, creator omnium et redemptor.»

§ 14. His dictis, ad bajulum infantis accessit, quaeivitque quot noctes infans idem ab ortu implexset. Cum tres illum jam a nativitate noctes habere dixisset, vir Domini subjunxit: Trinitas

sancta, te invoco, atque te infans in nomine Trinitatis adjuro, ut genitores tuos nominatim et clare designes. Tunc infans pro-tenta manu ad Episcopum, absolutissimo sermone respondit: «Iste est pater meus Rusticus Episcopus, et mater mea Flavia nuncupatur.» Sic justissimo Dei judicio, dum in servum Domini idem Episcopus calumnias molitur, et opera, quae debuerat admirari, maligno fraudis commento nititur obfuscare, quae essent ejus facta, qualisque in secretis suis existeret, qui palam de aliis judicaret, manifeste innotuit cunctis. Itaque ubi proditum se vidit Episcopus, et quae celari posse crediderat, omnibus revelata conspexit, confusus ad beati viri pedes pròcidit, indubitanter tum se agnoscere dicens, sanctum et Deo acceptum esse Gòarem, cujus virtute, immo divina pro eo ultione, crimen, quod nullum praeter se et eam, cui illicite fuisset admixtus, unumque puerulum suum scire aut sciturum aliquando putaverat, per innocentem tunc et necdum ex usu loquentem infantulum cerneret patefactum.

§ 15. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus et haerens, atque ex imo cordis suspiria gravissima ducens: et versus ad Episcopum, plangere coepit, quod per se videretur pontifex publicatus fuisse, dicens meliorem spontaneam secretamque confessionem: oportuisse eum, antequam publice notaretur, conscientiae reatum emendatione voluntaria et satisfactione congrua tergere, et veram fixamque esse sententiam (*Matth. x*), Nihil opertum, quod non reveletur, et occultum, quod non sciatur. Proinde suadere se, uti consiliis salubribus acquiescens, suscipiat pro reatu proprio duram prolixamque poenitentiam ex judicio sacerdotum, et talem, quae non verbis solummodo constet, sed ex mentis secreto procedat, verisque lacrymarum gemitibus atque contritione spiritus, Deo, qui vitam cunctorum desideret, satisfaciat, laboreque intente, quemadmodum diabolo, cui, commisso tanto scelere, lucrum de se et laetitiam fecerit, tristitiam et confusionem acta condigne poenitentiâ faciat: non esse cuiquam, nedum ipsi, de venia desperandum, quando ipse Dominus per prophetam clamet: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat*, et, In quacumque die peccator conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus obliviscar (*ex Ezech. xviii*); et per se in Evangelio dicat: *Non veni vocare justos, sed peccatores* (*Matth. ix*) ad poenitentiam. Cumque ad dimittendum superna clementia sit parata, oportere homines esse ad poenitendum promptissimos. Se vero eo in illum esse animo, ut juxta virium mediocritatem, pro peccato ejus septem annis poenitentiam suscipere et consummare velit, assiduisque precibus et lamentis Deum pro illo cupiat exorare: quamquam non ignoret futuros plures bonos et meliores viros, qui ejus lapsum plangere, et suis orationibus studeant sublevare, juxta illud Apostoli Jacobi: *Orate*

pro invicem, ut salvemini (Jac. v). His verbis et similibus ad poenitentiam et satisfactionem Episcopum exhortatus est, et charitate, qua erga cunctos fervebat, illius casui compatiens, veniam ei a Domino postulabat, memor sententiae Apostolicae, *Quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viae suae, salvabit animam ejus a morte* (Ibid.).

§ 16. Haec posteaquam ita gesta sunt, fama horum ad regem Siebertum velocissime pervenit, statimque suos ad beatum Goarem dirigens legatos, eum ad se accersendum curavit: moxque ut apud se esse cognovit, accitum interrogat super his, quorum ad se esset fama delata, de legatis scilicet Episcopi, et feris quas mulserat, Episcopo quoque ipso et infante, qui praeter tempus esset locutus aetatis. Ad haec cum ille nihil omnino responderet, ne quid de se passim jactare videretur, commotus rex, per obedientiam, quam ipse vir Dei regibus principibusque et sacerdotibus debeat, praecipit, ut super quibus interrogaretur, per ordinem aperiret. Tum demum necessitate compulsus, ex percontante rege quaerit, quae sint, quae a se velit audire. Cum ille de legatis et feris atque Episcopo se quaerere respondisset, sanctus vir petiit, ut ipse rex, quemadmodum res gestas audisset, ediceret. Et ut hoc a rege factum est, et per ordinem, ut rerum gestarum fides ad se pervenisset, explicitum. beatus Goar subjunxit: « Obedientiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies, quam quod ipse dixisti. Nam aliis sic videtur factum, quemadmodum tibi relatum est.» Tum rex admiratione repletus, coepit palam omnibus enarrare, quae ipse de viri sancti actibus agnovisset.

§ 17. Cumque haec prosequeretur, universi coeperunt acclamare, dignum esse Goarem, qui, expulso Rustico, Trevirorum Episcopus fieret: non id actum sine ordinatione divina: debere praeesse Ecclesiae eum qui signis et virtutibus vitaeque meritis pastoralis officii dignitatem posset in omnibus adornare. Rex etiam laeto et alacri animo acclamantium voces cupiebat implere. Itaque cum favore eorum qui aderant, sacerdotum et primorum palatii praeceptum, uti episcopatum jam dictae Ecclesiae Goar acciperet. Ille vero, qui non sua quaereret, sed quae aliorum, et qui illud viri sapientis servare sciret: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus* (Eccl. iii): et illud Dominicum: *Cum omnia feceritis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus* (Lucae xvii): moerere et contristari, regisque imperium graviter ferre, meliusque dicere sibi esse mori, quam Episcopi viventis sedem arripere: debere regem in sacerdote divinam considerare sententiam, qua dicitur: *Non est discipulus supra magistrum, neque servus major domino suo* (ex Matth. x); *Et si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Non esse Episcopo negandum poenitentiae locum: omnium

in coelis regem esse, qui de singulis iudicet, a quo ut velit ipse rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticum permittere, ut ex illo suorum actuum veniam sèdulus expetat: non tam esse facile deiciendum officio sacerdotem, quando omnes mortales fragiles simus, et ad peccandum ex carnis infirmitate proclives. Ad haec quae visa sunt, rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neque Episcopo denegare poenitentiam, et consiliis ejus, per quem talia sint patrata miracula, velle in omnibus obedire: neque tamen posse sacerdotum sententiae et iudicio populi contrariare, quin ipsum, ut petatur, ad episcopatum faciat promoveri.

§ 18. Tunc vir sanctissimus ubi obstinate sibi regem vidit obistere, humiliter eum et cum lacrymis petiit, ut copiam sibi cundi ad cellulam propriam faceret, uti secum aliquamdiu liberius tractare, et sic demum illi quod videretur congruum respondere valeret. Id continuo rege permittente, et ut post viginti dies ad se Mediomàtricum urbem, quae nunc Metis vocatur, rediret, praecipiente, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interim agere disponens, quo posset regis declinare propositum. Ut ergo pervenit ad cellam, sese in orationem prosternens, Dominum coepit intente et cum gemitu deprecari, ut se a tanto onere curae pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi, ut secreto et in abditis conscientiae ipsi diebus vitae suae serviret, nec se posse onus, quod rex vellet imponere, sustinere. Cumque in his precibus persistens, semetipsum affligeret, ex voluntate Dei febre valida correptus, aegrotare coepit, et longo corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accedit, et eum habuit exitum, ut quem post viginti dierum excursus visurum se rex aestimaverat, nec in septem annorum spatio videret: atque eo modo circa famulum suum divina providentia egit, ut et instantiam regis ad episcopatum se cupientis promovere declinaret, et quod Episcopo pollicitus fuerat, septem scilicet annorum pro eo supplicationem, licet in infirmitate positus, adimpleret. Nam cum omni vitae suae tempore, tum maxime illis septem annis orationi vacavit, orans, sicut Apostolus praecipit, pro omnibus hominibus, pro regibus et omnibus qui in sublimitate erant, ut quietam et tranquillam vitam agerent, in omni pietate et castitate.

§ 19. Iisdem autem annis septem exactis, sine cessatione lacrymas fundebat, et assidue Dominum precabatur, memor ejus sententiae, quoniam *qui seminant in lacrymis, in gaudio metent* (Ps. 125): et sciens finem vitae suae non multum abesse, cupiebat dissolvi et esse cum Christo. Itaque postquam annorum septem spatium evolutum erat, Sigeberto regi in mentem venit, quid super sancto Gôare tam sibi, quam populo et proceribus palatii placuisset, atque evestigio legatis ad illum missis orat, uti ad se venire debeat. Sed vir Dei spiritu plenus, qui sciret

dissolutionem sibi corporis imminere, legatis prophetica voce respondit: «Dicite, o filioli, domino vestro, quoniam faciem meam non est in praesenti vita visurus, nisi forte velit ad cellulam nostram ipse venire: quoniam infirmitate gravissima comprehensus, nusquam progredi valeo: quamquam haec divinae pietatis flagella longesunt meis meritis leviora.» Haec cum legati ad regem responsa pertulissent, contristatus ille dicere coepit, non esse se dignum talem habere doctorem, neque plebem, quae tantum mereretur possidere pontificem. Misit tamen adhuc alios, per quos petiit obnixè, ut neque ad praesentiam suam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti magnopere principi denegaret. Qui ut venerunt, servum Christi multo validius febre laborantem et prolixius aegrotantem, atque in Dei laudibus jugiter persistentem invenerunt. Quibus apud se positus vir sanctissimus ait: «Nolite, o filioli, aut vosipsos, aut regem vestrum ulterius fatigare: quoniam certum habeo, et ita ex pietate superna confido, me neque extra spatium loci istius amplius egressurum, neque ullam evectionem aliam, quam ad sepulturam propriam subiturum.» Ita in proposito permanens fixus, in Dei laudibus et oratione durabat. Tum illi, qui missi ad eum venerant, quid sibi per ipsos ab rege vellet impetrari, percontabantur: quibus ille respondit: «Petitio mea sola haec est, ut si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum et causam retributionis aeternae sibi in regno coelorum acquirat, et cum extremus mihi in hac vita dies et debitus finis advenerit, auctoritate sua et imperio, ad me Agrippinum et Eusebium sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturae mandare.»

§ 20. Hoc accepto responso, ad regem, qui missi fuerant, revertuntur; verba sacerdotis et preces ex ordine referentes. Ea rex ut cognovit, graviter commotus ingemuit, faciesque ejus immutata est, quoniam tantum virum cito amissurum se videbat: moxque suprascriptos ad se sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius jubet, mandans ut quae ille praeciperet, cum omni diligentia et studio adimplerent. Itaque post illos, quos memoravimus supra, septem annos, triennio et tribus mensibus in infirmitate et Dei laudibus exactis, vir beatissimus plenus dierum et operibus bonis actibusque justitiae consummatus, positus coram supradictis sacerdotibus, et compluribus aliis bonis et honestis hominibus, in cellula sua, in qua multos annos Deo serviens egerat, decessit pridie Nonas Julii, relinquens corpore seculum, cujus voluptates et desideria olim pro amore patriae supernae reliquerat, et ad eum, quem incessanter concupierat, regem Christum, felicitatemque coelestis vitae perveniens, futurus ibi sine fine possessor aeternorum bonorum, qui hic bona, quae putantur, praesentis temporis, cum potuerit, noluit possidere: et habiturus cum Christo domum non

manufactam, aeternam in coelis, cui in suis membris domum suam pauperem et terrenam fecerat frequenter hospitium. Ejus jam exanime corpus Agrippinus et Eusebius alique qui aderant sacerdotes et nobiles viri, cum summo honore et reverentia curaverunt, atque in eodem loco et ecclesia, quam ipse construxerat, sepulturae mandarunt.

§ 21. Haec habui de vita sancti viri Gôaris, quae scripturae mandarem, accepta ex vetustis et perantiquis exemplaribus. Quorum in rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis, quae eruditos non parum offendere poterat, simplicitatem corrigere studui: optans et meipsum et omnes qui haec lecturi sunt, tanti viri intercessionem et meritis apud divinam semper adjuvari clementiam: qui ex infirmitate carnis humanae et conditione mortalis vitae multa quotidie contra leges divinas agimus, ejus, qui quoad vixit, integre legi Christi servivit, interventu et peccatorum pondere sublevari, et ad bene vivendum merear adjuvari, praestante Domino nostro Jesu Christo.

DE TRANSLATIONE ET MIRACULIS

SANCTI GOARIS

EODEM WANDELBERTO AUCTORE

§ 1. In his describendis fidem eorum qui haec mihi retulere, plenissime subsequens, ea tantummodo comprehensam, quae vel praesentes se ipsi vidisse, vel ab eis, qui viderint, accepisse confirmant: quamquam ea quoque tot sint ac tanta, ut si omnia literis tradere cupiam, modum me videam justî voluminis excessurum. Unde aestimare facile possumus, quanta illa fuerint, quae per longa retro temporum spatia geri meritis ejus viri et virtute potuerint, cum in tantam excreverint quantitatem, quae ab annis plus minus sex et septuaginta, gesta, et ad nostram notitiam perlata noscuntur. Neque enim credibile est, sancti viri merita in exhibitione miraculorum nostris primum diebus coepisse clarescere, et non etiam priori tempore eadem, quae nunc conferuntur credentibus et devotis, per illum beneficia esse collata, tametsi qui ea posteris scripto traderent, defuere. Id etiam cunctos, in quorum haec manus venient, scire velim, me in horum assertionem non quibuslibet fidem accommodasse, sed viris fide omnino dignis, praecipueque Herrado, monacho atque presbytero, et Theodado Cellae sancti Gôaris clerico, qui et aevo maturiores essent, et a puero circa locum ipsum diversati fuissent.

§ 2. Sed ut ad narrationem veniam, Cella S. Gôaris post multos, quam ipse decesserat, annos, cum in ea jam et Clerici, qui

divina officia agerent, alendi stipendiis ecclesiae haberentur, et populi frequentia major in dies excresceret, venerabili Assuero primo Prumensis monasterii Abbate, est commissa: ut ejus studio et locus melioraretur, et qui in ipso degerent Clerici, in religionis cultu et studio docerentur. Quam ille susceptam omnino excolere ac nobilitate desiderans, basilicam supra corpus viri sancti aedificare coepit, quae et amplitudine sui populo reficiendo sufficeret, et decore congruentior meritis beati Confessoris existeret. Quippe prius ibi duae ecclesiae, non multo a se spatio distantes, erant: quarum quae situ minor erat, corpus venerabile in terrae sinu continere credebatur: sed locus ipse sepulcri incertus hominibus erat. Eâ in sui integritate relicta, fundamentis per circuitum jactis, hanc, quae nunc usque manet, suprascriptus Abbas construxit: nec prior est ante diruta, quam omne praesentis aedificium compleretur. Quo in tempore rem miram, qui bene noverunt, provenisse testantur, quod donec est aedificata basilica omnis, nihil aquae penitus ex imbribus, tametsi copiosissimis, in omne loci spatium sit delapsum: sed cum forte pluviae fierent, ad medium Rheni spatium et cacumen montis per circuitum pluvia decedens, reliquum, quod intererat, intactum penitus relinquebat. Ita divino miraculo palam fiebat, quam gratum illud aedificii opus superno respectui foret, cujus instantiam imbres aliquatenus impedire prohibebantur.

§ 3. Perfecta basilicâ Lullus Archiepiscopus in antiqua aede suos fodere praecepit, uti repertae reliquiae venerabiles, levare transportarique deberent. Sed cum omne solum ejus defossum pertentatumque esset, nec tamen ejus qui quaerebatur thesauri aliquod repertum indicium; turbatus Episcopus, ex Abbate quaerit, si in loco aliqui, qui Deo servirent, Clerici haberentur. Cum ille sex esse tantummodo respondisset, eos ad se pontifex accitos hortatur, uti pro inveniendis Patroni sui corpore divinae misericordiae supplicarent, alios, qui aderant, in sua propter tempus se recipere mandans, ipse cum Abbate et coëpiscopis ad convivandum abscessit. Tum qui remanserant Clerici, sollicite Christum rogare coeperunt, ut ubinam venerandae reliquiae conditae latèrent, reperire valerent. Erat inter alios quidam Madalbertus nomine clericus, manu dextra gressuque debilis. Is correpto ligone simpliciter: Nunc, inquit, si Deus volet, ubi dominus meus situs sit, palam erit. Confestimque extra spatium illius antiquae aedis progressus, et non longe ab orientali ejus pariete terram ligone percutiens, laterem ictu levavit. Quo levato, et modico foramine patefacto, manum debilem adhibuit, et holosericam vestem, qua infra septum, lateritio pariete structum, sarcophagus corporis tegebatur, comprehensam traxit, moxque manus, antehac debilis, sanitati est restituta.

§ 4. Itaque festine detecto sarcophago, et ad rem novam

signorum commotione, Episcopis et populo convocatis, omnibusque, qui aderant, Deo laudes et gratias referentibus, corpus viri sancti intra sarcophagum in locello plumbeo repertum est: quod ilico levatum, atque in feretro compositum, ex eo loco ad oratorium beatae Mariae, quod ex antiquo in vicino situm erat, sublatum est, referendum paulo post, spectante populo, in aedis novae locum, ei recipiendo paratum. Visum deinde Episcopis est, ut quoniam propter angustias loci (nam ex altera parte Rheno flumine, ex altera monte altissimo cingitur) vulgus omne in unum coire non poterat, in longum circa radices montis diffunderetur, et ita reliquiae venerandae, propter frequentiam et desiderium multitudinis paulo longius exportatae, per superiorem viam, quae circa radices montis deducitur, in ecclesiam novam revocarentur. Hoc probato consilio, cum levare feretrum Episcopi voluissent ita est praegravatum, ut moveri omnino non posset.

§ 5. Hinc omnibus suspensis diutissime et haerentibus, Archiepiscopus Deo, ut post claruit, inspiratus, alloquitur plebem, beatum Goarem, quoad vixerit, inanem gloriam mundi, plaususque hominum et favores, ut rem fragilem et caducam, amore bonorum perennium contempsisse, eaque nihilo minus eum post obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus simpliciter et cum humili devotione levatum, ab ipsa ecclesia in novam domum, per illud quod intererat spatii, reportari, neque ad vulgi favorem longius, ut statuerant, circumduci. Vix pontifex verba finierat, et motum continuo feretrum tanta facilitate levatum est, ac si oneris aliquid habuisset numquam, relataeque in aedem novam per Episcopos et Abbatem reliquiae venerabiles, in eo, quo nunc coluntur, loco cum summo honore et reverentia sunt conditae. Denique pallium, quod super sarcophagum repertum supra diximus, hodieque supra altare ecclesiae incorruptum perseverat: sic per longioris aevi tempora vestis illa integra manet, cujus apud Deum merita semper indefecta perdurant. Consummata in omni opere suo basilicâ, coeperunt miracula ibi beneficiaque divina subinde cumulari: de quibus hinc aliqua, si possim, tentabo perstringere, quid sub quo gestum fuerit Abbate, ordine servato, commemorans.

§ 6. Assueri, qui primus coenobio Prumiae praefuit, tempore accidit, ut assolet, ex terrae sterilitate minorem in Gallicis regionibus vini copiam provenisse. Jamque novae vindemiae tempora propinquabant, et Clericis in Cella viri Dei degentibus una solummodo vini cupa supererat. Ea cum coepisset expendi, et quotidie cum iisdem Clericis, tum hospitibus, quorum ibi frequentia non minima semper existit, ex ea pocula praeberentur, spatio novem sive octo dierum transacto, cum vix media ejus parte vel tertia vinum contineri putaretur, repente in ea ad summum usque repertum est excrevisse, ut subjacens quoque

pavimentum vino excrescente fuerit madefactum ; et merito, quoniam vir beatus hospitalitatem proprie et sincere, quoad vixit, exercuit, actum est, ne vel ipsi servientibus, vel hospitibus, qui supervenirent, unde vinum ministraretur, deesset. Et ut miraculum simile subdam, quodam tempore cum cellerarius loci, nomine Hordwinus, imminente jam noctis quiete, vinum de cupa quadam hausisset, casu contigit, ut cupae cuniculum, aliud forte meditans, infirme clauderet, et abiret. Cumque sequenti die regressus, ad eandem cupam venisset, cuniculum quidem apertum invenit, et ante illum ductam aranei telam : sed ita vinum in cupa steterat, ut ne unius quidem guttae de ea lapsae indicium in pavimento reperiri valeret.

§ 7. Sub eodem Assuero quidam major regiae villae, non longe positae, Frecholfus nomine, mente captus cum esset, a suis ad venerandam memoriam deductus, mentis sanitatem recepit. Tum Waltharius quidam, homo secundum seculum nobilis, qui nunc usque superest, cum vexationem gravissimam pateretur, et indubie spiritu daemonico ageretur, insutus corio, ad venerabilem tumultum est deportatus. Ubi cum aliquamdiu jacuisset, protensis manibus seipsum suaeque omnia sancto Gôari magnae vocis professione subiecit, et optimam insuper vineam dedit, quae nunc usque in ejusdem Cellae possessione perdurat, continuoque ea quam diutissime passus fuerat amentiam caruit. Is hodieque, licet in libertate propria maneat, et interdum avaritiae aestu succensus, ut a multis incusatur, aliena quoque diripiat : servum se tamen S. Gôaris, ab eo sanatum esse, voce liberrima protestatur.

§ 8. Ejusdem Waltharii patruus, nomine Reginarius, homo licet nobilis, moribus tamen et actu crudelitati atque avaritiae subditus, cum locum sanctum sperneret, et omnes Romanae nationis ac linguae homines ita quodam gentilitio odio execraretur, ut ne videre quidem eorum aliquem aequanimiter vellet, ac si quos forte ex eadem familia comprehendere potuisset, crudeliter nonnumquam afficeret : cumque eodem stulto odio et animo barbaro venerabilem Assuerum, ejusque nonnullos monachos detestaretur, casu ipso Abbate in Cella degente, per locum coactus est itineris necessitate transire : et cum jam ecclesiae propinquasset, rogat servum, qui comitabatur, ut si possit, ea se viâ ducat, qua conspectum basilicae Gôaris, atque Assueri Abbatis et ejus comitum praesentiam valeat declinare. Tanta enim ejus animum innata ex feritate barbarica stoliditas apprehenderat, ut ne in transitu quidem bonos viros ac nobiles, libenter aspicere posset. Promittit servus se posse, quod petebatur, implere. Ut igitur itineris aliquantulum confecerunt, et ad ipsum monasterii basilicaeque locum perventum est, monet servus dominum, si conspectus eorum, quos horreat, vitare velit, brevissimo tempore pallio caput operiat. Ille cum evestigio quod monebatur implesset, et extra

loci spatium processisset: Modo, inquit servus, retro cave ne respicias; nam non aliter eorum, quos ut posses declinare petisti, conspicias neminem. Vix ea servus impleverat, confestimque et sub eodem pene momento praedictum Reginarium ventris apprehendit effusio: nec magna morâ secuta, post paucissimos dies vitam finivit. Ita qui stultissimo, immo superbissimo animo, loci venerandi virorumque bonorum conspectus horruerat, justo Dei judicio, et luce mortalibus communiter attributa, et vitâ caruit.

§ 9. Cum ad festivitatem beati Goaris quodam anno ex monasterio Prumia Assuerus Abbas venisset, unâque ex monachis nonnulli, accidit ut propter Rheni fluminis inundationem, pisces, qui Abbati et fratribus possent ministrari, deessent. Cumque jam ipse solemnitatis dies illuxisset, et ante ecclesiam mane pauci de fratribus residerent, Ansegilus quidam bonae vitae, per jocum ait: O beate Goar, ecce quam bonus es mercedis recompensator. Nos tibi servimus, et in vigiliis atque psalmodia, tuae festivitatis gratiâ, laboramus: hodie ne unum quidem nobis, quo reficiamur, pisciculum praebes. Ut ille verba finierat, in vasis ex vimine salicum ad piscandum paratis, quae nuper a piscatore de quadam arbore in praeripio fluminis suspensa, exescente postea flumine, in aqua remanserant, duo non modici pisces, quos vulgo selûros dicimus, reperti sunt, atque in praesentia fratrum eo quo consederant loco delati. Hoc autem pisce causâ infirmitatis Abbas non utebatur. Tum ille, qui et prius: Pro nobis, inquit, nunc bene egisti, pisces nostrae refectioni providens: sed illum senem Abbatem tum negligere non debebis. Non enim his ille poterit uti. Haec monachus, et modico tempore lapso, cum a molendino farinam naviculâ pistor deveheret, piscis, quem lucium vocamus, navim saltu ingressus, comprehensus est a pistore, et in consessu monachorum (necdum quippe de loco surrexerant) expositus. Nunc, inquit monachus, munus beate Goar implesti, cum et nobis, et seni tuo alimenta congrua providisti. Res mira: ludentis potius, quam rogantis, voces tam facile exauditas.

§ 10. Sed haec meritis beati confessoris non sunt dissimilia, quoniam qui in carne vivens, indigentibus sua pro Christo tribuerat, et hospitum refectionem gratam semper habuerat, merito post obitum quoque potuit sibi servientibus talia procurare. Nam quantum apud divina judicia meritum habeat virtus hospitalitatis, quam vir beatus singulariter dum vixit excoluit, quantumque reverentiae loco illi, in quo beata ejus membra quiescunt, sit omni tempore dependendum, testantur ea quae vel frequentantes illum divino beneficio consequuntur, vel negligentes et aliqua dissimulatione praetereuntes, divino nihilominus judicio patiuntur. Quod ipsum manifestius exempla subjecta monstrabunt. Comes quidam, nomine Heriwinus, cum per locum transiens declinasset, et licet a suis ut oraret admonitus, pro

festinantia itineris distulisset, non longe profectus, de equo cecidit, gravissimoque lapsu contritus, ad ecclesiam suorum manibus reportatur: ibi decumbens, apud memoriam venerandam, sanitatis est beneficium assecutus. Eodem modo Abbatisa nobilis ex urbe Mediomatricorum Euphemia, cum iter agens, illuc devenisset, nec oratum, ut omnes consueverant, descendisset, paulo post de equo cecidit, et fracto crure, quae sponte noluerat, ad ecclesiam portatur invita, et sanitatem, quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

§ 11. Neque dissimilis meritorum ejus potentia in puniendis monendisque etiam regibus extitit. Nam Carolus excellentissimae memoriae Imperator Augustus, a palatio suo, quod in praeripiis Rheni fluminis ab ipso constructum, *Ingelheim*, dicitur, quodam tempore navigabat, in castellum, quod situm est super confluentem Mosellae et Rheni, descendere, ibique disponens nocte manere, sequentibus cum in singulis navibus filiis Carolo atque Pipino. Cumque ad monasterium sancti confessoris Imperator navigio pervenisset, obvius illi factus Abbas Assuerus, rogat uti ad beatum Goarem exire, et in Cella ejus charitatem, ut verbo usitato loquar, facere debeat. Negat suam praesentiam Imperator, et post se conversus, manu cognomini filio annuit, ut navim ad ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito tetendit itinere. Egresso ad terram Augusti filio, alter ejus filius Pipinus, qui post fratrem navi veniebat, putans patris esse navim, quam litori videret appulsam, egressus et ipse est, fratrique nesciens in ecclesia sociatus. Ibi quod inter eos graves aliquamdiu similitates et inimicitiae fuerant, inspirante superna clementiâ, et opitulante confessoris sanctissimi merito, in fraternam concordiam et foedus amicitiae coierunt. Cibo deinde potuque sumpto, alacres et laeti ad locum supra nominatum, quem cum patre petere coeperant, omnibus suis incolumibus pervenerunt.

§ 12. Imperator vero, qui filiis egressis, solus cum suis in navi remanserat, cum ad praedictum locum tendere vellet, coorta repente densissima nube, et nebulis tenebrosissimis subsecutis, ita in flumine deerravit, ut neque ipse, neque comitum ejus quispiam, sed neque navis gubernator, quo tenderent, quove navim agerent, ullatenus scire vel videre valerent. Sic per reliquum quod supererat diei in pelago fatigati, vix postquam suam culpam Imperator agnoscere, et beato Goari supplicare coepit, multa jam die, et ingruente nocte, in continentem egressi sunt, tribus tamen aut paulo amplius a loco, in quem proposuerat egredi, millibus, ubi et ea manere nocte non sine rerum necessarium inopia compulsus est Imperator: factoque die, publice testatus est sui esse peccati et meriti, quod periclitatus in flumine, quod a commoditate itineris et apparatu regiae mansionis sit longissime disparatus: nec frustra sibi haec accidisse, sed beatum Goarem

poenas pro contemptu meritas repetisse, seque supplicia expendisse merentem: vovère se et firmissime polliceri, numquam locum viri sanctissimi, ulla, quamvis magna, itineris festinantia, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse, de iis qui se negligendum putaverint, expetere quam voluerit ultionem. His votis, ad Cellam viginti libras argenti et pallia holoserica duo misit: nec deinceps omni vità sua, quod voverat, aliqua ex causa neglexit. Denique is, qui tum regiae navis gubernator fuit, nuncusque superest, rei quae gestae indubitabile testimonium perhibet.

§ 13. Per idem tempus accidit Rheni fluminis aquam nimio frigore congelascere, ita ut incessus quoque quorumlibet animalium et vehiculorum ferre valeret: eratque quidam regiae villae colonus, cujus vinea haud procul a monasterio vineis beati Gôaris cohaerebat. Hac ille occasione solebat interdum particulas aliquas earundem praeripere vinearum, et suae fraude humani ingenii sociare. Is cum die quadam super glaciem fluminis ambularet, et ad ejus medium prope venisset, repente in multiplices partes per latissimum fluminis spatium glacies est resoluta, atque ille glaciei fractae superincumbens, secundum flumen ferri tremens et anxius coepit. Erat res summi periculi et desperationis extremæ, hominem vi fluminis rapidissimi ac latissimi fragmento glaciei tenuissimæ ferri, nec esse remedii quicquam, quoniam illi quemadmodum humano auxilio subveniri posset, erat omnino nihil. Tum ille, cui evadendi periculum nec spes ulla, nec aliquod consilium superesset, divinae solummodo misericordiae supplicare, et beati coepit Gôaris merita in sui liberationem exposcere, magnisque vocibus veniam et auxilium flagitare. Ad ultimum cum salutem penitus desperasset, eductam manicam de manu projecit, respiciensque basilicam, vineam suam sancti viri dominio tradidit. Nec mora, acta virtute divina glacies, instar naviculæ ad litus evexit hominem, et incolumem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus supra, ecclesiae mancipavit. Sic beati confessoris meritum hominem et pro culpa, quemadmodum oportuit, castigavit, et anxium de periculo mirabiliter eripuit.

§ 14. Accidit aliquando ex pluviarum copia subito rivulum, quem Wocaram nominari diximus, adeo exundasse, ut in magnam molem exurgens, obvia quæque non sine periculo et damno multorum eruerit: quippe cum exundare primo coepisset, incertum quo obstaculo a cursu suo prohibitus, descendentibus ex concavitate montium aquis, intantum excrevit, ut ad ultimum ruptis obicibus profluens, etiam grandes et firmissimas domos a fundamentis erutas, in Rhenum vi sua dejecerit. Quo in tempore res miraculo digna provenit. Nam in quadam earum, quæ erutæ sunt, domorum, turricula, de qua signa pendèrent, stabat exstructa: quæ cum multo infirmioris esset structuræ, quam domus

ipsa, in qua parabatur, et aquis supervenientibus ad medium ferme cursus impetum esset obvia facta, penitus tamen illaesa duravit. Quodque majoris miraculi fuit, domus, in qua stabat, integris compactisque inter se parietibus èruta, neque secum illam trahere potuit, et qua eam sui aperturâ et solutione transierit, nullus hominum deinceps scire vel deprehendere valuit.

§ 15. Mulier quaedam de natione Scotorum, nomine Brigida, debilis gressu, a parentibus suis et civibus, ab Urbe redeuntibus, aegra ibi relicta est: et cum aliquantulum ibi tempus transeisset, sub die solemnitatis annuae, astante plebis multitudine, sanata est et erecta. Item Hadelbodi cujusdam noti hominis ancilla quae et caeca esset et muta, ad memoriam venerandam, populo teste, sanata est. Sed cum his agnitis dominus, qui infirmam miserat, ad suum servitium jam incolumem revocasset, mox in illam prior debilitas rediit. Coactus itaque evidenti miraculo ejus dominus, manumissam ad locum reverti fecit. Nec multo post sanitas, quae collata ante fuerat, sed temeritate hominis praepedita, correcto domino, ancillae est restituta, quae et reliquum vitae suae in eodem loco peregit. Denique adhuc ibi soror ejus degit, et certissima rei gestae testis assistit.

§ 16. Quodam item tempore, praesente eodem Abbate cum populo, quaedam ex ancillis monasterii filium parvulum, qui ab ortu caecus manebat et mutus, ad ecclesiam deportavit. Quam ut est puer ingressus, continuo cum matre loqui, et basilicae picturas ei digito coepit ostendere. Mirata mater rem, sed propter repentinum eventum insperati miraculi, non est ausa publice, quod viderat, confiteri. Quae mox ut est domum regressa cum parvulo, confestim in illum debilitas pristina rediit, ut palam fieret, non debuisse matrem, quod divino sibi beneficio collatum esset, silentio premere. Itaque causam illam pertractans, culpamque intelligens, arreptum festine filium ad ecclesiam retulit, et rem omnem, ut se haberet, Abbati et populo patefecit. Nec dilatum est diu beneficium, cui ad horam fuerat impedimento timiditas matris: sed ut illa finem narrandi fecit, incolumitatem ilico puer obtinuit.

§ 17. Sed ut ea nunc quoque commemorem, quibus palam fiat, qui beati viri meritum et reverentiam contemnere aliquatenus praesumpserunt, quemadmodum vel emendati sint, vel puniti, quodam tempore cum per Rhenum flumen quidam figuli ollas pretio distrahendas in navicula veherent, accidit una cum illis foeminam quamdam fidelem cum parvulo filio adverso flumine navigare. Cumque ad monasterium ventum esset, rogat mulier comites, uti aut omnes oratum in ecclesiam pergant, aut si id nolint, appulsa litori naviculâ, se in continentem exponant, paulumque in loco certo sustineant, donec possit ipsa ab oratione reverti. Egressa igitur sola, pergit oratum, relicto in navi

cum comitibus filio admodum parvulo. Illi deducta in locum superiorem navi, cum eam aliquamdiu sustinuissent, moras ejus non ferentes, abducta navi, iter propositum persequuntur. Sed ultio divina mox consecuta est, qua manifestum fieret, non debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel fidem sustinendi moras ejus praesertim breves contemnere. Nam cum adverso flumine navim agentes, contra eum locum venissent, ubi ex latentium sub aqua saxorum voragine et undarum collisione rapidissima, gravia saepe navigantes discrimina patiuntur, qui locus in flumine ab ecclesia beati Goaris passibus fere centum, aut paulo longius abest, rapta submersaque naviculâ perierunt. Sed inutilis esse non potuit devotae mulieris oratio, cujus etsi comites aqua submersit, filium tamen divina virtute salvatum, et merito sancti protectum nequaquam perdere valuit. Quippe illa ut ab oratione rediens ollas super aquam ferri conspexit, intellexit quod erat, sociosque navimque perisse, sollicitaque pro filio, quem una perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illacque circumtulit: sed repente videt undarum dorso sublatum parvulum, ripae fluminis propinquare. Tantaque fuit miraculi claritas, ut infantem mater excipiens, invenerit eum a medio corpusculi aquae superextantem litora attingisse: quod nec virorum quidem ullus aliquando natandi peritiâ et viribus corporis potuit obtinere.

§ 18. Negotiator quidam, Badoart dictus, cum Rhenum navi ascenderet, unus servorum, qui illum forte offenderat, supplicium metuens, de navi prosiliit, et concitus ad ecclesiam fugit. Tum ille fugitivum secutus, ab ecclesia trahere coepit, prohibente fieri et nomine beati Goaris rogante simul et comminante monacho Herirardo, qui praesens forte residebat, quo haec ipsa referente cognovi. Sed negotiator furore succensus, cum monachum rogantem aequè minantemque contemneret, pro foribus ecclesiae ad contemptus augmentum, tractum ab altari servum cecidit. Nec multum spatii intercessit, et ut cujus arbitrio paruisset, quemve contempsisset agnosceret, immundo spiritui traditus, brevi vitam nimis cruciatibus extortam finivit.

§ 19. Item Humfridi cujusdam clerici Ecclesiae servus, cum pro culpa in dominum commissa, a tergo vinctus brachia traheretur, et supplicia, quae sibi inferenda sciret, animo perhorresceret, quoniam aliter domini praesentiam subterfugere non valebat, ecclesiam respexit, et ad eam se cum prece tacitus inclinavit. Res digna miraculo; confestim vincula, quibus ligatus ducebatur, dicto citius laxata sunt et soluta, exutusque vinculis servus, ad ecclesiam sese proripuit, nec repetitus a domino, offensam suppliciumque vitavit. Tantum apud omnipotentem Deum supplicatio, tacite viro sancto fusa, convaluit, nec passus est Christus eum manere ligatum, qui in necessitate animo ad sancti altaris

auxilium confugisset: ut hinc quoque daretur intelligi, quantum intercessio illius ad animarum solvenda vincula praevaleret, cujus invocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissolvisset.

§ 20. Quodam tempore Abbate Tancrado in Cella posito, Maximinus monasterii S. Gereonis, quod apud urbem Agrippinam quae nunc Colonia dicitur, situm est, Abbas a provincia Vangionum ex vindemiis cum onusta vino navi et non paucis comitibus descendebat. Qui cum jam S. Gôaris monasterio propinquasset, suadetur a sociis, uti appulsa in continentem navi, oratum ad S. Gôarem ascendat. Ille moras sibi non necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionem: sic dehortatis comitibus, propositum iter persequitur: sed non impune illum ultio divina transire permisit. Quippe ut in conspectum Cellae navis acta pervenit, repente ex maxima sui parte demersa, lapsisque in aquam quae gestaverat vasis, praesentis jacturae et periculi metum cunctis incussit. Clamare omnes et auxilium lacrymabiliter implorare: coepitque culpam Abbas confiteri, et S. Gôaris meritum exorare. Rem Abbas Tancradus ex loco superiori conspiciens, et quanto in periculo versarentur cuncti considerans, suos evestigio mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuo naves, et subsidium, modis quibus erat possibile, ministratur. Ita cum Abbatis auxilio et sudore multorum, tum maxime beati Gôaris opitulatione recuperata navi, vasisque receptis et opibus, incolumis ad litus Abbas progreditur. Egressi navi, oratum festinant, persuasum sibi perenniter affirmant, ne locum, tanti viri meritis insignem, facile unquam sine supplicationis munere transeundum existiment.

§ 21. Consimili prope eventu cum quidam ex Frisonum gente negotiator navim circa ripam ulteriorem ageret, neque litori, in quo monasterium situm est, propinquare disponderet, ubi ad scopulos illos, de quibus supra diximus, navis acta pervenit, subito rapta et in gurgitem undarum violentiâ tracta, praesenti cunctos discrimine perculit. Sed cum dominus navis, S. Gôaris saepe nomen et meritum iterans, subsidium expetisset, in portum continuo navis illaesa devehitur. Ille ut continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestem holosericam venerandae memoriae tribuit. Quae etiam vestis postea, ab eo qui haec mihi retulit Theodrado clerico, ad Prumiam monasterium est delata.

§ 22. Imperator Ludovicus, cum dolore pedum vehementissimo laboraret, atque ex palatio suo, quod in litore fluminis Rheni situm, *Ingelheim* supra diximus appellari, evectione navali descenderet, oratum ad S. Gôarem exiit, vix in terram pedem prae dolore nimio ponere valens, et sustentantium magis, quam suis gressibus nitens. Cumque in ecclesiam pervenisset, ante memoriam venerandam humilime se ac devote deposuit, et in terra stratus, diutius peroravit. Ubi vero surrexit, ad Abbatem et

clarissimum virum Gerungum, olim palatii aedilem, nunc monachum, conversus : Deo, inquit, gratias : nunc meritis S. Goaris levamen mihi datum persentio, neque eo jam, cum quo huc veni, dolore laboro. Sic a memoria * regressus, laetus et alacer diem totum duxit. Haec ipso Abbate, qui coram adfuit, referente cognovi : quamquam nec ego ipse multum abfuerim, qui pridie ejus diei Imperatorem praedicto dolore gravissime laborantem, in palatio viderim. Sed huic rei gestae aliam, tempore paulo superiorem, subjiciam : Mulierem Scoticae nationis cives, ab Urbe redeuntes, aegram et gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postquam sex in loco menses egit, sub die solemnitatis annuae, quae agitur pridie Nonas Julii, inter vespertinos Psalmos, gressus sanitatem recepit.

§ 23. Superiori anno, post ea quae de Imperatore retulimus, accidit ut quidam ex rusticis filium parvulum daemone plenum, ad ecclesiam cum fletu et supplicatione deferret. Quem cum ante memoriam flens et ejulans multis praesentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde mihi nunc filium meum, et pulso, qui vexat eum, daemone, sana : egoque tibi pro munere apim unam (sic enim vocare rustici examen apum consueverunt) huc protinus adferam. Non inanis fuit simplex haec hominis rustici postulatio, sed continuo sanatum integerrime parvulum laetus et gaudens pater domum revexit. Denique examen apum, ut pollicitus fuerat, obtulit, hodieque in hortis ecclesiae permanet. Haec cum saepedicto Theodrado, tum Heckeboldo, ipsius loci Praeposito, viro sane docto atque veraci, narrante cognovi. Et anno praeterito in die sanctissimo Paschae, cum Praepositus Heckeboldus sub ipso lucis exortu Missas agere vellet, itemque hoc eodem anno, quo ista conscripsimus, cum idem in Quadragesima Missas ageret, et lumen ecclesiae deesse quereretur, custosque deposita lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret, subito, cernentibus multis, sponte in lampade lumen accensum enituit. Quod ibi crebro factum, plures viri fideles, qui interfuisse, testantur.

§ 24. Sed ut haec miracula rerum nuperrime gestarum narratione depraesenti concludam, sub idem tempus, quo his describendis manum imposui, necdum libello edito, cum ad annuam beatae depositionis solemnitatem magna undecumque, ita uti solet, hominum multitudo conflueret, nota ex vicino mulier advenit cum filio fere septenni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdusque permanens, infelici genitrici novos quotidie luctus et dolores adferret. Hunc mater, devota fide, cum inter nocturnas vigilias coram sepulcro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorum Matutinorum cum Canticum Evangelii clerus ecclesiae caneret, infantulus lento annisu repente surrexit, ac pedibus,

* Scilicet sacra aede sepulcri S. Viri.

quos usque ad id temporis numquam terrae fixerat, adstans, matrem clamore iterato vocavit. Flens prae gaudio continuo mater accurrit, et filium, quem tot pressum incommodis deposuerat, ambulanti simul et loquentem audientemque recepit. Neque fuit Christo difficile, pro sui merito Confessoris, uno eodemque tempore et possibilitatem loquendi puero et scientiam, quam majores audiendo numquam didicerat, dare: cum sit ipse sapientia Dei, quae aperit ora mutorum, et linguas infantium disertas facit. Tum vero omnium, qui aderant, mentes tanti replet stupor miraculi, tota in laudem Christi conclamat ecclesia, et unius infantuli salus miraculi, multorum ad fidem corda succendit. Eodemque die, cum Missarum solennia populus spectaret, et divina a sacerdote mysteria agerentur, puella eadem prope, qua praedictus infans, aetate, diu caeca, quae tum a parentibus fideliter fuisset illata, amissum lumen recepit. Ita gemino miraculo sub uno die et sancti viri meritum palam cunctis enituit, et praesentium fides, ut Christi clementia non desit invocantibus ubique praesens, agnovit. Et ecce decursa, quae de miraculis viri sancti scribenda susceperam *.

VITA ET MARTYRIUM S. GODOLEVAE

AUCTORE DROGONE MONACHO GESTELL. DEIN EPISCOPO TARVANENSI
SED DITIONEM LAURENTIUS SURIUS FERE TOTAM MUTAVIT.

Interfecta anno 1070 — E Gallia.

§ 1. Beata Godoleva in Boloniensi territorio **, pago, qui *Loddefort* dicitur, patre Wifrido, matre Ogina, honestis et honoratis parentibus orta est: quam tamen generis nobilitatem moribus et vitae sanctimoniâ praeclare ipsa illustravit. In ipsis enim primae aetatis florentibus annis jam maturos prae se mores tulit, adeo ut omni honestate et sanctitate praedita videretur. Porro vero praeter egregias animi dotes, fuit etiam insigni formae elegantia et corporis pulchritudine. Neque vero absque divinae providentiae moderamine id evenisse putandum est, quod Godolevae nomen accepit. Godoleva enim Latine redditur, *Deo chara* ***. Cum jam autem pueritiae metas excessisset, et justum attigisset aetatis robur, a multis cupide expetita est in conjugem. In iis erat Flander quidam, Bertulphus nomine, qui ejus incensus

* Nonnulla, brevitatis ergo, abrasimus, quae ejusdem ac alia pleraque sunt generis, iisdemque propemodum praeclara rerum adjunctis.

** Boloniensis ager (*Boulogne*) Artesiae (*Artois*) finitimus est in Gallia Septentrionali.

*** Aequae Dei amicam ac Deum amantem, quod est ex Graeco *Theophilam*, sonat Teutonicum nomen *Godoleva*, gall. *Godolève*, communiori vulgari *Godelène*.

amore, parentibus ejus animi sui aestus exponit, eamque sibi desponderi summopere orat. Erat vero is genere insignis et opibus pollens. Itaque Godoleva illi desponsata est. Etsi vero nobilissimis ille esset natalibus conspicuus, at moribus tamen, quemadmodum infra dicturi sumus, Godolevae minime congruebat. Permisit autem, ut equidem reor, omnipotens Deus dilectam suam homini tam impio sociari, ut et in illo amirandae patientiae suae ederet certissima documenta, et innocentis Godolevae probaretur simplicitas: quandòquidem *diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum* (Rom. viii).

§ 2. Cum igitur eam Bertulphus ad suas traduxisset aedes, fraude maligni hostis id agente, coepit duci poenitentiam, quod eam sibi sponsam optasset. Acerrimo igitur odio illam persecutus est, ita ut odium vinceret amorem quo prius arserat. Ei vero odio etiam fomenta suggerebat mater, dicens ei: Cur voluisti cornicem ex aliena regione huc adducere? Non erant in patrio solo permultae, quas expeteres? His nimirum exercebatur Christi ancilla: sed rectissime ab Apostolo dictum est, *Omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem passuros*: et ut alius habet Scripturae locus (*Ex Prov.*), *Aurum probat ignis, et homines justos caminus tribulationis*. Celebrabantur triduo nuptiae, sed iis sponsus noluit interesse, ne, quam habebat exosam, aspicere, cogeretur. Mater interim cum amicis curabat ea quae nuptiarum solemnitas poscere videbatur, intus saeviens, foris blandiens. Etsi autem propter convivas malevolentiae virus tegere nitebatur, at tamen vultus ipse, qui est animi imago et tacitus quidam sermo mentis, pectoris arcana prodebat. Post triduum Bertulphus domum rediit: moxque spreto conjuge, relicta familiâ et aedibus suis, in paternam commigravit domum. Sponsa igitur Godoleva invisâ sponso, sed Christo chara, domi residet, gubernat familiam, seipsam irreprehensibilem exhibet, semper pudicitiae ita studiosa, ut etiam maledici homines nihil de ea sinistrum vel confingere possent. Et ne torperet otio, desidiâque et segnitie marcêret, jam ducebat fila, jam texebat, tum vero etiam in preces incumberebat. Ut autem compleretur quod Scriptura ait, *Qui sanctus est, sanctificetur adhuc*: et *qui in sordibus est, sordescat adhuc* (*Ex Apoc. xii*): Bertulphus malitiae suae finem non imponens, ut durus et scelestus, atque ex marito saevus latro futurus, in dies in Christi ancillam atrociori odio inflammabatur: communicatoque cum matre sua consilio, vernaculum quemdam ei praefecit, qui ei maligne inserviret, parumque panis, statuta horâ, ei praeberet. Cui etiam severiter interdixit, ne quid praeterea cibi potusve ei impertiret, diras alioqui poenas luiturus.

§ 3. Subjicitur igitur servo suo ancilla Christi, et parère illi cogitur, cui illam aequum erat imperare. Exagitur contumeliis, injuriis, opprobriis, irrisionibus, nec tamen permovetur

impatientiâ, non in querimonias aut murmura prorumpit: sed corde tranquillo mens, sibi bene conscia, fert omnia moderate et placide, tanquam Christum sibi audiat dicentem: *In patientia vestra possidebitis animas vestras* (Lucæ xxi). Gratias agit Deo pro pane ipsi dato, idque animo exultanti: ejusque partem dimidiam cum sale et aqua ipsa sumit, reliquam dat pauperibus, pro ea ipsa paritate quotidie Domino hymnos offerens et cantica laudis. Maledicenti viro non reddit maledicta, immo etiam benedicit, et orat pro se persequentibus et calumniantibus. At neque sic quiescit satan. Bertulphus enim semper illi pro bonis mala rependens, et pro dilectione odium, ut vidit nec duris et molestis rebus eam frangi, nec fame et inediâ confici, sibiipsi factus est gravis, coepitque de ejus nece multa cruento animo agitare. Sed cum non esset nescius nobilissima eam familiâ prognatam, palam ei caedem intentare non erat ausus. Sperans autem fore, ut majoribus affecta molestiis pereat, et impatientiae stimulis percita, in murmurationes pròruat, dimidiam panis hactenus illi attributi portionem jubet subtrahi. Illa vero eam annonae diminutionem sedato animo ferens, tametsi videret difficilime tantilla panis particulâ vitam posse sustentari suam, at nihilo minus id quod semel Deo vovisset, statuit hilariter reddere. Itaque mediam dimidii panis partem elargitur pauperibus, de reliqua vivit ipsa more suo, orans instantius Dominum, atque dicens: « O tu Deus creator omnium, sis quaeso memor fragilitatis meae, nec me derelinquas in hac afflictione mea. Qui eruis sustinentes te, confirma me in procella tentationis hujus: et licet a viro meo detrahatur aliquid de portione quotidiana victus mei, tu tamen mihi non subtrahens affectum benevolentiae et benignitatis tuae, praesta, ut tibi semper placeam per obsequium pie devotionis. »

§ 4. Non est autem silentio premendum, tantam divinitus Godolevae gratiam esse collatam, ut non illi dumtaxat, quos affabilitate et familiaritate sibi devinxerat, sed ii etiam, qui solo nomine cognitam eam habebant, illam diligerent. Porro in tanta immanitate Bertulpho favent sui, incitantque crudelem in humilem, ferum et barbarum in mitem et innocentem, qui jam sua sponte plus satis in Christi ancillam saeviebat: eamque, quam jure charitate et benevolentia complecti deberent, una cum Bertulpho scelerato et iniquo odio persequuntur. Illa igitur tantam mariti et familiae sentiens persecutionem, tantamque animorum erga se acerbiteriam, fugâ tandem sibi consulere compellitur. Nudis igitur pedibus, una tantum assumpta puellâ comite, ad natale solum revertitur, parentibusque suis calamitatis suae historiam cum lacrymis et gemitu recenset, ordine illis exponens, quid a marito et familia perpressa esset. Pater vero, auditis filiae querimoniis, altius ingemiscit, et communicato cum amicis consilio, Balduinum comitem Flandriae adit, quas contumelias et

injurias a viro passa esset filia sua, ei indicat: petit opem ab illo, ut quod justum est, decernatur. Comes vero remisit illum ad Episcopum, in cujus erat dioecesi gener ipsius. Erat is Noviomensis Ecclesiae antistes, et per id tempus suo officio probe fungebatur. Ajebat enim Comes eam causam ad forum ecclesiasticum pertinere, nec alibi, quam apud judicem ecclesiasticum, tractari et expediri debere. Quod si vero gener ejus nollet obtemperare Episcopi admonitioni, se severum vindicem fore promisit, compulsurumque, ut sponsam recipiat.

§ 5. Ita ergo Bertulphus tum antistitis auctoritate, tum Comititis potestate sponsam suam recipere cogitur. Et promisit ille quidem metu principis, se eam comiter et honorifice habiturum, sed, prohi dolor, facta sunt novissima illius pejora prioribus. Non enim invitus trahitur animus ad amorem. Odit ille Godolevam aequae ut prius, et nec videre illam sine molestia potuit. Inde jam in ejus animo obfirmata sunt consilia eam jugulandi, ita tamen, ut modis omnibus in eam curam cogitationemque incumberet, ut sui voti ea ratione fieret compos, ne tantum scelus vel in ipsum, vel quemquam amicorum ejus conferri posset. Cernens autem Christi sponsa Bertulphum erga se nihilo effectum mitiorem, sed ad pristinam ferocitatem ejus aliquid etiam incrementi accessisse, toto cordis affectu clamat ad Dominum, ut ipse, cui obediunt venti et mare, tempestatem illam in serenitatem convertat. Cumque multi ejus miserati calamitatem, marito Bertulpho dira imprecarentur, optarentque divinitus in illum animadverti, Godoleva eos reprehendebat: « Nolite, inquit, charissimi maledicere marito meo, sed potius benedicite. Sic enim divino praecepto jubemur, non solum maledicentibus non maledicere, sed etiam benedicere et facere benigne, orare pro persecutibus et calumniantibus nos, malum non in malo, sed in bono vincere. » Multis quoque humana quadam commiseratione dicentibus, ipsam solam esse, quae neque carnis voluptatibus, neque mundi deliciis esset fruitura, magna animi constantia illa respondit: « Ego neque carnis voluptates, neque mundi hujus oblectamenta appeto. Ecquid vero utilitatis habet, carnem morituram, brevique in pulverem, unde facta est, et putredinem abituram, luxu et deliciis diffluere? »

§ 6. Habebat sane a Deo collatum munus doctrinae, ut posset egregie alios exhortari: cui accessit etiam gratia prophetiae. Cum enim, ut dictum est, multi eam prae intima animi commiseratione infelicem dicerent, illa compescebat eos: « Nolite, inquit, frustra lacrymas fundere, nec me putetis infelicem. Neque enim, ut vos sentitis, infelix ego sum, tametsi in praesentiarum afflictio et angustia me obtinent: sed prae cunctis Flandriae mulieribus, quae hodie supersunt, exaltabor et sublimabor. Et hoc mihi faciet qui potens est, qui erigit elisos, et solvit compeditos: sanat

contritos corde, et moerore affectos exhilarat. » Quidam monachi consummatae religionis, causâ visitationis ad eam venire, ut piis sermonibus eam confirmarent, et opportuna consolatione ejus lacrymas abstergerent. At illi ediverso testati sunt, se ab ejus ore tam sanæ doctrinae et mellifluae exhortationis hausisse sermones, ut mentem ejus divina perfusam sapientiâ minime dubitarint.

§ 7. Ast Bertulphus ut animadvertit omnes suas machinas et artes ad illam perdendam, Deo ordinante, frustra adhiberi, et neque fame, neque re ulla alia quicquam se apud sanctam foeminam posse efficere, animo perturbatus, multa secum pertractabat: accitisque ad se duobus famulis suis Lamberto et Hacca, illis animi sui propositum aperit, petit ab illis consilium, qua possit viâ tolli e medio Godoleva. Invenerunt illi modum extinguendi illam, qui nec difficilis videretur, nec facile resciri posset. Tempus etiam expriment, quo occultius et commodius nefarium facinus perpetrari queat. Jam advenerat dies, quo virgo Deo plena manifestaretur, et in coelis coronaretur. Ea ipsa igitur nocte, qua fraude perditorum nebulonum jugulanda erat, ante solis occubitum venit ad eam Bertulphus: et primo quidem simulato animo osculatur et amplectitur eam: ore mentitur risum, qui virus habebat in pectore: assidet deinde juxta illam, vultu ad hilaritatem commentitiam composito. Sed Godoleva, pro mariti, ut arbitror, reverentia, propius illi se jungere formidante, manu eam ad se trahit, hisque compellat verbis: « Non mediocri id dolore me afficit, quod ita fero et praeduro erga te animo esse videor, ut neque praesentia mea tibi solatio sit, et neque colloquiis meis, neque mutuo concubitu delecteris. Equidem qui nos adversus casus infestari ignoro, ut et alieno in te animo essem, nec satis mentis meae compos viderer. Nisi fallor, maligni daemonis operâ id effectum est. Sed jam tandem volo hisce dissidiis finem imponere, teque charae instar conjugis colere, sensimque profligato odio, mente et corpore tibi conjungi. » O hominem, ipso Juda proditore nequiorem! « Inveni, inquit, foeminam quae se jactitat posse nos mutuo amore et benevolentia adeo connectere, ut non sint duo alii ardentiori inter se charitate conjuncti. Ego id negotii commisi Lamberto et Haccae servis meis, qui foeminam ad te adducent: tu vide fidem ut illis commodos. Volui autem ea causâ id tibi ante significare, ne esses ejus inscia, illudque respueres, aut animo turbareris. »

§ 8. Haec cum dixisset vir dolosus et iniquus, illa respondit: « Christi ancilla sum: illi ego mea omnia commendo. Si tamen absque sceleris alicujus commixtione id fieri potest quod dicis, non rēfragor. » Tum Bertulphus a scamno exiliens, equum ascendit Brugas profecturus, ut illic pernoctaret, nunciumque de extincta Godoleva opperiretur, simul etiam, ut ipse caedis ejus

minime conscius existimaretur. Deinde nocte cunctis sopore oppressis, Lambertus et Hacca dominam suam excitant. Surge, inquit, hera: nam tua causâ solliciti huc venimus: foeminam, cujus apud te mentionem fecit herus, adducimus. En ad fores sustinet jamdudum adventum tuum. Surge ocyus, ne desis utilitati tuae. Illa primum se munit sanctae Crucis signo, deinde totam se commendat Deo: cumque vestibus induere se vellet, illi instant, ne id faciat: Pedibus, ajunt, nudis, passis capillis, in sola interula venies. Ita enim certum est, eam rem tibi profuturam. Jam enim nocte media et ante auroram isthuc fieri oportet. Mox illa respondit: « Equidem me omnipotenti Deo committo: videat clementissimus ille, quid de me futurum sit: et nunc vestrae me fidei trado. » Ita surgens, abiit cum illis.

§ 9. Quid vero semel atque iterum illi vel dixerint, vel fecerint, relatu indignum arbitramur. Frivolum enim id fuit, vel potius fraus et dolus. Cum autem tertio ei simili modo impoherent, in ejus collum laqueum injiciunt, simulque manibus tota vi premunt guttur illius, ne quos possit edere clamores. Ut vero eam jam exanimem sensere, in aquas demergunt, ut si quid fortassis vitae aut spiritus supersit, id aquae praefocent. Actum est id mira Dei dispositione, ut si qui forte pulveres ex terrena inhabitatione illi inhaesissent, eos aquae abstergerent et emundarent. Extinctum deinde corpus scelesti illi homicidae ad ejus lectulum reportarunt, vestibisque opertum reliquerunt. Sole porro altius scandente, familia inter se mussitare, quid causae sit, quod hera non prodeat e cubiculo. Consueverat enim illa vel ante auroram, vel in aurorae primo ortu surgere, aliosque admonere, uti ad ecclesiam se conferrent.

§ 10. Tandem itur ad ejus cubiculum, excitatur tamquam adhuc dormiens, sed mortua non expergiscitur. Mox fama volat, accurrunt vicini, contemplantur corpus exanime, nullum vulnus, nullum ferri vestigium toto corpore reperitur. Ad collum dumtaxat visebatur cruentus circulus, qui relictus erat ex laqueo, quo illam impii homines strangularant. Interim alii affirmant naturali morte eam obiisse, alii diversum asserunt. Quam vero sui illam charam habuerint, res ipsa declaravit. Eodem enim die ejus accelerata sepultura est: et quia panis defuit, qui pro salute animae ejus erogaretur, itum est pro emendo frumento, quod certe ipsi emptori lucro fuit. Adeo enim excrevit in farinam redactum, ut modum mensuramque excederet, et emptor miraculum admiraretur, Deoque gratias ageret: Laus, inquit, tibi Deus. Pro tuo honore larga fuit, pro viribus autem gratificari, dum vixit, studuit pauperi: quod quidem hoc miraculo tu divinitus demonstrasti.

§ 11. Porro humi pars illa, ubi interempta est, in candidos lapides versa est, ut meritum ejus Dominus ostenderet, cunctisque

fidelibus innotesceret caedes illius. Quinetiam cum ex animi devotione erga sanctam foeminam, de terra illa quidam secum domum absportarent, eam postea in gemmas mutatam mirati sunt. Et ne quis fabulosum id putet, ego ipse, qui haec scribo, oculis meis eas gemmas vidi, et nomen Domini benedixi. Aliud etiam aquae elementum egregie illustravit Dominus ad gloriam nominis sui, ut per illud quoque declararet merita illic immersae Godolevae. Quotquot enim vel febribus vexati, vel aliis afflicti morbis eo accedentes, aquam illam potarunt, repente sanitatis beneficium illius meritis se adeptos laetati sunt. Eodem modo etiam sepulcrum, et sacrum ejus corpus, quod illo continebatur, coelestibus Dominus miraculis insignivit. At nos quidem pauca e multis annotabimus, ut ex illis ut cumque liceat animadverti, quanta in coelis beatitudine et gloria Christi ancilla perfruatur.

§ 12. Pater filium a primis nativitatis annis contractum, ad monumentum ejus attulit, orans ut ejus meritis sanaretur. Non diu post erigitur contractus, et sospes cum patre domum abscedit. Nomen ejus pueri Algotus erat. Traditus inde literis, cum ad virilem pervenisset aetatem, paulatim ascendendo, Diaconus, ordinatus est. Contracta quaedam, ad fores monasterii S. Trudonis novem annis jacuerat, ut posset cum caeteris etiam ipsa sanitati restitui. Interim curabantur multi, complures erigebantur: ita sola mansit debilis, divina providentiâ id agente, ut S. Godolevae merita longe lateque diffunderentur. Audita tandem famâ eorum quae ad ejus sepulcrum fierent, curat eo se deportari, ibique orans, Domini misericordiam operitur; paulo post contracta membra extenduntur, et suis pedibus laeta redit domum.

§ 13. Dies quidam solemnibus imminabat, qui populo celebris haberetur. Presbyter peracto sacrificio, praecepit ne quis operis quippiam exerceret illo die. Foemina quaedam pagi illius praeceptum illud parvipendens, tincturam in vase apparabat, arreptaque virgâ, eam movere volebat. Mox utrique manui virga inhaeret: luctatur mulier nunc extendendo, nunc contrahendo brachia: sed frustra laborat. Res ad aliorum notitiam perducitur, familia advolat, nec vicini abesse volunt, miraculi famâ permoti. Et alii quidem dant operam, ut virgam ex ejus manibus extorqueant, alio vero vel contingere eam verentur. Tandem poenâ illam compellente, supplex adit beatæ Godolevae monumentum, precibus ejus ambit suffragia, inter lacrymas et preces digiti et manus virgâ liberantur, mulier sana se recipit ad suos.

§ 14. Anno Christi millesimo octogesimooctavo elevatum est corpus S. Godolevae apud Gestellam a domino Ratbodone Noviomensi et Tornacensi Episcopo, 3 Calend. Augusti. Filia vero Bertulphi (a) ex secunda uxore, quum esset caeca a nativitate, ex

(a) Bertulphus acerrimo criminis sui dolore tactus, cum et altera obiisset uxor, omnem substantiam filiae contulit in pios usus distribuendam, et in monasterio Ord. S. Bened. Winnoci in

aqua, ubi sancta Dei fuit submersa, oculos lavans illuminata est, ibidemque coenobium virginum extruxit, sub regula S. Benedicti militantium ad honorem Dei et S. Godolevae, cujus niveus cruor, qui ex ore et naribus in submersione emanavit, in eodem monasterio conservatur ad perpetuam rei memoriam et signum virginis ejusdem sanctae Dei; puteus autem quem suo martyrio beata sacraverat, intra coenobii ambitum interclusus multis languidis haustum praebuit recuperandae valetudini efficacissimum.

VITA S. ILLIDII ARVERN. EPISC.

AUCTORE GREGORIO TURONENSI, *lib. de Vita Patrum, cap. 2.*

Obiit anno 385 — Probab. nat. Gallus.

§ 1. Inter reliqua vitae perpetuae semina, quae jecit coelestis sator, ex illo divinitatis fonte mentis incultae arvum irrigans vel institutione, vel dogmate, in Evangelio ait: *Omnis qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus (Matth. x); et alibi: Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert (Jo. xii). Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam (ibid).* Sed et ille nihilominus vas electionis beatus Paulus Apostolus dicit: *Semper mortificationem Christi in corpore vestro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corpore vestro mortali (2. Cor. iv).* Ergo confessores Christi, quos tempus persecutionis ad martyrium non lacesivit, ipsi sibi persecutores effecti, modo ut digni Deo haberentur, et ut mortificatis membris soli Christo viverent, diversas abstinentiae cruces adhibuerunt: de quo idem Apostolus dicit: *Jam non vivo ego, vivit autem in me Christus; et alibi, allegans illud Psalmi 43: Propter te mortificamur tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis. Aspiciebant enim per illos mentis internae oculos, Dominum coelorum descendisse ad terras, non abjectum ad humilitatem, sed humiliatum misericorditer ad mundi redemptionem. Aspiciebant pendentem in patibulo, non Deitatis gloriam, sed assumpti corporis hostiam mundam, de qua Joannes paulo ante praedixerat: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata hujus mundi. Habebant in se et clavorum affixionem, cum a timore ejus confixi, atque a judiciis divinis exterriti, nihil indignum ejus omnipotentiae in corporis sui*

Flandria, jugibus in lacrymis et asperitatibus reliquum vitae ad multam aetatem duxit, sanctitatis poenitentia partae meritis clarus; postque mortem inventus est lorica super nudo ferream gestasse, cujus circulo, annorum decursu, caro supercreverat.

habitatione gerebant, juxta illud quod in Psalmo 118 scriptum est: *Confige timore tuo carnes meas: a judiciis enim tuis timui....* Inter hos et beatus confessor Illidius ita haec omnia in cordis sui tabernaculo collocavit, ut et ipse quoque templum Sancti Spiritus effici mereretur.

§ 2. Sanctus igitur Illidius (gall. *Allyre*) cum perfectae vitae sanctitate polleret, ac diversarum in se gratiarum charismata, largiente Domino, conguessisset, illud, quod adhuc sanctitatis culmini deerat, Deo inspirante, ac populo eligente, promeruit, ut sacerdos Arvernae (*Clermont*) Ecclesiae, et Dominicarum ovium pastor eligeretur. Cujus sanctitatis fama, dum per diversos gratiarum evehitur adscensus, non solum ipsos Arverni territorii terminos, verumetiam vicinarum urbium fines adivit. Unde factum est, ut haec gloria Treverici Imperatoris * aures attingeret. Nam cum ejus filia a spiritu immundo correpta graviter vexaretur, et non inveniretur, a quo posset erui, beatum Illidium fama detexit: et dicto citius ab Imperatore directi pueri, sanctum semen in ante dicta repertum urbe, potestati Regiae celeriter praesentant. Quo venerabiliter excepto³, pater de exitu infelicis conqueritur filiae. Ille vero confisus in Domino, in oratione prosternitur, nocteque cum sacris hymnis canticisque spiritualibus ducta, immissis in os puellae digitis, nequam spiritum a corpore abegit obsessae. Quod miraculum Imperator cernens, immensos auri argentique cumulos sancto offert sacerdoti. Quod ille execrans ac refutans, hoc obtinuit, ut Arverna civitas, quae tributa in specie triticea ac vinaria dependebat, in auro dissolveret, quia cum gravi labore penu inferebantur Imperiali.

§ 3. Sanctus vero (ut ajunt) impleto vitae praesentis tempore, in ipso itineris curriculo migravit ad Christum, a suisque delatus, in urbe sua sepultus est. Sed forsitan (ut plerumque homines murmurare soliti sunt) quispiam garrulabit, dicens: Non potest hic haberi inter sanctos pro unius tantum operatione miraculi: nam si perpenditur illud, quod Dominus ait in Evangelio: *Multi mihi dicent in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo daemonia ejecimus, virtutesque multas fecimus? Et respondebo eis, dicens: Quia non novi vos (ex Matth. vii):* profecto intelligitur, quod magis proficit ad laudem virtus egressa de tumulo, quam ea, quae quisquam vivens gessit in mundo: quia illa labem habere potuerunt per assidua mundanae occupationis impedimenta, haec vero omni labe ad liquidum caruerunt. Ergo quia illa, ut credimus, quae sanctus Illidius ante hoc tempus operatus est, oblivioni data sunt, nec ad nostram notitiam pervenerunt, ea quae propriis inspeximus oculis, expertique sumus, vel quae a fidelibus agnita cognovimus, declaremus.

§ 4. Tempore, quo Gallus Episc. Arvernani regebat Ecclesiam,

* Maximus Imp. Britannia redux circa cccclxxxiv, Treviris in Gallia Belgica constiterat.

horum scriptor in adolescentia degens, graviter aegrotabat, et hic ab eo plerumque dilectione unica visitabatur, eo quod patruus ejus esset. Erat autem valetudo cum nimia stomachi pituita, ac febre valida. Interea advenit parvulo desiderium, et credo inspirante Deo, ut ad beati Illidii basilicam deportaretur. Illatusque manibus puerorum, ad ejus tumulum fusa oratione cum lacrymis, leviolem se sensit esse, quam venerat. Sed reversus domum, iterum a febre corripitur. Quadam vero die cum gravius agere coepisset, eumque febris asperior solito aggravaret, et utrum evaderet, admodum dubitaretur, accedens genitrix ejus, ait ad eum: Moestum hodie, dulcis nate, sum habitura diem, cum te talis detineat febris. Cui ille: Nihil, inquit, prorsus, obsecro, contristeris, sed ad sepulcrum me remitte beati Illidii pontificis: credo enim firmiter, fore ut virtus ejus et tibi laetitiam, et mihi tribuat sospitatem. Tunc Sancti deportatus ad tumulum, orationem fundit, spondens prostratus sponte, si eum Antistitis sui virtus ab hoc contagio liberaret, clericum se futurum: nec prorsus moraretur, si deprecatio obtineret effectum. Haec effatus, sensit protinus discedere febrem: vocatoque puero, domum se reportari deposcit. Cumque in recubitu, ubi tunc sui epulabantur, fuisset illatus, erumpente e naribus sanguinis copia, febris simul cruorque defluxit. Quod meritis beati Confessoris praestitum, habetur probatum. Sed et nuper Venerandi Comitissae servus, cum in diuturna caecitate residere, celebratis vigiliis, sanus abcessit.

§ 5. De reliquiis vero ejus hoc ipse praefatus scriptor, ut actum est, propria contemplatione prospexit. Dedicaverat oratorium intra domum Ecclesiasticam urbis Turonicae in primo sacerdotii sui anno, in quo, cum reliquorum sanctorum pignoribus, hujus Antistitis reliquias collocavit. Post multos vero dedicationis dies, admonitus est ab Abbate, ut reliquias, quas in altari ipso locaverat, visitaret, ne ab humore novi aedificii humectatis aliquid in his putredinis insideret. Quas cum requirens reperisset infectas, ablatas ex altari contra ignem siccare coepit. Verum ubi ligaturas illas singulatim resolvit, ventum est ad reliquias beati Illidii Episcopi. Quae cum contra ignem tenerentur, filum, quo ligatae erant, quia erat valde prolixum, super ardentes deciderit prunas, et tamquam aeneum aut ferreum, ab ardore ignis incanduit. Illo vero parvipendente, quid de filo fieret, dummodo sanctae reliquiae siccarentur, aestimans ipsum jam in favillam fuisse resolutum, comperit adhuc integrum et incorruptum, quippe quod vinculum et ligamen paulo ante fuisset hujus gloriosi pontificis. Multa quidem et alia de hoc sancto miracula sunt relata, quae scribere longum putavi, haec aestimans fidei perfecte sufficere, quae dicta sunt: quia cui pauca non sufficiunt, plura quoque non prouderunt.

SS. EARTONGOTAE ET PROP. EJUS EDILBERGAE

SANCTIMONIALIUM VITA

PER VENERABILEM BEDAM PRESBYTERUM SCRIPTA.

Libro tertio historiae Eccles. Gentis Anglor., cap. 8.

Septimo et oct. saeculo — E Britan. Maj.

§ 1. Anno Dominicae incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbald Rex Cantuariorum (*Kent*) transiens ab hac vita, Earcomberechto filio Regni gubernacula reliquit. Quae ille suscepta vigintiquatuor annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit. Hic primus Regum Anglorum in toto Regno suo idola reliquit, ac destruxit: simul ac jejunium quadraginta dierum observari principali auctoritate praecepit. Quod ne facile a quopiam posset contemni, in transgressores dignas et competentes punitiones proposuit.

§ 2. Cujus filia Eartongota *, ut condigna parenti sòboles magnarum fuit virgo virtutum, serviens Deo in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab Abbatisa nobilissima vocabulo Fara, in loco qui dicitur Brige. Nam eo tempore, necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Britannia, monachicae conversationis gratiâ, Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant, sed et filias suas eisdem erudiendas, ac Sponso coelesti copulandas mittebant, maxime in Brige, et in Cale, et in Andilegum monasterio. Inter quos erat Sethrid filia uxoris Annae Regis Orientalium Anglorum, et filia naturalis ejusdem Regis, Edilberga **. Quae utraque cum esset peregrina, prae merito virtutum, ejusdem monasterii Brigensis Abbatisa est constituta. Cujus Regis filia major Sexburg, uxor Earcomberechti Regis Cantuariorum, habuit filiam Eartongotam, de qua sumus dicturi. Hujus autem virginis Deo dicatae multa quidem ab incolis loci illius solent opera virtutum, et signa miraculorum usque hodie narrari. Verum nos de transitu tantum illius quo coelestia regna petiit, aliquid breviter dicere sufficiat.

§ 3. Imminente ergo die suae vocationis, coepit circumire in monasterio casulas infirmarum Christi famularum, earumque maxime, quae vel aetate propecta, vel probitate erant morum

* Latinis etiam *Eortungoda*, vulgo *Artongathe*.

** Sive Edilburga, gallice communius *Auberge*. *Faremoutier* autem nuncupatum a Fara item Angla exstructum Monasterium in Dioecesi Meldensi (*Meaux*) cui ambo sanctae virgines praedictae praefuerunt.

insigniores, quarum se omnium precibus humiliter commendans, obitum proxime suum, quem revelatione didicerat, non celabat esse futurum. Quam videlicet revelationem hujusmodi esse perhibebat: vidisse sese albatorum catervam hominum idem monasterium intrare, hosque a se interrogatos quid quaererent, aut quid ibi vellent, respondisse, quod ob hoc illo fuerint destinati, ut aureum illud numisma, quod eo de Cantua venerat, secum assumerent.

§ 4. Ipsa autem nocte, in cujus ultima parte, id est incipiente aurorâ, praesentis mundi tenebras illa transiens, supernam migravit ad lucem, multi de fratribus ejusdem monasterii, qui aliis erant in aedibus, jam manifeste se concentus Angelorum psallentium audisse referebant, sed et sonitum quasi plurimae multitudinis domum ingredientis. Unde mox egressi dinoscere quid esset, viderunt lucem coelitus emissam fuisse permaximam, quae sanctam illam animam carnis vinculis absolutam, ad aeterna patriae coelestis gaudia ducebat. Addunt et alia, quae in ipsa nocte in monasterio eodem divinitus fuerint ostensa miracula. Sed haec nos ad alia tendentes suis narrare permittimus.

§ 5. Sepultus est autem corpus venerabile virginis et sponsae Christi in ecclesia beati protomartyris Stephani. Placuitque post diem tertium, ut lapis, quo monumentum tegebatur, amoveretur, et altius in ipso loco reponeretur. Quod dum fieret, tantae fragrantiae suavitas ab imis ebullivit, ut cunctis qui astabant fratribus et sororibus, quasi opobalsami cellaria esse viderentur aperta.

§ 6. Sed et matertera ejus, de qua diximus, Edilberga, et ipsa Deo dilectam perpetuae virginитatis gloriam in magna corporis continentia servavit: quae cujus esset virtutis, magis post mortem claruit. Cum enim esset Abbatissa, coepit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium Apostolorum, in qua suum corpus sepeliri cupiebat. Sed cum opus idem ad medium ferme esset perductum, illa ne hoc perficeret, morte praerepta est, et in ipso ecclesiae loco, ubi desiderabat, condita. Post cujus mortem fratribus alia magis curantibus intermissum est hoc aedificium annis septem, quibus completis, statuerunt ob nimietatem laboris, hujus structuram funditus relinquere, ossa vero Abbatissae illo de loco elevata in ecclesiam, quae esset perfecta ac dedicata, transferri. Et aperientes sepulcrum ejus, ita intemeratum corpus invenere, ut a corruptione concupiscentiae carnalis erat immune. Et ita denuo lotum, atque aliis vestibus indutum, transtulerunt illud in ecclesiam beati Stephani martyris. Cujus videlicet natalis ibi solet in magna gloria celebrari die Nonarum Juliarum.

S. PROCOPII LECTORIS ET EXORCISTAE VITA ET MARTYRIUM

REFERENTE RUINARTIO IN ACTIS MM. SINCERIS
EX CODICIBUS MANUSCRIPTIS ET VALESIO IN NOTIS AD EUSEBIUM (a).

Anno Christi 303 — Palaestinus.

§ 1. Primus Martyrum (persecutionis in Palaestina excitatae anno imperii Diocletiani 49°) qui sunt in Palaestina, apparuit Procopius, vir coelestis gratiae, qui ante martyrium sic suam vitam disposuit, ut etiam a parva aetate castitati semper et morum virtutibus studeret. Corpus quidem suum sic confecit ut pene mortuum putaretur; animam vero sic verbis confortabat divinis, ut etiam corpori virtutem ex hujus refectione ministraret. Cibum et potus ei panis et aqua fuit; solis his utebatur, cum post biduum triduumque, interdum etiam post septimanam ad cibum rediret. Sacrorum quoque meditatio sermonum ita mentem ejus obstrinxerat, ut nocte ac die in hac infatigabilis permaneret. Clementiae autem et mansuetudinis, tamquam caeteris inferior, documentum sui praebebat verbi copiam. In verbis divinis ei tantum studium erat; illa vero quae extrinsecus sunt mediocriter attigerat. Igitur genere quidem Aeliensis, conversatione autem vel habitatione Scythopolitanus erat. Ibi Ecclesiae tria ministeria praebebat; unum in legendi officio, alterum in Syri interpretatione sermonis, ac tertium adversus daemones manus impositione consummans.

§ 2. Cumque ab Scythòpoli unâ cum sociis in Caesaream transmissus fuisset, ab ipsis portis ad Praesidem ducitur, et priusquam carceris vel vinculorum experiretur angustias, in ipso ingressu suo a iudice Flaviano, ut diis sacrificaret impellitur. At ille magna voce, non esse deos multos, sed unum factorem omnium opificemque, testatus est. Iudex autem plagâ sermonis ictus, et conscientia saucius, consentit ejus sermoni, atque ad alia se rursum argumenta constituit, ut vel Regibus sacrificaret. Sanctus autem Dei martyr sermonem ejus despiciens, Homeri inquit verbum, dicens: « Non est bonum multos dominos esse. Unus Dominus est, unus Rex. » Itaque hoc verbo ejus audito, quasi qui infausta regibus deprompsisset, jussu Judicis ducitur ad mortem, et capite amputato ingressum vitae coelestis per compendium beatus invenit, septima die Julii... regnante D. N. J. C., cui honor et gloria in secula seculorum.

(a) Cum unicum huj. nominis Martyrem hodie Latina et Graeca Martyrologia recenseant, et Latina quidem, utut innuat Baronius in Notis, eundem quem Eusebius, laudent, nos operae pretium existimavimus, rejectis fabulosis Actis quae huc inseruerat Surius ex Lipomano, a Metaphraste exaratis de Procopio Duce, quae tamen, antequam fuissent per dictum interpolatorem enormiter corrupta, laudaverunt, ob praeclarum exemplum cultus sacrarum Imaginum, PP. II Nicaenae Synodi, haec substituitimus sincera de S. Procopio Lectore.

VITA ET MARTYRIUM
SS. KILIANI EP., COLOMANNI PRESB.
ET TOTNANI DIACONI

UT IN PERANTIQUIS MSS. AUCTORIS ANONYMI.

Passi anno 689 — Ex Hibernia.

§ 1. Sanctorum martyrum certamina quoties ad memoriam redeunt, mentem ardore compunctionis afficiunt. Quo fit, ut fraternae charitati multum videatur impendere, qui martyrum historias stylo studet memoriae commendare: et quamvis culpis retardantibus, iter ipse rectitudinis necdum valeat assequi, at tamen in patriam tendentibus veritatis trāmitem monstrat: alioqui sane miserrimus futurus, si feliciter navigantibus portum salutis invideat, dum patitur ipse damna periculosae navigationis. Itaque beatissimi martyris Kiliani ac sociorum ejus, gesta prout possumus literarum notis assignare curamus, ut fraterna studia ad amorem boni operis incitemus: et quia phialam fratribus exhibere non possumus, saltem cyathum offerimus.

§ 2. Beatus Kilianus e Scotorum genere nobilibus ortus parentibus, divinae gratiae factus est nobilitate clarissimus. Scotia quae et Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, foecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: e quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alemannia, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur: qui, ut diximus, nobili prosapiā editus, et in ipsa pueritia liberalibus studiis traditus, simul cum literarum incrementis diligenter coepit indagare veritatis viam, et tandem, divina illum praeveniente gratiā, spretis humanarum literarum studiis, cunctisque hujus mundi illecebris, monasterium petiit, abnegansque semetipsum sibi, tulit crucem suam, et secutus est Christum. In monasterio igitur degens, quantae obedientiae, quantae frugalitatis, quantae in vigiliis et orationibus instantiae fuerit, vitae praesentis terminus declaravit. Quamvis enim martyrii palma per gratiam magis, quam per meritum constet, at tamen bonis operibus adimpletur.

§ 3. Videntes autem fratres monasterii in virtutum profectibus beati viri perseverantiam, primo eum per Ecclesiasticos gradus ad presbyteratus officium precibus ascendere, deinde ejusdem monasterii gubernandi curam suscipere coëgerunt. Ille vero sciens perfectionem charitatis sine proximi dilectione constare

non posse, apud suos aliquamdiu se detineri passus est, ut fratri prodesse posset utilitati, imitatus Apostolum, cupientem anathema fieri a Christo pro fratribus et cognatis suis secundum carnem. Verumtamen cum fama beati viri longe lateque crebresceret, metuens ipse, ne popularis favor maculam aut labem aliquam sibi adferret, coepit meditari, quemadmodum posset notos et propinquos relinquere, et longe remotas petere regiones, ubi obscurus famâ et vilis genere haberetur, sicque liberius cultui divino vacaret. Postquam igitur deliberatum illi fuit atque constitutum, discedere e natali solo, accitis sociis, in quorum mentibus idem fervor dilectionis ardebat, cum iis in vicinam Scotiae Britanniam pervenit: eamque non longa navigatione praeteriens, Gallias attingit. Inde profectus est in Germaniae provinciam, quae ab incolis terrae illius orientalis Francia vocitatur, ibique in oppido, quod lingua illorum *Wurtzburg* dicitur, morari constituit, non veritus incredulae gentis feritatem, quippe qui animo intrepido coronam martyrii appeteret. Interim tamen a verbo praedicationis abstinuit, donec se Romano Pontifici praesentaret, ut apud Romanam Sedem, et integrum Christianae religionis dogma, et licentiam praedicandi acciperet.

§ 1. Hibernia siquidem olim Pelagianâ foedata fuerat haeresi, Apostolicaque censurâ damnata quae nisi Romano iudicio solvi non poterat. Itaque vir sanctissimus coram Primate Apostolicae Sedis ejusdemque ministris, ut ipsi semina divini verbi gentilibus erogare liceret, studio divini amoris expetivit. Tunc autem praerat Romanae Ecclesiae Conon pontifex, humanis divinisque literis pollens, pontificali officio congruus, in ordinandis Ecclesiasticis rebus discretor idoneus. Is audita fide jam dicti viri charitatis nexibus illigata, Deo quidem gratias egit, illi vero sese charitatis benevolentiam impertivit, exultans semina divina eloquii ab insularibus et longe positis doctoribus propagari. Erat, inquam, apud egregium Pontificem non modica exultatio, quod cerneret paulatim evacuari fraudes antiqui hostis, crescentibus ministris divinae operationis. Itaque consensu totius Urbis beatissimum virum in praesulatus officio constituit, quo et chrisma conficere, et ecclesias dedicare, et sacros ordines conferre irreprehensibiliter valeret. Atque his ita peractis, dimisit eum, monens ut coepto operi insisteret, a Domino parato sibi praemio aeternae retributionis.

§ 5. Beatus igitur Kilianus Urbe egressus, emenso itinere longissimo, cum Colomanno presbytero et Totnano Levita, ad locum sibi destinatum pervenit. Veniens autem ad praedictum oppidum orientalis Franciae *Wurtzburg*, non eum, quem prius, in ea provincia Ducem invenit, sed alium, Gosbertum nomine. Coepit ergo venerabilis vir paulatim divini verbi pabula incredulis populis ministrare. Tantam enim gratiam Dominus ei contulerat, ut brevi

tempore et gentis idioma perdisceret, et eis ipsorum linguâ veritatis semina jactaret. Mirabantur autem omnes non solum doctrinae novitatem, sed magnam quoque eloquentiae vim et copiam. Porro sermonis facundiam, virtutis efficacia comitabatur. Impletum est in illo, quod Veritas Apostolis promisit: *Ego*, inquit, *dabo vobis os et sapientiam*; et item: *Opera quae ego facio, et vos facietis* (*Lucae xxi et Joan. xiv*).

§ 6. Sed cum jam divini eloquii semina succrescerent, et in plebe sensim minuerentur errores gentilitatis, usque ad principes populi, sancti viri fama perlata est, adeo ut ipsum quoque Ducem provinciae non lateret: qui sanctum virum sibi praesentari jussit, experiri cupiens, quanam esset haec doctrina, quam praedicaret, hactenus ipsi incognita. Erat vero is Princeps magno ingenio praeditus, licet gentilitatis erroribus foedatus. Ut autem ad eum pervenit vir beatus, constanter verae dogma religionis ei coepit proponere, docens unum Deum esse in personarum trinitate, visibilium et invisibilium creatorem et auctorem, per quem rationalis creatura, invidi hostis fraude decepta, sit misericorditer reparata. Princeps vero admirans tantam viri constantiam, et sermonum insuperabilem veritatem, quia, ut diximus, naturali pollebat ingenio, veris se sententiis superatum videns, ad tempus ejus distulit auditionem, volens crebra apud se tractare inquisitione, utrum ejus, quem Kilianus praedicabat, vel Dianae potius cultus praefereendus esset. Diana namque apud illum in summa veneratione habebatur. Interim egregius vir jugi instantiâ connitebatur Domino lucrari animas, quas diabolus perdere volebat. Ita lucerna super candelabrum posita, omnibus resplendebat: et civitas in monte constituta, ab omnibus videbatur. Porro Dux cernens egregii viri perseverantiam, secreto venit ad eum, cupiens doctrinâ ejus institui, ut cognito veritatis tramite, declinare posset anfractus erroris. Sic igitur a beatissimo viro catholicae fidei documentis diligenter instructus, proximo Dominicae Resurrectionis die, cum multis aliis dato nomine, aquâ lotus baptismatis, absolutionem pristini promeruit erroris: atque ita factum est, ut tota pene Orientalis Franciae provincia, relicto daemonum cultu, divinae religioni operam daret.

§ 7. O beatissimum virum, Apostolicae dignitati comparandum. Ad judicium namque Domino veniente, Petrus Judaeam, Andreas Achajam, caeterique secum diversa regna trahent: inter quos beatus Kilianus Teutonicam Franciam ducet. Quanta erit tunc exultatio patris et prolis in patria, quando omnibus mundi superatis periculis, nec memoria ulla erit tribulationis? Sed jam tempus est, ut ad beati viri sociorumque ejus martyrium succincte referendum veniamus, ita tamen, ut moderata brevitatis et studioso lectori satisfaciat, et desidioso non pariat fastidium.

§ 8. Dux Gosbertus assidua adhortatione beatissimi Praesulis

ad meliora in dies proficiebat: sed conjugem habebat pro ritu gentilitatis quae quondam fratri ipsius matrimonii jure fuerat copulata. Haec Geila dicebatur. Eas nuptias praeclarus vir idcirco noluit in ipsis fidei initiis prohibere, ne Dux ea re absterritus, susceptae fidei poenitentiâ duceretur. Sic et Apostolus in fide necdum perfectis dicebat: *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam*; perfectorum enim est solidus cibus. Distuli ergo egregius martyr in aliud tempus, quod gravius noverat: simulque divino revelante Spiritu, sciens hujus rei occasione sib. et sociis suis conflari martyrium, ut multis interea prodesset non ilico tale voluit damnare conjugium, licet cuperet dissolvere et esse cum Christo, Apostolum in hoc quoque imitatus, qui iniporta per murum a fratribus dimissus est, non quod mortem timeret, sed ut multis ante mortem prodesset. ¶ Verumenimvero cum die quodam venerabilis praesul Ducem familiariter alloqueretur, dixisse fertur inter caetera: « Fili mi, quem per Evangelium Christo genui, gaudeo valde profectu fidei tuae: sed multum movet me, quod illicitis nuptiis tenèris implicatus, nec mediocriter formido, ne a recto itinere tali conjugio retarderis. Legitur enim in sapientissimo Salomone: Qui in uno offendit, multa bona perdit: Jacobo Apostolo illi subscribente, dum ait: *Qui totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus* (Jac. II). Porro in baptismo innovatur homo, idque non ex quadam sui parte, sed totus. Ut autem totus innovari possit, nihil pristini erroris retinere debet. »

§ 9. Audiens haec Princeps, primum haesit stupore: deinde alta suspiria trahens (valde enim diligebat eam, quam habebat uxorem), demum tale fertur dedisse responsum: Audi vi pater, te docente, monere Dominum Jesum, nihil ipsius amoris ut anteponamus, non patrem, non matrem, non filios, non uxorem. Et idcirco quamvis unice diligam junctam mihi uxorem, at illi tamen divinum praepono amorem. Sed nunc mihi otium non suppetit inquirendi, uti eam possim a me dimittere; festino enim contra hostes nostrae publicae rei. Cum autem reversus fuero, inventa opportunitate dimittendi, separabor ab illa. Haec vero cum ad aures Geilae pervenissent (qui enim fallere posset amantem?) gravi incanduit irâ, perinde ut catulis raptis leaena, diuque secum bacchata, ex eo coepit quaerere opportunitatem sanctos illos viros extinguendi. Neque enim absente marito, tanto cessaret cardine rerum. Felix Kiliane qui Eliae et Joanni dignus es comparari. Elias Jezabelis insidias pertulit, Herodiadis fraude Joannes martyrium accepit: tu Geilae aemulatione trucidaris; tamen una omnibus causa est laboris, testificatio veritatis. Elias non nuptias prohibuit, sed mulieris improbitatem damnavit: at ideo evasit, quod eum abscondit Dominus. Joannes et Kilianus quia nuptias illicitas reprehenderunt, foeminea virulentiâ mortem perpassi

sunt. Nulla enim bestiarum feritas in hoc mundo aequiparari potest mulieri malae. In hujus rei exemplum proferri possunt duo omnibus aliis viri incomparabiles: Samson invicti roboris dux Israëliticæ plebis, et Salomon inexhausta sapientiâ laudabilis: quorum uterque foemineis fraudibus eversus est: hic idola colendo, ille, unde posset privari sua fortitudine, aperiendo. Nulla igitur bellua comparari potest malae mulieri.

§ 10. Sed ad id, unde digressi sumus, revertamur. Nefanda mulier, de qua nobis est sermo, callida meditatione perquirebat, quemadmodum sine populari strepitu et vulgi cognitione sanctos viros posset tollere e medio. Armabatur enim irae impatientiâ et libidinis furore: et quia diabolus iniqua cupientibus fomenta malitiæ subministrat, inventi sunt duo administri crudelitatis ejus, qui promitterent se satisfacturos Geilae desideriis, si munera darentur ipsis pro tanti perpetratione sceleris. Ita factum est, ut accepto nefandi operis præmio, voto responderit foemineae crudelitatis. Solebat beatissimus Kilianus post parvam dormitionem necessitatis, vigilare ad studium propensae orationis. Quadam vero nocte cum leves carperet somnos, ita ut nec dormiret integre, nec vigilaret aperte, apparuit ei vir habitu formaque pulcherrimus, qui diceret: Amice Kiliane, surge: nolo te diutius laborare: dumtaxat certamine tangeris, et sic victor jugiter mecum eris. His dictis, abscessit. Evigilans autem egregius vir, intelligens divinam eam esse visitationem, convocatis fratribus, inquit: « Fratres, vigilemus: cito aderit Dominus, et pulsabit januam; cavendum nobis est, ne nos somno torpentes inveniat. Addamus oleum lampadibus, dum tempus est, ne si forte defecerit, tunc incipiamus quaerere, quando non poterimus invenire. » Illis itaque circa medium noctis orationi vacantibus, carnifices strictis gladiis locum, in quo orabant, penetrarunt. Quos cum sacer vir intuitus esset, ait: « Amici, ad quid venistis? Vos implebitis praeceptum: nos cursum consummabimus. » His dictis, interfecti sunt, ibique terrae mandati, ne quis rem gestam scire posset. Vestimenta quoque, cum quibus divina peragebant officia, sacrique libri, cum illis defossa sunt, ne quod indicium necis eorum extaret: sed clam discessisse putarentur causâ solitae peregrinationis.

§ 11. Erat tamen nobilis quaedam matrona, Burgunda nomine quae a principio praedicationis eorum sanctis viris adhaeserat, habens cellulam juxta oratorium sanctorum, quo facilius divinis laudibus interesse valeret. Haec intenta vigiliis quae facta fuerant, diligenti studio investigavit, recedentibusque carnificibus, linteolo mundo fusum sanctorum sanguinem collegit, ac terrae diligenter infodit, vigiliis et orationibus jugiter vacans, ubi sanctorum corpora obruta noverat, excolebatque locum veneratione qua poterat, sed occulte, ne, sicut postea factum est, Geilae

jussu removerentur. Ea enim sceleratissima mulier stratis plancis stabulum equorum, in loco ubi sancti martyres humati fuerant, fieri jussit, ne quo indicio sacra corpora proderentur. Ferunt autem ab iis qui tunc fuere, posteris relatum, jumenta eo in stabulo manentia, super sepulcra martyrum nec stercus nec urinam reddidisse, honorem martyribus exhibentia: ut quod de capite propheta vaticinatus est, id in ejus membris quoque cerneretur. *Cognovit, inquit Isaias, bos possessorem suum, et asinus praesepe domini sui: Israël autem me non cognovit.* Tali ergo modo sanctorum corpora hominibus propèmodum ignota mansissent, nisi Burgunda, quam diximus, in extremo vitae posita, quibusdam fidelibus, ubi condita essent, revelasset.

§ 12. Contigit autem, ut Dux a bello reverteretur ad locum in quo sanctos viros reliquerat: cumque eos non inveniret, studiose perquisivit, quando et qua causâ recessissent, quove perfecti essent. Tum uxor ejus, veneno malignitatis depravata, modo rubore perfusa, modo pallore affecta, alias confidentiâ animata, multos anfractus suae nequitiae et fraudi praetexebat, dicens non se eos custodiendos suscepisse, neque iis custodes adhibuisse: pro sua voluntate illos et venisse et recessisse, ut peregrinationis suae institutum sequerentur. Sed quem foemineae voces non emolliunt? quem a statu rectitudinis non retrahunt? Credulus itaque verbis suae conjugis princeps, nonnihil a coepta inquisitione remisit. Sed juxta Dominicam vocem (*In Matth. x*): *Nihil opertum, quod non reveletur, et occultum, quod non sciatur.* Cum ea quae facta fuerant, paulatim oblivioni darentur, unus eorum, qui sanctos viros gladio peremerat, subito a daemone arreptus, ingenti voce clamare coepit: Kiliane, acriter me persèqueris. Igne enim consumer: quod feci, celare non possum. Video imminere mihi gladium, tuo sanguine respersum. Talia diu vociferans, et propriis se dentibus lanians, a praesenti migravit ad poenas aeternas. De talibus quippe scriptum est: *Duplici contritione contere eos Domine (Jerem. xvn).* Alter vero caedis sanctorum conscius, in rabiem versus, gladio se petiit, effusisque visceribus, per tormenta praesentis temporis ad aeterna pervenit. Quisnam Geila tibi cernenti talia sensus tunc erat infelix? cruciatibus aucta furebas. Non multo post et ipsa bellua, de qua loquimur, a daemonibus arrepta, quanta poterat voce clamabat. « Juste torqueor, quae sanctis viris tortores adhibui. Recte crucior, quae cruciatus illis paravi. Acriter instas Kiliane, ignem accendis Colomanne, fomenta ministras Totnane. Sufficiat vobis vicisse: nimis vestras ulciscimini injurias. A calice Kiliane diceris: sed valde amara mihi pocula infundis. » His dictis, miserabiliter vexabatur, ita ut a multis teneri vix posset. Tandem cum magno cruciatu ad cruciatus diabolo paratos migravit. Cernimus impletum, quod Veritas in Evangelio dicit: *Dominus non faciet vindictam electorum*

suorum, clamantium ad se die ac nocte, et patientiam habebit in illis? Amen dico vobis, quia cito faciet vindictam illorum (Lucae XVIII).

§ 13. His ita gestis, ajunt Gosbertum a suis servis interemptum, filiumque ejus principatu dejectum, cognatos aflinesque eorum a contribulibus tanta perpressos, ut vix aliqua eis Reipublicae dignitas ea in provincia relictâ sit. Quae autem horum causa fuerit, utrum quod fidem rectam colerent, ab iis qui ab ea deviarant talia passi sint: an quod post caedem sanctorum martyrum a veritatis tramite recesserint, vindictam hanc divinitus illatam pertulerint, viderit ille, quem nullum latet secretum, modo nos nihil ejusmodi asseramus, quod incertum habemus.

VITA S. LANDRADAE VIRGINIS

A THEODORICO ABBATE CONSCRIPTA.

Juxta finem saeculi VII — E Gallia.

§ 1. Post gloriosum Dominicae resurrectionis triumphum, accenso quaquaversum igne illo, quem Dominus Jesus venit in terram mittere, et voluit vehementer accendi, non modo viri, sed et foeminae admirabili illo omnipotentis amore usque ad contemptum mortis incaluere. Non aetas, non sexus, aut quicquid potest illicere aut blandiri, currentem Dei morabantur. Ridebant aspera, calcabant prospera, et pleni spe immortalitatis, pascentem in meridie dilectum, toto conatu, dum usque apprehenderent, persequiebantur. Tormenti occasio si deesset, secum ipsi pugnabant, et aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis, gratiâ Dei per Jesum Christum quotidiano sui cruciatus martyrio expugnabant.

§ 2. Ex hac probatae Christi monetae massa, egregiae virtutis imago virgo fuit Landrada, contra ipsum superbiae gigantem diabolum pugnacissima: virginibus quidem imitabilis, ipsisque viris admirabilis. Atque utinam ad exemplar talis foeminae viri se extenderent, et senectus vel coacta redderet, quod sponte proficetur adolescentia. Francorum sôboles, et eorum, quos Majores Domus appellant, inclyta proles, totam priorum progeniem a stirpe suis meritis nobilitavit et ornavit. Taceo, quod in matris utero benedicta, antequam nata: prius electa, quam concepta: abusque incunabulis statim Christum subintelligere, et quibus licebat motibus infantiam detestari, et nescio quid divinius studebat sapere. Unica parentibus, eoque magis affectuosior: jam in

ea erat videre aetate, quanta postmodum vas illud repleretur Spiritus Sancti gratiâ et ubertate. Clotarius quartus a Ludovico, quem beatus Remigius baptizarat, trium regnorum monarchiam eo regebat tempore, Burgundiae, Neustriae et Austriae: Pipinus Carlomanni filius cum viro Dei Arnulpho, postea Metensi Episcopo, Majores erant Domus, gloriosiores super hac nuper natae neptis suae sanctitate, quam super ejus, cui principabantur, regni curâ et moderamine.

§ 3. Decennium ejus nunc praetereo, quod totum tanta percucurrit pietate et gratiâ, ut nutritores suos quotidie videretur incitare ad religionis studia. Ad ea venio, quae postea proprio sudore elegit, arripuit, tenuit et perimplevit. Instabant parentes unicam suam nuptui tradere, recuperaturi foecunditatem in ramo, cujus erant experti jacturam in trunco. Illa statim, velut si jam ex ipsius sui Sponsi ore audisset illud Psalmi 45: Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui, etc. rejecto vultu, eâ qua decebat respondens indignatione, nuptias, matrimonia, novem mensium fastidia, ipsius horae pericula, et caetera quae sequuntur incommoda, tanta peroravit gravitate, ut ipsos pene parentes admonuerit de continentia et libello repudii.

§ 4. Abhinc spretis omnibus, et unius cellulae clausa angustiis, paradisi perfruebatur latitudine, eodem solo orans et recubans, eademque angustia, sicco pane et aquâ magis provocans quam restringens esuriem. Inter hujusmodi virtutes et infirmi hujus corporis castigationem, castitatem si praedicem, ut superfluous reprehendar. Balneas ignoravit, mollia strata, etiam febre cum aestuaret, abhorruit. Cilicio obvoluta, in nuda humo Christi miles exercebatur: quod peccasse quis poterat, velut si jam ipsa quoque peccasset, in se vindicans, et alieni delicti poenas luens.

§ 5. Martinus eo tempore Romae, Remaclus Trajecti verbo et opere pervigilabant in cura sacerdotali: Trudo in Hasbania in tyronem Christi calescebat. Horum accensa virtutibus, per momenta aut patriam deserere, aut eremum desiderabat involare. Interim numquam sine lacrymis, numquam dies aut noctes sine afflictionibus habebat continuas, dicens cum Psalmista: *Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo*. Paulos et Antonios semper habens prae oculis, sola et incomitata pene invaserat solitudinem, si non aut aetas, aut quos pascebat pauperum cura pedem ejus tenuissent. Nullus enim clericorum, nullus inopum ejus evasit manum, quin aut cibo sustentaretur, aut vestibus ejus obvolveretur. Quorum enim cellas non intravit? quorum pedes ipsa non lavit? Mira intentio, et difficilis in hoc tali sexu fortitudo. Forma supra hominem augustiore, et reliquis omnibus quadam majestate decoris excellentibus, ornatum suum ipsa reprehendere, et vili aliquo palliolo

totum corpus suum obtegere: ut qui eam vidisset, non ipsam, sed ultimam crederet ancillarum. Otium labore castigabat manuum, vigiliis dedita ultra humanum modum.

§ 6. Retractat rursus de eremo, et quae omnia jam pro Christo reliquerat, totum id frustra reputat, si non seipsam quoque abneget et relinquat. Ibi vero Crucis erecto vexillo, expansisque omnibus navigiis sui velis, invitis parentibus, reclamante familiâ, saltum, quem a feritate inhabitantium belluarum, Belluam vocant, invadit, erectoque propria manu brevi tugurio, ingreditur, et pugnatura cum diabolo, nescio quae diviniora et ultra hominem pugnae genera aggreditur. Gloriabatur contubernalem se factam Eliae et Joannis, quorum alterum corvi, alterum mel sylvestre et locusta paverunt. Ursorum et aprorum, caeterorumque id genus cohabitationes tanta securitate ridebat, ut putares eam illud Job dicere: Frater fui draconum, et socius struthionum. Habebat tamen et curam pascendi gregis, non ut esu carnum, cujus ab adolescentia numquam vel tenuem gustum attigerat, delectaretur, sed peregrinis et pauperibus hospitio receptis ut solatiaretur.

§ 7. Puer officialis in pascendo pecore dum occupatur, irruentibus tenebris, nocte ingruente, dum per àvia porcos prosequitur, ipse quoque sano quodam errore impeditur. Pervigil enim dum medias noctis agit excubias, elevatis oculis, arrectis auribus, more illorum Evangelicorum pastorum illustratur. Horrebat a latere veprium densitas, asperitate inaccessibilis, et neglectu intractabilis. Super hunc locum lumen inprimis coelicum videt, postea cum lumine cantum exaudit angelicum. Stupebat seipsum, et quid rei portenderet majestas, tremulis motibus expectabat. Ablata visione, die reddita, in seipsum reversus, recollecto pecore, miraculum ad virginem tamquam ad coelestis oraculi propitiatorium reportat, et de omnibus judicium ejus expectat. Illa nihil mota, utpote quae Angelorum soleret frequentibus uti colloquiis, futurae tamen nocti cum jejuniorum et orationis purificatione se praeparat.

§ 8. Accersit etiam presbyterum, nomine Sigemarum, et cum eo quibusdam secretis animae lustrationibus celebratis, cum illo suo pastore locum adeunt. Ibi solo recubans, et nescio quae mystica divinis auribus immurmurans, terram lacrymis compluebat. Ardebat hyems solito algore horridior, nivibus densissimis, et tristi uredine omnia pigra jacebant. Illa nudis pedibus et laneâ singulari induta, quo magis Spiritus Sancti igne interius incanduit, eo facilius aëris incommoda exterius sustinuit. Tunc vero coeli aperti, tunc lux coelestis duplicius effusa resplenduit.

§ 9. Voces etiam angelicae solita dulcedine praesentius insonuere, et quaedam divinitatis consilia de thesauris coelestibus ad desponsatam Deo virginem reportavere. Exhinc velut praemonita,

et de voluntate sui amatoris edocta, nullam prorsus praeter-eundam putavit diem, quin eundem locum reviseret, et debita illic orationum munia persolveret. Ita pia voluntas in necessitatem vertitur, ut transgressio putetur, si quicquam de religionis studio imminuatur. Sic pervigilantem, sic oleum in occursum sui Sponsi continue praeparantem, Virginis filius inaeestimabilibus donis remunerat, et quasdam velut arrhas de illo ineffabili suo aerario destinat. Stabat in medio noctis silentio incommitata et sine arbitris, et ultra omnem hanc luteam infirmitatem elevata, libero mentis pede in odorem coelestium unguentorum currebat, cum subito patefactis coelis, comitante lumine, mirifici operis Crux delabitur, et Landradae, quae jam mundo crucifixae erat, velut pro munere super contiguum lapidem deponitur. Durant adhuc non languidae fidei certa monumenta.

§ 10. Sicut enim mollis cera impressam sigilli imaginem recipit et repraesentat, ita et durissimus lapis adhuc nobis ejusdem Crucis totam impressionem integre demonstrat. Vox interim administratorii spiritus audita est: Accipe Landrada hoc ab immortali Sponso charitatis pignus: ipse tibi Crucis mittit sponsalia, qui in Cruce moriens, restauravit omnia. Amatoris tui haec sunt munera. Tali munimine hoc in loco deinceps non nocebunt spiritus immundi, fames, mortalitas, aëris inaequalitas, morbi et pestilentia. Invalescit materia, succumbit ingenium, et considerata tua bone Jesu inaeestimabili charitate, ultra jam non est in nobis spiritus. Ideoque diviniore haec et quae supra homines sunt, solummodo adorantes, cum reverentia praeterimus, et velut submissis alis, a supra firmamento ad terram stylum deponimus.

§ 11. Virgo Dei gavisa de munere, roborata de consolatione, oblita sexus et aetatis, in quamdam virilitatem accingitur, propriisque manibus negotium, quod non poterat, aggreditur: vepres et spinas extirpare, humum sarrire, ecclesiam in honore et memoria Dei Genitricis et perpetuae Virginis Mariae conari fundare: et quod mirum forsitan videatur legenti, propriis ipsa manibus lapides effodere et comportare, lineam ducere, fundamenta jaccere, et in loco sibi destinatae Crucis non alius, quam ipsa, collocavit ipsum, quod adhuc perdurat, altare. Aduit indefessae laboratrici suae manus Omnipotentis usque ad consummationem perfecti operis. Tunc vero Lambertum Episcopum, postea Christi martyrem futurum, evocat, et pia commonitum familiaritate, qua se ab initio sanctae animae obligaverant, novae suae ecclesiae consecrationem et reliquiarum impositionem ex voto impetrat.

§ 12. Exhinc jam crescente religione, et passim diffuso unguentorum Christi odore, populus Dei spreto austeritate eremi, velut ad plantaria convolabant paradisi. Virgines ad centesimum, viduae ad sexagesimum fructum quotidie colligebantur: plures

praeterea, quae tricesimum in conjugalitate expectabant bonum, ex consensu, postposita domo et dulci liberorum amplexu, favos piaë intentionis cum tota re familiari comportabant ad alvearia Christi. Videbat diabolus, et ingemiscebat: et qui olim dixerat: *Ponam sedem meam in nubibus coeli, in lateribus Aquilonis (Is. xiv)*: vigentes animos in sexu fragili mirabatur, et ab infirmo Dei, quod fortius est hominibus, calcabatur. Aliae patientiâ, aliae pugnabant obedientiâ. Aliarum tepens calor moderatis jejuniis refrigerabatur. Aliarum ferventium tepidius studium exemplis et consolationibus accendebatur. Tanti dux foemina facti: in cujus ore pallor ex jejuniis, eleemosyna in pauperes, constantia in adversis, modestia in prosperis, in servos Dei jure obsequium, humilitas cordis et vestium, sermo etiam modestus, idemque sufficienti sale conditus, quem non frangerent, quem ad virtutem non accenderent?

§ 13. Hac tali virginum militiâ, his gymnasiis in brevi locus adolevit, et in omnis humanitatis accrescens annositatem, non ut prius a belluis Bellua, sed Belisia *, id est, bene Elysia, vocari coepit. Sive enim nemorosam jucunditatem, sive fluminum aut fontium irriguam spectes ubertatem, apum quoque et mellis ceream suavitatem, addita incolarum Christiana religione: parum est quod dubites de Elysia beatitudine. Sed quid agimus? Cum paucis immoramur et plurima praeterimus, fugiens tamen nos hora praeterit, et prolixior sermo missionem petit.

§ 14. Tendendum est igitur ad finem, et quod residuum superest aequoris, spirante aurâ sulcandum. Instabat jam dies praemii, et post longam carnis et spiritus luctam, qua semper vivens, semper moriebatur, de proficiscendo praeparabat. Incidit autem lectum aegritudinis, in quo ipsum, quodcumque illud esset, foenum et stipulam, et similia, quae liberum exitum impedire solent, jugi doloris igne decoquebat. Depascebantur medullae, siccabatur caro, exhauriebatur sanguis, cum tamen nihil de psalmis, nihil sibi omnino omitteret de jejuniis, damnum suum reputans, si quicquam de solito penso minueretur. Circumstabat morientem matrem sanctarum virginum dulcis coetus, in seipsis jugi gemitu vindicantium, quicquid illa pateretur. Aliae lectulo assidere, aliae caput sustinere, aliae mappulam apponere, et aquam calidam miscere, aliae psalmos dicere, aliae cereos ducere, nulla omnino prorsus otiosa esse. Illa interim velut presagiens, consolata circumstantes, de exitus sui hora praedicat, et sanctum Episcopum Lambertum accersiri praecepit, ut in morte quoque ejus frueretur colloquiis, cujus in vita jucundabatur semper consiliis.

§ 15. Accepto tristi nuncio, sanctus senex omnibus se expedit, viamque dum maturat, Landrada interim de hac corruptibili domo

* Apud Liegim, rectius lat. Leodium (*Liège*) in Brabantia.

in aeternitatem transmigrat. Sed numquam voto fraudatur, cui ad desiderium charitas adminiculatur. Nam in eundo pontifex ingruentibus tenebris lassos artus humi dum deponit, dulci visione jucundatur. Semivigilanti et velut in extasim raptō, quadam gravi majestate venerabilis virgo apparuit, et senilem arguens tarditatem, solita et familiari allocutione de mora reprehendit: cur scilicet abeunti mysteria ipse suis manibus non tradiderit, cur oculos non clausit, pedes et manus ipse non composuerit, cur sudarium ipse non superduxerit, et caetera, quae illius sunt horae et officii. Ille excusans negligentiam et praetendens obedientiam: Praevenit, ait, o virgo officium necessitas, quod tibi nostra debebat infirmitas. Caetera, quae supersunt, tuum est praescribere ex imperio, meum erit facere ex debito, praecipue de sepulcri loco. Et illa: «Arrectis, inquit, oculis coelum suspice, et quo se extendat per medium lucis nimbū Crucis signum, diligenter intende.» Lambertus totum se in visionem extendens, et velut quosdam fulguris tractus quo poterat conatu sequens, notat locum Crucis fulgore designatum, cum admonitione virginis ita dicentis: Hic sepulturae locus, hic cinerum meorum erit tumulus usque in diem qua jussit Dominus.

§ 16. Hac jucunda illius demonstratione, istius attentione virgo coelis recipitur, Episcopus a somno erigitur: et relegens visionis suae libellum, festinato et praeter vires cursu delatus Belysiam, invenit eos jam agentes de sepulcro intra ecclesiam. Expleta oratione, Episcopali facundiā plebem suam alloquitur: postremo de revelatione ad eum facta sermonem ingreditur. Submurmurant statim universi, et necdum perorantem clamore tumultuario impediunt, et velut impugnant. Hic, ajunt, fuit consecrata et praelata: ejus opibus haec crevit ecclesia: hic per eam puellaris adolevit turba, hic caecos illuminavit, hic claudos erexit, hic omnibus incommodis se opposuit. « Tuipse hic studiorum ejus adminiculator, tu virtutum attestator, ipsiusque hujus ecclesiae consecrator. Non est Episcopi, populum laedere: non est pastoris, oves velle spoliare. Persuasibilis et facete exornata visio, ut quam vivam tenuimus, mortuam amittamus. Nullum hoc pietatis, nullum hoc officium humanitatis, Sanctam a nobis dimittere, virtutum operatricem aliis relinquere. Age tua pro officio, caetera nos curabimus pro tempore et negotio.»

§ 17. Hac tumultuariæ plebis Lambertus permotus pertina-ciā, « Facile est, inquit, praeesse civibus, sed difficile placere omnibus. Obedire quidem oportuit Deo magis quam hominibus, sed certus cum sim nihil posse mutari de omnibus quaecumque voluerit Dominus, sciens et prudens manum in flammam mitto, et voluntati vestrae interim me praebeo. » Sic ad votum populi virgo sepelitur, sed Episcopo nihil de pristina solitudine imminuitur. Sciebat enim facilius elementa posse mutari, quam

Landradam mentiri. Jejunium sibi ipse indicit, orationes cum jejuniis continuat: demumque exacto triduo, in concione pro re pauca declamat: « Dei, inquit, voluntati nolle obedire, contra torrentem brachia est extendere. Ideoque tempus jam est, de vestro quoque ut pendeat judicio, quid illa nobis dudum exposita sibi velit nostra visio. Ocularia fides adhibeatur tumbae virginis, ut omnis super hoc negotio scrupulus amoveatur. » Aclamatur ab omnibus, pedibus eunt in sententiam: et aperta tumbâ, non modo corpus, sed neque ipse reperitur corporis locus. Expallent tacito murmure caeteri: solus Episcopus Deo gratias agens, et ut filios paterne demulcens: « Quia, inquit, jam quievit diffidentia, experiamur nunc, quid possit Dei magnificentia. »

§ 18. Praedux ipse viam arripit: populus comes secum Wintershovum usque percurrit: in quo scilicet fundo idem Episcopus olim a venerabili genitore suo Apro sancto Archipresbytero Landoaldo commendatus, nutritus et adultus, in sanctitatis apicem excrevit. Ibi relegens suae illius visionis indicia et ostensae Crucis vestigia, effossa humo (o rem novam, et nove semper stupendam) virginis glebam cum ipso sarcophago inveniunt transportatam, eo ordine, ea decenti reverentiâ locatam, ut nulli sit dubium, Angelorum id effecisse ministerium. Hoc tam admirabili spectaculo, tamquam potatis aeterni illius deliciis paradisi, aliquamdiu jucundati, dignâ cum veneratione devotis manibus terram reponunt, et deficientes in seipsis, caetera omnipotenti Deo committunt. — Gandavum postea translatum virginis corpus est cum reliquiis S. Landoaldi.

VITA S. ELISABETH VIDUAE

LUSITANORUM SIVE PORTUGALENSIUM REGINAE

Obiit anno 1336 — Hispana.

PROOEMIUM. Sanctitatem in Regno, quasi gemmam in auro, Beatissime Pater, sapientes rerum aestimatores jure suspiciunt; qui prope norunt societatem ejusmodi tam praeclaram esse, quam raram. Ut enim Veritatis aeternae vox est quovis certior oraculo: difficilis, atque angustus est aditus in coelum iis qui nimis late possident terram. Quod si ad fastum et pompam regiae majestatis foeminei sexus accedat natura plus nimio proclivis in vanum formae studium, et levem pulchritudinis ambitionem, vix ullus relinquetur sanctimoniae locus. Atque adeo, si quae sit foemina

regio splendore conspicua, quae fulgeat etiam claritate virtutum, appellari merito potest coeleste prodigium. E coelo quippe detur necesse est, quod tam difficile reperitur in terris. Neque alius quisquam sanctitatem Regibus, quasi novam coronam, imponere aut debet, aut potest, nisi Rex ille regum, *in cujus manu cor Regis est, et per quem Reges regnant*. Hic inter alias foeminas nobiliores virtute quam genere, in quibus dare spectaculum voluit mundo potentiae suae, beatam Elisabetham Lusitaniae Reginam elegit; ut humanum genus doceret exemplo suo, posse unum caput coronâ duplici nobilitari; altera majestatis in terris, altera sanctitatis in coelo. Quod geminum decus in Elisabetha statim agnoscet, qui res ab ea tota vita praeclare sancteque gestas volverit. Haec sane Regina *adstitit*, si minus *a dextris*, saltem ante conspectum Dei *in vestitu deaurato circumdata varietate*. Quid enim aliud fuit ejus actas universa cum summa morum integritate, atque innocentiae laude transacta, quam aurata quaedam vestis, quae non solum oculos animosque mortalium in sui contemplationem admirationemque rapiebat, sed ipsos etiam coeli cives, ipsum rerum omnium Parentem ac Moderatorem Deum ad tam singulare spectaculum invitabat? Quid tam multae, tam variae tamque insignes animi dotes, atque virtutes, quibus anima illa purissima fuit a teneris annis exornata, quid, inquam, erant aliud, nisi gemmae pellucidae, pretiosique lapilli, quorum varietate circumdata, coelesti Regi pulcherrimum sui spécimen dedit? His illa conspicuis coelo terraeque praenitens ornamentis, non Lusitaniae modo, in qua tanta cum sanctimoniae laude regnavit, non Hispaniae, cujus e nobilissima provincia Aragonia felicem nacta est hujus lucis usuram, sed Christiano cuilibet Regno proposita fuit a supremo rerum Principe Deo, tamquam numeris absolutum omnibus Regum exemplar. Ab illa discent, qui sceptrum moderantur, quanto plus Religioni tribuendum sit ac Deo. quam privatis aut publicis utilitatibus; quanto comparanda sit studio Principes inter pax atque concordia; quam pie gubernanda sit etiam regia familia; quanta exhibenda sit egentibus liberalitas; quam humaniter ac benigne populi complectendi. Nulla denique laus regalis ac virtus in hac Principum Christianorum Idea desideratur*.

VITA. § 1. Nata est Elisabeth anno a Virginis partu millesimo ducentesimo septuagesimo primo: pater ei fuit Rex Aragoniae Petrus, Jacobo Rege natus, et Violantia Regis Hungariae filia: mater Constantia, filia Manfredi Siciliae Regis, et Friderici II Imperatoris neptis. Proluxit in ea fax illa virtutum, quae cum aetate ipsa adolescens, et in diem magis magisque relucens in hoc

* Egregium et lectu perutile Prooemium decerpimus Relationi praemissum, habitae coram Urbano Pp. VIII pro beatae Reginae Canonizatione; elogii autem textum Bullâ Canonizationis constat promulgatae a Benedicto XIV, anno mcccxlvi.

seculo, tamquam in tenebricoso loco, lumine ac splendore suo viam salutis aliis praemonstraret. Recens enim a partu ad Regem Jacobum avum allata, atque ab eodem ad sextum aetatis annum Christianis moribus imbuta, de ipsa praedicare, ac pene praedicere ille solebat, neptem illam, atque alumnam suam, foeminarum omnium optimam clarissimamque futuram, quae ex Aragoniorum Regum stirpe natae unquam fuissent. Ex humanis erepto Jacobo, sexennis puella reducta in patris domum, ibi, quam ab avo didicerat, prosecuta est integerrimae vitae rationem, pueriles ludos, ornatum corporis, voluptatum delicias tenera adhuc, et infantili aetate, sed coelo matura fugiebat, divinis precibus, ciborum abstinentiae, charitatis operibus impense vacabat, ut pater ipse fuerit solitus affirmare, suarum rerum, ac Regni felicitatem Elisabethae virtutibus ac meritis apud Deum acceptam esse referendam.

§ 2. Educata pudice ac sobrie, ubi plenis annis nubilis facta est, longe clarescens honestis moribus suis, quibus eam Deus etiam mortalibus oculis pulchram faciebat, et reverenter amabilem atque mirabilem, a pluribus Christianorum Principum filiis per crebras legationes, et literas in matrimonium expetitur. Sors obtigit Lusitaniae Regi Dionysio Alphonsi III filio, cui regis et Christianis ritibus nuptui tradita, non tamquam viro, sed tamquam Domino subdita fuit, studens eum demereri conjugalibus obsequiis, et Deo lucrificare. Et quoniam bonum conjugii est, et Dei donum proles ex legitimis nuptiis suscepta, hanc quoque Deus largitus est famulae suae, ut pudicitia sanctisque moribus, et foecunditate etiam viro suo probaretur... Sed quos in hanc mortalem lucem ediderat, iterum parturiens Deo, bonis erudiebat monitis, sanctisque moribus informabat, et exemplo suo, quod longe efficacius verbis est, ad pietatem omnemque virtutem instituebat.

§ 3. Etenim illa non minorem excolendis in se virtutibus, quam in liberis educandis, aliisque necessariis rebus procurandis dabat operam: in sacris precibus assidua, frequens ad rem divinam erat, ubicumque versaretur, Sacellum habebat religiose constructum, ac magnifice ornatum. Sacerdotibus aliisque sacris Ministris instructum, quo a tumultuantibus seculi curis secedens in sancta Dei contemplatione quiesceret; ibi enim ejus erat requies, ibi fere semper habitabat soli Deo intenta, et coelestibus inhians divitiis, terrenas opes et vana corporis ornamenta, quibus animae pulchritudo non augetur sed corrumpitur, contemnebat: decenti et modesto induta cultu, composito vultu, et demissis oculis incedens, externo praeferebat in habitu virtutem quae intus latebat in corde. Ubique enim Deum sibi praesentem habebat, et quo magis in eum amore ferebatur, eo vehementius vitia et peccata odio prosequabatur, ut si quando divinam laedi

Majestatem animadvertibat, injuriam sibi fieri, et se ipsam laesam existimaret.

§ 4. Hujus etiam vis sancti amoris dulces ei reddebat acerbissimas poenas, quibus subjicere corpus, et in servitutem redigere curabat, ne ad Creatorem suum tendentem animum coenosis terrenarum cogitationum motibus impediret, et rebellantium passionum turbis ad terrena a coelestibus avocaret. Quàdruplex illa jejunium ab adolescentia solemne habuit: quadragenarium et commune Christianorum omnium; alterum, quo praeparari solent homines religiosi ad Christi Adventum; tertium, quod Angelorum appellant, a die festo Beatae Virginis Assumptae ad Archangeli Michaëlis diem; ac postremum a feriis sancti Joannis Baptistae ad diem Assumptae Virgini sacrum. His igitur jejuniis et insuper nocturnis vigiliis, diurnisque laboribus, aliisque poenis in regum deliciis enutritum corpus macerabat; a vino, in quo est luxuria, adeo assueverat abstinere, ut mediam fere anni partem solo pane transigeret et aquâ. Cum aliquando jacèret gravi stomachi morbo laborans in oppido Alenquerio, praescripserunt ei medici, ut vino uteretur; illa vero, cum id curationi valetudinis necessarium esse minime duceret, et sanctum suum propositum in abstinendo a vino, levi ex causa, mutare timeret, renuit id facere, jussitque aquam sibi afferri. Sed aeterni Dei benignitas, qui voluntatem timentium se facit, dignata est voluntati famulae suae obsequi, ne hominum consilio indictam sibi abstinentiae legem transgredi cogeretur, voluitque eam uti remedio, quod per os Apostoli sui discipulo ejus Timotheo aegrotanti suggesserat, scribente ad eum Paulo, *utere modico vino propter stomachum*. Itaque renovato mirabili illo prodigio, quod primum, cum inter homines Christus Dominus versaretur, in nuptiis Canae factum est, aqua bis ad eam allata, bis omnipotentis voluntatis suae nutu, quo res omnes e nihilo eduxit, in vinum commutata est.

§ 5. Ex amore Dei summa illa charitas erga proximum oriebatur, qua consolabatur afflictos, succurrebat egenis, pauperibus inserviebat, curabat aegrotos, omnes in Christo complectebatur, sublevabat pecuniâ, reficiebat alloquio. Nullus inopum occurrebat, in quem illa stipem benignissime non conferret, atque ex infinita multitudine debilium, languentium pauperum, infirmorum, qua se videbat assidue circumfusam, vacuum abire, aut solatio destitutum neminem patiebatur: quos intelligebat prae pudore stipem cogere non audere, quamvis id suaderet necessitas, non solum prompta eis subveniebat pecuniâ, sed etiam quotidianis sumptibus sustentabat: non exiguum frumenti numerum dabat religiosis familiis, quae in quibuslibet Lusitaniae partibus versabantur: coenobiis Monachorum, quacumque iter faceret, certam pecuniae summam quotannis assignabat in vestem. Almo-steriense Monasterium prope Scalabim, a Berengaria nobili

foemina inchoatum, ipsa perfecit: aliam domum, ubi partus a parentibus expositi educarentur, quam Martinus Episcopus Guardiensis morte occupatus absolvere non potuit, non modo absolvit, sed redditibus etiam, et excipiendorum numero puerorum amplificavit. Xenodochium e regione suae domus prope Conimbricam erexit, ubi triginta pauperes certis attributis sumptibus alebat ac vestiebat, atque identidem praesentiâ, allocutione, ministrandi quoque officio solabatur: denique communis omnium Parens et Patrona censebatur, et temporalibus necessitatibus miserorum subveniens, animas, quorum corporibus succurrebat, humanitate ac benignitate sua ad Deum trahere satagebat.

§ 6. Consueverat beata Elisabeth feriâ sexta majoris hebdomadae elephantiacis aliquot, seu leprosis pedes abluere, et stipem elargiri. Id aliquando cum perfecisset in oppido quodam Scalabi appellato, ex iis unus, quibus id praestiterat officium, reliquis tardior, ob morbi vim vehementiorem, substitit parumper in Regia, quod ubi Atriensis quidam servus animadvertit, ferox et asper, ac rei gestae ignarus, acerrimis eum conviciis est insectatus: cumque ille reclamaret, fustem arripiens hominis, qui se prae morbo movere vix poterat, caput summa vi percussit, et graviter vulneravit. Concidit infelix in terram ea plagâ accepta, et calamitatem suam coepit ejulans lamentari. Accurrit et vocibus et miserabili spectaculo Urraca Vaschia, renunciatque Reginae, cui ob studium pietatis erat familiarissima, quid factum fuerit; illa hominis miseri atque innocentis calamitate commota, in suum cubiculum eum imperat deportari, deinde album ovi exceptum stupâ vulneri suis ipsa manibus imponit, additaque pecuniâ in reliquos sumptus eum dimittit. Postridie quam haec gesta fuerant, sciscitatum mittit quomodo se aeger habeat, optime, responsum fuit, et cicatricem post factam a Regina medicinam statim fuisse obductam. Ita regii famuli injuriam beatæ Reginae sanctitas et clementia compensavit.

§ 7. Ejusdem majoris hebdomadae feriâ quinta lavare duodecim mulierum elephantiasi seu leprâ laborantium pedes, iisque etiam pecuniam et vestes donare, et ad mensam splendide acceptis ministrare consueverat. Earum una pedem alterum cancro affectum tam male habebat, ut parum abesset, quin duo digiti deciderent; altero igitur abluto pede, alterum in pelvim immittere, Regina postulante, renuebat. Conscia enim latentis mali, et turpis deformitatis, pedem illum aut Reginae manibus attingi, aut oculis videri indignissimum judicabat. Sed Urraca Vaschia, quae Elisabethae aderat, ejus jussu recusantis pedem in aquam mittit. Id ubi factum est, odor illico afflatus est tam gravis ac pestilens, ut omnes Regiae ministrae, cum eum prae fastidio ferre non possent, se proripuerint foras; sola imperterrita mansit Regina, quae christiana magnanimitate, et charitate memorabili,

ulcus non modo non horruit, sed suis manibus tractare, ac medicinam aliquam adhibere aggressa est. Accedit ergo plena misericordiae, plena humanitatis, procumbit ante miseram foeminam, foveat calida pedem, et ulcus leniter ac molliter expurgat; postremo ejus, *qui vulneratus est propter iniquitates nostras, et reputatus est quasi leprosus, et percussus a Deo*, amoris impetu acta, ipsum cancerum, cujus vel odor erat intolerabilis, osculatur, et salutare signum Crucis imponit. Mirum dictu, sed tanta virtute dignissimum! nulla interposita morâ, et signo Crucis, et osculo, et simul beatæ Reginae merito, insanabile ulcus Dei omnipotentia factum est sanum.

§ 8. Cum aliquando proficisceretur Conimbricâ in Urbem Portum, per vicum quemdam iter habuit nomine Arifanam; hic illi obviam processit rusticana quaedam foemina filiolum secum ducens ab ortu caecam; oravit Reginam supplex, ut oculos puellae manibus tantum attingeret; illa obsecratione simul ac miseratione permota morem gessit matris voluntati; post paucos dies exultans et gestiens venit ad Elisabetham cum filiola, quae statim atque tacta fuerat, usum oculorum acceperat; agunt immortales Reginae gratias, ipsa vero a Magistro humilitatis edocta, qui pertransiens beneficiendo, et sanando omnes, se tamen beneficiorum auctorem prodi nolebat, vetuit illis rem palam facere, utque facilius impetraret, veste utramque donavit. Nobilis quaedam, et religiosa mulier Margarita Freila, quae in Aede sacrarum Virginum, cui nomen est Chelis, prope Ulyssiponem morabatur, Reginam in urbe commorantem adivit, a qua statim ac pallido vultu, et macie confecta visa est, causam rogatur; tuberculum, respondit, super stomachum natum; signum illa Crucis aegrae parti imponit, quo facto, resedit omnis tumor, dolorque decessit. Margarita tam gravi morbo liberata prae gaudio continere se nequivit, quin illico omnibus manifestaret Elisabetham tam insperatae curationis auctricem. Quod cum ad aures ejus pervenisset, non parum inde molestiae accepit, dolens laudem sibi aut gloriam ullam tribui, quam soli Deo debitam intelligebat. Itaque accersita ad se muliere, graviter cum ea conquesta est, silentiumque in posterum imperavit. Et quoniam profusa in egenos charitate maxime erat liberalis, in sinu saepe ferebat, quae iis benignissime dispensaret. Accidit, ut eam haec in sinu clam gerentem vir ipsius Rex Dionysius observaret, qui forte ei factus obviam interrogavit, quid in sinu portaret: rosas, inquit; ac Dionysii jussu explicato sinu, opes illae distribuendae pauperibus in recentes rosas versae conspiciuntur. Ita omnipotens Deus, qui aridam Aaron virgam germinare fecit, et turgentibus gemmis erumpere flores, ad dictum beatæ Elisabethae opes pauperibus destinatas in fragrantas rosas media hyeme commutavit, ut quantum sibi gratum, ac

suave esset famulae suae misericordiae in pauperes sacrificium, tam mirabili prodigio ostenderet.

§ 9. Necessitatem tribulationum non uno in loco nos monet Spiritus Sanctus in sacris Scripturis dicens: *Sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis* (2. Cor. I, 7): et rursus: *haeredes quidem Dei, cohaeredes autem Christi, si tamen compatiatur, ut et conglorificemur* (Rom. VIII, 17). Itaque benignissimus Deus, qui per ineffabiles providentiae suae vias amarissimis offensionibus etiam illa aspergens, quae licito quidem, sed fortasse nimio amore a Servis suis tenentur, totis cordis affectibus, et intimis animi conatibus ad se, misericorditer saeviens, eos ire compellit, beatam Elisabetham maximis perturbationum fluctibus, et adversitatum tempestatibus jactari sivit. Et quidem Constantiam filiam prae-reptam sibi, inverso quodammodo naturae ordine, graviter doluit; tum etiam aliorum carissimorum jacturam non mediocri animi sui dolore fortiter sustinuit. At Constantia filia, permittente Deo, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, exacto unius anni spatio, quo pro ipsius anima Sacrum quotidie fieri per integrum castumque sacerdotem curaverat, matrem consolata est, cum per quietem e purgantis ignis poenis in aeternam felicitatem transeuntem se illi praesentem exhibuit.

§ 10. Sed inter alia multa adversa et aspera quae ipsi acciderunt, maximo quidem moerore afflixit regis mariti abalienatus animus, et ad illicitos amores abreptus. Nam Dionysius, qui aliquot annos cum illa conjuncte integreque vixerat, quibusdam quasi voluptatis injustae praestigiis fasciatus, voluntatem ab ea coepit avertere, omnemque amorem ad quasdam transtulit mulieres, ex quibus liberos etiam suscepit. Toleravit illa patienter sprete cubilis injurias, et fracti maritalis foederis crimen, atque humili cordis oculo indignas mulieres sibi praelatas respexit, neque cum aliquo de mariti infidelitate conquesta est, neque ullam hac de re cum eo habuit simultatem; sed expectans in silentio misericordias Domini, qui solus facere potest mundum de immundo conceptum semine, loquebatur ei sanctis operibus suis, pietate sua, mansuetudine sua, tolerantia sua, humilitate sua. Tanta igitur virtutis luce, e lethali peccati somno excitus, Dionysius aperuit mentis oculos, agnovitque turpitudinem suam, eamque detestatus, reliquum vitae tempus caste sancteque traduxit.

§ 11. At vero piissimae Reginae animum non minori moerore ac tristitia perculerunt exorta, inter summa et carissima sibi capita, dissidia. Sed hoc quoque Servae suae grande donum concesserat Ille, cui juxta Prophetam nomen est *Admirabilis, Consiliarius, Deus, Fortis, Pater futuri saeculi, Princeps pacis*, ut inter discordes animas tam se fortem gereret, ut labores, aerumnas, et extrema vitae pericula pro earum salute contemneret, tam

mitem, ut irarum morsibus exasperata pectora alloquio suo leniret; tam prudentem et pacificam, ut irreconciliabili odio dissidentes ad pacem et concordiam reduceret. Ac primo quidem gravem inter Dionysium regem et ejus fratrem Alphonsum ortam discordiam, vel potius apertum bellum, copiis utrinque coactis, scissâque universa Lusitaniâ in contrarias partes, compressit ac dirêmit amantissima pacis Regina, fuis ad Deum precibus, sacrorum Antistitum, et Principum virorum operâ adhibita, suis postremo ad utrumque adhortationibus atque obsecrationibus saepius interpositis. Deinde vero non inferiori laboravit curâ atque industriâ, ut revocarentur mota jam arma ab rege Dionysio in Ferdinandum puerum Castellae Regem, ejusque tutores: tum gravissimae aliorum Principum affinium dissensiones per eam pacatae sunt, quae perniciose mala universae Hispaniae allaturae videbantur.

§ 12. Sed nulla illustrior, ac magis necessaria conciliata pax ab Elisabetha, quam cum Dionysius parens, et filius Alphonsus plusquam civilia inter se bella suscepissent. Indignatus enim Dionysius ob filii contumaciam, qui facinorosorum turmis stipatus patris auctoritatem et imperium contemnebat, regnoque dejicere minabatur, statuerat ex improvise eum opprimere. Appositis igitur ad omnes vias custodibus, ne quis periculi nuncius ad Alphonsum iret, armatos raptim milites et expeditos secum proficisci jussit, ut acerbis de filio poenas sumeret. At Elisabetha rei certior facta per nuncios diversis itineribus remissos, quanto in discrimine versetur filio significat, monetque, ut iram patris declinet. Ipsa interim precibus et lacrymis apud Deum exposcebat, ut tantum a viro, a filio et a regno malum averteret. Ejus itaque diligentia atque pietate factum est, ut filius digressus e loco ubi opprimendus erat, salutis suae provideret, cujus contumacem in patrem animum pia mater, ad quam de tanto beneficio gratias acturus se contulerat, monitis ac precibus infringere aggressa est. Verum is nihilo melior factus sceleratum parare coepit in patrem bellum, qui facinoris indignitate commotus, aliorumque consiliis stimulatus, omnem viam ad vindicandam impietatem filii quaerebat. Exulcerabant haec animum Elisabethae, quae demisse, atque assidue a Deo precabatur mitiorem viro mentem, filio saniozem. Accusata vero apud Dionysium nimiae charitatis in filium, et muliebris indulgentiae, adeptis castellis, bonisque fere omnibus ereptis, ne qua filium ope juvaret, in liberam custodiam tradita est, jussaque ne statuto loco egrederetur. Aeque animo indignam passa est calumniam piissima Regina, neque conquesta est de acerbo viri imperio; sed statim paruit, et aliorum reclamantium querelas compescuit. Interea Alphonsus expugnandis, atque in suam potestatem redigendis Urbibus, Dionysius iis quae a sua potestate defecissent diruendis atque evertendis,

uterque, in Lusitania misere devastanda, opes omnes operamque ponebant.

§ 13. Quo tempore beata Regina religiosissimis quibusque foeminis undique ad se convocatis, cum iis tota erat in jejuniis, precibus, lacrymis, aliisque piis operibus ad exorandum Deum, *qui ventis et mari imperat, et obediunt ei*, ut horridam tempestatem, quae ingentem ruinam secum ferebat, superna ope sedaret. Ubi vero accepit, bellum vehementius in diem inflammari, neque extingui posse, nisi vel viri vel filii sanguine, civium strage, civitatum excidio, continere se nequivit quin charitatis pennis e custodia convolaret ad castra, virum obsecraret, filium obtestaretur, cum utroque per se, et per Principes viros ageret, ut patris in gratiam filius restitueretur. Concessum est Dei munere, quod Elisabethae pietas merebatur; sed non diuturna fuit illa concordia. Etenim cum Alphonsus contra voluntatem patris ad oppidum Scalabin accedere instructo agmine conaretur, obviam illi cum exercitu processit Dionysius. Itaque armatas acies contra filium jam pater direxerat, datum utrinque fuerat belli signum, concurrebant ex utraque parte cognatis armis milites, ventum erat ad manus, cum Elisabeth, sui oblita, de animarum salute tantummodo sollicita, sine famularum comitatu, sine cultu raptim accurrit, interponit se inter virum et filium, non a telis ultro citroque jactis deterrita, non a suae vitae periculo retardata, filium adhortationibus morigerum patri, virum obsecrationibus placatum filio reddit, utrique vitam, utrique salutem, operante Domino, et loquente ad eorum corda, dum Famulae suae ad aures verba insonabant, restituit.

§ 14. Jam vero Dionysius aetate gravis, et imbecilla valetudine affectus in lethalem morbum incidit; tum vero vel maxime enituit conjugalisis Elisabethae charitas, assiduitas, diligentia. Praestitit enim se non uxorem, sed ancillam, adeo in rebus omnibus demisse diligenterque ministrabat, non minus operi intenta, quam orationi, cui quod ab infirmi mariti cura supererat temporis, die ac nocte vacabat, magis de illius animae, quam de corporis salute sollicita. Dionysius autem annum agens sexagesimum quartum, omnibus rite peractis, quae vel christianum hominem, vel prudentem Regem decebant, ex hac mortali vita excessit, cum annos sex et quadraginta regnasset.

§ 15. Mariti morte sui juris facta Elisabeth, totam se Deo tradidit, et secuta est exempla fortissimae mulieris Judith, quae post obitum viri *in superioribus domus suae fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur, et habens super lumbos suos cilicium jejunabat omnibus diebus vitae suae*. Ita beata Elisabeth, statim ac vir decessit, in cubiculum se recepit cum una e charioribus ancillis, ibique ab ea suscepit eximio animi sensu pauperem vestem Religiosarum Virginum propriam, tum rudi

funiculo praecincta, candido linteo caput velavit; domesticas autem opes vel in sacros usus convertit, vel egentibus dispensavit; aedes insuper aliquas secus sacrorum Virginum domum, quam prope Conimbricam beatae Clarae nomine aedificandam summo studio curaverat, sibi poni voluit, ubi ex illarum Virginum coetu quinque apud se integritate conspicuas habebat assidue, cum quibus religiosam extra Claustra degebat vitam. Siquidem de multa nocte vigilans cum Virginibus piorum studiorum sociis, matutinis precibus recitandis vacabat; diluculo Sacrum fieri jubebat in suo cubiculo; inde in publico sacello cum omni familia intererat alteri Sacrificio, quod cum lugubri cantu fiebat pro demortuo Rege ac marito; tertium denique Sacrum ejus diei proprium coram se supplice volebat celebrari. Divini Officii reliquas horas postea peragebat, tum ad juvandos alios vel re vel verbis incumbibat, inde ad sese colligendam vel contemplationi, vel sacri cujuspiam libri lectioni se dabat; ad seram postremo noctem divinas res mente pertractabat cum incredibili sensu voluptatis, et dulcium copia lacrymarum, ut integros dies non terrae sed coelo vivere videretur.

§ 16. Praeterea caeteras omnes virtutes, quas in Viduis exigit Apostolus Paulus scribens ad Timotheum, in se diligenter atque eximie expressit, pietatis scilicet officium, hospitalitatis studium, humilitatis obsequium, misericordiae ministerium, liberalitatis subsidium, omnisque boni operis executionem. Nam in aediculis prope memoratam Virginum domum extractis, quindecim egentes viros ac totidem foeminas ali perpetuo certis sumptibus jussit, Sacerdotemque proximum cum Sacello et Coemeterio constituit, qui Sacrum iis praesentibus quotidie faceret, et solemnibus statutarum horarum precationibus praeesset. Misericordia autem, et liberalitas maxime in beata Vidua excelluit, cum ingens annonae caritas ac fames Conimbricam urbem vexaret: tanta enim fuit largitate in omne hominum genus sublevandum, adeoque liberalem se cunctis praebeuit, ut ab opum administratoribus admonita fuerit, ne ob alienorum opitulationem ac sustentationem nimis assiduam, sic postmodum suisque deesse cogeretur: sed illa Deo freta, non minus ac Sareptana vidua, quae, ut prophetae Domini subveniret, omne vitae suae subsidium ultro ei deferens, nihil sibi reliquit, angustos aliorum animos reprehendit.

§ 17. Quae vero ad pietatem erga Deum, curam erga suos, humilitatem, mansuetudinem, abstinentiam pertinent, longum ac difficile esset omnia referre. Absoluto B. Clarae Coenobio, in quo perficiendo plurimum pecuniae atque operae impenderat, quo die primum in nova coenatione Moniales discubuerunt, ministravit eis cum sua Nuru, raro christianae demissionis et charitatis exemplo. Quartum et sexagesimum aetatis annum agens, Jacobi Apostoli templum iterum adire decrevit; tantum susceptit

itineris foemina id aetatis, et Regina paucis comitata, mutato vestitu, ignobilis, imo, quod prorsus mirabile est, sua sarcinâ gravis per vicos et domos mendicans pedibus ivit, et reversa est, intuens certe in praeclarum illud impigrae devotionis exemplar, Beatam videlicet Mariam Virginem, quae per omnes annos in die solemni Paschae cum Joseph Jerusalem petebat. Pervenit ad illius aures, Alphonsum nepotem suum, Castellae Regem, alterius ab uxore foeminae consuetudine teneri: ad eum nulla interposita morâ proficiscitur, tantumque praesentiâ sua ac verbis effecit, ut ab eo fidem acciperet, honestius in posterum vivendi. Inter ipsum Alphonsum nepotem, et Alphonsum filium gravi enato dissidio, ad sedandas exortas discordias, pacifici et coelestis Regis discipula, in oppidum Eborense Stremotium appellatum, ubi tunc filius versabatur cum conjuge, se contulit; sed partim aetatis imbecillitate, partim itineris defatigatione in morbum incidit, qui supremus illi fuit.

§ 18. Cum autem jam se morti proximam intelligeret, divinis mysteriis, ac supremis Ecclesiae Sacramentis ad ultimum illud certamen sese sanctissime muniit, ut piaе vitae religiosa mors optime responderet. Postquam autem cum Alphonso necessariis de rebus Regni colloquuta aliquantulum est, a filio, quem relinquebat, ad Coelestem conversa Parentem quam adibat, et quae paulo ante se videndam ei praebuerat, sacris illis Ecclesiae voeibus Beatam Virginem compellavit: *Maria Mater gratiae, Mater misericordiae, Tu nos ab hoste protege, et hord mortis suscipe*: deinde fidem ex Apostolorum symbolo professâ, dominicam orationem aliasque recitavit, voce paulatim ac sensu deficiente; donec die quarta Julii anno a Christo nato millesimo trecentesimo tricesimo sexto, ab ipsius beatae Elisabethae ortu sexagesimo quinto, sanctissimam animam Auctori suo reddidit.

§ 19. Divulgato autem obitus nuncio, maximus cujusvis generis hominum concursus ad ejus funus factus est. Nam fama illa sanctitatis, quae de ipsa, dum adhuc viveret, universum Lusitaniae regnum impleverat, posteaquam ex hac mortali vita discessit, maxime percrebuit. Itaque ejusdem defunctae patrocinium bono suo imploravere complures, singularibus a Deo beneficiis per ejus intercessionem obtentis. Nam clementissimus Deus, cujus natura bonitas, cujus voluntas potentia, cujus opus misericordia est, beatam Elisabetham non solum in humanis agentem, divinis illustravit miraculis, sed etiam ad aeternae felicitatis regna translata admirabilibus rerum eventibus nobilitavit in terris. Ex quibus nos ea solum, quae in causae Canonizationis examine rite discussa et perpensa, tamquam ejus Sanctitatis coelestia indicia et argumenta, cunctorum suffragiis approbata fuerunt, hoc loco referemus. Ac primo quidem ejus corpus corruptione liberum, integrumque a Deo servatum est. Quoniam delatum ex oppido

Stremotio, ubi ultimum diem obiverat, Conimbricam per longissimum iter septem dierum aestivo tempore non modo foetoris nihil afflavit, sed potius tam suaves circumfusae multitudini inspiravit odores, ut in eo loculo pro putrescente cadavere omnia aromatum genera conclusa viderentur. Sed quod longe mirabilius est, cum anno Domini millesimo sexcentesimo duodecimo beatae Reginae sepulcrum apertum, et sacrum ejusdem corpus recognitum fuit, inventum est integrum atque incorruptum cum carne, capillis, auribus, oculis minime tabefactis, et quae tacta non frangebantur, aut liquescebant. Manabat autem ex toto corpore suavis admodum ac jucundus odor, et divinum incorruptibilitatis beneficium cum vestibis ipsis circumjectis, et pluribus linteis superimpositis quodammodo communicaverat, quae solida et integra post adeo diuturnum tempus permanebant.

§ 20. Pars quaedam aedium in Monasterio S. Clarae recens fabricata erat, eique imponebantur ligna tecti, dabatque operam in ligna clavis configenda Dominicus Machadus faber lignarius, cum inopinato aliquot ex iis lignis refixa dilabuntur in terram, secumque fabrum illum praecipitem trahunt; tum ille beatae Elisabethae opem implorat. Extemplo ipse una lignis occulta quaedam vi rursum relatus, et in eundem locum, quo ceciderat, restitutus fuit, et ligna etiam suis reddita sedibus, et coaptata. Anna Azpilcueta virgo sacra in coenobio Beatae Mariae prope Conimbricam in vico cui nomen Cellis, diu capta cruribus et resolutis nervis ita tenebatur, ut per se incedere nullo modo posset, nulloque a medicis remedio sanari. Proximus erat solemnus beatae Elisabethae dies; nocte vero quae antecedebat, Annae Magistra expositis pluribus beneficiis illius imploratione susceptis, hortatur eam, ut ab ipsa praesens auxilium petat. Morem gessit illa diligenter, et in arctissimum somnum soluta est. Ecce autem per quietem audire sibi videtur imperantem, ut surgat, valetudine jam Elisabethae ope restituta. Excitata virgo exilit e lecto, vestes induit, in chorum venit, ubi caeterae matutinas preces canebant. Mirantur omnes, et prae animi gaudio, et pietate lacrymantes agunt gratias omnium bonorum Auctori, qui mirabilis est in Sanctis suis...

§ 21. Agnes de Almeida... in anginae morbum incidit, quo vehementer cruciata, et cibum sumere, et verba proferre impediabatur. Lac etiam defecerat ad natum puerum nutriendum. Vir (*Medicus*), omni artis suae opera frustra adhibita, desperans de salute conjugis, Berensem in agrum se contulit ad accersendam filio nutricem. Ibi dum nocte curis anxius commoratur, subito animum sanctitas beatae Elisabethae, illi suam enixe religioseque commendat uxorem; summo mane reversus domum, uxorem reperit sanam. Quaerit ex illa, qua horâ se morbo liberam senserit, comperitque ab omni aegritudine liberatam eodem temporis

momento, quo ipse procul domo beatam Reginam oraverat. Subinde templum adit, ubi Reginae corpus asservabatur, interest Sacro, iterumque suppliciter ab eadem exposcit uxori lac, quo natus infans nutrirı possit; demum regressus, hoc etiam se beneficio cumulatı agnovit.

§ 22. Constantiae Aniae civi Eborensi in coenobio beatæ Clarae pestiferum quoddam ulcus labia gingivasque cum maximo cruciatu corrodebat, sensimque serpebat latius; prae doloris impetu vociferabatur assidue, caeterarumque Virginum tranquillitatem, religiosamque quietem interturbabat, nullaque medicorum arte ea pestis depelli poterat. Allato beatæ Reginae corpore ab oppido Stremotio Conimbricam in beatæ Clarae coenobium, statim Constantia, magna cum pietate ac fide, accessit ad feretrum ubi corpus adhuc insepultum jacebat; et ita loculum osculata est, ut oris partem lue infectam ei applicaret. Recedit deinde cum ceteris; ubi vero sacrum beatæ Elisabethae corpus ad sepulcrum deferri coepit, se cruciatu liberatam sentiens, advocat socias, iis os inspicendum praebet, et nulla amplius pestis illius indicia apparebant. Quo mirabilis rei eventu omnes attonitae admirantur Dei potentiam, et beatæ Reginae sanctitatem laudibus efferunt, quam tam insigni miraculo Deus omnibus testatam atque exploratam esse volebat...

DE XIX SS. MARTYR. GORCOMIENSIBUS

ACTA AUTHENTICA

A SACRA RITUUM CONGREGATIONE ANNO MDCCCLXVI ROMAE EDITA.

In Hollandia ab haereticis dirissime necati

Anno 1572.

§ 1. Anno post Christum natum millesimo quingentesimo septuagesimo secundo, Calvinianae haeresis sectatores in Hollandiis et Belgicis regionibus seditione commota ut a se Gubernii Hispanici jugum expellerent. Catholicos acerbissime insectarunt. Agmine ideo comparato quod in dies numero ac viribus augebatur, Brillam, Flissingam, Euchusiam, oppida maritima eorum conatibus admodum opportuna, invaserunt; Alcmoriam quoque et Dordræcum insignem Hollandiae civitatem, per defectionem concitatae multitudinis, non multo post ab illo nefario hominum genere contigit occupari. Ab ea civitate itinere haud longe abest Gorcomium (*Gorincheim* originale ei vocabulum est) primarium territorii Arkelensis, sive, ut nonnulli vocant, Herculensis oppidum,

non illud quidem valde amplum; sed tamen et civium numero frequens, et mercaturae peropportunum, videlicet in ripa Mosae commodissimo ad navigationem loco situm. Eo cum nunciatum esset Dordracum teneri a Calvinianis, cum pios omnes, tum eos praecipue quorum in Ecclesia sacratius erat aut ministerium aut professio, rumor ille non parum perculit. Neque enim ignorabant, quis et qualis hostis immineret, cujus ingenium, egregiis aliquot crudelitatis exemplis recenter editis, jam proditum satis et declaratum erat; siquidem maxime in ecclesiasticos viros, in monachos et sacras virgines saeviebant. Gorgomienses proinde ex tam prospero rerum Calvinistarum successu graviter consternatos, magna sollicitudo, magnus ubique metus non ab ratione pervaserat: iis praesertim locis, quae periculo jam proxima videbantur.

§ 2. Erat in ea civitate coenobium Fratrum Minorum, sub Regula beati Francisci Christo militantium, non tam vel amplitudine loci, vel elegantia structurae, vel numero Fratrum, quam observantia severioris disciplinae commendabile. Hujus loci Fratres in trepidatione non minima versabantur, hoste tam vicino; ut qui humanae infirmitatis sibi conscii, haereticorum saevitiam atque odium in se implacabile plane cognitum haberent. Prae-erat illis eo tempore Guardianus vir inculpatae sanctaeque vitae, Nicolaus Picus, in eadem urbe natus: cujus virtus atque in primis ardens pro Catholica Religione studium et zelus toto hoc persecutionis tempore summopere eluxit. Ad hunc virum ventilabat tum alias, tum maxime sub id tempus quidam ipsius ex sorore nepos juvenis pius et egregie catholicus, quem et ille impense diligebat, et a quo vicissim impense diligebatur, pro avunculi vita et incolumitate valde sollicitus. Commemorabat hic apud avunculum, quae passim ferebantur recentia Calvinistarum infandae crudelitatis facinora in catholicos; quorum alios horrendis suppliciis excruciatos occidissent, alios pessime mulctatos dimississent, virgines etiam Deo consecratas sacrilega atque incesta libidine contemerassent. Istiusmodi sermonibus hic juvenis Fratrem Nicolaum ad fugam mature capiendam hortabatur: et quidem eo frequentius, quo magis hostium conatus procedere videbat, obsecrans eum et obtestans ut ad tempus certo se discrimini subduceret. Cui Nicolaus respondebat: Si mille mortes intentari mihi viderem, Deo propitio, nec fidem meam prodam, nec Fratres meos in periculo deseram: addebat quoque se haud fugam capessurum, ne depressis bonorum civium animis, civitatem hosti prodidisse videretur. Nullam interim sui officii munera negligens, nunc privatim Fratres atque familiares solabatur, docebat, adhortabatur: nunc publice concionibus plebem in fide catholica confirmabat, contestans in ea persistendum esse, quicquid tamen

acciderit; ac mortem oppetendam potius, quam fidem quoquo pacto vel negandam vel deserendam.

§ 3. Cum vero Gorgomienses suppetias catholicorum expectarent, hostes alacrius quam catholici suum agebant negotium. Nam tresdecim naves Dordraci missae cum militibus fere centum quinquaginta, die Junii 24, sub horam octavam ante meridiem in flumine velificantes, e regione civitatis et arcis apparuerunt. Tunc civibus intra muros aliis perturbatis, aliis tumultuantibus, non parum auctus est metus iis qui vel ordinis vel professionis ratione graviores apud haereticos invidiam sustinere solent. Quare tunc quoque Nicolaus, ne vel Deum tentare, vel officio suo deesse videretur, convocatis illico Fratribus, post necessariam pro tempore cohortationem, liberam dedit omnibus potestatem aufugendi quo quisque vellet, aut ubi maxime speraret ab hostium injuriis se tutum fore. Ipse vero cum nonnullis, quibus aequum idem videbatur consilium, in monasterio permanere constituerat. Sed et virginibus sacris, quarum ipsum cura urgebat, permisit ut cum id praesens posceret necessitas, e Monasterii septis egressae, ad notos ac necessarios suos catholicos diverterent, quo sic eorum et saluti et pudicitiae consuleretur.

§ 4. Inter haec mendacissimus rumor Calvinianis auctoribus per totam civitatem spargitur Dordraci, Alcmoriae, inque aliis oppidis, quae hostium potestati cesserant; omnia quae ad religionem catholicam pertinerent, inviolata et salva relinqui; monachorum et ecclesiasticorum laedi neminem; ne dum aliorum quemquam civium catholicorum; denique libertatem suae cuique religionis omni securitate permitti atque concedi. Et ut plebis animos in suarum partium favorem potentius pertraherent, asseverant, fore ut annonae pretia statim ac Calviniani rerum summam tenerent, remitterentur: quemadmodum factum jam in locis illorum potestati subjectis, simili prorsus vanitate jactabant. Ceterum istiusmodi rumoribus cordatiores quam minimum movebantur, haud nescii, non ob aliud quam ad fallendam plebeculam talia ab illis vel fieri vel excogitari. Nam et fama veracior multum ab his diversa jam ante nuntiaverat: et quidam Franciscalis Alcmoriâ profugus, recentissime Gorgomium advenerat oculatus testis horribilium flagitiorum et crudelitatum quae a Calvinianis illic gerebantur. Narratio haec Fratrum Gorgomien-sium animum magis perturbavit. Postero die, qui erat 26 Junii, aucto periculo, cum hostes jam urbi imminerent, occupata videlicet tam superiori quam inferiori parte fluminis, iterum Fratres Guardianum adeunt. Ille, licet magno animi dolore pressus ob eorum periculum, tamen eos forti ac fidenti animo esse jubet, iterumque discedendi, qui vellent, potestatem omnibus facit.

§ 5. Mox universam librorum supellectilem, vestes sacras, calices, aliaque divini cultus ornamenta in arcem deportari

mandat. Hanc enim catholici omnes in tuto esse putabant donec speratae suppetiae adventarent. Deinde illuc quoque decem confugere fratres statim ac portas civitatis clausas esse comperissent. Pater Nicolaus vero in Monasterio permanere maluisset, hostium expectaturus inclementiam: at muneris sui esse putavit Fratribus adhaerere qui ad arcem commigraverant: ideoque et ipse arcem petiit. Erant in ea civitate Parochi duo Leonardus Vecchellius et Nicolaus Poppelius, ambo viri praestantes, utpote sacram litterarum egregie periti, et vitae integritate conspicui, quique gregi suo salubriter pascendo vigilantissime praeerant. Hi cum gravi pollerent apud populum auctoritate, quamdiu spes adhuc aliqua servandae civitatis superesse videbatur, nil praetermittebant quod ad excitandos et confirmandos civium animos pro civitatis ac religionis defensione praestari a se posse existimabant. At cives a Calvinianis decepti, qui illis una cum libertate religionis omnia promittebant prospera, eos in urbem recipere haud abhorrebant. Quapropter Parochi summo opere dolentes quod suis contemptis consiliis, oves imbecilles luporum dentibus dilaniandas ultro per se ingerere vellent; in arcem quo jam ante confugerant, et noctibus aliquot superioribus securitatis causâ degerant, revertuntur. Porro, qui in arce erant, cum animadvertenterent, rerum ad seriam arcis defensionem necessariarum pertenuem esse apparatus, et nec etiam chirurgum quidem ullum adesse qui saucios curare posset; nec aggeres adversus hostium aggressionem obrectos; rebus suis jam tum diffidere, atque animum remittere plerique coeperunt, in solo fere subsidio, quod expectabatur, spem omnem reliquam habentes.

§ 6. Inde hostes ut explorarent arcis Praefecti voluntatem, miserunt ad illum quemdam ex Fratribus Franciscalibus laicum, qui ad Monasterii custodiam remanserat, cum litteris quibus pollicebantur Praefecto dignitatem suam atque officium salvum, si in arcem reciperet praesidium Principis Orangii; ceteris item promissere omnibus qui in arce erant, vitam incolumem, bonaque omnia salva et liberum ex arce discessum, si eam Orangianis dedissent. Quas cum arcis Praefectus respuisset condiciones, Calviniani id aegre ferentes quaecumque ad expugnandam arcem opportuna videbantur illico pararunt; hinc appetente jam vespere, magnis viribus animisque coepta est ab illis oppugnatio. Nec minus fortiter resistunt obsessi, crebra et terrificam in hostem tela mittentes. Verum quia militum paucitate laborabant, ceterorum autem manus armis tractandis parum exercitae erant, prohibere non potuerunt, quominus hostis usque ad portam arcis extimam pervaderet, eamque flammis injectis incenderet. Quamobrem necessitate compulsi in secundam arcis regionem se receperunt. Sed cum hostis de oppugnationis studio nihil remitteret, ideoque obsessis periculum in singula pene momenta cresceret,

cumque insuper inexpertorum animos vehementer perterrefacerent ingentia bombardarum tonitrua et fulmina, adeo crebra et continua ut arx ipsa et a fundamentis concuti et velut in mediis flammis posita tota ardere videretur: non potuit paucorum virtus efficere quominus deditionis consilium obtineret, praevalentibus nimium aliorum utriusque sexus hominum continuis clamoribus, flagitantium; ut quomodocumque per deditionem salutem omnium in commune consuleretur. Praefecto itaque placuit peti colloquium cum hoste; cui oblata est arcis deditio, capitibus bonisque salvis. Quod cum Calviniani primum abnuerent, dein considerantes quod si expugnanda arx esset, eam victoriam sibi minime incruentam fore, mitiore consilio usi, arcis deditionem cum obsessis pacti sunt, Marino ipsorum duce diserte et conceptis verbis juvante, omnibus qui in arce essent, tam ecclesiasticis quam laicis, nemine prorsus excepto, vitam incolumem servatum iri, seque eos omnes liberos ex arce dimissurum. Post haec arcis deditio locum habuit.

§ 7. Interim eo durante colloquio cum videret Pater Nicolaus, Fratrum Minorum Guardianus, arcem jamjam hostibus deditum iri, habitum professionis suae rursum se induit; idemque fecere ejus hortatu et ceteri Fratres. Siquidem plerique eorum religiosum habitum deposuerant, ne dum in arcis defensione varie occupantur, ab hostibus conspecti, de industria prae aliis bombardarum ictis peterentur, sed indiscriminatim aequo periculo cum ceteris pugnatoribus versarentur. Suis ergo vestibus resumptis, aliis alii peccata Christiano more confitentur, ut reconciliatione super defectibus etiam levioribus accepta, purgatisque animis, saevos haereticorum insultus sustinere possent. Cum in arce ingressi fuissent Calviniani captivos omnes in atrium vocant, eorumque nomina calamo excipiunt. Dum haec agerentur dici non potest, quae conviciorum tela, quasque saevas atque atroces minas homines illi improbi et omni experti humanitate in miseros captivos, qui fide ipsorum freti se dediderant, ac potissimum in Sacerdotes et Monachos certatim cunulatimque contorserint. Deinde Pater Guardianus Nicolaus ejusque Fratres Franciscuales in quoddam vocantur conclave, in quo sejuncti ab aliis servarentur. Tum cum civis quidam Gorgomiensis, qui Calvinianis favebat, Patri Guardiano a quo insigne acceperat beneficium, operam obsequiumque suum ad ejus procurandam liberationem grati animo ergo offerret, ipse sociis suis haec fecit verba: « Numquam futurum putate Fratres, ut ego vos deseram: vobiscum in tentatione permaneam usque ad extremum vitae spiritum, donec vos omnes una mecum liberatum iri videam: quod si vel unus ex numero idemque minimus morte mulctandus erit, illi ego me, in morte socium adjungam. Durate tantummodo fratres mei, et viriliter agite: *confortetur cor vestrum, et sperate in Domino.* »

§ 8. Paulo postquam Franciscuales in conclave abierant, evocantur etiam alii, quotquot in atrio captivi reliqui erant tam laici quam ecclesiastici: qui cum nescirent, quo ducerentur, liberationis spem adhuc animo conceptam fovebant. At paulum progressi, vident se non ad liberum egressum, uti speraverant, sed in carcerem duci. Tunc quidam e numero captivorum laicus libera voce Calvinianos acriter exprobare coepit de fidei datae et juratae violatione. Hujus quaerimoniis mulierum accessere clamores et ejulatus, cum timerent vel mariti vel filii vitam in discrimen esse adductam. Quare hostes, ut civium animos allicerent, laicos omnes, presbyteris et monachis exceptis, pactaque prius pro uniuscujusque redemptione certa pecuniae summa, sub vesperum dimiserunt. Post dimissos cives laicos, Guardianus cum suis omnibus e conclavi eductis, in tetrum ac foetidum subterraneum carcerem detruduntur, in quem jam ante duo Parochi cum sacerdotibus aliis coniecti fuerant. Erat autem sexta feria qua christianis antiquissima Ecclesiae matris lege vetitum atque illicitum est carnes edere. Cum ergo comedendi tempus adesset, et fames captivos urgeret, ita ut plerique eorum prae inedia pene jam deficerent, adferuntur eis carnes edendae. Sed illas nemo omnium gustare voluit. Ceterum Religiosi hi viri per plures dies noctesque durissimum in eo carcere sustinuerunt certamen. Tenebriones enim illi ac satanae ministri, Calviniani nempe milites arcis praesidiariis post coenam cibo saturi, vinoque madidi, veluti ad ludum exercendum, carcerem ingressi miseros verberibus excipiebant, pugnis calcibusque obtundebant, huc illuc trahendo, pellendoque exagitabant, inter haec autem vibratis in eos linguae jaculis, teterrima maledicta certatim congerebant; nullum denique contumeliae genus praetermittebant, quo vel animos suos homines nequissimi pascere, vel captivorum infelicitatem exaugerent.

§ 9. Cum autem Calvinianis a nonnullis eorum fautoribus persuasum esset immensam pecuniae vim in arcem a Catholicis importatam fuisse, hac illi persuasione imbuti, nihil intentatum reliquerunt, quo reconditorum thesaurorum indicium a captivis extorquerent. Quare acerbissime singulos divexarunt; praesertim vero Nicolaum Poppelium juniorem civitatis Parochum, in quem ob id infensiori erant animo, quod in suis ad populum concionibus acrius haereticos urgere solitus esset. Sed cum viri constantia minis haud moveretur, vim adhibere parant. Hominem ante se statuunt tenentque, ne quam in partem facile se movere et deflectere posset; tum ori ejus parvum sclopum (vulgo *pistòla*) pulvere sulphurato ac plumbea instructum glande apponunt, velut continuo explosuri. Neque modo thesaurum poscunt auri vel argenti, sed praeterea fidei Orthodoxae et Catholicae, quem potiore sanctioremque gerebat sub pectore thesaurum, diripere moliuntur;

gemina face in Dei servum armati diaboli satellites, avaritiâ ut rapiant aurum, et impietate ut auferant Christum; cum extra Ecclesiam et fidem Catholicam Christus haberi non potest. Itaque cum acerbe exprobrantes hisce compellabant verbis: Ubi nunc illud os tuum et gloriatio tua? Qui toties de suggesto jactabundus blaterasti, te pro fide tua mortem libenter oppetiturum? Age igitur eloquere et responde; num magnifica illa dicta factis comprobare, tuamque doctrinam morte consignare nunc sis paratus? Ad haec vir Dei praesenti periculo nihil territus libera voce respondit: « Etiam, lubens mortem oppetam, pro fide catholica, eaque in primis qua credo, Corpus ipsum et Sanguinem Domini nostri Jesu Christi in venerabili Sacramento sub symbolis panis et vini vere contineri. » Post hanc confessionem claris et distinctis verbis pronuntiatam, nihil aliud quam continuo moriturum se arbitratus, sublata voce, ita ut tota pene arce exaudiretur, exclamavit dicens: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.* Porro miles sclopetum, quod ori ejus adversum continuo tenebat, laxare non est ausus: verum ceteri barbari illi homines hac invicta viri fortitudine vehementius irritati, aliam eum divexandi viam tentant. Igitur funem cinctorium cuidam ex Franciscalibus cum detraxissent, altera ejus parte collum Poppolio stringunt, altera januae carceris super immittunt, quo sursum magna cum vi trahentes, iterumque demittentes, cum id identidem facerent, parum aberat, quin illi pressius adstricta fune, animam intercluderent. Verum illum a fidei proposito minime discedentem, multam post vexationem viribus defectum, ac pene exanimem, vixque extremum trahentem spiritum solvunt, atque a se propellunt. Qui quidem paulatim spiritum recipit. Attamen vibicem e fune quo tam immaniter tractus fuerat, in colli circuitu relictam, atque omnibus facile conspicuam ad mortem usque nobilis Christi confessor retinuit.

§ 10. Porro nocte altera, dum iterum milites temulenti, impetu ruunt in carcerem, aderat unâ Frisius quidam, cohortis ductor vino madidus. Hic post diras contumelias, quas una cum sociis in Sacerdotes et Monachos evomebat, barbarum facinus homo barbarus aggrediens, ait: Volo, ut omnes ordine mihi buccas vestras infletis. Tum initio facto a quodam Franciscali, et inde ad alios progressus, binas aut ternas alapas singulis in utramque maxillam impegit tanta vi, ut plerisque cruor e faciebus ac dentibus, quibusdam e naribus, nonnullis etiam ex oculis erumperet atque emanaret; ita ut genae eorum tumidae veluti hominum tubas infantium apparerent. Deinde a Fratribus Franciscalibus Christi pauperibus pecuniarum thesauri exposcuntur. Juniores primum pugnis et alapis torquebant, sperantes eos ob aetatem apertius responsuros, tormentisque facilius cessuros. Cum autem comperissent ad Guardianum utpote Coenobii

Praefectum talium rerum notitiam et curam pertinere, tum illi: Qui ex vobis est, inquiunt, Praefectus? Hinc Hieronymum Vicarium, Guardianum esse rati, minis et terroribus aggrediuntur. Pugionem pectori ejus admovent, adacturi in viscera, ni prodatur postulata. Vicarius tacere maluit quam Praefectum suum in vitae discrimen vocare. At Guardianus ferre haud valens, utpote optimus suorum pastor et pater, ut errore personae, quisquam alius pro se cruciatus vel molestia afficeretur, se illorum esse Guardianum clara voce professus est. Eum ergo cognitum, Vicario dimisso, aggressi sunt rabidi illi et immanes Satanae ministri. Primum horrendis instant vocibus: mox verbera submitunt et congeminant, in tantum ut universum pene corpus contunderent. Interim placide Nicolaus hisce respondit verbis: « Calices sacros et ornamenta templi nostri in arcem istam illata fuisse non ignoratis. Ubi ea quoque reperta a vobis esse nihil dubito. Alium porro thesaurum non habemus; sed pauperes cum simus, ex eleemosynis vitam sustentamus, quas nobis usque in praesens homines pii sunt elargiti. Ex iis autem si quid adhuc reliquum est, id ubi sit, nescio. Neque enim nostris, sed saecularium hominum manibus pecuniam in nostras eleemosynas collatam, tractari ac dispensari satis probe novistis. » Ad haec milites: mentiris monache. At vir piissimus post hoc primum, nullum eis deinceps dedit responsum.

§ 11. Cum ergo milites aliud nequidem unum ab eo extorquere potuissent verbum, immaniter usque ad carceris ostium suspendendum pertrahunt. In collum ejus injiciunt funem, quo pro sui instituti ratione cinctus erat: eoque super ostium protenso, primum violento ejus tractu ipsum attollunt humo. Sed cum diutius funem manibus tenerent, quaerentes retinaculum aliquod, seu clavum aut stipitem cui funem innecterent, interim pendens corpus modo descendit et pedibus ad terram vergit: modo a barbaris illis iterum attracto fune attollitur: atque in hac vicissitudine poena beato Martyri cum vita producit. Porro milites, cum funem pondere corporis abscedentem identidem ad se retraherent, nec invenirent ubi religarent, tandem quercum stipitem ostio inserunt, cui funem innectant. Accidit autem, ut illo crebro ad superiorem ostii partem attractu, funis rumpetur, simulque corpus pendens gravi lapsu in terram decideret. Jacebat ergo beatus hic vir humi provolutus, capite declini, nullo vitae indicio, planeque mortuo similis. Accedunt milites, ut explorent, num vere sit mortuus; jacentem paululum erigunt, ac sedentis habitu componunt; dorso ad parietem applicato. Deinde sive per ludibrium, quod omnino jam mortuum crederent, sive mortis ejus certius explorandae causâ, quod per cruciatus fieri facillime posse putarent, admotis candelis ardentibus, amburunt ei frontem, verticem, os, genas, aures, mentum, nasum. Quin

flammam naribus insertam in cerebrum submittunt. Neque id satis. Os illi vi diducunt aperiuntque, et ardenti candela immissa, linguam et palatum omne ita adurunt, ut ex eo tempore gustum illi prorsus hebetaverint. Itaque facies flammis admodum deturpata, et frons ac genae superciliis et palpebris orbatae (nam et oculis clausis flammās exterius admoverant) triste spectaculum aspicientibus exhibebant, simulque carnificum illorum saevitiam loquebantur. Collum quoque ex fune, quo diu fuerat astrictum, tumens ac lividum, et qua parte funis asperitate fuerat attritum, quasi rubra circumducta lineā, pelle nudatum cernebatur. At vero milites, cum post tot cruciatus nullum adhuc in eo vitae indicium animadverterent, tunc contemptibiliter, pedibus repulsum atque humi projectum pro mortuo demum reliquerunt, abieruntque dicentes: Monachus est, quis requireret? Nec aliud sane captivi ceteri, quibus spectantibus res tota gerebatur, quam dudum eum expirasse arbitrabantur.

§ 12. Postquam Calviniani milites carcerem reliquerunt, beatus Martyr Nicolaus Picus, quem jam animam exhalasse tam socii quam milites putabant, tandem non sine magna sociorum admiratione ad se rediit. A quibus deinde, quantum locus et tempus sinebant, refocillatus, usum loquelaē recepit. Tum vero Hieronymum Vicarium, aliosque Fratres et concaptivos hunc in modum est allocutus: « Ego fratres mei, per animi deliquium adeo penitus extra me fui, ut eorum, quae in me et circa me facta sunt, senserim omnino nihil. Atque utinam Domino visum fuisset simul animam hanc vinculis corporis exsolvere, et ad se recipere. Verum quia non ita placuit, fiat quidquid ille de me statuit. Poena suspendii neque gravis est, neque acerba toleratu, simulque momentanea. Quo tam brevi tamque facili passionis compendio ad aeternam beatamque vitam, et coronam illam inammissibilem, in coelo nobis repositam evolabimus; ut sane liqueat quam non sint *condignae passionēs hujus temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis*. » Istiusmodi sermone socios verus Christi Confessor consolabatur.

§ 13. Transacta nocte illa, qua tenebrarum ministri opera tam multa, se suoque principe digna, in Dei servos perpetrarunt, primo rursus diluculo veniunt ex iis quidam ad carcerem, securim adferentes, eo consilio, ut corpus Guardiani, quem pro mortuo reliquerant, et non aliud quam mortuum putabant, membratim dividerent, ipsasque partes portis urbis publice affigerent. Quod publicae ignominiae genus latronibus regnorumque proditoribus post extremum supplicium inferri solitum est. Sed cum eum, secus quam arbitrabantur, viventem adhuc reperirent, primum mirari, mox iterum indignis modis aegrum adhuc vexare coeperunt, pedibus humi sedentem impellere, in ventrem et latera calcibus impingere, atque inter haec dicere: Vivitne Monachus? Vivitne

adhuc? tametsi a nece inferenda temperandum sibi tunc quidem putaverunt. Eodem vero die feri illi et barbari homines ad Monachos Sacerdotes, quos senectus ceteris venerabiliores ostendebat, accedentes, per ludibrium ante eos flexo poplite sese dimittebant, quasi, juxta morem Ecclesiae Catholicae, peccatorum suorum exomologesim facturi; simulque in eorum aures verba nescio quae insussurabant: qua irrisione mox in apertam saevitiem conversa, coeperunt àlapas optimis illis senibus in faciem inclementer incutere, ac colaphis capita contundere. Unus Franciscalium Willehadus aetate jam decrepitus ad singula verbera repetebat *Deo gratias*. Idem venerabilis Pater ab alio e militibus, mimicam illam confessionem in sinum ejus fundente, interrogatus, quid ad ea, quae ipse confessus esset, responderet: Ego, inquit, Dominum Deum pro te rogabo. Ea responsione accepta, Calvinianus irâ percitus ait: Tune pro me rogabis? Nec mora: coepit homo barbarus, instar efferatae cujusdam belluae, diris modis in optimum senem grassari, pugnos et alapas ingerere, totumque verberibus obtundere. Interim lingua piissimi senis ad plagas singulas non aliud resonabat quam *Deo gratias*.

§ 14. Cum haec agerentur, permissum est Leonardo Vecchelio Parocho a Marino Brantio militum duce ut de carcere exiens ad patibulum duos cives Gorgomienses Catholicos comitaretur extremo mulctandos supplicio. Idque etiam factum est ut Leonardus fideles sibi commissos, qui maximo ejus tenebantur desiderio, verbum Dei purum ac sincerum, uti ajebant haeretici, alloqueretur. Postquam Leonardus oves suas illas ad supplicium sustinendum piissimis confortasset verbis, ductus est in curiam, ubi imperatum ei fuit a Marino et senatu ut verbum Dei recte ac sincere praedicaret: quod optimus Parochus facturum se promisit. Deinde in posterum Missam ne diceret interdicentes, potestatem ei fecerunt libere commorandi intra civitatem: ea tamen lege, ut ex ea sine dimissorio libello (vulgo ital. *Passaporto*) minime discederet. Injungebant ei praeterea, ut in festo Visitationis Beatae Mariae Virginis (qui dies, uno interposito, proximus sequebatur) concionem publice haberet, dicebantque, nosti, quemadmodum tibi posthac sit concionandum. Quibus ille respondit: « Equidem probe novi, quomodo concionari debeam, idque reipsa declarabo. »

§ 15. Verum nocte Visitationem Virginis praecedente rursus ex militibus quidam a coena saturi ac temulenti, solita improbitate in carcerem irrumpentes, novum petulantiae suae ludum exhibent hujusmodi. Monachos binos consertis brachiis dextro unius cum sinistro alterius colligant: tum eosdem binos, alios post alios ordine collocatos, carcere educunt, velut ad supplicationem processuros. Deinde canere eos jubent dicentes: Cantate Monachi: nunc ad mortem hac pompâ proceditis. Illi ad

supplicium duci existimantes, libenter laetum illud et celebre canticum Ecclesiae, cujus initium est, *Te Deum laudamus*, canere coeperunt. Porro Martyres ea pompâ usque ad arcis propugnaculum perducuntur; ubi mensam inveniunt laute instructam, assidentibus aliquot militibus, atque hilariter compotantibus et genialem ac festam illam agentibus noctem. Hinc ut mortis horrorem in eis vehementius excitarent, nec non ex eorum angustiis aliquid voluptatis experirentur, porrectis aleis et apposita pelvis lusoria: ludite nunc omnes, inquit, et aleas in hanc pelvim projicite, ut in quem sors ceciderit is omnium primus suspendatur, ceteris ordine secuturis. Terribilem ad eam propositionem respondens Nicolaus Picus: « Nihil opus est, inquit, jactu aleae: ego me libentissime primum omnium ad supplicium offero: scio enim quid sit suspendium pati, videlicet id jam nuperrime expertus. » Haec ille solita animi promptitudine. Postquam vero milites convivantes ludibriorum libidinem in Martyres explevisent, crudelique eorum voluptati factum fuisset satis, martyres, eadem qua ducti pompâ, reducuntur in carcerem.

§ 16. Illuxit postea dies Visitationi Deiparae Virgini sacer, et in plebe celebris: Leonardus Vecchelius Parochus juxta conductum praedicaturus verbum Dei, in templo parochiali (magnum Templum vulgo dicebatur) suggestum conscendit. Frequens erat auditorum multitudo, quos inter numerosiores forsitan erant lupi quam oves. Plurimi enim Calvinianae factionis convenerant expectantes puram et sinceram (ipsorum opinione) Verbi Dei tractationem: sicut eum promississe persuasum erat. Leonardus vero tot adversariorum conspectum nil veritus, catholice ut antea semper concionatus est. Beatam Virginem Dei Matrem et Coeli Reginam identidem appellavit; perpetuam ejus virginitatem contra veterum recentiorumque haereticorum errores docte luculenterque disseruit. Infirmiores in sana Ecclesiae doctrina confortavit, et si qua adhuc in eorum animis remaneret dubitatio, eos ad se ut pleniorum Catholicae veritatis declarationem acciperent, humanissime invitavit. Concioni finem imposuit, suas hisce verbis adhortans oviculas: « Persistite, vos obsecro, fortes atque ingenui cives, persistite et permanete constantes in fide Catholica. »

§ 17. Verba haec postrema prae ceteris omnibus acerbissime tulerunt haeretici quoniam eorum defraudata est sententia, quae Parochum post toleratas vexationes aliter allocuturum sperabant. Quaerebant exinde occasionem, qua reductum in carcerem, una cum aliis captivis in mortem traderent, nec tardius hujusmodi eis occasio occurrit. Nam illa ipsa die qua Leonardus ad populum sermonem habuit, soror ejus, Boscoducis quae utrique patria erat, Gorcomium venerat fratri nuntians matrem graviter aegrotare: ejusque nomine eum rogat ut ad ipsam visendam

statim excurrat. Leonardus cum accepisset a Marino itineris libellum ab ipsomet obsignatum, sorore comitatus scapham conscendit et per flumen Worcomium usque vehitur oppidulum haud distans in adversa fluminis ripa ad sinistram situm. Interim Calvinianae factionis sectatores turbulentissimi rumorem in vulgus spargunt Parochum clanculum fugam arripuisse, ut copias hostiles Gorcomium secum adduceret, quae in civitatem extremum inferrent exitium, et captivos eriperent. Hinc coit ad ripam ingens hominum multitudo, ubi quidam de senatoribus naviculariis imperat, ut adductis quoque militibus, in scaphas insiliant, ac Parochum illico persequantur. Remigatum igitur est a nautis certatim atque extremo conatu; adeo ut incredibili celeritate emenso flumine Worcomium appellerent. Ibi Leonardum inveniunt cum sorore currum expectantes, quo Boscumducis vehantur. Quem ut vident furentes homines illi contumeliis divexant, et maxime proditoris ei nomen et crimen identidem objectant. Ille ea dicere non omisit, quibus innocentiam suam probaret, ut qui neque proditionis machinandae consilio discessisset, neque clanculum fugam iniisset, quia abeundi facultatem a primario tam arcis quam civitatis Praefecto Marino Brantio acceperat; idque adfirmans libellum dimissorium prodiit manu Brantii subsignatum; sed illum mox unus ex eorum numero, qui Leonardo infensi erant, ei per vim e manibus eripuit, atque in sacculum suum femoralem immisit: videlicet ut integerrimo viro inter calumnias nihil esset reliqui, quo apud cives se purgaret.

§ 18. Inter haec nautis pariter ac militibus adversus eum proclamantibus, Gorcomium advehitur; ubi plurimi homines, occupata ripâ, perquam cupide eum expectabant. Ut primum igitur e navicula pedem in terram Leonardus posuit, ibi mox a circumfusa multitudine coepit indignis modis exagitari. Plerique virulentis linguis eum certatim impetere atque configere, contumelias et probra non referenda in virum sanctum jactare, nulum maledicentiae genus praetermittere. Sed ventum deinde etiam ad graviores injurias, dum virum innoxium, qua ducebatur, pessimus quisque ferociter impetit. Alius in dextrum latus, alius in sinistrum pedem impellere: rursus alius in pectus ac ventrem summa vi impingere: alius in aliam quamlibet corporis ejus partem, vel pede, vel calce, vel palmis, vel pugnibus impetum facere. Reliqua multitudo circumquaque confusis vociferationibus perstreperere, plerique proditoris odiosissimum nomen assidue occlamare, passimque e media turba illud audiri: Suspendatur, suspendatur, tollatur de medio. Haec inter ludibria Leonardum in arcem usque perducunt, ac in eundem carcerem quo Monachi clausi erant, detruditur. Dum ad necem captivis parandam nefarii homines illi conspirarent, plures non defuere cives et praesertim Chirurgus, cui saucios curandi gratiâ in carcerem

patebat ingressus, qui uni vel alteri ex Monachis captivis et praecipue Nicolao Pichio suadebant ut propinquorum atque amicorum operâ se redimi paterentur. Et Nicolaus ceterique fortissimi viri se in vinculis ad mortem usque mansuros declararunt.

§ 19. Post reductum in custodiam Parochum Leonardum cum Calvinianae factionis homines persentirent Catholicos operam suam enixius in captivorum redemptionem conferre, captivos ipsos in exitium propellere statuerunt. Et revera cum vir in civitate praeclarus verba in senatu fecisset de captivorum dimissione, quia in arcis deditione cum Marino stipulatum fuerat ut omnes ejuscumque conditionis homines qui in arce erant, excepto prorsus nemine, liberi ac inviolati dimitterentur; Senatores, unus post alium, rem ita plane se habere affirmarunt, hominemque cum litteris ad Ducem Orangium miserunt, senatus nomine rogaturum ut suam hic auctoritatem interponeret, conventa servari praeciperet, de captivis ad unum omnibus dimittendis ad Praefectum arcis mandata daret. Verum vaferrimi Calviniani omne impenderunt studium ut accelerato captivorum supplicio, mandatum Orangii anteverterent. Quam ob causam nonnullieorum Brilam contenderunt ad Comitem Lumnium de Marca, hominem saevissimum, sanguinisque eorum, qui in Ecclesia Catholica sacratiore essent loco, silientissimum, ut impetratum ab eo referrent quod tantopere expetebant. Nondum Orangius in Hollandiam advenerat: et Comitum Lumnii potentia jam in tantum creverat, ut si quid imperaret, periculosum esset non parère. Collatis itaque cum Lumnio consiliis, iste misit Gorcomium quemdam Omalium ejusdem furfuris hominem, cui et in mandatis dedit ut quotquot ibi Sacerdotes et Monachos, qui in vinculis habebantur, spei hujuscemodi liberationis praecidendae gratiâ, aut ex tempore necaret, aut Brilam ad supplicium adduceret.

§ 20. Nocte igitur quae sextam Julii diem proxime antecederat beatos Martyres abducturi, tenebrarum ministri tunicis et paliis (quae mantella vocant) ita eos spoliant, et jam praeter interulam vestem Franciscalibus vix aliud reliquum fieret, quo nuda corpora contegerent: aliis item Sacerdotibus togas talares detrahunt, nonnullis praeterea et alias vestes, quae alicujus pretii videbantur, exuunt. Si quis autem forte verbo rogaret vestem necessariam sibi relinqui aut reddi, mox alapas pro veste recipiebat, velut accidit honoratae senectutis viro Willehado Dano, cui solam interulam reliquerunt. Dein post mediam noctem captivi ex arce ad flumen perducti in scapham mittuntur. Postquam secundo flumine Mosâ Mervedam usque provecti essent captivi, transire jubentur e scapha in cymbam quamdam conchaticam, ex conchis quas vehebat graviter olentem. In eam superiori parte clausam contruduntur, ac constipantur, haud multo secus atque merces in vasis solent a mercatoribus compingi. Ex ea

postmodum cymba in navim quamdam onerariam transmissi, Dordracum usque vehuntur. Porro Omalius ille cum praecipuis comitibus urbem ingressus ut suo indulgeret corpori, jussit captivos licet jejunos in cymba ad ripam alligata detineri, qui ibi omnium ludibrio manserunt expositi. Siquidem ex urbis porta, quae proxima erat, accurrebant homines frequentissimi captivos Sacerdotes et Monachos veluti rem novam visuri, qui illudendo, convitiando, maledicendo, et si quid aliud luberet, semet affatim satiabant. Illuc etiam inter alios pervenit insignis quidam ac primi nominis haereticus Calvinianus, qui coepit cum captivis de Sanctissimo Eucharistiae Sacramento multa disceptare. Cui gravissime restiterunt Leonardus et Nicolaus Parochi, nec non Hieronymus Fratrum Minorum Vicarius; tam docte, solide atque explicate reddebant Christi Martyres suae fidei rationem, ut haereticus ille victus et pudore suffusus, ultra quod diceret, non haberet. At cum ratione superatum se videret, veluti in rabiem versus beatos Martyres saevis conviciis impetere coepit.

§ 21. Interea temporis, flumen maris aestu intumescens post meridiem navigandi commoditatem dabat. Itaque Dordraco Brilam avehuntur captivi. Die illo eo usque navigatione perventum est, a quo uno tantum milliario Brila distaret: ubi tota nocte Martyres in navi relictī, a frigore et inedia, seminudi ac male pasti, non parum molestiae toleraverunt. Postero die mane ad Brilae aggerem appulsi, in quo navium statio est, adventum Comitum Lumnii expectabant. Interea accolae illius oppidi, homines inhumani ac barbari captivos maledictis incessere coeperunt, ac probrosis exagitare nominibus: in religionem vero et sacrosancta mysteria horrendas evomuere blasphemias. Sub haec procedit ex oppido Lumnus equo insidens et armatorum aliquot equitum et peditum satellitio cinctus: simul atque ad eum locum in quo naves stabant pervenit, captivos omnes, conspectui suo oblatos, ut adhuc in navigio erant, intentis admodum oculis veluti jucundissimum spectaculum aliquantisper contemplatus, in cachinnum dein erupit adeo effuse, ut homo sui vix compos super equum dorso resupinus caderet. Mox autem huic velut proemio cetera congruentia consecuta sunt nempe ludibria, scommata, probra, maledicta, omnia acerbitalis et virulentiae plena, nec non eo pectore digna, unde eructabantur. Post hujusmodi primas salutationes, jubet de navi in terram captivos omnes educi, qui statim ac terram pedibus attigerunt, inflexis genibus, ante tyrannum demittere sese coguntur. Qui simulata humanitate dixit ad eos latine: Surgite Domini: postea Leonardum Vecchelium virum celebritate doctrinae satis notum, cujus etiam fama nominis ad se jam tum praecucurrerat, compellavit his verbis: Sacrificule, quid hic agis? Ecce nunc suspendi te oportet.

§ 22. Porro milites, pravae voluntatis ejus ministri, captivos

binos, junctis brachiis colligatos, alios post alios ordine disponunt; sicque dispositos, praeunte carnifice, semel et iterum circumire cogunt vicinum quoddam patibulum. Ibi altero ex laicis Franciscalibus portandum in manus traditur vexillum sacrum, e templo quopiam a sacrilegis illis ablatum. Itaque jubetur ad imitationem processionis ecclesiasticae, socios omnes ordine sequentes tamquam ductor et vexillifer antecedere. Et augendae ignominiae causâ, semel, iterum et tertio compellitur, socii sequi jussis, sub patibulum transire; scilicet ut ad eum modum suae peregrinationis vota persolverent. Sic enim loquebantur impii satellites, qui eos ad hujusmodi circuitiones compellebant. Interim vero spectatores, nihilo probriores, insultare miseris, et conviciis insectari, monstratoque digitis patibulo dicere: En caemeterium vestrum: En Ecclesia vestra; in ea nunc, uti soletis, omnem istam vestram exercete idololatriam. Compulsi praeterea fuerunt, ne quid ad ludibrium deesset, illud idem patibulum incessu circuire retrogrado: tum prosam quamdam (ut vocari consuevit) in Deiparam Virginem elata voce canere jussi: deinde fixis in terram genibus, patibulum ad instar coronae cingere, simulque celeberrimum illud Ecclesiae canticum, *Salve Regina* decantare. Jussi sunt et alias id genus sacras laudes beatae Virgini canere. Carnifex interea scalâ patibulo admota, sic se comparat, ut si captivos omnes esset e vestigio suspensurus, nimirum ut hac velut objecta praesentis imagine mortis, terrorem incuteret miseris, atque eorum afflictionem vehementius augeret. Neque enim aliud illi tunc quam suspendium et mortem expectabant.

§ 23. Post haec, aggere consenzo, ad civitatem bini, ut ante, eodemque ordine deducuntur. Et quo spectabilior esset pompa, duobus laicis Franciscalibus hastilia traduntur in manus, quorum summitati lappas, aliasque id genus herbas pro ornatu milites circumligarant. Inter hos duos taliter instructos, sociis pone sequentibus, medius incedit carnifex, sacrum vexillum manibus ferens eo usque, dum in civitatem ventum est. Illam hac pompâ ingressi Martyres, rursum jussi sunt cantica quaedam sacra canere velut celeberrimum Hymnum *Te Deum laudamus*: tum Responsoria quaedam vulgatiora, quae fere omnes et praecipue Franciscuales, cum probe memoriâ tenerent, exacte canebant. Porro duo milites hinc inde equitantes, gravibus ac frequentibus plagis captivos identidem caedebant, ad id faciendum virgas, quas de arboribus detraxerant, in manibus habentes, quibus adeo immaniter facies illorum et scapulas diverberabant (Franciscuales enim caputiis et cucullis exuti, nudato ad pectus usque collo incedebant) ut hae partes vehementer inflatae ac sanguineae spectantibus apparerent, efficerentque ne satis ipsi vel a notis ac civibus agnoscerentur. Jam si qui vocem canendo minus attollerent, ii durius et crebrius vulpabant, sicque ad canendum altius

extimulabantur. Quin ipse Comes Lumnius, equo vectus, captivos ante se agens, virgula quam manu tenebat, subinde eos valideque verberabat.

§ 24. Cum ad hunc modum in civitatem perducti essent, tanta ad hoc spectaculum affluxit hominum multitudo, ut nemo prorsus incolarum abesse videretur. Stabant spectantes et spectaturi longo hinc inde ordine in plateis, qua Martyres pertransituri erant, tanta frequentia, quanta ad nullum aliud spectaculum accurri solet. Ludibriorum autem et scommatum et contumeliarum nullus modus. Erant qui vas aquâ plenum ante fores juxta se ponerent, et scopis intinctis aquâ praetereuntes captivos conspergerent, alta voce tono Ecclesiastico canentes Antiphonam: *Asperges me Domine hyssopo, et mundabor* etc. Sic nimirum illi male feriat homines antiquissimum Ecclesiae Catholicae ritum, quo consecrata sacris precibus aqua in populum aspergi solet, mimico suo facto publice risui habebant. In forum ut ventum est, mox ad patibulum in ejus medio erectum, eodem quo extra civitatem modo atque ordine, captivi veluti jamjam suspendendi propelluntur. Rursum ibi ter jussi patibulum circumire, atque inter eundem Litanias Sanctorum et alia quaedam sacra concinere completo circuito, sub patibulo genibus terram premere, simul et quasdam Virgini Matri laudes cantare.

§ 25. Quum autem satis multum diuque furiosae plebis libidini Martyres expositi, medio foro sub patibulo stetissent, adeo ut, supra modum defatigati, sudore difflicerent, tandem in foetidissimum carcerem, in quem scelerati homines conjici solent, abducuntur. Ibi inclusum reppererunt alium Parochum Andream Walterum, et paulo post velut semi horae spatio duo Praemonstratensis Ordinis Monachi illuc detruduntur: quorum alter Adrianus nomine, Parochum agebat in ea Hollandiae parte, quae Mosae in Oceanum procurrenti dextera est; alter Jacobus, qui ei in cura pastoralis subsidiariam navabat operam: uterque eo missus ex Abbatia, quae est Middelburgi Zelandiae celeberrima, penes quam eo loci Parochum constituendi erat auctoritas. Hos cum Piratae Calviniani Comitis Lumnii administri in aedibus Parochialibus habitu suo regulari idest toto candido indutos invenissent, una cum patre Jacobi viro sene, captivos vinctosque secum Brilam avexerunt. Qui ut primum sistebantur Comiti, hic admirabundus, quatenus ea monstra essent, suos interrogabat, qui dixerunt: hi sunt, clementissime Domine, Sacerdotes et Monachi hostes nostri capitales. Postea Comes de sene, qui una fuerat adductus, deque ejus patria sciscitatus, cum junioris Monachi parentem esse, et patriâ Flandriam, et gallicam linguam probe callere audivisset, converso ad eum sermone: Si poteris, inquit, filio tuo persuadere, Papismo suo uti renuntiet, te simul et illum solutos ac liberos dimittam. Quo audito Jacobus, qui et ipse gallicae

linguae gnarus erat, pro patre sermonem excipiens, respondit, numquam se ea conditione vitam redempturum. Igitur, ait Comes, moriendum tibi est. Cui Jacobus: Nequaquam, inquit, non enim moriemur, sed vivemus. Et Comes iterum: An ego potestatem non habeo occidendi te? Ita quidem, ait Jacobus, occidendi corpus, at non animam semper victuram. Irritatus ea responsionis libertate Lumnus, sene abire jussu, quod neque Sacerdos esset, neque Monachos, Monachos duos in carcerem abduci praecepit.

§ 26. Erant autem tres in uno domicilio carceres, alius super alium ordine constructi; quorum is quem Martyres occupabant ut infimus, ita teterrimus erat et immundissimus. Nam e superioribus in hunc subjectum per tabulati rimas, jugiter distillabat quidquid excrementorum, a captivis supra collocatis, urgente naturâ egestum esset. Erat ergo Martyrum carcer ex hujusmodi liquorum assidua perstillatione vehementer foetidus, simul et humidus atque coenosus, adeo ut quam in partem ejus se captivi reciperent, dum foeces illas impurissimas quoquo modo vitare cupiunt, plane nescirent. Nam et obscuritas loci tanta erat, ut nisi vocis indicio, non posset alius alium, vel in ipso meridie agnoscere. Qui tandem pedibus humo circumquaque tentata, deprehenderunt prope januam altius et firmitus esse solum, minusque faeculentis illis humoribus irriguum. Ad eum igitur carceris locum mox se contulere omnes, ita ut se mutuo comprimerent. Relicti sunt autem ad unum omnes in illo teterrimo foetore jejuni ad horam usque tertiam pomeridianam. Quo tempore rursus iidem omnes, nondum gustato cibo, in domum civicam e carcere ducuntur.

§ 27. Ibi specie examinis, diligenter a quibusdam versutis ac vafro ingenio hominibus singillatim in omnes de religione est inquisitum, ipso quoque Comite Lumnio praesente; ne parum auctoritatis ac ponderis ea novorum magistrorum inquisitio haberet. Ubi cum Leonardus, more suo libere, quiddam coram Comite dixisset, satelles assistens, bipenni, quam manu tenebat, cervicem ejus percussit. Quo respondente: percutite carnem meam ut lubet dum vobis permittitur: non enim diuturnum hoc erit; quasi cum Domino diceret: *haec est hora vestra, et potestas tenebrarum*; mox alius satelles malleum militare occipiti ejus impègit, ita ut ex vulnere statim sanguis efflueret. Ceterum ut Leonardi sic et sociorum omnium constantissima confessio fuit, attestantium id se credere, quod Catholica et orthodoxa fides monstrat esse credendum. Quorum unus Cornelius Wicanus Batavodurus laicus Franciscalis de sua fide interrogatus, uno verbo id se credere respondit, quod suus Guardianus crederet. Non enim ignorabat Guardianum suum id credere, quod Catholica credit Ecclesia: sic nimirum haud stolide profecto simplex ovicula disputandi perplexitatem fugiens, ad sui pastoris vocem fidemque se retulit.

§ 28. Eo finito examine captivi ad carcerem reducuntur, non priorem illum, quo ne reducerentur, notorum quorundam precibus impetratum fuit; sed ad alium superiori loco situm, minusque tenebricosum et immundum. Ubi tamen vix denique precibus obtinuit Leonardus, ut cibi aliquid adferretur. Allatum igitur est in carcerem vas amplum aquâ plenum: allatus est et panis, praeterea nihil. Lautae videlicet epulae, quibus suo corpora fame, siti, sudoribus, totque vexationibus exhausta, sero tandem captivi reficerent. Porro in diem proximum, qui erat octavus Julii, examen institutum est longe acrius, non omnium tamen, sed eorum tantum qui praecipui videbantur: quod iis superatis, atque ab opinione deductis, facile putarentur ceteri in eandem cum illis sententiam ituri. Erant ii Leonardus et Nicolaus Parochi; tum Franciscus Guardianus Nicolaus, Vicarius Hieronymus et Godefridus Marvellanus: et praeter hos Praemonstratenses duo. Igitur hi septem rursus a meridie vincti e carcere ducuntur in Curiam, ibique examini sistuntur in Conclavi Senatorio. Aderat et Joannes Duvencormus Urbis praetor et quaestor, vir haud pessimus, et aliquo ingenio praeditus. Scriba quoque adesse jussus, qui captivorum responsa dictaque omnia celeri calamo exciperet. Aderant enim duo germani fratres Nicolai Guardiani quorum sollicitatione erat secundum hoc examen institutum: sperabant enim hac ratione se effecturos, ut fratrem suum, una cum sociis ejus omnibus, liberatum recipere.

§ 29. Erat autem primum idemque praecipuum inquisitionis caput de Romano Pontifice quid sentirent, et num ei renunciare parati essent. Summum enim Pontificem Lumnus ceterique haeretici Calviniani infensissime oderant, neque minori prosequerantur odio eos qui eum ut Patrem et Ecclesiae Principem venerabantur. Quibus autem examinandi negotium erat demandatum, fuere alter Cornelius nomine Gorcomianus nauta, homo plane rudis, sed audax et Catholicis valde infensus: alter vero Andreas nomine paulo doctior qui fuerat Parochus Ecclesiae sanctae Catharinae Brilensis, sed oppido a Calvinianis occupato, ob animi levitatem ad eorum partes transiit. Hic praesertim exemplo suo captivos ad defectionem a Pontifice Romano hortabatur: ita futurum promittebat ut necem certo certius impendentem evaderent. Ad hujusmodi blandas pollicitationes coram Comite Lumnio ac toto consessu, magna animi fortitudine respondens Nicolaus Guardianus: « Ego ne fidem meam, inquit, veram et Catholicam negare, et vestram falsam et haeticam amplecti in animum induxero, vitae hujus amore impulsus? Quid enim stultius? Nam et aliòqui vel brevi post tempore, vel etiam nunc continuo fieri potest ut me mors occupet. Certo haud longum esse potest reliquum vitae meae tempus. Et ut longum sit, tamen aliquando moriendum est. Proinde quod naturae necessitate semel est

subeundum, lubens id pro religione subivero, measque conciones ipsa nunc morte consignavero. » Leonardus quoque Romano Pontifici renuntiare jussus, constanter se acturum negavit. Ac deinde hujusmodi verba subjecit: « Jactari inter vos solet, fidem liberam esse debere, neque religionis causâ vim aut molestiam inferri cuiquam oportere. Qua ratione igitur, contra placita sectae vestrae, cogere me vultis, ut fidem, quam hactenus tenui, reclamante etiam conscientia dèseram? »

§ 30. Inde de fidei rebus decertare coeperunt duo Calviniani examinatores cum Patre Guardiano et Leonardo ceterisque captivis: at cum ob suam inscitiam disertum Catholicorum sermonem sustinere haud possent, turpi perfusi rubore certamen derelinquere coacti sunt. Verum ad examen rediere, verbisque acerrimis Hieronymum Vicarium insectarunt, qui fidem Catholicam quam corde tenebat ore libere confessus est; scribâ interim diligenter omnia quae diceret excipiente. Producti sunt etiam duo Praemonstratenses, qui de Sacramento Corporis et Sanguinis Domini interrogati, quod in Ecclesia Catholica fuerant edocti, responderunt. Haereticos contra contententes, id quod in Coena Dominica sumitur, non aliud esse, quam panem nudum ac vulgare, breviter et solide redarguerunt ex verbis Paulinis: *Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Tunc post aliquam altercationem, in qua potissimum Jacobus utpote sermone promptior Catholicae partes sustinebat; adversarii, cum se rationibus superatos viderent, maledictis victores suos impetere coeperunt. Quamquam et blandimenta verborum Comes Lumnius adhibuisset, praecipue ut Jacobum ab instituto revocaret: quod ea esset et aetas illius, et sermonis ac vultus gratia, quae tyrannicum quoque animum, occulta naturae vi ad commiserationem moveret. Verum neque promissis neque terroribus cessit Confessorum Christi fortitudo. Denique omnibus, qui ad examen producti fuerant, auditis, ac firmam Catholicae fidei confessionem retinentibus, ac demum abscedere jussis, solutus est consessus.

§ 31. Interea dum haec Brilae geruntur, non segniter a Catholicis quibusdam Gorcomianis ad captivorum liberationem adlaboratur. Superius relatum est datas fuisse litteras, Senatus Gorcomiensis nomine, ad Orangium, quibus rogaretur ut homines ecclesiasticos, qui captivi tenebantur, incolumes et liberos esse juberet. Igitur die septimo Julii Gorcomium allatae sunt ab Orangio litterae; datae ad omnes urbium et quorumcumque locorum Praefectos, cum mandato ne cuiquam hominum ecclesiasticorum aut religiosorum, ordinis ac professionis suae causâ, quisquam molestus esset: sed ut hi cum reliquo populo, pari fruerentur incolumitatis privilegio, fideque publica, quam *salvam guardiam* Litterae vocabant. Redditae sunt hae litterae Marino, ut arcis

Gorcomianae Praefecto. Quarum ille authographum sibi servans, descriptum inde exemplum dedit perferendum Brilam ad Comitem Lumnium; idque per virum quemdam Catholicum jurisconsultum, cui liberationis captivorum negotium valde cordi erat. Is enim acceptis a Senatu mandatis unâ cum exemplo Litterarum Orangii, postero die primo mane scaphâ conscensa valido ac frequenti remigio, Brilam quam ocissime contendit: venitque eo sub vesperam, quando jam alterum de Martyribus examen habitum fuerat. Habebat ille in mandatis, ut, communi Senatus populi que Gorcomiani nomine, pro captivis apud Comitem intercederet, potissimum vero pro Leonardo, primario Civitatis Parocho, cujus soror incredibili affectu pro fratris liberatione sollicita tenebatur, ad quam assequendam magnam pecuniae summam solvere parata erat.

§ 32. Delegatus ad Comitem introductus, primum omnium jubetur exhibere chirographum commeatus. Id ille exhibuit, proferebatque deinde litteras a Senatu quae testificabantur captivos, qui Gorcomio illuc advecti erant, omnes viros esse integerrimos, nullius mortalium vitae aut fortunis umquam insidiatos, sed contra de republica, deque civibus tam publice quam privatim benemeritos. Protulit et exemplum litterarum Orangii ad Praefectos urbium super incolumitate Sacerdotum et Monachorum. Illud quoque pressius urgebat, in deditioe arcis Gorcomianae conceptis verbis cum jurejurando pactam fuisse omnibus, qui in arce erant, vitam salvam tam ecclesiasticis ac religiosis quam secularibus, nulla prorsus exceptione ac nullo discrimine. Verum ad haec omnia diligenter a delegato viro docto et facundo exposita, Comes Lumnius impetu quodam efferatae mentis respondit: jam dudum se jurasse in exitium omnium Sacrificorum et Monachorum qui Brilam adveherentur. Insuper Orangii jussionem se nihili pendere, neque sibi ab illo quidquam praescribi debere: se non minus esse magistrum ac dominum reipublicae: breviter, se neque Orangium, neque alium quemquam superiorem agnoscere, cujus imperatis constringi debeat. At de pactis deditiois servandis ne verbum quidem fecit Lumnius.

§ 33. Jam autem nobilium, qui Comiti aderant varia et contraria erant studia. Nonnulli siquidem enixe et graviter ad Martyres liberandos incumbebant: alii autem, qui Calvinianae factionis erant, id unice contendebant ut quamprimum captivi necarentur. Duo fratres praesertim Nicolai Pichi Guardiani quamvis de religione non admodum solliciti, naturali tamen amoris affectu quo hunc fratrem germanum complectebantur ad ejus redemptionem, quacumque demum ratione conficiendam, omnem operam impendebant. Ea causâ cum Brilam venissent, et in mora periculum viderent, nihil prius habuere, quam ut fratris negotium agerent, precibus, promissis, pretio si qua possent eum

liberaturi. Jam eousque perducta res erat, ut permitterentur fratrem suum, sed solum, absque piaculo negandae fidei, liberum secum quo vellent abducere. Verum ille, ut antea numquam, ita neque tunc acquievit ut solus dimitteretur, sociis ac fratribus suis in extremo, quod jamjam imminebat, certamine derelictis. Hac igitur viâ cum fratrum ejus conatus non procederet, alia tentatur. Spes eis fit, omnium omnino captivorum liberationem ea conditione impetratum iri posse, si vel uni Papae Romano renuntiarent omnes, reliquis omnibus suae fidei capitibus intactis et salvis. Ideoque fratres ejus ut germanum suum ab extremo periculo subtraherent, id quod in curia jam bis frustra tentatum fuerat, iterum aggredi parant omnem rationis vim adhibitori ut ejus animi rigorem tandem inflecterent. Ejus rei gratiâ impetratum est ut Nicolaus ad horam unam et alteram carcere solutus, in aedibus quae Praefecto militum fuerant attributae, solus cum fratribus suis in colloquium veniret.

§ 34. Sub noctem igitur e carcere in eas commemoratas aedes abductus a fratribus recipitur, qui precibus, blandimentis, obtestationibus, promissis, et etiam argumentis dialecticis persuadere fratri Nicolao conantur ut Papae renuntiet. Ut autem ei vitae in posterum sustentandae curam eximerent, cum tamen vir Dei de hoc nil prorsus sollicitus esset, suam domum et mensam utrique liberaliter offerunt: adduntque se paratos eum docere negotiandi artem, qua reliquum vitae tempus honeste et laute transigere posset. Ad istiusmodi fratrum suorum carnalium sermones Christi Martyr catholico pectore respondit: se gratiam quidem eis habere, quorum affectum adeo propensum et fraternum erga se in sollicitanda sui liberatione experiretur; quique insuper ea sponte offerrent, quibus ad vitam sustentandam sibi deinceps opus esset. Ceterum malle se mortem, quam naturae necessitate semel subiturus esset, pro Dei gloria statim oppetere, quam a fide catholica verbo factove vel minimum recedere. Porro fratribus magis instantibus ait: « Quid vero, fratres mei, aequumne censetis, obsecro, ut vestri causâ discedam a Domino Deo meo, et ad partes diaboli me transferam? Quin istud certissimum habetote, neminem esse toto orbe cujus gratiâ id facere in animum induxero. Sic mihi propitius sit Deus. » Responderunt illi: minime vero frater, non nos id abste petimus, ut Deo renunties, sed ut Papae tantummodo, qui utique non Deus est, sed homo. At rursus, tune, inquirunt, adeo stultus es, ut pro illo mori inducas in animum, qui ne digito quidem se cruentari tua causâ pateretur? Et, quam ille gratiam tibi relaturus est, posteaquam pro eo mortem oppetiveris? Haec et his similia multa, qua poterant verborum arte et vehementiâ, suggerebant illi, non percipientes quae sunt spiritus Dei, sed scandalum fratri in via Dei ponentes. At vero Nicolaus in solidissima petra, cujus in terra

Vicarium honorificabat, immobiliter fundatus, nullis fraternae seu verius serpentinae suggestionis flatibus impelli potuit, ut vel tantillum ab aperta sinceraque Romanae fidei confessione dimoveretur. Conati quoque sunt Nicolai fratres disputationem cum eo inire adhibitis nonnullis ex Biblia sacra in belgicam linguam traducta depromptis. Verum et id frustra; quod negotium illis esset cum homine in sacris litteris versatissimo, cui facillimum erat ex sententia Catholicae Ecclesiae tum objecta refellere, tum oppositis aliis Scripturae testimoniis obloquentium ora obstruere. Quare cum disputando operam omnem se perdere fratres ejus viderent, aliam tentant viam. Nam coenâ apposita exhilarare eum cibo potuque studuerunt, quo vel sic animi ejus duritiem, ut illi autumabant, emollirent.

§ 35. Neque vero ille cibum aut potum recusabat, utpote longa jam inediâ, carcerisque molestiâ vehementer exhaustus ac debilitatus. Edit ergo bibitque cum fratribus suis in coena quantum satis esset; vultumque praetulit nequaquam tristem aut nubilum, sed ut in mensa inter amicos, serenum ad hilaritatem compositum. Tunc ergo rursus eum sui fratres verborum blanditiis aggressi sunt: orant, obsecrant, et quibuscumque suadendi modis instantissime contendunt, ut aliquantulum saltem et ad momentum suam dissimulet fidem, vitae servandae causâ. Crede, inquit, quodcumque placuerit, eamque fidem tuam clausam intus in animo retine: etenim nostra non interest, quam tu fidem eligas teneasque, dummodo te ab hac probrosa morte saluum habere possimus, quam scito certissime tibi nunc imminere, si non fidem istam Papisticam ad horam negando dissimules. Nihil hujusemodi verbis motus Nicolaus, fratrum suorum insidiosam illam suasionem atque suggestionem graviter a se repulit dicens: « Quid stultius quam pro hac vita mortali, cujus nec unius hõrulae spatium certum habeam, aliquantulum producenda, fidem prodere, Deum offendere, atque aeternae gehennae obnoxium fieri, quando vel paulo post accidere queat ut moriar? » Hanc viri constantiam, fratres ejus, licet jam se labe-actare posse diffiderent, iterum tamen atque iterum orant, obsecrant, obtestanturque ut id saltem quod licere videbatur, atque dudum oblatum fuerat, faciat, id est, se solum (quando sociis opem ferre non posset) salva fidei suae confessione, a tam infami morte liberari sinat. At Nicolaus ad omnes suasionum machinas immotus illud identidem dabat responsum, numquam se fratres sociosque carissimos deserturum, sed eis quoad posset socium se consortemque futurum seu vitae seu necis. Coenâ peracta, cum Nicolai fratres nil ultra se profecturos sperarent, graviter adversus illum commoti, ob cervicosam, uti ajebant, animi pertinaciam, discesserunt. Ipse vero Nicolaus continuis illis diurnis nocturnisque vexationibus defatigatus, super scamnum quoddam

eodem in loco se reclinat et mox altissimo somno corripitur, periculi quod imminebat, securus.

§ 36. Haec porro dum circa captivos geruntur multa jam nocte, Comes Lumnius interea solitis vacat commensationibus, ac denique post longas epulas vino madens, seu temere seu consilio litteras, quibus mandatum Orangii superius commemoratum continebatur, in manus recepit. Atque dum inter legendum animadvertit, non litteras ipsas Orangii, sed earum exemplar a Marino ad se missum esse, statim ei prae ira vultus in pallorem, animus in furorem verti coepit. Mox ea consecuta totius hominis habitudo, quae cunctos qui praesentes aderant, terrore afficeret. Jactabat autem voces hujusmodi: Quid tandem sibi arrogat gloriosus ardelio Marinus iste? Quem tandem se facit homo triobolaris, circumforaneus, bajulus dossuarius, ac cespitiis fossor? Quid inquam sibi arrogat homo vilissimus, ut mihi apographum mitteret, authographum vero ipse servaret, quasi jam aliquo esset loco aut numero? Quid autem mihi vel cum Principe Orangio? Num ille mihi imperare? An vero non multo justius ego illi, primus auctor rei restitutae? Modo reipsa docebo, me Dominum esse, meoque arbitrato rem gerere, nec quemquam mortalium agnoscere, mihi imperare qui debeat. His dictis, statim fervente adhuc bile, Praefecto criminali primario mandat, ut omnes ad unum Sacerdotes et Monachos, quos in vinculis haberet, ex tempore suspendendos adducat: neque quantovis pretio quemquam ex omnibus redimi sinat. Seorsim quoque mandatum dat Omalio, suam uti voluntatem omnino et quam celerrime curet impleri: nec eam vel fraude cujuspiam vel conniventia frustrari patiatur.

§ 37. Hoc igitur modo sub noctem mediam, hora quam nos undecimam vocamus, ministri tenebrarum, intellecta Comitum voluntate, cursim petunt aedes illas in quibus Nicolaus Picus, scammum incumbens mente secunda serenaque conscientia placidum capiebat somnum. Nicolaum igitur, arcto sopore pressum milites illi inclamant, vellicant, excitant. Excitatum vero, nihilque cunctantem abducunt ad socios ejus Martyres. Milites inde captivos omnes, cum binos colligatis brachiis junxissent, extra portas urbis educunt, sub horam primam a nocte media. Omnes dum ducebantur Martyres, ut ad extremum mortis certamen quam optime praeparati accederent, suae conscientiae labeculas, si quas inter tot improborum vexationes ob humanam infirmitatem forte contraxissent, eas tergere mutua confessione satagunt. Neque vero tunc barbari illi homines ductores ab eorum injuriis sese abstinere potuerunt, dum aliis conviciis et maledictis, alii malefactoris captivos per viam infestant. Postquam hi extra urbem educti essent, ventum est ad Monasterium Reggense, sanctae Elisabeth nomine nuncupatum, cujus dudum Canonici Regulares sancti

Augustini incolae fuerunt, quodque recenti Calvinianorum furore nuper violatum eversumque fuerat. Supererat in eo Monasterio domus quaedam instar horrei ampla, cespitibus focariis rependis deputata. In ea duae trabes, altera transversa atque oblonga, brevior altera, quae militibus opportuna visae, quibus captivos omnes sublimes alligarent. Qui quidem statim in eum locum adducti, jamque in expectatione mortis pro Catholica fide perferendae positi, supremum agonem suum Deo, mutuis commendabant precibus. Mox omnes suis vestibus ad nudum usque spoliati.

§ 38. Primus omnium ad supplicium rapitur venerabilis Pater Nicolaus Guardianus. Is fratres suos singillatim, alium post alium amplexus et osculatus, extremis verbis hortatur, et orat, ut pro fide Catholica fortiter atque constanter ad ultimum usque spiritum decertent, ut de manu Domini aeternae felicitatis coronas percipiant. Inter haec verba laetus atque à lacris scalam ascendit, ab exhortandis sociis non desistens, donec ei adstricto gutture, vocis usus interceptus est. Quo pendente Hieronymus Vicarius et Nicasius Hezius, itemque Leonardus et Nicolaus Parochi incohortandis et confirmandis sociis gnaviter officium fecere. Illuc enim quidam ecclesiastes Calvinista accesserat ut Monachorum juniorum laicorumque fidem atque constantiam tentaret, vitae servandae et bene colendae spe proposita, si Papisticam Religionem desererent. Nicasius inter ceteros quadam animi tranquillitate praestans cum animadvertisset non eam esse quorundam sociorum vel fortitudinem vel scientiam, quibus cum vulpe illa pedem conferre et certamen sustinere sine periculo posset, jussit ut silentio, vel simplici confessione fidei contenti, nullum praeterea verbum disceptando cum haeretico homine commutarent. Ipse vero causam eorum totam in se suscipiens, pro eis respondebat. Quoties enim eos haeretici tentantes interrogabant velletne, si vitam servare liceret, Papae Romano renuntiare, Nicasius eos pro responso praeoccupans dicebat: non volunt, non facient. Nobisque mori et vivere statuerunt.

§ 39. At Henricus Minorita laicus adolescens omnium natu minimus, neque adhuc vinculo professionis adstrictus, haeretici hominis suggestioni miserrime iterum acquievit: solutus statim fuit, atque e media turba victorum exemptus. Quae res sociis ejus Martyribus et praecipue Hieronymo Vicario fuit permolesta. Siquidem cum minister ille haeretici qui juvenem deceperat, Hieronymum ad supplicium properantem hortaretur ut papisticam desereret superstitionem, responsum ab eo habuit: discede mortalium nequissime, organum diaboli; nam quae loqueris, ea per os tuum diabolus loquitur. Milites autem his verbis irritati, antequam eum laqueo suspenderent, vultu cultro lacinato foede deformarunt.

§ 40. Denique omnium postremi, Godofridus Mervellanus, Pa-
rochus Leonardus, et alter Godofridus Dunaeus, Deum pro ini-
micis deprecantes, laeti scalam ascenderunt, et laqueo suspensi
ex hac vita migrarunt die nona Julii anni MDLXXII. Verum mili-
tes, licet non omnes Martyres extremum efflassent spiritum, ad-
versus eos horribilem exercuere barbariem. Nam primum detra-
ctae corporibus usque ad nudum vestes, illorum cupiditati ces-
serunt. Mox Ianionum more, auriculas, nares, pudendas etiam
corporis partes, amputare aggressi sunt: inde ventres aperiunt,
intima viscera scrutantur: abdomen inquirunt; persuasum est
enim adipem humani corporis ad medicamenta et ad rem un-
guentariam ceteris praestare. Quem deinde vendiderunt homini-
bus artem profitentibus unguentariam, qui non multo post Gor-
comii medio foro easdem merces venum exposuere. Quoad eorum
corpora quidam pii viri oblato pretio curarunt ut a militibus
ipsis in duas foveas sub trabibus, in quibus suspensa fuerant,
conjicerentur.

§ 41. Illico post obitum Beatorum Martyrum ob prodigio-
rum frequentiam ac praestantiam, quae Deus omnipotens ad
eorum sanctimoniam demonstrandam patrauerat, a fidelibus coli
coeperunt. Cultus autem hujusmodi in dies crevit, praesertim
cum eorum Reliquiae refossae, solemniori quodam modo, pu-
blicae venerationi expositae fuere. Re ab Episcopis ad Sedem
Apostolicam delata, jussum est Apostolico Belgii Nuntio ut in-
quireret de ipsorum martyrio, et Reliquiarum identitate. Quod
cum ille praestitisset, S. Rit. Congr. rerum serie mature per-
pensa.... venerationem quae jamdiu invaluerat permittendam
esse censuit... Deinde anno MDCLVIII, processibus auctoritate Or-
dinaria institutis ad examen vocatis... (ac) super Martyrio, causa
martyrii et miraculis, Apostolicis Processibus ad Urbem perlatis,
..... anno MDCLXVI sancitum est: *Constare* etc... Cum autem multa
et splendida extarent in hac causa Miracula a Deo O. M. patrata,
duo supra triginta ex Processibus deprompta... proposita fuere;
et ex iis duodecim tantum severiori discussioni subjecta. E duo-
decim vero, duo, utpote clariora et evidentiora argumenta finalis
eorumdem Martyrum perseverantiae... Sanctitas sua (*Clemens X*,
anno MDCLXXIV) approbavit... ac declaravit.. posse *Beatos* declarari
cum concessione Missae et Officii etc.

§ 42. Substitit hic Causa haec nobilissima Canonizationis, to-
tique Belgio desideratissima. Verum, providentissimum divinae
Sapientiae consilium disposuit, ut hisce diebus negotium hoc
gravissimum absolveretur. Siquidem si hodie hinc spectetur na-
tura turpissimi belli quod sub cortice politicae libertatis infre-
mit contra Christum ejusque Regnum ac Vicarium in terris; inde
vero fortissimum certamen in quo hi beati Martyres, virtute
induti ex alto, triumpharunt propugnantes contra Calvinianam

haeresim dogma Catholicum sanctissimae Eucharistiae, et illum divinum Primatum, super quo totum consurgit Ecclesiae Orthodoxae immortale aedificium; proculdubio conicere datur, nullam unquam futuram aetatem hac nostra aptiorem ad supremas eorundem Martyrum glorias celebrandas. Quare Ss. D. N. Pius Pp. IX, haec animo conferens, voluit ut praesens Causa eadem servata methodo quae obtinuit in altero Martyrum Japonensium (*col. v Febr., in Surio nostro, Vol. II, p. 106*) iudicio, ad exitum perduceretur... ac anno Domini MDCCCLXV rite decrevit: Tuto procedi posse ad solemnem horum Beatorum Martyrum Gortomiensium Canonizationem *.

VITA ET MART. S. CYRILLI EPISCOPI

UT HABETUR IN EGREGIIS MSS.

QUIBUS ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA SUFFRAGANTUR

DICTIONEM ELIMAVIT LAUR. SURIUS

Fors. med. III saeculo.

§ 1. Sanctus Cyrillus, cujus fides apud Deum probatissima est, et in omnibus declarata, comprehensus a Lucio Duce, sacrificare cogebatur. Is cum adhuc puer esset, et in Domino bene confideret, crescebat in actibus bonis. Ubicumque didicisset esse Dei famulos, relictis parentibus, ad illos se adjugebat, ut audito verbo Domini, in fide confirmaretur. Cum autem ad legitimam pervenisset aetatem, et creatus esset Episcopus **, semper in sermone et opere proficiebat, perseverans in fide Domini et in Episcopi functione annos quinquaginta. At ubi octogesimum et quartum aetatis egit annum, cum jam populum ipsi creditum recte instituisset, multosque ab errore revocasset ad veram et religiosam fidem, comprehensus a Lucio Duce, ut diximus, sacrificare jussus est. Sed vir beatissimus praecepta Domini illi opponens, dicebat: «Sacrificans diis, et non Deo vero, eradicabitur.» Dux ait: Consule aetati tuae senex, et sacrifica. Cyrillus respondit: «Ego non sum senex. Dicit enim Dominus: Renovabitur ut aquilae juvenus tua. Quod autem tu hortaris, id mihi facere non licet.» Dux ait: Audio te virum esse prudentissimum atque doctissimum. Te ipsum ergo docens, respisce et offer sacrificium, ut possis salvus fieri. Cyrillus respondit: «Ita nimirum

* Ex his SS. MM. undecim fuere ex Ordine Seraphico S. Francisci; unus e familia S. Dominici Prov. Coloniensis; duo ex Instituto Praemonstratensium: unus Ordinis Canonicorum Regular. S. Augustini; quatuor denique Sacerdotes saeculares, Parochi munere fungentes.

** Gortynnae, creditur, in insula Creta.

prudenter et doctissime ero, si alios docens, ipse reprobis non inveniatur. » Dux ait: Consule senectuti tuae et sacrificia. Cyrillus respondit: « Equidem tum mihi consulueris, si hisce filiis meis, qui me circumstant, in me exemplum statuero. »

§ 2. Cumque diu inter se concertarent, et beatus Cyrillus divinis scripturis os Ducis comprimeret, ut ei respondere non posset, videns Dux pene omnem populum ejus doctrinâ conversum, furore percitus, hanc in eum tulit sententiam: Cyrillum insanum et delirum, et ex propinquo eversorem deorum nostrorum, vivum jubeo flammis exuri. Tum vero sanctus Dei Cyrillus gaudens et psallens, perductus ad rogum, mox in medium conjectus est. Ardebat ignis, et ligna omnia in cineres redigebat, expectabantque viri religiosi, ut ossa ejus fideliter colligerent: et ecce vir beatus conspicitur in medio sedens, expansis ad coelum manibus. Eo signo viso, increduli stupore correpti, mirabantur sanctum Dei hominem ab igne mansisse intactum. Fecit hoc Spiritus Sanctus, non ignorans permultos ejus operâ ab errore ad Deum converti. Nunciatur vero Duci, venerabilem virum nihil ab igne perpersum. Dux summopere admirans, jussit eum ad se adduci: utque vidit eum sanum et incolumem, laudans Christianorum Deum, praecepit ut domum se conferret. Non cessabat autem Christi servus praedicare verbum Domini, propositisque amplissimis regni coelorum promissionibus, quosdam ab ethnicismi erroribus ad viam veritatis traduxit: plerosque vanam sectantes vitam, ad sobrietatem et temperantiam retraxit: plangebat vero et lamentabatur se a Domini passione mansisse alienum. Turbae autem doctrinam ejus audientes, unâ omnes fide eademque voluntate ad eum accurrebant (putabant enim vel solo conspectu ejus se posse justificari): jactantesque se ad pedes ejus, ita dicebant: « Credimus in Deum tuum, qui revera magnus est, quando te de igne liberavit. »

§ 3. At ille laetus in Domino, excipiebat omnes, Christianosque eos efficiens, baptizabat, dicebatque eis: « Confortamini filii mei, et fideles estote ei cui credidistis, et ipse vobis in omnibus adjutor erit, praestabitque majora spe et expectatione vestra. » Haec eo agente, Judici nunciatur, quid ab illo geratur. Ille incensus irâ: Cur, inquit, quadam in illum humanitate usus sum? Cur illum ex igne eduxi? Cur meo illum gladio non confeci? At nunc porro de justitia nihil remitemus. Alteram igitur in eum sententiam ita pronuntiat: Cyrillum, quem de igne ereptum, justitia vivere non patitur, gladio feriri jubeo. At vir beatus gaudens et laudans Deum, quod ipsum a nequissimo iudice liberatum, dignum quandoque effecisset passione sua, caput ultro offerens, caedente gladio, spiritum reddidit, sexto Idus Julii, sub Decio Imperatore et Lucio Duce: regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM S. ANATOLIAE VIRG.

EX ANTIQUISS. MSS. CODICIBUS DESCRIPTUM

CONSENTIUNT VETUSTISSIMA MARTYROLOGIA. STYLUM NONNIHIL EXPOLIVI

Medio Saec. III — Patriâ Romana.

§ 1. Sancta Anatolia cum se jejuniis et precibus maceraret, et die ac nocte scripturis sanctis intenderet, atque in suo exilio * ita exultaret, ut sibi videretur Paschatis festivitate gaudere: contigit filium Diodori, qui erat consularis provinciae, nomine Anianum, a diabolo vexatum, clamare: Domina Anatolia, incendis me. Interea Diodoro, homine cumprimis pagano, eum per lucos et templa mittente, venit ille ad lucum vicinum S. Anatoliae, dirumpensque catenas, quibus erat constrictus, ante orantis Anatoliae pedes se abiecit, dicens: Tu es quae me flammis orationum tuarum exuris. Porro S. Anatolia exufflavit in eum, et ait: Exi diabole ab homine isto; et statim exiit ab eo. Cumque ille sanus venisset ad patrem suum in fascibus positum, isque agnovisset eum curatum a S. Anatolia, abiit ad eam cum uxore sua et filiis: adoransque eam, obtulit ei infinitas pecunias. Sed S. Anatolia nihil penitus accipiens, dixit: « Vade, et egens Christianis atque inopibus èroga: tu vero crede in Christum una cum tuis, et liberaberis. »

§ 2. Exiit vero opinio S. Anatoliae per totam Piceni provinciam, et deferebantur ad eam infirmi, quos medici desperabant, et lunatici, et daemoniis pleni, et omnes sanabantur, credentes in Christum. Interea templorum Pontifices suggerunt de ea Decio Imperatori: isque misit, qui eam interficerent, si sacrificare nolleret. Itaque veniens ad eam Faustinianus, jussit eam perducì ad civitatem Thoram (a), atque illic introductam in secretarium ipsius, diversarum plagarum genere vexari: ac deinde suspensam in eculeo, lampadibus aduri. Interrogabat autem eam, num thura vellet diis incendere, et libera abire, quo visum esset: illa respondit, « Miser et infelix, si non recesseris a cultura daemonum, una cum illis perpetuo incendio cruciaberis. ». Vocavit igitur Faustinianus ad se Marsum (b), et dixit ei: Ego hanc jubebo includi in cubiculo: tu vero immitte serpentes in eam, qui eam

* In quod sponte, persecutione Deciana ineunte, in Picenum, cum sorore item Virg. Victoria (col. xxiii dec.) concesserat.

(a) Thora vel Theora civitas olim insignis Sabinorum, nunc oppidulum agri Reatini ad Volinum lacum. Inter vetustae urbis rudera extat S. Anatoliae ecclesia; sanctae autem Virg. Mart. corpus inde in Sublacense (Subiaco) monasterium translatum fuit.

(b) Marsi huj. praestigiatoris patronymicum est nomen, videlicet e Marsorum gente in Aprutio.

comedant, et multa a me accipies, et in amicis meis numeraberis. Respondit Marsus, qui Audax dicebatur: Tu multos serpentes dicis: ego vero unum solum dimittam, et statim interficiet illam. Cum ergo Anatolia in angusto cubiculo inclusa esset, Marsusque serpentem in illud immisisset, tota nocte sancta virgo in hymnis, psalmis et orationibus durans, acerrimum serpentem illum mansuefecit. Mane facto, Marsus Mercurium et Minervam invocans, cubiculum aperit: et ecce serpens in eum involans, collum ejus cingit, comedere eum volent. Sed sancta Anatolia manu sua serpentem comprehensum, in nomine Domini Jesu Christi jussit abire in locum suum: quod ille mox cum summa mansuetudine fecit. Eo viso, Audax Marsus adoravit eam, dicens: Verus Deus Christus est.

§ 3. Ut autem rescivit Faustinianus Marsum Christum confiteri, illi ad se accito ait: Si illa magicis artibus serpentem a se depulit, num tu propterea, in deorum contumeliam, Christum Deum credere debuisti? Audax dixit: « Ego Christum verum Deum credo, quem illa invocans, serpentem atrocissimum a gutture meo sua manu abstraxit. » Faustinianus ait: O te miserum: Habes auri et argenti plurimum, habes familiam copiosam, habes uxorem et liberos: et his omnibus posthabitis, mori non times? Audax respondit: « Ego scio et comperi virtutem nominis Christi, et ideo mori jam non timeo. Non vides, quam a me feram ejus nominis invocatio profligarit? » Faustinianus ait: Relatio fiet de te, et ea efficiet, ut eandem cum Christianis sententiam excipias. Missus igitur Audax in custodiam, dum iret relatio, et venirent responsa, agente S. Anatoliâ, interim Christiana religione initiatus est, ac deinde pro Christi nomine capite damnatus est.

§ 4. Porro S. Anatolia, extensis manibus stans ad orationem, ita gladio transverberata est, ut a dextro latere usque in sinistrum confossa cerneretur: atque hoc exitu triumphantem Christus excipiens, et virginem sacratissimam sibi et martyrem consecravit. Cives autem Thorani * rapuerunt corpus sanctae virginis, et ubi revelatum eis fuit, illud humarunt, ubi benedicitur Deus ex eo et nunc et in secula seculorum, Amen. Percussa est autem virgo sacratissima Anatolia 7 Idus Julias sed postridie obiit. Audacis autem martyris corpus uxor et filii ejus tulerunt, et navigantes, omnia sua asportarunt, simulque gesta beatae Anatoliae virginis, quae in hoc libello scripta sunt, et finem Audacis martyris.

* Mendose hic legebatur *Thurienses*; vide supra n. a.

MARTYRIUM

SS. FELICITATIS ET VII FILIORUM EJUS

AB ECCLESIAE ROMANAE NOTARIIS, UT VIDETUR, CONSCRIPTUM
HABETUR IN VETUSTIS MSS. LIBRIS
ET CONSENTIUNT MARTYROLOGIA VETUSTISS.

Circa ann. 164 — Romani.

§ 1. Temporibus Antonini Imperatoris * orta est seditio Pontificum, et Felicitas illustris foemina cum septem filiis suis Christianissimis tenta est. Quae in viduitate permanens, Deo suam voverat castitatem, die noctuque orationibus vacans, magnam de se aedificationem castis mentibus dabat. Videntes autem Pontifices praeconia Christiani nominis per eam profecisse, suggererunt de ea Antonino Augusto, dicentes: Contra salutem vestram mulier haec vidua cum filiis suis diis nostris insultat: quae si non venerata fuerit deos, sciat pietas vestra, deos nostros sic irasci, ut penitus placari non possint. Tunc Imperator Antoninus injunxit Praefecto Urbis Publio, ut eam compelleret cum filiis suis deorum suorum iras sacrificiis mitigare. Publius itaque Praefectus Urbis jussit eam privatim adduci, et blando colloquio ad sacrificium eam provocans, minabatur poenarum interitum. Cui Felicitas dixit: « Nec blandimentis tuis resolvi potero, nec terroribus tuis frangi: habeo enim Spiritum Sanctum, qui me non permittit vinci a diabolo: et ideo segura sum, quia viva te superabo: et si interfecta fuero, melius te vincam occisa. » Publius dixit: Misera, si tibi suave mori est, vel filios tuos fac vivere. Felicitas respondit: « Vivent filii mei, si non sacrificaverint idolis. Si vero hoc tantum scelus admiserint, in aeternum ibunt interitum. »

§ 2. Alia die Publius sedit in foro Martis, et jussit eam adduci cum filiis suis, cui et dixit: Miserere filiis tuis, juvenibus bonis, et flore primae juventutis florentibus. Respondit Felicitas: « Misericordia tua, impietas est: et exhortatio tua, crudelitas est. » Et conversa ad filios suos, dixit: « Videte, filii, coelum, et sursum aspiciate: ibi vos expectat Christus cum sanctis suis. Pugnate pro animabus vestris, et fideles vos in amore Christi exhibete. » Audiens haec Publius, jussit eam à lapidis caedi, dicens: Ausa es, me praesente, ista monita dare, ut dominorum nostrorum jussa

* Contra multos cum Tillemontio (*Mémoires pour l'Hist. Eccl.*, T. II) huic Martyrio assignamus Imp. Antoninum Marc. Aur., non Antoninum Pium. Hanc adstruit auctoritate validissima sententiam sacrarum antiquitatum illustrator magnificus Eques Romanus Jo. Derossi in *Ephemeride Bullettino di Archeol. Crist.*, Romae anno 1863, n. 1, pp. 19 et seqq.

contemnunt? Tunc vocavit primum filium ejus, nomine Januarius, et infinita illi promittens bona praesentia, simul etiam verbera minabatur, si sacrificare idolis contempsisset. Januarius respondit: « Stulta suades: me vero sapientia Domini mei conservat, et faciet haec omnia superare. » Statim Judex jussit eum virgis caedi, et in carcerem recipi: secundum vero, Felicem solum adduci. Quem cum hortaretur Publius ad immolandum idolis, constanter dixit: « Unus est Deus quem colimus, cui sacrificium pia devotionis offerimus. Vide, ne tu credas me aut aliquem fratrum meorum, a Domini Jesu Christi amore recedere. Et si immineant verbera, justa tamen consilia, et fides nostra nec vinci potest, nec mutari. » Et isto amoto, jussit tertium filium, nomine Philippum, applicari: cui cum diceret: Dominus noster Imperator Antoninus jussit, ut diis omnipotentibus immoletis: respondit Philippus: « Isti nec dii, nec omnipotentes sunt: sed sunt simulacra vana et misera et insensibilia: et qui eis sacrificare voluerint, in aeterno erunt periculo. »

§ 3. Et amoto Philippo, jussit adesse quartum Silvanum, cui sic ait: Ut video, convenit vobis cum pessima matre vestra hoc consilium, ut praecepta principum contemnentes, omnes simul intereat. Respondit Silvanus: « Nos si transeuntia tormenta timerimus, in aeternum interitum incidemus et supplicium. Sed quia vere novimus, quae praemia sint parata justis, et quae sit poena constituta peccatoribus, securi contemnimus legem Romanam, ut jussa divina servemus: idola contemnentes, ut Deo omnipotenti famulantes, vitam aeternam inveniamus. Adorantes autem daemonia, cum illis in interitu erunt et incendio sempiterno. » Amoto Silvano, jussit quintum praesto esse Alexandrum, cui et dixit: Misereris aetati tuae et vitae in infantia positae, si non fueris rebellis, et secutus fueris ea quae sunt regi nostro Antonino gratissima. Unde sacrificia diis, ut possis amicus Augustorum fieri, et vitam habere et gratiam. Respondit Alexander: « Ego servus Christi sum, quem ore confiteor, corde teneo, incessanter adoro. Infirma autem aetas, quam cernis, canam habet prudentiam, et unum Deum colit. Dii autem tui cum cultoribus suis interibunt. » Isto amoto jussit sextum Vitalem applicari, cui et dixit: Forte vel tu optas vivere, et non abire in interitum. Respondit Vitalis: « Qui est, qui optat melius vivere: qui verum Deum colit, vel qui daemonem cupit habere propitium? » Publius dixit: Et quid est daemon? Vitalis respondit: « Omnes dii gentium daemones sunt, et quicumque eos colunt. » Hoc quoque amoto, jussit septimum Martialem ingredi, eique dixit: Crudelitatis fautores effecti, Augustorum instituta contemnitis, et in vestra perniciē permanetis. Respondit Martialis: « O si nosses, quae poenae cultoribus idolorum paratae sint: sed adhuc differt Deus iram suam in vos et idola vestra demonstrare. Omnes enim, qui non

confitentur Christum verum esse Deum, in ignem aeternum mittentur. » Tunc Publius jussit et hunc septimum amoveri, et gesta omnia scripta per ordinem, regi Antonino ingessit.

§ 4. Antoninus vero misit eos ad diversos judices, ut variis suppliciis afficerentur. E quibus unus Judex primum fratrem plumbatis occidit: alter secundum et tertium fustibus mactavit: alius quartum praecipitio interemit: alius in quintum, sextum et septimum capitalem sententiam pronunciavit, matremque illorum capite truncari jussit *: et ita diversis suppliciis interempti, omnes effecti sunt victores et martyres Christi, et cum matre triumphantes, ad praemia in coelis percipienda convolarunt, qui pro Dei amore minas hominum, poenas et verbera contemnentes, Christi amici facti sunt in regno coelorum: qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

DE EADEM S. FELICITATE

S. GREGORII PP. HOMILIA III IN EVANG. (*Matth. XII*).

EJUS INIT. HABES IN BREV. ROM. X JUL.

§ 1. .... Adest beata Felicitas, cujus hodie festa natalitia celebramus, quae credendo extitit ancilla Christi, et praedicando facta est mater Christi. Septem quippe filios, sicut in gestis ejus emendationibus legitur, sic post se timuit vivos in carne relinquere, sicut carnales parentes solent metuere, ne mortuos praemittant. In persecutionis enim labore deprehensa, filiorum corda in amore supernae patriae praedicando roboravit, et parturivit spiritu, quos carne pepererat: ut praedicatione pàreret Deo, quos carne pepererat mundo.

§ 2. Considerate fratres charissimi in foemineo corpore virile pectus. Ad mortem stetit imperterrita, amittere se in filiis lumen veritatis timuit, si non fuisset orbata. Numquid ergo hanc foeminam martyrem dixerim? Certe Dominus cum de Joanne loqueretur, dixit: Quid existis in desertum videre? prophetam? utique dico vobis, et plus quam prophetam. Et Joannes ipse requisitus, respondit dicens: Non sum propheta. Quia enim se plus quam prophetam noverat esse, se prophetam negabat. Qui ideo plus

* Generosissima Felicitas probabilius in carcere detenta aliquot menses, martyrium consummavit ix Kal. dec. Invictae Matris corpus via Salaria honorifice conditum est, ipsiusque nomine est dicata Basilica, in qua S. Greg. M. habuit pro ejus Natali Homiliam. Filiorum corpora alia viâ Appia, alia Salaria quievire; quaedam ex his dein suppliciter expetita, variis sunt Ecclesiis concessa.

quam propheta dicitur, quia prophetae est officium, ventura praenunciare, non etiam ostendere. Joannes vero plus quam propheta est: quia quem verbo praedixit, digito ostendit. Non ergo hanc foeminam martyrem dixerim, sed plus quam martyrem, quae septem pignoribus ad regnum praemissis, toties ante se mortua, ad poenas prima venit, sed pervenit octava. Aspexit mater, et cruciata et imperterrita, filiorum mortem, spei gaudium tribuit, adhibuit dolorem naturae. Timuit viventibus, gavisita est morientibus. Optavit nullum post se relinquere: ne, si quem haberet superstitem, non posset habere consortem.

§ 3. Nemo ergo ex vobis, fratres charissimi, existimet, quod ejus cor morientibus filiis, etiam carnalis affectus minime pulsaverit. Neque enim filios, quos carnem suam esse noverat, sine dolore poterat morientes videre: sed erat vis amoris interior, quae dolorem vinceret carnis. Unde et passuro Petro dicitur: Cum senueris, extends manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis. Neque enim si plenissime Petrus nollet, pro Christo pati potuisset: sed martyrrium, quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amavit. Qui dum per carnem ad poenas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat. Actum est, ut cruciatum martyrii nolendo voluisset, sicut nos quoque cum gaudium quaerimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo, displicet: sed restituenda per amaritudinem salus placet. Amavit ergo juxta carnem Felicitas filios, sed pro amore coelestis patriae, mori etiam voluit, quos amavit. Ipsa eorum vulnera accepit, sed in eisdem ipsa ad regnum praevenientibus excrevit. Recte ergo hanc foeminam ultra martyrem dixerim, quae et toties in filiis est desiderabiliter extincta: et dum multiplex martyrrium obtinuit, ipsa quoque martyrii palmam vicit. Fertur apud veteres mos fuisse, ut quisquis consul existeret, juxta ordinem temporum, honoris sui locum teneret. At si quis posterior ad consulatum veniens, consul non semel, sed bis fortasse aut tertio fieret, etiam illos laude et honore transcenderet, qui non plus quam semel, consules extitissent. Vicit ergo beata Felicitas martyres, quae tot ante se morientibus filiis pro Christo occubuit, quia ad amorem illius sola sua mors minime suffecit.

§ 4. Consideremus, fratres, hanc foeminam: consideremus et nos, qui membris corporis, viri sumus, in ejus comparatione quid aestimabimur? Saepe namque agenda aliqua bona proponimus: sed si unus contra nos levissimus sermo ab ore irradientis eruperit, ab intentione actionis nostrae, fracti protinus et confusi, resiliimus. Ecce nos plerumque a bono opere sola verba revocant: Felicitatem vero a sancta intentione frangere nec tormenta potuerunt. Nos in aura maledictionis impingimus: haec ad regnum etiam per ferrum exiit, nihilque, quod obsisteret, aestimavit. Nos ad praecepta Dominica largiri nostra saltem superflua

nolumus: haec non solum Deo suam substantiam contulit, sed pro illo etiam propriam carnem dedit. Nos cum ex divina jussione filios amittimus, sine consolatione lugemus: haec eos velut mortuos plangeret, si non obtulisset. Cum ergo ad illud terribile examen districtus Judex venerit, quid nos viri dicemus, cum hujus foeminae gloriam viderimus, de debilitate mentis nostrae? Quae tunc viris erit excusatio, quando haec ostendetur, quae cum seculo et sexum vicit? Sequamur ergo fratres charissimi districtam et asperam Redemptoris viam. Usu quippe virtutum ita jam plana facta est, ut per eam foeminis libeat ambulare. Despiciamus cuncta praesentia; nulla sunt etenim in hoc mundo, quae transire non possint. Turpe sit diligere quod constat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non invidia consumat. Amore nostri, fratres charissimi, Redemptor noster occubuit: et nos amore ejus discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfecte agimus, non solum imminentes poenas evademus, sed communi cum martyribus gloriâ remunerabimur. Nam quamvis occasio persecutionis desit, habet tamen et pax nostra martyrium suum. Quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia nostra desideria in mente trucidamus: ipso adjuvante, qui vivit et regnat, etc.

MARTYRIUM

SS. VIRGINUM RUFFINAE ET SECUNDAE

EX ANTIQUIS MANUSCRIPTIS VETUSTA MARTYROLOGIA SUFFRAGANTUR
STYLUM NONNIHIL CORREXIT LAUR. SURIUS

Anno 257 — Romanae.

§ 1. Ruffina et Secunda sorores virgines, civesque Romanae, patrem clarissimum habuere Asterium, matrem item clarissimam Aureliam. Cum autem fervor persecutionis, jussu Valeriani et Galieni Augustorum, tunc in urbe Roma saeviret, sponsi harum virginum Armentarius et Verinus, a fide Christi discesserunt: nec tamen sua perditione contenti, etiam has Dei famulas detestabili persuasionem ad sui imitationem inducere nitebantur. Illae vero, ut eorum insanas declinarent adhortationes, ad praediolum suum, quod in Tusciae partibus videbantur habere, basternis vectae, sese contulerunt. Id audientes Armentarius et Verinus, statim Comiti Arcesilao ita suggesserunt: Sponsae nostrae repudiaverunt

nos in deorum contumeliam. Unum autem Deum verum colendum in coelis esse testantur Christum Jesum, et omnium templorum mysteria perinde ut pestem quamdam abominantur. Ea causa ex Urbe hodie egressae, fugerunt. Iis auditis, sceleratissimus Arcesilaus cum militibus suis equestribus iter capessens, sanctas Christi virgines via Flamineâ quartodecimo milliaro comprehendit, revocatasque ad urbem Romam, Junio Donato praefecto obtulit, dicens: Has sacrilegas virgines contra legem vivere, deos negare, templa deserere, contra salutem Principum venire, sponsis earum accusantibus, didici: et quia hanc curam mihi demandarunt domini nostri, invictissimi Principes, par erat, fugientes, a me comprehendi, et vestrae magnificentiae discutendas adduci.

§ 2. Tum indignatus praefectus Donatus, jussit eas ab invicem separatas, duci in custodiam, et die tertio in secretario ipsius sisti. Porro Ruffinam ad se introductam ita compellavit: Cum sis nata nobiliter, qui ita ad eam ignobilitatem devoluta es, ut malis captiva in vinculis teneri, quam libera gaudere cum marito? Ruffina respondit: « Temporalis haec captivitas, aeternam captivitatem excludit, et vincula temporaria ab aeternis nexibus absolvunt, » Praefectus ait: Abjice has vanas et aniles fabulas, et sacrificia diis immortalibus, ut possis sponso tuo cum gaudio perfrui, et usque ad senectutem deliciis circumfluere. Ruffina respondit: « Duo ex iis, ad quae me hortaris, prorsus inutilia sunt: tertium, quod promittis, plane incertum et dubium est. Jubes me idolis sacrificare, ut aeternum peream, et deinde maritum accipere, ut virginitalis gloriâ me privem. Post ista tam acerba et aspera, promittis ad senectutem usque voluptatibus me perfruituram, cum nec de teipso certus sis in diem cratinum usque te perventurum. » Praefectus dixit: Cessent verba, quando jam parata sunt verbera. Mihi quidem id e re tua esse videtur, ut saniori usa consilio, corrigas pravam animi tui sententiam, et his vanitatibus valere jussis, tempus, quod tibi superesse poterit, non amittas. Ruffina respondit: « Jam tu nonnihil sermonem corrigis tuum, cum dicis: Tempus, quod mihi reliquum esse poterit. Ostendis enim vitam hominis certam non esse, dum in incerto posita est. Itaque illam ego vitam amplector, quae est cum aeternitate conjuncta, nec aliquid lubricum et incertum suis amatoribus promittit; quam vitam Christus docuit magister veritatis. Cum autem saxeae Judaeorum pectora dubitatione sua credulos ei animos negarent, mortuos e monumentis excitans, jubebat eos suae assertioni dicere testimonium: ut vel sic virtutibus crederent, qui verbis credere volebant. »

§ 3. Junius Donatus praefectus dixit: Missa fac isthaec vaniloquia, et nube viro tuo. Arcesilaus Comes dixit: Haec cum sit rea sacrilegii, in matrimonii sortem admitti non poterit. Ruffina

respondit: « Ita tu dicis in matrimonii sortem admitti me non posse, quasi ego hominis uxor esse desiderem, quae Christo Dei filio virginitatem meam devovi. Quamobrem audi Arcesilae Comes: Quaere alium, cui minae tuae timorem adferant: me quidem nec a virginitatis palma revocare poteris, nec ab amore et cultu Christi filii Dei separare. » Tum Donatus jussit Secundam acciri, ut Ruffina soror ejus, ipsa praesente, flagellis caederetur. Sperabant enim sacrilegi illi, Secundam, terrore prostratam, ipsorum persuasionibus assensuram. Ut vidit autem Secunda Ruffinam flagellari, clamavit ad Judicem: « Quid agis scelestissime, hostis regni coelorum? Cur sororem meam gloriâ afficis, me vero ejus gloriae non pateris esse participem? » Praefectus ait: Ut video, sororem tuam insaniâ superas. Secunda respondit: « Nec soror mea insana est, nec ego insanio, sed ambae Christianae sumus, et justum est, ut simul caedamur, quae pariter Christum Dominum confitemur. Gloria enim nominis Christiani verberum ictibus augebit, et tot conciliat coronas sempiternas, quot temporariis flagellorum ictibus pulsatur. » Praefectus dixit: Hortare potius sororem tuam, ut vos ab hac injuria vindicetis, et sponsis vestris cum gloria nobilitatis vestrae restituamini. Secunda respondit: « Vanis terroribus niteris, et frivolis promissionibus uteris. Nobis virginitatis dignitas adeo comperta est, ut magis optemus occidi, quam nos vinci patiamur. » Praefectus ait: Si invitis vobis erepta fuerit virginitas, quid facturae estis cum Christo? Secunda respondit: « Virginitas in corde puro exhibetur Christo filio Dei. Non potest virgo suam perdere integritatem, si nolit a justitia deflectere. Vis autem illata perpeffionem adfert: perpeffio palmam praeparat. Tu in consensum nostrum arma cepisti, ut cogas nos velle quod nolumus, et iis rebus delectari quas execramur. Admone ignes, gladios, flagella, saxa, fustes et virgas. Quot tu poenas inferes, tot ego martyrii nostri glorias numerabo. Quoties tu in nos violentiâ uteris, toties ego martyrii computabo palmas. Nostra enim omnis gloria est poena, quam Christi amore perpetimur: nec poterit corruptio dici quae pro mentis tuenda integritate non timet sui corporis facere jacturam. De consensu enim apud Deum judicabitur, si quid perfecta quis voluntate dilexerit. »

§ 4. Tum vero jussit eas Praefectus in obscuro includi loco, et e stercoribus fumum excitari. Id cum factum fuisset, fumus ille thymiâma redolebat, non foetorem ullum, sed delectationem potius naribus ingerens. Porro obscuritas lucem meridianam splendore vincebat: nec poterant illic dominari tenebrae, ubi tenebrarum vis Dei lumine vincebatur. Deinde jussae sunt illinc produci, et in balneis includi, atque in dolium fervens jactari. Ubi cum aliquandiu fuissent, post duas horas ingressi, qui earum corpora tollerent, dolium frigidum et vaporans inveniunt.

Id Praefectus audiens, obstupuit, jussitque eas duci in medium Tiberim, et saxo uno ad ambarum colla ligato, in eum praecipitari. Cum illo autem saxo dimidiam fere horam super aquam ferebantur, et turbis astantibus, in superiori fluminis parte siccis vestibis cernebantur, praedicantes triumphum Domini, et Christi gloriam decantantes. Quod cum fuisset judici nunciatum, dixit Arcesilao Comiti: Istae, quas mihi obtulisti, aut magica arte nos superant, aut vera sanctitate sunt praeditae. Itaque ut tu eas mihi tradidisti, ita ego eas tibi reddo, ut pro tuo arbitrato vel sententiam excipiant, vel absolvantur.

§ 5. Jussit igitur Arcesilaus duci eas in sylvam per viam Corneliā milliario decimo ab urbe Roma, in fundum, qui Buxo (*a*) vocatur, et illic pariter capite caedi, earumque corpora inhumata relinqui, lupis devoranda. Sed Domini gratia non defuit in Christum credentibus etiam defunctis. Denique Plautilla matrona, in cujus praedio caesae sunt, vidit eas per visum sedere gemmatas in thalamo, et dicere sibi: Plautilla, revoca animum tuum a flagitioso cultu idolorum, et impia incredulitate calcata, crede in Christum: et abiens in praedium tuum, corpora nostra, quae illic invenies, manda sepulturae. Exurgens Plautilla, pervenit ad locum; et inveniens sanctarum virginum corpora, nihil neque foetoris, neque laesionis habentia, adoravit et credidit, fabricavitque monumentum virginibus Christi. Quo in loco per illarum orationes magnae fiunt virtutes, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi: qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula, Amen.

VITA S. AMELBERGAE VIDUAE

MATRIS S. GUDILAE VIRGINIS

UT IN MSS. CODD. HABETUR. STYLUM MUTAVIT LAUR. SURIUS

Flor. saec. VII — E Gallia Belgica.

§ 1. Beata Amelberga * illustrissimis orta natalibus, sed quae ipsos natales morum integritate ornaret, Sanctas (*Saintes*) oppidum ceu domina haereditario jure obtinuit, donec monasticae religionis beatitudinem complexa est. Parentum vero orbata solatio, licet tenera adhuc esset aetate, familiam haereditaria successione ad ipsam devolutam, pervigili curâ et multa comitate

(a) Erat Plautillae fundus nomine *Buxus* apud *Sylvam Candidam*, ibique extrui coeptam in honorem SS. MM. basilicam Pp. Damasus absolvit. Civitas illic fuit Episcopalis et Cardinalitia, nunc Portuensi conjuncta, quae in vicum evasit, *Casale S. Rufina* nuncupata, octavo ab Urbe milliario. Fuerat haec antiquius *Silva Nigra*; cur *Candida* postea dicta vide in junio Surii p. 51.

* Accurate distinguenda ab Amelberga Virgine quae hod. in Martyrol. recensetur.

gubernavit: non quod servorum aut ancillarum numerosa turbâ, quam mortales in praecipuis bonis numerant, delectaretur, sed quod iniquum censeret, si paternas opes avare sibi uni vendicans, quemquam illorum fame et inediâ confici pateretur. Non erat illa dedita jocis puellaribus, non amatoriiis capiebatur cantilenis, non quaevis ludicra aut frivola vel videre vel audire cupiebat: sed cum Maria ad pedes Domini rêsidens, quid actura esset, habitu et actu prae se ferebat. Interim totius boni hostis diabolus, puellae admirans continentiam, ejus parentes sollicitat, ut nuptui eam collocent. Indicatur igitur renitenti maritus, et tandem a Pipino, S. Gertrudis virginis parente, Witgero homini praepotenti conjux trâditur, generis nobilitate pari, nec dispari meritis.

§ 2. Ex ea vero natus est beatus Aldebertus * Cameracensis (*Cambrai*) Ecclesiae praesul sanctissimus, cujus gesta plena miraculis et virtutibus, usque in praesens in eadem florent Ecclesia: itemque quatuor Deo dicatae sorores, Reinildis, Pharaildis, Ermelendis et Gudila: quarum postremam, nempe Gudilam, cum utero gestaret, angelica consolatione recreata est, dicente angelo ad eam: Ne timeas Amelberga. Lacrymae et preces atque eleemosynae tuae ascenderunt ad Dominum. Paries filiam Deo dilectam, summae continentiae et castitatis integritate conspicuam, quae omnibus vitae suae diebus Deo gratum exhibebit famulatum. Post eam vero nullam deinceps conceptura es prolem: sed in castitate perseverans cum marito tuo, mutatis vestibus et monastico sumpto habitu, ambo vosmetipsos gratas Domino hostias immolabitis, et in sancta conversatione usque in finem perdurabitis. Filiam autem Gudilam, ubi ea nata fuerit, Gertrudi offeres e salutari lavacro suscipiendam, et in Christo, lacte verbi Dei, ut Apostolus monet, enutriendam. Tum illa: « Gratias, inquit, tibi ago Domine Jesu Christe, qui pro mea consolatione angelum tuum sanctum e coelis mittere dignatus es. » Cum autem filiae ejus ab infantia vitam castissimam ducere constituissent, licet multi regni prôceres propter nobilitatem et opes, illas sibi matrimonio jungi percuperent, maluere virginitatis tenere propositum, et sponso immortalî Christo Jesu adhaerere potius, quam mortalium hominum conjugii copulari.

§ 3. Placuit vero etiam parentibus illarum, mundo valefacere, quo liberius possent uni Domino Jesu Christo militare. Et Witgerus quidem princeps sapientissimus, ut erat ab angelo praedictum, monasticae vitae institutum complexus est: porro Amelberga sacrum velamen accepit ab Sancto Autberto Cameracensi Episcopo, et se totam Domino consecravît: et sicut ab ineunte aetate moribus bonis composita fuit, ita jam porro in opera pietatis et sanctitatis studia attentius incumbere decrevit. Moxque

* Sive Emerbertus.

totis viribus ita se comparare connitens, dictu incredibile est, quanta se abstinentiâ affecerit, quam assidue inediâ et precibus corpusculum suum macerarit. Sed cum in dies magis ac magis carnem domaret, et roboraret spiritum, Dominus tantis laboribus finem imponere voluit. Itaque acerrima correpta febre, quod optabat, consecuta est, nempe ut posset cum Domino inseparabiliter conjungi. Sentiens autem prudentissima foeminarum, diem vocationis suae adesse, quasi quae humana despiceret, et ad suos jam invitaretur, usque ad supremum spiritum hosce versiculos susurrabat: *Domine, dilexi decorem domus tuae, et locum habitationis gloriae tuae (Psal. 23)*. Et cum reddidisset spiritum, sancta illa anima ab angelicis spiritibus in coelum deportata est.

§ 4 Tota ad ejus funus Malbodiensis turba accurrit: omnis inopum coetus matrem et nutriculam se perdidisse lamentabatur. Tanta vero dignitas ejus ora compleverat, ut nemini posset esse ambiguum, illam aerumnas beatitudine, labores requie commutasse. Sed quia id temporis Malbodii nulla spectabilis persona humata erat, ne ipsa quidem beata Aldegundis, quae locum illum a fundamentis extruxerat, majores natu ecclesiae, quid faciendum esset, inter se consultabant: et quonam loco sanctissimum corpus terrâ condendum, tractabant, nihil interim certistatuentes. Tandem id illis consultissimum visum est, ut in Lobiensi monasterio tumularetur: in quam sententiam omnes convenere. Per id vero tempus in Lobiensi monasterio non minima erat fratrum congregatio, Deo ad praescriptum regulae S. Benedicti militantium, florebatque illic cultus divinus et religio sanctitatis, et permulta beatorum Christi confessorum ibi quiescentium corpora, magnam illi reverentiam conciliabant. Itaque beatissimum S. Amelbergae corpus cum ea qua par erat veneratione elatum est, sanctimonialibus cum hymnis et canticis illud prosequentibus, atque in Lobiense monasterium importatum. Ubi tum ab Abbate et fratribus cum multa devotione exceptum est, et in ecclesia sanctissimae Genitricis Dei et beatorum Christi confessorum Ursuarii et Ermini, cum caeteris plurimorum sanctorum pignoribus, sepulturae mandatum. Quanti autem apud omnipotentem Deum meriti sit, testantur abunde ad ejus monumentum divinitus in multorum male valentium curationibus edita miracula. Obdormivit in Domino Christi famula Amelberga sexto Idus Julii: regnante eodem Domino nostro Jesu Christo, etc.

VITA S. HILDULPHI EPISC. TREVIR.

ET PRIMI ABBATIS VOGASIENSIS

UT IN MSS. CODD. HAB.; SUSPICOR HANC NISI EPIT. ESSE VITAE EJUS
STYLUM MODICE ELIMAVIT F. JAC. MOSANDER

Obiit ineunte VIII saec. — E Bavaria.

§ 1. Hildulphus * claro genere ortus, ac a juventute literarum studiis traditus, in brevi ita profecit, ut de virtute in virtutem quotidie proficiens, purus et integer ab his vitiis, quibus talis aetas solet implicari, persisteret. Deinde moribus ecclesiasticis assuefactus, apud Ratisponam urbem clericali tonsurâ initiatus est. Interea Milone Treviren. Archiepiscopo defuncto, totus clerus Hildulphum, eo quod vir esset et animi et corporis nobilitate ornatus, in suum Antistitem unanimiter postulat. Mox fama in aula Regis Pipini patris Caroli Magni percrebuit, atque ex ejus sententia Hildulphus archiepiscopatu dignus declaratur, et ad id dignitatis assumendus diffinitur. Verum Dei famulus, vitam magis diligens anachoreticam, fugam meditatus est, sed detentus ac raptus a devoto populo, in Galliam Belgicam deductus est, ac Trevirorum postea consecratus Episcopus. Hoc igitur sublimatus honore, quam sancte et juxte vixerit, testantur perpulchra ejus facinora. Tenerum namque corpus suum, jejuniis, abstinentiis, aliisque castigationibus ita affligebat, quasi multa flagitia perpetrasset. Misericordiae operibus vacabat: praedicationibus et sacrificiis salutaribus insistens, nullum pene diem pertransiit, quo non omnipotenti Deo sacras hostias, pro salute mundi et requie defunctorum, offerret. Qui ut bonus pastor semina rectae operationis praemittens, uberiores verbi fructus collegit, et quod ore docuit, operibus adimplevit. Hic inter caetera magnifica opera quae gessit, corpus S. Maximini Praesulis Treviren. a loco, quo eum S. Paulinus Aquitanus sepelierat, in eum, quo nunc veneratur, transtulit.

§ 2. Postquam igitur multiplices pro grege Christi labores sustinisset, Archiepiscopalem dignitatem resignans, et quicquid habebat divitiarum ac possessionum relinquens, ut olim concupierat, eremum ingressus est: atque a domino Jacobo Leucorum Antistite poenitentiae locum efflagitavit. Qui ejus sanctae devotioni annuens, saltum Vosagi (ubi sanctorum virorum cellae, a sanctissimo Deòdato Episcopo prius extractae inveniebantur) eidem providit. Jam ad vicinam eremum praedictus

* Vulg. gall. *Hidou*.

Deodatus transmigrarat, huic Hildulpho, instituti monastici perpetuus collega assumendus. Igitur cum locum hunc habitare coepisset, sanctissimus Hildulphus, qui montibus undique circumseptus, fluviolo Rapido nomine, irrigatur, duas super eundem ecclesias fundavit, primam videlicet in honorem Dei Genitricis Mariae, quam medium monasterium appellavit: alteram in honorem beati Petri et omnium Apostolorum consecravit. Quibus perfectis, soli Deo vivere coepit. Cumque fama sancti nominis ejus longe lateque discurreret: multi viri tam seculari potentia, quam nobilitate insignes, ad eum saepius confluebant, ex quibus nonnulli cum eo remanebant, coelestis vitae accensi desiderio.

§ 3. Itaque dum numerus accurrentium discipulorum ex diversis mundi partibus magis ac magis accresceret, coepit plures ibidem aedificare monachorum cellas, ut ab omnibus hujus seculi nequam periculis liberi, cum sancta Magdalena soli vacarent Deo et piae contemplationi. Tunc per merita ipsius sibi subjectorum Deus ibidem multa operatus est miracula. Caeci illuminabantur, claudi curabantur, daemones fugabantur. Sed cum sanctus ille monachorum coetus nimia infirmorum ac debilium hominum frequentia perturbaretur, atque a sancta contemplatione avocaretur: tertiam extra monasterii claustra extruxit ecclesiam, quam S. Joanni Baptistae Domini dedicavit, in cujus circuitu adjecit domos, quibus hospitio exciperentur supervenientes infirmi. Dum itaque ex remotis etiam terris ad virum Dei fieret accessus, contigit S. Erhardum Episcopum Ratisponen. ejus tam sanguine quam sanctitate germanum adventare, quem ille benigno ac fraterno affectu suscipiens, multo tempore, mutuae aedificationis gratia, apud se detinuit.

§ 4. Eodem namque tempore, quo sancta haec et germana luminaria mutuae conversationis vinculo connecterentur, defertur eis cujusdam Hesticonis Ducis filia, a nativitate caeca, atque ut ejus misereantur moesti rogaverunt parentes, quam cum sancti Patres cognovissent esse gentilem, factam prius catechumenam, Domino commendarunt, et pro ea humiliter deprecari sunt. Postea vero S. Hildulphus eam baptizavit. Quam de more Ecclesiae, S. Erhardus de sacro fonte excipiens, jam mente et corpore illuminatam nominavit Odiliam *.

§ 5. Hujus ergo tam praeclari miraculi novitate stupefacti parentes. totaque regionis istius nobilitas, sanctum Hildulphum maxime venerari coeperunt. Multi quoque in augmentationem tam sanctae religionis ibidem institutae, sua impendere auxilia. Ex quibus quidam nomine Beggo, suum fundum, qui in hunc usque diem cella Beggonis appellatur, pro monasterio construendo viro Dei obtulit. Permaximam quoque Vosagi partem quae Folcodi rupes nominatur, jure perpetuo tradidit possidendam. Sanctus

* De S. Erhardo et de puella Odilia sive Athilla, MARTYROL. ILLUSTR. p. 23*.

igitur Hildulphus praenominatam Beggonis cellam ad honorem sanctissimae Crucis Dominicae dedicavit: cui etiam profundissimae humilitatis virum, Spinnulum nomine praefecit, ubi post multos labores numerosaque miraculorum insignia idem abbas Spinnulus vitae suae diem clausit extremum. Cujus mors quam fuerit pretiosa in oculis Domini, angelica revelatio attestata est. Nam jussus fuerat Hildulphus defuncti corpus ad suum deferre monasterium ac honorifice sepelire; nec mora. Sanctus cinere, quo recubabat, excutitur, convocatisque fratribus, obitum sancti viri denuntiavit. Qui accensis cereis, ad exequias celebrandas properant. Vis itaque ventorum, plus solito tunc inhorruerat, adeo ut permaximas quercus, antiquissimasque abietes in solum dejiceret. In tali tamen turbine, ante corpus Sancti Dei, ardentes caerei usque ad locum sepulchridelati sunt, absque luminis damno. Sed et infirmi quique sepulchrum ejus visitantes sanabantur, quacumque etiam delinerentur infirmitate. Tanta enim ibi fiebat populi concursus, ut regionis istius indigenae tentaverint ibi forum statuere. Sed beatus Hildulphus ad tumulum S. Spinnuli accedens, dixit ei quasi viventi: Frater Spinnule, propter animarum pericula, concurrentes comprime turbas. Tunc signis cessantibus, frequentia quoque cessavit accurrentis populi. Tandem beatus Hildulphus plenus dierum et sanctitatis, correptus febre feliciter obdormivit in Domino, aeterno pro meritis coronandus bratio, quinto Idus Julias. Plura de hoc sancto habentur, quae ad ejus vitam spectant, xix Junii in Vita S. Deodati Episcopi, p. 474 et seqq.

VITA S. JOANNIS GUALBERTI

AUCTORE ANONYMO

STYLUM MUTAVIT LAUR. SURIUS IN GRATIAM LECTORIS

Obiit anno 1073 — Florentinus.

§ 1. Anno salutis millesimo quadragesimo claruit beatus Joannes Gualbertus, primus architectus et fundator Ordinis Vallis Umbrosae, cujus professores vivunt convenienter Regulae S. Benedicti, quibusdam constitutionibus privatis illi superadditis, utunturque habitu coloris cinericei. Habet autem is Ordo multa monasteria in Tuscia et Gallia Cisalpina, quam Longobardiam vocant. Patria autem hujus sancti viri Florentia fuit. Parentes habuit nobiles; pater, Gualbertus dictus est, vir militaris. Cum adhuc juvenis degeret in seculo, et pater ejus Gualbertus, quem diximus,

capitalis esset hostis ejusdam, qui ejus cognatum injuste peremerat, eaque causâ non Gualbertus modo, sed etiam Joannes filius ejus ultionem expeteret: accidit quodam die, ipsum Joannem cum armigero suo Florentiam proficisci, in ipso autem itinere venire ei obviam ab insperato hostem illum capitalem, idque loco tam angusto, ut neuter posset a via deflectere. Tum vero hostis ille, quod inermis esset, nihil nisi mortem praesentem expectans, subito quadam concepta fiduciâ de clementia Joannis, ab equo desiliit, humique prostratus, junctis cancellatim ad pectus manibus, pro Crucifixi amore veniam sibi dari humiliter postulavit. Compunctus Joannes audito nomine Crucifixi, pacem illi obtulit propter amorem Crucifixi, qui pro suis hostibus ipsum crucifigentibus rogavit, ne perirent: jussitque eum surgere a terra, metumque omnem ponere, quod jam ex animo ipsi culpam omnem condonasset, ut posset ipse quoque propitium experiri Deum: fecitque ei copiam quo vellet recedendi.

§ 2. Porro ipse ultra progressus, in quamdam ecclesiam monachorum, quae erat in itinere, se contulit, et cum coram imagine Crucifixi genua flecteret, vidit Christi a Cruce pendentis caput ad se inclinari, tamquam gratias ipsi agentis, quod pro ejus reverentia hosti capitali pepercisset. In tanti miraculi testimonium hodieque Crux illa in ecclesia S. Miniatis, in monte prope Florentiam, cum magna veneratione et cura servatur: ubi olim fuit monasterium monachorum, quos Nigros vocant: nunc vero Alborum est, id est, montis Oliveti. Joannes autem ea Christi vocatione attractus, constituit seculo nequam valefacere, labentia cuncta despicere, ut Christum in Cruce nudum suspensum, ipse quoque nudus sequeretur. Itaque ad isthuc S. Miniatis monasterium profectus, ab Abbate et fratribus humiliter petiit sibi sanctae Religionis habitum donari. Receptus igitur in laici habitu, pro monasticae vitae consuetudine comparat se ad capienda vitae religiosae experimenta.

§ 3. Interea pater ejus audiens filium suum monachum, futurum, ad monasterium abit, filium ad se mitti postulat. Sed cum Joannes ab Abbate ea de re interrogatus, non assentiret, timens ne quid a patre, homine severo et aspero, periculi sibi crearetur: Abbas iniquum censebat, illum compellere et in discrimen conjicere. Tum vero furore percitus Gualbertus pater, quod non daretur ipsi copia cum filio colloquendi, multas ei monasterio minas intentavit, si ausi essent filium ejus in suam sodalitatem admittere. Multum igitur anxii formidabant monachi, si habitum monasticum, quem ille obnixe poscebat, Joanni traderent, ne aliquo insigni damno a patre ejus afficerentur. Cum ergo nullus auderet veste monastica eum induere, ille fervore spiritus inflammatus, cum sibiipse capitis comam totondisset, cucullum

fratris cujusdam apprehendit, eumque super altare in ecclesia repõnens, hilariter sibi induit, cunctis fratribus juvantibus et congratulantibus illi. Etsi autem pater ejus, ut illum vidit ea veste indutum, initio acerbe tulit, multumque doluit, ac propemodum amentia quadam correptus, se derelictum et desolatum clamatavit: ac tamen ab Abbate tandem et ab ipso filio confirmatus, sese colligens, et ad se rediens, consolationem accepit, et filio bene precatus, hortabatur ut in coepto constanter perseveraret.

§ 4. Ita ergo Joannes jam monachus effectus, coepit non sese inertiae et segnitiei dare, sed jejuniis et inedia vigiliisque domare corpus, otium vitiorum sentinam summopere vitare, in preces et pias meditationes religiose incumbere: humilitatis, patientiae, obedientiae cunctarumque virtutum de se exempla omnibus praebere. Non diu post Abbate ex hac luce migrante, fratres congregati, Joannem in Abbatem unanimiter eligunt. Sed illud munus vir Dei humiliter recusans, malebat subesse, quam praeesse: non ignorans, quo quisque sublimiori sit loco constitutus, eo majori in periculo eum versari. At non sic impii, non sic: qui stimulante ambitione, per Simoniae pestem, per fas et nefas, per abrupta nitentes in sublime, praecipites corruunt. Erat in eodem monasterio frater quidam. Is prava cupiditate inflammatus, Abbatiae illius administrationem, numerata Florentino Episcopo pecunia, ad se adduxit. Id ubi vir Dei comperit, cum alio ipsi favente monacho clam ex monasterio recessit, veniensque Florentiam, quemdam magni nominis senem adit cum socio. Teuzo is senex dicebatur, et apud beatæ Mariæ ecclesiam Florentiae in quadam cellula se incluserat, permultique ad eum confluebant, salutaria ab eo consilia expetentes. Valde autem Simoniae labem detestabatur, qua tunc multi in Dei Ecclesia contaminati erant. Ab illo igitur Joannes sciscitabatur, num sub Abbate Simoniano intra suum monasterium Christo militare deberet, vel quid sibi faciendum esset. Consuluit ille, ut cum socio palam in foro civitatis coram omnibus proclamaret, Episcopum et Abbatem Simoniae vitio obnoxios teneri: ac deinde loco cederent. Quod consilium, tametsi a communi legum consuetudine abhorreret, simpliciter ille secutus est.

§ 5. Ea autem res magnum horrorem attulit multis, quibusdam Episcopi studiosis et amicis clamantibus, reum esse mortis, qui tanto viro tam foedam labem aspersisset: aliis vero eum excusantibus. Porro e tumultu extractus, clanculum vix evasit manus eorum qui Episcopo favebant: consulenteque illo, quem diximus, solitario homine, e patria discessit, et cum socio perquirere coepit locum ad serviendum Deo maxime accommodatum. Habebat tum apud se socius ejus panem unum, quem pro necessaria ipsorum refectioe servaverat. Eum vir Dei pauperi obviam venienti stipemque petenti dari jussit, jactans cogitatum suum

in Dominum, qui dat escam omnibus in tempore opportuno: nec sua fiduciâ frustratus est. Cum enim ad castrum quoddam applicuissent, a multis abunde eis res necessariae suppeditatae sunt.

§ 6. Ut autem ad eremum Camaldulensem pervenere, non brevem illic fecere moram, illic degentium mores contemplantes et vitam, quae quidem sancta erat, sed eremitica et solitaria. Cumque ab ejus loci habitatoribus invitarentur, ut se ipsis professione conjungerent, beatus Joannes magis appetens vitam coenobiticam, quippe tutiorem, quam sit solitaria, inde recessit ea animi sententiâ, ut alibi novam quamdam Congregationem institueret, sancti Benedicti regulam secuturam. Veniens igitur ad Vallem Umbrosam, a duobus monachis, qui illic Domino famulabantur, devote susceptus est: et cum locus ei arrideret, constituit illic sedem figere, constructo quodam vili ex lignis domicilio. Sed non diu passus est Dominus lucernam sub modio latere. Famâ sanctitatis ejus per loca viciniora sensim sese diffundente, permulti et clerici et laici ejus invisendi causâ, plerique etiam conversionis studio ad eum venerunt, in quibus fuere, Erizo, Albertus, Teuzo, Rodolphus, itemque Petrus *, qui postea fuit Albanensis Episcopus Cardinalis, et complures alii. Porro Abbatisa quaedam S. Hilarii, cujus monasterii erat locus memoratus, postquam audivit virtutes beati Joannis et sociorum ejus, subsidio eis misit alimenta quaedam et codices, et postea consentiente monasterio, locum ei donavit cum rebus et possessionibus multis, publico scripto donationem illam confirmans.

§ 7. Postquam autem et numero et merito satis illic monachi increvissent, placuit omnibus ipsum beatum Joannem sibi Abbatem renunciare. Itaque licet admodum renitentem et invitum, in primaria sede illum collocarunt, ejus imperio parituri. Tandem ille, ne divinae voluntati resistere videretur, eis cessit: susceptoque Abbatis ministerio, mentem Regulae beati Benedicti, quam complexi erant, accurate inspiciens, modis omnibus eam observandam curavit. Itaque prohibuit, ne unquam monachi e monasterio exirent, nisi propter res necessarias monasterii, idque petita prius exeundi facultate. Voluit etiam noctibus nunquam in dormitorio lumen abesse, haud secus atque in oratorio. Ad vilitatem vestium et paupertatem hortabatur fratres, tum etiam, ut ciliciis uterentur. Ex ovium suarum lanis variis jussit promiscue pannum fieri, unde vestes conficerentur. Quae autem alios docebat, ipse prae omnibus et ante omnes perfectius exequi studebat. Erat in precibus assiduus, charitate diffusus, humilitate lenis, patientiâ constans, in objurgandis vitiis rigidus, erga poenitentes benignus, in cunctis morum gravitate maturus, abstinentiâ praecipuus, parvo admodum cibo potuque contentus, qui mortem arceret, non qui delicias adferret.

* Cognom. *Igneus*, de quo in MARTYROL. ILLUSTE., febr. p. 125°.

§ 8. Verum ex nimia vivendi austeritate fracto stomacho, in eum morbum incidit, quem syncopen vocant, quo beatum Gregorium Pontificem vexatum legimus: ita ut nisi crebro fratrum operâ cibus ei oblatus esset, animam acturus videretur. Qua molestiâ eum ad supremum vitae diem laborasse sciunt, qui eum noverunt: sed ille suis eam peccatis imputans, patientissime tolerabat. Putabatur autem divina fortassis dispensatione eam illi evenisse, ut suae infirmitatis experientiâ disceret, quemadmodum ipsum oporteret aliorum misereri. Cum enim initio pauci essent, qui propter austeritatem ejus possent instituta servare, eo morbo correptus, tanta moderatione, discretione et misericordiâ erga omnes imbutus est, ut nemo humanior videretur. Commisos, quos vocant, et Conversos sive Laicos fratres permultos recepit, eosque externis admovebat operibus, ut monachis tolleretur occasio evagandi, possentque liberius orationi vacare.

§ 9. Per id tempus Henricus rex * Florentiam veniens, cum multas beati Joannis virtutes auditione accepisset, quadam erga illum concepta benevolentia, hortante Teuzone supradicto, misit Episcopum Catholicum ad Vallis Umbrosae monasterium, qui summum altare consecraret. Post aliquot vero annos Hubertus, sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, totum templum consecravit cum duobus aliis altaribus. Eodem tempore multi fideles nobiles loca obtulerunt aliis coenobiis extruendis congrua, odore sanctitatis ejus invitati. Alii rogabant eum, ut monasteria dissoluta, sibi moderanda et gubernanda sumeret, et ad ante dictam formam revocaret. Construxit tum recens vir Dei monasterium sancti Salvii, item aliud in Mosceta, tertium in Razulo, quartum in monte Scalario. Paginam quoque, jam vetustum monasterium, reformatum suscepit, atque aliud sanctae Reparatae in Aemilia sive Romandiola. Horum autem singulis suos praefecit praepositos, saepiusque illa visitabat, corrigens quae emendatione digna viderentur.

§ 10. Fuit autem vir Dei verus paupertatis amator, in omnibus illam prae se ferens et docens. Itaque cum monasterium Muscetatum visitaret, videretque structuram grandiores et elegantiores, quam illorum paupertati congruere videretur, domino Rodulpho, ejus loci Abbati vultu severissimo dixit: « Tu hoc in loco magnis impendiis, quibus plurimi pauperes foveri potuissent, propria voluntate palatia fabricasti: » conversusque ad rivulum quemdam exiguum juxta manantem, ait: « Deus omnipotens, qui minimis magna efficere soles, videam ministerio pusilli rivuli istius enormis structurae hujus celerem vindictam. » His dictis, mox abiit, tamquam abominatus locum illum. Porro simulatque inde abiit, confestim rivulus coepit increscere, collectaque magna aquarum

* Baronius ad ann. 1055 hic agi ait de Henrico II Imp. tum Rege qui, anno mxxvii, cum patre suo Conrado Florentiam venerat.

vi, locoque suo relicto, praeceps a monte ruit, et petrarum scopulos atque arbores secum trahens, structuram illas funditus evertit. Quamobrem Abbas cum fratribus perturbatus, coenobium alio transferre voluit. At pius pater benigne eos consolans, dixit: Nolite timere, nec mutetis locum, nihil ab hoc rivulo deinceps accepturi detrimenti. Quod quidem ejus vaticinium usque in hodiernum diem compleri certum est.

§ 11. Alio tempore cum audisset quemdam conversionis gratiâ coenobium petiisse, totumque patrimonium suum in charta scriptum, neglectis haeredibus, secum eo apportasse, mox illud monasterium adiit, et Abbati, qui chartam illam receperat, imperavit, ut sine mora eam sibi exhiberet. Quam acceptam discerpserit, humi abjiciens fragmenta ejus. Putabat enim rationi et aequitati magis consentaneum, exiguis contentum vivere, quam auctis opibus superbiâ efferri. Deinde valde commotus, zelo sanctae paupertatis, Deum et Apostolum ejus rogavit, ut ipsum de illo coenobio ulciscantur: confestimque iratus abscessit. Nec longe abierat, cum ecce repentinus existit ignis, monasterium illud magna ex parte absumens. Ut autem socius ejus vidit incendium, et ei indicavit, nec retro respicere voluit, nec eo referre pedem, sed ad Vallem Umbrosam iter prosecutus est.

§ 12. Quo in monasterio cum resideret, et Stephanus Romanus Pontifex per vicina loca iter haberet, audita celebri famâ ejus, nuncios ad eum misit, viros honoratos, orans ut ipsius conspectui se praesentare non gravaretur. Sed cum adversa valetudo non sineret eum ad sanctitatem illius proficisci, Pontifex denuo nuncios misit, fortassis quod existimaret eum modestiae et humilitatis causâ nolle venire, indignumque se arbitrari, qui coram ipso appareretur, vel etiam cupere eum latere: jussitque, ut si aliter venire non posset, in lectica se adduci pateretur. Cernens igitur vir Dei mentem Pontificis, in ecclesiam ingreditur, rogatque Dominum, ut citra scandalum et inobedientiam aliqua ratione id efficiat, ne cogatur ipse summo Pontifici sese praesentem exhibere. Deinde surgens ex lecto, coram nunciis Pontificis conversos aliquot ad se accersiri jubet, qui ipsum ad Pontificem perferant. Sed cum paululum a monasterio discessissent, mox ingens extitit aëris tempestas, ventis saevientibus, et immenso imbre e coelo ruente. Quod legati cernentes, et non sine divino miraculo fieri credentes, illum ceu verum Dei hominem in monasterium reduci mandant, beatissimo Pontifici rem, ut erat gesta, referentes. Qui deinceps noluit eum ad se acciri, ut in sua quiete permanens, pro felici Ecclesiae statu Dominum oraret.

§ 13. Nec defuit viro Dei gratia discretionis spirituum, neque donum prophetiae, quo occulta hominum, soli Deo cognita, divina revelatione edoctus, enunciavit. Si quis ad monasterium veniret, monasticum habitum petiturus, ex ejus aspectu

cognoscebat, num Dei spiritu moveretur. Cum esset in Passiniano monasterio, quidam ad eum venit, dicit se velle mundum relinquere. Is primo apud eum repulsam passus est, sed cum importune instaret, a piissimo patre receptus est. Is igitur in conversionis initiis pro more confessionem faciens, quaedam peccata dixit, majora prae verecundia reticuit. Gerardus, homo dicebatur. Ait itaque quodam die vir sanctus ad eum: « Quid ita Gerarde mihi imponere voluisti? » Illo dicente, Qua in re, pater sancte, tibi imposui? Vir Domini ad partem eum trahens, secreto dixit ei: « Ea in re decepisti me, immo vero teipsum potius, quod non es integre confessus peccata tua. In ipsa enim Epiphania Domini et pridie ejus diei cum illius hominis uxore adulterium perpetrasti, nec tamen in confessione dixisti: quodque deterius est, etiam in proposito ejus adulterii iterandi perseveras. » His ille auditis, cum agnosceret peccatum suum, nec dubitaret divinitus beato viro revelatum, quod sciret esse occultum, prostratus ad pedes ejus, cum lacrymis veniam petiit, egitque poenitentiam.

§ 14. Quidam vir nobilis et dives, viro Dei familiarissimus, Ubaldu nomine, gravissima laborabat valetudine. Uxor vero ejus jamjamque animam acturum expectabat, misitque Beuronem familiarem suum ad virum Dei, ut eum de mariti imminente obitu faceret certiores. Venit Beuro celeriter ad hominem Dei, in monte Scalario tunc commorantem, indicavitque illi, quid haberet in mandatis. Tum beatus Joannes, versis ad Orientem luminibus, fusaque ad Deum prece pro homine moribundo, Beuroni dixit: « Redi ad tuos: quem enim reliquisti supremum trahentem spiritum, sanum et laetum offendes. » Ita nimirum et aegro obtinuit sanitatem, et rem Beuroni incognitam explicavit atque praedixit.

§ 15. Manente viro Dei in monasterio Passiniano, Leo Papa (IX) illac transiens cum curia sua, volebat illic cibum capere. Quaesivit ergo vir sanctus ex oeconomo suo, num pisces haberet beatissimo Pontifici offerendos: cumque didicisset nullos eum habere, conversos quosdam jussit ire piscatum in fluvio sive lacu * vicino. Cunctis affirmantibus illic pisces non inveniri, perstitit in sententia, dicens ut irent, et Domini auxilium sibi adfuturum minime dubitarent. Itum est ergo, et duo magni lucii capti sunt. Eos cum omnium admiratione apportatos, ipse vir beatus Pontifici obtulit, gratissimo animo illos accipienti. Viscera pietatis et misericordiae magna erant in illo, eaque eum permovebant, ut multis modis miserorum inopiam sublevaret, ipse inops et pauper. Ab infantia enim creverat cum illo miseratio (*Job xxxi, 18*). Reversus quandoque ab aliorum visitatione monasteriorum ad suum Umbrosianum, memor inopiae qua multi tum premebantur,

* *Trasimeno* ad Tusciae fines quâ Perusiam tenditur.

dispensatorem suum Gofredum, et Procuratorem Rusticum nomine, vocans ad se: Inspiciamus, inquit, horreum, uti se habeat. Ut vidit abunde illud repletum: Quam multi, inquit, fame opprimuntur in hac annonae caritate, et vos abundatis? Jussitque adferri vas quoddam, quinque plus minus capiens modios, illudque frumento impleri: quod ab hora tertia usque ad nonam per seipsum grata liberalitate pauperibus adventantibus elargitus est: mansitque horreum aequè, ut antea, plenum.

§ 16. Fame populum quodam tempore premente, beatus pater stans ante fores monasterii de Razuolo, vidensque gregem vaccarum ejus in montis jugo herbas carpere, nec haberet alimoniam, quam petentibus pauperibus largiretur, ita precatus est: « O sancte Paule, si velles unam ex his vaccis cedere in usus pauperum.» Confestim vacca deorsum corruens, extincta est, cujus carnes jussit egenis distribui. Eâ distributa, similiter petiit sibi et secundam et tertiam et quartam dari: easque omnes pauperibus dedit. Ea re contristati pastores, gregem ad aliud montis latus abduxere. Sed vir pius pauperum precibus satisfacere desiderans, nec habens tamen, unde id posset, cum lacrymis oravit: « Sancte Paule, isti loci mutatione fugere moliuntur: sed te, qui loci hujus patronus es, effugere non possunt. Tu qui misericordiam et elemosynas praestandas docuisti, dona mihi, unde pauperes sustentare queam.» Mox aliae quinque vaccae ruerunt praecipites, quas eo casu extinctas jussit pater sanctus pauperibus erogari. Id ubi pastores adverterunt, graviter de illo conquesti sunt, asserebantque satius esse curare illum reduci ad suum Vallis Umbrosae monasterium, quam cum tanta ipsorum jactura illic eum haerere. Quibus ille placide respondit: « Video vos hac re afflictos sed bono animo estote: nullius porro vaccae jacturam facietis.» Id quod etiam sic evenit. Alio tempore cum non haberet panes quos daret, totum lac pauperibus jussit erogari. Quaedam etiam pluviae receptacula, Valli Umbrosae donata, tempore inopiae vendidit, et pretium pauperibus distribuit.

§ 17. Multa edidit miracula: multos morbidos sanitati restituit. Aegrotus quidam, Florentinus nomine, filium habens ex morbo jam ad extrema tendentem, ad venerabilem patrem, qui tum apud S. Salvium erat, venit, salutem poscens filio suo. Sancto viro respondente, non haec sua, sed Apostolorum esse opera, ille nihilo minus in precibus perseveravit. Tum vir pius commiseratione victus, cum fratribus pro illo rogavit Dominum, et illico curatus est. Acciditque quandoque, ut fratres nimia egestate, non nisi tres panes in monasterio haberent. Illos beatus pater jussit dividi, et singulis singulas particulas apponi. Simul autem perpendens, necessitati non esse praefixam legem, cum Cellario suo egit, ut aries unus occideretur, et coctus fratribus apponeretur: Hodie, inquit, penuriam patimur, cras abundabimus.

Itaque horâ prandii fratres ad mensam sedentes, singulis particulas suas panis comederunt: a carnibus autem apposis omnibus abhorruerunt, nec eas pro sui canonis reverentia attingere voluerunt. Postero die, ut vir sanctus praedixerat, venerunt quidam ad beati Salvii monasterium cum multis jumentis, frumento et farinâ onustis, asserentes a nobilibus se missos esse. Sed quoniam illi nobiles fuerint, resciri non potuit. Ejusdem generis aliud contigit alio tempore. Cum enim pane deficiente, jussisset bubulam fratribus apponi, et illi non auderent contingere, orante viro Dei, quidam monasterii fores pulsavit. Ad quem Cellarius exiens, vidit eum multos panes adferentem: quos ille fratribus ad mensam importavit, gratias Deo agentibus, qui dat escam in tempore opportuno. Porro Cellarius reversus ad fores, ut nomen hominis cognosceret qui illos panes misisset, neminem illic invenit. Ille enim pistior miserat panes, qui filiis Israël manna e coelo praestitit in deserto.

§ 18. Quidam mente captus cum ad Passinianum monasterium iret, ut illic curaretur, cum aliis fluvium Arnum navigio transmittens, impellente vesaniâ, in medium flumen se praecipitem dedit: sed virtute Dei et meritis beati viri, ad ripam fluminis incolumis evasit. In monasterio Umbrosiano quidam frater male habebat. Quae ergo medicina ei parata fuit, eam vir sanctus sua manu ei praebeuit, moxque negotio quodam emergente, alio festinus abscessit. Interim aeger ille non satis caute se gerens, morbo incrementum post paucos dies vitâ functus est: atque ejus obitum, ut habet consuetudo, omni Congregationi, is, quem Supriorem vocant, literis denunciavit. Interea vir Dei revertens, et de fratris decessu factus certior, causam mortis ejus cognoscere studuit. Quae cum ei exposita esset, mandavit in tota Congregatione aboleri memoriam ejus propter illius inobedientiam, quod se non satis caute custodivisset. Cum sic igitur fieret, nec quisquam pro eo oraret, aliquot dierum evoluto spatio, clara die defunctus cuidam fratri apparuit, eique indicavit se esse illum, qui a vita migrasset. Illo vero sciscitante, quo in statu res ipsius essent, respondit se excommunicatum esse, et per patrem Joannem a fidelium consortio segregatum: quod accipiendum est de suffragiis. Illo rursus percontante, qua posset ratione juvari, respondit defunctus: Si me sanctus Joannes reconciliare voluerit: sicque disparuit. Tum frater ille beatum virum accessit eique, quid vidisset et audivisset, enarravit. Mox pius pater severitatem misericordiâ temperans, jussit in monasterio et per omnem Congregationem, officium et eleemosynas pro illo fieri. Quibus peractis, post dies triginta iterum eidem fratri defunctus apparuit alacer et jucundus, gratias agens sancto Joanni, quod eum reconciliasset: absolutusque a poenis, ad beatorum coetum proficiscebatur.

§ 19. Alius quidam, Florentinus nomine, vir eloquens et moribus civilis, qui Simoniana perfidiâ valde se contaminarat in cujusdam Episcopi suscepto patrocinio, cum gravissime decumberet, jamjamque morituum se affirmabat, atque inter acerbos moestosque luctus crebrosque singultus, per amicos a beato Joanne habitum Ordinis ejus sibi donari petiit. Assensit vir sanctus, nec multum cunctatus, novitiorum habitu eum induit. Eo indutus, cum jam revaluisset, et scipioni innixus, monasterium perlustraret, prior morbi vis eum denuo invasit, ita ut morti propinquus videretur. Id ubi vir sanctus audivit, ad lectum aegroti cum multis fratribus accessit, eumque a corpore migraturum Domino commendavit. At aeger caput suum pallio quo erat opertus, textit, et viro sancto, cur id faceret, inquirente, respondit timens et tremens: Video satanâm prope assistere, e cujus ore vasta flamma funditur, et ex naribus fumus sulphureus prodit. Cum autem locum, in quo illum cernebat, viro Dei indicasset, ille ablata e manu tenentis Cruce, diabolum ea egregie verberavit. Tum ille mox instar fumi evanuit, et aegrotus in has prorûpit voces: Gratias Deo, ecce aufûgit satan, ecce recessit. Et ecce adest beata Maria, sanctique Petrus et Benedictus. Atque his dictis, spiritum exhalavit.

§ 20. Vir beatus Episcopum Florentinum, Petrum nomine, patriâ Ticinensem, non solum Simoniae, sed etiam haeresis propter illud vitium cum suis fratribus reum asserebat, nec ab illo sacramenta percipienda dictitabat. Inde vero vehemens orta est contentio in Clero et populo Florentino, aliis Episcopum defendentibus, aliis monachos laudantibus, quod tanta libertate illud vitium detestarentur. Cumque ea causâ non raro seditiones concitarentur, persuasit sibi iniquus ille Episcopus eam se infamiae notam facile aboliturum, si monachos illos curaret occidi, ut eorum exemplo caeteri ejus adversarii terrentur. Misit igitur nocturno tempore multam equitum et peditum turbam armatam ad monasterium sancti Salvii, ubi tum beatum Joannes morari putabatur, qui tamen pridie inde recesserat ad Umbrosam Vallem. Ingrediuntur vi in monasterium ministri tenebrarum, et quos inveniunt monachos, eos crudeliter vulnerant, in agnos haud secus atque lupi insilientes. Nullum vero monachorum murmur, nulla querimonia auditur: sed patienter illi ferunt injurias illatas, gratias agentes Deo, qui eos dignos fecisset, ut pro illo paterentur qui est Veritas, quae nec fallere nec falli potest. Nec his contenti satellites Episcopi, in monasterium prius vastatum et expoliatum, ignem injiciunt. Sed inde inimicus victoriam et sui exaltationem sperabat, inde detrimentum potius et ignominiam reportavit. Multi enim ex iis qui ante illi faverant, eumque defendendum susceperant, tantam ejus impietatem et barbariem cernentes, ad monachorum partes sese adjunxerunt. Altera die, eo jam

divulgato maleficio, multi venere ad monasterium, ejusque perspecta vastatione et desolatione, multis modis Fratribus monasterii opitulati sunt. Porro beatus Joannese jus rei nuncio accepto, simul eo advenit vidensque fratres suos nudos, flagellis caesos et verberatos: « Nunc, inquit, monachi estis. Sed cur sine me isthaec ferre voluistis? Doleo profecto non mediocriter, quod coronarum vestrarum particeps fieri non merui. »

§ 21. Postea vero monachi cum amicis suis Romam profecti, Petrum Florentinum antistitem publice et quidem constanter haereticum et Simoniae labe foedatum proclamant, et ejus rei confirmandae causâ offerunt se paratos ad subeundos ignes. Verum Alexander Pontifex, qui tum in Petri cathedra residebat, nec accusatum deponere voluit, nec ut monachi in ignem ingrederentur, admittere. Maxima enim Episcoporum pars, qui ad Synodum generalem convenerant, Episcopo favebat, monachis adversabatur. Sed Hildebrandus Archidiaconus, qui postea fuit Gregorius ejus nominis septimus Romanus Pontifex, partibus beati Joannis studebat, easque tuebatur. Porro Dux quidam Godefridus usqueadeo Episcopo favebat, ut etiam mortis minas monachis intentaret. Itaque hac durante controversiâ, qui Joanni adhaerebant, tam laici quam monachi, multas ab adversariis injurias perpassi sunt. In iis fuit Archipresbyter summae aedis et Prior, qui quod Joanni adhaereret, ex urbe Florentina dimissus est. Ad extremum monachi ajunt illis qui Petrum Episcopum suum defendendum susceperant, se per ignem transituros: et si, uti bene confidunt, inde illaesi exierint, hortantur, ut idem cum ipsis sentiant de Simonia Episcopi. Sin minus, paratos se dicunt una cum aliis venerari Episcopum, et a Simonia immunem pronunciare. Ea res cunctis placuit. Praefigitur itaque locus et dies quo isthuc fieri debeat, ut si qui velint, possint coram intueri. Locus praefixus est in monasterio Septimi, quod tunc erat Ordinis memorati, nunc vero Cisterciensium est. Dies fuit quarta feria primae hebdomadae Quadragesimae. Modus probationis fuit ejusmodi:..... (a). Tunc Populus quippe jam perspicue rei propositae veritatem edoctus, nec satiari poterant ejus (Petri *Ignis*) praesentiâ, aliis manus, aliis pedes, reliquis vestimenta ejus exosculantibus. Beatum se existimabat, quisquis vel fimbriam vestium ejus posset contingere. Ita Simon Petrus magnis celebratur laudibus: Simon Magus ut stercus ab omnibus conculcatur: et Petrus, non Apostolus, sed Episcopus, Simoniacus ab omnibus pronunciatur, et ut haereticus evitatur. Denique Senatus populusque Florentinus rem totam solemnibus literis perscribit Pontifici Alexandro, humiliter orans, ut quemadmodum Simon Petrus

(a) Hic prolixè describitur, ab Auctore *Vitae*, *Judicium Dei* quo per ignem probavit Petrus Ignis Joanne Gualb. annuente. veritatem accusationis in Episcopum Florent., *Papiensem* ex patria civitate *Papia* (Ticino) dictum, quemque, ut mendoso scripto accepimus, mendose *Pavesium* alibi nuncupavimus. Vide Append. Vol. II, p. 126*.

Simonem Magum maledictione damnavit, ita ipsius sanctitas velit Petrum Florentiae Episcopum ea dignitate privare, et alterum ei substituere. Fecit ita Pontifex Alexander, justitiâ id exigente, ob tollenda scandala, et alius Florentinis datus est antistes.

§ 22. Postea vero beatus Joannes jam senio confectus, in morbum incidit gravissimum: congregatisque e diversis locis Abbatibus, suum e vita hac decessum pronuncians, hortabatur omnes, ut Canonem monasticum accurate observarent, et unitati fraternaeque dilectioni studerent: perceptisque cum multa devotione sacramentis, spiritum coelo reddidit incontaminatum, anno Dominice Incarnationis millesimo septuagesimotertio, quarto Idus Julii. Tertio inde die humatus est in ecclesia monasterii Passiniani. Post obitum ejus omnipotens Deus multis eum miraculis illustravit.

VITA S. LEONIS

MONAST. ORD. S. BENED. SS. TRINITATIS CAVAE TYRRHENORUM

SECUNDI ABBATIS

AB EJUSDEM ORDINIS HUGONE VENUSINO ABBATE

NONDUM MED. XII SAEC. CONSCRIPTA

Obiit anno 1079 — Italus.

PROOEMIUM. Si juxta divinae sententiam Veritatis, lucerna in hoc accenditur, ut super candelabrum posita, lumen domum intrantibus praebeat, bene prolatae sententiae virtutem exequimur, si sanctorum virorum exempla, ad minorum formam altius sublevemus. Ex alto quidem suae revelationis ad instar ignis quo longius lumen proferunt, invitare eos quos illustrant, melius possunt. Magna quidem cum fuerint, et nesciuntur, magnum quod habent lumen non proferunt: quia in imis locis et abditis occultantur. Et fortasse idcirco abscondi sub modio lucerna dicitur, quia ii qui sanctorum lucidam conversationem sciunt, pro perfecta mensura illorum quam continet, modii nomine designantur. Ex inferiori vero parte exprimuntur, quando scita abscondunt, quia per meritum in imo et abjecto loco se constituunt. Hinc etiam scriptura sacra denunciat, dicens: *Qui abscondit frumenta, maledictus erit in populis* (Pron. xi, 26). Quid enim frumentorum nomine, nisi sanctorum exempla figurantur? Ex omnibus quidem gravis excellentior cibus est. Excellentia ergo facta perfectorum, frumenti nomine designantur: quia quo dulcius haec fidelium mentes percipiunt, eo plenius velut de electiori cibo

satiantur. Si ergo maledicatur, qui frumentum abscondit, caute vigilandum est, ut ad quemcumque fidelium mira sanctorum facta pervenerint, haec praedicando proferat, ne maledictum incurrat, et occultando in imo sit, qui exponendo fieri luminis candelabrum sublime potest. Unde etiam in Evangelio Dominus dicit: *Si in alieno fideles non fuistis, quae vestra sunt quis dabit vobis?* (Lucae XVI, 11).

VITA. § 1. Secundus Cavensis monasterii Pater Leo *, vir valde venerabilis fuit, viri reverendissimi Alferii discipulus institutione, sed socius spiritu et virtute, quia fructum ejusdem magisterii in perfectione protulit summae et sanctissimae conversationis. Hic namque Tuscus genere, civis Lucensis, in Salerni partes veniens, ubi ejusdem Patris celebrem famam comperit, ei se protinus in sanctissima conversatione erudiendum dedit. In qua nimirum ita brevi profecisse cognoscitur, ut non solum aemulator laborum magistri sui, sed etiam mirabilium operum cooperator existere videretur. Siquidem cum pro resuscitando mortuo vir venerandus Alferius orare proposuit, hunc solum ex omnibus discipulis secum retinuit, cum quo pariter se in orationem, dedit: quod utique vir sanctus non faceret, nisi ex vitae ejusdem perfectione colligeret, quia ad obtinenda tam grandia adjutorium sibi praestare potuisset.

§ 2. Qui licet magistri sui tempore magnus haberetur, tamen post ejusdem mortem magis claruit. Nam ut discipuli ejusdem, qui usque ad nostra tempora in monasterio fuerunt, referre soliti sunt, in tantam cordis puritatem profecit, ut venerabilem Domini nostri Genitricem orationis tempore videre mereretur. Praeterea tantae humilitatis atque misericordiae vir extitisse dicitur, ut ab adjacenti cellae suae eremo lignorum sarcinas propriis humeris Salernum ferret, easque distrahens, panes emeret, quos pauperibus erogaret. Haud secus utique se Matris Domini aspectum promereri noverat, quam si magis virtutibus polleret, et se magna humilitate dejiceret: ut despectus foris, intus nequaquam intumesceret, sed virtutum tenerum aedificium in summae humilitatis petra solidaret. Et fortasse vir sanctus se illi ministerio conjunxit, quia ad aeternam vitam per labores temporales ire disposuit. Opus ergo misericordiae illud probavit, quod cum corporei laboris sacrificio convenire cognovit, ut ex utroque velut pingue omnipotentis Dei holocaustum fieret, amoris videlicet flammâ sic totus affluens, ut corpus omne laboribus, et totam mentem dedicaret pietati.

§ 3. Ferunt etiam quia quadam die cum a praedicta civitate veniret et lignorum suorum pretium in pane pauperibus divideret, Gisulfo quoque Salerni Principi sudoris sui panem

* Vide Sur. nostrum Vol. II, p. 607, et Vol. IV, p. 295 et seqq.

porrexit, qui cum primo oblatum sibi panem despiceret, reprehensus a militibus, quod non panem sed in pane Dei hominem sperneret: confestim reversus est, de viri Dei manibus panem accepit et comedit, atque ex illa jam die tanto Patri familiaris fuit. Ex qua nimirum gratiae ubertate accidit, ut in multam donorum messem panis ille frustra, ut putabatur, diviti oblatus cresceret, et quasi bonum semen fructus sui copiam abundanter effunderet. Nam cum idem Princeps seculari potentiâ tumidus plura crudelia saevaue proponeret, hic solus audebat obsistere, solus pravis ejusdem dispositionibus libera auctoritate contraire, quem nimirum saepe humilibus precibus liniens, saepe comminationibus impetens, nonnumquam sibi subjectum et obedientem ita reddidit, ut obtineret quandoque quae peteret, quandoque quae impendere nollet, ab invito auctoritate non precibus extorqueret. Nam scriptum de hujusmodi sanctae Ecclesiae potentibus est: *Justus ut leo confidit*. Et iterum sacra scriptura loquitur, dicens: *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum* (*Ex Prov. xxviii et xxx*).

§ 4. Vir ergo Domini significatum sui nominis virtute magnae constantiae exhibebat, pauper siquidem rebus, coelestis patrimonii desiderii dives, hujus mundi divitibus tanto liberius obsistere poterat, quanto in mundo, quem non amabat, perdere nil metuebat. Eodem namque tempore memoratus Princeps contra Amalfitanos bellum moverat, in quos ita saevire visus est, ut quoscumque ex eis caperet, magnis tormentorum cruciatibus deputeret. Quis vero explicare sufficiat, Pater venerabilis Leo quanta tunc captis auctoritate, quanta liberalitate succurrerit, quam largiter carceratos paverit, spoliatos induerit, vinctos absolverit, tortos eruerit, atque a vicina membrorum amputatione liberaverit? nam tanta libertate pro eis qui ad poenas ducebantur, eidem Principi obstitit, ut eos ab ipsis cruciatibus violenter auferret atque non jussus absolveret.

§ 5. Quadam namque die, dum ad mensam cum fratribus sederet, tristis nuncius affuit, qui venerando viro tres homines privari lumine jussos a Principe indicavit, et ejulans atque exclamans subjunxit dicens: Curre Pater curre, quia jam miseri producuntur. Tunc pater venerabilis a mensa surgens, et velut alter Tobias prandium dèserens, Salernum concito gradu perrexit: et jam viros illos extra civitatem perductos inveniens, tenuit et absolvit, atque abire liberos jussit. Cumque carnifices vehementer timerent, ipse pro eis se Principi reddere rationem promisit, quam profecto ut promisit exhibuit: quia se, ut dixit, vadem pro eis obtulit, sed de crudelitate, quam in Christi fideles exercebat, non ut vades poenarum, sed ut tutor justitiae vehementer increpavit. Cui etiam aliquando indignanti et superbiae tumore salutis monita contemnenti, crudelitatis suae meritum per

prophetiae spiritum pronuntiavit, dicens: « Pro crudelitate tua post parum temporis, hujus terrae dominus non eris. » Quod cum Princeps audisset, timuit, sed tamen feritatem suam non reliquit: unde non immerito viri Dei minas expertus est. Post non multum denique temporis Salernitana civitate a Roberto Duce obsessa et capta, ut vir sanctus praedixerat, regimen, quod pie moderari Princeps noluit, amisit. Quo jure trium Patrum gratiâ floruisse venerandus Pater agnoscitur: Tobiae scilicet, qui ut mortuos reconderet, reliquit prandium: S. Nicolai, qui ut insonites eriperet, tenuit spiculitoris manum: S. Benedicti, qui regi Totilae futuram mortem nuntiavit, et ejusdem feritatem, quam ex toto auferre nequivit, terrendo minuit. Justorum quippe fulgore enituit, qui more sanctorum Paraclèti Spiritus gratiâ plenus fuit.

§ 6. Neque illud silendum arbitror, quod Gisulfus Princeps cum Amalfitani cujusdam opes depositas Salerni apud Obedientiam, monasterii videlicet S. Nicolai de palma, cognovisset, ad locum accessit et depositum erûere tentavit: quod cum beato viro innotesceret, praevenire Principem studuit, ut videlicet arcae illi insideret, ne depositum quod intus latebat, sine sui injuria educi potuisset. Tunc Princeps, qui tanto Patri injurias inferre metuebat, quasi per jocum manus ad arcam tendere, et ut surgeret de eadem arca rogare coepit. Sed vir Dei exterioris calliditatis arte blandienti eadem voluit arte illudere, ut prave callentis intentio effectum habere minime potuisset: nam quoties ad arcam Princeps per jocum manum tendebat, vir Domini quasi sancte ludendo manum Principis baculo ferire minabatur, cumque hoc saepius fieret, et idem Princeps jam non joco sed serio et importune res arcae latentes exigeret, vir Dei irato Principi non solum non acquievit, sed etiam facti temeritatem vehementer increpavit. Tunc Princeps tam constantiâ quam solertiâ sancti viri superatus recessit, et depositum hominis intactum reliquit. Sed de tanti viri auctoritate ista tetigisse sufficiat; nam si quis per singula cuncta describeret, quoties scilicet se pro solvendis vinctis objecerit, quoties, ut alios eriperet, semetipsum obtulerit, quibus aut quantis blandimentis et precibus, quibus minis et terroribus, quot item vicibus et artibus eumdem Principem aggressus fuerit, non paginam, sed enormem codicem impleret, quod profecto beati viri propositum quantum Domino placeret, apertis rebus ostensum est.

§ 7. Festum quippe beatae virginis et martyris Caeciliae, pro affectu quem erga ejusdem meritum habebat, solemniter celebrare consueverat, die autem illo qui festum ejusdem praedicandae virginis praeibat, ita apud jam saepedictum Principem pro absolute vinctorum fuit occupatus, ut ad cellam nisi incumbentibus jam noctis tenebris redire nullatenus valeret. Peractis ergo

negotiis et more suo carceribus depraedatis, cum extra cellam manere noluisset, ad lumen cerei sequentibus fratribus iter arripuit et reverti ad monasterium coepit: tunc orta tempestate, inter immensa ventorum flamina atque ingentis pluviae inundationem, ardentem cereum detulisse fertur et ita sicca vestimenta, ac si sereno et tranquillo aëre, aut operta porticu venisset. Speculunca etiam non erat longe a monasterio, quam mirae magnitudinis serpens obtinuerat, cumque, terrore illius bestiae, locum adire incolae vehementer metuerent, venerando Patri Leoni hoc intimare curaverunt: quod ut cognovit, se homo Dei in orationem dedit, atque in loco illo in quo erat, ita draco extinctus illius oratione est, ac si non hunc verbis impeteret, sed trabali telo viscerum ejusdem secreta perculisset.

§ 8. His ergo et hujusmodi virtutibus clarus, cum jam plena dierum senectute gravaretur, aeternae quietis levamine, pondere carnis deposito, susceptus est. Cujus utique meritum, ut ipsa etiam ejusdem morte claresceret, levioris elementi virtute subtracta, non sine ingenti omnium mentium stupore monstratum est. Venerabile namque sancti viri corpus a flentibus et orantibus discipulis in oratorio servabatur, cum unus ex cereis super feretrum cecidisset, et super pallium quo operiebatur, ut erat ardens incubuit; sed ut tanti viri meritum panderet, vim luminis habuit sine ardore combustionis. Nam cum ad eundem lectum quidam fratres oculos levarent, ardentem in pannis ignem aspicerent, combustionis damnum accidisse crediderunt: cumque festinanter eundem cereum levarent, ita operimentum sancti corporis illaesus apparuit, ac si ignis in eo nullus cecidisset: tunc fratres omnes ingenti miraculo mirabilique laetitiâ stupere atque simul exultare coeperunt, dum sancti Patris merita naturae suae cessatione elementa muta praedicarent. Quod fortasse ideo foris ostensum est, ut spiritualis etiam viri dignitas convenienti miraculo spiritualiter signaretur. Aperte quidem recolimus, quia rubus in quo Dominus in igne apparuit, illuminatus est et non arsit, habuit lumen, ardore caruit, sed ut sedes Dei meritum habeat lucis, non habeat defectum diminutionis.

§ 9. Pater ergo venerabilis insignibus et convenientibus miraculis ostensus est: quia hunc, ut locum proprium divina lux semper incoluit, quem ut emeritum illustravit, et quae in eo per ardorem punirentur nequaquam invenit. Cujus etiam meritum si quis aliter velit hac ostensione cognoscere, facile potest: nam perfectioribus electis per semetipsum Veritas repromittit dicens: *Capillus de capite vestro non peribit* (Lucae xxi). Illius ergo operimentum corrumpi igne non potuit, cujus nullus labor periit, sed fructum optimum meruit aeternae mercedis.

DE S. EUGENIO CARTHAG. EPISC.

ET COMPLURIBUS ALIIS

SUB HUNNERICO VANDALORUM REGE MULTA IN AFRICA PERPESSES

EX LIB. 2 VICTORIS UTICENSIS *de persec. Vandalica* *.

Anno 505 — Afri.

§ 1. Mortuo Geiserico (Vandalorum rege) Hunericus major filius patri succedit. Qui primordio regni, ut habet subtilitas Barbarorum, coepit mitius et moderatius agere, et maxime circa religionem nostram: ut etiam ubi antea sub rege Geiserico praejudicatum fuerat, ne spiritales fierent conventus, conventicula concurrerent populorum. Et ut se religiosum ostenderet, statuit sollicitius requirendos haereticos Manichaeos: ex quibus multos incendit, plurimos autem distraxit navibus transmarinis: quos pene omnes Manichaeos suae religionis invenit, et praecipue presbyteros et diaconos Arrianae haereseos. Unde magis erubescens, amplius in illos exarsit. De quibus repertus est unus, nomine Clementianus, monachus illorum, scriptum habens in femore: Manichaeus discipulus Christi Jesu. Propter quod magis laudabilior memoratus videbatur; in uno displicens, quia cupiditati insatiabili vehementius inhiabat, et provincias regni sui variis calumniis atque indictionibus onerabat, ut de illo praecipue diceretur: Rex egens, magnus est calumniator.

§ 2. Dedit autem licentiam, Zenone Imperatore atque Placidia vidua Olibrii rogantibus, ut Carthaginensis Ecclesia sibi quem vellet Episcopum ordinaret, quae jam per vigintiquatuor annos tali ornamento fuerat destituta. Mittit ergo tunc ad ecclesiam Alexandrum illustrem, hujusmodi legationem ferentem, ut praesentia ejus catholicus populus dignum sibi peteret sacerdotem, destinans quoque per notarium suum, nomine Witared, edictum, quod publice legeretur, hunc continens modum: Jussit vobis dominus dici, quia Imperator Zenon, et nobilissima Placidia, per Alexandrum virum illustrem scripserunt, petentes ut Ecclesia Carthaginis, religionis vestrae proprium Episcopum habeat, hoc fieri praecepit atque eis rescripsit, vel legatis ab eis directis dici jussit, ut sicut petierunt, vobis Episcopum quem volueritis ordinetis: eo sub tenore, ut nostrae religionis Episcopi, qui in Constantinopoli sunt, et per alias provincias Orientis, ex ejus

* Historiam habes optime scriptam immanissimae Persecutionis Vandalicae sub Hunnerico, de quo verba fecimus in MARTYROL. ILLUSTR. jan. p. 12*.

praecepto Episcopi, liberum arbitrium habeant in ecclesiis suis, quibus voluerint linguis populo tractare, et legem Christianam colere, quemadmodum vos hic vel in aliis ecclesiis quae in provinciis Africanis constitutae sunt, liberum arbitrium habetis in ecclesiis vestris Missas agere vel tractare, et quae legis vestrae sunt, quemadmodum vultis, facere. Nam si hoc circa eos non fuerit observatum, tam Episcopus, qui ordinatus fuerit, vel clericus, sed et alii Episcopi cum clericis suis, qui in Africanis provinciis sunt, jubentur inter Mauros mitti. Quod edictum dum nobis praesentibus 44 Kalendarum Juliarum universae Ecclesiae legeretur, gemere coepimus mussitantes, eo quod meditantibus dolos, malorum esset futura persecutio praeparata. Et ita legato dixisse probamur: Si ita est, interpositis his conditionibus periculosis, haec Ecclesia Episcopum non delectatur habere. Gubernat eam Christus, qui semper dignatur gubernare. Quam suggestionem legatus accipere neglexit. Simul et populus, ut tunc fieret, ut ignis exarsit: cujus erat clamor intolerabilis, qui nulla posset ratione sedari.

§ 3. Ordinato itaque Episcopo Eugenio viro sancto, Deoque accepto, sublimis nata est laetitia, et gaudium cumulatam est Ecclesiae Dei. Exultat multitudo catholica sub barbara dominatione, de ordinatione pontificis reparari. Nam maximus juvenum numerus atque adolescentularum, sibimet in commune congaudens attestabatur, quod numquam vidisset Episcopum in throno sedentem. Porro ille vir Dei sacerdos Eugenius coepit per conversationem operum bonorum venerabilis et reverendus haberi etiam ab eis qui foris sunt, et ita esse omnibus gratus, ut si fas esset, animam suam pro eodem universos ponere delectaret. Eleemosynas quoque tales per eum Dominus dignatus est facere, ut incredibile videatur tanta eum impendere, ubi ecclesia, totum Barbaris tenentibus, ne unius nummi habere cognoscitur facultatem. Humilitatem in illo, charitatem, pietatem divinitus condonata, si quisquam incipiat, non poterit explicare. Pecuniam apud eum mansisse non probatur, nisi forte tali horâ offerretur, quando jam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret et locum. Unde tantum reservabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetisset, Deo nostro subinde quotidie ingentia et majora donante.

§ 4. Sed cum fama ejus esset celebris atque manifesta, coeperunt exinde Arrianorum Episcopi invidiâ gravi torqueri, quotidianis et praecipue cum Cyrila* calumniis insectantes. Quid primum? Sugerunt de illo, ut suum nequaquam sederet thronum, neque Dei populo verbum faceret consuetum. Deinde quoscumque mares vel foeminas, in habitu barbaro incedentes, in ecclesia conspiceret, prohiberet. Ille respondit, ut decuit:

* Episcopo Ariano; et Cyrileas scribitur.

« Domus Dei omnibus patet, intrantes nullus poterit repellere: maxime quia ingens fuerat multitudo nostrorum catholicorum, in habitu illorum incedentium, ob hoc quod domui regiae serviebant. » At ubi ab homine Dei tale responsum accepit, statuit in portis ecclesiae collocare tortores. Qui videntes foeminam vel masculum in specie suae gentis ambulantes, ilico palis minoribus dentatis jactis in capite, crinibusque in eisdem colligatis ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant. Nonnulli dum hoc fieret, statim oculos amiserunt: alii ipso dolore defuncti sunt. Mulieres vero post hanc poenam capiti- bus pelle nudatis, praecone praeunte per plateas, ad ostensionem totius civitatis ducebantur. Quod sibi magis, quae patiebantur, lucrum maximum computabant. Quorum nos plurimos novimus, nec scimus eorum aliquem tunc, etiam poenis urgentibus, a recto itinere destitisse.

§ 5. At ubi isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat ut nostrae religionis homines in aula ejus constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoque et laboribus eos contere- re rusticanis. Dirigit viros ingenuos et admodum delicatos ad campum Uticensem, ut sub ardentis solis incendio caespites messium desecarent: ubi omnes cum gaudio pergentes, in Domino laetabantur. In quorum contubernio quidam fuit aridam habens manum, quae per annos quamplurimos nullum ei praestiterat obsequium. Qui cum veraciter excusaret se operari non posse, magis violenter jussus est pergere. Sed ubi ad locum ventum est, et praesertim pro eo orando ingemuerunt omnes, pietate divina illa arida incolumis confessoris restituta est manus.

§ 6. Hinc jam Hunerici persecutio, doloris atque parturitionis nostrae sumpsit initium. Ipse autem qui sese jamdudum omnibus lenem ostenderat, desiderans post obitum suum regnum statuere, Theodoricum fratrem filiosque ejus, Gentonisque fratris nihilominus filios, crudeliter coepit insequi. Quorum nullum dimitteret, nisi ei mors desiderii sui voluntatem auferret. Primo sciens uxorem Theodorici fratris astutam, credo ne forte maritum aut majorem filium, qui prudens et sapiens videbatur, consiliiis acrioribus adversus tyrannum armasset, crimine appposito, gladio eam interficere jubet. Post occiditur et ille filius, magnis literis institutus, cui secundum constitutionem Geiserici, eo quod major omnibus esset, regnum inter nepotes potissimum debebatur. Accenditur adhuc crudelius aliquid perpetrare. Astante vulgo in media civitate pro gradibus plateae novae, Episcopum suae religionis nomine Iucundum, quem Patriarcham vocitabant, praecepit incendio concremari, ob hoc, quod in domo Theodorici germani regis acceptissimus habebatur, cujus forte suffragio memorata domus regnum poterat obtinere. In quo impietatis scelere

futurum nobis adesse prospeximus malum, agentes singuli invicem nobis: « Qui in suo ita crudelis effectus est sacerdote, quando nostrae religioni vel nobis parciturus est iste? » Tunc et Gentonis majorem filium, nomine Godagisum, cum uxore absque solatio servuli aut ancillae, crudeli exilio delegavit. Fratrem vero Theodoricum post occisionem uxoris et filii, nudum atque destitutum similiter exulavit. Post ejus mortem filium, qui supererat, infantulum, duasque filias ejus adultas, impositas asinis, longius affligendo projecit.

§ 7. Sed et comites quamplurimos et nobiles gentis suae objectionibus falsis insectans, ob hoc quod germano faverent, alios incendit, alios jugulavit, imitator existens Geiserici patris, qui sui fratris uxorem, ligato pondere lapidum, in Amsagam fluvium * Cirtensem famosum jactando demersit, et post necem matris, etiam filios interfecit. Sed et multos ei Geisericus pater moriens, sacramento interposito, commendaverat. Quos ille immemor fidei et sacramenti violator, diversis poenis et incendiis trucidavit. Nam Hildicam, quem pater ejus praepositum fecerat regni, jam veteranum atque annosum cum dedecore capite detruncavit, ejusque uxorem cum alia, nomine Theucaria, in medio civitatis incendit. Quarum corpora per vicos et plateas trahi mandavit quae tota die jacentia, rogatus a suis Episcopis, vix vesperi sepeliri concessit: Gamuth namque Hildicae fratrem, quia ad ecclesiam eorum confugerat, occidere non potuit: quem tamen in loco latrinarum obsceno conclusit, temporeque multo eum ibi degere statuit. Postea cum caprario quodam et rustico ad faciendas serobes vineis profuturas condemnavit: quos etiam duodecies per annum, id est, per singulos menses flagellis crudelibus dissipabat, vix modico aquae cibarioque pane concesso, hoc per quinque vel amplius perpessi sunt annos, quibus haec supplicia proficere poterant ad aeternam mercedem, si catholici fuissent, et fidei suae merito ista perferrent. Sed ideo istud silere nequivimus, ut impietatem regis etiam in suis minime sileremus: qui non solum Episcopum suum Jucundum, ut superius demonstravimus, flammis adussit, sed et presbyteros et diaconos suos, id est, Arrianos quamplurimos, incendit, necnon et bestiis mancipavit.

§ 8. Amputatis igitur in brevi omnibus quos timebat, et solidans sibi, ut putabat, regnum quod breve fuerat et caducum, omni ex parte otiosus atque securus, universa tela furoris in persecutionem Ecclesiae Catholicae, rugiens sicut leo, convertit. Ante persecutionis tamen tempestatem, multis praeaeuntibus visionibus et signis, imminens demonstratum fuerat malum. Nam ferme ante biennium, quam fieret, vidit quidam Fausti ecclesiam solito in ornatu fulgentem: et dum laetarentur tanti fulgoris candore, cereis quoque fulgentibus, palliisque velaminum ac

* Nunc Suffegmar qui Africam propriam a Mauritania separat.

lampadibus rutilantem, subito, ait, luminis illius concupiscibilis extinctus est fulgor, ac tenebris succedentibus, adversarius naribus natus est foetor, omnisque illa beatorum turba, expellentibus quibusdam Aethiopibus. minata est foras: ob hoc jugiter lamentatum, quod eam in claritate pristina nequaquam viderit iterum restitutam. Nam visionem istam nobis praesentibus sancto retulit Eugenio.

§ 9. Vidit et quidam presbyter ipsam Fausti ecclesiam referatam turbis innumerabilium populorum, et post paululum evacuatam, et repletam porcorum multitudine atque caprarum. Item alius vidit aream triticeam ventilationi paratam, granis adhuc ventilationis judicio necdum a palea separatis: et dum ingentis massae, licet confusae, magnitudinem miraretur, subito ecce turbo veniens, tempestatis sonivago statu coepit adventum suum surgente pulvere demonstrare. Cujus impetu palea illa omnis omnino volavit, remanentibus gravis. Post haec venit quidam procerus, splendido vultu habituque nitido fulgens, et coepit grana vacua, macilenta atque similagini reproba, purgando projicere. Quae diu examinans, vix magnitudinem illius massae, licet probatae, ad acervum tamen perduxit exiguum. Item alius ait: Stabat quidam praecelsus super montem, qui Ziquensis dicitur. et clamabat dexterâ laevâque: Migrate, migrate. Alius conspicit rugiente coelo atque turbato sulphureas nubes quae ingentes coeperunt lapides jaculari. Qui lapides dum cecidissent in terram, plus accendebantur, et majoribus flammis ardebant, atque intrantes in penetralia domorum, quos invenerant, incendebant. Qui autem vidit, ait, cum se in quodam cubiculo abscondisset, miseratione divina ad eum flamma non potuit pervenire: Reor, ut illud propheticum compleretur: Claude ostium tuum, et absconde te pusillum aliquantulum, donec transeat ira Dei (*Is. xxvi*).

§ 10. Vidit et venerabilis Paulus Episcopus arborem usque ad coelos ramis florentibus extensam, quae etiam dilatatione sua omnem pene Africam opacabat. Et cum universi ejus magnitudine et speciositate gauderent, ecce subito, inquit, venit asinus violentus, qui defricans cervicem suam super robur radicum ejus, impulsu suo cum ingenti sonitu illam mirabilem arborem elisit ad terram. Sed et Quintianus honorabilis Episcopus vidit se super quemdam montem stare, de quo conspiciebat gregem innumerabilium ovium suarum: et in medio gregis duae erant ollae nimium bullientes. Aderant autem ovium occisores, quarum carnes ollis bullientibus demergebant. Et cum ita fieret, omnis illa magnitudo consumpta est gregis. Reor ergo illas duas ollas, Sicca-Veneria et Laribus, duas esse civitates, in quibus multitudo prima fuerat congregata, e quibus incendium initium sumpsit: aut Hunericum regem, et Cyrilam Episcopum ejus. Sed de multis visionibus, quia brevitati consulendum fuit, haec dixisse sufficiat.

§ 11. Quid ultra? Censet primo tyrannus jussione terribili, ut nemo in ejus palatio militaret, neque publicas ageret actiones, nisi sese Arrianum fecisset. Quorum ingens numerus vigore invictus, ne fidem perderet, militiam temporalem abjecit. Quos postea dominus projectos, omnique substantiâ expoliatos, in insulas Siciliam et Sardiniam relegavit. Quodam tempore statuere per totam Africam festinavit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vendicasset. Qui autem defuncto succedere poterat, non ante ordinaretur, nisi fisco regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc aedificium ubi construere visus est diabolus, statim destruere illud dignatus est Christus. Sugerunt ei domestici sui, dicentes: Si istud firmaverit praeceptio vestra, nostri Episcopi in partibus Thraciae et aliis regionibus constituti, pejora incipient pati. Praecepit deinde sacras virgines congregari, dirigens Vandalos cum suae gentis obstetricibus ad inspicienda et contrectanda, contra jura verecundiae, abdita pudoris, ubi nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes gravi suspensio atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mammillis et lateribus apponebant, quibus inter supplicia dicebatur: Dicite, quomodo Episcopi vobiscum concumbunt et clerici vestri. Quarum acerbitate poenarum plurimas tunc scimus extinctas. Aliae, quae remanserunt, cutibus arescentibus factae sunt curvae. Nitebatur enim semitam invenire, per cujus aditum publicam, sicut fecit, faceret persecutionem. Et ita faciens, nullo modo investigare potuit, quomodo Christi Ecclesiam macularet.

§ 12. Quibus autem prosequar fluminibus lacrymarum, quando Episcopos, presbyteros, diaconos, et alia Ecclesiae membra, id est, quatuor millia nongentos sexaginta sex ad exilium eremi destinavit? in quibus erant pòdagri quamplurimi, alii per aetatem annorum a lumine temporali privati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus Episcopus *, habens jam in episcopatu 44 annos. Qui paralysi morbo percussus, nec sentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod non posset jumento portari, suggestimus ut a suis Rex peteretur, ut saltem eum propere moriturum Carthagini esse jussisset, quod ad exilium nulla posset ratione perducì. Cui ita fertur tyrannus cum furore dixisse: Si animali sedere non potest, jungantur boves indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo perducant, ubi ego praecepi. Quem ex transverso super burdonem vinctum, quasi quemdam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur universi in Siccensem et Larensem civitates, ut illuc occurrentes Mauri, sibi traditos ad eremum perduxissent. Supervenientes igitur Comites duo, subtilitate damnable, blandis sermonibus cum Dei confessoribus agere coeperunt: Quid vobis, inquirunt,

* De eo et praedictis SS. suis commilitonibus agit Martyrol. die xii oct.

videtur, ut ita pertinaces sitis, ut domini nostri praeceptis minime obtemperetis, qui esse poteratis in conspectu regis honorabiles, si ejus festinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus et dicentibus ingenti vociferatione, Christiani sumus, Catholici sumus, Trinitatem unum Deum inviolabilem confitemur: includuntur graviore quidem, sed adhuc latiori custodiâ, ubi nobis copia dabatur et introire, et verbum admonitionis fratribus facere, et divina mysteria celebrare. Ibi et infantuli fuere quamplurimi, quos genitricis materno sequebantur affectu, aliae gaudentes, aliae retrahentes: aliae gaudebant se martyres peperisse, aliae morituros diluvio rebaptizationis, nitebantur a confessione fidei revocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinavit ad terram. Nam quaedam quid tunc fecerit anus, breviter referre delectat.

§ 13. Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, et forte magis noctibus promoveremur propter solis ardorem, conspicimus mulierculam sacculum et alia vestimenta portantem manu, infantulum una tenentem, atque in his sermonibus consolantem: « Curre domine meus: vides universos sanctos quomodo pergunt et festinant hilares ad coronas? » Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur aut viris pro sexu jungi, aut exercitui Christi sociari, respondit: « Benedicite, benedicite, et orate pro me et pro isto nepote parvulo meo, quia et si peccatrix, filia sum quondam Quiritanae civitatis Episcopi. » Cui nos: Et quare ita abjecta ambulas, et qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonstraris? Quae respondit: « Cum hoc servo vestro parvulo ad exilium pergo, ne inveniat eum solum inimicus, et a via veritatis revocet ad mortem. » Ad haec verba repleti lacrymis, nihil dicere valuimus, nisi ut voluntas fieret Dei.

§ 14. Sed ubi adversarius, qui jam forte dicebat: Participor spolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea: nullum potuit occupare, inquit angusta et deterrima loca, in quorum conclavibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam visitationis humanae negata consolatio, puniuntur et custodes fustibus, et graviter affliguntur, jactantur confessores Christi superinvicem angustiam coarctante, unus super alium ut agmina locustarum, et ut proprie dicatur, ut grana pretiosissima frumentorum. In qua constipatione secedendi ad naturale officium nulla ratio sinebat loci, ut ille tunc foetor et horror universa poenarum genera superaret: ad quos aliquando dantes ingentia munera Mauris, dormientibus Vandalis vix clam admissi sumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti usque ad genua coepimus mergi, illud tunc Jeremiae videntes fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora. Quid multa? praecepti sunt, undique perstreptentibus Mauris, ad iter ubi destinati sunt, praeparari. Exeuntes itaque die Dominica,

linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul et capita, a Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes (*Ps. 149*): *Haec est gloria omnibus sanctis ejus.*

§ 15. Aderat enim ibi tunc beatus pontifex Cyprianus Unzibirensis Episcopus * consolator egregius, qui singulos pio et paterno fovebat affectu, non sine fluminibus currentium lacrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, et se ultroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare, qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit. Quaerebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo et virtute confessor: qui postea per multos agones et squallores carceris, ad exilium quod desiderabat, cum exultatione perrexit. Quantae tunc multitudines de diversis regionibus et civitatibus, ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur viae vel semitae, quae cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium et vallium concurrens turba fidelium inestimabilis descendebat, cereos manibus gestantes, suosque infantulos vestigiis martyrum projicientes, ista voce clamabant: « Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizati sunt parvulos fontibus aquae perennis? qui nobis poenitentiae munus collaturi sunt, et reconciliationis indulgentiâ obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est, *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in coelis.* Qui nos solemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? a quibus divini sacrificii ritus exhibendus est consuetus? vobiscum et nos licebat pergere, si liceret, ut tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret.»

§ 16. In his vocibus et lacrymis nullus jam pergere admissus est consolator, sed arctabatur multitudo ad currendum, ut ubi cavea erat praeparata, laboriosam caperet mansionem: qui cum senes deficerent, et alii forte, et si juvenes delicati, coeperunt hastilium cuspidibus ad currendum et lapidibus tundi: unde magis deficientes, amplius lassabantur. Post vero imperatum est Mauris, ut eos qui ambulare non poterant, ligatis pedibus ut cadavera animalis mortui traherent per dura et aspera lapidum loca, ubi primo vestimenta, postea membra singula carpebantur. Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alii latera findebantur, et ita inter manus trahentium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coërcente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorum, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perveniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum ut jumenta accipiunt. Ubi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta esse dicitur multitudo, ut ignorantibus incredibilis videatur, quae solo flatu etiam procul

* Commemoratur et hic xii oct. in Martyrol. Rom.

positis venèni virus infundat: ab scorpii autem percussu, nulum dicunt aliquando evasisse. Quorum feritas virulenta usque ad praesens tempus, Christo defendente, nullum servorum ejus nocuisse docetur. Sed cum illic aluntur hordeaceis granis, postea et hoc ablatum est, quasi non poterat Deus, qui pluerat Patribus manna, pascere et nunc tali exilio mancipatos.

§ 17. Cogitat acriora adversus Ecclesiam Dei, ut qui membra aliqua absciderat, totum laniando perderet corpus. Nam die ascensionis Domini legato Zenonis Imperatoris Regino * praesente, legendum in media Ecclesia Episcopo Eugenio dirigit praeceptum, quod etiam universae Africae, verèdis currentibus, destinavit: « Rex Hunericus Vandalorum et Alanorum, universis Episcopis Homousianis **: Non semel, sed saepius, constat esse prohibitum, ut in sortibus Vandalorum sacerdotes vestri conventus minime celebrarent, ne sua seductione animas subverterent Christianas. Quam rem spernentes plurimi, reperti sunt contra interdictum Missas in sortibus Vandalorum egisse, asserentes se integram regulam Christianae fidei tenere. Et quia in provinciis a Deo nobis concessis scandalum esse nolumus, ideo Dei providentiâ cum consensu sanctorum Episcoporum nostrorum hoc nos statuisses cognoscite, ut ad diem Kalendarum Februariorum proxime futurarum, amissa omni excusatione formidinis, omnes Carthaginem veniatis, ut de ratione fidei cum nostris venerabilibus Episcopis possitis inire conflictum, et de fide Homousianorum quam defenditis, de divinis scripturis proprie approbetis, quo possit agnoscere, si integram fidem teneatis. Hujus autem edicti tenorem universis Episcopis tuis per universam Africam constitutis direximus. Data sub die xiii Kalen. Junias, anno vii Hunerici. »

§ 18. Cognoscentibus igitur, qui aderamus, simulque legentibus, contrita sunt extemplo corda nostra, et contenebrati sunt oculi nostri, et vere tunc dies festi nostri conversi sunt in luctum, et cantica in lamentationem, dum edicti tenor indicaret futurae persecutionis furorem. Et praesertim ubi dixit, In provinciis nostris a Deo nobis concessis scandalum esse nolumus: quasi diceret, In provinciis nostris Catholicos esse nolumus. Tractatum est, quid fieret. Nullum invenit remedium imminens calamitas, nisi a sancto Eugenio rationabilis, si cor barbarum molliretur, suggerenda daretur tali textu conscripta: « Quoties animae vel vitae aeternae ac fidei Christianae causa tractatur intrepide, sicut regalis providentia compromisit, necesse est quod competit suggeratur. Nuper potestas regia per Witaredum notarium parvitatem meam admonere dignata est, qui nobis de merito ac religione fidei praeceptum ejus in ecclesia, praesente clero et plebe,

* Lectiones variae habent: regina praesente — rege non praesente: quibus amanuensium insipientia locum corruptit. Bollandianam nos substituendam censuimus, Ruinartii auctoritate fultam. Sed et alibi, iis pariter monentibus, non semel a textu Suriano recessimus.

** Scilicet Orthodoxis *Consubstantialem Filium Patri* asserentibus.

recensuit. Ex cujus tenore cognovimus ad omnes coëpiscopos meos praeceptum regium similiter emanasse, ut die constituta pro disputatione fidei veniatur. Quod nos venerabiliter accepisse suggessimus, cui praefato notario humilitas mea suggessit, debere etiam transmarinarum omnium partium qui nobis sunt in una religione vel communione consortes, agnoscere, quia ubique regno ejus obtemperant universi, maxime quod totius mundi causa, non specialis provinciarum Africanarum tantummodo. Et quia secundo responso suggerendam me promisi oblaturum, merito suppliciter peto magnificentiam tuam, ut ad domini et clementissimi Regis aures memoratam suggestionem meam perferre digneris, quo ejus clementia dignanter agnoscat, nos disputationem legis cum adjutorio Dei nullatenus declinare vel fugere, sed sine universitatis assensu nos non debere asserendae fidei nostrae causas assumere. Quod petimus, ut benignitate, qua tantus est, et justitiâ sapientiae suae dignetur annuere. Data ab Eugenio Episcopo Ecclesiae Catholicae Carthaginis.»

§ 19. Sed cum haec suggestio a beato Eugenio offerretur, ille jam, qui conceperat dolorem, urgebatur iniquitatem gravius parturire: et ita sancto viro Episcopo Eugenio per Obadum praepositum regni sui mandasse videtur: Subde mihi universum orbem terrarum, ut sub potestate mea totus mundus redigatur, et facio o Eugeni quod dicis. Ad quod beatus Eugenius respondit, ut potuit. « Quod rationem, inquit, non habet, dici non debuit. Sic est hoc, quomodo si dicatur homini, ut per aëra feratur et volitet, quod moris non est humanae naturae. Dixi enim, si nostram fidem, quae una et vera est, potestas regis cognoscere desiderat, mittat ad amicos suos: scribam et ego fratribus meis, ut veniant coëpiscopi mei, qui vobis nobiscum communem fidem nostram valeant demonstrare, et praecipue Ecclesia Romana, quae caput est omnium ecclesiarum.» Ad haec Obadus: Ergo tu et dominus meus Rex similes estis? Eugenius Episcopus dixit: « Ego non sum similis regis, sed dixi: Si veram cognoscere desiderat fidem, scribat amicis suis, ut dirigant nostros catholicos Episcopos: et ego scribo coëpiscopis meis, quia catholicae universae una est cura.» Hoc agebat Eugenius, non quia deessent in Africa, qui adversariorum objecta refellerent: sed ut illi venissent, qui alieni ab eorum dominatu, majorem fiduciam libertatis haberent, pariterque oppressionis nostrae calumnias universis terris et populis nunciarent.

§ 20. Ille autem, qui nectebat dolos, audire noluit rationem, agens argumentationibus crebris, ut quoscumque Episcoporum audierat eruditos, variis insectationibus agitaret. Jam ad exilium Vibianensem secundo Donatianum, impositis centum quinquaginta fustibus, miserat Episcopum, necnon et Sufetulensem Praesidem, virum satis acutum. Tunc et venerabiles Mansuetum,

Germanum, Fuscum, et multos alios fustigavit. Dum haec geruntur, imperat ut cum nostrae religionis viris, illorum mensam nullus communem haberet, neque cum catholicis omnino versarentur: quae res non ipsis aliquod praestitit beneficium, sed nobis maximum contulit lucrum. Nam si sermo eorum, dicente Apostolo, sicut cancer consuevit serpere: quanto magis communis mensa ciborum poterit inquinare, cum dicat idem Apostolus: Cum nefariis nec cibum habere communem? Sed cum ignis jam persecutionis accenderetur, et flamma infestantis ubique Regis arderet, ostendit Deus noster quoddam miraculum per servum suum fidelem Eugenium, quod praeterire non debeo.

§ 21. Fuit in eadem civitate, id est, Carthagine, quidam caecus, civibus civitatisque notissimus, nomine Felix. Hic visitatur a Domino, diciturque ei nocte per visum (dies enim Epiphaniarum illucescebat): Surge, vade ad servum meum Eugenium Episcopum, et dices ei, quia ego te ad illum direxi: et illa hora, qua benedicit fontem, ut baptizentur accedentes ad fidem, continget oculos tuos, et aperientur, et videbis lumen. Qui tali visitatione commotus, putans se, quomodo assolet, deludi per somnium, surgere noluit caecus. Sed cum iterum vergeretur in somnos, similiter ut ad Eugenium pergeret, compellitur. Rursus negligit, tertioque festinanter et graviter increpatur. Excitat puerum, qui ei solitus erat manum porrigere. Pergit veloci agilitate ad Fausti basilicam, orat veniens cum ingentibus lacrymis, suggerit cuidam diacono, nomine Peregrino, ut eum Episcopo nuntiaret, indicans se habere aliquod secreti genus intimandum. Audiens Episcopus, jussit hominem introire. Jam enim ob celebritatem festivitatis, hymni nocturni per totam ecclesiam canente populo concrepabant. Indicat caecus antistiti ordinem visitationis suae, dicitque illi: Non te dimittam, nisi mihi, sicut a Domino jussus es, reddideris oculos meos. Cui Eugenius sanctus: « Recede a me frater, peccator sum et indignus, et super omnes homines delinquens, utpote qui et in haec tempora servatus sum.» Ille autem tenens genua ejus, aliud non dicebat, nisi illud, quod jam dixerat: Sicut jussum est, redde mihi oculos meos.

§ 22. Attendens quoque Eugenius inverecundam credulitatem, et quia jam tempus urgebat, pergit cum eo, comitante officio clericorum, ad fontem. Ubi fixis genibus cum ingenti gemitu, pulsans singultibus coelum, crispantem benedixit alveum fontis, et cum completa surrexisset oratione, ita caeco respondit: « Jam tibi dixi frater Felix, peccator homo ego sum: sed qui te visitare dignatus est, praestet tibi secundum fidem tuam, et aperiat oculos tuos.» Simulque vexillo Crucis consignante oculos ejus, statim caecus visum Domino reddente recepit. Quem secum quousque universi baptizarentur, ibi detinuit ob hoc, ne tanto miraculo populus excitatus, virum contereret, qui receperat lumen. Fit

postea manifestum Ecclesiae universae. Procedit ad altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat caecus, suae salutis oblationem Domino redditurus. Quam Episcopus accipiens, altari imposuit. Fit strepitus gaudio provocante irrevocabilis populorum: statim nuncius pergit ad tyrannum. Rapitur Felix, inquitur ab eo, quid factum sit, qualiterque receperit lumen. Dicit illi ex ordine totum, dicuntque Arrianorum Episcopi: Hoc Eugenius per maleficia fecit. Et quia oppressi confusione, non poterant nubilare, eo quod Felix universae civitati manifestus esset et notus, tamen volebant eum, si fas esset, necare, quomodo Judaei suscitatum Lazarum cupiebant occidere.

§ 23. Appropinquabat jam futurus dies ille calumniosus Calendarum Februariarum, ab eodem statutus. Conveniunt non solum universae Africae, verumetiam insularum multarum Episcopi, afflictione et moerore confecti. Fit silentium diebus multis, quousque peritos quosque et doctissimos viros exinde separaret, calumniis appositis necandos. Nam unum ex ipso choro doctorum, nomine Lactum, strenuum atque doctissimum virum, post diuturnos carceris squallores incendio concremavit, aestimans, tali exemplo timorem incutiens, reliquos elisurum. Tandem venit ad disputationis conflictum, ad locum scilicet quem delegerant adversarii. Evitantes igitur nostri vociferationis tumultus, ne forte postmodum Arriani dicerent, quod eos nostrorum oppresserit multitudo, eligunt de se nostri, qui pro omnibus responderent, decem. Collocat sibi Cyrila cum suis satellitibus in loco excelso superbissimum thronum, astantibus nostris, dixeruntque nostri Episcopi: Illa est semper grata collatio, ubi superba non dominatur elatio: sed ex consensu communi venit, ut cognitoribus decernentibus, partibus agentibus, quod verum est, agnoscat. Nunc qui erit cognitor, qui examinador, vel libra justitiae, ut bene prolata confirmet, aut prave assumpta refellat? Et cum talia et alia dicerentur, notarius Regis respondit: Patriarcha Cyrila dixit, aliquos vestrum superbe et illicite sibi nomen Catholicorum usurpasse. Nostri testati dixerunt: Dictum fuit: Legatur nobis, quo concedente istud sibi nomen Cyrila assumpsit. Et exinde strepitum concitantes, calumniari adversarii coeperunt.

§ 24. Et quia hoc nostri petierant, ut saltem si examinare non licebat, prudenti multitudini vel expectare liceret, jubentur universi filii Catholicae Ecclesiae qui aderant, centenis fustibus tundi. Tunc clamare coepit beatus Eugenius: «Videat Deus vim, quam patimur: cognoscat afflictionem persecutionum, quam a persecutoribus sustinemus:» conversique nostri, Cyrilae dixerunt, Propone quod disponis. Cyrila dixit: Nescio Latine. Nostri Episcopi dixerunt: Semper te Latine esse locutum manifesto novimus, modo excusare non debes, praesertim quia tu hujus rei

incendium suscitasti. Et videns catholicos Episcopos ad conflictum magis fuisse paratos, omnino audientiam diversis cavillationibus declinavit. Quod ante nostri providentes, libellum de fide conscripserant, satis decenter sufficienterque conscriptum, dicentes: Si nostram fidem cognoscere desideratis, haec est veritas, quam tenemus. Qui cum noster libellus legeretur oblatus, veritatis lumen nequaquam sufferre caecis oculis potuerunt, insanientes vocibus inferendis, graviterque ferentes, quare nos nomine nostro Catholicos dixerimus. Statimque mentientes suggerunt Regi de nobis, eo quod strepitum fecerimus, audientiam fugientes. Qui eadem horâ accensus, et credens mendacio, festinavit facere quod volebat. Et jam conscriptum habens, et occulte cum eodem decreto per diversas provincias suos homines dirigens, Episcopis Carthagine positis, una die universae Africae ecclesias clausit, universamque substantiam Episcoporum et ecclesiarum, suis Episcopis munere condonavit. Nesciens quoque quid loqueretur, neque de quibus affirmabat, legem, quam dudum Christiani Imperatores nostri contra eos et contra alios haereticos pro honorificentia Ecclesiae Catholicae promulgaverunt, adversum nos illi proponere non erubuerunt, addentes multa de suis, sicut placuit tyrannicae potestati.

§ 25. Post feralia edicta contra Christianos Catholicos proposita jubet rex Hunericus cunctos Episcopos qui Carthagine fuerant congregati, quorum jam ecclesias, domos et substantiam ceperat, in hospitiiis, quibus erant, expoliari, et expoliatos foras muros propelli: non animal, non servus, non mutanda, quae ferebant, vestimenta penitus dimittuntur: addens adhuc, ut nulus quempiam illorum hospitio reciperet, aut alimoniam praestitisset. Qui autem hoc miserationis causâ facere tentasset, cum universa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam profecti Episcopi fecerunt, ut licet mendicantes exinde non abirent: quia si recederent, non tantum violenter omnino revocarentur, sed et mentirentur, sicut mentiti sunt, eos fugisse conflictum: maxime quia ubi reverterentur, jam nequaquam fuerat ecclesiis substantia, vel domibus occupatis. Dum gementes in circumitu murorum nudo sub aëre jacèrent, factum est, ut Rex impius ad piscinas exisset. Cui universi occurrere maluerunt, dicentes: Ut quid taliter affligimur? pro quibus malis forte commissis ista perpetimur? Si ad disputationem congregati sumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur, et sine ecclesiis et domibus nostris foras civitatem fame et nuditate laborantes, mediis stercoribus volutamur? Quos ille torvis oculis aspiciens, priusquam suggestionem eorum audisset, jussit super eos cum sessoribus equos dimitti, ut tali violentiâ possent non solum conteri, verumetiam necari. Quorum tunc multi contriti sunt, et praecipue senes et infirmi. Tunc deinde jubentur ad quemdam locum

qui dicitur Aedes Memoriae, illi viri Dei occurrere, fraudem sibi nescientes aptatam. Ubi cum venissent, charta eis ostenditur involuta, diciturque illis ista subtilitate serpentis: Dominus noster rex Hunericus, licet doleat, quod fueritis contemptores, et adhuc ejus voluntati obedire tardetis, ut ejus efficiamini religionis, cujus est ipse, nunc tamen bonum de vobis cogitavit. Si juraveritis ita, ut quod ista charta continet faciatis, dimittit vos ecclesiis et domibus vestris. Ad quod universi Episcopi responderunt: Semper dicimus, et diximus, et dicturi sumus: Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem unam et veram tenemus. Factoque post confessionem fidei, silentio modico, illi qui a rege fuerant destinati, festinabant extorquere Episcopis sacramentum.

§ 26. Tunc beati viri Hortulanus et Florentinianus Episcopi *, pro omnibus et cum omnibus, dixerunt: Numquid animalia nos irrationabilia sumus, ut nescientes quid charta contineat, facile aut temere juremus? Acceleraverunt quoque illi a rege destinati scripturae eis propalare tenorem, qui hujusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat: Jurate, si post obitum domini nostri Regis, ejus filium Hilderichum desideratis esse regem: vel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas diriget: quia si sacramentum hujus rei dederitis, restituet vos ecclesiis vestris. Cogitavit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem divinam sacramentum dare, ne Dei populus in posterum diceret, quod vitio sacerdotum, qui jurare noluerunt, non fuerint ecclesiae restitutae. Alii quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam jurare voluerunt, dicentes prohibitum fuisse Evangelica auctoritate, ipso Domino dicente: *Non jurare omnino* (Matth. v). Quibus ministri regis: Secedant in parte, inquit, qui jurare disponunt. Qui cum secederent, notariis scribentibus quis quid diceret, et ex qua civitate fuisset, exceptum est. Similiter factum est et de illis qui minime juraverunt. Statimque pars utraque custodiae mancipatur. Post vero fraus, quae celabatur, apparuit. Jurantibus dictum est: Quare contra praeceptum Evangelii jurare voluistis? Jussit rex, ad civitates atque ecclesias vestras numquam redeatis, sed relegati, colonatus jure ad excolendum agros accipiatis: ita tamen, ut non psallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis: non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare praesumatis. Similiter non jurantibus ait: Quia regnum filii domini nostri non optatis, idcirco jurare noluistis. Ob quam causam jussi estis in Corsicanam insulam relegari, ut ligna profutura navibus dominicis incidatis.

§ 27. Addidit itaque bestia illa, sanguinem sitiens innocentum,

* SS. Episcopos cum SS. Confessoribus recensitos reperies in Martyrol. xviii nov. Sed pro Florentiniano ibi legitur *Florentiano*. Qui sub Genserico quidem, ut habet Baronius, in exilium pelli potuerunt; eo defuncto, sub pacifica regnantis Hunnerici initia reversi, tandem, Victore Utic. teste, in saevissima hac persecutione, pro Orthodoxa Fide extrema perpeti.

Episcopis necdum adhuc in exilium directis, per universas Africanæ terræ provincias uno tempore tortores crudelissimos destinari: ut nulla remansisset domus et locus, ubi non fuisset ejulatus et luctus, ut nulli ætati, nulli parceretur sexui, nisi illis, qui eorum succumberent voluntati. Hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant. Mulieres et præcipue nobiles, contra jura naturæ nudas omnino in facie publica cruciabant. Ex quibus unam nostram Dionysiam, cursim ac breviter nominabo. Cum viderent eam non solum audacem, sed etiam matronis caeteris pulchriorem, ipsam primo nisi sunt fustibus expoliata aptare. Quæ cum peteret, diceretque de Domino suo secura, Qualiter libet cruciate, verecunda tamen membra nolite nudare: amplius illi magis furientes, celsiori loco vestimentis exutam consistunt, spectaculum eam omnibus facientes. Quæ inter ictus virgarum, dum rivuli sanguinis toto jam corpore fluitarent, libera voce dicebat: « Ministri diaboli, quod ad opprobrium meum facere computatis, ipsa est laus mea. » Et quia erat scripturarum divinarum scientiâ plena, arctata poenis, et ipsa jam martyr, alios ad martyrium confortabat. Quæ suo sancto exemplo universam suam patriam liberavit. Quæ cum suum unicum filium admodum adhuc teneræ ætatis et delicatum, timore poenarum formidolosum conspiceret, verberans eum nutibus oculorum, et increpans auctoritate materna, ita confortavit, ut matre multo fortior redderetur. Cui inter crudelia verbera constituto, ita dicebat: « Memento, fili mi, quia in nomine Trinitatis in matre catholica baptizati sumus: non perdamus indumentum nostræ salutis, ne veniens invitator, vestem non inveniat nuptialem, et dicat ministris: Mittite in tenebras exteriores, ubi erit fletus oculorum et stridor dentium. Illa poena timenda est, quæ numquam finitur. Illa desideranda vita, quæ semper habetur. » Talibus itaque filium solidans verbis, velociter martyrem fecit. Venerabilis vero adolescens, Majoricus nomine, in certamine confessionis spiritum reddens, cursum palmiferum consummavit. Amplexansque illam hostiam suam, quantis potuit vocibus Domino gratias agens, ad gaudium spei futuræ in sua domo maluit sepelire, ut quoties super sepulcrum ejus Trinitati preces effundit, alienam se a filio numquam esse confidat.

§ 28. Quanti igitur per eam in illa civitate, ut fati sumus, acquisiti sunt Deo, longum est enarrare. Nam et ejus germana nomine Dativa, atque Leontia filia sancti Germani Episcopi, cognatusque Dativæ venerabilis Emelius medicus, religiosus quoque Tertius, Trinitatis confessione præclarus, vel Sibidensis Bonifacius quanta pertulerint, qualibusque cruciatibus evisceratæ vel eviscerati sint, qui valet, ex ordine dicat *. Servus quoque Tuburbitanæ civitatis

* Dionysia et Majoricus recoluntur in Martyrol. Rom. die dec. vi. Item ead. die SS. MM. Dativa, Leontia, etc. Qui hic Emelius legitur, illic est Aemilianus.

majoris, generosi et nobilis viri *, pro Christo quas pertulit, quis explicet poenas? Qui post caedes innumerabilium fustium, trochleis frequentibus elevatus, dum tota prae urbe pendèret, nunc in sublime se tollente ictu celeri, dimissis iterum canabinis, super silices platearum pondere corporis veniens, ut lapis super lapides corruerat. Sed et saepius tractum, et lapidibus acutissimis defricatum, et cutibus separatis, pelles corporis lateribus dorsoque videres et ventre pendere. Iste jam temporibus Geiserici non valde dissimilia pertulerat, ne amici cujusdam sui secreta nudaret: quanto magis nunc, ut suae fidei sacramenta muniret? Et si hominis gratiae fideliter exhibuit fidem, quantum debet illi, qui redditurus est pro fide mercedem?

§ 29. In civitate vero Culusitana non valeo quae gesta sunt nunciare, quia et ipsam quantitatem martyrum vel etiam Confessorum impossibile est homini supputare. Ubi quaedam matrona auctrix sui nominis Victoria, dum in conspectu vulgi continuato suspensio cremaretur, a marito jam perduto, filiis praesentibus taliter rogabatur: Quid pateris conjux? Si me despicias, vel horum quos genuisti miserere impia parvulorum. Quare oblivisceris uteri tui, et pro nihilo ducis quos cum gemitu peperisti? Ubi sunt foedera conjugalis amoris? Ubi societatis vincula, quae inter nos dudum honestatis jure tabulae conscriptae fecerunt? Respice, quaeso, filios ac maritum, et regiae jussionis implere festina praeceptum, ut et imminetia adhuc tormenta lucreris, simul et mihi doneris et liberis nostris. Sed illa nec filiorum fletus, nec serpentis audiens blandimenta, affectum multo altius elevans a terra, mundum cum suis desideriis contemnebant. Quam cum jam continuatione suspendii vulsis humeris, etiam qui cruciabant, conspicerent mortuam, deposuerunt prorsus omni parte exanimem. Quae postea retulit quamdam sibi virginem astitisse, atque tetigisse membra singula, et ilico fuisse sanata.

§ 30. Qualiter autem Adrumentinae civitatis civem Victorianum ** tunc Proconsulem Carthaginis, praedicem, nescio deficientibus verbis. Quo in Africae partibus nullus ditior fuit, qui etiam apud impium Regem pro rebus semper sibi commissis fidelissimus habebatur. Mandatur ei a Rege familiariter, diciturque, quod eum habiturus esset prae omnibus, si ejus praecepto facilem commodasset assensum. Sed ille vir Dei missis ad se tale dedit cum fiducia magna responsum: « Securus de Deo et Christo Domino meo, dico quae regi dicatis. Subrigat ignibus, adigat bestiis, excruciet generibus omnium tormentorum, si consensero, frustra sum in Ecclesia Catholica baptizatus. Nam si haec praesens vita sola fuisset, et aliam, quae vere est, non speraremus

* S. Servus VII dec.

** De SS. Victoriano et duobus, § seq., germanis egimus in MARTYROL. ILLUSTR. martii p. 256*.

aeternam, nec ita fecissem ad modicum atque temporaliter gloriari, et ingratus existere, qui suam fidem mihi contulit creditori. » Ad quod tyrannus excitatus, quantorum temporum, et quantis eum afflixerit poenis, humanus sermo non poterit explicare. Qui tripudians in Domino, feliciterque consummans, martyrialem coronam accepit.

§ 31. Apud Tambajensem quoque civitatem gesta, quis queat certamina martyrum explicare? Ubi duo germani Aquisregiensis civitatis, sibi securi de Domino invicem juraverunt, et rogaverunt tortores, ut una poenâ parique supplicio torquerentur. Et dum primo suspendio molibus lapidum pedibus alligatis tota die pendèrent, unus illorum petivit sese deponi, et sibi inducias dari. Cui frater alius, metuens ne fidem negaret, de suspendio clamabat: « Noli, noli frater, non ita juravimus Christo. Accusabo te, cum ante thronum ejus terribilem venerimus: quia super corpus ejus et sanguinem juravimus, ut pro eo invicem patiamur. » Ista dicens et alia multa, confortavit germanum ad praelium passionis. Qui clamans, ingenti voce dicebat: « Adigite supplicii quibus vultis, et poenis Christianos arctate crudelibus. Quod frater meus factus est, hoc etiam ego. » Quantis jam laminis ignitis adusti sunt, qualibus unguis exarati, quibus cruciatibus torti, ipsa res docet, et quod eos ipsi tortores a sua facie projecerunt, dicentes: Istos imitatur universus populus, ut nullus ad nostram religionem penitus convertatur; et praecipue quia nulli livores, nulla poenarum vestigia in eis penitus videbantur.

§ 32. In Typasensi vero quod gestum est Mauritaniae majoris civitate, ad laudem Dei insinuare festinemus. Dum suae civitati Arrianum Episcopum ex notario Cyrilam ad perdendas animas ordinatum vidissent: omnis simul civitas evectione navali de proximo confugit, relictis paucissimis, qui aditum non invenerant navigandi. Quos Arrianorum Episcopus primo blandimentis, postea minis compellere coepit, ut eos faceret Arrianos. Sed fortes in Domino, non solum suadentis insaniam irriserunt, verumetiam publice mysteria divina, in domo una congregati, celebrare coeperunt. Quod ille cognoscens, relationem occulte Carthaginem adversus eos direxit. Quae cum regi innotuisset, comitem quemdam cum iracundia dirigens, praecepit ut in medio foro congregata illuc omni provinciâ, linguas eis et manus dexterâs radicitus abscidisset. Quod cum factum, Spiritu Sancto praestante, ita loquuti sunt et loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis incredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, et ibi reperiet unum de illis subdiaconem Reparatum, sermones politos sine ulla offensione loquentem. Ob quam causam venerabilis nimium in palatio Zenonis Imperatoris habetur, et praecipue regina mira eum reverentiâ veneratur.

§ 33. Sed quis congruo sermone possit exequi aut coacervare diversitates poenarum, quas ex jussu regis sui, etiam ipsi Vandali in suos homines exercuerunt? In ipsa quoque quae gesta sunt Carthagine, si nitatur scriptor singulatim astruere, etiam sine ornatu sermonis, nec ipsa nomina tormentorum poterit edicere. Quae res hodieque posita in promptu demonstrat. Alios sine manibus, alios sine oculis, alios absque pedibus, alios truncos naribus auribusque intendas, aliosque videas nimio suspendio pilis evulsis, caput, quod eminere solebat, in medio scapularum fuisse demersum, dum jugiter in altis aedibus suspendio cruciantes, impulsione manuum funibus agitati, per vacuum aërem huc atque illuc faciebant vagari pendentem. Qui nonnumquam diruptis funibus, de illa altitudine suspensionis ictu valido corruentes, plurimi arcem cerebri cum oculis amiserunt: alii confractis ossibus spiritum continuo reddiderunt, alii post paulum exhalaverunt. Sed qui hoc fabulosum putat, Uranium Zenonis legatum interroget, cujus praesentiâ praecipue gesta sunt, illa scilicet causâ, quia veniens Carthaginem, sese pro defensione Ecclesiarum Catholicarum venisse jactabat. Et ut illi ostenderet tyrannus neminem formidare, in illis plateis vel vicis plures tortores et crudeliores statuit, in quibus legalis moris est ascendendo ad palatium et descendendo transire, ad opprobrium videlicet Reipublicae ipsius, et in nostri jam deficientis temporis faecem. Tunc igitur et quaedam uxor cujusdam cellaritae regis nomine Dagila, quae temporibus Geiserici multoties jam Confessor extiterat, matrona nobilis ac delicata, flagellis et fustibus omnino debilitata, exilio arido et invio relegatur, ubi nullus hominum forte consolationis gratiâ veniendi haberet accessum, relinquens cum gaudio domum, maritum simul et filios. Cui postea oblatum esse dicitur, ut in mitiorem eremum translata, frueretur, si vellet, solatio sociorum. Illa vero ingens sibi adesse credens gaudium, ubi nullus humanus esset consolantis affectus, ne fieret, supplicavit. Tunc etiam, Eugenio pastore jam in exilio constituto, universus Clerus Ecclesiae Carthaginis caede inediaque maceratur, fere quingenti vel amplius. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino, procul exilio crudeli traduntur.

§ 34. Sed libertatem tunc, dum media urbe caederentur, Murittae Diaconi, caeteris liberiores tacere non debeo. Fuit quidam Elpidoforus nomine, nimium crudelis et ferox, cui fuerat delegatum, membra Confessorum Christi suppliciis grassantibus laniare. Hic enim dudum fuerat apud nos in Ecclesia Fausti baptizatus, quem venerabilis Muritta diaconus de alveo fontis susceperat generatum. Post vero dum apostataret, tantae exitit feritatis adversus Ecclesiam Dei, ut superior omnibus executor persecutionis fuisset inventus. Quid multa? Dum primo presbyteri

suppliciis macerandi ordine citarentur, post archidiaconum Salutarem, arctatur poenis memoratus Muritta. Fuit enim secundus in officio ministrorum. Qui cum Elpidoforo sedente et fremente, honorabilis senior coepisset extendi, priusquam exueretur, clam furto, nescientibus cunctis, illa quibus eum suscipiens de fonte dudum texerat, sabana * bajulabat. Quibus ventilatis, simulque in ostensione cunctorum extentis, in his verbis totam ad fletum et lacrymas commovisse dicitur civitatem:

§ 35. « Haec sunt linteamina, Elpidofore minister erroris, quae te accusabunt, dum majestas venerit judicantis, custodiente diligentia mea ad testimonium tuae perditionis, ad demergendum te, in abyssu putei sulphurantis. Haec te immaculatum cinxerant de fonte surgentem. Haec te acrius persequentur, flammantem gehennam cum coeperis possidere: quia induisti te maledictionem sicut vestimentum, scindens atque amittens veri baptismatis et fidei sacramentum. Quid factururus es miser, cum servi patrisfamilias ad coenam regiam congregare coeperint invitatos? Tunc te aliquando vocatum, terribiliter indignatus exutum stolam rex conspiciet nuptialem, dicetque tibi: *Amice, quomodo huc venisti, vestem non habens nuptialem?* (Ex Matth. xxii). Non video, quod contuli: non nosco, quod dedi. Perdidisti militiae chlamydem, quam in tela virgineorum membrorum decem mensibus texi, et tendiculas Crucis, quas extendens, aquam mundavi, et purpuram mei sanguinis decoravi, non conspiciunt oculi mei: characterem non video Trinitatis: talis interesse non poterit epulis meis: ligate eum pedibus et manibus funiculis suis, quia se ipse voluntarie separare voluit a Catholicis dudum fratribus suis. Ipse funes extendit continuatos in laqueum, quibus et semetipsum vinxit, et alios, ne ad istud venirent convivium, impedivit. Juxta semitam multis scandalum posuit, quem nunc cum rubore perpetuo et dedecore sempiterno de convivio meo projeci. »

§ 36. Haec et alia Murittâ dicente, igne conscientiae ante ignem aeternum obmutescens, Elpidoforus torrebatur. Parantes itaque universi dorsa sua verberibus, alacres ad exilium pergunt. Quibus adhuc in itinere longioris viae constitutis, destinantur, Episcopis Arrianorum suggerentibus, homines immisericordes ac violenti, ut illud, quod eis forte miseratio Christiana victui contulerat profuturum, crudeliter auferretur, quando unusquisque eorum libentius forte cantabat: Nudus exivi de utero matris meae, nudum me oportet ad exilium pergere: quia Dominus novit esurientibus cibum porrigere, et in deserto vestire. Vandalis namque duo sub Geiserico saepius Confessores, comitante matre contemptis omnibus divitiis suis, cum eisdem Clericis ad exilium perrexerunt.

§ 37. De multitudine autem pergentium confessorum, id est,

* Id est lintea.

Ecclesiis Carthaginis clericorum, suggerente quodam exlectore Teucharario perduto, quos ille noverat vocales, strenuos atque aptos modulis cantilenae, designatione sua debere dicit duodecim infantulos separari, quos ipse, dum Catholicus esset, tunc discipulos habuit. Statim illo suggerente, sub festinatione viro dimittuntur, et vi barbarici furoris his senus numerus puerorum de itinere revocatur. Segregantur corpore, non spiritu a grege sanctorum. Qui timentes praecipitium, cum suspiriis lacrymarum ne divellerentur, constringebant manibus genua sociorum. Quos violentia tamen haeretica minacibus separans gladiis, Carthagini revocavit. Sed cum eis quasi cum tali aetate non blanditiis ageretur, superiores suis inventi sunt annis, et ne obdormirent in morte, lucernam sibi Evangelici luminis accenderunt. Indignantur ob hoc graviter Arriani, et se superatos a pueris erubescunt. Unde accensi, subdi fustibus jubent, quos jam ante paucissimos dies variis verberibus dissipaverunt. Imprimuntur vulneribus vulnera, et rursum poena restaurata crudescit. Factum est Domino confortante, ut nec aetas minor deficeret in dolore, et magis animus cresceret roboratus in fide. Quos nunc Carthago miro colit affectu, et quasi duodecim Apostolorum, chorum conspiciit puerorum. Una degunt, simul vescuntur, pariter psallunt, simul in Domino gloriantur.

§ 38. Illis diebus et duo negotiatores Frumentius et alius Frumentius ejusdem urbis, egregio martyrio coronati sunt. Tunc et septem fratres *, non naturâ, sed gratiâ, simul in monasterio commanentes, confessionis certamine expleto, immarcescibilem pervenerunt ad coronam, id est, Liberatus Abbas, Bonifacius diaconus, Servus subdiaconus, Rusticus subdiaconus, Rogatus monachus, Septimus monachus, Maximus monachus. Nam illo tempore, crudelius Arrianorum Episcopi, presbyteri et clerici, quam reges et Vandali saeviebant. Nam ad persequendum ipsi cum suis clericis ubique gladiis accincti currebant: sicut quidam Episcopus inter illos caeteris crudelior, Antonius nomine, qui tam nefaria et incredibilia in nostros exercuit, ut narrari non queant.

§ 39. Fuit iste in quadam civitate, proxima eremo quae Tripolitanae provinciae vicinatur. Qui ut bestia insatiabilis, Catholicorum sitiens sanguinem, huc illucque ad rapiendum fugientes excurrebat. Nam impius Hunericus, sciens Antonii ferocitatem, in ipsis eremi partibus voluit sanctum Eugenium relegare. Quem dum custodiendum Antonius accepisset, ita eum arctiori custodiâ cinxit, ut nullum ad eum introire permetteret: insuper variis insidiarum atque poenarum suppliciis extinguere cogitavit. Sed Eugenius sanctus, dum nostrae persecutionis defleret incommoda, et asperitate cilicii senile attereret corpus, nudamque super humum cubitans, stratum sacci sui rigaret imbribus lacrymarum,

* De his Martyrol. Rom. xvii aug:

aliquando sensit infestum paralysis morbum. Quo nuntio in gaudia conversus Arrianus, pergit festinus ad cubile eximii hominis Dei. Et cum videret urgente passione verum pontificem balbutientia verba producere, cogitavit simul extinguere, quem superesse nolebat. Praecepit, ut acetum asperum nimisque acerrimum quaeretur. Cui cum fuisset allatum, venerabilis senis recusantibus et nolentibus faucibus ingerebat. Nam si communis Dominus, qui ad hoc venerat, ut potaret, cum gustasset, noluit bibere: quanto magis iste servus et Confessor fidelis omnino nollet, nisi haeretica feritas ingessisset? Ex quo aceto praesertim ille passionis noxiae morbus accipit augmentum. Cui pietas Christi misericorditer subveniens, postea sanum exhibuit.

§ 40. Alio autem nostro Episcopo Habetdeum, similiter relegato, Tamallumensis civitatis, in qua Antonius fuerat, quantum potuerat infestari, res ipsa demonstrat. Nam cum diversis eum persecutionibus affligeret, nec posset eum facere Arrianum, videretque Christi militem semper in confessione constantem, promiserat suis, dicens: Nisi eum nostrae fecero religionis, non sit Antonius. At ubi in sua promissione minor inventus est, suggerente sibi diabolo cogitat aliud. Pedibus manibusque ligatis, vinculis ingentibus arctat Episcopum, oreque obturato ne linguâ clamaret, aquam corpori ut putabat rebaptizationis spargit: quasi valeret conscientiam ligare cum corpore, aut non adesset, qui audit gemitus compeditorum, et cordis secreta rimatur: vel sperare posset aqua mendax tantae voluntatis propositum, quod jam homo Dei manantibus lacrymis miserat legatum in coelum. Exiit statim virum vinculis, et tali quasi gaudens prosequitur voce: Ecce jam frater Habetdeum noster, Christianus effectus es. Quid ultra facere poteris, nisi ut voluntati consentias regis? Cui Habetdeum: « Illa est, impie Antoni, mortis damnatio, ubi voluntatis tenetur assensio. Ego fidei meae tenax, vocibus confitens crebris, quod credo et credidi, clamando defendi. Sed et postea quam catenis vinxisti, et oris januam oppilasti, in praetorio cordis violentiae meae scribentibus angelis gesta confeci, et lectitanda Imperatori meo transmisi. »

§ 41. Erat quidem generalis ista violentia tyrannorum. Nam Vandali pro hac re ubique fuerant destinati, ut transeuntes itinera, sacerdotibus suis adducerent jugulandos. Ac ubi eos fallacis aquae gladio peremissent, indicium eis perditionis, Scripturâ teste, tradebant, ne alibi sua violentiâ traherentur: quia non licebat sive privatis, sive negotiatoribus alicubi transire, nisi scriptam charactèris indicio suam miseri ostenderent mortem. Quam per revelationem servo suo Joanni olim ostenderat Christus, ubi dicit: Nulli licebit aliquid emere vel vendere, nisi qui habuerit charactèrem bestiae in fronte sua et in manu sua (*Ex Apoc. xiii*). Nam et Episcopi atque presbyteri illorum cum armatorum manu

nocturnis temporibus vicos et oppida circuibant, et sic despiciatis postibus januarum aquam gladiumque gestantes, animarum praedones intrabant: et quos domi repererant, alios forte in lectulis soporatos, imbre igneo atque fulmineo respergentes, daemonica vociferatione Christianos suos ipsi pariter vocitabant, ut ludum prorsus suae haereseos, quam aliquam religionem ostenderent. In quo minus capaces et ignavi, impletum in se pollutionis sacrilegium putabant: prudentiores vero, nihil sibi, quod nolentibus atque dormientibus ingestum est, obesse gaudebant. Nam et multi eadem horâ cinerem capitibus suis injecerunt: alii sese vel quia factum est, cilicio lugubri texerunt: nonnulli coeno foetido linierunt, et linteamina violenter imposita per fila consceiderunt, atque in latrinis foetidisque locis manu fidei projecerunt.

§ 42. Tali violentiâ, nobis videntibus, ibi Carthagine filius cujusdam nobilis, annorum circiter septem, jussu Cyrlae a parentibus separatus est, matre sine verecundia matronali solutis crinibus post raptores tota urbe currente, infantulo clamante ut poterat: Christianus sum, Christianus sum, Christianus sum. Cui et os obturantes, insontem infantiam in suum gurgitem demerserunt. Ita de filiis mediei venerabilis Liberati, factum esse probatur. Nam cum jussu regis cum uxore et liberis ad exilium mitti juberetur, cogitavit impietas. Arriana a parentibus filios parvulos separare, quo posset per pietatis affectum, etiam virtutem prosternere genitorum. Disjunguntur tenera pignora filiorum. Qui cum vellet lacrymas emittere, auctoritate uxoria increpatur, et in ipso meatu exitus sui ilico lacrymae siccaverunt. Ait enim ei conjux: « En propter filios, Liberate, perditurus es animam tuam? Computa eos non fuisse natos. Nam et ipsos omnino vindicaturus est Christus. Nonne vides eos clamantes et dicentes, Christiani sumus? »

§ 43. Sed haec mulier quid in conspectu judicum egerit, tacendum non est. Nam cum ipsa et maritus, licet seorsum, carceris tamen custodiâ tenerentur, ita ut se penitus non viderent, mandatur mulieri, diciturque illi: Solve jam duritiam tuam. Ecce vir tuus paruit imperio regis, et noster factus est Christianus. Aitque illa: Videam illum, et faciam ego, quod voluerit Deus. Educta igitur de carcere, invenit virum suum stantem cum ingenti multitudine pro tribunalibus connexum: et verum aestimans, quod fecerant inimici, injecta manu apprehendens oram vestimentorum ejus gutturi proximam, videntibus omnibus suffocabat eum, dicens: « Perдите et reprobe, gratiae Dei et misericordiae ejus indigne, quare voluisti ad modicum gloriari, et in aeternum perire? Quid tibi proderit aurum? quid argentum? numquid liberabunt te de camino gehennae? » Dixit et alia multa. Cujus maritus respondit: « Quid pateris mulier? quid tibi videtur? aut quid forte de me audire potuisti? Ego in nomine Christi Catholicus

permaneo, nec amittere potero aliquando, quod teneo. » Tunc haeretici mendacii sui conscii et detecti, fallaciam suam colorare minime potuerunt. Et quia superius de violentia immanitatis eorum breviter diximus, hanc plurimi metuentes, alii se in speluncis, alii in desertis locis viri vel foeminae, nullo sibi conscio, sese claudebant, et ibidem, nulla succurrente sustentatione ciborum, fame vel frigore victi, contritum et contribulatum spiritum exhalabant, inter haec afflictionis incommoda inviolatae secum fidei securitatem portantes. Sic enim Cresconius presbyter Mizentinae civitatis, in spelunca Ziquensis montis repertus est, putrescente jam solutus cadavere.

§ 44. Et quia de sancto Habetdeum praefati jam sumus, pergit tunc ad Carthaginem, adire censuit nefarium Regem, ut conscientiam suam, quam semper familiarem Trinitas habuit et amicam, etiam hominibus faceret manifestam. Nec eum retinere potuit Antonius, propter verecundiam suam. Offert impiissimo Regi libellum in hac similitudine verborum: « Quid, quaeso, jam cum projectis habetis? quid cum eis quos exilio relegastis, quotidie dimicatis? Abstulistis substantiam, Ecclesiis, patriâ domibusque privatis, sola anima remansit, quam captivare contenditis. O tempora, o mores: universus haec mundus intelligit, et ipse qui persequitur, videt. Si fides dicitur, quam tenetis, quid verae fidei membra tantis persecutionibus agitatis? Quid vobis cum exilio nostro? quid vobis cum egenis in seculo, quorum est vita semper in Christo? Liceat saltem gaudere consortio bestiarum eis quos abjecistis a facie omnium populorum. » Dum haec et his similia Pontifex dixisset, sceleratus tyrannus hoc ei mandasse perhibetur: Vade ad Episcopos nostros, et quod tibi dixerint sequere, quia ipsi hujus rei habere noscuntur per omnia potestatem. Sed neque Antonium haec res ab insania potuit revocare, sciens se magis imperio Regis ob hoc multum posse placere, Habetdeum vere Episcopum, gaudentem bono conscientiae suae, ad locum exilii maluit remeare. Sed quid ad tot tantasque impietates respondebunt? Si disputare nitebatur de fide nobiscum barbara ferocitas et haeresis Arriana, rationabiliter disputaret. Sed quando tenuit rationem, quae a Patre Deo Deum Filium separat Salvatorem? Quare dolis et calumniis egèrunt, et velut spiritus tempestatis, procellâ sui furoris totum subvertere voluerunt? Si disputatio necessaria fuerat Episcopalis, quare suspendia, quare ignes, quare ungulae, simul et cruces? quare Arrianorum serpentina proles, contra innocentes genera talia tormentorum invènit, qualia nec ipse Mezentius * exquisivit? Dimicavit contra innocentiam cupiditas furoris, et avaritia crudelitatis, ut et animas perderet, et substantiam harpagaret. Si collatio desiderabatur,

* Antiquus Tyrrhenorum rex feritate notissimus.

quare rapinae rerum alienarum, non tantum sacerdotum, verumetiam omnium laicorum? Sed illi expoliati laetati sunt, et rapinam rerum suarum cum gaudio susceperunt.

§ 45. «Adsit jam, quaeso, omnis aetas, omnis sexus, omnisque conditio. Adsit, obsecro, omnis turba Catholici nominis, quae gremio materno toto orbe gestatur, quae sola germanum commodare novit affectum, quae didicit a Paulo magistro, et gaudentibus collaetari, et cum lugentibus lamentare. Conveniant simul ad domum nostri doloris, et paribus oculis fundamus flumina lacrymarum, quia causae et fidei nostrae unum est negotium. Nullum volo ad condolendum mecum haereticum convenire, qui forte addere concupiscit super dolorem vulnerum meorum, et gratulatur quotidie malis meis. Nolo, nolo ego extraneum, sed fraternaliter quaero affectum. *Nolo aliquem filiorum alienorum, quorum os locutum est vanitatem, et dextera eorum dextera iniquitatis; quia filii alieni semper mentiti sunt mihi, qui inveteraverunt et claudicaverunt a semitis suis (E Pss. 143 et 17).* Isti dicunt mihi quotidie: Ubi est Deus tuus, dum affligitur populus pretioso agni sanguine comparatus? Inter quorum opprobria ego ad flagella paratus, cantare non desisto Domino flagellanti: Amove a me flagella tua, quia defeci non a fortitudine manus tuae, sed a persecutione haeresis Arrianae.

§ 46. «* Adveniant omnes, qui mecum angustae viae carpunt iter, et propter verba labiorum Dei vias custodiunt duras: et videant, si est dolor, sicut dolor meus (*Thren. 1 et 11*). Quoniam vindemiata sum in die furoris Domini, aperuerunt super me os suum omnes inimici mei, sibilaverunt et fremuerunt dentibus: dixerunt, devorabimus eam. En ista est dies quam expectavimus: invenimus, vidimus. Adestote angeli Dei mei, qui numquam destis constituti in ministerio vestro, propter eos qui haereditatem capessuri sunt aeternae salutis, et videte Africam totam, dudum tantarum ecclesiarum cuneis fultam, nunc ab omnibus desolatam: tantis ordinibus sacerdotum ornatam, modo sedentem viduam et abjectam. Sacerdotes ejus et seniores in desertis locis et insulis defecerunt, quaerendo sibi escas ad manducandum, et non inveniunt. Considerate et videte, quia Sion civitas Dei nostri facta est vilis, facta quasi polluta menstruis inter inimicos suos. Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus, quia vidit gentes invadere et ingredi atria sua, de quibus praeceperas, ne introirent ecclesiam tuam. Viae ejus lugent, eo quod nemo veniat in die festo. Egressus est a facie omnis decor et deliciae, didicerunt vias asperas ambulare, virgines et juvenes ejus in aulis educati monasteriorum, abierunt in captivitatem Maurorum, dum lapides sancti ejus disperguntur, non tantum in capitibus

* Flebilis piaque deprecatio in desolatione Ecclesiae, verbis intertexta Davidicis in Psalmis et Lamentationum Jeremiae.

omnium platearum, sed etiam in locis squallidis metallorum. Dicite Deo nostro susceptori, et habentes fiduciam supplicandi, quoniam tribulatur, et venter illius turbatus est a fletu ejus: quia sedit inter gentes, et requiem non invenit, nec est qui consoletur eam. Quaesivit a Patribus Orientis, qui simul contristaretur, et non fuit: consolantem, et non invenit: dum manducaret in esca sua fel, et in siti sua potaretur aceto, sponsi et Domini sui passiones imitando, qui ideo passus est pro ea, ut sequatur vestigia ejus.

§ 47. «Deprecamini patriarchae, de quorum stirpe generis nata est, quae nunc laborat in terris. Orate sancti prophetae, cognoscentes afflictam, quam antea vaticinante praeconio cecinistis. Estote Apostoli suffragatores ejus, quam ut congregaretis, universum orbem, ascendente in vobis Domino, ut equi velocissimi cursitastis. Praecipue tu Petre beate, quare siles pro ovibus et agnis, a communi Domino magna tibi cautela et solitudine commendatis? Tu sancte Paule gentium magister, qui ab Jerusalem usque ad Illyricum praedicasti Evangelium Dei, cognosce quid Vandali faciunt Arriani, et filii tui gemunt lugendo captivi. Universique ingemiscite sancti simul pro nobis Apostoli. Sed scimus, quia indignum est vobis pro nobis orare, quia ista evenerunt nobis, non ab probationem, quomodo Sanctis, sed malis meritis supplicia debebantur. Sed et pro malis orate jam filiis, quia et Christus oravit etiam pro inimicis Judaeis. Sufficiant castigationi, quae juste illata sunt nobis, et jamjamque delinquentibus venia postuletur. Dicatur angelo percutienti, Sufficit: jam cõhibe manum tuam. Quis ignoret haec nobis probrorum nostrorum scelera procurasse, aberrantibus a mandatis Dei, et in lege ejus nolentibus ambulare? Sed prostrati rogamus, ut non spernatis vestros miseros peccatores, per eum, qui vos ad Apostolicum culmen provexit humiles piscatores. »

§ 48. Tenuit sceleratissimus Hunericus dominationem regni annis septem, mensibus decem, meritorum suorum mortem consummans. Nam putrefactus et ebulliens vermibus, non corpus, sed partes corporis ejus videntur esse sepultae. Sed et ille legis dator et transgressor rex * quondam ut asinus sepultus est, ita iste in brevi, simili morte periit.

* Alludit auctor ad Jerem. C. xxii, ubi Propheta praedicat Joakim regi Judae quod *sepultura asini* esset sepeliendus, *putrefactus et projectus extra muros Jerusalem*.

S. BONAVENTURAE

CARDIN. EPISCOPI ALBAN. ET ECCL. DOCT.

EX ORDINE MINORUM S. FRANCISCI

HISTORIA

EX ORAT. CORAM PONTIF. SIXTO IV HABITA IN CONSISTORIO

PRO EJUS CANONIZAT., ANNO MCCCCLXXXII, AB OCTAVIANO DE MARTINIS

Vitâ cēssit anno 1271 — Nat. Italus.

§ 1. Exoratur a tua Sanctitate, Pater beatissime, divi Bonaventurae canonizationem, ingens mihi studium fuit sacrarum literarum codices diligentius evolvere, ad dignoscendum quae-
nam rei de qua agimus convenirent. Quibus quidem curiosius
perspectis, quantum colligere potui, duo potissimum inspicienda
ac merito inquirenda fuisse intelligo, vitam scilicet et miracula:
quae si recitando monstraverim in hoc viro esse comperta,
qualia ad canonizationem sufficiant, tua Sanctitas, cujus arbi-
trio id subicitur, benigne dignabitur votis supplicantium respon-
dere. Et quoniam vitae initium, quod ex religione suscipio, mi-
raculosum existit, nemo mihi vitio vertet, si vitam ante miracula
relaturus, alterum cum altero recensendo permisceam. Nec rur-
sus mirabitur, quod quemadmodum plerique cujuspiam memo-
riam commendaturi, non ego primordiis natalium ac pueritiae
divi Bonaventurae insistam, aut eo altius a parentum ipsius di-
gnitate exordiar. Prohibent namque crebra et clariora viri faci-
nora, ab illo in statu perfectiori agitata. Nec tamen omittam,
quod Bonaventura natione Tuscus, patriâ Balneoreginus*, Joanne
Fidanza et Ritella fidelibus conjugibus ortus, baptismatis undâ
respersus: quae ex Joanne Medicinae magistro, et Felice Antonii,
qui et ipsi ex illis Majoribus originem trahunt, atque aliis testi-
bus Balneoreginis probe comperta sunt.

§ 2. Caeterum praetermissa longiore serie praemissorum, vita
inde exordium capiet, ubi relicto mortalitatis statu, mundo mor-
ritur, ac omnipotenti Deo meritis beatissimi Francisci victimam
se perpetuam dedicavit. Gloriosus Deus in sanctis suis, quos
sibi ab aeterno praedestinavit electos, et secundum necessitatem
temporis ad salutem humani generis producit in lucem: cum
beatum Bonaventuram vas electionis sibi delegisset, ac suis
obsequiis in religione S. Francisci destinasset, quo tamen illius
conversio posset aliquando a Deo disponente profecta intelligi,

* Ex oppidulo Tusco cui nomen lat. Balnea-regia, Balneoregium, ital. *Bagnorea*.

et in illo suae majestatis gloria revelari, eundem in extrema valetudine periclitari permisit. Cujus saluti anxia solitudine timens charissima parens, ubi physicorum, quos adhibuit, diligentiam frustra experta est, et medelarum vires ad illum levandum minus valere comperit, solius Dei opem, quem sancta timebat, et cui castos pueri mores, quos probe ut mater noverat, intelligebat acceptos, humiliter in salutem pueri invocavit, ac S. Francisci suffragia reverenter implorans, illum, si sanum recuperaret, ipsius religioni perpetuo devovit. Exaudita est pro divina clementia et sua reverentia: et sanitate recuperata, integer puer evasit, non sine admiratione physicorum, praesertim qui eum statum corporis probe in illo deprehenderant, ut humana ope aegrum levare posse penitus desperassent (a).

§ 3. Idem jam adolescens, ac porro aetate provecia, cum religioni maturum se, et illi ex parentis voto debitum se intelligeret, memorque divini mandati, per David prophetam humano generi prolati, *Vovete et reddite Domino Deo vestro* (Ps. 73): anno suae aetatis circiter secundo et vicesimo, habitum religionis sancti Francisci devotissime suscepit, inque professionis emissionem beneficium illius his verbis aperte testatus est: Voto enim pro me languente gravissime ad beatum Franciscum emissum a matre, cum adhuc essem puerulus, ab ipsis sum mortis faucibus erutus, et in robur vitae incolumis restitutus. Quod cum viva memoriâ teneam, vera nunc confessione profiteor: ne tantum beneficium reticens, sceleris arguar ut ingratus; orationemque ad illum piissime his effundens: Accipe, inquit, pater beate quascunque exiles, meritisque tuis ac beneficiis impares gratiarum actiones, et cum susceperis vota, culpas nostras sic orando excusa, ut a malis praesentibus eruas, et ad bona sempiterna perducas.

§ 4. Igitur vir sanctus in eadem vocatione progrediens, cum omnis ipsius vita in Dei certa cognitione ac contemplatione versaretur, ad quam assequendam per sacrarum scripturarum assiduam perfectionem, orationes ac contemplationes intenderet, docente illum Alexandro de Ales, sacrae paginae magistro, tantam doctrinarum perfectionem brevi adeptus est, ut a septimo sui ingressus anno, consono magistrorum sui Ordinis judicio delectus, librum Sententiarum in Parisiensi universitate clarissime legerit, et cathedram magistralem receperit: admirabilis proinde cunctis, quod tam parvo spatio eam sufficientiam valuerit comparare. Sed admirentur sane, qui res humanas ex naturali tantum cursu, non autem ex divina potentia metiuntur: quae duos discipulos, literarum prorsus ignaros, Emaus oppidum contententes,

(a) *Bonaventura* agnomen fuit (Petrus Joannes dictus in Baptismo fuerat) ipsi inditum, vel, ut ajunt, ex prophetica voce S. Francisci eum in Ordinem recipientis, et quanto futurus esset Ecclesiae et Minorum Instituto splendore praevidentis; vel multo antea, cum, ejusdem Patriarchae Assisiensis intercessione apud Dominum, lethali morbo ereptus, convalescenti mirifice pueri gratularentur.

brevi itineris spatio comitata, divinorum scientiam plenissime docuit. Idem divus dona Sancti Spiritus pro suis assiduis meritis consecutus, magna in dies doctrinae accrementa recipiebat, quae magis divinitus inspirata, quam humanitus acquisita, videantur. Cumque per tres annos sequentes cathedram magistralem rexisset, anno suae aetatis secundo et tricesimo, inter primos religione et doctrinâ in Ordine habebatur. Et quod notabilius et admirabilius erat in illo, quo magis scientiâ et auctoritate emergerat, eo magis humilitate mentis deprimebatur. Nec, ut plerique literarum scientiâ inflati, vilia ministeria domestica fastidiebat: sed qui vix, nec nisi per obedientiam, aegre tamen, ab illorum executione coërecebatur, reputantibus Praelatis indignum, si non a talibus, ut egregius, sequestraretur, in quo Sancti Spiritus gratia habitare perspicue cernebatur.

§ 35. Nec tamen vir sanctus ulla charitatis officia ob literarias actiones praetermittebat: sed in omnes fratres oculos intendens, si quem forte tristem aut professionis poenitentem intelligeret, tanta dulcedine in sermone conveniebat, consolabatur, monebat ac confirmabat, ut nullus ab eo discederet, quin libens coeptum religionis iter prosequeretur. Infirmorum praeterea curâ supra, quam credibile sit, delectabatur, quove gravioribus aut contagiosis morbis gravarentur, eo magis se totum illorum obsequio applicabat. Quibus officiis cum majorem dici partem absumeret, non eo minor erat in publicis lectionibus et interpretationibus Scripturarum: quae tanta claritate audientibus intelligenda reddebat, ut ipse auctor illorum merito videri posset. In Capitulis vero aut Provincialibus, aut Generalibus tanta sapientiâ ipsius responsa dabantur, ut jam generalis Magister, perspecta magnitudine consiliorum illius, nil omnino grave exequendum putaret, in quo sancti viri iudicium non antea explorasset. Quibus donis et gratiis illustratus, cum jam in religione esset omni merito clarus, defuncto generali Ministro (a), tredecimo ipsius ingressus anno, ex tam multis sanctis viris, quibus religio in sua novitate florebat, unus omnium sine contradictione extitit subrogatus.

§ 36. Hic vir sanctus accingens se gravioribus actionibus, cum jam religiosi coepissent a fundatoris disciplina paululum declinare, ubi monendo, instando, castigando ac operosius laborando ad meliorem vitae frugem reduxisset, in Capitulo generali, quod primum Narbonense tenuit, regulam beati Francisci reformavit atque exposuit, Ordinemque in Provincias et custodias taxavit, et duas addidit: ubi strenue decertans, adversus venenosas oppugnationes temeratorum et obtrectatorum, qui in religionem Mendicantium ac sanctum virum impudentius ora solverant, atque

(a) Officio quidem, quo se abdicaverat, non vitâ functus erat Gen. Minister D. Joannes a Parma, qui regente Ordinem Bonaventurâ superstes diu fuit.

artificiosis calumniis velitabantur : sola justitiâ atque innocentia tutus, permansit invictus; expertus fructum sanctorum monitorum Magni Basilii, divini interpretis Homerici carminis, ubi Ulyssem pro meritis ad coelum tollit, asserens poetam clara voce testatum: O homines, sit vobis cura virtutis, quae cum naufrago enatat, et ejectum in litore venerabilior ostendit. Ubi etiam libellum contra Minores perniciosissimum, a magistro Giraldo *, ut putant, per apologiam editum, non minus eloquenter, quam subtiliter confutavit. Qui etiam Giraldu non longe post, justo Dei damnatus judicio, meritis sui sceleris poenas dedit, ac paralyticus, ac miseranda leprâ respersus, plenus aerumnis vitam finivit.

§ 7. Congregato vero Capitulo generali Pisis, eo auctore institutum, ut *Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine*, usque ad Epiphaniam continuaretur eodem modo, quo intra octavam Nativitatis Dominicae: et aliae Rubricae in Breviario reformatae, et aliae additae. Idem etiam piissimus cultor gloriosae Virginis matris Jesu, instituit, ut fratres populum hortarentur ad salutandum eandem, signo campanae audito, quod post Completorium datur: quod creditum sit, eandem ea horâ ab Angelo salutatam. Tunc translatum fuit venerabile corpus beati Antonii ad praegrandem ecclesiam Paduanam, cujus lingua secundo et tricesimo sui obitus anno, recens et rubicunda reperta est: quam vir sanctus in manibus devote recipiens, ac largioribus lacrymarum imbribus perfundens, talibus reverenter affatus est: « O lingua benedicta, quae Deum semper benedixisti, et alios benedicere docuisti: nunc perspicue cernitur, quanti meriti fueris apud Deum. » Cui oscula devote figens, illam honeste collocari curavit. Cujus etiam famâ permotus tunc Clemens Quartus, ut illum in partem sollicitudinis traheret, opulentiae Eboracensi (*York*) Ecclesiae praefecit: nec tamen assequi potuit, ut vir sanctus eam promotionem acceptaret: qui propositi constans, in religione maluit permanere, ubi divitias et dignitates sibi praepararet in coelis. Cujus constantiam Pontifex admiratus, ad illum, *Sta, inquit, in testamento tuo, et in illo collòquere, et in opere mandatorum tuorum veterasce* (*Eccl. xi, 24*).

§ 8. Nunc vero se offert numerosior cumulus divinorum scriptorum ipsius. Cum Parisiis legisset primum librum Genesis, nobile opus, quod de septem visionibus Bonaventurae intitulatur, editum est. In libros Sententiarum celebria Commentaria edidit, secundum et quartum praesertim, quos etiam metricè est persecutus: et incipiunt,

O fons splendoris, vas dulcoris et amoris.

Quibus ob sublime ingenium auctoris ibi inspersum, *Sententiae*

* Gerardus de Abbatis-Villa, vestigiis institerat Guillelmi de Sancto Amore inique et impudenter in Minoritas infensissimi. Huic respondit Bonaventura opusculo *De paupertate Christi*; illum confutavit *Apologiam pauperum*.

Sententiarum Bonaventurae, titulus inditus est. Super Evangeliiis compendiose et utiliter scripsit: Lucae praesertim, cancellarii piae Matris Jesu, quam pectori impressam, assidua meditatione semper est veneratus. Rursus contemplatione sancti Ludovici regis Franciae, Officium de Cruce devotissimum edidit, quod ab Ecclesia receptum fuit. Composuit et solemne Officium in honorem beati Francisci, et de ipsius vita historiam serioso tractatu primum, et secundo reductorie annotavit. Composuit et libellum de *seculis Seraphin*. In monte Alverno duo nobilia opuscula edidit, piissimas contemplationes flagrantia: quorum alterum, *Itinerarium mentis in Deum*; et alterum, *In seipsum*, appellata sunt. Composuit et libellum approbatorium religionis Mendicantium, quod *Defensorium* appellant. Composuit et libellum de *vita Christi*, sive *Meditationum* Passionis ipsius, quem *Arborem Crucis* nominant. Composuit et *Breviloquia*. Item et Sermones Dominicales super Evangeliiis et Epistolis per totum anni circulum. Item *Compendium veritatis sacrae scripturae*. Item libellum ordinationis sive *Institutionis Novitiorum*. Item et libellum de *Stimulo Amoris*. Item et libellum, quem appellant *Phaëtram*, de auctoritatibus principalibus Doctorum approbatorum, quem per alphabetum prosecutus est. Et alia plura opuscula usque ad tricenarium numerum, quae in partibus Galliarum frequentius habentur in manibus (a).

§ 9. Et cum beati Francisci religio, quam annis octo et decem sancto regimine gubernavit, ipsius monitis et exemplis in solidiori sanctitatis statu firmata esset, et viri claritas ob vitae sanctitatem, doctrinae eminentiam atque operum divinitatem ubique elucesceret: tum forte Romana Sedes plurimum laborabat difficultatibus, quae in Concilio, quod Lugduni congregabatur, inextricabiles emergerant; Gregorius tunc Papa X et reliquus sacer Senatus, illecti studio viri, quem levandis dictis difficultatibus ac universalis Ecclesiae regimini intelligebant plurimum praestitutum, atque ob merita alioquin sublevandum, in Cardinalem, quamvis reluctantem, promoverunt, et quod rarum, ex ipso initio ob viri excellentiam Episcopum Albanensem. Moxque pertractandis arduis rebus Concilii unus omnium delectus est, deputatis qui illi assisterent, Rothomagensi et Tripolitano claris Episcopis

(a) Nonaginta circiter numerantur lucubrationum S. Bonaventurae, partim tenuis, partim concipuae molis, argumenta. Latine conscripta omnia, rhëtorum quidem fuco exempta, sed suavem redolentia stylî ingenuitatem, et in doctrinae copia eloquentiam illam quae Verbo Dei, Sancti ore prolato, est insita. Operum omnium collectio primum octo voluminibus in folio concinnata et impressa Romae est jussu Sixti Pp. V Venetiis dein, et aliae in Gallia editiones prodire; ex Opusculis quaedam, praesertim ad *Asceticen* spectantia, plurium idiomatum versione sunt per christianum orbem diffusâ, piorum deliciae. Paratur in praesens absolutissima, et ineditis locupletata, et notis illustrata, eruditorum quorundam Ordinis Min., curâ et studio, quam et cupide praestolamur, cuique fausta par est ominari, COLLECTIO OPERUM OMNIUM Seraphici Doctoris, Taurini proxime edenda ex eadem qua SURIUS hic noster Officina libraria Eq. Petri Marietti; atque apud hunc Bibliopolam praeat Tomo uno in-8 ut vocant, RATIO hujus NOVAE COLLECTIONIS, Tabulis instructa quae spuria a genuinis, dubia a certis accernuntur, variasque continens Lectiones Codicum, ac docte conscriptas magni momenti animadversiones.

illius temporis: qui et ipsi de religione sancti Francisci ad Episcopatum ob meritum vocati fuerant. In quo Concilio de multis illius sapientiâ sancte consultum atque decretum, et Graecorum compositae haereses, qui tum praesente Palaeologo eorum Imperatore, qui in hoc Lugdunum venerant, libere ad Romanae Sedis obedientiam redierunt. Ad quorum reductionem missi fuerant frater Hieronymus de Esculo, et frater Bonagratia Dalmata, Ordinis Minorum religiosi eximii meriti. Quibus cum literis reversis, laetus idem Gregorius, fratres ac Praelatos, qui in Concilio aderant, in Lugdunensi Ecclesia convocavit, ubi vir sanctus praeclaram habuit orationem, proposito themate, quod legitur *Baruch v: Exurge Jerusalem, et circumspice ad Orientem, et vide collectos filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem*.

§ 10. Successive in ea vocatione, pari sanctitate et operum fructu perseverans, cum in Dei Ecclesia diutius laborasset, ita ut cum Apostolo jure dicere posset: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi* (2. Tim. iv): anno salutis millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, et suae aetatis tertio et quinquagesimo, horâ matutina diei Dominicae, quae mensis Julii erat tertia et decima, ex humanis sublatus est, et sanctis Patribus, ut credere debemus, aeternum victurus, redditus. Qua die ipsius venerabile corpus sepulcro reconditur in ecclesia sancti Francisci Lugdunensi, cum multis lacrymis et consternatione fratrum, lamentantium se tanti viri societate destitui, qui parem sibi in Dei Ecclesia relinquere non videbatur: Gregorio Pontifice permaxime eum reputante, qui ibidem publice testatus est, Ecclesiam Dei illius morte magnam incurrisse jacturam. In cujus exequiis primam Missam celebravit frater Petrus Tarentasiensis, Episcopus Cardinalis Ostiensis, et sermonem habuit proposito themate: *Doleo super te, mi frater Jonatha, amabilis et dilecte nimis* (2. Reg. 1). Ubi inter caeteras commemorationes gratiarum et donorum, quae illi Deus dedit, etiam fuit quod quicumque eum videbat, statim ipsius amore capiebatur, ejusque monita libenter recipiebat, Graeci praesertim, quibus reducendis ipsius divina eloquia et consilia plurimum contulerunt.

§ 11. Benignus, affabilis, omnibus gratus, et nulli unquam scandalo, pius, prudens, humilis, pudicus, sobrius, castus atque quietus: quarum virtutum actiones et officia semper strenue executus est. Quod etsi nullo alio probante doceremur, satis ex divinis suis scriptis liquido patet: quibus tam intenso affectu singula praemissa prosequitur, ut nisi per assumptum de illis habitum adeo ardentem illis insistere non valuisset. Tum vero, quod Alexandri de Ales praeceptoris ipsius testimonio mundus ab omni vitio probatus est: qui ejus vitâ et moribus probe compertis, de eo dicere solebat: Verus Israëlita est iste, in quo Adam non peccasse videtur. Cujus Doctoris auctoritatem tanti apud Ecclesiam

valuisse constat, ut de illius dictis aut scriptis nefas putaverint dubitare, consummatumque omnes testati sunt divinum oraculum, per beatum Franciscum de illo editum, futurum eum magnum virum in Ecclesia Dei, religionemque suam magna per illum sanctitatis accrementa recepturum *.

§ 12. Jam intelligis, Pater beatissime, quod et per te planius intelligebas, quis qualisque fuerit Bonaventura, de quo agimus, cujus vitâ et exemplis, beati Francisci religio illustrata, et doctrinâ, omnis terra repleta est. Nunc quod secundo loco aggredimur, pari patientiâ audire digneris, dum refero, quae memoranda omnipotens Deus in illo, et ipsius virtute in aliis monstrare dignatus est. A re miranda exordior. Bonaventura adhuc in minoribus agens, demissae mentis humilitate potius, quam ex injustitia, pluribus diebus abstinuerat perceptione sacratissimi corporis Christi, veritus ne si illud indignus sumeret, iudicium sibi manducaret et biberet. Cumque die quadam in Missa devotus adesset, Deus respiciens ad illius humilitatem, particulam consecratae hostiae, de manu celebrantis per angelum acceptam, illius ori clementer immisit. Respexit enim ad humilitatem servi sui, propter quam beatus ab omnibus gentibus praedicatur. Rursum cum intenso affectu studeret contemplando et annotando vitam beati Francisci, gloriosus sanctus Thomas de Aquino, qui eadem tempestate meritis claruit, et Bonaventurae magna charitate conjunctus fuit, accedens ad illius cubiculum, per foramen ostii introspexit, viditque illum in contemplatione raptum, et a terra mirifice sublevatum. Tum retrocedens ad suos: Sinamus, inquit Sanctum, qui laborat pro Sancto.

§ 13. Simona Lugdunensis, beatum Bonaventuram viventem summa devotione prosequatur: quae, sicut Domino placuit, mortuum peperit. Ad quam evocatus vir sanctus, exposito cadavere ante illius pedes, et mater, quae in lecto coram ingemiscebat, et reliquae mulieres quae aderant, sancti viri opem in salutem mortui deprecatae sunt. Tum vir sanctus commiseratus, manibus atque oculis erectis in coelum, devotissime oravit. Mox signo Crucis super puerum facto, viventem reddidit matri. Tritum ac frequens apud Lugdunense castrum villanum, ac totam Provinciam, quod mulieres utero laborantes invocatus exaudit, et de periculo eximit.

§ 14. Commemorat porro Auctor etiam alia multa sancti viri miracula, quae nos studio brevitatis omittimus, ac deinde subiungit: Sunt praeterea et alii innumeri, qui meritis ejusdem Sancti de variis doloribus, aegritudinibus ac periculis miraculose liberari meruerunt: quorum singulos si recensere pergam, praesenti operi detrimento potius, quam usui aut favori indubie futurus ero. Hoc tamen loco non committam, ut silentio transeam

* Ecclesiae Doctoribus accensuit S. Bonaventuram Sixtus Pp. V, anno MDLXXXVII.

stupendum ac memorabile quiddam, quod omnipotens Deus ad perhibendum certum testimonium sanctitatis viri, in illius venerabili corpore pro sua clementia monstrare dignatus est. Dum idem venerabile corpus transferretur ad novam ecclesiam, ad titulum sancti Francisci, Lugduni erectam, centesimo et sexagesimo sui obitus anno, reliqua corporis parte alioquin exesa atque corrosa, caput tamen solidum, capillamentum haerens, labia, dentes et lingua, in nullo a vitali statu aut colore demutata, reperta sunt. Erat profecto divinae clementiae, illud os a putrefactione servare, quod ad salutem fidelium atque in divinis laudibus semper fuerat operosum, nec dare sanctum suum videre corruptionem (a).

§ 15. Possem forte ineptus videri, si studens coepto, prosequar diem absumere recensendo miracula, quorum relationi nec diem, nec certe dies sufficere satis scio. Si igitur divum Bonaventuram in suis operibus miraculosum jam constat: si infusam dono S. Spiritus obtinuisse scientiam, divina illius commentaria profitentur: si charitatis officia ardentius executum, mundanos honores contempsisse, affectus terrenorum abjecisse, in persecutionibus constantem mansisse, in beati Francisci ac universali Religione fructuosum extitisse: si superna vocatione, ut Paulum, in sortem Domini miraculose conversum: si divino beati Francisci praesagio sanctum praedicatum: si Alexandri de Ales Doctoris irrefragabilis, ipsius praeceptoris, sedula observatione sanctum compertum ac judicatum: si religiosorum Minorum voto, qui sanctitate pollebant, ut sanctior, summus Praelatus assumptus: si Romanae Sedis iudicio, ut clarus meritis, ad universalis Ecclesiae regimen profuturus accitus: si denique communi omnium opinione fidelium, sanctus tenetur et nominatur, et colitur; si benignus succurrit quotidie invocantibus se: poterat Sanctitas tua etiam nullo petente Sancto, quod unum deerat, publicos honores decernere: quanto magis id debes celsorum principum votis! etc. Exigit et ipse Sanctus ex promissione, omnipotentis Dei nomine, facta strenue militantibus, quod illorum laudes cantet Ecclesia.

DE DIVISIONE SS. APOSTOLORUM

Quibusdam in Ecclesiis, hod. xv Jul., agitur Festum *Divisionis SS. Apostolorum*, et pro Lectionibus histor. ii Noct. de Sermone legitur sancti Joannis Chrysostomi in laudem eorundem. Hanc S. Doctoris Orationem recitat ex Metaphraste Surius die huj. xxx, postremo loco.

(a) Vividum mirabiliter S. Bonaventurae caput Lugduni magna religione asservatum, industriâ cujusdam Fratris Ord. Minorum et strenuae pietatis ausu subductum impiis Calvinistarum, quos egregius Doctor scriptis exagitaverat, manibus est, cum reliqua illic quiescentia ossa sacrilego eorum furore combusta essent et in Rhodanum projecta. Jampridem vero os quoddam Venetias translatum fuerat, et brachii pars ad ejus patriam urbem Balneoregium.

VITA B. JACOBI NISIBITAE EPISC.

AUCTORE THEODORETO CYRI EPISCOPO

INTERPRETE VERO GENTIANO HERVETO, VIRO DOCTISSIMO

HABETUR IN PHILOTHEO, VEL SANCTORUM PATRUM HISTORIA

Migravit anno 350 — Nat. Syrus.

§ 1. Moses ille divinus legislator, qui imum maris fundum aperuit, et inundatione aquarum aridam obruit solitudinem, et alia omnia fecit miracula, scripsit res gestas eorum sanctorum, qui fuere antiquitus: non ea usus sapientiâ, quam acceperat ab Aegyptiis, sed splendore gratiae accepto a superis. Undenam enim aliôqui Abelis didicisset virtutem, et Enoch virtutis studium, et Noë justitiam, et Melchisedec pium sacerdotium, Abrahæ vocationem, fidem, fortitudinem, et, quae ei magnae erat curae, hospitalitatem, vulgo jactatum filii sacrificium, et aliorum quae ab eo praeclare gesta sunt, catalogum: et ut in summa dicam, divinorum virorum certamina, victorias, praeconia, nisi intelligentis divinique Spiritus radios accepisset? Hoc mihi quoque in praesentia opus est auxilio, qui conor eorum vitam scribere sanctorum, qui parum ante nos et nostris temporibus claruere, et veluti quasdam leges iis qui imitari volent, velim proponere. Horum ergo sunt preces invocandae, et incipiendum est narrare.

§ 2. Nisibis * est civitas in confinio regni Romanorum et Persarum, quae olim quidem erat Romanis vectigâlis, et eorum parebat imperio. Ex ea ortus magnus ille Jacôbus, solitariam vitam et quietam est amplexus: et altissimorum montium occupatis verticibus, in eis vitam egit, vere quidem et aestate et autumnno utens sylvis, et pro tecto habens coelum: tempore autem hyemis, antrum ipsum excipiebat, quod ei parvum praebebat tegumentum. Habebat autem alimentum, non quod cum labore nascitur et seritur, sed quod sua sponte producitur. Nam ex sylvestribus colligens arboribus fructus, qui sponte nascuntur, et ex herbis eas quae sunt esculentae, et habent instar ôlerum, ex iis dabat corpori ea quae satis erant ad vivendum, ignis usum recusans. Usus quoque lanae erat ei supervacaneus. Asperrimi enim caprarum villi, ejus usum implebant. Ex iis ipsi fiebat et tunica, et simplex amiculum. Ita corpus affligens, spiritale alimentum assidue exhibebat animo, et cogitationis facultatem expurgans contemplantem, et divini spiritus perspicuum efficiens speculum, revelata facie, ex divini Apostoli sententia, gloriam

* Quae etiam Antiochia Mygdoniae dicitur.

Domini speculari, in eandem transformabatur imaginem a gloria in gloriam, tamquam a spiritu Domini. Hinc quae ei erat in Deum fiducia augebatur in dies, et a Deo petens, quae oportebat petere, ea statim accipiebat. Porro autem hinc quoque futura previdebat prophetice, et virtutem ad faciendam miracula a sanctissimi Spiritus accipiebat gratia. Ex his pauca narrabo, et Apostolici ejus splendoris radium, iis qui nesciunt, aperiam.

§ 3. Vigeat illo tempore in simulacra hominum insania, et inanimae quidem statuæ divinum cultum sibi vendicabant: Dei autem cultus negligebatur a plurimis: contemptui autem habebantur, qui eorum ebrietatis nolebant esse particeps, quique perfecta virtute praediti, ea quae sunt discernebant: et simulacrorum quidem videbant imbecillitatem, universorum autem adorabant opificem. Illo tempore Jacobus venerat in Persidem, visurus plantas verae religionis, et ei quam par erat, curam adhibiturus. Cum is autem fontem transmitteret, puellae quaedam quae pannos lavabant, et vestes pedibus emundabant, ne novum quidem, et qui decentem prae se ferebat gravitatem, sunt reveritae habitum: sed exuto pudore et perfricta facie, et impudentibus oculis divinum hominem aspiciebant, neque capita operientes, neque vestes, quas succinxerant, demittentes. Hoc cum aegre tulisset homo Dei, et vellet Dei virtutem in tempore ostendere, ut facto miraculo liberaret ab impietate, fontem quidem est execratus, et fluentum confestim evanuit: puellas quoque est execratus, et impudentem earum juventutem castigavit, canis ante tempus inductis. Et sermonem factum est consecutum, mutatusque est nigror pilorum, et similes evaserunt nuper plantatis arboribus, quae vere circumtectae sunt foliis autumnalibus. Eae autem cum sic sensissent supplicium (nam et fontis fluentia effugerant, et sua invicem capita intuentes, videbant repentinam illam mutationem) cursu ad urbem contenderunt, renunciaturae quod acciderat.

§ 4. Illi autem cum accurrissent, et magnum Jacobum offendissent, rogaverunt ut iram compesceret, et supplicium remitteret. Ille autem non diu cunctatus, Domino quidem preces obtulit, fluentia autem rursus scatere jussit. Illa vero mox rursus e suis emanarunt penetralibus, iusti derivata nutibus. Illi autem cum hoc impetrassent, petebant ut filiarum quoque suarum criminibus color suus redderetur. Ajunt autem eum hoc quoque concessisse, requisisse autem puellas, quae illam acceperant disciplinam: et quoniam non venerunt, reliquisse supplicium, documentum temperantiae et argumentum moderationis, et divinae virtutis perpetuum et evidens monimentum. Tale est novi hujus Mosis miraculum: quod quidem non factum est virgae percussione, sed operationem accepit signo Crucis. Ego autem praeter miraculum, valde quoque miror mansuetudinem. Neque enim ut magnus Eliseus, impudentes illas puellas ursi tradidit

immanibus: sed quadam innoxia disciplinâ, et quae dedecoris parum habebat, usus, pietatem simul docuit et moderationem. Haec autem dixi, non ut prophetam saevitiae accusem (absit, ut adeo insaniam), sed ut ostendam, quod cum eandem haberet virtutem, ea effecit quae congruebant Christi mansuetudini et novo Testamento.

§ 5. Is cum aliquando vidisset judicem Persam, iniquam tulisse sententiam, quemdam maximum lapidem qui prope situs erat, execratus, jussit eum conteri et dispergi, et illius iniquam arguere sententiam. Lapide autem statim comminuto in particulas innumerabiles, conterriti fuere qui aderant: horrore autem plenus judex, revocavit quidem priorem, alteram autem justam tulit sententiam. Et hic quoque suum Dominum est imitatus: qui cum vellet ostendere, se sua sponte ac libentem subire passionem, et facile, si voluisset, punisset sceleratos, non eis intulit supplicium, sed ficum inanimam verbo arefaciens, suam ostendit virtutem. Hanc ipse quoque imitans clementiam, non puniit injustum judicem, sed ictu lapidis illum docuit justitiam.

§ 6. Cum his rebus esset insignis, et omnibus amabilis, et in ore omnium versaretur, trahitur ad munus pontificatus, et suae patriae praeficitur. Cum illam autem montanam vivendi mutasset rationem, et civilem vitae consuetudinem non ex sui animi cepisset sententia, neque cibum mutavit, nec vestitum: sed loca quidem erant mutata, vitae autem institutio nullam accipiebat mutationem. Crescebant vero labores, et erant longe majores prioribus. Jejuniis enim, et cubili humi strato, et sacco, quo induebatur, accesserant etiam omnino curae eorum qui indigebant: ut de viduis, inquam, esset sollicitus, et provideret orphanis, et eos, qui injuriam faciebant, argueret, et iis quibus fiebat injuria, justum adferret auxilium. Et quid opus est omnia recensere apud eos, qui norunt quatenam illis competant qui hanc susceperunt curationem? Insigniter autem ille tales amplectebatur labores, ut qui ovium Dominum insigniter et cuperet, et timeret. Quo autem virtutis opes colligebat majores, eo majore sanctissimi Spiritus fruebatur gratiâ.

§ 7. Et cum aliquando ei in vicum quemdam aut oppidum iter esset (neque enim locum satis teneo), ad eum accedunt quidam pauperes, unumquempiam ex eis, qui cum eis versabantur, tamquam mortuum proponentes, et quae ad illum sepeliendum erant necessaria, supplices ab eo postulantes. Ille autem concessit quidem rogantibus: Deo autem preces obtulit tamquam pro mortuo, rogans ut ei remitteret, quae in vita peccaverat, et eum in chorum justorum dignaretur admittere. Haec autem cum dicerentur, ejus qui tunc mortem simulabat, evolavit anima: suppeditata sunt autem corpori tegumenta. Postquam autem parum processisset homo admirabilis, jubebant eum, qui jacebat,

surgere, ii qui actum composuerant. Postquam autem viderunt eum non exaudire, et quod simulabatur, id verum evasisse, et in veram faciem mutatam esse personam: ad magnum quidem adeunt Jacobum, suppliciter autem obsecrantes, et ad pedes ejus provoluti, et actus quem temere agendum susceperant, dicentes causam fuisse paupertatem, rogabant ut suum eis remitteret delictum, et ei qui jacebat, ablatam restitueret animam. Domini itaque imitans clementiam, et preces exaudiit, et ostendit miraculum: ut qui vitam precibus ablatam, per preces jacenti restituerit. Hoc autem mihi quidem videtur esse simile magni Petri miraculo, qui Ananiam et Saphiram suffratos mentitosque morti tradidit. Etenim hic quoque similiter ejus, qui veritatem erat furatus, et mendacio erat usus, abstulit animam. Sed ille quidem cum furtum cognovisset (revelaverat enim gratia Spiritus), intulit supplicium: hic autem actus argumentum nesciens, obtulit quidem preces: stitit autem vitae cursum ei qui simulaverat. Et divinus quidem Apostolus mortuos a calamitate minime eripuit (salutaris enim praedicationis initia metu opus habebant): hic autem cum esset refectus gratiâ Apostolica, et puniit ad tempus, et poenam mox remisit. Hoc enim opus habebat is qui esset lucrifactorus eos qui offenderunt.

§ 8. Sed enim et est eundum ad alia, et sunt illa breviter exponenda. Postquam enim Arrius, in Unigenitum Filium et Sanctissimum Spiritum maledicti blasphemiaeque pater et opifex, in eum qui ipsum fecerat, linguam movens, implevit Aegyptum tumultu et perturbatione: Constantinus autem Imperator maximus, gregis nostri Zorôbabel (illius enim instar, universam piorum captivitatem reduxit ab exilio: et divina templa humi disjecta, in altum erexit et excitavit). postquam ergo is omnes Ecclesiarum praesides illo tempore congregavit Niceae, venit cum aliis magnus quoque Jacobus, pro veris decertaturus decretis, ut vir fortis et princeps totius phalangis. Romanorum enim imperio tunc parebat Nisibis. Postquam autem fuit dimissus sacer ille conventus, et unusquisque in sua est reversus, rediit hic quoque, tamquam vir fortis victoriâ potitus, exultans propter trophaea pietatis.

§ 9. Cum autem aliquantum processisset temporis, Imperator quidem magnus et admirabilis excessit e vita cum coronis pietatis. Illius autem filii fuere haeredes imperii orbis terrae. Tunc Rex Persarum, cui nomen erat Sâpores, contemptis filiis, ut quorum potentia non esset patri aequalis, bellum movit adversus Nisibim, magnis et equitum et peditum copiis. Duxit autem elephantos quoque quamplurimos, et ad urbem obsidendam diviso exercitu, eam circumscedit, et machinas extruxit, vallosque figens, et quod inter eos intercedit, ramis tamquam cratibus contextis obstruens, jussit militibus, ut aggerem extruerent, et turres contra

turres excitarent. Deinde illic sagittarios collocans, et in eos, qui erant super muros, tela jubens mittere: alios jussit inferius fodere, murosque subruere.

§ 10. Postquam autem omnia illi erant irrita et inania, ut quae viri divini dissolverentur precibus: postremo cum fluvii praeterfluentis, multitudine hominum fretus, fluxum prohibuisset, extructisque muris, et ad retinendum comparatis impedimentis, fluvii plurimum collegisset, id totum simul immisit in moenia, eo usus, tamquam aliqua vehementissima machinâ. Ea vero aquae insultum non tulerunt: sed impetu concussa, in illa parte funditus corruerunt. Illi vero magnum clamorem sustulerunt, utpote quod urbs jam esset captu facilis, habitantium enim civium magnum numerum ignorabant. Distulere tamen irrumperere, cum viderent non posse urbem adiri propter aquas. Cum ergo procul recessissent, utpote quod labor eis esset cessaturus, quiescebant ipsi, et equos curabant. Qui autem urbem habitabant, ex animo conversi erant ad supplicationes, magnum Jacobum habentes intercessorem. Qui autem aetate adhuc vigeabant, omnes quam maxima poterant contentione rursus aedificabant, nec pulchritudinis, nec concinnae compâgis ullam curam gerentes, sed omnia temere componentes, et lapides, et lateres, et quicquid portabat quilibet: unâque nocte opus tantum processit, et in tantam crevit altitudinem, ut et satis esset ad arandum cursum equorum, et hominum ascensum absque scalis. Tunc omnes ab homine Dei petunt supplices, ut et in muris se ostendat, et tela execrationum jaculetur in hostes. Is vero exoratus ascendit, et eorum plurima millia contemplatus, a Deo supplex petiit, ut in eos immitteret et nubem cyniphum et culicum. Et is quidem dixit: Deus vero emisit, ab eo tamquam a Mose exoratus, et viri quidem divinis telis vulnerabantur: equi autem ac elephantis ruptis vinculis fugiebant, huc et illuc dispersi, ut qui non possent illos ferre aculeos.

§ 11. Cum itaque vidisset rex impius, et machinas nulli sibi fuisse usui, et aquae irruptionem fuisse inutilem (murus enim, qui corruerat, rursus fuerat aedificatus): et omnem exercitum et affligi laboribus, et male se habere sub dio, et vexari a plaga immissa divinitus: vidisset autem divinum quoque hominem super muros ambulans, et conjecisset ipsum Imperatorem ei praeesse operi (sibi enim visus erat et purpurâ indutus, et redimitus diademate), indignatus quidem est in eos qui eum decipissent, et ut bellum moveret, persuasissent, et dixissent non adesse Imperatorem: et cum eos damnasset capitis, dimisit exercitum, et in suam regiam rediit quam citissime. Haec in hoc quoque Ezechia Deus fecit miracula, non illis minora, sed etiam majora, *ut mihi quidem videtur. Quod enim cum corruisset murus, urbs non capta fuerit, quodnam potest esse eo majus

miraculum? Ego autem praeter hoc illud quoque valde admiror, quod cum uteretur execrationibus, non petiit ut fulgura et fulmina e coelo mitterentur, ut fecit magnus Elias, quando ad ipsum uterque quinquagenarius venisset cum suis quinquaginta. Audiverat enim Dominum aperte dixisse Jacobo et Joanni qui hoc ipsum conabantur facere: *Nescitis cujus spiritalis sitis*, et ideo non petiit, ut terra eis dehisceret: nec rogavit, ut phalanx igne consumeretur, sed ut animalculis illis sauciaretur: et cum Dei cognovisset virtutem, tandem mutata, edisceret pietatem et verum Dei cultum. Tantam habuit hic homo divinus apud Deum fiduciam, tantam a superis gratiam est consecutus.

§ 12. Cum in his quotidie versaretur, et in rebus divinis quotidie cresceret, cum maxima gloria hanc vitam deposuit, et ex his locis migravit. Cum autem praeteriisset aliquantum temporis, et hoc oppidum ab eo qui tunc imperabat, regno Persarum esset traditum, exierunt quidem omnes qui in eo habitabant: sui autem defensoris ac principis corpus ferebant, aegre quidem ferentes et dolentes, quod transmigrarent: canentes autem, celebrantesque virtutem fortissimi victoris. Si ille enim vixisset, ii minime venissent in potestatem barbarorum. Haec cum de viro divino recensuerim, ad aliam transibo narrationem, rogans ut consequar ejus benedictionem.

EX EJUSD. THEODORETI *Hist. Eccles. lib. 2, cap. 30.*

Postridie ubi cum omnibus copiis urbi appropinquabat Sàpores, expectabatque per disjectas muri partes in eam ingredi, cum murum utrinque deintegro aedificatum, tum laborem a se frustra susceptum videt. Nam divinus ille vir Jacobus suae precatationis virtute non solum militum, aliorumque incolarum confirmavit animos: verumetiam murum denuo extruxit, et machinis oppositis hostes irruentes repulit. Quas res perfecit non accedendo ad moenia, sed intus in sacrosancto templo Deum precibus enixe sollicitando. Sàpores autem non modo aedificandi celeritate obstupefactus est, verumetiam visione quadam perterritus. Etenim vidit in ipso muro quemdam regali plane vestitu amictum, cujus purpura et diadema mire resplendescabant. Quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, minabatur illis mortem, qui nuntiabant eum minime adesse. Qui cum constanter affirmarent vera esse quae dixerant, et Constantium Imperatorem esse Antiochiae, intellexit cum visionis significationem, tum Deum pro Romanis (sic enim agebat) bellum gerere. Itaque miser rem indignatus, telum conjecit in aërem: non quod putabat Deum se posse ferire, quem sciebat corporis expertem, sed quod impetum insaniae suae sustinere non potuit.

LECTORI BENEVOLO. Ne aegre feras suppressam per nos fuisse prolixam S. Henrici I Imperatoris historiam quam Mosander Surio addidit, auctore anonymo apud Gretserum; insulsa enim verborum sita est consarcinata, mendisque scatet. Vide Appendicem huj. Vol. hac die Jul. xv.

VITA S. RAINELDIS VIRG. ET MART.

SORORIS BEATAE GUDILAE

PER LAUR. SURIUM EX QUODAM MS. CODICE,
MUTATO STYLO, COMPREHENSIVUS DESCRIPTA

Circa 680 — E Gall. Belg.

§ 1. Beatissima Raineldis (quidam Reinildem * vocant) nobilissimis orta natalibus, patrem habuit Witgerum, magna dignitate multisque opibus pollentem, et tum Deo, tum hominibus charum: cui conjux fuit Amelberga ** cum primis nobilis et illustris, non minus moribus, quam corporis pulchritudine ornata et conspicua, sanctis dedita operibus, castitate venerabilis, atque omni integritate et honestate praedita. Ex ea vero filium suscepit Emebertum, quem etiam Adelbertum appellant, sanctae Cameracensis Ecclesiae pastorem beatissimum: cujus gesta plena virtutibus et miraculis, in eadem Ecclesia hodieque florent: et filias, Raineldem et Gudilam. Quae quidem puellae, cum a primis aetatis initiis vitae castimoniam sectari constituissent, multique regni principes ob nobilitatem et divitias sibi conjuges eas optarent, illae malebant corporis servata integritate, Sponso immortalitatis visceribus adhaerere, quam sponso admittere corruptioni obnoxios. Et cum jam adultae, ad Dei potius quam hominum consilia et voluntatem se accommodarent, vitamque ab omni seculari vanitate et levitate immunem ducere niterentur, etiam parentibus coelestis regni amore visum est mundo nuncium remittere, et facere quod Dominus Jesus admonet: *Nisi quis renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus* (Lucae xiv). Hoc igitur praestare cupientes, ut possent centuplum recipere, quod Dominus promittit ita facientibus et vitam aeternam possidere, Witgerus sacrae religionis habitum induit: Amelberga vero conjux ejus, ab S. Autberto Cameracensi Episcopo sacrum velamen accepit, Christoque se totam dedicavit. Manserunt autem pleraeque facultates eorum Raineldi et sorori ejus: quibus cum permulti potentes homines molesti essent, et eas procarentur, illae ad eundem beatum Autbertum confugerunt, Christumque sponsum expetentes, sacro velamine ab illo donatae sunt.

§ 2. Igitur sancta Raineldis, praeclara Christi virgo, sicut ab ineunte aetate bonis moribus sese componere, castitati studere,

* Gallice *Reynelde*, commun. vulgo *Ernelle* seu *Renelle*.

** De qua supra, die x, p. 211.

divinis operibus sedulam navare operam contenderat: ita jam totis viribus eo connitens, incredibile memoratu est, quanta se affecerit inedia, quam assiduis jejuniis et orationibus corpusculum suum macerarit. Numquam a Dei laudibus promendis ejus cessabat lingua: non diebus, non noctibus a psalmis et hymnis canticisque spiritualibus vel colloquiis divinis vacandum sibi putabat. Erga pauperes Christi semper sollicita et attenta, quemadmodum eos vestiret et alimentis reficeret, ne qua re indigerent miseri, summopere curabat. Et ut praecepto Evangelico pareret, non cogitabat de crastino: sed omnia indigentibus pro Christi amore distribuens; nihil sibi praeter tenuem vitae sustentationem retinebat. Servis et ancillis suis crebrius ipsa serviebat, quam illorum ministeriis uteretur, ita ut etiam illis recumbentibus officiose inservire non recusaret. Ad nudum corpus utebatur cilicio, Crucem Domini, carnis mortificationem, jugiter in suo corpore circumferens: libenterque sermonibus divinis et scripturae sacrae institutionibus, cordis admovebat aures, Mariae ad pedes Domini residentis partem optimam eligens.

§ 3. Cumque in dies magis ac magis carne edomanda spiritum roboraret, nudis semper pedibus virgo tam nobilis et tenera incedebat, prostrataque ad preces, non raro noctem diemque sanctum opus illud continuabat. Cibus vix unquam, nisi semel in die capiebat, idque parcissime, modico pane hordeaceo et aqua contenta. Lectum sericis pannis et magni pretii operimentis instratum, ut habet nobilium consuetudo, plane respuebat, in cinere et cilicio se reponere gestiens. Sed cum nihil praeter Christum habere concupisceret, cum sancta sorore sua Gudila Lobiense coenobium adiit beatissimo Petro Apostolorum Principi omnia sua oblatura. Pulsans autem fores monasterii, audivit a fratribus loci illius, ex quo die fundatum esset illud monasterium, numquam licuisse foeminis in illud ingredi. Id ubi sancta virgo Gudila audivit, inde recessit. At soror ejus Raineldis pro templi foribus sese prosternens, omnipotentem Deum tres continuos dies, nihil interim aut edens aut bibens, piis precibus et lacrymis pulsare non destitit, donec ille, qui numquam deseruit sperantes in se, signa potentiae suae mirabiliter declaravit. Nam tertia nocte, cunctis fratribus quiescentibus, ostia monasterii divina virtus aperuit, et nullo mortalium manus admovente, signa suos dedere sonos. Excitantur ergo fratres, concurrunt undique, et sanctam virginem in crucis forma coram imagine Salvatoris prostratam cernunt, seiscitantur ex ea, quid actum sit, aut qua ratione intro ingressa sit. Respondet illa: Vos quidem parum humani, me peccatricem intromittere noluistis: at ille, sine cujus benignitate nec formica vivit, cujus misericordia angeli vivunt in coelis, cujus sapientia omnia fecit in pondere, numero et mensura, qui seipsum Deo Patri sacrificium obtulit pro totius mundi

salute, qui peccatoribus ob admissa peccata cum gemitu et lacrymis veniam poscentibus numquam defuit, hujus templi januas mihi peccatrici patefecit, et sua virtute patefacto aditu, me, sicut videtis, huc introduxit.

§ 4. His auditis, Abbas monasterii cum fratribus ad pedes illius procidit, et ut pro ipsis Dominum deprecaretur, cum lacrymis rogavit. At sancta virgo, cum se invicem benigne et comiter salutassent, humili corde et mente promptissima, ut erat Deo devota et valde religiosa, positis humi genibus, ad vestigia eorum provoluta, orabat ut tantorum patrum precibus commendari apud Dominum mereretur. Deinde honorifice et cum multa devotione ab eis suscepta, animi sui propositum illis explicavit, et Santhas (*Zantechte*) cum quinque villis et ad eas attinentibus, beato Petro Apostolo donavit, ut per eum ad coeli palatia introduci mereretur. Accepta inde benedictione a patre monasterii et fratribus, inanis gloriae et humanae laudis fumos vitare, et majoris certaminis cursum conficere volens, ad sanctam civitatem Jerusalem, uno tantum famulo unàque ancillâ contenta, profecta est. Ubi biennio singula quaeque loca, in quibus Salvator versatus fuerat, perlustravit, ac si ipsum Dominum in corpore praesentem haberet. Delectabatur sane eo labore, et tamquam uberrimis recta epulis, corpus suum, quantum humana imbecillitas ferre poterat, exercebat.

§ 5. Septennio inde evoluto, pretiosissimis aucta sanctorum reliquiis, parte quadam sepulchri Dominici, et ligni Crucis, vestisque beatissimae Matris Dei, aliisque multis, ad patriam revertitur, Santhas ingreditur, a familia et cunctis loci ejus indigenis cum summa exultatione excipitur. Deinceps vero ita vixit, ut humanum modum excedere videretur. Nam velut in extasi posita, terrenis omnibus proculcatis et coelestibus inhians, miraculis quoque et virtutibus coruscans, rerum divinarum contemplationi vacabat. Cum autem propter hominum flagitia Dominus Barbaros saevire permetteret, illi in Gallias irruentes, multos trucidarunt, flammisque omnia vastantes, magnam Christianis cladem attulerunt. In ea rerum perturbatione aliis se in specus, aliis in montium cavernas abdentibus, nobilioribus vero et potentioribus in municipia et fortissima castella se recipientibus, haec Christi virgo nec minis impelli, nec amicorum blandimentis eo adduci potuit, ut locum, in quo diem claudere extremum constituerat, desereret.

§ 6. Dicebat autem iis qui eam abire compellebant: Si ego causâ illius, qui ut me totumque mundum servaret, capi, ligari, conspui, alapis caedi, flagellari, spinis coronari, denique ad Crucem affici se permisit, miseram hanc et momentaneam vitam perdere reformido: quid ille dicturus est mihi, cum in sede majestatis suae sederit, et coram illo signum sanctae Crucis,

in qua passus est, sub totius mundi conspectu usqueadeo splenderit, ut non magis peccata, quae confessione et poenitentia abolita non fuerint, abscondi queant; omniumque notitiam fugere quam intra vas vitreum aqua lutulenta: cum justi omnes in unitatem fidei et agnitionem filii Dei, in virum perfectum, in mensura aetatis plenitudinis Christi occurrerint, et in gloria Dei Patris sicut sol in virtute sua fulserint: cum denique electi ad gloriam, reprobi ad poenas vocati fuerint: quid tum, inquam, dicturus ille mihi est, si hanc vitam miseram, et quae vix unius horae spatium referre videatur, pro ejus amore contemnere nolim? Haec illa dicente, caeteri quidem omnes fugae se mandarunt: ipsa vero sola permansit cum duobus magis ei familiaribus, Grimoaldo Subdiacono et Gundulpho ministro.

§ 7. Irruentibus igitur Barbaris, virgo Christi Sancto Spiritu plena, et in Sponsi sui amore solidata, cum illis, quos diximus, more suo ad preces confugit, et coram altari in aede beatissimi Quintini martyris in Crucis forma se prostravit: ut sicut ille sui redemptoris fidelis testis fuit martyrii palmam referendo, sic ipsa apud martyris memoriam ejusdem testimonii Christi particeps effici mereretur. In ipsam vero aedem irrumpebant Barbari, instar immanissimarum belluarum, humanum sanguinem sitientes, arreptisque sanctae virginis capillis circumquaque eam trahebant, fustibus et flagellis eam caedentes, tundentes calcibus, et colaphos ei infringentes, multisque injuriis, ludibriis et plagis crudelissimis eam afficientes. Tum illa Domino hilari mente psallebat: Benedictus es Domine Deus omnipotens, pater Domini nostri Jesu Christi, qui donasti mihi peccatrici, non meritis meis, sed gratia Unigeniti Filii tui, id quod semper amavi, quod toto pectore ab infantia concupivi. Non enim confundentur in aeternum qui sperant in te, nec derelinquis sperantes in te: porro humilias eos qui sua virtute gloriantur. Tu es enim Deus benedictus in secula seculorum, amen.

§ 8. Compellentibus inde Barbaris, ut cervicem extenderet, flexo poplite virili animo sustinebat ferientis ictum, prae gaudio lacrymans, et has fundens preces: Gratias tibi ago Domine Jesu Christe, quod me dignatus es in ancillarum tuarum numero computare vel ultimam, quodque merui pro tui nominis honore plagis et contumeliis affici, et cursum mei certaminis in te consummare. Accipe ergo nunc spiritum meum. His dictis cervicem porrexit carnifici, et capite caesa, ad Christum evolavit. Porro beatus Grimoaldus Subdiaconus itidem capite plexus est: Gundulphus vero tribus in ejus cerebrum adactis clavis, vitam finivit. Ea caede peracta, volebant satellites satanae templum inflammare, et cum illo pariter sanctos martyres comburere: sed meritis beatae Raineldis impediti, nullo modo id consequi potuerunt, coactique sunt, re infecta, cum ignominia abire.

§ 9. Caesa est Christi sponsa Raineldis cum sociis duobus decimo septimo Calendas Augusti: cumque jam recessissent cruentissimi latrones, oves Christi, quas sua immanitate in fugam compulerant, paulatim sese colligentes, quotquot eorum manus evaserant, domum se receperunt, inventaque sanctorum corpora needum humata, terrâ condiderunt in templo supra memorato. Postea volente Deo glorificare martyris suae memoriam, et ostendere fidelibus suis, quanti apud ipsum meriti esset, cuidam paralytico septem annos membrorum dissolutionem perpersso, revelatum est, ut ad sanctae virginis tumulum se curaret deportari. Fecit ille, ut erat in visione jussus, et simulatque tetigit ejus monumentum, adeo plantae ejus et cætera membra omnia confirmata sunt, ut numquam eo morbo laborasse videretur. Itaque multi febribus aliisque diversis vexati morbis, ejus auditis miraculis, et e propinquis et longinquis locis ad ejus sepulcrum advolarunt, Deique beneficiis et sanctissimae martyris adjuti meritis, Deum glorificantes, cum exultatione ad suos recedebant incolumes. Multi caeci et claudi, reddita luce et gradiendi facultate, cum ingenti gaudio domum redibant. Longum vero esset singulatim commemorare, quanta per eam Dominus populo suo beneficia praestiterit: et certe veremur, ne lectori fastidium adferamus. Eorum autem certa indicia, pendentibus cereis oculis, manibus, pedibus, aliisque membris humanorum corporum, a quibus ejus meritis morbi depulsi fuere, eo in loco in virtutis ejus testimonium permanserunt, donec propter peccata plebis, ecclesia illa exusta est. Porro anno Christi octingentesimo sexto sacratissimum corpus ejus elevatum est, et sub trium vicinorum Episcoporum praesentia, cum magnis Cleri psallentis et populi laudibus, in theca argentea repositum est.

§ 10. Non multis inde labentibus annis, cujusdam nobilissimi viri filius studio literarum accensus, ab oppido *Saintes* ad Rhenum, Santhas Brabantiae ingressus, et a quodam docto presbytero hospitio benigne exceptus est. Cumque aliquamdiu discendi causâ apud presbyterum illum adolescens morari constituisset, et quod bene moratus videretur, libera ei data esset facultas quoties vellet in templum ingrediendi, nocte quadam, custodibus somno oppressis, effracta thecâ, caput sanctae Raineldis, cum libello in quo ejus gesta scripta erant, furatus, abscessit. Sed cum ad paternas revertisset aedes cum sacris pignoribus, quanto se scelere obstrinxisset, quantique esset meriti virgo cujus abstulisset caput, cives ejus loci latere non potuit. Nam mox a daemone arreptus, tam immaniter vexatus est, ut vix in illo spiritus relictus videretur. Ea re valde consternati parentes ejus, quod ipsis unicus esset filius, cum multis lacrymis, devota mente et demissis precibus divinam misericordiam anxie implofarunt, ut sanctissimae virginis meritis unicum pignus ipsorum sanare

dignaretur. Promiserunt autem Deo, se in honorem ipsius et sanctae Raineldis monasterium virginum aedificaturos, si salus filio instauraretur. Eo nuncupato voto, juvenis pulso daemone revaluit, et deinceps Deo devotus vixit: parentes autem ejus monasterium virginum prope in praedio suo Elchina condiderunt, atque ibi Dei servitio devote se mancipantes, cursum vitae feliciter exegerunt. Rogemus nos, ut sanctae virginis adjuvantibus meritis gloriosis, ad ejus societatem pertingere mereamur: praestante Domino nostro Jesu Christo.

S. ALEXII CONFESSORIS VITA

EX SIMEONE METAPHRASTE (a)

Obiit ineunte saec. V — Romanus.

§ 1. Fuit vir pius Romae, nomine Euphemianus, Archadio et Honorio Imperatoribus, Senator magnus: cui tria erant servorum millia, qui zonis aureis et vestimentis sericis induebantur. Nullos autem susceperat filios. Optimus hic erat vir. Ternas domi suae mensas instruebat pro viduis, et pupillis, et peregrinis, et pauperibus, et aegrotantibus. Ipse vero horâ nona cum monachis peregrinis panem edebat. Et si quando minus in pauperes benignus et misericors extitisset, prostratus in faciem suam ingemiscebat. Huic erat uxor Aglais nomine, mulier fidelis ac timens Deum, et in pauperes benigna ac liberalis. Quae cum esset sine liberis, Deum orabat, ut sibi filium largiretur, in quo vir ejus conquiesceret, et animum oblectaret. Et recordatus est ejus Deus, largitusque est ipsi filium, ut senectutis solatium haberet. Et baptizaverunt, imposueruntque illi nomen Alexio. Quem, cum sex esset annorum, Grammaticae rudimentis imbuendum, et historiae Ecclesiasticae cognitione, atque arte oratoria erudiendum curarunt. Itaque doctissimus evasit.

§ 2. Verum cum adolevisset, matrimonio, inquit Euphemianus ad conjugem suam, jungamus charissimum filium nostrum. At illa pròcidit ad pedes ejus, Confirmet, inquires, Deus quod dixisti. Nuptias celebra dulcissimi filii nostri, ut videam

(a) Metaphrasti scilicet attribuitur ex stylo et scenico dicendi genere. Hunc admirabilem Virum Dei Alexium vel Alexin perperam confuderunt nonnulli propter Actuum, quae Legendam sapiunt, consonantiam, cum S. Joanne Calybita: vide Sur. n. Vol. I, p. 295.

Aliquam sibi conciliat fidem S. Alexii historia, quatenus, exclusis interpolationibus quibus inepte passim pro libito est infarcita, apud omnes sive Graecos sive Latinos in rerum summa eodem exhibetur narrationis ordine. Adversus Baillet, Sanctum nostrum inter fabulas propèdum rejicientem, erudite ejusdem memoriam cultumque vindicavit Nerinius Hieronymianus Abbas in Dissertatione de Templo et Coenobio SS. Bonifacii et Alexii, Romae edita anno MDCCII.

ex eo prolem, et lactetur animus meus: et adhuc egènis et pauperibus auxiliabor. Puellam igitur ei regii sanguinis desponderunt, et coronarunt eos in templo S. Bonifacii, adhibitis venerandis sacerdotibus: totumque diem hilariter usque ad vesperam transegerunt. Alexius autem in thalamum ingressus, eam in sella sedentem invenit, annulumque suum et caput baltei, in velo purpureo involuta, ei tradidit: « Accipe, inquit, haec atque serva: et Deus erit inter me et te, donec illi placebit. » Et in cubiculum suum ingrediens, ex propriis divitiis sumpsit: et ad portum descendens, navem invenit, in eamque conscendit, ac Laodiceam pervenit. Cumque e navi egressus esset, agasones reperit, quibus se itineris comitem adjunxit, donec Edessam Mesopotamiae urbem, ubi Domini Jesu imago servatur non manufacta, quam ipse dedit Abàgaro in vita sua, pervenit *. Hic omnia bona sua vendidit, pauperibusque distribuit. Atque vestimentis vilibus indutus, et in vestibulo templi Dominae nostrae Dei Genitricis manens, si quid accipiebat, id egènis senibus nutriendis impendebat. Et cum faciem quidem in medio brachii demissam teneret, cor ejus Deo vacabat.

§ 3. Mater vero die quae celebratas nuptias consecuta est, in cubiculum suum ingressa, fenestram clausit, saccumque stravit ac cinerem, atque ibi jacebat: Non surgam, inquit, prius, quam didicero, quid filio meo unigenito factum sit. At nurus ad socrum conversa: Neque ego, inquit, a te discedam, et turturem imitabor: quae solitudinis amans, quando maritus ejus, quem unicum habet, captus est, moerens eum in convallibus quaeritat. Sic ego forti animo feram et expectabo, dum audiam, quid viro meo, qui praeclaram vivendi rationem elegit, acciderit. Pater autem, cum post nuptiarum diem filius non inveniretur, omnes fere servos ad eum quaerendum dimisit. Quorum e numero cum quidam Edessam pervenissent, ei minime ab ipsis cognito eleemosynam dederunt. Ipse vero et agnovit eos, et gratias egit Deo, qui se dignum fecisset, ut eleemosynam a servis suis domesticis acciperet. Servi autem redeuntes, Domino suo nunciaverunt, se filium ejus non invenisse.

§ 4. At Alexius, cum decem et septem annos in vestibulo aedis Dominae nostrae Dei Genitricis transegisset, Deoque gratus esset, imago ipsius beatae Virginis sic aedis custodem est allocuta: Introducito huc virum illum Dei, qui dignus est regno coelorum: nam oratio ejus, sicut incensum, ascendit in conspectu Dei, et Spiritus Sanctus super eum requiescit. Introductus igitur, cum celebris omnibus fieret, ipse ut humanam gloriam fugeret, Tarsum Ciliciae ad sancti Pauli templum ire decrevit, ut nemini notus foret. Sed navi conscensa, vi tempestatis Romam appulit. Itaque: Vivit, inquit, Dominus Deus meus, non ero cuiquam

gravis: sed domum patris accedam, cum sim omnibus ignotus. Cum igitur patri e magno palatio multis comitantibus redeunti occurrisset, Serve, inquit, Dei, benignitatem exerce in me abjectum et pauperem, domique tuae admitte, ut de micis quae cadunt e mensa tua, cum servis tuis domesticis edam. Et Deus sanctus benedicet temporibus tuis, et si qui tuorum peregrinantur, eos tibi reddet incolumes. Audita peregrinorum mentione Euphemianus, laetus, quod ejusmodi pauperi factus esset obviam, et filii sui unigeniti recordatus, convocatis servis suis: « Quis, inquit, ex vobis huic pauperi vult deservire, et liber erit omnibus diebus vitae suae, atque etiam haereditatem accipiet e domo mea? Eum in vestibulo domus constituite, ut quotiescumque ingrediar, illum videam. Nulla eum re mensae meae defraudate. »

§ 5. Cum autem vespera advenisset, et silentium esset, quidam e servis eum affligebant, quidam à lapis caedebant, alii vellebant capillum: alii sordes in caput ejus effundebant. Ipse vero haec diaboli operâ fieri considerans, omnia patienti et laeto animo sustinebat. Quodam autem die cum Summus Pontifex sacra faceret, et sacrificio Honorius Imperator interesset, audita est vox divinitus, dicens: *Venite, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.* Quamobrem timor et admiratio cunctos invasit. Et ceciderunt in facies suas clamantes: Miserere nostri, Domine. Secundo autem audita est vox ex altari, dicens: Quae-rite virum Dei, et orabit pro Roma, et res prospere cedit. Die autem Parasceve e corpore egreditur. Eo die igitur summo, cum omnes in sancti Petri templum convenissent, ut intelligerent, ubinam vir ille Dei esset, arcanæ vocis monitu dictum est, ut in aedibus Euphemiani virum Dei conquirerent. Tum sacratissimus Imperator ad Euphemianum: Tantum, inquit, munus domi habebas, et nobis id non significasti?

§ 6. At Dei vir cum sciret vitae suae finem appropinquare: « Affer huc, inquit ministro suo, frater, chartam et atramentum. » Scripsitque totam vitam suam, et arcana, quae inter se et patrem ac matrem sponsamque suam intercesserant, et quidquid ei dixerat in thalamo, cum illi dedit annulum aureum et caput baltei in velo purpureo involuta: ut a parentibus agnosceretur. Decevit igitur divus Imperator, ut Euphemiani domus peteretur, ibique vir Dei quaereretur. Euphemianus autem servis suis jussit, ut ad suscipiendum Imperatorem domum ornarent, et scamna sellasque disponerent. Sponsa vero stans in solario spectabat quid sibi vellet ea perturbatio, et quae dicerentur ac fierent. At Alexii minister ad dominam suam: Num, inquit, hic pauper est vir Dei? Magna profecto et praeclara signa in ipso perspicio. Quolibet enim Dominico die sancta mysteria suscipit, cibusque ejus tenuis, et potus duae sunt aquae unciae. Ad haec quidam e servis affligunt eum, nonnulli à lapis caedunt, alii vellunt capillos,

multi sordes in caput ejus effundunt, quae ille perfert aequo animo.

§ 7. Interim Euphemianus accedens, Alexium, cui neque vox, neque auditus erat, alloquebatur: resectaque ejus facie, tamquam Angeli splendidam vidit. Cumque defunctum esse, et chartam manu continere animadvertisset, conatus est eam tollere, sed non potuit. Itaque veniens ad Imperatorem: « Inventus est, inquit, is, quem pietas vestra conquirat: sed cessit e vita, et chartam manu tenet, quam nobis dimittere non vult. » Tunc Imperator lectum in medio secreti cubiculi sterni jubet, in eoque ipsum collocari. Pontifex autem, et divus Imperator consurgentes, ceciderunt in facies suas, atque dixerunt: Da nobis chartam, ut videamus, qui sis, et quid sibi velint ea quae in charta conscripta sunt. Et confestim chartam ipsis tradidit, quam Aëtio sacrosanctae Ecclesiae Cancellario legendam dederunt. Dum autem legeretur, magnum est silentium consecutum. Sed cum ad eum locum perventum esset, ubi de parentibus, deque sponsa fiebat mentio, et quemadmodum ipsi annulum aureum et baltei caput in velo purpureo convoluta tradidisset, tunc Euphemianus excitatus canos divellere, et cursu ad venerabile corpus contendere, atque illud complecti, et magna cum affectione osculari, ac dicere: « Heu me miserum, domine mi, cur sic mecum egisti? Cur hanc animo meo afflictionem inussisti? Cur mihi te, cum in paterna domo esses, meque tristem ac moestum cerneres, non aperuisti? »

§ 8. Mater autem tamquam lacena e vivario ruens, scissis vestibus, coelum obliquis oculis suspiciebat, et turbam precabatur, ut sibi locum daret. « Date mihi, o viri, dicebat, ut spem meam aspiciam. Date mihi locum, o viri, ut membra contingam mea. Date mihi locum, o viri, ut unigenitum meum amplectar. » Et accurrens, projecit se super pretiosum corpus filii sui, et amanter illud osculabatur. Hei mihi, inquit, domine mi, cur nobis ita fecisti, ut affligeres animam nostram? Videbas nos in patria domo dolentes, et te non patefecisti? Hei mihi, quid faciam? Quo circumspiciam? » Sponsa vero lugubri veste induta, currens pròcidit super venerandum sponsi sui corpus: « Hei mihi, inquit, mi turtur solitudinis amans tot annos propter te vixi solitaria, et hodie vidua relinquer, nec habeo amplius, quem morer, quem expectem. » Porro Pontifex et Imperator jusserunt, lectum circumgestari: sed populus ita premebat, ut moveri non posset. Tunc jussit augustissimus Imperator, ut aurum argentumque projiceretur, quo populus ad colligendam pecuniam diverteret. Verum nemo fuit, qui aurum curaret: sed omnes ad venerandas reliquias concurrebant. Si quis enim eas tantum aspiciebat, ab omni malo liberabatur. Surdi audiebant, muti loquebantur, mundabantur leprosi, daemones fugabantur.

§ 9. Sacras igitur reliquias in sancti Petri (a) templum gestarunt, ubi diebus septem ei justa, parentibus et sponsa praesentibus, celebrarunt. Imperator autem arcam e marmore et smaragdo faciendam curavit, in eaque corpus sanctissimum posuit xvi Cal. Aprilis, Innocentio primo Pontifice. Porro ex arca ipsius oleum suavissimum emanavit, ex quo si quis accipiebat, quidquid postulabat, obtinebat a Deo: cui gloria in secula seculorum, Amen.

VITA S. CAMILLI DE LELLIS CONF.

CONGREG. CLERR. REGG. MINISTRANT. INFIRMIS

FUNDATORIS

EX LITTERIS DECRETAL. CANONIZAT. A BENEDICTO PP. XIV EDITIS

Obiit anno 1614 — Nat. Italus.

*Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei
Ad perpetuam rei memoriam.*

§ 1. Misericordiae studium *, coelestis Patris exemplo, inculcatoque saepius Salvatoris nostri praecepto commendatum, discipulos Christi, Ecclesiaeque filios ab omnibus humanarum Societatum sectatoribus ita discernit, ut qui dilectionem habuerint ad invicem, ii demum supereminentem omni scientiae disciplinam percepisse, ii vere ad Regnum Filii Dei pertinere dignoscantur. Haec charitatis lex non lapideis Israëliitarum cordibus insculpta, non Levitico generi haereditate transmissa, non Aarònis stirpi cum sacerdotii praerogativa tributa fuit, sed in Fidelium cordibus per Spiritum Sanctum suaviter copioseque diffusa, sicut alienigenam Samaritanum languenti Judaeo proximum fecit, ita universas orbis terrae nationes fraternitatis vinculo inter se copulavit. Per hunc dilectionis spiritum vere renovata est facies terrae; dum genus humanum, peccatorum et consequentium poenarum vulneribus sauciatum, non amplius hanc lacrymarum vallem pro exilii atque supplicii loco, sed pro charitatis exercitatione, ac beatae peregrinationis diversorio habere coepit; humanaeque infirmitates jam inter unius corporis membra communes redditae,

(a) Honorificum sepulcrum; non in S. Petri, quo ad funeris tantum solemnia delatum sacrum cadaver fuerat, extructum est, sed in Aventino in ecclesia S. Bonifacii M. apud Euphemiani aedes; illi proinde ecclesiae ob conditi corporis celebritatem, SS. Bonifacii et Alexii nomen factum. Inventa utriusque Sancti corpora sunt circa mcccvi; in ara autem maxima solemnius reposita sub decimi sexti saeculi finem.

* Admirandum charitatis in pauperes infirmos exemplar, hoc elogio eleganti facundia depingitur. A misericordiae in fratres praestantia exorditur oratio.

patientibus quidem factae sunt in expiationem delictorum, et causam salutis aeternae; compatientibus vero meritorum augmentum, et obtinendae sibi, quam aliis praestitissent, misericordiae fiduciam attulerunt.

§ 2. Hoc spiritu de Coelo repletus superiori seculo beatus Camillus de Lellis piam calamitosorum omnium, praecipue vero aegrotantium curam in se suscepit, quosque nec patriae, nec sanguinis conjunctione ullo modo attingebat, urgente charitate Christi, plusquam paternis fraternisque officiis complecti et sublevare, proprium sibi munus assumpsit. Quin etiam quum se videret, nec ad omnes ubique in tribulatione constitutos, nec ultra praefinitum sibi vitae cursum, ad futuras aetates operam studiumque suum extendere posse; propagato in alios ejusdem spiritus sui fervore, iisque perenni charitatis nexu, et Religiosi voti proposito obligatis, spiritualem ac temporalem infirmorum curam ipsis perpetuo commisit et commendavit. Cujus quidem beati Viri virtutes, quum ad illud perfectionis fastigium, quod humana ratio et naturae vires assequi nequeunt, Dei gratiâ pertigisse constiterit; ejusque sanctitatem omnipotens Deus, illustribus editis miraculis, in conspectu filiorum hominum magnificare dignatus fuerit, Nos eum merito ex hac veritatis Cathedra.... Ecclesiae universae colendum et venerandum, populis invocandum, Fidelibus cunctis imitandum proponimus, et praesentium literarum tenore denunciamus.

§ 3. Natus est is Buclanici Theatinae Diocesis oppido in Marucinis anno Domini MDL non sine futurae sanctitatis praesagiis, quum mater, quae ipsum provecta jam aetate conceperat, visa sibi in somnis fuerit puerum peperisse, Crucem in pectore gestantem, et chorum ducentem aliorum complurium Cruce similiter signatorum. Quibus tamen auspiciis minime respondit Camilli adolescentia, ab eo in vitiis, maximeque in effuso alearum lusu traducta, cum valetudinis, fortunarum, et famae dispendio; ut etiam probrosa paupertate adactus, abjectissimis primum ministeriis a natalium suorum conditione alienissimis, in Nosocomio Incurabilium de Urbe, mox laboriosae militiae in Venetorum castris, denique in Sipontino Fratrum Capuccinorum Conventu famulatui se addicere compulsus fuerit, ubique inconstans, ubique sibi aliisque gravis, numquam tamen a miserentis Dei longanimitate desertus, qui et eum semper a profundiore abisso, a blasphemiarum scilicet impietate, aleatoribus adeo familiari arcere dignatus fuerat; et tandem ostensurus in eum divitias misericordiae suae, excitavit ipsum aliquando a somno mortis, et in manu potenti et brachio extento a perditionis via ad salutis tramitem revocavit. Cum enim quadam die iter agens Camillus, accepta quondam fastidientibus auribus piarum exhortationum verba solus secum recoleret, et quasi ruminans animo

volutaret, interiori luce subito percussus, ac peccatorum suorum conscientia, divinatorumque judiciorum timore perterrefactus humi se prostravit, nec inde prius surrexit, quam anteaetae vitae crimina vehementissimo doloris actu detestatus, de custodiendis in posterum justificationibus Domini immutabiliter constituerit. Ex eo tempore novus homo factus Camillus, non modo ab omni vitiorum genere deinceps abstinuit, sed ad sublimiorem christiana perfectionis metam contendere coepit. S. Francisci habitum in Ordine Fratrum Capuccinorum Siponti induit. Sed veteri ulcere, quod olim in tibia contraxerat, identidem recrudescente, bis a dolentibus Superioribus dolens dimissus, ab hac sibi charissima arctioris vitae semita deflectere coactus est.

§ 4. Romam reversus, vetus Hospitium suum, S. Jacobi scilicet Domum, Incurabili nuncupatam, repetiit, ac Deo sic disponente, ejusdem bonorum administrationi praefectus fuit. Quo in munere quum se Camillus non tam hominibus quam Deo servire cogitaret; maxima sedulitate ac diligentia, infirmorum necessitatibus sublevandis se totum dicavit. Sed quum ea in re non satis sibi obsecundare videret eos, qui temporali mercede conducti, in ipsius Nosocomii ministeriis adhibebantur, secum cogitare coepit quomodo ferventiores operarios praestantioribus propositis spiritualium meritorum praemiis compararet. Communicavit consilium hac de re suum cum S. Philippo Nerio tunc in humanis agente, a cujus praeceptis nutuque pendebat; quo approbante atque hortante, cum paucis primo ejusdem Nosocomii ministris, mox cum ampliori piorum fidelium numero, Sodalitatem quamdam instituit laicorum hominum, qui se Divinis obsequiis, et aegrotantium curae, in ipsa primum S. Jacobi Domo, pro Dei amore et futurae vitae mercede manciparunt, et contempta propriorum commodorum ratione, superatisque Divino praesidio invidorum calumniis, in Instituto constanter perseverantes, brevi tempore extra praedictam quoque Domum charitatem suam dilatarunt; cumque proprium sibi domicilium in Urbe constituissent, inde ad omnium pauperum aegrotantium levamen tam in Nosocomiis, quam in privatis domibus accurrentes, incredibilem Urbi universae utilitatem attulerunt.

§ 5. Haec autem utilitas tunc major evasit, quum multis ecclesiasticis viris Camillo se se adjungentibus, ipsoque Camillo de praedicti S. Philippi directoris sui consilio, post exacta in scholis Collegii Romani singulari humilitatis exemplo literarum studia, ad sacrum Presbyteratus Ordinem promoti, spiritualis non minus quam temporalis vitae subsidia aegrotis quibusque praestare coeperunt. Ea re permotus sapientissimus Pontifex Sixtus Papa V... per suas Literas Apostolicas.... anni MDLXXXVI, hujusmodi Institutum, omnipotentis Dei atque ejus pauperum aegrotorum famulatu dicatum, ac voluntariae paupertatis, castitatis, et obedientiae

proposito, nulla tamen voti sponsione astrictum, collaudans atque commendans perpetuo approbavit et confirmavit sub denominatione *Congregationis Ministrantium Infirmis*, eidemque complura Indulta et Privilegia tam in spiritualibus, quam in temporalibus benigne concessit; inter quae illud specialibus Literis die xxvi Junii ejusdem anni datis indulsit, ut illius Sodales pro habitus proprii distinctione Crucem fulvi coloris ad latus dextrum vestium suarum assutam deferrent.

§ 6. Sed quum hujusmodi Congregatio paucorum annorum decursu, Camillo praeside et promotore, non solum fructuosior evaderet, sed et spectabilium virorum numero aucta, ad amplio-rem Domum S. Mariae Magdalenae de Urbe in regione Columnae translata fuisset, omniumque eidem ascriptorum jam sensus esset, ut sub prudentissimis legibus et Regulis ab eodem Camillo praescriptis, ac solemnibus paupertatis, castitatis, et obedientiae professione, in perenni ministerio aegrotantium, ne excepto quidem pestiferae contagionis casu, religiosam vitam degere optarent; exhibitis..... Gregorio Papae XIV, hujusmodi Regulis, iisque examinatis et approbatis, placuit eidem Gregorio praefatam Congregationem in Ordinem Regularem erigere sub nomine et nuncupatione *Clericorum Regularium Ministrantium Infirmis*; ejusque Professores in quibuscumque locis tunc et deinceps commorantes, sub immediata et speciali sua et Apostolicae Sedis: protectione perpetuo susceptos, amplissimis gratiis et privilegiis de Apostolica liberalitate ditare; prout in ipsius Gregorii... Literis datis... anno Incarnationis Dom. MDCXCI, plenius atque distinctius continetur.

§ 7. Ex hac nova charitatis schola, mirum quanta in omnium ordinum homines, tum corporum tum animarum praecipue utilitas dimanavit. Non jam aegrotantes ad morborum aerumnas, solitudinis ac derelictionis moerorem accessisse doluerunt. Non jam transactae vitae reatibus gravati imminentis mortis discrimen absque peccatorum expiatione subire timuerunt. Non jam humani generis adversarius miseros mortales in extremis laborantes infesta rabie circumsistens, eos a susceptorum Sacramentorum robore imparatos, aut Fidelium exhortationum solatio et subsidio destitutos invenit. Reddita Nosocomiis mundities, allevati ministrorum labores, animarum Pastores ubique adjuti, in anxietatibus, curis et solitudinibus sublevati; ut minime sit mirandum, tot hujus Instituti Domos, et tunc modico temporis intervallo per Italiam universam, per Siciliam aliasque remotiores provincias, et deinceps per Europae totius regiones, plaudentibus civibus, Episcopis adnitentibus, erectas esse; in quibus cum magno populorum fructu et emolumento viget eximiae charitatis spiritus per Camillum in ipsius Filios atque Discipulos diffusus et propagatus.

§ 8. Ipse vero saluberrimi operis institutor atque promotor, cum omnes quas aliis tradiderat, christianae perfectionis leges exactissime implevit; tum eam praecipue, quae plenitudo Legis est, Dilectionem. Cujus profecto Nobis datum est, ex collectis de ipsius vita et rebus gestis, certissimis monumentis, tam sublimitatem atque profundum, quam latitudinem longitudinemque dignoscere.

§ 9. Sublimis profecto charitas, quae a Deo procedens, et in Deum ipsum se referens, creata omnia, quae aliis inordinatae cupiditatis fomenta esse solent, vel tamquam pietatis in Deum argumenta, vel tamquam occasiones misericordiae in proximos exercendae unice intuebatur. Hinc, quum ex omnibus rebus, quaecumque ipsius sensibus obversabantur, nova quotidie amandi laudandique Creatoris incitamenta sumeret, novas charitatis flammam conciperet; in assiduos de Deo sermones, in flagrantissimos divini amoris actus, non sine lacrymis identidem erumpebat; tantoque cor ejus aestuabat ardore, ut sensibilem aliquando lucem e vultu suo radiantem emitteret; et nihilominus ingemiscens, quod se infinitae bonitati pro merito diligendae imparem agnosceret, infinitas sibi animas dari voluisset, quas in Dei amore totas impenderet. Hoc desiderio incensus, ad operosa ministeria proximis praestanda eo spiritu accedebat, ut omnipotenti Deo, quem in pauperibus intuebatur, obsequium aliquod pro viribus exhiberet; ab eaque cogitatione numquam mentem animumque avertebat. Itaque coelestem fere vitam in terris ducens, nonnumquam visus est per mirabiles ecstases a sensibus omnino alienatus, totoque corpore in aëre elevato ac suspenso, beatorum spirituum consortio sese miscere. Unde et eorum ope ac praesidio complura vitae discrimina mirabiliter evasit; et S. Philippi Nerii testimonio compertum est, Angelos ipsius sociorum lateribus, dum infirmis ministrarent, adstantes apparuisse. Sed et aliis supernaturalibus donis a Deo cumulatus, spiritu prophetiae, gratia curationum, et mirabili in naturae leges imperio, adhuc vivens, innumera coelestis favoris, quo fruebatur, argumenta dedit.

§ 10. Ab ea tamen virtutum suarum, et supernorum charismatum sublimitate oculos declinans Camillus, eosque in propriae humilitatis profunditate libentius defigens, nec unquam oblivione captus purgationis veterum suorum delictorum, saepe se inter omnes peccatores pessimum appellabat, seque indignum qui inter homines viveret, ac destinatum aeternis ignibus titiorem intimo animi sensu profitebatur; ex quo sane humilitatis fonte prodierunt assidua, quibus corpus afflictabat, poenitentiae ac mortificationis exercitia; praecipue vero demissus ille mentis habitus, quo pauperibus et aegrotis, quos sibi in dominos adsciverat, in abjectis et laboriosis quibusque officiis sine requie ministrabat atque inserviebat. Neque vero ob praeclaram, Deoque et hominibus

acceptissimam Religionem a se fundatam, sapientissime administratam, latissimeque propagatam, ullo modo efferebatur; quinimo delatum sibi forte Fundatoris nomen refugiens, ipsam quoque Ordinis Praefecturam, quam per 27 annos in omni patientia et sollicitudine gesserat, tandem, firmato jam ipsius statu et regimine, humiliter a se abdicavit et sponte dimisit; ut ita cum eo, a quo didicerat mitis esse et humilis corde, fratribus suis jam dicere posset: *Ego autem in medio vestri sum, tamquam qui ministrat* (*Lucae xxii, 26*). Qua tamen ex re iidem novam utilitatem sunt consequuti; dum ab ipso Ordinis moderatore, a quo sapientissimas leges atque vivendi Regulas ad eum diem acceperant, deinceps etiam perfectae subjectionis et obedientiae formam ipsius exempla intuentes desumere potuerunt.

§ 11. Sed jam videamus, qua latitudine dilatatum sit cor ejus, ut charitatis suae fructus ad omnes proximos in tribulatione et angustia positos derivaret. Quo in genere non hic omnia recensenda ducimus, quae Camillus assidue pauperibus sustentandis, alendis, hospitio accipiendis, pro Virginibus tuendis et collocandis, pro viduis ac pupillis defensandis sublevandisque gerebat. Unum pro cunctis opus, quod sibi suisque alumni proprium et praecipuum sumpserat, ut aegrotantium animabus corporibusque succurreret, immensam prope illius charitatis amplitudinem satis demonstrat. Quis enim tota Urbe infirmabatur, cum quo commiserationis affectu non infirmaretur Camillus? Ad quem non accurreret, ac vel ipse praesens inserviando et consolando usque ad extremum adesset, vel subrogatis sociis, desideratam opem afferret? Quem reperit inopia pressum, aegritudine prostratum, aut nimio mortis metu perterritum, cui non opportuna corporis animique subsidia contulerit, eumque in aeternae salutis fiduciam erexerit? Quem vitiis atque peccatis irretitum, vel Religionis mysteria et dogmata ignorantem, quin eum ad melioris vitae propositum, ad Divinae bonitatis sinum reducere studuerit, vel in doctrina Fidei et in lege Domini erudierit? Quin etiam constat, aliquos haereticos in Urbe morbo correptos, Camilli charitate et comitate devinctos, ejusque instructionibus atque hortationibus illustratos, adjuvante Divina gratiâ, Ecclesiae catholicae restitutos fuisse.

§ 12. Quibus in rebus quum per omnes Urbis regiones ac domos magni ipsius fuerint et quotidiani labores; tum vero in publicis Xenodochiis, et potissimum in Hospitali Domo S. Spiritus in Saxia, illius opera adeo assidua fuit, ut ibi cogitationum atque studiorum omnium scopum, ibi veluti perpetuam vitae suae sedem collocasse videretur. Ibi non solum famuli et inservientes, sed ipsi quoque praepositi viderunt eum in omnis officii ministerio sibimetipsis praeaeuntem, quaeque inter plures dispertita sunt munera, eundem unum omnia amplectentem, ac mira

sedulitate obeuntem. In eo habuerunt aegroti quidquid homines fere ab amicis, propinquis, parentibus desiderare consueverunt. Nec major est amantissimae matris sollicitudo erga unicum languentem filium, eâ quam Camillus singulis quibusque aegrotantibus praestabat; eorum desideria praevertens, eorum solatium, commodum, munditiem, ac potissimum animae expiationem, rectamque Sacramentorum perceptionem procurans; in eos vero peculiariter intentus, a quibus ceteri vel contagionis metu, vel morborum nausêa et horrore refugiebant, eos ipse ulnis amplexari, fovere sinu, suisque vestibus tegere non recusabat. Ibi saepe laboriosas noctes laboriosissimis diebus continuavit, nec ulcerati cruris, nec gravis herniae incommodo et dolore detentus, nec cibi, nec somni, nec requietis memor, non semel ob extremam corporis defatigationem, spirituum deliquio captus in terram semianimis corruit.

§ 13. Reliquum erat, ut praesenti experimento proposito, videretur, an Camilli charitas ad illum quem cum Sociis professus fuerat, gradum revera pertingeret, ut nimirum aegrotis fidelibus, quos etiam pestis incessisset, opem et ministerium praestaret. Et quidem, quatuor vix annis post indultam novo Ordini Apostolicam confirmationem, invasit Urbem contagiosa lues, cum extrema annonae caritate conjuncta, ut duplici clade perculsa civitas, funeribus, luctu, vastitate completa fuerit. Alios morbi vis, alios inopia et fames, plurimos desperatio et horror ad mortem ducebant; omnes vero metus, ac praesens vitae periculum, ad salutem et securitatem alibi conquirendam, vel saltem discrimini non obijciendam adigebant. At vero Camillus propria incolumitate vitâque contempta, minime dubitavit cum suis alumniis pro salute publica se devovere.

§ 14. Itaque visus est, non modo publicis omnibus Nosocomiis sine intermissione adesse, ac miseris aegrotantibus operâ, consilio, exhortationibus opem ferre; verum etiam incredibili solitudine privatas quaslibet domos ingredi, quandoque etiam, si oclusae essent fores, adhibitis scalis per fenestras penetrare; remotissima quaeque loca, obscuras cryptas, immunda stabula anxie circumire; languentes, afflictos, inediâ dejectos conquirere, atque omnes quibuscumque poterat, subsidiis juvare, ac reficere; eorum plagas curare, tabem abstergere, sordes eluere, lectos purgare: praeterea novum aperuit Xenodochium in ipsa Religionis suae Domo; alterum in regione Caelimontana ad S. Sixtum; alterum quoque ad Clivium Capitolii in via Rhedarum nuncupata constituit: illucque aegrotos undique comportari curavit, complures etiam propriis sublatis humeris ipse detulit; per omnes denique Urbis vastissimae regiones alacer operâ, voce, animo praesto fuit, ut non sine causa judicatum fuerit, clementissimum Dominum, qui etiam in ira sua misericordiae recordatur,

deliberato in Urbem flagello opportunum levamen per Camillum, ejusque propositi sectatores opponere voluisse.

§ 15. Ea tempestate sedata, ecce biennio post, novum calamitatis genus novam Camillo praebuilt occasionem ardentissimae charitatis suae erga periclitantes proximos ostendendae. Quum scilicet Tiberis aquarum copiâ plus nimio auctus magnam Urbis partem inundasset, janque adjacentes S. Spiritus aedes invadens inferiora ipsius cubicula occupasset; commotus tanto infirmorum periculo Camillus, in medias aquas prosiliens coepit aegrotos ipsos, eorumque grabatos humeris suis alio transferre, nec prius ab opere cessavit quam immenso trium dierum labore in tuto omnia collocata conspexerit.

§ 16. Quod si, veritatis aeternae testimonio, majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis; quid ni heroicam agnoscamus fuisse charitatem Camilli, qui minime detrectavit pro pauperibus Christi vitam saepe suam in manifestum discrimen adducere, nec unquam animam suam pretiosorem fecit ea cujus desiderio flagrabat proximorum salute? Neque vero unius Romanae Urbis ambitu se continuit ipsius dilectionis amplitudo, sed alias quoque regiones ac civitates complexa est, ad quas Instituti sui fructum utilitatemque propagavit; Italiam vero universam fere benefaciendo peragravit, mirifica charitatis opera ubique exercens, omniumque necessitatibus opportune succurrens. Mediolanum, et Nolam urbes, pestifera contagione grassante, quo tempore alii earum urbium commercia omni ratione vitabant, quin etiam earum cives alio evolare posse cupiebant, ultro ingressus est Camillus, dilectionis ignem in sinu portans, atque utrobique admiranda illa virtutis exempla, quae Roma olim conspexerat, pari omnium ordinum admiratione renovavit. Buclanicum patrium oppidum, ut audivit annonae difficultate graviter afflictum, illico Româ eo se contulit, suosque cives impensis providentiae et charitatis officiiis, illustribus quoque impetratis a Deo prodigiis, mirifice recreavit.

§ 17. Denique inextinctam charitatis suae flammam usque ad exitum vitae, usque ad metam praeceleri cursus feliciter perduxit: cumque diuturno triginta trium mensium languore, lentaque et molesta feбри probatus fuisset, praenunciatum sibi coelitus mortis diem animo concupiscenti praestolando, nil aliud praeter Dei et proximi dilectionem in corde et in ore habens, nil aliud sociis ac discipulis suis commendans, tandem Ecclesiae Sacramentis pie et religiose susceptis, die xiv Julii anno salutis mdcxiv, aetatis suae lxxv ad regnum perfectae charitatis migravit.

§ 18. Nec dubitarunt quicumque ipsius laborum agnovere certamina, quin ipsi coronam justitiae reddidisset justus Iudex: qui etiam, editis potentiae suae signis, devota frequentis populi

ad ejus funus confluentis officia sibi accepta esse monstravit. Cumque de hujusmodi miraculis, ac potissimum de perspecta Servi Dei sanctitate, universalis fama et constans hominum iudicium esset, cito devenit ad legitimorum Processuum constructionem, quibus Ordinaria primum, mox etiam Apostolica auctoritate confectis, eorumque validitate approbata, post maturum omnium examen iteratis vicibus resumptum, Nobismetipsis olim pro munere Promotoris Fidei quod gerebamus, minutissima quaeque dubitationis capita proponentibus, tandem a... Benedicto Papa XIII cum consilio Congregationis Sacrorum Rituum iudicatum est, constare de Camilli Virtutibus in gradu heroico; ut patet ex Decreto ab eo edito die xxiv Julii anni mcccxxviii.

§ 19. Mox examinatis in eadem Congregatione miraculis, quae post Camilli obitum, ejusdemque intercessione evenisse dicebantur; hujusque examinis summa ad Nos ipsos in Petri Cathedra jam sedentes delata, post invocatum Divini luminis opem ac reiteratam collectarum probationum considerationem visum est Nobis, duo potissimum ex novem propositis indubitanter approbanda esse; unum nimirum de enormi polypo in naribus cujusdam puellae Viterbiensis suborto, et plures jam menses pervicaciter permanente, qui ex solo contactu fili subuculae Servi Dei penitus evanuit. Alterum de lethali morborum congerie, maligna scilicet feбри, pulmonum et pleurae inflammatione, gutturis etiam ulcere, quibus Catharina Dondula sexto jam mense uterum ferens correpta, et ad extremum vitae medicorum etiam iudicio deducta fuerat, sed omnia solo haustu aquae in qua commixtus fuerat pulvis e cubiculo Servi Dei collectus, illico depulsa fuerunt, itaut aegra, non modo sanitatem, sed pristinas etiam vires momento temporis recuperavit. Quae quidem miracula quum Nos decreto edito die xxvi Septembris anni mcccxli approbata publicaverimus, mox praefatae Congregationis consilium audierimus super Beatificationis honoribus eidem Dei Servo tuto deferendis, die demum secunda Februarii anni mcccxlii in Festivitate Purificationis beatissimae Virginis Mariae, quo die olim Camillus superni luminis radio illustratus ad bonam frugem conversus fuisse perhibetur, aliud Decretum protulimus de ejusdem formali Beatificatione peragenda; cujus solemnia deinde in Basilica Principis Apostolorum de Urbe rite celebrata fuerunt.

§ 20. Indultam beato Viro venerationem, ac summo Fidelium studio eidem exhibitam nova subsequuta sunt miracula, quae manifestam Dei voluntatem de ipsius glorificatione in terris augenda ostendere videbantur. Tribus itaque Episcopis ad inquirendum super hujusmodi Miraculis auctoritate nostra Apostolica de more delegatis, cognitaque Processuum ab ipsis confectorum validitate, ex tribus miraculis in praedicta Sacrorum Rituum Congregatione accuratissime discussis, audito ut par erat, Peritorum

judicio, novisque inquisitionibus super sanationum obtentarum perseverantia legitime peractis, duo potissimum tamquam approbatione nostra digna Nobis proposita fuerunt, quae quum revera privatis nostris studiis adhibitis, et invocato lumine Spiritus Sancti, clarissima in luce posita esse judicaverimus.... Decreto nostro approbavimus et publicavimus.

§ 21. Primum est sanatio Luciae Teresiae Petti puellae ex oppido Caprarolae, quae quum ab ipsa nativitate ob pravam thoracis structuram magna respirandi difficultate laborasset, et precedentibus annis, ingravescente asthmate, accedentibus purulentis et sanguineis excretionibus, ac summa virium prostratione, externo quoque contracto gibbo, gravam sibi aliisque vitam haud longe protrahere posse ostenderet; in maxima morborum hujusmodi intensione, quum invocata beati Camilli ope, aquam bibisset praefato pulveri admixtam, unius noctis spatio a morbis omnibus expedita, et perfecta valetudinis firmitate donata fuit.

§ 22. Alterum est instantanea sanatio Margaritae Castelli duodeviginti annorum puellae ex oppido Marini, quae ob vitium sanguinis ab utero matris contractum malignis pustulis saepe afflicta, tandem earum numero in immensum aucto, itaut universum ipsius corpus unica crustâ, sanie taboque manante coopertum appareret, acuta quoque febris superveniente, omnique amissa motus et sensuum facultate jamjam expiratura judicabatur; quum subito imposita ipsi Imagine beati Camilli, ac brevi prece ab ipsius sorore et matre emissa, velut a somno mortis excitata perfecte convaluit, corpus repente detumuit, crustae deciderunt, reliquit eam febris; itaut e lecto statim surgens, integerrimis viribus incedere et operari potuerit, neque deinceps inveteratae hujusmodi affectionis incommoda amplius perpessa fuerit.

§ 23. Consulta deinde fuit eadem Sacrorum Rituum Congregatio, an rebus ita se habentibus, ad solemnem beati Camilli Canonizationem tuto procedi posse censeret; omnibusque Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus eamdem Congregationem constituentibus, necnon.... ejusdem Congregationis Consultoribus in partem affirmativam consentientibus, Nos deinde matura ponderatione praemissa, ac ferventibus Deo oblatis precibus, tandem anno superiore die xvii Augusti.... publico Decreto edito hujusmodi Congregationis sententiae Nos quoque adhaerere declaravimus....

§ 24. Exultet igitur Ecclesia sancta Dei, et jucundetur in Domino, qui secundum promissiones suas sanctitatis et dilectionis spiritum in ea conservat et fovet. Excitentur fideles ad praeclara Sancti hujus persequenda vestigia, ut ipsius mereantur suffragiis adjuvari; qui quum in illo regno Beatitudinis in quod neque luctus neque dolor ingreditur, non habeat, cui assueta

misericordiae suae exhibeat officia, nos hic in tantis angustiis et calamitatibus constitutos sua intercessione sublevare, et flagella Divinae iracundiae a nobis lubens studebit avertere....

Datum Romae apud sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae MDCCXLVI, III Kalendas Julii etc. *

VITA S. ARNULPHI METENSIS EPISCOPI

A QUODAM EJUS FAMILIARI AMICO CONSCRIPTA. PUTO AUTEM EAM ESSE CUJUS MEMINIT PAULUS DIACONUS *de Gestis Longobardorum, lib. 6, cap. 5.* STYLUM, UBI VISUM EST, MODICE EXPOLIVIMUS.

Obiit anno 641 — Nat. Francus.

§ 1. Beatus Arnulphus, Francorum prosapiâ ortus, altus sane et nobilis parentibus, atque rebus seculi opulentissimus fuit: sed nobilior postea et sublimior in Christi fide permansit. Hujus ego res memorabiles et laude dignas, nonnullas ab ejus familiaribus didici, plerasque per memetipsum cognovi. Et quidem operae pretium mihi videtur, ab ipsius natali die scribendi initium sumere. Erat peregrinus quidam servus Dei, Stephanus nomine, qui ab Italiae partibus veniens, in loco vicino morabatur. Ei cum revelata fuissent nativitatis ejus exordia, aliquantisper apud se reticens, tandem tamquam coeleste editurus oraculum, prae-saga voce ait: Scitote omnes et attendite, quod puer iste jam natus, summis honoribus perfuncturus, et apud Deum et apud homines magnus erit. Quod ita postmodum certus rerum probavit eventus. Deinde cum esset praeclara indole, et plenus gratiâ Dei, opportuno tempore literarum studiis imbuendus, traditus est praeceptorum. Apud quem inter caeteros contubernales suos sagaci ingenio et memoriâ capaci gratosus et amabilis extitit: Christoque in ipso habitante, cunctis quidem fuit subditus, sed fide et charitate omnes antecessit.

§ 2. Cumque jam bene edoctus, ad robustam pervenisset aetatem, Gundolpho subregulo, sive palatii rectori vel magistro, regioque consiliario, in bonis actibus exercitandus oblati est. Quem ille per multa deinceps experimenta probatum, Theodeberti Regis ministeriis applicavit. Equis vero illius in armis et bellicis rebus strenuitatem satis enarrare queat, quando ille saepe adversarum gentium phalanges suo ferro abegit? Itaque Christo juvante, demum effectus est omnium summus, qui dudum pene omnium infimus videbatur: ita ut sex provinciae, quas nunc

* Asservatur religiosissime Corpus S. Camilli Romae in ecclesia S. Mariae Magdalенаe.

totidem curant Regis domestici, sua illius administratione, ejus solius arbitrio regerentur. Fuit autem sedulus in oratione, in misericordia pauperibus exhibenda: et sicut scriptum est, reddebat Deo, et quae Dei sunt, et quae sunt Caesaris, Caesari. Porro amicis et parentibus ipsum cogentibus vix cedens, ex inclyta et nobilissima gente, Deo sic volente, duxit uxorem, puellam praeclaris moribus ornatam. Praestititque illi Deus speciale munus, ceu duarum gemmarum splendidum decus, ut ex eadem egregia foemina duorum filiorum gaudia susciperet. Inter haec diversis in palatio honoribus et ministerio primus floruit: sed jugis ejus meditatio circa monasteria et loca sancta versabatur.

§ 3. Per id tempus erat in Regis ministerio Romaricus, vir egregius, qui ejus cognito desiderio, sancto et familiari ei affectu jungebatur. Itaque communicato inter se consilio juxta praeceptum Domini, dicentis: *Vade, et vende omnia quae habes, et da pauperibus: et veni, sequere me, et habebis thesaurum in coelo* (Matth. xix): relictis omnibus, ad Lerinense monasterium propter Christum peregre proficisci statuunt. Sed hac in re utriusque desiderio altissimi voluntas obstitit. Neque enim fas esse censuit omnipotens Deus, ut hi duo viri, qui postmodum ceu lampades duae fulserunt in seculo, sub modio occultarentur, dicente Scriptura: *Nemo accendit lucernam, et ponit eam sub modio: sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt* (Matth. v). Cum ergo iis, quae diximus, bonis studiis tamquam auriga potens et strenuus invigilaret, forte evenit, ut urbs Metensis (*Metz*) praesule careret. Tum una vox populorum Arnulphum, Regis domesticum et consiliarium, dignum esse Episcopatu acclamavit. Ille cernens Deo sic visum esse, compulsus, cum lacrymis eam urbem gubernandam suscepit: ita Pontificalem ferens infulam, ut, quamvis nolens, cogeretur etiam curam et sollicitudinem, qua tenentur Regis domestici, itemque palatii primatum sive magisterium retinere*.

§ 4. Mox autem tanta illi accessit, tamque profusa in pauperes munificentia, ut famà perferente, etiam de longinquis regionibus et civitatibus innumera pauperum multitudo ad sanctum Arnulphum antistitem refocillanda festinaret. Erat ille jugiter sollicitus et bonis operibus, praesertim suscipiendis monachis et peregrinis, devotissime intentus: ita ut quos hospitio recepisset, eorum suis manibus ablueret pedes: illosque vestitos et cibo potuque refectos deducens, mox alios refocillandos exciperet. Porro abstinentiae ejus modum explicare quis possit, cum praesertim ille interdum post triduana vel prolixiora jejunia, pane hordeaceo et aquae potu victitaret? Indutus quoque, licet clam, cilicio, ejus perpetuo usu exesis et maceratis membris, geminum addebat vigiliarum et inediae cruciatum.

* Pia Arnulphi conjux Doda Sanctimonialibus in Trevirensi Monasterio nomen dedit.

§ 5. Multa ejus miracula extant, sed ego non nisi pauca commemorabo. In locis Vosago propinquis est praedium sancti Stephani. In eo cum esset vir sanctus, quaedam mulier, Bertila nomine, nequiter a daemonio arrepta, cum vitae suae discrimine saepe fortiter quatiebatur. Accidit tum, ut coram sancto praesule baccharetur. At ille ductus pietate, quae erat semper in eo eximia, « Heu miserrimum, inquit, humanum genus: quid adeo praevaluit inimicus, ut ubi Christus debuit habitare, ibi infelix ille suum habeat domicilium? » Nocte proxima jubet mulierem esse in vigiliis: cumque pro ea Dominum oraret, mox daemonium abscessit, clamans et ejulans. Laetantur omnes. Episcopus foeminam jubet abire incolumem et hilarem, quam paulo ante inimicus divexarat.

§ 6. Eo tempore, quo triduanum jejuniū Ecclesia universalis celebrare consuevit, vir sanctus extra civitatem cum Crucibus atque promiscua plebe, orandi gratiā juxta morem processit: et ecce e media hominum frequentia, foemina a daemone arrepta, clamare incipit. Eam ut vidit Episcopus, Crucis vexillo injecto, quamprimum eam ab hoste liberavit. Alio tempore intra urbem precandi studio ad basilicam sanctae Crucis accessit, ibique puellam misere a daemone exagitata invenit. Motus ergo misericordiā, ait Archidiacono suo: « Hac nocte, frater, pro hac misera orationum vigiliis celebremus, et cras diluculo huc pariter revertamur. » Postridie reversi, puellam a daemone liberatam conspiciunt. Ita factum est, ut ejus sanctitas etiam absentes et procul positos curaret.

§ 7. Temporibus Dagoberti Regis, cum in ejus palatio esset vir sanctus, quidam leprosus clamavit ad eum, victum et vestitum ab illo petens. Ille mox jubet eum duci in hospitium: ubi cum suo more humaniter eum tractaret, sciscitabatur ex eo (erat autem barbarus) num sacra baptismatis undā ablutus esset. Ille confestim respondet: Nequaquam, domine mi. Quis enim mihi infelici, et a populis excluso et abjecto, baptismi gratiam conferret? Ait ad eum vir Dei: « Ne timeas, frater. Fieri enim potest, modo tu credas in Christum, ut et corporis et animi fruaris sospitate. » Postquam ergo a sancto viro percepit baptismi sacramentum, celeriter ab ejus corpore lepra discessit, fuitque deinceps in utroque homine sanus, qui prius in utroque fuerat contaminatus.

§ 8. Profectus quandoque cum eodem Rege in Turingiam, incidit in nobilem quemdam Noddilonem puerum, et parentem ejus, ipsi valde charum, supremis lacrymis prosequentem. Erat enim et sanguine et amicitia ei admodum conjunctus. Rege autem ocyus ex illo pago abire properante, nihil aliud homini afflicto consilii aderat, nisi ut more gentilium, languentis praesepto capite, cadaver flammis exureret. Sed, ut credimus, omnipotentis

Dei nutu et voluntate factum est, ut sanctus Arnulphus Episcopus a mansionibus necdum esset egressus. Eo comperto, Noddilo celeri gradu ad eum abit, et infelicitatem suam singultibus potius, quam verbis, ei exponit. Itaque vir egregius propere venit ad aegrotantis lectulum, et illic humi prostratus, orat diutissime: inde semivivum hominem suo more ita alloquitur: « Poeniteat te, inquit, fili, si quid forte fecisti mali, ut duplicem accipias medicinam. » Ille hominem Dei venisse exultans, vix verbis exprimit, quod animoolvebat: quippe qui jam supremum pene spiritum traheret. Quid plura? Calida affertur aqua, et propriis manibus vir sanctus aegroti faciem, manus et pedes ingenti studio abluit, et oleo benedicto corpus ejus perungit. Et ecce eodem die, tamquam nullam perpessus infirmitatem, cum caeteris laetus et incolumis e villa profectus est.

§ 9. Alio quoque tempore ab eo perpetratum miraculum, silentio preiudicandum non est. Noddo quidam, homo scelestus, cibo bene fartus, et vino aestuans, cum compliceibus suis non verebatur obtreectare sancto Episcopo, dicens illum non Dei esse cultorem, sed hominem potius voluptati addictum, ad cujus lectum non solum Rex, sed etiam Regina, tamquam consilium captantes, nocturnis horis properarent. Cum ergo cubitum ivisset cum socio detractore, jubente Domino, omnia illorum vestimenta flamma corripuit. Itaque exiliens, magnis vocibus aquam expetit. Sed aqua injecta, flammam divinitus immissam non extinxit. Ardebant acriter circa nates et verenda interulae illorum, nec poterant ardentes vestes exuere. Quid multa? Cum non possent aliud, foras exiliunt, et instar porcorum in luto sese vociferantes volitant: sed magis magisque in eorum membra genitalia ipsis saevit. Impletum est in illis, ut reor, quod in Psalmo habetur: *Detrahem te occulte proximo tuo, hunc persequer* (Ps. 100). Justo igitur Dei judicio illis in locis poenas luerunt, de quibus illi sanctum virum sua obtrectatione infamare voluere. Nec diu post Noddo ille in ejusmodi flagitiis deprehensus est, ut regia animadversione jure illi vita adempta sit: et ne solus moreretur, filius ejus mox eadem sententiâ punitus est.

§ 10. Per id tempus, cum jam pene thesauros omnes in pauperum usus erogasset, adhuc ei supererat discus argenteus librarum septuagintaduarum. Eum Hugo quidam, primus inter procères, datis alimoniis, et iis quae pauperibus essent necessaria, comparavit. Sed non est passus omnipotens Deus, ut homo laicus eo frueretur, qui beati Protomartyris * honori jam olim consecratus esset. Illo enim Hugone repentina morte sublato, discus ad Clotarium Regem allatus est: qui cum comperisset eum a S. Arnulpho Episcopo alendorum pauperum causâ venundatum fuisse, mox admirabili instinctu ceu divinitus impulsus,

* Sancti namque Levitae Stephani nomine dicata Deo est Cathedralis ecclesia Metensis.

jubet eum, adjunctis centum aureis, celeriter ad sanctum Pontificem Metim referri. Ita factum est, ut et matricularii et ceteri pauperes Christi haberent alimenta, et res sanctorum, quibus semel data fuerat, absque ullo dispendio restitueretur.

§ 11. Cum autem id genus permultae virtutes per eum in populo crebrescerent, remotiora a vulgi strepitu et fragoribus loca expetiit, quibus crebro ceu ergastulo inclusus, soli Deo saceris offerendis precibus studiosissime vacaret, convenienter illi divinae admonitioni: *Vacate et videte, quoniam ego sum Deus* (Ps. 45). Ita saepius in villa Dodimiaca, quae est apud Vòsagum: interdum Calciaci non longe ab urbe in cellulam retrusus, coelum diurnis nocturnisque precibus pulsabat. Sed cum in his athleta Christi contra diabolum sanctissime et fortissime dimicaret, conscientiae religione permotus, ne plebs ipsi a Domino credita, illo sic remoto, aeternae vitae pabula minus acciperet: intentissime coepit principem flagitare, ut praesulem successorem ipsi daret: mittensque epistolas per internuncios, se eo munere indignum, se peccatorem asseverabat: orans, ut talem eligerent pontificem, qui verbo praedicationis in populo seminando esset magis aptus et idoneus. Iis literis relectis, Clotarius Rex non modicis correptus angoribus, et omni se consilio destitutum queritans, si sanctus Episcopus a palatii frequentia abesset, inter caetera sic illi rescribit: Quod scribis, domine et pater, ut tuo loco alium eligamus Episcopum, id quidem nos nulla ratione facere ausi sumus; et rursus: Quantum devotione tua, quam ex admonitione divina esse confidimus, gavisus sumus, dum scribis te a Domino admonitum: tantum rursus doloris sensimus, quod praeter spem tuo conspectu carere debeamus. Immo vero, domine et pater, si qualibet impellente devotione, ob exercenda bona opera alio te conferre deliberasti, petimus, ut nos sine pace et communione tua, pro Dei amore, nequaquam relinquant.

§ 12. Multa sane Clotarius Rex virum sanctum fide et amore prosequabatur, adeo ut etiam tum, cum jam Dagobertum filium suum ad principatus culmen evexisset, illi et regnum gubernandum, et ipsum Dagobertum erudiendum tradiderit. Quem ille acceptum, tam praeclare et sapienter instituit, ut in gente Francorum nullus ei Rex similis fuisse feratur. Sed cum insuperabili desiderio vir beatus ad eremum aspiraret, Rex Dagobertus, ut erat prudens, suspicatus se eum minis absterriturum, ne illius consiliis et solatiis destitueretur, ait ad eum: Charissimi filii tui ob admissum facinus caput amputabo, si nobiscum nolis permanere. At vir sanctus ei respondit: « Filii mei vita in manu Dei est. Tu vero compos vitae non eris, si insontium vitam perdere volueris. » Tum iratus Rex, ensen manu corripit. At beatus Episcopus Regis morituri iram parvipendens, constanter ait: « Quid facis miserrime? Itane mala pro bonis vis reddere? En

habes me paratum. Exerce arma tua in sanguinem meum, quantum collibitum est animo tuo. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui et vitam mihi dedit, et pro me mortuus est. » Tum vero unus e proceribus dixit: Noli bone Rex contra teipsum impie agere. An non vides sanctum virum obeundi martyrii cupidum esse? Cur non pertimescis Christi servum injuriâ afflicere? His verbis, jubente Deo, Regis ira nonnihil repressa est. Interea Regina adest, et ambo agnoscentes culpam suam, simul ad pedes sancti Praesulis corruunt, orantque cum lacrymis, ut ipsorum misereatur: ajuntque ad illum: Abi domine ad eremum pro arbitrato tuo: tantummodo te placatum habeamus, quem injuriâ affecimus.

§ 13. Itaque vir sanctus, data illis veniâ, a palatio egreditur: et ecce prae foribus conspicit claudorum, caecorum, omnis generis pauperum, viduarum et orphanorum innumeram prope multitudinem, lamentabili voce dicentium: Cur nos miseros sancte pastor derelinquis? Quisnam deinceps nostri miserebitur? quis nobis victum et vestitum praebebit? Te amoto, omnes moriemur, fame et nuditate consumpti. Obsecramus per Christum, ne nos derelinquas. Tum ille lacrymans, blanda voce ait ad eos: « Deus vobis pastorem dabit, qui vos pascat in multa misericordia. Faciem vero meam non diu visuri estis. Vos autem *quaerite primum regnum Dei*, sicut Christus docet, *et justitiam ejus*, et haec omnia *adjicientur vobis* (Matth. vi). Sitis invicem humani, benigni, misericordes: ut post hujus paupertatis et miseriae angustias, in futura vita cum Christo felices regnare mereamini. Lazarus mendicus in sinum Abrahae ab Angelis portatus est. Et vos ergo quaerite Dominum, et hic et in aeternum vivet anima vestra. » His dictis, statim ad orationum pergit certamina. Postea non multo interjecto tempore, viro justo, jugi intentione id expectanti, sanctus Goëricus, cognomento Abdo, successor eligitur, Domino id agente, ut sancto sanctus substitueretur. Id ubi percepit vir egregius Romaricus, a partibus Vòsagi egressus, ab beato Arnulphum venit, et utroque in id consentiente, in vasta eremo aptum illi locum praeparavit.

§ 14. Sed quid proxima ab ejus adventu nocte a beato antistite miraculi intra urbem perpetratum sit, silere non debeo. Casu accidit, ut Regis promptuarium vorax ignis vexaret, et inde erumpens excelsissima flamma, domos undique vicinas minaciter lamberet. Repente existit ejulatus et clamor totius civitatis ad tam praesens exitium. Quod nos audientes, celeri gressu imus ad domum beati viri, pro suo more perpetuo psalmodiae melos promentis. Ilico apprehensa manu ejus, Romaricus ait: Egredere, domine, en adsunt prae foribus equi nostri, ne, quod absit, te in hac urbe ignis absumat. Respondet vir sanctus: « Nequaquam, charissime: immo vero perducite me illuc, ut videamus immane

hoc, quod grassatur, incendium. Me vero ponatis juxta illud. Si vult Deus ut ardeam, habet me in manu sua. » Tum nos apprehensis ejus sanctis manibus, ad larem venimus, et mox illo jubente in orationem prostrati, capitulo dicto, surreximus omnes. Ille vero manum elevans, contrâ ingentes flammâs signum Crucis expressit. Confestim miro modo tamquam coelitus percussus, nihil alibi nocens, intra parietes in semetipsum totus contortus ignis interiit: nosque jam deinceps securi, pro depulso periculo gratias agentes Deo, dictis matutinis, ad lectulos nostros remeavimus: ubi tum uni ex fratribus talis apparuit visio: intuens coelum, vidit instar flammae ignis, Crucis signum depictum, factaque est vox de coelo a crucis latere, ita dicens: Cernis hoc signum? Hac nocte Arnulphus Episcopus per illud totam hanc civitatem ab incendio liberavit. Mirantibus omnibus virtutem, quam vidimus in igne prostrato, frater ille visionem hanc enarravit.

§ 15. Postea vero beatus Arnulphus, relictis cunctis seculi rebus, et bene atque integre in pauperes erogatis, securus jam de thesauro in coelis recondito, cum pauci fluxissent dies, pauper quidem in seculo propter Christum effectus, sed dives Domini virtute, ceu novus Elias ad eremum properans, inter bestias et feras sylvestres, exiguis constructis domiciliis, quotidiana meditatione laudes Deo deprompsit. Adscitis enim nonnullis monachis, atque etiam leprosis, suis manibus fidissimam operam et servitutem eis jugiter impendebat, calceamenta a pedibus detrahens, eaque detergens, capita et pedes illorum crebro abluens, lectos illorum quotidie studiosissime componens, a coquinae etiam servitio non abhorrens, idem et Episcopus et cocus, saepe ipse esuriens, suos contubernales pascebat. Lectus vero ejus, vilis in oculis hominum, elegantissimus in obtutibus Angelorum, spretis mollibus et pretiosis operimentis, ciliciis ornabatur.

§ 16. In his igitur et aliis bonis innumeris vitam Anglicam agens, Deo volente athletam suum ad destinatum vocare bravium, ad extremum coepit urgeri diem. Quo comperto, praesto illi fuit vir religiosissimus Romaricus cum caeteris monachis, felicem ejus et corpore egressum praestolaturus. Eum igitur electus Dei et sacratissimus antistes alloquens: « Bone vir, inquit, et Deo amabilis, ora Christum pro me. Jam enim adest dies, in quo judicii meo praesentabor. Quid faciam? Nil equidem gessi in hoc seculo, omnibus sceleribus et peccatis vallatus coarctor: quorum ut veniam merear, quaeso, Dominum pro me deprecèris. » Dixit hoc vir sanctus convenienter illi sententiae scripturae divinae: *Justus in primordio sermonis, accusator est sui* (Prov. XVIII). Jam aderat hora, ut illa sancta anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum deferretur. Ea igitur e corpore abeunte, sit procul dubio gaudium magnum supernis Virtutibus in coelo, et ingens nascitur luctus pauperibus Christi et monachis in terris. Adest

juxta morem sacrosanctum Evangelium, quod lector inter psallentium luctus et cantus recitet. Porro vir egregius Romaricus ejus sanctissimum corpus quo potuit honore in castello sepulturae mandavit. Inde anni ferme exactis spatiis, vir lectissimus successor ejus Goëricus Episcopus, communicato cum aliis consilio, collecta Cleri et populi multa frequentia, accitis quoque duobus Episcopis, abiit in eremum: atque illic reverenter excubias pariter agentes, sancta membra in feretro reponunt, et cum gaudio ad urbem ea transferunt. suavi interim odore e sacris illis membris emergente et omnium illorum nares implente.

§ 17. In illo itinere quae facta sint miracula, ut potero, jam exponam. Cum ventum esset ad quemdam rivum, cujus ripae, scissa tellure, euntibus lubricum praebebant transitum: posteriores feretri portitores casu corruunt: sed, ut reor, Angeli statim eum casum excipiunt. Priores enim sine ullo gradiendi impedimento, feretro in aërem sublato, pergunt libere et expedite: surgentesque illi, qui lapsi fuerant, cum ea loca humiliora evasisent, ad collegas sese adiungunt.

§ 18. Huic miraculo mox aliud accessit. Homo quidam in pago Calvomontensi, Cunita nomine, incestus fuit. Eum vir sanctus saepe admonuerat: sed cum ad poenitentiae emendationem perducere non posset, prius excessit e vita, quam ille se corrigeret. In ejus villa oratorium erat: itaque opportunum illis iter agentibus videbatur, ut mansio illic pararetur, vel eo praecipue nomine, quod sanctum corpus oporteret in ecclesia vigiliis honorari. Ut ergo ventum est ad fines telluris hominis incesti, derepente finguntur gressus feretrum portantium, ita ut nulla illis facultas suppeteret sacra membra ulterius transferendi. Anguntur animis sacerdotes et populus omnis, quod nescirent, ad quam mansionem diverterent, praesertim die jam ad vesperam inclinante. Tum vero Noddo dux, qui cum aliis exierat, ait: Cernitis virum sanctum nolle in incesti hujus terram ingredi? Est autem, licet procul, villa mea, ad quam pervenire non poterimus ante solis occasum. Deest ibi quoque potus et res aliae, quibus tantam multitudinem possim reficere. In uno tantum, ut audio, vasculo parum cerevisiae habetur. His auditis, universus populus iter eo intendit, tantaque omnes celeritate feruntur, ut ii, qui feretrum gestabant, portari se potius, quam portare, sibi viderentur, et adhuc luce diei manente, ad destinatum pervenirent locum. Ait autem Noddo ad illos: Nunc hac nocte pascat vos beatus Arnulphus, quod enim deest nobis, illo intercedente potest suppetere. Et ecce quamprimum exiguus ille potus in tantam copiam excrevit, ut abunde satiatis omnibus, etiam altera luce superesset.

§ 19. Inde jam cum multa prosperitate et laetitia ad urbem perveniunt, mox civitas omnis cum Crucibus et cereis, ingentique gaudio et admiratione obviam procedit, pastoremque suum, quem

pridem ceu fugitivum amiserat, in coelo jam regnantem recipit, et sacrum corpus illius in basilica sanctorum Apostolorum cum reverentia et ingenti exultatione sepulturae tradunt. Ab ipsa autem sepultura, quid apud Christum in eremo sibi comparasset, suis civibus per miracula ilico declaravit. Nam mulier quaedam, Julia nomine, luminibus olim orbata, ad sepulcrum ejus accessit, illicque cum fide prostrata orans, absque mora lumen multis annis optatum recuperavit, cernensque jam viam, quam sine aliena manu ingredi antea non poterat, absque duce rediit ad diversorium.

§ 20. Aliud miraculum nuper ex viro religioso Aringisilo Abbate cognovi. Mulier quaedam, Ceucerella nomine, in suburbano Mediomàtricum degens, ausa fuit die Dominico operari, itaque celeriter divinitus castigata, utrâque manu contracta est. Illa in magnas conjecta angustias, ad Aringisilum Abbatem venit, eoque jubente, ad sepulcrum beati antistitis cum fide propere abit. Sed cum ostia obserata invenisset, ante valvas sanctae basilicae se prosternit, orans cum lacrymis sanctum Episcopum, ut ipsam sanet. Mox digiti palmis fortiter affixi, laxato rigore, ad pristinum revocantur statum, abique ad propria mulier laeta et incolumis, quae tristis et contracta advenerat.

§ 21. Per idem tempus Ciaro homunculus pedibus contractis, gemino suffultus scipione, vix pedetentim, idque cum ingenti injuria, ingrediebatur. Is ad monumentum sancti viri cum se in preces prostravisset, laxatis nervis, surrexit sanus et hilaris, et ad domicilium suum firmo gradu reversus est, qui eo baculis sustentatus accesserat. Haec nos pauca e plurimis hujus beati viri miraculis et operibus bonis, pro nostra facultate in scripta retulimus. Quod si vero bona omnia, quae ille gessit, stylo exarare vellemus, vastum opus et ingens lectori exhiberemus. Voluimus autem e multis saltem aliqua narrare, ne lectori et auditori fastidium pareremus: freti auxilio omnipotentis Dei et redemptoris nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula, Amen.

ITEM DE EODEM BEATO EPISCOPO EX GESTIS METENSIVM PONTIFICVM

ANTIQUUS MS. CODEX NON HABET NOMEN AUCTORIS: SED NON DUBITO ESSE PAULUM DIACONUM. QUI EO LOCO QUEM SUPRA ADNOTAVIMUS, SE TESTATUR DE EPISCOPIS METENSIBUS SCRIPSISSE. ITAQVE HIC NIHIL DE STYLO MUTAVIMUS.

§ 1. Post Pappolum Episcopum ad règimen ecclesiae (Metensis) beatissimus Arnulphus vicesimusnonus adscitus est, vir per omnia lumine sanctitatis et splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesiae praefuit, ut et palatii moderator existeret. Hic denique et in corpore permanens, simul et post vitae exitum multa admiranda patravit. Quae si quis nosse desiderat, libellum, qui de ejus specialiter actibus conscriptus est, legat. Unum tamen ejus admirabile factum referam, quod satis miratus sum, quo ordine praeterierit is qui ejus contexit vitam. Hic denique, cum poenitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit, ut per Mosellae fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiae spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem projecit: Tunc, inquit, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum, quem projicio, recepero annulum.

§ 2. Post aliquot vero annos, cum ad Episcopatus ascendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit: quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam jussit praeparari. Cumque ejus minister officii more solito eum exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, beato Arnulpho detulit. Quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti, jam de remissione peccatorum fidus, gratias retulit: ac deinceps non remissius vitam duxit, sed majori se potius abstinentiâ coarctavit. Nec dissimiliter Pater hic venerabilis, quam olim Gedeon ille (*Judic.* vi) signum a Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in arca positum capere voluit, utrum in bello victoriam de inimicis habere potuisset; iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem projiciens, experiri cupit utrum de inimicis jam victoriam cepisset. Fortes quidem erant quos ille devicerat, sed hi quos iste superaverat, fortiores. Haec ego non a qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore praeclaro rege Karolo referente cognovi, qui de ejusdem beati Arnulphi descendens prosapia, ei in generationis linea trinepos extabat.

S. PHILASTRII EP. BRIXIENSIS

VITA

PER B. GAUDENTIUM EJUS SUCCESSOREM CONSCRIPTA. HABETUR IN LIBRO
VETUSTO SACRARII ECCLESIAE BRIXIENSIS, ESTQUE SERMO HABITUS IN
ANNIVERSARIO DIE SOLEMNITATIS ILLIUS.

Sub fin. saeculi IV — Hispanus.

§ 1. Carissimi, nos hodie memores promissionum Christi, honorem debitum beato patri nostro Philastrio tamquam vere viventi deferimus. Est enim Patriarcharum filius et socius in fide, et aemulator conversationis: quorum sinceritati similimus, aequalem Christum vivere Deo pronunciat, incredulitatem Sadducaeorum valida perscriptione refellens, dum dicit illum, qui nuncupatur Deus Abrahae et Isaac et Jacob, non esse Deum mortuorum, sed vivorum. Omnes, enim, inquit, illi vivunt. Et certe scriptura divina mortuos asserit eos fuisse in Christo, juxta conditionem carnis, quamvis in senecta bona praedixerat esse sepultos, sicut extantia demonstrant sepulcra.

§ 2. Quod igitur beato Petro licuit audenter dicere de patriarcha David, quia mortuus fuerit et sepultus, cum sciret eum prophetica fide vitam praesumpsisse post mortem, quippe dixerat: *Vivet anima mea, et laudabit te*, et caetera hujusmodi: liceat et nobis audenter dicere ad vos de filio Patriarchae legitimo, summoque sacerdote Philastrio, quoniam mortuus quidem est et sepultus, et sepulcrum ejus est apud nos: sed vita ejus in Christo est apud Deum. Itaque cum Christus apparuerit vita nostra, tunc et iste cum ipso apparebit in gloria. Legitimum vero eum esse filium beatissimi Abrahae, fidei atque operum testantur exempla. Credens enim Deo fide plenissima, exiit, et ipse de terra sua, et de cognatione sua et de domo patris sui: et sequebatur verbum Dei, ab omnibus seculi impedimentis exutus. Ac propterea cito assequi meruit, quod sequi studuit expeditus.

§ 3. Exercens namque continentiam singularem, pervigil in scripturis sanctis, Dei sapientiam concupivit, portionem suam Christum reputans Dominum: in quo sunt omnes thesauri sapientiae coelestis absconditi. Quibus cum replevisset desiderium suum desideriorum coelestium vir, et per impositionem manus presbyterii, dispensator fuisset divini sermonis electus, negligere gratiam Dei omnino passus non est. Sed circumiens universum pene ambitum Romani orbis, Dominicum praedicavit verbum,

Pauli Apostoli idoneus imitator existens. Sancto enim Spiritu plenus, non solum contra Gentiles atque Judaeos, verum etiam contra haereses omnes, et maxime contra furem eo tempore Arrianam perfidiam *, tanto fidei vigore pugnavit, ut etiam verberibus subderetur, et in corpore suo stigmata Domini nostri Jesu Christi portaret. Nam et in Mediolanensi urbe idoneus olim custos Dominici gregis fuit, Arriano repugnans Auxentio, priusquam beatus eligeretur Ambrosius. Romae etiam non exiguo tempore moratus, multos et publica et privata disputatione lucratus in fide est. Sed neque per vicos et castella diversarum praeteriens regionum, praedicare verbum Dei unquam destitit fidelis Christi discipulus.

§ 4. Post illos itaque circuitus animarum plurium salutare, Brixia eum rudis quondam, sed cupida doctrinae, promeruit. Scientiae quidem spiritalis ignara, studio tamen discendi laudabilis. Excidit continuo imis ab stirpibus horrentem sylvis diversi erroris bonus agricola, et aratro doctrinae pronus incumbens, invertit crudam totis viribus terram, squallentemque humum sulcis assiduis in novalia foecunda convertit, affatim semina vitalium mandatorum gremio ejus insinuans.

§ 5. Plantavit quoque vineam, cujus laetaretur ex fructu: quoniam vinum laetificat cor hominis. Oleas etiam pacis agrestibus indidit oleastris, et asperitati pomorum sylvestrium, germina pinguedinis ac suavitatis inseruit, ut haberet Apostolicus vir aliquem et in vobis fructum, sicut et in caeteris gentibus. Et iste quidem consummati operis nunc apud Deum fructibus gratulatur, nam *dignus est operarius mercede sua* (Lucae x): et *laborantem agricolam oportet primo de fructibus sumere* (2. Tim. ii). Ego autem minima ejus pars, omnibus votis exopto, ut agrum, bene a patre censitum, et non satis idonea successione susceptum, quoquomodo tuèri praevaleam. Zelum fidei ejus, et magnitudinem laborum paulo ante perstrinximus.

§ 6. Jam reminiscamur, charissimi, vehemens ille ardor animi quantam possederit in sanctis moribus lenitatem: illa celsitudo scientiae, quanta fuerit humilitate sublimis: illa coelestium rerum peritia, quam fuerit ignara terrestrium. Erat enim humanae gloriae nescius, et acer divini honoris exactor: non quaerens quae sua essent, sed quae Jesu Christi. Amicitias seculi et officia mundana contemnens, servitio Dei jugiter adhaerens, inter humana colloquia jugiter occupatus: nimirum ibi cor ejus erat, ubi thesaurus. Illud etiam quale est, quod cum operosa quaeque hujus seculi ac pretiosa despiceret, vilium rerum pauperrimos venditores misericordiae ambitione profusus emptor augebat? Parum scilicet computans, quod professus egentibus largiretur. Erat

* Doctrinâ, ut *Patris Ecclesiae* titulo honestatus sit, S. Philastrius est celebrandus. Egregium conscripsit librum *De Haeresibus* vide apud Galland. Biblioth. Vett. PP. T. vii.

idem sanctus irâ brevis, indulgentiâ facilis, patientiâ supremus, humanitate devincens. In corripiendo districtus, in relaxando absolutus, liber in agendo. Omni aetati et conditioni et sexui stupenda benignitate communis, ac tum humilibus quibuscumque conjunctior. Ipse quoque in illo habitu vestium, tota erat vilitate mundissimus. Gratus sine industria, contemptibilis sine fuco, et plane qui ipso nil curante, mentis ejus panderet puritatem.

§ 2. Pauca haec de virtutibus hominis Dei brevissimo sermone memoravi, ne dies iste, quo ad superna migravit beatus Philastrius patronus noster, cujus hodie festa celebramus, tristi silentio inglorius praeteriret. Nam cum multa meritorum ejus praeconia, quatuordecim jam per annos solemnitatis hujus cultum renovans, auditui vestro intulerim, plura quae praedicari adhuc possunt, intacta perspicio. Quintodecimo autem Kalendarum Augustarum exiit hominem et migravit ad eum quem dilexit. Tam digni igitur memoriam sacerdotis debito affectu veneremur, ut ipsius quoque suffragio bona, quae poscimus, facilius impetremus. Largiente Dei Filio sempiterno, cui est omnis honor, virtus et gloria, cum Patre et Spiritu Sancto in omnia secula seculorum, Amen.

DE TRANSLATIONE ET MIRACULIS

S. PHILASTRII

PER B. RAMPERTUM 40UM BRIX. EPISC.

Ex pervet. MS. Cod. Sacrarum Brix.

§ 1. Triginta Brixienenses sunt Episcopi, quos meminimus, qui in altari nomini beati Philastrii dicato, et super caput ejusdem posito, preces Missarum celebraverunt, et diem transitus ejus venerantes, ab omni terreno opere Brixiensem populum abstinere jubentes, reverenter honoraverunt. Hi sunt, tertius ab eo, et secundus a Gaudenzio Paulus, deinde Theophilus, et Sylvinus, et Gaudiosus, Optatianus et Vigilius, et Ticianus, Paulus, Cyprianus, Herculianus, Honorius, Rusticianus, et Dominator. Itemque Paulus, Paterius, Anastasius, et Dominicus, Felix, et Deusdedit. Item Gaudiosus iterum, Rusticianus, Apollinaris, Andreas, et Theodaldus, Vitalis et Benedictus, Ansoaldus, Cunipertus, Amfridus et Petrus, venerabilis memoriae Episcopi. Quorum ordine et meritis novissimus ego Rampertus indignus Episcopus Brixienensis sanctae Ecclesiae, dum officii assiduitas, et abundantia luminaria in eo venerabili loco non essent, quo beatissimae memoriae Philastrii corpus jacebat, non de meis pauculis praesumens meritis, sed in Dei servitio, tanto Patri honorabiliore famulatu servire cupiens, consultis universis sacerdotibus meis, jejuniis et orationibus intervenientibus, anno Dominicae Incarnationis octingentesimo

trigesimo octavo, sexto Idus Aprilis, non sine timore fodiendo, eis junctis sacerdotibus, de quorum vita credulus eram, venerandum corpus reperiens, maximo cum timore, utputa tam venerabilem glebam tam immeritus contingens, elevavi, collocans in feretri locello. Deinde quinto Idus Aprilis, congregato Clero, stipantibus utriusque sexus immodicis catervis, maximi cum horrore timoris, summaque reverentiâ, idem corpus transtulimus in matrem ecclesiam hyemalem * nostram Brixiensem, penes altare sanctae Dei Genitricis Mariae, ubi praescriptorum Pontificum erat sedes. Et hoc divina providente gratiâ, non sine miraculo (ut instantia produnt exempla) gestum a nobis est.

§ 2. Ubi quarto Idus Maji, coadunata Ecclesiâ officiis et jejniis cum orationibus praeuntibus, maxima cum devotione, in marmoreo recondentes antro, sepelivimus: ut ubi modo pontificum sedes aderat, ibi tanti patris et Pontificis jaceret corpus: quo sedes honore, et populus devotione, et Clerus suffragio, ejusdem meritis intervenientibus, Christo in omnibus favente potiretur. Speramus enim sanctorum meritis nos omnium foveri, et maxime eorum, quorum amplectimur corpora, quorumque vel nativitas, vel habitatio fuit cum patribus nostris. Eorum quippe vel dogmate instruimur, vel exemplo martyrum corroboramur. Quamvis enim homines, quorum nobis vita vel passio cognita est, dum viverent in hac aerumnosa procellosi fluctuatione pelagi, prae omnibus nostrates imbuerint sanctis dogmatibus, mirificisque exemplis, eosque suis suffragantibus jugibus precibus tutati sint, supernam implorando clementiam, tamen eosdem defunctos pro nobis non minus speramus, eorum intercedentibus meritis, nostros esse sub divinae pietatis protectione patronos.

§ 3. Quamvis igitur certum sit, divinorum praesentia exempla miraculorum, superna radiasse providentia in nostri venerabilis Episcopi translatione, eorum tamen scriptionis necessitate, nostra plebs eget. Haec etenim passim affatimque evadens, aegri vulgi turba undique conveniens, et percepta sanitate rediens, mille praedicat vocibus. Haec vicinorum villae locorum, quarum infirmi varios secretosque habentes languores, inter tantam multitudinem venerabile corpus adeuntes, procurante Dei misericordiâ, meritis quoque ejusdem sancti promerentibus, eorumque fide suffragante, de suis invaletudinibus convalescentes redierunt, famâ nobis renunciante, eis supernum narrant miraculum, qui eorum pridie noverant infirmitates, et tot testes miraculorum Dei existunt, qui prius noverant aegros, nisi aegrotantium titubans fides officiat. Sed quia suorum testium, et nostrum generaliter debitus imminet obitus, pro futurorum hominum ignorantia, quorum fidei affectionem erga nostri patris obsequia studiosam futuram esse speramus, atque audire ardentissimam,

* Perantiqua haec erat crypta sub vetusta Cathedrali.

non solum lineae famâ generationisque narrante, sed etiam scriptura a nobis, quibus Deus hoc videre concessit, promulgata testante, saltem pauca de pluribus miraculis, quae Christus misericorditer gessit, confluentibus catervis ad feretrum beati Philastrii confessoris, amatoris et praedicatoris sui, veraciter et compendiose scribere optimum credimus.

§ 4. Cum igitur, ut a nobis praedictum est, plurimis utriusque sexus instructi phalangibus, prius sanctificato Clero, sacrisque vestibus induto, effosso clandestino antro, quod ferme centum lustris beatissimum habens oculuit corpus, attoniti super revelatione, sanctissimum charissimumque thesaurum, in sacerdotum humeros reverenter detulissemus, ad domum sanctae ac semper Virginis Mariae summa cum devotione pervenimus. Clero vero needum ad ejus venerabilem aram pertingente, jam primis de populo sacras valvas aulae tenentibus, sacerdotibus quoque, qui obsequium vehiculi circa feretrum succidui famulantes praebebant, infra templi limina septimo ferme gressu fortuitu subsistentibus, eo praecipue voto, quo veniens devotus populus transiret sub feretrum, postmodum nec de loco, quo steterant, vadere queuntibus, territa plebe et ingeminate, *Domine miserere*, clamitante, incredibilis ineffabilisque sonitus coelitus increpuit. Cujus sonitus tot testes sumus, quotquot tunc illic fuimus. Quo momento fragore sonitus exterrita quaedam mulier, habens aridam dexteram, et ita rigidam et deorsum defluxam, ut foret invalida contingere os aut pectus suum, ilico extendens eam, signum Crucis Christi fronti notavit sub nomine Trinitatis summae, ipsi gratias agens, qui est benedictus in secula, qui est mirabilis in sanctis suis. O quam mirabiliter gessit, introëunte sancti sui corpore in ecclesiam, benedictus Deus. Etenim hic septimus Episcopus Brixensem Ecclesiam Christo tunc praedicando congregans, sanctum dogma custodivit, et arescentem dexteram fidei Catholicae Ecclesiae, pullulante sinistra Arrianae perfidiae ubique; quantum potuit, reformare mirifice studuit. Nunc vero circiter septem introëuntium sacerdotum corpus ejus portantium, in Ecclesia reformavit, pariterque Christianae mulieris aridam dexteram.

§ 5. Sed prius introëuntibus nobis Brixiam, et jam partem aliquam civitatis eundo tenentibus, in subjectu sumpti feretri laudibus Altitonantis aëra pulsando, inter eos infirmos, qui producebantur, quatenus imitatores Apostolorum transeunte loculo, vel umbra ejus obumbraret quemquam eorum, est evecta quaedam triennis languida, quam bilis tabo sic madefecerat, ut in lectuli sui jacens strato, non se posset aliquo modo in alterum vertere latus, neque cum una vectrice quomodolibet, nisi graviter tantum, poni. Quae dum sensisset obumbratione feretri quamdam auram suae saluti salubrem, coepit vectricibus innuere, easque exposcere consulens, uti illo eam portarent, quo sanctum

deducbatur corpus, cujus consultus ad nos illatis petitionibus annuentes, praebuimus assensum. Deportata itaque prope fere-trum, jacuit in basilica sanctae Dei genitricis Virginis Mariae, ubi beatissimi corporis deposueramus feretrum. Et dum quotidie sese melius habere profiteretur, Omnipotenti grates referens, eum-que exorans, ut sancti ejus intervenientibus meritis, sibi tribueret restaurationem sanitatis: die sexto convalescens erexit sese, et accepto baculo, coepit huc et illuc templi ambitus testudinem perambulare, non egens solito comitis vectricisque suffragio. Et deinceps jugiter in melius restaurata, sospitatis suae gliscens, sine comitis sustentatione et sine quolibet vectricis juvenine domum rediit. O mirabilis laudabilisque medicina Dei, qui in principio cuncta simul creata materie, per sex dies in proprium unius-ejusque formae produxit opus, sextoque die ad imaginem suam formavit hominem, cujus filiam languidam, quam potuit modo in ictu oculi salvam facere, disposuit arcano suo arbitrio, paula-tim membrorum reformatione recreando vigorem, prope corpus idonei testis sui, patris nostri Philastrii jacentem, die sexto ad-ventus ejus, ad pristinum revocare statum salutis. Quod medici per triennium arte sua cauti facere nequierunt, hoc perfecit om-nipotens Trinitas, quam intemeratam ubique praedicavit Phila-strius. Pro cujus fidei ardore ab arrianis flagris, corpori suo in flagellando manentia stigmata notata sunt. Quorum vulnera nunc Dei providentiâ conficiunt medicinam salubrem salutemque cu-pientibus necessariam.

§ 6. Post illam beatissimi patris nostri glebae repertionem delationemque, custodibus in excubando erga venerandi pignoris loculum deputatis, turba languentium immodica conveniebat, superni numinis praestolans afflationem. Dum quadam die Do-minica absque arbitro quidam de subjectis custodum inter ja-centia languentium corpora transiret, et juxta altare puellam parvulam jacentem cerneret, et nescius languoris ejus, ut surgeret imperavit, ilico surrexit, una manu aram tenens, altera patri gaudendo innuens, vulgari voce ajebat: Atta, Atta, da mihi fu-stem, ut ambulem. Viso pater miraculo, non acquiescens pre-cibus filiae, sed palmis in coelum expansis, voce qua poterat, subito, licet procaciter, tamen Omnipotenti gratias ingeminans, ajebat: Domine tibi gratias, Domine tibi gratias. Qua voce territi custodes, cucurrerunt ad eum, inquirentes causas gratiarum actionum. Qui testans respondit: Haec puella, quam altare tenere videtis, mea est filia, septem annos a nativitate habens, quae numquam, nisi modo, super pedes constituit suos, et insuper quaerit a me fustem, ut pergat. Tum unus de circumstantibus currens, reperto baculo, dedit gaudenti puellae, et coepit circa aram deambulare. Quam nos eadem horâ ad orandum in ecclesia convenientes, deambulantem circa aram vidimus. Et deinceps in

melius proficiscens coepit puella sine baculi sustentatione huc et illuc insolitum gradatim suum tentare gressum, nobis cunctaque plebe misericordi Deo gratias agentibus, qui non solum animâ, sed etiam corpore sanat sperantes in se. Euge incomprehensibilis et immensus, qualiter inter plura quae comprehendendi possunt miracula, istud est mensus miraculum sua dispositione, plenus septiformi Spiritu Sancto, dividens singulis prout vult! Qui dedit Philastrio spiritum scientiae praedicandi, concessit et huic puellae septem annos habenti, et juxta corpus praedicatoris sui jacenti, restaurationem compagum pedum atque crurium et feminum, eo die, cui ipse sua resurrectione nomen indixit. Et ut detur intelligi, superna id fieri gratiâ, primo manum coelo extendit debitam: deinde quasi descendens, totum corpus: post haec, pedum sanat juncturas. Et notandum quod pedes puellae, manusque curaverit juvenulae. Quid aliud, nisi quod ipse hoc mirabiliter fecit hominem, mirabilius redemit? Qui dedit humanae naturae in puerilibus annis gressum, et juvenilibus exercitium operis, ipse puellae reformat gressum, et juvenulae manum aridam restauravit.

§ 7. Veluti etenim in edito sermone a Praesule Gaudentio, vitae scilicet beatissimi Philastrii Pontificis, legitur fuisse eum omni aetati et conditioni et sexui stupenda benignitate communem, immo humilibus conjunctiorem quibusque: ita nunc omnibus languentium aetatibus (meritis suis suffragantibus, Christo mediante) profuit et sexibus. Nam inter languentium jacentes cuneos deductus est a genitore suo ita claudus puer, ut sine vectore suo nequiret consistere aut ambulare, et dum fide parentis et sua comitatus, juxta feretrum beatissimi Philastrii frequentans, divinae misericordiae praestolaretur opitulationem, coeperunt nervorum habènae et fibrarum hiatus, feminis crurisque sui Domino restaurante, reformari, usque dum convalescens super pedes constitisset suos, et solus suum tentaret paulatim, opitulante divino suffragio, gressum insolitum, ita ut aulae moenia sine cujuslibet juvamine, grates opifici suo referens, peragraret. Tum unus presbyter noster, quem custodibus praeposueramus, accersito genitori suo inquit: Fili, ne mentiaris, sed confitere nobis veritatem causae languoris hujus pueri, tui filii, utrum a natiuitate, an postea femur aruit suum? Qui Deum testans, eique grates cum lacrymis gaudente referens, confitebatur: Hic filius meus solito humanae naturae more in infantia sua a Deo recepit gressum, quo usus est per aliquot annos. Sed cum quodam die propria animalia foras de domo mea truderem, coepit, me nolente, causâ mei amoris hic post me currere. Quo cursu accidit ei dolor summitatis fêmoris, et post paulum in poplitem et crus defluens, sic effectus est claudus, ut jam per biennium nullatenus vadere quiret, nisi modo intervenientibus meritis (quod

firmiter credo) domini sancti Philastrii, Dei misericordiâ nobis miserante.

§ 8. *Quam bonus Israël Deus his qui recto sunt corde (Ps. 82):* ejus congressu ejus feminis compago emarcuit, et sui prosapia claudicavit, adventu tenus filii Dei. Sed qui per semetipsum et missos suos Israëliticam plebem reformavit, quae a recto tramite devians claudicaverat, is ad reformationem fidei nostrae, meritis beatissimi Philastrii, puerum erigens, pie sanitatem afferendo reformavit. Jacob enim omni tempore vitae suae claudicaverat, quoniam genus ejus in praeceptis legalibus secundum litteram quae occidit, non secundum spiritum qui vivificat, usque ad perfectionem Evangelicae gratiae claudus mansit. Puer autem iste originalibus per baptismum exutus sceleribus, sub gratia doctrinae Evangelicae degens, eo tempore, quo ad lacrymas cum parentibus ibat ad frequentatam ecclesiam, circa sanctissimum feretrum venit, et fide comitante, cooperantibus meritis praefati vatis, divina medente misericordiâ habetur incolumis.

§ 9. Collatum inter caetera est notissimum nostratis adolescentis cadaver, ac inter capedinem reclinatum, carentis equidem, excepto gustu, humani corporis sensibus, soliti scilicet jacere in lecto bigis imposito, parentibus semivivo aurigae famulatu utentibus, et animalium suffragantium in iter agendo. Non solum eo ardore, quo alimoniam peterent, sed magis, ut id nato meritis sanctorum, omnipotentis gratiâ, eveniret, quod contigit ei, qui ab introeuntibus in templum, gratiâ orationis, beatissimis Petro Apostolorum principe et Joanne, eleemosynam petiverat. Isti autem cum grabato, a parentibus arbitrio opificis sui circa urnam deserto, ut operis operator curam gerat parentis lacrymosi, et longi oneris odiosi redeuntis, solers industria miserentium custodum toto corpore destituto adhibita est in cibando, et ad ea quae necesse habuit invehendo, et maxime in orando pro ipso, quin et pro omnibus ibidem sitis infirmis. Quare decreveramus consultu et consensu boni arbitrii nostrorum consacerdotum, quotidie super ipsis supernam petere medelam. Is enim corporeis sensibus ita defunctus erat, ut visu nil discernere, ore non nisi alio inferente mandere, pedum gressu neutrorum cadere quiret, manum nullam sui cujusquamve utilitatiabilem gerens, ita ut etiam quidam delirantes ei irriderent, credentes eum animae tantum, corporis minime jam consequi posse sanitatem. Sed ejus clementiâ ipsum miserante, apud quem non est impossibile quicquam, corroborando corda fidelium instruendoque titubantium, atque ut aliorum miraculorum testis efficeretur, meritis, ut credimus, intervenientibus beatissimi Episcopi Philastrii, pro ejus revelationis testimonio ipsum credimus usque ad id tempus in languore defluxum, ut ejus in eodem manifestaretur gloria, ejus fidei praedicator per urbes

orbis fidus permansit Philastrius, superna luce visum, et afflatu loquelam, medelaque tactum cum gressu : sic priusquam venerabilia ossa sepelirentur, a Domino per ipsum accepit, et in ecclesia ejus habetur incolumis, ut gradiatur oculis comitantibus claustra ejus, et queat ori cibum, et fronti inferre Crucis vexillum, linguaque fidem et orationem promere Dominicam, et quicquid sibi necesse est pronunciare. Cujus miraculi tot testes sumus, quot Brixiae eodem tempore degimus, et prius languidum novimus. Qualiter autem prius languidus sese habuerit, non solum Brixien- ses, sed etiam a Ticino usque Venetiam, omnes ostiarii religiosorum locorum, et domus proximae Flamineis testari, si memoriâ retinent, possunt.

§ 10. Attente nunc meminisse juvat, et credere datur, quod is, qui dicente Domino, inter Jerusalem et Jericho semivivum repertum, indita medelâ, stabulario, ut curam sui haberet, commendavit. Quique ob commissum protoplasti necis conditioni devinctum genus humanum, judicium deceptoris, misericordiam decepto dividens, pietate gratiae suae eripuit, quod post discipulis curandum commisit, a quibus origo pastoralis curae emerit, per universam Ecclesiam maria terrasque replevit. Cujus officii honorisque curam beatissimae memoriae Philastrius Episcopus suscipiens fideliter solerterque exercuit, et Domino Deo nostro fide immaculata plebem bono exercitio roboravit, modo ad loculum fidelis famulatoris jacentem toto corpore debilem, parentibusque desertum, per omnes corporeos sensus, ita moderans restauravit, ut sibi, non mundo, vivat. Aperuit enim oculos ejus, ut duces gradientis fiant, non ut mundanam conspiciant vanam gloriam : patefecit aures, quo utilia intelligant, non ut detractationis susurrones audiant. Solvit vero linguam ejus, ut fidem profiteatur, et quae deliquit, quod hominis est, confiteatur, et sibi necessaria quaerat: sed ita parte altera ligatam eam reliquit, ut ad maledicendum et ad detrahendum prorumpere nequeat. Extendit autem ejus arida brachia, ad proprium corpus alendum et tutandum, sed rapinae habilia non sint. Artuum siquidem inferiorum ita compages reformavit, ut ad sibi necessaria vadere queat, sed ad malum currere debilis, claudusque perseveret. O Philaster solers stabularie, meritis tuis et gratiâ opificis nostri, in stabulo, ubi corpus tuum jacet, ita semivivus evasit, ut speculum humano fiat generi. Datur enim, ni fallor, intelligi, ut sensus nostros instar praefati languidi moderemur, utentes eis in necessariis utilitatibus, tam interioris, quam exterioris hominis, ita moderando, ne exuberent ad quaeque mala perficienda. O admirabilis humani generis Opifex, qui in restauratione languidi nostri nos instruis ita corporis uti sensibus, quo valeamus intemperatos custodire sensus interioris hominis, et similes prudentium fieri virginum.

§ 11. Omnia siquidem, quae divina immensitas in translatione sui confessoris peregit, comprehendere cum difficile sit, saltem unum, quod post diem sepulturae ejus gestum est, ad memoriam charitatis fidelium reducere, sicuti possum, conabor. Nona enim die post reclinationem venerabilis glebae in praefatae hyemalis ecclesiae sepultura, una eademque horâ mirabiliter in languidorum turba, duorum adolescentum aridae manus extensae sunt. Quos subjecti praepositorum custodes, scientes prius manus ariditate esse defluxos, dum vidissent ad quaeque vellent extendere, percontando geminum reperientes miraculum patefecerunt. Statuentes eos coram, dixerunt vulgari locutione: Nonne videtis sideratos nostros, manus extendere, quas tam hodie, quam heri et prius contractas vidimus? Hoc non solum ipsi custodes et caeteri ibidem siti, sed etiam vicini et noti eorum, quia per longum tempus manus aridas habuerunt, testati sunt. Atque ea die quoniam crediderunt Omnipotentem hoc facere posse, non propriis praesumentes, sed beatissimi Philastrii Episcopi meritis, Dei medelâ sese sanos effectos professi sunt. Unde prae gaudio lacrymosa Ecclesia, multimodas Deo retulit grates, quoniam salvat sperantes in se.

§ 12. Sed ne desidiâ nostra quasi muta priora tempora liquisse videamur, considera qualem eum in arrianorum nefandae procellae temporibus, sanctissimae memoriae Ambrosius Mediolanensis Episcopus esse intellexit, qui sibi eum collegam habebat: quantique meriti vicini Episcopi eundem esse existimabant, si quartus Bergomensis Episcopus in epitaphio tertii Episcopi, hoc est, praedecessoris sui (ni fallor) meminisse studuit, quod Ambrosius ipsum Episcopum, Philastrius consecravit Diaconum? cujus vitae sanctitatisque eum sapuit Episcopus Gaudentius successor suus, qui per quatuordecim annos, forsân et plus, diem transitus ejus feriatum ducebat, populo siquidem de eo sermonem faciens, item triginta post eum Brixiienses Episcopi? Quibus putas causis, meritorum miraculorumque ejus conscii fuerint, qui imposito altari super sepulcrum ejus, divina mysteria celebrabant, annualem festum diem transitus ejus recolentes? Praecessor namque noster, hoc est, venerabilis memoriae Petrus Episcopus, tantae venerationis eum esse monstrabat, ut anhelus moeroris sui, testaretur sese tempore presbyterii sui ita fuisse febribus auctum, ut nulla potio, nullumque unguentum eripere eum a febre quiverit, cum etiam ipse peritus fuerit artis ipsius. Sed cum post aliquod tempus ad sepulcrum beatissimi Philastrii venisset, et ibidem Deum efflagitasset, ut meritis ipsius intercedentibus sibi sanitas tribueretur, sic de oratione sanum se profitebatur erexisse, ut nullus rigor accessionis eum ultra tetigerit. Sed et rhythmicum hymnum, quem in ejus honorem

Gaudentium Episcopum composuisse ferunt, cantare de ipso sedule consueverat.

§ 13. Sed et temporibus sanctae memoriae Ansoaldi Episcopi, dum quidam custos tituli sancti Petri, qui situs est in castro majori, in suburbano fundo possessionis ipsius tituli, cognomento Baronica, depositionem beatissimi Philastrii non rite celebrans, tantumque diem inhonorans, familiam suam in area laborare cœgisset, ita ut fatigati suo sudore, flagellis triticum a paleis excuterent, dicentes, Sancti Philastrii festum est, requiescere solito debemus: et ipse magis, ut operi instarent, minans terreret eos; ilico correptus a spiritu, per aream vexari coepit amens. Qui ab attonitis famulis suis captus et vinctus, et insolito more turpiter ad praefatum titulum deductus est, et tamdiu catenis est vinctus, donec sese in honorando tantam festivitatem, profectus est deliquisse, et testis proprii delicti, et beatissimi Philastrii honoris effectus est. Post aliquod autem hujus temporis spatium quidam dives Brixiensis eodem die festo depositionis beati Philastrii, in suburbanum casale suum, quod vocatur Caloniola, pro foeni collectione operarios incaute misit, et jam sicco foeno, et partim plaustis, partim aggeribus aggregato, tam procellosa coruscatio subito, tamque praeceps affuit, ut instar pulveris, omnis collectio diei ipsius ab oculis eorum elapsa fuerit, intantum ut nec unus manipulus remansisset. Unde factum est, ut praedictus dives post hanc annuam festivitatem sancti Philastrii venerabiliter observaret, et jacturam suam profitendo, testis nostri fieret Praesulis.

§ 14. O dilectissimi Brixienses, quorum unum febribus afflictum, mente humiliatum eripuit: alium scienter arroganterque peccantem, in sese corripuit: tertium, utpote popularem hominem ignoranter forsan peccantem, in rebus suis afflixit, hoc est, in materie commissi: quoniam unus oratione obtinuit, quod fide credidit: alius vero, quia instanter vi cogens, nec famulo Dei honorem, nec suis cessit misericordiam, turpiter publiceque intrinsecus correptus, pura tenus professione est, ut sibimet fieret emendatio, et aliis exemplum. Tertius vero, qui utpote pretio operarios conduxit, et sobria voluntate famulos misit, extrinsecus damnum passus est. Nam totum illud amisit, quod in illicito tempore operari nixus est, cum materie siquidem sua. Habebat enim viridia gramina, et sine peccato sicca, ut oportet, habere poterat: sed quia illicite siccare voluit, ipsam funditus amisit materiam, disponente vel permittente providentiâ Domini nostri Jesu Christi, cujus amator fuit Philastrius, et cujus amorem nos cunctos oportet quaerere. Qui substantialiter et coaeternaliter et aequaliter indivise vivit et regnat cum Patre et Spiritu Sancto per omnia seculorum secula.

DE S. FRIDERICO EPISC. TRAJECT. ET MART.

EX QUODAM INSIGNI MS. CODICE: SED LAURENTIUS SURIUS MUTAVIT STYLUM

Obiit anno 838 — E Frisia.

§ 1. Sanctus Fridericus natione Friso, nobilis quidem fuit genere, sed nobilior sanctitate. Is in primis aetatis initiis et teneris annis Angelicam potius, quam humanam in terris visus est vitam degere. Libenter enim se adjuugebat ad viros Deum timentes, et ludos pueriles prorsus respuebat: ad ecclesiam prompta animi alacritate properabat, et quidquid ibi lectum aut cantatum esset, intentis auribus accipiebat: domumque reversus, matri suae, si quid intellexisset, referebat. Ea res laetitiam matri attulit, adeo ut invito patre eum patribus quibusdam commendarit literis imbuendum, quos etiam tum muneribus, tum precibus sollicitans obsecrabat, ut eum sanctae religionis semitam et peccati devitandi rationem docerent. Interea nocturna quadam, eaque coelesti visione sibi admoneri visa est, ut puerum inde ablatum, sancto Ricfrido Trajectensis Ecclesiae antistiti commendaret. Et mox ingenti perfusa gaudio, quod Deo puerum curae esse videret, licet reluctantem patre, eum Trajectum (*Utrecht*) adduxit, et memorato praesuli commendavit. Is vero spiritu prospiciens, illum se post decessum suum habiturum in cathedra successorem, ceu filium et haeredem, liberalibus pariter et Ecclesiasticis curavit disciplinis accurate instituendum. Proficiebat igitur in melius Fridericus, et semper in virtutum scala ad gradus sublimiores contendebat. Nam coelestibus auctus benedictionibus, cum adolescens sanctissimus etiamnum in scholis ageret, officium suum non praetermittebat, sed cunctis tum majoribus, tum minoribus luculenta promebat dogmata. Si quem intra domum Dei risu aut joci dissolutum vidisset, blande suaviterque admonebat, ut ab iis sibi temperaret: simul erudiens eum, quemadmodum divinum cultum exercere deberet.

§ 2. Multo vero necdum originis culpâ absolutos, catechèsi instituebat: et praeco lucis sempiternae, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, tetros ex eis daemones profligabat. Ad annunciandum populis Evangelium Dei semper paratus erat, memor Scripturae, dicentis: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, et annuncia populo meo scelera eorum* (Is. LVIII). Audiens eum sapiens, evadebat sapientior, et eo loquente ori suo digitum imponebat. Cum ergo sic manum misisset ad aratrum, ut non respiceret retro, ut regno Dei esset aptus, Subdiaconus ordinatus est. Eum gradum adeptus, vigiliis,

orationibus, et perpetuis jejuniis pro Christi nomine coepit affligere corpus suum, humanamque gloriam pro nihilo ducere, pulchre tenens illud Davidicum: *Cum interierit homo non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus* (Ps. 43). Facultates porro suas per manus inopum et miserorum transmisit in coelum, ne vel aerugine, vel tineis corrumperentur, vel a furibus effoderentur. Atque ita in coelesti illo repositoio semper habebat defixum cor suum, ubi se suos noverat thesauros condidisse. Erat plane verus Israëlita, cujus in spiritu nullus inerat dolus, ex cujus ore nullum umquam auditum est mendacium. Laedebat neminem, nec cuiquam fraudem fecit: nullum odio persecutus est: nemini fecit, quod sibi nollet fieri. Ad communionem corporis et sanguinis Domini, sacrorum portitor vasorum, mundum et castum se servabat, et ab omni carnali immunditia liberum, quemadmodum illis, qui ejus sunt ordinis, per Prophetam praecipit Dominus: Mundamini, qui fertis vasa Domini.

§ 3. Postquam autem egregius vir factus est Diaconus, quantopere in cultu et servitio Dei nocte ac die desudarit, nullus umquam pro dignitate explicare valebit. Erat juxta Apostoli (*ad Tim.*) doctrinam, pudicus, non bilinguis, non multo vino deditus, non turpe lucrum sectans, ineptas fabulas devitans, seniores non increpans, minores non contemnens, habens fidei mysterium in conscientia pura: exemplum se praebens fidelibus in verbo, in conversatione: in charitate, in fide, in castitate, in patientia, in humilitate, in temperantia. et omni morum integritate: gradum sibi acquirens bonum et fiduciam multam in Christo Jesu. Tantus illi inerat ardor Spiritus Sancti, ut nec adversis frangeretur, nec extolleretur prosperis. Cernens autem Ricfridus Episcopus tot eum virtutibus instructum, ingenti afficiebatur gaudio, quod talem esset habiturus successorem: jussitque eum secundum a se locum obtinere, sacerdotio eum initians, quamvis invitum. Mox autem nomen ejus, divina id agente providentiâ, per omnem terram adeo divulgatum est, ut etiam regias penetraret aures, et ab omnibus ceu vir Apostolicus honoratus sit. Porro Ricfridus antistes, vir omni bonitate conspicuus, leni correptus febre, jam multa aetate gravis, terrae reddidit corpus, coelo spiritum, Angelorum legionibus stipatum. Eoque humato honorifice, Clerus et populus, instinctu Sancti Spiritus permoti, nullum alium se ajunt eligere aut velle Episcopum, nisi Fridericum, hominem multa veneratione dignum.

§ 4. Interim Ludovicus rex *, Caroli Magni filius, in quamdam Rheno propinquam urbem pervenit cum Judith conjuge sua consecranda: quam, ne ab Episcopis anathemate feriretur, in Galliis apud se retinere non audebat. Is Ricfridi obitu comperto, per legatos suos mandavit Trajectensis Ecclesiae senioribus, ut

* Cognom. ob clementiam Pius, animo deijci nimis facilis; galli dicunt: *Louis le Débonnaire*.

Fridericum sibi Episcopum deligerent, et electum cum summo honore ad ipsius palatium adducerent: nesciens jam omnes Trajectenses id ante decrevisse, quod et ipse et primates ejus percuperent. Sed simulatque vir Dei isthuc percepit, se tanto honore indignum proclamavit, nec debere se hominem sceleratum, aliorum pontificem fieri. Populo autem contra asseverante, neminem illo magis idoneum inveniri, quem sibi vellent praefici: vir Dei ingemiscens obstupuit, et coram omnibus illacrymans, ait: « Cum sim homo peccator, quo pacto ovium Christi possum pastor effici? Quid ita me vultis habere rectorem, qui regere non didici, quique me omnium infimum facile agnosco? Quaeso ab hac sententia cessate, et ad alium me digniorem oculos animosque adjicite: in me enim nihil, quod Deo gratum sit, comperietis. Paulo autem ut nostis, affirmante, oportet, Episcopum esse irreprehensibilem... prudentem, ornatum... hospitalem, doctorem... non neophytum, suae domui bene praepositum. Ego vero, qui domui meae praeesse non novi, quo modo Ecclesiae Dei diligentiam habebō? Qui peccati trabem ex oculo meo educere nequeo, qua ratione ex aliorum oculis festucam evellam? »

§ 5. Cum haec atque alia consimilia dixisset, missi denuo sunt ex palatio Regis viri potentes, qui dicerent ei, si quidem velit Regis gratiā frui, ut quamprimum cum majoribus natu ad ipsum prōperet. Tum ille confestim surrexit, dicensque non esse Regis jussa negligenda, sed parendum ejus voluntati, ad Regis aulam proficisci coepit. Sperabat enim se apud Regem effecturum, ne Trajectensibus, tamquam indignus, Episcopus daretur. Ubi ad palatium pervenit, Ludovicus Rex postquam eum conspicatus est: Gratus, inquit, mihi est adventus tuus serve Dei: et cum osculatus eum esset, oravit, ut in apposita sede ipsi assideret. Deinde cunctis aulae proceribus accitis, Rex Trajectenses percontatur, quem velint habere antistitem, polliceturque se illum ipsis daturum, quem cuperent. Responderunt omnes uno ore: Nos hodie profecto nullum eligemus alium, nisi hunc qui adest, dominum Fridericum. Eum nos novimus, quippe a puero apud nos versatum, et quae Deo sunt grata hactenus sectatum. His dictis, Rex praecepit beato viro, ut veste sacerdotali indutus, ordinandus accederet: addens eam esse Dei voluntatem, ut id fiat, quod omnium animis sederet, nec se ullo pacto debere oblectari. At vir Dei lacrymabundus surrexit, Regemque pronus adorans, « Precor, inquit, domine mi rex, ne istis assentias in eo quod postulant: sed eligant, te jubente, sanctiorem aliquem, et ego, si id feceris, quidquid jure haereditario possideo, libens tibi tradam. Non enim potest esse pastor idoneus, qui irruente lupo, nec se, nec gregem tueri potest. Ego vero quinam gregem Dei adversus lupos conservare potero, qui nec a meipso quidem illos arcere novi? Timeo sane vir probrosus plebis sanctae fieri

Episcopus, cum quod infirmum est, solidare: quod aegrotum, sanare: quod confractum, alligare: quod abjectum, reducere: quod perditum, requirere nesciam. *Horrendum est*, teste Apostolo, *incidere in manus Dei viventis* (Hebr. x), cujus ista apud Prophetam minitabunda vox est: *Vae pastoribus, qui pascunt semetipsos: et item: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et sanguinem pereuntis in die tribulationis exigam ab eis* (Ezech. xv).

§ 6. Haec illi prolixè prosequenti, Rex per nomen Christi adjurato pedum tradidit, et coram se Episcopum eum ordinari praecepit. Tum ille cernens nulla ratione se posse subterfugere, moestus ad templum se contulit, multa militum catervâ sequente, ibique tales Domino preces gemebundus obtulit, manibus in coelum sublatis: « Domine Deus omnipotens, qui in Trinitate perfecta dominaris et regnas: cui secreta omnia patent, qui scrutaris renes et corda: tu scis, quod invitus cogor pontificis munus exequi. Non enim sic ego sum corpore et animo constitutus, qualem tu me velles. Interim nihilo minus credo, piissime et amantissime Deus, te volente isthuc fieri. Itaque totis te visceribus rogo, quoniam tibi soli peccavi, et malum coram te feci usque in praesens, ut delicta juventutis meae et ignorantias meas mihi condones, malorum praeteritorum des veniam, a futuris serves: ut ad viam veritatis reductus, nocte ac die possim meditari et scrutari legem tuam facereque quod tibi sit gratum et acceptum... Exorabilis Domine, exaudi me deprecantem, et largire mihi spiritum sapientiae et intellectus, spiritum consilii et fortitudinis, spiritum scientiae et pietatis, et spiritum timoris tui. Pone verbum tuum in ore meo, ut docere possim populum tuum pro voluntate tua, et fac me fortem et constantem in caeremoniis tuis: ut tuae protectionis vallatus armis, omnes meos gregisque tui mihi crediti visibiles et invisibiles vincam hostes. Confirma me in omni opere bono, et dirige gressus meos in semitis tuis: et non veniat mihi pes superbiae, neque manus peccatoris moveat me. Pone custodiam ori meo, et ostium circumstantiae labiis meis, ne ex eis egrediatur verbum mendax in conspectu tuo, sed quod omni tempore placeat tibi. Custodi gregem tuum Rex regum et Domine dominantium, et Pastor pastorum, cui ego jam praeficior pastor criminosus: ne quam lupus rapax ovem ex illo rapiat et dilaniet, sed tua sancta dextera semper illum foveat ac tueatur. Tu scis, Domine, quarum ego rerum indigus sim, et quid petere abs te debeam. Praesta tu id mihi, quemadmodum ego spero, et confido tibi. »

§ 7. Vix precem hanc absolverat, cum ecce Rex cum aliis supervenit Episcopis, eumque curavit ordinandum cum multa celebritate. Quas vero laudes et grates Clerus et populus, ejus consecratione mirifice exhilarati, Domino egerint, paucis dici non

posset. Peractis omnibus quae ad eam rem pertinerent, Imperator Clerum et quotquot illic aderant nobiles et ignobiles, ad suum invitavit convivium, et pro amore sancti viri diem illum haud secus atque insignem solemnitatem, cum multa laetitia ad vesperam usque exegit. At sanctus Episcopus, memor beatae Caeciliae, quamvis corpore videretur interesse epulis, spiritu tamen cum Domino epulabatur, hos secum versiculos tacite revolvens: *Ciba me, Domine, pane vitae, et aquâ sapientiae, vinoque compunctionis pota me.* Peracto prandio, more suo vacabat eloquiis divinis, peccatorum suorum remedia poscens a Deo. Nec parvipendendum sibi existimabat onus pontificium, in ipsius humeros conjectum.

§ 8. Altera luce Imperator secum animo volvens, propter illicitum matrimonium * fieri posse, ut quandoque ab Episcopo Friderico communione privetur: jussit eum accersiri, et coram Episcopis, qui aderant, eum demulcendo sic allocutus est: « Dominus te in sacerdotem magnum elegit charissime, tanto muneri idoneum te sciens. Oro igitur, ut perseveret in te studium adhortandi et verbum Dei praedicandi apud feroces maritimas gentes. Est sane insula Walacrana, tibi, ut reor, satis cognita, in qua proh dolor, quod nuper ad nostras pervenit aures, passim sibi matrimonio jungunt neptes suas, aut etiam, quod est deterius, sorores, vel ipsas quoque matres suas. In illa autem insula, uti satis constat, antecessores tui strenue laborarunt: quod vero ipsi excolere non potuere, tibi procul dubio absolvendum reliquerunt. Adjuro igitur te per Deum vivum et verum, ut si quis sive nobilis, sive ignobilis, sive Dominus, sive servus, dives vel inops, a Christiana religione aberrans, ejusmodi se facinoribus contaminari, ubi primum id resciveris, corrigas illum. Quod si reprehensus abs te, non se ad meliorem frugem receperit, et te vel Ecclesiam non audierit, a communione fidelium auctoritate tibi tradita illum sèpares, sitque ceu ethnicus et publicanus, donec vera poenitentiâ convertatur ad Dominum, qui semper paratus est misereri.»

§ 9. His ab Imperatore dictis, vir sanctus ingemuit, aitque ad illum: « Graviter quidem me obstringis Domine Imperator, sed quaeso, dic mihi, num salva tua gratiâ facturus sum, quod hortaris.» Tum Imperator, quasi jam de se securus: « Non solum, inquit, salva mea gratiâ id feceris, sed si volueris, me quoque ea in re adiutorem habebis.» Mox vir sanctus, plenus spiritu Dei et memor sermonis, a Domino ad Jeremiam dicti: Probatores dedi te in populo meo robustum: et scies, et probabis vias eorum: ad Imperatorem se inclinans, ait: « Dic mihi, oro, Domine Imperator, si sit edendus piscis, a capite ne, an a

* Negat cum pluribus Mabillonius incestuosum fuisse Lutovici cum Juditha conjugium; dubia quapropter quae sequuntur habenda sunt.

pedibus incipiendum est? si fabrica construenda, a parietibusne, an vero a fundamento inchoandum?» Imperator facile advertens, quorsum ista spectarent, non sine admiratione respondit: Piscis pro meo judicio rectius a capite primum editur, atque inde ad caudam usque proceditur. Fundamentum quoque prius collocandum est, deinde parietes extruendi, alioqui sine dubio collapsuri. « Recte, inquit vir sanctus, mi Domine, locutus es. Et ecce Dominus te voluit esse caput et fundamentum Ecclesiae suae, ut bonum omnibus de te exemplum praebeas. Itaque a capite mihi sumendum est initium, ut ab illo exclusis vitiis, et fundamento probe collocato, per corpus ad caudam, Deo me adjuvante, pro viribus pertingam, et parietes in sublime promoveam. Tu ergo mi Domine stare te existimas: sed quamvis gravem jam ruinam feceris, vide tamen, ne gravius cadas. Habes conjugis loco Juditham tibi sanguine propinquam, Guelphi Bavarorum Ducis filiam: quam si non repudiaveris, et dignam Deo egeris poenitentiam, jam ante praedico tibi imminere regno tuo immane excidium, completumque iri in te sermonem illum Salvatoris: Surget gens contra gentem, et regnum adversus regnum. Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient. Quae quidem si in tua tempora non inciderint, poteris securus frui isthac foeminâ. Sin autem inciderint, non poteris habere ambiguum, non fuisse gratas Deo nuptias istas. Scriptum est enim: *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat, ut revèlet turpitudinem ejus*, et iterum: *Anima, quae fecerit quippiam ex istis, peribit de medio populi sui* (Levit. xviii, 6, 29). Et Salomon in Proverbiis: *qui adulter est, inquit, propter cordis inopiam, perdet animam suam*. Turpitudinem et ignominiam congregat sibi, et opprobrium illius non delebitur: quia zelus et furor non parcat in die vindictae (Prov. vi). Et Apostolus scribit ad Corinthios: *Fugite fornicationem*. Omne peccatum quodcumque facit homo, extra corpus est. Qui autem fornicatur, in corpus suum peccat; itemque alibi: Fornicatores et adulteros judicabit Deus. Et revera etiamsi conjux tibi legitima foret, Domine Imperator, nec tuo sata sanguine, at nihilo minus illud Apostolicum animadvertere debes, quod ille divinitus tradit: Qui habent uxores, quasi non habentes sint. Quid vero beatus Gregorius in Canonibus dicat, quaeso ne moleste feras, si commemoremus. Si quis, inquit, duxerit neptem in conjugio, anathema sit. Itaque si vis aeternos gehennae cruciatus evadere, et vitâ frui sempiterna, vera ductus poenientiâ, sperne isthuc conjugium, et ad Dominum convertere, ut det veniam tibi. Vana est enim hujus mundi gloria, et omnis caro foenum. »

§ 10. Cum haec diceret vir sanctus, et multi etiam pontifices ejus sententiam confirmarent, atque ad abolendum tam invisum matrimonium, permulta sacrarum litterarum testimonia

proferrent, neque ea tamen Imperator ita, ut par erat, animadverteret, rursus vir Dei sic eum compellavit: « Nos quidem, Domine Imperator, secundum Apostolum, Deum timere debemus, ejusque servare mandata: te autem honorificare, et in rebus bonis consentire tibi: mala autem non modo non approbare, sed etiam corrigere, dicente Scripturâ: *Si non fueris locutus, ut custodiat se impius a via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem vero ejus de manu tua requiram* (Ezech. III, 18). Nos igitur si tibi peccatum tuum non indicaremus, neque id reprehenderemus, tu ab illo te non revocares, nec conitereris redire ad vitam, nosque una tecum propter silentium nostrum aeternis ignibus addiceremur. Quamobrem nobis ex officio incumbit, spiritualibus consiliis sanare peccato laborantem. » Vix sermonem hunc beatus Episcopus absolverat, et Imperator erubescens, ad tempus doluit, defixisque humi luminibus, illacrymans dixit: Peccavi, et deflexi a recto itinere: agnosco erratum meum, vestroque me judicio submittens, libenter quod a me perperam gestum est, corrigam. Respondit Deo dignus Episcopus Fridericus: « Id si tu ex animo feceris, cum Domino redibis in gratiam, qui, ut tuipse dixisti, misericors est, et semper paratus misereri: eritque tibi pater, et tu illi filius, si tamen ab illo retro non recesseris. Noli aedificare domum tuam super arenam, sed potius super petram: ne irruente imbre, et ventis flantibus, et flumine inundante cadat, et fiat ingens ruina illius. Nos vero non cessabimus orare pro te et postulare, ut implearis cognitione voluntatis Dei, et ambules digne coram illo, per omnia placens ei. Tu autem tenta teipsum, et proba num sis in fide. Reddet proculdubio justus judex in illo tremendi judicii die unicuique juxta opera sua. »

§ 11. His tandem confectis, cum caeteris pontificibus Imperator beatum virum vocavit ad prandium: ac deinde cum summo honore a se Trajectum dimisit. Cumque ad Rhenum ventum esset, ejus regionis Clerus et populus, qui domi remanserat, in unum collectus, illi ruit obviam, Deoque pro optato pastore gratias agens immensas, ad castrum eum cum dignis laudibus deduxit, atque in templo beatissimae Matris Dei, ubi cum sociis conditus est martyr Bonifacius, in Episcopi sede eum collocavit. At ille suo more ad singulas sanctorum aras precaturus accessit, et eodem die sacrificium offerens, cum ad populum concionatus et ei bene precatus esset, peracto ministerio, domum abire permisit.

§ 12. Mansit autem in eodem castello diu satis, populum docens, ita ut quicquid illic vetusti erroris relictum erat, divinis eloquiis extirparit. Non efferebatur animus ejus pontificia dignitate, sed convenienter scripturae divinae, quanto erat major, tanto se magis humiliabat in omnibus. In praestandis eleemosynis aequae, ut antea, fuit largus, ad suscipiendos peregrinos semper

paratus, captivis et compeditis liberandis deditissimus. Visitabat infirmos, nudos vestiebat, cunctis se affabilem et amabilem exhibebat, vigiliis et orationibus delectabatur, cum Propheta septies in die laudem Domino dicebat. Semper uno et eodem erat animo: odii et irae plane expers, pacis vero et concordiae studiosus, morum integritate nulli secundus. Quicquid in muris templi, fratrum domiciliis et in parietibus castris collapsum fuerat, instauravit, et religiosioribus quibusdam clericis et laicis, ne quid erroris aut perturbationis existeret, asservandum commendavit. Deinde dioecesim suam visitare cupiens, ad insulam supradictam studio evangelizandi primum iter intendit suum: salutatisque fratribus domus, navim conscendit, et prospero cursu ad Walachranam (*Walcheren*) appulit. Egressus autem in terram, ad ecclesiam se contulit, jubens interim in aprici gramine campi suum figi tentorium.

§ 13. Eum vero ut ejus insulae habitatores conspexere, multi quibus sanior erat mens, undique ad eum confluere, et eo, quo par fuit, honore eum excipere coeperunt: porro complures, iis quae ante diximus polluti flagitiis, jam arma sua adversus eum expediebant, tamquam praelium inituri, ajebantque se, si quid ipsis molestiae attulisset, illum plane trucidaturos. Id ubi sanctus Episcopus accepit, sanctam omnibus synodum indixit, excommunicationis sententiam intentans illis qui nollent ei interesse. Illi vero minas ejus floccipendentes, in sua perversitate permanserunt. Porro soli seniores ad sanctam venire synodum, et eam, quam decebat, in omnibus obedientiam declararunt. Beatus autem antistes ut vidit illorum obstinatos animos, seque illis convertendis frustra navare operam, cum lacrymis obsecrabat senes omnes illic praesentes, ut ad destruenda incesta illa conubia pro sua virili opem ferrent, Dominoque talenta duplicata referre curarent. Non recusarunt illi, sed rogarunt refractarios illos, ne tam barbaros se exhiberent, sed ab Episcopo, cujus curae essent commendati, veniam peterent, suamque culpam faterentur et agnoscerent: ne, si secus facerent, Dominus totam insulam vel peste, vel fame, vel hostili incursu perderet, quod pastorem ipsis praepositum despiciere viderentur. Interim Episcopus cum Clericis in ecclesia Deum rogabat gemitibus inenarrabilibus, ut illorum cordibus aspiraret sanam mentem et voluntatem agendi poenitentiam, et in operibus bonis eis praestaret constantiam, ne post susceptam emendationem rursus instar canum redirent ad vomitum.

§ 14. Non despexit Deus preces servi sui. Proxima enim luce illo cum Clericis de scripturis divinis colloquia miscente, ex pagis undique ad eum accurrere permulti, ex animo petentes veniam, et dignam se acturos poenitentiam pollicentes. Tum vir sanctus mirifice exhilaratus, in sanctum ingressus est conventum,

dixitque eis, non posse illos dignam agere poenitentiam, nisi foeda prius connubia discinderent et execrarentur, juramentoque confirmarent, se ea numquam repetituros. Id postquam omnes devotis animis fecere, agendamque poenitentiam susceperunt, vir Dei aliquot dies mansit illic, docens illos ea quae Dei sunt. Cum autem inde esset abiturus, magnae sanctitatis presbyteros apud illos reliquit, qui plebem in officio retinerent: atque ita cunctis valedicens, inter eundem suas visitavit paroecias: cunctisque recte constitutis, Trajectum venit, et aliquandiu illic moratus est. Deinde concionando et ecclesias aedificando, totam suam perlustravit dioecesim, Dominoque suo non postremus agricola, vineam egregie instauravit, familiaeque ejus, cui erat praefectus, cibum suo tempore ministravit: ut ab eo veniente vigilans et ita faciens, talentumque sibi traditum duplicans inventus, ab eo constitueretur super omnia bona ejus, et in ejus gaudium introduceretur.

§ 15. Imperator autem ubi didicit omnia prospere cecidisse beato viro, nihilque in ea insula diabolici erroris resedisse, non ausus fuit diutius apud suam Juditham illic haerere: sed in Gallias proficiscens, salutavit eam, et dixit: Hunc nobis in nostro negotio adversantem Episcopum, si potes aut ullis flectere precibus, aut muneribus excaccare, ne id quaeso intermittas. Sin minus id potes, minis eum expugnare contende. Fecit illa, ut erat jussa, et modo precibus cum pulsans per epistolas, modo innumeras offerens divitias, sanctum virum, qui in nullis speravit pecuniae thesauris, eo conabatur inflectere, ut sua auctoritate ipsis faceret potestatem in damnato conjugio permanendi. Sed cum ille saepe recusaret, idque sine Pontificis Maximi et aliorum praesulum judicio fieri non posse assereret, Imperatrix bile percita, amoreque insano obcaecata, etiam injussa secuta est Imperatorem, multisque nominibus Deo charum pontificem accusavit, jam animo pertractans, qua eum posset ratione quandoque tollere e medio. Jam vero non contenta, ut fertur, cum Imperatore praeter fas concumbere, etiam Bernardum quemdam, quem e sacro fonte Imperator susceperat, adolescentem Deum timentem, ut quondam Aegyptia mulier Joseph patriarcham, saepe ad foedam secum explendam libidinem provocabat. Illo vero recusante, et adulterii immane esse crimen asseverante, Juditha exandescens, veritatemque ne tanta ejus turpitudine ad aliorum notitiam deduceretur, omni spurcitiâ et dolo plena, juvenem insontem crebro apud Imperatorem detulit, quod vi ipsam opprimere conatus esset. Ubi id cognovit Bernardus, voluit se innoxium declarare, idque coram Imperatore et duobus filiis ejus Lothario et Ludovico, qui tum erant in Theodonis palatio: sed nemo erat ausus cum illo singulare inire certamen. Porro ut beatus Fridericus Episcopus isthuc rescivit, multum doluit, et instar Samuelis

Saulem lugentis, ardentissimis precibus rogabat omnipotentem Deum pro Imperatore et perfidiosa conjuge ejus, ut illis sanam mentem largiretur.

§ 16. Per id tempus sacerdos quidam Odulphus nomine in Oreschot morabatur, vir sanctissimus et nobilis genere, patrem habens Bodgisum, concionator egregius, divinarum scripturarum lectioni deditus, bonorum operum cumprimis studiosus. Is quadam nocte fessa membra in lectulo reponens, per visum angelum Domini multo lumine conspicuum sibi astantem vidit, et talia roseo ore verba promentem: Surge serve Dei, et ad Trajectense castrum pròpera, mansurus illic cum caeteris famulis Christi, et beato Friderico Episcopo strenuam navaturus operam in habendis ad populum concionibus, ubicumque illi visum erit. Ea visione perterritus vir Dei Odulphus, nocte surrexit, et itineri res necessarias paravit, memorque sententiae Salvatoris: Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam aeternam possidebit: relictis omnibus, Dominum est secutus, et post triduum Trajectum pervenit. Processit autem in occursum ejus Fridericus Episcopus cum Clero, et tanti viri adventu exhilaratus, cum multo gaudio et honore eum excepit, et post preces ad Dominum in templo fusas, in Australi parte castrì dedit ei hospitium satis commodum, cum adjuncto illi viridario. Ille vero talem se praebeuit bonis consecrandis operibus, ut tamquam lucerna coram Domino lucens, omnibus resplenderet, ita ut tam a Pontifice Friderico, quam fratribus, pater monasterii vocaretur.

§ 17. Ea tempestate Frisones, malo daemone id agente, tam male de sacrosancta Trinitate plerisque locis sentiebant, ut Sabellii Arriique haereses ab inferis excitatae viderentur. Sanctus Episcopus ea re percepta, animo commotus est, multumque flens et ejulans, cito ad eos profectus est, et pagos atque villas, eos docens, peragravit. At neque per seipsum, neque per socios suos ferocem illam gentem corrigere potuit: et cum animi dubius esset, quidnam agendum foret, tandem accepto consilio Trajectum misit legatum, qui S. Odulphum roicaret, ut quanta maxima posset celeritate ad ipsum in Frisiam contenderet. Eo nuncio accepto, vir Dei prae martyrii desiderio laetus efficitur, et tamquam ad epulas invitatus, jucundo animo se dedit itineri, et Staveram, ubi Episcopus erat, pervenit. Eo viso, Episcopus mirifice laetatus, cum eum osculatus esset, cum illo pariter totam regionem praedicando perambulavit. Erant enim ambo gladio spiritus, quod est verbum Dei, armati, populumque illum ferum et belluinum vitali alimoniâ pascentes, brevi tempore in agnos mutarunt, et ad Catholicam fidem revocarunt. Scripsit autem beatus antistes in chartis de S. Trinitate quaedam, easque misit sacerdotibus

paroeciarum dioecesis suae, ut si repullularent, errores, crebro populis praelegerentur palam: Aeternus est Pater, aeternus et Filius, aeternus et Spiritus Sanctus. Distinctio enim in Personis, unitas cognoscitur in natura. Omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens et Spiritus Sanctus. Trinum quidem nomen, sed una virtus et potentia. Filius a Patre incomprehensibiliter genitus: Spiritus Sanctus a Patre et Filio ineffabiliter procedens: potestas non accidens, sed perpetua et individua manens: summitas sociabilis, regnum sine fine, gloria sempiterna. Quae sola creat, sola peccata dimittit, et coelorum regna concedit.

§ 18. Insuper ad placandam sacrosanctam Trinitatem, Orationem de ipsa compositam pro salute plebis quotidie ter, nempe mane, meridie et vesperi jussit recitari. Porro beato Odulpho, ex consilio Cleri et fidelium ejus loci laicorum, quamvis invito, Staverensem ecclesiam curandam commisit: cunctisque recte et ordine constitutis, Trajectum se recepit. Ut autem impleretur beati viri prophetia, anno salutis octingentesimo tricesimoquinto Murmanus Britonum rex regnum Francorum invasit, Imperatori arma inferens, quod propter foeminam deflexisset a recta via, Deique praecepta et legem neglexisset. Erat ejus Murmani ingens exercitus, urbesque ac viros et pagos in Galliis cepit et vastavit, atque innumeros trucidavit, multisque auctus spoliis, nullo accepto incommodo, in sua se recepit. Imperator quidem magnis coactis copiis illum insecutus, cum eo conflixit non semel, sed infelicitur, permultis e suis desideratis proceribus. Tandem amplissima ei offerens munera, pacem ab eo petiit, et hostem sibi conciliavit. Nec latuit populum, cur permisisset Deus ea calamitate affici sanctam Ecclesiam suam, et jam de illicito Imperatoris conjugio multum in eo murmur audiebatur. Anni vero illius circulo evoluto, Imperatrix Bernardum, cujus ante meminimus, ad se evocavit, licet nolentem, ut ejus animum placaret, stimulanteque eam turpi amore, cum Imperatore eum in gratiam reduxit, tamquam miserta illius, et plerumque illum apud se detinuit. Ita fiebat, ut crebra eaque varia et inania inter ipsos colloquia haberentur, quae tandem adeo feruntur juvenis animum corrupisse, ut cum Imperatrice Juditha dormierit. Ea re in vulgus sparsa, Pipinus, Imperatoris ex Irmingarde Imperatrice filius, magno animi moerore affectus, cum Jesse Ambianensium Episcopo et Hilduvino Archicapellano, et Magfrido ac Eleazaro Abbate, atque Godefrido aliisque permultis regni primoribus Imperatorem adiit, multa ei objecit, et reginam adulterii accusavit. Imperatore vero nihil respondente, sed torvis eos oculis aspiciente, atque caput agitante, illi reginam Juditham vi abstulerunt, et in monasterium velatam detruserunt, domumque abierunt. Sed post menses non adeo multos Imperator Judithâ recepta, Noviomagium profectus est, et cum multis aliis etiam Jesse Episcopum

captum, qui in cordis simplicitate Juditham velaverat, ut ad meliorem frugem ea se reciperet, a sua sede removit, cogens Episcopos, ut eum exauctorarent: quae res cunctis bonis displicuit: porro alios in carcerem conjecit, alios exilio mulctavit.

§ 19. Ubi Gregorius (IV), Pontifex Romanus id comperit, multum doluit, profectusque ad Imperatorem, dure eum objurgavit, admonuitque ut cum conjugere resipisceret, veniamque illis suppliciter petentibus, jejunium et poenitendi formam praescripsit: Episcopis vero tum praesentibus, tum absentibus Apostolica auctoritate praecepit, ut ipso recedente, Imperatorem et prophanam conjugem ejus admonerent, et spiritalibus eloquiis pascere: et si negligerent satisfactionem ipsis impositam, non alio quam ethnicorum et publicanorum eos haberent loco, et perpetuo plecterent anathemate. Tum vero Imperator denuo se prosternens, fassus est peccatum suum, in omnibus morigerum fore promisit, Pontificemque Gregorium ut pro se et regni sui statu Deum deprecaretur, oravit, multisque eum regiis muneribus affecit. Sed Pontifex nihil illis muneribus transversim actus, sed prudentiam serpentis et columbae simplicitatem retinens, Imperatorem propter ea quae diximus, reprehendit, multaque tum ei, tum proceribus ejus sanctorum pignora, quae pro illorum salute secum attulerat, elargitus est: et cum saluberrimis de vita aeterna adhortationibus eos instituisset, ultro citroque valedicto, cum suis Romam reversus est. Sed non diu post Imperator rediit ad vomitum, et auxit etiam peccatum suum. Interim Episcopi Germaniae et Galliae, memores praecepti Pontificis, per seipsos coram, et per epistolas eum absentes orabant, ne ita se gereret. At ille palam eos odio prosequabatur, imprimis autem Fridericum Episcopum, qui divino Spiritu repletus, aperuit ei facinus suum, nec quicquam reticuit, quod aequitas dici postularet, atque prae caeteris urgebat eum, ut sese corrigeret, non odio ullo aut livore ductus, sed divino ipsum timore stimulante, ne una cum illo periret: dixitque ei: Non licet foeminae sacrum acceptum velamen abjicere: idque confirmabat sententiâ Zachariae Pontificis sanctissimi, ita scribentis in Epistola ad Gallos: Qualicumque modo mulier, permittente canonice viro suo, aut eo defuncto, velum sanctum acceperit in caput aut sponte, aut invita, in eo permaneat omnino, nec dimittat.

§ 20. Porro anno Dominicae Incarnationis octingentesimo tricesimo octavo, convenere filii Imperatoris, et communicato cum Episcopis, Ducibus et proceribus consilio, propter ignominiosum illud conjugium, et quod summi Pontificis jussa contempsisset, in quemdam occultum locum eum includere decernunt, donec agat praescriptam poenitentiam, et Deum sibi propitium reddat. Id postquam gestum est, Juditham ab Episcopo Jesse velatam, in Italiam ablegarunt, mortis ei minas intentantes, si inde

reverti aut aufugere ausa esset. Verumenimvero non multo post Ludovicus Imperatoris filius, ea patris fortunâ commotus, collectis quotquot potuit Francis, Imperatorem vixdum inchoata poenitentia e custodia eduxit, et Aquisgrani honorifice in ejus sedem reposuit et palatium. Mox vero Imperator Ebbonem Rhemensem Archiepiscopum, virum sane religiosum, ut potest animadverti ex scriptis ejus, jussit comprehendere, et ab Episcopis, quos ad id compulsi, sine causa deponi. Deinde legatos misit in Italiam, qui Juditham inde adducerent, venientemque summo cum honore et gaudio excepit: sed timens Episcopos, cum ea rursus, relicta Franciâ, in oppidum quoddam Rheno adjacens profectus est, deinceps quotidie in eorum conviviiis citharis et lyris, et tympanis, et tibiis personantibus.

§ 21. Cernens igitur beatus Episcopus Fridericus induratum esse pectus illius, per epistolam significavit ei, nisi resipisceret, se illum excommunicaturum. In ea epistola multas habuit sanctorum Patrum sententias, et inter caetera scribit: « Quandoquidem Christi servum te dici et haberi vis, quid ita servos ejus, Anselmum Mediolanensem, Wolfodum Cremonensem, Theodulphum Aurelianensem, Jesse Ambianensem, Ebbonem Rhemensem antistites sine ulla ratione condemnasti? An vero id jussit, ut faceres, Ille qui per prophetas suos dicit: *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei?* (Zach. II), et rursus: *Numquid vos ultionem reddetis mihi? Et si vos ulciscimini contra me, cito velociter reddam vicissitudinem super caput vestrum* (Joël. III). Nosti Apostolum dicentem (ad Rom. XIV): *Tu quis es, qui judicas alienum servum? Suo domino stat aut cadit.* Tu certe non vis nisi a te judicari servos tuos. Si quis alius id attentet, stomacharis et poenas ab eo repetis. Quod igitur tibi fieri non vis, cur tu id facere Domino dominorum non dubitasti? Pessime quidem fecisti, non enim ab hominibus, sed a Deo judicandi sunt summi sacerdotes, nec a pravae vitae hominibus lacerandi, sed potius a fidelibus tolerandi. Praeterea (Isaiae V) in conviviiis vestris quotidie sunt cithara, et lyra, et tympanum, et tibia, et opus Dei non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis. Quamobrem vindicabit Deus in vobis servos suos, et dilatabit infernus animam suam, et os suum, nisi resipueritis, aperiet, in eumque vos descendetis, et sublimes vestri deprimentur oculi, eo quod posueritis amarum in dulce, et dulce in amarum. »

§ 22. Hujuscemodi verbis Imperator magis etiam in virum Dei irâ inflammatus, de ejus nece tractare coepit, reginaeque ad eam semper instiganti id negotii dedit ut eam conficeret. Atque ita in Gallias proficiscens, profanam Imperatricem apud Rhenum reliquit, ut eam caedem acceleraret, ac deinde ipsum incunctanter sequeretur. Multas igitur illa beato viro molita insidias, cum eum nec precibus, nec amplissimis promissionibus

flectere posset, quadam aestate illo Trajecti, paucis retentis militibus, more solito cum fratribus degente, atque illic suum praestolante obitum, quem impendere sciebat, Imperatrix sub dies caniculares convocatis undique ad se illis, quos sibi et Imperatori fidos noverat, ita locuta est: Quanta prae caeteris Episcopis molestiâ et me et Imperatorem Fridericus Praesul afficiat, vos latere non puto. Itaque modis omnibus oratos vos velim, quos alioqui nostra capessere jussa par est, ut me de illo ulciscamini, idque arte quadam, ne res innotescat, unde vobis ingens possit creari periculum. Ejus facinoris amplissimam a nobis mercedem expectabitis. Displicuit is sermo omnibus religiosis et probis viris: sed duo superbi et cupidi juvenes promiserunt reginae se eam rem curaturos, modo velit praemium polliceri. Ubi id illa promisit, et omnes jurarunt se Episcopo minime indicaturos, illi cum sicas acceperant, Trajectum se contulerunt. Quo cum pervenissent, dixerunt se habere in mandatis a regina quae Episcopo cuperent indicata.

§ 23. Quod ubi Episcopo ad sacrificandum sese praeparanti significatum est, ille ingemiscens, erectis sursum oculis et manibus, Deo prolixè gratias egit, quod tempus optatae mortis adesset. Deinde ad astantes vultu angelico conversus, Scio, inquit, quid isti velint: sed expectare eos jubeo, donec peractum sit sacrificium. His dictis, e cathedra pontificia surgens, Missam cum multa devotione celebravit, et post lectum Evangelium sermonem habuit ad populum, obitumque suum obscure et tecte praedixit, ne illos moerore afficeret, a quibus se haud aliter atque patrem noverat amari. Ait enim, se illo die escam sempiternam cum sanctis in coelis a Domino percepturum: porrigensque eis corpus et sanguinem Domini, omnibus valedixit, et pastor fidelis pastori bono Domino nostro Jesu Christo oves ipsi commissas commendavit. Vidisses tum clerum et populum omnem prae dolore lacrymantem, nec tamen scientem quid haec sibi vellent, quae ab Episcopo fiebant. Absoluto sacrificio, sic ut erat vestitus, in oratorium sancti Joannis Evangelistae, ubi ejus sarcophagus erat, ingressus, exclusis omnibus praeter unum Capellanum suum, sanctorum omnium cum lacrymis et suspiriis patrocinia imploravit, et deinde eos, qui ad ipsum missi erant, jussit introduci. Illis intransibus, Capellano suo praecepit, ut retro altare Salvatoris ambularet, nec rediret, donec ab ipso esset accitus. Cumque jam solus esset cum sicariis illis, eosque trepidantes cerneret, ait ad eos: Facite, quod jussi estis, intrepidi. Ego enim adventus vestri causam scivi ante quam vos huc veniretis. Id ubi illi audierunt, cum eum ultro mortem expetere viderent, in extis eum sicis suis percussere, atque irridicule* vicissim dixerunt: Ulta se est de te regina nostra.

* *Alia lectio habet: et irridentes alternando dixerunt, etc.*

§ 24. At martyr Dei quibus poterat viribus vulnera compressit, ne sanguis et intestina effluerent, dixitque sicariis illis, ut pròpere abscederent, ne comprehenderentur. Illis celeriter aufugientibus, post aliquantam moram accersivit vir beatus Capellanium suum, jussitque ut ex muro contemplaretur, num illi nuntii Rhenum trajecissent, et quâ uterentur celeritate, ipsi renunciaret. Fecit ille, ut jussus erat, reversusque ad Episcopum, ut eum vidit in facie mutatum, pene examinatus quaesivit, quid haberet, aut quidnam ipsi accidisset. Tum vir sanctus rogans eum, ne perturbaretur, Percussus sum, inquit, fili mi. Advocata fratres et commilitones meos, accersi populum Dei, ut reddant me, unde egressus sum, terram terrae, orentque ut spiritus meus, licet indignus, dirigatur ad Dominum, pro cujus legibus et amore sanguis meus hodie fusus est. Id postquam ille audivit, evellens capillos suos et flens, miserabiles dabat voces. Ubi autem caeteris indicavit, quis planctus, quae lamenta illic extiterint, nemo pro dignitate explicare queat.

§ 25. Tandem sancto Odulpho, beati viri cooperatore, cum Clero et populo adveniente, simulque omnibus clamantibus, Cur nos pater orphanos derelinquis? gloriosus martyr cum lacrymis prophetico spiritu dixit: « Fratres et filii mei charissimi, si qua mihi pars est cum sanctis in coelo, non vos relinquam desolatos, sed pro vestra salute et incolumitate perpetuus ero intercessor. Sed noveritis tamen propter Imperatoris conjugisque et pròcerum ejus peccata, totum regnum, Danorum incursione vastatum iri, et propter iniquitates nostras etiam hanc urbem et dioecesim poenas luituram. » His aegre prolatis, cum populo bene precatus esset, vivus in tumultum intravit, psalmodiasque, quae in funere cantari solent, ipse inchoans, dixit: *Placebo Domino in regione vivorum*. Deinde crebro repetens versum hunc, *In manus tuas Domine, commendo spiritum meum*, coelum supinus intuebatur. Et cum dixisset, *Haec requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam*: Domino spiritum reddidit. Clericis autem corpus ejus humanitibus, tanta odoris suavitas totam complevit ecclesiam, ut praesentes omnes nihil ambigerent beatorum spirituum illuc multitudinem advenisse quae sancti martyris animam ad coelos cum triumpho eduxisset. Quo nos quoque per ejus merita perducatur, qui vivit et regnat in infinita secula seculorum. Amen.

§ 26. Eodem autem anno propheticus beati viri sermo coepit impleri. Nortmanni enim cum magna classe mare ingressi ad oppidum Dorestadum, quod nunc Wyck vocant, olim tam amplum, ut ferantur in eo quinquaginta et quinque ecclesiae fuisse, appulerunt, vastatumque flammis exusserunt, et cum opulenta praeda etiam multos captivos abduxerunt. Ac deinde omni regione populata et vexata, abierunt. Non multis vero interjectis annis

reversi, Trajectum vi ceperunt, caesis omnibus ejus loci incolis. Inde factum est, ut post obitum Alfrici, qui fuit pater beatissimi Friderici martyris et Lutgeri Episcoporum, cunctis ex agro profligatis, Trajectum plane desertum et eversum permanserit, usque ad Baldrici antistitis tempora: quibus etsi non paria pristinis, nova tamen et bona sunt moenia instaurata.

§ 27. Porro Germaniae et Galliae Episcopi, comperta caede immerita beati Friderici, uno animo in Imperatorem et Juditham insurgentes, dixerunt dignos eos esse, qui regno pellerentur, et anathemate percussi melioribus cederent, qui populum Dei regere, non jugulare, scirent, ejusque legem et caeremonias servarent. Quod ubi Imperator didicit, multum anxius et perturbatus, verébatur ne ab ipso ad filios deficerent, ipsoque pulso, illos eligerent. Juravit igitur cum regina in conspectu omnium, se ab Episcopi Friderici caede prorsus immunes esse, et neque consilio, neque voluntate sua eam perpetratam: ipsos autem sicarios, qui eum peremissent, nullibi posse reperiri. Tum vero Episcopi, qui convenerant, domum abiere, missisque militibus, ubique inquiri illos homicidas jussere. Illi igitur certam sibi necem impendere videntes, e regno in regnum profugi ferebantur, donec subitaria extineti morte, in tartarum demigrarunt. Imperator autem homicida (?) et perjurus, dum filium Ludovicum trans Rhenum persequitur, subito correptus morbo, et in navim delatus, in insula juxta Ingelnheim vitâ functus est. Postea Metim translatus, in S. Arnulphi basilica tumulatus est, resque ipsa declaravit, licet Pius vocatus fuisset, qualis factis fuerit. Quid autem Judithae acciderit, aut quo pacto e vita excesserit, cum non sit literis annotatum, pro incomperito habetur. At beatus Fridericus martyr multis fulsit virtutibus, ut hodieque fulget, ipsumque invocantibus et medicum et medicinam se exhibet.

§ 28. Sunt vero permulti etiamnum superstites utriusque sexus homines, qui testentur temporibus Baldrici pii antistitis id contigisse, quod jam relaturi sumus. Vir quidam profanus post aeditum res et omnes veteris ecclesiae thesauros curabat. Is coram hominibus ita se comparare noverat, ut agnus putaretur, cum esset revera lupus rapax, clam auferens, nesciente domino ejus, dona quae ad aras offerebantur, et cereos truncans scelerate et flagitiose absumens, qui in venerabili monasterio ob efugandas noctis tenebras ponebantur. Idemipse persaepe mediis noctibus immania in templo perpetrabat sacrilegia, vestesque sacras, quibus quotidie sacrificium Missae peragebatur, in sacello sancti Joannis Evangelistae, ubi beatus Fridericus quiescit, in lecto suo sibi substernebat, sanctorumque monumenta impudentissime ventris sui excrementis et lotio adeo contaminabat, ut quicumque eo vellent orandi causâ ingredi, accedere prae horrore non possent. Interim nocte quadam dormienti sacer pontifex

Fridericus apparet, vultu et veste mirifice radiante, sequebanturque cum Alfricus et Ludgerus, qui ei in Episcopatu successerant, atque in eodem sacello humati erant, multa etiam ipsi luce conspicui, manibus tenentes pedum, ut solent antistites. Itaque beatus Fridericus pedo sursum adducto hominem illum, potu obrutum, in pectore percutit, expergefactoque dicit: Quid ita frater hic supinus stertis? Cur ausus es sacras vestes tibi substernere, et nostros tumulos tam foede conspurcare? Effer hinc lectum tuum, et locum repurga: quae sanctis furatus es, restitue, agens poenitentiam: cessa impie agere, et ad Deum, a quo recessisti, te converte. Quod si ita non egeris, vitam hanc cum tormentis amittes, et ibis in ignem semper arsurum. Talia ut ille accepit, luce perterritus timuit quamdiu eos vidit: sed illis recedentibus, pulso timore, non nisi phantasmatis loco habuit visionem illam. Mane surgentem aedituus interrogat, num quam ea nocte visionem viderit. Respondit ille se tres vidisse angelos, qui eum jusserint deinceps extra templum dormire: at ignorare se, num res vera fuerit, an phantasma, quo permulti illudantur. Quod autem de sacra veste, de sacrilegio, de sacrorum tumulorum pollutione esset reprehensus, id subticuit, timens poenas, si aedituus resciret.

§ 29. Jussit igitur herus ejus, id est, edituus, ut si denuo apparerent, de illorum nominibus perquireret. Ille vero non solum nullas Deo gratias egit pro ea ipsi oblata visione, sed etiam in suis flagitiis perseverans, cum se potu ingurgitasset, media nocte rursum solus suum repetiit lectulum. Mox vero dormitante eo, et pene adhuc vigilante, iterum adsunt tres Episcopi, quos diximus, consimili habitu: et stomachabundus beatus martyr Fridericus pedo illum caedit, dicitque ei: Cur ausus es venire contra jussa nostra? cur non solum celare ea herum tuum, sed nec exequi voluisti? Sed collige te tandem, et cum lacrymis confitere peccata tua, et bonis operibus novum quemdam baptismum tibi effice, qui priorem tuis sacrilegiis perdidisti. Si aliter feceris, et facinus tuum confessus non eris, certa te mors manet. Domino quoque tuo, sicuti petiit, nomina nostra indicato hoc pacto: Fridericus, et ejus frater Alfricus, et Ludgerus pastor probus. His dictis, ea visio disparuit. At miserum illum nullus corripuit tantae visionis metus et horror, sed permanente satana in ejus pectore, induratum est cor ejus: ducensque ea omnia quae audierat, pro nihilo, ebrietate obrutus, obdormivit. Orto autem sole, aedituo exposuit visionem et nomina sanctorum: sacrilegium autem silentio pressit, nec voluit confiteri.

§ 30. Tum vero aedituus secum admirans, dixit: Cave ne quid fortassis in sanctos Dei admiseris, unde tibi sempiternum immineat exitium. Si enim talis esset animus tuus, qualis est frons tua, equidem puto non fuisse jussuros illos, ut e templo

exportares lectum tuum. Nec scio tamen, utrum vera sint, quae narras. Sed ne quis meo jussu periisse te dicat, effer lectum tuum, et prae foribus templi cubato, donec e pontifice nostro cognoscam, quae sit ejus hac in re voluntas et sententia. Sed ille propèdiem periturus id negligens, plus solito potitavit, et media nocte in templum dormitum abiit. Quid autem ea nocte gestum sit, nescitur: sed sub auroram cum nemo ad preces Matutinas pulsaret campanas, fratres ostiolum ex cardinibus levantes, cum intro ingressi eum excitare vellent, invenerunt miserum jam ardentem, et lectum ejus igne sulphureo absumptum: sacellum autem lotio et stercore illius contaminatum. Id illi conspicati, non dubitarunt ea causâ fuisse coelitus inflammatum: convocatisque omnibus ejus loci habitatoribus, extra oppidum eum extulerunt sepeliendum: cumque portaretur, e cadavere ejus ignis instar fulgetri procedebat, perspicue declarans, quam immaniter in beatum Fridericum et ejus successores peccasset.

§ 31. Post eum diem nemo in illo oratorio vel templo venerabili hactenus cubare ausus fuit: sed strato ante fores lectulo, custos dormiebat, bene obseratis ostiis. O felices illos, quibus beatus hic martyr cordi est. Felices illos, qui sibi apud Deum talem parant intercessorem. Securus aeternam expectat vitam, qui tantae suavitati inhaeret. Feliciter nauta obtinebit portum, qui hunc sibi curaverit adhibere gubernatorem. Sapiens viator est, qui eo fruitur ductore. Prudenter bona omnia exequetur, qui ejus vult vestigiis insistere. Qui de facultatibus suis eum honorarit in terris, centuplum cum sanctis in coelis recipiet. O Trajectensis civitas, tu felicior et sanctior multis: de tuis apud Dominum Jesum semper laetare Patronis. Pugnat adversus hostes tuos innumerabilis coelorum exercitus. In quibus pretiosus martyr et pontifex Fridericus, divino accinctus gladio, nocte et die te non desinit fortiter tueri: praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et imperium sempiternum, Amen.

Anno Christi mcccclxii, xxviii mensis Julii, a Folkero Episcopo Gibeletensi, Vicario in Pontificalibus Trajectensis Episcopi, e sarcophago beati Friderici caput extractum auroque et argento inclusum est, ad gloriam et laudem omnipotentis Dei, et ipsius sancti viri majorem venerationem et honorem.

DE S. VINCENTIO A PAULO CONF.

PRESBYTEROR. SAECUL. CONGREGAT. MISSIONIS

ET SOCIETATIS PUELLARUM

QUAE CHARITATIS NUNCUPANTUR

INSTITUTORE

EX BULLA CANONIZATIONIS PER CLEMENTEM PP. XIII

CELEBRATAE ANNO D. MDCCXXXVII

Obiit annos natus 85 — An. 1660 — Nat. Gallus.

§ 1. Superna Jerusalem, et beata Dei viventis civitas, in qua a coelesti Patrefamilias unus aeternae vitae denarius aequaliter omnibus, qui in Vineae sua operati sunt, distribuitur, habet diversa loca, et mansiones, quas quisque pro suo accepturus est merito *. Itaque anxios Apostolos de morte Christi, et de sua infirmitate trepidos, et de futuro praemio sollicitos, cum audissent Petrum promptiorem animo ac fidentiorem, et qui ceterorum caput et Princeps constitutus fuerat, ter Dominum ad galli cantum negaturum, solatus est Christus Dominus, dicens: *Non turbetur cor vestrum: in domo Patris mei mansiones multae sunt* (Joan. XIV): significans his verbis, quod nemo eorum, licet alius alio fortior, alius alio infirmior, alius alio justior, ab illa felici Domo excluderetur in qua multae essent mansiones, nempe diversae meritorum in una vita aeterna dignitates. Siquidem alia est claritas solis, alia claritas lunae, alia claritas stellarum; stella enim a stella differt in claritate, et non una expressa est in Evangelio foecunditas; nam facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero trigesimum: ubi centenus fructus Martyribus, sexagenarius Virginibus, alius aliis assignatur. Multae igitur in Domo Dei mansiones, non una stellarum claritas, non idem, sed multiplex est fructus, ita etiam non una est corona, quae tempore persecutionis accipitur: habet et pax coronas suas, quibus de varia et multiplici congressione, Victores, prostrato et subacto Adversario, coronantur: libidinem subegisse, continentiae palma est; contra iram, contra injuriam repugnasse, corona patientiae est: de avaritia triumphus est pecuniam spernere: laus est fidei, fiducia futurorum, mundi adversa tolerare:

* Parabolae, Operariorum Vineae qui diversa hora vocati eadem laboris diei aequantur mercede; Sementis alium et alium reddentis fructum; illa denique Christi verba de multis in domo Patris mansionibus, diserte explicantur.

et qui superbus in prosperis non est, gloriam de humilitate consequitur: et qui ad pauperum fovendorum misericordiam pronus est, retributionem thesauri coelestis adipiscitur: et qui invidere non novit, quique unanimis et mitis fratres suos diligit, dilectionis et pacis praemio honoratur.

§ 2. In hoc virtutum stadio, ad has justitiae palmas et coronas accipiendas Dei servus Vincentius a Paulo non solum ipse pervenit, sed alios etiam plurimos operâ et exemplo suo perduxit. Nam tamquam strenuus Dei miles, deponens omne pondus, et circumstans peccatum, propositum sibi certamen aliis virtute praecurrens inivit, et ad longaevam usque senectutem adversus Principes et Potestates, et Rectores mundi tenebrarum harum, fortiter ac legitime certavit, et de manu Domini in aeterna illa beatitudine meruit coronari. Quem autem Deus, qui facit mirabilia magna solus, aeternae felicitatis praemio donaverat in coelis, in terris quoque, signis ac prodigiis illustrem reddere voluit, eo potissimum tempore, quo in Galliis novatores, falsis fictisque miraculis, suos diffundere errores, pacem Catholicae Ecclesiae turbare, simplices ab unitate Romanae Sedis abducere conabantur. Itaque divinae obsequentes voluntati, ut ad currendam viam salutis excitentur fideles, ut perversorum coërceatur pravitas, et haereticorum confundatur improbitas, servum Dei Vincentium ab universo fidei populo... Sanctorum cultu et honoribus colendum ac venerandum, hodierna die, apostolica auctoritate decrevimus.

§ 3. Exultet igitur, et gaudeat Ecclesia, novum a Deo patronum sibi oblatum esse, qui pro peccatis populi apud Dominum preces adhibeat. Laudent eum universi fideles, et eo cultu atque iis honoribus prosequantur, quibus Deus in sanctis suis honorificatur. In psalmis igitur, in hymnis et canticis spiritualibus, in compunctione cordis, et egenorum miseratione praeclaram de mundo ac diabolo relatam victoriam, et spiritualem servi Dei triumphum celebremus. Templâ quidem in ejus honorem immortalî Deo aedificentur; sed nos qui templum Dei sumus, humanae pravitatis labe pollueri ac violare timeamus, demusque operam, ne quid immundum aut profanum templo Dei, hoc est animae nostrae inferatur, ne offensus, Sedem, quam inhabitat, derelinquat. Ejus memoriae, et altaribus dona et munera offerantur; sed exhibeamus quoque corpora nostra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium nostrum: ejus denique religiosa simulacra, sacraeque imagines in veneratione et cultu habeantur, sed ejus virtutum egregiam formam, sanctaeque conversationis imaginem, divina opitulante gratiâ, in nobis ipsis exprimere ac repraesentare, quoad cujusque nostrum imbecillitas patitur, sollicite studeamus (a).

(a) Aliquid hic tantum raptim per summa capita attingitur gestorum S. Vincentii a Paulo, cujus

§ 4. In humili pago, quem Ranquines * dicunt, Aquensis dioecesis, ex pauperrimis sed piis parentibus natus est Vincentius, a Paulo, qui a pueritia tamquam innocens Abel, pastor ovium fuit, et ad eum, et ad munera ejus respexit Dominus. Nam in innocentia vivens, de sua parsimonia et abstinencia gratum Deo offerebat sacrificium pietatis; siquidem farinam, dum a mola rediret, et panem sibi in tenuem victum a parentibus traditum, pauperibus distribuebat, impendens virtuti, quod propriae subtrahebat sustentationi, ut fieret refectio pauperum abstinencia jejunantis. Ardentem enim pii adolescentuli charitatem paupertas non retardabat, licet parvum esset quod posset de sua facultate decerpere, tamen animi magnitudine census angustiam superabat. Itaque dimidium scutum, quod quotidiana parsimonia et industria, frugalitate a suis laboribus minutatim collegerat, occurrenti misero totum elargitus est, ad exemplum illius pauperculae viduae, quae a Domino meruit laudari, quia non ex eo quod abundabat illi, sed de penuria sua, omnia quae habuit, misit totum victum suum.

§ 5. Ab agresti, et pastoritia vita advocatus a patre, Aquas misus est, ut in Convictu Fratrum Ordinis S. Francisci literis operam daret. Id autem sedulo ac diligenter executus est, ea morum integritate, et erga Deum pietate se gerens, ut aequalibus exemplo, majoribus admirationi fuerit. Hinc Tolosae, deinde Caesar-augustae in Theologiae studiis operâ diligenter posita, castus, humilis et modestus, et quales in sortem Domini vocatos esse decet, per omnes Ecclesiasticos Ordines ad sacerdotii sublimem dignitatem ascendit.

§ 6. Vix autem fuerat sacerdotali honore insignitus, inscius, et absens, cum fama ejus probitatis et doctrinae increbuisse, ad pinguem Beneficii praebendam nominatus est, quam, ubi rescivit, sine judiciali controversia se adipisci non posse, sponte ac libenter dimisit; nam amans potius injuriam accipere, et fraudem pati, quam judicio cum fratre contendere, uberi voluit carere proventu, quem sine lite ab ecclesiastico viro, ut ipse agebat, omnino fugienda, consequi non potuisset. Interea ne aliis oneri esset, sed sibi et pauperi matri victum honestis laboribus, et laudabili industria subministraret, humaniores literas in Castro non ignobili quod Bussetum vocant, dioecesis Tolosanae, deinde in ipsa urbe edocuit. Et quoniam ejus potissima cura, et vigil sollicitudo erat, adolescentum mentes non rerum divinarum

Vita longaeva, omnigenae erga corpora et animas charitatis jure miraculum, argumentum eloquentiae perquam propitium, variorum idiomatum est voce et calamo descripta. Verum si ejus singula quis persequi velit, in minimis ipsis cum pietate et jucunditate magnifica, exiguae molis libro et proluxae quantumvis orationis finibus minime potest rerum copiam concludere. Vincentii spiritu et operibus in stuporem actus profanus ipse et saeculi prudens, augustam, beneficam venerandam fateri cogitur Religionem quae hujusmodi heroës gignit; in Vincentio Sacerdotem et Dei servum, vel invitum, laudum praeconio prosequitur.

* Sive Pouy apud Acqs in extremo ad Pyrenaeos montes Burdigalensi territorio.

sterili dumtaxat notitiâ instruere, sed eorum animos ad coelestem sapientiam amplectendam impellere, et mores ad sublimem christianae professionis virtutem et sanctitatem informare, nobiles viri certatim filios suos ejus curae committebant, ut in via Domini, et in sanctorum scientia, sub tanti viri proficerent evangelica disciplina, et pietatis magisterio.

§ 7. Profectus Massiliam, ut pecuniam, quae ex credito relictae sibi haereditatis debebatur, acciperet, cum Massiliâ Narbōnem versus remeaturus, Tolosam secundo vento navigaret, in Turcas incidit, qui navis magistro aliisque interemptis Vincentium sagittâ vulneratum, vestibus exutum, et catenis onustum in Africam captivum abduxerunt. Multa et gravia a Turcarum saevitia ne legem Domini sui desereret passus est, sciens non esse condignas passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis. Narrant, cum forte unum e conservis suis sub gravi catenarum pondere misere laborantem conspexisset, nec ad sublevandas miseri illius angustias haberet quod traderet, se ipsum dedisse in vincula, ut corporis sui dispendio alienam redimeret calamitatem.

§ 8. Duris agrorum culturae laboribus immiti ab hero addictus fuerat, qui ultimus extitit (nam tres toto captivitatis tempore habuit) eumque saepe consueverat una ex concubinis herilibus adire, quae, a nativitate professione Mahumetana, christianae tamen Religionis instituta et fidem audiendi percupida erat. Quadam die cum plura de Deo et christiana religione rogasset, jussit, ut aliquid cantaret ex Canticis Sion. Tunc vero servus Dei Psalmum illum: *Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus*: aliaque pia carmina cecinit; dum autem ad incircumcisas Mahumetanae mulieris aures sacrum Domini canticum ex ore Vincentii resonabat, Deus operatus est in corde profanae foeminae, ut aliquam coelestis dulcedinis suavitatem persentiret. Itaque domum regressa, maritum, qui a christiana fide, ut Mahumetis sequeretur deliramenta, defecerat, convenit, eumque reprehendit religionem suam reliquisse, quam optimam esse censebat, tum ex iis quae de ore servi Dei audierat, tum ex inusitata voluptate, quam ex cantico perceperat, quanta neque in majorum suorum Paradiso se fruituram esse sperabat. Verbis foeminae commotus impius ille respexit foeditatem suam, eamque damnavit, atque exuere decrevit, adjuvantibus monitis et orationibus probi famuli sui Vincentii, quicum, re composita, parva naviculâ e Turcarum manibus in Gallias aufugit, ibique a Vincentio Apostolicae Sedis Avenionensi Pro-Legato exhibitus, sacris servatis ritibus, impositâque poenitentia Ecclesiae reconciliatus est.

§ 9. Romam deinde servus Dei se contulit, ut sacras Martyrum veneraretur exuvias, quorum sanguine expiata urbs, quae fuerat sedes superstitionis, facta est Mater et Magistra Religionis,

et ut ad sepulera Apostolorum se prosterneret, et cathedram Petri adoraret, cujus dignitas etiam in indigno haerede non deficit. Reversus in Gallias, suadente eximia pietate viro Petro Berullo auctore Congregationis Oratorii Jesu, et postea S. R. E. Cardinali, primum in Parisiensi, deinde in Lugdunensi dioecesi parociam administrandam suscepit, ubi factus forma gregis ex animo oves sibi commissas dirigens in viam Domini, verbo pavit et exemplo. Et quoniam messis quidem multa, operarii autem pauci, juniores clericos in aedibus suis alendos educandosque excepit, quibuscum communem vitam agens, eos in lege Domini instruebat, ut ad majorem provec-tu aetatem possent verbo Dei et doctrinâ salubri Ecclesiam Domini aedificare.

§ 10. Fama pietatis Vincentii, et odor bonae ejus conversationis pervenit ad S. Franciscum Salesium, qui cum sanctimonialibus Visitationis nuncupatis, quarum monasterium nuper Parisiis erectum fuerat, praeposuit: in commissio autem sibi difficili ministerio vigil sacrarum ancillarum custos, et prudens animarum rector ostendit et opere comprobavit, quam verum et rectum esset judicium sanctissimi Praesulis, qui Sacerdotem Vincentio digniorem nullum se nosse palam affirmabat. Porro per quadraginta annos singulari prudentiâ, curâ et sollicitudine sacris illis virginibus ad viam salutis B. Dei servus consulit, ut quae a carnali concupiscentia recedentes, tam carne quam mente se Deo voverant, consummarent opus suum, et ad Dei munera per divina praecepta pervenirent.

§ 11. Sed flagrans Vincentii charitas haud intra sanctimonialium claustra continebatur, sed cum probe intelligeret nullam esse excellentiorem praestantiorumque curam, quam quae curandis sanandisque animis collocatur, ad ineundam spiritualem pugnam contra concupiscentiam carnis, et pravitatem mundi, contra superbiam et malitiam seculi, contra calamitates et miseras filiorum Adam, contra parvulorum ignorantiam, contra demum spirituales nequitias instruxit exercitus fortium, qui praeliarentur praelia Domini. Nam anno millesimo sexcentesimo vigesimo quinto instituit Congregationem Presbyterorum Secularium Missionis, qui contemptis atque desertis mundi hujus illecebris, in communem vitam castissimam sanctissimamque congregati, nihil proprium habentes, simul aetatem agerent, viventes in orationibus, in lectionibus, in exhortationibus aliisque spiritualibus exercitiis, quibus clericos seculares in scientia Domini, in ecclesiasticis ritibus, et sacro instruerent ministerio: laicos autem mandatorum divinatorum, rerumque coelestium meditatione eis proposita, ad viam salutis currendam accenderent: qui perpetuo voto ad peragendum apostolicum sacrarum Missionum opus, praesertim in pagis, in villis, locisque campestribus, ubi jacentibus in tenebris et umbra mortis raro evangelicae veritatis lumen affulget, se Deo

obstringerent: qui nulla superbîâ tumidi, nulla invidiâ lividi, sed modesti, verecundi, pacati, concordissimam vitam, et intensissimam in Deum proximorumque salutem, gratissimum munus omnium bonorum datori offerrent.

§ 12. Christiana autem charitas erga proximum, quae a charitate Dei, tamquam a fonte proficiscitur, et mirabili quodam modo tamquam gradibus per eam ad perfectum Dei amorem ascenditur, non solum providet salutem animarum, sed etiam corporis indigentibus consulit. Itaque servus Dei perfecta ardens charitate, et animis et corporibus subvenire ac benefacere satagebat, agebatque, quantum poterat, ut proximus salvus corpore, salvusque animo esset, ita tamen ut omnem corporum curam ad salutem animarum, de qua potissima debet esse sollicitudo, referret. Quamobrem totis miserationis visceribus compatiens calamitatibus et angustiis miserorum, praesertim aegrotantium, senum puerorum puellarumque, qui viribus infirmi ac debiles sibi succurrere non valentes, saepe necessario destituti auxilio, suis miseriis opprimuntur, Societatem puellarum Charitatis nuncupatarum fundavit, quae senibus, pueris, egênis, et omnis generis aegrotantibus curandis inserviendisque, diu noctuque allaborent.

§ 13. Praeterea non solum in singulis urbium, sed pagorum, et villarum paroeciis sodalitates matronarum instituit, quarum sollicita curâ, et diligenti sollicitudine, miserorum praessurae et angustiae levarentur, aegrotantibus remedia tam corporalia quam spiritualia, calamitosis opes atque auxilium, egentibus pecunia, nudis vestimenta, afflictis consolatio afferretur; erigendas etiam curavit, variisque in locis jam ante erectas adjûvit, maximeque promovit Societates puellarum Crucis, Providentiae, et S. Genovefae, a quibus educarentur, instruerenturque in foemineis opificiis, honestisque moribus pauperes puellae, ne in maturiorem aetatem adultae ignorantîâ Dominicae legis, aut divinatorum mysteriorum insciîâ laberentur, vel otiosae discerent circumire domos, et loquentes quae non oportet, retro Satanam converterentur, vel manibus laborare nescientes, domesticis oppressae difficultatibus, ad flagitia et peccata, inopiâ et egestate impellerentur.

§ 14. Insuper hospitium pro amentibus custodiendis, domum ad immorigeros adolescentes corrigendos, et amplum hospitale ad fovendos alendosque senes, et artifices, qui ad sibi victum manibus suis quaerendum impotentes calamitate aliqua evaserunt, aedificavit. Demum Valetudinaria pro infirmis remigibus, qui prius in antra more bestiarum detrudebantur, Parisiis et Massiliae, eo enixe procurante, regia liberalitate constructa et dotata fuere, in quae miseri illi aegritudine laborantes translati, et spiritualibus et corporalibus subsidiis recrearentur. Eximia enim

Vincentii probitas vitaeque integritas eo magis magisque in diem elucens, quo studiosius ab ipso occultabatur, clarae memoriae Ludovico XIII Galliarum Regi innotuerat, ideoque vivens ejus operâ ad distribuendas occultas eleemosynas, ejusque consilio in nominandis clericis ad episcopales cathedras et ecclesiastica beneficia utebatur; moriens autem in ultimo illo agone Vincentium sibi adiutorem consolatoremque esse voluit.

§ 15. Post vero illius obitum clarae memoriae Anna Austriaca illius uxor, et Galliarum Regina, eum licet reluctantem et invitum in sanctius conscientiae consilium adscivit: ipse autem ubique, et in palatio inter aulicos, et domi inter suos Missionis alumnos, et in foro inter cives, et in privatis domibus inter egentes et calamitosos, et in publicis hospitalibus inter senes et aegrotos, et in villis ac pagis inter villicos et agrestes, et in sacrarum virginum asceteriis, et in ecclesiasticis clericorum conventibus, et ubique inter omnes charitatis officia obibat; sanctitatis lucem diffundebat, bonum Christi odorem disseminabat; siquidem in regia domo seculi vanitate contempta, et divitiis ac honoribus conculcatis, ad Deum conversas et in coelo fixas omnes cogitationes suas habebat. Itaque ejus praecipua cura fuit, ut parochialibus praebendis, ecclesiasticis dignitatibus et beneficiis, quae sunt bona pauperum, et patrimonium Christi, digniores praeficerentur, et cum nobiles viri filios suos commendarent, et promissis aut minis urgèrent, vel speranda praemia irrisit, vel praetentas minas calcavit. Neque anima fortis et robusta, detrimento haereditatis Christi, et Crucis dispendio, potentes sibi optavit amicos, aut de comminatis malis trepida inimicos formidavit.

§ 16. Inter suos autem sacrarum missionum socios, quos secum, praesertim ad rusticos et agrestes, fidei catholicae mysteria, et divina praecepta edocendos voto obligari, tum etiam clero rite instituendo, aliisque charitatis operibus addici voluerat, robore accinctus ex alto, toto peregrinationis ac conversationis suae tempore, fidelem se ministrum, strenuum ac indefessum vineae Domini cultorem atque operarium exhibuit. Cum autem illorum regimen, non ut quidam, vim fecisset ut adipisceretur, sed vim passus esset ut acciperet, ita versabatur, ut omnes intimis charitatis visceribus complecteretur. Curabat enim, ne quem tristitia affligeret, ne cogitatio secularis urgèret; et vigili pietatis dispensatione providebat, ne illum nimius labor gravaret, ne nimia hic quiete torpesceret, valentes corpore avocans a desidia, ferventes spiritu cogens ad requiem, suave Christi jugum omnibus allevans, et quidquid diabolus injecisset avertens, omnes in sanctam animorum societatem, et perfectam Christi charitatem unitos ad currendum Christianarum virtutum stadium verbo et exemplo animabat.

§ 17. Ipse autem, qui omnibus Sanctitatis merito, et dignitatis

gradu anteibat, humili animi demissione inferior erat; semetipsum palam hominem dictitabat nihili, filium villici et olim gregis addictum custodiae, perpetuae suae Congregationis praefecturâ in generali conventu se ineptum, et imparem muneri ferendo, prae humilitate affirmans, se abdicavit, et efflagitanti in locum sui alium substitui, ab iteratis totius conventus precibus vis ei quodammodo illata est, ut in posterum exerceret. Etenim quo sublimius ad sanctitatis altitudinem Deum cognoscendo et amando ascendebat, eo inferius agnitione et contemptu sui se demittebat; ideo vilissima quaeque domus obibat officia, et saepe genibus flexis, et fluentibus lacrymis veniam a suis petebat, quod malis exemplis aliorum animos offenderet: ob eximia pietatis opera excellentesque virtutes summam gratiam adeptus erat in aula regia; plurimi enim faciebat eum Galliarum Regina, et apud omnes tum Episcopos, tum Cardinales, aliosque optimates, et ecclesiasticos, et saeculares, et apud omnes cujusvis generis status et conditionis homines magno in honore et existimatione habebatur. Ipse vero coram Deo omnium bonorum datore humilians se, nihil vanum aut superbum, nihil procax aut inverecundum, nihil intemperans aut immoderatum, vel in opere vel in sermone praeseferebat; sed omnia ordinata, et ad christianam disciplinam, et Evangelicam sanctitatem composita aperte ostendebant nihil intus latere tenebrarum, ubi foris tanta lux virtutum praefulgebat.

§ 18. Temporum iniquitas, et civilium bellorum tumultus Galliarum Cleri sanctitatem, invecta ignorantia corruptisque moribus, labefactaverant: ad reparandum decorem Domus Dei, restituendamque Ecclesiasticam disciplinam vires omnes et cogitationes suas Vincentius intendit. Itaque ut restauraretur Ecclesiasticae disciplinae vigor, qui languore vitiorum enervatus fuerat, Religiosas Domos recipiendis Clericis, qui ad sacros Ordines promovendi essent, assignavit, eosque in sacris Ritibus peragendis, sanctisque moribus efformandis, qui ad gradus dignitatem responderent, per se suosque Missionis Socios instruendos curavit: hic autem sacrarum caeremoniarum nitor et venerabilis observantia in multas Galliarum Ecclesias revocata est.

§ 19. Insuper coetus adunavit Sacerdotum, qui statis diebus inter se conferrent, et se in sacris disputationibus exercerent, ut potentes essent exhortari in doctrina sana, et eos qui contradicunt, arguere. Exemplo autem Moysis, qui priusquam a Deo praeficeretur Israëlitis populo, ut eum e captivitate liberatum per desertum ad sacrificandum Deo in monte, et deinde ad Terram Promissionis deduceret, a strepitu Pharaonis aulae aufugit in solitudinem, ita clericis in sortem Domini vocatis, qui in hujus mortalis vitae terra deserta et inaquosa, ad Altare Domini ministrantes, verbo et exemplo, sanctae Dei plebi tendendi ad

coelestem patriam, excusso diabolicae captivitatis iugo, praecire debent, auctor fuit, ut priusquam ad ecclesiasticos gradus ascenderent, a mundanis tumultibus in sanctam secedentes solitudinem, per aliquot dies divinis rebus meditandis contemplandisque sui muneris officiis vacarent.

§ 20. Profecto non solum Dei Servus Vincentius egregius fuit Ministrorum Altaris institutor, sed et boni et fidelis dispensatoris formam in se exhibuit: nam erat veluti omnium egentium et miserorum perfugium, et cujusvis generis pauperes, erogatis, etiam nonnumquam, quae sibi suisque Missionum Sociis videbantur necessaria, ita largis sublevabat eleemosynis, ut communiter Pauperum Pater nuncuparetur. Assiduam, licet jam provectus esset aetate, apostolico sacrarum Missionum ministerio dabat operam, huc illuc alis charitatis super omnem laborem, et super senilis aetatis vires volitans, lucem Evangelicae veritatis, et Divinorum Mandatorum scientiam, ambulantibus in tenebris et vitiorum caligine, perferebat, praesertim pauperrimis villarum et pagorum incolis, quos lumine christianae doctrinae destitutos, in ignorantiae nocte per devia aberrantes, in viam Domini reducebat. Et quoniam charitas mensuram non habet, Servi Dei virtus Galliarum terminis restricta non est, sed longe lateque diffusa eluxit: nam ad amplificandam fidem et pietatem, Evangelicos misit ex suis alumni operarios non solum in Italiam, Poloniam, Scotiam, Hyberniam, sed etiam ad Barbaros et Indos, nostrisque terris dissociatas gentes, quas suorum alumnorum operâ, dispulsis Idolatriae tenebris, ad lucem veritatis adduxit.

§ 21. In remotis autem provinciis animarum salutem expens, corporum etiam egestatibus consulere non omittebat, ut per temporalia subsidia carnales homines ad Deum attraheret. Itaque non modo Lotharingiam, Campaniam, Picardiam peste, fame belloque vastatas largiter refecit, missis ingentibus pecuniarum summis, ad quas distribuendas fideli operâ Puellarum Charitatis utebatur, sed in aliis etiam remotissimis regionibus, hominibus inopiâ aut calamitate aliqua laborantibus subvenit; et cum ipsa Parisiorum Civitas ingenti annonae penuriâ gravissime vexaretur, domi suae ad duo millia pauperum sustentavit.

§ 22. Et quamquam variis multisque tum regiae Aulae, tum suae Congregationis, aliorumque locorum quae fundaverat vel quorum curam habebat, distentus negotiis esset, in quibus omnibus indefessam ad Dei gloriam navabat operam, tamen omnium necessitatibus subveniebat, omnium sublevabat angustias, nullum a se repellebat, omnes in Christo complectebatur. Profecto mirum erat, quod nemini ad se negaret àditum, faciles omnium postulationibus accomodaret aures, blande responderet, comiter exciperet, nullius alienaret animum, nullius concitaret invidiam, sed omnibus omnia factus, aliorum curaret corpora, aliorum sanaret

spiritus, et prout quisque indigens erat aut vestimentis, aut sumptibus, aut doctrinâ, vestiret, âleret, instrueret, ostendens quemadmodum etsi non omnibus omnia, omnibus tamen charitas, nulli debeatur injuria; etenim injurias quae ab aliis sibi propter justitiam inferebantur, tantum abstulit, ut, cum facile posset, ulcisceretur, quin neque unquam de illis queri auditus fuerit, quia de se humiliter sentiens, illas, si quando accipiebat, merito se pati judicabat. Itaque adeo patienti animo eas tulit, ut a conviciis sibi faciente veniam flexis genibus petiverit, percutienti autem maxillam alteram humiliter praebuerit. Militibus caeca rabie, et insano furore infortunatum quemdam Artificem jam vulneratum, nudis gladiis, ut morti traderent, persequentibus, corpus suum opposuit, et se in apertum vitae discrimen objecit, ut Deo lucraretur, quem e faucibus praesentis mortis periculo capitis, et sanguinis sui eripuisset: et quidem tanta tamque inusitata animi fortitudine, attonitis et verbis Servi Dei mollitis militum animis, pacati recesserunt; miser autem ille vivus evasit.

§ 23. Sed quoniam Dominicus Ager, cujus nos operarii sumus, rotante desuper Gratiâ Dei, fide munitur, jejuniis exercetur, eleemosynis sèritur, orationibus foecundatur; ideo B. Vincentius, ne mortalis corporis spirituali culturâ neglecta generosum germen periret, et innascentibus spinis ac tribulis, ea producerentur quae urenda sunt flammis, non quae Dominicis horreis reconduntur, membra sua domare cilicio, conterere jejuniis, aliisque poenitentiae operibus, praecipue in communibus totius Galliarum regni, et Catholicae Ecclesiae calamitatibus, consuevit.

§ 24. Si in negotio aliquo gravi et difficili sententiam rogatus, responsum dare cogeretur, aut si aliquid arduum et insolitum faciendum sibi propositum esset, Deum, ut sanctus Rex David, priusquam rem aggrediretur, consulebat, et supplex a Patre luminum postulabat, ut menti suae lucem ejus claritatis infunderet, qua et quae respondenda aut agenda essent perspiceret, et quae cognita et perspecta essent, divina praeveniente gratiâ, sequeretur, et quod bonum et placitum Deo esset, ea adjuvante, perficeret. Quoties e cubiculo domus suae prodibat in publicum, se coram Deo in terram prosternebat, et divinam opem enixis, sed brevibus precibus implorabat, ne transiens, licet invitus, per semitas seculi, et terrena ac mundana tractans, coeno filiorum hominum inquinaretur. Ubi vero domum rediverat, intrabat secreta cordis sui, et latitantem conscientiam ad examen vocabat, et cogitationibus inter se invicem accusantibus, aut etiam defendentibus sollicitè inquirebat, studiose emendabat, severe puniebat, si quid imprudens ex ore excidisset, aut incaute operatus esset: adeo diligens erat in custodiendis viis Domini, qui mandavit mandata sua custodiri nimis.

§ 25. Assiduae autem orationi deditus, a divinarum rerum

contemplatione nullis turbis, nullis negotiis, nullis rebus aut laetis aut tristibus abstrahebatur. Deum enim semper praesentem menti habebat, et in ejus conspectu stabat: omnia autem quae ipsius oculis obversabantur, diligenti curâ sanctaque industriâ effecerat, ut rerum omnium Creatorem in ejus mentem revocarent, et Dei gloriam divinasque laudes ei suo modo loquentia, ad coelestem pulchritudinem contemplandam excitarent. Itaque semper modestus et mitis, mansuetus et benignus, in omnibus mirabili animi aequalitate utens, neque laetis efferebatur, neque turbabatur adversis, quia cum Propheta dicere poterat: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam a dextris est mihi ne commovear* (Ps. 15). Ab incruento Altaris Sacrificio numquam abstinuit, ita vivens ut quotidie offerre posset. Et quia nonnullis, ante obitum mensibus, ob tibiaram morbum gravissime adauctum, pedibus insistere nequibat, aderat quotidie Missae Sacrificio, et Pane Angelico refectus, post humilem gratiarum actionem solemnes Ecclesiae preces pro agonizantibus praescriptas, veluti prope diem ex corporeo carcere ad coelestem patriam migraturus pio animi sensu recitabat.

§ 26. Viva enim in Deum fide animabatur, cujus dum vixit strenuus defensor, et propugnator fuit: nam exorta in Galliis haeretica tempestate, quae turbine suo cuncta turbaverat, ingemuit Dei Servus, postquam sensit catholicam fidem in plerisque Janseniana labe violari, et ab haeticorum astutia plurimorum illudente simplicitati, ex omni ordine multos in parvum assensum trahi. Itaque sancto Dei zelo succensus, contra communes hostes arma fidei arripienda censuit, et quaerens Deo non hominibus placere, sacros Ecclesiae Pastores excitavit, ut supra Christi Domini ovile excubias agentes, non sinerent lupos rapaces Dominicas oves latenter occidere. Itaque eo quantum poterat hortante ac suadente, octoginta quinque Galliarum Episcopi, quibus postea alii adjuncti sunt, clam irrepentem morbum, et latentem pestem ad culmen Apostolatus, ad Cathedram Petri detulerunt, ad quam pericula quaeque et scandala in Regno Dei emergentia, ea praesertim quae fidem laedunt, referenda sunt, ut ibi potissimum damna fidei resarciantur, ubi nequit fides sentire defectum. Itaque datis ad felicis recordationis Innocentium X literis, Galliarum Praesules humillimis precibus postularunt, ut apostolico ore pululantes damnarentur errores, quo suis constabilita regulis Ecclesia, et eo, quod illi timebant, pronuntiationis justae firmata Decreto, improbis ad eam aditus patere non posset, qui perversis instructi verborum ambagibus, et callidis argumentorum argutiis, sub imagine catholicae fidei disputantes, et pestiferum exhalantes virus, hominum recte sentientium in deteriore partem corda corrumpere, et totam veri dogmatis de libero arbitrio et

gratia Dei, et hominum redemptione, per passionem et mortem Christi Domini quaerebant evertere veritatem.

§ 27. Ubi vero responsum Româ venit, Decretum Successoris Petri submissa animi veneratione suscepit, et exultans in Domino, sententiâ Apostolicae Sedis causam finitam esse, ut tandem finiretur error, summo studio allaboravit; et prima ejus cura ac sollicitudo fuit, ut ab omnibus Religiosis Coetibus, quos ipse fundaverat, vel quorum curam gerebat. occulta catholicae fidei inimica pestis arceretur, ne, tabidæ alicujus partis contagione, sana quoque membra corrumperentur. Praeterea magnam noscens esse pietatem pròdere latebras impiorum, et ipsum in eis cui serviunt, diabolus debellare, apostolica libertate, qualis in negotio fidei Servum Dei decet, Regem, Reginam, regiosque Ministros commonere non destitit, ut debitis poenis contumaces ad obedientiam inducerent, pertinaces vero in suis erroribus, e toto Galliarum regno tamquam pestiferam luem propellerent, atque ita saecularis districtio prodesset ecclesiasticae lenitati, quæ etsi sacerdotali contenta judicio cruentas refugit ultiones, severis tamen Christianorum Principum constitutionibus adjuvatur, dum ad spiritale nonnumquam recurrunt remedium, qui timent corporale supplicium.

§ 28. Demum plenus dierum, et meritorum, cum ad octogesimum quintum suae aetatis annum pervenisset, non minus senio quam corporis laboribus confectus, quos pietatis operibus, et animarum saluti jugiter intentus alacriter susceperat, et ad extremum usque spiritum fortiter toleraverat, Ecclesiae Sacramentis munitus, coelestia anhelans, terrena despiciens, sacerdotibus extrema Religionis officia praebentibus, ad verba illa sibi familiaria *Deus in adjutorium meum intende*, respondens *Domine ad adjuvandum me festina*, non de sua virtute, sed de divino adjutorio confisus, Parisiis in Domo S. Lazari Presbyterorum Secularium Congregationis Missionum, feliciter cursum consummavit, quinto Kalendas Octobris anno millesimo sexcentesimo sexagesimo.

§ 29. Post ejus mortem longe lateque fama sanctitatis percrebuit, quam etiam multis Deus contestatus est signis et miraculis, quibus admirabilis ejus providentia abundantior exanimis Servi sui Reliquiis venerationem conciliavit, declarans quanto in honore apud Deum ejus anima esset, cum apud ejus corpus, quod vitâ emigrante tamquam deforme remanserat, tam evidenter praesens vitae Dator appareret..... (a).

(a) *Beatorum*-Catalogo S. Vincentium a Paulo adscripsit Benedictus Pp. XIII; *Sanctorum*, Clemens XIII. Ejus venerabile corpus argentea inclusum capsâ honorifice habitum est in Parisiensi praeclarissimae Congregationis Missionis S. Lazari ecclesia (apud quam Domus Instituti mater et caput) usque ad trigesimam Augusti diem, nefasti in Galliis anni mdcxcxi; qua sacra aede a Magistratu tumultuarii popularis regiminis expilata, Sancti exuviae, mirum! temporis et debacchantis impietatis injuriâ expertes, inde extractae Vincentii Alumnis sunt concessae, quarum paullo post per eosdem Missionis Presbyteros, regnante, ut ajunt, *Terrore*, secretissimo latibulo incolumitati est provisum. Civilibus reddita sacrisque rebus aliquantula tranquillitate, pretiosum

§ 30. Decet autem nos gratias agere, et gloriam dare Deo viventi in secula seculorum, qui benedixit Conservum nostrum in omni benedictione spirituali, ut esset Sanctus, et immaculatus coram ipso; et cum illum dederit nobis quasi fulgentem Solem in Templo suo in hac nocte peccatorum et tribulationum nostrarum, adeamus cum fiducia thronum divinae misericordiae, ore et opere supplicantes, ut S. Vincentius universo christiano populo prosit meritis et exemplo, precibus adsit et patrocinio, et in tempore iracundiae fiat reconciliatio.

DE SS. JUSTA ET RUFFINA

AUCTORE JOANNE MALDONATO

CONSENTIUNT MSS. CODICES ET ANTIQUISSIMA MARTYROLOGIA

Sub fin. saec. III — Hispanae.

Justa et Ruffina vitam agebant Hispali (*Sevilla, Siviglia*) pudice ac sancte, mercimonio fictilium vasculorum victum quaeritantes, pauperum mendicitatem sua illa tenuitate juvantes, succisiva tempora divinis laudibus impendentes, cum hostis ille humani generis truculentus ac ferox medius intervenit, honestumque vivendi modum perturbavit ac sustulit. Quaedam siquidem matronae Salambonem (sic Venerem Babylonii vocant) circumferentes, vas in ejus sacrorum usum a sanctis foeminis postularunt. Illae facere se nolle dixerunt, causantes, Deum Christianos, non lapides venerari. Pessimae tum foeminae, dimisso simulacro, vasa pleraque confregerunt. Quare Justa et Ruffina, integerrimae quidem matresfamilias *, factum pessimum improbant es idolum confregerunt, ac omnino deformarunt, mediam in viam provolventes. Quod adeo plebem concitavit, ut comprehensae mox traherentur ad praesidem Diogenianum. Qui Christianas esse cognoscens, eculeo extendi, ferreisque ungulis laniari praecipit: post tetro carceri mancipatas, novis exquisitisque modis cruciari. Productae tandem ad praesidem, diis supplicare litareque jubentur. Illae Christo eum honorem deberi contendunt. Cumque, per cautes et montium praecepta post Judicem nudis pedibus ductae, non moverentur, Justa tandem in carcere vitam dedit. Corpus

pignus inclytis Vincentii Filiabus, a Charitate dictis, ad tempus concedit; inde hujus saeculi anno trigesimo ad Parisiorum Archipraesulem delatum est, qui in novas Presbyterorum Missionis aedes, ad sacellum ad hoc excitatum, perquam solemni, et omnium ordinum concursu memoranda celebritate, transferendum curavit. Sepositum magnanimi Viri Dei Cor, saeviente in Galliarum regno procellâ, Taurini fuit; In praesens Lugduni asservatur.

* Eas potius *Virgines* crediderimus, cum antiquiss. Officium Mozarabicum, S. Isidoro Hispal. adscriptum discrete *virgines et martyres* appellet. Acta ceterum sincera apparent et conveniunt cum iis quae fideliter tradidit Vincentius Bellovacensis in SPECULO HISTORIALI, L. 23, C. 34.

in puteum missum, a Sabino est Episcopo sublatum, sepulturaeque traditum. Ruffinae, pleno Deum ore fatenti, gula est fracta, corpusque combustum: sed a Sabino ossa collecta, cum Justae reliquiis Hispali sepulta sunt.

VITA SANCTI ARSENI

EX SIMEONE METAPHRASTE

Flor. saec. IV — Romanus.

§ 1. Res gestae virorum bonorum et virtute praeditorum prorsus quidem iis qui tenentur studio boni et honesti; sed et eorum quoque sermo ad suadendum et admonendum accommodatus, magnam iis animae affert utilitatem: ut qui immittat veluti quemdam virtutis stimulum, ad ejus studium paulatim provocans et incitans, quomodo clare se habere ostenduntur res divini patris Arsenii. Non solum enim ejus vita laboriosissima et studiosissima, si vel nude tantum sic memoretur, juvat eos qui virtutem concupiscunt: sed etiam sermo, quem ille habuit, adhibito studio, perinde ac aliquid memoriae mandandum, aut egregium dictum, potest revera multum conducere iis qui sunt attentiores. Dicantur ergo res illius, et scriptis recte mandentur: et quaecumque prius ad exercendum conscripti, et paterni libri sparsim posita habebant, ea nunc simul collecta, et veluti partes ac membra conjuncta ac compacta, et in unum corpus conformata, piorum credantur auribus. Res enim ejus valde decantantur, et sunt celebratae ab omnibus: pulchrisque ac praeclaris ejus rebus non solus est plenus insignis ille mons Scetes, ubi ille illustria perrexit certamina: sed etiam vetus Roma, ex qua scilicet dicitur esse ortus, et etiam haec civitatum regina Roma nova, in qua ille priusquam vitam subiret monasticam, non obscuros sed vel sole clariores, quamdiu in hac vita mundana versabatur, virtutis effudit radios: qui non solum resplendebant, sed iis etiam qui erant ad virtutem frigidiores, calorem immittebant, et ad eam parandam incitabant.

§ 2. Admirabilis ergo hic Arsenius, qui, ut fert ejus nomen, nihil muliebre, nec ignavum et abjectum attulit ad labores virtutis, sed omnino maxime masculus, in primisque generosus et strenuus in his apparuit, patriam quidem habuit Romam veterem, ut jam ante diximus: Graecae autem fuit disciplinae particeps non mediocriter, nec tamquam aliud agendo leviter, nec ita ut solum gustarit, et usque ad ejus vestibulum pervenerit, sed etiam interius processerit, et intra ipsa adyta penetraverit,

praeclarisque et splendidis rebus illius fuerit exsatiatus. Ut qui non unam solam artem obierit et scientiam, et ad eam usque solam suum stiterit impetum: sed per omnes ingressus, usque ad summum pervenerit animi magnitudine et ingenii celeritate, et nihil sibi deesse studuerit. Sed neque eo quod doctrinae et eloquentiae operam daret in juventute, ideo exercendae virtutis nullam curam habuit. Atque hoc quidem decantant et veteres sermones: testatur autem et vita, quae est postea consecuta. Nam domus quoque fundamentum non est admodum ad sciendum difficile, nec est arduum iis qui fecere periculum, ex aedificio et tecto id cognoscere. Omnino enim principia et jacta vitae fundamenta, talis quoque finis consequitur. Si quid autem praeter haec factum fuerit in nonnullis, id omnino raro fit, et praeter consuetudinem. Nec plantae quoque poterunt cognosci non difficiliter, quae fructum sunt laturae. Ille autem cum Graecam postremo doctrinam contempsisset, et nihilifecisset, divinitus inspiratae Scripturae totum se dedicat, et ei uni navat operam: ut qui praeter vitam puram et generosam, voluerit quoque doctrinam habere generosam, similemque apertissime obtineret splendorem, et ex vitae institutione, et ex eruditione. Propter haec ergo eum quoque diaconum ordinat Romana Ecclesia. Idque facit illa, non magis servans ordinem graduum, quam honorem praebens dignum virtuti. Ipse vero aperte ostendit, se praestitisse vitam dignam sacerdotio. Atque erat quidem aperte hic Arsenius insignis in sacrato Ordine: quem non minus vita sua ornabat, quam ipse ab eo ornabatur: et vere ostendebat se esse dignum unguenti receptaculum.

§ 3. Postquam autem Theodosius Primus, qui non tempore, inquam, et ordine, sed moribus primas partes obtinuerat, post Valentem illum impium, vir maxime pius ascendit ad sedem imperii: is reliquae suae vitae consequenter se gerens, et in hoc quoque sibi similis, de suis liberis multum fuit sollicitus, ut nec cernerentur insolentes et immoderati, et non doctrinâ culti et disciplinis liberalibus, juventute et regia indole multum ad hoc conferente. Quaerebat ergo curatorem, praeceptorem et magistrum, cui hos in manus traderet. Volebatque eum non solum vitâ praeclararum jure proposita ad imitandum, sed etiam qui ad summum doctrinae pervenisset, non solum externae, verum etiam nostrae, et hujus potius, quam illius, et ad informandas et effingendas juvenum animas maxime idoneum, ad moresque recte componendos ac moderandos, et ad se extollendi dejiciendique modum imponendum, et ad temperandam magnificentiam cum moderatione animi affectionum. Sic quaerens et pulsans non est fraudatus suo desiderio: sed invenit eum, qui erat in omnibus optimus et probatissimus. Is autem fuit, qui erat in omnibus egregius, Arsenius. Quomodo vero invenit? Ardens et vehemens rei

amor persuadet Imperatori, ut scribat etiam ad Gratianum, qui tunc veteris Romae tenebat dominatum, et ut ei virum mandet inquirendum. Is vero Ecclesiae Romanae Praesuli (Papam eum solent vocare) eum committit inquirendum. Is autem cum (ut est in proverbio) omnem movisset lapidem, invenit eum, qui omnino nolebat inveniri, mundo autem et mundi splendori fastuique vale dixerat: tenuiter autem et minime curiose sub Deo vivebat cum una sorore, et ei soli suam vitam permiserat. Docet ergo Papa de eo Gratianum, et de eo significat, cum ipse res illius pulchre ante didicisset, et quod is talis esset, qualem cum divinus vidisset Theodosius, et examinasset accuratissime, laudaret qui eum mississent, et de suis liberis cessaret esse sollicitus. Caeterum ipse quoque cum eum vidisset et convenisset Gratianus, et eam quam par est, fecisset conjecturam, assensus est iis quae de ipso dicebantur.

§ 4. Postquam ergo haec ille audivisset, accersit statim divinum Arsenium. Cumque vidisset vultum modestum, et virtutis in ipso cognovisset apparere vestigia, pudicosque et stabiles oculos, et quos saepe in terram solebat defigere, totumque viri habitum admodum honestum, et qui a vita philosophica nihil omnino discrepabat: deinde cum etiam verba audiisset, quae non inconsiderate profundebantur, neque multiplicabantur ad ostentationem, sed quae potius optime superabant silentium: ut quae progrediendi quidem solam causam haberent interrogationem, et tamen sic quoque parce proferebantur, et deinde rursus facile cedebant silentio; haec, inquam, cum audiisset et vidisset Gratianus, valde est laetatus, et tacere minime sustinuit: sed divino protinus Arsenio: Sicut audivimus, inquit, et vidimus, nihil discrepat a tua fama, neque omnino est dissimile, nec quod eâ sit minus: immo vero quae audiuntur, cedunt iis quae cernuntur oculis. Restat ergo, ut quod magnus desiderat Imperator, ad finem perducatur, et tu ad ipsum venias, et tuae fidei ejus credantur liberi, et tu sis eis vitae exemplar, sisque egregius praeceptor, non verbis solum, sed rebus magis docens. Haec dixit Gratianus, cum una quoque cum eo esset Papa, et suffragaretur iis quae dicebantur. Renuebat autem magnus Arsenius propter insignem humilitatem, dicens, eos in ipso eligendo errasse iudicio, nec se esse talem, qualem vult Imperator. « Et alioqui, inquit, est longum tempus, ex quo Graecas contempsisti disciplinas. Ex quo enim sum in Ecclesiasticum relatus catalogum, et promotus sum in Diaconum, renunciavi illis omnibus, meque eorum omnium aperte subiit oblivio: adeo ut etiam si maxime velim, sit mihi difficile suscipere docendi provinciam: nec ea est recte successura.» Cum haec ab admirabili dicerentur Arsenio, illi non ignorantes causam cur renueret, nempe modestiam, et quietis amorem minime tolerabilem, persuadent ei vel nolenti viam

ingredi, propèmodum cogentes, non tamen prius, quam (ut erāt honestum) res sororis ordinasset, virginibusque, et quae vitam pudice et honeste agebant, traderet virginem.

§ 5. Postquam autem ad hanc urbem regiam ille procedens pervenit, et hoc rescivit Imperator: cumque literas, quae Romae datae fuerant, prius quaesisset et legisset, quarum ipse Arsenius unum erat argumentum, et longe laudes Arsenii: deinde etiam eum accersisset, ejusque vultum vidisset et habitum, et verba audiisset, non secus quam Gratianus, deprehensus est et ipse affici, ea scilicet quae cernebantur, eorum quae scripta fuerant, ducens esse signaculum. Atque primum quidem Deo egit gratias, qui ejus voluntatem noluerit esse irritam: sed effecerit ut id quod volebat, consequeretur. Deinde cum suos adduxisset liberos, commendat Arsenio, ipse ei dicens: « Post haec eris potius pater eorum, quam ego: quando bene esse, est magis proprium et magis paternum, quam esse solummodo. Eos magni tui ingenii committo excellentiae, Deum inspectorem et testem simul adducens, ut ii mihi tales per te evadant, quales ego volo et opto: sintque ipsi expressissima imago tuorum certaminum, et sermonum, et morum: et patris spiritalis evidentes conservent caractères, nulla, eos juvenili corrumpente cupiditate, aut offundente tenebras. Ita tibi tua prosit in Deum spes, mihi amicissime Arseni; da, ut gaudeam inculcata eorum educatione, et Deo agam gratias. Caeterum hoc quoque tuo animo insideat, nec hoc praeceptum negligas: propterea enim haec tibi mando his praesentibus. Nolo tuam virtutem attendere Imperatoriam eorum dignitatem, aut tamquam filios meos respicientem, eis metum non incutere. Volo enim eos esse tamquam filios tuos et discipulos, et tibi esse subjectos, et morem gerere, tamquam patri germano et magistro. Quod si quid praeter haec fecerint (quod absit), ipsi se insimulabunt, ut qui sint a nobis passuri, quae cordi sibi non erunt: et fructus operum suorum, ut divinus Isaias dicit, ipsi cōmedent.» Sic dixit, et scholae literariae domum jubet esse prope suum cubiculum: ut sic eos frequentius conveniens, sociordiam, quae juvenes sequi solet, repelleret, nihilque non videret et audiret ex iis quae ab ipsis recte aut secus fierent. Arsenium autem maximo apud se dignatus est honore et familiaritate. Primum enim eum esse decrevit ex ordine senatorio, et patrem non solum filiorum suorum, sed suum quoque esse et nominari. Quod quidem factum, apud eos qui recte judicant et sentiunt, majori afficiebat honore Theodosium, quam Arsenium.

§ 6. Divinus itaque Arsenius, acceptis filiis Imperatoris, qui vocabantur Archadius et Honorius, de eis summe erat sollicitus, et maximam eorum curam gerebat. Aliquando quidem eos excipiens magnificis Graecae doctrinae epulis: aliquando autem, et multo magis etiam Scripturarum, quae cum delectatione habent

etiam utilitatem, lautis implens ferculis: nonnumquam autem etiam suae linguae, tamquam hymettio aliquo melle, suavis impertiens admonitionibus. Quorum omnium plura et copiosiora ea fuerunt quae erant pro ipsorum patre et Imperatore, eos deducunt ad veram benevolentiam, et acriorem, quam sit servorum. Suggerebat etiam in subjectos curam et benignitatem, docens benevolentiam esse in imperio firmiorem et stabiliorem, quam metum. Adhaec suadebat, ne sibi magnopere placerent de diademate, nec de purpura: sed magis esse proprium ducerent ornamentum, disciplinam et virtutem. Illa enim saepe malorum et sceleratorum fuerunt Imperatorum, et quod est deterius, nec quam diu quidem vixerunt, iis manserunt, qui se de iis jactabant, et se magnifice circumspiciebant. Haec autem sunt tantum bonorum: nec solum sunt cum eis toto vitae tempore, sed etiam quae extingui non possit, conservant eorum memoriam, et quae simul cum toto seculo extenditur. Et talia quidem erant monita quae divinus Arsenius dabat filiis Imperatoris. Sed non adolescentibus utebatur, ut discipulis, neque cum eis stantibus sedens ipse loquebatur, ut jusserat Imperator: sed contra, simul et Imperatoriam observans auctoritatem, et quae sibi erat amica, conservans moderationem.

§ 3. Verum cum Imperator praeter spem in scholam accessisset, et sic vidisset quidem pueros in sedibus considerare: illum autem stare, et cum eis disserere, id non leviter tulit, et verbis gravioribus animum tetigit Arsenii, ei objiciendo et quod prius dederat mandatum, et exprobrando, quod id minime servasset. Is autem illi qua par fuit reverentiâ: « O Imperator, rebus recte uti oportet, et cum recta distinctione eis ea quae convenit, tribuere, nempe adolescentiae quidem doctrinam et admonitionem, imperio autem honorem. » His vero magis irritatus Imperator: « Quis autem, inquit, eos elegit Imperatores? numquid tu, qui etiam consequenter eis honorem tribuis? » Quae cum dixisset, ab eis quoque abstulit insignia Imperii: et divinum quidem Arsenium vel invitum in throno collocavit: illos autem sic nudatos adduxit in ejus conspectum. Deinde etiam illud praeclarum et Imperatore dignum est elocutus: « Si se quidem ita instituerint ut sint digni Imperio, hoc est, perfecti in doctrina, legibus, et Dei voluntate, potest illis Deus tradere Imperium compositum et constitutum ad utilitatem eorum quibus imperabunt. Sin minus, melius est eos sic vivere, quam imperare stulte et periculose. » His auditis, admiratus quidem est divinus Arsenius piam mentem Imperatoris, et eum existimavit beatum inter Imperatores. Ipse autem curam gessit puerorum, ut jussit Imperator, eis potius utens ut decebat rectorem, quam ut Rhetorem: adeo ut ille quidem sederet honorifice, et sic doctrinam traderet: ipsi vero astantes audirent quae dicebantur. Verum enimvero cum in has curas

incidisset Arsenius, aegre ferebat, ut qui esset ab otio remotus, et esset hujusmodi, ut curas summo haberet odio, et alioqui a tumultu et strepitu esset alienissimus. Quinetiam cathedra et ipse thronus, gloriaeque splendor et dignitas, graviter conturbabant Arsenium, ut quae ab ipso jam abjurata fuerant, et quae ab instituto suo, et amore quem jamdiu parturiebat, admodum discreparent. Vitam enim monasticam, et a gloriae fastu alieniorem amabat vitam. Propterea ergo et precibus usus est ad Deum vehementissimis, ut praeberet causam et honestam occasionem se relaxandi a vinculis praesentibus. Et precatus quidem est Arsenius; Deus autem surda aure ejus preces minime praeteriit, sed optima, sicut ipse recte novit, ei ratione providit. Hic vero fuit modus:

§ 8. Non parvum aliquod delictum commiserat Archadius Imperatoris filius, et quod non merebatur veniam: flagris eum cecidit castigans divinus Arsenius. Ille non tulit hoc leviter, injuriam potius, quam castigationem hoc esse arbitratus. Ipse certe indignabatur, iram apud se alens, et praeceptori suo mortem moliens. Cum itaque quemdam haberet spatharium qui ei ministrabat, quique ei videbatur bene velle, dignusque esse, cui sua secreta communicaret, ei aperit quae in animo habebat, incitatque ut quibus possit modis, de medio tollat Arsenium. Haec in animo versans Archadius, Deum latere non potuit, qui erat Arsenii custos fidelissimus. Haec ergo duo validissima immisit in mentem spatharii, et Arsenii virtutis reverentiam (vir enim erat pietati deditus) et ingentem metum Imperatoris. Accedens ergo, arcanum detegit Arsenio. Deinde etiam ei suadet, ut se clanculum e regia subducat, et astris, ut dicitur, viam signet. Neque enim aliter, inquit, eris securus minarum.

§ 9. Erat autem hoc, ut diximus, divinae providentiae, quae mirabiliter procurabat, ut consequeretur ea quae desiderabat, et quiete deduceretur ad vitam monasticam. Deum itaque rogat vehementer Arsenius, ut evadat insidias, et salutem animae omnino assequatur. Ei sic precanti, vox quaedam superne rësonat, dicens: Arseni, fuge tumultus, et salutem assequëris. Haec cum ille audiisset, quae erant jucundissima, et voluntati suae congruentia, nihil cunctatur, nec moratur: sed statim illas quidem vestes et superbum amictum exuit: eum autem, qui pauperi et inglorio conveniebat, indutus, cito processit ad litus, navemque nactus (nec id sine Dei numine) quae parata erat navigare Alexandriam, eam ascendit, et illic servatur quam celerrime. Deinde quod etiam parturiebat desiderium, ad finem pròperans deducere, et alioqui spei Imperatoriae omnem amputans occasionem, statim tondet comam capitis, et cum ea, si quae adhuc remanebant, reliquiae curarum humanarum. Monasticum vero induit amictum, et scopum qui convenit monachis, et ad Scetem, de qua

jam prius diximus (erat autem mons valde excelsus, et quietae vitae conveniens) rectâ proficiscitur, seque inserit in numerum patrum, qui illic se exercebant. Atque ille quidem ita se habebat.

§ 10. Cum autem Imperator illius fugam non tulisset silentio, sed multi, ut est consentaneum, saepe ad eum quaerendum mitterentur, omnes solitudines, insulae, speluncae, petrarum fissurae, atque adeo ea etiam, quae sunt sub terris, quaerebantur. Nusquam autem apparebat, nec inveniebatur Arsenius, Deo eum occultante, ut dixit divinus David, in occulto sui tabernaculi, et eum suis alis fovente. Sic per totam vitam magni Theodosii latuit Arsenius. Postquam autem post decessum patris Archadius successit Imperio, ei significatur ubinam sit Arsenius, et quamnam vitam agat, Angelicam scilicet et coelestem. Eum certe literis quoque salutatur, quae magnam habebant submissionem et moderationem. Quae vero literis continebantur, haec erant: Vehementer rogabat sanctum, ut suis precibus opem ferret imperio, ut id ita regeret, ut Deo erat gratum. Praecipua autem epistolae causa erat insidiarum enunciatio, propter quas etiam enixe rogabat, et eum placare contendebat, donum etiam liberale et magnificum offerens. Hoc autem erat totius Aegypti vectigalia: et honesta causa, ut ea pauperibus ab ipso distribuarentur, et sacris monasteriis, quibus deerant quae erant necessaria. Sic scripsit Archadius, et obnixè rogavit, ut rescriberet. Arsenius vero ea accepta epistolâ, rescribere quidem minime annuit: sine scriptis autem mei significavit: «Deus, dicens, sit nobis omnibus propitius, et condonabuntur peccata. Pecuniae autem distributio nequaquam ad me pertinet, qui jam sum mundo mortuus. Mortui vero nulla est actio.»

§ 11. Sed sic quidem a mundo discessit Arsenius, et cooptatus est in numerum monachorum qui erant in Scete. Cum quibus se exercens, et cum eis contendens, nulli sustinuit esse secundus in virtutis sudoribus, sed potius vel primas obtinuit. Neque enim erat ejusmodi, ut qui labores antea non gustasset, nec in eis esset versatus. Neque enim Scete et habitus monasticus eum primum cognovit laborantem in iis quae ad virtutem pertinebant: sed antea curam gesserat, ut honestam Deique voluntati congruentem vitam ageret. Quinetiam splendor vestis et magnificentia nihil in se habebant, quod cor ex eis ullam acciperet voluptatem. Erat enim Dei metu alligatus, et virtutis curam gerebat, et assueverat laboribus: adeo ut ex sententia beati David, licet degeret in tot et tantis tumultibus. et tanta multitudine, Singularis ego sum, audacter diceret. Ea ergo ratione, ut paulo ante significavit oratio, primas haud ita multo post obtinuit. Verum enimvero etsi ita se haberet Arsenius, existimabat se omnium ultimum: cumque esset plenus omni eruditione, videbatur esse quidam

rusticus et indoctus, et prae se ferebat nihil scire, nisi, ut dixit Paulus, Jesum Christum, eumque crucifixum.

§ 12. Cum autem ad summum virtutis pervenisset, et praeter alia esset quoque exornatus maxima discernendi facultate, quae judicatur aliarum esse praestantissima, convenientibus aliquando monachis, mos enim erat ipsis, simul convenire, et de utilitate animae sermones agitare. Hoc autem est, vel quaedam laborum mutatio ad recreandum animum, nec supervacanea, postquam fuerunt omnes simul congregati, rogatus est ab eis Arsenius aliquem incipere sermonem, qui aliquam afferret utilitatem. Is autem patribus potius obediens, quam aliquid faciens ad ostentationem, neque volens ostendere doctrinam quam collegerat, et alioqui expedita quadam et simplici utens oratione: « Fratres, inquit, et Patres, omnem rem quam quis aggreditur, praecedit causa aliqua et scopus propter quem agitur. Causam vero, cur nos ex mundo fugerimus, nullam aliam dixerimus, nisi ut purgemus animam, et, quae eam consequitur, salutem adipiscamur. Studendum est ergo nobis, ut nos purgemus pro viribus, et maxime interiorem hominem, ubi et majus est bellum, et victoria difficilior. Multi enim sunt, qui, quod attinet ad carnis corruptionem, et peccati operationem, magnam ostenderunt continentiam, et usi sunt jejuniis et aliis afflictionibus. De pollutione autem cogitationis, et perfecta purgatione nihil omnino cogitaverunt, etiamsi sit praeceptum non de purgatione solum carnis, sed etiam spiritus. Quinetiam multis quidem curae fuit, ut fugerent fornicationem aliasque voluptates: ut autem vitia occultiora, nempe invidiam, gloriae cupiditatem, nimiam de se persuasionem, pecuniarum amorem, et quae est omnium pessima, superbiam: ut has, inquam, effugerent perturbationes, pauci admodum curarunt. Ea ratione hi dimidiam habent purgationem, vel potius majori et praestantiori parte manent impurgati, suntque veluti statuae, quae saepe quidem extrinsecus auro vel aere refulgent, interna autem plena sunt immunditiâ, et quavis alia vilissima materiâ. Ab his ergo non manifestis vitiis nos vel maxime studeamus expurgare.

§ 13. « Porro autem hoc quoque nos non lateat, o fratres, quod noster inimicus diabolus, multis et variis, utens machinis, nos conatur decipere, et boni praetextu in mala impellere: ut verbi causâ, suggerens hospitalitatem, et consequenter fratrum, qui accedunt, gratam et benignam exceptionem, efficit, ut simul comedant et compotent. Causa autem est bonum charitatis, deinde sic paulatim suffurans et attrahens, imprudentes nos trahit, ut ventri serviamus, et deinde nos ad satietatem libidinibus polluit et voluptatibus. Aliis rursus submit tens in animum eleemosynam et benignitatem, et in pauperes beneficentiam, immittit amorem pecuniae, et in furorem impellit

avaritiae. Aliis autem multorum utilitatem tamquam escam porrigens, efficit ut silentium et quietem relinquunt, tamquam rem inutilem, et ut cum multis quidem mundanis habeant consuetudinem, et nonnumquam etiam cum mulieribus incaute hoc faciant persuadet, tamquam qui jam eo pervererint, ut sint impatibiles: et sic miseros reddit libidinosos, et servientes animi perturbationibus. Aliis nullam exhibens molestiam, et ut a nullo capiantur vitio, insidiosè procurans, extulit in superbiam, et sic facile praecipitavit. Nonnumquam autem faciens, ut a bellando abstineant, et maxime ii qui ad suscipienda exercitationis certamina se paulo ante exuerant, decepit, efficiens, ut essent securi, et de nulla re solliciti. Ex quo factum est, ut cum eos injecerit in socordiam, et ut labores negligerent effecerit, repente eos invaderet tamquam expugnatu faciles et inermes: et sic maxima tempestate eorum mentem labefactaret et conturbaret, et saepe etiam in vitiorum profundum immergeret. Alios rursus cum ut sibi fiderent persuasisset, ut qui jam ad majorem pervenissent mensuram, suggessit ut eis crederentur aliorum cogitationes, vitia et spirituales pugnae. Quibus cum nondum recte sua vitia abluissent, primum quidem recordationem et informationem eorum quae audiverunt, immisit non absque animi perturbatione. Quoniam ergo tentatoris insultus sunt tam varii, tamque multiplices, et tam difficiles ad deprehendum, nobis quoque multa custodia sobrietateque opus est, et ad bonum attentione: ut ab ipso illuminati, imprudentes malo tamquam bono non utamur, et non animadvertentes in noxia incidamus: sed vigilemus et sobrii simus. »

§ 11. Cum haec et alia his similia divinus disseruisset Arsenius ad monachos qui erant congregati, humilitate adhuc magis utebatur, et seipsum reputabat tamquam qui nihil sciret, et id aliis praebebat existimandum. Optime autem norat insultus daemonum, ut qui fuerat exanimatus a multis eorum tentationibus. Cumque aliquando ad ejus cellam advenissent daemones (hoc autem narravit monachus David, vir qui cum hoc beato plurimum fuit versatus, et in multis monasticis sudavit laboribus) multisque afflictionibus et visionibus eum vexarent, et molestia afficerent: ipse quiete tolerabat, se nihil pati prae se ferens: sed hoc tantum submisit dicens, ut significatum est ex iis qui ministrabant et assidebant: « Deus, ne relinquant me: quoniam nihil boni fecerim coram tuis oculis: sed secundum tuam bonitatem da mihi, o Domine, ut bonae vitae attingam principium. » Sic autem res mundi est aspernatus, et nihil omnino esse duxit, ut nihil, ex iis quae ad hanc vitam pertinet, sustineret omnino aspicere: potius vero veluti vicem rependens, et se directo opponens splendoribus et vestibis, quibus indutus fuerat cum esset in palatio, tam contemptis et tam vilibus uteretur indumentis, ut in

iis nihil differret a paupere rustico, laceris pannis et contritis induto. Sed ille his vilibus et abjectis magis exultabat, et in his sibi placebat: ut qui mundum internum, et qui non cernitur, sibi vendicaret, et seipsum potius, quam res suas vellet ornare. Externæ autem eruditionis, quæ tanta contentione petitur, elegantia ab eo adeo nihili ducebatur, ut cum quidam monachus nomine Evagrius, qui de Græca valde se jactabat doctrina, quoniam Arsenii sapientiæ fecerat periculum, de Aegyptiis interrogasset monachis: Quomodo ii, dicens, cum sint indocti et rudes, sunt tot et tantis insignes virtutibus: nos autem, qui sumus non parvam doctrinam consecuti, ne mediocria quidem recte gerere possumus? divinus respondit Arsenius: « Nos quidem, qui alienis scilicet confidimus laboribus et disciplinis, ideo ex bonis tamquam propriis non facile possumus fructum aliquem percipere. Ii autem, qui sunt in solis propriis occupati laboribus, merito proprios quoque fructus colligunt. » Hoc vero dixit, tacite irridens Evagrium, qui non recte de Græca gloriabatur sapientia.

§ 45. Erat vero ejus tam insignis humilitas, ut ne agrestiores quidem eum puderet rogare, et ex eis utilitatem accipere pro viribus. Cumque aliquando eum vidisset quispiam rogantem et percontantem quemdam monachum Aegyptium de cogitationibus, is miratus, causam est seiscitatus. Ille vero respondit: « Non nego me esse doctrinâ mediocri præditum. Hujus autem, inquit, rustici illiteratam plane incitiam fateor me nondum didicisse. » Eam quæ sit ex Deo, actionem et cogitationem tacite innuens per hanc responsionem. Non solum autem erat dignus, qui aspiceretur ab iis qui prope erant, et causa utilitatis iis qui ad ipsum veniebant: sed etiam non pauci procul venientes, tenebantur magno desiderio videndi Arsenii, et se ejus linguæ epulis recreandi. Illius enim virtutis fama totum orbem pervaserat, et aures omnium impleverat. Propter quam causam ex Alexandrinis quoque multi ad eum venerunt; adeo ut illeipse quoque Theophilus, Archiepiscopus inquam, rem magnam arbitratus, et viæ labores negligens, venerit una cum praeside civitatis: eumque rogavit, ut sui sermonis utilitatis eos faceret participes. Is autem cum parumper tacuisset, deinde respondit: « Et si quid vobis dixero, promittitis vos id esse servaturos? » Ipsi vero protinus sunt assensi. Is autem: « Ubi, inquit, esse Arsenium audiveritis, hoc est vobis cavendum, ne velitis amplius eo venire. » Placuit eis dictum, nec eis fuit molestum ejus silentii desiderium, ut qui ejus modestiam ex eo pulchre didicerint. Caeterum cum postea Archiepiscopus quaesiisset ad eum venire, et per quemdam esset seiscitatus, an, si veniret, ei aperiret ostium: « Si veneris, aperiam quidem; sed clarum est, fore ut aliis quoque multis aperiam. Restat autem, ut ego hinc longe recedam. » Haec cum audisset Archiepiscopus, nihil tale ab eo postea petiit.

§ 16. Roganti vero cuidam monacho, ut sermones ab eo audiret utiles: « Pro viribus, inquit, contende, ut quae est intra te et in mente tua operatio, Deo placeat, et sic vinces externa vitia: » hoc ei significante Arsenio, quod nisi ea ita fiat, ut Deo placeat, sunt omnino inanes et inutiles labores corporei. Cum ii autem sunt tales, excitatur bellum vitiorum carnalium. Admonenti vero eos qui accedebant, et ea disserenti quae faciunt ad salutem, ei mos erat quoque eis dicere: « Si sicut oportet Deum quaesierimus, is veniet, et a nobis omnino videbitur: et si eum per mundam vitam detinuerimus, is nobiscum permanebit. » Ad eum accedens aliquis alius ex patribus senioribus, ait: Me opprimunt, o pater, cogitationes sic mihi suggerentes: quoniam fieri non potest, ut jejunes et labores propter senectutem, sunt saltem tibi visitandi ii qui laborant et aegrotant. Nam hoc quoque est signum non obscurum charitatis. Ad haec autem divinus Arsenius (non erant enim ei ignotae malae artes et fraudes daemonum): « Vade, inquit, comedere et bibe, nec recusa deinceps esse somni particeps: tantummodo ne in animum inducas, ut a tua cella recedas. »

§ 17. Aliquando autem rogatus, quomodo oporteret versari in regione externa: « Si contigerit, ajebat, monachum regionem ingredi externam, aut civitatem, hoc est principaliter cavendum, ne alicui notus evadat, ut cum nullo omnino libere loquatur, nec familiaritatem cum ullo ineat. Hoc si fuerit servatum, omnino ei maxime proderit. » Alius monachus, nomine Marcus, virtute clarus, cum sciret quam esset solitarius Arsenius, et aversaretur hominum consuetudinem: Cur nos quoque fugis? rogavit: nam ipse quidem omnino nihil laederis ex nostra consuetudine et colloctione: nos autem potes juvare plurimum. Cui divinus Arsenius: « Deus, inquit, novit, multum a vestra pendeo charitate. Sed quid agam? Non possum me dividere Deo et hominibus. Est enim facilius ei placere, quam illis. Angelorum enim millibus et decies mille millibus unus est scopus et una voluntas, ut Deum laudent, illiusque mandatis serviant. Hominibus autem aliis aliae sunt voluntates, et instituta diversa: et ideo est eis, ut dixi, placere difficilius, quam Deo*. » Humanis autem afflictionibus usqueadeo erat superior, et necessitatibus fortior Arsenius, ut non solum fami et siti non facile cederet, sed etiam somnum valde superaret, quo nihil violentius, neque ad opprimendam et morti tradendam carnem est validius.

§ 18. Cum itaque totas noctes pervigilaret, et intentus esset precibus, ubi jam mane venisset, ne corpus haberet omnino dissolutum, et ad quamvis actionem defatigatum: Ades dum ajebat, serve nequam, somno tamquam servo utens. Deinde cum parum dormitasset, rursum statim surgebat, et rursus ad Deum inceptas

* Nota praecelaram Arsenii sententiam.

persequeretur orationes, dictitans iis qui aderant: Monacho ad somnum una hora sufficit, si sit egregius athleta. Solebat autem Arsenius aliquando quidem patrum actionibus, aliquando autem etiam sermonibus juvare proximos. Aliquando vero suas narrare actiones et contemplationes sub persona alterius, ne cum invaderet vitium arrogantiae. Cujusmodi est quod est propositum. Dicebat enim: « Quidam senex monachus in sua cella sedens, audivit superne vocem dicentem: Adesdum, et ostendam tibi quomodo se habeant opera hominum. Surrexit ergo et exiit, et ducentem sequens Angelum, ambulabat. Cum autem his qui apparuerat, in quodam loco substitisset, ei Aethiopem ostendit ligna scindentem, quibus alligavit quidem onus non facile ad tollendum humeris. Cum autem alligasset et conaretur tollere, non potuit propter pondus. Is vero alia quoque adjiciebat. Deinde cum eum paululum traduxisset, ostendit rursus alium qui ex quodam lacu aquam hauriebat, et eam in perforatum canalem infundebat: ex coque effluebat aqua, et dispergebatur. Praeterea ostendit ei templum maximum, in quo duo viri equis insidentes, et maximum quoddam lignum transversum inferentes, sic quidem conabantur statim per portam ingredi: sed non poterant, quoniam, ut dixi, lignum ferebant oblique: neuter autem volebat id ex altera parte dimittere, et sic introducere. Quae obscura sane videbantur; sed eorum solutionem statim aperuit idem Angelus qui seni apparuerat, sic dicens: Qui lignum quidem portant, ii sunt qui propriae confidentes justitiae, ad viam humilitatis omnem sibi obstruunt aditum: et ideo, ut foris maneant, et ut a regno coelorum arceantur, ii sibi causa sunt. Qui vero fundit aquam in canalem perforatum, bona quidem facit opera, jejumat, orat, benefacit: sed cum ea nolit ita facere, ut fiant solum coram Dei oculis, sed studet etiam videri ab hominibus, et ideo frustra operatur, et mercede quae debetur, privatur. Qui autem ligna scindit, et onus conficit, is est qui multis quidem gravatur peccatis. Pro eo autem, quod ea deberet resicare poenitentia et diligentia, ostenditur alia potius addere. » Haec dicens divinus Arsenius, quodcumque vitium, quod cuique auditorum afferebat molestiam, absque ullo dolore et tace curavit. Non solum autem hoc modo fictis personis consuevit curare, sed etiam quod vere ab aliis factum fuerat, tamquam ab aliis factum narrabat, quando ad utilitatem redibat narratio, cujusmodi est etiam illud:

§ 19. « Monachus quidam senex (ajebat) qui vixerat in Scete, actione quidem vel valde mirabilis, educatus autem in simplicitate et ignoratione, non mediocriter peccabat circa mysterium divini sacrificii. Dicebat enim ille et asserebat, quod quem participamus divinum panem, non est ipsum corpus Christi et Dei nostri, sed traditur in quadam figura et imagine. Quod quidem nonnulli alii senes, qui audiverant, et senis propter hanc absurdam

opinionem miserti fuerant, ad eum vadunt, alienam hanc sententiam alicui attribuentes, et ei dixerunt: Audivimus de quodam monacho, qui errabat in iudicio de sacris mysteriis, et existimabat illud non esse corpus Christi, sed in illius figuram. panem, qui sumitur, benedici et tradi a sacerdotibus. Ille autem nihil celans: Ego sum, inquit, et in hac persisto sententia, nec possum dimoveri. Illi vero non dimiserunt, sed multis et validis argumentis conati sunt seni persuadere, affirmantes illud ipsum esse Christi corpus: Similiter autem vinum quoque, ejus vivificum sanguinem et intemeratum. Nam etsi, ajebant, esset panis et vinum, precum tamen invocatione, et divini adventantis Spiritus benedictione, mutantur in illud ipsum corpus et sanguinem Christi. Estque caro et sanguis Domini, qui a nobis sumitur. Qua de causa sacerdotem quoque dicebant convenienter voci Domini, scilicet illius personam subeuntem, dicere: *Hoc est corpus meum*, et, *Hic est meus sanguis*. Quoniam enim difficiliter fieri poterat, ut qui sumus homines, cruentam carnem sumeremus instar ferarum quae carnem crudam devorant: providit ille ipse, qui participatur, ut per similem et consuetum panem, in hoc ipsum corpus Domini non manifeste mutatum, perageretur sacrificium. Vide enim quemadmodum etiam baptisma eo quidem quod apparet, est aqua: sed precibus et sacra operatione dignatum, divino impletur Spiritu, et deinceps non est aqua solummodo. Quomodo enim, quod regenerat et transformat eum qui baptizatur, et reddit perfecte liberum a peccato? Cum haec et hujusmodi alia dicta essent a senibus, surdo videbantur cani quae dicebantur. Ille enim adhuc erat incredulus, et exigebat solam ex rebus ipsis probationem. Cum ergo videretur senibus absurdum et admodum ignavi pussillique animi, negligere senem, qui sic labebatur prae simplicitate: ipsi et diligenter orabant, et illum pro seipso orantem assumebant, ne tot labores et sudores exercitationis frustra videantur suscepti.

§ 20. « Deinde cum transisset dierum hebdomada, in templum simul convenere. Cumque sacra perageretur mystagogia, divinusque panis esset propositus, infans visus est eodem tempore tribus senibus is panis qui in sacra mensa erat propositus. Deinde cum sacerdos ad hoc, ut panem in frustra divideret, jam manum extendisset, visus est eis Angelus qui superne devolaverat, et gladium in manu habebat. Qui cum propositum infantem sacrificasset, deinde ejus sanguinem fundebat in calicem, et quamdiu sacerdos panem in parva frustra frangebat, tamdiu quoque poterant videre Angelum secantem partes ex carne pueri. Cum autem accessisset is qui errabat senex, ut esset particeps sacrificii, carnis mundaе et cruentae aperte fuit particeps. Hoc visum ab illo sene, et illius non sanum correxit iudicium, et effecit, ut Deo offerret gratiarum actionem cum lacrymis: aliisque

senibus illius correctio fuit argumentum laetitiae. » Hoc narravit pulchra lingua Arsenii, quod omnino productum fuit ad magnam utilitatem eorum qui audiebant.

§ 21. Cum barbari autem aliquando in Seete fecissent excursions, alii quidem ex patribus conversi sunt in fugam, et earatione evaserunt ex manibus barbaricis: Arsenium autem nullus invasit metus. Quomodo enim, qui etiam ipsos superabat daemones, et erat eis formidabilis? Sed sic manens in cella: Si mei, agebat, Deus curam non gerit, curam ego velim vivere? Sic dicens et sentiens, surrexit et transiit per medios barbaros, et nihil mali passus, salvus evasit: cum eis nullum omnino sui sensum dedisset. Deinde cum cogitasset hoc esse effecturum, ut fieret major aliis, et majorem aliam a Deo curam consequeretur, maluit propter modestiam unâ fugere cum aliis: et ad eos abiit. Sed enim hic vir divinus, etsi esset hujusmodi, ut nulla res mala et absurda eum vinceret, immo vero rebus bonis et ex virtute gestis adeo esset plenus, ut ne verbis quidem possit exprimi: in eos tamen, qui labeantur, magna movebatur misericordiâ. Nam inter montis monachos erat fur quidam, qui et alia, quae erant apta ad consumendum, quinetiam ipsa vasa auferbat assidue. Arsenius autem ejus malam miseratus consuetudinem, assumpsit eum in suam cellam, et apud eum multis usus est admonitionibus: nec id solum, verum etiam eum consolabatur, dando obolos et vestimenta, cupiens eum hanc improbam dediscere consuetudinem. Sed tamen etsi multis admonitionibus, non secus ac aquâ Aethiops perfunderetur, erat tamen Aethiops, et nigredinem minime exuerat. Furans enim rursus deprehendebatur, malam sequens consuetudinem. Ea de causa senes quoque murmurabant adversus divinum Arsenium: Illorum, dicentes, debemus ferre infirmitates, qui ducuntur poenitentiâ, et seipsos conferunt ad correctionem. Cum autem credebatur, hunc esse immedicabilem, eum potius expellere oportet et procul mandare: ut qui sit valde perniciosus in cohabitatione. Atque talis quidem erat Arsenii in peccantes misericordia.

§ 22. Erat vero ei quoque admodum grata quies et silentium, idque tanto studio sectabatur, quanto aliquid aliud: ut jam saepe prius significavit oratio. Ea de causa, eorum, qui accedebant, aegre ferebat congressiones, cum Deo solo assidue loqui desiderans. Quo circa illius quoque cella triginta milliaribus aberat ab aliis. Fratrem igitur quemdam, qui procul venerat, neque sciebat ubinam habitationem haberet Arsenius, deinde sciscitatus vix eam invenerat: postquam eum ad se venientem magnus novit Arsenius, coepit petere lapidibus, et ita eum a se repellere: non odio habens fratrem, ut dixerit aliquis, sed quietem, ut dictum est, sibi puram conservans, et per id indivulsam contemplandi facultatem. Neque tamen hoc absolute faciebat, sed sciebat

quosnam quidem oporteret expellere, ut qui possent ejus quietem inturbare: quosnam autem admittere, et cum quibus conferre sermonem: et quosnam quidem admittere, sed non cum eis colloqui, sed inter eos exercere silentium: ut patebit ex iis quae his sunt posita capitibus. Frater vero tristis admodum, quod eum non potuisset convenire, mentem quoque putabat Arsenio esse laesam, et ideo eum etiam jaculari lapides. Cum ad se rursus alios venire rescivisset, statim dixit eis qui unâ conversabantur: Interrogate eos, et discite quanam de causa venerint. Cum vero interrogantes intellexissent eos ire Thebaidem propter aliquod suum negotium, et id renunciavissent Arsenio, is veluti arrepta occasione, ne interrumperetur silentium: Quoniam, inquit, non propter me venerunt, nec me, inquit, videbunt: sed ubi se apud vos refecerint, deinde coeptum iter persequantur.

§ 23. Quando autem propter barbarorum incursiones deserta fuit Scete, ipse quoque egressus est una cum aliis patribus: Perdidit, dicens, mundus quidem Romam, Scetem vero monachi. Haec dicens, et lacrymas emittebat ex oculis, et vehementer dolebat, ardens quietis desiderio. Sciebat enim, quod translationes, et ex aliis locis in alia transmigrationes, revera sunt monachis ipsa mors, et eorum quae ex quiete compararunt, bonorum dispersio et interitus. Saepenumero enim eos, quos nolunt, conveniunt, et vident quae non oportet, et audiunt quae non decet. Hoc autem pulchre testatur Arsenii amor quietis. Nam cum ille ad quosdam accessisset monachos, prope quos erant quaedam arundines quae vento leviter agitabantur: « Quatenus, inquit, o fratres, est haec agitatio? Ei enim, qui vere amat quietem, ne passeris quidem vox est omnino tolerabilis. Quomodo ergo vos qui talium motuum sonitu conturbamini, pure poteritis quiescere? »

§ 24. Nec hoc quoque est minus testimonium Arsenii, quod ille quietis et silentii magno teneretur amore, et simul etiam puritatis ac sinceritatis cogitationum. Nam cum ipse circa Canopum versaretur (est autem hoc unum ex septem ostiis Nili), venit Româ quaedam mulier, ex ii nata qui erant ordinis senatorii, valde quidem dives, et valde etiam pia ac religiosa. Adventus autem ejus scopus et institutum erat, ut videret Arsenium, et simul quidem, ut assequeretur utilitatem, et simul eum benigne ac liberaliter, Dei jussa sequendo, acciperet. Ipsa Archiepiscopum Theophilum, qui eam hospitio exceperat, enixe rogabat, ut sancto persuaderet, ut eam suis dignaretur oculis. Ille ergo ivit, et accedens vehementer rogavit. Is vero non sustinuit, etiam si Archiepiscopus praeter alia quae adduxit, ut ei persuaderet, illius quoque longae viae laborem proposuisset, et sic scilicet tentaret flectere Arsenium. Non tulit hoc mulier Senatoria. Eam enim incitabat fides quam habebat in sanctum, et desiderium. Labore certe, et pudore, et omnibus despectis, iter ad eum iniit, volens videre.

Cum ergo accessisset ad sanctum, qui agebat extra cellam, se ad ejus pedes dejecit. Is vero surrexit iratus, et stans ante eam: Si vis, inquit, meam videre faciem, eam aspice. Metus autem, qui eam invasit cum pudore, ne permisit quidem, ut eum fixis intueretur oculis. Deinde rursus adjecit: « Non audivisti utique mea opera: et ideo ad nos veniendi te cepit desiderium. Quomodo autem ausa es tantam sustinere navigationem, et huc venire? Nescis te esse foeminam, et non licere tibi egredi? Sed hoc, inquit, tibi, ut videtur, venit in mentem, ut rursus Romam revertaris, et aliis significes mulieribus, te vidisse Arsenium, et deinceps mare impleas mulieribus, ad nos venire numquam cessantibus. » Illa vero: Non sinam, inquit, o pater, Deo mihi opem ferente, huc ullam venire mulierem. Sed ne cesses, quaeso, pro me orare, et mei meminisse. Is vero dixit: « Deum magis oro, inquit, ut tui memoria de meo corde deleatur. »

§ 25. Hoc cum audiisset illa mulier, gravi animi dolore est affecta, eamque invasit febris, et statuit reverti Alexandriam. Quod quidem ubi venisset ad aures Archiepiscopi, venit quamocissime ad eam visitandam. Deinde cum rogasset, et scivisset quaenam esset morbi causa, eam placide et leniter est aggressus, dicens: Non oportebat te ita cruciari iis quae audiveras. Non erant enim verba odii, sed cautionis et purissimae temperantiae. Neque enim ignoras, qualia soleat malignus bella suscitare propter mulieres iis qui Deo servire constituerunt. Quod ergo tibi dixit senex, ideo dixit. Nam ille quidem non cessabit assidue orare pro tua anima. Cum, his verbis, mulieris curatus esset dolor, ea domum est reversa. Par est autem admirari hujus sancti cautionem et diligentiam. Non est enim incredibile, mulierem a maligno submissam, tantum laborem contempsisse, et ad eum venisse, praetextu quidem benedictionis, sed revera causâ belli et tentationis. Is est enim mos illius, ut cum per bonitatem irrepserit, suggerat quae mala sunt. Qua de causa fuit ille Sancti cum ira fremitus, et preces, ut e corde suo illius deleatur memoria.

§ 26. Est autem hoc quoque lepidum, et praeclare humilitatis Arsenii certum signum, atque etiam non parvam afferens utilitatem. Scete enim senes dicebant, quod cum aliquando a quodam viro bono facta fuisset fratribus caricarum distributio, solus remanserit Arsenius, qui nihil acceperit, non ex oblivione, ut dixerit quispiam, nec ex contemptu: sed potius, quod is qui distribuebat, erubescerat hujus viri dignitatem, non solum quae olim, sed potius quae erat hodie, tam vili largitione pròsequi. Quod cum magnus ille audiisset, aegre tulit, et ne venit quidem ad synaxim. Significavit autem senibus se omnino non fuisse dignum, ut ipse consequeretur cum aliis fratribus benedictionem: et ideo solum fuisse relictum. Quod quidem significatum senibus, injectit magnam admirationem ejus humilitatis. Mittunt ergo

Arsenio partem quae ad ipsum pertinebat. Quam cum accepisset, et ejecit dolorem, et statim venit ad synaxim. Nemo autem, ex iis qui sunt proclives ad reprehensionem, id omnino aut gulae tribuat, aut pusillo et abjecto animo, quod propter caricas tantum dolorem acceperit, ut ne ad synaxim quidem accederet. Ubi enim sunt haec parva Arsenii, et quae iis conveniunt qui sunt pusilli animi? Sed sunt, ut dictum est, signa extremae humilitatis. Se enim ne minimum quidem putabat aliis antecellere, sed esse unum ex multis, vel, ut magis verum dicatur, esse omnium ultimum: et ideo tamquam Dei iudicio despectus, et eo reputatus indignus, ostendit se angere animo, quod donum commune non esset assecutus.

§ 27. Sed nec summa illius in jejunio tolerantia, inter caetera illius bona praetermittatur. Dicebant enim Daniel, et alii, cum quibus ille versabatur, eum in ediam eousque protraxisse, ut unum frumenti thallium (oportet enim his uti patriis nominibus) ei totum annum sufficeret. Nam advenientibus aliquibus, tunc dixerunt eum fuisse huius alimenti participem. Cum esset autem tempus fructuum, solebat ex eis solum gustare. Simul quidem hoc faciens, ut Deo ageret gratias, et simul etiam, ut se demitteret. Dixerunt autem hoc quoque, qui res Arsenii sciebant accuratissime, eum numquam visum fuisse otiosum: sed quando vel paulum cessasset a precibus, quae fiebant diu et noctu, operabatur. Opus autem ejus erat catenae quae per ramos palmarum contexebantur. Cum in eo paululum fuisset occupatus, revertebatur rursus ad orationem. Aqua autem, qua palmarum ramos madefaciebat, ut fierent molliores quae numquam ab illo mutabatur, sed sic diu manebat, corrumpebatur, maleque olebat, et tetra erat aspectu: adeo ut quidam ex patribus senem rogarent, cur hoc faceret, et ei exprobrarent socordiam. Is vero: « Cum, inquit, suaveolentiâ et aromatibus prius sim usus, odoratus damnum modo corrigo contrariis. » Quomodo vero tetrum odorem prioribus unguentis et bonis opponebat odoribus: ita etiam superfluis possessionibus, quod est iustar magnarum divitiarum, nempe nil possidere, et nihil omnino habere: adeo ut cum aliquando aegrotaret, et lucerna opus haberet, quoniam nihil habebat, quod pro ea emenda solveret, petium acceperit, et ita emerit quod erat sibi usui.

§ 28. Ad hunc virum admirabilem accessit aliquis ex patribus, nomine Marcus, virtute summus, qui diligenter rogavit: Num bonum est, dicens, nullam in cella habere consolationem? Vidi enim, inquit, quemdam ex fratribus, qui parva quaedam quae habebat olera, ipsa quoque evellebat radicibus. Is autem bonum quidem esse asseruit, sed si omnino referatur ad virtutis habitum, atque adeo ad uniuscujusque mensuram. Nisi enim perfectiorem habitum fuerit consecutus, etiamsi illa evulserit radicibus,

is rursus plantabit alia. Caeterum qui virtute et vi discernendi erat summus Arsenius, visus est etiam postquam ad vitam accessisset monasticam, veluti quasdam apud se servare reliquias aulicae arrogantiae et superfluitatis. In sedendo enim sublimem unum tenens ex pedibus, imprudens saepe imponebat alteri. Hoc visum a patribus, nequaquam videbatur esse contemnendum: sed potius eum esse ejus opportune admonendum, ut id corrigeret. Sed magna viri dignitas et reverentia eos abducebat ab eo quod statuerant. Postquam autem hoc quoque novit monachus Pastor, qui erat prudentiâ simul et virtute incomparabilis, vide quam sapienter illius excogitat remedium. Cum ego, inquit ad monachos, accessero ad synaxim, et vobiscum considens, sedero in eodem habitu, vobis aspicientibus videatur haec res non toleranda: sed statim procedatis ad me reprehendendum: et ego statim cedam, et ut qui perperam in hac re me geram, me corrigam. Quod quidem factum cum divinus intellexisset Arsenius, et mente cito agitasset, demisit pedem, et deinceps omnino abstinuit a turpi hac sessione.

§ 29. Fratrem quemdam ceperat desiderium videndi Arsenii. Cum itaque venisset in ecclesiam, rogabat, ut magnum illum videret. Illi autem: Paululum, inquit, reficere, et paulopost eum alloquëris. Is vero contendebat, nisi eum videret in praesentia, se neque cibum esse omnino sumpturum, neque somnum visurum. Mittunt itaque ex fratribus unum, cellam indicaturum. Longe enim aberat, ut jam prius diximus. Et ambo quidem pulsant ostium. Cum autem aperuisset Arsenius, introduxit et salutavit. Deinde vero sederunt, utentes silentio, nihil neque ipsis Arsenium, neque Arsenio ipsos alloquentibus. Cum ergo multum praeteriisset temporis, et nullum verbum senex ederet, qui datus fuerat ad cellam ostendendam: Sed ego, hospiti inquit, revertor. Et ille: Ego quoque, inquit, te sequar: frustra enim hic mora trahitur. Ambo ergo egressi, recesserunt. Rogavit autem hospes fratrem, ut eum deduceret ad Moysem Aethiopem, qui prius fuerat latro. Venientes vero accepit admodum hilariter, et excepit hospitio, et libere admodum cum eis est collocutus, refecitque, et sic remisit. Dicit ergo frater hospiti: Quis ex duobus tibi esse videtur virtute superior? Ille vero: Qui nos, inquit, hospitio accepit et refecit. Auditum est hoc a quodam sene, qui erat ex magnis. Is cum esset dubius animi, nec posset scire, cuinam daret calculum victoriae, rogavit Deum, ut id sibi significaret. Videt ergo in somnis duas naves, quae ferebantur in fluvio: quarum altera quidem habebat divinum Arsenium, qui quiete navigabat, et Dei fovebatur spiritu: Altera vero Moysem, et Angelos Dei, qui una versabantur, melleque et favo eum pascebant. Cognovit ergo qui viderat, ambos quidem esse maximi pretii apud Deum, sed majus esse silentium Arsenii, Moysis hospitalitate: quod cum Arsenio

quidem versabatur divinus Spiritus, cum Mose autem Angeli. Ipsum autem pasci ab Angelis, tacite significat bonum hospitalitatis.

§ 30. Aegrotanti vero aliquando admirabili Arsenio, sacerdos ecclesiae vile substravit stragulum, et capiti quoque pulvinar supposuit propter morbi afflictionem. Cum autem unus ex senibus venisset ad illum visitandum, et illum sic vidisset utentem stragulis et pulvinari, ei dubitatione commotus est animus. Quod cum deprehendisset sacerdos, et eum seorsum abduxisset: Qualis, inquit, erat vita tua, priusquam esses Monachus? Ille vero: Magna, inquit, me premebat inopia rerum necessariarum, egestatisque mala me cruciabant. Cui sacerdos: Sed hic, inquit, quem vides, Arsenius, erat pater Imperatorum, quando erat adhuc in vita mundana, magnasque habebat opes, et abundabat deliciis, jacebatque in sumptuosis et mollibus stragulis. Quocirca tibi quidem, qui nunc es inter monachos, est facilior vita, et minus obnoxia molestiae, ut qui sis a prioribus liberatus angustiis. Qui autem ex tantis divitiis et deliciis sua sponte venit ad tantam humilitatem, et nunc eam sustinet, quomodo non est dignus, qui habeatur in admiratione? Haec cum audiisset et intellexisset senex, et seipsum condemnavit, et petiit veniam a sacerdote, propterea quod non recte cogitasset.

§ 31. Alexandria venerunt quidam aliquando visuri beatum illum, qui tunc in petra Stromes degebat. Cum quibus erat etiam patruus Theophili Archiepiscopi. Is autem partim quidem, quod tunc aegrotaret: partim vero, ne alii quoque similia postulantes, ejus quietem inturbarent, non processit eis obviam venientibus. Illi quod factum fuerat, ducebant esse contumeliam, statimque recesserunt. Postea vero barbarorum facta incursione, illinc transiens, habitavit in inferioribus partibus. Quod ubi rescivit Theophili patruus, venit rursum eum visurus. Is vero eum excepit cum magna voluptate et laetitia. Unus autem ex iis qui cum ipso erant, in animo habens eam, quae eis visa fuerat, illius magni veluti contemptionem: Scis, inquit illi, nos prius venisse, in Stromem, cum tu illic ageres? Tu autem, nescio quam de causa, tuum nobis offerre aspectum noluisti. «Certe, inquit: Sed vos et panem comedistis, et aquam bibistis. Ego autem nihil horum. Quomodo enim? qui nec sedere quidem sustinui, donec conjeci vos pervenisse in locum proprium, propterea quod laborem propter me passi essetis. Caeterum sic vos quoque mihi ignoscite.» Sic divinus Arsenius non absolute et indiscriminatum eos, qui accedebant, videbat, et non videbat, sicut prius dictum est: sed pia consideratione, et divino quodam judicio. Caeterum eorum quoque, qui sic revertebantur, et nec eum viderant, nec convenerant, magnam habebat rationem: ut nunc ostendit ex hac sui excusatione ad eos, qui non viderant.

§ 32. Nec hoc quoque existimo carere gratiâ et utilitate. Is cum suos discipulos aliquando vocasset Alexandrum et Zoilum : Quoniam, inquit, daemones et aliis, et somni cupiditate non cessant me vexare, sustinete unâ mecum hac nocte laborare, et nosse quemadmodum in vigilando ipse a somno superior. Illius ergo jussu, cum ei assedissent, unus quidem a dextris, alter vero a sinistris, sic permanserunt tacentes, et oculos in eum alternatim defigentes a vespera usque ad auroram. Qui quidem aliis declaraverunt, dicentes : Nos quidem vicissim et dormivimus, et surreximus : illum autem non sensimus omnino dormitasse, donec vidimus splendorem lucis. Circa auroram vero prae se tulit se somno cedere : si quidem re vera erat somnus. Cognovimus eum ter spirasse, deinde eum sic surrexisse et rogasse : Dormitavi certe ? Cui nos : Nescimus quidem, pater. Ita Arsenii omnia erant majora, quam aut oratio aut cogitatio ea posset assequi. An enim volens docere discipulos, ut se a somno continerent : an potius docere, quod meditatio et exercitatio dat etiam naturales vincere affectiones, tunc eos advocavit testes ad vigilandum, nunc mittit dicere oratio. Apertum est autem hoc indicium, vel potius veluti quidam gustus totius virtutis Arsenii, et ejus, quae ei cum Deo intercedebat, conjunctionis et familiaritatis.

§ 33. Accessit ad eum quidam senex, volens eum convenire, et ab eo aliquam utilitatem consequi. Quoniam autem inclusum invenit Arsenium, et manentem quietum, non pulsavit quidem ostium, ne ei esset molestus : sed per minimam aspiciens fenestram, videt sanctum totum igneum. Omnino autem is quoque, qui conspexit, fuit dignus ejusmodi spectaculis. Cum vero ille postea pulsasset ostium, egreditur Arsenius : cumque eum vidisset obstupefactum, rogavit : Quantum est, inquit, tempus, ex quo huc venisti ? num quid aspexisti ? Ille vero negavit. Sed quod jam quidem dictum est, est in summa testimonium summae virtutis Arsenii, sicut diximus. Quod nunc autem dicendum est, aperte declarabit, quantum ille mundum est aversatus, et ea quae sunt mundi, et quod ipse, ut dicit Paulus, mundo erat crucifixus, et ei mundus.

§ 34. Venit Româ quidam ex magistrarianis, afferens testamentum cujusdam ex iis qui erant genere proximi Arsenio. Hoc cum in manus sumpsisset senex, erat rupturus, nisi occupans magistrrianus, et se ad illius pedes dejiciens, eum retinuisset, docens id futurum periculo ei qui attulerat. Reddito ergo testamento Arsenius : Ego, inquit, ante illum sum mortuus, et non sum amplius inter vivos. Obstupefaciet autem, sat scio eum qui est auditurus id quod jam est dicendum. Dicitur enim, quod cum vespere inciperet orare, et post se solem dimitteret occidentem, sic tota nocte staret, donec Sol rursus oriens ejus vultui illucesceret. Vanæ gloriae contemptio, amorque quietis et silentii,

utrisque inerat, Arsenio admirabili, et Theodoro, qui se Pherinae exercuit. Sed in aditu ad ipsos, maxime autem nobiliorum. Arsenio quidem nec citus, nec facilis erat occursum: Theodoro autem citus quidem erat occursum, ex equo autem citus etiam recessus. Hoc quoque cavit Arsenius admirabilis, ut neque in scriptis proponeret quaestiones, neque mitteret: non quod non posset, sed silentii assuefactio et odium ostentationis, erat causa eorum quae dicta sunt. Et ideo et in ecclesiis, et in congregationibus hoc diligenter agebat, ut nec alios videret, nec ipse videretur ab aliis: sed stabat, et se abscondebat, vel post aliquam columnam, vel post aliquod projectum, et se separabat ab aliorum congressione, ut qui sibi vellet perpetuo attendere, et mentem interius cogere, et ita ad Deum facile tollere. Mos autem erat Arsenio, hoc sibi carmen assidue canere: « Arseni, curegressus es? Quod est: Quis fuit tuus scopus, ut te a mundo subduceres? An non, ut omnino Deo placeres, non autem iis, quibus ille te novit placere? Hujus rei curam gere. » Quinetiam aliud quoque ab eo cani solebat: « Me saepe poenituit dixisse, numquam autem tacuisse. »

§ 35. Cum autem hic vir insignis teneretur amore beatitudinis lugentium, et consolationis quae est eis promissa, non cessavit omnino seipsum lugere, et hoc perpetuo facere, et absque ulla intermissione. Quocirca gremio suo suberat pannus, quo abstergebat lacrymas quae fluebant ex oculis. Quinetiam cum Pastor, qui erat insignis inter monachos, hoc aspiceret, dixit: Beatus es Arseni, quod cum in hoc mundo teipsum luxeris, non opus erit eis quae illic erunt lacrymis. Cujus etiam dicunt Theophilum, qui fuit Episcopus Alexandriae, cum vitâ excederet, fuisse recordatum, et dixisse: Beatus es Arseni. Numquam enim cessasti hujus horae recordari.

§ 36. Haec sunt divini Arsenii magnae revera animae, quae in hodiernum usque diem habebant libri Patrum, non certo ordine et serie, sed posita sparsim et separatim, ut hic quidem hujus, ille vero illius recordabatur: in unum autem collecta, et quae vita Arsenii essent et nominarentur, in hodiernum usque diem nondum vidimus: quoniam ne inventa quidem est illius vita ab ullo composita, etiamsi nunc sit composita unius viri pii, et qui erat ejusdem nominis. Et hoc quoque forte factum est ex sententia Arsenii, quod nollet se ne post mortem quidem fieri manifestum. Etenim sicut dum viveret, studuit latere: ita etiam, ut mortuus ignoraretur, studium adhibuit. Quomodo enim se dignum censuit, cujus fieret memoria, et qui aperte cognosceretur, qui ne justa quidem sepulturâ se dignum esse statuit? Ut jam est narratura oratio.

§ 37. Nam cum tempus appropinquaret sui ad Deum excessus, praedicat hoc suis discipulis. Cum ii autem eo sermone

fuissent perculsi, et commoti ad luctus et lacrymas, pater, non secus ac pater misertus doloris filiorum: « Non sic, *inquit*, o filii. Nolite tam pusillo et abjecto animo, et tam turpiter lamentari. Nam nec tempus quidem prope est: et quando appropinquaret, de eo ego vos reddam certiores. Sed hoc vobis mando, et diligenter praeceprio, ut post mortem nulli velitis ulla meas dare reliquias. Sin minus scitote quod vobiscum contendam in iudicio ante Christi tribunal formidabile.» Cum autem illi dixissent: Et quid ergo nobis, et quomodo est faciendum? « Alligato, *inquit*, fune meis pedibus, sic me statim trahentes, properate in montem abducere. » Sic ille vel post mortem effugit cognosci, et omnino dignus censeri nomine; veritus fortasse, ne honor, qui hic offerretur, judicaretur esse remuneratio: et sic illic minuerentur mercedes quae praebentur a Deo.

§ 38. Postquam autem jam adfuit tempus translationis, licuit videre illum ipsum, qui erat pauloante vel Angelis virtute similis, metu pulsari et opprimi, et ad lacrymas effundendas moveri. Rogantibus ergo discipulis, Et tu pater times mortem? Revera, *inquit*, hic metus, quo nunc me videtis affici, numquam omnino a me recessit, ex quo factus sum monachus. Hoc cum dixisset, et praesentibus patribus quam fieri potuit jucundissime, quae in exitu dici solent verba esset elocutus, sanctorum Angelorum manibus vere beatam tradidit animam, cum vixisset quidem inter monachos quinquagintaquinque annos, omnes autem centum et viginti, nulla parte corporis ullo morbo mutilatus, sed id habens integrum, et propter continentiae labores firmum et sanissimum, promissa barbâ usque ad ventrem, gracilior vero et ex abstinence, et ex laboribus, quibus se exercuit: procera quidem staturâ corporis, senio autem paululum incurvatus: multis vero lacrymis ei effluxerant pili superciliorum. Atque mortuum quidem corpus, in ipsis quibus fuerat indutus, vestibus, cilicio, inquam, et pelle ovilla, ejus discipuli, cum psalmos pro more cecinissent, in quodam loco Stromes deposuerunt. Pro tali ergo vita et tantis laboribus, quatenam et quanta reddetur merces? etiamsi dictum sit a sapienti Paulo: Non sunt condignae passionis hujus temporis ad eam, quae est beatis reddenda, beatitudinem (*Rom. viii*).

§ 39. Hujus vitam, quicumque vult ex Deo vitam agere, studeat quoad ejus fieri potest, habere tamquam exemplar, et maxime quicumque sunt relati in ordinem monachorum. Hujus tenuitatem, et utensilium impedimentorumque omnium vacuitatem, quietem, taciturnitatem, vanae gloriae fugam, a somno abstinenciam, in laboribus ferendis diligentiam: mundum ita aversari, ut ne odorem quidem, ut semel dicam, sustineret eorum quae ad hanc vitam pertinent: mortis ita meminisse, ut ne se putaret quidem vivere, sed se jam referret inter mortuos; adhaerere Christo per dilectionem, et sub ipso vivere, et eum omnia ducere, eum

et habere patronum, et ad Deum advocatum. Qui multis capti sunt peccatis, et Deum ad iram concitaverunt, et per poenitentiam sibi volunt eum reddere propitium, confugiant ad benignum, humanum ac misericordem, ut qui apud ipsum magnam sibi paravit conjunctionem et familiaritatem. Etenim hic cursum per egit martyrii, non ejus quod concedit unus ictus gladii, sed quod perficiunt quinquagintaquinque anni sudorum et laborum, et non dicto citius impleti. Eo factum est, ut martyricis quoque coronis et praemiis dignus fuerit habitus. Cujus intercessionibus nos quoque mereamur consequi remissionem peccatorum, Christique benignitatem et clementiam, cujus misericordia melior est super vitas. Quem decet omnis gloria, honor et adoratio nunc et semper, et in secula seculorum, Amen.

VITA B. MACRINAE VIRGINIS

SORORIS D. GREGORII NYSSAENI

PER EUMDEM SCRIPTA

PETRO AUTEM FRANCISCO ZINO VERONENSI INTERPRETE

Obiit anno 380 — Cappadox.

§ 1. Macrinae virgini nomen erat, sic a parentibus appellatae, quod olim insignis quaedam in nostra familia Macrina fuerat, patris nostri videlicet mater*, quae tempore persecutionum pro Christi confessione pugnaverat. Hoc quidem vulgato nomine a familiaribus vocabatur, sed arcanum et reconditum alterum habebat nomen, quo per visum fuerat insignita, prius quam in lucem a matre per dolores ederetur. Nam ipsa quoque mater ea virtute erat, ut consilio Dei sese in omnibus regeret, puramque et integram vivendi rationem inprimis diligeret, adeo ut non sponte, sed invita quodammodo nupserit. Et enim quum utroque parente orbata, in ipso esset aetatis flore, famâque pulchritudinis multos, ut eam sibi uxorem cuperent, incitaret, et periculum esset, nisi volens in matrimonio cuiquam collocaretur, ne per vim adversi aliquid ei contingeret (nam ejus formâ capti, ad rapinam spectabant): ut saluti consuleret, vitae gravitate spectatum commendatumque virum elegit, primoque partu hujusce facta est mater. Verum cum pariendi tempus instaret, somno conso-pita, manu gestare sibi visa est quod adhuc intra viscera continebat, et quemdam humana specie, et formâ augustiorem intueri, qui Theclae nomine filiulam appellavit, Theclae, inquam, illius, inter martyres celeberrimae. Id autem cum ter repetens testatum reliquisset, discessit. Ea vero statim somno soluta est,

* Macrinam Seniores laudavimus in *Illustratione Martyrel.* p. 50*.

et partu facile levata, ut et somno simul excitata sit, et quod in quiete viderat, effectum inspexerit. Arcanum igitur nomen hoc illi fuit. Videtur autem mihi is, qui per quietem apparuerat, eam vocem pronunciasse, non tam, ut quo nomine appellanda esset, indicaret, quam ut similitudine nominis idem ostenderet vivendi studium et institutum.

§ 2. Educatur ergo puellula, et quamquam propria illi nutrix aderat, tamen in manibus fere matris enutriebatur. Cum autem infantiae aetatem esset egressa, docilem admodum naturam in perdiscendis puerilibus illis institutis prae se tulit. Quicquid enim ei discendum parentes judicabant, in eo puellae ingenium excellibat. Studebat autem mater, ut filia quidem erudiretur, sed non ista tamen externa disciplinarum serie, qua plerumque ex poëtarum lectione primae discentium aetates imbuuntur. Turpe enim et indecorum prorsus existimabat, vel tragicis foeminarum perturbationibus, unde scribendi principia et argumenta poëtae sumpserunt, vel comoediarum foeditatibus, vel pudendis eorum qui tot aerumnas ad Ilium pertulerant factis tenerum et bene formatum animum infici, et minus gravibus de foemineis narrationibus quodammodo coinquinari. Proinde quas ex divino Spiritu dictata Scriptura primae illi aetatulae faciliora aptioraque videbantur, discenda proponebat. Cumprimis autem Sapientiam Salomonis, idque ex ea potissimum, quod ad vitam et mores maxime conducebat. Erat etiam psalmorum haudquaquam ignara, praefinitamque eorum partem statutis temporibus percurrerebat. Nam sive surgeret e lectulo, sive ad studia accederet, sive discederet ab eis, sive cibum sumeret, sive a mensa recederet, sive cubitum se conferret, sive ad precandum exurgeret, semper ut bonam, seque nullo tempore deserentem comitem, psalmorum habebat cantilenam.

§ 3. Dum his et similibus institutis educatur, manumque tractanda lanâ excellenter exercet, ad duodecimum aetatis annum pervenit. Quo quidem tempore juventae flos mirifice splendere coepit, et quod admiratione dignum est, quamvis celaretur puellae pulchritudo, latère tamen non potuit. Nec in patria quicquam aeque admirabile videbatur, atque forma et venustas illius, ut ne pictorum quidem manus ejus decorem assequerentur: et quae ars nihil non machinatur et effingit, maxima quaeque audens, et ipsorum etiam imagines elementorum imitatione exprimens, ea illius formae felicitatem imitari non posset. Quamobrem magnum juvenum, nuptias ejus ambientium, examen parentes circumstabat. Pater autem, qui sane quam prudens, et in rebus honestis dijudicandis expertus erat, quemdam tum genere, tum moribus honestum probatumque adolescentem reliquis praetulit, eique si ad aetatem pervenisset, filiam despondit. Interim ille magnam de se expectationem concitare, in judiciisque reos

defendendo egregiam dicendi facultatem prae se ferre, atque ita patri puellae tamquam gratum dare sponsalium munus. Quam tamen praeclaram spem interruptit invidia, eum vitae in ipsa miseranda surripiens adolescentia.

§ 1. Quae autem a patre statuta fuissent, puella non ignorabat: nam adolescentis obitu cognovit consilium patris. Itaque iudicium illius connubium vocans, tamquam id quod pater decreverat, effectum esset, in reliquum vitae tempus apud se manere constituit. In sententiaque permansit constantius, quam ab illa aetate postulabatur. Etenim cum saepenumero parentum ad eam deferrentur sermones, propterea quod multi erant, qui famâ pulchritudinis ejus adducti, illam sibi cuperent uxorem adungere: absurdum et iniquum esse dicebat, sibi non permitti, ut illud conjugium coleret, quo semel a patre devincta esset: sed ad alterum cogi respicere, cum unum naturâ sit matrimonium, quemadmodum unus ortus et una mors. Eum vero, cui a parentibus fuisset desponsa, non esse mortuum contendebat, sed spe resurrectionis Deo vivere. Quapropter cum se non obiisse, sed peregre profectum esse judicare, et nefas fore, si peregrinanti sponso fidem non servaret. Ejusmodi rationibus repellens eos qui sibi persuadere conabantur, decrevit in eo quod sibi proposuerat perstare, ac ne momento quidem temporis a latere matris unquam discedere. Quamobrem ei saepe dicebat mater, se reliquos liberos in utero tempore quodam praefinito gessisse, illam vero perpetuo in visceribus suis quodammodo circumferre. Filiae tamen convictus, nec laborem matri, nec damnum afferebat. Quin etiam officiosa ejus sedulitas multarum ancillarum instar erat et mutua quaedam inter eas vigeat remuneratio. Siquidem altera custodiebat animum filiae, altera corpori matris inserviebat, eique in reliquiis officiis omnibus ministrabat, ut propriis etiam manibus matri panem praeberet: quae tamen illi praecipua cura non erat. Sed posteaquam sacris officiis satisfecerat, existimans id suo vitae instituto convenire, ex labore suo matri victum subministrabat*.

§ 5. Cum igitur mater variis curis distringeretur (pater enim jam naturae concesserat) in omnibus laboribus matri se sociam praebebat, et solitudinum partem ipsa subiens, eam gravi molestiarum onere levabat. Simul autem et matris disciplina vitam ab omni reprehensione integram servavit, cum in ejus oculis semper ageret, ejusdemque testimonio probaretur: et se vicissim ei magnam ad parem philosophiae scopum exemplo vitae suae ducem praebuit, paulatim ipsam ad puriorem perfectioremque vitam trahens. Cum autem reliquae sorores honeste collocatae essent a matre, a publicis literarum gymnasiis, in quibus diu

* De beatae virg. Macrinae parentibus, SS. EMMELIA et BASILIO seniore, vide in hac *Illustrat.* ad xxx Maji, p. 482*.

versatus fuerat, revertitur Magnus Basilius, ipsius Macrinae frater: quem illa, scientiâ et eloquentiâ vehementer clarum existimans, omnesque despicientem dignitates, et fastu superantem eos qui in magistratu essent, tanta celeritate ad idem sapientiae studium incitavit, ut mundi posthabita claritate, despectaque eloquentiae gloriâ, laboriosum hoc operosumque vivendi genus per paupertatem perfectam amplexus, expeditam sibi ad virtutem viam struxerit. Caeterum illius vita ac instituta, quibus in omnibus orbis partibus, quae illustrantur a sole, celebratus, gloriâ sua splendorem omnium virtute illustrium obscuravit, longam scriptiorem et multum temporis desiderant. Quapropter illuc, unde digressa est, nostra revertatur oratio.

§ 6. Cum ipsa a se omnem turbulentioris vitae materiam amputasset, persuasit matri, ut relicta pristina vitae consuetudine, elatioreque vivendi modo, quas ante subditas, et ancillas ad usus proprios adhibuerat, secum ejusdem sortis atque ordinis esse vellet, atque una cum illis vitam cum virginibus traduceret. Sed narrationis filum volo parumper intermittere, ne rem, qua sublimitas virginis magis declaratur, silentio transeamus. Ex quatuor fratribus, is qui secundum Basilium natu maximus erat, Naucratius vocabatur, juvenis eximiis tum ingenii, tum corporis dotibus praeditus. Nam et pulchritudine et robore, et celeritate, et habilitate quadam ad omnia peragenda reliquis praestabat. Qui cum vigesimumsecundum aetatis annum confecisset, dicendoque publice tale studiorum suorum specimen dedisset, ut omne audientium theatrum ipsius admiratione commoveretur, divina quadam providentiâ magno mentis impetu ductus, spretis omnibus, quae in manibus habebat, ad solitariam et inopem vitam se contulit, nihil secum praeter seipsum ferens. Secutus est eum e domesticis unus, Chrysaphius nomine, qui et illum diligebat, et eodem vitae studio tenebatur. Nactus igitur secessum quemdam propter Iridem (est autem Iris fluvius, qui per mediam Ponti provinciam labitur, ortûs principium ab ipsa ducens Armenia, per regionemque nostram influit in Pontum Euxinum). Apud hunc fluvium nactus adolescens locum quemdam, densis nemoribus consitum, et collem dorso praecelsi montis superextenso reconditum, in eo procul ab urbanis tumultibus, omnibusque tum militiae, tum judiciorum perturbationibus et strepitu constitutus, vitam agebat, seque ab illis molestiis, quibus humana vita vexatur, liberans, senes quosdam simul viventes, egestate et morbo laborantes curabat, studium et negotium illud putans a suo vivendi instituto non abhorrere. Venando igitur (quoniam ad omne genus venaticae industriae solertissimus erat) victum senibus quaeritabat, et his laboribus pariter domabat adolescentiam: nec ob id alacri animo maternae voluntati parère desinebat, si quid ab ea aliquando mandabatur, duplici studio recte vitam

instituens, ut et labore fervorem ætatis extingueret, et obsequendo matri, recta viâ ad Deum per divina mandata contenderet.

§ 7. Sic igitur philosophans, et vitâ suâ matrem beatam rediens, quintum annum exegerat, cum et temperantiâ pectus instrueret, et totis viribus matris obsequeretur voluntati, quando miseræ, dolis, ut opinor, adversarii, grave et tragicum vulnus inflictum est, quod calamitate et moerore totam familiam affecit. Repente enim adolescens vitæ surripitur, non morbo aliquo aut solita ulla ratione, immatura morte sublatus: sed cum ad ventionem profectus esset, quâ industriâ senio confectis illis victui suppeditabat necessaria, mortuus domum reportatur una cum illo ipso socio, et in omni vitâ conjunctissimo Chrysaphio. Procul autem aberat mater, trium dierum itinere ab ea remota calamitate. Quæ licet in omni genere virtutis perfecta esset, tamen cum tam acerbum nuncium a quodam acceperisset, naturâ, ut par est, superante, collapsa exanimâtaque, tantum non simul cum voce spiritum amisit. Ratio enim doloris magnitudine victa, succubuit, ipsaque veluti generosus quidam athleta, improviso vulnere afflicta jacuit. Hic magnæ Macrinæ virtus apparuit. Quæ non solum se invictam atque erectam servavit, verum etiam matris imbecillitatem fulsit atque sustinuit. Nam animum ejus gravissimo casu dejectum excitans et recreans invicto robore suo, ad fortitudinem et tolerantiam instituit. Sic igitur tandem mater dolori restitit, nec indignum aut effeminatum quippiam admisit, ut vel vociferaretur, vel pallium scinderet, vel ejularet, vel luctuosis clamoribus lamentationes intenderet. Sed ratione sensim impetus naturæ depulit, tum propriis tum filiae consiliis, ægritudini medicinam asserentibus. Tunc enim maxime virginis animus excelsus et sublimis extitit. Etenim quamvis in ea vim suam natura exerceret (erat enim frater, et satrum charissimus, qui tam acerbo genere mortis extinctus fuerat) tamen naturâ sublimior facta, rationibus suis matrem sublevabat, exemploque suo ad patientiam et virtutem erudicus perficiebat, ut dolore superior existeret. Quamquam et ejus vitâ virtute semper excellens, nullum sinebat esse tempus, quò mater propter moestitiam potius angere-
retur, quam præsentī bono gauderet.

§ 8. Cum igitur jam et nutriendorum liberorum curâ, et educationis atque collocationis eorum esset sollicitudine liberata, et molestiæ domesticæ majore ex parte inter ipsos filios divisæ forent: auctor, ut dictum est, matri virgo fuit, ut ad sapientiæ studium et puram vivendi rationem sese conferret, eamque a reliquis omnibus rebus, et pristina consuetudine ad propriam humilis abjectæque vitæ moderationem adduxit, ut in ea virginum multitudine eadem cum illis conditione viveret, unaque mensâ, simili lectulo, pari denique et æqua rerum omnium, quæ ad vitam pertinent, ratione uteretur, omni ex ipsarum vitâ

dignitatis differentiâ sublata. Quamobrem talis erat vitae ordo, tantaque in sapientiae studio praestantia, et tam gravis vivendi disciplina, ut nulla describi possit orationis facultate. Quales enim sunt animi, qui corporis vinculis soluti molestiisque liberati, ex hoc vitae carcere avolaverunt: talis erat earum vita, quippe quae ab omni rerum humanarum vanitate aliena, ad Angelorum vitae similitudinem proxime accedebat. Non ira, non invidia, non odium, non suspicio inter eas cernebatur: omnis honoris, gloriae et aliarum id genus inanum rerum cupiditas, omnis fastus et superbia, et reliqua similia vitia inde rejecta erant. Delicias suas in temperantia collocabant: gloriam suam in eo putabant sitam, quod notae essent nemini: divitias, quod nihil possiderent, quodque terrenas omnes copias tamquam pulverem a corporibus suis excussissent. Nullum autem non inane studium esse ducebant, quod in hac vita curanda colendaque poneretur. Sola illis rerum divinarum vigeat cura, perpetuumque precandi studium, et assidua psalmorum decantatio, quae nullo unquam tempore, nec die nec nocte, intermittebatur: ut in ea re et opus ipsarum pariter et quies consisteret.

§ 9. Quenam igitur humana dicendi vis hanc vivendi rationem explicare queat? Erat ipsarum vita inter humanam coelestemque naturam interjecta, utriusque particeps, utriusque finitima. Etenim quatenus ab humanis perturbationibus se vindicarat, hominis conditione praestantior erat. Quatenus autem in corpore cernebatur, et hominis continebatur figurâ, et sensuum instrumentis utebatur, Angelicae et corporis experti naturae cedebat. Ausit forsitan aliquis etiam non inferiorem esse contendere. Quandoquidem cum carne viventes, ad similitudinem vacantium corpore Potestatum, onere corporis non premebantur: sed excelsa et sublimis erat earum vita, quippe quae alto erectoque animo cum coelestibus illis Potestatibus versabantur. In hoc vivendi instituto non parvo tempore vixerant, cum assiduis inventorum bonorum accessionibus, sapientiae studium augentes, ad majorem animi munditiam appropinquarent.

§ 10. Ad hunc autem tam praeclarum scopum assequendum magno erat adjumento frater quidam, eodem ex utero editus, qui Petrus appellabatur, in quo pariendi dolores finierat mater. Ille enim ultimus a parentibus susceptus est filius, qui simul et natus, et orbus fuit. Quo enim tempore ipse in lucem edebatur, pater e vita decessit. Hunc, quae inter liberos erat natu maxima, de qua instituta haec est oratio, paulo post ejus ortum ab ubere nutricis sublatum, ipsa statim enutrit, excellentique disciplinâ educavit, sacris institutis a puero ipsum erudiens adeo, ut nihil otii concesserit, quo posset studiis inanibus vacare. Nam illi se et patrem, et magistrum, et custodem, et matrem, et ad optima quaeque consultricem, praebuit: talemque reddidit, ut antequam

excederet e pueritia, in tenero illo aetatis flore ad excelsum philosophiae gradum ascenderit. Ea quidem erat ingenii bonitate, ut ad omnia artium genera, etiam quae manibus exercentur, perdiscenda natus esse videretur. Quare nullo duce perfectam eorum peritiam est assecutus, quae caeteri multo tempore, et labore discunt a praeceptoribus. Is ergo studiorum externorum occupationes aspernatus, et ingenium ad omnes bonas disciplinas percipiendas aptum habens, semperque respiciens ad sororem, quam sibi tamquam totius boni scopum proposuerat, eos ad virtutem progressus fecit, ut in reliqua vita Magno Basilio virtutis praestantiâ nihilo inferior fore judicaretur. Tunc autem sorori et matri erat instar omnium, et una cum illis ad angelicam illam vitam contendebat.

§ 11. Cum autem quodam tempore gravi laboraretur inopiâ et fame, multique famâ beneficentiae excitati, undique confluerent ad eum recessum quem incolebant, tantum industriâ sua cibariorum pauperibus ministravit, ut adventantium frequentia locus ille non solitudo videretur esse, sed civitas. Interim senex admodum mater, in utriusque filii manibus moriens, migravit ad Deum. Cujus, quae benedictionis vox fuerit illius, qua erga liberos usa est, commemorare non erit alienum. Nam cum de absentibus singulatim amanter mentionem fecit, ut nullus esset expers benedictionis: tum praecipue praesentes ipsa precibus suis obtulit Deo. Etenim cum ei ex utraque parte lectuli adversi assiderent, altera manu utrumque tangens, hisce verbis postremis Deum allocuta est: Tibi, Domine, et primitias et decumam dico fructuum uteri mei. Primitiarum enim locum haec mihi obtinet primogenita: decumae vero, extremus hic decimus filius. Tibi autem lege utraque debentur, et tua sunt munera. In hanc igitur primogenitam meam, et hunc decimum veniat sanctimonia: oratione perspicua designans filiam et filium. Ita benedictioni simul et vitae finem statuit, cum prius mandasset filiis, ut se in sepulcrum paternum inferrent. Id illi, ut jussi fuerant, cum praestitissent, in reliquum tempus ad sapientiae fastigium, semper cum anteacta vita pugnantes, et praeterita benefacta posterioribus superare studentes, contendebant.

§ 12. Interea insignis inter sanctos Basilius, magnae Caesareae declaratus est antistes, et mysticis sacrificiis suis fratrem consecrans, ad sacram presbyterii dignitatem provexit. Atque hic rursus eis vitae cursus ad graviora sanctioraque dirigebatur, cum sacerdotii dignitas, sapientiae studio conjuncta, cumlaretur. Post autem annis octo transactis, et nono inchoato, per totum orbem celeberrimus Basilius ab hominibus ad Deum concessit, communem patriae et Ecclesiae luctus occasionem praebens. Hanc calamitatem cum ad Macrinam rumor detulisset, animo illa quidem non potuit in tanto detrimento non commoveri (qui enim sororem

non tangeret dolor, quo ipsi quoque inimici affliciebantur?). Atamen ut aurum diversis ajunt fornacibus explorari, ut, si primam evaserit, in altera dijudicetur, et rursum in extrema omnes ejus materiae commistae sordes eluantur: exquisitum autem optimi auri indicium esse, si per omnes transiens, nihil emittat sordium: sic ei contigit, ut variis molestiarum casibus explorata, praestantis illius animi probitate, nihil usquam in ea sordidi, nihil adulterini reperiretur. Ac primo quidem periculum factum fuerat in obitu alterius fratris: deinde in matris funere, quando commune generis decus Basilius decessit. Stetit igitur tamquam invictus pugil, nullo calamitatum impetu laefactata.

§ 13. Erat post hanc jacturam novus mensis, aut paulo amplius, cum Episcoporum concilium indictum est Antiochiae, cui nos item interfuimus. Sed posteaquam domum quisque suam discessimus, antequam annus praeteriret, mihi Gregorio cupiditas incidit, ut sororem inviserem. Magnum enim intercesserat temporis intervallum, quo mutuo inter nos conspectu non potueramus frui, prohibentibus tentationum molestiis, quas ab haeresis principibus patriâ pulsus, ubique sustinueram. Nam dimetienti mihi temporis spatium, quod interim fluxerat, dum ejusmodi perturbationibus congressus noster impeditur, octo plus minus annorum videbatur. Cum igitur multum itineris jam confecissem, nec amplius quam unius diei via restaret, visio mihi per quietem manifestum eorum quae erant eventura indicium ostendit. Videbar enim mihi manibus gestare martyrum reliquias, ex quibus splendor elucebat, qualis e levi speculo, si adverso soli opponatur, egreditur: quo quidem luminis fulgore oculi mei perstringebantur. Hoc autem visum mihi ter occurrit eadem nocte, nec plane, quid portenderet, conjicere poteram. Sollicitus itaque animo agitabam, observabamque, ut ejus significationem exitu judicarem.

§ 14. Cum jam ad secessum, in quo illa angelicam coelestemque vitam degebat, appropinquans, familiarium quemdam interrogavi primum de fratre, an adesset: quo respondente, illum quarto jam die discessisse cognoscens, eum altera nobis viâ prodisse obviam, tum etiam de magna illa percontatus sum. Cumque ille respondisset, eam morbo quodam laborare: majore incensus studio, quod reliquum erat viae, festinanter arripui. Nam timore etiam quodam perterritus animus, futurum praesagebat. Sed cum ad locum accederem, conventus hominum (fama enim me jam adesse fratribus praenunciaverat) ex locis, in quibus habitabant, ad nos confluit. Nam honoris gratiâ amicis obviam procedere consueverunt. At virginum chorus ad ecclesiam modestè nostrum adventum expectabat. Verum cum fecissemus et precandi et benedicendi finem, atque illae inclinato prius capite benedictioni, honeste discedentes abiissent ad loca sua, nec una quidem earum apud nos relicta esset, facile quod erat conjecti,

non esse inter eas ipsarum ducem: et praecedente quodam atque ostium aperiente, sacram illam domum, in qua inerat illa magna, ingressus sum. Vehementer autem tum aegrotabat. Neque vero in lecto, aut strato quopiam, sed humi quiescebat, subjecta sacco tabulâ, et altera caput ejus sustinente tabulâ, quae pulvinâris loco insigni figurâ collum ejus subibat, et cervicem ipsius in se decore recipiebat.

§ 15. Cum igitur vidisset me prope fores esse, sese in cubitum erigens, accurrere illa quidem non potuit (nam febris defecerant vires), sed tamen solo manus affigens, seque, quantum poterat, ex humili lectulo promovens, honorem habuit, quem mihi obvians praestare non poterat: sed ego accurrens, manibusque suscipiens, humi dejectam excitavi, et cubili solito restitui. Hic illa manibus ad Deum sublatis: Gratias, inquit, tibi ago, Domine Deus, qui et hoc mihi largitus es, nec quod optabat animus meus, ei denegasti: sed impulisti servum tuum, ut me tuam ancillam inviseret. Ac ne quam animo molestiam aspergeret, gemitum mollebat, et celare difficultatem spirandi conabatur, seque ad hilaritatem omni ratione revocabat, jucundi sermonis et ipsa quaerens occasionem, et nobis interrogationibus suis materiam praebens.

§ 16. Sed cum series ipsa sermonis nos ad mentionem de Basilio perduxisset, mihi quidem commotus est animus, et prae moestitia vultus concidit, et ex oculis lacrymae defluebant. At illa tantum abfuit, ut eadem perturbatione nobiscum dejiceretur, ut ex Basilii memoria sublimioris philosophiae materiam arripiens, ea disputarit, rerum humanarum causas exquirens, et occultam in rebus adversis providentiam Dei dicendo aperiens, et quae pertinent ad vitam futuram, tamquam divino spiritu afflata, percurrens, ut animus meus dictis illius excitatus, et ejus oratione in coelestibus aditis constitutus, extra naturam hominis positus esse videretur. Ac quemadmodum Job, ut in ejus historia legimus, quamvis totum corpus, ulceribus undique putrescentibus, sanie contabesceret, sensum ad dolorem ratiocinando non demittebat: sed corpore quidem sentiebat dolorem, animo vero ad propriam actionem nihilo factus erat imbecillior, nec sermonem altioribus de rebus institutum interrompebat: sic in magna illa cernebam. Etenim licet febris omne robur ipsius exsiccasset, et corpus ejus tamquam rore quodam frigefaciens, ad mortem compelleret: mentem tamen expeditam, et tamquam morbo illaesam, in rerum sublimium contemplatione detinebat. Quod nisi vèrerer, ne in immensum oratio protraheretur, ordine cuncta persecutus essem, quomodo dicendo provecta sit, ut et de hominis animo disputaret, rationemque vitae hujus in carne percurreret, et quem ad finem homo, et quomodo mortalis, et qua de causa immortalis, et quae hinc ad alteram vitam resolutio. Quae quidem

omnia, tamquam vi spiritus rapta, sapienter distincteque declaravit, oratione ipsius facile tamquam aquâ ex aliquo fonte defluente, et sine ullo impedimento per pronum delata.

§ 17. Facto autem dicendi fine, « Tempus est, inquit, pater, ut paulisper quiescas, et corpus cures: quippe qui de via longa fessus sis. » Ego autem quamvis in ejus aspectu et sermone tam gravibus de rebus vehementer vereque conquiescerem: tamen, quoniam sic ei gratum erat, ne non in omnibus magistrae parerem, in hortis proximis gratum quoddam diversorium instructum nactus, sub arbustorum umbra quiescebam: sed nullam ex rebus jucundis poteram oblectationem percipere, cum animus intus rerum tristium expectatione premeretur. Nam eorum quae per quietem aspexeram, aenigma ex praesentibus explicari videbatur. Spectaculum enim propositum, vere Martyris sancti reliquias referebat, quae peccato quidem mortuae, inhabitante Spiritus gratiâ splenderent. Et haec cuidam eorum, qui ante somnium meum audiverant, exposui. Cum autem demissiore animo tristia expectaremus, illa nescio quomodo cogitationes nostras conjiciens, misit qui laetiora denunciaret, jubens nos bono esse animo, et meliorem de se spem concipere; sensisse enim, morbum in melius verti. Haec autem non ad nos decipiendos dicebantur, sed ex vero, licet eo tempore nos id ignoraremus. Revera enim tamquam cursor aliquis adversario superato et jamjam stadii metam attingens, et ad praemium appropinquans, victoriaeque coronam aspiciens, tamquam voti jam compos effectus sit, laetatur, sibi et amicis laetum victoriae nuncium affert: sic illa quoque affecta, meliora de se jubebat sperare. Jam supernae vocationis praemium spectans, ac tantum non illa Apostoli (2. Tim. iv) verba de se etiam dicens: De reliquo reposita est mihi corona justitiae, quam reddet mihi justus judex, quandoquidem bonum certamen certavi, et cursum consummavi, et fidem servavi.

§ 18. Ad bonorum igitur nuncium recreati surreximus, ut iis praesentibus frueremur. Erant autem haec varia, et laetitiae plenus apparatus. Nam hucusque studio Magna illa descenderat. Verum cum rursus in ejus conspectum venissemus, non permisit inaniter tempus consumere: sed a pueritia sua memoriam eorum repetens quae contigerant, tamquam de scripto omnia recensebat, neque illa praetermittens, quae de parentum nostrorum vita recordabatur, quaeque vel ante vel post ortum meum evenerant. Narrationi autem is erat propositus finis, ut Deo gratias ageret. Ipsorum enim parentum vitam, non tam opibus claram et illustrem, quam divina benignitate auctam cumulataeque demonstrabat, cum propter confessionem Christi, patris genitores fuissent oppugnati atque vexati: avum autem maternum indignatio regia sustulisset, omniaque illius bona aliis dominis

distribuisset. Attamen adeo per fidem crevisse, ut eo tempore nullus eis clarior extiterit. Rem autem familiarem, quamvis pro numero liberorum multiplici ratione fuisset divisa, tamen eum cumulum divina clementiâ suscepisse, ut parentum opes, singulorum filiorum sors superaverit: sibi autem ex aequa in fratres partitione reliquum fecisse nihil, sed omnia manibus sacerdotis divino mandato dispensasse, et Deo suppeditante talem sibi fuisse vitam, ut neque tunc juxta praeceptum manibus desierit laborare, neque ad hominem unquam respexerit, aut in cujusquam beneficentia honeste vivendi spem collocaverit. Quinetiam ut numquam petentes repulerit, sic dantes numquam quaesivisse: cum Deus occulta quadam ratione parvos labores suos tamquam semina ad fructum multiplicem benignitate sua perduceret.

§ 19. Sed cum proprios ego labores, quos sustinueram, recenserem: primum, cum a Valente Imperatore propter fidem fuisset in exilium pulsus: deinde, cum ecclesiarum perturbatio nos ad certamina et sudores evocaret: « Non desines, *inquit illa*, divinorum beneficiorum immemor esse? ingrati animi vitium non cohibebis? non comparabis parentum rationibus tuas? Atqui si quantum pertinet ad hanc vitam, ea re gloriamur, quod claro genere nati et honestis orti parentibus sumus, pater quidem illis temporibus et juvenis eatenus floruit, ut inter cives et in judiciis ejus gloria consisteret. Post autem eruditio quidem ipsius se longius extulit, fama tamen Pontum non est egressa. Satis enim illi fuit in patria clarum esse. Tu autem, *inquit*, civitatibus, populis, nationibus celebris es. Te ad ferendum auxilium, te ad res constituendas ecclesiae mittunt, et Dei munus non aspicias? nec talium bonorum causam agnoscis? Parentum enim preces te ad hoc fastigium tollunt, nihil aut perexiguum ad eam rem opis habentem domesticae. »

§ 20. Haec illa cum persequeretur, diem equidem produci longius optabam, ne dulci sermone aures nostras desisteret oblectare: sed cantantium vox me ad gratias agendas vespertinas vocabat. Quamobrem cum me ad ecclesiam dimisisset, rursum Magna illa precibus ad Deum accessit. Ac nox quidem ita transacta est. Cum autem diluxisset, mihi quidem ex indiciis manifestum erat, diem illum ei hujus vitae terminum fore, cum quicquid in natura virium inerat, febris consumpsisset. Sed illa cogitationis nostrae respiciens imbecillitatem, praeclaris illis sermonibus effundens, quod reliquum erat afflictae animae, in summa spirandi difficultate nos a tristiore spe abducere conabatur. Tum vero animus meus praesenti spectaculo variis afficiebatur modis. Nam et natura ipsa me, ut par est, ad moestitiam impellebat, cum non sperarem amplius me talem vocem auditurum, sed quamprimum communem gloriam nostri generis ex humana vita migraturam putarem, et mens, ex iis quae

videbat, erat tamquam numine afflata, eamque vere ex communi natura excessisse arbitrabatur. Etenim cum extremum quidem spiritum duceret, in spe migrationis nihil novi sentire, neque timere in ipso vitae exitu: sed animo excelso de hac vita judicantem, quoad animam ageret, philosophari, mihi non hominis amplius videbatur, sed cujusdam Angeli, qui divina providentiâ formam subiisset humanam, nec ulla cognatione aut necessitudine cum hac vita mortali conjunctus esset: atque ita nihil indecôrum admittens, sine perturbatione permaneret, carne ad proprias affectiones non attrahente. Itaque mihi videbatur divinum illum et purum sponsi coelestis amorem, quem in animi arcanis absconditum aluerat, tunc, iis qui aderant, ostendere, et cordis affectionem indicare, ad eum, quem desiderabat, festinans, ut corporis vinculis liberata, celeriter illum conveniret. Vere enim ad virtutem cursum intendebat, cum nihil eorum quae jucunda sunt in hac vita oculos ejus ad se converteret.

§ 21. Jam maxima diei pars praeterierat, et sol ad occasum appropinquabat. At illa mentis alacritatem non remittebat: sed quo magis ad exitum appropinquabat, eo clarius Sponsi intuens pulchritudinem, majore festinatione ad amatum contendebat, non amplius nos praesentes, sed illum ipsum alloquens, quem defixis oculis contemplantur. Nam lectulus ejus ad Orientem vergebat. Desinens igitur nobiscum loqui, precibus deinceps loquebatur cum Deo, manibus supplicans, et tenui voce ita submurmurans, ut quae dicebantur, mediocriter a nobis exaudirentur.

§ 22. Talis autem erat precatio, ut dubium non esset, quin funderetur ad Deum, et ab illa Deus audiretur. « Tu, *ajebat*, Domine, mortis metum nobis abstersisti. Tu effecisti, ut hujusce vitae finis, verae nobis esset principium vitae. Tu nostra corpora ad tempus somno tradis, rursumque e somno suscitans extrema tubâ. Tu terram nostram, quam manibus formasti, tamquam depositum terrae committis, et quod ei dederas, rursum rēpetis, quod in nobis mortale atque deforme est, immortalitate et gratiâ décorans. Tu nos ab execratione peccatoque liberasti, utrumque pro nobis effectus. Tu draconis capita collisisti, qui per voraginem contumaciae faucibus hominem corripuerat. Tu portis tartari confractis, et debilitato qui mortis habebat imperium, nobis ad resurrectionem aditum patefecisti. Tu ad hostis perniciem, et vitae nostrae securitatem dedisti signum metuentibus te, notam sanctae Crucis. Aeterne Deus, cui addicta sum ex utero matris, quem ex totis viribus dilexit animus meus, cui et carnem et animum ab adolescentia mea ad hoc usque tempus consecravi: Tu mihi adhibe angelum lucis, qui me ducat ad locum refrigerii, ubi quietis est aqua, in sinus sanctorum Patrum. Tu qui flammam fregisti gladium, et paradiso reddidisti hominem, qui tecum cruci suffixus erat, et ad misericordiam confugerat tuam,

memento etiam mei in regno tuo. Siquidem et ego crucifixa sum tecum, configans timore tuo carnes meas, et ab judiciis tuis metuens. Ne separet me chaos illud formidandum ab electis tuis. Ne impediat invidus iter meum. Ne reperiantur ante oculos tuos peccata mea, si propter naturae infirmitatem collapsa, aut verbo, aut opere, aut cogitatione peccavi, condona id mihi tu, qui habes in terra dimittendi peccata potestatem, ut refrigerer, et in corporis spoliatione ante conspectum tuum inveniar non habens maculam in forma animi mei. Sed sine reprehensione et labe suscipiatur animus meus in manibus tuis, tamquam incensum in conspectu tuo. » Haec dicens, oculis, et ori, et cordi Crucis signum apposuit. Linguâ vero paulatim feбри penitus exsiccata, verba amplius non exprimebat, et vox implicabatur. Quare sola labiorum dilatatione, et manuum motu, eam precationi incumbere cognoscebamus.

§ 23. Cum interim vesper advenisset, et lumen illatum esset, illa oculorum orbem explicans, et ad splendorem respiciens, ad vespertinam gratiarum actionem pronunciandam promptum animum prae se ferebat: sed voce deficiente, corde et manuum motione proposito satisfaciebat, et ad interiorē affectionem labra commovebat. Absoluta autem gratiarum actione, manum ad faciem signandam admovit, et voti finem adesse declaravit, et magnum quemdam ac profundum spiritum ducens, precationem simul et vitam terminavit. Cum igitur nec spiraret amplius, et jaceret immobilis, ego memor eorum quae in ipso primo congressu mihi mandaverat, dicens se velle, ut manus mea sibi oculos clauderet, et solitum ori suo praestaret officium: sancto vultui dolore languentem manum adhibui, ne mandatum ejus negligere viderer potius, quam quod ejusmodi officium oculis ejus esset necessarium: quippe qui, quemadmodum fit in somno naturali, palpebris decore contacti erant. Et labra itidem clausa, manusque venuste pectori cohaerentes. Totus denique corporis situs ea dignitate compositus, ut ornantium manu non indigeret. Meus autem animus dupliciter angebatur, tum ob ea quae cernebam: tum ob luctuosas virginum voces, quibus aures meae circumsonabant. Hactenus enim illae quiescentes, se fortiter gesserant, animoque dolorem inclusum continentes, fletus impetum compresserant, observantes eam, verentesque, quamvis corpus ejus jam conticesceret, ne increparentur: aut si qua vox contra praescriptum erumperet, ne magistra ex ea re molestiam caperet. Ubi vero silentio dolor non potuit amplius coerceri, non aliter, quam si victos earum animos quidam ignis exureret, statim in acerbum et incredibilem luctum proruperunt: adeo ut ratio mihi non consisteret amplius in proposito: sed tamquam alicujus obruta torrentis impetu, cederet perturbationi, seque totam lamentationibus daret.

§ 24. Aequam autem ac justam mihi dolendi lugendique causam habere virgines videbantur. Non enim se consuetudine, aut gubernatione quapiam humana, aut aliis ejusmodi rebus, quas in calamitatibus suis homines graviter ferunt, orbatas dolebant: sed tamquam ab ipsa in Deum spe, et animorum salute sejunctae essent, plorabant. Haec in lamentationibus suis conquerebantur, dicentes: Extinctum est lumen oculorum nostrorum: erepta est lux quae animis nostris in itinere praecedebat: disjectum est vitae nostrae praesidium: sublatum specimen integritatis: abscissum concordiae vinculum: contritum imbecillum firmamentum. Te duce nox erat nobis diei loco, vitae tuae splendore illustrata: jam vero vel dies in tenebras convertetur. Gravius autem praeter caeteras luctum intendebant, quae matrem ipsam et nutricem appellabant. Erant autem illae, quas penuriae famisque tempore in alimentorum largitione projectas in viis sustulerat, alueratque, et ad castam atque incorruptam vivendi rationem informaverat.

§ 25. Verum posteaquam animum tamquam ex profundo quodam angore collegi, in sacrum illud caput intendens aciem oculorum, quasi reprehensus ab ea propter inconditum illum tumultuantium strepitum, magna voce clamans: « Ad hanc, inquam, respicite virgines, et praeceptorum ejus recordamini, quibus ab ea ad omne decus et honestatem estis institutae. Divinus ille animus unum nobis lacrymarum tempus praescripsit, id fieri jubens, cum vacaretis precationi: quod nunc etiam potestis efficere, lamentationis clamorem pia psalmorum decantatione commutantes. » Haec, quam maxime poteram, clara voce dicebam, ut superarem strepitum conquerentium. Deinde cohortatus sum eas, ut in proximam domum secederent, relictis dumtaxat aliquibus, quarum operâ libentius illa, dum viveret, utebatur.

§ 26. In earum erat numero quaedam foemina nobilissima, divitiis, et genere, et corporis formâ, atque aliis nominibus illustris, in ipsa adolescentia constituta. Haec viro cuidam honestissimo in matrimonio collocata fuerat, sed brevi tempore cum illo vixerat. Quare conjugio liberata, viduitatis suae custodem et magistram magnam Macrinam elegerat, et cum virginibus plurimum versabatur, ut ab eis rectam et ex virtute vivendi rationem edisceret. Vestiana illi erat nomen: pater Araxius vocabatur, unus e numero senatorum summi consilii. Ad hanc ego: Nunc quidem, inquam, invidiosum non erit, si defunctae splendidiorem adjecerimus ornatum, et puram illam immaculatamque carnem clarioribus vestimentis induerimus. At illa intelligere respondit oportere, quidnam illi sanctae in hoc genere probatum foret. Nihil enim a nobis geri fas esse contra voluntatem ipsius. Omnino

autem, quod Deo gratum acceptumque esset, idem ei jucundum futurum.

§ 27. Erat quaedam praefecta virginum choro in ministerii gradu, nomine Lampadia, quae sententiam ejus de funerum pompis se plane scire dicebat. Haec a me his de rebus interrogata (forte enim intererat consultationi), cum lacrymis respondens: Integre et pure vivendo, inquit, sancta sibi ornamentum paravit, quod et vitam ipsius decoraret, et sepulturam. Nam quod ad corporis ornatum spectat, nec dum viveret accepit, nec in hunc usum reservavit. Quare ne si velimus quidem, amplius licet, cum ad hanc rem non suppetat apparatus. Nihilne, inquam, reconditum est, quo justa et exequiae possint adornari? Quid, inquit illa, reconditum narras? Quicquid reconditi est, in manibus habes: ecce pallium, ecce capitis tegmen, et trita pedum calceamenta. Hae sunt opes, haec supellex. Nihil praeter id quod cernis, in arculis aut thalamis conditum latet. Unam divitiarum suarum cellam noverat, thesaurum coelestem: illic omnia collocavit, nihil reliquit in terra. Tum ego: Quid, inquam, si ad funus ornandum, ex iis quae mihi parata sunt, aliquid proferam num inconsulte factum existimabit? Id praeter sententiam ejus futurum, se non arbitrari, respondit. Nam etsi, inquit, viveret, duabus de causis non repudiaret honorem tuum, vel propter sacerdotii dignitatem, quam semper venerata est: vel propter naturae necessitudinem; neque enim alienum duceret quod a fratre esset. Idcirco manibus etiam tuis corpus ut curaretur, mandavit. Cum igitur ita visum esset, et sacrum illud corpus tegi vestibis operteret, studium inter nos dividentes circa ipsam, alius aliud cogitabamus. Et ego quidem jussi cuidam ex meis, ut vestem afferret: Illa vero de qua mentionem fecimus, Vestiana, propriis manibus ornans sanctum illud caput, cum ejus cervici manum submisisset, Ecce, inquit, ad me respiciens, quale e collo sanctae monilis ornamentum pendet. Et haec dicens, solutis pone vinculis, praetendit manu ferreum Crucis signum, et annulum quemdam ex eadem materia. Quae quidem utraque cordi semper adhaerebant. Et ego: Communis, inquam, sit haec possessio. Ac tu quidem habes Crucis insigne: mihi autem haereditas annuli satis erit; siquidem in hujus etiam pala Crux erat impressa. At eum mulier intuens, rursus ad me, In deligendo, inquit, non aberrasti. Etenim excavatus est annulus sub ipsa pala, ibique de ligno vitae particulam conditam habet, quod superadjacens pala simili notâ significat.

§ 28. Caeterum cum tempus posceret, ut castum corpus veste tegeretur, quod quidem officium ex Magnae mandato ad me pertinebat necessario, cumque praesens esset, ac simul contrectaret ea quae mecum magnae illius haereditatis particeps fuerat, Ne praetermiseris, inquit, intueri rei admirandae ab hac sancta

perfectae magnitudinem. Quidnam istuc est, inquam? At illa pectoris partem denūdans, Vides hoc, inquit, tenue et obscurum sub collo signum? (videbatur autem puncto simile, tenui acu confecto) simulque lucernam propius admovit ad locum mihi demonstratum. Quidnam, inquam, admirandum, si tenue signum in hac parte est? et hoc, inquit, divini auxilii in magnam Macrinam monumentum, in ejus corpore relictum est. Etenim cum acerbe intumisset olim haec pars, et periculum esset, ne tumor secandus esset, aut ne latius serpens malum, fieret immedicabile, si ad loca cordis appropinquasset, rogavit saepius et obsecravit mater, ut medici manum admitteret: et eam namque artem a Deo pro salute hominum ostensam esse. Illa vero cum aliquam corporis partem alienis oculis aperire morbo ipso gravius judicaret, ad vesperam, cum solitam matri propriis manibus navasset operam, in sacellum sanctissimum ingressa, totam noctem prostrata, curationem Deo supplicavit, et, quae ex oculis defluebat, aquam cum terra commiscens, lacrymarum lutum, morbo medicamentum adhibuit. Matri autem exanimatae, hortantique ut medico uteretur, sibi ad expellendum morbum satis esse respondit, si manu sua mater ipsa locum sancto signo muniret*. Quum igitur mater in sinum ejus manum intulisset, ut eam partem signaret, signum quidem egit, morbus autem abiit. Sed haec parva nota, loco horribilis tumoris apparuit, et ad finem usque permansit, ut esset, quemadmodum arbitror, divinae opis indicium, quo ad agendas gratias Deo continenter moveretur.

§ 29. Posteaquam studio nostro finem imposuimus, et ex domesticis copiis corpus exornavimus, non decere dixit ministra illa, corpus ad sponsae similitudinem ornatum ante virginum oculos poni. Sed est, inquit, mihi ex vestrae matris vestimentis nigrum pallium, quod recte, ut ego quidem sentio, poterit superinjici, ne externo et adventitio isto vestitus ornatu, sacra haec pulchritudo illustretur. Quae sententia cum valuisset, et pallium adjectum esset, ipsa tamen in amictu pullo, divina, ut arbitror, potentiâ et hanc corpori addente gratiam, ita splendebat, ut quemadmodum in quiete visum ostenderat, radii quidam ex ejus pulchritudine plane elucere viderentur. Interim dum haec agebamus, et virginum cantu lamentationibus commisto resonabat locus, famâ nescio quomodo undique diffusa, omnes finitimi ad funus confluerunt, adeo ut concurrentes vestibulum non caperet. Cum igitur nocturna pervigilio, ut in Martyrum celebritate, canendis psalmis perfecta esset, et crepusculum advenisset, confluentium vicinis e locis omnibus virorum et mulierum multitudo, psalmodum decantationem fletibus interpellabat. Ego autem quamvis propter calamitatem animo essem consternatus, tamen ex rebus praesentibus, quoad fieri potuit, operam dedi, ut nihil

* Praeclarum hoc S. Emmeliae factum retulimus in MARTYROL. ILLUSTR. maji, p. 482*.

in tali funere desideraretur. Itaque confluentem populum in genera distribuens, mulierumque multitudinem admiscens virginum choro, virorum autem turbam adscribens monachorum coetui, unum quemdam ex utrisque studui aptum concinnumque, tamquam in psalmos canentium congressu, ex communi omnium concentu apte conjunctum ordinem constituere. Verum cum paulatim progredieretur dies, et locus prae confluentium multitudine angustus redderetur, surgens qui ei regioni praefectus erat Episcopus, Araxius nomine (aderat enim cum universa multitudine sacerdotum), praecepit, ut sensim praecederet tabernaculum. Nam et satis longum viae intervallum intercedebat, et multitudo alioquin ob motum incitatiores impedimentum attulisset. Deinde omnes, quos in munere suo obeundo ministros habebat et adiutores, ut sua praesentiâ corpus decorarent, cohortatus est.

§ 30. Cum autem haec ita constituta studiose gererentur, ego feretrum subiens, illum advocavi, ut alteram partem sustineret: posteriores vero feretri partes subierunt alii duo de Clero insignes viri. Sensim igitur procedebatur, cum et qui praeibant, pedetentim incederent, et nos item gradatim sequeremur. Etenim cum frequens populus feretrum circumstaret, nec tam mirabili et sacro spectaculo posset expleri, non erat facile nobis iter facere. Ex utraque autem parte praecedebat non exiguus diaconorum ministrorumque numerus: qui omnes ordine progredientes, accensos cereos manibus gestabant. Quae quidem pompa non carebat mysterio, cum a principio ad finem usque decantatio psalmorum eadem, voce, triplicique canentium ordine, sicut illi trium puerorum cantus, absolveretur. Porro cum inter secessum et sanctorum martyrum aedem, in qua parentum etiam corpora quiescebant, septem octove intercederent stadia, totum prope diem in eo spatio conficiendo consumpsimus, congregientium enim multitudo, quae assidue magis augebatur, non sinebat nos ex sententia progredi. Sed ubi intra fores templi constitimus, demum, deposito feretro, nos ad precationem convertimus. Quae quidem precatio populo luctus materiam praebuit. Silentio enim psalmis canendis imposito, cum sacram illam faciem virgines aspexissent, et parentum jam esset patefactus tumultus, in quem illam decreveramus inferre, unâque earum nos post eam horam divinum illud caput non amplius inspecturos, perturbatius exclamante, et reliquis deinceps virginibus eadem vociferatione subsequentibus, incondita quaedam confusio recte constitutum et sacrum illum psalmorum cantum est consecuta. Nam virginum luctu fracti, omnium animi commovebantur. Itaque nobis nutu silentium imperantibus, et praecone praeunte, et solitas Ecclesiae voces inclamante, vix tandem populus se ad precandum composuit.

§ 31. Caeterum convenienter facto precandi fine, me timor

quidam invasit, considerantem praeceptum illud, quo prohibemur patris aut matris turpitudinem aperire. Et quomodo, inquam, hoc ego judicium effugiam, si in parentum corporibus videro communem humanae naturae turpitudinem, cum verisimile sit, eà collapsa dissolutaque, ad turpem et inconditam pervenisse deformitatem? Haec autem mihi cogitanti, formidinem auxit indignatio Noë: cujus historia me, quid facto esset opus, admonuit. Priusquam igitur corpora nostris oculis essent exposita, pura sindone operta sunt. Nam cum operculum esset sublatum ex utraque parte summa, linteum injectum est: quo linteo contextis parentum corporibus, ego et regionis Episcopus ille, cujus mentionem feci, sacrum illud corpus e feretro tollentes, juxta matrem apposuimus, atque ita votum utriusque complevimus. Uno enim consensu semper oraverant Deum, ut corporibus post mortem copularentur, ut quae inter ipsas fuerat in vita conjunctio, ne in ipsa quidem morte dissolveretur.

§ 32. Cum autem justis legitime peractis recedendum esset, prostratus ad tumulum et pulverem osculatus, tristis et lacrymans discedebam, cogitans quanto bono vita esset orbata: cum mihi in ipso itinere vir quidam illustris in re militari, qui in civitate Ponti, cui nomen Augustae, dux exercitus erat, audita calamitate, atque aegre ferens, cum subditis humaniter obviam processit. Erat enim mihi et sanguinis et amicitiae necessitudine conjunctus. Hic mihi de ipsa miraculum narravit, quod unum adjungens historiae, faciam scribendi fidem. Etenim cum, lacrymis modum adhibentes, colloqui coepissemus, ille ad me, Audi, inquit, quale quantumque bonum migravit e vita: atque ita sermonem exorsus est: « Magna mihi, uxoriq̃ meae quondam cupiditas incidit videndi Virtutis Gymnasium. Sic enim, inquit, locum illum, in quo beatus ille animus degebat, appellandum arbitror. Nobiscum autem erat filiola, cujus oculum ex pestilenti morbo calamitas occuparat, adeo ut obducta tunicâ circa pupillam, contractoque albore, foedum esset miserandumque spectaculum. Divinam igitur illam domum ingressi, ita separati sumus in eo sapientiae vacantium loco, ut ego quidem diverterem, ubi habitabant viri, quibus praeerat Petrus frater tuus: illa autem intus, ubi erant virgines, cum sancta Macrina versaretur. Hic cum aliquantulum essemus commorati, tempus esse duximus, ut discederemus. Jamque discessum adornabamus, cum utrinque nobis humana quaedam vis illata est. Nam et frater tuus mihi jubebat, ut manerem, et studiosorum mensae particeps fierem: et beata illa non dimittebat uxorem meam, sed filiolum in sinu gerens, non prius illam se reddituram aiebat, quam mensam apparasset et nos philosophiae divitiis acceperat. Puellulam autem exosculatus, et admovens os oculis ejus, ubi pupillam affectam vidit: Si hoc mihi, inquit, concesseritis, ut apud nos esse velitis, gratiam vobis tali honore non

indignam referam. Ecquam, inquit puellulae, mater? Est mihi, respondit Magna, medicamentum, ad curandum hunc oculum, appositum. Quae quidem promissio cum mihi a quodam ex virginum conclavi nunciata esset, libenter mansimus, posthabita, quae nos urgebat, proficiscendi necessitate.

§ 33. « Cum igitur convivium, quod Petrus humanitate et gratiâ sua condiverat, haberet finem, uxorque nobis a sancta Macrina omni convenienti jucunditate recreata remissa esset, laetitiâ et gaudio pleni, nos in viam dedimus. Et quae utrique nostrum contigerant, inter eundum narrabamus: ego quidem quaecumque in virorum conclavi vel videram, vel audiveram, recensebam. Et illa vicissim tamquam ex historia singula repetens, nihil omniino, quantumvis parvum, omittendum existimabat. Itaque cum non aliter, quam ex scripto tamquam in altera lance appendens, ordine cuncta percurreret, jamque ad eam pervenisset partem, quae curationis oculi promissionem continebat, narrationem intermittens: Quidnam, inquit, egimus? quomodo negleximus promissum ipsius? collyrium, inquam, illud, quod nobis promiserat? Cumque ego item negligentiam incusarem, juberemque ut celeriter aliquis ad illud poscendum excurreret, infans interim, quae in manibus nutricis erat, matrem respicit: etiam mater ad ejus oculos aciem intendens, Negligentiae, inquit, nostrae desinas succensere. Ecce tibi bona fide solutum, quod illa promiserat. Veram enim morborum medicinam, quae precibus fit, nobis exhibuit, cujus ea vis fuit, ut ne vestigium quidem morbi in oculo relictum sit: adeo divino illo medicamento plane curatus est. Atque ita loquens, filiulam suscipiens, mihi in manus tradidit. Tunc ego miracula, quae in Evangelio narrantur incredibilia, cogitatione complectens, Quid mirum, inquam, e manu Dei caecos videndi potestatem accepisse, quando nunc ejus ancilla per fidem in ipsum praestat illas curationes? opus enim cernimus, haud multo miraculis illis inferius. Haec ille mihi dum narrat, singultus vocem ejus interceptit, et subsecuta est copia lacrymarum. » Atque haec quidem a milite.

§ 34. Quae autem ab illis, qui simul cum ea vixerunt, quique omnem illius vitam plane perspectam et cognitam habebant, acceperim, huic narrationi attexenda non censeo. Plerique enim pro eo, quantum ipsi possunt efficere, credunt ea quae dicuntur. Quae vero audientis superant vires, tamquam a veritate remota, mendacii suspicionibus insectantur. Proinde mirandam illam in penuria et fame agriculturam praetermitto. Quomodo in pauperum usus projectum frumentum, nec dum distribueretur, nec post imminutum sit, sed eadem mensurâ numeroque permanserit, aliaque his longe magis admiranda, morborum curationes, expulSIONES daemonum, et veras futurorum praedictiones: quae quidem omnia, iis qui diligenter explorarunt, vera esse constat, licet fidem

superare videantur, nec fieri potuisse judicentur ab iis qui carni magis addicti sunt, qui nesciunt proportionem fidei munerum fieri distributionem: et parva quidem dari habentibus parvam fidem, magna autem illis qui ingenti fide praediti sunt. Quamobrem ne offendantur, qui ad credendum divinis muneribus sunt imbecilliores, sublimiora illius miracula silentio praeterimus, satis esse existimantes, iis, quae dicta sunt, ejus historiam conclusisse.

MARTYRIUM S. MARINAE VIRGINIS

QUAM LATINA ECCL. MARGARITAM VOCAT
HABETUR IN SIMEONE METAPHRASTE

Aetate incerta — Antiochena.

§ 1. Nihil aequae laetificat et exhilarat animam bonam et fidelem, ut quod victoriâ potitorum athletarum legitur martyrium: et eo magis delectat auditorem, quo meliorem habuerit compositionem, aptamque et probabilem narrationem, et ea recensentem, quae et persecutoris improbitati, et eorum, qui decertabant, animi magnitudini, quinetiam ejus quoque, qui una decertabat, Christi potentiae apta sint et convenientia. Sit namque oportet omni ex parte ejusmodi, ut et nihil habeat offensionis, et rem rectis auribus ostendat credibilem.

§ 2. Etenim scire oportet, non paucas ex iis, quae martyrum res gestas continent, narrationibus, ab initio fuisse adulteratas, ut quae a gentilibus forte, aut ab haereticis, et profanis, et veritatis intelligentiâ privatis viris corruptae, et aut nugis et vanissimis ineptiis sordidatae, pravaeque ac sceleratae mentis exacerandis figmentis profanatae, et ad Christi et Sanctorum ejus contumeliam compositae fuerint. Et ideo fidem decaetero adeo labefactant, et tantum ei detrimenti afferunt, ut propterea ne verissimis quidem deinceps assentiatur: sed aut omnino ea rejiciat ac repudiet, aut, ut quae sint dubia, despiciat, et ea minoris faciat. Quomodo etiam egregiae virginis et Martyris Marinae fuit adulteratum martyrium, verae per passionem ejus narrationi, tamquam puro frumento, a communi omnium inimico injectis zizaniis: illo, inquam, daemone, qui illic fingitur fuisse in medio ejus certamine, et illius vocibus: adeo ut qui audiunt, attendentes quam sit ridicula et absurda dictio illa daemoniaca, dubitent de ipso quoque martyrio egregiae victricis Marinae. Inanes ergo omnes fabulas et nugas, tamquam maligni ludibria, illius mystis abjiciens, solis autem veris praeclarae hujus martyris, tam in

verbis quam in factis, decertationibus sub veritate illuminante, mentem adhibens, brevemque orationem, et quae nihil supervacaneae contineat, componens, sic magnae et praecipuum nomen sortitae Marinae ordine prosequar decertationem (a).

§ 3. Haec ergo beata puella Marina, fuit quidem ex civitate Antiochia Pisidia: parentibus autem, quod ad corpus quidem attinet, claris. Filia enim erat Aedesii, qui fuit illis temporibus vel maxime insignis sacerdos idolorum. Cum autem esset unica, quoniam matrem cito mori contigerat, extra civitatem ad quindecim milliaria tradita fuit alenda ejus nutrici. Cum vero aetate cresceret, et honestate morum, intelligentiaque et prudentiâ supra aetatem proficeret, et honorifice a sua nutrice aleretur et educaretur, audivit verbum fidei Christi, et id statim in sua defixit cogitatione. Quivis enim bonus animus prompte suscipit eos, qui de bono sunt, sermones, et eo citius, quo est meliori ingenio praeditus, aut fide acriori. Marina ergo cum esset adhuc admodum juvenis, mollisque et delicata adolescentula, ut corpore speciosa et omni ex parte pulchra, ita etiam mente et animâ valde bona, postquam solum audivit Deum bonum, et qui vere et vivit, pro salute hominum ex Virgine natum hominem crucifixumque et sepultum fuisse, et resurrexisse, statim corde credens, ore quoque est confessa se esse Christianam. Et sic indies in Dei Filii confessione et fide proficiens, optabat Christi confessorum effici particeps et socia.

§ 4. Atque Aedesius quidem ejus pater, eam propterea aversabatur et abhorrebat. Ea autem Deum coelestem colens supra omnia, eos, qui pro pietate torquebantur et interficiebantur, valde venerabatur, et cordis proposito eorum miserens, unâ cum eis dolebat, et unâ patiebatur. Oportebat autem deinceps ipsam quoque sicut verbis et cogitatione, ita etiam factis Christum glorificare. Oportebat fidem quoque ejus tentari et probari. Olybrio ergo, qui tunc erat Praeses Orientis, viro audaci, crudeli et caedem spiranti, traditur haec beatissima adolescens, ut tentaretur. Non enim piis et bonis, sed impiis et malis filiis diaboli, filii Dei omnino traditi et accensi, et per tolerantiam vincentes adversarium, sic in exultatione, quae dici non potest, et gloria, Patri coelesti offeruntur. Haec ergo pulchra virgo Marina, a partibus Asiae Antiochiam versus contendente Olybrio, ab eo in transitu conspecta (contigerat enim, ut tunc exiret beata ad gregem patrum aspiciendum) cum eximia sua pulchritudine eum obstupescisset et sauciasset, statim capta fuit a parricidae manibus. Simulatque enim eam aspexit saevus ille Praeses, eam uxorem ducere habuit

(a) Apocrypham Historiam Metaphrastes expurgasse dicit; sed dum in corruptores jure meritoque inveheretur, et *credibilia* tantum se profiteretur afferre, ab hyperbolicis figmentis, magnus ipsemet, bona quidem fide, interpolationum fabricator, minime abstinuit; quorum nonnulla abramusimus. Inversosimiles praeterea dialogismos, proluxa Martyri adscripta soliloquia de medio tulimus; dictionem nonnihil, inanem verborum compescendo, expolvimus.

in animo. Cum autem eam prope stitisset, nomen et conditionem ejus et religionem sciscitatus est. Ipsa vero cum Dominum nostrum Jesum Christum, ut sibi esset adjutor, liberator et redemptor invocasset, dicit: « Nomine quidem mihi a parentibus imposito vocor Marina: cum sim autem nata ingenuis parentibus, gloriior me esse ancillam Domini mei et Dei servatoris Jesu Christi, qui fecit coelum et terram. » Cum sic audiisset Olybrius, et statim ex prima responsione puellae esset admiratus prudentiam, et anxio fuisset animo, ut est consentaneum, denunciât sequentibus eum satellitibus, ut eam sibi servarent honorifice.

§ 5. Postquam ergo fuit intra civitatem Antiochenam, et diis suis pro more sacrificavit, et laudes, ut mos est, in honorem victoriae Imperatoris celebravit. Cum autem, mane surrexisset, et tota ei assistente civitate in tribunali praesedisset, jubet sanctam sisti Marinam. Cumque esset ingressa, et constanter staret in medio, ipse in ejus vultum defixis oculis, et ejus formae venustate resolutis praecordiis, corde vero ab eum obsidente amore incensus et liquefactus, sic dixit Olybrius: Sciunt omnes dii, o pulchra puella, scias autem tu quoque, me moveri misericordiâ tuae tenerae aetatis, et tui delicati corporis. Quamobrem rogo te, mihi morem gere, et diis sacrificâ, meliusque tecum agetur, quam cum omnibus tuis aequalibus. Pecuniarum enim et possessionum tibi immensae accedent divitiae. Eris autem clarior et illustrior, quam omnes foeminae civitatis. Sancta autem Marina dixit: « Ego quae didici Deo coeli vero et vivo, et unigenito ejus Verbo rationalem cultum et sacrificium laudis in Sancto Spiritu perpetuo offerre, deos, quos non novi neque placabo sacrificiis, cum sint inanimi et nullo sensu praediti, nec quae meo effectori debetur, adorationem rebus tribuam inanibus. » Praeses dixit: Rursus rogo te, Marina, mihi morem gere, et adora deos invictos, hoc aperte sciens, quod si meum audiveris consilium, eris mihi uxor honoranda et dilecta, et jam coram tota civitate mihi accipiam conjugem: et ego quidem ero tibi in perpetuam laudem et laetitiam: tu autem eris mihi in jugem spiritus recreationem, voluptatemque et delectationem. Quod si non parueris, scias fore, ut in multas incidens afflictiones, igne et ferro consumaris.

§ 6. Dixit sancta martyr: « Ne existimes, o Praeses, te meae in Christum fidei rationem inflexurum, aut blanditiis emolliturum, ut te sequatur. Sum enim ancilla Domini mei Jesu Christi, qui pro me sustinuit voluntariam passionem et crucem. Si ergo ille pro me, omnino ego quoque pro ipso debeo mori. Ne putes ergo me esse minis perterrefaciendam. Adsum tibi ad omnia tormenta, supplicia et mortes, impavida et interrita. Habeo enim, qui me confirmet et roboret, et ignominiâ afficiam omnes tuas machinas. » Tunc irâ plenus Praeses Olybrius, jubet sanctam virginem Marinam humi extensam virgis caedi immisericorditer. Cum ejus

autem corpus dilaniaretur, et sanguis quidem terram rigaret, propter ipsam vero totus aspiciens illacrymaretur populus, dictitaret autem praeco: Marina diis sacrificata, et ne tantam perdas pulchritudinem inconsiderata persuasione: ipsa mansit firma, et minime cedens. Etenim cum oculos in coelum sustulisset, et mente Dominum contemplaretur, et rogaret, ut ei ferret auxilium, aequae absque ullo sensu ferebat plagas, ac si alius pateretur. Deinde ad Praesidem conversa, dicebat: « Quaecumque a patre tuo diabolo tibi suggeruntur, in me fac quamprimum. Habeo enim Christum qui me roborat et confirmat, neque timebo mala quoniam ipse mecum est semper. » Cum itaque irâ ebullisset Olybrius, ferreis eam laminis conclusam, et clavis affixam, jubet ferreis caedi fuscinis. Cum diu autem laniaretur, et flaccesceret pulchritudo corporis, avertit quidem ab ea faciem Olybrius, et vultum operuit chlamyde, ne videret: vix tandem vero tortores reprimens, jussit ut ea abduceretur in custodiam.

§ 7. Sancta martyre Marinâ orante in carcere, repente fit magnus terraemotus: et ecce ipse diabolus suscepta formâ et specie terribilis draconis, qui colore quidem apparens varius et multiplex, multis autem iisque saevis serpentibus per totum corpus cinctus et circumdatus: et corpore quidem edens execrandum sibilum, tetrum autem emittens odorem et intolerabilem, Sanctae oculis astitit. Celeriter autem eam circumcursans, maximum ei attulit timorem et perturbationem: vasto autem oris hiatu eam circumiens, existimabatur eam integram esse devoraturus. Illa vero mente firma et stabilis, et ut quae ad Deum omni ex parte intueretur, interrito et constanti animo, precibus intensissimis, cordis vociferationibus mente rapta ad Altissimum, et simul signo Crucis signata, disruptum quidem ventrem draconis visa est videre ante suos oculos: illinc autem animadvertit se exire integram et illaesam. Nam quae ejus vitam administrabat virtus Sancti Spiritus, ei et inimici ostendit saevitiam ut postulaverat, et prae-buit ut ab eo statim liberaretur et redimeretur*.

§ 8. In his sancta virgine et martyre Marinâ per totam illam noctem exultante, et Deum glorificante, mane surgens Praeses, et in tribunali ante totam civitatem et populum praesidens, sisti eam jubet. Cum vidisset autem virginem astare totam sanam et laeto vultu Olybrius esset admiratus, sic dixit: Vides, o Marina, quemadmodum magni dii curam tui gerunt, qui tuae miserti pulchritudinis, te sanam reddiderunt a tuis vulneribus? Aequum est ergo, ut tu quoque pro accepto beneficio referens gratias, eis sacrifices, et eorum, sicut tuus pater, constituta sacerdos, sacerdotio fungaris, et eos colas. Sancta Marina dixit: « Mihi

* Licet haec de Dracone ad apparatus scenicum pertineant quo Metaphrastes, cerebro suo, exornare (corrumpere dixerim) Martyrum Acta consuevit, ea tamen duximus non expungenda, ut pateat unde mos obtinuerit effingendae picturâ vel statuis Margaritae nostrae immanem calcantis serpentem.

quidem fas non est nec honestum, ut vero relicto et vivo Deo, qui mortuos vivificat, deos colam, qui non vivunt, et iis sacrificem. Te autem maxime decuerit, fueritque sanctissimum, ut abstinens ab errore in rebus hujusmodi, verum Deum agnoscas, qui corporibus medetur et animis: et ei soli offeras sacrificia et cultus spirituales. »

§ 9. Tunc Praeses jubet, ut ei nudatae, lampadibus pectus uratur, et latera. Cum diu ergo ureretur, et supplex tacite preces emitteret ad Dominum in corde suo, dolores facile sustinuit. Cum eam autem de ligno deposuisset, jussit magnum lebètem afferri in medium, et eum aquâ repleri, et Marinam vinctam in aquam immitti, ut in ipsa suffocaretur. Cum id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, et in vas aquae injecta, exclamavit magna voce: « Domine Jesu Christe, qui eduxisti vinctos in fortitudine, qui solvisti vincula mortis et inferorum, et eos qui habitabant in sepulcris excitasti tuae potestatis nutu omnipotenti: Tu Domine altissime, aspice ad ancillam tuam, et rumpe vincula mea, et fiat mihi haec aqua in vitam aeternam. » Sic orans, injecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aquâ. Cum primum autem ingressa fuit lebètem, ecce rursus magnus terraemotus: et columba coronam ore tenens, volavit ipsa horâ super aquam, et Crux super eam apparuit beatae: et columba quidem cum tetigisset sacrum caput Martyris, et repente sursum volasset, sedit super ipsam ipsam Crucem. Quae etiam athletam placida voce est allocuta: Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide coelestem accipiens coronam a manu Altissimi. Simul autem atque hoc dixisset, ipsa quoque soluta a vinculis, et ex aqua emergens, magna cum exultatione sanctam laudabat Trinitatem.

§ 10. Illic dicitur fuisse factum miraculum valde admirabile, mihi quidem et omnibus piis valde credibile: nempe alas quidem suas expandisse divinam illam columbam, conspectam super illam lucidam, quae apparebat, Crucem. Cum in voce autem erupisset, apud sanctam martyrem, audientibus omnibus, sic fuisse locutam: Huc adsis nunc, o sponsa Christi Marina, in supernis mansionibus: et accepta coronâ incorruptionis, in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filiis Patris choros ducens et laetans, requiesce in seculum.

§ 11. Hanc tamquam Dei vocem cum totus populus exaudiisset, et obstupisset, statim Christo crediderunt viri simul et mulieres in magna multitudine: et seipsos quoque esse Christianos magna voce exclamaverunt, paratos vero se quoque esse mortem subire pro Christo. Qui quidem omnes Christum esse verum Deum et regem confitentes, deos autem, et daemones, et eos, qui ipsos colebant, Imperatores aspernantes, et nihilifacientes, neci fuere jubente Olybrio dediti.

§ 12. Post haec impius Olybrius, pronunciavit capitis sententiam in agnam Christi Marinam. Cum ea ergo abducta fuisset extra civitatem, in eo loco, in quo interempta fuerat praedicta multitudo, unus ex militibus apprehenso ejus superhumerali, et ense stricto: *Extende, inquit, collum tuum, et tunc accipe a Deo tuo desideratum bravium victoriae: sed memento (rogo te) mei servi tui, quando fueris in regna coelorum. Revera enim vidi hodie innumerabilem Angelorum Dei multitudinem, te in orbem circumsistentes, et tuam custodientes sanctitatem. Sancta autem dixit: Sustine, o fili, parumper, ut astantes parum alloquar, et precer: et sic implebis quod tibi fuit imperatum. Coepit itaque alloqui eos qui aderant: « Fratres, *dicens*, et amici, rogo vos, tamquam indigna Altissimi ancilla, audite prudenter hanc meam modicam verborum suasionem. Transcendentes ergo omnem creatam naturam eorum quae videntur, agnoscite Patrem luminum, et universorum creatorem et Deum. Agnoscite autem ejus quoque unigenitum Dei Verbum, Dominum nostrum Jesum Christum: et sanctum et vivificum Spiritum. Non est enim aliud nomen, in quo possit aliquis esse salvus. Neque est ullus alius Deus, nisi unus, qui in Patre, et Filio, et Spiritu Sancto adoratur in secula, Amen. »*

§ 13. Haec cum esset martyr locuta iis qui aderant, sustulit in coelum oculos, et secreto coepit preces ad Deum effundere; quibus absolutis beata Marina impleta gaudio et laetitiâ, conversa dicit militi: « Agedum fac deinceps frater, quod tibi est imperatum ut mihi faceres. » Ille autem correptus tremore, nolebat ensem in eam tollere. Ipsa vero eum adhortans, et ei animum addens, vix persuasit beatissima virgo, ut caput sibi amputaret (a).

§ 14. Sic praeclara virgo et martyr Marina, cum decertationis cursum pulchre peregisset, legitimumque et perfectum et admirabile subiisset martyrium, quomodo magno dedecore affectit inimicum, ita etiam insigniter Christum glorificavit. Cujus beatam et sanctam animam, per sanctos archangelos gloriose sublatam, coelestis Jerusalem, quae eam suscepit, habet pro nobis assidue orantem Christum Dominum nostrum: Quem decet gloria in secula seculorum, Amen.

(a) S. MARGARITAE Corpus (nisi adscititum illud sit Antiochenae nomen) Apiâ in Italiam ajunt per quemdam Ticinensem militem Augustinum transvectum fuisse, et Montifalisco in Tuscia (ital. *Montefiascone*) donatum, ubi ut Patrona S. Virgo Mart. colitur.

Hujus non incultis versibus panxit laudes clarissimus Albensis in Subalpinis Episcopus Hieronymus VIDA, devotione actus qua eandem sanctam Patronam suam prosequitur Cremona Insulbrum urbs, unde ortum ipse duxerat circa mccccxc.

COMMENTARIUS RERUM GESTARUM

MAGNI PROPHETAE ELIAE THESBITAE

EX SIM. METAPHRASTE

In coelum raptus circa ann. ante Chr. 892.

§ 1. Aliquando quidem duodecim tribus Israël erat simul inter se, nec poterant a se invicem dividi, ut quae erant benevolentiae vinculo colligatae, et cedentes Dei praeceptis. Nam cum post Mosem et Jesum Nave, et qui post illos fuerunt, populi Judices, David Propheta eis unctus esset in Regem, et ad Solomonem filium, is regnum traduxisset, usque ad illum tribus manebant indivisae, unâ nequaquam divulsa ab altera: sed unaquaque conservante eam, quam ab initio elegerat, concordiam. Postquam autem ejus filius Roboam patris regnum suscepit, et ut qui esset juvenis, et non satis nobilis prudentiae, iis qui ejus parebant imperio insolenter est usus, non tam ad se attrahens, quam abstrahens et avellens, ab illo fuerunt tribus disruptae, et adversus eum inter se insurrexerunt. Nam cum decem earum defecissent, et Jeroboam servo Solomonis adhaesissent, cum eo habitarent Samariam, solas duas tribus habitare relinquentes Jerusalem.

§ 2. Is autem cum eos invenisset moribus dissolutos, instituit quidem ad omne genus intemperantiae, exercuit autem ad omnem impietatem. His cum et templum construxisset, et in eo duas juvencas posuisset, ut quae manibus facta erant, facile possent colere, ut qui ad ea erant propensi: eis statim adfuere praemia malorum, dum et obsidetur ab accolis et finitimis, et a Babyioniis et Persis sunt eversi, et suis moti sedibus, et passi quae sunt omnium gravissima. Interim autem etsi facerent ea quae sunt pessima, non eos tamen omnino reliquit benignus Deus: sed et eos sua dignatus est curatione, et manum praebuit adjutricem. Quinetiam desuper eis dabat responsa, et futuri praedictiones: et quod est maximum, ad eos mittebat Prophetas et Prophetias, ut aliquo quidem modo eos ad se captos traheret. Sed enim cum ante alios, et cum aliis Prophetam misset Eliam, jussit eum videre et inspicere, et ulcisci ea quae ab ipsis fiebant. De quo nos quoque oportet pauca dicere, ut plurimum ejus verbis utentes, et iis, quae ille loquebatur divino zelo accensus.

§ 3. Ergo is quoque adsit orationi, et nobis proponatur argumentum, et maxime cum sit ejus dies, quem anniversariis laudibus honoramus. Hic ergo vir sacrosanctus et divinus, cum

esset ex tribu Aaron, et natus in Arabia, tempore ortus sui, quo est in lucem editus, viros candidis vestibus indutos vidit ejus pater, et eum in igne ligantes fasciis, et dantes flammam ignis qua vinceretur. Quod cum dixisset sacerdotibus, ii dixerunt eum magnum futurum Deo puerum, ut qui futurus esset semper luce plenus, et judicaret Israël in rhomphaea et igne: qui etiam ab eis appellatus est Thesbites *, quod esset domus, quae sorte obtigerat sacerdotibus, in qua is habitabat, virtutem exercens ab adolescentia, et flammeam efficiens animam per ignem spirantem Sancti Spiritus gratiam.

§ 4. Nemo autem omnino contradicet, eum virum fuisse tantum et talem qui posset et flammam, et rhomphaeam, et ignem, et aquam, aliaque admirabilia et habere apud se, et ad alios, cum vellet, immittere. Horum autem singula explicabit oratio. Postquam post Jeroboam et eos qui deinceps in Samaria consecuti sunt Reges, Achab accepit imperium, vir moribus pravus, et ab impietate possessus, cui conjuncta erat mulier, quae ei erat par improbitate, vel etiam superabat (mulieri nomen erat Jezabel). Ambo vero studebant et divinos Prophetas malis affligere, et eos, qui erant in illorum potestate, deterioribus assuefacere, ut qui a via recta jam olim declinassent, zelo divino repletus Elias, talia Achab libere loquitur: « Vivit Dominus Deus exercituum, coram quo asto, si erit his annis ros et pluvia, nisi per os meum **. His enim iratus Deus universorum, tres annos et dimidium pluviam e coelo retinuit, imbris defectu terram exsiccans et immit-tens famem omnium gravissimam. Hinc suum Prophetam hono-rans, coelum claudendi aut aperiendi, et pluviam continendi, aut demittendi, ei dat potestatem. Qui etiam illa Achab dixerat ex potestate, quae poterat facere, et quae propter virtutis magni-tudinem a Deo acceperat. Deinde illo relicto, ob divinum respon-sum accedit ad torrentem, qui erat ad Orientem ex adverso Jordanis. Vade enim illuc, audit a voce superna, et illinc bibe aquam: ut praecipiam corvis, et alimentum ad te afferant. Certe corvi, animal valde gulae deditum, et longe rapacissimum, panes quidem mane Dei jussu, vespere autem carnem ad Prophetam afferebant, et erat ei sufficiens deinceps alimentum, ut cui nec obsonium, nec aqua deesset ad potum.

§ 5. Postquam autem aliquot post diebus torrens, cujus aquam bibebat, est exsiccatus, rursus respondens, tamquam amicus amico, dicit Dominus servo: Vade hinc in Sareptha Sidoniae: et illic incidēs in viduam, a qua aleris: et nullo opus habebis ex iis quae sunt necessaria. Ille autem cum venisset (sciebat enim vocanti parere in omnibus), ligna invenit colligentem viduam,

* Thesbitem plurimi, auctoritatis non exiguae, dictum S. Prophetam contendunt quod *Theeba* vel *Thebe* in regione Galaad natus sit.

** Ex L. 3 Reg. C. xvii. Ibidem et pro duobus seqq. §§.

et cocturam panem subcineritium; habebat enim solum pugillum farinae, et modicum olei in lècytho, quibus et ipsa et filii parce uti volebant. Quam etiam alloquens: « Mihi, inquit, primum, o mulier, appone hunc panem, et modicum olei lecythi. Deinde tibi et filiis appones, quae remanserint. Neque enim tibi decae-tero hydria farinae deficiet, neque olei lecythus minuetur, donec fuerit desuper pluvia super terram.» Et fecit quidem vidua, sicut ei praeceptum fuerat, benigne prius Prophetam convivio excipiens, et secundo ipsa et filii vescentes eo quod remanserat. Quae quidem statim accipit admirabilem mercedem hospitalitatis, videns vasa plena et redundantia. Quod enim dictum fuerat a Propheta, statim pervenit ad effectum valde mirabiliter. Quid deinde consequitur? In morbum incidit filius viduae: et paulo post subit animae defectionem. Quem cum repente mater vidisset mortuum, toto animo perturbata: Quid hoc est? clamabat ad Prophetam. Cur huc es ingressus, ut mea peccata revocares in memoriam, et morte afficeres meum filium, o homo Dei, qui mihi et viduitatis et omnium erat solatium?

§ 6. Elias autem petit, et accipit mortuum: et cum eum sustulisset, ponit in eo, in quo manebat, coenaculo, et eum componit in lecto. In quem cum ter insufflasset, hanc ad Deum facit invocationem, dicens: « Domine Deus meus, convertatur anima hujus pueri ad ipsum.* » Et statim (o magnam Prophetæ gratiam) is qui fuerat mortuus, vivebat, et movebatur, jucundissimum simul et admirabile matri factus spectaculum. Multi ex illo tempore dies praeterierant, et factum est verbum Domini rursus ad Eliam, cum jam esset elapsus famis annus tertius, jubens ut et veniret in conspectum Achab, et futuram pluviam ei significaret. Nam qui naturâ est clemens, eorum qui patiebantur erat motus misericordiâ: et suum jam incitat Prophetam, ne eos videat amplius malis affectos: sed de magno zelo aliquid remittat, et eos benigne aspiciat et recreet. Qui jussu Domini alloquitur Achab, cum prius esset allocutus Abdias, qui cum eo etiam res administrabat, et qui multos ex prophetis, quos persequabatur Jezabel, occultabat in speluncis terrae. Quem cum vidisset Achab, quam in eum conceperat, parturiens acerbitem. Tune is es, qui pervertis Israël? ei dixit aperte. Atqui oportebat, si nihil aliud, certe propter nimis diuturnam et admirabilem pluviae cessationem, habere eum ad Deum supplicantem, qui potest pluviam e coelo pluere, ad quod etiam venerat, et quod scilicet erat significaturus. Sed ipse, cum esset inflatus ejus in illum animus, apud illum statim est usus verbis asperioribus. Ad quem Propheta sermones opportune convertens: « Non ego, inquit, sum qui perverto Israël, sed tu et domus patris tui, qui universi, Domino et Deo relicto, post Bàalim (erat autem hoc execrandum

* Vide 3 Reg. xviii.

idolum) ambulastis. Sed enim hoc tibi sit curae, si te ulla Dei subit cogitatio, ut huc deducas et congreges quadringentos eos Prophetas ad invocandum Baal. Quinetiam alios nemorum seu excelsorum, qui praeter hos dicuntur. Numerantur autem ipsi quadringenti et quinquaginta, qui sunt etiam perpetuo socii mensae Jezabel. Cura autem, ut hi omnes veniant in montem Carmeli, ut ipse quoque cognoscas, qua de causa convenerint. »

§ 7. Achab autem, cum sic visum esset, omnes illic congregat. Cum quibus etiam convenit magna populi multitudo, auditura sermones Prophetarum. Quibus Elias ardenti zelo dicit: « Quamdiu vos utrisque tibiis claudicabitis? Si Dominus est Deus, et ipsum scitis colere, ambulate post ipsum: sin autem Baal ipse est, et eum colendum statuitis, post eum similiter ambulate. » Populus autem ad haec nihil respondit. Quos cum vidisset nihil loquentes, illis rursus intulit: « Ecce ego sum relictus, ut vos quoque scitis, solus: sunt vero quadringenti, qui sunt apud vos, prophetae Baal. Praeterea autem excelsorum quoque quadringenti et quinquaginta, ut jam ante dixeram. Duo boves ad nos deferantur, et ipsi quidem unum accipiant ad sacrificium, et eum secent membratim, et seorsum ponant supra struem lignorum. Alterum autem cum ipse membratim conscidero, imponam strui lignorum, ignem nequaquam accendens. Unusquisque ergo nostrum Deum suum invocet, et qui in igne exaudiet, is scilicet erit Deus. » Visumque est hoc verbum utile toti populo. Atque illi quidem quomodo ab Elia jussi fuerant, cum sacrificassent bovem, qui sorte obtigerat, super struem lignorum posuerunt absque igne. Qui quidem et deos suos et Baal invocabant, ut inferretur ignis in sacrificium, et ipsum consumeret. Fuerunt autem a mane usque ad meridiem, invocantes stulti eos qui sunt inanimi. Fuerunt e contra illi, sicut revera erant, surdi, et nullo sensu praediti. Quos etiam subsannans Elias, dicebat: « Dii vestri dormiunt, et vos oportet magis clamare, ut videatis num sint intellecturi, aut e somno excitandi. » Quibus etiam voces extollebantur altius, et furore incitabantur, et se incidebant gladiis.

§ 8. Postquam autem apud illos nihil erat, nisi risus et ludificatio (quid enim eis profuissent ii qui invocabantur?). Tunc Elias dixit populo: « Venite etiam huc ad me, et Dei mei cognoscite potentiam. » Et omnibus ad ipsum collectis, accepit duodecim lapides, convenienter numero duodecim tribuum, et ex ipsis extruxit aram. Deinde ei ligna imposuit, scindens etiam holocaustum in partes. Quoniam vero erat effecturus sacrificium magis admirabile, aquâ locum implevit, et inferius in profundo, et circumcirca, et super ligna, et ubique eam dimittens fluere. Quid is enim? Accipite, inquit, mihi quatuor hydrias aquae, et fundite super holocaustum, et super ligna. Et dixit: Secundo hoc facite. Et secundo hoc fecerunt. Et rursus: Tertio hoc facite.

Et tertio fecerunt. Et erat deinde aqua, tamquam mare fluens circum altare. Tunc Elias, oculis in coelum sublatis tam sensus quam mentis, clamavit: «Domine Deus meus, Deus Abrahae et Isaac et Israël, exaudi me hodie in igne, ut hic quoque agnoscat populus, quod tu es Deus solus, et ego tuus censear esse servus, et tuum nomen invocans:» licebat autem statim videre (o arcanum miraculum) ignem desuper descendantem, et omnia penitus consumentem. Tunc enim holocaustum, et ligna, et aquam et alia omnia exedit. Porro autem lapides quoque, et pulverem, et si quid aliud invenit, elixit, et vere ostendit non esse solummodo ignem, cui aquae repugnasset natura, sed diviniorem quamdam potentiam et majorem, quam ut ignis esset operatio.

§ 9. Quod cum vidisset totus populus, procidit in faciem, et clamavit: Vere Dominus est Deus: ipse est solus. Quibus etiam jubet Elias, ut comprehendant falsos illos prophetas, daturus supplicium. lique ilico eos comprehenderunt. Quos cum deduxisset ad torrentem Cison, omnes omnino de medio sustulit, igne divino inflammatus corde propter deceptores. Et ipsi quidem talia praemia acceperunt. Elias autem tunc dixit Achab: «Ascende, et securus vescere: etenim jam aderit sonus pluviae quam ego venio ut tibi significem, et quam videbis deorsum descendere.» Et ille quidem ascendit, ut comederet, maxima laetitiâ affectus propter nuncium. Propheta autem ascendens Carmelum, et se in terram inclinas confert ad precationem, posita facie inter genua. Porro autem puero quoque praecipit, qui cum eo erat, ut ascenderet superius et aspiceret viam, quae tendit ad mare. Qui cum ascendisset, tunc quidem nihil vidit eorum quae expectabat videre, pluviam, inquam, in nubibus. Et rursus jubet ei, ut rediret septies ad eandem viam. Et jam cum septies rediisset, videt nubem condensari, et aquam e mari extollere. Tunc enim significat Achab per puerum, ut vehatur curru, et descendat in civitate, ne eum apprehendat quae futura est pluvia. Cum primum autem hoc dixisset, coelum densabatur nubibus, contenebrans, et aquam emittens vehementem, et terram, ut ita dixerim, sitientem pinguefaciens et abunde irrigans. Quamobrem emittebat Achab lacrymas prae gaudio, Eliâ ante eum prosiliente, et suos lumbos fortiter obstringente. Et sic quidem pluvia post tres annos, et alium dimidium, per Prophetæ intercessionem delata est in terram.

§ 10. Jezabel autem ne sic quidem desistit ab improbitate, neque vitium omnino dimisit: quoniam neque Aethiops nigrorem, aut Pardus varietates. Sed etiam post factum miraculum irascebatur Prophetæ, et eo magis, quod intellexerat suos prophetas fuisse ab eo interfectos *. Ei enim insidiabatur, et moliebatur ei malefacere, minitans si eum acciperet, fore ut eum morte de medio tolleret, et sicut eorum, qui ab illo fuerant interfecti, illius

* Vide 3 Reg. xix; et item duob. §§ seqq.

poneret animam. Quid ergo Elias? Timet mulierculam (sic enim de eo traditur) ut humanam ostendat naturam esse perturbationi timoris obnoxiam, neque ipse aliud, quam sit, existimetur, propter divina signa quae fecerat.

§ 11. Quo tempore venit Bersabee, quae est terra Juda, et ambulat iter unius diei per illam solitudinem. Cumque fuisset defessus ex itinere, sedit humi, veluti cum Deo misere expostulans, et dicens: « Accipe, Domine, a me animam meam: quoniam non sum melior, quam patres mei. » Quem cum corripuisset somnus, dormit jejunos prope quamdam arborem. Et ecce quidam eum tetigit (Angelus autem Domini missus fuerat), et dicit ei: Surge, et comede quem ad caput vides subcineritium panem: juxta quem est etiam vas aquae, quam bibas. Ille vero surrexit, et comedit ea quae erant appositae: et conversus, rursus obdormiit. Rursus secundo Angelus: Surge, inquit, et iterum comede: grandis enim tibi restat via quam es confecturus. Qui cum jam comedisset, et firmus valensque evasisset, permansit de caetero jejunos totos quadraginta dies, donec venit ad montem Horeb, illic diversaturus, et Deum compellaturus. Cum enim jam illuc venisset, factum est protinus ad eum verbum Domini: Quid tu hic agis, Elia? veluti eum provocans ad respondendum. Ille vero: « Zelans, inquit, zelatus sum pro Domino, quod te dereliquerunt filii Israël: altaria tua destruxerunt, et Prophetas tuos occiderunt, et relictus sum ego solus, et quaerunt animam meam, ut eam a me auferant. » Rursus autem, quae audita fuerat, vox ei dicit: Cras egredieris, et stabis in monte coram Domino. Ecce ergo transibit Dominus; et ecce spiritus validus, dissolvens montes et conterens petras. Non in spiritu Dominus, et post spiritum commotio: non in commotione Dominus, et post commotionem ignis: et post ignem vox aurae tenuis, et illic Dominus*.

§ 12. Haec cum audiisset Elias, et a se veluti discessisset, vultu operto egreditur, et stat in ostio speluncae. Et vox rursus extitit, quae ei respondebat, dicens: Quid tu Elia? sicut prius. Ille vero interno adhuc zelo incensus, eadem recenset quae prius fuerat persecutus: altarium, inquam, destructionem, Prophetarum eversionem, se solum fuisse relictum, seipsum quoque fuisse propèmodum cum aliis interfectum. Cujus animi aegritudinem consolans qui est dives in misericordia: Ne putes, inquit, te solum esse relictum, neque mansisse solum a malo intactum. Qui enim apud me manent, numerantur septem millia, qui genu numquam flexerunt ante Baal, et nec animo nec corpore tribuerunt simulacris adorationem.

§ 13. Postquam autem quae audita fuit vox, ad alia convertit prophetam, nempe et ad ungendum Regem Azaëlem illum, et Jehu, quinetiam Eliseum in Prophetam, qui etiam illi erat comes

* Nct. de zeli temperantia visionem Eliae.

futurus: ipse ea executurus, quae ei imperata fuerant, abiit eo profecturus. Atque Eliseum quidem invenit cum bobus arantem: erant enim ei duodecim juga. In quem cum injecisset pallium, ex ovilla pelle confectum, is statim omnibus relictis, et domo, et agris, et bobus, illum est secutus, ministrans in omnibus, totus toti adhaerens.

§ 14. Non parum deinde temporis praeterierat, et rex Achab mente insatiabili, vineam Naboth petiit sibi dari ad faciendum hortum ôlerum *. Ille vero non dedit, et quod eam haereditatem haberet a parentibus, et quod tamquam aliquid magnum, eam possideret vineam. Ille vero animi affectus aegritudine, uxori Jezabel renunciat quod factum fuerat. Illa vero, ut quae sciret et dolos struere, et insidias componere: Ne sit tibi curae, dicit marito. Ego enim te dominum vineae efficiam, et medebor omnino dolori quem ex ea re accipis. Scribit autem libellum nomine Achab, et ejus obsignatum signaculo: quem mittit ad eos qui habitabant cum Naboth. Continebant autem ea quae scripta fuerant, ut et ipsi jejunarent, et in medio populi sedere facerent Naboth. Deinde adversus eum duos falsos testes producerent, quod is Deum et regem benediceret ** (quod quidem videbatur eis esse execrandum) deinde ut lapidibus appeteretur, et mortis subiret supplicium. Et mali quidem vicini, Jezabelis consilio et actum composuerunt, et Naboth interemerunt, eum obruentes lapidibus. Postquam autem impudens haec audivit foemina, marito dicit: Surge, et esto haeres vineae: mortuus est enim Naboth, qui tibi non concessit quod volebas. Achab autem cum rescivisset interfectum fuisse Naboth, dolore affectus, et dirupit tunicam, et se sacco induit, seu vere, seu fecte. Non enim recessit ab ea, quam desideravit, vinea: sed statim profectus est, ut eam possideret, et caedem omnino sibi ascriberet quae jam propter vineam perpetrata fuerat.

§ 15. Sed enim Dominus statim dixit Eliae Thesbitae: Dic haec Achab, ei factus obviam: Quoniam occidisti, et quae non est fas, possedisti, scias quod in quo loco linxerunt canes sanguinem interfecti, tuum quoque lingent. Quinetiam in eo lavabuntur meretrices. Et alia praeterea, quae Propheta singulatim persequitur. Qui quidem cum ei occurrisset, ille, ut qui nosset cur venisset: Num invenisti me, inquit, inimice mi? Ei autem dicit Elias: « Inveni, quoniam malum fecisti in conspectu Domini, et provocasti eum ad iracundiam. Quamobrem exterminaberis, et eris desertus simul cum domo tua, adeo ut omnes intereant, et nullus relinquatur, qui mingat ad parietem ***. Quinetiam tuum cadaver canes, et coeli volucres simul edent, et pascentur

* De his 3 Reg. xxi.

** Accipe pro malediceret, ut in Scriptura usitatum.

*** Scilicet masculini sexus.

devorato sanguine. Eadem autem, quae tu, patietur quoque Jèzabel: Nam praeter alia, in propugnaculo exedetur pariter a canibus, ut sit ejus supplicium omnibus manifestum. » Et Propheta quidem haec dixit Achab: ille autem cum audiisset, et corde sauciatur, et suam rumpit tunicam, corpus quoque affligens jejuniò, et se sacco cingens: quae erant omnia signa internae animae compunctionis. Dicit itaque Dominus Eliae: Vidisti quomodo punctus sit Achab a facie mea? Non inducam ergo malum in diebus ejus, sed in diebus filii ejus. Quem cum ipse quoque malus fuerit, et quae sunt deteriora, facere elegerit, e vestigio etiam consequetur justitia.

§ 16. Non multum intercedit temporis, et moritur Achab. Imperium autem suscipit ejus filius, qui vocabatur Ochozias, vir impius, et qui Baal habebat pro Deo. Qui etiam cum in morbum incidisset, misit ad eum sciscitatum, an a morbo convalesceret: quinetiam ad Myan deam Accaron, ut ex ea sciret, an sanitatem esset perfecte recuperaturus. Quod Deus aegre ferens, jubet Eliae, ut dicat iis qui ab illo missi erant. Quoniam rex vester, Domino Deo derelicto, misit ad inanima de sanitate interrogaturus, sciat fore, ut nec liberetur ab aegritudine, neque descendat ab eo lecto in quo nunc jacet: sed in eo moriatur, et abrumpat animam, suae improbitatis colligens manipulos. Cum is autem Elias in via occurrisset, et quae Deus dixerat, ad verbum renunciasset, ii reversi omnia dixerunt Ochoziae. Ille vero cum de ejus figura et forma, et zona esset sciscitatus, cognovisset autem esse Eliam, mittit statim Quinquagenarium cum iis qui ei parebant, ut eum comprehenderent, et ad ipsum deducerent. Ille autem cum venisset, et solum in monte offendisset: O homo Dei, inquit illi, Rex te vocat: Descende. Propheta autem: « Si homo Dei, inquit, ego sum, descendens ignis de coelo, comedat te cum eo qui te sequitur, populo. » Et protinus ignis invadens jussu viri justì, omnes simul consumpsit. Ochozias autem rursus alium misit Quinquagenarium: qui cum ipse quoque renunciasset Prophetae ea, quae Rex jusserat, easdem quoque subiit poenas, ut qui ipse quoque fuerit ab igne consumptus.

§ 17. Sed Rex insipiens, adhuc in suo coepto perseverabat: necdum ejus coërcebatur voluntas. Quocirca nec destitit quidem tertium mittere Quinquagenarium. Qui cum metu accedens ad Prophetam, illius apprehensis pedibus, petiit veniam, quod nolens eo venisset, et ei significavit, quod eum Rex accerseret: supplex petens, ne easdem poenas lueret, quas priores, nec divinitus immissi et ardentis ignis fieret materia. Propheta autem jussus ab Angelo descendere ad Regem, venit ad eum, illaeso conservato quinquagenario. Cui etiam dixit, ut res se habebat: « Quoniam Deum quidem dereliquisti, a Baal autem petiisti auxilium, idolo inanimato, et praeterea sciscitatus es muscam Accaron, quae ipsa

quoque est molestum animal, quae oritur ex stercore, scias fore, ut non descendas de lecto, in quo aeger decubuisti: quod etiam tibi nuper significavi: sed morte in illo moriaris, ut etiam tibi sit supplicium inevitabile.» Et ejus quidem fuit talis vitae exitus.

§ 18. Tribuum autem, quae erant in Samaria, Rex fuit ejus frater Jeroboam, ad quem etiam translatum est imperium. Sed enim Elias, qui abhinc versabatur cum Eliseo, quem etiam, ut dictum est, divino responso unxit in Prophetam, erat deinceps cum illo, sub eodem tecto simul, et eodem utens vitae genere, et omnino inseparabilis. Cum autem esset igneos currus mox ascensurus, et cum corporis pondere ad superos venturus et assumendus, jam tandem transiens Galgala, et in Bethel venturus et cum se solo et Deo versaretur, jubet Eliseo manere in Galgalis. Ille vero non parebat ei, neque ab eo recedebat: ejus enim sermones cum ceperant, et plane vinctum tenebant. Quamobrem invitus quidem, sed eum tamen secum assumit Elias. Qui cum ambo venissent in Bethel, et dies aliquot in eo loco simul versati essent, rursusque statuisset Elias ire Jericho, iterum praecipit Eliseo, ne veniat cum ipso. Ille autem sicut prius, parere noluit, fuitque firmo et constanti animo, ut qui sentiret se futurum quodammodo dubium et ancipitem, si se sensisset separari a magistro. Quo circa cum is nesciret, quid ageret, concedit ut secum rursus veniret: quos etiam sequebantur alii quinquaginta. Ii vero erant filii Prophetarum. Postquam autem Elias appropinquavit Jordani, qui eo quod esset maximus fluviorum, et instar maris inundaret, non poterat transmitti: eum cum percussisset pallio, et in duas partes divisisset, sibi et Eliseo iter reddit expeditum. Qui postquam trajecit, Pete, ait Eliseo, quod vis tibi faciam, priusquam a te assumar. Ille autem dicit ei: Fiat duplex spiritus tuus super me. Is vero dixit: « Fuit magna et difficilis tua petitio, et quae non facile potest concedi: attamen si videris me assumi, erit tibi sicut petiisti, si autem non videris, non erit. » His autem adhuc ambulantiibus, et simul colloquentibus, ecce currus igneus et equi ignei, et diviserunt eos a se invicem. Et cum currum ascendisset Elias assumptus est in coelum in commotione, et quo nemo alius ascenderat cum corpore. Conjunctam enim carnem non amisit, sed adhuc cum ea vivit *.

§ 19. Cum eum autem vidisset Eliseus ascendentem: Pater mi, clamabat, pater mi, currus Israël, et auriga ejus. Et non vidit ipsum amplius: et dolore affectus, apprehendit vestimenta sua, et ea discidit. Elias vero pallium suum ad eum ex alto dejecit, ut vel ipsum videns, acciperet consolationem, et per ipsum faceret quae vellet. Postquam enim illud accepit, reversus stetit in margine fluvii. Et cum non posset trajicere, percussit aquas pallio, imitans magistrum, et aquis statim divis, per aridam

* Haec vide in 4 Reg. II.

transit in humida, siccò pede praeteriens Jordanem. Quem cum qui erant in Jericho, sic vidissent transmisisse, dixerunt: Revera quievit spiritus Eliae super Eliseum. Scit enim ille vel assumptus magna largiri iis qui ei germanae et sincere adhaerent: quoniam ille a Deo accepit omnium maxima, et quae nullus alius. Cui enim concessum fuit coelos claudere, aut aperire? Cui aquam continere, aut unquam deferre in terram? Cui aqua excitare ignem ad sacrificium, et id cum aqua consumere? Quis alio igne binos urit Quinquagenarios ad arguendum scelus? Quis ardenti zelo interficit Prophetas dedècoris, propter ea quae colebant simulacra? Quis (ne multa dicam) Deum vidit in aura tenui, cum inediâ se prius attenuasset? Haec enim omnia sunt solius Eliae, et ejus, qui erat in eo, spiritus.

§ 20. Qui ne in hodiernum quidem diem mortis fecit periculum, sed assumptus manet expers senii, qui, ut arbitror, una versatur cum Angelis, quorum incorruptionem et materiae vacuitatem per puram vitam est imitatus. Etenim is etiam cernitur in transfiguratione vultum Dei nudum aspexisse, stans facie ad faciem. Porro autem etiam in fine seculorum, quando Dei adveniet perfectum salutare, ipse Deum venientem praedicabit ante alios, et aliis ostendet scilicet, et multis divinis signis diem, qui est occultus, confirmabit et patefaciet *. Cui nos etiam parati occurramus, hunc diem habentes admirabilem, nobis complantem eam, quae ad illum ducit, semitam, et ad coelestia deducentem tabernacula: in Christo Jesu Domino nostro.

VITA S. VULMARIS ABBATIS

CONSCRIPTA PER MON. MONAST. EJUSDEM NOMINIS BOLONIAE IN FRANCIA
STYLUM ALICUBI MUTAVIMUS

Migravit anno 710 — Nat. Francus.

§ 1. Sanctus Vulmarus in inferioribus Galliae partibus, haud longe a maris litore in pago Boloniensi in villa Sylviaco nuncupata, ex Christianis atque inelytis parentibus est editus. Pater ejus Vulpertus, mater autem Duda, frater vero Walmarus dicebatur. Sed praefatus vir sanctus Vulmarus tempore juventutis suae conjugem duxit nomine Hitoraldam, quae prius erat desponsata alteri viro nomine Wilmaro, ac propterea apud Francorum principem graviter Dei famulus accusabatur, cujus imperio et jussu, priori sponso Hitoralda reddita est. Sanctus vero

* Juxta communem SS. Patrum sententiam, de Henoch et Ella explicantur quae in Apocalypsis C. xi a v. 3 praenuntiata sunt: *Et dabo duobus testibus meis, etc.*

Vulmarus * postquam reliquit conjugium, petiit monasterium quod in pago Hannoniensi ad Sambram fluvium situm est, diciturque Altimontis, ubi tunc monasticus ordo florebat. Susceptus vero a Rectore ejus coenobii, demandatum sibi ab illo satis vile et abjectum ministerium obedientiae causâ in se recepit, ut quod circa pascendos boves, et ligna ad fratrum officinas importanda versaretur. Quod munus prompto certe animo executus est. Sed postea, instigante eum spiritu Dei, ad ludum literarum perrexit, ac sibi alphabetum exarari postulavit: nam antea illiteratus erat. Inde reversus, dum quodam die de more pergebat ad sylvam, tabellam alphabeticam arripuit, quam manu gestans lectitabat, bobus ipsum cum vehiculo sequentibus. Qui cum intentus esset suae lectioni, substitit parumper vehiculum, quo resumpto inceptum peregit opus, lignisque eidem impositis ad fratrum cellas perrexit.

§ 2. Postquam vero sanctum ejus studium Abbati innotuit, ab hoc ministerio absolutum, literis navare operam praecepit, altero in ejus locum subrogato. Deinde adscriptus in clerum, nihil solitae humilitatis deposuit, sed horis nocturnis, cum se Fratres quieti dedissent, omnium purgabat calceos, mundatosque suis restituit locis. Cumque id operis indesinenter continuaret, obstupefacti sunt omnes vehementer, ac inito consilio totam rem suo indicaverunt Abbati. Porro Abbas nosse percipiens quisnam tantae humilitatis obiret officium, quadam nocte, in dormitorio ubi cubabat, calceos suos sordibus commaculatis dimisit. Quos cum Vulmarus more consueto auferre vellet ut mundarentur, ab Abbate deprehensus est. Qui semel atque iterum interrogatus quisnam esset, tacuit. Verum compulsus a praesidente suo, tandem: Ego sum, inquit, Vulmarus filiulus tuus. Tunc ait Abbas ad eum: Fac quod vis. Ille vero, assumptis calceis, consuetum summa devotione perègit opus.

§ 3. Interea Dei miles in agone hujus vitae viriliter contendens adversus vitia et concupiscentias, ac de virtute in virtutem progrediens, omnibus tamquam lucidissima lampas radios bonae operationis administravit, Deo serviens cum omni mansuetudine et humilitate. Quocirca succedente tempore, dignus sacerdotali munere ab Abbate et fratribus acclamatus est. Sacerdotio igitur initiatus, ob vitae meritum ab omnibus cum magna reverentia praedicabatur. Sed vir Dei laudes hominum non ferens, timensque per hujusmodi adulationes se aliquando aeterno bravio privandum (sicut de quibusdam in Evangelio dicitur: *Receperunt mercedem suam*) in erènum aufugit, nihil secum ferens nisi sacerdotalia vestimenta et bipennem.

§ 4. Postquam igitur egressus est de monasterio, perrexit recto tramite ad partes Aquilonares, veniensque in pago qui Mempisco

* Gallice *Vulmer*.

antiquitus dicebatur*, ubi erat immānissima sylva, ibidem cavam arborem conspicatus est, in qua tres dies delituit non solum humano orbatus solatio, verum etiam omnis cibi, et potus expers. Tunc pius et misericors Deus, qui numquam deserit sperantes in se, sed dat omnibus escam in tempore opportuno: misit Angelum suum ad quemdam ejus loci virum fidelem, qui in visione eum increpabat, dicens: Tu quidem hic delicias tibi praeparas, et servus meus illa in eremo periclitatur fame. Expergefactus ille, visionem suae pandit uxori: attamen testatus est, se ignorare locum, quo deferendi erant cibi, atque ubi Dei famulus moraretur. Cui uxor ejus respondit: Fac, inquit, quod tibi injunctum est divinitus. Dubium non est, quin Angelus Dei bonus comitabitur te, et deducet ad destinatum locum: ego vero parabo cibos; tu interim ascende equum, et freno remisso quocumque voluerit eat, quia Dominus perducet te ad locum ubi ejus famulus conversatur. Obtemperat uxoris consilio maritus, et rectā pervenit ad arborem, ubi servus Domini Jesu Christi sedens orationibus vacabat: quem ut vidit, Tunc es, inquit, servus Domini nostri Jesu Christi, qui mihi praecepit tibi afferre prandium? Qui respondens: Licet indignus, ait, tamen servus Jesu Christi sum, eique quantum valeo militare desidero: et gratias agens pro accepta annona, surrexit, et cum hospite suo unā cibum sumpsit.

§ 5. Postea ille idem vir ad Dei famulum ait: cum Dei servus sis et vere ei militare desideras, veni mecum, et tribuam tibi fundum haereditatis meae, ubi monasterium construas, atque ad serviendum omnipotenti Deo monachos congreges. Sanctus autem Vulmarus primo renuit: verum postea ejus precibus et sanctae devotioni acquiescens, cum eo profectus est: acceptaque haereditatis ejus portione, condidit monasterium, plurimosque ad inserviendum Deo sibi attraxit. Deinde vir memoratus ei filium suum commisit, ut eum tam literis quam virtutibus imbueret, ac in omnipotentis Dei servitio educaret. Posthaec reliquam haereditatis suae portionem illi adjecit. Adjuncti sunt etiam S. Vulmaro praenominati viri fratres germani, alique quamplurimi viri illustres, suas eidem monasterio tradentes possessiones.

§ 6. Cum itaque bonum ille certamen certaret, et fidelem Christo Domino navaret operam, coepit multis clarere virtutibus et signis. Qua de causa multi tam ex longinquis quam ex propinquis regionibus permoti fideles, ad eum confluebant, ac summa reverentiā amplectebantur. At ille humanos honores declinans, ne quam illi elationem animi adferrent, ad pagum Boloniensem, in quo natus fuerat, se clam subtraxit. Ingressus autem sylvam, quae uno tanto miliari ab ejus distabat patria, et jure haereditario

* *Deck*. Flandrice *Eecke* vel *Eiche*, apud *Cassel*, lat. Castellum Morionorum vel Casletum in Flandria occidentali; aliud a *Cassel* in Germania.

ad ipsum spectabat, coepit in sanctissimae Dei Genitricis Mariae et beatissimi Petri Apostoli honorem aedificare ecclesiam. Quo cum illum invisendi gratiâ complures utriusque sexus convolarent homines, verbo Dei eos reficiebat, et sub regulari habitu regebat: diu noctuque serviens Deo in vigiliis, in jejniis, in frigore et nuditate, in orationibus, atque in multa patientia.

§ 7. Quodam tempore ambulabat ejusdem sancti viri germanus frater Walmarus nomine per memoratum nemus, reperiebatque anachoretam Christi ante suum tugurium stantem ac manualibus insudantem operibus, ignorans quia germanus ejus esset, qui interrogabat eum, dicens: Quis es tu? et unde venis, et quid hic agis? Eremita autem Christi non ferens illum diutius in tali ignorantia commorari, germanum ejus se esse professus est. Ille vero ex fratris responso hilarior effectus, Eamus, inquit, et descendamus ad paternas aedes et salutemus matrem nostram et consolemur eam, quae longo tempore tuam doluit absentiam. Sanctus vero Vulmarus fratris monitioni non acquiescens, dixit: Non ibo. Tu vero et ipsa quantum potestis, aliquam annonae consolationem mihi impendatis: et ego quantum praevaléo in conspectu Dei omnipotentis memor ero vestri. Qui cum reversus domum haec suae enarrasset matri, illa de filii salute multum gavisa est, et exinde cibaria eidem procuravit deferri. Quodam tempore cum praenominatus Walmarus suo fratri cibos deferret, et eum solito loco non inveniret: coepit magnos emittere ejulatus, et acclamare Vulmarum. Ille vero fratri occurrens, Ne, inquit, frater mi, tales amplius edas clamores. Tunc suspendens in quadam arbore ligneam tabellam cum malleo, jussit victualia deferenti decaetero tabellam percutere, et hoc signo fratrem evocare. Haec enim in perpetuam rei memoriam cum praedicto malleo in ejus coenobio conservatur.

§ 8. Confluebant ad sanctum Dei utriusque sexus complures homines, sub ejus sacro instituto militare cupientes, quos ille omnes benignissime suscepit, ambrosiâ coelestis disciplinae depascens, ac nectare divini amoris inebrians. Semota tamen habitatione virorum a mansionibus mulierum, quibus sanctissimae conversationis Bertannam Abbatissam neptem suam praefecit, eamdem instruens, quomodo concredito sibi sanctimonialium gregi curam gerere debeat, ne ab invisibili lupo, fidelium caulas circumcursitante, aliquae suffocentur, sed per maternas ejus exhortationes in fide, castitate, ac omni opere bono confirmentur. Ipse vero pastor erat monachorum non mercenarius: sed ejus insequendo vestigia qui de se ipso ait: *Ego sum pastor bonus, bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis* (Joan. x).

§ 9. Anno incarnationis Dominicae sexcentesimo octogesimo octavo, quando praenominatam Basilicam in honorem S. Mariae Virginis et beati Petri Apostoli idem vir Dei extruxerat, venit ad

eum Ceadualla Rex Occidentalium Saxonum, jam in Britannia factus catechumenus, ut ab eo in fide Jesu Christi magis instrueretur et confirmaretur. Dixitque ei: Audivi te virum esse sanctum. Duo igitur abs te peto, ut me fluctuantem animo in fide confirmes, et quae sit animae meae salus edoceas: simul etiam ores pro me Dominum Deum, nam meae orationes valde frigent. Cum ergo vir Dei audisset regem, et ei bene precatus esset; ille divinitus permotus, profectus est Romam, atque illic sacrum baptismum suscepit. Idem vero Rex triginta solidos majoris monetae, viro Dei reliquit ad usum praenominatae ecclesiae. Qui postea plenus operibus bonis, Deoque diu noctuque serviens, feliciter ex hoc seculo migravit ad Christum.

§ 10. Hic pastor bonus, commissis ovibus diligentissime invigilans, solebat frequenter praetactas visitare et consolari moniales; nam deerant illis aliquando alimenta corporalia. Sed vir sanctus pabulo evangelicae exhortationis prius eas enutriens: *Quaerite, ait, primum regnum Dei et justitiam ejus*, et omnia necessaria adjicientur vobis (*ex Matth. vi*). Quid sollicitae estis? *Jactate cogitatum vestrum in Domino, et ipse vos enutriet (Psalm. 54)*. Quod ita saepius noscitur evenisse; nam priusquam ejus sermo finiretur, quidam supervenientes devotionis causâ, tabellam memoratam pulsabant, ac cibos abundantissime deferebant, quibus illae enutritae, gratias Domino egerunt, qui non deserit sperantes in se.

§ 11. Alio autem tempore fur quidam, prava ductus cupidine, abstulit equum viri Dei. Qui cum tota nocte errabundus vagaretur, nec posset attingere locum quo tendebat: mane vero alterius diei ante portam monasterii inventus est equo insidens, de quo nec per se descendere valuit, nec ab alio deponi. Quod cum duo ex discipulis viri Dei animadverterent, apprehensum duxerunt ad Abbatem suum; qui corripiens eum, ac monens ne amplius tale scelus perpetraret, propius accessit, et eum ab equo levavit, liberumque dimisit. Tunc longe lateque diffusa est sanctitatis ejus fama, ac permulti ad eum veniebant, eulogias ac permulta munuscula eidem offerentes. Ille vero omnes in Dei servitio confirmans, quae attulerant bona, propriis manibus pauperibus erogabat.

§ 12. Deinde quantas miles Christi satanae passus sit insidias, quam viriliter colluctatus sit adversus propriam carnem, quas toleraverit malorum persecutiones, quantam famem, frigora, aliasque plurimas incommoditates pertulerit, longum esset attexere. Denique multo jam senio gravatus, in molestam corporis infirmitatem incidit: accitisque ad se fratribus, suum obitum praedixit. Postquam autem haec ad notitiam sanctimonialium perverunt, quae non longe ab eo loco morabantur, rogabant, ut se invisendi copiam ipsis faceret. Verum ille plenus Spiritu Sancto

protestabatur, quod numquam hic esset eum visura aliqua mulier. Eadem nocte feliciter obdormivit in Domino. Factusque est planctus magnus et ululatus virorum et foeminarum in eodem coenobio, propterea quod tanto pastore orbarentur.

§ 13. Denique imposito ejus sacro corpore pro more istius regionis sarcophago, accurrebant moniales illae, cupientes vel defunctum videre, quem vivum non meruerunt visitare. Sed nebula corpus ejus obtegente, non nisi luminaria et faces quae funus antecedeabant, ac turbam quae sequebatur, conspiciere potuerunt, loculo in quo sacrum illud pignus quiescebat, sub illarum aspectum prorsus non veniente: sicut ipse sanctus adhuc in vivis praedixerat, feminam non se unquam visuram. Sepultum est autem beati viri corpus cum multa reverentia apud Bologniam (a), ubi multis coruscat miraculis. Obiit vero 13 Calendas Augusti.

§ 14. Praeterea quamvis permulta Dominus, per sancti sui Vulmari merita, operatus sit ad ejus sepulcrum miracula, dimissis plurimis ad vitandam prolixitatem, pauciora perstringam: quoniam adhuc oculati testes supersunt, qui ea se vidisse affirmant. Quidam clericus Andeboldus nomine, paralysi vexatus, ita ut quatuordecim annorum spatio, nullo sui corporis membra fungerentur officio, divinitus admonetur, ut basilicam sancti Vulmari invisat. Qui mane consurgens, venit Bologniam in profesto sancti Michaëlis Archangeli, quod tunc in diem sabbati inciderat: nocteque sequente, dum fratres ejus monasterii matutinas decantarent laudes, ille ad sepulcrum sancti Dei orationibus vacabat, atque ita miseratione divina pristinae sanitati restitutus est, et remeavit ad propria.

§ 15. Alius quidam clericus Marcfridus nomine, qui ecclesiae sancti Martini pontificis praeerat, convocatis famulis suis ad secandum foenum juxta flumen quoddam regionis illius, quo die festivitas beati Vulmari a populo solemniter celebrabatur: illi ajunt: Hodie nobis minime licet operari, quia festum sancti Vulmari est. Ille vero avaritiae studens, superbe respondit: Colant ejus festa qui volunt, vos autem sine dilatione injunctum vobis implete servitium. Verum omnipotens Deus, volens declarare, quanti esset meriti, cujus festa celebrabantur, tanta aquarum immensitate fecit exerescere vicinum alveum, ut sua inundatione, jam tertio superficiem terrae operiret, et omne foenum ad litus maris usque projiceret. Praefatus vero clericus horrore nimio percussus, quamdiu maneret in vivis, se festum sancti Vulmari

(a) In ecclesia monasterii Silviacensis, hoc est, in loco Silviaco, sancti nostri natali, apud Bologniam (gall. *Boulogne*) in Picardia, e silvis a sancto Abbate primum incolli coeptis ducta appellatione. Illic ex ejus sepulcri celebritate et confluentium frequentia exortum oppidulum est vulgo *Saner* ex contractione vocum: *Saint Vulmer*. Distingue hoc monasterium virorum ab altero sanctimonialium, S. *Vulmari* item dicto quod B. Ida intra muros civitatis Boloniensis extruxit.

celebraturum devovit; atque ita divinae pietatis dispensatione emendatus est.

§ 16. Alio item tempore tertiodecimo Calendarum Augusti, cum festivitas sancti viri coleretur, quidam rusticus ab amico suo admonitus ut secum ad tanti viri solemnitatem ascenderet, ire contempsit: sumptoque vehiculo ad vicinam sylvam pro lignis deferendis perrexit. Iterum cum is ibidem solus esset eo tempore quo sacra Missarum solemnia agerentur, subito tanta tempestas exorta est, tot fulgurum coruscationes et infesta tonitrua, ut extremam vitae suae horam adesse crederet. Qui cum huc illucque discurreret, ut sub aliqua arbore salvaretur: ramorum fragor interitum illi minitabatur. Sed et vehiculum quod ad sylvam deferabat, ante oculos ejus confractum est. Tandem in se reversus, clamavit in coelum, Dei misericordiam, ac sancti Vulmari crebris vocibus exorans clementiam: simulque professus est, se omnibus diebus vitae suae (si ei Dominus per sancti sui merita vitam concederet) ejus festa devota mente velle venerari. Nec mora, reddita aëris serenitate, domum incolumis pervenit, confracto tamen vehiculo. Quis non intelligat, pro contemptu sancti viri eum fuisse castigatum, ac rursus per ejus merita misericorditer liberatum?

§ 17. Hoc quoque silentio praetereundum non est, quod ego ipse et complures alii propriis oculis conspeximus. Quodam tempore in natali sancti Martini Turonensis Episcopi, cum inter divina Missarum solemnia sanctum legeretur Evangelium, quidam peregrinus surdus ac mutus, nostrum orationis ergo ingressus est monasterium, cujus divina largiente clementiâ, ac sanctissimi Vulmari intervenientibus meritis, vinculum linguae ejus solutum et aures apertae sunt: ita ut is (o stupendum miraculum) qui ab infantia hoc laborabat incommodo, aperte loqueretur et ad interrogata responderet. Solebat idem nobis referre seriem suae curationis et ordinem. Videbat enim quemdam virum, cum sacrum legeretur Evangelium, canitie et vultu venerabilem, et manu baculum ferentem, ad se accedere, qui insufflabat in auriculam ejus, et linguam extrahebat. Quo facto, aeger obriguit: et seipso in terram dejecto, sanguis per os et nares ejus copiose manavit. Post haec terribilem emisit vocem, ita ut qui astabat populus, crederet eum suis orbatum sensibus. At postquam omnes intellexissent divinam clementiam erga eum operatam, una voce benedixerunt Deum, qui per S. Vulmari merita tales dignabatur operari virtutes.

§ 18. Eodem fere tempore quidam puer, ex gravissima infirmitate percussus paralyti, ita ut per annum pene integrum ambulare nec sursum se erigere valeret, vel ad momentum in scamno sedere, cui dum opportunitas adesset quoquam eundi, instar ranae manibus se ad terram sustentans, debilia membra post se

trahebat, ad basilicam sancti viri adductus est. Qui in oratione prostratus, preces omnipotenti Deo pro sua sanitate profudit: et exauditus est. Nam cum vespertinalis ageretur oratio, de terra, in qua pronus jacuerat, surrexit, atque ilico omnibus videntibus ad altare devenit, ibique orans, Deo et beato Vulmaro pro sua curatione gratias egit. Et exinde omnia ejus membra ita solidata sunt, acsi nullam unquam essent passa laesionem. Interea plurimi, diversis temporibus, a sua infirmitate pristinam sanitatem nobis astantibus recipere meruerunt, largiente Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

S. HIERONYMI AEMILIANI

ORPHANORUM PATRIS

CLERICORUM REGULARIUM A SOMASCHA NUNCUPATORUM

FUNDATORIS

ELOGIUM

Obiit anno 1537 — Patriâ Venetus.

§ 1. Sanctitas quae nusquam alibi, quam in civitate Domini virtutum, hoc est in catholica Romana Ecclesia, reperiri potest, quaeque proinde una est e notis ad eam dignoscendam maxime illustribus; quamquam virtutes omnes communi nexas vinculo complectatur; multiformis tamen Dei gratia ita voluntates servorum suorum afficit ac disponit, ut aliam alii virtutem potissimum consecutentur, in eaque colenda atque exercenda maxime excellant. Inde enim oritur mirifica illa varietas, qua stella differt in claritate, atque ut diversae hominum conditiones, atque indoles suum quaeque habeant apprime accomodatum ad imitandum exemplar. Quum autem benignissimus Deus Patrem se misericordiarum esse, et vocari gaudeat, et misericordiae operibus summopere delectetur; ob eam rem homines subinde virtutis hujus exercitationi singulari quodam modo addictos in Ecclesia sua sibi delegit, qui viri misericordiae forent, et variis mortalium calamitatibus sublevandis se totos impenderent. Itaque, cum inter alias hujus vitae calamitates non postremo loco numeranda videatur orbitas puerorum, qui vel altero, vel utroque parente carent; divinae utique providentiae fuit e servorum suorum numero aliquos ad hoc potissimum eligere, ut praecipuum

ejusmodi puerorum curam gererent, iisdemque non modo de victu et cultu, sed etiam de recta institutione atque educatione prospicerent.

§ 2. Quocirca omnipotentis Dei providentia dedit Ecclesiae suae B. Hieronymum Aemilianum, qui hoc ipsum orphanos educandi munus sibi deposceret, et clarissimo quamvis genere ortus, atque in splendidissimis rei pacificae et militaris muneribus magna cum laude versatus, ut id praestaret, ad quod divinitus vocabatur, ad infima quaeque et abjectissima in oculis hominum ministeria descendere non erubesceret. Quandoquidem igitur sanctitatis omnis fons et origo divina bonitas, quae novos semper in Ecclesia suscitatur imitatores charitatis et misericordiae suae, his praecipue virtutibus B. Hieronymum Aemilianum ornavit, atque ad eas ipsas christiano populo commendandas miraculorum etiam testimonium addidit valde perspicuum.....

§ 3. E parentibus patricia nobilitate clarissimis ortum habuit beatus Hieronymus Aemilianus, vulgo Miani, anno a Virginis partu MCCCCLXXXI. In hoc, quod gratia possit efficere ad quamlibet indolem in melius mutandam, luculenter sane perspectum est. Ingentes ille, sive a natura, sive a majorum exemplo spiritus hauserat, ob eamque rem, ad arcem quandam, quae acri hostium obsidione premebatur, tuendam perquam idoneus est visus, sed propugnatorum paucitas, tametsi virtute Hieronymi diu sustentata, numerum et vim longe majorem hostium non tulit. Victus itaque, atque in carcerem ab hoste detrusus, manicisque et compedibus et catenis revinctus, quod diutius tam exiguo cum numero militum restitisset, constantiae suae poenas dare coactus fuit. Sed, quo immittorem hostem, eo benigniores in sese coelites expertus est.

§ 4. Dum enim ferox ingenio juvenis infortunio mansuefactus, atque humanarum rerum instabilitatem edoctus, ad maximam post Jesum spem nostram Deiparam Virginem confugit, votoque se obstringit celeberrimae cujusdam sacrae aedis Tarvisinae pie sancteque invisendae, si praesentem ejusdem opem in tanto discrimine experiretur; fusas ex animo incensas preces misericordiae Mater exaudit, eique suis ipsa manibus vincla solvit, et claves carceris tradit. Ille catenas, et saxum quo ad collum appenso primum ad terram caput demittere cogeretur, omnia secum asportat. Tum Virgine pariter adjutrice, ostia carceris reserans, e squalente custodia se proripit. Sed quum per medios hostes incedendum esset, novo iterum favore Virginis ipsum benigniter manu ducentis impune pergens, magna cum animi alacritate, eo quo statuerat, recta se contulit; ibi ad aram augustae Servatricis suae provolutus, manantibus prae gaudio lacrymis, corde magis quam ore gratias eidem agens quantas poterat maximas, catenas, manicas, compedes, globum saxum, quae

hodieque visuntur, omnia ibi deposuit, redditae sibi per Virginem monumenta libertatis.

§ 5. Venetias inde revertens, longe alius ac inde discesserat, decretos sibi a Republica honores adspersus, per annos octo vitam in urbe ipsa solitariam, atque ab hominum consortio remotam egit, ut liberius Dei cultui, et filiorum fratris educationi operam daret. Verum his inclusa septis Hieronymi charitas diutius se continere non potuit; urgente etenim Venetiis magna annonae penuriâ, ac dira contagione grassante, illius misericordia, pravo pudore posthabito, palam prodiiit. Strata passim per vias, eorum, quos fames morbusve confecerat, corpora noctu suis ipse humeris asportans, insepulta jacere non patiebatur. Interdium vero vagantes per compita, et cibum, vestem, tectum quaerentes pueros convocare, et in conductam ab se domum recipere. Aucto inopum, et miserorum numero, in illius pectore augescebat et charitas, in pueros praesertim orbos parentibus. Quamobrem divendita domestica supellectili satis ampla ad eosdem alendos, stipem praeterea pro illis per urbem corrogare, tanto genere natus, nequaquam erubescerebat. Sed cura potissimum in eo erat, ut eosdem christianis dogmatibus erudiret, et bonis moribus informaret. Ad haec ne adultis deesset qui ipsi sibi victum quaerere, mechanicam ut quisque artem addiceret prospiciens, imposterum satagebat. Nusquam tamen Hieronymi charitas praeclarius sui specimen dedit, quam laborantes impetigine, aliisque id genus foeditatis pueros, velut sedula mater, sua ipse manu curabat, et quandoque, ut refugientem ejusmodi officia naturam vinceret, matris quoque amorem exsuperans, manantibus sanie illorum ulceribus os admovebat.

§ 6. Venetiis tanta se charitas continere non potuit. Quocirca in vicinas excurrere insulas, collectos ibi orphanos atque egenos pueros duabus in domibus collocat, quos tamen deinde transtulit in hospitale incurabilium, cujus a praesidibus oblatam administrationem libenter susceperat. Veronae pariter et Brixiae domum orphanis ac leges constituit. Bergomum inde eodem consilio quum pergeret, metentes in agris operarios nactus, curvam et ipse falcem ad opus arripit, blandique se insinuans in agrestium animos rerum divinarum ignaros docet quae necessaria sunt ad salutem, atque a cationibus prophanis, et minus pudicis absteritos, ad pias et sanctas christianorum preces decantandas hortatur. Ut vero in eam urbem venit, idem pietatis opus aggressus, facile ad effectum perduxit; idemque pariter quod Venetiis prae-buit virtutis specimen singulare. Id autem multo clarius tum coepit esse, quum deficientibus die quadam obsoniis, Hieronymi cum pueris orantis precibus factum est, ut ingredientibus triclinium parata ibi divinitus fercula plusquam suffectura invenirent.

§ 7. Fuit et illud in ea civitate perutile aequae ac difficile

charitatis ejusdem opus, quod publicas in perniciem civium mulieres lucri Deo fecit, atque ad poenitentiam adductas, praescriptis ab se legibus vitam acturas septis inclusit. Sed quum frequenti barbarorum incursione multa in finitimas regiones vitia irrepsissent, studio animarum exstimulante, iis remedium parare quomodo constituit. Delectis itaque ex numero orphanorum, quos pietate atque intelligentiâ maxime idoneos duceret, pagos et villas cum iis circumiens, praeunte salutifero Crucis insigni, populos undequaque ad se convocabat. Tum docere quae ad fidem pertinent, ponere ante oculos parata sontibus sempiterna supplicia, absterre a vitiis, ad poenitentiam impellere, haec, et id genus alia erant, in quibus sermo ejus simplex et planus, sed magno cum ardore animi versabatur. Novocœmi post peragrata quae circum oppida erant, pari sedulitate duas orphanorum domos et familias constituit, iisdemque viros praeficit suo spiritu imbutos, quos sibi socios adjunxerat.

§ 8. Ipse Bergomatum valle iterum perlustrata, in pagum Venetae ditionis, Somascha denominatum, qui locus ad poenitentiam propter asperitatem, ad contemplationem propter solitudinem, ad salutem animarum propter rudium populorum inscitiam opportunus prae caeteris visus est, se recepit, et inibi domicilium sibi, ac sedem in qua diutius libentiusque degeret, locavit ac statuit. Huc igitur advocans laborum suorum socios, pias illis leges praescribit, quibus et sociorum ipsorum, et puerorum institutio contineretur. Ex eo autem loco factum est nomen congregationi Clericorum Regularium, quam Hieronymus divino consilio ad christianae reipublicae utilitatem instituit. Mediolani deinde repudiata ingenti pecuniâ, quam Dux ad experimentum sanctimoniae dono miserat, facile auxilium ab illo impetravit, ac domum ubi orphanos collocaret.

§ 9. Hic autem, si unquam alibi, charitati ipsius satis ampla meritorum seges oblata est. Quum enim per id tempus in magna illa urbe lues vix ulli parcens foedissime grassaretur, Hieronymus frequenti mortis imagine nihil territus, invisendis aegris, sublevandis pauperibus, ad pietatem ac poenitentiam omnibus cohortandis praesto âderat. Charitatis autem tam âlacris praemium, utique existimandum, et miraculi loco merito habendum videtur, quod ex orphanis et ministris non paucis orphanotrophii nemo unus fuerit in tam multorum civium interitu desideratus. Quibus ex rebus increbrescente famâ Hieronymi sanctitatis, factum est, ut complures, et quidem e nobilibus atque opulentis familiis, illius Institutum amplecterentur, et vestigiis insisterent. Papiae itidem domo excipiendis orphanis constituta, Somaschae denuo se reddidit, ubi illud plane memorabile, quod, quum fratres duo, ex diro inter se dissidio, conviciis, non sibi modo sed Deo etiam contumeliosis, certarent, cum nihil monitis atque

obtestationibus profecisset; ingesto demum sibi in os coeno, ut pro eorum noxa aliquam vindicti Deo poenam exsolveret, ad poscendam a Deo veniam, et mutuam inter se concordiam renovandam adegit.

§ 10. In montis, qui Somaschae imminet, vertice, humilem sibi et suis casam parat, architectus idem et faber et bajulus: huic parvum addit tugurium in medio clivo aptum aegrotantibus valetudinarium; opportunum item propter propinquitatem degentibus Somaschae orphanis quotidie revisendis locum. Deerat hic aqua: sed fuis ad Deum precibus fontem elicit e vicina rupe, non sitientibus modo, sed aegris etiam salutarem. Signo crucis lupos in fugam vertit: eodem sanat repente ruricolam, qui grave sibi, dum ligna scindit, vulnus infixerat. Panem item et vinum multiplicat. Haec ille atque alia mira patrabat, quae tamen ipse (qua erat humilitate) puerorum innocentiae et pietati tribuere solebat. Beatissimae Virginis Mariae cultui addictus quam qui maxime, eundem et aliis instillare atque inserere studebat sedulo. Multo etiam magis ejusdem erga divinam Eucharistiam, et sacramentum poenitentiae religio et pietas eluxit. Pedestri itinere Venetias rediens, hospitalia visitat. Tum Veronae, Brixiae, Bergomi aliquamdiu substitit, charitate et paupertate ubique similis sui. Illi Bergomensis civitas orborum parentibus puerorum ac puellarum domos; illi resipiscentium mulierum septum, et capuccinorum coenobium accepta refert. Denique post petitam ab episcopo Theatino, qui Veronae tunc diversabatur, benedictionem ultimam, Somascham revertitur. Ibi vero, propinquae mortis praescius, si unquam antea, solitariam atque asperam vitam instituit; flagris, inedia, siti, somno brevissimo, eoque nudo super lapide, corpus afflicat. Spiritum vero diurnae ac nocturnae orationis pabulo alit ac reficit. Sed profecto, qui addictam semper charitatis operibus vitam duxerat, non aliter utique, quam inter eadem charitatis officia finire vitam decebat.

§ 11. Cum igitur Somascham lues infestaret, quid valeat incensus amor in proximum tunc maxime ostendit. Dici vix potest, quot quantosque labores exhausit, dum pestifero morbo correptos invisit, dum morientibus quoquomodo subvenire nititur, dum mortuos suis ipse humeris tumulandos exportat; neque vero unquam destitit, nisi, postquam eodem et ipse morbo implicatus est, pulcherrima charitatis victima moriturus. Ad mortem ergo decumbens, suos atque externos piis sanctisque monitis adhortatus, atque extremo Sacramentorum praesidio munitus, hilari animo, sereno vultu, post iterata suaviter dulcissima Jesu et Mariae nomina, acceptissimum Conditori et Servatori suo spiritum reddidit, die februarii octava, anno MDXXXVII.

§ 12. Ad corpus demortui, quem tamquam patrem omnes habuerant, frequens e finitimis pagis concursus factus est populorum,

quibus ut copia fieret illius venerandi, ad plures dies differri sepulturam oportuit. Sanctus autem, ut habebatur et vocaretur Hieronymus, edita, ante et post obitum superna signa suadebant. Illud constat sanctum Carolum Borromaeum, quum eo venisset, illius ossibus, suavi sese odore prodentibus, thuris honorem tribuisse. Praeter miracula quaedam ab auditorio caesarum Palatii Apostolici, prout ea ferebant tempora, anno MDCXXX, apud fel. record. Urbanum Pp. VIII commendata, alia relata fuerunt in acta processus ex apostolica auctoritate Somaschae peracti anno MDCLXXVIII.

Celebratae autem sunt, novis impellentibus, identidem, brevi temporis intervallo, a Deo patratís ad eximii servi sui gloriam, prodigiorum signis, a Benedicto Pp. XIV ejusdem solemnís *Beatificatio*, anno praeteriti seculi 47º: et anno a Beatificatione vigesimo, *Canonizatio* per Clementem XIII, e cujus Bulla hoc elogium ad verbum deprompsimus.

§ 13. Jam vero, si omnino decet laudare Dominum in Sanctis ejus, in beato utique Hieronymo peculiarem quamdam habemus rationem, cum id praestare debeamus; etenim quum christianae et catholicae Religionis insigne quoddam, ac veluti tesseram Christus Jesus mutua in charitate constituerit; haec profecto tessera, hoc insigne in quo vere divini discipuli cognoscantur, tum in aliis quolibet tempore, tum in sancto Hieronymo praesertim enituit, ita quidem ut ad similitudinem Dei, qui pater dicitur orphanorum, maxime accedere videretur. Qua quidem in re, et catholicam Ecclesiam novi Ordinis institutione illustriorem reddidit, et evangelicae pietatis cultoribus exemplum reliquit, quo scilicet in misericordia erga pauperes exercenda, ad Patrem misericordiarum imitandum excitarentur. Dum igitur Ecclesiam ipsam novis in diem splendoribus coruscare gaudemus, ad eos illuminandos qui in tenebris et in umbra mortis sedent, illud simul curare omni studio debemus, ut quae in Ecclesia quotidie instaurantur exempla virtutum, non frustra nobis proposita esse videantur.

§ 14. Hic autem praetermittere illud non possumus ut Venetae Urbi magnopere in Domino gratulemur. Etenim, si praeclarum est ei, cives habuisse per omnes aetates, tum pacificis tum militaribus artibus memorandos, longe utique praeclarius eidem esse fatendum est, quod viros sanctos habuerit, quos heroica christiana virtus inter superos collocavit, quique, ut olim in terris, sic multo magis in coelis, patriae sint praesidium et decus.

COMMENTARIUS
DE S. PROPHETA DANIELE
ET DE SANCTIS TRIBUS PUERIS

SIMEONE METAPHRASTE AUCTORE

Obiit circa med. saec. ante Chr. VII.

§ 1. Cum Nabuchodonosor rex Assyriorum civitatem Jerusalem bello cepisset, et magnam illinc praedam egisset, et plurimos abduxisset bello captos, et splendide ac magnifice reversus esset Babylònem, sui imperii sedem, nobilissimos pueros Judaeorum delegit, et sibi ad suum attribuit ministerium. Inter quos erant etiam quatuor ex iis qui a rege Davide ducebant originem: pulchri quidem specie corporis, pulchri autem specie quoque animae, ingenuumque et liberalem aspectum pulchre ex utrisque ostendentes: quietiam ad Ezechiam et Josiam viros justissimos genus proxime referebant. Cum illos ergo excepisset et providisset ut ex mensa regia alerentur, tradit paedagogis, ut in externa sapientia et ipsa Chaldaeorum doctrina pulchre erudirentur. Ex his unus quidem vocabatur Daniel: qui ipsum vero sequebatur, Ananias: et tertius Azarias, et alius Misaël. Mutatis autem eorum nominibus, Daniele quidem vocat *Baltassar*, Ananiam *Sidrach*, Azariam vero *Misach*, et Misaëlem nominat *Abdènago*. Quos quidem et rex amabat, et benigne admodum eos aspiciebat, eorum laudans indolem: et quod non solum valebant ingenio ad disciplinas, sed eis quoque magnum adferebat ornamentum solertiâ et modestiâ. Sic quidem erat rex affectus in pueros.

§ 2. Divinus autem Daniel * non solum erat laudator virtutis, sed eam etiam diligenter exercebat. Et ideo asperitate vitae corpus affligebat, et ciborum mensae regiae non solum recusabat esse particeps: sed aliis etiam cognatis, tribus, inquam, pueris sic suasit ut facerent. Cum utrisque ergo visum esset, ab omnibus abstinere animatis, et vesci solum seminibus et oleribus, accedentes ad Aschanetum ** archieunuchum, cui erat commissa eorum cura a rege, eum rogarunt, ut quae ab ipso rege ad eos afferrentur, ipse accipiens consumeret: pro eis autem praeberet legumina et dactylos ad nutrimentum, et si quid aliud vellet ex inanimis. In hac enim vitae ratione dicebant se esse educatos ab initio, aliam vero despiciere. Ille autem dicebat se esse quidem

* Hebraice significat *Judicium Dei*.

** *Asphenez* in Vulgata legitur.

paratum inservire eorum voluntati: sed timere, ne id rex rescisceret ex corporum gracilitate et vultus pallore. Necesse enim esse, ut eis simul mutentur corpora et colores cum ratione victus: et maxime, ne cum alii pueri sint bonae habitudinis, ipsi sint ei causa periculi et supplicii. Cum itaque cautione hac in re uteretur Aschanes, ei persuadent pueri illi egregii, ut decem dies haec illis praeberet experiendi causâ: et si non mutaretur quidem eis corporum habitus, sineret in eis perseverare. Sin autem viderit diminutos, et aliis se habentes deterius, eos ad priorem victus reducat rationem, et faciat ut fuit ei imperatum. Cum vero eo alimento utentes nihil offenderentur, sed et corpora eorum melioris essent habitudinis quam aliorum, et aspectu pulchriora, adeo ut qui eos videbant, putarent Daniele quidem et tres alios vivere in omnibus lautitiis et deliciis: alios autem pueros vesci parcius, nec eis suppetere ea quae sunt ad usum necessaria.

§ 3. Ex illo tempore, cum reverentia, Aschanes quaecumque quidem e sua coena, ut solebat, ad eum mittebat Rex, ipse accipiebat: quae praedicta sunt, vero, eis suppeditabat. Illi autem, utpote quod eis animae propterea evaserant mundae et aptae ad suscipiendas disciplinas, omnem cito didicere doctrinam, tam quae erat apud Hebraeos, quam quae apud Chaldaeos: maxime vero Daniel, qui cum jam esset satis doctrinâ proventus, studium quoque posuerat in iudicio somniorum: eique Deus manifeste apparebat: a quo cum ejus mens informaretur, ex futuris multa evidenter praedixit. Secundus annus praeterierat, ex quo capta fuerat Jerosolyma, et Rex Nabuchodonosor somnium videt admirabile, cujus eventum in somnis ipse Deus ei significavit. Ille autem cum surrexisset e cubili, ipsius somnii est oblitus: Chaldaeis ergo protinus accersitis, tam qui erant inter Magos eximii, quam qui periti divinationis, dixit eis se vidisse somnium, et quid significaverit: porro accidisse, ut eorum oblivisceretur quae viderat: et jubebat eos dicere quodnam esset somnium, et quaenam esset significatio. Illis vero dicentibus fieri non posse ab hominibus, ut, nisi ipse exposuisset visionem, conjecturam enunciarent: ipse mortem minatus est sapientibus, nisi ei et visionem revocarent in memoriam, et conjecturam simul enunciarent; et statim jussit eos omnes intèrimi, cum pronunciassent se non posse facere quod jussi fuerant.

§ 4. Cum hoc intellexisset Daniel, jussisse Regem omnes occidi sapientes: inter hos autem se quoque cum cognatis venire in periculum, accedit ad Arioch unum ex Regis satellitibus, et rogat, ut ei dicat causam, propter quam Rex tam improbe jussisset occidi omnes sapientes Chaldaeos et Magos. Cum vero de somnio ex eo intellexisset, et quod jussi a Rege hoc ei declarare, qui fuerat oblitus, dixerunt se non posse: et propterea Rex irâ motus, eos morte damnavit: rogavit Arioch, ut intraret ad Regem,

et peteret Magis unam noctem, et in ea hanc differret interemptionem. Dicebatur enim se sperare, fore ut cum in ea Deum orasset, somnium cognosceret. Et ille quidem haec Regi quam primum renunciavit. Ille autem cupiens scire, quaenam esset visio, et quaenam esset ejus significatio, jubet sustineri Magorum interemptionem, donec sciret, quidnam dicturus esset Daniel, et quaenam esset ejus virtus. Hic ergo beatus cum tota nocte cum cognatis ad se secessisset, tota nocte Deo supplicavit, ut Magos servaret et Chaldaeos, cum quibus ipse quoque simul erat periturus, et liberaret ab ira Regis, aperiendo ei visionem, ejus Rex erat oblitus. Deus autem simul et misertus eorum qui erant in periculo, et volens suum Prophetam reddere gloriosum, ei significat somnium, et aperuit conjecturam: et cum protinus Daniel haec Azariae et cæteris aperuisset, eos, qui vitae spem abjecerant, et in mortem suam delixerant cogitationem, immutat et reddit laetiores et animo alacriores.

§ 5. Cum Deo autem cum eis egisset gratias, qui misertus fuerat eorum aetatis, et esset dies, accedit ad Arioch, et rogat, ut cum ducat ad Regem. Dixit enim, se ei velle somnium significare, quod ei accidit ut nocte videret praeterita. Ingressus vero, primum se excusavit, nolens aliis Chaldaeis videri sapientior: et quod cum nullus illorum potuisset invenire somnium, ipse id esset dicturus. Non enim per experientiam, neque quod sit subtilioris et solertioris ingenii, hoc accidit: « Sed nostri, *inquit*, misertus Deus, qui veneramus in mortis periculum, mihi pro mea anima et eorum qui sunt ejusdem gentis, precanti, et somnium aperuit et ejus expositionem. Non minorem enim nostri doloris, quam tuae gloriae curam gerebam, o Rex, qui viros tam bonos et tam honestos, inique mori jusseras, cum nihil petiisses, quod esset humanae sapientiae: sed hoc ab eis exegisses, quod erat solius Dei opus. Tibi ergo o Rex cogitanti, quis post te esset mundo imperaturus, volens Deus significare, tale ostendit somnium. Visus es tibi videre magnam statuam stantem, ejus caput quidem contigit esse aureum: humeros autem et brachia, argentea: ex aere vero, ventrem et fêmora: tibias et pedes, ferreos. Deinde lapidem vidisti abruptum a monte, incidere in statuam, et eam comprehendere ac conterere, et nullam ejus partem relinquere integram: aurum autem et argentum et aes et ferrum vel pulvere fieri subtilius: et statuam quidem vento spirante dispersam fuisse in aërem: lapidem vero adeo crevisse, ut videretur universa terra ab eo fuisse repleta. Atque somnium quidem, quod ipse vidisti, fuit tale. Ejus autem conjectura hoc modo se habet: Aureum quidem caput, te significabat, et qui ante te fuerunt, Reges Babylonios. Duæ vero manus et humeri, a duobus Regibus dissolvendum esse vestrum principatum, a Persis, inquam, et Medis. Illorum autem principatum destruet quidam alius ex occidente,

aere indutus. Is est Alexander Macedo: et eum faciet alius cessare, viribus ferro similis. Superabit autem omnino propter ferri naturam; est enim is fortior auro, argento et aere; est vero id potentissimum Romanorum imperium *. Significavit autem ei etiam de lapide, dicens: Lapis qui fuit scissus sine manibus, est Christus. Illud vero, Sine manibus, praedixit eum sine coitu esse nasciturum ex utero a labe alieno. »

§ 6. Nabuchodonosor autem cum haec audivisset, et hoc esse, quod ei apparuerat, somnium intellexisset, stupuit Danielis ingenii magnitudinem: et protinus parva omnia, et ipsum regnum, et imperii magnitudinem esse ducens, surgit e throno, et Deo paribus illum afficit honoribus. Praeterea vero ei quoque sui dei imposita appellatione, eum totius regni effecit curatorem. Quinetiam ejus cognatos, qui erant ei virtute pares, Azariam, inquam, et ceteros, creat principes Babylonis: quos paulopost contigit propter invidiam incidere in periculum, cum Regem offendissent hac de causa. Rex ille Babylonis, felici rerum successu, et infinitis divitiis, et multitudine earum, quas subjugaverat, gentium, in superbiam elatus et valde inflatus, et propemodum propter levitatem se deum esse visione apprehendens, cum auream construxisset statuam, sexaginta quidem cubitorum altitudine, sex autem latitudine, eam statuerat in medio campo Babylonis, qui vocatur Doëra. Et cum esset eam consecraturus, ex tota terra, cui imperabat, convocavit primos satrapas. Dederat vero eis quoque signum, ut non tam temere, nec absque aliqua ratione ei honorem tribuerent: sed tamquam signo dato accedentes, cum magno metu adorarent. Fuit autem tale signum: Quando, inquit, audierint tubam, hoc magna voce significantem, tunc oportet, inquit, procidentes adorare statuam: eos vero, qui hoc non fecerint, continuo injici in fornacem ignis ardentis. Ut enim esset ei majus et clarius certamen pro statua, jubet fornacem ex diametro distantem, pice, sarmentis, naphthâ et stuppâ accendi e regione statuæ: ut si quis convinceretur jussui Regis non assentiens, in fornacem statim conjiceretur.

§ 7. Cum omnes ergo, ut jussi fuerant, jam resonante tubâ adorarent statuam, hi tres soli recusarunt hoc facere, ut sacra docent eloquia: ut qui patrias leges transgredi minime sustinerent, et Deum dedecore afflicere, et simulacro offerre adorationem. Hinc factum est, ut apud iniquum Regem accusarentur. Accedentes autem qui eos accusabant, Rex, dixerunt, ii quibus a te datum est imperium regionis, Sidrach, inquam, hic, Misach, et Abdênago, neque omnino sustinent adorare imaginem, neque tuis jussis obediunt. Haec cum illi dixissent, ii statim producti sunt ante tribunal regium. Quid ergo deinceps est consecutum? Ille

* Danielis verba, ad explanationem, interpolavit auctor. Vide Dan. 11.

quidem rogavit, an vera essent, et nollent auream statuam adorare cum aliis. Dicebat enim se non credere haec esse vera. Illi vero magno et excelso animo dixerunt, se nullum alium habere, nisi solum Deum in coelis: « qui nos potest, o Rex, eripere ex hac fornace ardente, et ex tuis manibus. Certo enim scias, quod nos deos tuos non colemus, et auream, quam posuisti, statuam non adorabimus. » His tyrannus non minus irâ accensus, quam fornax ardens, jubet iratus viros robustos, Azariam cum caeteris vinctos cum vestibus et tibialibus, ita ut erant, in fornacem injicere.

§ 8. Et illi quidem statim in ignem injecti, divina providentiâ conservantur illaesi, et admirabiliter ac contra opinionem manifestum effugiunt periculum. Non enim eos omnino ignis attingit, neque eos ulla affectit molestiâ. Sed cum unâ cum eis descendisset et Angelus, statim quidem a circumpositis relaxantur vinculis: aura autem rore aspergens, eis evasit ignis, et tamquam in thalamo in media flamma stantes, laudabant Deum universorum: « Benedictus es, dicentes, Domine Deus patrum nostrorum, et laudabile et gloriosum est nomen tuum in secula: » et quae deinceps sequuntur in cantico *. Eos vero, qui ipsos accusabant, Chaldaeos, et multos alios ex Assyriis, ignis excurrrens perdidit et interemit. Sic gloriâ et honore coronare novit Deus eos qui revera nomen illius glorificant. Sic fide dignus est, qui promisit, quod *etiamsi per ignem venias, non combureris, neque ardebis* (*Ex Is. XLIII*). Atque haec quidem sic habuerunt, et tres pueri degebant in fornace, laudantes Deum universorum. Rex autem rem admiratus, statim quidem surgit e throno: dubitabat autem, quomodo tres ab eo coniecti in fornacem, nunc cernantur quatuor, qui nihil omnino grave aut molestum sensere. Aspectus vero quarti est similis filio Dei, et statim accedens ad ostium fornacis, Sidrach, inquit, et Misach, et Abdenago, servi Dei altissimi, exite et venite. Illi autem salvi egressi sunt et intacti, cum ne in unum quidem pilum dominatum obtinuisset ignis.

§ 9. Haec cum vidisset Rex, miraculi vel potius miraculorum summam stupens magnitudinem, nempe quod et tali igne fuerint superiores, et quod non solum superiores, sed nec eorum quidem pilus tanta flammâ effluerit: et praeterea, quod cum essent vincti, continuo fuere soluti: et quod cum adhuc essent in fornace, auditi sunt canentes: quod quidem, iis qui sunt in flamma, ipsa statim oris apertione mortem solet afferre protinus: et quod ille ignis, qui in eis propriae est oblitus naturae, in Chaldaeis, qui erant circa fornacem, fuit verus et perfectus ignis, et nec in loco quidem manens, sed egrediens et saliens, et eos, comburens facillime. Postquam ille vidit haec omnia, statim humi cecidit,

* Vide Dan. Caput III a versâo. 26.

et, Benedictus es Domine (magna voce clamavit), Deus Sidrach, Misach et Abdenago: qui misit Angelum suum, et liberavit sanctos suos pueros ab igne, et a malis conservavit illaesos. Deinde etiam edit decretum: Quicumque, dicens, non adorabit Deum Sidrach, Misach et Abdenago, interibit, et illius bona omnia praedae erunt. Ipsos autem beatos pueros majori, quam prius, honore afficiens, jussit Judaeis captivis praeesse.

§ 10. Non multum intercessit temporis, et rursus alia visio Regi apparet in somnis. Videbatur sibi videre arborem magnam et admirabilem quae radices quidem egerat in terra: crevit autem et valde fortis evasit, et altitudo ejus coelum attingebat, et speciosis erat comata soliis, et plena erat multo fructu: omnes vero bestiae agri et volucres in ea habitabant. Deinde vox quoque quaedam repente ex alto exitit, quae jubebat arborem excindere, solum autem dimitti germen radicis. Fuit itaque excisa, et ejus folia repente effluerunt: et quae erant in ea, omnes animantes et volucres, cito recesserunt. Atque fuit quidem hoc somnium. Rex autem e somno excitatus, Magis rursus vocatis narrat quod visum fuerat: et simul rogavit, ut dicerent quidnam significaret. Atque aliorum quidem nullus potuit statim invenire significationem, et aperire Regi quidnam esset futurum: Daniel vero solus hoc conjecit: et evenit, sicut is praedixerat. Dixit enim: « Tu es arbor quam vidisti, o Rex. Non multo post autem excides ab imperio; hoc enim significabat sectio. Deinde etiam vitam ages simul cum feris, et foeno pascèris sicut bos: cumque sic septem annis vixeris in solitudine, imperium rursus accipies, hoc enim sibi vult vox illa: Sed germen radicum dimittite. Propterea, o Rex, tibi meum placeat consilium, et iniquitates tuas eleemosynis redime, et peccata tua in miserationibus pauperum: et fortasse in tuis delictis exercebitur lenitas et patientia. »

§ 11. Atque haec quidem postea evenerunt, et finem acceperunt, sicut dixerat Daniel. Cum enim dictos septem annos versatus esset Rex in solitudine, neque ullus esset ausus regnum aggredi, Deum precatus, ut suum regnum reciperet, cum successionem potentiae excelsam rursus mentem induens, in regnum revertitur: et cum regnasset quadraginta tres annos, excedit e vita: vir in rebus gerendis acer et vehemens, et eorum, qui ipsum praecesserunt, Regum longe felicissimus. Post decessum autem Nabuchodonosoris, ejus filius regnum suscipit: qui statim Jechoniam Regem Jerosolymorum, quem pater Nabuchodonosor captivum duxerat Jerosolymis, solvens e vinculis, habuit inter amicos maxime necessarios: ei donans multa munera, et honore afficiens inter eos qui erant in regno Babyloniorum. Nihil enim boni Jechoniae omnino ostenderat pater Nabuchodonosor: sed eum in vinculis tenebat et affligebat, etsi Jechonias fecerat rem humanissimam, et dignam multis laudibus, ut qui seipsum tradiderat

cum uxoribus et liberis, et toto genere manibus Babyloniorum, ne urbs ab hostibus capta everteretur: ut legis apud Josephum narrantem singulatim. Cum autem is quoque e vita decessisset, postquam regnasset octòdecim annos, ejus filius ei succedit in imperio: quod cum tenuisset quadraginta annos, e vita excedit. Deinde Baltassar quoque ejus nepos fit haeres imperii. Non multum intercessit temporis, et Cyrus Rex Persarum, et Darius Medorum, expeditionem suscipiunt adversus Babylonem. Caeterum cum regnum accepisset Baltassar, et accidit novum quiddam et prodigiosum.

§ 12. Accumbebat ille, coenans in magna domo, et facta ad convivia regalia, cum suis concubinis et amicis. Ipse autem, cum sic ei visum esset, prae magna arrogantia jubet e suo templo afferri vasa Dei quae Nabuchodonosor ejus avus cum rapuisset Jerosolymis, iis nequaquam usus fuerat, sed in suo templo pie deposuerat. Hic vero inconsiderata et a ratione aliena inductus audaciâ, eis utebatur: et dum biberet et maledicam linguam moveret adversus Excelsum, Ex pariete videt manum procedentem, et in muro syllabas inscribentem. Conturbatus vero a visione, Magos simul et Chaldaeos, et quotquot erant Babylone ejus generis, qui poterant signa et futura conjicere, statim convocavit, ex illis volens discere quae scripta fuerant. Dicentibus autem Magis, se eorum nihil intelligere, Rex valde anxius, et magno animi dolore oppressus, propter hanc rem inopinatam et valde admirabilem, publico praeconio brevi edixit per totam regionem, se ei, qui has literas et quidnam significarent esset declaraturus, pollicens esse daturum torquem aureum, et vestem gestandam purpuream, sicut solent ferre Reges Chaldaeorum, et praeterea tertiam partem sui imperii. Cum hoc publico praeconio sic fuisset promulgatum, adhuc quidem magis concurrebant Magi, et contendebant invenire, quid sibi vellent literae. Nihilominus autem stabant dubitantes.

§ 13. Interea Regem angore animi plenum videns ejus avia, coepit repetere, et de Daniele Propheta ei significare, quae illius avo, Nabuchodonosori, inquam, propter ea quae viderat arcana, ei exposuerat. Est quidam, dicens, qui fuit ductus huc e Judaea captivus, nomine Daniel, vir egregius ad inviendenda arcana, et quae sunt soli Deo cognita: qui Regi Nabuchodonosori, cum nullus alius posset dicere de iis quae quaerebat, omnia pulchre significavit, et edidit in lucem ea quae quaerebantur. Si eum ergo accersiveris, quod scire cupis mox invenies. Ille vero eum celerissime accersiit: et cum dixisset, quae de ipso et de ejus audiebat sapientia, et quod divinus sit cum eo spiritus, et sit ad inviendum solus vel maxime idoneus ea quae aliis sunt abscondita; rogabat ut ei diceret et solveret quae scripta fuerant: etiamsi sit, inquit, injucundum et asperum quod a Deo significatur. Hoc

ergo si feceris, dabo tibi purpuram, qua te induas: et torquem aureum, quem collo tuo imponas, et tertiam partem mei imperii, futuram praemium et honorem tuae sapientiae: ut ex ipsis evadas longe clarissimus, et ab omnibus suspiciendus.

§ 14. Daniel autem rogabat quidem, ut sibi sua haberet munera: virum enim sapientem et divinum non esse capiendum muneribus: se vero gratis velle juvare eos qui opus habeant. Declarat autem ei quae scripta fuerant, nempe vitae exitum: quod nec iis quidem, quae avus ejus Nabuchodonosor passus erat, suppliciis, propter suas in Deum contumelias, ipse didicerat esse pium: sed quod etiam cum Nabuchodonosor mutatus esset in vitam ferinam propter ea quae impie gesserat, et post multas preces et supplicationes misericordiam esset consecutus, et rediisset ad vitam humanam et ipsum regnum: et propterea Deum, ut qui omnem haberet potentiam, et hominum curam gereret, usque ad mortem laudaret, ipse eorum est oblitus: et Deum quidem multis insectatus est maledictis, vasis autem ejus, ut sibi ministraretur, effecit simul cum pellicibus. Haec ergo videntem Deum ei esse iratum, et per ea quae scripta sunt, ei praesignificare, qualis sit futurus vitae exitus. Significabant autem hae litterae, *Mane Thecel Phares*: hoc vero dicebat linguâ latina significare: « Tempus vitae tuae numeravit Deus, et in libra appendit: et ablatum regnum tuum dividet Medis et Persis. » Cum Regi sic dixisset Daniel, quatenus significarent hae in muro litterae, Baltassar quidem angore et animi dolore fuit oppressus propter aspera illa et tristia quae ei significabantur. Neque tamen ei tamquam Prophetæ malorum, non dat ea munera quae fuerat pollicitus, sed praebuit omnia: quam minatus quidem erat regni eversionem, definitae esse necessitatis, sed non ejus, qui praedixit, esse reputans: ea autem, quae promissa fuerant, implere, boni esse viri judicans, justique et veri.

§ 15. Praeterfluxit breve spatium temporis, et captus fuit ipse et civitas, sicut praedictum fuerat a Daniele, cum Rex Persarum in ipsum duxisset exercitum. Sed Baltassar quidem sic e vita excedit: Darius vero, qui Babyloniorum dissolvit principatum, qui erat etiam filius Astyagis, regni sexagesimum secundum annum transegerat, quando coepit Babylonem. Qui etiam admirabilem hunc Prophetam secum accipiens, tamquam rem aliquam magnam et pretiosissimam, duxit in Mediam, magnum suum in eum studium ostendens et observantiam. Daniel ergo cum esset in tanto honore et existimatione apud Darium, et ipse ejus sermones acciperet, ut qui haberent aliquid divinum, in eum quoque excitata est invidia, ab iis qui primas partes ferebant in Media. Ei enim invidebant Satrapae, videntes eum esse in majori existimatione, et esse majus in eum Regis studium, et haberi in majori apud eum honore. Quaerentes autem calumniae occasionem

et accusationis, minime inveniebant: nullam enim eis praebebat causam: nam neque a pecuniis vinci poterat, et omnem quaestum despiciebat. Hinc factum est, ut cum nihil possent invenire, quod de eo dicentes apud Regem, de ejus honore possent aliquid detrahere, alium modum quaererent, quo eum depellerent a Regis benevolentia. Videntes ergo Danielem ter in die precantem, arbitrati sunt se invenisse occasionem, per quam sint ei allaturi exitium: et accedentes ad Darium, ei renunciabant, visum esse omnibus ejus Satrapis et principibus, ut nullus ex omnibus spatio triginta dierum ullam omnino petat petitionem, neque a Deo, neque ab homine, nisi ab ipso Rege. Qui hanc autem legem fuerit transgressus, in lacum leonum injiciatur.

§ 16. Rex vero non intelligens eorum malignitatem, nec suspicans eos haec esse machinatos adversus Danielem, cessit eorum sermonibus. Et alii quidem omnes, caventes ne transgrederebantur ea quae eis imperata fuerant, quiescebant: Daniel autem hoc minime curabat: sed sicut ei mos erat, stans orabat. Hinc cum eum observassent Satrapae, et apparuisset ea, quam in ipsum studebant accipere, occasio, statim venerunt ad Regem, et accusarunt Danielem, ut qui solus transgrederebatur ea quae fuerant imperata. Nam cum nullus, ajebant, alius auderet deos orare, Daniel hoc non vult facere: et simul tanquam legis transgressorem, volebant eum ex lege jaci in lacum leonum. Confidens autem Darius, fore ut Deus eum eriperet, et a feris nihil grave pateretur, jussit eum alaeri animo ferre quod acciderat: et in lacum injecto Daniele, cum obsignasset Rex lapidem, qui erat situs in aditu loco ostii, recessit, totam noctem insomnis transiens, ut qui premeretur curâ de Daniele.

§ 17. Cum autem postquam dies esset, surrexisset, venit ad lacum: et cum salvum invenisset signaculum, quo reliquerat obsignatum lapidem, aperiens, nominatim vocavit Danielem, et rogavit, an adhuc esset salvus. Cum ille vero inferne audiisset, et dixisset se nihil molestum esse passum, jussit eum extrahi e lacu. Cum vidissent autem inimici Danielem nihil mali fuisse passum, Non fuit, dicebant, iste conservatus propter Deum et propter ejus providentiam, sed quod leones essent cibo satiati. Hoc illi quidem dicebant, victi ab invidia. Rex vero odio habens eorum improbitatem, jubet quidem multas carnes objici leonibus: cum ii autem fuissent satiati, eos in lacum injici, qui odio habebant Danielem: ut sciret, an propter satietatem eos non tangerent leones. Planum vero factum est Dario, fuisse divinam manum quae servavit Danielem, cum injecti fuissent Satrapae. Nulli enim eorum omnino pepercerunt: sed eos omnes unguibus et dentibus protinus discerpserunt et devoraverunt, perinde acsi fame laborarent et alimento egerent. Cum ii ergo interiissent, qui Danieli paraverant insidias, Rex Darius seipsum ostendens virum prudentem et parentem

veritati, rebusque apertis et contra quas nihil dici poterat, misit per totam regionem laudans Deum quem adorat Daniel: et eum solum dicebat esse verum, et qui in omnes obtinet dominatum. Habebat autem Daniele in majori honore, quam ullum alium, ostendens eum esse primum ex amicis. Simul vero cum eo erant etiam cognati: Azarias, inquam, cum caeteris, in quos et par erat studium Regis, et in pari ejus honore habebat.

§ 18. Cum is autem esset insignis et splendidus, extruxit in Media Echatanis, turrim, pulcherrimum quoddam aedificium et factum admirabiliter, quae in hodiernum usque diem conservatur: iis autem qui vident, videtur nuper fuisse constructa, atque adeo eoipso die, quo illam aspicit unusquisque. Tam recens ejus pulchritudo, et quae minime consenuit tanto tempore, cernitur. Sepeliuntur vero in hac turre Reges Medorum et Persarum: et is cui ea est commissa, est Judaeus sacerdos: haec ab Josepho Judaeo ad verbum conscripta sunt. Quoniam autem non solum fuit admirabilis in solvendis aliorum somniis, sed longe admirabilior in iis quae ille ipse vidit, operae pretium est hic quoque eorum meminisse, et ostendere, quam esset ejus mens pura et Deo digna.

§ 19. A magno hoc propheta, cum adhuc degeret Baltassar in terra Chaldaeorum, visi sunt quatuor venti coeli in mare irruere, et quatuor magnae bestiae ex eo ascendere, quae significabant quatuor magna regna*. Quarum una quidem visa fuit tamquam leaena, et ejus pennae tamquam aquilae: ea significabat regnum Chaldaeorum. Ursa autem secunda, quae in ore tria habebat latera: cui vox quoque audiebatur, dicens: Surge, còmede carnes multas: ea significabat regnum Medorum et Persarum. Et tertia, Pardus: quae etiam ostendebatur habens quatuor pennas volucris supra ipsam: et in ea quoque bestia cernebantur quatuor capita: regnum Graecorum per eam significabatur. Quorum potentissimos Reges vidit postea in forma arietis et hirci. Darium quidem tamquam arietem, in omnibus terrae partibus cornu petentem: Alexandrum vero tamquam hircum in eum insurgentem, et viribus ac impetu conculcantem et prosternentem. Quartam autem bestiam vidit terribilem et stupendam, et mirandum in modum fortem: cujus ferrei quidem dentes, ungues autem aenei. Ea vero superabat omnes quae ipsam praecesserant, viribus et audaciâ: exedebatque et comminuebat, et reliquas conculcabat pedibus: per haec docens manum Romanorum, quae jamdiu tenet imperium. In cujus capite animadverti, inquit Propheta, decem cornua: et aliud quoque parvum, quod inter ea nascebatur, et tria ex prioribus evellebat radicitus. Jam enim in ipso fine Romani imperii, quod secatur in multos principatus, dicit quidem fore, ut decem Reges simul exurgant; hoc enim significabat visio decem cornuum: tria autem

* Vide prophetiam Danielis, C.vii.

ex his regnis a parvo illo cornu dissolvi, quod cernebat habere oculos hominis, et os magniloquum, et superaturum esse vitium omnium vitiorum, quae fuere a seculo: quae quidem aperte significant Antichristum.

§ 20. Cum sic ergo in visione valde fuisset admirabilis Propheta, vidit etiam quosdam thronos intelligentes positos et supramundanos: et Deum gloriae, tamquam antiquum dierum, praesidentem: qui eo, quod sit ante secula, sic videnti voluerit videri: cujus etiam indumentum erat album sicut nix: et capillus ejus cernebatur tamquam lana pura. Nihil enim obscurum, nihil triste, nihil sordidum apud veram et magnam et primam lucem. Quinetiam thronum quoque ejus dicit apparuisse, tamquam flammam ignis, et rotas ignem emittentes, et fluvium ignis ante eum fluentem, et horrenda omnia et terribilia, et admirabilia omnia, et quae Deum decebant. Mille enim millia, inquit, et decies mille millia ei assistentes, pie admodum ministrabant. Deinde cum nubibus tamquam filium hominis Filium Dei dixit se vidisse venientem, et eum ad Patrem usque euntem, et tamquam ab eo dilectum, cum eo honorifice sedentem, et ei universam potestatem et regnum omnium dari et honorem. Quinetiam libros ei esse apertos, et occulta ei esse manifesta, et omnia astare nuda et detecta: et aliorum quidem aboleri potestatem et imperium: illam autem pessimam bestiam et improbitate incomparabilem, quem movit bellum adversus sanctos, et os habuit, quod magna et superba loquebatur, deletam et transmissam ad ignis conflagrationem, qui numquam extinguitur. Deinde vero majestatem et universorum regnum datum sanctis in aeternum.

§ 21. Neque vero haec solum (o beatam visionem) vidit Daniel: sed orans quoque postea, et verbis confessionis placans eum qui est summe bonus: « * Eram, inquit, deinceps Susis, quae est metropolis Persidis, et postquam egressus sum in campum cum familiaribus, ecce factus est magnus terraemotus: et fugientibus iis qui mecum erant, relictus sum solus. Et ecce quidam stans me tetigit, et fecit surgere: et quae civibus erant eventura post multas generationes, mystice enarravit. » Is autem erat magnus ille et primus coelestium potestatum Gabriel. Qui etiam sibi, cum surrexisset, significavit fuisse magnum ostensum arietem, cui multa quidem enata erant cornua: habebat autem unum altius. Et haec quidem cum aspexisset, ait se vidisse in occidente hircum, qui inde ferebatur per aërem: confligentem vero cum ariete, et bis cornu petentem, ipsum humi prostravisse et conculcasse. Deinde vidisse hircum, cui magnum cornu nascebatur in fronte: quo fracto, germinasse quatuor, versa ad singulos ventos. Ex ipsis autem exortum esse aliud quoque brevius: quod is qui ostendebat, dicebat fore ut cresceret, et ejus gentem bello invaderet,

* Danielis viii.

et civitatem vi caperet, et quaecumque sunt legis, tolleret: idque diebus mille ducentis et nonagintasex.

§ 22. Haec quidem se vidisse in campo, qui est Susis, scripsit Daniel: Deum autem, eorum quae aspexerat, visionem dicebat sic sibi declarasse. Nam arietem quidem dicebat significare regna Medorum et Persarum: cornua autem eos qui erant regnaturi. Ipsum vero cornu ultimum, significat ipsum ultimum Regem. Dicebat enim fore, ut is praestaret caeteris, et divitiis et gloriâ et alio splendore. Hircum autem, significare futurum ex Graecis Regem quemdam, qui bis cum Persa confligens, eum pugnâ vinceret, et universum assumeret principatum: significari vero a magno cornu, quod est in fronte hirci, primum Regem. Deinde etiam ortum quatuor Regum, cum ille excessisset: uniuscujusque autem eorum conversione ad quatuor climata terrae, describi successores post mortem primi Regis, et significari factam ab eis divisionem. Futurum autem alium quoque quemdam ex iis Regem, vultum quidem impudentem: idoneum vero ad intelligenda problemata: qui et dolo multos interimet, et stabit ad interitum multorum: bellabit autem adversus gentem, et eorum leges fortiter dissolvit: quinetiam templum quoque spoliabit, et delebit rempublicam, et prohibebit tres annos fieri sacrificia. Haec quoque sic facta sunt, et ad effectum pervenerunt, Antiocho videlicet regnante, qui fuit cognominatus Epiphânes.

§ 23. Praedixit autem ipsa Daniel multis ante generationibus, cum Deus ei ea ostendisset, et ut scriberet effecisset: ut et qui ea legunt, et considerant ea quae eveniunt, et Danielem admirarentur propter honorem, quo fuit dignus a Deo judicatus: et inveniant Epicureos hac in re valde errare, qui et providentiam e vita expellunt, et Deum non censent rerum humanarum curam gerere: neque a beata essentia, et in quam non cadit interitus, ad hoc ut universa permaneant gubernari omnia, carentia aurigâ et curatore. Mundum autem universum dicunt sua sponte ferri: sic male sentientes et dicentes aperte stolidi, et nescientes, quod ne navis quidem in portu servari potuerit, deserta gubernatore et nautis. Sed quis in rebus honestis fuerit adeo socors et ignavus, aut auditores tantae damnarit negligentiae et somnolentiae, ut non aliorum etiam meminerit Prophetarum hujus admirabilis, quae et possunt afficere admiratione, et magnam afferre utilitatem animis auditorum?

§ 24. Erat enim tunc apud Babylonios simulacrum, quod in magno habebatur honore. Ei nomen erat Bel *: cui etiam tamquam deo constructum erat templum et ara, eique suppeditati fuerant largi sumptus: et circa illum erat frequens turba sacerdotum. Sumptus vero specie quidem ac praetextu suppeditabantur

* De his in Dan. C. xiv.

idôlo: revera autem ab ejus sacerdotibus latenter consume-
bantur. Id ipse quoque Rex colebat; is erat Cyrus, qui Dario
successerat. Qui etiam, similiter atque Darius, honorem conser-
vans in Daniele, eum habebat convictorem et gloriosissimum
omnium suorum amicorum. Hinc etiam factum est, ut ei sua-
deret, ut Bel coleret tamquam deum viventem. An non vides,
inquit, quod similiae quidem artabas duodecim quotidie, oves
autem non pauciores quam quadraginta còmedat? vini vero sex
totas èbibat metrêtas? « Est hoc error manifestus et aperte de-
ceptio, ait Dei Propheta. Nam quod intus quidem, est lutum, aes
autem extrinsecus, neque potest edere, neque bibere. » Irascitur
haec audiens Cyrus: et statim vocat sacerdotes: minaturque mor-
tem, nisi Bel comedentem ostenderint. Illi vero, Mensae cibos,
ajunt, appone: nos autem egrediemur: et clavibus ac signaculis
obserata janua, redi die sequenti: et nisi omnia consumpta in-
veneris, nos digni erimus supplicio: sin minus, Daniel, qui et
de nobis et de ipso deo est mentitus. Atque Cyrus quidem statim,
sicut dixerant, cibos apposuit: Daniel autem, eis imprudentibus,
cinere templi solum conspersit: et cum sic ambo clausissent et
obsiguassent, recesserunt. Sequenti vero die accedentes, vident
vestigia mulierum et virorum et puerorum in cinere. Qui etiam
capti, ostendunt oculos aditus, per quos nuper ingredientes,
consumebant ea quae apponebantur. Haec cum Rex vidisset, irâ
simul repletur et pudore: et ulciscens sacerdotes propter eam,
quae ad hoc usque tempus latebat, fraudem, eos omnes interimit.
Templum autem et Bel praebuit evertendum Danieli.

§ 25. Cum Daniel Babyloniis hoc praeclarum primum osten-
disset factum, deinde etiam secundum adjicit. Non solum enim isti
nullo plane sensu praediti, nullo sensu praeditum Bel colebant: sed
etiam magnum quemdam draconem, qui in domo quadam delite-
scebat, tamquam deum colebant. Tentatur ergo in hoc quoque Da-
niel a Cyro: et jubebat, ut eum adoraret tamquam vere comeden-
tem et bibentem et viventem deum. Non potes enim, ajebat, dicere
hunc non esse deum viventem. Ille autem, Dominum, inquit,
meum adorabo. Is enim est solus vere vivens, per quem vivimus
et movemur et sumus. Hic vero serpens est draco venenatus et
malus, qui scit quidem nocere, nemini autem potest prodesse.
Quod si velis scire eum etiam esse mortalem, non autem deum,
permittle, o Rex, et ego eum occidam sine gladio et virga. Cum
vero ei Rex in hoc annuisset, et picem simul et adipem et pilos
coxisset, et deinde etiam offas fecisset, demisit in os draconis.
Ille autem cum comedisset, confestim rumpitur. Haec cum gra-
viter tulisset, quicumque ex Babyloniis erant superstitiosi et falsae
religioni dediti, ad Regem accesserunt et petierunt Daniele:
adversus Prophetam namque magnum furorem conceperant. Ac-
cedunt ergo ad Regem, dicentes: Trade nobis Daniele. Sin minus,

te occidemus : jam enim nobis ex tuis factis evasit manifestum, te quoque ipsum eadem sentire, quae Judaei. Eum itaque tradit Rex in manus eorum, non lubens alioqui nec volens, tradit tamen. Illi vero cum eum accepissent, rursus demittunt in lacum leonum. Ii erant septem numero, quibus et duo corpora et duae oves singulis diebus erant deputatae ad eorum alimentum. Sex autem totis diebus, quibus justus fuit cum eis inclusus, relictus sunt omnino jejuni et omnis alimenti expertes : ut fame quidem oppressi, et omni alio nutrimento carentes, etiamsi Propheta haberet aliquam virtutem, quae eorum arceret impetum, at fame certe impulsivi violentius, maxillas celeriter in eum immitterent ac discerperent. Quid ergo Dominus? Traditne feris animam, quae eum confitetur? aut servat quidem ex ore leonum, relinquit autem eum fame moriturum? aut alimentum quidem praebet ad esum, sed per alienigenam aliquem et incircumcisum? Multum abest : sed ut per omnia omnipotentes ejus vires et ineffabilis misericordia fieret manifesta, divina quidem manu obstruuntur ora leonum, vel potius ipsi seipsos comprimunt ac contrahunt, angulos subeuntes, et nec sacrum corpus omnino audentes attingere : sed tamquam quidam satellites benevoli ac fideles, suum Regem custodientes, et quos nec famis quidem meminisse sinebat, qui eos urgebat, metus.

§ 26. Erat autem alius quidam Propheta in Judaea, is erat sacer Habacuc, quem scio satis omnibus esse notum. Is ergo, cum panem in disco comminuisset et jus ei imminisisset, abibat ut ferret ad messorum; erat enim tempus aestatis. Angelus autem Domini ei apparuit, et jussit eum id ferre Babylonem ad Danielem. Cum is vero ignorantiam, et esse maximum quod intercedit spatium, et quam difficile esset imperatum, adduceret, protinus Angelus comam capitis apprehendit, et momento temporis, impetu ducentis spiritus, expansus stetit super lacum : et appellavit Dei vinctum, et dixit : Accipe hanc coenam, quam Deus ad te misit, tui magnam curam gerens. Haec Habacuc. Magnus autem Daniel in contritione spiritus et humilitate animae, Meminit vero mei Deus, respondit. Fidelis vox est revera famuli, quomodo bonus quoque Dominus ejus curam gerit. Deinde, cum accepisset, comedit : ipse autem Habacuc, cum eadem rursus virtute illud immensum transvolasset spatium, momento temporis ita suo fuit loco restitutus, ut nondum praeteriisset hora prandii messoribus. Atque hoc quidem cum sit plane solius Dei opus et ejus immensae potentiae, majus ex se habet miraculum, quam ut id possit assequi sermo vel cogitatio. Atque sex quidem dies sic transierunt, Daniele in lacu conservantes. Cyrus autem septimo die abiit, ut amicum jam lugeret mortuum. Cum vero despexisset, et vidisset ipsum sedentem in lacu illaesus, magna voce laudavit Deum rerum admirabilium, et magis quam prius Darius : et

illum quidem illinc quamprimum extraxit: eos autem, qui ei temere invidebant, continuo demisit devorandos a leonibus. Sic etiam in gentibus cognoscitur Deus judicia faciens (*Ex Ps. ix*), ut in operibus manuum ipsorum comprehendantur peccatores, providens modo ineffabili. Fuit ergo postea Daniel et Regis convictor, honoremque et gloriam apud ipsum est consecutus supra omnes ejus amicos.

§ 27 Sed et rursus admirabilis Daniel consueta faciens, et perseverans in ab initio coepta abstinentiâ, rursus talibus dignus est habitus contemplationibus. « * Fui enim, inquit ille, tres dierum hebdomadas jejünans, panem enim desideriorum non comedi, et caro et vinum non intravit in os meum: et unguento non fui unctus, donec impleti essent dies trium hebdomadum, et vicesimo et quarto die primi mensis, ego sedebam prope magnum fluvium Chobar: et sustuli oculos meos, et vidi. Et ecce vir indutus sacra stolâ, et lumbus ejus accinctus auro Hophatz: et corpus ejus tamquam Tharsis, et vultus ejus tamquam aspectus fulguris: et oculi ejus tamquam lampades ignis, et brachia ejus et tibiae tamquam aspectus aeris resplendentis, et vox verborum ejus tamquam vox turbae. Haec vidi, et virtus mea defecit a me, et gloria mea conversa fuit in interitum: et continuo cado in terram, et ecce manus me tangens, et erexit me super genua mea: et attende, inquit, ad me Daniel, vir desideriorum, et sta in statione mea: Quoniam nunc ego missus sum ad te. Quoniam a primo die, quo dedisti cor tuum, ut humiliareris coram Domino Deo tuo, ego veni ad te: et Princeps regni Persarum stetit contra me viginti et unum diem. Et nunc esto vir fortis et robustus, quoniam ego sum tecum. » Hic multa quidem futura, qui apparuit angelus, Prophetæ mystice enunciat, de regno Persarum et ejus eversione: et ad quos erat deventurum. Deinde etiam de Regina Austri quæ quidem postea finem acceperunt, et scripta sunt in libris, qui vocantur Machabæorum.

§ 28. Non ex his autem solis, sed etiam ex aliis, Daniel apparuit magnus in contemplatione et admirandus intelligentiâ. Et ut alia omittamus, quod de Susanna factum est judicium, quod diu ante fecit, cum esset adhuc juvenis, quidnam reliquit intelligentiæ, quo id possit superare? Quæ quidem cum fuisset marito fidelis, morte autem esset damnata ex iniquissima calumnia eorum qui illam impudicis aspexerant oculis, et erat similia pasura iis quæ Joseph passus est, qui illum tunc eripuit, is eam quoque admirabiliter servat per Daniele: qui sapiente judicio seniorum convicit malignitatem, et eos magis morte dignos ostendit, et ut mortem paterentur effecit.

§ 29. Cum tanta esset intelligentiâ, tanta gratiâ et tam magnis dignus est habitus contemplationibus: cumque ipsa Dei

* Dan. x. Pro seq. § ibid. xiii.

arcana, et duplicis Verbi adventus mysteria spiritu esset contemplatus: quinetiam quaecumque sunt aliis pluris facienda, et quaecumque sunt eventura in fine seculi, et eam quae tunc erit, afflictionem, et hominum ex terrae aggere resurrectionem, et sanctorum gloriam, et impiorum ignominiam, quae nunquam desinit, et Dei profunda, quantum potest is qui est carne indutus, per ipsa scrutantem spiritum cognovisset, deinde vinculo solutus, terrâ terrae lubenter tradita, ad Deum, quem desiderabat, *vir desideriorum* abiit, cum his tribus et amicis pueris et Prophetis perpetuo conversans, et nec a nobis quidem, quod ad defendendum et adjuvandum attinet, abscedens: Ad gloriam Patris et Filii et Spiritus Sancti..... Amen *.

VITA S. PRAXEDIS VIRGINIS

PER ADONEM EPISC. TREVIR. COLLECTA

HABETUR IN EJUS MARTYROLOGIO SUB XII KALENDAS AUGUSTI

Ob. circa med. II saec. — Romana.

§ 1. S. Praxedis cum sorore sua beata Potentiana ** a sanctissimo patre Pudente, qui fuit edoctus in fide a beato Apostolo Paulo, in omni castitate et lege divina erudita, post transitum parentis, vigiliis et orationibus, atque jejuniis assidue vacans, omne patrimonium suum simul cum praedicta sorore sua S. Potentiana, in sustentatione pauperum et Christi sanctorum erogavit.

§ 2. In titulo vero, quem pater eorum Pudens, nomine beati Pastoris dedicaverat, una cum consilio beati Pii Sedis Apostolicae Episcopi, fontem Baptismi construere soror et ipsa student, ut familia earum die sancto Paschae baptizaretur. Quos ad 96 manumissos, beatus Pius aquis salutaribus abluit (a).

§ 3. Inde post innumera pietatis opera, post multorum martyrum sepulturas, inter quos beatum Simetrium presbyterum cum aliis viginti duobus, apud titulum supradictum manibus suis sepelivit, qui per martyrii palmam ad regna coelorum transierant: eadem beatissima virgo migravit ad Dominum, coronam justitiae receptura, duodecimo Kalendas Augusti. Sepulta est in coemeterio Priscillae, viâ Salaria, juxta sororem suam atque sanctum patrem Pudentem posita.

* S. Proph. Danielis corpus ex Oriente allatum Venetias, saeculo XI, in ecclesia ad ejus honorem excitata honorifice quiescit. Vide perelegans a Saliano concinnatum encomium Danielis in MARTYROL. ILLUSTR. hac die.

** Sive Pudentiana; vide Sur. Vol. V, p. 533.

(a) Cum S. Pius Pontificatum inierit, juxta rectam chronologiam, anno CXLII, nil vetat quominus sanctarum virginum pater Pudens institutus in fide esse potuerit a S. Apost. Paulo. Quod igitur antiquioribus difficultatem peperit, evanuisse dicendum est.

DE S. MARIA MAGDALENA

S. PETRI DAMIANI SERMO

§ 1. Hodie misericordia et veritas obviaverunt sibi, et multitudo miserationum Domini in peccatricem foeminam refusa est. Filius enim Virginis, peccatricis manibus attrectatur, Deumque et Dei Filium mulier infirmata contingit. Tangit pedes mundi atque mundantis immunda, et ad vestigia Creatoris mulier criminosa procumbit. Transit in affectum cordis praevaricatrix, et redit ad cor, atque magnitudinem scelerum, lacrymarum multitudo condemnat. Dissimulat pietas tangentis officium, et obsequiorum instantiam remuneratorius ille majestatis oculus felici inspicit dignatione. Osculatur Maria pedes Christi frequentibus osculis, et oculis inundantibus vestigia Redemptoris infundit, tergit crinibus, odoriferis illinit et irrorat unguentis. Videt, et invidet singularitatis amator, et utrumque redarguit Pharisei jactantia, illum ignorantiae, praesumptionis illam. Sed deliberans Providentia suspendit judicium, dum affectat obsequium, et invectivam retinet praeparatam, donec Mariae sacrificium in holocaustum pertranseat. Gaudent Angeli super peccatrice poenitentiam agente, et odoris fragrantia coelestis ille conventus aspergitur, salvantemque et salvandam totam misericordiae dulcedo procingit. Ubi abundavit peccatum, superabundat gratia et numerositatem criminum praeponderans pietas intercludit.

§ 2. Quam magna multitudo dulcedinis tuae, Domine, in peccatricis confessione? quam justa reprehensio in Pharisei superbia et abusione? Enumeratur obsequentis obsequium, et per obliquum tangitur indignantis iniquitas, tota literali cohaerentia Simeonis invidiam impugnante. Et quia ubi spiritus Domini, ibi libertas, dimittuntur illi peccata quae multum diligit; immo immittuntur illi qui multum negligit. Non erat satius ab uberibus sponsae, nec induerat compassionis affectum legem relegens, quae misericordiam nescit, novit justitiam. Lex dura, duris et lapideis promulgata, parata percutere, nescia misereri. Lex excludens poenitentiae locum, veniam negans, emendationis ignara. Lex vinum durum et acidum, de botris amarissimis eliquatum, consecratum feritati, derivatum Israëli, Salvatori propinatum. Vinum, de quo dentes bibentium obstupescunt, non de genimine vitis illius, quod Salvator bibit novum in regno Patris sui. Vere meliora sunt ubera sponsae vino isto. Quaenam autem sunt illa? Procedat in medium Paulus Apostolus, et ubera felici lacte manantia nobis assignet. *Gaudere, inquit, cum gaudentibus, et flere cum flentibus (Rom. xii, 15).* O quam brevi sermunculo

totius religionis depinxit insigne, tam eleganti clausulâ proposuit pietatem, aequitatem statuit, submòvit invidiam. His uberibus mater Ecclesia lactat proficientes, perfectos nutrit. Gaudere, inquit, cum gaudentibus.

§ 3. Facessat hinc secularis plausus insania, et laetitia mundialis abscedat: quia non est gaudere impiis, dicit Dominus. Numquid illorum os gaudio repleti aestimas, *qui laetantur cum malefecerint, et exultant in rebus pessimis*? Vel illi, qui laudibus adulatoriis rapiuntur, divinae jubilationis agnovere laetitiam? Numquid, qui vestiuntur purpurâ et bysso, et epulantur quotidie splendide, gaudium et laetitiam obtinebunt? Absit, ut in terra suaviter viventium, gaudiorum inveniatur materia, cum tantis alternationibus tanta mundi facies immutetur, ut elevans allidatur, et respiret allisus. Sed est gaudium continua sui jucunditate firmissimum, quod perfectus animus de securo sibi conscientia pollicetur. Mens enim a mundi hujus aspergine pure pressequere deteresa, et in divinae contemplationis acûmen totum desiderii sui figens affectum, gaudens gaudet in Domino, et exultat anima sua in Deo suo. Talis anima minas aspernatur, nescit timorem, spem falsam eludit, et omnium scandalorum immunis, in pace in idipsum dormiens requiescit. Pax multa diligentibus legem tuam (ait justus), et non est illis scandalum. Noverat enim, quia lictores non persequuntur martyres, sed coronant. Cum hujusmodi gaudentibus gaudet Apostolus, et ut abundantius gaudeant, tota securitate promittit. Hoc gaudium plenum et certum est, tantoque certius idem, quanto vicinius circa identitatem imprimitur. Haec est mammilla congratulationis, de qua lac exhortationis effunditur, quo nutriuntur perfecti, ut cum avulsi fuerint a lacte isto, epulentur ab introitu gloriae Dei.

§ 4. Secunda est, *Flere cum flentibus*. Numquid Apostolus praecipit flere rerum amissionem, intermissionem voluptatum, filiorum mortes, morborum instantiam, gravitatem inopiae, potentiam fortioris? Absit. Plorandi enim sunt, qui taliter plorant. Religiosa enim tristitia aut alienum peccatum luget, aut proprium. Beati, quorum luctus in hac intentione versatur, quia consolatoriam possunt expectare dulcedinem. Quam leni et dulcissimo spiritu imbutus est spiritus illius, qui novit in spiritu lenitatis peccantes instruere, suspendere vindictam, et affectuosis officiis inviscerare sibi peccatorem, donec vitae reddatur. De hac compassionis mammilla lac consolationis effunditur, et hoc lacte pascit Apostolus illos qui solido cibo vesci non possunt. Amator innocentiae, pacis amicus, patientibus compatiens, et congaudens gaudentibus, perfectionis metam, cursu consummato, contigit. Haec sunt verba lacteis irrorata liquoribus, meliora vino, melle dulciora, misericordiam sonantia, redolentia pietatem, fragrantia,

inquit, unguentis optimis. Digna prorsus ubera, de quibus eliquatur unguentorum infinitas, odorata diffluxione civitatem Dei viventis circumquaque respergens. Haec sunt unguenta quae Regina Saba attulit in Jerusalem, de quibus dicit Scriptura: Non sunt allata ultra aromata tam optima, quam ea quae dedit Regina Saba Salomoni. Quam excellenter appositum optima Spiritus ille subtilis, qui totam sibi libri hujus rapit possessionem! Est enim unguentum bonum, quod Maria pedibus Salvatoris infudit. Est et melius, quod eadem (si tamen eadem) super caput recumbentis effudit (a). Est et optimum, quod et ipsa praeparavit toti corpori Christi. Primum unguentum contritionis est, de recordeatione peccatorum, de spiritu contrito et contribulato descendens. Hoc infunduntur pedes illius, qui ambulat super pennas ventorum. Hic adorat Maria in loco, ubi steterunt pedes ejus. Steterunt, inquam, quia validissima amoris manu pedem utrumque retinuit, donec utrumque perungeret, et audiret criminum remissionem, dimissionem in pace. *Remittuntur, inquit, tibi peccata et vade in pace.* Magnam prorsus miseriam magna misericordia diluit et abstergit: et hoc quidem festinanter, quia sine ullo intervallo junguntur, et lacrymae peccatricis, et indulgentia Salvatoris. Remittuntur peccata, et in pace dimittitur, ut et de praeterito non sit sollicita, securam de futuro.

§ 5. Pedes isti sunt misericordia et judicium *, quorum alterum sine altero osculari, vel temeraria securitas est, vel desperatio fugienda. Quis enim Dei misericordiam indesinenter attendens, non statim tepidioris vitae quietem exoptet? Cum enim recogitat universitatis Dominum, formam servi pro servis suscipere, triginta et tribus annis operari salutem nostram in medio terrae hujus, capi, ligari, lanceari, crucifigi, et hoc totum pati pro filiis hominum: statim deceptoriam spe sibi blanditur et illudit, gaudet observari misericordiam et miserationibus, judicium nescit, ignorat justitiam, et puniendam existimat non puniri. Fallitur, qui sic osculatur misericordiae pedem, ut pedem judicii non attendat: qui totum de misericordiae pietate praesumit, hoc solum ad salutem sufficere credens, quod credit. Rursus cum abducit os, et judicii pedem crebrioribus osculis intertangit, subcutitur carnis animaeque substantia, et utriusque hominis statum vehementior aura percellit. Horrendum est enim in manus Dei viventis incidere, offendere Creatorem, nescire Dominum, recalcitrare Dominantis imperio, qui habet potestatem corpus et animam mittere in gehennam. Terribilis certe, sicut ait Apostolus, quaedam expectatio judicii, quando ignis in conspectu ejus exardescet, et virtutes coelorum movebuntur, et vacillantibus

(a) Alia quidem, ajunt, Maria esse potuit ex homonymis feminis, Domino juxta Evangelia obsequentibus. Sed vide Notam seq. (b) et aliam (c) sub finem. Ad Mariam Marthae sororem alludit proculdubio Joannes in Evang. xii, 3.

* Nota praeclaram explicationem mysticam de pedibus Jesu, ut spe erigaris, contineris metu.

conscientiis, latitudinem mundi validissimus ignis adùret. Nihil prorsus terribilius, quam videre latronis officinam plenam sanguine, cumulatam opprobriis, tormentis undantem. Quis haec diutius cogitans, non statim contremiscat, et in desperationis rotetur abyssum? Non est igitur huic pedi morosius incumbendum, ne pietatis intuitum ferocia judicantis ocludat. Utrumque igitur inungat pedem, animae poenitentis affectus: et nunc misericordiam amplectens, nunc judicium osculans, contribulati spiritus offerat holocaustum.

§ 6. Vide Mariam judicii pedem fortiter attendentem, dum nobilis et lasciva mulier convivantium faciem non attendit, sed extenso corpore provolvitur pedibus Majestatis, doloris plena, timoris impatiens, compunctionis jàculo vulnerata? sed et misericordiae pedem labiis impressioribus osculatur, in cujus spe firmiter inhaeret vestigiis accumbentis, donec audiat: *Remittuntur tibi peccata tua*. Sane pretiosum unguentum, quo non solum terrena domus, sed etiam coelestis aspergitur. Vilissimae autem sunt species, de quibus conficitur, et magna eorum copia intra nostros hortulos poterit inveniri. Peccata igitur nostra, plantata in conscientiis nostris, quorum numerositas prae multitudine numerari non potest, species ejus sunt. Ipsa igitur in mortariolo poenitentiae, macerationis pistillo contusa, et respersa discretionis oleo, doloris igne supposito, et in ahèno disciplinae concocta, unguentum exhibent pretiosum, et acceptum pedibus Salvatoris. Compendiose autem illud confecimus, sapienti rerum occasionem penitus relinquentes. Et licet materia videatur indignior, interim tamen bonum est unguentum istud, quod domum replet, penetrat coelos, Angelos laetificat, et beatæ civitati laetitiâ refundit et gaudium. Hoc est *sacrificium justitiæ*, quia *sacrificium Deo spiritus contribulatus*.

§ 7. Secundum unguentum est devotionis, de recordatione beneficiorum Dei. Prorsus dignissima hujus unguenti compositio, et in istius comparatione, prioris est conspersio vilipendenda. Ejus enim species de coelesti paradiso allatae sunt, et in terra filiorum hominum nequeunt inveniri. Virtutes enim divinitus collatae, et in mortariolo cogitationis, pistillo diligentissimae meditationis intritae, et exultationis oleo superfusae, suffuso igne justitiæ, et humilitatis ahèno decoctae, unguentum faciunt, et odore et virtute mirabile, quod solum super caput Domini recumbentis possit effundi, et exhiberi reverentiae Majestatis. Sed et hoc recollegimus breviter. Notanda tamen utriusque differentia, et secundi sublimitas attendenda: quia illud est Deo sacrificium spiritus contribulatus, et istud sacrificium laudis quod honorat Deum. Pedes igitur ungimus Redemptoris, cum de peccatis compungimur: ungimus caput, cum, de collatis virtutibus, virtutum largitori gratias cumulamur. Interstitii tamen morositas inter

pedes esse debet et caput: quia profecto difficillimus et praesumptuosus saltus est, a vestigiis ad verticem Domini transvolare. Neque enim eadem quae unxit pedes, unxit caput: cum illa inetrrix, haec nihil horum fecisse legatur, secundum illud: *Verte impios et non erunt*. Unxit ergo Maria sanctum Dei verticem, profecto jam dilecta, jam familiaris effecta: longeque peccatricis illius evoluta contagiis, quam infelix ille *septenarius* confundebat (b).

§ 8. Porro si duo praemissa unguenta tantae dignitatis sunt, ut alterum pedibus, alterum capiti complaceat Dominantis, illud tertium, quod optimum est et superexcellens, ubinam invenire poterimus? Sed absit, ut sponsa veritatis, a veritate dissentiat, et tale aliquid habere se jactitet, quod habere non possit. Est ergo tertium pietatis unguentum, quod est super omnia aromata, morbis omnibus et periculis salutare, quodque nulli unquam pesti inveniatur inefficax. De ipso namque sic legitur: Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum. Videsne in prima capituli fronte propositum, quod non una, vel duae, sed tres vix sufficiunt ad emendum tantae compositionis unguentum? Intelligis, quia non pedes, aut caput, sed totum Crucifixi corpus sibi vendicat ista confectio? Confectio sine dubio pretiosa quae toti sufficiat corpori Creatoris. Et attende, quia unguentum pedibus infusum adeo dignissima lenitate suscepit, ut Pharisaem murmurantem parabolica prolixitate convinceret, et retorto sugillaret exemplo*.

§ 9. Sed et de refuso super caput ejus unguento discipulos indignantes coarguit, bonum mulieris opus esse protestans, et tumidam eorum animositatem verbis compescuit moderatis. Hoc vero tam salubre tamque mirificum in mortuo corpore suo voluit expendi, quod vivo utique reservabat. Dua enim corpora habet Christus: unum, quod suscepit in Virgine: alterum Ecclesiae, quod charius habet benignitas redimentis. Denique illud pro isto morti exposuit et tormentis, addictus Cruci, vinctus cum sceleratis, morte turpissima condemnatus. Poterimusne tam salubrem confectionem conficere: Universae miserorum miseriae tam animarum, quam corporum, oculo pietatis inspectae, species ejus sunt. Ista igitur in mortariolo largitatis, dulcedinis pistillo confractae, et delinitae charitatis oleo, succenso compassionis igne, et in aheno perseverantiae despumatae, unguentum faciunt ipsis etiam Angelis admirandum.

(b) Videtur hic Petrus Damiani Magdalenam in convivio Pharisaei in civitate Naim (Lucae vii, 37), pedes Jesu lacrymis lavantem et comâ tergentem, a muliere distinguere quae in domo Simonis leprosi, Bethaniae (Matth. xxvi, 7) unguentum pretiosum super caput Jesu effudit. Si vero locum accuratius expendas, cum addit ex Prov. xii, 7, *Verte impios et non erunt*, et postea: *jam dilecta, jam familiaris effecta*, de Magdalena profecto dicit, de qua S. Augustinus: *accessit aegra ut rediret sanis*. Quare non eadem, idest peccatrix, quae unxit pedes; sed dilecta unxit (alio putamus in convivio) caput Jesu.

* Vide Evang. Lucae cap. vii, et Matth. c. xxvi.

§ 10. Sunt viri divitiarum in domo Domini virtutum: vestigemus, an apud eos hujusmodi habeantur unguenta. Primus occurrit mihi Paulus, sicut ubique, solet, totus praesenti delibutus unguento. *Quis infirmatur, inquit, et ego non infirmor?* Felix anima, facta sibi tamquam vas perditum, ut omnium miseras in sua conscientia colligaret. Totum se toti corpori Christi donaverat, omnibus omnia factus, ut omnes lucrificeret. Sed et ille vir simplex et rectus, et timens Deum, vide quomodo non secundum hominem, immo vero secundum hominem, et (quod verius est) supra hominem ambulabat. *Oculus, inquit, fui caeco, et pes claudus: pater eram pauperum (Job xxix), et caetera:* quae sic eum hoc unguento perunxerant, ut de misericordiae thalamo largius irroratus exiret. Samuelem rēcolo, qui non semel, sed omnibus diebus vitae suae lugebat super Saul: et cum sciret illum ab oculis divinitatis longius elongatum, non cessabat tamen compassio quae condolentis animum irrepserat, fundens lacrymas, etsi non profuturas, pias tamen. David parricidam filium continua deploratione plorabat, plorans in eo non carnis necessitudinem, sed fidei destructionem. Cerne quomodo Joseph totus hoc melle illitus erat. Veniunt fratres jam non ante fratrem, sed ante dominum assistentes, conscii proditoris, homicidii rei, fratricidii succensores. Videns eos Joseph, et omnium injuriarum immemor, dulcissimis fletibus inundatur, et pietatis adeps, qui intus latitat, foras per oculos emanat. Fugit odium, nescit iram, tempus iracundiae non reservat, reddens bonum pro malo, pro crudelitate dulcedinem. Pene oblitus sum Moysem, adeo sacri hujus liquoris rore perfusum, ut totus ex eo superfundatur et profluat. Peccat Israël, et Moyses peccantem reconciliare nititur Creatori: sed dissimulat Dominus exaudire rogantem. Promittit plurima Moysi Creator omnium, et feriendi licentiam quaerit a Moyse, qui Moysem fecit. *Dimitte me, inquit, ut irascatur furor meus contra eos, et faciam te in gentem magnam (Exodi xxxii).* Respondit Moyses: Si dimittis, Domine, dimitte: alioquin dele me de libro, quem scripsisti. Obstupenda profecto dulcedo. Et principatum gentis respuit alienae, et de libro viventium deleri desiderat, nisi peccantibus dimittatur offensa. Haec sunt unguenta propitiationis et misericordiae quae a sponsae uberibus eliguntur, infirmitates omnes fugantia, profugantia passiones. Felix Maria unxit pedes Jesu: felicior eadem caput unxit Auctoris (c): felicissima, quae rorem unguentarium toti Christi corpori praeparavit.

§ 11. Considera, quam vehementissimo dilectionis affectu beata haec mulier diligebat Christum Regem: Domine, inquit, si tu sustulisti eum, dicito mihi, et ego eum tollam (Joan. xx). Quem

(c) Eandem se credere innuit his verbis S. Doctor, Mariam Magdalenam ac Mariam Bethanicam. Vide rem fusius in subjecto Commentariolo: CONTROVERSIA etc.

eum dicis, Maria, cum de nullo feceris mentionem, ad quem relationem facias? Putasne quod in omnium cordibus ita versetur memoria dilecti tui, sicut et in consistorio cordis tui: Et ego, inquit, tollam eum. Mira res. Hominem perfectae aetatis, virum, cujus corpori vix centum librae sufficiunt unguentorum, tenerima mulier portabis et tolles? Ardens et affecta locutio quae de puritatis amore refusa, promittit quod implere non potest: nihil enim amanti difficile esse videtur. Quis desperare debeat, tanta peccatrice non solum veniam, sed gloriam consequente? Ipsa hodie intercedat pro peccatis nostris et placatum nobis reddat iudicem nostrum, sponsum suum, qui est Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

CONTROVERSIA

DE MARIA MAGDALENA

AC MARIA LAZARI ET MARTHAЕ SORORE.

Eandem esse Mariam, Domini pedes lacrymis perfundentem, ac Mariam Dominum Bethaniae hospitantem, S. Gregorii Magni, S. Petri Chrysologi et S., ut vidimus, Petri Damiani sententia fuit. Non defuere tamen ex Ecclesiae Patribus et quidem praeclarioribus Graecis atque Latinis (unde Haeretici saeculi xvi occasionem audacter arripuere insurgendi in Rom. Ecclesiae ritus et traditiones) qui hanc identitatem omnino refellerent, contendentes aliam esse proculdubio Mariam, Marthaе et Lazari sororem, quae secus pedes Domini audiebat verbum illius (Lucae x, 39), ac Mariam quae fuerat in civitate peccatrix, de qua Jesus infelicem, ut Petrus Damiani ait (vide supra ad n. 6), septenarium, idest *septem daemonia eiecerat*. De hac identitate nec ne admittenda utriusque Mariae, immo et cum muliere illa quae sub Christi passionem accessit in domo Simonis Leprosi in Bethania, et allato alabastro unguenti pretiosi, effudit super caput Jesu (Matth. xxvi, 7 et Joan. xii, 3), juxta opinionem quae in Ecclesia occidentali a Saec. vii invaluit (vide Bened. XIV *De servor. Dei Beatif.* etc. l. 3, c. xxxvii, n. 3) et in sacra Liturgia retinetur, celeberrimam vocat Baronius et gravissimam controversiam; nec tanti se esse (ad an. 62) profitetur, qui «de his supremam ferre sententiam praesumat vel proponat.» Pro ecclesiastica autem Liturgia quae in S. M. Magdalенаe Officio eandem colit cui ad Pharisaei convivium dimissa sunt peccata multa quoniam dilexit multum, et Mariam illam, quae domi suae in Bethania ad Jesu pedes audiens verbum illius meliorem partem elegit, scilicet Marthaе et Lazari sororem; stat magni ponderis argumentum illud Joan. c. xi de resurrectione Lazari,.... *Maria autem erat quae unxit Dominum unguento et extersit pedes ejus capillis suis*. Inepte denique assumitur a quibusdam impugnatoribus cognomen *Magdalенаe* illi Mulieri inditum ex castello *Magdal* in Galilaea, quo, ajunt, perspicue distinguitur a sorore Lazari et Marthaе, Bethaniae in Judaea. At cognomen quo utantur Evangelistae, quoties aliis homonymis feminis haec Maria

socianda est, numquid necessario natalem vel assidui incolatus locum indicat, non vero, illic eam, probabiliter ad vitae licentiam, olim aliquantum fuisse versatam? « Dici ergo omnino potest (egregie monent Bollandiani in locupletissimo suo de re tota Commentario)... ut minimum novitatis reos esse, qui acceptissima ista in omnibus officiis sacris... tam facile impugnant, » sibi quae temere arrogare quod venerandus Annalium Pater, et profunda doctrinâ inclytus Pontifex Benedictus XIV sub iudice reliquerunt.

DE BEATA MARIA MAGDALENA

EX AUREA ROSA SYLVESTRI PRIERATIS

VIRI DOCTISSIMI PROFESSIONE DOMINICANI

IN EXPOSITIONE EVANGELII FERIAE V INFRA OCTAVAM PASCHAE

§ 1. Cum anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimoseptimo devotionis gratiâ antrum, in quo poenituit B. Maria Magdalena, et sacras ejus Reliquias apud S. Maximinum visitassem, ostensum est mihi pluries sacrum et venerabile caput ejus, grande valde, et totum undique ad os usque denudatum, excepta ea parte frontis, quam Salvatorem omnium diximus tetigisse. Ibi enim pellis adinstar quasi Aethiopissae, seu cadaveris jamdiu occisi, clare apparet, et in pelle duae fossae duarum extremitatum digitorum: quarum altera multo est reliquâ evidentior atque profundior, et sub pelle caro ad albedinem declinans. Ostensi sunt et in vitrea ampulla ejus capilli, non omnes, sed qui pedes Christi tersere: necnon et ampulla vitrea, plena terrâ habente colorem medium inter rubeum ac nigrum, quam in Parasceve beata Magdalena sub cruce collegit: quae, ut omnes mihi sine haesitatione affirmabant, singulis annis in die Parasceves, perlecta passione, evidenter et clare ebullit, acsi ibi videatur sanguis ebullire. De qua quid sentiendum sit, alias. Vidi et brachium ejus magnum et cerei coloris. Ossa vero ejus in capsula argentea reclusa, videre non potui. Alabastrum quoque unguenti nardi spicati pistici pretiosi, monstratum est mihi Massiliae in ecclesia S. Victoris.

§ 2. Cum vero diligentius de omnibus praedictis veritatem scrutari voluissem, Chronicam hujus sententiae reperi. Carolus rex Siciliae secundus, et Comes Provinciae, circa annum Domini millesimum, ducentesimum, septuagesimum nonum, bello navali cum rege Aragonum congressus, victus et captivatus est, et apud Barcinonem moriturus, diro carceri mancipatus. Cumque omni humana spe destitutus, indubitatum mortem expectaret in brevi, a magistro Guilielmo de Tonnais, Ordinis Praedicatorum, confessore suo, monitus est, ut Magdalenam quae in terris sibi

subjectis praedicaverat, poenituerat et obierat, in auxilium advocaret. Qui statim firma spe de meritis ejus concepta, jejunio et confessione et lacrymis ei se commendavit. Ecce autem in ipsa vigilia festivitatis beatae Magdalенаe nocte astitit ei matrona pulcherrima, Carolum voce sonora et proprio nomine vocans, preces ejus exauditas commemorans, et ut se velocius sequeretur, indicans. Cumque pro captiva familia sua ille precaretur: Sequere, inquit, me, et te sequentur tui omnes. Sic autem factum est. Post paululum vero cum aliquantis per processissent, illa firmato gradu, et se invocata Magdalenam esse commemorans: Scis, ait, ubi sis modo? At ille: Intra muros, inquit, adhuc sumus Barcinonis, si non fallor. Falleris, inquit: sed jam es intra terminos tui principatus, et prope Narbonam ad milliare unum. Sunt autem inter Barcinonem et Narbonam tres magnae dietae, et triginta amplius milliaria*. Tunc ille perfusus lacrymis: Quid, inquit, o domina, gratum rependere pro tanto beneficio possum? Dicam, inquit. Cum instante bello quodam corpus meum de meo sepulcro sublatum, et loco ejus aliud suppositum fuisset, ut fallerentur inimici, si meum corpus absportare voluissent, ita factum est. Unde adhuc eo in loco jacent reliquiae meae, aliis loco earum sublatis. Illuc perge, et eas talibus signis invenies. Nam eo in loco vitis est, quam sequens, de ore meo prodiisse videbis: et ibi est caput meum totum nudum, excepta ea carne, quam Salvator mundi in horto tetigit, cum ejus volui tenere vestigia. Capilli omnes interierunt, exceptis iis qui Jesu Christi pedes tetigere. Juxta caput est ampulla plena terrā madefacta sanguine Christi, quam sub cruce collegi, et semper, quoad vixi, in memoriam Domini mei servavi. Cum haec inveneris, honore digno elevabis, et locum meae mortis et meae poenitentiae fratribus meis, id est Praedicatoribus, trades. Ego enim praedicatrix et Apostola fui. Conventui loci, in quo decessi, reditus pro centum fratribus assignabis, ut semper ibi vigeat studium generale. Et his dictis, disparuit.

§ 3. Ille vero, facto jam die, Narbonam cernens, in eo loco, in quo Magdalena disparuit, Crucem figi jussit, quae usque in praesens, Crux de leuca dicitur: et S. Maximinum adiens, omnia per ordinem reperit, et jussa perfecit. Nam cum in illis duobus locis monachi habitarent, eis contributionem fecit, et loca illa fratribus Praedicatoribus tradidit, assignans reditus super gabellis civitatis Niciensis et aliis, juxta praecepta Magdalенаe. Templum vero Reliquiis ejus regium incepit, sed non plene perfecit. Profectus vero ad regnum, monasteria duodecim vel plura Ordinis ejusdem Praedicatorum fabricavit atque dotavit: in quibus de Magdalena usque hodie memoria quotidie agitur: ac tandem moriens, cor suum Ordini eidem legavit, quod usque hodie in

* *Leucas*, optime notat Surius, legendum est.

conventu S. Dominici de Neapoli, in eburnea pyxide reservatur, illudque anno millesimo, quadringentesimo, nonagesimoquinto propriis luminibus inspexi. Igitur mirabilis Deus in Sanctis suis. Et post pauca:

§ 4. Ex his autem perspicuum credo, quantum Praedicatorum Ordinem Magdalena diligat et magnipendat: quia scilicet Praedicatores suos fratres appellavit, et eis thesaurum suum, id est, sua loca suasque Reliquias commendare curavit. Quin et Magistro generali ejusdem Ordinis tunc apparuisse dicitur, dum Carolum e carceribus exemit, dicens: Vos elegi thesauri mei custodes atque cultores. Propter quod etiam ipse Carolus tantum Ordinem dilexit, ut suae scilicet liberatrici se conformem efficeret. Sed quia de Magdalena sermo nobis exorsus est, ut tanto amoris pro viribus et vices et grates referam, nonnulla alia, quae legi, recitabo. Nam anno Christi millesimo, trecentesimo, septuagesimo sanctam baumam *, id est, antrum, in quo (30 annos) Magdalena poenituit, quidam mercator Tuscus devotionis gratia visitavit. Hinc inde sic divino succensus amore regressus est, ut ebrius amoris spiritu, verba ejus relegenti videatur exultasse. Hic regressus in patriam, suae viae itinerarium vulgari metro confecit, pulcherrime veridiceque describens et loca, et Reliquias omnes, quae in S. Maximino, in Massilia et Arelate et Avinione, et reliquis locis vicinioribus continentur, juxta ea, quae oculis nostris inspeximus. Se quoque praesente, fratrem Eliam Ordinis Praedicatorum, qui Magdalenae longo tempore, id est, annis octogintasex, in sancta bauma servierat, multa, quae subinferam, revelasse, et post paululum vitam finivisse, testatur.

§ 5. Igitur visitatis Reliquiis et speluncâ, dum consolatus mercator discessum meditaretur, fratres, apud quos gratiam forte invenerat, eum beati patris Eliae sermone amplius consolari voverunt. Cumque manibus fratrum beatus pater Elias delatus fuisset (nam totus contractus, nil fere praeter linguam habuit vitam participans), visos peregrinos dulciter salutavit, ac fratri se deferenti ait: Ad locum meum me deportes, quia secreta Dei volo reserare, quae tacui. Locum vero suum dixit eum, in quo ad orationem in spelunca super petra, in qua, nocte Magdalena quievit, stare consueverat. Pro hoc vero sciendum est, montem esse in Provincia, ab Oriente Niciam, ab Occidente vero Massiliam, a Meridie mare, et a Septentrione habentem Avenionem. Hic ad altitudinem trium millium passuum assurgit, et deinde jubam seu cristam gerit lapideam, ab Occidente in Orientem decem millibus passuum et eo amplius extensam: quae ab Occidente sic praecise cernitur, ut murum vastissimum dixeris. Nam adinstar fere

* Baumum ad antrum significandum vel cryptam, vox provincialis est. Ex spelunca igitur B. Mariae Magdal., *Saint Baume* gallice nuncupatus celebratusque mons ipse ad occidentalem fere oppidi *Brignolles* plagam.

duarum praeclarsarum turrium elevatur. In rupis hujus radice spelunca est elevata, quantum magnus, immo maximus, jactus est lapidis, ore prospiciens Occidentem, et elibani formam prae se ferens. Ante os speluncae est breve spatiolum: intus vero ad laevam intrantis et ad speluncae medium, lapis a solo surgens, in cumulum elevatur, et paulatim ac sensim versus interiora speluncae evanescit: inter quem et extrema speluncae, fons pulcherrimus patet, frigidissimus tactu, et gustu dulcissimus numquam deficiens, et numquam patenter a dextra prosiliens. Super eo lapide Magdalena et contemplationi et quieti nocte vacabat, ut communis est fama, et imago ibi quasi Magdalенаe apertis oculis quiescentis, beato Maximino auctore, reposita testatur. Unde cum tota spelunca interdum guttulis generati humoris humectetur, lapis ille solus, ut dicitur, omni tempore immunis ab injuria stillicidii conservatur (a).

§ 6. Huc igitur dum pater Elias fuisset delatus, sequentibus peregrinis et ad lacrymas sanctitatis ejus aspectu concitatis, ait: «Fratres, dies venit et hora mihi diu expectatae mortis. Igitur quae ad beatae Magdalенаe gloriam et vestrae salutis augmentum enarro, percipite. Cum beatae Magdalенаe serviturus, desertum istud et rupem horridam petivissem, exacto hic mense, solitudinem fastidians, poenituit et discessum tacitus cogitavi. Quadam igitur nocte cogitationibus agonizans, subito instar crucis montem hunc lapideum in partes quatuor divisum inspexi, atque mihi quatuor mundi partes, Oriens, Occidens, Meridies et Septentrio, patuere, et coelum sursum abyssusque deorsum. Igitur timore perterritus, in terram excors cecidi. Cumque verbis quibusdam dulcibus elevatus, spiritum collegissem, toto corde Magdalенаm in auxilium advocavi. Haec statim adfuit tam sereno et radianti vultu, ut in eam intendere non possem, operata capillis, et nuda brachia, ac pedes floribus redimita, dicens: Inconstans ac rudis, te propter apertus est mons, et te propter ego adsum: et per me, modo velis, anima tua in aeternam vitam dirigetur. Tu hinc a meo servitio discedere cogitasti: sed audi quae dicam, et demum age quae libet. Ut nosti, inquit, e Jerusalem Massiliam multi, Deo volente et nave subvehente, devenimus. At ubi Massilia et pars non parva regionis, Jesu Christi fidem suscepit, tantum circa nos humanus favor et inquietudo creverunt, ut hominum consortia fugere cogitarem. Rapta vero divinitus, sub hujus antri fui ore deposita.

(a) Quam nuper propugnativimus identitatem Mariae poenitentis cum sorore Lazari et Marthae adstruit vetustissima et non exiguae fulta auctoritatis documentis traditio Magdalенаe Massiliam (quam Judaeorum in Christi sectatores odio, Jerosolymis pulsa, navigio, ut fertur, sine velis et remis ad certam in pelago mortem, imposita cum fratre et sorore ac aliis fuisset) mirabiliter appulsae, ac in specu montis apud eam urbem, reliquum vitae asperime consummantis, et beneficiorum post mortem mirabilia effundentis. Quod si incerta existimantur quae traduntur de Episcopatu Massiliensi Lazari Resuscitati, non ideo censumus penitus detractandam fidem his quae de Magdalena proferuntur, et visioni quae a laudato Prierate narratur.

§ 7. « Cumque hincinde per locum mihi a Deo paratum lumina direxissem, draconem, quem mea soror Martha occidit, repente inter lucem et tenebras aspexi, cujus horrorem sufficienter exprimeret nemo : erat bubalo major. Vidi et omnis generis viperas. Subito me apparente in spelunca, et draco et viperea multitudo excitantur in me, oculis et sibilis suum furorem prae se ferentes. Nam viperae quidem innixae caudis, pectoribus assurgebant: sed draco omnibus immanior ita me conterruit, ut timerem ejus aspectum, immo nec ferre possem, quae mortem non timebam. Heu me, tunc inquo, Jesu mi: nisi mihi statim adfueris, aut devorabor, aut prae pavore spiritum efflabo. Contraxit tunc subito draco caput, quasi me non curaret: sed denuo statim extenso ac dilatato vastissimo gutture, et concussis alis, me devorandam invasit. Cumque jam deglutiendam in sua ora traxisset, quia linguâ non poteram, sic sum profundo et securo corde locuta: Dulcis amor Jesu, tristem ne ac solam in deserto post innumera tua dona me draconis escam effecisti? Tunc subito Angelus de ore draconis eductam me allocutus est, dicens: Beata, quae fidem tenes: ac draconem calce percutiens: Egredere, inquit, hinc draco, et omnes viperae tecum. At repente se dedit draco et reliqua turba praecipitem, et volans ac peditans desertum adivit, in quo illum mea soror Martha superavit. Igitur Angelus Michaël spiritum efflavit odoriferum, qui in flammam conversus, totam baumam lambens, immundas ac foetidas viperarum faeces absumpsit, et locum omnem mundum ac redolentem effecit. Deinde vero ad me conversus: Deus, inquit, quem tantam, o Magdalena, concupiscis et semper habes, te vult hunc locum lacrymis irrigare profusis, ut futuris seculis exemplum poenitentiae perpetuo fias.

§ 8. « Remansi eo disparente perterrita, et loco lustrato, hominibus invium adscensum descensumque, rupe vetante, cognovi. Tunc amoris dulcedine in lacrymas resoluta, me ad terram prostravi, adorans ac dicens: Gratias tibi, Christe amor, quod me omni mea affectione replesti: sed oro, fontem in rupe hac exhibeas deprecanti. Crepuit statim sub meis oculis immane hoc saxum, et quas cernis Elia, aquae e duro silice scaturiere. Cumque ante ipsum limpidissimum fontem genu flexo, Christo gratias agerem, ecce plus quam mille spiritus vidi in speluncae dextera stetisse, verba suavissimi amoris Hebraica linguâ decantantes. Cum igitur postremo subintulissent, non expedire animae tam assiduam orationum frequentiam, elevatis oculis, plenum aërem extra speluncam ex similibus inspexi. Igitur cum eos daemones suspicata, Jesum, nimium territa, acclamassem, repente cum suis militiis Angelus Michaël adfuit, dicens: Adsum Magdalena: ne timeas. Denique malignis spiritibus congressus, eos omnes in fugam compulsit, ita clamantes: Non eris tamen ideo beata tu, quae orationibus

vacas in antro. Crucem igitur in ore speluncae Angelus erexit, dicens: Cave ne extimescas in posterum: quia custos tui est Altissimus.

§ 9. « Igitur ante Crucem eo disparente cum jacuissem, orationi timore nimio exsiccatis visceribus, instare attenta non praevalens, collectas duas radices in ipso ore speluncae et lotas comedens, aquam de fonte bibi, postquam humanum aliquid non gustavi. Crucem deinde complexa, ea die ac nocte sequenti orans, orto sole, visum ad Crucem ipsam levavi, coloris, ut videbatur, crystallini, et radiis fulgentibus coruscantem. Cumque in me vehementissimi amoris flammam persensissem, ecce tam laeta et jubilans Angelorum turba adfuit, ut aeternam vitam in hoc antro credidisses. Repente igitur ab his ad infernalicia loca delata, poenarum genera et punitorum turmas inspexi. Cuique ad loca Purgatorii ventum esset, tanta dulcedine me spiritus devoti circumsteterunt, ut mihi viderer esse in patria, et cum magna tenerritudine dixerunt: Ora pro nobis Magdalena nostra. Quibus ego: Utinam, inquit, vestra voluntas per me impleatur. Animadverto, quantum vobis auxilii sit opportunum. Deinde vero ad Crucem iterum repositae mihi Angelus ait: Quanto tempore tuus ac noster amor Jesus in terris te propter evixit, tanto tu quoque in hac spelunca moraberis (a).

§ 10. « Steti igitur, eo disparente, ad Crucem orans, et Christum salutem meam contemplantur. Omni autem evoluto die, Angelorum adfuere militiae, et me tam sublinem in aëra sustulerunt, ut coelestes audiverim resonare melodias. Quod abinde citra septies semper intra diem et noctem fecerunt. Frigus ac gelu, divino igne succensa, jam non curabam. Cumque meae vestes paulatim vetustate deciderent, paulatim quoque divina pietate mei crevere capilli: ac demum cum semicinctia e rupe deiecissem, sese adeo diffuderunt, ut a me lapidibus succedendi gressum praepedirent. In ipsa vero Cruce mysteria Christi cuncta videbantur. Ibi Annae ac Joachim historias: ibi Mariam Jesum meum mihi parientem: ibi Crucifixi tetrum livorem, ibi pium cruorem, ibi dura vulnera, ibi Crucem ac mortem ejus dabatur intueri, et eundem regredientem ab inferis, et coeli sidera penetrantem. Cumque his cibata ferculis, nocte dieque flerem, cum lavandi vultus

(a) E Massiliensi specu inclutae Poenitentis corpus, ut tradunt, in oppidum S. Maximini (vide Append. Vol. vi, p. 512*) translatum jampridem fuerat: sed irreverentibus in Provinciam Saracenis, ad pignoris pretiosissimi incolumitatem, clam in vetustissimam et proximam Cassiani basilicam diligentissime asportaverant, subque acervo terrae et lapidum abdiderant anno dccc. Falsus deinde rumor paulatim Gallias pervaserat, S. Mariae Magdalenae exuvias in Abbata Vezeliacensi in Burgundia esse reconditas. Sed operâ Caroli, S. Ludovici IX nepotis, repertae sunt, cum pergamenis et tabulis rei fidem facientibus, juxta antiquam traditionem in praedicta basilica, anno mcccxxxix: deerat exigua capitis pars quam recognovit tunc Bonifacius Pp. VIII Romae in Lateranensi asservari. A novis barbaris anno praeteriti saeculi nonagesimo tertio tutavit Deus mirabiliter perinsigne templum et ossa B. Mariae Magdal.: cujus sepulcrum ex nobilioribus in orbe est antiquitate, celebritate et religione, cujusque cultus est, una excepta Deiparâ Sanctor. Reginâ, prae omnibus sanctis feminis, apud universam Ecclesiam, altaribus, templis, devotione populorum praeclarissimus. Belege in §§ 1, 2, 3 narrationis Prierati veridicum de Reliquiis testimonium.

gratiâ fontem petivissem, obvium mihi humana formâ Jesum me his verbis alloquentem vidi: Te propter, Maria, loca ista constitui. Circumstabant coelestes militiae regem suum, florum sarta gestantes, et olivarum palmarumque ramos tenentes in manibus. Et ecce resplenduit subito assumpta humanitas, et seipsum adinstar sui, cum esset in monte Thabor, Salvator transfiguravit, adeo ut me oculos inflectere tanta majestas compulerit. Me quidem ad vultum dilectum oculos attollere dulcis amor inflammabat, sed minime valui. Cumque mecum multa contulisset, illapsus est coelo: et quoad vixi, centies ac decies me in spelunca pro sua pietate visitavit. Itaque Elia tibi consulo teque rogo, ut in hac rupe Christi laudes exsolvas, quo te ad vitae portum tandem adducam. Sterilem locum sola ac nuda ego adivi: tu vero fratrum habes solatia, et victui vestituique abundanter opportuna. Igitur de perseverantia cogita. His dictis, ab oculis meis, inquit Elias, Magdalena evanuit, et ego in hanc usque horam omnes homines praedicta celavi. » His dictis, post horulam beatus ille pater expiravit, statimque ipsae campanulae, in ea rupe suspensae, nullo hominum movente, jubilarunt. Omnia haec ex dicto libello fideliter assumpsit.

§ III. Mirabitur autem fortassis vir animalis, divinam pietatem peccatricem animam tam praeclaris donis extulisse: sed si viderit, qui ejusmodi est, praedicantem Christum, et forte lascivientem in sermone Mariam, subito divini sermonis jaculo percussam, sui pectoris arcana lacrymis et singultibus reserare: si viderit repente agitatam doloribus, et amore liquefactam, torques, armillas, dextralia, margaritasque deponere, et effusis comis, lugubres assumere vestes: Si, inquam, viderit hanc Jesu Christi tenuisse vestigia, et haec lacrymarum flumine lota exsiccare capillis, et cordialibus osculis ac miserandis vocibus misericordiam suis sceleribus implorare: si a maculis absolutam, in pace Christi pietate remissam: si praedicantem ubique Christum, et Mariam comitantem: haurientem quidem Christi doctrinam, sed substantiam effundentem: Si hanc viderit pauperem ac itinere fatigatum Salvatorem mundi excipere domo, fovere unguentis, dapibus recreare, et discipulorum ejus turbam suis facultatibus sustentare: Si propinquis, immo et discipulis fugientibus, carnifices inter, intrepidam Cruciatistis, cruentam sanguine, lacrymis infusam, aërem ejulatibus adimplentem: Si contemplari sepulcrum, et unguenta parare: si mulierem fragilem sexu, noctis tenebras et arma custodum non extimuisse (o vim amoris immensam), quin dilectum extinctum quaereret in sepulcro: si postremo hanc viderit vacuo sepulcro colligatam, et nulla jam praeter lacrymas habere solatia, videbit pariter divinam pietatem, hanc ab extremo in extremum non nisi per opportuna media deduxisse. Quae enim crimina possent tot gemitibus, tot lacrymis, tanto ardore non

esse abolita? Si animas scelestissimas baptismalis unda, sanguinis Christi operante virtute, pulcherrima, et in oculis Dei optimi maxime splendentes restituit: quid in Maria sanguis Christi, e Cruce stillans, effecit? Mirari igitur magis oportet ignaviam hominum atque socordiam, qui in Maria Christi pietate perspecta, subito quamvis atroces, quamvis scelesti et flagitiosi non attendantur, ut ubi superabundavit delictum, superabundet et gratia.

§ 12. Franciscus Petrarcha, visa Mariae speluncâ et lapideo cubili, hujus beatae peccatricis considerans poenitudinem, compunctus ait:

Dulcis amica Dei, lacrymis inflectere nostris,
Atque humiles attende preces, nostraeque saluti
Consule: namque potes: nec enim tibi tangere frustra
Permissum, gemituque pedes perfundere sacros,
Et nitidis siccare comis, ferre oscula plantis,
Inque caput Domini pretiosos spargere odores.
Nec tibi congressus primos a morte resurgens,
Et voces audire suas, et membra videre,
Immortale decus, lumenque habitura per aevum,
Nequicquam dedit aetherei rex Christus Olympi.
Viderat ille Cruci haerentem, nec dira paventem
Judaicae tormenta manus, turbaeque furentis
Jurgia et insultus, aequantes verbera linguas:
Sed moestam intrepidamque simul, digitisque cruentos
Tractantem clavos, replentem vulnera fletu,
Pectora tundentem violentis candida pugnīs,
Vellentem flavos manibus sine more capillos.
Viderat haec, inquam, dum pectora fida suorum
Diffugerent, pellente metu. Memor ergo revisit
Te primam ante alios: tibi se prius obtulit uni:
Te quoque, digressus terris, et ad astra reversus,
Bis tria lustra cibi numquam mortalis egentem
Rupe sub hac aluit, tam longo in tempore solis
Divinis contentam epulis, et rore salubri.
Haec domus, antra tibi stillantibus humida saxis,
Horrifico tenebrosa situ, tecta aurea regum,
Deliciasque omnes, ac ditia vicerat arva.
Hic inclusa libens, longis vestita capillis,
Veste carens alia, ter denos passa Decembres
Diceris: hic non fracta gelu, nec victa pavore:
Namque famem, frigus, durum quoque saxa cubile,
Dulcia fecit amor, spesque alto pectore fixa.
Hic hominum non visa oculis, stipata catervis
Angelicis, septemque die subvecta per horas,
Coelestes audire choros, alterna canentes
Carmina, corporeo de carcere digna fuisti.

MARTYRIUM S. PLATONIS

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

Anno probab. 306.

§ 1. Non sum nova dicturus de Galatis, neque aliena ab iis qui Ancyram habitant: nec dicam incredibilia de confessore, et eo, cui verbum Dei fuerat commissum. Stulte enim fecerunt Galatae, ut consueverant: fuit autem Plato revera sanctissimus, qui sibi Dei creditam habebat sapientiam: et ea passus est a Galatis quae confessoribus pati jubet lex Christi. Eum enim captum saevi et immisericordes conjecerunt in carcerem, ut qui verbum Dei annuntiaret, et violaret leges Imperatoris. Acerbe ergo et inhumane iis eum affecerunt suppliciis, quae non fas est ipsam humanam sustinere naturam, gravem ostendentes insolentiam, et in belluinam conversi crudelitatem. Fortiter autem ferebat venerandus et purissimus Platonis animus, ut qui afflictiones omnes et calamitates propter Christum ferre esset medietatus. Nam non eandem, quam is qui erat ejusdem nominis, Plato exercuerat philosophiam, nec erat in eadem doctrina philosophatus: sed erat quidem praestantissimus in omni verbi sapientia: fide autem antecellebat iis qui unquam fuerunt.

§ 2. Hic ergo beatus Plato multos quidem ex iis qui Ancyram habitabant affecit beneficio: multos autem verbo illuminans, fecit Christo credere: et multos ex iis qui a potentioribus opprimebantur calumniis liberavit ab injuriis. Pro iis vero, quibus ipsos affecerat beneficiis, iniquae poenae ab eo exactae sunt: aut potius seipsum lubens tradidit, fortique et excelso animo tulit calamitates. Erat enim ejus semper ad Deum scopus, cujus etiam fuit imitator. Quamobrem cum abduceretur, confidens ibat ad supplicium. Vicarius autem Agrippinus cum aperte praesedisset in Jovis basilica, jussit sisti Martyrem. Apparitor autem dixit: Stat ante tuum tribunal, domine. Dixit Agrippinus: Cum totus orbis terrae degat in laetitia, cur es in tali et tanto errore constitutus? Dixit sanctus Plato: « Vos estis qui in errore degitis: et reliquistis Deum, qui fecit coelum et terram cum toto eorum ornatu: et excisos colitis lapides et ligna putrida, opera manuum hominum. » Dixit Agrippinus: Juvenilis tua aetas te facit temerarium, et efficit, ut sis valde insolens. Dic ergo mihi, cujusnam es religionis, et cujus conditionis et civitatis: et quod est tibi nomen. Sanctus dixit Plato: Si velis scire cujusnam sim religionis, sum Christianus. Dixit autem Agrippinus: Dic nomen quod

tibi fuit impositum a parentibus. Nam ipse quoque scio te esse Christianum. Jussit vero Imperator nullum hominem vocari Christianum. Dixit sanctus Plato: « Si velis scire cujus sim religionis, jam dixi tibi me esse Christianum. Si autem vis etiam scire nomen mihi tributum a parentibus, dicor Plato: et sum quidem Christi servus ab utero matris meae: sum vero civis hujus civitatis. Nunc autem sum captus et ad te adductus, tamquam pius et Christi servus. Quamobrem mors est mihi proposita propter Christum, quam oportet me a te expectare. Fac ergo cito, quod scis et statuisti. »

§ 3. Vicarius dixit: Non expedit tibi, o Plato, Crucifixi nomen habere in mente. Nam qui eum confitentur, jubet Imperator tradi morti acerbae: eos autem, qui ipsum negant, donis maximis afficere. Quamobrem tibi consulo, ut pareas legi Imperatoris, et hoc lucrifacias, ne mortis acerbae facias periculum. Respondens autem dixit sanctus Plato: « Ego pareo meo Regi, cui etiam milito: mortem autem, quae est ad tempus, eligo, ut sim haeres regni aeterni. » Dicit Vicarius: Considera, o Plato, quidnam sit tibi conducibile, ne male pereas. Dixit sanctus Plato: Curabit Dominus ea quae sunt mihi conducibilia. Dixit Vicarius: Nosti Plato jussa Imperatoris, quomodo jubeant intemeratae ejus leges omnes Christianos aut diis sacrificare, aut vitâ privari. Tu ergo quomodo audes haec jussa evertere, et per inobedientiam eos etiam, qui tibi parent, evertis? Dixit sanctus Plato: « Cognovi jussa Dei mei, sicut jubent ejus intemeratae leges et vivifica praecepta, nempe daemonum mysteria evertere, et ei soli servire. Neque enim est tibi novum et alienum, excogitare tormenta: neque rursus mihi, mori pro pietate. Tu enim jam multos sustulisti de medio propter hanc confessionem: qui morte devicta, justitiae acceperunt coronam adversus diabolum. »

§ 4. Agrippinus autem cum haec audiisset, ut qui esset saevus et belluinis moribus, et adversus athletas pietatis supra modum efferatus, veluti quemdam caedis reum, aut alicujus alterius magni criminis convictum, postquam ipse ab initio didicisset ejus in Dominum nostrum Jesum Christum virtutem et fidem firmam et immobilem, jubet extensum saeve caedi nervis bubulis. Quod cum quamprimum factum esset, et quatuor milites sanctum verberarent multas horas, et defessi essent, alii autem duodecim milites ad id mutati essent, ne ulla quidem inventa est macula in corpore sancti Platonis: adeo ut omnes quidem obstupefacti, supra modum admirati fuerint, et a se discesserint: ipse autem alacrius et constantius perseveraverit in confessione Christi, et per multas afflictiones contenderit ingredi in regnum Dei, in quem non cadit interitus.

§ 5. Dixit Agrippinus: Ego tibi consulo ut amico, ut mortem quidem declines, ad vitam autem accedas. Dixit sanctus Plato:

« Recte admones, o Agrippine. Fugio enim mortem aeternam, et ad vitam me confero sempiternam. » Dixit Agrippinus: Dic eacodaemon, quot sunt mortes? Dixit sanctus Plato « Duae, una quidem ad tempus: altera vera aeterna. Ita etiam duae vitae: una quidem brevis: altera vero sempiterna. » Dixit Agrippinus: Diis sacrificia, et declina cruciatus. Dixit sanctus Plato: « Fac cito, o Agrippine, id quod tibi videtur. Ego enim numquam sacrifico. Neque enim ignis, neque crux, neque ira bestiarum, neque ablatio membrorum nobis persuadent a Deo vivo deficere. Neque enim diligimus, quod nunc est, seculum: sed, qui pro me est mortuus et resurrexit, Christum. »

§ 6. His auditis, Agrippinus jussit eum reduci in carcerem: sequebatur autem multa turba Christianorum, propter ejus sanctam et gloriosam confessionem. Fortis autem et magnanimus Christi Martyr Plato jussit sibi fieri silentium: et postquam ipsi cessarunt a tumultu, voce sublata dixit eis: « Viri qui Christum diligitis, et estis amatores veritatis, non levi de causa adeo hoc certamen: sed propter effectorem coeli et terrae et omnium quae sunt in eis Ne vos ergo conturbent, rogo, ea quae fiunt. Multae enim sunt afflictiones justorum, et ex eis omnibus liberabit ipsos Dominus. Adeste de caetero, et confugiamus omnes simul ad portum, qui nullis agitur tempestatibus, nempe Christum, et ad petram, quam magnus dixit Apostolus: *Petra autem erat Christus*. Ne ergo cedamus, o dilecti, periculis quae suscipiuntur pro pietate: cum sciamus, quod passiones hujus temporis non sunt dignae, quae conferantur cum gloria, quae est in nobis revelanda. » Haec ergo cum dixisset Christi Martyr Plato, et turbis, quae aderant, addidisset animum, et mentem eorum confirmasset, ingressus est carcerem laetus et Deum glorificans.

§ 7. Septem autem post diebus praesidens Agrippinus Vicarius in basilica ex adverso Jovis, jussit sisti Martyrem. Dixit vero apparitor Vincentius: Qui non paret Imperatorum legibus, et vestris jussis repugnat, Plato, qui est defensor impiae Christianorum religionis, stat ante tuum tribunal, domine. Tunc Vicarius jussit diversa et varia tormentorum genera ante ipsum statui: lebetes aeneum, sartagine ferreas, candentes crates, manus ferreas, catapultas, acutos obeliscos, uncas, rotas, et multa alia terribilia: existimans infelix se per haec esse territurum Martyrem, ut diis ejus sacrificaret: praecipue autem Apollini, qui pellit ad interitum; et dicit ei: Ego quidem, charissime Plato, contemplan tuam juvenilem aetatem, et parcens flori tui corporis, et sciens parentum tuorum nobilitatem, tibi consulo priusquam rursus incipiam te torquere, ut gustatis sacrificiis servèris, et sis nobiscum: hoc quoque sciens, quod nullus unquam vixit ex iis qui mihi non paruerunt: quomodo rursus nullus ex iis qui mihi paruerunt, ei a me promissis bonis fuit privatus. Ergo tu quoque,

o optime Plato, si volueris me audire, tamquam patrem proprium, bonum tibi dantem consilium, habeo unicam fratris mei filiam, eam tibi dabo in matrimonium, valde magnam ei tradens dotem, et te meum proprium vocabo filium. Beatus autem et revera fortis athleta Christi Plato, ridens dixit: « Miser et hominum inimice, fili diaboli, et administer satanae: si vellem jungi matrimonio, et ducere uxorem, et degere in deceptione, implicatus fumo hujus mundanae vitae, dignarerne vel in rerum mearum sollicitudine accipere uxorem fratris tui filiam, aut tales habere ancillas, qualis est filia fratris tui, aut eâ etiam meliores, ut ego eam ducam uxorem? » Tunc satanae scholasticus et administer patris ejus diaboli, plenus omni vitio et repletus omni genere improbitatis, non secus ac draco quispiam aut leo caedem eructans, grabatum jussit afferri aeneum, et in ipso deponi Martyrem: et sic ignem accendi, et fieri magnum acervum prunarum, eumque aspergi oleo et resinâ et bitumine et cerâ, et eum caedi virgis subtilissimis: ut a plagis et igne nudata ejus viscerum structurâ, ei intolerabile tormentum efficiatur.

§ 8. Cum diu autem caederetur Martyr, dixit Sophronius Commentariensis: Infelicissime, pare Vicario, et diis sacrifica, ne male moriaris. Quid contradicis? Non vides parata propter te tormenta? Dixit S. Plato: « Ego totum meum corpus propter Christum tradidi. Cur ergo non desistis, o satanae scriniarie, et inimice veritatis? Teipsum admone, ut ab errore desistas. Ego enim scio, quid mihi expediat, et numquam avertar ab hac confessione. » Dixit Agrippinus: Quis est Christus, quem dicis? Non potest te vivum eripere e meis manibus non sacrificantem. Nunc ergo vis male mori. Scias autem, quod qui fuit crucifixus a Judaeis, non potest te servare, etiamsi praestigiis tuis valde confidas. Sin autem magno deo Apollini sacrificaris, et tuo sacrificio eum tibi placaris, potest te ab hoc qui te detinet, candentis ignis grabato et dolore eripere. Sanctus autem Plato dixit: « Numquam sacrificabo, nec Apollini, nec reliquis diis tuis. Nam qui Apollo dicitur, pellit ad interitum: et omnes, qui in eum credunt, eodem peribunt interitu. Vis autem scire, o stulte et gravi corde, quod non sunt dii qui fiunt per manus hominum, sed aurum, et argentum, et ligna, et lapides formati variis et diversis coloribus? Qui oculos habent, et non vident (*etc. ex Ps. 143*). Isti enim, quos tu deos esse dicis, quomodo non possunt alicui benefacere, ita nec possunt unquam laedere eos qui timent Dominum. Sunt enim nullo sensu praediti, vobis similes: et non sentiunt, nec cum eis offertur sacrificium, nec cum libâmen, nec cum eis ullus alius exhibetur cultus. Deus autem, qui omnia fecit, et coelum extendit tamquam pellem, et terram fundavit super aquas, qui potest animam et corpus perdere in gehenna: ipse in omnes dominatum obtinens, rationalia et incruenta suscipit

sacrificia quae ex puro corde ei offeruntur: et quomodo non est absurdum, ut nos relicto effectore universorum, sacrificemus lignis et lapidibus ratione carentibus, qui creati sumus ad Dei imaginem? »

§ 9. Dicit Agrippinus: Miserere tui de caetero, o miser: et si nolis sacrificare, dic solum: Magnus est Apollo: et jubebo te auferri ab hoc gravi ignis, quo vexaris, cruciatu, abique sospes et noster amicus. Sanctus autem dixit Plato: « Absit, ut ego ita mei miserear, ut meo parcens corpori, et parva accepta, ut tu censes, relaxatione, cum anima vadam ad gehennam ignis. » Dixit Agrippinus: Recte facis infelicissime, tibi mortem afferens, te hac suavissima volens luce privare. Dixit Plato: « Pro Christo mori, conciliat mihi regnum coelorum: non mihi autem solum, sed etiam omnibus qui ipsum timent. Ego vero tibi dico, quod non possunt vincere, qui cum Deo conantur bellum gerere, et pietatis athletas diversis tormentis subjiciunt: quomodo rursus nec qui Christum habent opem ferentem, possunt malos homines et Deo invisos vincere propter insignem eorum malitiam. Quamobrem dico tibi Tyranne, quod neque vita, neque mors, neque gladius, neque fames, neque periculum, neque altitudo, neque profundum, neque ulla alia res creata potest nos separare a charitate Dei quae est in Christo Jesu Domino nostro (*ex Rom. viii*). Ea de causa tu magis debes mihi parère, pollicenti fore, ut fruaris non rebus aliquibus caducis, sed regno coelorum et vitâ aeterna: quam habent, qui ad ipsum concertuntur, unde aufugit dolor, tristitia et gemitus. Fac ergo, ut vana sit spes, quam in te habet diabolus, et discede ab hac insania, et cognosce quisnam sit qui omni carni vitam largitur. Sic enim eris admirabilis, traductus ab hac improbitate et ab errore, qui affert animae exitium. Eos enim excipit, qui moventur poenitentiâ, Dominus noster Jesus Christus: qui vult omnes homines salvos fieri, et venire ad agnitionem veritatis: qui non vult mortem peccatoris et impij, sed ut convertatur et vivat, ductus poenitentiâ. »

§ 10. Agrippinus autem his auditis, furore percitus dixit: Amentissime, et a diis aliene, et inimice Imperatorum, et legum eversor, eousque processisti insaniae et amentiae, ut ad me usque tuum errorem extenderes, et me a deorum benevolentia conareris adducere, et ad religionem Crucifixi traducere? Dixit sanctus Plato: « Scio ego, o Tyranne, quod tu non pares meis admonitionibus: sed me vocas planum et praestigiatores quae quidem tu es: quoniam te admonui et consului quod est tibi utile. Caeterum sic mei quoque memineris, quando venerit tempus: quo tempore cum lacrymis recordaberis meae admonitionis, nec ea tibi quicquam proderit, o infelix, sed in tartari profundo ibis ad supplicium aeternum. Fac ergo cito quod vis. Cordis enim tui oculos ita excaecavit diabolus, ut non aspicias ad lucem Dei

cognitionis: sed intuearis ad tenebras, ubi est paratus ignis aeternus tibi et patri tuo satanae. » Cum tres autem horae intercessissent, et ipse depositus fuisset ex grabato, corpus ita resplendebat sancti et beati Platonis, perinde atque si ipse exiisset e balneo, et suavis quidam odor tamquam unguenti pretiosi ex eo egrediebatur. Habebat enim Christi verum lavacrum, et pretiosam et veram cognitionem, per quam bono odore implebat eos qui aderant: et tota quae circumsiscebat turba Deum glorificabat propter fortitudinem et tolerantiam beati Platonis, adeo ut ipsi diceret: Vere est magnus Deus Christianorum. Tam multis enim tormentis subjectus a crudeli et immisericordi Iudice, non negavit sanctum et terribile nomen Christi: sed in praeclaro perseverans animi instituto, vicit insaniam Praesidis.

§ 11. Agrippinus autem postquam ei intolerabile et tale tormentum attulisset, dixit: Non tibi persuasit, o Plato, gravissimum tormentum, quod tibi fuit illatum, ut diis sacrificares? Sed si nolis sacrificare, solum nega Crucifixum, et te dimittam. Dixit sanctus Plato: « Quid est, quod dicis? Qui mihi tot beneficia conciliavit, Servatorem Christum negabo propter te, patrone erroris, ut reddar miser, tibi similis et iniquus? et non sufficit tibi solum esse talem, sed eos etiam, qui jam relati sunt in numerum militum Christi, vis esse socios tuae impietatis, in eadem via interitus studens eos supplantare, qui recta viâ ingrediuntur? Discede a me, qui operaris iniquitatem. Statuisti enim alios quoque ad eam trahere. Confido autem in Deo meo, quod non faciet sanctum suum videre interitum. » Dixit Agrippinus: Quoniam tui sum misertus, evasisti insolens ac contumeliosus, stulta loquens et emotae mentis, ego autem te cito tam gravibus afficiam suppliciis, ut ex teipso mihi dicas: Da mihi, ut sacrificem. Egregius autem Christi athleta Plato dixit: « Christus est Deus, et non est sanctum ejus nomen negandum. Non est aequum, ut ego relinquens fontem vitae, colam daemonia et libem lapidibus. » Tunc Agrippinus multa irâ repletus propter fiduciam et dicendi libertatem Martyris, surrexit e throno suo: et quam citissime indutus fibulatorio, jubet sphaeras accendi ferreas, et poni in ejus mammillis. Ministri autem satanae cito fecerunt quae jubebantur.

§ 12. Apparitor tunc veniens prope sanctum Platonem, dixit ei: Pare o homo jussis Imperatoris, et diis sacrifica, ne male moriaris. Non potes enim mortem effugere, nisi ea feceris quae a me tibi dicta sunt. Qui autem erat vere magno et excelso animo et vere Christi Plato, apparitori os obstruxit tamquam malo consiliario: interrito autem spiritu et animo immobili, et mente non perturbata, oculos in coelum extollens, dixit: Dorsum meum dedi ad flagella, et genas meas ad alapas: faciem autem meam non averti a dedecore sputorum. Ne discesseris a me Domine, quoniam afflictiones prope: ne forte dicant gentes: Ubi est Deus eorum? Tibi

ergo placeat, o Domine Jesu Christe, ut ego famulus tuus, perfecte adversarii effugiens tyrannidem, cum audacia et fiducia sistar ante tuum tribunal terribile, hoc pulchro confecto certamine; et cum multi audiissent, Amen, motus est locus basilicae: et ne sic quidem intellexit miser Agrippinus, quod Christus ei ferret auxilium, sed dixit ei: Impie, cur es adeo emotae mentis, et non parcis tuo corpori, cum id videas variis modis tam acerbe cruciari? Pare ergo mihi, et sacrificia diis intemeratis, ne male moriaris. Sanctus Plato dixit: « Dixi tibi saepe, quinetiam nunc tibi dico, me esse Dei cultorem, nec ut ejus decreta deseram, me posse in animum inducere, nec ut eos adorem, qui temere nomen habent deorum, sunt autem adulterina et execranda simulacra. Tu autem Agrippine Tyranne. vanis affixus simulacris, et a patre tuo satana privatus mente quae te trahebat ad Dei cognitionem, et totus redactus in ejus potestatem, et ad viam vitae nolens ascendere, in aeternum puniëris a Deo qui mihi fert opem. Quem contumeliâ afficiens, ejus servos variis subjicis tormentis. »

§ 13. Agrippinus dixit: Vide Plato, quam multa sivi te nugantem stulta dicere. Sed etsi sis indignus nostris sermonibus propter tuam audaciam et cor immutabile, audi quod tibi dico: Saepe audi vi multa ejusmodi ab iis qui confitentur Galilaeum, nec ullus recessit vivus a meis manibus, nisi persuasus sit et sacrificarit. Si ergo non vis mihi morem gerere, et diis sarificare, vide quid sis passurus. Te enim multa manent tormenta, si non audiveris me tibi consulentem. Sanctus autem Christi Martyr Plato dixit: « Non me terrent tua verba, nec minae mihi persuadent. Meus enim Dominus Christus pro me suum effudit sanguinem, ut mundum redimeret ab omni iniquitate: quanto magis nos peccatores debemus pro ipso mori, ut vel per hoc grati et beneficii memores conspiciamur Domino nostro Jesu Christo? »

§ 14. Vicarius autem Agrippinus cum haec audivisset, et magno furore esset percitus, jussit eum caedi loris, dicens: Videamus an Deus sit ei opem laturus, in quo sperans, Imperatorias constitutiones contemnit et nostra jussa. Ministri autem satanae cito fecerunt imperata, et quamprimum Sancti membra conscindebant immisericorditer, incipientes ab humeris. Sanctus autem Plato dicebat: *Expectans expectavi Dominum et intendit mihi* (Ps. 39). Omnes autem, qui eum aspiciebant, aegre ferebant propter ei illatum cruciatum. Erat enim Agrippinus supra modum inhumanus et plane ferox. Egregius vero Christi athleta Plato, tamquam turris quaedam quae pulsatur, inconcussus manens et immotus propter suam fidem in Christum, in somnis quodammodo torqueri videbatur. Hoc enim tormentum non formidans, neque ab eo obstupefactus, non solum pusillo et abjecto animo non cessit: sed se ostendens magnanimum, lorum unum e suo latere evulsum, ex iis quae lictores ex ejus corpore abscindebant,

proiecit ante tribunal Judicis, dicens: « Inhumanissime, cor tuum est adeo excaecatum, ut Deum non agnoscas, qui ad suam nos fecit imaginem: et tibi est voluptati membrorum meorum dissectio. Haec autem dico, non ut qui fugiam mori pro pietate, sed crudelitatem tuam et inhumanitatem reddam omnibus manifestam. Ego enim propter Christum meum lubenter patior omnia mala quae mihi a te inferuntur, et lubenter sustineo dolorum acerbissimam, ut in futuro seculo aeternam inveniam requiem. Tu autem, o crudelissime, accepta pelle mei corporis, eam habe testem tuae impietatis, quae te mittit ad aeternum supplicium, cum simulacris tuis et daemonibus.

§ 15. His visis et auditis Agrippinus tandem experientiâ cognovit se nihil cum Platone vel atrocissimis tormentis proficere, et omnino immutabilem esse ejus animum; dimisit ergo martyrem in custodiam, et triduo post, tulit in eum sententiam, ut caput ei amputaretur. Cum ergo eum accepissent lictores, abduxerunt extra civitatem in loco qui vocatur Campus. Stans autem sanctus Martyr, rogavit spiculatorem, ut ei parum spatii concederet ad orandum. Cumque sublati in coelum oculis, Dominum orasset, dicens: « Ago tibi gratias Domine Jesu Christe, quod sancto tuo nomine protexisti me servum tuum, et dedisti mihi gratiam, ut perfecte cursum conficerem pro te suscepti certaminis. Et nunc rogo te, suscipe in pace animam meam: quoniam es benedictus in secula, Amen. » Tunc cum collum suum extendisset, dixit spiculatori: Fac, o amice, quod fuit tibi imperatum. Spiculator autem cum gladio percutiens, abscidit ejus sanctum caput: et statim tradidit Domino suum spiritum. Pretiosae autem et sanctae beati Platonis reliquiae, acceptae a Christianis, depositae fuerunt in eodem loco, qui dicitur Campus. Consummatus autem fuit sanctus et gloriosus Christi martyr Plato beatissimus die xviii Nov., regnante D. N. Jesu Chr. cui gloria in secula, Amen.

VITA S. WANDREGISILI ABBATIS

A QUODAM EJUS AEQUALI MONACHO FONTANELLENSI FIDELITER CONSCRIPTA
SED AB ANONYMO INTERPOLATA ET PER SURIUM NONNIHIL EXPOLITA

Obiit anno 667 — Annos natus 96 — Nat. Francus.

§ 1. Cum magnum sit et valde bonum, Sanctorum merita praedicare, et extollere virtutes; ipsas utique virtutes ambire, atque imitando acquirere, revera optimum est et praecegens. Utrumque tamen et coelitus datur, et divinitus inspiratur:

illiusque administratio est, qui, gratiarum distributor, dat ex eis quibus vult, et dividit singulis prout vult. Nunc igitur quae ad communem aedificationem pertinent, quaeque devotis auditorum animis prodesse ad imitationem possunt, de vita et meritis tanti Comitis, tamque gloriosi principis aggrediamur: caetera, quae mundi fuerunt, gesta videlicet fortia, ad terrenam dignitatem atque secularem militiam pertinentia, quamvis inelyta et relatu digna in memoria aeterna, nos tamen silentio praeterire decrevimus, gestis tantum spiritualibus ex parte recitandis calamus applicantes: sed de ortu ejus et generis nobilitate, quod de sanctis magnisque viris plerumque requiritur, breviter primo dicendum est.

§ 2. Praeclarus atque gloriosus vir Domini Wandregisilus* cognomento Wando, ortum inelytae nativitatis in Virdunensi regione ex nobilibus atque religiosis parentibus, eo tempore quo sceptrum regni Francorum fortis rex Dagobertus honeste gubernabat, habuisse dignoscitur. Denique genitor ejus Walthisus nomine, ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus fuit Pipini** excellentissimi principis Francorum. Et ut ejusdem sancti viri claram originem altius promam, cum esset a nobilissimis et ditissimis parentibus editus, non minus nobilem se splendidae vitae moribus ac pia conversationis assiduus exemplis praebat. Cumque adolescentiae polleret aetas in annis, sub jam dicto rege Dagoberto militaribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe ut nobilissimus, nobiliter educatus est. Et crescentibus sanctae vitae moribus, cunctis mundanarum rerum disciplinis imbutus, ab eodem rege Dagoberto Comes constituitur palatii. Quo gradu paululum administrato, ardore parentum honoribus plurimis, ut sese habet secularis rei dignitas, valde sublimatus, etiam dispositioni rerum plurimarum non multo post mancipatur. Suscipiensque hoc officium, exercebat cum pietatis studio administrationem sibi commissam.

§ 3. Mente semper coelestia tractans, optima principum jussa magnifice adimplebat, reddens, quae sunt Caesaris, Caesari: et quae sunt Dei, Deo. Eratque liber ad arguendum eos, humilis ad obediendum: Regi Apostolico jussu subjectus, Christo devotus. Erat in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in judicio justus, in consilio providus, in bonitate conspicuus, in charitate praeclarus. Arguebat subjectos clementer, tolerabat patienter. Erat in eo cunctis operibus discretio, et imitabilis erga omnes dilectio. Evoluta autem tempore, parentum hortatu, licet invitatus, quamdam sibi despondit puellam, nobilissimis natalibus procreatam: solemnique more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est torum.

* Vulgo in Gallia Vandrille.

** Herstall, patris Karoli Martelli.

§ 4. Denique suadebat suae coniugi virginitatem integram custodire, castitatisque munere angelicarum virtutum promereri consortium. Illa vero ac prudenti admonitione roborata, ac superno illustrata lumine: Quaeso, inquit, nobilissime virorum, ut quae ore promissis, explere properes actu, et temetipsum a seculi curis exuas, meque famulam tuam castris committas Regis perpetui. At ille exultans ejus laudabili devotione, gratiarum actiones bonorum omnium inspiratori hilariter persolvit. Fit itaque ex utraque parte, magnifice Christo donante, saluberrimus castitatis consensus. Ipse Clericatus habitum sumpsit, ac conjugem suam velo piaae religionis opertam, sanctimonialium monasterio ilico tradidit sociandam. In quo viriliter, suimet custos, callem imitabilis vitae peragens, triumphum Domino reportavit: talisque ejus enituit conversatio, ut ad declaranda ipsius merita, plurimae a Domino per eam patratae dicantur virtutes.

§ 5. His ita se habentibus, ad sancti viri opera et virtutes enarrandas styllum vertamus. Cum adhuc in laico habitu degens, iter carperet stipatus obsequiis suorum, divertit in locum quemdam suo itineri congruum: ubi seditiosum vulgus in injuriam sancti viri totis furoris facibus exarsit. Nam stoliditate et rabie barbarica concitati, nihil sensu a belluis discrepantes, in virum Dei cum turba irruunt suorum: ubi non minimum humani sanguinis fusum fuisset, nisi intercessio ipsius et virtus Christi misericorditer adfuisset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium, cui dicitur: Tu es refugium meum a tribulatione: orationem pro gladio sumens, clypeum divinae misericordiae postulavit. Nec defuit divinum, ubi humanum deerat, auxilium. Denique turba pravorum hominum ita stetit immobilis, ut propius accedere non valeret, Christi scilicet retenta virtute. Statimque ipsa concertatio et rixa in admirationem intuentibus vertitur, ita ut oratione viri Dei solverentur pariter et salvarentur, ac pacati abscederent, qui seditiosi advenerant. Nec mirum videri debet, quando illic filius pacis aderat, quod litigantes omnipotens Deus ejus causâ ad concordiam revocavit. Exinde coepit magis magisque divino igne succendi, atque contemplativae vitae alta rimari. Deumque glorificare simul et laudare, dicens illum super omnia toto nisu diligendum, qui ubicumque juste fuerit invocatus, praesens fit exauditor, secundum illud Jeremiae (xxix, 13): *Cum quaesieritis me in toto corde vestro, inveniar a vobis*. Adeo vero seipsum propria disciplinâ coërcebat, ut jam quasi futuram olim pastoris speciem suis in gestis praesignaret, ut irreprehensibilis in templo Christi praepararetur sacerdos. O perfectissimum laicum, cujus imitatores ipsi esse sacerdotes desiderabant. O mentem ab omnibus praedicandam, cui non fuit aliud vivere, nisi Christum cum dilectione timere, et cum timore diligere.

§ 6. Postquam autem, ut superius indicatum est, ipse vir

sanctus mundi hujus oblectamenta deseruit, optabat in sancto coenobio divinae insistere philosophiae, ac monasticae regulae venerabilem animum tradere informandum. Ac primum in loco qui dicitur Mons Falconis *, cum viro sancto, nomine Baltfrido, non multum temporis habitavit: cujus actus et vitam in gestis de eo scriptis, si quis nosse velint, facile reperient. Erat autem idem vir Domini Wandregisilus, staturâ mediocris, quae honestam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candida, manibus prolixis, omnique corporis formâ decorus pariter ac jucundus. Qui omnes facultates ac praedia sua partim monasteriis perpetim possidenda tradidit: partim pretium ex iis accipiens, indigentibus larga distribuit manu. Sicque exutus seculi curis atque impedimentis, liber et nudus cum hoste versuto certare contendit. Denique hostis invidus, ejus insuperabilem conspiciens devotionem, nitebatur omnibus modis impedire pios ejus actus et studia. Ac primum Regis animum et pròcerum illius adversus eum commovit, scilicet ut avulsus a sancto loco, habitum compelleretur recipere secularem. Sed ipse indesinenter precibus insistens, divinis armis inimici evacuabat molimina.

§ 7. His temporibus Rex inclytus Dagobertus, amator videlicet Dei ac Sanctorum, ecclesiarum atque monasteriorum venerabilium strenuus fautor pariter et fundator, ac proprii regni fortissimus defensor et propagator invictus, sceptrâ Francorum praeclare moderabatur, hostibus undique suae ditioni subactis. Et quia praefatus vir Domini in ejus aula nutritus, et suis fuerat olim ministeriis adscitus, nitebatur ei e suorum consilio molestiam inferre, quod sine ejus permissu habitum mutasset, ac monasticae se religioni mancipasset. Itaque eum accersiri quamprimum jussit in aulam suam. Ipse autem auxilio Dei fretus, qui ei semper opitulari praesens solebat, reminiscens etiam illius Apostoli Petri: *Subjecti estote omni humanae creaturae propter Deum: sive Regi, quasi praecellenti*, etc. (1. Petri II): licet nolens quidem, in palatio sese exhibuit obtutibus regis.

§ 8. Cum autem jussus, regias, licet animo reluctantem, properaret ad aedes, ante fores palatii quemdam pauperculum subito offendit cum vehiculo, quod ei sola erat domus, luto immersum. Cumque omnes miserum praeterirent, aut etiam aliqui comprimerent, intellexit vir sanctus mercedem sibi ex hoc reservari, si indigenti atque humi depresso misericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem, quam operabantur tumidi, de equo, cui sedebat, cum gravitate descendit, et pauperi manum porrigens, simul cum plastro eum de luto levavit. Tunc quidam stolidorum perspicientes, ut de sublevatione jacentis coenosum gestaret amictum, vanae gloriae et temeritati, more invidorum Pharisaeorum, deputabant. Ille vero soli Deo placere desiderans, vituperia

* Montfaucon in Lotharingia (Lorraine).

improborum floccipendit, sed humilis humilem magistrum imitabatur, qui in Evangelio dicit: *Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* (Matth. x). Cum sic autem illatum sibi pro pietate opprobrium aequo animo exciperet, exemplo coelitus niveo est indutus amictu: id est, Angelus vestem illius diligenter emundans, candidiorem, quam antea fuerat, reddidit. Postea autem perveniens in domum regiam, stabat in conspectu Regis et pròcerum illius, quasi agnus in medio belluarum. Porro Dominus custos et rector omnium placentium sibi, ab hostium laesione eum tutum ac munitum ubique reddebat: omnibusque liquido patefactum est, eum fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam hujus mundi gloriam pro expectatione calcasset futurorum. Et praecepit Rex, ut nemo illi molestus esset, sed pro voto animi sui divinis serviret mandatis, et propositi sui observantiam, nullo resistente, servaret. Sicque regia auctoritate securus, de reliquo ad dilectae habitationis locum reversus est.

§ 9. Quo loco non multo post occasione quadam relicto, in Elisgangium * commigravit territorium, ubi et monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibi namque beatus Ursicinus requiescit venerabiliter humatus. Monstratur vero eo in loco usque in praesens viri Dei Wandregisili grabatus, ubi quieti membra dare post prolixam vigiliarum instantiam et afflictionem solitus erat. Illic namque jejuniis, vigiliis et orationibus frequenter insistens coelestis tyro, fortissimus efficitur miles. Quod si nonnumquam divinis vacantem laudibus somnus importunus Dei hominem oppressisset, nudis pedibus et simplici veste tantum contentus, super humum stare, ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali laboris afflictione detentus, adeo fuit attenuatus et exhaustus, ut vix membra confecta posset erigere. Cernens autem hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora ilico se contulit excitanda, plurimasque ei inquietudines, et visibiliter et per soporem, saepius ingessit: ita ut in effigies bestiarum, aut volucrum, sive serpentium, se illudendo transformaret, et ejus aspectibus terribilem se praesentaret. Vir quoque Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta, suggestionesque lethiferas, per sanctae Crucis vexillum, et rigidam abstinentiam jugemque orationem, divino per cuncta fultus solatio, conatus ejus irritos viriliter efficiebat.

§ 10. Sed cum anguis lubricus se conspiceret a viro Dei ubique superari, adhuc majora inquit et adhibet artium suarum exitiosa machinamenta. At contra in viro Dei tantus inerat fidei fervor, et insatiabilis erga Dei cultum ardor, ut quo plures ille sua caliditate ipsi irrogasset molestias, eo crebriores sibi optaret afferri. Cum nocte quadam ultra solitum somno indulsisset vir Dei, ilico adfuit hostis, et illudens, ait: Te vigilantior hac nocte fui. Tunc

* Elisange, postea Saint Ursitz vel S. Ursonne.

vir Dei: « Non dubito, inquit, in ruinam aliorum et cumulum tuae damnationis te ubique esse pervigilem. Sed certe domabitur caro, quae me ad hanc impulit torporis inertiam. » Exurgens itaque a desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliaque promebat: « Tu quidem, qui idempse es semper custos tuorum, non dormitans in aevum, indigno famulo tuo miserator adesto. » Cumque per id tempus hyemis asperitas esset, sub divo in medio nivium et glaciei, Davidicam coelestemque musicam, flens et longa trahens suspiria, Domino devotissime depromebat. Sed et adeo in jejunia incumbibat, ut tota hebdomadâ, exceptis prima et quinta sabbati, escam minime sumeret. O quam magnificum et laudatissimum bellum, quod indesinenter probatissimus Domini miles gerebat adversus hostem antiquum! Vere dignissimum, in quo Dominus habitaret, templum, jejuniis mundum, orationibus comptum, puritate conspicuum, vigiliis exornatum. Cujus quidem in mente virtutum omnium decorem, et valde sobrium sibi Sapientia collocavit domicilium.

§ 11. Quadam nocte juxta morem cilicio obvolutus, in cella dum ad refocillandum quieti membra dedisset, Angelico ductu in monasterium, quod vocatur Bobium, situm in Italia, perducitur, ostensaeque sunt ei ejusdem loci habitationes. Expergefactus autem a somno, intellexit hoc oraculum divinitus agi, seque ad hoc commoneri, ut ob gratiam vitae contemplativae atque arctioris continentiae semitam explorandam talia inviseret loca. Memor itaque Dominici praecepti, quo ait: Nisi quis renuncia-verit omnibus, quae possidet, non potest meus esse discipulus: surgens reliquit omnia, quae oneri sibi videbantur, quatenus ab universis exutus, mandatorum Dei tutius curreret viam. Adunatoque fratrum omnium coetu, orat ut imminenti itineri, eorum intercedentibus precibus, juvâmen cunctipotens clementer tribueret. Sicque valedicens eis, cum tribus pueris et asello dispositum arripuit iter: ovansque peregrinationem optati laboris ag-gressus, Alpium juga transgreditur. atque Italiam ingrediens, ad Bobiense coenobium, veluti revelatione didicerat, accedit: quod beatus pater Columbanus Scotici generis, laudabilibus gestis flo-rens, cum a Rege Theodorico Galliâ expulsus esset, atque ab Agi-lulpho Longobardorum Rege Italiae magnifice susceptus, ejus permissu aedificaverat. Hunc ergo locum beatus pater Wandregisilus adiens, qui a discipulis praefati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantis per inibi commoratus est. Cum autem vi-disset cuncta loci ejus habitacula, apertissime intellexit, antea sibi a Domino divinitus haec fuisse monstrata. Cognoveruntque habitatores loci probatissimum Christi esse militem, et ejus fru-ctuosa devotio atque nobilissimae stirpis origo, cunctis est subito patefacta: multaque praesagia futurorum ei Dominus ibidem mon-strare dignatus est, posteris intimanda.

§ 12. Morante autem eo illo in loco, incidit ei sancta quaedam cogitatio, ut ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce, quod pie tractavit, devote complevit. Denique coepto itinere sancta lustrando loca, ad eandem convolvavit celeberrimam urbem, votaue sua omnipotenti Deo ejusque beatissimis Apostolis devote obtulit, dicens cum Psalmista: *In me sunt, Deus, vota tua, quae reddam laudationes tibi (Ps. 55)*. Sicque in visu admonitus, ut Galliarum repeteret rura, iter convertit ad Alpes. Remotior enim volebat conversari, et peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter appetebat, si Dominus votis ejus annueret. Disposuerat namque in Hyberniam insulam navigare, sed divina pietas hoc magnificum munus, ob multorum instructionem, Galliarum populis reservavit. Cum autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transcensis, arva jam tèreret Gallica, causâ hospitii monasterium petiit, cujus est vocabulum Romanis*, situm ultra saltum Jurensem. Pater ergo loci venerabiliter et monastice eum suscepit, ac debitum praebuit obsequium, ut ejus vitae praescribit laudabilis Canon. Cognovitque vir Domini religionem monasticam inibi pollere, deditque operam, ut monachorum jungeretur sodalitati.

§ 13. Amplexus autem obedientiam, per decem ferme annorum curricula sub institutione regulari, felici devotione Domino militavit. Ibi solis jejuniis et orationibus, multorum excedens metas hominum, vacare coepit, et jugum Christi, quod ferentibus leve est, in se recipere, semetipsum sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum totis viribus sequi conabatur: in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam, atque sobrietatem et lenitatem aequè in omnibus servabat. Execrabatur denique vir Dei, praecipuus religionis amator, discordiae vitium, arrogantiae ac elationis supercilium. Erat ipse cunctis humilior, charitatis officiis praeveniens cunctos: tardus ad loquendum, et velox ad audiendum: custos scilicet oris sui, hilaris vultu, maturus moribus. Obedientiae quoque ac subjectioni ita promptum se exhibebat, ut jussionem patris, quasi divinitus imperatam, cum omni sinceritate quamprimum exqueretur. Meditatio ejus semper in viribus defixa erat: et ubicumque esset, mandata Dei scrutabatur accurate, et instantèr perficiebat. Tale nimirum erat beati viri studium, talisque in eo florebat religio; mortificabat enim membra sua, quae sunt super terram. Nudus nudam amplectebatur Crucem, atque mortuus jam mundo, advena terris, vivebat Deo. Cujus exemplis salubribus plurimi negligentes ac tepidi provocati, arduum illius arripuerunt iter, atque ad opus sublimium virtutum, ipso sancto opitulante, aeternae vitae solliciti, consurgunt.

* Probabiliter quod postea *Saint-Claude* nuncupatum est.

§ 14. Eo ergo in loco viro Dei commoranti coelestis adest visitatio. Nam cum quadam nocte attentissime precibus insisteret, divinis auribus offerendis, in cellula sibi constituta, talique negotio apta, incomparabilis suavitatis odore simul et claritate locus ille caelitus repletur, voxque ad eum hujusmodi perlata est: Serve Christi, in timore Domini devotissime, pax tibi semper multiplicetur. Certa bonum certamen, et his semper insiste operibus, quae per me gèrulum quotidie offeruntur Domino. Quia non otio torpentibus, sed in fide currentibus et pervigili instantiâ attentissime Christo militantibus, vitae janua patet aeternae, jam tibi a Domino reseratae, ut cum justorum collegiis, gaudiis fruaris aeternum duraturis. Nepos quoque tuus Godo, pro quo creberimis precibus aures Domini sollicitas, vestigia imitabitur tua, cunctisque hujus mundi vanitatibus derelictis, ut strenuus miles ad castra Christi devotissime convolabit. His auditis, vir Domini humi prostratus, arctissime orationi incubuit, non se in corde suo extollendo, quod coelesti visione visitari meruisset: sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur, et quod dignus non esset, peccatorum naevis foedatus, ut coelesti oraculo magnificaretur. Haec de viro Dei revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei, in ipso loco degenti, qui et nobis narrare solitus erat. O quantis praeconiis efferenda est tam excellens virtus, quantisque laudibus celebrandus est homo ille, qui sic a Christo meruit mirificari! O felix mortificatio servorum Dei: quae dum sponte agitur in membris corporis, concives efficit angelorum! O amplectenda modis omnibus arcta et angusta via, per quam vir Domini Wandregisilus ingressus, coelestis aulae habitator effectus est!

§ 15. His porro diebus gloriosus confessor Domini Audoënus *, anno tertio Clodovei Regis, filii Dagoberti, sedem urbis Rothomagensis ** adeptus, verbum salutiferae praedicationis suis civibus administrans, fidei catholicae fautor pariterque praeceptor, barbaricas atque indomabiles eorum mentes nectare Evangelicae doctrinae debriabat, atque docilem subjectamque, ad credendum quondam asperam, gentem docebat, sedulisque exhortationibus Dominum Jesum Christum esse colendum, innumeris assertionibus demonstrabat. Cujus cognita ab omnibus vitâ, atque laudabili devotione comperta, admonitus etiam in visu, ut occidentalia Galliae reviseret loca, de supradicto, Romanis, monasterio cum licentia patris egressus, iter carpere coepit, quod ad Belgicam deducit Galliam, pervenitque ad celebrem urbem Rothomagensem, summa reverentiâ a venerabili antistite Audoëno exceptus. Qui memor prioris conjunctionis et societatis, nobilissimaeque ejus originis, sed et piae ac Deo dignae religionis, aliquamdiu eum secum in urbe tenuit, et secundi ordinis honore ampliavit, Subdiaconum eum creans valde reluctantem, sicut et processu

* Gall. Ouen.

** Rouën.

temporis Levitici ministerii onus ei imposuit. Quo feliciter administrato, non multo post ad sacerdotium, licet renuens, jussu ejusdem beatissimi praesulis Audoëni, a venerabili Autmaro pontifice urbis Tarvannae consecratus est. Deinde post acceptum sacrae benedictionis munus, studiose explebat ministerium sibi impositum, humilitatis tràmitem in omnibus tenens. Erat namque non minimum idoneus et aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrem praefatus gloriosus praesul in urbe secum perpetim retinendum censuit, quia mellito ejus delectabatur alloquio, quo eum crebro recreabat et gravitate fovebat. At vero ipse egregius Dei cultor districtiorem desiderans ducere vitam, erèmi secreta plurimum ambiens, mundanos toto nisu fugiebat semper honores, ut apud Christum posset mereri coelestes. Itaque omni conatu tanto negotio opportunum inquirebat locum: aut si id forte vetante mundi turbine, votis ejus non obtingeret, saltem ut sub Christi jugo et onere ejus placido, regularem vitam promptissimus sequeretur, ut per eum, Christo duce, multorum promoveretur salus.

§ 16. Cum autem talia volveret animo, contigit, ut largiente Erchinoaldo praefecto, non modicam soli partem acciperet, quo Fontanellae coenobium, una cum venerando nepote suo Godone, ut rudis habitator construeret. Quem veterum traditio, ob rivum in eo loco fluentem, hoc nomine vocitabat. Monstrabantur namque in eodem loco vestigia, immo ruinae aedificiorum, priscorum accolarum industriâ olim exstructorum, sed exterorum hostium feritate belluina solo funditus aequatorum. Et in ipso quidem loco magis lustra ferarum, quam hominum habitatio, tunc temporis videbantur. Hunc ergo locum vir Domini Wandregisilus, atque ipsius nepos venerabilis Godo, a praedicto patritio sibi donatum, studuerunt cum nonnullis ipsis faventibus, repurgare, supervacanea quaeque evellendo. Deinde vero etiam jàcere fundamenta, ut juxta prophetiam Isaiae (*Cap. xxxv*), in cubilibus, in quibus habitabant dracones, oriretur viror calami ac junci: videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius bestiae commorari et habitare consueverant. Coeptum est autem hoc opus ab anno Dominicae incarnationis sexcentesimo quadragesimoquinto, sub die Calendarum Martiarum, Indictione tertia, qui erat annus Clodovei Regis undecimus, obtinente sedem Romanae Ecclesiae beatissimo Papa Martino. Tam vero solerti studio, tantâque industriâ perfectum est, ut pene illo in tempore venerabilibus coenobiis aequaretur. Est autem hoc coenobium situm in territorio Rothomagensi, distans a memorata urbe millibus ferme decem et octo: porro a fluvio magno Sèquana, spatio passuum circiter octingentorum.

§ 17. Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi praefecti, libet de eo aliquid dignum scribere. Is enim post transitum bonae

recordationis Dagoberti Regis, praefecturae ordinem ac curam maximam regni Francorum, etiam cum filio ejus Clodoveo et Baltilde Regina, nobiliter administravit. Erat namque insignis bonitate ac eleemosynis largissimus, atque ex materna origine beati viri consanguineus. Postquam autem excessit e vita Clodoveus Rex, remansit Baltildis Regina cum tribus filiis, Clotario, Childerico ac Theodorico. E quibus Clotarius, qui major natu erat, fastigium adeptus est regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis quatuordecim: et quod pater ejus inchoaverat, praedictum locum piis largitionibus ac privilegiis suae auctoritatis devote studuit augmentare. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi patris Wandregisili erat, devotissime auxit. Ibique residens vir Domini, coenobium, multorum fretus solatio, construere coepit. Ad ejus famam plebs undique concurrere, et cultui religionis dicare curabant praedia plurima, ita ut multis confluentibus, monachorum numerus ad trecentos excreceret. Accurrebant undique nobilium liberi, et spretis seculi oblectamentis, et praesentium pompâ facultatum contempta, aeterna cupiebant cum tanto patre praemia adipisci.

§ 18. Aedificavit autem in ipso loco vir Domini basilicas egregio cultu, numero quatuor, in honorem videlicet principis Apostolorum Petri, simulque doctoris Gentium Pauli, sanctique Laurentii ac Pancratii martyrum Christi: et cum huic operi insisteret, misit antedictum nepotem suum in urbem Romam, propter pignora beatorum Apostolorum ac martyrum Christi: ut aedificatis basilicis, in promptu haberet reliquias sanctorum, quorum nomini et reverentiae dicare disposuerat. Qui votis pii patris libentissime parens, Romam abiit, Vitaliano Papa eodem tempore gubernante sedem ejusdem Ecclesiae: atque ab eo suscepta plurima Apostolorum et martyrum Christi pignora, una cum benedictione Apostolica rediens, secum detulit, codicumque sacrorum copiam non minimam: prosperoque cursu itinere acto, ovans revertitur ad virum Dei: cunctaque, quae attulerat, idem vir Domini venerabiliter suscepit. Accersito etiam sanctae recordationis Audoëno praesule, praefatas, quas aedificaverat, ecclesias ut consecraret, simulque pignora; quae Godo cum ejus auctoritate Romae impetraverat, Christi imponeret aris, supplex exorat. Quod ita a praedicto praesule confestim constat fuisse impletum. Locus autem ipsius coenobii tam fertilis, tamque jucundus extitit, ut cum quis illuc advenerat, inter pomorum nemora et hortorum amoenitates virentium, in haec pròtinus libèret ei prorumpere verba (*Num.* xxiv): Quam pulchra tabernacula tua Jacob, et tentoria tua Israël, ut valles nemorosae, ut paradisi juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quae fixit Dominus, quasi cedri propter aquas *.

* Coenobium hoc fuit *Fontanellae* dictum.

§ 19. Adjutor praeterea hujus operis et cooperato insignis, Waningus vir illustris extitit, qui viro Dei plurima praedia felici munere ad usum servorum Christi devote contulit, filiumque suum, Desideratum nomine, sub regimine praedicti patris in eodem loco monasticae disciplinae et Christi militiae tradidit vacaturum. Erat is Waningus ditissimus, et multimoda coenobiorum habitacula in possessionibus propriis construxit. Ex quibus unum est, quod vocatur Fiscannum. Quo in loco dum moraretur, excessum mentis subito passus est, ostensaeque sunt ei poenae damnatorum, et felicitates justorum, audivitque divinitus, viginti annorum spatio ipsum victurum, idque impetrasse a Domino sanctam Christi martyrem Eulalam, cui precibus se sèdulis commendare solitus erat. Sed et ipsa Christi martyr ei apparens, commovit ut in praedicto praedio, quo morabatur, monasterium construeret, et de sua stirpe nulli regendum committeret. Qua reversa ad superos, virum Dei Wandregisilum accersivit, et ordinem ei visionis exposuit: simulque a febre, qua premebatur, ejus precibus curatus, optatam recepit sospitatem, praedictumque coenobium, ut monitus erat, ilico construere coepit.

§ 20. Erat tunc temporis apud Burdegalim * urbem virgo Christi Hildemarcha, cujusdam monasterii sanctimonialium sanctissima gubernatrix: ad quam quidam vir Dei, monachus ac diaconus, nomine Sindardus, cum propter utilitatem servorum Dei in illas partes mitteretur, causâ hospitii declinare solitus erat. Cui illa intimavit, in visu se esse commònitam, ut tellùrem adiret Rothomagensem, virumque Dei Wandregisilum inviseret, atque sub illius regimine divinis parèret edictis. Quae, sicut in ejus scribitur gestis, ad Christi famulum perveniens, ab illo ad illustrissimum virum Waningum perducta est. Is vero praedictum coenobium Fiscannum per testamenta tradens beato Wandregisilo, ejus suasu eidem religiosissimae virgini tradidit gubernandum. Cujus vitam ac laudabilem conversationem libellus, qui de ejus scribitur actibus, liquido narrat. Quod idcirco scribendum putavi, ut posteris intimaretur, sub jure et regimine praedicti patris idem coenobium nuperrime fuisse. Porro Sindardus Christi famulus, pignora S. Saturnini Tolosae urbis Episcopi et martyris, viro Dei detulit, sed et sancti confessoris Amantii Redonensis praesulis: in quorum honore duas condidit basilicas, quarum una, quae in veneratione martyris extat, est sita in vertice ardui montis, vinearum quondam fertilis. Altera vero, quae in nomine confessoris est condita, distat ab ipso principali coenobio passus sexcentos. Monstrabantur intestini istius basilicae grabati et sedes, ubi beatus pontifex Audoënus et sanctus confessor Philibertus, dum virum Dei inviserent, requiescere ac consedere soliti erant. Quorum oratio non alia erat,

* *Bordeaux.*

quam de regno Christi, de paradisi deliciis, et de gehennae suppliciis: de justitia quoque, fide et charitate, et patriae salute: simulque de illecebris respuendis, et pace omnibus praedicanda. In quibus cellulis praedictus vir Domini monachos constituit, qui divinis insisterent servitiis: quia unius coenobii septa tantam conversorum turbam non facile potuissent continere.

§ 21. Patratum post haec miraculum per virum Dei, referre dignum duxi ad gloriam ejus qui gratiam subministrat, et honorem illius qui efficit miracula. Anno quarto regiminis viri Dei, qui erat Clodovei Regis decimusquintus, cum ipse una cum fratribus coetu operi manuum vacaret in valle ante dicta ad plagam orientalem, ubi fons oritur amnis Fontanellae, Betto quidam, custos regii saltus, quem fratres a loco, in quo ipsi operabantur, migrare compulerant, vitam solitariam ducere cupientes, livoris peste corruptus, simulque daemone plenus, viro Dei occurrit, lanceaque eum trajicere voluit: sed malevolam animam ultio divina cito antevertit. Nam dexterâ, quam adversus virum Dei levaverat, torpente, ante pedes ejus humi defixa stetit: ipse vero a daemone arreptus, ante viri Dei vestigia ruit. Quem cernens famulus Christi debita ultione percussus, die illo et nocte sequente apud se retinuit. Die autem illucescente, eum ad se accersivit, Deoque favente, suis orationibus illum curans, sanum ad propria remisit. In eodem vero loco basilica a viro Dei in honorem sanctissimae Matris Christi condita est, ubi interventu ejus plurima quotidie, Deo jubente, fiunt miracula.

§ 22. In praedicto namque coenobio viro Dei cum suis comoranti, cum nulla alimentorum solatia adessent, Baltfridus Cellarius id ei indicavit. Cui ille: «Potest, inquit, Conditor rerum suis in deserto famulis parare mensam, qui multiplicatione quinque panum satiavit hominum quinque millia.» Evénit, quemadmodum dixerat vir Dei. Monuit namque Dominus per visum Baltildem Reginam, ut famulo suo intra eremi vastitatem consistenti necessaria ministraret. Quae expergefata, onusta vehicula servo Dei dirigit. At ille gratias bonorum omnium largitori agit, qui solita benignitate servis suis semper consolator adesset. Percepta vero benedictione, illi, qui alimenta attulerant, suo itinere reversi sunt. Porro anno decimoquinto regiminis sui, vir Dei Clotarium tertium Regem accessit, et privilegium regiae confirmationis super area dicti coenobii liberalissima datione accepit.

§ 23. Porro vir beatus jam in ultima positus aetate, quando iter agere constituit, non poterat equo vehi, sed vehiculo ferebatur, quod aut muli aut equi traherent. In praedicto autem territorio illo degente, quidam vir illustris nomine Hartbamus, filius illustris Erinberti, ad conversionem veniens, tribuit eidem glorioso patri praedium quoddam nomine Butionem, in quo ecclesiam aedificavit, habitacula servorum Dei instituit, et

famulatuſ divinae clementiae monachos inibi collocavit. Servus autem Chriſti Hartbamus in magnae religionis obſervantia vitam, auctore Chriſto, finivit, permultaque praedia eidem venerabili patri devote largitus eſt. Ejus pater Erinbertus, cum magnis februm angoribus teneretur. precibus ſanctiſſimi viri ſoſpitati priſtinae redditus eſt, atque per id tempus praedium Virtlaicum, ſitum in pago Cellan ſuper amne Eura, eidem patri devote donavit, in ipſa largitione damnationem aeternam imprecans iis, qui id praedium invadere auſi eſſent. Gaudebat enim ille vir benigniſſimus, quod bona ſua poſſet largiri Chriſto, faciens eum terreſtrium rerum ſuarum compotem, ut ille eum faceret bonorum coeleſtium cohaerem: ſciens quod patrimonium Deo creditum, nec republica eripit, nec fiſcus invadit, nec aliqua calumnia forenſis evertit: pariter intelligens ſcriptum eſſe, eam haereditatem bene recondi, quae Deo custode ſervetur.

§ 24. Sed his omiſſis quae ſua multitudine dicendi facultatem vinct, ad viri Dei virtutum pertexenda opera revertamur. Ex largitione illuſtris viri Vattratonis ad amnem Wiltlanam, in honorem principis Apoſtolorum oratorium conſtruxit, quod Monasteriolum appellavit, ubi monachorum Deo militantium conventum collegit. Redundabat in diſcipulos fructus doctrinae ejus, quandoquidem quod ſermone docebat, factis explebat. Nullus apud eum vel moerore tenebatur, vel immodica laetitia efferebatur. Erat gratus omnibus, ſingularis fervoris, ſpecialis alacritatis, eximiae charitatis erga pauperes et peregrinos. Noverat et ſuperbis reſiſtere, et humilibus ſubditus eſſe: parcere ſubjectis, et debellare ſuperbos. Sapientibus digna exhibere, ſimplicibus myſtica reſerare. Fortis erat in adverſis, ſobrius in proſperis: tentatus in omnibus, diſcretus in cunctis. Erat hoc illi ſtudium et labor indefeſſus, ut recto itinere ſubditi ipſius ingrederentur: ex proſpectu enim filiorum, laus et merces cumulatur parentis. Nonageſimum aetatis annum jam ſupergreſſus, ita fuit virilis, ut in labore manuum juvenes antecedere videretur.

§ 25. O virum praerogativa meritorum digniſſimum, qui per contemplationis ſtudium ſterilis effectus, pro educatione tamen atque exemplo filiorum, multimodae ſervituti placide ſubdebat, imitans Apoſtolum, qui ait: *Omnibus omnia factus ſum, ut omnes facerem ſalvos* (1. Cor. ix). Sicque per occidentem ejus laudatiſſima pervolabat fama, ut putares Apoſtolorum adeſſe tempora: ita ut perituri ſaeculi ſpretis deliciis, nobilium multitudo virorum communia cum omnibus poſſideret omnia. Si quiſquam proprium aliquid uſurpare tentaret, a caeterorum remotus conſortio, poenitudinis ilico ultione plectebatur. Sed et omnes Caletorum populi, ita bruti ac belluis ſimiles ante adventum illius in hac regione fuerant, ut praeter Chriſtianae fidei nomen, virtus religionis pene abolita in illis locis haberetur. Agebat namque

vir venerandus studio indefesso, ut quaecumque peragraret loca, verbis Evangelicis condiret universa. Et ita per ejus monita et praedicationem sunt conversi, ut qui antea diripiebant aliena, postea largirentur propria, ac idolorum confringerent statuas, quas dudum ritu profano venerabantur: pieque ac sponte se subderent Christi disciplinae, qui ante rebelles, non dignabantur audire. Tantusque honor ac devotionis affectus excreverant circa sacerdotes ac monachos, ut si contigisset alicui ex ordine plebejo eos obviam habere, quamvis potens persona, Christum in eis adoraret ac veneraretur.

§ 26. Spiritum quoque prophetiae divinitus illi collatum non dubitamus, ita ut quae ventura essent, plurimis indicarit. Notum sane est, crebro illum praedixisse futura, quae postea constat evenisse. Baltildi namque reginae, relictæ Clodovei Regis, obitus trium filiorum ac successiones exposuit. E quibus Clotarius, qui major erat natus, quartum regni annum agens, consortiis subito caruit humanis. Deinde Childericus temere ab insidiatoribus interemptus, a praesenti sublatus est vita. Tertius Theodoricus matri superstes, regni suscepit gubernacula: completaque in illis est prophetia viri Dei. Haec quidem pauca miraculorum insignia cum bona venia lectoris in praesens sufficiant, brevi incomptoque relata sermone. Veniendum est, favente Christo, ad ea quae ubertim cunctipotens virtus, spiritu ipsius patroni sublato ad coelum, apud ossa sanctissima gesta referuntur in terris. Denique indubitanter retinemus, ipsius meritis, ut frequentius inculcatum est, animae languores in permultis esse curatos, ad laudem et gloriam ejus, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere* (Joan. xv).

§ 27. His ita se habentibus, vertantur articuli ad id commemorandum, quemadmodum beatus ille meruit de aerumnis exilii praesentis eripi, atque ad coelestis beatitudinis gloriam transferri. In ultimo senio constitutus, utpote nonagesimumsextum annum agens, Domino sacpissime supplicans, aiebat(*ex Ps. 119*): Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est: addebatque: « Jesu benigne, verbum Patris aeternum, de hac convalle plorationis eripe me, et tuis fac quantocyus dignum apparère conspectibus. » Exaudiensque Dominus dignas ejus preces, immisit ei ultimam, immo salutiferam aegritudinem, uti camino praesentis seculi ceu purissimum examinatus aurum, dignissimus coeli fieret haeres. Tribus diebus totidemque noctibus in excessum mentis raptus, janua coeli aperta monstrata est, et jucundo aspectu frequenter oculos aperiens, coelum intuebatur. Cernentes quoque discipuli, sanctissimi patris beatissimam dissolutionem, laetabantur quidem de ejus digna remuneratione, sed tristabantur plurimum de absentia corporali: atque inter moesta suspiria et fluentes lacrymas, querulis aiebant vocibus: Quid facturi sumus, quod nos tam cito dèseris pater? Verbum immortalitatis a te audire cupimus, et

assueta admonitione tua corrigi optamus; prostratique humi fundunt uberes fletus, orantque Deum, ut autequam viam ingrederetur justorum, ejus alloquio foverentur. Itaque omnipotens Deus, videns summum illorum dolorem, quem pro sui pastoris decessu patiebantur, famulorum suorum precibus aures suae pietatis accommodat: permittitque, ut inclytus dux tum tyrones, tum veteranos milites duleibus recrearet sermonibus, multaue futura eis praediceret quae postea res ipsa comprobavit.

§ 28. Percontantibus inde monachis, post ipsius felicissimum transitum, quem sibi praeficere deberent, tale fertur dedisse responsum: « Aeternus, *inquit*, rerum Conditor, qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi plebs sua famuletur in secula, ipse vobis, charissimi filii, post parvitatís meae decessum, dignum ac devotum misericorditer tribuet rectorem. Duo sunt tamen in praesentia vestra charissimi mei filii, qui vicissim post meae fragilitatis decessum in regiminis succedent locum. » Erat namque unus vocabulo Lantbertus, vir eximiae religionis et generis, ortus in territorio Tarvanensi, qui post beatum Genesium praesulatum Ecclesiae Lugdunensis suscepit: alter vero vir Domini Ansbertus, qui beato Audoeno in pontificatu successit Ecclesiae Rothomagensis. Quorum vitam atque virtutes libellus, qui de eorum scribitur actibus, luculenter narrat. Atque ii successores fuere in regimine praedicto sanctissimo viro. Sub horum regimine sanctissimi Patres, beatus Wulfrannus praesul Senonum et praedicator gentis Frisonum, necnon vir Deo dilectus Erenbertus Tolosae urbis pontifex, et sanctus anachoreta et presbyter Condedus, Britannia insula ortus, monachicum amplectentes habitum, ad castra Dei fulgida devotissime convolarunt. Reliquiae quoque eorum in eodem loco debito servantur honore: ubi et gloria virtutum pollent, sicut in eorum plenissime scribitur gestis. Inter reliqua autem praedictus vir Domini, exhortationis et confortationis verba, discipulis ipsi astantibus valedicens, haec intulit, ut coeptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus quotidie perseverando se confirmarent, attentiusque sua monita retinerent, et opere perficerent: ut videlicet unitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaue dissensionis aut livoris pestis, eorum unquam serperet in mentes: sicque status illorum jura, et religionis claritudo per cunctas perpetim durarent aetates.

§ 29. Hac brevi ultimaque coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatae consummationis tempus instabat, ut terrena corporis sarcina terris commendaretur, et coelestis spiritus celsa conscenderet, viatico percepto, post paululum conticuit. Cumque hostis conspiceret invidus remunerationis ejus instare horam, propter eum cruentus astans, pavores illi multiformes ingerere nitebatur. Quem in tali constitutum agone audierunt circumstantes fratres in spiritu sanctae translationis dicentem, se fonte

lavacri Christi tinctum, daemonemque se impediētem divinitus effugatum. Vocavit etiam tertio nominatim quemdam virum justum, nomine Agathonem, cujus olim laudabilem vitam ac conversationem notam habuerat. Ex qua et subsequenti revelatione liquido colligitur, in ejus transitu multitudinem adfuisse Sanctorum. Nam et quodam discipulo ejus, viro magnae religionis, eadem horâ suavissima audita fuerat coelestis cantilena: qui etiam percontabatur ex fratribus, utrum ille dulcissimus sonus eorum penetrasset aures. Sed et ipse vir Domini astantibus sibi imperavit, ut cum psallentibus junctis psallerent vocibus. Quinam sint illi, inquit, nos nescimus: tu vero, cui olim, ut credimus, janua vitae patet aeternae, optime id nosti. Ille vero jucundo aspectu laetabatur in Domino, gratias agens Deo, quod coeli janua ipsi reserasset. O virum omni laude dignissimum, in cujus transitu coelestis exultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus: cui coeli janua patescit, et Abrahae sinus laetantem excipit. Multitudo proinde monachorum, quorum erat numerus ferme trecentorum, in tanti patris transitu divinas laudes decantaturus aderat: hilaris quidem pro gloria, quam spreta Aegyptia servitute, olim adibat promissam: sed gravi affecta moerore, quod praeclaro destituebatur patrono.

§ 30. Hac discipulorum catervâ vallatus, salutiferae Crucis signo se muniens, undecimo Calendas Augusti nexibus terrenae corruptionis absolutus, animam coelo reddidit, consortiis justorum sociandam, et aeternae felicitatis gloriâ fruituram. Illic nunc choris interest angelorum, hic fulget claritate virtutum: illic interpellat pro famulis voce supplici, hic eos virtute tuetur sublimi: illic petit, hic praestat: illic vota fundit, hic votis respondet. Interfuit autem in hoc ejus sancto transitu inclytus Ecclesiae Rothomagensis pontifex Audoënus. Sepultus est primum in ecclesia beati Pauli Apostoli, in qua requievit annis xxxx. Postea autem a sancto Balno Episcopo urbis Tarvanae, et Fontanellensis coenobii abbate translatus est in Ecclesiam beati Petri Apostoli: atque ita integer ab omni corruptione cum vestimentis, quibus indutus fuerat, repertus est, quasi eodem die fuisset sepulturae traditus.

§ 31. Peregerat autem felici et gloriosa consummatione cursum praesentis vitae annis circiter nonagintasex: e quibus in sacro regimine explevit decem et novem annos, menses quatuor, dies viginti et unum. Sepultusque fuit in ecclesia S. Pauli annis quadraginta.

DE S. APOLLINARI

RAVENNATUM PRIMO EPISCOPO ET MARTYRE

EX VETUSTIS MSS. CODICIBUS: QUIBUS ADSTIPULANTUR ANTIQUISS. MARTYROL.
STYLUM OPPORTUNIS LOCIS NONNIHIL EXPOLIVIT LAUR. SURIUS *

Coronatus anno 74 — Patriâ Antiochenus.

§ 1. In diebus Claudii Caesaris Petrus Apostolus Jesu Christi Nazareni, Romam venit cum multis Christianis, ei ministrantibus. Ut autem est urbem ingressus, ad Synagogam Judaeorum se contulit, indicavitque eis se quoque Hebraeum esse, et a Judaea propter fratrum charitatem eo advenisse. Cumque per multos dies cum illis conferret sermones, adferebat identidem de nomine Jesu, dicens eum vere esse filium Dei, qui salvum fecerit omne humanum genus: simul exponens, quanta opera et virtutes fecisset in Israël convenienter vocibus Prophetarum. Itaque multi ex illis agentes poenitentiam pro sua ignorantia, praedicante Petro, crediderunt in Dominum Jesum: nec Judaei solum, sed etiam Romani excipientes verbum, gavisii sunt, quod visitasset Deus genus humanum, mittens Filium suum, qui mundum renovaret: credentesque in Jesum, baptizabantur. Post multum vero temporis ait beatus Petrus Apostolus Apollinari discipulo suo: « Quid hic sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus quae fecit Jesus: Surge, et accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum, et proficiscere ad urbem Ravennatum. Multus illic populus est: praedica eis nomen Jesu, nihil reformidans. Constat enim apud te, vere eum esse Filium Dei, qui mortuis vitam reddiderit, et aegris verbo attulerit medicinam. » Tandem post multa, cum precatus esset beatus Petrus, manus imposuit capiti ejus, dicens: « Mittat Dominus noster Jesus Christus angelum suum, qui praeparet iter tuum, et quae postulaveris, annuat. » Et osculans eum, dimisit a se.

§ 2. Cumque non longe abesset Ravennâ beatus Apollinaris, mansit apud quemdam militem Asiaticum, nomine Irenaeum. Is ubi rescivit ex eo unde venisset, et quid vellet, ait ad eum: Habeo, o hospes, filium, oculorum lumine orbatum: si qua virtus est praedicationis tuae, adhibe illi curationem, ut videat: et ego sequar Deum tuum, credens in eum. Mox ad se puerum adduci

* Germana sunt haec Actis e mss. Fuldensis Collegii Bollandianorum curâ èrutis; ut sincera, licet non omnino praesidialia, probantur; pauca quae in his interpolationem sapiunt, veritati historicae minime offiunt. Haec quidem praetermisit Ruinartius; sed is plerumque Proconsularibus tantum et primigeniis usus est. Tillemont, Baillet, Butler non te moveant qui Actis abhorrent si in miracula offendunt.

alacriter jubet Apollinaris, cunctisque videntibus qui illic aderant, non nisi Crucis signum in oculos caeci expressit, et ait: « Deus qui loco non clauderis, sed ubique es, infer cognitionem filii tui Domini nostri Jesu Christi in hanc civitatem: nec solum hos oculos corporis illumines, sed etiam interiores in hac urbe degentium oculos aperias, ut celeriter illis cognoscentibus Jesum Christum filium tuum esse ipsorum Deum, locus hic mihi cum magna efficacia docendi tribuatur. » His dictis, vidit caecus, et advolutus pedibus beati Apollinaris, una cum parentibus suis in Christum credidit: pariterque baptizati sunt in fluvio non longe a Ravenna.

§ 3. Matrona vero quaedam, Tribuni militum conjux, Tecla nomine, multis annis gravissimo laborabat morbo, qui omnem medicorum industriam eluderet. Accidit autem, militem Irenaeum adesse Tribuno: et cum sermo ortus esset de conjugis mala valetudine, Irenaeus ait: Est apud me peregrinus quidam, qui filium meum nullo adhibito medicamento curavit: si permittis, ubi eum viderit uxor tua, mox revalescet. Tribunus dixit: Unde ille huc advēnit? Respondit Irenaeus: Ab urbe Roma. Tribunus ait: Est igitur natione Romanus? Respondit Irenaeus: Equidem ignoro: sed mihi tamen potius Graecus esse videtur. Tribunus dixit: Clam eum perduc in domum meam, ut comperiam vera esse quae dicis. Cum ergo beatus Apollinaris Ravennam esset ingressus, circumsignans se, ait: « Deus, qui operaris cum magistro meo Petro, operare etiam mecum, ut clarificetur nomen tuum, et fiat voluntas tua. » Ubi in aedes Tribuni venit, officiosissime susceptus est, aitque ad eum Tribunus: Bene advenisti, medice: et quid dulcius aestuanti, quam frigida aqua? Beatus Apollinaris respondit: « Requiescat in vobis pax Domini et Dei nostri Jesu Christi. » Tribunus dixit: Ecquis ille est, de quo loqueris? Apollinaris respondit: « Filius Dei vivi, qui mundum perditum instauravit. » Tribunus ait: Ut video, Galilaeus es tu. Apollinaris respondit: « Etiam ». Tribunus dixit: Nosti curationes? Respondit vir sanctus: « Nil sine nomine Jesu. » Tribunus ait: Et quae est virtus in Jesu? Apollinaris respondit: « Convoca huc milites tuos, et cunctis videntibus cognosces veritatem Domini mei Jesu Christi. » Illis collectis, ait Tribunus: En uxor multos annos decumbit, et medicina omnis ei officit. Si qua vero in te virtus est, exere nunc eam. Apollinaris dixit: « Aperiat Deus oculos cordis vestri, ut videntes mirabilia ejus, credatis in eum. » Tum apprehendens manum mulieris: « Surge, inquit, in nomine Domini et Dei nostri Jesu Christi, et crede in eum, nec quemquam putes illi parem. » Mox illa surrexit sana, exclamavitque: Non est alius Deus praeter Jesum quem praedicas. Videntes id milites et Tribunus, obstupefacti dixerunt: Revera hic Deus est, qui talia facit. Potest autem etiam ille in bellis ferre opem, si diligatur. Creditique

Tribunus cum uxore et filiis et familia, et omnes baptizati sunt. Multi quoque alii, qui illie aderant, fidem Christi complexi sunt.

§ 4. Habitavit autem beatus Apollinaris Ravennae in aedibus Tribuni, et quotidie veniebant ad eum multi e populo, quos ille secreto docebat, dicens ut crederent in Jesum, Deum coeli et terrae: credentesque baptizabantur. Multi quoque nobiles tradebant ei filios suos, ut sacris litteris ab eo erudirentur. Iis autem, qui jam in Christum credebant, Missas et baptismata faciebat in domo Tribuni cum discipulis suis. Itaque intra duodecim annos, duos ordinavit presbyteros, Adhaeritum et Calocerum: Marcianum vero nobilissimum virum, et Leucadium Philosophum, Diaconos fecit *: et sex clericos constituens, cum illis diu noctuque Domino psalmos cantabat. Crescente autem famâ ejus, et quod annuntiaret Jesum, multique in Christum credidissent, jam latere non poterat. Nunciatum est ergo de illo Saturnino Duci, qui eum adduxit ad Pontifices Capitolii Ravennatis, interrogavitque ex eo, quid sibi vellet. Respondit vir sanctus: « Christianus sum ». Dux ait: Et quis est Christus? Apollinaris respondit: « Filius Dei, per quem creatura omnis vivit, in coelo, terra et mari. » Dux ait: Illene ergo te misit ad nos, ut evertas cultum deorum nostrorum? An ignoras sacrum nomen Jovis, qui magnus est habitator Capitolii urbis hujus, cui te oportet supplicem fieri? Beatus Apollinaris respondit: « Quis sit ille habitator, nescio, nec templum ejus novi. » Pontifices dixerunt: Veni ergo, et vide magnificum fanum, mirificeque exornatum. Videbis illie invictissimi Jovis simulacrum. Cum ergo in Capitolium intrasset beatus Apollinaris, subridens ait pontificibus: « Haec tam multa aurea et argentea ornamenta rectius in pauperum usus erogarentur, quam coram daemonibus appendantur. »

§ 5. Tum vero pontifices, facta in eum impressione cum populo, immani eum caede mactaverunt, ejectumque extra urbem ad mare, semivivum reliquerunt. At discipuli eum colligentes, in cujusdam viduae Christianae domo absconderunt, curam ei adhibentes. Et post menses sex vir nobilissimus Bonifacius civis Classensis subito obmutuit, nec ei permulti medici remedium adferre potuerunt. Indicatum est ei, famulum Dei Apollinarem adhuc vivere, et apud viduam latitare. Misit ille ad eum uxorem suam orans ut ipsum invisere ne gravaretur. Venit vir sanctus ad domum ejus, et puella e familia ejus, a malo daemone arrepta, exclamavit: Recede hinc serve Dei viventis. Alioqui faciam te colligatis pedibus trahi extra hanc urbem. S. Apollinaris dixit: « Obmutesce, diabole, et exi ab ea, nec ultra in homine loquaris. » Ille quamprimum ab ea recessit. Ut autem pervenit beatissimus Apollinaris

* Aderitum (in Martyrol. xxvii Sept.) Leucadium seu Eleuchadium (in Surr. Vol. II, p. 376) delinendo Marcianum vel Marrianum (in Append. Vol. V, p. 445*), postremo Calocerum, de quo infra, dignos habuit in Episcopatu Ravenn. successores.

ad Bonifacium, vidit eum mutum jacentem, et ait: « Domine Jesu Christe, qui clausisti os hominis istius, ne deinceps ab idolis suis opem posceret, restitue ei linguae officium, ut invocet benedictum nomen tuum, et credat te esse Deum viventem in secula seculorum. » Cumque a Christianis dictum fuisset, Amen, eadem horâ soluta est lingua ejus, et laudabat Dominum, dicens: Non est alius Deus praeter eum, quem praedicat beatus Apollinaris. Eodem die homines amplius quingenti crediderunt in Dominum Jesum, agentes gratias Deo et beato Apollinari servo ejus, per quem illuminati essent.

§ 6. Non multi autem intercessere dies, cum gentiles quidam a diabolo inflammati, tenuerunt eum, et diu fustibus caeso interdicerere volebant, ne nominis Jesu aliquam faceret mentionem. At ille jacens in terra, clamabat eum verum esse Deum, qui sua sponte pro hominum salute pati voluerit. Sed hoc illi testimonium non ferentes, beatissimum virum coëgerunt nudis plantis calcare prunas. Tum vero multo ille magis de Christo testificabatur. Id impii homines ferre non sustinentes, eum extra urbem ejecerunt, dicebantque ei: Tametsi curationes adhibere nosti, tamen vide, in urbem nostram ne ingrediaris. Jacebat igitur beatissimus vir extra muros, et continenter nomen Jesu praedicabat: multique e civitate Deum timentes, veniebant ad eum, et ministrabant ei. Non enim parvus illic erat Christianorum numerus, maxime nobilium. Habebant autem Christiani tugurium non longe a moenibus, in quo ille Missas faciebat: baptizabat autem in mari, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

§ 7. Post plurimos autem annos vir beatus se contulit in Aemiliam, atque illic secrete docuit populos, quos verbo attrahere potuit. Interea autem Calocerus* presbyter gubernabat Ecclesiam quae erat Ravennae**, clam multas faciens virtutes in nomine Jesu Christi. Non diu post ab Aemilia reversum beatum Apollinarem, Christiani Ravennates cum summo gaudio exceperunt. Per id tempus Rufus patritius et exconsul, habebat Ravennae filiam unicam male valentem. Ut cognovit autem de beato Apollinari, mox ad se illum accersivit, ut filiae opitularetur. Postquam autem vir Dei cum clericis suis in domum ejus intravit, confestim filia ejus mortua est. Ejus obitum beatus Apollinaris ex lamentis familiae didicit. Dixit autem ad eum Rufus patritius cum lacrymis: Utinam in domum meam non venisses. Dii enim magni irati sunt, et noluerunt curare filiam meam. Tu vero qua ratione illi poteris curationem admoveere? Flebant autem omnes qui aderant. Dixit igitur beatus Apollinaris ad Rufum: « Constante age, patritie, et jura mihi per salutem Caesaris te permisurum, ut puella sequatur Salvatorem suum: et cito cognosces

* Vide Append. Vol. II Surii nostri, p. 133*.

** Ravennam laudavimus in Append. Vol. I, p. 40*.

virtutem Domini nostri Jesu Christi. » Rufus patritius respondit: Scio puellam mortuam: quam si stantem et loquentem videro, laudabo sane virtutem Dei tui, nec prohibebo, quo minus suum illa sequatur Salvatorem. Interim omnes amare lugebant. Tum vir sanctus bene confidens in Domino, accessit et tetigit puellam, dicens: « Domine Jesu Christe, Deus meus, qui magistro meo Petro, Apostolo tuo, id praestitisti, ut possit impetrare a te quicquid velit: tu excita puellam hanc, quae est creatura tua: non enim est alius Deus praeter te; » et respiciens ad puellam, ait: Surge, et confitere Creatorem tuum. Confestim illa surgens, magna voce dicebat: Magnus est Deus, quem praedicat Apollinaris servus ejus, et nullus est extra eum. Ea horâ magno gaudio affecti sunt Christiani omnes, quod magnificatum esset nomen Domini Jesu. Baptizata est autem puella cum matre, et ex familia promiscui sexus trecenti vigintiquatuor. Sed et alii multi gentiles crediderunt in Christum, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen. -

§ 8. Porro Rufus patritius timens Caesarem, occulte diligebat beatissimum Apollinarem, et ministrabat ei. Filia vero ejus consecrata est Christo, et virgo permansit. Perlatum est igitur ad Caesarem, virum quemdam Antiochenum, magicis artibus in Ravennam invexisse nomen Jesu, magnamque turbam hominum obedire illi, ipsam quoque Rufi patrii domum. Caesar illi mittens successorem, scripsit ad vicarium Messalinum, ut hominem temerarium Apollinarem aut diis faceret obsequentem, aut in exilium juberet longinquum deportari. Messalinus ergo in praetorio coram se sisti jubet beatum Apollinarem, dicitque illi coram sacerdotibus Capitolii: Quis vocaris? Respondit vir sanctus: Apollinaris. Messalinus dixit: Unde huc advenisti? B. Apollinaris respondit: Ab Antiochia. Messalinus ait: Quam artem profiteris? Apollinaris respondit: Christianus sum, et Apostolorum Christi discipulus. Messalinus dixit: Ecquis est Christus? Apollinaris respondit: Filius Dei vivi, qui fecit coelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt. Messalinus ait: De illone Christo tu dicis, qui ante annos non multos, dum se filium Dei diceret, a Judaeis interfectus est? Certe si Deus ille fuisset, nec mori potuisset, nec vexari contumeliis. Sed cum superbe se gereret, poenis affectus et e medio sublatus est. Quo igitur pacto tu illum in deorum numero reponas, nos non videmus.

§ 9. Beatissimus Apollinaris respondit: « Is, de quo loquimur, Christus et Deus erat, et est, eritque semper. Sed volens ille hominum genus a servitute daemonum liberare, exinanivit semetipsum, et incarnatus est de Spiritu Sancto, natus ex Virgine, quae virum non cognovit unquam. » Messalinus vicarius dixit: Auditum est hoc apud nos, sed difficulter potest credi. Beatissimus Apollinaris ait: « Audi judex, quae a me dicentur, animo virili: Deus

manebat in corpore, faciebat signa et miracula in mundo. Quod vero a Judaeis tentus et crucifixus est, id caro ex virgine sumpta patiebatur: divinitas autem mansit omnis perpeccionis expers et immortalis: quae etiam carnem ipsam tertiam die excitavit, et multis apparens Christus, ascendit in coelum, unde descenderat Deus. Tantam autem in se credentibus largitur virtutem, ut in nomine ejus daemones ejiciant, aegrotos sanent, mortuos in vitam revocent. » Messalinus vicarius dixit: Tu mihi persuadere non poteris, ut ego deos sequar ignotos, qui a Senatu recepti non sint. Sed hac postposita vanitate, accede ad Capitolium, et manibus tuis pone thura magno deo Jovi tonanti, ut possis vivere. Nam alioqui per salutem Caesaris, diversis excruciatum poenis in exilium te mittam. Beatissimus Apollinaris dixit: « Tu nequaquam mihi persuadebis, ut ponam thura daemonibus: sed Domino meo Jesu Christo offeram sacrificium laudis et suavitatis. »

§ 10. Tum vero exclamantes Pontifices, dixerunt: Ignoras Judex hunc sibi pontificis arrogasse titulum, ut sub nostro nomine seducat turbas? Sed tu inquire in ejus temeritatem et arrogantiam. Vicarius ait ad officium: Exuite eum, et caedentes fustibus, dicite: Resipisce, et immola diis. Sed ille dum caederetur, clamabat: Christianus sum: fac, quod tibi visum erit. Interim unus e pontificibus dicit Messalino: In eculeo suspendatur. ut diu tortus, honorem habeat diis immortalibus. Beatissimus Apollinaris, his subjectus tormentis, dicebat: Dominum Jesum Christum confiteor esse Deum viventem, non alium aliquem. Messalinus ait: Quid praemii pro his suppliciis expectas? Beatus Apollinaris respondit: Scriptum est: *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit.* Et si quis in Christo mortuus fuerit, vivet. Haec remuneratio Christianorum. Tum universi, qui illic aderant Christiani, glorificabant Deum coeli, cum haec ex Apollinari audirent, quod fortior ipse esset in perferendis poenis, quam alii inferendis. Messalinus tortoribus ait: Rursus verberetur, et in plagas aqua bulliens infundatur: deinde sub praeconis voce ducatur ad navim, vinctus gravi pondere ferri, et in Illyricum eat exilatum. Interim arripitur a diabolo unus e tortoribus, qui in Christi servum prae caeteris saevierat, et subito expirat. Cum autem elevatus esset S. Apollinaris, dixit Messalino: Impiissime, cur non credis in Filium Dei, ut possis vitare aeternos gehennae cruciatus? Tum indignatus Messalinus, jussit os ejus lapidibus contundi. Ea immanitate commoti Christiani, irruerunt in gentes, et brevi spatio amplius ducentos trucidarunt. Volebant vero etiam Messalinum interficere. At ille perturbatus, inclusit se: porro beatissimum Apollinarem, gravissimo ferri pondere adhibito, jussit in horridum retrudi carcerem, et in ligno extendi, nec quicquam ei ministrari, ut sic deficeret. Angelus autem Domini nocte ad eum veniens, videntibus custodibus, escam ei dedit, et

cum eum corroborasset, recessit. Quarto inde die audiens Messalirus eum adhuc vivere, clam injectis ei catenis, navi impositum, in exilium jussit deportari. Secuti sunt autem tres e Clero ejus, qui illi ministrarunt. Ecclesiam, quae erat Ravennae, interea gubernabant presbyteri et diaconi: crescebatque numerus Christianorum.

§ 11. Navigantibus vero illis mare, subito orta est tempestas, et navi confracta, ad litus ejectus est beatus Apollinaris cum clericis suis et duobus militibus: caeteri in mari perierunt. Dixeruntque milites illi beato Apollinari: Domine pater, quo ibimus, aut quid faciemus? Respondit vir sanctus: Baptizamini in nomine Jesu Christi, et vivetis. Illi quamprimum propudiatas idolis, baptizati sunt in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Inde a loco in locum commigrantes *, in Moesia praedicabant verbum Dei, sed nemo eos recipiebat. Cujusdam vero primarii et magni viri frater leprâ infectus fuit. Eo viso, dixit beatissimus Apollinaris: Vis sanus fieri? Respondit ille: Volo. Beatus Apollinaris ait: Crede in Dominum Jesum Christum. Respondit ille: Qui me sanum fecerit, is erit Deus meus. Tum beatus Apollinaris invocans nomen Domini Jesu, tetigit eum: et evestigio curatus est: rejectisque simulacris, credidit in Dominum Jesum, et baptizatus est: mansitque vir sanctus apud eum diebus permultis. Deinde Danubii litora terens, multos ad Christum adduxit. Ubi autem didicere gentiles hostem eum esse idolorum, de ejus nece cogitabant. At ille profectus in Thraciam, mansit illic dies multos. Erat autem in quadam civitate idolum, a quo per id tempus nullum potuerunt habere responsum. Cumque multa illi offerrent, aegre tandem ab eo impetrarunt, ut diceret: Nescitis discipulum Petri Apostoli Jesu Christi Româ huc venisse, neque, dum praedicat Jesum, ligasse? Is si hinc profligatus non fuerit, nulla vobis responsa dare potero. Facta ergo inquisitione, repertus est beatus Apollinaris, interrogatusque ab eis, quid illic ageret, dixit se Christianum esse, et pro Christi nomine a Ravenna eo extrusum in exilium. Itaque nudatum vestibus, diu fustibus verberarunt: perductumque ad mare, cum sociis navi in Italiam iturae imponi curarunt, dicentes ejus regionis praefecto, satius esse eum remitti eo unde venisset, ut illos potius everteret, quam apud ipsos aboleret cultum deorum.

§ 12. Ita ergo post triennium vir sanctissimus Ravennam reversus est **, et a Christianis cum summa exultatione exceptus, Deum laudantibus, quod eis suum patrem et Doctorem restituisset. In ipso autem itinere multa per eum Dominus miracula effecit.

* Exilium igitur, Dei disponente clementiâ, occasio sancto viro fuit apostolatus inter barbaro s signis et multorum conversione illustris.

** Aquilejae tunc paullisper subsistens, a B. Hermagora Episc. corpus S. Euphemiae (III Sept.) impetravit quo Ecclesiam suam ditaret; pretiosum pignus in domo Tribuni collocavit, quam, ut supra dictum est, in sacram aedem converterat, et S. Virginis Mart. nomine nuncupavit.

Multo inde lapso tempore, cum Christianis Missas in Cyrenæi Senatoris possessione faceret, repente orta seditio est in urbe propter eum, irruentesque in eum furentes populi, vinctum in forum pertraxerunt, caedentes eum, et plagas ei imponentes. Viso autem illo, dixerunt Pontifices Capitolii: Non est hic dignus, ut praesentetur magno deo Jovi, quippe cui non semel illuserit. Sed ducatur ad Apollinis templum, ibique cognoscat virtutem deorum immortalium. Illis ergo eum ducentibus multi nobiles viri, tam ethnici quam Christiani, una cum populo sequebantur eum. Dicebant autem gentiles: Videamus, num ad sanitatem redierit homo iste. Ingressus vero templum beatus Apollinaris, ut vidit Apollinis simulacrum, ait ad circumstantes gentiles: « Istene deus est, per quem futura praedicitis? » Responderunt illi: Etiam, et quidem primus inter deos, et custos urbis hujus. B. Apollinaris ait: « Non sit illi unquam bene: sed eo profligato, custos hic commorantium Christianorum erit Dominus Jesus Christus, qui est verus Deus. » Cumque orasset vir sanctus, simulacrum dissolutum est, et templum daemonis eversum. Id conspicati ethnici, clamabant: Senex impius tollatur e medio, qui omnia dissipavit. Christiani autem gratias agebant, dicentes: Revera hic Deus est, qui talia efficit per patrem nostrum Apollinarem.

§ 13. Commoti vero gentiles, tradiderunt eum Thauri judici, ut illum occideret. Is congregatis in praetorium cunctis nobilibus urbis ejus, ita compellavit eum: Oramus te, ne celes nos qua virtute isthaec facias, et ubinam conventus agas et miracula efficias, ut tanta turba te sequatur? Beatus Apollinaris respondit: « Virtus alia non est, nisi Domini nostri Jesu Christi. Domum autem Dei habemus in cordibus nostris. Si tamen etiam fabricam requiris, non est procul ab urbe: ubi Christianis proponimus divina eloquia. » Thaurus dixit: Habesne adjutores aliquot? B. Apollinaris respondit: «Habeo sane permultos.» Thaurus dixit: Est aliqua in te virtus divinitatis? B. Apollinaris respondit: «Jam dixi tibi, esse supernam virtutem Domini nostri Jesu Christi.» Thaurus ait: Habeo filium ab ipsa nativitate caecum. Invoca nomen ejus, quem a suis crucifixum asseris, et aperi oculos hujus, planeque credemus, vere eum esse Deum. Sin minus id feceris, pro tuis sceleribus igni te comburemus. B. Apollinaris respondit: « Veniat in medium caecus. » Venienti dixit vir sanctus: « In nomine Jesu Christi aperi oculos tuos, et vide. » Continuo ille apertis oculis vidit. Stupefacti ea re principes omnes qui illic aderant, dicebant: Profecto Deus is est, qui talia perpetrat: multique ex eis crediderunt in Dominum Jesum. Thaurus autem judex eruit eum e manibus vulgi et nocte misit eum in praedium suum, tamquam illic custodiendum. Ubi mansit annos quatuor. Erat is locus sexto ab urbe milliario, confluebantque eo Christiani omnes, et ab eo

instituebantur. Si quis ad eum venisset aeger, sanus recedebat, quacumque fuisset infirmitate detentus.

§ 14. Porro Vespasiano Imperii habenas moderante, Pontifices Capitolii invidiose de eo retulerunt ad illum. Cujus relationis haec erat sententia: Si Apollinarem impostorem, contra regni tui et populi Romani salutem docentem, non interfeceris, Romanas caeremonias pessum premet. Non enim parva multitudo ab eo seducta, quotidie in injuriam deorum immortalium bacchatur. Magicis enim artibus ille templa evertit. Sed si solus jam affecta aetate erit vitâ privatus, Romanum nomen incolume permanebit. Perscripsit ergo Vespasianus Imperator, ut si quis diis irrogasset injuriam, aut satisfaciat, aut urbe pellatur. Non enim aequum est, inquit, ut nos deos vindicemus sed ipsi se de inimicis suis ulcisci possunt, si irascuntur. Ea jussione perlata Ravennam, Demosthenes vir illustris et patritius, sed plane ethnicus, beatum Apollinarem sibi exhiberi praecepit. Venit ille, et cum multo senio pressus et diversis poenis et afflictionibus confectus staret coram judice, gentiles clamabant: Nihil ex eo inquiras. Nos enim omnes scimus Christianum eum esse, et eversorem templorum. Aut puniri eum jubeto, aut procul extra hanc urbem expellito, ne nos pereamus. Demosthenes patritius dixit: Dic mihi, antique seductor, cujus conditionis es? Beatissimus Apollinaris respondit: « Ecquidem non nego coram gloria tua, sed plane confiteor Christianum me esse, et a Petro Apostolo eruditum, et ad hanc felicissimam urbem missum, ut per nomen Jesu Christi salutem consequantur credentes in eum. » Demosthenes patritius dixit. Quid multa? Jam tempus est, ut missa vanitate tua, diis satisfacias. S. Apollinaris ait: « Ego meipsum sacrificium offero Deo pro salute filiorum meorum, quos mihi acquisivi. Tibi autem dico: quisquis non recesserit a cultu deorum vestrorum, et adoraverit Deum coeli, terrae et maris, qui cum Domino Jesu Christo regnat in aeternum, is perpetuis gehennae flammis concremabitur. Qui autem crediderint et baptizati fuerint, habebunt requiem sempiternam, et divitias inaestimabiles. »

§ 15. Tum furore percitus judex, tradidit eum custodiendum Centurioni, occulte Christiano, ut interim cogitaret, quibus eum suppliciis perderet. Centurio itaque perduxit eum Classem in domum suam, et post dies paucos dixit ei: Domine pater, noli tam cito mortem oppetere, cum vita tua nobis necessaria sit. Egredere noctu, et abi in vicum, ubi aegri * morantur, donec furor populi conquiescat. Sicque media nocte dimisit eum, ut fugeret. Sed ubi res innotuit daemonum cultoribus, insecuti sunt eum, et apprehensum non longe a porta tamdiu ceciderunt, donec putarent extinctum. Porro ante lucem collectus a discipulis, perductus est in vicum, ubi leprosi degebant, et ibi inter Christianos

* Leprosi.

decumbens, septem dies supervixit, admonens ecclesiam, ne a fide Christi discederet, simul annuncians, multas imminere pro Christi nomine persecutiones: sed tandem post plurimas tentationes, etiam principes ad fidem Christi accessuros, omniaque deorum simulacra eversuros, et toto orbe terrarum hostiam a Christianis Deo vivo libere oblatum iri. Addidit etiam: Qui permanserit in fide Jesu Christi, vitâ vivet, et non morietur. His et aliis multis eos instituens sermonibus, vitâ functus est beatissimus martyr et Episcopus Jesu Christi Apollinaris, et sepultus est extra muros Classenses in arca saxeâ a discipulis suis. Ea vero arca propter metum gentilium sub terram missa est. Gubernavit Ecclesiam suam annis octo et viginti, mensem unum, dies quatuor. Passus est sub Vespasiano Augusto, x Calendas Augusti: regnante Deo et Domino nostro Jesu Christo cum Patre et Spiritu Sancto per omnia secula seculorum, Amen.

DE BASILICA S. APOLLINARIS IN CLASSE ET EJUSD. S. EPISCOPI M. RELIQUIIS

De Classensi oppido egimus in MARTYROL. Jan. p. 63*. Hostiliter penitus eversum, et a lethifero paludosi soli climate Coenobitis ipsis Monasterio depulsis, nihil in Classe praeter S. Apollinaris Basilicam superfuit magnificentiâ perinsignem. Hanc primo, disjecta aediculâ quam aedificaverant Christiani supra S. Episcopi Mart. sepulcrum, circa DXXXVII excitare coepit S. Ursicinus Ravennas Antistes; absolvit autem paullo post, sacrisque solemnibus dedicavit S. Maximianus (vide MARTYROL. Febr. p. 161*); qui elevata e cryptae tenebris arculâ venerandi Corporis, eam in porticu Basilicae collocavit; inde alter Archiep. Maurus, medio VII seculo, intra Basilicam. Diripiente piratarum huc ex Istria apulsorum manu templum anno DCCCLVI, divina providentiâ pretiosissimum pignus evasit incolume. Cumque mendax, quorundam fraude, fama diu animos exagitasset, sublatum illinc jamdiu Corpus fuisse, ad inquisitionem juridicam coram Praelatis et Card. Ildebrando ventum est anno MCLXXIII, ac reperta sunt, item ut tres argenteae laminae simul inclusae illa Maurum Episc. condidisse testabantur, sacratissima ossa Martyris integerrima, candida, suavissimeque et late olentia. Aliae dein sancti Corporis recognitiones rite et solemniter identidem hucusque peractae sunt. Inter fabulas ergo rejice quidquid vulgarunt ex hagiologis multi de Reliquiis S. Apollinaris Mediolanum, Romam, in Gallias, in Germaniam delatis et cultis. Sed etsi quae usquam dicebantur haberi S. Apollinaris lipsana, nomine quidem non re essent, portenta plurima, praesertim apud Monasterium S. Benigni in

Burgundia, maxime sanitatum, patravit Omnipotens, ne credentium, S. Apollinarem bona fide invocantium, religio frustraretur, utque inclytum Evangelii, voce, laboribus, signis, sanguine, ex primis ab Apostolis, adsertorem amplissimo cultu et gloriâ magnificaret in Ecclesia Sanctorum (a).

IN EUMDEM S. APOLLINAREM

S. PETRI CHRYSOLOGI SERMO *

(*Qui ordine apud nonnullos est 128us*)

Beatus Apollinaris primus sacerdotio, solus hanc Ecclesiam Ravennatensem vernaculo atque inclyto martyrii ** honore decoravit. Merito Apollinaris, quia juxta mandatum Dei sui, hic perdidit animam suam, ut eam inveniret in vitam sempiternam. Beatus qui ita cursum consummavit, fidem servavit, ut vere primus a credentibus suo reperiretur in loco. Nec eum quisquam confessoris vocabulo minorem credat esse quam martyrem, quem Dei nutu quotidianum et multiplicem reversum conspiciat ad agonem. Audi Paulum dicentem: *Quotidie morior*. Semel mori parum est eum qui potest Regi suo gloriosam saepe de hostibus referre victoriam. Non tam mors quam fides et devotio martyrem facit, et sicut virtutis est maximae, in acie, in conflictu, pro Regis amore succumbere, ita perfectae virtutis est diu agere et consummare certamina. Non ideo non est persecutus martyrem, quia non statim intulit mortem, sed probavit martyrem, quia non elicit fidem; iniecit tela quae potuit, et omnia armorum suorum genera callidus exegit inimicus: nec tamen fortissimi ductoris movere mentem potuit, aut temerare constantiam. Summum est, fratres, pro Domino praesentem vitam, si necesse sit, contemnere, sed gloriosum est etiam cum vita mundum suo temnere et conculcare cum principe. Festinabat Christus ad Martyrem, Martyr suum festinabat ad Regem. Bene diximus festinabat, juxta illud Prophetæ: *Exurge in occursum mihi, et vide*. Sed ut propugnatores suos sibi Ecclesia sancta retineret, Christo vehementer occurrit, ut

(a) De S. Apollinaris Vita et Cultu binos haud exiguae molis Tomos italice conscriptos edidit Romae anno mdcclxxiv clariss. Canonicus, in Vaticano Seminario Rei Litterariae Doctor, Ravennas ortu, David Farabulini. Auctorem produnt egregia volumina et perrara concinnitate disertum, et ingenti eruditionis apparatus instructum, et critices peritiâ atque acumine praecellentem. Multa illic Ecclesiasticae Historiae scite disseruntur: illic videre est et diligenter conquisita et ordinate congesta magni ad rem ponderis documenta. Quare nostra licet adeo exili voce, cum optimis Ephemeridum Catholicarum in Italia et Gallia scriptoribus, hujus hagiographici ocelli concinere laudes operae pretium duximus, quem merito dixerunt glorioso S. Apollinaris sepulcro, 18.æ redeunte saeculari Natalis ejus celebritate, imponendum praenobile monumentum.

* Sermonibus S. Petri Damiani de Sancto nostro a Surio relatis, hunc ut antiquiorem et a celeberrimo S. ejusd. Episcopi Mart. successore prolatum praemittimus, juxta veram lectionem e codicibus Vaticanis a praeaudato in superiori nota Can. Farabulino castigatum et annotatum. Diversas nos tamen lectiones suppressimus.

** Vernaculo, id est: domi perperso. Ea item utitur voce Prudentius.

vincenti justitiae reservaret coronam, et sibi belli tempore praeliatoris sui praesentiam condonaret. Fundebat saepe Confessor sanguinem suum suisque vulneribus, fide mentis suae, testabatur auctorem. Coelum suspiciens, carnem despiciebat et terram. Vicit tamen, tenuit, et a suo desiderio retardari Martyrem tenera adhuc Ecclesiae impetravit infantia. Infantiam dico, fratres, quae totum semper obtinet, quae plus lacrymis quam virium ratione contendit. Neque enim tantum vultus et sudor fortium, quantum posunt lacrymae parvulorum, quia ibi corpora, hic corda franguntur; ibi mentis iudicia vix moventur, hic tota pietas inclinata descendit. Et quid plura, fratres? Egit, egit Ecclesia sancta mater, ut nusquam a suo separaretur antistite. Ecce vivit, ecce ut bonus pastor suo medius assistit in grege, nec unquam separatur spiritu, qui corpore praecessit ad tempus; praecessit dico habitu, caeterum ipse inter nos corporis sui habitatione quiescit. Extinctus est diabolus, persecutor occubuit: ecce regnat et vivit, qui pro Rege suo desideravit occidi, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus Sancti Deus, per omnia seculorum secula.

IN FESTIVITATE S. APOLLINARIS

B. PETRI DAMIANI SERMO I

§ 1. Hodierna die, fratres charissimi, ad jucundum nimis satisque delectabile spectaculum venimus, et gloriosae palaestrae certamen oculis fidei contemplati sumus. Vidimus enim unum civem supernae Jerusalem pro Rege suo strenue ad bella procedere, et innumerum Babyloniae vulgus unanimi conspiratione contra unum caput ferociter dimicare. Vidimus militem Christi, contra mundum, triumphale vexillum Crucis inferre, vidimus e contra amatores mundi pro dilecto suo constipatis cuneis obviare. Ille enim undique circumfusi diversa tela conjiciunt, sagittas emittunt, machinas erigunt: et ut vallum Christi irrumpere valeant, omnia praeliandi argumenta componunt: hic autem ense verbi spiritualis accinctus, loricâ fidei indutus, spei galeâ praemunitus, sub patientiae suae se clypeum colligit, et hoc contra omnes bellicae tempestatis ictus vigilantî oculo circumducit. Illi ignem adhibent: sed iste immensae charitatis ardore succensus, incendia exterioris flammae non sentit. Illi bullientibus aquis dilacerata membra perfundunt: iste largo Sancti Spiritus imbre divinitus refrigeratur, cantans cum Propheta: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* (Ps. 65). Illi virgis caedunt, sudibus frangunt, eculeo suspendunt, in carcerem mittunt, postremo catenatum in exilium dirigunt: iste vero in arce mentis constitutus, quidquid erga se agitur, sub se fieri quasi

alius quidam eminus intuetur, dicens cum Paulo: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*; et iterum: *Licet exterior homo noster corrumpatur, is tamen, qui intus est, renovatur de die in diem...* Id enim, quod in praesenti est momentaneum et leve tribulationis nostrae, supra modum in sublimitate aeternae gloriae pondus operatur in nobis (ex 2^a Cor. iv, 7, 16, 17). Cuncta ergo hostium jàcula facta sunt beato Apollinari gloriose vincendi materia. Et unde illorum crudelitas dejicere nititur, inde istius patientia ad standum firmitus roboratur. Sanctus enim vir inter persecutionum bella deprehensus, quo durius telorum grandinem inhorrescere conspicit, eo cautius undique scutum suae gravitatis opponit. Et quo violentius pugnae impetus videt ingruere, eo magis se studet et in vires colligere, et ad agendum fortiter excitare. Ubique paratus assistit, ubique vigilanter intendit, et venientibus undique gladiis imperturbatus occurrit.

§ 2. Quia vero, fratres mei, beati Apollinaris agonem, palaestram superius nominavimus, utrum nam congrue positum sit, si placet paulo subtilius inquiramus. Palaestrita quippe nudus luctatur: et beatus Apollinaris mundanae possessionis indumento nudus fuisse cognoscitur. In spectaculo autem civium hujusmodi lucta proponitur, et beatus Paulus de se aliisque Christi bellatoribus congrue testatur, dicens: *Spectaculum facti sumus Angelis et hominibus* (1. Cor. iv). Solet autem pueris oleum, quod videlicet Chrisma ab eis dicitur, a campiductoribus tribui, unde eorum debeant omnia corporis membra perungi: sanctus vero Petrus Apostolus beati Apollinaris non dicam campiductor, sed ductor, Sancti Spiritus eum unctione perfudit, cum ad certamina persecutionum misit. Ut enim in sancta gestorum illius narratur historia, ait beatus Petrus Apollinari discipulo suo: « Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus quae fecit Jesus. Surge, accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum, et perge ad urbem quae vocatur Ravenna. » Quod enim dicit, Accipe Spiritum Sanctum, et perge, tale est ac si diceret: Oleo membra perfunde, et bellum viriliter consere. De hoc enim Sancti Spiritus oleo per Prophetam dicitur: *Computrescit jugum a facie olei* (Is. x). De hoc et per Psalmistam canitur: *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum* (Ps. 88).

§ 3. Mos vero esse campiductorum solet, ut prius certaturi discipuli membra pervideant, videlicet quam latum validumque sit pectus, quam sani plenique tumeant lacerti, quam subterpositus venter nec mole gravet, nec extenuatione debilitet: et si cuncta bellico usui apta esse perspexerint, mox ejus segnitium dura severitate corripunt, et dèsides adhuc animos in amorem laudis accendunt et hortanter instigant, et ne formidare debeat, suam ipsius coram eo fortitudinem laudant. Sic nimirum beatus Apostolus quasi ante ipsum arenae vestibulum alumni sui

membra considerat, et ut se ad congregiendum praepararet, verbis suasoriae adhortationis inflammat. Quid est enim dicere, Quid sedes nobiscum? Jam depone desidiam, ut post peractam victoriam pervenias ad coronam? Et quid est dicere, Ecce eruditus es de omnibus quae fecit Jesus, nisi omnes tui corporis artus jam perfecto vigent robore, nihilque tibi superest, nisi ut timore proposito incipias dinicare? Unde apte subjungitur: Praedica eis de nomine Jesu, et ne formidaveris: tamquam diceret: Ex jussionis meae auctoritate congregare, brachia consere, ut communem utriusque Regis possis victoriam de triumphatis hostibus reportare. Percurre impiger stadium, ut ad propositum victoribus merearis pertingere bravium. Non dubites arripere pugnam, de qua nobilem referes, auctore Deo, victoriae palnam. Ego tibi praecipio, qui potestatem ligandi non solum in terra, sed et in coelestibus habeo, ego te ad pascendas oves Dominicas mitto, qui ovile totius sanctae Ecclesiae injuncta mihi curâ custodio. Praerogativa ergo magistri sit discipulo audacia praesumendi, et mittentis auctoritas sit fiducia missi.

§ 4. O beate Apostole, quam libenter, quam alacriter motum tuae diversitatis intueor, et nunc te debilem, nunc fortissimum pulchra varietate contemplor. Debilem, inquam, negando magistrum: fortissimum vero, pro ejusdem magistri confessione mittendo discipulum. Non times discipulo Ravennam multarum urbium dominam assignare, qui tibimetipsi expaveras unius sacerdotis ancillam. Non metuis illum in procellosos fluctus turbulentissimae civitatis solum mittere, qui cum ipso Creatore marium, super marinas undas expaveras ambulare; illi namque dictum est: *Aquilonem et mare tu creasti*. Cum enim dixeris: *Domine, jube me venire ad te*: nisi statim expavisses, mergi utique non coepisses: nisi in navi fidei aliquam naufragii undam pertulisses, nullatenus ex ore Veritatis audisses: *Modicae fidei, quare dubitasti?* Nec mirum, tibimetipsi maris tunc formidasse periculum, qui pro eadem mentis infirmitate, Magistrum et Dominum tuum nolebas Crucis subire patibulum. Cum enim tibi diceret, quod pro redemptione humani generis crucifigendus esset, protinus respondisti: « Absit a te Domine, propitius tibi esto Domine, ne fiat hoc. » Quid est, beate Apostole? Numquid vis claudere locum, unde nostrae redemptionis est pretium exiturum? Numquid vis fontem restringere, qui pravitatis nostrae descendit maculas emundare? Ecce jam nosti illum proculdubio Deum esse, et tamen dissuades mortem subire. Nisi enim Deum crederes, Propitius tibi esto Domine, non dixisses. Concordat quidem fides discipuli cum assertione Magistri. *Potestatem*, inquit, *habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo iterum sumendi eam* (Joan. x). Sed qui fide stas, infirmitate jaces: quem fides erigit, timor sternit. Qui ergo Magistro Crucis timueras mortem, et

tibimetipsi pelagi profunditatem, nunc dilectum discipulum non dubitas mittere inter persecutorum furentium rabiem. Cur hoc, nisi quia completum est in te quod per coapostolum tuum dicitur: *Quia timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem* (1. Joan. iv)? Jam enim iterum audieras a Domino: *Simon amas me?* Et respondens: *Domine, tu scis quia amo te*: ilico audisti: *Pasce oves meas*. Dixerat iterum Dominus: *Sicut dilexit me Pater, et ego diligo vos*. Sicut ergo te Dominus dilexit, cum pro pascendis ovibus suis inter scandala persecutorum misit: sic et tu discipulum diligis, cum pro eisdem ovibus ad martyrium dirigis.

§ 5. Sed libet, fratres mei, haec Apostolica verba subtili indagatione discutere, et quomodo canonica ecclesiasticae censurae auctoritas in eligendis praepositis unam ubique teneat regulam praevidere. Dicitur enim beato Apollinari: *Quid sedes nobiscum?* Ecce eruditus es de omnibus quae fecit Jesus. Rursus idem Apostolorum princeps cum in loco Judae alium subrogare voluisset Apostolum, ut neophytorum reprimeret pravitatem, dixit: « Oportet ergo ex his viris, qui nobiscum congregati sunt in omni tempore quo intravit et exivit inter nos Dominus Jesus, testem resurrectionis ejus nobiscum fieri unum ex istis. » Hinc idem ipse gentibus Christum evangelizans agebat: « Hunc Deus suscitavit tertia die, et dedit eum manifestum fieri non omni populo, sed testibus praeordinatis a Deo, nobis qui manducavimus et bibimus cum illo, postquam surrexit a mortuis. » Hinc ipse Dominus in Evangelio cum de mittendo Sancto Spiritu Apostolis loqueretur: *Ille, inquit, testimonium perhibebit de me, et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis*: tamquam diceret, ideoque idoneum de me testimonium perhibebitis, quia quicquid alios docueritis, longae conversationis assiduitate ipsi antea didicistis. Audiant neophyti, audiant elati, et quasi folles vento arrogantiae et igne cupiditatis inflati, quia non volunt discere quod sciant, et in schola Christi ante inhiant in cathedra praesidere, quam ferulam sentiant: Dumque inordinato ordine non per ostium, sed aliunde ad regiminis jura prorumpunt, non se pastores esse, sed et fures, et mercenarios patenter ostendunt: qui prodesse non curant, sed praeesse flammâ perniciosissimae cupiditatis anhelant. Hi profecto non praeferuntur, ut Christi ovile custodiant, non ut gregem Dominicum pascant, sed ut miseram carnem suam in lasciviis et cupiditatibus molliter nutrant: dumque se proximis praelatos esse considerant, caecam mentem in superbiae cornibus exaltant. Audiant ergo qui ejusmodi sunt, et vel curent se ab hac praesumptione compescere, vel noverint se a corpore sanctae Ecclesiae jam, etsi non aperte, vere tamen radicitus praecisos jacere. Ecce beati Apostoli, super quos, quasi solidissimas bases, sancta fundatur Ecclesia, non novitium, non indoctum, sed illum

ordinant, quem in doctrina et sanctae conversationis studio perspexerint esse maturum. Hoc quaerit Petrus in Matthia, cum eligit in Apostolatam, hoc in Apollinare cum pròmovet in Episcopatum. Quod ergo Dominus providerat in Apostolis, hoc Apostoli considerant in Apostolicis viris.

§ 6. Illud etiam praetereundum non est, quod beatus Apostolus osculans discipulum, emisit eum a se. Hic antiquorum patrum consuetudo recolitur, et in novo seculo veterum Patriarcharum antiquitas reparatur. Ecce Isaac iterum filium osculatur. Ecce Jacob iterum benedicitur, et Patriarcha a Patriarcha ex authenticae traditionis ordine consecratur. Illi dictum est, Accede ad me, fili, ut benedicat tibi anima mea: isti dictum est, Surge, accipe Spiritum Sanctum. Illi dictum est: Det tibi Deus de rore coeli, et de pinguedine terrae abundantiam frumenti, vini, et olei: isti vero dicitur, Mittat Dominus noster Jesus Christus Angelum suum, qui praeparet iter tuum, et quae postulaveris, annuat tibi. Sic et Jacob Ephraim, et Manasse filiis Joseph osculum praebeat, cum eos inter reliquos Patriarchas constituens benedixit. Hinc etiam Ecclesiasticus mos inolevit, ut Pontifices, his quos consecrant, osculum tribuant. Hinc, fratres, hinc rogo colligite, beati Apollinaris quanta sit celsitudo, qui ut Apostolus ad arcem Pontificatus eligitur, ut Patriarcha solemniter ordinatur, qui et ab illo, et non diverso modo provèhitur, a quo et Apostoli promoventur. Videtur ergo in illo et Apostolica dignitas, et Patriarchalis sublimitas: quia et Apostolico ore provèhitur, et Patriarchali solemnitate consecratur. Unde fit, ut cum caeteri, qui pro testimonio veritatis supplicia passi sunt, martyres nuncupentur: hic quia non solum passus, sed etiam ad martyrium ab Apostolo tam nobiliter est electus, Apostolicus martyr jure dicatur.

§ 7. Inter haec vos, fratres charissimi, ad vosmetipsos redite, actus vestros sollicita examinatione discutite, et qui laudes martyris libenter auditis, laudabilem vitam habere curate; *non est enim speciosa laus in ore peccatoris* (Eccl. xv, 9). Illi enim digne sanctos laudibus efferunt, qui laudabiliter vivunt. Et hi fortium virtutes utiliter audiunt, quos audita praeconia ad amorem imitationis accendunt. Caeterum quid prodest si alios constitutos in sublimibus videas, ipse vero in praeceptis ad ima descendas? Quid prodest fortium bellatorum triumphos extollere, si ipse non erubescas quotidie terga hostibus dare? Quisquis ergo gaudes fortiter egisse martyres Christi, corripe et ipse arma inter milites Christi. Desunt exterius hostes? Verte manus in te, et multos seditiosos invenies cives. Doma superbiam, jùgula iracundiam, extingue libidinem, rèprime avaritiam, occide invidiam, et ut breviter cum Apostolo cuncta complectar, crucifige carnem tuam cum vitiis et concupiscentiis (Ex Gal. v). Hoc est fortiter agere, hoc est

viriliter dimicare. Nam quid juvat si circa vallum te non obsideant acies persequentium, et intra urbis moenia grassetur barbaries vitiorum? Vis autem adhuc apertius discere, qualiter in pace sanctae Ecclesiae valeas martyrium invenire? Audi attente, intellige diligenter. Corvigilet, oculus non dormitet. Quod enim dico, brevissimum est. Ascende igitur tribunal mentis, et temetipsum pertrahe ad iudicium quaestionis. Cogitatio accuset, animus iudicet, poenitens conscientia velut carnifex feriat, lacrymarum rivus tamquam vulnus erumpat. Sic sic per martyrii similitudinem, ad veram pervenies martyrum dignitatem, auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit, etc.

EJUSDEM SERMO SECUNDUS*

§ 1 Apostolici martyris gloriosa solemnitatis, fratres charissimi, alacrem fecit vestrae devotionis adesse conventum. Unde dignum est, ut communi vobiscum laetitiâ pariter exulemus, et totam hanc diem in psalmis, hymnis, et canticis spiritualibus expendamus. Merito hodie profusis gaudiis totus ubique terrarum orbis exultat. Merito sancta Ecclesia, dispositis fidelium choris, dulcisonas melodiarum voces alternat. Gaudeat Antiochia, quae talem meruit gignere filium: exulet Roma, quae talem potuit habere discipulum, praecipue vero jubilet urbs Ravenna, quae tantum meruit referre patronum. Quae enim erat daemonum antea delubrum, per hunc coelestium senatorum facta est capitulum: ibi enim jam martyrum corpora requiescunt, ibi multorum sanctorum patrocinia reconduntur. Quae ergo prius male foecunda in filiis suis multas stipulas germinabat inferno, jam per Dei gratiam multos cives parturit coelo: ut jam populo illius non immerito dicatur: *Jam non estis hospites et advenae, sed estis cives sanctorum, et domestici Dei*; et per Petrum: *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis* (4. Petri II, 9). Reges enim sumus, quia Crucis vexillum in fronte portamus. Sacerdotes autem jure dicimur, quia Chrismatis unctione linimur.

§ 2. Juste ergo egregia illa metropolis de beati Apollinaris festivitate specialiter gaudet, per quem olim profana et rustica, facta est nunc sacerdotalis et regia. Cui cum Romanis arcibus adeo communis est dignitas, ut illa mater, ista dicatur congrue filia: quod enim illa in coelesti clavigero, hoc totum ista possidet in discipulo: et quod illi praerogat Apostolus, hoc etiam isti *Martyr Apostolicus* **. Si enim Constantinopolitana civitas, quia

* A medio circiter, ad finem, facunde fortitudo Martyris describitur.

** Nota S. Apollinarem *Apostolicum Martyrem* dictum, et jure meritoque assertam, fere aequipollentem Romanae, dignitatem Ravennatensis Ecclesiae.

Romanos in se transtulit cives, secunda Roma est nuncupata: quanto magis haec, quae tantum Principem de Roma suscepit, secunda Roma est appellanda? Numquidnam gloriosius est suscipere Quirites de Romana curia, quam habere martyres de Romana Ecclesia? Ex ea igitur parte, qua Roma carnalis est, carnales genuit: ex ea vero qua spiritualis est, spiritualem ex se filium procreavit. *Quod enim natum est ex carne, caro est: et quod natum est ex spiritu, spiritus est* (Joan. III). Quod autem tantum civitati illi tribuimus, ut Romae similem esse dicamus, ad laudem Dei referimus, non favores hominum affectamus. Nam ornatus habitationis, decus est habitantis: et honor militis, gloria est Imperatoris.

§ 3. Libet autem, dilectissimi, pulchrum divinae dispensationis ordinem studiose perpendere, et quam mirabiliter omnipotens Deus regionis illius tenebras illustrare decreverit, indagare. Sicut enim matutinus lucifer ab ortu surgens solem praecedit, ita beatissimus martyr ab orientali plaga progrediens, nomen Domini nostri Jesu Christi, qui vere est *sol justitiae*, primus Ravennae finibus introduxit. Et quam bene sibi luciferi nomen congruit, qui primum adventus sui miraculum de lumine fecit? Nam mox ut in suburbano est receptus hospitio, caeco Irenaei militis filio lumen reddidit, et sic de parentum cordibus infidelitatis tenebras effugavit: nam dum illi oculos reddidit frontis, istis multo foelicius lumen aperuit cordis. Recte ergo dicitur, quia sicut lucifer in orbem, ita beatissimus vir suam est delatus in urbem. Quot autem ibi supplicia sustinuerit, quot mortium tormenta percurrerit, ille quidem perferre mirabiliter potuit, referre quantalibet linguae nostrae facundiâ non valemus. Caeditur, uritur, vulneratur, eculeo tortus per membra cuncta discerpitur: sed quo magis caro per tormenta concutitur, eo mens in Deum fixa firmitus roboratur, et quasi igne succensa materies, quo plus adversitatum ventis impellitur, eo in amorem Dei ardentius inflammatur.

§ 4. Sanctus quippe vir dum foris tolerat turbinem persecutionis, intus recurrit ad arcem mentis, et inde cuncta sub se ire despicit, inter quae transire corporaliter etiam semetipsum cernit. Minas non metuit, tormenta alacriter patiendo contemnit. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Justus quasi leo confidens absque terrore erit* (Prov. xxv). Hinc ab eo iterum scriptum est: *Non contristabit justum, quicquid ei acciderit*. Jam quippe spiritus ad alta suspensus in hoc ineffabiliter gaudet, dum sibi cumulari gaudia per tormenta videt. Poenis fovetur, incendio refrigeratur, fame reficitur, inopiâ dilatatur, et id maximum lucrum deputat, si gravem de passione Domini sarcinam portat, tantumque sibi minui timet de praemio, quantum sibimet subtrahi conspicit de tormento. Quid plura? Iterum caeditur, iterum cruciatur, ad

extremum quoque nudis plantis super arduas prunas stare compellitur : sed dum uterque pes supposito igne comburitur , lingua in confessione Christi liberius relaxatur. Segnior quippe fuerat ignis, qui exterius incendebat, quam qui interius inflammabat, tamquam alter coqueretur, et alter loqueretur, alius verba ederet, alius verbera sustineret: et revera alter, Veritate attestante quae ait: *Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis* (Matth. x). Et ut triumpho beatissimi martyris ipsa contraria elementa concorditer serviant, dum ignis potentiori igne contemnitur, caro quae usta fuerat, aquis bullientibus elixatur, sicque in odore suavitatis Domino duo sacrificia ex una fiunt victima.

§ 5. Age age responde mihi, turba frenetica, et ab ipsis furiosis merito deridenda. Quid furis? Quid saevis? Quid cruentis dentibus et lupina rabie debaccharis? Numquid speras suppliciiis Christi militem cedere, et a sancto proposito mentem posse mutare? Non est hujusmodi mens in Deum fixa, ignorat in bello perdere militiam Christianam. Nescit praeliator noster rigore mollescere, nescit gladios formidare, immo quo magis impètitur, eo robustior invenitur. Eja percutite, incende, coque, gyra, regyra, divelle a visceribus viscera, imprime vulneribus vulnera. Apollinaris noster si discutitur, idem ipse, qui fuerat, invenitur. Non potest jam Christum in loquendo negare lingua, quem caetera patiundo confessa sunt membra; nam si fictile sui corporis vasculum, dum adhuc sanum esset, pro conservando fidei thesauro lacerari permisit, quanto magis tunc pro jam quassato et fracto, tam pretiosum thesaurum perdere formidabit? Tu ergo, tu miserabilis turba agonothesam Christi dum dejicere moliris, dum superare niteris, insuperabilem reddis. Tu facis, ut corpus suum ille despiciat, et ex eo egredi tota animi alacritate contendat, et dum novis et exquisitis suppliciis eum mirabiliter crucias, ut mirabilem facias martyrem elaboras: tua enim stulta sapientia fecit, quod hodie nomen beati Apollinaris tam clarum et celebre per ora fidelium currit. Servisti nempe, dum saevisti, et auxisti palmam, dum exaggerares poenam: nam quid non ad victoris gloriam vecors ingenium tuum reperit, quando in honorem transierunt triumphi ipsa etiam instrumenta supplicii? Sed adhuc diligentius laceratum corpus exanima, adhuc ea ipsa quae confecta sunt membra retracta, coque, discerpe, jacta, caede, verbera, percutite, jam de toto corpore invictissimi martyris quid aliud nisi plagas poteris vulnerare? Bulliat aurum, non minuitur: caedatur adamas, non secatur. Jam denique ille ad coeli culmen anhèlat, jam mente in sublimibus habitat: nihil dolet, nihil timet, nisi, o persecutores, solam pietatem vestram, quae si ei tribuitur, ab ipso impietas crudelissima deputatur, et si tela vestra ad ejus vultus interiora pertingere, sola illum pietate ferite.

Tunc enim graviter indignamini, si miseremini: tunc multum laceratis, si parcitis, et ut ita dixerim, tunc parcitis, cum punitis.

§ 6. O robustissimum pectus, quod nulla queunt tela perforare, nulla possunt spicula penetrare. O munitissimum Christi vallum, quod non impacti arietes diruunt, nulla machinarum arma convellunt. Quanta hunc retributionis gloria nunc extollit in summis, quem tanta tribulationis adversitas pressit in imis? Nunc enim cum ignitis beatorum spirituum coetibus emicat, cum trabeatis senatoribus curiae coelestis exultat, cum patriarchis in aureo sublimiter solio inthronizatus, cum purpuratis martyribus mirabiliter coronatus, cum his omnibus stolâ indutus gloriae ineffabiliter emicat, et ante Imperatorem suum melòdum alleluja perenniter jubilat. Quo, te precamur, martyr beatissime, ut nos manus tuae orationis erigat, quos reatus nostri pondus inferius gravat, quatenus qui hic tuae virtutis praeconia referre gaudemus, illic tuae beatitudinis partem aliquam sentiamus: Per Dominum nostrum Jesum Christum, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit, et regnat etc.

EJUSDEM SERMO TERTIUS *

§ 1. Audivimus hodie, fratres charissimi, insuperabilem Christi militis fortitudinem, audivimus triumphalem Apostolici martyris passionem. Mirabilis in persequentibus pugna, mirabilis in persecutionem passo victoria. Illi enim ad expugnandum Christianae militiae strenuum bellatorem, non solum ferrea arma corripunt, sed ignes, aquas, ligna, lapides, et universa pene elementa armorum materiam faciunt, et in praeliandi argumenta convertunt. Iste vero quo acrius impugnatur, eo robustior invenitur: et quo magis corpus per tormenta distenditur, eo magis fides augetur. Insuperabilis denique miles est, cui virtus ex vulneribus crescit, ex minarum terroribus animositas surgit. Nova et inaudita pugna est, ubi peregrinus expugnat urbem, incola civitatem, unus populum, imbellis cuneum, inermis aciem, persona dejicit legionem. Mirabilis et stupenda victoria est, ubi vivit qui occiditur, surgit qui dejicitur, vincit qui superatur, et postquam mortuus fuerit, omnem adversae partis aciem ad sui Imperatoris signa convertit. Ubi mors evaditur, cum subitur: vita incipit, cum finitur. Novum litigium, ubi iudicio praesidet populus, et unus deducitur iudicandus: ubi unus innocens accusatur, multorum damnabilium censura depromitur, ubi justus vapulat, reus damnat.

§ 2. Sed inter omnes beati Apollinaris non dicam iudices, sed carnifices, non Praesides, sed tortores, tua, Messaline, crudelitas

* Pulchre tyrannus, per apostrophem, imbecillitatis et stultitiae erga Martyrem arguitur; ad labores pro adipiscendo Regno coelorum alacriter et fortiter perferendos auditores excitantur.

luporum excedit rabiem, leonum exsuperat feritatem. Nam post cruentorum verberum caedem, post patentium vulnorum multitudinem, post eculei appensionem, post aquarum ferventium ustionem, os ejus saxo contundi praecipis, et novo tormenti genere verba verberibus punis. Ecce artifex saevitia tua per effusam fellis amaritudinem novi te supplicii fecit auctorem: et caecatus per iracundiam mentis oculus illud excogitando novo supplicio praevidet, quod sano consilio conspiciere vix valeret. Et revera quid tibi reliqua membra fecerant cum laniabas, cum cruciabas, cum torquebas, cum omnia immaniter et lupinis morsibus depascebas? Ore te offenderat, ore te objurgaverat, ore frontis tuae inverecundiam confutabat. Muta membra nil fecerant. Cur ergo, quod non admisit culpam, sustinet poenam? quod non laesit, cur laeditur? quod non deliquit, cur vindicatur? Si vis ergo in reum districtae sententiae tuum proferre vigorem, verbum examinetur, verbum judicetur, verbum verberibus torqueatur. Et quid plus dicam? Anima linguae quae peccaverat, ipsa moriatur. Sed quid prodest, si in eum exerceas vindictam, in quo vindictae nequeas compescere causam? Si enim contuderis os carneum, est qui interius fabricet aliud, quod quidem possis audire, sed nulla valeas animadversione punire, ille videlicet, qui discipulis suis dicit: *Ego dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere et contradicere omnes adversarii vestri* (Lucae xxi): ille, inquam, qui dicit: *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis* (Matth. x).

§ 3. Sed iterum in carcere horrifico clauditur, gravissimo catenarum pondere compeditur, in ligno extenditur, omni alimentorum sustentatione privatur. Ad constringendum quidem omnino carcer sufficeret, etiam si catena deesset: ad puniendum autem sufficeret ignis poena, etiam si famis cessaret inopia. Sed cui terrena esca subtrahitur, coelestibus epulis enutritur. Et victus, quem iudicis impietas negat, Dei largitas administrat. Et quod non tribuit carcerarius, minister hominis factus exhibet Angelus. Angelus enim Domini nocte veniens ad eum, videntibus custodibus, pavit et confortavit. Quam deliciosa fame affligitur, qui coelestis promptuarii dapibus satiatur, cui coelum fit cellarium, coelestis promus exhibet ministerium. Quam feliciter miser est, qui dum terrenis eget impendiis, Angelicis fulcitur obsequiis, cui xenium divinitus mittitur, angelitus ministratur.

§ 4. Sed o quam pulchrum spectaculum, et quanta spectantium admiratione dignissimum, cum tam strenue dux Imperatorem sequitur, martyr Regem imitatur. Quis enim posset ab illius spectaculi visione satius abscedere, si ad videndum quod non videbatur, clarum mentis oculum potuisset habere, cum cerneret invictissimum bellatorem Christi, in carceris horrore conclusum, quem tam alacriter expectabat splendidissima aula regni coelorum?

cum aspiceret civem coeli cum tanto triumpho de exilio ad patriam revocari? cum videret Christi militem, tam potenter devicto mundo, regna siderea penetrantem? Verumtamen adhuc differtur, adhuc in exilio retinetur, ut redeundi ad patriam magis ac magis desiderium augeatur: non enim cessat adhuc cruenta bestia totis malitiae suae viribus circa Christi martyrem insanire. Nam ecce iterum catenatus, sicut de carcere trahitur, in navi ponitur, in exilium mittitur: deinde tempestas oritur, navis frangitur, nautae omnes naufragio moriuntur, beatus martyr cum tribus suis clericis et duobus militibus liberatur.

§ 5. Quid est hoc, Messaline? Cur iterum vesànis? Cur iterum deciperis? et amisso rationis consilio, quid irrationabiliter facias non attendis? Eja rogo, dic mihi, quis potest exulem in exilium mittere, quis peregrinum pèrgere destinare? Antiochenus potest de Ravenna in exilium dirigi? Orientalis de occiduís finibus deportari? Sed dum facis exulem, significas civem. Et cum jure postliminii reversus fuerit, in urbanae conditionis titulos, quibus deportatus fuerat legibus remeabit. Et certe si vir sanctus exilium timuisset, Ravennam usque de Antiochia non venisset. Postremo quem longius ire compellis, cur catenarum nexibus non absolvís? Si vis tenere, cur mittitur? Si vis mittere, cur ligatur, maxime cum catenae tuae non magis nexibus ligent, quam ponderibus gravent? Econtra ubi mare detumescit, tu inflaris: ubi ventus vim temperat, tu spiras: ubi Eurus cessat, tu sufflas: quem procella metuit mergere, tu non dubitas in eculeo sublevare: quem frigida vix audet unda perfundere, tu non times aquis ferventibus elixare. Furor tuus omnium belluarum excedit saevitiam. Stoliditas tua ipsam insensibilium rerum exsuperat ignorantiam. Interroga nautas tuos, disce furores tuos. Ecce ubi ipsi vix tandem laborando solutis brachiis pereunt, nostri ligati jacendo, et absque ulla molestia sui laboris, evadunt. Milites autem, et si non pereunt, tibi tamen funditus pereunt. Nam jure dicendi fideles transfugae, utpote venientes ad fidem, abjuratis Praesidis armis, sequuntur militiam exulis. Ajunt enim ad eum milites: Domine pater, quo ibimus? quid faciemus? Quibus ait: Baptizamini in nomine Jesu, et vivetis. Qui statim renunciantes idolis baptizati sunt, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.

§ 6. Nos autem, fratres dilectissimi, qui veritatem iterum, Deo auctore, recognovimus, qui tot virtutum insignia prae oculis posita ad exemplum imitationis habemus, studeamus ad illam beatitudinem omni desiderio tendere, in qua jam novimus triumphatores mundi de laborum suorum remuneratione gaudere. Eorum vestigia teneamus in via, quorum societatem habere desideramus in patria. Profecto illic erimus quod sunt, si hic fuerimus quod fuerunt. Nam si compatimur, et conregnabimus: si comorimur, et convivemus. Et si complantati facti sumus similitudini

mortis Domini, similes et resurrectionis erimus. Non ergo didicimus in itinere, si jungi volumus in perventione: non abhorreat momentaneae potionis amaritudinem bibere, qui ad perpetuae incolumitatis dulcedinem desiderat pervenire. Qui vult adscribi inter milites Christi, nunc se accingat viriliter ad conflictum, ut post peractam militiam, beatæ quietis accipiat nuncupatum: nunc se praearet congregari, ut merito valeat post victoriam coronari. *Non enim coronabitur*, Apostolus ait, *nisi qui legitime certaverit*. Nam delicatus est miles, qui prius vult vincere quam incipiat dimicare, qui vult sine pugna victoriam, aut sine victoria archèlat ad palmam. Stultus autem agricola, qui vult turgentes uvarum botros de vite suaviter carpere, et negligit propaginum surculos laboriose plantare: cupit implere frugibus horreum, non curans excolere inhorrescentem vepribus agrum. Sic, fratres mei dilectissimi, angustam nobis expedit et asperi laboris viam cum sanctis in hoc seculo carpere, si postmodum volumus ad eorum gaudii latitudinem pervenire. *Qui enim dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulavit et ipse ambulare* (1. Joan. II). Proculdubio autem evestigiis Christi exorbitat, qui angustam fugiens, latitudinis viam calcit. *Per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum Dei* (Act. XIV). Ecce beatus Apollinaris, cujus hodie nobis festiva dies illuxit, non terrenos honores voluit, non fallaces divitias congregavit, non mundi gloriam petiit, non transitoriae possessionis praedia dilatavit: propinquos sprexit, patriam dereliquit, semetipsum quoque funditus abnegavit. Ad extremum quoque per ferrum, per gladios, per tela, per ignes, per novas et innumeras mortes regna siderea penetravit. Sic in Sanctis luce clarius manifestatur, quod per Veritatem in Evangelio dicitur: *Quia regnum coelorum vim patitur, et violenti rapiunt illud* (Matth. XI).

§ 7. Neque tamen hoc dicimus, ut illi solummodo coelestibus digni praemiis habeantur, qui persecutorum gladiis feriuntur. Saepe enim multi perfectae et laudabilis vitae viri, toto mentis desiderio ad martyrii voluerunt culmen attingere, sed quia divina providentia aliter sensit, in suo gradu coacti sunt remanere, qui etiam si nequaquam fuerint per martyrium consummati, a martyrii tamen gloria minime sunt alieni. Nam et sancti Apostoli beati Apollinaris, Adheritus videlicet, et Calocerus, Marcianus, et Eleuchadius, licet nequaquam carnificum gladio sint percussi, a martyrii tamen desiderio nullatenus creduntur fuisse extranei: sed omnipotens Deus, qui eos ante secula clementer elegit, in quo voluit ordine profunda consilii sui dispensatione constituit: quae quamvis sit nobis occulta, nullo modo tamen credi debet injusta; quamvis sit incomprehensibilis, nullo modo tamen censenda reprehensibilis. Architectus cum parietem domus aedificat, alios lapides in imis aequaliter construit, alios in summis

artificiosa sublimitate componit. Sed dum illi superius eminent, isti inferius jacent, concordī diversitate unum simul complent. Sic peritus artifex cum aurea vel argentea vasa componit, aliis diversas sculpturas et imagines imprimit, alia vero solummodo polita ex studio derelinquit: ut dum in his, hoc est simplicibus, naturalis color clarius rutilat, in illis vero anaglyphi sculptoris ingenium ars studiosa commendat, spectantium oculos pulchra ad se rerum varietas trahat. Indumentorum quoque regalia alia videntur conchylii vel muricis sanguineo rubore perfusa, alia vero nivei coloris nitore candentia. Sed dum ex propria qualitate inter se admodum differunt, unam tamen dignitatem, de eo quod communiter contegunt corpore, Regis trahunt. Sic nimirum omnipotens Deus, dum electos suos ad unius felicitatis gradum pròvehit, Ecclesiae suae corpus per varia membrorum lineamenta distinguit. Hinc est enim, quod per Apostolum dicitur: Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores et Doctores, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii in aedificationem corporis Christi. Sed licet varia sit diversitas transeuntium, una tamen est via, per quam transitur, illa nimirum, quam Veritas se sequentibus sternebat, cum diceret: *Angusta est via, quae ducit ad vitam, et pauci sunt qui ingrediantur per eam* (Matth. vii). Hanc viam ipse Dominus tenuit, per hanc quicumque eum sequi voluerit, incedere jussit. Hanc viam sancti martyres omni studio tenuerunt, antequam ad martyrium pertingere meruissent. Angustam quippe viam perfecte tenere est, voluntates proprias in omnibus frangere, et majoris imperio humiliter obedire. Quisquis autem per proprii arbitrii latitudinem defluit, pedem mentis ab angustiae viae semita declinavit. Sed tanto per hanc suum iter plenius dirigit, quanto se arctius in ligno clavis obedientiae crucifigit.

§ 8. Sed quando ad aedificationem nostram, dilectissimi, hujus tam praecipuae virtutis exemplum ponere volumus, quia de nullo citius occurrit, hunc, de quo agitur, beatum Apollinarem ad medium deducamus. Ut enim jam audistis, in ipso gestorum illius narratur exordio, quia beatus Petrus Apostolus ait Apollinari discipulo suo: Quid sedes nobiscum? Ecce eruditus es de omnibus quae fecit Jesus. Surge, accipe Spiritum Sanctum, simulque Pontificatum, et perge ad urbem, quae vocatur Ravenna: multitudo enim populi illic moratur: praedica eis de nomine Jesu, et ne formidaveris. Et paulopost subjungitur: Et osculans eum, emisit a se. Perpendite, fratres mei, quam libera in magistro praeciipiendis auctoritas, quam devota in discipulo obediendi humilitas: quam promptus ille fuit ad imponendum imperii jugum, quam iste paratus extitit ad submittendum obedientiae collum.

Ille jussionis suae severitatem blandiendo non temperat, iste tanti laboris sarcinam non recusat.

§ 9. Solent mundana eloquentiâ eruditi, locutionem suam rhetorici coloris suavitate componere, et quaeque difficilia, cum volunt, blandis et exquisitis verbis levia demonstrare; ut si quando grave aliquid imperant, auditorem ad sua vota convertant. Beatus vero Apostolus non blanda verba composuit, non rei eventum prosperum repromisit, sed rem difficilem simpliciter imperavit. Inter haec illud etiam ad mentem redit, quod Dominus Abrahae, dissimile quidem, sed non dissimiliter jussit: Tolle, inquit, filium tuum, quem diligis Isaac, et offer illum mihi in holocaustum. Sufficeret namque Domino dicere, Tolle filium tuum, sed adjungit, Quem diligis Isaac: ut reducta patri ad aures dilectione filii, probaretur in animo quantus viveret amor Dei, quatenus audita dilectio filii paternum pectus accenderet, sed rursus exsuperante divini amoris flamma, semetipsum obedientiae gladio mactans, in ara cordis verius immolaret. Hoc etiam modo beatus Apostolus, cum discipulo suo diceret, Perge Ravennam, ac si terrorem sibi vellet incutere, protinus addidit, Multitudo enim populi illic moratur.

§ 10. Poterat autem beatus Apollinaris magistro suo verbis hujusmodi respondere: « Multitudinem populi dicis, et unum contra multitudinem dirigis? Multa esse hostium agmina ipse non negas, et unum inermem hominem contra eos mittere non formidas? Quomodo pugnabit nuda lingua unius hominis adversus armatas manus adversariae multitudinis? Quid poterit imbellis peregrini persona adversus tot frementium civium agmina? Non bene coaequatur pugna, ubi ex una lingua jaciuntur verba, et ex innumeris manibus incutiuntur verbera: ubi hinc emittuntur sermones, inde evolant vectes. Saltem unum mihi socium dares, solatium tam irremeabilis peregrinationis, vel etiam ipsius praedicationis adiutorem impenderes. Nam et ipse magister tuus Dominus Jesus Christus, cum vos ad praedicandum mitteret, semper, prout opus erat, vobis solatium adhibebat. Evangelista quoque, qui illum septuagintaduos destinasse ad praedicandum narrat, non unum, sed binos ante faciem suam misisse pronunciat. »

§ 11. Haec et multa hujusmodi excusationis verba beatus martyr potuisset obtendere, si indomita cervice mentis jugum voluisset obedientiae detrectare. Verumtamen non restitit, non contradixit: sed mox ut jubentis accepit imperium, omnino credidit necessarium, quod sibi per os magistri ab ipso Domino cognovit injunctum. Et ut per omnia in virtute obedientiae beatus Apollinaris Abrahae similis videatur, sicut illi Deus praecepit dicens: Exi de terra tua, et de cognatione tua, et de domo patris tui, et veni in terram, quam monstravero tibi: qui nihil haesitans

paruit: Sic et iste mox ut verba Apostolicae jussionis accepit, protinus ad obediendum spe certa animum roboravit. Et quod docturus erat verbo, operis praemonstravit exemplo. Hoc denique studuit humiliter exhibere subjectus, quod juste accepturus erat et ipse praelatus. Et, sicut de Domino legitur, prius coepit facere, et postea docere: ut in semetipso expertus disceret, qualiter accepta potestatis auctoritate, aliis imperaret.

§ 12. Sed quam pulcher divinae dispensationis ordo cognoscitur, si hujus rei dignitas pro sui merito studiose pensetur. Nam qui ab Adam primum inobedientiae vitium male instructi didicimus, primam obedientiae virtutem ab hoc beatissimo martyre edocti sumus. Et sicut ille inter caetera vitiorum germina primam inobedientiam, non loquendo, sed praevaricando, carnalem sobolem docuit; ita iste inter alia documenta virtutum, imprimis obedientiam, non loquendo, sed faciendo, filios spirituales instruxit. Qui ergo inobediendo a supernae patriae sublimitate cecidimus, ad hanc versis vestigiis per obedientiam de exilii nostri dejectione redimus. Hinc est enim, quod per Veritatem dicitur: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet, et eum qui venit ad me, non ejiciam foras*. Qui enim ad primum Adam veniunt, ab intimis exire per inobedientiam discunt. Secundus vero Adam factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, in eo, quod ad se venientibus exemplum obedientiae tribuit, eos a paradisi gaudiis non expellit.

§ 13. Ad haec gaudia, dilectissimi, redire festinemus, non passibus pedum, sed bonorum profectibus operum. Nondum seculum fortasse reliquimus, nondum abrenunciatorum more unum prae cunctis, cui obedire debeamus, elegimus, hanc tamen virtutem, per quam praecipue ad coelum reditur, obedientiam dico, habere cum Dei adjutorio possumus. Neque enim de renunciatoribus Saul fuerat, qui ab irato contra eum Samuele audiebat: *Numquid vult Dominus holocausta, et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia, quam victimae* (1. Reg. xv). Quisquis ergo perfecte vis hanc habere virtutem, esto obediens Deo, nec tamen sis inobediens proximo. Vis audire qualiter obedias Deo? Cave quod prohibet; neque enim unum sine altero valet esse perfectum. Vis etiam audire qualiter obedias proximo? Cum te frater tuus videt in aliquod vitium delabentem, et corripit te in bono opere tepidum, et ad fervorem te verbis charitativae exhortationis accendit; si non resistis, si non contradicis, sed humiliter audis, et te ad quod vocaris, accingis, mox reditum tuum ad patriam, unde inobediens dejectus fueras, per virtutem obedientiae reformabis. Hoc itaque modo etiam si non valeas pro Deo mortem subire, vales tamen vitam Deo amabilem ducere. Magnum quippe est mori pro Christo, sed non est inferius vivere Christo. Utrumque enim in statera Paulus

aequa lance pendebat, cum diceret: *Sive enim vivimus, Domino vivimus, sive morimur... Domini sumus* (Rom. xiv). Dicis mihi: Non possum invenire martyrium: Exhibe te martyrio dignum, et martyrii consequeris proculdubio praemium. Non potes sanguinem fundere, potes te ipsum poenitentiae telo percutere, et in cordis contritione mactare. Praeparetur ad feriendum jugulus, non deerit remunerator, etiam si defuerit gladius. Deest carnifex, qui cervicem exterius feriat: adest Judex, qui bonae voluntati praemium reddat. Gloria enim in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonae voluntatis, Amen.

VITA S. LIBORII EPISC. ET CONF.

GRAVITER ET BONA FIDE CONSCRIPTA

AUCTORE ANONYMO SAXONE QUI CLARUIT CIRCA ANNUM CHRISTI 850um *

Flor. saeculo IV — Nat. Gallus

§ 1. Quamvis multifariam modisque ineffabilibus supernae bonitatis erga salutem humani generis pia dispensatio cognoscatur, in hoc tamen maximis videtur clarescere indicis, quod Ecclesiae suae in hac mortali conversatione pro aeternae vitae praemio laboranti, tales eruditores defensoresque providit, quorum doctrinis et exemplis informari, quorum meritis et intercessionibus possit in perpetuum adjuvari. Omnibus enim, qui in procinctu fidei positi, agone militiae Christianae contra spirituales nequitias jugiter colluctantur, quid utilius esse credatur, quam illorum imitandas prae oculis habere virtutes, qui in eodem agone legitime certantes, perpetuam adepti sunt victoriae coronam? Quid felicius, quam eorum precibus muniri, quibus cuncta quae petierint, praestanda Veritas ipsa promittit? De his enim loquimur, qui vere in Christo manentes, ejusque in se verba manere facientes, illud consecuti sunt praemium, quod ipse promisit, dicens: *Quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis* (Joan. xv). Hoc equidem licet ad Apostolos specialiter dictum sit, pertinet tamen nihilominus etiam ad alios quosque excellentiâ sanctitatis insignes, illos praecipue, qui Apostolorum tam meriti, quam officii successione sublimati, perenni refulgent gratiâ sacri praesulatus. Ii namque tanto facilius a Deo quaelibet impetrant, quanto ei et per puritatem conversationis, et per sublimitatem sacri ordinis appropinquant. Nec dubium, quin plurimum illorum preces apud Dominum valeant: quorum ipse potestatem tantum in coelo terraque valere concessit, ut

* Eum Baronius opinatur esse *Idonem* Presbyt. Paderbonensem.

quidquid hic ligarent, maneret ibi ligatum: quicquid hic solverent, essent protinus ibi solutum.

§ 2. Praeterea illorum officii dignitatem ipse inhabitator et consecrator eorum Spiritus Sanctus ostendit, qui per prophetam Malachiam (C. II) loquitur, dicens: *Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus: quia angelus Domini exercituum est.* Hinc in Apocalypsi Joannis, Ecclesiarum Praesules non nisi angeli vocantur, signati per septem stellas, in Christi dextera demonstratas: Sunt enim stellae, quia virtutibus radiant: angeli, quia mandata divinae jussionis annuntiant. Constat igitur, eos non parum transcendere modum infirmitatis humanae, quos toties scriptura sancta non dubitat Angelos appellare. Ipsorum vero in Ecclesia principes et primi propagatores, Apostoli fuere, qui post gloriosam Domini nostri Jesu Christi ad coelos Ascensionem, juxta promissionem ipsius Sancti Spiritus infusione roborati, et scientiâ omnis veritatis instructi, in diversas mundi totius pene profecti sunt regiones, verbum salutis annunciantes ubique, et tam miraculorum signis, quam praedicationum hortamentis, id in brevi efficientes, ut, quemadmodum egregius olim Propheta praecinuit, in omnem terram exiret sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum. Ex eorum igitur salutaribus coelestibusque doctrinis, quas ab ipso fonte veritatis largiter hauserant, Ecclesiasticorum ordinum regula, divini cultus institutio, et tota catholicae religionis observatio sumpsit exordium.

§ 3. Post quos multi per orbem ecclesiarum Praesules, illorum in omnibus vestigia secuti, et eorum non minus virtutum gratiam, quam ordinis dignitatem adepti, eandem tenuerunt in fide sinceritatem, in moribus sanctitatem, in doctrinae studio vigilantiam: qua et fidelium mentes corrigerent, et infidelium mentes ab errore converterent. In quo plures eorum tantum Domino placuisse noscuntur, ut clarissimis usque hodie miraculis coruscare videantur. Ex quorum collegio glorioso vir magnificus et incomparabilis extitit sanctitatis Liborius, ecclesiae Cenomanicae (*Mans*) praesul, cujus modo proposuimus vitam et transitum breviter commemorare: utile ac fructuosum fore legentibus arbitrati, ejus vitam actusque cognoscere, quem sequendo, possint in divina servitute proficere. Ejus etenim vita nihil aliud erat, nisi quoddam coelestis conversationis indicium, Christianae religionis exemplum, virtutis ac fidei documentum. Unde quoniam ipse Dominicum illud implevit praeceptum: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est* (*Matth. v*), nobis in vitae mortalis errore degentibus enitendum valde solerti imitatione videtur, ut qui vitiorum et ignorantiae tenebris obscuramur, lucifluis bonorum ejus operum radiis illustremur.

§ 4. Nec nos quisquam existimet in ejus laudibus a veritatis aut moderationis tramite deviare, cum nulla, nisi a veracibus scriptis seu relationibus comperta, proferamus, nec eum digne a mortali lingua posse laudari, ipse cum quo nunc immortaliter regnat, Deus visibili palam ostensione declaret. Testatur namque cunctis eum virtutibus atque omni vitae merito acceptum sibi fuisse viventem, dum defuncti reliquias evidentissimis miraculorum signis frequenter glorificare non desinit. Ex quo datur intelligi, hac eum gratiâ nequaquam in praesenti vita caruisse, quamvis inde specialia literarum indicia qualibet ex causa non habeantur. Sive enim, quod familiaris sanctis omnibus semper humilitas persuadet, ut ea, quae sibi ante humanos oculos laudi et gloriae videri valent, celari abscondique desiderent, hoc ipse prae caeteris obtinuerit: sive gesta signorum virtutumque illius descripta quidem plenius, sed casu quolibet posterorum notitiae subtracta fuerint: sive aliud quid causae fuerit ignorantes, li- quido tamen credimus, ejusdem Sancti Spiritus gratiam qui toties ante ejus sacrosancta pignora praeclarum sui charismatis donum, operationem scilicet virtutum, ad ipsius demonstranda merita exhibere dignatur, eidem quoque in carne posito minime defuisse. Non tamen desunt etiam certa de ejus meritis apicum monimenta. Habentur etiam gesta pontificum ejusdem, cui prae- fuit, ecclesiae Cenomanicae, simplici eloquio et absque omni naevo figmenti, fideli narratione contexta: in quibus non plena alicujus eorum vitae series replicatur, sed quis, cui successerit, cujus meriti fuerit, quot annis ecclesiam rexit, breviter etiam annotatum. Hujus sacri ac pretiosissimi viri Liborii etiam trans- situs ex hac valle lacrymarum ad societatem semper vere bea- teque gaudentium civium supernorum, quo contigerit ordine, latius indicatur. Extant et aliae de ejus ortu et vita literae strictim exaratae, de quibus omnibus utilissimis quibusque et veracissimis narrationibus defloratis, hic eas, prout divinitus facultas datur, paucis explicare conamur.

§ 5. Hic igitur ex Gallis originem ducens, et parentum non ignobili ortus prosapiâ, clarissimam patriam suorum claritudine meritorum amplius illustravit. Namque ab aetate primaeva, ma- turum in bonis actibus cor gerebat, neque illecebris voluptatum carnalium, ut aetati lubricae moris est, animo cedens, neque vitio levitatis indulgens. Adeo vero sese humilem et quietum et trementem sermones Domini exhibebat, ut merito super illum Sancti Spiritus gratia requievisse credatur quae illum ad sacer- dotii dignitatem ac dispensationem sacramentorum Dei, ad rège- men fidelis populi nutriebat. Haec etiam illius animo flagrantis- simum discendi studium inspiraverat, quatenus coelestium fluentis arcanorum, quae multis erat quandoque largiter ructaturus, ipsius primum praecordiorum intima salubriter implerentur. Neque

unquam perverso quorundam more prius voluit docere, quam discere: sed tamquam futurum se doctorem praesaga mente adverteret, cunclarum fere sibi utilium scientiam Scripturarum satagebat intentus auditor acquirere, quas postmodum, quibus opus esset, valeret facundus praeceptor ingerere. Nec deerat sagacis ingenii vigor, largam bono studio efficaciam subministrans: magnamque in teneris adhuc annis praeclare indolis flores spem suavissimorum fructuum praebuere, quos abundanter constat postea provenisse. Denique simul cum processu temporis, probitatis ac sophiae proficiens incrementis, ita in brevi maturitatem virilis ornabat aetatis, ut acceptus apud omnes, et tam honore, quam amore, dignus haberetur. Nec mirum, quippe quem nulli elatio protervum, nulli asperum livor, nulli contemptibilem fecit ignavia: sed humilitas etiam infimis coaptaret, charitas cunctis exhiberet affabilem et conformem, industria demonstraret eum esse vas utile in domo Domini, ad omne opus bonum paratum.

§ 6. Postquam autem tam vitam, quam habitum secularem, coelestium praemiorum intuitu dereliquit, et vere a Domino in suam electus sortem, Clero associatus, ac officiis est functus ecclesiasticis, amplius totum se divino cultui visus est mancipare. Studebat namque, quantum fragili carnis sarcinâ circumdatus potuit, cunctos actus cogitatusque suos ad rationis normam dirigere, circumspectus ac providus, docilisque et cautus existere, adversa vel prospera aequanimiter ferre, animum supra temporalis periculi metum fortiter agere, nihilque nisi quod esset ante superni examinantis oculos foedum, peccati scilicet maculas formidare: habere de Dei bonitate fiduciam, securitatem, constantiam, tolerantiam, firmitatem. Praeterea nil appetere poenitendum, in nullo legem moderationis excedere, sub iugo rationis cupiditatem moderari vel domare. Hinc modestus et abstinens, castus et honestus, parcus et sobrius ante Deum et homines permanebat.

§ 7. Jam vero in illo propositum aequitatis justitiaeque servandae, quis unquam digne valeat explicare? Quis ejus circa innocentiam, humanitatem et concordiam studium, quis erga pietatem et religionem enarret affectum? Omnis ejus animi meditatio, a rebus vanis et caducis remota, circa salutem animae ac statum vitae perpetuae versabatur. Proinde quia tantus in eo coelestis jubaris splendor celari diu non potuit, sanctitatis ejus ita rumor excrevit, ut totius inclytae civitatis Cenomanicae populi ad hunc sibimet eligendum pontificem, unanimiter corda converterent. Nec dubium, quin se beatos fore arbitrantur, qui talem habere pastorem ac praesulem mererentur: cui ad docendum suppeteret linguae disertitudo, ad doctrinam exemplis formandam vitae rectitudo, ad exorandum pro subditis Deum meriti magnitudo. Unde cum memoratae urbis populum antistitis sui Pavatii

viri sanctissimi obitus ingenti, ut par erat, moerore afficeret, consolabatur tamen hujus concorditer electi probitas, et firmata de illo apud omnes fiducia certitudo, quod nemine sacerdotum Christi esset futurus inferior. Quinimmo antiquam Israëliticae gentis gratiam sibi praestitam gratulabantur: quia sicut illis quondam, ablato et ad coelum raptο Eliae prophetae sanctissimo, Eliseus duplici ejus spiritu repletus successit: ita spirituales beati Pavatii virtutes, in successore Liborio repraesentandas, aut etiam duplicandas fore sciebant. Quapropter gaudentibus cunctis, Ecclesiae Christi regimen, ad quod olim erat divinitus praeordinatus, juxta morem canonicum assumpsit, regulariter pontifex ordinatus.

§ 8. Suscepto vero sacerdotio, nihil ex studio sanctitatis, quam prius exercuerat, dereliquit: se tamquam lucerna super candelabrum posita, ita ille divina luce repletus, quo in eminentiore constitutus est loco, eo latius in domo Dei collatae sibi gratiae notitiâ refulgebat. Neque illum tantae dignitatis honores solitae religionis mutare fecerant mores, nec ecclesiasticorum occupationes negotiorum quicquam ex quotidiana divinae laudis et placationis servitute praetermittere coegerunt. Quinimmo tanto eam instantius adaugere curavit, quanto jam non suae solius, sed multarum animarum salutis causâ recte se vivere debere sciebat: quibus frustra videbatur praeesse, si non studeret etiam monitis exemplisque prodesse. Ob hoc igitur, nullius momenti spatium otiose transigere volens, semper erat utilibus intentus actibus, nunc lectioni divinarum scripturarum operam impendens, nunc orationi prolixius incumbens: interdum etiam rerum exteriorum dispositioni, prout suo conveniebat officio, prudenter consulens atque prospiciens. Assidue vero vigiliis et jejuniis castigabat corpus suum, et in servitutem redigebat, ne aliis praedicans, ipse reprobis inveniretur. Erat enim praedicationis studio valde intentus, et tamquam se nosset gerere officium Apostoli, dicentis: Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare: atque ab eodem audiret: *Praedica verbum, instā opportune, importune*: ita ipse quotidie modis omnibus auditores suos ad vitae rectitudinem provocabat.

§ 9. Cujus praecepta et monita id maxime populo grata et amabilia faciebat, quod ejus vitam in nullo doctrinae contrariam deprehendebant: sed quod illis sectandum asserebat, evidenter in ejus moribus agnoscebant. Verbi gratiâ: qui elationem velut initium omnis peccati cavendam penitus ab illo saepe didicerant, nullum ejus indicium in illius actibus, et habitu, in vultu, in gestu corporis, in sermonis usu sentire potuerunt. Audiebant ab eo: *Non efficiamur inanis gloriae cupidi*: videbant eum vere pauperem spiritu, numquam nisi in Domino gloriari. Audiebant ab eo, quod invidiâ diaboli, mors introivit in orbem terrarum; et:

Putredo ossium, invidia. Videbant eum affectu benevolentiae gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: aliorum prospera vel adversa, sua aestimare. Audiebant ab eo: *Ira enim viri, justitiam Dei non operatur*: videbant eum, omnem ostendentem mansuetudinem ad omnes homines. Audiebant ab eo: *Seculi tristitia mortem operatur*: videbant eum esse *hilarem datorem*, quem *diligat Deus*. Audiebant ab eo, avarum esse idolorum servitorem: videbant eum rerum suarum erogatione largiflua thesaurizare sibi thesaurum in coelo. Deinde si quis ejus parsimoniam, strenuitatem castitatemque attenderet, non aliis ad fugiendam vitiorum corporalium labem admonitionibus indigeret *.

§ 10. Ita pius gregis Dominici pastor, commissis sibi ovibus adhibita curâ duplici, exhortationibus scilicet et exemplis, iter ad aeternae vitae pabula quaerenda, et spiritualium morborum dira contagia vitanda demonstrans, tantum ex eis lucrum acquisivit, ut quod voce Dominica per Malachiam dicitur, de illo convenienter valeat dici: Lex veritatis fuit in ore ejus, et iniquitas non est inventa in labiis ejus. In pace et in aequitate ambulavit mecum, et multos avertit ab iniquitate. Vere enim multos ab iniquitate convertens, et rectitudini vitae fideique restituens, inter sanctos Ecclesiae Christi doctores praeclarum obtinet locum: quorum multimodam gratiam et infinitam meriti excellentiam ipse verus ejusdem Ecclesiae sponsus in Canticis canticorum multiplici laude prosequitur: nunc eos ipsius sponsae collum, monilibus assimilatum vocans: nunc tigna cedrina et laquearia cypressina cognominans. Interdum labia, vitae coccineae, propter praedicationem passionis Christi, similia, seu favum dulcedinis verbi Dei stillantia: nonnumquam turrim David, ob constantiae firmitatem, eos appellans: aliquando vero ibidem, ob nutrimentum parvulorum, quibus lacte opus est, mammae dicuntur. Aliquando favo simul et vino: aliquando decori turris eburneae comparantur: plerumque portae Ecclesiae nuncupantur: et propter variam utilitatem, firmitatem, providentiam, contemplationem, dentium et oculorum nomine designantur. Praeterea ipsi sunt sexaginta fortes, Salomonis lectulum ambientes: ipsi columnae argenteae, sacri eloquii nitore fulgentes. Quarum omnium similitudinem si quis mysteria perscrutetur, profecto inenarrabilem hujus sanctae Ecclesiae doctoris et ejus similium gratiam dignitatemque reperiet, cum satis indicent haec pauca, de pluribus ex illo coelesti epithalamio sumpta, quod nihil his illustrius, nihil pulchrius in sponsae laudibus decantandum Spiritus Sanctus invenit. Qui etiam de eisdem per Danielelem ita loquitur: *Qui autem docti fuerint, fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellae in perpetuas aeternitates* (Dan. XII). Sed

* Sententiarum hujus § quae biblicis sunt verbis expressa quaere: ad Gal. v, 26 — Prov. xiv, 30 — Jac. i, 20 — 2. Cor. vii et ix.

quoniam hujus clarissimae stellae in erudiendis subditis fervorem pariter et splendorem ostendimus, quibus virtutum radiis in aliis quoque rebus effulserit, monstrare curemus.

§ 11. Habuit vir sanctus hoc prae caeteris tum temporis pontificibus, religionis et Dei amoris indicium speciale, quod omnia quae ad ejus laudem jugiter celebrandam et ecclesiastici cultus officium pertinent, totis nisibus amplificare, provehere atque adornare contendit et exceptis his quae sibi suisque ad quotidiani victus et vestitus necessaria, quibus solis contentus erat, vix sufficere poterant, necnon et his quae ad egentium et inopum sustentationem larga manu solebat expendere: reliquos omnes redditus episcopalium possessionum, omnes quarumlibet rerum census, qui sibi ex omni sua dioecesi debebantur, vel si quid ex fidelium donationibus conferebatur, ad exhibendum ecclesiis congruentem ornatum, et nova quaeque oratoria in locis quae ad hoc opportuna videbantur, construenda deputavit. Quorum constructionem primum divinae servitutis multiplicandae intuitu aggrediebatur: dehinc etiam plebium commoditati pariter et saluti prospicere pie meditabatur, ut ad ecclesias cum suis sacerdotibus prope positas facile confluere, orationum studiis assuescere, regenerationis gratiam consequi, documenta sacrae legis audire, coelestium sacramentorum celebrationibus interesse, atque omnia Christianae religionis jura discere et exercere valerent: Nec quemquam ullius molestiae seu occupationis impedimentum exinde revocaret, quo universos ad salutem animarum quaerendam ipsa loci opportunitas invitaret. Hac igitur intentione praeter illas, quae a suis praedecessoribus fabricatae fuerant, decem et septem sacris aedibus noviter constructis et dedicatis, suam parochiam ita omnem illustravit, ut in qualibet ejus parte populo degenti aliquam orationis domum vicinam esse constaret. Quibus rite perfectis et decenter adornatis, ac sacerdotum et inferioris ordinis clericorum jugi providentiae commendatis, observandum omnino censuit, ne qua ibidem legitimis horis die noctuque sacerorum intermissio fieret officiorum, quibus sanctae et individuae Trinitati debitae gratiarum actiones et laudes referrentur.

§ 12. Deinde ut unitati et concordiae totius populi commissi consuleret, atque omnia illius dioeceseos loca Deo dicata, cum universis ad se pertinentibus antiquae et principali suae sedis ecclesiae, velut uni capiti et matri omnium, subdita monstraret esse debere, decrevit ut illuc ex reliquis omnibus ecclesiis per annos singulos census persolveretur, certus scilicet numerus librarum cerae atque olei, prout illis offerendi facultatem suppetere sciebat. Aequum tamen omnibus eisdem locis debitum imposuit: hoc est, ut ex unoquoque redderetur una cerae libra, et olei duae, praeter id, quod custodibus praefatae principalis ecclesiae dari constituit. Ex quo vere sancta et religiosa intentio

beati viri satis apparet, quod non sibi aurum vel argentum, seu quodlibet earum rerum, quae mundum amantibus pretiosa, ipsi vero velut coelestia desideranti omnino erant contemptibilia coacervavit: sed ea magis ecclesiae dari constituit quae ad luminaria jugiter in ea concinnanda copiam darent. Nam quoniam ipse fuit templum veri luminis, hoc est, Spiritus Sancti, etiam corporalis lucis ornatum manufactae domui Dei noluit unquam deesse.

§ 13. Mansit autem in Episcopatu annos quadraginta et novem: in quibus fecisse legitur ordinationes nonaginta et sex: ordinasse vero omnium graduum ministros, quantum sacris officiis congruum et sufficiens esse videbat. Praeterea habuit bonum testimonium etiam ab his qui foris sunt: ita ut hoc quoque specialiter de illo referant scripta, quod studuerit Deo in omnibus dulciter famulari, et in rebus ecclesiasticis Deo et hominibus bonis oppido placere. Unde liquido patet, sic eum religionis constantiam ante Deum servasse, ut tamen proximorum oculos non offenderet: sic humano foris placuisse iudicio, ut divinis obtutibus non displiceret in occulto. Cum autem divinae majestati complacuit, post tam diuturna tot annorum certamina, victorem hostis antiqui, militem suum aeterno praemio glorificare, anno quinquagesimo Episcopatus sui, corporis eum molestiâ ita fatigari permisit, ut adesse sibi diem exitus sui non dubitaret. Qui annus illi verus extitit jubileus, quem in eodem numero annum remissionis appellans, unumquemque in eo redire ad familiam, et ad possessionem suam lex divina praecepit. Nam et ipse quo minus se dubitaret ad requiem tendere, post septem septimanas annorum, ex quo constitutus est super familiam Domini, adhuc in terris positam, ad eam quae in coelis est, laetus vocari meruit: ut possideret terram, quam mansuetis et mitibus veritas repromisit.

§ 14. Eodem tempore sanctus Martinus Episcopus Turonensem regebat ecclesiam, vir Apostolicis clarus omnino virtutibus. Cui inter illa, quibus assidue frui solebat, Angelicae colloquutionis mysteria, etiam hoc ex divina revelatione praeceptum est, ut ad urbem Cenomanicam pergeret, atque ibidem in infirmitate positum Dominum visitaret. Unde animadvertens, hanc Domini infirmitatem de aliquo membrorum suorum intelligendam, de quibus ipse dicturus est in iudicio: *Infirmus fui, et visitastis me*: coepit ilico festinus ad memoratam pergere civitatem. Cui cum jam appropinquans, juxta vineam quamdam iter ageret, vidit eminus in ea stantem clericum gradu subdiaconum, Victurium nomine, operi quidem, quodcumque ibi agendum erat, studiosius insudantem, sed nihilo minus frequentatione psalmodiae laudes decantantem. Hic erat discipulus sancti Liborii, atque in ipsa suae continentiae mentisque et habitus humilitate, bonae institutionis magistri optimi clarum praebebat indicium. Quem

intuens sanctus Martinus, revelante sibi Spiritu Sancto hunc esse futurum ibi Episcopum, his eum verbis salutavit, dicens: Ave noster pontifex. Dehinc illi baculum suum dedit, atque ita converso gradu, in urbem properavit. In qua inveniens sanctum et vere Deo dilectum praesulem jam in extremis positum, et coelesti tantum gaudio, quo iturus erat, intentum, cum ineffabili ab eodem laetitia susceptus est. Hic vero necesse est, ut noster sermo deficiat: quia neminem digne constat posse referre, quam divina, quam spiritualia, quam coelestia fuerint eorum colloquia, cum qua se exultatione mutuo viderint, quo mentis affectu suam ad tempus separationem ferre potuerint. Erat enim ambo Christi militum excellentissimi duces, ambo crebris de diabolo triumphis gloriosi. Sed alteri jam reddendum erant praemium sempiternum, alteri aliquamdiu differendum, et adhuc pro castris Dei fuerat decertandum.

§ 15. Igitur beatus Liborius, praesente sibi tanto consolatore, suarumque exequiarum provitore, decimo Kalendarum Augustarum die, laetus migravit ad Dominum. Cujus venerabile corpus sanctus Martinus cum honore congruo ad ecclesiam extra urbem positam duci, et in ea sepeliri fecit: quam primus ejusdem sedis antistes, Julianus nomine, construxit, et in honore duodecim Apostolorum dedicavit. Decebat enim, ut qui Apostolorum in terra successor, et in coelis esse meruit consors, in eorum quoque ecclesia communi cum illis memoria coleretur. Sequenti vero die vir Dei Martinus populum omnem, qui ad tanti viri exequias copiosus nimis et innumerabilis convenerat, et internum amorem erga pastorem suum largissimis lacrymarum fontibus testabatur, in ecclesiam convocans, sanctae admonitionibus doctrinae consolabatur, eisque praelatum Victurium ordinavit Episcopum. Tradunt quoque literae superius memoratae, multa quidem sanctum Liborium in hac vita fecisse miracula, sed multo plura postmodum ad sepulcrum ejus fuisse divinitus ostensa, licet ob multitudinem suam, nominatim expressa non sint. Quod nos facile credimus ex his quae oculis nostris videre meruimus, postquam ad nos sacrum translatum est corpus, sicut adjuvante Domino, sequens hujus operis textus enarrabit. Nam quoniam ipse vere fuit organum Spiritus Sancti, per ipsius nunc operationem ante ejus reverenda pignora virtutum signa saepius ostenduntur: curationes scilicet debilium, salutes languentium, expulsionem immun-dorum spirituum: praestante ipsius gratiâ, qui est fons et origo bonorum omnium, Deus et Dominus noster: qui in Trinitate inseparabili vivit et regnat per infinita secula seculorum (a).

(a) S. Episcopi exuviae in Basilica Cenomanica, SS. XII Apostolorum, quievere usque ad annum dcccxxxvi, cum Paderbonensis Praesul, legatione missa ad S. Aldricum Cenoman. Episc., aliquot e sacris pignoribus quibus haec Ecclesia locuples extabat, sibi concedi efflagitavit ad fidem roborandam Saxonum qui nuperrime ad Cathol. fidem redierant. S. autem Aldricus, optimum se facturum ratus religionis illius populi gratiâ, Clero suo consentiente, Corpus S. Liborii tradi-

DE SANCTIS VIRGINIBUS

ROMULA, REDEMPТА ET HERUNDINE

PER B. GREGORIUM PAPAM, *Homil. 40^a in Evang.*

Floruerunt saeculo VI — Romanae.

§ 1. Quotiescumque aliquos in hoc mundo abjectos aspicitis, fratres charissimi, etiamsi qua reprehensibilia eorum esse videantur, nolite despiciere: quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat. Quorum si qua sunt talia, quae debeant jure reprehendi, haec si vultis, ad usum vestrae mercedis inflectitis, ut ex ipsis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus panem pariter detis et verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, et duo a vobis alimenta percipiat, qui unum quaerebat: dum exterius cibo, et interius satiatur eloquio. Pauper ergo cum reprehensibilis cernitur, moneri debet, et despici non debet. Si vero reprehensionis nil habet, venerari summopere sicut intercessor debet. Sed ecce multos cernimus, quis cujus sit meriti, nescimus. Omnes ergo venerandi sunt, tantoque necesse est ut omnibus te humiliare debeas, quanto, quis sit Christus, ignoras. Rem fratres refero, quam bene is qui praesto est, frater et compresbyter meus Speciosus, novit.

§ 2. Eodem tempore quo monasterium petii, anus quaedam, Redempta nomine, in sanctimoniali habitu constituta, in Urbe juxta beatae Mariae semper virginis ecclesiam manebat. Haec illius Herundinis discipula fuerat, quae magnis virtutibus polens, super Praenestinos montes vitam eremiticam duxisse ferebatur. Huic duae in eodem habitu discipulae adhaerebant, una nomine Romula, et altera, quae nunc adhuc superest, quam quidem facie scio, sed nomine nescio. Tres itaque hae in uno habitaculo commorantes, morum quidem divitiis plenam, sed tamen rebus pauperem vitam ducebant. Haec autem quam praefatus sum, Romula aliam, quam praedixi, condiscipulam suam, magnis vitae meritis anteibat. Erat quippe mirae patientiae,

dit. Elevationem hanc et translationem multa et stupenda illustrarunt signa, ac S. Episcopus per suas Reliquias factus est novus illius gentis Apostolus. Insignes quaedam Sancti ejusdem Reliquiae delatae sunt Ameriam in Italia, anno mpcxlvii. Ibi, ut pridem Moguntiae, inter beneficiorum mirabilia, clarere S. Liborii coepit in iis liberandis qui calculorum diro morbo laborant; in vetustissimis Gallicis Breviariis sequentem precationem legit Bollandus, quam alicui ut confidimus profuturam subdimus:

Ÿ. Ora pro nobis pie pater Libòri,

Ÿ. Ut a calculi mereamur doloribus liberari.

Oratio. Deus, qui B. Liborium Pontificem tuum, alias innumeris gloriosum miraculis, speciali in medendis arenarum et calculi passionibus privilegio decorasti, praesta, quaesumus, ipsius meritis et intercessione, ut his aliisque majis eruti, gaudii perfrui mereamur aeternis. Per Christum, etc.

summae obedientiae, custos oris sui, ad silentium studiosa valde et ad continuæ orationis usum. Sed plerumque hi, quos jam perfectos homines aestimant, adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut saepe imperiti homines necdum perfecte sculpta sigilla conspiciamus, et jam quasi perfecta laudamus, quae adhuc artifex considerat et limat: laudari jam audit, et tamen ea tundere meliorando non desinit. Haec, quam praediximus, Romula, ea, quam Graeco vocabulo paralysin medici vocant, molestiâ corporali percussa est, multisque annis in lectulo decumbens, pene omnium jacebat membrorum officio destituta, nec tamen haec eadem ejus mentem ad impatientiam flagella perduxerant. Nam ipsa ei detrimenta membrorum, facta fuerant incrementa virtutum: quia tanto sollicitius ad usum orationis excreverat, quanto et aliud quodlibet agere nequaquam valebat.

§ 3. Nocte igitur quadam eandem Redemptam, quam praefatus sum (quae utrasque discipulas suas filiarum loco nutrierat), vocavit, dicens: Mater veni, mater veni. Quae mox cum alia ejus condiscipula surrexit, sicut utrisque referentibus, et multis res eadem claruit et ego quoque in eodem tempore audiui. Cumque noctis medio, lectulo jacentis assisterent, subito caelitus lux emissa, omne illius cellulae spatium implevit, et splendor tantae claritatis emicuit, ut corda assistantium inaestimabili pavore perstringeret, atque (ut post ipsae referebant) omne in eis corpus obrigesceret, et in stupore subito remanerent. Coepit namque quasi cujusdam magnae multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostium cellulae concuti, ac si ingredientium turbâ premeretur, atque (ut dicebant) intrantium multitudinem sentiebant, sed nimietate timoris et luminis nil videre poterant, quia earum oculos et pavor depresserat, et ipsa tanti luminis claritas reverberabat. Quam lucem protinus miri odoris est fragrantia subsecuta, ita ut earum animum, quia lux emissa terruerat, odoris suavitas refoveret. Sed cum vim claritatis illius ferre non possent, coepit eadem Romula assistentem et trementem Redemptam suorum morum magistram, blanda voce consolari, dicens: Noli timere mater, non morior modo. Cumque hoc crebro diceret, paulatim lux, quae fuerat emissa, subtracta est: sed is qui subsecutus est odor remansit: sicque dies secundus et tertius transiit, ut aspersa fragrantia odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magistram suam vocavit; qua veniente, viaticum petiit, et accepit. Necdum vero eadem Redempta vel alia ejus discipula a lectulo jacentis discesserat, et ecce subito in platea ante cellulae ejusdem ostium duo chori psallentium constiterunt, et sicut se dicebant sexus ex vocibus discrevisse, psalmodiae cantus dicebant viri, et foeminae respondebant. Cumque ante fores cellulae exhiberentur coelestes exequiae, sancta illa anima carne soluta est. Qua ad coelum ducta, quanto chori psallentium altius ascendebant, tanto

coepit psalmòdia levius audiri, quousque et ejusdem psalmodiae sonitus, et odoris suavitas elongata finiretur.

§ 4. Haec igitur quamdiu vixerat in corpore, quis illam haberet in honore? Indigna cunctis hominibus et despecta videbatur. Quis enim ad illam accedere, quis illam videre dignaretur? Sed latebat in sterquilinio margarita Dei. Sterquilinium, fratres, hanc ipsam corruptibilitatem corporis appello: sterquilinium, abjectionem paupertatis nomino. Assumpta est ergo margarita, quae jacebat in sterquilinio, et posita est in coelestis regis ornamento. Jam inter supernos cives èmicat, jam inter ignitos lapides aeterni diadematis coruscat.

§ 5. O vos, qui in hoc mundo vos divites aut esse creditis, aut estis, conferte, si potestis, falsas vestras divitias veris divitiis Romulae. Vos in hujus mundi via omnia amissuri possidetis: illa nil quaesivit in itinere, et omnia invenit in perventione. Vos laetam vitam ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, ad laetam mortem pervenit. Vos ad tempus quaeritis obsequia hominum: illa despecta ab hominibus, invenit socios choros angelorum. Discite ergo fratres temporalia cuncta despicere, discite honorem temporalem contemnere, aeternam gloriam amare. Honorate quos pauperes cernitis, et quos foris conspiciitis despectos seculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, ut quandoque dignentur vobiscum participare, quod habent. Pensate quod ore Magistri Gentium dicitur: *In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut et illorum abundantia vestrae inopiae sit supplementum* (2. Cor. VIII, 14). Pensate quod ipsa per se veritas dicit: *Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis*. Adtribuendum ergo pigri cur estis, quando hoc, quod jacenti in terra porrigitis, sedenti in coelo datis? Sed haec omnipotens Deus qui per me in vestris auribus loquitur, per se in vestris mentibus loquatur, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus S. Deus etc.

VITA S. FRANCISCI SOLANI

ORD. MIN. DE OBSERV.

EX BULLA CANONIZ. A BENEDICTO PP. XIII PROMULG. ANNO MDCCXXVI

Obiit anno 1610 — Hispanus.

§ 1. Montiliae, Hispaniae Baeticae oppido, sub ecclesiâ Cordubensi, quam complures Christi martyres nobilitarunt, Franciscus Solanus, voluntate martyr futurus, lucem vitalem adspexit vi idus martias anno reparatae salutis MDXLIX ingenuis piisque

parentibus ortus, qui filium timorem Dei virtutesque christiano homine dignas sollicite docendum curarunt. Quibus ipse animo accensus, in fratrum Minorum, qui a regulari Observantia nuncupantur, sacram familiam adolescens cooptatus est. In ea miris et multis severioris disciplinae christianaeque humilitatis argumentis eluxit, diu noctuque divinae pietatis assiduaeque poenitentiae exercitiis intentus, beatos etiam illos patres Benedictum et Franciscum imitatus, qui se nudos inter pungentissimas spinas projecerunt, ut omnem vim sensuum domarent. His aliisque praeclaris animi dotibus ex ejus admirando tenore vitae identidem prodeuntibus, sacris ipse concionibus, quas ardentissima charitas ceteraeque eximiae virtutes in eo fulgentes ornabant, animas lucrifaciens, *sancti* elogium passim consecutus est, praesertim ubi aegri pueri corpusculum, totum ulceribus tectum, amotis linteis, lambens, sanitati restituit.

§ 2. Sed, lue crudeli grassante in Hispaniâ Baeticâ, maximam suam charitatem Dei famulus morbo pestifero tabescentibus patefecit ubi humano et spirituali solatio destitutis in tantâ calamitate opem laturus, pereuntium animabus corporibusque curandis, nullâ mortis formidine territus, summam operam dedit; immo et ipse mortali contagione infectus et manu Dei sospes redditus, in pristino ministerio usque ad lethalis morbi finem se alacrius exercere porrexit.

§ 3. Per ora omnium Solani sanctitatis famâ percrebrescente, vir modestissimus, qui Dei, non suam, gloriam quaerebat, se ei clam subducere cogitavit. Quare martyrii pro Christo subeundi percupidus, hanc sibi gratiam a majoribus dari humillime flagitavit ut in Africam verbum Dei praedicaturus trajiceret. Compos tamen voti nequaquam factus, hoc tandem obtinuit ut ad remotissimos Indos evangelicâ doctrinâ imbuendos cum aliis verbi Dei praeconibus navigaret. Animarum salutem multis iisque gravissimis maris terraeque periculis, vir Dei praeferens, non sine prodigio ad vineam sibi a Domino paratam laboriose excolendam cum sociis adplicuit, utque oves errantes ex lupi faucibus ereptas Summo Pastori servaret, nullis incommodis et vigiliis pepercit. Alienas aerumnas suas ratus, Deique amore et proximi aestuans, linguâ gentium divinitus perceptâ suavissimos sermones habens, Dei gratiâ id praestitit, ut barbari, depositâ feritate, ad Solanum instruendi ultro et certatim accurrerent; unde factum, ut innumeram eorum multitudinem sacro fonte regeneraret, tanti apud omnes habitus, ut ipse ab iis facile obtineret, quae alias poenarum metus et rigor extorquere non poterant.

§ 4. Quantum ejus praesentia pique sermonis vis apud Indos posset, tunc maxime patuit, quum multa millia infidelium christianis de more in dominicae Passionis mysteriis recolendis feriâ v in Coenâ Domini sancte occupatis cruentam caedem jam jam

allatura ipse Dei verbo exarmavit, diversaeque ac sibi ignotae linguae barbaros homines uno idiomate allocutus, non solum pacem suasit, sed ad Christi fidem supra novem millia convertit. Pervulgatâ Francisci famâ, miris gestis identidem auctâ, ipse ad latibula confugiens, eam declinare conabatur, nec nisi majorum imperio obtemperans, munera sibi imposita obivit, donec Limam orbis Americani principem civitatem missus, incolarum animos ad poenitentiam cohortatus, ni agant, alter Jonas, extremam cladem interminatur. Nec mora, omnes ad seriam criminum suorum poenitentiam agendam perduxit.

§ 5. Interim summis pro Dei gloriâ amplificandâ laboribus confectus, supremæ vocationis diem sibi imminuentem agnoscens. sanctissimis Ecclesiae sacramentis muniri voluit, et pridie idus julias anno Christi Domini mdcx in honorem beati Ecclesiae doctoris Bonaventurae, cujus patrocinio se olim addixerat, Deo sacrâ. manibus in Crucis figuram compositis, pias oratiunculas recitans, semperque in Domino fixus, in coenobio Limano SS. Nominis Jesu expiravit. Francisci animâ in coelum receptâ, sacrae ejus exuviae antea subnigrae, mox pulchrae et candidae apparuerunt, suavique odore perfusae, undique ad eas venerandas concurrentibus populis, ejusque vestium particulas sibi pro sacris reliquiis servandas parare contendentibus. Solani postea virtutibus et miraculis omnium praeconio ubique diffusis, et apud sanctam Apostolicam Sedem probatis, pia memoriae Clemens Papa X, anno salutis MDCLXXV, Franciscum Solanum ritu S. R. E. beatis adscripsit.

§ 6. Postmodum vero, novis miraculis a tempore ejus beatificationis patris et aequè discussis.... eum inter Sanctos Benedictus Pp. XIII, anno mdccxxvi accensendum solemniter decrevit.

S. JACOBI MAJORIS, APOSTOLI,

MARTYRIUM, TRANSLATIO ET INVENTIO

UT BOLLANDI CONTINUATORES TRADUNT EX MS. HISTORIA COMPOSTELLANA XII SAECULI. NOS TAMEN DICTIONEM SALVA SENTENTIA CONTRAXIMUS, ET NONNIHIL EXPOLIVIMUS.

Martyr. anno 42 — Transl. circa 50

Inventio circa annum 816.

§ 1. Aliis Apostolis (post receptum in Pentec. Spiritum S.), ex praecepto Domini ad diversas provincias et civitates, Evangelicae praedicationis studio commigrantibus, B. Jacobus, sancti

Joannis apostoli et evangelistae frater (a) Jerosolymis remansit verbum Dei praedicaturus (b), ibique ab Herode Agrippa ob Christi confessionem decollatus, primus omnium Apostolorum subiit martyrium. (*Vide in Actibus Apost. C. XII*). Cujus quidem beatissimi Apostoli corpus Judaci, malevolentia ducti, nec sepelire voluerunt, nec a Christianis qui tunc temporis Jerosolymis conversabantur sepeliri permiserunt; sed, sicut S. Leo Papa (III), in epistola quam de ejus passione et corporis in Hispaniam translatione ad Hispanos destinavit, affirmat, corpus cum capite extra urbem projicientes... feris devorandum exposuerunt. Sed illius discipuli, ab illo vivente (ajunt) praemoniti, quatenus corpus suum in Hispaniam transferrent tumulandum, totum corpus cum capite, eodem teste Leone Pp., nocturno tempore accipientes, ad litus usque maris citato calle perrexerunt. Cumque ibi de navigio solliciti essent, navim (ferunt) sibi divinitus apparatam invenere, quam sacratissimo corpore imposito ovanter conscenderunt, et manu Domini gubernante ad Iriensem portum feliciter pervenere. Deinde venerabile corpus ad locum qui tunc *Liberum Donum* vocabatur, nunc autem *COMPOSTELLA* dicitur (c) deferentes, ipsum sub marmoreis arcibus antiqui Paganorum fani ecclesiastico more ibidem sepelierunt.

§ 2. Floruerant antiquitus illic Christianae Fidei cultores; sed tempore persecutionis ingruente, et saeva paganorum tyrannide, totus Religionis Christianae cultus jamdiu evanuerat. Hac igitur aetate, ac dum regionem occuparent Saraceni, et etiam post restitutionem fidelium, veneranda Apostoli tumba, nullius accessu frequentata, fruticum silvarumque densitate mansit diutissime cooperta, nullique usque ad tempus Theodomiri Iriensis Episc. (ineunte ix seculo) fuit revelata aut cognita. Cujus tempore divinae Majestatis omnipotentia Occidentalem Ecclesiam, sepulcro tanti Apostoli revelato, visitare, laetificare et illuminare dignata est. Quidam enim magnae auctoritatis viri praefato Episcopo retulerunt, se luminaria in nemore *Liberi Domi* (v. § 4 in fine) noctu multoties vidisse, ibique Angelos sibi frequenter apparuisse. Quo audito, ipsemet ad eum locum, ubi se talia vidisse asserebant, accessit, et luminaria illic ardentia propriis oculis conspexit. Divina igitur inspiratus gratia, ad nemusculum quod super beati Jacobi tumbam excreverat, festinanter se contulit, et diligentius circumspiciens, quamdam domunculam, marmoream arcam intra

(a) Major dictus nempe senior, ad distinctionem ab alio Jacobo, Alphael scilicet fillo, item Apostolo, cognom. *Minore*, et eodem probabiliter vulgo *Fratre Domini* (i Maji). *Fratre Dom.* putat Henschenius Jac. fil. Cleophae, non Apost.

(b) Vide communem graviorum sententiam a Rom. traditione propugnatam, in *Lect. histor.* Breviarii hac die, de Apostolatu a Jacobo Maj. in Hispaniis gesto. Ibid. plura habes de ejusd. martyrio.

(c) *COMPOSTELLA* nominis etymon, juxta ea quae in hoc § 2 narrantur, dedimus in *MARTYROL. ILLUSTR.* Febr. p. 103*; itemque de civitatis situ et Peregrinationis Compostellanae celebritate. Iriensis autem oppidi (antiquioribus *Iria Flavia*) indicari creduntur vestigia pago vulgariter *Et Padron*, quatuor circiter leucis a Compostella, in Gallaeciae finibus.

se continentem inter silvas et frutices invenit. Tunc Deo gratias referens, Castum Aldephonsum (Alfonsum) regem adiit, eique rem, ut audierat et viderat, veraciter notificavit. Gavisus valde Rex est his auditis, incunctanter eo se contulit; domunculam illam, scilicet ecclesiam antiquitus a Christianis aedificatam, purgato loco, restauravit; atque anno a felicissima Inventionem circiter vicesimo, orta illic civitate, sacris et profanis eam aedibus idem Rex Castus, devotione actus in S. Apostolum, ejus sepulcrum signis et populorum religione gloriosissimum, Basilicâ magnificentius, et translata ab Iriensi oppido Episcopali Cathedrâ, decoravit. Caroli Magni temporibus haec facta fuisse multis referentibus audivimus. Exinde S. Apostolus, populis, regibus, Ecclesiae Praesulibus conclamantibus, in Hispaniarum praecipuum Patronum assumptus est, supremisque cultus sacrorum rituum honoribus (a).

Martyrium et Translationem S. Jacobi Majoris, et aliorum Apostolorum, eleganti stylo descripsit F. Joachimus Perionius, monachus Cormoeriacenus, ad quem Lectorem remittimus. Is floruit sub Julio tertio, cui suum libellum Parisiis impressum dedicavit. (*Surius*).

VITA ET MARTYRIUM S. CHRISTOPHORI

PER LAURENTIUM SURIUM. EX DIVERSIS COMPENDIO DESCRIPTA

Aetate ac patriâ incertâ.

§ 1. Christòphorus illustris martyr, ex Cananaea fertur duxisse originem. Divinitus autem a Christo illuminatus, in Lyciam venit eo animo, ut Christum passim confiteretur et praedicaret. Id ut posset efficacius, preces ad Deum continenter fundebat. Cum esset autem staturâ corporis procèrus, passim omnes in illum oculos conjiciebant. Virgam gestabat manu: quam cum in terram defixisset, et illa repente non sine ingenti miraculo virèret, multi sua nomina Christo dedere. Confirmabat Christus praedicationem fidelis servi sequentibus signis. Jam fama sancti viri pervenerat ad Dagnum, qui per id tempus in Lycia rerum potiebatur. Is molestissime ferebat Christum Jesum illic annunciari. Misit igitur milites, qui Christophorum ad ipsum adducerent. Postquam advenit beatus vir, a fide eum avertere nitebatur Dagnus. At sanctus

(a) Falso Tholosam in Gallia translatum corpus autumant nonnulli; falso in quibusdam Italiae locis, Veronae praesertim et Venetiis asservari dicitur integrum S. Apostoli caput. Reliquiarum particulae quaedam, ut fit, potuerunt alicui Ecclesiae concedi; quam facile ex parte totum assumitur; inscriptio *Reliquiae Corporis, Reliquia Capitis* et similia, ut frequentissime accidisse novimus, pro toto corpore, pro integro capite solet vulgariter intelligi et leviter ab historiographis tradi! Tillemontium autem et alios quosdam sinamus ineptis dubiis scrupulisque involvi de corporali in Hispania et mirifica S. Jacobi praesentia.

Christophorus et spiritu et corpore magnus, fidem suam praeclare confitebatur et nomen: dicens se antea quidem Adocimum, id est, reprobum, dictum fuisse: nunc vero Christiana religione initiatum, Christophorum appellari. Et recte sane dictus est Christophorus, qui Christum sacra praedicatione Evangelii cunctis eum expetentibus adferret.

§ 2. At prophanus homo Dagnus, gentilismi tenebris et erroribus obcaecatus, Christi religionem stultitiam vocitabat, Christophoro egregie respondente, eam demum veram esse stultitiam, caeca, surda et muta daemonum simulacra adorare: illam veram esse sapientiam, illum solum Deum colere et adorare, qui coelum, terram, mare et omnia quae in eis sunt, creavit, qui nos quoque condiderit, et ab aeterno igne possit liberare. Abductus inde est in carcerem Christophorus: donec apud se tractaret Dagnus, quo supplicii genere eum tolleret e medio. Et primo quidem id illi consultissimum visum est, ut duae ad eum meretrices in carcerem intromitterentur, quae cum ad res venereas provocarent, et ita facilius ad idololatriam devolveretur. Sed simulatque in carcerem venere impudicae foeminae, adeo sunt divinitus exterritae et illuminatae, ut et facinus suum agnoscerent, orarentque Christophorum, vellet pro ipsis Dominum deprecari. Respondit Christophorus se libenter Dominum rogaturum, modo ipsae velint, repudiato impuro Jove et Apolline, Christi religionem profiteri. Illis prompto animo assentientibus, Dagnus quid actum esset percepit, acetasque Nicetam et Aquilinam (sic enim vocabantur) jubet dicere rem totam. Dicunt illae intrepide. Dagnus praecipit, ut in fanum ducantur, et idola adorent. Veniunt in templum, irrident daemonum statuas, ut quae nec ratione, nec sensu, nec vitâ praeditae sint: nec hoc contentae, zonas in caput Jovis injiciunt, et illum magnum daemonem trahunt per templi pavementum, pedibus bene largiter eum conculcantes. Irascente magistratu, respondebant illae, non se deos conculcare, sed ligna et lapides. Et, o miseros, inquiebant, deos illos, qui se a foeminis patiuntur in solum deturbari. Cum ea autem constantî niterentur, gravissimis affectae cruciamentis, ad extremum capite punitae sunt.

§ 3. Ante illas Dagnus etiam viros quadraginta, Christophori doctrinâ conversos, capite caedi jusserat. Inde jubetur fortissimus Christi miles Christophorus sisti rursus coram Dagno: sed cum invicta animi virtute in verbo gratiae perstaret, nec ab illo vellet ulla ratione deficere, cui in baptismo jurarat, multivariis est poenis crudelissime excarnificatus. Interim plerique nobiles credebant in Christum, et cum Dagnum objurgarent, cito Christi martyres effecti sunt, sanguine pro pietate effuso. Jussit vero tyrannus in caput S. Christophori galeam ignitam imponi, cum prius atrociter esset virgis caesus. Deinde ad scamnum ferreum,

quod corporis ejus staturam aequabat, alligari, ipsumque scamnum, multo supposito igne inflammari, simulque beatissimum martyrem exuri, et corpus ejus ferventi oleo perfundi: illo interim dicente ad tyrannum: In nomine Jesu Christi tormenta tua non sentio. Tandem modo admirabili liberatus, Christum populo praedicavit, et multos ad Christi ovile traduxit. Fuit id valde invisum Dagno, jussitque sanctum virum ad palum alligari, et milites sagittis eum conficere: sed inanes sagittarum ictus erant, mansitque ab illis vir sanctus prorsus illaesus. Ad extremum caput illi praecisum est, cum prius rogasset Dominum, ut ubicumque humatum esset corpus ejus, ibi nec grando, nec ignis, nec fames, nec pestis noceret. Testantur antiqui manuscripti codices, ad hominum millia octo et quadraginta, beati Christophori praedicatione in Dominum credidisse. Testatur vero etiam antiquissimum Graecum Martyrologium, S. Christophorum pro Christi confessione capite punitum. Praefatio quoque Ambrosiana praeclare hujus beatissimi viri meminit, cujus verba huc adscribemus:

§ 4. Christophoro tantae virtutis cumulum et doctrinae gratiam Domine contulisti, ut quadraginta octo millia hominum, de gentilitatis errore ad Christiani dogmatis cultum coruscantibus miraculis revocaret. Quique Nicetam et Aquilinam, publico lupanari longo tempore sub meretricia sorde famulantes, ad castitatis habitum revocavit, easdemque coronam percipere edocuit. Praeterea inter igneum rogam ferreo scamno constrictus, nimium calorem non timuit, atque per diem integrum omnium militum sagittis transfigi non potuit. Caeterum una ex his, carnificis oculum collisit: cui tamen beati martyris cruor, mixtus terrae, lumen restituit, et corporis caecitatem tollendo, illuminavit et mentem. Nam et apud te veniam impetravit, atque ut morbos et infirmitates repellat, suppliciter obtinuit. *Hactenus Ambrosius.*

S. CUCUPHATIS VITA ET MARTYRIUM

**EX VETUSTIS MSS. LIBRIS, MUTATO PASSIM STYLO, PER LAUR. SURIUM.
AUCTORIS NOMEN NON HABENT CODICES: SED CONSENTIUNT ANTIQUISSIMA
MARTYROLOGIA.**

Ineunte saeculo IV — Nat. Afer.

§ 1. Gloriosos Sanctorum triumphos laude et praedicatione efferre, et scriptis ad posterorum notitiam transmittere, multis modis probatur esse utilissimum ac cumprimis salutare: maxime quod in illorum gloria ille celebratur, qui mirabilis in Sanctis

suis, illustri militum suorum certamine ab hoste triumphato victoriam reportat. Cujus laus usqueadeo salutaris est, ut in ea singulari quodam privilegio iter sit, quo pertingatur ad societatem angelicam, et salutare Dei Jesum Christum Dominum nostrum, qui caput est membrorum fidelium, id est, omnium electorum suorum. Tum etiam ex cognitione invictae et insuperabilis constantiae martyrum Christi, tepidae mentes nostrae, consciae fragilitatis suae, ingemiscunt, et ad poenitentiae lamenta sese ferventer excitant, quod pravis operibus propter viles, momentaneas, prorsusque inutiles voluptatum carnalium illecebras illum offenderunt, cui beati martyres per immanissima tormenta fidem, amorem et obedientiam conservarunt: simul etiam divinae gratiae adjutorium per multa hortamenta sibi proponentes, ad eorum imitationem se accendunt.

§ 2. Huc accedit, quod fidelis mens quos plura et acerbiora pro Christo supplicia pertulisse intelligit, eos majori etiam in coelis honore potiri, et proinde etiam facilius, si quid petant, obtinere, Scriptura teste, novit: quosque propinquius fonti pietatis et totius misericordiae Salvatori nostro (quamquam ipse prope sit omnibus invocantibus ipsum in veritate) veluti singulari quodam privilegio inhaerere confidit, eos propensiores etiam esse et paratiores ad humilitatis nostrae exaudienda suspiria, divinaeque clementiae offerenda, et dignissimis precibus suis commendanda haud sane inaniter credit. Unde etiam repudiata omni segnitie et desidia, cum cujuslibet eorum martyria et agones percipit, eos obsecrat, sibi quibuscumque potest officiis conciliare contendit. Inde vero fit, ut et illos habere propitios mereatur: cum absurdum, immo et impium sit existinare, eos qui suis persecutoribus et ingratis beneficia pietatis impenderint, ipsos invocantibus benignitatis suffragia negaturos, ut sacrosanctis eorum intercessionibus id impetrent, ut et hic vitam transigant in studiis Deo gratis, et postea omnis poenae expertes, ipsorum consortiis adjuncti, gloriam obtineant sempiternam.

§ 3. Beati Cucuphatæ clarissimi martyris tanta sunt merita, tanta fuit in certamine fortitudo, ut humanam, eorum imprimis fidem videatur excedere, qui non credunt divinae potentiae, et omnia possibile esse credenti. Ortus fuit in Scyllitana urbe nobilissimis parentibus, et inter suos singulari magnificentia opulentissimis natalibus. Sed ille fide et moribus longe se nobiliorrem praestitit. Erat in eadem civitate Felix quidam, aequae illustri prosapia. Cum illo profectus est Caesaream, quae est ad Mauritaniam litus sita, ut liberalibus literis operam navaret. Ubi autem pervulgata fama compererunt, persecutionis immanitatem nimio aestu fervere in Oriente sub satanae administris Diocletiano et Maximiano Imperatoribus, illi cum multis navibus, non mediocris pretii mercibus et opibus onustis, in Occidentem profecti

sunt, mercatorum prae se habitum et formam ferentes: ut erant revera negotiatores Domini nostri Jesu Christi. Cumque Barcinonem appulissent, repererunt usque adeo dictorum principum impietatem usquequaque male grassari, ut nec in occiduis Orbis partibus superesset civitas, municipium, vicus vel possessio, ubi non esset statutum idolum: cui quisquis nollet thura ponere, illi fas non erat quippiam emere, nec beneficium vel commodum aliud aut accipere, aut conferre.

§ 4. Itaque animadvertentes devoti cultores Dei, tempus jam adventare, quo virtus Dei et Domini nostri Jesu Christi manifestaretur, brevi tempore in lacrymis seminarunt, ut in gaudio sempiterno meterent: coeperuntque operibus pietatis et eleemosynis, quibus sedulo assueverant, etiam largius praestandis vacare, fide, castitate, sobrietate, mansuetudine, eximia charitate, erga omnes benignitate, denique virtutum omnium splendore ceu clarissima coeli luminaria coruscare, omnium se mentibus et amoris officiosissime insinuare: tum quoque verbum salutis privatim et per domos ad ipsos confluentibus praedicare, donec res suas omnes, quas eo attulerant, misericordiae officiis impendissent, atque ita ad extremum, Dominum Jesum publica voce confitentes et annunciantes, seipsos, ut rei declaravit eventus, superimpenderent.

§ 5. Porro communicato inter ipsos consilio, beatus Felix * Gerundam abiit, et illic pro Christo sanguinem fudit. Cúcuphas autem Barcinone urbe populosissima remanens, praeter constantissimam et insuperabilem verae fidei praedicationem, etiam miraculis egregie ornatus est. Non enim potuit diu in tenebris latere tantum lumen. Denique ita in omnium gratia curationum excrevit, ut nemo fideliter ab eo petens adversum quosvis morbos et molestias remedium, non sine mora in nomine et virtute Domini nostri Jesu Christi id consecutus sit. Daemones etiam solo expulit verbo, et virtutem Christi confitentes, a credentium finibus exturbavit. Audiens vero haec Galerius proconsul, milites misit, qui eum ad ipsum adducerent: ac deinde ad tribunal assistenti dixit: Ecquod numen colis, rebellis insanissime, qui, ut audio, invictissimorum principum jussa contemnis, et maximorum deorum omnipotenti majestati cultum impendere non vis? Respondit sanctus Cucuphas cum ingenti constantia: « Itane, mortalium omnium insipientissime ea me jubes simulacra adorare, eosque deos colere, qui non veri Dei voluntate, sed fraude et versutiâ malorum daemonum et stultissimorum tuique similium hominum vecordiâ et amentiâ inventi et conflati sunt? » Ea responsione incredibili mentis furore inflammatus proconsul, tortoribus ait, ut donec spiritum ab illo extorquerent, non cessarent atrocissime illum flagellare.

* Col. I Aug.

§ 6. Accedunt igitur per vices duodecim milites, et exquisita crudelitate ita eum flagellis laniant, ut dirupto corpore viscera ejus conspicerentur. Tum vir sanctus magna voce clamavit: « Domine Jesu Christe, qui omnia tuo praecepto fundasti, qui me de limo fragili solidam substantiam et rationalem creaturam finxisti: praesta mihi servo tuo, ut virtutem tuam intelligens, haec propter te et possim et ardentem concupiscam tolerare, qui cernis omnia, et pro sancto nomine tuo cum diabolo et ministris ejus, et cum ipsius quoque carnis meae doloribus me certantem vides. Ostende virtutem tuam incredulis, qui nomen tuum persequuntur: ut videntes mirabilia tua, credant et convertantur: aut certe pereant et destruantur. Porro impiissimum Galerium, qui tanta rabie saevit in servum tuum, si non est praedestinatus ad vitam, divino citius gladio interfice. » Cum haec dixisset, et milites viderent viscera ejus in terram profusa, caecitate percussi sunt, et Galerius Proconsul cum omnibus idolis suis, quibus electum Christi martyrem sacrificare cogebat, repente consumptus est. Ipse vero martyr, visceribus intra ventrem restitutis, dicto citius operatione divina sanatus est. Tum vero populus omnis dedit laudem Deo, et toto pectore voces in coelum tollens, dixit: Tu es verus Deus, quem sanctus Cucuphas colit: tu es Deus, neque est alius extra te, qui facis haec mirabilia.

§ 7. Tunc sanctus Cucuphas silentium indicens, cum cessasset ejusmodi populi clamores, ait: « En vosipsi videtis, quam admirandas res faciat verus Deus, quem ego praedico vobis. In illum ergo credere debetis, et illum adorare. Itaque fratres mei abjicite idola, hominum manibus facta, quibus nec vox nec auditus nec gustus nec sensus ullus, nec ulla virtus inest: quae nec sibi possunt consulere, et sui cultores mittunt in ignem aeternum. » Interea perlata sunt haec ad Praesidem Maximianum, qui jussit, ut sacratissimum Domini testem, atrocissime vinetum, coram se sisterent. Itaque Niloxinus et Hactraxinus, viri et potestate et crudelitate, caeteris qui erant in officio, insigniores, gravissimo catenarum pondere fatigatum, ad Maximianum Praesidem perduxerunt: dixitque ei Praeses: Undenam es tu? inquilinus ne, an peregrinus et alienigena? S. Cucuphas respondit: « Quid sciscitaris de patria et genere meo, quae tibi Deus indicare noluit? » Maximianus ait: Quem tu ergo Deum colis? S. Cucuphas respondit: « Quid ita sub dubio de Deo interrogas, quasi aut plures dii sint, aut Deus ipse dissectus sit? Equidem alium Deum non novi, praeter eum, qui est Deus vivus et verus: qui fecit coelum et terram, mare et omnia quae in eis sunt, quem corde credo, et ore confiteor, atque omni studio praedico. » Maximianus dixit: Si verus est Deus, quem tu dicis, veniat nunc, et eripiat te de manibus meis, et de suppliciis tibi praeparatis. S. Cucuphas dixit: « Quae vero mihi parata sunt scelestissime?

Ego et te, et patrem tuum diabolum, cum omnibus exquisitis supplicis quae mihi ut satanae administer irrogaveris, irrideo, iis plane insulto, et per virtutem nominis Domini Jesu Christi ea despicio.» Maximianus ait: Video, miser, multa te esse animi pertinaciâ, qui etiam maleficis artibus tuis deos nostros contrivisti. S. Cucuphas subridens, dixit: « Putavi, miser aliquam saltem in te scientiae particulam residere: sed, ut video, summae dementiae es et extremae insaniae: qui cum dereliqueris, velis nolis, Deum tuum, daemonum statuas adoras, iisque, secundum scripturae divinae imprecationem, similis factus es, quorum dux est diabolum princeps vester: putasque minis frangere te posse servum Dei? »

§ 8. Tum Maximianus, satanico furore correptus, jussit beatum martyrem in craticula assari, et ambustum, sinapi et aceto perfundi. Sed sanctissima hostia, invictissimus Christi miles, psallebat: Exaudi Domine justitiam meam etc. (*Ps. 16*). Cumque Psalmum absolvisset, ita est sanitati redditus, acsi nihil perpressus esset: poenarum autem administri, ab igne consumpti sunt. Postquam haec Maximianus audivit, furem furori adjungens, praecipit Christi athletam ferro onustum suis aspectibus praesentari, dixitque illi: Multa vis est praestigiarum tuarum: sed per deos magnos, atrocissimis ego tormentis te interficiam. S. Cucuphas respondit: « O virulenta lingua diaboli, quid ita procaciter absque opere minaris? Age, quod acturus es: prorsus enim nullius apud me ponderis sunt minae tuae. » Jussit ergo Maximianus ignem copiosum extra urbem accendi, ut sanctum Dei martyrem concremaret. Cumque eum officiales coniecissent in ignem, sublatis in coelum oculis, dixit: « Adesto nunc mihi Domine Jesu Christe, qui in ardenti fornace tribus fidelibus pueris tuis adfuisti. » Qua prece completa, ita ignis omnis extinctus est, ut nec tepor quidem incendii superesset, et vir beatissimus ab omni flammae vapore illaesus et intactus evasisset. Ubi id vidit Maximianus, pudore affectus, dixit custodibus: Ferro vinctum reducite eum in custodiam, donec excogitemus nova genera poenarum. Retruditur ergo sanctus Dei martyr in carcerem, et gravissimo ferri atque catenarum pondere oneratur. Clauso autem ostio carceris, tantus in eo splendor refulsit, ut eo conspecto, custodes carceris crediderint in Christum; eosque statim fidei doctrinâ beatus Cucuphas imbuat.

§ 9. Mane admodum transmissis apparitoribus, Maximianus eum sibi jussit praesentari, dixitque ad eum: Adhuc perseveras in insania tua, nec vis redire ad sanitatem? S. Cucuphas respondit: « Te plane obtinet insania, qui patris tui diaboli jussa capessis, nec vis cognoscere verum Deum: tecumque pariter hanc multitudinem perdis. » Iis verbis gravissime commotus Maximianus, dixit militibus: Caedite eum virgis ferreis et taureis, ut

exterminetur caro ejus. Dum autem caederetur, suspiciens in coelum vir sanctus, cum multis lacrymis dixit: « Gratias tibi ago, omnipotens Deus, Domine Jesu Christe: appropinquabit enim mihi gratia tua. Exaudi Domine preces servi tui, et pūdefac impiissimum Maximianum: ut omnes, qui credunt in verum Deum, videant mirabilia tua, et corroborentur in fide sua. » His dictis, vox coelitus audita est: Quicquid petieris, dabitur tibi secundum fidem tuam. Tum beatus Martyr ita oravit: « Confirma Deus hoc, quod operatus es in nobis. Corroborata cor meum, et da vires servo tuo ad superanda tela omnia nequissimi hostis. Ego enim cognosco te verum Deum. Quod si justo judicio tuo periturus est Maximianus, fac ut celeriter intereat cum patre suo diabolo et omnibus daemonum idolis. » Jusserat autem Maximianus ornari aras, ut daemonibus sacrificia offerret cum pontificibus. Cumque ascenso curru eo tenderet, in medio foro nutu Dei in terram dēcidit, crepuitque misere, et extinctus est. Porro idola, quibus volebat immolare, pariter collapsa, et in pulverem redacta sunt*.

§ 10. Quae ut vidit populus, summa vocis contentione dixit: Magnus est Deus Cucuphatis, et verus est Deus Christianorum, eorumque potentissimus liberator. Tum Ruffinus quidam, qui civitati praeesse videbatur, ita populum affatus est: Quid ita a paterna religione et cultu degeneratis, et hac perfidiā generi vestro ignominiam affertis, relictis magnis diis, ignotum adorantes? Responderunt omnes: Cur nos hortaris illos colere, qui non sunt dii, sed opera manuum hominum? Aequum est, in illum potius nos credere, illumque adorare, quem S. Cucuphas confitetur et colit. Ait autem Ruffinus ad Christi martyrem Cucuphatem: Improbissime, cur tantae multitudini persuades deos maximos blasphemare, et nescio cujus Christi nomen confiteri? S. Cucuphas respondit: « Nos confitemur viventem, et adoramus immortalem: vos autem illos adoratis, quibus nec vox, nec auditus est, perituri haud dubio cum illis in judicio sempiterno. » Tum Ruffinus ait spiculatoribus: Numquam hunc rebellem superabimus, nisi gladio in illum animadvertamus. Dictavit ergo hanc in eum sententiam: Cucuphatem adversus principes nostros rebellem, et diis magnis sacrificare contemnentem, gladio feriri jubemus.

§ 11. Ea lecta sententiā, spiculatores eum extra urbem abduxerunt ad locum qui Tianus dicitur, octavo ab urbe milliariorum, ut illic eum capite punirent. Oravit eum eos S. Cucuphas, ut breve precandi spatium ipsi praeberent. Illis annuentibus, humi se prosternens, dixit: « Domine Jesu Christe, qui fecisti omnia in virtute tua, et regnas cum Patre et Spiritu Sancto: fac misericordiam cum me servo tuo, et suscipe animam meam in pace. Scis enim Domine, quod toto corde desideravi te. » His dictis, caput ei amputatum est. Porro Christiani rapuerunt corpus

* Quot hic Metaphrastis plane typum praeseferunt!

ejus, et cum digna veneratione sepelierunt octavo Calendas Augusti. In eo autem sepulturae ejus loco virtus Domini nostri Jesu Christi per sanctum suum martyrem petentibus benignas praebeat aures, et piis precibus praestat effectum in laudem et gloriam nominis sui: Qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus, etc.

§ 12. Passus est beatus Cucuphas pro gloriosa confessione nominis Christi, et sepultus apud Barcinonem octavo, ut diximus, Calendas Augusti. Inde vero postea translatus est venerabile corpus ejus a Fulrado Abbate coenobii SS. martyrum Dionysii, Rustici et Eleutherii xiv Calendas Martii, in Cellam ejusdem coenobii, quam idem Fulradus in suo proprio munificentia Caroli Imperatoris construxit, et patrono suo eximio Dionysio tradidit: quae quidem sita est in saltu Vòsago, diciturque Lebraha. Ubi cum aliquamdiu, ita ut allatum erat, inhumatum jacuisset, religiosi patris et ejusdem monasterii Abbatis Hilduini expeditiori consilio, solerti studio et ingenti desiderio in crypta ad pedes beatissimi Dionysii sociorumque ejus, quam idem Hilduinus in honorem Dei, et sanctae atque intemeratae ejus Genitricis, et Sanctorum omnium extruxerat, Dominicae Incarnationis octingentesimo tricesimoquinto, octavo Calendas Septembris, humatum est.

VITA S. GLODESINDIS VIRGINIS

CUJUS AUCTOREM QUIDAM CODICES HABENT QUEMDAM BERNARDUM ABBATEM, ALII ARBERTUM MONACHUM. STYLUM, UBI VISUM EST, NONNIHIL MUTAVIT LAUR. SURIUS.

Floruit saec. VII.

§ 1. Temporibus Childerici (a) Francorum Regis in Gallia Belgica virgo Domini Glodesindis * egregiis orta natalibus, patre illusterrimo, eodemque Duce clarissimo, qui Wintro dicebatur, matre Gudila, non impari generis nobilitate: ab ineunte aetate multa virtutum dote insignis, multisque de se castitatis exempla praebitura, vita et moribus clara enituit. Cumque in parentum domo in puellaribus annis integre et omni cura ac studio esset educata, ubi tempus advenit quo ad nuptias traderetur, juveni

(a) Hujus nominis III, si sub med. vii saeculi juxta nonnullos ortam dixeris, proinde, cum ad annos tantum triginta vitam produxerit, obiisse circa ann. DCCLXXX. Quo tamen aetas Glodesindis conveniat cum illis quae sub finem de ejus depositione leguntur: et nec dum corpus gloriosissimi Arnulphi (vide xxviii huj.) eadem Basilica suscepisset etc.: cum constet S. Arnulphum illic tumultum fuisse anno DCXLI; non serius ponenda nativitas S. virginis anno DCXVI, qui extremus fuit regni in Austrasia Childeberti II.

* Gallico vulg. *Glossine* vel *Glossinde*.

cuidam, Oboleno nomine, a parentibus ex more sponsa decernitur: sed Christo illam ubique protegente, non minus corpore quam animo, intacta servatur. Et o miram semper Dei miserentis erga electos ejus benignitatem et custodiam! Cum post desponsationem juvenis virginem, ut fit, a parentibus accepisset, domum eam cum grandi frequentia, nuptias paraturus, abducit. Sed quia sancta virgo coelesti Sponso jam corpus et animam suam consecraverat, non sine nutu Dei jubente Rege evocatus juvenis, ad palatium ejus cum festinatione contendit. Ubi eo pervenit, multis ei nefariis illatis criminibus, Rex graviter in eum commotus, arctae eum custodiae jussit tradi, et integro anno, ita ut dignus erat, carceris squallore confectus, eductus tandem, lata in eum sententiâ, capite plexus est. Ita sancta virginitas, dum totis viribus carnalem respuit voluptatem, cunctamque gloriae temporalis pompam pro nihilo ducit, Domino Jesu Christo, quem omnibus rerum labentium praeferebat illecebris et oblectamentis, pro ipsa decertante, cui uni, ut semper optaverat, corde et corpore inhaerebat, laeta et victrix de corruptione triumphat.

§ 2. Sed neque sic tamen adversae potestatis defecere doli et machinae. Pater, nece sponsi prioris accepta, puellam venerabilem rursus compellit cogitare de nuptiis. Illa vero quae jam sponsum Christum ipsis animi medullis imbiberat, modis omnibus recusat, nec animum semel virtuti addictum, qualibet inductione ad consensum inclinari sustinet. Jam adventabat dies quem parentes novis nuptiis praestituerant, et sancta virgo prae ejus specie, quem oculis interioribus incorruptibilem, immarcescibilem, immortalem contemplabatur, novum sponsum, post paululum putredinem et vermem futurum cogitans, patre pie contempto, ad Dei et sanctae matris Ecclesiae perfugium se recepit. Erat patri ejus soror memorandae sanctitatis, Rothilda nomine, apud Treviros propter religionis famam celeberrima. Ad eam pater volebat Glodesindim secum adducere, ut vel ejus persuasione animus puellae emollitus, paternis non detrectaret parere consiliis. Sed quid contra lumen aeternitatis caeca molitur instantia? Sancta virgo, posthabitis paternis jussis, Metim (*Metz*) Mediomatricum urbem, populis, potentiâ et antiquitate memorabilem, profecta est. In ea urbe basilica habetur beatissimi protomartyris Stephani, multis miraculorum signis illustris. In eam ancilla Christi, cum jam res prope ad vim spectaret, ingressa, intra altare et confessionem, ubi cum ejusdem praeclari martyris sanguine, plurimorum Sanctorum reliquiae continentur, se profugam abdidit.

§ 3. O seculis omnibus castitatis studium merito efferendum! Quo enim fluxa mortalitas, natura per peccatum vitiata trahente, captiva descendit: hoc puella, spiritus vigore ipsam fortiter retinente, quasi immanis praecipitii voraginem perhorrescens, cum

non patèret alia evadendi via, fugae praesidium captavit. Nec sane infimae sortis, non egeni aut quilibet e plebe erant, qui cogerent. Nimirum Dux praepotens pater erat, qui et ipsis locupletibus terrori esset, et eum cohors minax et terribilis stipantium satellitum comitabatur. At virgo pudica mori paratior, quam florem virginitatis et clarissimae integritatis splendorem prodere, nec minis concussa, nec blandimentis illecta, tamquam in portu tutissimo interrita manebat. Discant virgines praesenti exemplo, non pulcherrimum ipsis esse maritalibus implicari vinculis: nec possessionum amplitudine, nec servorum ancillarumque gregibus, non ornamentorum diversis generis apparatu, non quorumcumque obsequentium cuneis delectentur: maxime quod sciant haec omnia variis casibus non sine multo dolore, si sint amata, posse eripi, nec quicquam ex iis sequi aut comitari a corpore excedentes, morte omnia dissipante. Quin potius beatæ integritatis, Deo angelicisque agminibus unice charae, prae omnibus mundi hujus vilibus et caducis oblectamentis, sancto et immaculato ferantur desiderio, illius eximia pulchritudine illectae.

§ 4. Sed ut coepta prosequamur, parentes puellam fugientem evestigio insecuti, tum ejus facto obstupefacti, tum irâ inflammati, praesertim quod sponsalium administri se delusos conquesti, acrioris doloris stimulis urgerentur, ancillam Christi ex sacro perfugii loco omni arte adhibita extrahere conabantur. Itaque fit jugis ante fores aedis sacrae pernoctatio, intenta diu noctuque observatio, ut qualibet fortassis oblata facultate, vi eam possint abducere. At puella venerabilis, robusto spiritu animoque obfirmato immobilis perseverans, sacrosancto adhaerebat altari, nec ulla inde ratione vel puncto temporis aliquatenus potuit avelli: et quod dictu mirum est, sex perpetuos in ecclesia dies permanens, non modo nusquam egressa est, sed etiam omni prorsus cibo potuque abstinuit. Verum is, qui dat escam omni carni, et implet omne animal benedictione: famulam suam humanis frustratam, divinis, recreavit alimentis, eamque precibus assiduis coelo intentam, angelica refectione sustentavit.

§ 5. Interea tam constanti fide perseverantiae suae remunerationem exigente, lux gratissima divinae consolationis repente emicuit, quae omnem illam moeroris nubem dissiparet. Instante enim jam die septimo, qui erat Dominicus, vir quidam vultu angelico, duobus pueris formosissimis sequentibus, sub omnium conspectu advenit, partemque altaris, qua virgo sacratissima pudoris tuendi causâ celabatur, rectâ ingressus, velamen, quod est sanctae religionis specimen, cunctis cernentibus, in ejus caput imposuit. Moxque cum duobus pueris ab eorum oculis sublatus, rei magnitudine et novitate omnium animos obstupefecit, atque adeo prope mentis inopes effecit, ut neque pròloqui quicquam, neque quinam aut unde illi essent, qui eo advenerant, sciscitari

possent. Cum vero ea visione ablata, ad se rediissent, et sanctam virginem ita velatam conspicerent, facile animadverterunt angelos illis apparuisse, totumque, quod viderant, divinitus fuisse. Itaque non se ultra opposuere virgini, sed ad ejus vestigia humi prostrati, omni feritatis timore in supplices gestus mutato, pro irrogatis injuriis veniam petierunt. Nec vero apud ejus animum, cui spiritus pietatis et Rex mansuetudinis praesidebat, difficilis fuit ea veniae impetratio: sed confestim perinde ac si nihil esset perpessa molestiae, in integram cum parentibus et caeteris gratiam rediit.

§ 6. Attendant hic virgines, et castitati thesauro discant nihil Deo gratius, nihil angelis familiarius. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina: spiritus coelestes, ut sponsae Imperatoris sunt, devotissimi obsequuntur. Ea sola Agnum ubique sequitur, immaculata immaculatum: quantoque ei arctiori necessitudine conjungitur, tanto in precibus suis propensius exauditur. En quam praesto huic ancillae suae gratia illa inaestimabilis adfuit. Vere prope est Dominus omnibus, qui obtriverunt cor: *et prope timentes eum salutare ipsius* (Psal. 84). Quo vero ore tum eam putas in laudes sui erupisse Creatoris? aut cujusmodi voce hymnum inaestimabili cum jubilo fudisse, cum oculos illius lucis invisibilis tam placide in se coniectos, et aures illas secretissimas voci suae tam celeriter admotas, tamque facili viâ preces suum habuisse effectum cognovit, idque adeo, ut angelum Dei sub ipsis mortalium oculis ad se exhilarandam et consolandam praepotenti majestate advenisse gratularetur? Nimirum jam sponsa coelestis Regis effecta, prophetica exultatione dicere poterat: *Induit me Dominus vestimento salutis, et indumento justitiae circumdedit me* (Is. LXI).

§ 7. Cum ergo, ut diximus, sancta virgo visceribus pietatis affluens cunctis ipsi paulo ante infestis libenter ignovisset, et parentibus deinceps comiter se submisisset, ad supradictam àmitam suam Rothildam, magnae probitatis famâ insignem, quam tum, cum de secundis nuptiis ageretur, fugerat non mente contumaci, sed pudori metuens: in gratia percepta non minimum fiducia gerens, Trêviros sponte contendit. Ibi vero pro modo conversationis tempore non multo exacto, cunctis bonorum morum studiis ad coelestis disciplinae et aequi ac honesti praescriptum plenissime imbuta, urbem propter divina patrocinia ipsi amicam Metim repetiit, atque illic quamprimum vitae arctioris institutum, cui jampridem Sanctus ejus Spiritus toto pectore inhiabat, ancillarum Christi grege collecto, magno studio complexa est. Est intra ejus urbis moenia locus quidam, haereditario jure tunc parentum ejus ditioni subjacens, religioso vivendi instituto admodum opportunus. Eum sancta virgo dono dari sibi petiit, divinis usibus applicandum. Non est negatum ei quod petiit,

moxque puellarum Dei monasterium, in hunc usque diem insigne, multa operis elegantia construxit, sed elegantiori virtutum decore praeclare gubernavit. In quo usque ad centenarium numerum Christo famulantes collegit, quibus etiam omni sedulitate invigilavit.

§ 8. Quae vero ejus ibi deinceps in sancto certamine conversatio fuerit, quae omnis generis spiritalis profectus accessio quotidiana, quo disciplinae rigore seipsam continuerit, et caeteris, quibus dux coelestis itineris facta erat, in se, quod sequerentur, exhibuerit, sicque eis potius, quam sibi, vixerit: id ego sane cogitandum aliis relinquere, quam scripto prosequi, malim. Nam attentius consideranti perspicuum sit, sanctam virginem ob oculos cordis semper versantem coelestem illam et angelicam visitationem, non minus opere exteriori strenuam, quam spiritu ferventem, fuisse. Denique cum monasterium illud totidem annis, quot diebus in mirabili inedia in ecclesia duraverat, feliciter gubernasset, Deo hominibusque chara, vita quoque et miraculis insignis, in proposito sanctitatis cursu fideliter peracta, coronam justitiae perceptura a Domino, sponsoque diu desiderato in coelesti thalamo socianda, immaculata ab hoc seculo migravit. Totum vitae suae spatium triginta annis fertur confecisse. Nec id quicquam sanctitati ejus derogare debet, cum quicquid fructuum annosae senectutis fuerit accessurum, nihil inde brevi consummata juvenus diminuerit. Ut enim in sapientiae libro habetur (*Cap. iv*): *Cani sunt sensus hominis, et aetas senectutis vita immaculata*. Quin potius magno Dei munere justis, in aeternam quietem recipiendi, mundo provide subtrahuntur, ne videntes multa quae fiunt sub sole, aut ab internis retardentur deliciis, aut vitiis mortalis vitae, quorum ipse quoque noxius est conspectus, contactu assiduo corrumpantur. *Raptus est*, inquit Sapientia (*ibid.*), *ne malitia mutaret sensum ejus, aut fictio deciperet animam illius*.

§ 9. Funus Virginis debito honore curatum est, et ex more ab ea in illo monasterio instituto, ad SS. Apostolorum basilicam haud procul ab urbis moenibus exportatum, atque illic in crypta admodum depressa depositum est. Ita enim ipsa vivens jusserat, quod per id tempus sanctimonialium ejus loci coemeterium illa in ecclesia esset, et necdum corpus gloriosissimi Arnulphi eadem basilica suscepisset, ab eo postea nuncupata. Mansit autem sacrae virginis venerabile corpus annis circiter xxv ibi humatum, spiritu inter praemia aeternitatis, omni jam temporis mutabilitate subacta, illi, qui vere solus habet immortalitatem et lucem inhabitat inaccessibilem, adhaerent, vitæque immutabiliter cum illo perfruente, cui, immortalis et invisibilis, soli Deo, honor et gloria in secula seculorum.

MARTYRIUM S. HYACINTHI

EX MSS. CODICIBUS, QUIBUS ADSTIPULANTUR ANTIQUISS. MARTYROLOGIA
STYLUM NONNIHIL HINCINDE ELIMAVIT LAUR. SURIUS

Ineunte II saec. — Italus.

§ 1. S. Hyacinthum Luxurius tradidit Leontio consulari. Eum ergo intromissum sub praconis voce interrogavit Leontius: Equis vocaris? Respondit ille: « Hyacinthus dicor. » Leontius consularis ait: Servus es, an ingenuus? Hyacinthus dixit: « Servus sum. » Consularis Leontius ait: Cujusnam? Hyacinthus respondit: Domini mei Jesu Christi. Leontius dixit: Domini nostri Imperatores jusserunt, ut qui nolint sacrificare diis, eos diversis poenis et suppliciis afficiamus. S. Hyacinthus ait: « Poenae vestrae diversae esse possunt, aeternae esse non possunt. Itaque cum non tam diversa ego supplicia timeam, quam aeterna: nec te audio jubentem, nec tuum principem comminantem. Hodie enim ira vestra et exardescit, et evanescit: et cum eritis vitâ functi, deinceps nihil eritis. » Tum Luxurius exclamans, dixit ad Leontium: Audis Hyacinthum cum principum injuria verba jactantem, et adhuc cessas eum poenis subdere? Leontius consularis respondit: Ecquaenam in eum ferenda sententia est? Luxurius ait: Ut comburatur igni, et deinde corpus ejus in torrentem praecipitetur. Beatus Hyacinthus dixit: « Me quidem igne concremasti, at aqua, quae me regeneravit, quasi filium suum ex se renatum suscipiet: ipsaque mox martyrem me efficiet, quae prius fecit Christianum. Te autem, Luxuri, hodie comedet coluber, ut cognoscat omnis haec regio, quod vindicet Deus sanguinem servi sui, quem tu jussisti ignibus concremari, et pro tua libidine in aquas jactari. »

§ 2. Cum ergo in ignem missus esset beatus Hyacinthus, illo quidem die nec ignis, nec aqua illi potuit praevalere: sed confestim extinctus est ignis: aqua vero, in quam coniectus fuit, ad litus incolumem ejecit, in quo Luxurius jacebat, totus inflatus ab ictu serpentis. Equo enim sedens, solus properabat ad sumendum prandium in villa. Cumque arborem praeterveheretur, inter collum et capitium tunicae ejus coluber illapsus, ventrem ejus suis morsibus laceravit, ad cor ejus pertingens. Jacens vero ita tumefactus, priusquam spiritum redderet, vidit oculis suis juxta aquas deambulantem martyrem Christi, et ita psallentem: *Transivimus per ignem et aquam, et eduxisti nos in refrigerium* (Ps. 65). Nunciantur haec consulari Leontio, et ille mittit spiculatorem cum permultis militibus, ut eum comprehendant, capitalem in eum sententiam subito pronuncians. Duxerunt ergo eum milites

non longe ab Urbe, illicque eum gladio percusserunt. Porro matrona quaedam religiosa, Julia nomine, veniens ad urbem Romam, nocte cum servis suis collegit corpus ejus, et inprimis honorifice sepelivit in praedio suo, quod erat in eodem loco: ubi etiam cubiculum sibi construxit juxta sepulcrum beati martyris: ubi consequuntur beneficia omnes credentes in Christum: qui regnat in secula seculorum, Amen.

DE SEPTEM MARTYRIBUS

QUOS DORMIENTES VOCANT

EX GREGORIO TURONEN. *De gloria Martyrum, Lib. I, cap. 95*

Medio III saeculo.

§ 1. Septem germanorum, qui apud urbem Ephesum requiescunt, haec est historia: Tempore Decii Imperatoris cum persecutio in Christianos ageretur, septem viri comprehensi sunt, ducti coram principe; horum nomina haec sunt: Maximianus, Malchus, Martinianus, Constantinus, Dionysius, Joannes, Serapion: qui diversis verbis tentati, ut cederent, nequaquam acquieverunt. Imperator vero pro elegantia eorum, ne in momento perirent, spatium tractandi indulget. At illi in unam se speluncam condunt, ibique per multos dies habitaverunt. Egrediebatur tamen unus ex eis, et comparabat victus, et quae necessaria erant exhibebat. Revertente autem Imperatore in eandem civitatem, isti petierunt a Domino, ut eos ab hoc periculo dignaretur eruere: factaque oratione, prostrati solo, obdormierunt. Cumque Imperator didicisset eos in hoc antro morari, nutu Dei jussit os speluncae magnis lapidibus oppilari, dicens: Ibi intereant, qui diis nostris immolare noluerunt. Quod dum ageretur, quidam Christianus in tabula plumbea nomina et martyrium eorum scribens, clam in aditu cavernae, priusquam oppilaretur, inclusit.

§ 2. Post multorum vero annorum curricula, cum, data Ecclesiis pace, Theodosius Christianus obtinisset imperium, surrexit haeresis immunda Sadducaeorum, qui negant resurrectionem futuram. Tunc quidam civis Ephesius, dum caulas ovibus secus montem ipsum facere destinat, ac lapides divolvit ad coaptanda earum septa, ignarus quae agerentur introrsum, patefecit ingressum ejus: non tamen cognovit arcanum, quod habebatur intrinsecus. Dominus autem immisit septem viris spiritum vitae, et surrexerunt: putantesque, quod una tantum nocte dormissent, miserunt puerum unum, qui cibos emeret. Cumque veniens, supra portam civitatis vidisset Crucis gloriosae signaculum, audissetque

per Christi nomen jurare populum, obstupuit: prolatisque nummis, quos a tempore Decii habebat, a mercatore comprehenditur, dicente, Quia absconditos antiquitus thesauros reperisti. At ille negans, deducitur ad Episcopum ac judicem civitatis. Cumque ab his argueretur, compellente necessitate, absconditum mysterium revelavit, et deduxit eos ad speluncam, in qua viri erant. Cumque ingrederetur Episcopus, invenit tabulam plumbeam, in qua omnia, quae pertulerant, habebantur scripta: locutusque cum eis, nunciaverunt haec cursu rapido Imperatori Theodosio. At ille veniens, adoravit eos pronus in terra: qui tali colloquio cum eodem usi sunt princeps:

§ 3. Surrexit gloriose Auguste haeresis, quae populum Christianum a Dei promissionibus conatur avertere, ut dicant non fieri resurrectionem mortuorum. Ergo ut scias, quia omnes, juxta Apostolum Paulum, repraesentandi erimus ante tribunal Christi, idcirco jussit nos Dominus suscitari, et tibi ista loqui. Vide ergo, ne seducaris, et excludaris a regno Dei. Haec audiens Theodosius Imperator, glorificavit Dominum, qui non permisit perire populum suum. Viri autem iterum prostrati in terram, obdormierunt. Quibus cum Theodosius Imperator sepulcra ex auro fabricare vellet, per visum prohibitus est, ne faceret. Viri autem usque hodie palliolis sericis aut carbàsinis cooperti, in ipso loco requiescunt. Quod passio eorum, quam Syro quodam interpretante, in Latinum transtulimus, plenius pandit*.

S. PANTALEEMONIS SIVE PANTALEONIS

VITA ET MARTYRIUM

ITEMQUE PASSIO

SS. HERMOLAI, HERMIPPI ET HERMOCRATIS

EX SIM. METAPHRASTE

Anno 304 — Nicomedienses.

§ 1. Cum idolorum caligo diffusa esset per totum orbem terrae,

* Ipsemet Baronius qui hos celeberrimos MM. ex Graecis et Latinis acceptos Martyrologio Romano ut vere Christi Martyres accensendos censuit, circa dormitionis tam diuturnae historiam, nonnullas proponit difficultates, post quas ita concludit: "Haec sunt quae his obstare videntur. Quid autem in hac re sentiendum sit, ego minime decerno, nec mihi tantum sumo ut haec audeam definire." In *Annalibus* autem idem eminentissimus vir, enumerans, ad annum 353, varia figmenta quibus vulgo fides adhibita fuit, hanc ipsam Septem Dormientium historiam collocat.

Horum vero antiquissimi in Ecclesia cultus perinsigne monumentum repertum est Romae anno MDCCCLXXV secus viam Appiam; sepultum nempe ingentium vastationum ruderibus Oratorium SS. VII Dormientibus sacrum et picturis decoratum curante Benone de Rapiza, quem eruditi norunt, etiam ex pictis vetustissimae S. Clementis Basilicae parietibus, saeculo XI in urbe floruisse.

quando Maximianus * tenebat scepra Romani Imperii, tunc cognitus fuit Nicomediae admirabilis et magnus inter martyres Pantelemon. Ex ea enim civitate sui generis ducebat originem: et vocabatur quidem *Pantoleon* **: erat autem filius Eustorgii, opibus quidem insignis, impietate autem clarioris. Erat enim deditus superstitioni gentilium, et ardenti zelo in eam erat incensus. Erat vero illi mater fidelis, quae, quod ad religionem attinet, cum marito pugnabat ex diametro: et bene affecta erat Eubula (id enim erat ei nomen) in res Christianorum. Cum a tali ergo matre et magistra bonus educaretur filius, corporali simul et spiritali ejus privatur nutrimento, lege mortis et communis naturae, imperfectam et immaturam agens aetatem, cum parum, esset usus materna illa curatione.

§ 2. Postquam autem vidit pater eum per aetatem esse aptum disciplinis, tradit Grammatico: deinde praeceptoribus et institutoribus. Postquam vero fuit in Graecis satis doctus disciplinis, docetur medicinam, in ea arte illo tempore viro excellentissimo, nomine Euphrosyno, traditus in disciplinam. Ille autem celeritate ingenii, tamquam avis quaedam secans aërem, magna facilitate omnia pervasit, parum indigens eorum, qui eum adjuvarent, laboribus, propter vires ingenii. Sicque brevi aequales omnes a tergo reliquit. Erat autem et moribus modestus, et sermone jucundus, et pulchritudine insignis. Quae quidem faciebant, ut cum magna voluptate esset in ore omnium, et haberetur ab omnibus in admiratione: adeo ut ipse Maximianus, cum illum aliquando vidisset (ventitabat enim in Regiam, sequens magistrum) non silentio praeterierit: sed eum accersens, de ipso inquisierit, cujusnam esset filius, et unde, et alia rogaverit: quinetiam praeceptorum mandaverit, ut eum, quam citissime fieri posset, in omni exerceret medicina: ejus enim moribus et flore virtutis delectabatur, et statuit illum habere in regia.

§ 3. Illo autem tempore quidam senex religione Christianus, nomine Hermolaus, erat absconsus in quadam domuncula cum aliis Christianis. (Id enim faciebat metus Imperatoris.) Qui cum videret Pantoleonem euntem ad praeceptorem, et externa testâ animadverteret celari margaritam, considerans quisnam esset ejus incessus, quis motus, quis aspectus, quanta esset ejus oculorum serenitas et tranquillitas: Haec, inquam, cum ille videret, et, sicut generosum quemdam equum, qui tenent harum rerum scientiam, etiamsi sit adhuc pullus, judicant fore optimum: aut ex tenera adhuc planta arborem aptam ad fructum: cumque cognovisset quis esset futurus, magni ducebat, et plurimi faciebat si talem illam venatus esset animam. Cum eum itaque praetereuntem

* Cum Maximianus tunc in Occidentali sibi peculiariter commissa Imperii parte versaretur, lege hic Diocletianum eo anno Nicomediae degentem. Optime proinde Diocletianus ponitur in reformata de hoc S. Mart. Lectione Breviarii Rom.

** Latine sonat *Leoni per omnia similem*.

aliquando accersiisset, rogavit, ut ingrederetur in illam, in qua latebat, domunculam. Ille autem ingressus est. Quem cum prope fecisset sedere, rogavit de genere, et parentibus, et cujusnam esset religionis, et deinceps singula. Pantoleon vero statim omnia refert, ut rei habebat veritas: et quod mater quidem jam esset mortua, quae erat religione Christiana: pater autem vivens sit mortuus, Gentilium sequens superstitionem. Deinde cum adjecisset senex: Tu autem, bone fili, cujusnam vis esse partis, et utrius religionis? Pantoleon vero: Mater quidem, inquit, cum esset adhuc superstes, suasit, ut assentire ejus religioni; quod quidem mihi placebat: Pater autem, ut qui sit fortior, cogit me religioni suae dare operam: vult enim me referre in numerum Palatinorum. Quaenam vero est ea, cui studes, disciplina? ait senex. Aesculapii, inquit, et Hippocratis, et Galèni. Nam hoc quoque visum est patri meo. Quinetiam ipse nobis affirmavit magister, quod si eam accurate didicero, potero curare omnem morbum humanum, et eam, ut fortiolem, objicere cuivis affectioni. Hermolaus autem ex illius verbis occasione accepta et semine, tamquam pulcherrimum nactus receptaculum, coepit divinum fidei fluentum in id effundere: « Crede mihi, *dicens*, o optime adolescens, vera dicenti. Haec Aesculapii, Hippocratis et Galèni parva sunt, et parum possunt prodesse iis qui eis utuntur. Quinetiam dii ipsi, quos colit Maximianus*, sunt vana omnino fabula, et leviorum mentium deceptio. Unus autem solus verus Deus est Christus: in quem si credideris, ejus sola invocatione omnes morbos solves et fugabis: qui caecis quidem lucem, mortuis autem vitam, leprosis dedit purgationem: qui eos, qui a Maximiano adorantur, daemones solo verbo et jussu expulit ab hominibus; cujus etiam vestimenti fimbria, cum eam solum tetigisset mulier, statim stitit canales sanguinis, qui duodecim annos integros fluxerat. Et quid opus est, res illius dicere? perinde enim est, ac arenam, stellas, et aquae guttas dimetiri, ejus miracula enumerare et magnalia. Et nunc quoque adest suis adjutor inexpugnabilis, consolans in molestiis, dilataus in afflictione: in rebus, inquam, adversis, et iis quae praeter nostram voluntatem accidunt, preces minime expectans, sed praeveniens ipsum quoque motum cordis. Qui etiam iis qui ipsum diligunt, majora quam ipse fecit, praebens facienda miracula, donat deinde vitam quae nullum habet finem.»

§ 4. Haec verba cum Pantoleon, tamquam bona terra corde accepisset et abscondisset, credebat, et vera esse judicabat, et ab eis omnino pendebat, et suaviter in eis meditabatur, et dicebat Hermolao, se ea saepe audivisse a matre, et vidisse eam orantem,

* Recte hic Maximianus, non quidem *Herculeus* qui numquam in Oriente imperitavit, sed *Galerius* Caesar qui anno cccii Nicomediae cum Diocletiano hibernavit, et seq. anno in Occidentem venit.

et Deum, quem ipse praedicat, invocantem. Volebat autem haec quoque suo magistro significare. Quotidie ergo ibat Pantoleon ad senem, et se pulchris his fluentis oblectabat, et ad veram fidem paulatim confirmabatur; et ad magistrum quotidie ventitans, non prius domum redibat, quam suas aures oblectasset verbis senis. Aliquando itaque revertens a praeceptore, cum parum a via propter usum aliquem declinasset, videt infantem mortuum, quem momorderat vipera, et ipsam belluam prope eum stantem, et veluti ostendentem, quisnam caedem fecisset. Eum ergo, cum id vidisset, invasit timor, et secessit paululum. Deinde cum rursus seipsum collegisset, est reversus, et stetit juxta puerum. Judicabat enim hoc esse sufficiens signum eorum quae senex dixerat, si vera essent «Surget enim, *inquit*, puer, ejus verbo, et id patietur bellua, quod ipsi fecit.» Hoc ei in mentem venit, et precibus petivit, et simul visus est infans vivus, et bellua mortua.

§ 5. Cum ad perfectionem ergo fidei in Christum sic pervenisset Pantoleon, statim aspexit in coelum externis et internis oculis, et Deo, qui eum vocaverat a tenebris interitus ad lucem veritatis, benedixit cum multa animi tranquillitate. Deinde cum ferre non posset laetitiam, ad senem accedit Hermolaum, et exponit quod acciderat, et venerandum ab eo petit baptismum. Ille autem (sciebat enim quidnam cuinam largiatur) in hoc libenter inservit, et eum, divino perficit baptismate. Cum vero septem dies mansisset apud senem, poculentis ipsius verbis cor ejus irrigatur, et pinguefit anima, venterque divinis impletur fluminibus. Sicque vixit sub bono spiritu, multis conservatus utilitas et illuminatio. Cum fuisset autem dies octavus, venit ad patrem. Ille vero: Ubi eras, *inquit*, fili, prioribus diebus, et me coniecisti in magnam animi aegritudinem? Numquid tibi accidit aliquid praeter expectionem? Is vero: «Ad quemdam, *inquit*, ex iis qui versantur in aula regia, gravi morbo laborantem, profecti eramus ego et magister, et quoniam is erat gratus Imperatori, et dignus cujus magna cura gereretur, non erat omnino facile nobis illinc recedere, sed perpetuos septem dies illic fuimus praesentes, donec ille sanitatem puram esse consecutus.» Haec dixit, non dicens mendacium, sed mystice verba dispensans in iudicio oeconomiae, non autem mali alicujus consilii causâ.

§ 6. Itidem cum sequenti quoque die venisset ad magistrum Euphròsynum (quoniam ille quoque eadem interrogavit), ad eum simili usus est excusatione: «Pater, dicens, emit agrum, et me eum jussit accipere, a quo non est mihi ocium discedendi, donec ejus omnia attente inspexero, et iis quibus oportet curam illius tradidero. Est enim magni pretii, et qui cum nulla alia potest conferri possessione.» Hoc vero dicebat, tacite innuens gratiam divini baptismatis. Porro autem magnum adhibebat studium et

diligentiam, ut patrem ab errore abduceret, et efficeret, ut pietati assentiretur, eum, qui ipsum genuerat secundum carnem, ipse per spiritum studens regenerare. Quocirca numquam cessavit ipsum sapienter aggredi, et proponere interrogationes, quae non facile solvi possent, et sic ejus in falsos deos superstitionem conari dissolvere. Haec pater audiens, haesitabat in eorum solutione, et jam in sua de diis opinione labascebat, et erat ancipitis sententiae. Quod quidem videns Pantoleon Christi notam magnis laudibus offerebat, et magnas ei agebat gratias, quod patrem suum saltem reddidisset dubitantem, et (quod divinus ait Osee) cor dividentem. Quocirca nec eum videbat, ut solebat, frequentia et opima offerentem sacrificia.

§ 7. Cum itaque primo voluisset conterere et destruere patris simulacra, quae in ejus cubiculo erant multa, se continuit. Is enim honorare patrem magni faciebat. Dicebat enim: Ego eum potius inducam persuasione, lenitateque et mansuetudinem efficiam, ut Christo credat: et sic ambobus ea licebit dejicere. Et ideo is qui patrem praecepit honorare, illius magnam amplectens pietatem, aptam praebuilt occasionem: quae fecit, ut ejus pater plane et placide crederet: et procuravit, ut ille magnam sibi pararet mercedem. Haec cum cogitaret Pantoleon, accedunt quidam, caecum manu deducentes. Cum fores autem pulsassent, rogabant, an adesset Pantoleon medicus. Cum vero adesse intellexissent, expectabant. Ille autem cum audiisset, cum maximo studio egreditur, patrem quoque simul assumens. Cum autem vidisset caecum, rogavit quonam opus haberet. Ille vero: Luce, inquit, qua sum privatus, et qua nihil est hominibus jucundius. Misericordiâ ergo motus meae calamitatis, da, ne sic vivam imperfecte, et veluti ex dimidio: sed videam solem, videam coelum. Nam nos quidem sic viventes, nihil differimus ab iis qui sunt apud inferos. Et cum facultates omnes medicis praebuerimus, modicum quoque lumen, quod erat nobis reliquum, amisimus: hoc solum a praeclaris illis medicis assecuti, quod cum facultatibus luce quoque simus privati. Pantoleon autem: Cum aliis, inquit, medicis tuas dederis facultates, et nullam acceperis utilitatem, si rursus aspexeris, quid mihi dabis? Ille vero: Quae sunt, inquit, reliqua ex meis facultatibus, exolvam prompto et àlacri animo. Deinde Pantoleon: « Donum quidem, inquit, lucis per nos tibi dabit Pater luminum: Tu autem, quae mihi es pollicitus, vade, et da pauperibus. »

§ 8. Haec cum audiisset pater, eum a coepto abducebat: Noli, dicens, o charissime, ne tu etiam irridearis. Quid enim plus poteris, quam priores medici? Pantoleon autem: « Nemo, inquit, ex aliis medicis scit hunc hominem tractare, ut ego sum tractaturus. Multum enim interest inter eos et eum qui nos docuit. » Cum putasset autem pater eum haec dixisse de Euphrosyno: Illum

quoque, inquit, fili, audio in hoc curando suam adhibuisse diligentiam, et nihil profecisse. Pantoleon vero: « Expecta, inquit, pater, et ipsa res indicabit. » Haec cum dixisset, et caeci oculos tetigisset, et magnum Christi nomen vocasset, et ab ipso precibus petisset illius curationem, statim illi quidem oculorum, patri autem solvit tenebras impietatis, et effecit, ut aperte confiteretur pietatem: vel potius caeco duplicem dedit medelam. Carnis enim et animae caecutiebat oculis, ut qui esset adorator idolorum, et per lucem jam corpoream apertos cordis habuisset oculos. Ambos ergo, cum credidissent, divino dignatur baptismate, et refert in numerum fidelium. Sed non eousque sisti poterat Eustorgii studium pietatis, ut qui esset pater magni Pantoleonis: sed apertissime ostendens se errorem habere odio, cum contrivisset idola quae erant in cubiculo, ea jacet in fossam, ut quae essent oblivione et profundo vere digna.

§ 9. Haud ita magnum intercedit spatium, et moritur pater Pantoleonis. Moritur autem morte corporis: nam a morte animae jam erat omnino liberatus per fidem et divinum baptismum. Quocirca Pantoleon cum invenisset tempus opem ferre voluntati, famulos quidem liberat a servitute, et eis satis dedit pecuniae: alia autem habuerunt manus pauperum. Deinde eos etiam, qui erant in carceribus, et qui tormentis vexabantur et morbis, circumiens curabat, et ea praebens quae erant necessaria: ut non solum morbis videretur medicus, sed etiam egestatis. Qua ex re quidnam accidit? Universa fere civitas, cum alios jussisset valere medicos, accedunt ad Pantoleonem, et ab eo liberantur ab iis quos unusquisque habebat, morbis: ut qui sibi quoque opem ferentem haberet boni spiritus gratiam. Hoc eum apud medicos in magnam vocat invidiam: et cum aliquando praeteriret, qui prius fuerat caecus, cujus videndi facultatis restitutio erat opus pietatis Pantoleonis, aegre ferebant, et inter se dicebant: Non est hic caecus, qui nostram arguit artem, ut quae nihil ei profuerit? Quis est ergo is qui eum curavit, et qui potest talem praebere medicinam? Cumque eum advocassent, rogabant. Ille autem non celavit eum qui fuerat medicatus.

§ 10. Postquam vero intellexerunt eum fuisse Pantoleonem, Euphrosyni discipulum: Magni, ajunt, magistri magnus est revera discipulus. Sic ignorantes de Christo prophetabant. Atque quaerebatur quidem a medicis occasio propter invidiam, ut de eo detraherent apud Imperatorem. Cum autem invenissent ex confessoribus quemdam ab ipso curari, accedentes ad Maximianum*, dixerunt: O Imperator, quem tu jussisti omni studio discere medicinam, ut esset tuae potentiae utilis, is, ut videtur, et metum et benevolentiam tuam parum curans, obit eos medicans, qui sunt in deos contumeliosi, et eadem, quae illi non solum sentiens,

* Probabilius Diocletianum; vide superius annotata.

sed alios quoque ad eadem colenda attrahens, cui nisi cito vitam adèmeris, tibi non parvam afferes molestiam, ut qui multos quidem videas ab illo abduci ab eorum sacrificio, Christo autem ascribi Aesculapii curationes. Cum hoc dixissent, ad fidem faciendam eorum quae dicta fuerant, rogabant, ut accederet is qui aliquando fuerat caecus: eum autem curarat Pantoleon. Postquam vero auditi sunt, et is astitit: Quomodo, dixerunt, Pantoleon tuos curavit oculos? Ille autem: « Christo, inquit, invocato: idque cum nec breve quidem tempus mecum esset moratus, ut aliqua cogitatio artis nobis posset in mentem venire: sed invocationem propèmodum praecessit visio oculorum. » Tibi autem quid videtur? inquit Imperator: Christum esse dicis, qui te curavit, an deos? Qui vero curatus fuerat: « Imperator, inquit, hujus rei judicium est rebus ipsis permittendum. Hi quidem, quos vides, medici cum pro me multum laborassent, sibi quidem profuerunt, ut qui meas attonderint facultates: mihi autem nihil, immo vero etiam obfuerunt, ut qui modicam lucem, quam habebam, corruerint. Quemnam ergo oportet existimare adiutorem? Aesculapium ne, qui a multis fuit vocatus, et nihil profuit: an Christum, qui a solo Pantoleone invocatus, charam mihi lucem statim donavit? Hoc, o Imperator, quonam modo aliter dixerim? Nam hoc ipsum est, vel caeco, ut dicitur, evidens. »

§ 11. Ad haec Maximianus cum non haberet, quod diceret, et quodammodo solo jussu ei posset persuadere: Noli, inquit, te stulte gerere, et ne Christum quidem omnino nominare: aperte enim dii tibi lucem donarunt. Is autem ad veritatem, non ad potestatem, omnino aspiciens, et liberius loquens, quam caecus Evangelii: « Tu, inquit, te stulte geris, qui eos, qui sunt caeci, vocas datores lucis, quibus consimiliter tu quoque caecus permanes, qui talia opinaris, et non potes intueri ad lucem veritatis. » Propter haec Tyrannus fuit irâ incitatus. Quomodo enim omnino aures quae emarcuerunt et corruptae sunt assentationibus, asperiores, quae ex veritate dicitur, sustinuerint orationem? Statimque vera esse judicans, quae ei prius dicta fuerant a medicis, jubet amici Christi caput amputari, poenam veritatis ei mortem inferens, et invitus efficiens, ut pulchras Christo referret gratias, qui eum curaverat, nempe confessionem. Bonus autem Pantoleon ne sic quidem neglexit ea facere, quae tempori et rebus conveniebant. Sed cum martyris corpus emisset ab iis qui interfuerant, id cum patre suo sepelit, ut qui per suam in Christum confessionem, eum sibi proprium esse duxisset, et cognatione sanguinis eum reputasset longe conjunctiorem.

§ 12. Deinde Imperator ad se accersiit Pantoleonem. Ille vero cum abduceretur, labris canebat Psalmum (108) tempori convenientem: *Deus, laudem meam ne tacueris*: etc.... Cum finita autem esset ejus precatio, stetit coram Rege, aut, ut melius dicam, non

coram illo, sed coram immortali, et eo qui est in aeternum. Coram eo enim vere stabat, et mente conversabatur. Cui ille primum placide et benigne: Non bona sunt, o Pantoleon, ea quae de te audivimus, a te magnum quidem esse contemptui habitum Aesculapium, et alios, qui sunt apud te, deos: in illum autem Christum, qui male periit, te tuam spem posuisse, et eum solum Deum nominare. Quamquam non ignorans omnino, quam ego te benignis aspexerim oculis, et quemadmodum, cum ego te in meam adscivissem familiam, praeceptori tuo Euphrosyno diligenter mandaverim, ut te quamprimum faceret in medicina praestantissimum, ut mihi ea in re posses esse usui. Sed omnino homines multa falsa dixerint et inania. Et ideo te accersii, ut illa, quae a me sunt audita, arguantur esse vana, et invidorum alioqui hominum calumnia: et maximis diis, ut par est, offeras sacrificium.

§ 13. Ad haec Pantoleon: « Facta, inquit, o Imperator, sunt verbis magis credibilia et fortiora, et ante omnes quidem res alias praecedere oportet fidem et veritatem. In Deum autem pietas, quo est excelsior, eo majori perfectione et absolute indiget. Atque is quidem qui a me colitur et adoratur, coelum fecit, terram constituit, mortuos suscitavit, caecis visum reddidit, leprosos curavit, paralyticos erexit: idque sola voluntate et verbo. Qui autem a vobis dicuntur et coluntur dii, nescio an aliquid tale fecerint, aut possint omnino facere. Et si velis, id nunc re ipsa experiamur. Accedat huc aliquis ex iis qui laborant immedicabiliter, et quorum curationem desperat ars humana et manus. Accedant autem etiam, qui sunt apud vos sacerdotes. Deinde ab eis quidem sunt primum dii illorum invocandi: a me autem is quem colo. Et qui nominatus morbum fugaverit, is Deus solus reputetur et colatur: alios autem in malam rem amandemus, eos magna obruentes oblivione. » Placuerunt haec Imperatori. Erat enim hoc Dei et divinae ejus providentiae consilium, ut sic recta fides vel apud ipsos inimicos esset citra controversiam, et in aperto magis vinceret veritas.

§ 14. Adducitur itaque in medium vir paralyticus, qui jam longo tempore decumbebat in lecto, et qui propemodum non poterat magis moveri, quam qui eum tenebat lectus. Cum itaque accessissent vanorum deorum sacerdotes, et ii qui versati fuerant in medicina, alii quidem Aesculapium, alii vero Jovem, alii autem Dianam, alii vero alios deos invocabant, amentes iis rebus supplicantes, quae mente et sensu carent, et maxime in re tam magna, et quae usqueadeo superabat naturam. Erat enim aeque difficile, et ipsum convallescere, et videri illorum deos sensu et ratione praeditos. Quaesnam enim adeo muta et levia possunt aliis ullam praebere curationem? Ergo nec praebuerunt: sed cum multa petiissent ii qui dicti sunt, hoc ipsum, quod erant, nempe

lapides, iis qui rogabant aperte apparuerunt. Rogantes autem videns Pantoleon, inanem eorum laborem decore subridendo, subsannavit. Postquam vero ipse quoque jussus fuit invocare, tollit quidem in coelum oculos, cum iis autem extollit vocem, « Et, Domine, *inquit*, exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat... Inclina ad me aurem tuam. In qua die invocavero te, celeriter exaudi me: et ostende iis qui te ignorant, et deos colunt, te omnia posse, o Rex tua potentiâ (*Ex Ps. 104*). Nihil est autem, quod a te non possit fieri. » Sic dixit: et cum tetigisset manum ejus qui jacebat, dicit: « In nomine Christi, qui erigit eos qui sunt confracti, esto sanus, et sane utere membris tuis. » Dixit, et verbum effectus est consecutus: neque amplius lectus paralyticum, sed ejus pedes sustinebant, audacter ingredientem, et propemodum exilientem, et statim cum magna voluntate domo egredientem.

§ 15. Neque vero ad eum usque constitit curatio, sed ipse quidem corpore, multi autem alii animo paralytici, et morbo impietatis enervati, cum vidissent quod factum fuerat, surrexerunt et erecti sunt: et postremo priori errore condemnato, verum Deum coluerunt. Sic enim Dominus et illuminat caecos, et scit erigere confractos. Atque sceleratos quidem sacerdotes et medicos, qui sua sponte erant immedicabiles, non subiit lumen veritatis: sed cum a malis rebus liberari non possent, ut qui essent iis diu assuefacti, accedentes ad Maximianum, ad iracundiam provocarunt eum adversus sanctum: Si siveris illum vivere, dicebant, et dii simul tibi peribunt et sacrificia: et aperte fabula, nostra videbitur religio et sacra orgia: Christiani autem nos profuse ridebunt, et res illorum magis florebunt, et erunt nostris multo validiores. Haec cum dixissent, ille facilem eis aurem praebuit, et paruit. Sanctum itaque accersit Imperator, et tamquam escam benignitatis ei Imperator porrigens admonitionem: Crede mihi, *inquit*, Pantoleon, et diis offer sacrificium. An non vides, quod quibuscumque non est persuasum, ut facerent quod dictum fuerat, ii gravissima supplicia et mortem habuerunt incredulitatis remunerationem? Horum est testis, qui nuper misere vitâ privatus est, Anthimus ille senex *. Ego autem curam gero tuae juventutis, neque volo te tam male perire. Scito enim, fore ut te multa et gravia excipiant supplicia, si eandem sequaris inobedientiam.

§ 16. Pantoleon vero, vitans quidem admonitiones, tamquam apertam fraudem, minas autem contemnens, tamquam ipsis somniis imbecilliores: « Ne existimes, *inquit*, o Imperator, fore ut me persuadeas admonitionibus, nec ut me minis terreas. Quid enim me vel ex bonis mundi capiet, vel terrebit ex rebus

* Nicomed. Episc.: vide Sur. xxvii Apr. Quem licet Acta Metaphrastea sub Maximiano, Rom. tamen Martyrol. sub Diocletiano passum recenset.

terribilibus, qui non solum mortem contemno, sed eam etiam optandam arbitror propter Christum? Pro eo autem tormenta tantum abest ut extimescam, ut etiam magnum damnum existimem, si non sint plura et gravissima, et in iis clementiam quavis crudelitate duco esse graviores. Egregium certe Anthimum, non ut tu miserum, sed valde etiam beatum esse judico, et ejus mortem cuivis vitae praefero: quod tali fine talem ornavit senectutem, et canitiei alborem sanguine cruentavit martyrii. Quod si ille, qui erat tam propectae aetatis, adeo fortem et constantem se ostendit, me, qui sum adhuc juvenili aetate, quae non oportet gravia sustinere, ut iisdem, quibus senex, coronis dignus habear? Non ergo persuadebis, non expugnabis, non nos ab hac abduces confessione: non per sacra mihi et divina signa, quibus ego factus sum certior de veritate. Patriam enim pudore affecerim, et matris, quae me peperit, pietatem. a qua in iis quae ad pietatem pertinent, pulchre prius fui informatus, et cum qua in aeternis tabernaculis pròpero requiescere. Haec dixit Pantoleon, et paucis ostendit, qualem virum offendisset is qui de sceptris et throno se jactabat. Quamobrem cum nesciret, quam posset ratione persuadere expertus est per tormenta: quod erat potestatis, non autem sapientiae et prudentiae.

§ 17. Et primum quidem in ligno fuit appensus, et ferreis martyr laniabatur ungulis. Praeterea autem ignis quoque lampades lateribus ejus admovebantur. Ille vero non plagis et ustionibus, sed ei, qui potest opem ferre, attendebat, et oculos in coelum tollens, orabat: et ideo statim adfuit liberator, et Christus apparens in habitu Hermolai senis, eum vere ac germane consolabatur et recreabat: Ego enim sum tecum, dicens, in omnibus in quibus propter me patiens, te fortiter geris. Quod autem adesset, non procul abfuit probatio. Nam simul laxatae fuerunt manus lictorum, extinctae quoque sunt lampades, et a castigando abstinuit Imperator, et plane dubitabat quid ageret. Jubet ergo eum demitti de ligno, non quod misereretur, sed potius quod plane nesciret, quid ageret. Deinde propius accedens: Quenam est, inquit, o Pantoleon, ars praestigiarum, quae tibi extinxit lampades, et satellitibus vires et vigorem abstulit? Ille autem, Meae, inquit, praestigiae est Christus, qui etiam adest mihi haec operans. Si ergo, inquit, majora tibi tormenta infligam, quidnam facies? Quid aliud, inquit martyr, quam ipse quoque majores consequar remunerationes? Audivit improbitas, et voluit experiri. Neque enim bonis noverat credere, neque abstinebat a malis. Jussit ergo afferri lebètem ferreum, cui inerat plumbum, ipsumque igne inferne succendi, et in eum athletam injici. Postquam autem diligenter factum est, quod jussum fuerat, cum duceretur martyr ad supplicium, rursus orationem tamquam ad extinguendum comparatam, et consolationem, quae satis possit eum refrigerare,

sumit in ore, et eam in terribili illo cecinit lebète: *Exaudi Deus vocem meam*, dicens, *dum oro ad te: a timore inimici libera animam meam: Pròtege me a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem* (*Ex Ps. LXIII*). Sic oravit, et rursus in forma sancti senis Hermolai Christus ab eo visus est, et lebetem una cum eo est ingressus, et ignis protinus est extinctus, et plumbum in naturalem mutatus est frigiditatem. Et rursus oratio, et psalmus opportune ab eo canebatur: *Ego ad Deum clamavi, et Dominus exaudivit me. Vespere et mane et meridie narrabo et annuntiabo, et exaudiet deprecationem meam* (*Ex Ps. LIII*).

§ 18. Atque ex iis quidem qui aderant, alios omnes cepit admiratio: solus autem Imperator valide in suo haesit errore: qui apud se cogitabat, quonam supplicio Christi puniret martyrem, et aut eum a pietate traduceret, aut male vitâ privaret. Cum autem consulerent qui aderant, ut in profundum maris jaceretur sanctus (nam etiam post decessum, Christianis ejus invadebant reliquias) audiens Imperator est persuasus, et jubet gravissimum lapidem ejus collo alligari, et sic in mari immitti. Curae autem fuit ministris, ut cito quod eis imperatum fuerat, exequerentur: Deo vero, ut manum praeberet adjutricem ei, qui propter ipsum patiebatur. Quod quidem etiam factum videre licuit. Nam illi quidem cum ad mare venissent, et ejus collo lapidem alligassent, in profundum transmittunt. Christus autem cum in priore Hermolai forma rursus apparuisset, effecit, ut lapis quidem, non secus atque folium arboris, mari supernataret: illum vero, non secus atque magnum prius Petrum, manu deducens, fecit pedibus ambulare super fluctus. Ipse enim, qui redimebat et servabat, ipse erat, cujus in mari viae, et in multis aquis semitae et vestigia, ut divinus ait David, non sunt cognita. Ingrediebatur ergo Pantoleon ille admirabilis, et jam erat in litore, laudem contexens ei qui servaverat, dignam pia illius animâ, et rebus admirabilibus. Quem cum sic vidisset salvum praeter spem Imperator: Quid hoc est, inquit, Pantoleon? mare quoque tuis superasti praestigiis? Ille autem, « Etiam mare, inquit, fecit, quod jussum est a Domino. Ei etenim cedit mare et terra, et quaecumque sunt, ei magis cedunt, quam tibi Imperatori, qui nunc ad tempus serviunt. »

§ 19. Ad haec Tyrannus, volens potius male persuadere, quam bene persuaderi et salutariter, jubet omne genus feras produci adversus virum egregium. Quae cum adductae essent, et illum prope statuisset, partim quidem ei metum incutiens, partim autem fingens se moveri misericordiâ, et in omnem se partem versans, ut persuaderet: Hae, inquit, o Pantoleon (ci feras ostendens) adductae sunt propter te et tuum interitum. Si tui ergo ulla moveris misericordiâ (ego enim tuae curam gero formae et aetatis) velis persuaderi, et videri esse prudens et cordatus, ut qui possis vitam morti

praeferre, laetitiam doloribus, ignominiae gloriam et delicias. Cui sanctus: « Si antequam essem expertus quam Deus mei suscipit defensionem, a tuis verbis non potui persuaderi: nunc ex quo sum tantum consecutus auxilium, persuadebor? Cur me ferarum crudelitate perterrefacere quaeris, o Imperator? Qui enim satellitum tuorum ad torquendum paratas manus inutiles effecit et imbecillas, et ignem reddidit frigidum, et plumbum in aquam transmutavit, et ipsum mare constrinxit compedibus, poterit omnino feras quoque mansuefacere, et eas nobis efficere ovibus mansuetiores. »

§ 20. Cum ergo non parens Christi martyr, esset pugnaturus cum bestiis, ut qui levius esse reputasset, tradi bestiis, quam adorare daemones, confluit quidem universa civitas ad videndum quod fiebat, tam pulchrum scilicet juvenem, et corpore et animo praestantem, qui nihil mali fecisset, male passurum, et feris tradendum bestiis. Abductus est autem justus confidens ut leo, sicut canitur in Proverbiis, et nihil molle ac remissum intuens, aut quod moveret ad misericordiam. Quomodo enim id erat factururus, cum rursus in conspectum veniret Hermolaus, et juberet eum esse bono animo? Deinde cum bestiae jam cum athleta essent congressae, sic jubente Tyranno, qui aderant quidem putabant fore, ut sanctus statim discerperetur, perinde ac si non esset qui servaret et eriperet: sed de viro pio non sic statuerat is qui dicit: *Allissimum posuisti refugium tuum: Non accedent ad te mala, et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo. Et: Super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem* (Ps. 90). Itaque nec spem fefellit ejus, qui crediderat. Tantum enim abfuit, ut ferae sancto malefacerent, ut cae propèmodum ne ferae quidem viderentur. Ferae, dixi, immo nec, ut semel dicam, animantia ratione carentia, et vi intelligendi privata: sed tamquam prudentia, et ex numero eorum quae sunt ratione praedita, cum magna reverentia accederent ad martyrem, suaviter blandientes, benignaque et mendicante linguâ pedes tangentes: et alioqui inter se contenderent, quatenam prima ad eum accederet, et non prius recederet, quam martyr ei manum imposuisset, et ei benedixisset.

§ 21. Licebat ergo videre rem maxime novam, et longe jucundissimam, homines quidem mutatos in ferarum saevitiam, rursus autem videri feras, tamquam ratione praeditas, et credi humanam habere mansuetudinem. Ii certe qui aderant, admirati quod factum fuerat, clamabant: Magnus est Deus Christianorum, qui quidem est solus et verus: et, Dimittatur justus. Quid igitur? Qui vere erat ferus et crudelissimus, Imperator iram infert in bestias, et omnes statim tollit de medio, perinde ac eis invidens prudentiam, et non potens ferre earum reprehensionem. Illae autem cum sic essent interfectae, multos dies manserunt a nullo

comesae ex carnivoris, Deo in hoc quoque athletam honorante, et ad pietatem alios hortante: adeo ut cum hoc stultus rescivisset Imperator, eas jusserit infodi, sic multis fidem confirmans. Sic ergo dubitans Maximianus: Quid faciam, dicebat Pantoleoni? Jam enim, ut videtis, multos abduxit a deis. Illi autem: Fiat, ajunt, rota, et ea in altum locum feratur. Deinde cum ei fuerit alligatus Pantoleon, per declive mittatur. Accidet enim omnino, ut cum deorsum feratur, ipse per partes et membra conteratur, et sic malus male pereat. Et haec quidem illi prompti ad malum inveniendum, et qui nihil aeque bene faciebant, ac laedebant. Deus autem, qui semper pròtegit eos qui illum diligunt, ne nunc quidem deserit Pantoleonem.

§ 22. Atque interim quidem mansit in carcere, donec constructa esset rota. Cum vero ea esset jam constructa, rursus concurrente magna multitudine, utpote quod Imperator ipse adesset spectator, alligatur martyr rotae, et ipse desuper per declive dimittitur. Et illi quidem psalmus movebat labra, et preces quae potentem vocabant ad auxilium. Ille autem protinus aderat, eum confirmans: et ad ostendendam praesentiam, rumpebantur vincula, martyr relaxabatur, et erat ab omni malo integer. Rota autem non tam contra illum, quam pro illo acta, occidit multos infideles: et sic fit poena ultrix eo modo, qui dici nequit: et cognoscitur Deus judicia faciens, et Deus ultionum libere agit. Propter hoc timor invasit civitatem, Imperatorem admiratio. Et cum esset adhuc crassus vitio, nec posset lucem suscipere veritatis, rogavit sanctum: Quid haec sibi volunt? et quousque ex nostro populo alios quidem a diis abduces, alios autem morti dedes, ut horum quidem detrimentum patiamur, illos autem etiam nobis habeamus adversos? Deinde etiam rogavit, quemnam habuisset doctorem, et ex quo didicisset Christianismum.

§ 23. Christi vero martyr confidenter confitetur Hermolaum, ut qui non posset eum celare, qui non erat dignus oblivione, sed luce. Cum autem jussisset, ut ei produceretur in conspectum, minime distulit martyr, ut qui didicisset experientiâ, qualis esset apud eum lingua et ingenium, quae facilius capere possent, quam capi. Abiens ergo ille jussus simul cum tribus militibus, quibus credita fuerat ejus custodia, venit in domum in qua latebat divinus Hermolaus. Quem cum ipse aspexisset: Cur huc venisti, fili, et quam de causa? rogavit. Ille vero: Te vocat, inquit, Imperator, domine mi senex. Is vero dixit, se hoc scire, quoniam adest tempus patiendi et moriendi pro Christo, ut ipse ei significaverat illa nocte. Postquam ergo illi constiterunt ante Imperatorem, ille rogavit, quisnam esset, et quod esset ei nomen. Is vero et nomen dixit, et non celavit se esse Christianum. Deinde cum rogasset Imperator, an etiam secum alios haberet Christianos, ille, cum esset verax, dixit, Hermippum et

Hermocratem, quos habebat. Cum eos ergo jussisset etiam sisti cum Hermolao, ubi affuerunt: Vos estis, inquit, qui Pantoleonem a cultu deorum abduxistis? Illi autem: Eos, inquiunt, qui ipso digni sunt, Christus scit ad lucem vocare. Imperator autem: Missis, inquit, nugis, si vultis ab hac priore culpa absolvi, et iis qui a nobis amantur, et primos honores a nobis consequuntur, annumerari, efficite ut ei persuadeatur diis sacrificare. Illi vero: Quomodo, inquiunt, hoc fecerimus, qui primum nobis persuaserimus Christum non deserere, nec surdis simulacris offerre sacrificium? Haec dixerunt, et sensus et mentis oculos in coelos sustulerunt. Sic precantibus autem apparet Salvator: et totus statim locus agitur et movetur.

§ 24. Emotae autem re vera mentis Imperator dicebat, deos indignatos movisse terram. Cui martyres prudenter admodum et fortiter: Si contigerit ipsos quoque deos tuos, inquiunt, una cadere? Nondum finita erat oratio, et quidam ex ministris Imperatoris accessit ad illum, nuncius calamitatis: Dii, dicens, o Imperator, ceciderunt, et contriti sunt. Sic illi terribiles et terram quatientes, jacebant in terram dejecti tristi casu! Atque alius quidem, qui vel parum habuisset prudentiae, et non ei sola forma obstaret, ne aperte crederetur esse pecus, Deum verum agnovisset, et qui posset haec facere. Sed non ille: qui quantum melior evasisset, et quantam utilitatem ex pietate percepisset, statim ex rebus ipsis aperit. Statim enim tres illos sanctos, postquam eos multis affecisset suppliciis, damnat capitis. Magnum autem Pantoleonem interim mittit in carcerem. Atque martyrum quidem sic interfectorum corpora curae fuit Christianis tollere, et ea, ut par erat, sepelire.

§ 25. Pantoleonem autem cum Imperator vocasset e carcere: Putasne, inquit, te posse vivum meas manus effugere, si non accedens prius diis sacrificaveris? idque cum doctor tuus Hermolaus, Hermippusque et Hermocrates quod bonum est, mutati jam didicerint, et diis sacrificium obtulerint, qui etiam a nobis obedientiae acceperunt remunerationem, ut sint primi in palatio? Si ergo tu sacrificaveris, eorum pulchram imitatus mutationem, tunc videbis, Pantoleon, quam ego, qui sum gravis in puniendis iis qui non parent, sim liberalis et munificus in benefaciendo iis qui parent. Hoc autem dicebat maligne et malitiose (quod attinet, inquam, ad sanctos) ad illi persuadendum. Quomodo enim, quos jam ante interfecerat? Sed ut inescaret eum, qui a Deo illuminabatur. Quamobrem nec latere potuit: sed, Eos ipse quoque videam, inquit, o Imperator, ante tuam astantes faciem. Maximianus autem nondum cessans fraude agere (posuit enim ipse quoque spem mendacium, ut dicam cum magno Isaia, et statuit se mendacio regere). Non adsunt hic, dixit, sed aliqua necessaria de causa missi sunt a nobis in aliam civitatem. Martyr autem: « Vel

invitus, inquit, verum dixisti, cum diligas mendacium: sunt enim nunc in coelis, degentes in civitate Dei. »

§ 26. Cum vero nullum non movisset lapidem, lapidum adorator: videret autem eum nihil de sua remittere constantia, et neque cedere assentationibus, nec verborum suasionibus, nec donorum promissis, nec suppliciorum minis, neque aliquo alio ex iis quae vel delinire vel perterrere possunt, abduci a pietate, ubi eum adhuc flagellis vehementer cecidisset, non quod speraret se aliquid posse efficere, sed ut expleret suam animi libidinem, ut gladio mortem subiret, eum condemnat: et deinde post mortem pulchrum corpus igni mandari: is, inquam, condemnat, qui aeterno igne vere erat dignus. Ducebatur itaque athleta ad locum consummationis, commissus manibus lictorum. Quo quidem cum venisset, et esset ejus animus plenus gaudio (sciebat enim ex quibus afflictionibus quales eum essent excepturae voluptates), psallebat hoc Davidicum: *Saepe expugnaverunt me a juventute mea: etenim non potuerunt mihi: supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam: Dominus juste concidet cervices peccatorum* (Ex Ps. 128). Deinde facit hic quoque Deus miraculum non minus prioribus miraculis. Oleae enim plantae eum alligant, collum autem ejus quidam ense ferit. Statim autem ferri quidem conversa est acies cerae similis: mansit autem collum sicut erat ab initio, sectionis nullum penitus habens signum.

§ 27. Ea de causa tremor invasit occisores, et accedentes ei fiunt supplices, quem prius existimabant ne dignum quidem esse apud eos vivere: cujus etiam pedes speciosos prehensantes, quid non dicebant, quid non faciebant, audaciae petentes veniam, et in Christum fidem aperte confitentes? Ille autem non solum, quod ad se attinet, remittit, sed etiam eis a Christo perfectam petit remissionem. Quamobrem vocem quoque audiit de coelis confirmantem, consummanda ea quae petiverat: eumque non amplius esse vocandum Pantoleònem, sed Pantoleèmonem. Res autem, dicebat ea vox, nomini conveniet. Plurimi enim per te consequentur misericordiam. Hanc vocem cum ille audiisset, et de iis quibus dignus erat habitus, certior factus esset: conversus, jussit lictores facere, quod eis imperatum fuerat. Illi autem renuebant, et judicabant hoc esse minime tolerandum. Cum vero instaret martyr, ut facerent quod a Tyranno eis imperatum fuerat, aperte dubitantes, et quid facerent ignorantes, seipsos utrisque dividunt, nempe pietati et sancti viri jussui. Et cum omnia prius membra essent deosculati, quamque eum revererentur et colerent, satis testati essent, beatum ejus caput deinde ense amputant vicesimoseptimo Julii. Quod quidem, ut arbitror, non potuissent, si ille non annuisset, ut qui nollet a martyrii magna dignitate excidere.

§ 28. Suntque rursus miracula miraculis consequentia, eo qui glorificabatur, glorificante eum, qui propter ipsum haec pati delegit. Lac enim fluxit protinus pro sanguine, et planta oleae, cui fuerat alligatus, conspecta est tota fructu onusta. Quod quidem cum venisset ad Tyranni notitiam, jubet plantam excidi, et corpus martyris igni tradi, sicut etiam prius jusserat. Atque milites quidem qui crediderant, non amplius reversi sunt ad Imperatorem, eum condemnantes magnae crudelitatis, et quod Magi Herodi fecerunt, imitantes: Deum autem, et ejus martyrem perpetuo glorificabant. Quinetiam cum quidam fideles convenissent in eoipso loco extra civitatem, in quo martyr subiit consummationem, sacrum illud corpus in suburbano cujusdam scholastici (erat autem ei nomen Adamantius) sacrosancte deponunt: In gloriam Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, cui est una divinitas, et regnum: Cui convenit honor et adoratio in secula seculorum, Amen.

VITA ET DECERTATIO

SS. MARTYRUM NAZARII ET CELSI

EX SIM. METAPHRASTE

Circa an. Chr. 68 — Nat. Itali.

§ 1. Nerone tenente scepra imperii Romanorum, Nazarius admirabilis, tamquam stella quaedam lucida fulgebat in sua patria. Eum enim habebat Roma veluti imaginem virtutis aliquam, illius glorians moribus. Nam haec quidem erat patria Nazario. Parentes autem, alter quidem Lybicus, altera vero ipsa quoque erat Romana genere *, ambo quidem divites et facultatibus et virtute: Petro autem institutore, chori discipulorum principe, Deo redditi magis familiares, aquâ et spiritu consummati. Eorum pietatem Deus veluti remunerans, quomodo olim Abrahae hospitalitatem, eis dedit filium haeredem simul virtutis et bonorum, Nazarium. Ille autem, tamquam a Deo datus, se rursus totum tradit Deo. Et ipse quidem in divino adoptatur baptisate a Lino, qui erat ipsius Petri sedis et virtutis successor. Cum autem ad perfectiorem pervenisset aetatem, perfectiorem quoque gratiam consequitur. Ipse enim simul augebatur, et sui accipiebat incrementum, et magnus ejus amor in Christum reddebatur major et ferventior.

§ 2. Cum vero pietatis quae erat in ipso, fax valde esset in

* *Ferpetua* haec erat, quae colitur Sancta iv Aug.

altum sublata, et multos ad eum vocaret, et tumultus et continuum eorum, qui ad ipsum accedebant, adventum declinans, statuit patriam et suos relinquere necessarios, et versari in aliena, ut et cum eo quem desiderabat, seorsum colloqueretur, et multis praedicaret pietatem. Cum ergo haereditatem quae ad eum pertinebat, accepisset a parentibus, egreditur e patria: et ex una civitate transiens in aliam, ad quoscumque accessisset, iis opem ferebat ex suis facultatibus. Deinde etiam eis majora suppeditabat, ut qui eos deduceret ad veram Trinitatis cognitionem. Et cum venisset Placentiam, et accessisset Mediolanum, convenit Gervasium et Protasium viros admirabiles, qui ab Italiae quidem Praeside Anulino jam fuerant in carcerem inclusi propter suam in Christum confessionem: iis autem quae fiebant praeter omnium opinionem, et miraculis, extendebantur fama ad finitimas etiam regiones.

§ 3. Cum eos ergo divinus convenisset Nazarius, fidei et virtuti communione eis effectus familiaris (ingeneratur enim quidam amor in iis qui earumdem rerum amore tenentur, non minus quam in consanguineis), eos incitat, et eis animum addit ad martyrium, et reddit acriorem eorum in Christum amorem. Hinc Nazarii fama, in omnem partem dispersa, pervenit etiam usque ad Praesidem Anulinum. Ille autem cum sisti curasset Nazarium, fit ei tamquam consiliarius, et suadet ne sit impius, et illius deos probris insectetur et contumeliis. Deinde postquam cognovit, sanctum ne dignum quidem, quod audiretur, putare consilium (quid enim est ad probris appetendum aptius, quam multa quae coluntur simulacra?), ejus maxillis multos impingit oclaphos, et tamquam aliquod piaculum vir execrandus eum cum probro et dedecore expellit e civitate. Hoc autem quantum iudici videbatur magnum ad supplicium, tantum Nazario existimatum est majus ad beneficium: quod dignus habitus sit plagas accipere propter Christum, qui pro ipso passus est. Egressus est ergo non silens, neque elinguis ac mutus, et metu vinctus, sed pergens docere ut consueverat, et multos infideles inducens intra Christi sagem. Porro autem illa nocte visa est mater Nazario adesse, et eum hortari, ut obiret Galliae civitates, et in eis dejiceret semina veritatis. Ille autem, ut ei a matre dictum fuerat, venit Meliam (est autem ea una Galliae civitas), et omnes, quos convenisset, deducit ad Dei cognitionem, et aperte praedicat pietatem.

§ 4. Interim autem ad eum accedit foemina quaedam illustris et ex primis civitatis, adducens quem habebat filium nomine Celsum, jam tres annos natum, et deponit ipsum in ejus manibus: « Sequetur te hic puer, dicens, in omni via, donec ipse quoque dignus evaserit, qui sistatur ante thronum Domini Christi. » Et illa quidem discedit: Nazarius autem infantem lubenter accipit, quem propèmodum in ulnis circumferebat. Cumque preces dixisset

consuetas, eum per baptismum efficit Deo familiarem: quoniam nec alium noverat verum honorem, nisi cum Deo conjunctionem et familiaritatem. Sic ergo se habens Nazarius, et Galliarum civitates sic doctrinâ complectens, ne illarum quidem Praesidem latuit Dinobaum. Itaque accersitus ad eum, venit cum puero Celso: et e quo quidem genere esset natus, quibusnam autem parentibus, et cujusnam sit religionis, percontanti Dinobao: Ego quidem, inquit, genere sum Romanus: Christianam autem sequor religionem: et Deum confiteor eum, qui fuit crucifixus. Tunc fertur Dinobaus, ad iram motus dixisse: Habes daemonium. Quid enim aliud sibi volunt hae tantae nugae? Non est tibi pater? non est tibi mater? Ille vero: « Si daemonium haberem, inquit, non quos tu colis, daemones insectarer probris et contumeliis. » Dinobaus autem furorem non valens continere, cum puerum quidem Celsum abstraxisset ex illius manibus, intolerandis eum plagis afficit, ingenio puer, eum qui erat canus prudentiâ. Deinde eum conjicit in carcerem, in sequentem diem eum reservans. Magna enim crudelitas et inhumanitas ne tantulae quidem aetatis moribatur misericordiâ. Quod quidem etiam in bruta animantia et novae plantas clementi et benignae eveniret animae: ea namque digna, quibus parcat, censuerit. Atque intolerabiles quidem plagas propter Christum puer lubenter accipiebat Celsus, balbutiente linguâ hoc solum dicens: Deus, cui ego servio, ipse te iudicabit. O Iudex: iritans ipse quoque Dinobaum propter suum in Christum desiderium, sicut diu ante Iudaeos aequalium puerorum chorus, meum Jesum hymnis celebrantes et laudem ei perficientes.

§ 5. Quaedam autem insignis foemina, nomine Dinomeda, consulit coniugi Dinobai, ut suadeat marito, ut moveatur misericordiâ puerilis aetatis, et simul etiam absolvat Nazarium. Illa autem haec marito communicat, quomodo olim uxor Pilato. Postridie itaque cum sedem judiciariam ascendisset Dinobaus, et adduxisset Nazarium, suadebat pro viribus, ut assentiretur impietati. Ne eum enim tunc puniret, prohibebant uxoris suasiones. Postquam autem non potuit persuadere, eum expellit e civitate, sic eum placide allocutus: Uxoris meae consilia te liberum dimitunt ab omni cruciatu. Illinc ergo abijt Nazarius in vicinam Temerum cum puero Celso. Est autem haec urbs Temerus propinqua Meliae. In ea ergo vitam agebat, divinis suis doctrinis augens gregem Christi, et multos inducens ad agnitionem. Non ferebat autem omnino, qui invidiam parturiebat, diabolus res ita se habentes. Quomodo enim, si ille erat diabolus, et qui ab initio bonis adversabatur? Blandis itaque verbis aggrediens Praesidem civitatis, persuadet, ut Neroni Imperatori significet de Nazario. Cum ergo de Nazario ei esset significatum, missae sunt

literae per universam illam regionem, jubentes summo studio quaeri Nazarium, et eum, qui invenisset, ad ipsum ducere.

§ 6. Cum autem is latère non posset, ut qui in illustri staret loco virtutis, et magno ore ab ipsa praedicaretur, cito invenitur ab iis qui scrutabantur. Illi autem, cum is jam eis evasisset manifestus, laeti laetum sistunt ante Neronem. Quid ergo ille? Propositis ei tormentis, assentionibus aggressus est Nazarium, ut cum illis quidem ei terrorem attulisset, his autem eum emolliisset, persuaderet ei, ut transiret ad suam voluntatem. Nazarius vero erat omnino immobilis, ut qui ab his ad martyrium magis acueretur, non autem emolliretur. Et ideo majori utebatur constantiâ. Cum nesciret ergo Nero quid ageret, tunc eum cum puero tradit in custodiam. Parum intercessit temporis, et Neronem quidem rursus sedes habuit judiciaria. Introductus autem fuit Nazarius cum puero. Et rursus similiter, nunc quidem minis vehemens erat Nero, nunc autem suavis blanditiis et promissis. Postquam autem vidit eum tanta esse constantiâ, desperans sic posse induci Nazarium, jubet eum injici in profundum maris cum puero Celso, ut nec eos quidem posset videre, quos ne volebat quidem vivere sic affectos. Sed erant omnino vera quae dixit divinus Isaias, tamquam de eis praenunciata: *Si transieris per aquam, tecum sum: et non te concludent fluvii. Et si transieris per ignem, non comburèris* (ex Is. XLIII). Nam cum jam essent in profundo, et qui eos jecerant, crederent fore, ut a multis piscibus devorarentur: magna contentione, Angelica quaedam virtus desuper advolavit, et e profundo servavit, et illaesos eos terrae reddidit, puero Celso propter aetatem adhuc imperfectam, nauseâ et fastidio pleno, ut est consentaneum. Sed precibus et signo Crucis, et divino osculo eum sanum reddidit Nazarius.

§ 7. Capit, tamquam pisces, hoc miraculo Neronis quoque servos, qui ipsos in mare demiserant. Sanctum enim deinceps sunt secuti, et ita se ei adjunxerunt, ut prioris vitae magna ducerentur poenitentiâ, et aegre ferrent quod non diu ante, relicto Nerone, animum illi adhibuissent. Terrae ergo cum puero redditus Nazarius, transit cum eo ad civitatem, quae dicitur Tenusa: et illinc profectus, venit Mediolanum: rursus quoque priorem pergens dare doctrinam, et dulci potare nectare eos qui erant vere filii regni. Sed cives rursus ei non permittebant libere praedicare veram religionem: sed eum comprehenderunt, et eum Praesidi Anulino, qui ei prius multas impeggerat âlapas, tradiderunt, vel per illos, ut verius dicam, is qui fuit ab initio invidus, et odio habuit homines. Ille autem jubet eum rursus includi in priori custodia. Nazario autem ipsa custodia erat multis regiis pretiosior, pratum floridum, novus paradisus. In eam enim ingressus, versabatur cum Gervasio et Protasio sociis certaminis: a quibus assidue ille, tamquam ab aliquibus fluminibus, irrigatus,

carpebat suavissimos flores illorum consuetudinis, ut propèmodum gratias haberet Anulino, quod eum rursus conjunxisset cum iis quos desiderabat. Cum eis ergo congressus, et magnam accepit utilitatem, ut ipse etiam vicissim intulit ea quae erant utilia: et eos satis ad certamina, et puerum incitavit Celsum: quem puerum quidem sermo, perfectum autem ostendit actio.

§ 8. Anulinus autem cum de Nazario singula exacte didicisset, mirabatur quemadmodum potuisset effugere Neronem (sciebat enim, quam esset furiosus et quam ferus Nero) lupum agnus, ut ajunt. Hinc etiam de sancto Nazario, et ejus sociis eum facit literis certiores, rogans quidnam juberet ut faceret sanctis. Ille autem cum audivisset Nazarium adhuc esse superstitem, caedem spirabat adversus lictores, quibus jusserat, ut eum in maris profundum injicerent: et prae ira e sede exiliens, cum vociferatione currebat per regiam, clamans insidiatores, ingratos, adversus deos impios: et cupiebat eos invenire, ut ipsos etiam interimeret simul cum Martyribus, ignorans stolidus, quod Deus potest non solum a mari servare eum, qui in ipso habuerit fiduciam, sed etiam ipsum mare exsiccare. Testatur autem divus David dicens in Psalmo (106), eum posuisse fluvios in desertum, contra autem, deserta in lacus aquarum. Cum eos ergo multum quaesivisset, et non invenisset, sic literis exponit suam adversus sanctos sententiam: Quoniam ii qui ante nos ascenderunt in hanc excelsam imperii sedem, non solum eos, qui in maximos deos erant impii, morte sua damnabant sententiâ; sed etiam, si invenirentur qui maleficiis et praestigiis multos corrumpere, par quoque in eos statuebant supplicium: nostra quoque decernit potentia, quod isti quamprimum vitâ priventur, gladio capitibus eorum amputatis: deinde eorum corpora objiciantur feris ad devorandum, ut ne omnium quidem communem consequantur sepulturam. Sit ergo tibi curae, id, quod in praesentia jussit, exequi. Est enim mihi majori curae honorare deos, quam curam gerere reipublicae.

§ 9. Postquam hae litterae venerunt ad Anulinum, jubet statim ad mortem duci Martyres. Illi autem muniti figurâ Crucis, admodum laeti exierunt, ut qui non ad mortem, sed ad vitam potius (quod verum erat) aeternam vocarentur: et contendebant alius alium praevenire, et pulchro decertabant certamine, timentes ne Neronem suae poeniteret sententiae, et beatum finem non assequerentur. Postquam autem Domino confitentes, pervenerunt ad locum consummationis, invidens Christianis malignus beneficium, persuadet lictoribus, ut prius abigerent pios qui illic aderant, ne omnino fruerentur sanctificatione sanguinis sanctorum qui effundebatur: et sic Martyrum capita amputarent. Sed sic quoque a spe decidit execrandus, et parum commodi accepit ex improbitate. Pretiosae enim sanctorum reliquiae, Nazarii, inquam, et Gervasii cum sociis, a Christianis quibusdam, non sine Dei numine motis

clam ablatae, depositae sunt honorifice apud portam civitatis, quae etiam vocatur Romana, quartodecimo mensis Octobris. Paulo post autem divini Martyres in somnis apparent cuidam ex iis qui erant amici Martyrum, jubentes, ut eorum corpora assumeret. Proprium est hoc sanctarum et benignarum animarum, non ut ipsi glorificentur (quomodo enim, qui propter eam, quae illic est, beatitudinem, contempserunt omnem, quae est hic, gloriam?) sed ut piis ac religiosis prodesse inventione. Ille autem visione valde laetatus, statim surgens, et cum veneratione illinc sanctas assumit reliquias, et domi suae deponit. Novit quod factum fuerat ejus filia, quae erat paralytica: nam adventu Martyrum priorem recuperavit valetudinem. Atque latuit quidem Martyricarum reliquiarum thesaurus absconsus in ejus aedibus, donec ad Magnum Theodosium, qui ex Iberia, quae nunc Hispania dicitur, duxit genus, pervenerunt scepra Romani imperii.

§ 10. Cum autem id post Dei hostem Valentem, a barbaris in Thracia interfectum, esset constitutus Imperator et in Deum erat pius, si ullus alius, et Martyrum laetabatur honoribus: tunc quoque sacrae eorum reliquiae, tamquam thesaurus, reconduntur in Ecclesia Mediolanensi, Nazarii, inquam, et Gervasii, Protasii et Celsi, inclytorum Christi Martyrum. Quinam autem fuerunt administri in transferendis et deponendis his reliquiis? Ambrosius ille virtute clarus, et qui tunc decorabat sedem Ecclesiae Mediolanensis. Is primus est executus ministerium translationis, ut cui non illotis (quod dicitur) manibus, sed valde mundis, munda fuerint credita. Praeterea autem universus Clerus et omnes magistratus, linguis hymnos canentes, et quas manibus gestabant, lampadibus ea illustrantes, quae tamen magis miraculis resplendebant, quam lampadibus. Nam caeci quidem manu deducti ad eas usque reliquias, lucem statim aspexerunt, nec opus amplius habebant aliquo, qui eos manu deduceret: sed suos habebant duces oculos. Claudii, qui vix fuerant portati ab aliis, propriis suis revertebantur pedibus, pernicipibus ad currendum, et aptis ad saltandum. Leprosos, qui in templum venerant, domus aspexit mundos. Et quicumque a malignis detinebantur spiritibus, eos quoque licebat videre liberatos ab iis qui ipsos vexabant: furiosaque et amentia eorum verba, conversa in gratiarum actionem: et communiter Christi Martyres laudibus celebrari et glorificari ab omnibus. In eos cum Magnus incidisset Theodosius (tunc enim agebat Mediolani adversus Tyrannum, Maximum, inquam, decertans) cum accepisset partes sacrarum harum reliquiarum, pro quibuslibet spoliis aut manubiis, aut potius pro quibuslibet armis et munimentis, in urbem detulit regiam, iis quae ipse vidit, miraculis confirmatus, et adversus Scythas, socios inexpugnabiles assecutus Martyres.

§ 11. Ante hanc magnam itaque civitatem eis excitat pulchrum

et elegans templum, et in eo sacras Martyrum reliquias deponit, tamquam thesaurum super millia (divinus dicit David) auri et argenti. Eae praeter alia, unguentorum quoque fontes emittunt abundantes, non solum corporibus salutare, sed eorum etiam, qui hauriunt, animas expurgantes: ut non solum habeant apud se Martyres ea quae acceperunt, sed aliis quoque sua bona communicent. Sic Christus hic quoque eos glorificat, qui illum amaverunt. Talium certaminum tales dat remunerationes, quaedam omnino praemia illius supernae beatitudinis. Cujus nobis quoque liceat esse participes gratiâ sanctissimi et vivifici Spiritus, nunc et semper, et in secula seculorum, Amen.

ITEM SS. MM. NAZARII ET CELSI

VITA

PER BEATUM AMBROSIUM MEDIOLAN. EPISC. SCRIPTA

§ 1. Etiam si martyribus regionis extraneae pia votorum debita redderemus, propriis consulere utilitatibus et commodis probaremur. Nostros enim eos fides faceret, et remotis quam libet finibus, sperata nobis patrocinia conrogarent: studiorum siquidem sunt hujusmodi suffragia, non locorum. Proinde apud domesticos Dei tantum intercessionis promerueris, quantum venerationis impenderis. Oportet itaque ut alienos potius nobis devotio religiosa conciliet, quam forte proprios a nobis negligentia irreligiosi temporis alienet.

§ 2. Agnoscamus, charissimi, circa Ecclesiam nostram uberiores divinorum munerum largitatem. Exultant felices singularum urbium populi, si unius saltem martyris reliquiis muniantur. Ecce nos *populos martyrum* * possidemus. Gaudeat terra nostra nutrix coelestium militum, et tantarum parens foecunda virtutum. Recte itaque et ex debito a filiis parentis Ecclesiae horum beatorum martyrum celebrantur insignia: Qui illuminantes virtutes fidei suae innumerabiles populos, soli quidem illatam sibi sentire mortem, sed non soli mortis suae beneficia possederunt. Immensa enim Dei nostri pietas multiplex ad bonitatem, et artifex ad salutem, proponens arduam virtutum palmam, raro appetitore pretiosam, in paucorum triumphis, plurimorum commodis prospicit. Illorum siquidem merita, nostra vult esse suffragia. Simulque dum nobis fidem veram duro martyrii agone commendat, afflictionem praecedentium, instructionem efficit posterorum.

§ 3. Quanta est circa nos Dei nostri sollicitudo? Illos examinat, ut nos erudiat. Illos conterit, ut nos acquirat: eorumque

* Nota laudem jure et eleganter urbi Mediolanensi, utpote Corporum SS. apud se quiescentium in primis locupletem, a B. suo Archiepiscopo et egregio Eccl. Doctore tributam.

cruciatus, nostros vult esse profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis suis pugnant, et nostris utilitatibus militant: qui per lucis vitaeque contemptum edocent nos, quantum Deo nostro debeamus affectum. Noverimus itaque, quia non sine magno discrimine de religionis veritate dubitamus, quam tantorum sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum vulnera, veterem fidem quasi novellam discutere praesumas, et post tam manifestos duces in errore permanas, et post morientium sudores otiosa disputatione contendas. Congratulamur ergo, dilectissimi fratres, magnae fidei vestrae, per quam dum exules proflua charitate suscipitis: etiam incolas paradisi et coeli cives habere meruistis.

§ 4. Beatum itaque Nazarium martyrem Christi sancta Mediolanensis Ecclesia licet totum corpore secum retineat, et mundo tamen totum in benedictione transmittit. Haec est enim sanctorum martyrum gloria, quorum etsi per universum mundum seminetur in cineribus portio, manet tamen integra in virtutibus plenitudo. Veneramur ergo in tanto Christi milite fidem nostram: mater namque martyrii, fides catholica est, in qua iste illustris athleta sanguine fuso mortem pro ipsa calcavit: mater, inquam, martyrii fides est. Veneramur ergo in sanctorum martyrum gloria fidem nostram. Quomodo fidem nostram? Ab istis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis evidenter asseritur. Numquam enim hanc vitam tam constanter expenderent, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorum perfecta definitione sentirent. In sanctis itaque praeconibus veritatis resurrectionis auctoritas est. Prompti enim pereunt in melius reparandi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad amplitudinem gaudiorum.

§ 5. Unde et beatus Nazarius, cujus hodie gloriosam de mundi hoste victoriam universalis Ecclesia festa exultatione concelebrat, cum tempore gentilitatis non ignobilibus parentibus oriundus existeret, sacrilegi adhuc puer genitoris militiam simul et doctrinam detestari ex improvise coepit: atque ab innocente matre, quae jam Christianae fidei titulis insignita, Christo sedule insistebat, sacrosanctae regenerationis fluentia, fidelis jam spiritu ac fide instituta praeveniens, demonstrari sibi flagitabat. Nondum siquidem baptismum consequutus, sed inter religionis principia consummatus, et nondum manifestatis sibi legibus, Deo plenus, repente possessio atque habitaculum Dei factus est: atque ita perventurae usque ad coelos turris prius meruit elevare fastigium, quam disponderet fundamentum. Nondum sacramentorum conscius, et in sacrificium jam praelectus.

§ 6. Quid ad haec nos infelices respondere poterimus? Qui post nitorem baptismi, post collatum nobis sacra regeneratione

candorem, post acquisitam indumenti nuptialis angelicam dignitatem, in peccatorum coenum relapsi, et in antiqua criminum volutabra revoluti, niveum vestimentum tetrīs iniquitatum ac libidinum contagiis sordidamus, et holosericam, in qua sigillum divinae imaginis acceperamus impressum, maculis mortiferae corruptionis infecimus: et post singularem Dei nostri indulgentiam innovata foedamus, integra rescindimus, expiata violamus, repetentes opera non jam undis purganda, sed flammis. Quid illud, quamque insigne divinae gratiae munus, quod accepto jam salutari lavacro, post innumera virtutum signa, post peragratas circumquaque ob Christi praedicationem innumeras regiones, cum pro Dei summi confessione diversa per supplicia adversus eum totus pene orbis baccharetur, et nunc atrocissimis arctaretur poenis cruciandus, nunc in longinquis finibus transverheretur exulandus, ita robustissimo Christi athleta pectore tormenta omnia devincebat, ut strenuum de prostrato hoste reportaret trophaeum, interque cruenta Caesaris jussa vasti maris dejectus gurgitibus, ambulare ei divina super aquas concessum est providentiâ, et rerum obstupescente naturâ, per insueti itineris novas vias pendulum inferens gressum, tumentia maris dorsa calcavit?

§ 7. Videres aequoreas sanctis substerni meritis undas, supraque angelicis confortatum alloquiis, in Christi Jesu laudibus exultare. Ecce prophanus hostis numquam beato martyri tantum prodesset obsequio, quantum profuit odio. Sed tandem perfecto agonis certamine cum Celso puerulo (a), quem ipse in holocaustum Deo, polluto assumpserat ex seculo, crudeli imperio damnatione absolvitur, gladio consecratur. Felix hic tali exitu, quo omne delictum ita ab eo exiit, ut etiam redire non possit: quo sic debita sua solvit, ne ultra creditorem timeret: quo in se hostium peccata fide clausit, fide damnavit: per quem innocentiam devotione quaesivit, perseverantiâ invenit, morte servavit.

§ 8. Quae cum ita sint, charissimi, licet hic tantus Christi testis pretiosus confessione, pretiosior sanguine, crudeli vulnere pretiosior, et tincta veste candidior, licet hic Mediolanensium peculiaris putetur privilegio sepulcri, sed omnium est communionē suffragii. Neque enim istius urbis charitas proflua, et fides avara, tantum huic martyri derogaverit, dum sibi arrogat, ut solum erga moenia sua, patrocinii illius beneficia affutura esse crediderit. Non clauditur locis, quod diffunditur meritis. Invocasti ubique martyrem, ubique te exaudit, ille qui honoratur in martyre.

§ 9. Moderante itaque eo, qui pensat vota tua, et dispensat

(a) Martyrologia omnia vetustissima, omnesque memoriae Celsum appellant *puerum*, *puerulum*, *parvulum*. Aetate ergo tenellus et juvenculus fuit. Ast apud Latinos *puer* dicebatur etiam juvenis annorum triginta et amplius, ut e nonnullis titulis constat. Saepe nec non *puer* significabat famulum, servulum. Apud Christianos denique *puer*, *infans* idem quandoque valebat ac *neophytus* De S. Celso consulendum opus egregium Bugati, *Mem. di S. Celso, Milano, 1782. (Ex Hist. Datian. ab eximio Biraghi illustrata).*

munera sua, intantum vicina praesentia efficacis praebebitur advocati, inquantum fuerit fides devota suscepti. Oratio enim quae castitatis, justitiae, eleemosynarum operibus adjuvatur, excedit mundum, penetrat paradysum, evolat usque ad ipsum summae Majestatis, Angelo conferente, conspectum. Sicut quodam loco vox testatur angelica: Et cum tu, inquit, orares, ego obtuli orationem tuam in conspectu claritatis Dei. Beata anima, charissimi, cujus votum, cujus compunctionis incensum, cujus supplicationis holocaustum, nulla infidelitate fumidum, nullo carnalis illecebrae foetore pollutum, nulla saevitiâ cruentum, nulla odii simultate maculatum, sed fide igneum, conscientiâ nitidum, sinceritate cordis odoriferum, concordîâ et charitate perfectum, usque ad Dei vultum per coelestium nunciorum defertur obsequia.

§ 10. Quae cum ita sint, honoremus beatos martyres, principes fidei, intercessores mundi, praecones regni, cohaeredes Dei. Quod si dicas mihi: Quid honoras in carne jam resoluta atque consumpta, de qua nulla jam Deo cura est? Et ubi est illud, charissimi, quod ipsa veritas loquitur per Prophetam? *Pretiosa*, inquit, *in conspectu Domini mors sanctorum ejus* (Ps. 415). Et iterum: *Mihi autem valde honorificati sunt amici tui Deus*. Honorare debemus servos Dei, quanto magis amicos Dei? De quibus alio loco dicitur: *Dominus*, inquit, *custodit omnia ossa eorum, et unum ex his non conteretur*. Honoro ergo in carne martyris exceptas pro Christi nomine cicatrices. Honoro viventis memoriam perennitate virtutis. Honoro per confessionem Domini sacratos cineres. Honoro in cineribus semina aeternitatis. Honoro corpus, quod mihi Dominum meum ostendit diligere, quod me propter Dominum mortem docuit non timere. Cur autem non honorent corpus illud fideles, quod reverentur et daemones? quod et afflixerunt in supplicio, sed glorificant in sepulcro? Honoro itaque corpus, quod Christus honoravit in gladio, quod cum Christo regnabit in coelo.

VITA S. ODULPHI PRESBYTERI

AB ANONYMO GRAVITER CONSCRIPTA

STYLUM MUTAVIT MAGNA EX PARTE LAUR. SURIUS

Obiit circa 840 — Nat. Francus. *

§ 1. Temporibus Ludovici piissimi Imperatoris vir quidam venerabilis fuit, e Francorum nobili prosapia ortus. Dicebatur is Bodgis, et ex eo procreatus est Odulphus: qui simulatque e sacratissima baptismatis unda renatus est, coelesti quoque rore

* S. Odulpho assignatur in Martyrol. Gall. xii jun.

divinitus est irrigatus. Porro ubi desiit ad materna pendere ubera, literarum studiis traditus, et sanctis ac Deo devotis hominibus, ut ab illis canonica religione imbueretur, commendatus est. Praestitit autem illi Deus tantum discendi studium, tantamque ingenii felicitatem, ut illos etiam, qui ipsum aetate antecedeabant, ipse longo post se intervallo relinqueret, aetatemque suam, licet annis necdum maturam, divinis disciplinis, et dogmatibus egregie ornaret. Porro cum aetate accrevit ei etiam sapientia et sanctitas, idque adeo, ut iis qui per id tempus Deo religiose servire conabantur, novus quidam Samuel ortus videretur. Quibus sane adeo gratiosum illum divina gratia effecit, ut unanimiter ab illis omnibus amaretur, et ob vitam probabilem summae venerationi haberetur. Atque ille ediverso par pari referens, sincero animi affectu eos quoque diligebat. Jam vero puer religiosus ac venerabilis in ipsis adolescentiae initiis id se meditari et appetere declarabat, quod postmodum reipsa complevit, non immemor illius Dominici sermonis, Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; itemque: Qui vult post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie, et sequatur me. Quorum ille adhuc puer crebro memor, et die ac nocte saepe illa tacitus secum revolvens, piis moribus et sanctis operibus plane apud se statuit Deo perpetuo servire, spiritalique matri sanctae Ecclesiae inseparabiliter adhaerere.

§ 2. Itaque sanctus adolescens, viris quidem probatis in primis charus, sed tamen soli Deo servire sollicitus, per virtutum gradus semper ad sublimiora tetendit, donec in virum perfectum evaderet. Mentem atque animum, quemadmodum solent sancti homines, ad coelestia continenter erigere, et mundanae vanitatis ac pompae inanis illecebras declinare statuit, ut in illum quoque competeret, quod in Psalmo legitur: Ibunt de virtute in virtutem. Sic ergo in cunctis virtutibus proficiens, etiam Ecclesiasticorum ordinum gradus ascendit, et presbyterii est benedictionem adeptus, Regis altissimi Sacerdos affectus. Tum vero mox apud se decrevit studio piae conversationis ad quoddam sacrae religionis monasterium se conferre. At parentes eum dehortabantur, ne id faceret, sed potius ad ipsorum se voluntatem accommodans, ecclesiam Oroschattanam (*Oroschot*) administrandam susciperet. Illic enim et natus et educatus erat. Victus tandem precibus illorum, morem eis gessit ea in re, quamvis invitus. Sed non diu post visum est ei adire summae reverentiae locum Trajectum, antiquitus Wiltenburg dictum, idque ea mente et consilio, ut illic cum caeteris Dei famulis, Christo ibidem militantibus, quoad viveret, praepotenti Deo fideliter serviret. Memoriâ ergo retinens, quod in Evangelio Salvator ait: Qui non renunciat omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus: posthabito patre, neglectis propinquis, contemptis agris, familiâ, rebus et facultatibus

omnibus, ad locum illum Christo duce profectus est, rebus quidem pauper, sed meritis dives. Nihil jam in hoc mundo habere volebat, ut a Domino juxta illius promissionem centuplum acciperet, et vitae aeternae haeres esse mereretur.

§ 3. Erat per id tempus Trajecti (*Utrecht*) Episcopus eximia sanctitate, Fridericus nomine, qui virum Dei cum multo gaudio et honore excepit. Fecerunt idem omnes servi Dei, qui illic erant adunati, ex animo sibi gratulantes tam sanctum tamque religiosum ad ipsos Dei famulum accessisse. Nec potuit diu illos celare, quod oculos divinae majestatis non latuit: sed cum aliquantis per apud illos moratus esset, omnibus ardens coelesti lumine lucerna resplenduit. Erat enim in vigiliis strenuus, in jejuniis potens, in oratione sedulus, in sacra lectione studiosus, in eleemosynis largus, in curandis pauperibus celebris, in hospitalitate fervens, in rebus ecclesiasticis distribuendis prudens. Denique quibus post antistitem praefectus erat, eos omnes mirum in modum antecedeat. Neque aliter vel ab omnibus illis, vel ab ipso etiam praesule, quam monasterii pater vocabatur, atque ab ejus ore omnes cupiebant accipere consilium. Omnibus enim omnia factus erat cum Apostolo, ut omnes Christo lucrifaceret.

§ 4. Ea tempestate Frisones, homines feroces, in tam foedos erant prolapsi errores, ut is quem diximus Episcopus, neque per seipsum, neque per suos Archidiaconos eos posset in viam veritatis revocare. Itaque literas per hominem fidelem misit Trajectum ad virum Dei Odulphum, rogans eum, ut qua posset celeritate trajecto maris sinu ad ipsum veniret. Literis illis acceptis, Christi servus mirifice exhilaratur, periunde ac si ad coelestes epulas invitaretur, cupiens cum suo pastore, si ita res poscat, in tam pio agone pro Christo sanguinem suum fundere. Cum autem ad Episcopum pervenisset, ille viso eo, immenso perfusus gaudio, cum pacis osculo eum humaniter excepit. Deinde mutuo sese consolantes, et, ut summi regis generosos praecones decebat, gladio spiritus egregie accincti, per ecclesias pariter proficisci, iterum atque iterum eas invisere, habere conciones ad populum, Evangelica eruditione ad veritatem reducere coeperunt. Denique, crebro admonendo, arguendo, increpando homines, qui antea instar luporum saevi et rapaces fuerant, salutari doctrinâ in oves mansuetas converterunt. His ita gestis, antistes ille, communicato cum clericis, nec paucis ejus regionis laicis viris consilio, virum Dei obnixè rogat, ut intra illius terrae limites velit permanere, et populum nuper ad sanitatem revocatum, suis eruditionibus confirmare, et ab antiqui hostis mortiferis faucibus eripere. At vir Dei plane recusat, asserit se aetate gravem, ad id ministerium pares vires adferre non posse. Contra Episcopus suis eum precibus flectere conatur. Cedit tandem sanctus vir, et pastoris sui jussa capessit, populi que votis obsecundat, ea tamen conditione, ut

liceat ei aliquot exactis annorum curriculis Trajectum revisere, ubi se in Christi famulatu vitam finiturum promiserat.

§ 5. Volens igitur suo muneri non deesse vir plenus Spiritu Sancto, non cessabat semina verbi Dei spargere in populum, coelorum regnum multa instantiâ prædicare, omnibus ceu prudens et fidelis dispensator, divini sermonis præbere alimoniam, fortioribus solidum cibum, infirmis, ex Apostoli sententia, lac offerre. Ita factum est, ut omnes ex ejus sanctitate gaudio repleantur. Cum autem eo ministerio perfunctus esset, se recepit ad suos Trajectenses, Deum laudans, quod ejus fretus ope, tot animas lucratus esset. Etsi autem jam longo fractus esset senio, at tamen animo vincens aetatem, nihil de Dei servitio et solitis pietatis exercitiis remisit. Perseveravit enim in jejuniis assiduis, in vigiliis Deo gratis, in sanctis precibus, in largissimis eleemosynis: sibi parcus, aliis omnibus pro Christi nomine largus: nihil terrenum sibi acquirere cupiens, ut posset bonis aeternis frui.

§ 6. Claruit vero etiam prophetiae spiritu, ita futura prædicens, ac si jam coram fieri cerneret. Quod ut certius testatusque fiat, ex plurimis pauca adferemus. Cum jam discessurus esset ab eo loco qui Staveren dicitur, priusquam se daret itineri, ingens ad eum convenit Frisonum multitudo, ejus saluberrima adhortatione muniri cupientium. Ille vero Domino eos commendans, bene precatus est eis, amanterque admonebat, ne a via veritatis unquam deflecterent, certi non sine gravi animadversione id se facturos. Et ego quidem, inquit, sat scio non vos permansuros in sana doctrina: sed ea causâ gentiles barbari in vos incurrent, quod mihi vobis jam ante prædicenti incunctanter credere potestis, iique vestram regionem populabuntur, vosque et res vestras secum in captivitatem abducent. Evenit utrumque postea, sicut erat a sancto viro prænunciatum.

§ 7. Ingens saxum ad domus ejus ostium jacebat. Illud ergo digito demonstrans iisdem, Scitote, inquit, futurum esse, ut absque ullius hominis opera saxum istud in flumen devolvatur: ubi etiam latitabit sub undis, donec vos divinae pacis eritis beneficio destituti. Cum autem videritis iterum illud absque humano opere ad litus emergere, non dubitetis me, licet jam extinctum, vos revisere, vobisque pacem a Deo impetratam apportare, mansuram apud vos, donec superbiâ, perjuriis, homicidiis, adulteriis atque omnivariis flagitiis eam rursus a vobis excludatis, irato Deo propter maleficia vestra. Hujus quidem vaticinii et signi admirandi permulti testes hodieque supersunt, qui se id suis oculis conspexisse asseverant: saxumque illud ibidem in ecclesia immobile perdurat, ut credentium confirmetur fides, et increduli pudeant.

§ 8. Ecclesia Trajectensis, e vita sublato Episcopo, pastore orbata fuit. Mox collecti clerici cum beato viro tractabant de

eligendo successore. Diu autem illis inter se contententibus, tandem elegerunt ecclesiae praepositum Crastum. At ille rebus valde locuples, arroganter ac tumide dixit ad illos: Habeo abunde multa: Cur in meos humeros tantum onus conjicitis? Iis verbis commotus B. Odulphus, « Quid (inquit), ais miserrime? Spernis plane, sed quod consequi non merèris. Quod si nolebas in te recipere, diceres saltem te tanti honoris culmine indignum. At nunc propter opes immensas Apostolici ordinis spernens dignitatem, pròpediem ex hac luce subtrahèris.» Dixit vir Dei, et sermonis veritatem hominis mors declaravit. Interim qui ex Clero convenerant, cum animis vacillarent, singuli qui ipsis cumprimis idonei viderentur, elegère. At Christi sacerdos non ad personam, sed ad meritum respiciens, dicebat posse inter ipsos alium inveniri magis idoneum: nec tamen vituperabat ab ipsis electos. Itaque ostendit eis presbyterum quemdam Hungerum nomine: qui licet vultu deformis esset, at tamen nescientibus hominibus, sed non nesciente Deo, meritis insignis erat. Eum ergo omnes elegerunt, et statuto tempore consecratus est Episcopus: cujus sane tanta fuit vitae integritas, ut post Willibrordum et Bonifacium sanctos Episcopos, in illa sede nullus repertus sit, qui usque ad supremum vitae diem excolendis virtutibus par illi fuerit. Apparet inde, non temere eum a sancto Odulpho aliis praelatum fuisse.

§ 9. Jam senectus premebat sanctum virum Odulphum, et ad ecclesiam absque scipione progredi non poterat. In ipsius autem scipionis suprema parte ceream affixerat tabellam, in qua solebat, oblata occasione, nomina fidelium annotare, donec ea in libro vitae describeret. Quodam autem die prae animi vigore et alacritate oblitus imbecillitatis suae, cum ad Dei cultum properaret, in domicilio suo reliquit scipionem illum. Paulo post operâ maligni daemonis inflammatum est domicilium illud, et cum omni supellectile conflagravit. Erat tum vir Dei occupatus laudibus divinis, sed cum cerneret valido igni jam correptum domicilium, ad solita praesidia se contulit, Deum orans, ne loca sancta ignis invaderet: non admodum curans excidium cellulae suae. Exaudivit vero Deus preces ejus, moxque incendium repressum est, nec quicquam praeter viri Dei domicilium exussit. In mediis autem flammis adeo scipio mansit illaesus, ut ab igni cera indurata videretur, ne minutissimo quidem apice ex illa abolito. Quo insigni miraculo Deus ostendere voluit, quanti apud ipsum meriti esset sanctus Odulphus. Scipionem autem illum in ejus defuncti sepulcrum defixere fratres, qui illic ita mansit fixus usque ad beatae memoriae Ratbodi Episcopi tempora.

§ 10. Adventante tandem tempore, quo vir beatus ad optatam coelestis patriae gloriam erat transiturus, modica febre correptus, sensit adesse migrandi tempus. Accitis igitur fratribus, indicavit

eis diem obitus sui. Sub ipsam autem mortis horam rursus fratres sibi adesse voluit, et cum ipso cantare psalmos pro expectatione decessus sui. Omnibus denique ex ipsius praescripto rite peractis, valefecit fratribus, rogans eos, ut pro ipso Dominum precarentur, se quoque pollicens pro ipsis et loco illo ejusque habitatoribus perpetuo Domino preces oblaturum. Inde mox ad Dominum se convertens, nihilque trepidans ad mortem (quippe qui mortem ipsam in lucro poneret) hilari mente dixit: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*: sub quibus verbis sanctissima illa anima e corpore egressa est: simulque suavissimi odoris fragrantia illic diffusa est, ita ut omnes inaestimabili suavitate replerentur, perspicueque inde liceret animadverti, beatissimos angelicos spiritus animam illam e corpore abeuntem suscepisse. Ejus festus dies celebratur pridie Idus Junii. Fiunt autem per ejus merita non solum Trajecti, sed etiam in Staveren innumera miracula in honorem et gloriam Domini nostri Jesu Christi. Qui vivit et regnat, etc.

CERTAMEN S. MART. CALLINICI

AUCTORE SIMEONE METAPHRASTE

Probab. circa med. III saec. — Cilix.

§ 1. Cum multam et tenebricosam effudisset diabolus in homines ignorantiam, et eos omnino in suam redegisset potestatem a vero quidem et solo Deo disjunxit et abduxit: surda autem et muta simulacra turpissime persuasit colere et adorare, ut sic eos omnino expugnaret et subjugaret. Sed qui nos custodit et servat Dominus: non concessit ei, ut omnino suum in nos impleret odium: neque se adeo impudenter gereret, ut nos omnes conculcaret. Multi enim eum vicerunt, et omnes ejus vires perdiderunt. Domini enim amore inflammatis eorum animis, et totis ejus, qui est potens, charitate confirmatis, ad bellum gerendum adversus inimicum strenue et audacter processerunt, omnibus quidem membris lacerati, et carnis compagibus resoluti, recreationem autem ac delicias ea, quae magnos dolores afferunt, tormenta existimantes: quos adhuc certaminum sanguine distillantantes accepit Christus Agonotheta. Purae namque ei oblatae sunt hostiae, et victimae voluntariae. Propter quae communis superatus inimicus, cecidit admirabili quodam casu illis spectantibus. Cum eo congressus magnus quoque athleta, et coronâ redimitus Callinicus, cujus luctam et certamina in praesenti prosequitur oratio, usqueadeo derisit ea quae sunt ejus terribilia, ut tamquam infantem prima statim luctâ prostraverit, et humi affligerit. Sed ejus

quidem egregii viri omnia singulatim dicere et referre nec ulla posset oratio, nec quae ab eo gesta sunt, auditione fuerunt accepta ab omnibus, ut possint omnia proferri. Quaedam autem pauca, et quae eorum qui audierunt, minime fugiunt memoriam (etenim interfuerunt quidem, cum decertaret martyr, et viderunt nonnulla eorum quae fiebant) praesenti oratione tradentur memoriae. Sic enim et nostro satisfaciemus desiderio, et athletae afferemus brevem laudem martyrii.

§ 2. Hic ergo divinus et magnus Callinicus in bona et omnium rerum fertili Ciliciae regione natus, fuit praeclare educatus, Deum quidem omnium Salvatorem et effectorem ab infantia confitens et honorans: simulacra autem, nullo sensu praedita et plane surda, abhorrens et habens odio. Qui cum etiam vellet pietatem ubique disseminare, usus est multis et longis peregrinationibus, vitam quidem dignam religione exercens, vitae autem institutum exornans religione. Fidem enim in Christum non solum in sinu ferre, sed etiam publice praedicare, pium esse existimans, cognitus fuit a multis magister veritatis: quos perinde ac quidam magnes trahebat ad seipsum, et avertebat ab errore. Ab ejus enim, tamquam alicujus Sirenis, dulcissimo verborum capti sono ii qui audiebant, statim deducebantur ad fidei agnitionem, pulchra ei effecti praeda.

§ 3. Cum vero multos vicos et civitates obiens, pervenisset Ancyram Galatiae civitatem magnam, et populo frequentissimam (erat autem verbum divinum in ea explicans et dividens) et multi, ex iis qui tunc illic erant, fuissent ejus doctrinae participes, accensa est ab aliquibus in eum invidia et odium inconsideratum. Qui enim divinas insolenter despiciebant admonitiones, et aversati quidem erant veritatem, tamquam terra autem petricosa semen verbi non admittebant, fidei praeconem accusant apud eum, qui tunc erat Praeses civitatis, virum quidem plenum impietate, plenum item irâ et crudelitate. Ei autem erat nomen Sacerdos. Ad quem cum productus esset athleta, et venisset in ejus conspectum: Quid, inquit audax et arrogans Praeses, adversus tantam potentiam audes solus ex aliis te insolenter gerere, idque cum sis advena, et non nostras, omnibus se submittentibus, et diis sacrificia offerentibus, et eos studentibus habere benevolos ac propitios, per quos nobis donantur, quaecumque sunt optima et pulcherrima? Sed tu quidem non solum non accedis diis sacrificaturus, et eos placaturus: sed eos etiam ab instituto dimovens, qui volunt accedere, verbis ad inducendum accomodatis decipis, neque corporis fretus magnitudine, neque auctoritate ulla aut dignitate. Cui martyr Christi sic mansuete respondit et placide:

§ 4. « Ego quidem me fateor esse hominem specie humilem et pusillum: circumfero autem in hoc meo vase fictili pretiosum meum thesaurum, et margaritam Christum Dominum meum et

Salvatorem Jesum, cujus sum servus. Non est ergo mirum, o Praeses, si cum talis sit mihi Dominus, contendo et decerto, ut et ipse me a vitii rubigine expoliam, me integrum et sincerum, quoad ejus fieri potest, conservans, et quemadmodum ab errore idolorum eos, qui sunt decepti, avellam, et adducam ad veritatem. *Qui enim abducit peccatorem ab errore viae suae (ut dicunt divinitus inspirata eloquia), servabit animam a morte, et operiet multitudinem peccatorum (Jac. v).* Atque utinam tu quoque a me persuadereris praesentem quidem relinquere deceptionem, ad veritatis autem lucem accedere. Tunc enim re vera cognovisses, quid sit universorum quidem Deus et Dominus: quid autem, quae sunt apud vos simulacra, quae revera sunt animae exitium et interitus. »

§ 5. Haec cum mala audiisset anima, et quae honesta habet odio, irâ fuit repleta, et sanctum torve intuens: Mihi, inquit, videris mortem vitae praeferre jucundissimae, et ideo adversus deos verbis usus es insolentibus, et amentiam tuam significantibus, haec puerilia et inania contexens, et vano spiritu proferens: sed scias futurum, ut nihil horum tibi prosit, neque te aliquis ex meis manibus eripiat, ne is quidem, quem tu profiteris Deum et Salvatorem. Omnia enim tua membra contrectabo, et quodcumque est acerbum, tibi inferam supplicium: ut ipsa scias experientiâ, quantum sit malum non parère iis qui dominatum obtinent, et quam multis sint poenis obnoxii ii qui deos subsannant, et eorum cultum repudiant. Quem martyr audacius fixis intuens oculis: « Noli, inquit, differre, nec protrahere: sed cito para omnia tormentorum instrumenta. Veniant flagella, ensis, ignis, rotae, et quaecumque alia excogitata fuerunt ad supplicia. Est enim mihi unum solum terribile et formidandum, ne quid timeatur plusquam Deus, et ab ea quae illic est separer beatitudine. Alia autem omnia, quae meo corpori intuleris, voluptatem mihi potius reputabo, quam cruciatum, propter meum in Deum amorem. »

§ 6. Tunc Praeses cum desperasset fore ut mutaretur, jubet ei totum corpus caedi nervis crudelissimis. Qui cum caederetur clamabat praeco: Agnosce deos, Callinice, et eos invoca, ut te ab hoc tormento eximant. Ille autem tam leniter plagas accipiebat, ut ne videretur quidem omnino pati: tantum abest, ut concideret, aut flecteretur, ad Deum solum totam mentem dirigens, et ei constanter agens gratias, pro quo haec pati delegerat. Et quo magis videbat corpus sanguine diffluere, eo magis subsannabat eos qui verberabant, quod non plures et vehementiores ei plagas inferrent. Sunt eae enim, inquit, longe minores et imbecilliores, quam ego expectavi, et quam sim tolerare paratus. Propter quae majori furore percitus Sacerdos, jubet eum pendere a ligno, et ferreis laniari unguis. Quem cum etiam circumstetissent

lictos agrestes et crudeles, scrutati sunt totam compagem corporis, nulli corporis parti parcentes. Dixisses eum habere naturam lapidis, cum vidisses eum nulla affici molestia, nec ullo frangi dolore. Sic eum mutavit ejus amor in Christum, ut ejus, quam habebat, oblivisceretur naturae. Tantum enim abfuit, ut summo tormento succumberet, ut voce libera irrideret et ludificaretur Tyrannum. Qua de causa videbatur hic quidem inexpugnabilis, ille autem pudore affectus, et sola quadam inani se exultatione jactitans.

§ 7. Cum autem omnino desperasset stolidus, ad hoc ultimum conversus est supplicium, quod solus, vel cum admodum paucis excogitavit et invenit: quod quidem erat signum ejus furiosae et amentis animae. Nam cum crepidas clavis acutis confixisset, jubet alligari pedibus martyris, et imperat lictoribus, ut tractus iniret viam Gangram usque. Ut autem majores et acriores ei afferrentur dolores ex perforatione clavorum, cum alios lictores collocasset in equis perniciosissimis, cogebat ante eos currere athletam clavis confixum. Omnino vel ad solum spectaculum fractus esset omnis animus, ne apertis quidem oculis haec ferens aspicere. Sed non ille immanis, et corde plane lapideo, est ullo modo commotus, aut dolorem reputavit insuperabilem: sed tamquam iis insultans, praesidebat superbus, impiam suam animam implens talibus spectaculis. Qui etiam jussit lictoribus, ut simulatque dictam ascendissent civitatem vehementissimam fornacem accenderent, et sanctum in eam injicerent: ut etiam qui illic sunt, ajebat, viderent ejus inobedientiam, atque contumaciam: quoniam in ea quoque civitate multos, ut accepimus, abduxit a cultu deorum.

§ 8. Ille ergo magnus Christi athleta per hanc viam ductus laboriosam, habebat supernam gratiam eum confirmantem et sustentantem: a quo etiam perficiebatur cursus celerius, quam ab illis equis, quantumvis perniciosibus. Nam perinde levis, ac si fuisset ad cursum expeditus, cum illis ferro alligatis percurrerebatur crepidis. Postquam autem currens peregit sexaginta stadia, et pervenit ad quemdam locum, qui dicebatur Matrica, facit in eo quoddam insigne miraculum. Nam cum lictoribus, qui eum abducebant, linguae siti horrerent et aestu immodico (erat enim mensis Julius), et propter viae molestiam propèmodum deficerent, et nec aqua alicunde appareret, qua sitim sedarent, et se exanimatos recrearent, et nec alia inveniretur ratio, qua malo afferrent remedium, omni spe abjecta, ad solum sanctum conversi sunt, ad ejus pedes provoluti, et haec ei dicentes cum lacrymis: Ne recorderis nostrorum malorum, o sancte, nec veniant in mentem nostrae in te contumeliae. Sed eorum omnium oblitus, fer nobis opem periclitantibus, et da aquam sitientibus animabus, et quae sunt vi aestus liquefactae: consumptus enim est nobis humor naturalis. Defecit, ut vides, virtus: aestus imminet capiti.

Nos omnia simul opprimunt mala, quae tuum est solius mutare et curare.

§ 9. Haec dicentibus lictoribus tenui et imbecilla voce, eorum movetur misericordiâ Callinicus; et cum se convertisset ad preces, invocavit Deum, qui injuriarum et malorum obliviscitur, ne eos despiciat tanta oppressos necessitate: sed misereatur, et aquam eis bibendam praebeat, sicut olim populo, qui erat in solitudine, et eos consoletur qui sunt adusti siti. Simul autem cum sancti invocatione et precibus aqua ex quadam petra effluens, et tamquam ex fonte copiose scaturiens, et lictorum torrida ora refrigeravit, repleta illo novo et copioso fluento, quod posteris est conservatum plenum et perenne. Non enim defecit fluens ab eo tempore, et numquam est consumptum. Talis fuit martyris ad Deum fiducia et virtus. Ita eos qui glorificant ipsum, Deus glorificat. Qui enim Solem suum oriri facit super justos et injustos, et nutrit omnes tam malos, quam bonos, quid mirum, si his etiam viris licet sint moribus saevi, et caedes spirantes, abunde suppeditarit suam misericordiam? Qui cum etiam, ut diximus, abunde bibissent ex illa aqua quae affluerat, et suos recreassent ac erexissent animos, perrexerunt iter facere, sequente eos quoque martyre. Quod cum totis septuaginta stadiis confecissent, Gangram pervenerunt, sicut eis imperatum fuerat.

§ 10. Caeterum lictores non lubentes quidem (habebant enim ante oculos Martyris beneficium), sed victi metu eorum qui obtinebant dominatum, festinarunt facere quod jussi fuerant, eos maxime incitante martyre, ut abiret celerius ad eum quem cupiebat. Quocirca cum fornacem succendissent, et sanctum prope statuissent, jam laetantem et exultantem in eam injecerunt. Qui cum etiam ultimis verbis Deum laudasset, et in certaminis consummatione egisset gratias, in manus Domini tradidit spiritum, et ad eam, quae illic est, transiit beatitudinem, vigesimonono mensis Julii.

§ 11. Sed tu quidem, o beate, martyrum decus et ornamentum, sic e vita egressus, et praemiorum stigmatibus decoratus, nunc purus sedes cum Christo sponso purissimo, in hoc te oblectans et exhilarans, et coronâ gloriae ab eo coronatus. Memento autem nostri quoque deinceps qui te colimus, et hoc sacrum tuum festum celebramus: et da nobis, ut aequabiliter et sine ulla offensione transigamus vitae asperitatem: ut cum non obruti enataverimus ex hoc mari tentationum, in portum quietis appellamus, ipsum habentes gubernatorem tuis intercessionibus Dominum nostrum et Salvatorem Christum: quem decet omnis honor et adoratio in secula seculorum.

S. LUPI TRECENSIS EPISCOPI

VITA GRAVITER CONSCRIPTA

EX ANTIQUIS CODD. STYLUM SURIUS PASSIM ELIMAVIT

Migr. anno 480 — Nat. Gallus.

§ 1. Beatissimi et Apostolici viri, antistitis Lupi vitam vel breviter commemorare operae pretium est. In ejus enim praeclaris operibus multiplex sese dicendi materia offert. Ortus est in Leucorum oppido *, nobili imprimis familiâ, patre Epirocchio. Quo ex hac luce subtracto, traditus est Alistichio patruo suo, multa generis nobilitate aequae conspicuo. Ejus operâ scholis adhibitus, rhëtorum studiis est imbutus. Deinde vero jam apprime eruditum, florentis eloquii fama per regiones divulgavit. Juncta autem ei est matrimonio Pimeniola, sancti Hilarii Episcopi Arelatensis soror illustris memoriae, quae in ipsa juventute sensus maturitate pollens, pudicitiae semper amore flagrabat. Cum jam septimus conjugii annus volveretur, instigante Domino, se ad conversionem mutuis adhortationibus contulerunt. Itaque superni spiritus vigore incitatus Lupus **, ad animi cultum transferens vestium splendorem, relicta paterna domo, cunctisque mundanae cupiditatis vinculis dissipatis, Evangelicae perfectionis fervens desiderio, eximiae claritudinis et virtutis virum beatum Honoratum alacri animo statuit invisere. Erat is Abbas primae habitationis Lirinensis monasterii.

§ 2. Ubi ad eum pervenit, ejus institutioni cervicem ultro subdens Dominicae servitutis suave jugum mansuetissimis humeris accepit, omnigenis vigiliis et jejuniis sese afficiens. Cumque annum unum illic egisset, magno fidei calore regressus est ad urbem Matisconensem, ut ea quae ipsi remanserant, pauperibus elargiretur. Et ecce deimproviso ad urbis Trecensis (Troyes) Episcopatum rapitur. Fuere autem haec ejus promotionis primordia, ut civibus suis viam salutis semper concionibus sacris explicaret, et imperitos populi sensus divina lectione instrueret. Porro clerum quoque suum, gratiâ praeunte, habenis justitiae strenue moderabatur.

§ 3. Exacto vero biennii spatio, cum esset pollens ingenio, clarus eloquio, sanctitate praecipuus, cum S. Germano ***, totius perfectionis et gratiae spiritalis pleno, contra haeresim Pelagianam quae sanam oppugnabat fidem, in Britanniam profectus est.

* Toul in Lotharingia (Lorraine).

** Gallica linguâ *Loup*, corrupto vulgari *Len*.

*** Vide ad diem huj. xxxi.

Qui uno spiritu juncti, et pari voluntate concordēs, terribiles oceani fluctus, temporibus hibernis inexplorato mari se committentes, orationum gubernaculis mitigarunt. Inter ipsas autem undarum minas cum ad tutam stationem appulissent, crebris virtutum signis adventus sui nuncios praemittebant. Ad urbis enim cujusdam moenia ut propinquarent, omnes se illis obviam effudere, quibus ipsi admirandis signis admirationi fuerunt. Erant vero sine intermissione intenti ad capiendos homines: eaque causā aegris curationes adhibebant, spiritus immundos palam ex obsessis ejiciebant. Denique omnes ad sanae fidei confessionem ab errore revocarunt, cum jam totam fere Britanniam Pelagiana pestis occupasset.

§ 4. Non longa post tempora Hunni erumpentes et per omnem Galliam diffusi, partim simulatae pacis arte tentabant urbes, partim vi expugnabant. Ubi ad Trecensem infesto agmine venere civitatem, patentibus campis sitam, et nec armis munitam, nec muris, sollicitus pius antistes, ad usitata se recipiens praesidia, solis ad Deum fuis precibus, supernae opis auxilio eam defendit. At immanis ille et ferus Attila, fidem sancti viri altiori sensu suspiciens, pro sua exercitusque sui salute et incolumitate secum eum vult proficisci ad Rhenum usque, pollicens ubi eo ventum sit, se ipsum dimissurum. Mox copia offertur ab eo loco reverendi, non negatur reditus, iter quoque indicatur: orat tyrannus obnixē sanctum virum, ut velit pro ipso Dominum deprecari, interprete usus Hunigasio. Reversus autem vir Dei, ut vidit se desperatione suorum turbatum, ad montis perfugium Latisconem (*Lansuin*) caeteris solertior festinavit, ut eo transferret plebem, quam orationum suarum suffragiis discrimen subjacentem inter excidia publica et hostilia arma defenderat. Illud perfugium distat ab urbe milliaribus quinque et quadraginta. Manens vero illic biennii spatio, offensus raritate suorum eo venientium, Matisconem (*Mācon*) sibi censuit expetendam. Illuc eunti quaedam mulier corpore prostrata in aggere publico, se paralyticam magna voce significavit. Oravit pro ea vir sanctus, et mox sanitati se restitutam sensit.

§ 5. Cum jam autem in Matisconensi praedio degeret, circa horam sextam oblata est ei puella, ex daemonis infestatione linguae officio destituta. Confestim signum crucis illi imprimens, et media nocte pro more surgens, psalmodiā absoluta, invocato nomine sacrosanctae Trinitatis, loquendi facultatem impetravit. Etsi vero ex plurimis gestis ejus pauca jam perstrinximus, at operae pretium tamen videtur vitae ejus historiam breviter per texere. Annis plus minus viginti, lectuli quietem nesciens, in tabula cubavit. Vestis ejus perpetuo cilicium fuit. Praeter illud, unius tunicae usu semper contentus, in orationibus alternis noctibus pervigil perdurabat. Biduanis jejuniis defatigato corpusculo,

libidinis incentiva prosternens, fletibus ora, semper in futura intentus, indefesse rigabat. Jugi etiam districtione et severitate sabbatum omne non nisi panis hordeacei esu transmittebat. Nec sacrae immemor legis, census suos pauperibus captivisque redimendis humanissime impendebat, sciens eleemosynis coelorum nos posse regna mercari. Permultos, quos noverat desperatione teneri, celeri visitatione refovebat: atque in iis clarissimum virum Claudium, filium spectabilis Germaniani, quem jam deficiente membrorum vigore, obtinebat vicinae mortis pallor, hiatuque frigidi indicabant robur extinctum. Eum fere exanimem intra corpusculi hospitium oratione retinebat, jamque morientem revocabat ad vitam, in viscera refuso, qui jam abscesserat, calore vitali, languentibusque venis suos motus recuperantibus, et spem vivendi ipso etiam vultu promittente.

§ 6. Nec minoris miraculi res est, uno eodemque tempore et alibi ostendisse virtutem. Nam clarissima mater familias, germana soror sancti et venerabilis presbyteri Rustici, quam lethalis jam pridem vexabat defectio membrorum, ita ut decem mensibus neque pes, neque manus suum faceret officium, ab illo visitari peroptans, ut eum venientem intuita est, precibus adjungens lacrymas, palmas utraque extendit, dicens: Si vis, potes me sanare. At ille bis terque in preces incumbens, lacrymarum imbri perfusus, compellavit aegrotam. Ea vero mox sublata voce clamavit, nihil se dolere, jam abscessisse languorem omnem. Cumque omni cibi appetentiâ hactenus caruisset, quamprimum sibi petiit alimoniam apportari.

§ 7. Jam illud singularis gratiae beneficium, quod ei inter mundi proceres divinitus collatum fuit, non patitur sollicitudo silentio praeteriri. Omnes quidem gentium Reges ei praestabant reverentiam, sed specialius tamen a Rege Gebawlto eximia ei fuit exhibita obedientia. Namque Brionenses, quos olim captivos abduxerat Alemannorum immanitas, literis a beato viro acceptis, non illectus cupiditate, non praedâ hominum captus, non auri pondere nec pretio victus, sed regia dignitate sublimis, libertati restituit, hostili servitute absolutos, et nimiae jam dominationis acerbitate pressos, tamquam devotus reipublicae minister, in eum statum, quem legibus omnes amiserant, revocavit, pristina dignitate donatos.

§ 8. Multos autem habuit vir beatissimus praeclara virtute discipulos, insigni miraculorum gloriâ illustres. In S. Polychronio, Virdunensis Ecclesiae Episcopo, gratiâ curationum praefulsit, ita ut religatis post tergum manibus, daemonibus imperaret, priusque sensum perciperent obsessi, quam corporum suorum collisionem. S. Severus, Trevirensi Ecclesiae ordinatum Episcopum, primae Germaniae gentibus praedicantem, non ambigimus inter Apostolos suum habere consortium. Sanctum quoque Albinum,

Catalaunensem (*Châlons*) antistitem, diuturnae sanctitatis prae-rogativâ eminentem, non debemus taciti omittere, quam ille crebro permultis locis daemones ab hominibus profligarit. Nec immerito dum tantorum virorum celebramus praeconia, eximii magistri laudes depromere videri debemus. Successit autem ei dignus illo honore sacerdos Camelianus, ejus morum imitator. Jam annis quinquaginta et duobus S. Lupus gloriosae memoriae antistes, sacerdotio functus erat, cum vitae praesentis debitum persolvens, spiritum misit ad superos, dignis in terra laudibus celebrandus. Inde ergo nunc nobis, quo sublimis evectus est, praesidium impendant: Praestante Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et potestas per omnia secula seculorum.

VITA S. WILHELMI SEU GUGLIELMI

BRIOCEN. IN MIN. BRITANNIA EPISCOPI

AUCTORE GODEFRIDO CALVO BITURIC. EP.

SANCTO ADMOD. FAMILIARI

Obiit paullo ante med. XIII saec. — Francus.

§ 1. Sanctus Wilhelmus a primaevo juventutis suae flore senile cor gerens, nulli voluptati animum dedit: sed sciens militiam esse vitam hominis super terram, in sanctitate et justitia coram Deo servire disposuit omnibus diebus vitae suae. Qui in carne ambulans, non secundum carnis desideria militavit, sed eam spiritui servire coëgit. Quod in suo obitu cuidam confessori suo, cui cordis arcana tamquam domestico committebat, reseravit, dicens: « Frater, age gratias pro me Deo, qui me usque hodie mundum a peccato carnis per suam gratiam custodivit. » Verumtamen humani generis inimicus, qui et eo, quod a justo contemnitur, magis ad scandala provocatur, tamquam leo rugiens, quaerens quem devoret, per mulierum astutias ipsum servum Dei corrumpere pluries attentavit. Cum enim idem adhuc juvenis, et in minori officio constitutus, in domo cujusdam divitis fuisset hospitatus, mulier quaedam fornicationis spiritu stimulata, radios igneos in ipsum Dei virum procaciter vibrabat. Non enim solum Deo sanctitatis merito, sed etiam cunctis eum videntibus corporis elegantia, verborum facundia, et conversationis gratia placens erat. Postquam autem immundus spiritus cor illius mulierculae fallaciter occupavit, donec conceptum in animo virus peccati effunderet, non quievit. Die vero cedente tenebris, caeteris dormientibus, captato noctis silentio, perrexit ad

beati viri cubiculum dormientis, et ad latus ejus se projecit coluber tortuosus. Porro vir Dei ad tactum mulieris insolitum excitatus, non solum scelus abhorruit, verum etiam de lecto statim, quasi de medio ignis exiliens, a facie colubri se abscondit: sicut patriarcha Joseph, qui fugit oblatam libidinem, pallio derelicto. Vere ergo beatus Wilhelmus qui inventus est sine macula: *qui potuit transgredi, et non est transgressus: facere mala, et non fecit.*

§ 2. Alio quodam tempore, cum B. Wilhelmus pontificali officio fungeretur, quaedam nobilis mulier de territorio Briocensi, tam viri, quam amicorum auxilio viduata, super debitis et aliis negotiis in Episcopi curia plurimum vexabatur. Tandem quid ageret nesciens, ex muliebri nequitia cogitavit, quod si posset amore polluto pontificis gratiam obtinere, suos facilius adversarios superaret, et causam suam favore judicis sine prospero terminaret. Quadam igitur die deductum in partem Episcopum coepit blandis sermonibus et plenis illecebris ad commiscendum secum in obsceno libidinis provocare. Sed vir Dei Spiritu Sancto praemunitus, causam ejus et intentionem cordis sordidam intelligens, tale fertur mulieri dedisse responsum: « O mulier infelix, cur pastorem tuum, pontificem, patrem et Dominum, hujusmodi verbis seducere voluisti? » Et excutiens manu tunicam lineam ante pectus, qua more pontificis utebatur, quasi de sinu cordis ignem excluderet, cum indignationis indiciis haec adjecit: « Vide misera, quia Dei Episcopus sum et sacerdos. » Tunc increpationis viri Dei stimulis sauciata, pallio confusionis operuit vultum suum, et tacta dolore cordis intrinsecus, de domo protinus est egressa. Sic tamquam aurum in fornace probavit Dominus sanctum suum, et sicut holocausti hostiam accepit eum merito castitatis.

§ 3. Virginitatis ergo aureolâ decoratus, qui cum mulieribus non est coinquinatus, merito sequitur Agnum Dei. Non solum autem lumbos praecinxit fortitudine castitatis, verum etiam lucernas ardentes tenuit in manibus charitatis. Ipse enim tamquam pater piissimus pauperes nutriebat, miserorum miseras relevabat, et caetera pietatis opera misericorditer indigentibus exhibebat. Nec satis erat sibi, quod per bursarium pauperibus ministrabat: quinimmo de bursa, quam ad hoc portare consueverat, ipsemet indigentibus manum misericordiae porrigebat. Tanto siquidem circa pauperes ardebat compassionis affectu, quod quando ciborum reliquiae dabantur pauperibus congregatis, ipse per fenestram aliquam super dantes et accipientes intuitum dirigebat, ne quispiam eleemosynam defraudaret, neve pauper aliquis laederetur, vel expers muneris remaneret. Si vero multitudini pauperum non sufficerent eroganda, defectum protinus suppleri faciebat.

§ 4. Tempore quodam caro, cum B. Wilhelmus videret fame pauperes cruciari, totum bladum suum eis exposuit dispergendum. Sed cum inter tantos minime sufficeret, praesertim cum usque ad messem magnum adhuc temporis spatium superesset, precibus suis Canonicorum bladum accepit mutuo, pauperibus erogandum. Vere beatus est iste sanctus, *qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia et thesauris*: sed sicut jucundus homo miseris miserans sua Domino commodavit. Sic enim in villicatione sua fidelis extitit, quod omnibus fere necessitati pauperum distributis, unde testamentum faceret, nihil omnino superesset. Maluit enim in coelo thesaurum sibi creditum collocare, *ubi nec erugo, nec tinea demolitur, nec fures effodiunt, nec furantur* (Matth. vi): quam in terra cum servo pigro Domini sui pecuniam occultare, aut alienis relinquere devorandam. Sic lucerna beati Wilhelmi non solum luxit exterius ad Dei gloriam: verum etiam arsit interius in affectu, cujus ardor fuit in ipso tripliciter ordinatus, ad Deum scilicet, seipsum et proximum.

§ 5. Nam in amore Dei totus, devotis precibus vacando, exardescibat cum propheta, dicente: *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis*. Quamvis enim cum Martha circa curam regiminis multis negotiis esset occupatus: illud tamen Mariae necessarium, divinis sermonibus vacans et devotis orationibus, nullatenus omittebat. Praeter enim horas Canonicas et alias orationes consuetas, diebus singulis Psalterium, quod sciebat cordetenus, lectitabat. Iterum quod ad seipsum, arsit in eodem igniculus charitatis, de quo dicit Dominus: Ignem veni mittere in terram, et quid volo, nisi ut ardeat? Ignis enim incinerat et consumit. Deus autem noster ignis consumens est. Cujus ardor beati viri animam per humilitatem incineravit, corpus per fragilitatem attenuans, utraque pari foedere Dei servitio mancipavit, sicut in Levitico scriptum est: Utramque partem consumpsit ignis. Beatus vero Wilhelmus quanto major erat, eo magis humilis apparebat, et humilitatis opera faciebat. Nam aliquando ad sufflandum ignem pro calefaciendo cibo pauperum, caput suum dicitur inclinasse.

§ 6. Die quadam ad domum ejus, nuncius quidam venit, commodato postulans balnearium vas pro muliere paupere, in puerperio decubante. Nam pro hujusmodi piis operibus vascula talia reservabat. Cumque causam ejus itineris Episcopus didicisset, nec quisquam de suis famulis, praeter Capellanum, praesens esset, nec negavit ei, nec distulit quod petebat, sed cum adjutorio Capellani sui, vas quod blado plenum erat, evacuans, imposuit in humeros nuntii propriis manibus ad portandum.

§ 7. Quadam autem nocte lectus cujusdam monachi in Episcopi cubiculo factus erat: cumque vadens dormitum Episcopus, lectum monachi prope terram cerneret, suum vero propter

Pontificalem excellentiam ac reverentiam loco superiori: non est passus inferiorem se jacere monachum: immo fecit iterum lectum sterni, et alterum alteri coaequari. His et aliis hujusmodi meritis et exemplis beatus iste Wilhelmus Pontifex exaltationis aeternae gloriam est adeptus. Non solum autem cor ejus incineravit ignis Dominicae charitatis, sed et corpus per poenitentiam cremavit. Quamvis enim suae, necnon et aliorum dignitatibus vel meritis deferendo, magna saepe convivia praeparari faceret, servata tamen modestiâ, semper parum gustans de carnibus, reliquum in eleemosynam pauperibus erogandum reservabat.

§ 8. Aquâ pura vel cum vino mixta largiter utebatur, quamvis a pluribus vinum et pingua diligere putaretur. Praeterea cum lectus ejus, sicut decebat Pontificem, sterneretur, et servi crederent ipsum super mollia quiescentem, spreto cubili, terrae duritiam ad orandum et dormiendum saepius eligebat. Quantum vero ad proximum, in eo charitas ignescebat. Nam quotiescunque desolatum aliquem vel afflictum cerneret, aut infirmum, infirmabatur et ipse secundum illud Apostoli: Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror? Die insuper quadam, dum ipse beatus vir staret in medio domus suae, quaedam hydropica ac paupercula mulier eleemosynam postulans stetit ante eum. Erat autem infirmitate sic inflata, quod vix corpus suum capere poterat tunicae latitudo. Quam intuens pius pater, qui super afflictos pia semper gestabat viscera charitatis, praecepit eleemosynam ei dari: necnon de theriaca, quam habebat, poculum ei ministrabat, ple credens ipsam per antidotum hujusmodi posse consequi sanitatem. Accepto poculo, mulier abiit viâ sua. Horâ prandii memor fuit episcopus illius, et ferculum suum, de quo parum gustaverat, per nuncium illi misit. Quam per vicos et plateas nuncius diu quaerens, tandem invenit in lectulo passione nimia laborantem, et fini suo eam appropinquantem. Quod cum Episcopo retulisset, timens ille, ne per theriacam, quam ei ministrari jusserat, mortis periculum incurrisset, oraturus pro ea ad Dominum, in ecclesiam festinavit: ubi flens largiter et rugiens a gemitu cordis sui, reum se mortis ejus humiliter accusando, tamdiu misericordiam Domini invocavit, donec nunciatum est ei, quod mulier surrexit, et ab infirmitate sua dimissa penitus esset. Quod Episcopus audiens, fecit eam prae gaudio sibi praesentari. Quam videns sanitati plenarie restitutam, admirans vix credere potuit, quod haec esset quam quasi monstrum viderat ipso die. Quis autem dubitet, mulierem hanc de portis mortis, sancti viri fuisse precibus et meritis revocatam?

§ 9. Alio quodam tempore, cum ex pressura praeliorum quae inter Francos et Britones agitabantur, ducatus Britanniae turbaretur, et Briocensis civitas, irruentibus in eam alternatim hostibus, damnis multis et injuriis gravaretur, beatus Wilhelmus, tamquam

bonus pastor, cum fletu magno per civitatem circumiens, dispersas oves conabatur paternis affectibus, consolari. Saepe etiam praedonum in medium se magnanimiter ingerens, animam suam pro ovibus suis ponere non formidabat. O quoties in ipsum oviculas protegentem, viri sanguinum manus sacrilegas iniecerunt, et in cervicem ejus vibrantes gladios, ipsum minis et contumeliis affecerunt. Ipse vero cum haec omnia pateretur, non comminabatur, sed tamquam agnus mansuetissimus, corde tacito patientiam servabat. Et si quando propter clericorum instantiam necessitas ipsum compelleret ferre excommunicationis sententiam in maleficos et praedones, ne remissus et negligens videretur, cum dolore cordis et multis lacrymis vim clavium exercebat, cum malefactores hujusmodi sententiae gladio feriebat. Quanto charitatis ardore dilexit proximos, qui sic luxit, ut David et Samuel, inimicos? Sic virga sancta de radice Jesse, quod interpretatur incendium, procedebat *. Nam virga correctionis, de incendio debet egredi charitatis. Ezechiel autem loquens de quatuor animalibus, de igne vidit in spiritu fulgur egrediens. Ex igne vero fulgur egreditur, cum excommunicationis sententia, non ex ira vel odio, sed ex charitate profertur.

§ 10. Interea gravi persecutione per tyrannorum malitiam in ecclesia Britannica saeviente, B. Wilhelmus zelo justitiae viriliter inflammatus, ferocitate tyrannicae resistere satagebat. Quam ob causam minis et injuriis ab ipsis tyrannis et eorum complicibus est adstrictus: nihilominus tamen murum se pro domo Domini, quantum poterat, opponebat. Renuens igitur in praejudicium libertatis Ecclesiasticae principum acquiescere voluntati, compulsus est exire Britannia, et in exilium proficisci. Sed vir justus, tamquam leo confidens in Domino, sciensque quod dignitas nominis Christi omnia possidet in omni possessione, et quod omne solum forti patria est, ut piscibus aequor: damna, minas, exilium et contumelias propter spem aeternae beatitudinis sustinuit patienter. Nam Dominus dicit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est regnum coelorum.*

§ 11. Tunc temporis vero Pictavensis Episcopus, continuis laborans infirmitatibus, impotens et debilis erat factus, ita quod officium sibi competens exercere penitus non valebat: qui beatum Wilhelmum, obstinatae persecutionis impetum fugientem venerabiliter suscipiens et devote, gregis sui curam ipsi committere dignum duxit. Beatus igitur Wilhelmus, assumpta curâ vicaria Pictavensis dioecesis, ibi per annos aliquot sanctissime conversatus in his quae ad suum officium spectabant, ordines celebrando, ecclesias dedicando, altaria consecrando, pueros

* Nota egregiam, et his qui praesunt memorandam, de virga correctionis sententiam, et quae sequuntur de Ezechielis cap. 1.

confirmando, necnon et alia pontificis officia solícite ministrando, apud Deum et homines grátiosum se exhibuit et famosum. Cum autem placuit Deo ferocitatis hostium ímpetum enervare, relictis ovibus alienis, bonus pastor ad oves proprias, ob ipsius absentiam nimium desolatas, reversus est cum gaudio valde magno. Circa curam istam propriarum ovium, non solum spiritualiter sanctae conversationis exemplo et doctrinae pabulo: verum etiam temporaliter humanae necessitatis subsidio, sicut dictum est, solícite vigilabat. Hoc enim triplici cibo praecepit Dominus Petro suisque successoribus pascere plebem suam. Et quamvis gregis sui curam praeponeret omni negotio temporali, fabricam tamen Briocensis ecclesiae cathedralis, si posset in pace vivere, proponebat consummare jam inceptam.

§ 12. Circa quod opus cum die quadam vigilantius cogitaret, spiritu prophetico repletus, dixit: Certe vivus vel mortuus aedificium hujus ecclesiae consummabo. Dominus autem ipsius prophetiam processu temporis adimplevit. Nam cum ipse vivens feliciter, victurus in perpetuum, praesentis vitae cursum feliciter consummasset, corpus ejus sanctissimum, in ecclesia cathedrali, digna fuit cum reverentia tumulatum. Quod cum ibidem duobus annis, antequam coruscaret miraculis, tamquam lapis pretiosus latuisset. Philippus Episcopus successor ejus studuit nihilominus fideliter ipsius propositi circa fabricam ecclesiae fieri prosecutor. Oportebat autem pro fundamento quaerendo secundum dispositionem operis, corpus beati Wilhelmi de loco in quo positum fuerat, transferri. Factum est autem, cum ad effodiendum thesaurum illum Clerici cum populo convenissent, ipsum corpus cum omnium membrorum integritate mirabiliter est repertum, et quasi pretiosissimis fuisset aromatibus conditum, optimo odore eos qui aderant adimplevit: ita ut ex conversatione quam viderant, et mirabilibus quae videbant, ipsum proculdubio crederent esse sanctum, cum corruptibile corpus, quod quidem per biennium in sepulcro latuerat, cernerent incorruptum. Quid aliud dicere poterant, nisi quod *a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris?* (Ps. 117). Mirabantur praeterea, nec mirum, quomodo cadaver hominis, quod tamdiu jacuerat sub terra, odoris suavissimi redolentia species aromaticas superaret?

§ 13. Sed ille, cui integer a peccato servierat carnis, ex incorrupti inventione corporis sanctitatis ipsius lucernam de sub modio super candelabrum exaltari disposuit, ut luceret omnibus, qui in domo sunt, odor suavitatis ex ipso Domino, suaviter omnia disponente, mirifice procedebat: ut qui vitae in vitam bonus odor fuerat, bonus odor sanctitatis, odorem miraculorum prodigiis diffunderet usquequaque. Ab illo enim die coepit crebrioribus coruscare miraculis, per quae sanctitatis ejus notitiam, non solum per universam Britanniam, verum etiam per

circum adjacentes et remotas provincias Dominus dilatavit. Quotquot itaque diversis oppressi languoribus ejus tumultum visitarunt, salutis ab eo beneficia fidenter postulantes, recuperata sanitatis optatae gratiâ, laetantes ad propria sunt regressi. Quamobrem catervatim currunt undique populi, cernere cupientes, necnon in seipsis experientes miracula quae per eum mirabilis in sanctis suis Dominus misericorditer operatur. Quorum eleemosynis et devotis oblationibus ecclesia, quam sanctus in vita vel post mortem dixerat se structurum, opere pretioso suscepit complementum, ad laudem et gloriam omnipotentis Dei.

§ 14. Cum igitur beatus Wilhelmus tot et tantis miraculorum radiis, non solum Britanniam, verum etiam diversas mundi provincias illustraret, Philippus bonae memoriae Briocensis Episcopus, successor ejus, indignum arbitrans, si tantum lumen intus vel subtus modium celaretur, ad dominum Papam Innocentium IV. Lugduni tunc temporis residentem, cum firmissimis miraculorum testimoniis et testibus propter hujusmodi negotium properavit. Quibus auditis rumoribus, exultans in gaudio Praesul summus, miraculorum inquisitionem Cardinali cuidam committere dignum duxit. Sed quod accidit ipsa die, propter hujusmodi negotium assignata, non minus est miraculo deputandum. Nam praeter testes idoneos quos adduxerat dictus Episcopus Briocensis, alii quamplurimi de aliis mundi partibus subito confluerunt, de sanctitate beati Wilhelmi probatissima perhibentes, eo quod tam in se, quam in aliis, ipsius invocata suffragia pro diversis infirmitatibus sensisse firmiter asserebant. Probatis itaque miraculis, et in Summi Pontificis audientia recitatis, necnon ab eo et cunctis Cardinalibus aliisque ecclesiarum praelatis, qui aderant, approbatis, idem summus Pontifex de communi fratrum consilio Wilhelmum Briocensem Episcopum in sanctorum catalogo, meritis ejus exigentibus, decrevit firmiter conscribendum, et celebri memoriâ venerandum. Ipsius autem sancti mirabilia, pauca tamen, quia non posset aliquis singula quaeque scripto explicare, breviter enarrabo.

§ 15. Mulier quaedam Briocensis dioecesis quae tribus et eo amplius annis per totum corpus fuerat hydropisi sic inflata, quod sanitatem posse consequi nullatenus credebatur: facto voto, super beati Wilhelmi tumultum, quarto Calendas Augusti, die videlicet, quo beatissimus confessor migravit a seculo, requievit: et post horam diei primam, cum divinum officium in ecclesia cantaretur, quasi de somno evigilans, sublato tumore, beati Wilhelmi meritis restituta est subito pristinae sanitati. Homo etiam quidam languidus apud sanctum Briocum ante januam alterius hominis jacebat in sterquilinio, sic contractus, quod pro victu suo quaerendo per villam super palmas et genua se gerebat. Cujus passioni mulier quaedam compatiens, dixit ei: Alane, in nomine

Domini nostri Jesu Christi voveo te beato Wilhelmo, qui suis meritis et precibus tibi conferet sanitatem. Et apprehendentes eum ad manus mulier et ejus filius, super pedes suos erexerunt. Qui protinus consolidatis membris, ad ecclesiam cum multis eum sequentibus, et Deum in beato Wilhelmo laudantibus, iter arripuit, omnipotenti Deo gratias referens et suo sanctissimo confessori. Alia insuper mulier tantam lateris corrosionem patiens, quod intestinis fere patentibus, cum horrore magno foctorem nimium emittebat, per unam noctem super sepulcrum sancti requievit. In crastino vero circa horam primam multis praesentibus, ab hac horribili passione sic extitit liberata, quod nulla remanserunt praedictae passionis vestigia.

§ 16. Cum praeterea puer quidam, velut annorum octo, circa ripam ludens cujusdam fluminis, in ipsum subito cecidisset, populis clamantibus, pater ejus prae dolore cucurrit ad locum citius quaerens eum: quem cum multis eum juvantibus minime reperisset, ingeminatis clamoribus coepit insanire. Adstans vero populus ei compatiens, dixit: Vove filium tuum sancto Wilhelmo, ad cujus invocationem Deus miracula operatur. At ille consilio eorum vix intendens prae dolore, protinus sic clamavit: Sancte Wilhelme, confessor Domini benedice, tibi meum filium voveo et commendo. Vix votum finierat, et ecce puer sub aqua mortuus est inventus, et de profundo fluminis extractus. Quem mortuum pater inspiciens, iterato clamare ad beatum Wilhelmum coepit lacrymabiliter, et eum invocare, dicens: Sancte Wilhelme, redde mihi filium meum vivum, quem mihi ostendere dignatus es sic defunctum. Mater autem pueri tunc temporis ad beatum Wilhelmum profecta pègre pro eodem puero, quia eidem infirmitas quaedam acciderat, ad ejus tumultum nocte praecedenti aderat. Dum igitur pater voto et orationi devotus existeret, in conspectu astantium statim est puero vita restituta.

§ 17. Alius insuper puer quasi annorum trium de Dolentium finibus, in quoddam fossatum cecidit, per quod faciebat mare transitum. Ubi cum parentes ejus cum dolore quaerentes filium, annuente Domino, pervenissent, resupinum in aqua puerum reppererunt, et de fovea extraxerunt. Cumque in eo nullum vitae comperissent indicium, ipsum cum clamore valido et dolore voverunt beatissimo confessori. Ad cujus invocationem puer aquam evomens cum sanguine, respiravit.

§ 18. Viro praeterea cuidam est repente consolidata ruptura, per quam ipsius viscera se aspectibus hominum horribiliter offerebant. Quaedam rursus puella, cujus adeo pedes et tibiae ulcerosae erant ex quadam passione, quam medici fistulam nuncupant, quod ei sola tibiarum abscissio, ne per eam, sinceram corporis partem corrumpi contingeret, pro consilio praestolabatur, ad plenum est a praedictis vulneribus liberata. Alia

quoque puella, ignis incendio intercepta, fuit in medio carbonum reperta. Cui ejusdem sancti meritis ignis, vim suae virtutis oblitus, nullum impressit vestigium laesionis.

§ 19. Quadam etiam die, cum quidam nautae pègre profecti ad beatum Wilhelmum, per mare vellent ad propria remeare, facta est tempestas in mari valida, adeo ut ruptis funibus fractisque remigiis, fluctus naviculam operirent. Qui nimirum de vita desperantes, beatissimi Wilhelmi auxilium invocando, dixerunt: O beate Wilhelme, confessor Domini gloriose, succurre nobis in supremo mortis periculo constitutis. Statimque ad ejus invocationem sani nautae, cum navicula fluctibus operta, ad portum prosperum sine humano remige pervenerunt. Quid plura? Per beati Wilhelmi confessoris gloriosissimi merita restituit Dominus caecis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum: sicut probant baculi, lectique lignei, quos ante sepulcrum ejus salutis beneficia consecuti, redeuntes ad propria, reliquerunt. Possessi a daemone liberantur, paralytici reparantur, quamplurimi vi febrium laborantes, sanitatem celerem consequuntur. Hac et alia multa et magna mirabilia, quorum non est numerus, praesertim cum illius miracula finem non habeant, per beatissimum confessorem suum Wilhelmum Dominus omnipotens operatur: ad laudem et gloriam nominis sui, Amen.

DE S. RUFFINO MARTYRE

ASSISII IN UMBRIA

SERMO S. PETRI DAMIANI

Aetate incerta — Italus.

§ 1. Nostis, fratres charissimi, sicut ex Catholicae fidei magistro didicistis, quia in ultimae discussionis examine, omnes simul et peccatores et justis ante tribunal aeterni Judicis cum suis sunt corporibus exhibendi, Apostolo testante, qui ait: *Omnes nos oportet manifestari ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum* (2. Cor. v). Et reprobi quidem ad hoc, ut quia hic cum carne simul et anima Conditoris sui praecepta calcaverint, cum eadem illic utraque substantia sententiam justae damnationis excipiant, atque utrobique deinceps suppliciorum amaritudinem sentiant, qui dum viverent, pravis suis delectationibus ex utroque deserviebant. Electi autem, ut quia carnem suam nunc cum vitiis et concupiscentiis

crucifigere non desistunt, cum ipsis suis corporibus, quibus videlicet tamquam tabernaculis in divina militia usi sunt, ad supernae caritatis gloriam provehantur: ut soluto militiae cingulo, unum tunc interior et exterior homo sentiant quietis perpetuae municipiam, qui ad unum pervenere per communia bella triumphum: et quibus una fuit pugna, eadem sit nihilominus et corona. Istud plate erit sabbatum nostrum, ille septimus legis annus, ille veraciter Jubileus. Sabbatum quippe feriatum esse praecipitur, et aeterna per illud requies figuratur. Sub ejusdem quoque quietis aeternae vel resurrectionis designandae mysterio, in septimo anno libertas redditur. In Jubileo autem tubis clangitur, ut unusquisque ad possessionem propriam revertatur. Canet enim tuba, sicut dicit Apostolus, et mortui qui in Christo sunt, resurgent. Ad possessiones ergo proprias omnes tunc revertuntur: quia in illo ultimo resurrectionis die unusquisque proprium corpus recipit, in quo, dum praesentem vitam duceret, habitavit. Tunc Adam, tunc Noë, tunc omnes antiqui patres, immo omnium mortalium animae ad amissam carnis suae terram redeunt: quia recepta corpora sua in perpetuum possidebunt, et perducti in libertatem filiorum Dei, jam secure gaudebunt omnes, servili vinculo corruptionis humanae soluti.

§ 2. Cum ergo sanctorum corpora tantae futura sint dignitatis, ut et coronam vitae perpetuae, et immortalitatis stolam cum suis animabus sint communiter receptura: quid mirum, si nunc omnipotens Deus apta illis loca provideat, et eorum tumulos non passim, vel per casum fieri, sed ex suae voluntatis electione disponat? Enimvero et illud saepe non otiose quaeritur, Cur Abraham, qui se ex parte corporis pulverem esse confitetur et cinerem, tam ambitiosam sepulturae suae providentiam habuit, ut ex omni peregrinationis suae latitudine solam Hebron, Chanani-tidis, videlicet regionis, eligeret, in qua etiam non parva summa speluncam sibi duplicem compararet. Jacob quoque filios, et Joseph fratres suos obtestantes adjurant, ut eorum ossa ad eandem speluncam post obitum transferant. Quid est ergo, quod sancti viri, qui et praesentem, et omnem mundi gloriam sublimi mentis arce despexerant, tam cupide, tam anxie, tam studiose de loco, ubi eorum conderentur cineres, litigabant, nisi quia per Prophetiae spiritum noverant, Salvatorem mundi illic de suo semine nasciturum, et sanguinem, qui mundi peccata dilueret, in illa specialiter regione fundendum? sicut per Psalmistam dicitur: Quia *Deus noster ante secula, operatus est salutem in medio terrae* (Ps. 73). Quod nimirum quamquam de ipso Domini corpore specialiter possit intelligi, de regione tamen illa quoque, ubi pati dignatus est, quae certe mundi meditullium est, non incongrue dici videtur. In Chananaea igitur terra sancti Patres nostri tumulos elegerunt, ut inde illi mererentur quandoque

resurgere, ubi ille videlicet surrectionis auctor Christus, primogenitus virorum et mortuorum, in se dignatus est resurrectionis gloriam declarare.

§ 3. Et quid amplius dicam de honore, quem honorum remunerator Deus sanctorum suorum corporibus exhibet, quando ipse Deus omnipotens Moysi corpus dignatus est sepelire, et Elisei cadaver mortuum legitur suscitasset? Immo, ut verum fatear, quod in carne viventibus sanctis minime contulit, hoc saepe divina dispensatio mortuis praerogavit. Quod in Abdo scilicet viro Dei liquido perpenditur, quem viventem quidem leo potuit occisurus invadere, sed cadaver ejus nequaquam permissus est aliquatenus violare. Pretiosa nimirum in conspectu Domini, mors sanctorum ejus. Non ergo mirum, si divina dispensatio congrua Sanctorum corporibus loca distribuit, et ea nunc quasi quoddam depositum terrae commendat, quae postmodum in regnis coelestibus transferenda restituat. Sed jam propter quod ista praemisimus, de beati Ruffini miraculis breviter aliqua perstringamus.

§ 4. Beati igitur hujus martyris corpus de suburbio Assisiensis oppidi, ubi antiquitus fuerat positum, intra moenia postmodum fuit gentilis impetus terrore translatus. Labrum autem lapideum, in quo praedictum corpus ante jacuerat, per longum tempus extra muros fuerat derelictum. De quo nimirum inter populum et Hugonem, ejusdem tunc sedis Episcopum, gravis est orta seditio. Episcopus siquidem ad ecclesiam beatae Mariae semper Virginis, quae ejus loci prima sedes est, deferendum esse censebat, eo nimirum consilio, ut quod mater Ecclesia corpus martyris non haberet, quodam saltem vacui sepulcri solatio compensaret. Econtra populus afferebat, inter sacras reliquias et proprium tumultum divisionem fieri non debere, nec humanis nunc adinventionibus permutandum, quod ab ipso gloriosi martyris consummato triumpho videretur divinitus institutum.

§ 5. Taliter igitur hinc atque inde certantibus, labrum moenibus urbis infertur, et ab utrisque simul partibus ad bivii cujusdam compitum pervenitur. Illic itaque cum fautores Episcopi ad sanctae Mariae, reliqua autem pars populi ad beati Ruffini basilicam sacrum vasculum pertrahere molirentur, his atque illis in diversa nitentibus, crescente jurgio, eo usque processum est, ut furentes arma corripere, et mutuos inter se ictus, amissa placidae mentis ratione, miscerent. Vibratis itaque gladiis, comminus utrinque concurritur, et acres ardentibus animis ad infligenda mutuo vulnera debacchantur. Sed o praedicanda divina clementia, quae humanis miseretur erroribus, et saepe nostris pravis voluntatibus ita obviat, ut ad bonos exitus ipsa etiam male coepta perducatur. Quid multis morer? Nullus illic vulneratur, nulla denique nec tenuis quidem gutta sanguinis funditur, atque ut mirabilibus adhuc mirabiliora succedant, sexaginta fere viri

ex parte Episcopi praedictum vasculum ad ecclesiam beatae Mariae conabantur attrahere, sed nullis illud nisibus de loci sui fixa potuerunt statione movere. Illi igitur cum jam prae lassitudine fracti, omnino deficerent, et vehiculum lapidis funditus desperarent, tunc ex altera parte vix septem homines urnam corripiantes, ad S. Ruffini basilicam tanta illam permissi sunt celebritate pervehere, ut non lapidem, sed palearum potius viderentur fasciculum deferre. Illico populi clamor exultantis attollitur, gratiarum actio fautori Deo laeta persolvitur, et quia pius Deus unum cum populo suo senserit, ab omnibus alacriter divulgatur. Tunc denique probatum est, verum esse quod dicitur: Vox populi, vox Dei.

§ 6. Accessit autem ad rei certitudinem et presbyter quidam, ab ipso videlicet beato Ruffino ad Episcopum missus. Nam cum praefatus Episcopus adversus eos, qui sibi restiterant, non leviter commotus esset, atque illi pararent sibi digne satisfacere, et devota illum humilitate placare, presbytero, quem diximus, per visum beatus martyr apparuit, eique dixit: « Vade, et dic Episcopo, si me non vult offendere, satisfactionem quamlibet a populo non recipiat: sed gratis ei puram sui amoris et benedictionis gratiam reddat: mea siquidem hoc gestum est voluntate, ut vasculum illud ad meam deferretur ecclesiam, quatenus meum in eo corpusculum denuo recondatur. Noverit etiam, quia nisi ego illis tumultuantibus interfuissem, meque eorum telis opposuissem, magna hominum strages fusa jaceret. » Sed cum Episcopus adhuc haesitans, ne his quidem verbis presbyteri fidem accommodare disponeret, ecce quidam, qui contractus fuerat, gaudens et exultans eodem die a beato se Ruffino fatebatur erectum, sibi ab eodem beato martyre hoc mandatum perhibebat injunctum, ut haec ipsa cuncta per ordinem, quae presbyter asserebat, ipse quoque nihilominus Episcopo nunciaret. Tandem Episcopus omni scrupulo dubietatis amoto, quod sibi imperatum est, incunctanter exequitur, atque in gratiam suo populo donatis offensionibus foederatur.

§ 7. Sed ne apud aliquem fortassis Episcopus naevum reprehensionis incurrat, quia ab ecclesia sua ad horam discedens, contra Dei iudicium sentiebat, Isaac ad memoriam reducendus est, qui non Esau, a se videlicet electum, sed Jacob potius, ab uxore suppositum benedixit. Et illic ergo carnalis uxor, et hic spiritualis sponsa viris suis in propriae sententiae diversitate praevaluit: quia qui mundi infirma elegit, ut confundat fortia, Deus utrique consensit. Propheta quoque David construere templum voluit, sed hoc illi superna dispositio non permisit. Inter Paulum quoque et Barnabam pro Joanne quodam legimus intervenisse dissidium: propter quod tamen non solum utriusque Apostoli non imminutum est meritum, sed ipse quoque discipulus ab

Apostolicae disciplinae linea non erravit. Non ergo mirum, si nunc homo aliquando inscius a veritate dissentiat, cum et ipsis Apostolis et Prophetis humanitus aliquid accidisse, Scripturarum auctoritas probet. Sed haec alias. Nunc ad proposita redeamus. Porro eodem die, duo caeci ad altare beati martyris illuminati sunt. Sed et alius debilitatus membris et gibberosus, erectus est et saluti per omnia restitutus. De quibus porro miraculis, dumtaxat quid factum sit, nobis referre sufficiat, ne si qualiter facta sint singula, per rei gestae ordinem referre contendimus, auditores fortasse (quod absit) laciniosi styli prolixitate gravemus. Ipsa quoque miracula enumerando persequi cuncta negligimus, sed velut ex magno quodam flumine cyathum haurientes trahimus, quem super mensam Christi convivantibus salubriter propinemus: ne mentis stomachus ingurgitatione gravari, sed sobrio potu tantummodo sitis possit auferri. Ad alia igitur adhuc enarranda miracula, quae per eundem beatissimum martyrem divinitus sunt ostensa, pergamus:

§ 8. Per idem itaque tempus vir quidam non ferendae vesaniae crudelis et rigidus, pauperculae mulieri de sui juris agro chartulam fecerat, quam tunc cum magni furoris impetu contumaciter requirebat: unde et bovem sibi, et unam securim violenter abstulerat, robur videlicet domesticae facultatis, et spem regendae familiae. Quod illa prae dolore non ferens, cum contribulati amaritudine spiritus ecclesiam beati Ruffini festinanter ingreditur, ante altare prosternitur, atque ut sibi in tantae calamitatis articulo subveniret, lacrymabiliter deprecatur. Quid plura? Adest tandem divina misericordia, et mox ut ab oratione consurgit, jacere in pavimento securim suam ante pedes attonita conspicit. Ilico moeror nimirum in laetitiam vertitur, et digna Deo gratiarum actio a cunctis, qui aderant, unanimiter exhibetur. Sed ecce raptor negotium adhuc suae perversitatis exequitur, et praefatae mulieri, nisi monimentum redderet, supplicium comminatur: qui tamen mox ut securim tam mirabiliter redditam didicit, confusus et obstupefactus expavit, bovem reddidit, poenitentiam egit, atque omnem querelam, quam eatenus adversus eam habuerat, sedata animi feritate, sopivit.

§ 9. Praeterea duodecim fures invicem conspirantes, in domum cujusdam rustici hostiliter irruerunt. Qui ligantes eum primo, deinde boves et caetera domus animalia diripientes, protinus abierunt. Interea rusticus lacrymabiliter vociferabatur, et gemebundus aiebat: O sancte Ruffine, aspice miserum, releva calamitate depressum, nec placeat tibi, ut praedones et nequissimi homines meae facultatulae paupertate ditentur. Ad hanc ergo vocem (mirabiles) cum jam raptores animalia prosequentes, duodecim milliariis fere transmissis procul abissent, ecce omnes qui direpti fuerant, greges, balantes et mugientes accurrunt, et intra caulas se solito

more recipiunt. Sicque factum est, ut et illi quae prae manibus habere videbantur, repente sublata congererent: et iste quae deflebat amissa recipiens, versis utrobique vicibus, exultaret. Visis itaque tot virtutibus, et tam evidentibus miraculorum signis, praedictus Hugo, venerabilis ejusdem sedis Antistes, de parva basilica, in qua sanctum corpus fuerat ante receptum, magnam construxit ecclesiam, et juxta possibilitatem sumptus, non ignobiliter decoravit. Deinde beati martyris corpus in ipso alveo, qui certaminis materia fuerat, condidit, et cum magna totius dioecesanae plebis frequentia altare desuper consecravit. Porro autem quanti illic deinceps caeci fuerint illuminati, quanti a daemonibus erepti, quanti ex variis languoribus liberati, perlongum est vel apicibus tradere, vel sermone proferre.

§ 10. His itaque transactis, coepit non parva inquisitio fieri, quo die invictissimi triumphatoris Christi Ruffini deberet martyrium celebrari. Nullis siquidem apud eos extantibus historiae monimentis, sola erant eatenus annuae dedicationis solemnitate contenti. Tandem auctore Deo, reperta passionis historiâ, constituit venerabilis Pontifex juxta tenorem videlicet, quem literae testabantur, ut tertio Calendas Augusti ejusdem gloriosi martyris festivitas coleretur. Nonnulli vero adversus Episcopum invidiae facibus accensi, et vesaniae spiritu implacabiliter incitati tumultuabantur, onerosum esse dicentes, populum geminatis unius sancti solemnitatibus feriari, superstitiosumque esse domesticis adinventas studiis festivitates noviter introduci: ad summam, non fabricatum hoc religionis amore, sed ardore pecuniae. Praesertim autem quidam protervi homines, qui a vocabulo loci, quem incolunt, Insulani vocantur, ipso praeclarae festivitatis die irreverenter abutentes, coeperunt cum suis mulierculis non modo extrinsecis operibus audaciter insistere, verumetiam ruralibus exercitiis liberius insudare.

§ 11. Sed protinus illos sententia divinae animadversionis ulciscitur, et flagellis eruditi, ad cor redeunt, qui cor habere in prosperitate noluerunt. Ut eis aptissime congruere videatur, quod per Prophetam dicitur: *Redite praevaricatores ad cor* (Is. XLVI). Illud etiam: Et nunc ignis adversarios consumit. Nam casas eorum repente flamma corripuit, et non solum domestica quaeque, sed et quae in agris erant, omnia globis inextinguibilibus conflagravit, adeo ut infelices illi in extremis jam periculis constituti, ad amnem hincinde confluerent, et in ipsum gurgitis alveum accensa quaeque jactarent. Sed ut perspicue probaretur hoc non casum, sed divini furoris esse indicium, quicquid mergebatur, extinguere non poterat. Miro itaque modo elementum illud vires sui juris et partim tenebat, et ex parte perdiderat: nam et liquida erat aqua, ut immersa quaeque fluctu dehiscente reciperet: et quodammodo humida non erat, ut ardentia extinguere posset.

Sed quid minimis immoror, cum et ipsa hominum membra flamma prosiliens occupaverit, et extinctionis remedium, quocumque se verterent, invenire non valerent? Tandem ustulati, fumigati, et in modum torris combusti, cum magnis ululatum stridoribus ad beati Ruffini altare confugiunt, indulgentiam petunt, et commissi piaculi decaetero emendationem per poenitentiam pollicentur. Precibus igitur beatissimi martyris ab incendii doloribus liberati, incolumes ad propria sunt reversi. Ab illo itaque tempore absque ullo cunctationis obstaculo, beati Ruffini martyrium colitur; et die quam praediximus, cum magnae devotionis instantia, ad ejus ecclesiam a populis undique convenitur.

§ 12. Illud quoque praetereundum esse non arbitror, quod viri quidam trabem de sylva operosis exercitiis levigatam, ad beati Ruffini vectare ecclesiam conabantur: quibus nimirum quidam Perusinorum violentiam ingerentes, lignum hostiliter extorserunt. Sed cum raptores arborem instantissimi conatus anxietate protraherent, et jamjamque Perusinis moenibus uno vix interjacente milliario propinquarent, repente vehiculum haesit, nullisque virium nisibus impelli ulterius potuit. Interea contigui quique homines ad auxilium confluunt, non pauci etiam jugati boves adduntur. Ordinant diligentius machinam, invicem exhortantur, in robur se colligunt, armos objiciunt, vociferanter impingunt, lignum tamen immobile permanet, ac si fixum radicibus teneretur. Demum magistra necessitas docuit, quod caeca hominum pravitas ignorabat. Mens namque eorum perpetrati criminis conscia, licet sero, liquido cognovit, quia qui de beati martyris substantia rapinam fecerant, merito illis divina virtus obstabat. Mutato itaque repente consilio, Assisium versus ilico vehiculum dirigunt, et accelerandi facultate percepta, beatissimo martyri, quod superbe rapuerant, humiliter reddunt.

§ 13. Agamus igitur Salvatori nostro Christo gratias, et digna laudum praeconia referamus: qui dum per cives supernae Jerusalem talia nobis beneficia praerogat, tamquam per exiguas micas ac tenues, ad plenum nos convivium mensae coelestis invitat: et dum illos jam post laborem quiescentes in patria ubertim satiat, nos etiam in hujus peregrinationis itinere, quasi quibusdam ciborum reliquiis utcumque sustentat: immo qui illos solido suae visionis cibo reficit, quando nos signorum suorum lacte tamquam parvulos nutrit, *donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi* (Ephes. iv): qui cum Deo Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat in secula seculorum, Amen.

MARTYRIUM SS. VIRGINUM

MAXIMAE, DONATILLAE ET SECUNDAE

AUCTORE ADONE EPISC. TREVIR.

Ineunte IV saec. * — Afrae

§ 1. Apud Africam civitate Tuburbo *Lucernariae* **, natalis sanctarum virginum Maximae, Donatillae et Secundae: quae in persecutione Gallieni (*Diocletiani*) sub Anolino iudice passae sunt. Qui interrogatione facta, distulit audientiam, et beatas virgines sorores Maximam et Donatillam, ad civitatem Tuburbitanam perducere iussit: quibus nec panem nec aquam subministrari praecepit, sed aceto et felle potare. Videns autem beatissimarum fiduciam, exarsit in ira, et iussit ut urgerentur ambulare.

§ 2. Tunc erat quaedam puella in superioribus domus suae constituta, annorum duodecim, nomine Secunda: cui dum multae nuptiarum conditiones offerrentur, omnes contempsit, ut unum Deum dilexit. Haec accensa spiritu Dei, cum videret commartyres suas Maximam et Donatillam transcentes (fuit enim in superioribus domus ejus moenianum, ubi stabat), et sanctarum virginum pulchritudinem oculis fidei consideraret, cogitavit et decrevit ad similem gratiam pervenire, et, ne aliquis prohiberet, honeste descendere. Utque omnia impedimenta vitaret, nec opes, nec nationem suam contemplata est, nec patrem carnalem curavit: sed relictis omnibus, unum auctorem castitatis Deum quaesivit, quem in aeternum possedit et tenuit. Cum ergo egrederentur beatae martyres et procederent, Secunda festina clamabat post eas: Nolite me dimittere: veniam vobiscum; et simul cum eis in civitatem Tuburbitanam ingressa est. Alia die, horâ tertia Anolinus proconsul pro tribunali consedit, et Maximam et Donatillam sibi praesentari praecepit, et ad tormenta elidi. Et cum caederentur, iussit calcem super plagas earum spargi et fricari. Deinde in eculeo extendi et torqueri, et putidam aquam ad bibendum praebere. Deinde in craticula et ad carbones igneos sterni, prunasque ar dentes super comam capitis earum adjici. Postmodum in theatro ad delubrum deponi, et ab hominibus conculcari.

§ 3. Tunc ex officio dictum est, esse cum eis puellam aliam, nomine Secundam: quam suo iudicio Anolinus proconsul applicari

* Patebit ex Actis S. Crispinae, v. dec. proferendis, haud perperam nos ab Adone et Baronio (vide Martyrol.) dissentire. Non Valeriani ergo et Gallieni, sed Diocletiani in persecutione, et quidem anno ccciv, hodiernae Virg. MM. passae sunt.

** Deme *Lucernariae* et rectius lege, *Tuburbo in Africa Proconsulari*, vel apud Coloniam Thebestinam, a *Thebeste* in Numidia distinguendam.

praecepit. Cumque adesset, ait: Christiana es, an pagana? Secunda dixit: Christiana sum. Statim Anolinus cum Maxima et Donatilla ad bestias eam damnavit: easque ferro vinctas ad spectaculum populi adduci praecepit. Quae cum inducerentur, in media arena osculatae sunt se invicem, ut martyrium pace complerent. Ursus ferocissimus ac saevissimus ilico eis laxatus, in mansuetudinem versus, earum vestigia linxit potius, quam mormordit. Iratus Anolinus, quia se furente, bestias mites vidit, locutus cum concilio, sententiam ex tabella recitavit: Maximam, Donatillam et Secundam, in superstitione sua perdurantes, quae diversas poenas pertulerunt, et bestiis objectae sunt, et diis nostris sacrificare noluerunt, gladio animadverti jussi. Maxima, Donatilla et Secunda dixerunt: Deo gratias; et consummatae sunt 3 Calend. Augusti.

IN LAUDEM SS. XII APOSTOLORUM

ORATIO S. JOAN. CHRYSOSTOMI

(Ex Metaphr. hac die Surius)

§ 1. Merito hodie quoque adventu Sancti Spiritus impleta est haec sagèna Piscatorum, nobis rationis compotibus piscibus in eam nostra sponte insilientibus. Sermo enim verbi, qui erudiit illiteratos, et eos qui erant tardae et impeditae linguae, linguis acuit igneis, traduxit eorum artem ad id quod est divinius, dicens: *Venite post me, et faciam vos piscatores hominum.* Dixit: *Venite post me;* et mutati statim sunt in melius. Duodecim electi sunt athletae, et nullus eorum mansit non coronatus. Una enim gratia erat omnibus socia certaminis, et cum eis concurrebat, et uniuscujusque victoriam reddebat magis probatam. Solus miser Judas seipsum a tali chorea separavit, cum osculo lupis ovem ostendisset, et triginta argenteis vendidisset Dominum, cujus sanguis emit mundum.

§ 2. Sed o beatum et praeclarum vestrum, o Apostoli, coetum, quod omnia facti estis omnibus Dei gratia: non arundine, sed sermone, greges hominum perite capientes. Vos enim estis immobiles columnae rectae fidei, scepra Ecclesiae, et hujus maxime Pastoris vigiles defensores, morbi humanitatis gratuiti medici, et nostrae ad Deum poenitentiae susceptores misericordes. Cum enim essetis veluti quaedam animatae incùdes, dum verberaremini, eos, qui verberabant, fabricati estis ad agnitionem. Hinc Petrus Romam accipit in disciplinam, Paulus illinc mundo annunciat Evangelium. Andreas corrigit Graeciae sapientes. Simon Barbaros

Deum docet. Thomas baptisinate dealbat Aethiopes. Jacobi cathedram honorat Judaea. Marci thronum, quae est ad Nilum, complectitur Alexandria. Lucas et Matthaeus scribunt Evangelia. Joannes, qui vel post finem adhuc tractat Theologiam, tamquam vivus curat Ephesum. Bartholomaeus erudit Lycæonas ad temperantiam. Philippus, faciens miracula, servat Hieràpolin.

§ 3. Non cessant omnes omnibus ubique benefacere. Pulverem immortalem reliquerunt in sepulcris: nunc quidem pii cultores, paulopost autem sedentes mundi Judices. Cum huic appropinquasset claudus, reversus est sanis et integris pedibus. Cum in illum incidisset paralyticus, jussus est ferre grabatum. Alius vocabat mortuos: illi vero ei statim obtemperarunt. Alterius autem umbra sola fugabat morbos. Alterius invocationem exhorrebant daemones, et eorum sudaria distillabant medicinam. Erant enim discipuli illius, cujus fimbria furto surrepta, contractu ejus, quae sanguinis laborabat profluvio, exsiccavit rubrum mare sanguinis.

§ 4. Sed ego revertor ad principes Apostolorum, et menini vocis illius propheticæ: *Ecce quam bonum et quam jucundum, habitare fratres in unum* (Ps. 132). Inchoet ergo Petrus orationem, quoniam is quoque fuit conductus prior in vinea Domini. Petrus gregis boni pastoris ovis primogenita. Petrus qui ex lacu transiit in coelum: Qui relictis nautis, dignus fuit habitus, ut loqueretur cum Angelis: Qui relictà nave oneraria, gubernandam assumpsit Ecclesiam: Qui electus est clàviger coelorum, et in terra accepit potestatem ligandi et solvendi: Qui est velox ad vocationem, et in fide minime dubitans, et magistri fervidus defensor in omnibus: Qui dixit, Tu es Christus filius Dei vivi. Qui una cum Domino mori proposuit, et usque ad atrium Caiphae una vadit cum Redemptore. Qui etiam negans, fuisti dignus veniâ: et poenitentiâ ductus, admirabilis. Neque enim tam fuisti reprehendendus propter negationem, quam beatus censendus propter poenitentiam.

§ 5. Nobis enim fuit errans quoque utilis, quod cum cito flevisset, obruit delictum: et parum labefactatus, inventus est in aeternum fundamentum fidelium. Si enim consideraveris, o dilecte, id quod tunc erat tempus, non inveneris in Petrum magnam cadere reprehensionem. Quando enim sol fugiebat, coelum abscondebatur, terra movebatur, petrae frangebantur, ut quae ferre non possent contumeliam ejus qui creaverat, tunc primus caespitavit, tunc princeps negavit, et ratione vacuum diei nuncium, invenit statim probationem ejus, quae praedicta fuerat, negationis: *Prîusquam gallus cantet, ter me negabis*. Sed cum primus negasset, primus cucurrit ad sepulcrum: primus vitae datorem vidit resurrexisse a mortuis, cum e Maria didicisset, et quod ei non erat ausus dicere Angelus qui sedebat supra lapidem.

§ 6. Sed post eum in medium veniat Paulus sapientissimus orator orbis terrae, qui factus est ex lupo agnus, ex spinis botrus, ex zizaniis frumentum, ex inimico amicus, ex Hebraeis manens firmus ac stabilis: Qui apud illos Saulus caedem spirans et minas, apud nos autem Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus: ex blasphemo Theologus, ex persecutore Evangelista, ex praedone gubernator, ex proditore miles. Qui cum Petro Romanus sortitus est ad sepulcrum, et cum eo hanc quoque Sichem non despiciebat: Qui in Benjamin fuit frater Joseph, et in Thecla, et filiis pater et magister: Qui ante Damascum caecus, et in unaquaque civitate oculus praedicationis: Qui e coelo est vocatus, et raptus fuit in coelum: Qui aspexit paradisum, antequam hinc abiret, et victoriae coronam accepit adhuc luctans, et rursus, ut dicit, ei debetur. Quid enim dicit? *Quam reddet mihi Dominus in illo die.* Paulus qui ex ultimis primus: Qui ex abortionibus vir perfectus: Qui etiam persequens est suavis, et dum patitur persecutionem, dulcis: Qui est Romanus, et Pharisaeus, et omnia omnibus factus propter fidem.

§ 7. Christus enim, qui dixit Petro, Oportet te pati: de Paulo etiam dixit, Quam multa oporteat eum pati pro nomine ejus: ut ille quidem crucifixus, hic autem truncatus capite, cum unam fidem praedicaverint, unum cursum consummaverint, in uno sepulcro habitaverint, sint veri testes resurrectionis ejus qui passus est et mortuus, et resurrexit eo modo quo novit, et venit in sinum Patris, quem quidem numquam reliquit.

§ 8. Quos ipse Dominus alloquitur prophetice: *Circumdante hanc novam Sion, et comprehendite eam:* hoc est, servate, confirmate et munite precibus, ut quando in tempore irascar, et movebo universam terram, aspiciens vestrum, quod non desinet, sepulcrum, et quae vestra sponte simul propter me fertis stigmata, vincam iram clementiâ, et propter hanc vestram percipiam intercessionem. Sacerdotium enim et regnum quando videro lacrymans, statim tamquam misericors inflector ad misericordiam, et memini illius meae vocis: *Pròtegam hanc civitatem propter David servum meum, et Aaron sanctum meum (Is. xxxvii).* Qui quidem cum sicut vos fide essent concordes, et voluntaria humilitate texissent auctoritates, et vestitu ostendissent animi abjectionem, multas mihi obtulerunt myriadas discipulorum, me ferentes, et a me mundo petentes placationem. Dixi enim: *Petite, et dabitur vobis: quaerite, et invenietis.* Domino sit gloria in secula seculorum, Amen.

DE S. FABIO MART. CAESARENSI

EX ADONE TREVIROR. EPISC.

Sub fin. III saec. vel IV ineunte.

Caesareae passio S. Fabii martyris: qui cum ferre vexilla praesidialia recusaret, primum diebus aliquot in carcerem trusus est. Deinde productus, sistitur ante tribunal. Interrogatus semel et iterum, in Christi confessione perdurat, et mox a furibundo iudice capitali sententiâ condemnatur. Post haec inhumatum corpus custodiri jubetur: quod post triduum reticulo insutum, in maris profunda, seorsum caput, seorsum cadaver, immergitur. Sed Domini virtute rescisso reticulo, membra capiti revocantur, et scapulis cervix cum indicibus passionis adjungitur. Atque ita suae integritati redditum corpus, undâ blandiore ad Caternitanum litus evectum, et condigno cultu a fidelibus in basilica tumultum est.

S. GERMANI ANTISIODORENSIS EPISCOPI

VITA

AUCTORE CONSTANTIO PRESB. *

Obiit anno 448 — Gallus.

PROLOGUS. Plerique ad scribendum, solitante materiâ uberiore, producti sunt, dum per multiplices sensus locupletari creduntur ingenia. Sed mihi illustrissimi viri Germani antistitis vitam gestaue vel aliqua ex parte dicturo, incutitur pro miraculorum numerositate trepidatio. Et sicut solis splendor, humanis illatus obtutibus, hebetata oculorum acie lumen confundit ex lumine: ita animi mei infirmitas oblatum praeconiorum cumulum, quem implere non potest, expavescit. Sed rursus intra sedem pectoris mei contentio alterna confligit: Illic resistit impossibilitas

* Hanc egregiam Historiam scripsit Constantius Presbyter circa ann. ccccxx, jussu S. Patientis Archiepisc. Lugdun., dicavitque S. Censurio Episc. Antisiodorensi, de quo in Martyrol. ILLUSTR. junii, p. 524.

conscientiae: illinc commemorare aliqua vel proferre, et religionis contemplatio, et innumerabilium miraculorum exempla compellunt, quae agnitioni vel profectui omnium impie per obductum silentium subtrahuntur. Idcirco malui verecundiam meam negligere, quam virtutes divinas usqueadeo oblivione veterascere. Excusat materia dicentem, et cui verborum abjectio displicuerit, sensus placebit. Nec vereor pervasorem me hujusce ministerii judicandum. Tanta enim temporum fluxere curricula, ut obscurata per silentium vix colligatur agnitio. Et vere maluissem relatores tantorum bonorum alios potius, quam me, fuisse: quia quicumque illi, me fuerant digniores. Quod quia non contigit, me malo esse, quam neminem.

LIBER I. § 1. Germanus, Antisiodorensis oppidi (*Auxerre*) indigena fuit, parentibus splendidissimis procreatus, et ab ipsis infantiae rudimentis, studiis liberalibus institutus. In quo doctrinae collatio cum ingenii ubertate consentiens, eruditissimum duplicato bono, id est, naturae et industriae, reddiderunt. Atque ut in eum perfectio literarum plena conflueret, post auditoria Gallicana, intra urbem Romam juris scientiam plenitudini perfectionis adjecit. Deinde tribunalia praefecturae, professione ad vocationis ornavit. In quo actu dum multiplici laudis luci resplenderet, sublimem genere, divitiis et moribus, sortitur uxorem. Quem quidem togae praeconiis praeminentem, protinus res publica ad honorum praesumpsit insignia, ducatus culmem et regimen per provincias conferendo. Erudiebatur profecto divinitatis occulto judicio, ne quid perfectionis deesset Apostolico pontifici mox futuro. Parabatur eloquentia praedicationibus, juris doctrina justitiae, uxoris societas ad testimonium castitatis.

§ 2. Eo namque tempore territorium Antisiodorensis urbis visitatione propria gubernabat. Cui mos erat, tyrunculorum potius industriis indulgere, quam Christianae religioni operam dare. Is ergo assidue venatui invigilans, ferarum copiam insidiis atque artis strenuitate frequentissime capiebat. Erat autem pirus arbor in urbe media, amoenitate gratissima, ad cujus ramusculos ferarum ab eo deprehensarum capita, pro admiratione venationis, nimiae, dependebant. Quem caelebs vir, ejusdem tunc civitatis Amator Episcopus *, his frequens compellabat eloquiis: « Desine, quaeso, vir honoratorum splendidissime haec jocularia, quae Christianis offensa, paganis vero imitanda sunt, exercere. Hoc opus idolatriae culturae est, non Christianae elegantissimae disciplinae. » Et licet hoc indesinenter vir Deo dignus perageret, ille tamen nullo modo admonenti se acquiescere voluit, aut obedire. Vir autem Domini iterum atque iterum eum hortabatur, ut non solum a consuetudine male arrepta discederet, verumetiam et ipsam

* Colitur sanctus i maji.

arborem, ne Christianis offendiculum esset, radicitus abstirparet: sed ille nullatenus aurem placidam applicare voluit admonenti.

§ 3. In hujus ergo persuasionis tempore, quadam die Germanus in praedia sui juris ex urbe secessit. Tunc beatus Amator opportunitatem opperiens, sacrilegam arborem cum caudicibus abscidit. Et ne aliqua ejus incredulis esset memoria, igni concremandam ilico deputavit. Ossilla vero, quae tamquam trophaei cujusdam certaminis umbram dependentia ostentabant, longius a civitatis terminis projici praecepit. Protinus autem fama gressus suos ad aures Germani retorquens, dictis animum incendit, atque iram suis suasionibus exaggerans, ferocem effecit, ita ut oblitus sanctae religionis, cujus jam fuerat ritu atque munere insignitus, mortem viro beatissimo minitaret. Et ne ei aliquo modo quorundam Christianorum conventus furenti resisteret, turbam suorum secum adunans, civitati improvisus advenit. Haec omnia, dum a quibusdam cognita, Amatori sanctissimo panderentur, ait: Ego indignum me esse judico, testem fieri fuso sanguine Salvatori: hoc est, quod Graeci appellant martyrem. Divina ergo revelatione suae discessionis tempus agnoscens, et Germanum sibi futurum successorem praevidens, Heduum profectus est, ubi Julius reipublicae rector ac Galliae gubernator praesidebat.

§ 4. Tunc Simplicius, vir summae simplicitatis atque charitatis, ejusdem civitatis Episcopus, rumore adventus ejus praeventus, ei cum ordine clericatus, necon et cum Julio praefecto, officii sui turmis stipato, ire obvius non neglexit. Quem rite salutatum, atque debitae venerationis assentatione purius honoratum, ad Heduum civitatem perduxerunt. Ex hinc postera die sanctus Amator ad praetorium Julii se velle ingredi asserit. Cujus adventum Julius cognoscens, citus in occursum ejus profectus est, et quemadmodum decebat, fidelissimum Dei cultorem obsequiis intra tectum inducit, et more Christianissimi filii, ipsius se postulat benedictionem suppliciter promereri. Suppleta ergo oratione, sic sacerdos reverentissimus praefectum alloquitur: Finem meum, Domino mihi innotescente, cognovi. Et quia non est alter, qui regimen sanctae Ecclesiae suscipiat, nisi illustrissimus Germanus, sicut mihi Dominus Deus meus revelare dignatus est, posco celsitudinem tuam, ut licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanum tonsurare. Cui praefectus: Licet, inquit, necessarius sit atque utilis reipublicae nostrae, tamen quia Deus sibi illum elegit, sicut tua beatitudo testatur, contra Dei praeceptum venire non possum. Tunc voti compos, cum laetitia suae est iterum redditus civitati.

§ 5. In quam cum venisset, praecepit universum populum in atrium domus ejus adesse. Qui cum venissent, his eis concionatus est affatibus: « Animo attentiores estote, filii dulcissimi. Est

operae pretium vestris sensibus alligari quae meae mentis recessus parturiunt. Deo revelante, diem transitus mei de seculo evidentissime scio atque cognovi. Propterea hortor unanimi vestram, ut diligentius perscrutantes, ex coetu vestro virum firmissimum eligatis, qui speculator sit domui Dei. » Illi autem hoc audientes, conticuerunt, et nullus eorum ei verbum respondit. Tunc ille videns, quod omnes silerent, iter direxit ad sanctam ecclesiam, in cujus comitatu omnis congeries profecta est populorum. Subeunte autem illo ecclesiam, cum et populus ingredi voluisset, ita eum allocutus est, dicens: « Exonerate, filii charissimi, jaculis manus, et arma ab humeris vestris rejicite, et sic domum Dei ingredimini: quoniam haec domus est orationis, non Martis statio petulantis. » Illi vero haec audientes, dicto citius quicquid chalybis gestabant, forinsecus posuerunt. Tunc beatus Amator videns Germanum illustrissimum nihil oneris truculenti portantem, praecepit ostiariis, ecclesiae fores ut claustris arctarent. Ipse vero glomerata secum turbâ Clericorum atque nobilium, injiciens manus, Germanum apprehendit, et invocato nomine Domini, caesariem ejus capiti detrahens, habitu religionis, rejectis secularibus ornamentis, cum promotionis honore induit, talibus eum verbis exhortans atque confirmans: « Satagere te oportet, frater charissime et venerabilis, quo incontaminatum atque immaculatum custodias honorem tibi commissum: quia me decedente, tibi omnipotens pastorale commisit officium. »

§ 6. Deinde vero incipit beatissimus Amator obitus sui incitamentis urgeri. Et licet fuisset aegritudine saucius, numquam tamen omisit praedicationibus populum confirmare, et dicere: « Filioli, hanc Dominus meus, a quo hucusque fueram peregrinus, animam meam suscipiet: obsecro, ut unanimes atque concordēs fratrem Germanum loci mei faciatis adipisci officium. » Cui omnis turba consentiens, ad confirmationem persuasionis ejus respondit, Amen: non tamen sine lacrymis, neque sine dolore. Omnis namque aetas atque ordo vel sexus lamentationibus affliciebatur, quia talem amittebat pastorem. Erat tamen in eis inter haec solatii genus, quod non dissimilem forent recepturi pontificem. Igitur Calendarum Majarum quarta feriâ acrius coepit corporis dissolutione fatigari. Sed nec sic quievit etiam inter dolores a salutare praedicatione, sed omnibus salubrem admonitionem inculcans, ita loquebatur: « Prohibete lamenta sonare, vete rate populos flere. Ibi profecto luctuosae voces emittendae sunt, ubi meliori deterior fuerit successurus: hic vero incassum lacrymas funditis, ubi optimis meliora succedunt. Istius namque vobis praedestinatⁱ pontificis non solum vita proderit, verum etiam mors. » Hoc dicens, praecepit se ad sanctam ecclesiam prò- vehi, ut ibi spiritum datori redderet, ubi die ac nocte eidem consueverat profiteri. Progreditur cum eo dextrâ laevaue frequens

populi multitudo. Praecedit clericorum chorus, matronarum cetera subsequitur. At ubi ecclesiam est ingressus, pontificalem thronum ascendens, fere horâ diei tertia emisit spiritum. Et continuo chorus sanctorum, quod est ad dicendum mirabile, successit, et spiritum ejus cum hymnis et laudibus in specie columbae vehebat ad coelum. Hoc multis cernentibus et narrantibus est confirmatum.

§ 7. Exinde ad locum qui appellatur Autricus, ad sepulturam deducitur. Unde dum redeunt, ecce prospiciunt quemdam hominem paralyticum, qui jam triginta annis ipso morbo detinebatur, cervicibus hominum bajulari. Erat autem ex territorio Biturico, quae sanctissimi Amatoris opinio de locis propriis veli ac peregrinari compulerat. Accedunt hi, qui portabant, propius, viri Dei sospitatem inquirunt, cognoscunt ipsius esse, quam ceteratim ex urbe viderant proficisci, funeris pompam. Tunc languidus exorat, ut vel aquis paululum frui mereretur, quibus perfusum fuerat illius sacratissimum corpus. Hoc comperiens reverentissimus Germanus, tunc presbyter, admirans fidem illorum, jussit ex eadem aqua paralytici membra perfundi. Mox autem, ut delibuti corporis lympa aegroti est membris allata, protinus languor omnis discessit, et membrorum compages morbida resolutione ilico carens, suis est consolidata medullis, atque nervis vigentibus reparata.

§ 8. Tum subito divina procedit auctoritas, quam consensus universitatis exequitur. Nam clerici omnes, cunctaque nobilitas, plebs urbana vel rustica in unam venire sententiam: Germanum Episcopum omnium una vox postulat. Bellum civile indicitur potestati. Cujus subjectio facilis fuit, cum etiam ab his, quos pro se paraverat, vinceretur. Suscepit sacerdotium invitus, coactus, addictus: sed repente mutatur ex omnibus. Deseritur mundi militia, coelestis assumitur. Seculi pompa calcatur, uxor in sororem ex conjugē mutatur, substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.

§ 9. Jam vero enarrari non potest, qua hostilitate vim sibiipsi conciverit quaeve supplicia corporis sui persecutor induerit. Breviter tamen, juxta veri fidem, universa perstringam. Ex ea vero die, qua sacerdotii sumpsit exordium, usque ad terminum vitae, tanta obstinatione et tabe corporis animam suam pavit, ut numquam panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legūmen, numquam vel salem ad usum condiendi saporis acceperit. Sane die resurrectionis vel nativitatis Dominicae, portiones singulae sumebantur: in quibus ita vini sapor aquis nimis diluebatur, ut aceti austeritas solet largis permixtionibus temperari. In refectionibus primum cinerem praelibavit, deinde panem hordeaceum sumpsit, quem tamen ipse excussit et moluit. Et cum hic cibus gravior jejuniis indiceretur, numquam nisi

in vespere: interdum tamen in hebdomada media, plerumque die septimo, ponebantur. Indumentum cuculla et tunica indiscretis fuere temporibus. Nam neque hyeme accessit adjectio, neque aestate levamen admissum est. Quod utrumque tam diu usui fuit, nisi forte donatum est, donec attritione nimia solveretur, cilicio semper interius inhaerente.

§ 10. Spatium vero lectuli sui trabeculae dolatiles ambiebant, injectos cineres usque ad marginem continentes. Qui tamen quotidiana impressione densati, inconfecti soli duritiam praeferebant. Stratum omne, subjecto cilicio et superposito uno tantum sagulo, fuit. Caput ab humeris per cervicis confinium nulla sublevavit adjectio. Ita pronus prostrata per terram membra damnaverat. Noctibus numquam vestitum, raro cingulum, raro calceamenta detraxit. Rediit loro semper, et capsulâ sanctorum reliquias continente. Jugis gemitus, oratio perseverans. Longum enim tempus somnum capere inter tormenta non poterat. Dicat quisque quod senserit: caeterum absolute definitio, beatum Germanum inter tot cruces longum traxisse martyrium. O quam praecleara Dei nostri virtus et pietas, qui famulum suum in via veritatis fideliter gradientem, duplici remuneravit donatione, ut et praeteriti, si qui fuerant, decoquerentur errores, et celeriter defaecata sanctitas praestaretur. Quique praeteritis forsitan peccatis tenebatur obnoxius, inciperet foenerator esse virtutum. Hospitalitatem peculiari observatione servavit: omnibus enim, sine ulla exceptione personae, domum praebuit. Et convivium jejunos pastor exhibuit, pedes omnibus, manibus suis lavit, Dominicae institutionis minister et custos.

§ 11. Itaque vir beatissimus, quod est difficillimum, inter frequentias populorum, solitudinis vitam et eremum in seculi conversatione servavit. Qui duplicem viam Christo ad profectum religionis instituens, in conspectu Antisiodorensis oppidi, interposito Icauna flumine (*Yonne*), monasterium collocavit: ut ad fidem catholicam populi, ad congregationem monachorum et ecclesiasticam gratiam raperentur, praesertim cum tali pontifice vel magistro, accedentibus miraculis, fidens succensa fervèret. Et ut ad tentamenta virtutum crescentibus meritis veniretur, non praesumptionis, sed misericordiae principium fuit.

§ 12. Erat illo tempore vir bonis moribus, Januarius nomine. Qui cum princeps praesidiali militaret officio, exactos a provincialibus solidos ad iudicem deferbat. Is cum causâ visendi eum ex itinere divertisset, sacculum perdidit quem ferebat. Nulloque de circumstantibus intuente, casu is reperit, qui vexari inimica infestatione consueverat. Tandemque in se reversus, damnum viator agnovit. Implet questibus civitatem, et a beatissimo sacerdote non aliter, quam si ipsi tradidisset, pecuniam requirebat. Quam in Dei nomine reformandam, quasi verus debitor,

repromisit. Ea tum dies sabbati fuit, qua per totam urbem sollicita indagatione perecurrit. Et cum nihil indicii fuisset inventum, post triduum, is qui solidos requirebat, lacrymans genua sacerdotis amplectitur, contestans appetiturum se supremæ mortis occasum, nisi pecunia fuisset inventa. Indicit Episcopus patientiam, pollicetur securitatem. Nec multum post, priusquam proderetur admissum, exhibere secreta ad se unum ex his qui patiebantur, praecepit. Fortuito is qui furti auctor fuerat, praesentatur. Quem cum districta examinatione discuteret, dicens fieri non posse, ut admissum facinus latèret, inimico, per quem prava fieri consueverant, imperat, ut veri fidem celeriter fateatur. Sed neque spiritus crimen ac malitiam, quam commiserat, denegavit. Tum vero pia commotio sacerdotis produci inficiantem praecepit in populum. Nec mora: Missam celebraturus egreditur. Praemissaque in plebe salutatione solemnī, in oratione tota corporis strage prosternitur. Statimque infelix inimici et captivus pariter et minister in sublime suspenditur: ecclesia ejus clamore completur, plebs universa turbatur. Et quasi flammis circumdatus, cum voce maxima nomen invocat sacerdotis: crimen, quod commiserat, confitetur. Tandemque vir beatissimus ex oratione con surgens, accedit ad podium, evocat aestuantem, omnia discutit, universa cognoscit. Solidi de làtebris proferuntur, clamor popularis attollitur, et unâ Germani meritum, et divinitatis potentia praedicatur. Eodemque miraculo et deceptus pecuniam, et obsessus recepit sospitatem. Plures quidem jam ante curaverat, sed semper secreti obumbratione notitiam suppressit. Hoc vero factum ideo memorabile, quia publicum fuit.

§ 13. Quodam tempore conspiratione terribili beato viro quoddam bellum daemones intulerunt. Quem cum multiplici infestatione tentatum, indutum fidei lorica inexpugnabilem reperissent, conceptam machinam ad plebis excidium contulerunt. Nam primum parvuli, deinde majores natu, repente tumefactis intrinsecus faucibus, interibant: sic ut irruente morte aegritudinis spatium vix triduo traheretur. Ita more furentis gladii populus delebatur: nihil humana provisio conferebat opis. Et pene sero plebs trepida ad divinum praesidium per antistitem decucurrit. Qui protinus oleum benedixit, cujus tactu ita intrinsecus tumefacta tabescebat infirmitas, ut meatus pervius statim et anhelitum et cibum deficientibus ministraret, tantaque celeritate remedium coeleste succurrit, quanta irruerat illata perniciēs. Quod admissum malignorum spirituum infestatione contigisse, unus ab obsessis, dum a sancto viro purgatur, evomuit, omnesque in fugam versos ejus oratione confessus est.

§ 14. Erat autem familiare beatissimo viro, alternis vicibus nunc ecclesiam, nunc monasterium, quasi dux coelestium militum, visitare, ut certantibus studiis aemulantes, ad perfectionis

gloriam provocaret. Quadam vice occupatione detentus, cum ad monasterium rogaretur, excusavit adventum. Nec multo post absolutus morarum nexibus, insperatam fratribus sui praesentiam deferebat. Contigit, ut horâ eadem in monasterio unus ex his, qui pati consueverat, vexaretur. Qui subito cum summa voce proclamat: Germanus ad flumen est, sed sine navigio non potest transmeare. Diu Abbas fidem dictis negavit, dum et nequam spiritum fallere, et illum non adesse, quia excusaverat, judicavit. Cumque in eadem vociferatione persisteret, missus unus ex fratribus, veridicum fuisse daemonem nunciavit. Navigium mittitur, transit sacerdos, et cum ea, qua solebat, gratulatione suscipitur. Incumbit sine mora orationi: congregatio tota prosternitur. Cum subito per inane aëris, invisibilibus nexibus hostis religatus appenditur, et id tantum morarum fuit, dum de oratione consurgeretur: nihilque aliud deprecatus est, quam ut cum aliqua corporis debilitate discederet. Quo interdicto, foeda relinquens vestigia, cum eo quo erat dignus foetore discessit. Hoc itaque monasterium, iter sequens magistri, semper virtutibus floruit, et sanitatum miraculis longe lateque refulsit.

§ 15. Qualiter sane Mamertinus, ab idolorum cultura conversus, divina revelatione percepta, beatum virum eodem coenobio degentem expetiverit ejusdem Mamertini verbis censuimus inserendum. Haec autem est revelatio sancti Corcodèmi, et qualiter Mamertinus ad baptismum pervenit.

§ 16. Quanta sit divinae misericordiae pietas, quantamque bonitatis ejus generi humano patientia gratiam largiatur, nemo Christianorum ignorat. Ita igitur suarum manuum figmentum diligit, ut ad declarandam operis sui in eo doctrinam, indifferenter omnium bonorum malorumque reseret linguas. Quid namque interest inter horum servorum Dei revelationem, et Apostolorum, ignorantibus gentibus, manifestationem? Hi igitur, quorum vitam innotescendam auribus ratum duximus populorum, dum ipsi soli Deo, qui eam largitus fuerat, in notitia esset: humanam vero pene omnem creaturam latuisset, a pagano medelam vulneris quaerente, nescientibus panditur, et Pauli ac Silae (*Actor. xvi, 17*), gentibus ignota spiritualis prudentia, per immundum spiritum publicatur. Igitur cum hi Deo placiti diuturno tempore in suis lucifluis jacuissent sepulcris, per Mamertinum, qui eorum nunc spirituale narrat negotium, in omnium cognitionem deveniunt.

§ 17. Eram itaque ego ipse, inquit Mamertinus, idolis serviens, et Jovis templi vel caeterorum falsorum deorum frequentissimus cultor, ita ut nullo modo vel tempore possem simulacris eorum evelli. Et cum eorum instantissima devotione nefandas statuas venerarer, caecitatem unius oculi pertuli, et ariditatem manus promerui. Eram ergo et debilitatus corpore, obsecundans

stationibus nefandis, et quasi reatus mei incursu, ipsis iratis plagatus fuisset, crebrius eis lacrymosas preces effundens, rogabam ut delictis meis veniam tribuissent.

§ 18. Cumque hoc continuati momentis tristior perpetrarem, eunte me ad praefatum daemonum habitaculum, obvius mihi fuit quidam Savinus nomine *, tonsus capite, et vestibus religiosus amictus. Quem dum percontarer, quis et unde esset, vel quo pergeret, et propter hanc causam interrogationum adinvicem sermocinaremur, ait praefatus vir: Unde tibi talis accidit morbus, vel cujus religionis es tu? Cui ego: Cultor sum deorum maximorum, Jovis, Mercurii, Apollinis, vel omnium numinum. Propterea assidue aras eorum lacrymans pulso, ut mihi reconciliati, quae abstulerunt indignati, reforment propitii. Haec audiens ille, respondit: Erras, nesciens veritatem: propterea talibus malis involveris, et crudeliter flagellaris. Illi si alicujus scientiae vel intellectus regerentur doctrinâ, non perpetuo caeci, muti, surdi, odore privati, gressibus impediti, manibus trunci ferro aut plumbo inhaerent colligati. Nonne ipsi sunt, de quibus David: *Os habent, et non loquentur: aures habent, et non audient: nares habent, et non odorabunt: manus habent, et non palpabunt: pedes habent, et non ambulabunt: non clamabunt in gutture suo*: neque enim est spiritus in ore ipsorum? Et subsequitur, de vobis loquens Psalmista: *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis*. Vides poenam statuarum cultoribus praeparatam? Vides comparisonem veridico ore prolatam? Festina igitur, si vis amissi oculi visionem, et aridae manus sanitatis percipere viriditatem, obedire meis eloquiis. Est enim in ecclesia Antisiodorensi vir sanctissimus, nomine Germanus, cujus ego sum clericus, timens Deum et recedens a malo: cui seipsum Christus facie ad faciem demonstrat, et per eum inenarrabiles ostendit corporum sanitates. Si vis ergo sanus fieri, relicta servitute idolorum, qua es miserabiliter irretitus, ipsius tibi praesentiae posce praesidium. Quo audito, agens gratias, rogavi praefatum virum, ut iter mihi, quo ad eum, de quo indicaverat, Episcopum possem pervenire, ilico demonstraret.

§ 19. Ille autem laetitiâ plenus, propter quod me suis videri obedire praeceptis, antetulit gressum, et de alto aggere, quod est monte Matôgene, ostendens planitiem viae, revertitur. Ego vero perseverans, laetus iter carpebam. Erat autem eodem die tempestivus imber ab ortu solis usque ad occasum. Et licet fuisset madida veste gravatus, nequaquam tamen restiti fatigatus. Ecce autem labenti jam die, horâ pene undecima, adventante nocte, factae sunt tenebrae, pluvialibus imbribus mixtae, ita ut nullus posset nec sui itineris comitem aspicere. Vix tandem perveni ad coemeterium, in quo sancti Amatoris Episcopi dicebant esse

* SABINUS Conf., in Martyrologio xi huj. ultimo loco recensitus.

corpusculum. Et quoniam imbres vibrato fulgure jugiter descende-
bant in terram, coepi anxari et nimium esse sollicitus: quia non
inveniebam, in quo me reciperem habitaculo. Crebris ergo mi-
cantibus ignibus ex aethere, parva cellula ostenditur oculis meis,
in qua unus erat sarcophagus. Quid plura? Ingredior, obliqui aëris
flammis perterritus. Tunc non inveniens ubi requiescerem, super
ipsum me jactavi sarcophagum, ignorans quis in eo requiesceret
sepulcro. Ingresso autem me, repentina lux in eodem habitaculo
ita per sudum refulsit, ut existimarem solis radios rēducis terram
suo tempore illustrasse. Supponens ergo capiti meo sportam, quam
bajulabam, et lateri baculum, utpote lassus atque nimium hu-
mectatus, somno indulsi. Intempesta vero nocte evigilans, respexi
juvenem vestibus dealbatum, in praefatae cellulae vestibulo, in
qua jacebam, luciflua illustratum. Ego vero insolitam latius maje-
statem aspiciens, territus, me supra illam, in qua dormiebam,
prostravi memoriam *. Eram autem intra me orans, timore per-
territus, et dicens: Deus Christianorum, cui est pure deserviens
Germanus Episcopus, cujus ego sanctitatis atque operis bonitatem
nunc sequor, erue me de tali, in quo tremebundus jaceo, cito
terrore.

§ 20. Me talia prosequente, adolescens, quem ante ostium stare
praevideram, emittit vocem dulcissimam, dicens: Sancte Corcodeme,
sancte Corcodeme Levita Christi. His auditis, beatissimus vir Corco-
demus, de sepulcro, supra quod procubueram, respondit: Scio qui
sis, et vocem tuam audio: tantum dic, quid me velis Florentinae
frater. Surge, inquit, velociter. Beatus Peregrinus Episcopus cum
caeteris fratribus, pro nocturnis excubiis celebrandis, in ecclesia
sunt congregati: propterea te quoque sanctus Amator admonet,
ut venias, et intersis sancto conventui. Tunc beatus Corcode-
mus (a) ait: Regredere citius, dulcissime frater, ad sanctum ac
beatissimum Episcopum, mea reportans mandata. Hac igitur
nocte non possum de hoc tabernaculo egredi, quoniam hospita-
litatem praebui alicui peregrino. Scio enim quae hic sit obsidens
turba catulorum, et insidias hospiti praeparans, quo, me egresso,
miserum devoret ac dilaniet. Et si egressus fuero, venenosos in
eum dentes infiget. Me suis Deus excubiis non fraudat: quoniam
sunt mecum fratres subdiaconi duo, id est, Alexander et Jovianus,
necnon et Jovinianus lector. Ergo obsecro te, ut sanctis Episco-
pis haec quae tibi locutus sum referas, et ab his impetres mihi
veniam. Antefatus igitur juvenis, accepto responso, egressus est.
Me autem tanta cognoscentem mysteria, medullitus formido

* Sancti sepulcrum.

(a) *Corcodemus, Curcodomus* inscriptus in Martyrol. Rom. iv maji, ex Romanae Ecclesiae Archi-
diac., cum S. Peregrino Ep. missus fuerat fidei praedicandae gratiā a Sixto Pp. Antisiodorū, ibi-
que in Domino quievit. Ex aliis coelitibus ad hanc Mamertini visionem pertinentibus, memorantur
in Martyrol. Rom.: S. Amator i maji, S. Jovianus sive Jovinianus (unus idemque probabiliter est
licet Surius utrumque distincte nominet) v maji, S. Helladius viii ejusd. Vide ad eos dies MAR-
TYROL. ILLUSTR.

invasit: inde soporifero cesserunt languida somno membra. Et ecce in ecstasi raptus, adesse existimabant rursus juvenem priusquam galli cantarent, ad januam, et clamasse rursum eo nomine quo ante clamaverat. Et illo iterum respondente, et interrogante quid vellet, tunc ille dixit: Sancti Episcopi Peregrinus et Amator, priusquam discedant, Missas sunt votivas celebraturi: et propterea te quoque miserunt invitare, ut ministerium tui officii pèragas. Si vero formidas propter praefatum hospitem, ajunt, ut vice tua Alexander ei custodiam praebeat. Sed et illud jusserunt, ut tecum Jovianum subdiaconum et Jovinianum lectorem, qui alleluja decantent, adducas.

§ 21. His peractis, videbam egoipse aperto sepulcro egredientem ex eo virum, aspectu mirae pulchritudinis decoratum, et vestimentum ejus niveum tamquam byssum. Illo egresso, quemadmodum videbam, reperit tres ante ostium stantes in veste candida, et salutavit eos, nomine unumquemque vocans. Tunc dicit Alexandro: Reverentissimi antefati Episcopi Peregrinus et Amator, jusserunt me usque ad eos venire. Qui iterum jusserunt te huic cellae praeponi, propter hospitem conservandum et custodiendum a catulis, matre et filiis septem, qui ad necem ejus delitescunt. Post haec rursus contemplabar, quemadmodum tenuerit dexteram meam reverentissimus diaconus, et dixerit: Veni nobiscum hospes ad Missas. Pergentibus itaque nobis, vidi quinque stantes ante crepidinem altaris, speciosissimis indutos stolis, et videbam me interrogantem beatissimum Corcodemum, qui essent illi, qui coram altari assistebant. Et dixit mihi: Ille, qui in medio stat, est sanctus Peregrinus Episcopus et martyr, cum quo a Romana urbe ego quoque missus sum imperio Papae Sixti. Illi duo, qui dextro adhaerent lateri, sunt Amator et Marcellianus Episcopi. Qui sinistro, Elladius est et Valerianus sanctissimi, qui beatissimo Peregrino gradatim successerunt. Discedens igitur a me Perspicuus Diaconus, ipsorum est redditus vultibus. Tam demum quasi me coram audiebam sanctum Amatorem Episcopum dicentem diacono: Praebe silentium, frater, quo possimus remoto strepitu, votorum compotes fieri. Festinat enim Peregrinus frater ad proprium habitaculum Baugiacum (*Bouy*) reverti, et oportet nos propter eum paulo temperius sacrificium consummare. Indicto itaque silentio, et catechumenorum denunciata discessione, ego mirabar intra me, tantae novitatis contemplans mysterium. Non tamen ausus fui post catechumenorum denunciationem ad locum ubi Missae celebrabantur, pedem attollere: sed videbar mihi in eodem loco, in quo reverentissimus me diaconus constituerat, stare.

§ 22. Item videbatur mihi interrogasse diaconum beatus Peregrinus, ac dixisse: Quis homo hic est, qui tecum hanc basilicam est ingressus? Et respondisse diaconum: Hic est hospes

meus, ejus me custodia, ne vestris dudum parèrem imperiis, retinebat. Ego iterum velut indignum videbam me stare juxta ipsos, et non solum per vultum, sed et vestium qualitate discretum, admiransque dicebam: Cur hi niveis sunt vestibus omnes induti, et ego nigris induor tegumentis? Cum haec et talia mecum ruminassem, vox delata est in aures meas, ad Corcodemum diaconum ex ore Episcoporum emissa: Segrega frater hospitem tuum a nostris coetibus, et foras ab ecclesia expelle: quoniam indignus est gratiae particeps esse, propter quod idolis Jovis deservit. Quorum quasi praeceptis deserviens, pellere me foras saepedictus diaconus nitebatur. Tunc cadere quasi ad pedes ejus, et his cum affatibus exorare videbar, et dixi ad reverentissimum diaconum: Amice Dei, deprecor te, ut apud praesentes Episcopos intercedas, ut mecum misericordiam faciant, et ritum daemonum, quo teneor obligatus, disrumpant. Ad quam supplicationem motus, videbatur me eis praesentasse, et ab illis accepto mandato, mihi manum imposuisse. Post impositionem iterum manus, videbam me sanctis Episcopis praesentatum, et instructum ab eis quae amplecterer, et a quibus caeremoniis separarer.

§ 23. Et rursum audire me putabam Episcopos, quemadmodum delegaverint sancto diacono, dicentes: Amantissime frater, reduc tecum hospitem, et mone illum, ut Lucifero exorto, fratri repraesentetur Germano: quia ipsi est a Christo Deo directus, ut per eum omni plenitudine spiritualis gratiae impleatur. Deinde videbam meipsum supplicare illis, et ipsos me alloqui, et exhortari ad perficiendam in me doctrinam fidei. Videbam etiam illis discedentibus, praefatum diaconum tenentem manum meam, et restituentem me ad suam, de qua eduxerat, cellulam. Item videbam, priusquam ingressi essemus cellulam, procidere me ad pedes ejusdem diaconi, et ita dixisse: Ne, quaeso, irascatur dominus meus, si adhuc locutus fuerit in conspectu tuo famulus tuus. Qui quasi respondebat: Dic, quae te remordent, cum fiducia. Et ego: Obsecro te, quot temporum lapsa sunt curricula, ex quo in hoc habitaculo requiescis? Qui respondit: Post martyrium beatissimi Peregrini die tertio passionis ejus, non quidem eo tempore, de seculo migravi. Optaveramus quidem participes fieri passionis ego cum fratribus meis, sicut fueramus unius quoque bajulatores mandati: sed non post multum temporis Imperator est ordinatus, doctrinâ Christiana refulgens, qui persecutione remota, cunctas clausas ecclesias patefecit, et eis catholicos praepositos ordinavit. Propterea non potuimus quae volumus, consequi, Fratres autem mei erant hi: Marsus presbyter, Alexander et Jovianus: et sepultus sum in hoc loco ab iisdem fratribus meis. Ipsi autem, ut mihi divinitus revelatum est, confessores obierunt. Jovinianus vero lector, Deo procurante martyrium consummavit.

§ 24. Cumque haec omnia in excessu mentis vidissem, sopore fugato, experrectus sum, et continuo gallus cantavit. Ego autem memor mei, ostenso mihi signaculo frontem manivi. Tunc ego planetigerum ejulatum emittens, supra sepulturam tamquam super aram procubui Dominicam. Quam irrigans lacrymis, preces fundebam, et dixi: Domine Deus Israël, qui in altis habitas, et humilia respicis, et alta a longe cognoscis: praeter quem non est alius Deus: qui ob reparationem generis humani in terram venisti, et cum hominibus conversatus es: cujus nutu ac misericordiâ ego indignus in hac nocte meae salvationis secreta nosse promerui, concede mihi, ut celerius famuli tui Germani contempler aspectum, ad quem me recto itinere perduxisti. Completa oratione, prostratum corpus crexi: et cum aciem oculorum ad basilicam sancti Amatoris dirigerem, aspexi lucem immensam intus forisque fulgentem, ita ut crederem, repulsa noctis caligine, sui temporis metas solem continuo replevisse. Dehinc ex eodem item loco vox canora atque hymnigera ad meos est auditus delata. Continuo ego in eodem, quo audieram, loco substiti, quousque quae cantabantur, audirem. Prima ergo antiphona quae ad aures meas venerat: *Confundantur omnes qui adorant sculptilia, et qui gloriantur in simulacris suis*. Secunda haec erat: *Salvum fac servum tuum Deus meus sperantem in te*. Tertia: *Beati quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata*. Et cum haec audissem, reversus sum ad me, prostravique me septies in supradicto sarcophago, orans et dicens: Deus sancti Corcodemi, suscipe festinantem ad te, et ne confundas me ab expectatione mea. Tua enim pietate et gratiâ ad hoc delatus sum habitaculum, per quod meorum contagia cognovi errorum. Rursus consurgens, illuc ad ipsam basilicam elevavi meos obtutus, et audio iterum antiphonam, meae saluti atque conversioni consonam: *Exaudiat te Dominus in die tribulationis, protegat te nomen Dei Jacob*. His sanctis affatibus confortatus, tertio me in oratione prostravi. Terna igitur obsecratione perfecta, surgens videbam eam quam prius videram lucem ablatam a facie oculorum, in quibus ante fulserat, et repentinae ilico tenebrae circumsepserunt me. Ego tamen jam mysterio edoctus, fronti meae Dominicum infixi vexillum. Dum haec geruntur, vulgaris lux terris redita radiavit. Mox iterum atque iterum salutis meae caractères confirmans, sancto hospiti grates exolvens, ad ducem coelestis Imperatoris citius properavi.

§ 25. Exploranti ergo, ubi sanctissimus Germanus Episcopus eo die habitaret, incolae civitatis dixerunt: Non est hic. Monasterium habet proximum, et illuc frequentissime gratiâ visitationis cymba portatur. Tunc deprecatus sum eos qui mihi indicaverant, ut ad ipsum monasterium ducentem viam demonstrarent. Qua arrepta, quo tendebam perveni: et me paululum ante ostium

immorante, subito vir beatissimus Germanus egreditur : quem, procidens in terram, adoravi. Ille autem non eventu, sed admonitus, egrediebatur in occursum meum. Deus enim omnium conditor revelaverat famulo suo et meam necessitatem, et quorum fuisset ad eum jussione directus, sicut postea comperi. Curvatus ergo solotenus, obsecrabam virum Dei, ut me benediceret. Qui extenta manu, elevavit me, dicens : Habe fiduciam : ne terrearis; et apprehendens mentum meum, osculatus est me. Cui ego : Ne facias vir sanctissime, quoniam adhuc ab osculis ararum daemonum, os meum non est mundatum. Cui sanctus Germanus : Agnovi ego nocte transacta, ab omnibus illecebris te mundatum fuisse. Quo audito, obstupui, steteruntque comae, et vox faucibus haesit *. Tunc egregio viro inhaerente manui meae, pariter ad monasterium ingressi sumus. Ego vero intra meipsum movebar, dicens : Quis huic indicavit, quae clam gesta sunt noctis praeteritae spatio? Et me talia cogitante, introducit me in cellulam suam, et sedens, dixit : Obsecro, fili, ut quaecumque gesta sunt, et ad tuam notitiam nocte praeterita pervenerunt, mihi innotescere non demorèris. Tunc ego incipiens, a prima origine usque ad eundem profectum mei, singulatim exposui, reticens de turba catulorum. Mox ille ait : Nonne obsecravi te, ut omnia narres, et nihil mihi de ostensis tibi mysteriis celes? Et cur partem, pene cuncta miraculis excedentem, mysterii reticuisti? Prosequere et expone nobis insidias quae te circum astabant catulorum. Ego vero haec audiens, dixi : Quid narrem domino meo pulvis et cinis? Ubi divinitus fit allocutio, cesset incognita mortalium linguarum narratio. Video enim te Deo plenum, et cum sis localis ubique quae aguntur, cognoscis. Ille subridens, dixit : Vere quicquid propter te actum est a viris venerabilibus Episcopis vel a diacono, cognovi, et praesens fui. Ne formides : *fides tua te salvum fecit.*

§ 26. Haec audiens, declinans me in faciem, ingemui, et apprehendens genua ejus, reliqua quae ad perficiendam fidei Christianae potentiam superfuerunt, rogavi ut per ejus dexteram implerentur. Tunc demum pari comitatu ad civitatem processimus. Ingressis autem nobis in ecclesiam, vocatis clericis et quibusdam laicis, dixit mihi : Repete, quaeso quae dudum in monasterio, me interrogante, narrasti, ut et hi audiant, qui ignorant. Cui ego, tremulus et timore prostratus, respondi : Quid dicam, quod non beatitudo tua ante praesciat? Et Episcopus : Propter astantes dixi tibi, non propter me. Ego autem iterum repetens omnia, illis quoque innotui. Qui infinito gaudio exhilarati, Deo laudes et gratias referebant, dicentes : Gratias tibi Deus, quia hoc tibi vas electionis ante mundi constitutionem praedestinasti, per quod virtutis tuae magnitudinem omnibus demonstrares.

* Aeneidos III, 48.

Tunc beatus Episcopus inducit me in locum, ubi remissio fit omnium peccatorum, et de more sacerdotali aquis benedictis baptismum mihi tradidit, replens circa me et in me universa officia gratiae spiritualis. Ad quem ego: Domine, sicut animae recessus salvasti, ita et corporis debilitata membra restitue sanitati. Da solitam lucem utrisque patentibus oculis aspicere, et geminis manibus consueta opera attrectare. Haec audiens antistes, dixit mihi: Credis hoc me posse in te operari? Respondi: Credo, domine, et propterea ad tuam profectus sum pietatem. His auditis, accepto oleo consignans oculum atque manum, officiis propriis repulso morbo, restituit sanitati. Hi qui adfuerant videntes, rursum opera Dei laudaverunt quae per virum probatissimum atque sanctissimum Germanum fiebant Episcopum. Tunc ait turbae quae cum eo erat: Pergamus cum hoc homine ad locum, in quo hospitatus est nocte, et videamus, si adhuc serpens ibi est cum catulis septem. Qui dixerunt: Quicquid praecipis, fiat. Ego autem exiens de medio eorum, praecedebam, illis cum Episcopo subsequentibus usque ad locum.

§ 27. Cumque venissemus ad locum, oratione celebrata, dixit Episcopus: Dic mihi, juvenis, ubi vidisti astantem virum vestibus niveis circumdatum? Et ego: Domine, hic in vestibulo. Iterum dicit: Super quod sepulcrum inclinatus es nocte? Ego autem digito ostendens, monstravi sepulcrum. Tunc sanctus Episcopus dixit: Removete lapidem de hoc sepulcro, ut interiora ejus inspiciamus. Remoto itaque lapide, visi sunt serpentes octo: primus immanissimus, caeteri vero septem paulo inferiores. Visis ergo hominibus, ille coluber capite erecto circumspiciebat omnes, plus tamen Germanum Episcopum. Cui praefatus vir: Serpens nequissime, adhuc non deserens calcaneum humani generis, audes post praevaricationem tuam et devictionem, gyros super membra reverentissimi Corcodemi tuos extendere? Vivit Dominus, quoniam morte cum omnibus tuis fueras dignus: sed quoniam obedisti praefati fratris imperio, et abstinuisti veneniferos voratus tuos a praesentis hospitis corpore, egredere sospes, et ulterius ubi conversatio hominum est, recumbere non audeas. Sit autem habitaculum tuum sylvestre gremium, vel eremi vastitas. Quos autem itineris tui in circuitu habitatores repereris, ne noceas aut laedas. Non ego, sed Christus per me tibi imperat. Tunc serpens, velut iniquitatis suae mole gravatus, submisso capite, septies suarum spirarum tendens volumina, tamquam valedicens et gratias agens beatissimo Germano, pectoris tractu graditur: cujus post tergum turba minor sequitur. Visa enormitate corporis ejus, cuncti tremantes beatissimi Germani comites fugam arripiunt. Stabat tamen ille immobilis, fiduciam habens beatissimae sanctitatis. Tunc redarguens populum fugientem, dixit: State, et videte mirabilia Dei, quae operatur in nobis indignis. In ipso autem tractu

aestimatus est serpens habere longitudinem cubitorum septem. His miraculis ostensis, illa cellula beati Corcodemi diaconi, quae propter densitatem veprium, nulli nisi tantum antistiti Germano fuerat nota, facta est Deo operante omni sexui cognita: et non solum omnium notitiam promeruit, sed et culturam. Omnes igitur ex hoc tempore eidem cellulae votivam gerentes devotionem, alacriter frequentabant.

§ 28. Mamertinus igitur, per quem, et in quo Deus virtutum suarum ostenta depalavit, videns haec, non solum a gentilitate et errore, sed etiam a caccitate ac ariditate clementissime liberatus, et a serpentum morsibus Dei nutu ereptus, consecravit se monasterio sancti Germani Episcopi ita devote, ut nusquam ex eo foras egrederetur, nisi forte ejusdem Episcopi aut imperio, aut comitatu illectus. Cujus sancta conversatio ita doctrinâ spiritali floruit, ut defuncto Archimandrita Alogio, qui eum monachum fecerat, ipse haereditariae sanctitatis ejus officium suscepisset.

§ 29. Quodam enim tempore, cum hyeme iter ageret, et diem totam in jejunio ac fatigatione nimia duxisset, commonetur, ut, cogente vespere, quocumque succederet. Erat eminus domicilium absque tectis, jampridem sine habitatoribus semirutum, quod etiam per incuriam vulgaris habitatoris arbusta contexerant, ut pene esset melius, noctem sub nudi aëris rigore durare, quam in illo periculo et horrore succedere: praesertim cum duo senes, propter infestationem terribilem, hancipsam domum inhabitabilem praedixissent. Quod ut vir beatissimus comperit, horrentes ruinas quasi amoenitates expetiit, ibique inter multiplices, quae quondam fuerant, mansiones, inventa vix una est, quae instar haberet habitaculi. Illic claves et sarcinulae et paucissimi comites collocantur, quibus brevis coenula esui fuit, Episcopo penitus abstinnente. Deinde alta jam nocte, cum unus ex clericis legendi suscepisset officium, ille jejunio et fatigatione confectus, sopore superatus est. Tunc subito ante os legentis astitit umbra terribilis, et paulatim sub oculis intuentis erigitur. Parietes etiam saxorum imbribus colliduntur. Tunc vero deterritus lector, praesidium sacerdotis imploravit. Qui statim prosiliens, effigiem terribilis imaginis intuetur, et praemissa obsecratione nominis Christi, imperat, ut quis esset, quidve illic ageret, fateretur. Qui protinus terrificâ vanitate deposita, voce humili more supplicantis eloquitur, se vel comparem suum, auctores fuisse multorum criminum, insepultos jacere, et ob hoc inquietare homines, quia ipsi quieti esse non possent. Rogat, ut pro eis Dominum precaretur, quatenus recepti, requiem mererentur. Ad haec vir sanctus indoluit, imperatque, ut locum ostenderet, quo jacèrent. Tum vero, cereo praecedente, dux umbra progreditur, et inter difficultates maximas ruinarum, intempesta nocte locum, in quo

projecti fuerant, indicavit. Ut vero mundo redditus est dies, circumjectos incolas invitat, hortatur ipse operis maturator assistens. Rudera tumultuarie superjecta ad tempus, rastris avulsa purgantur. Inveniuntur corpora fusa sine ordine, ossa ferreis adhuc nexibus illigata. Ad legem sepulturae fossa dirigitur, membra exuta vinculis, linteis ambiuntur. Humus superjecta componitur, oratio intercessionis impenditur, obtinetur defunctis requies: ita ut post eandem diem, sine ullo terroris indicio, domicilium frequentato habitatore floruerit.

§ 30. Neque illud omittendum videtur, quod in eodem itinere post dies aliquot, noctis caecitate compulsus, mediocrium personarum successit hospitio. Nam id maxime, ambitum fugiens, requirebat. Cumque in divino opere solito pernoctasset officio, lux orta est, nullis gallorum cantibus nunciata, cum earum avium copia in iisdem domibus non deesset. Causam novitatis explorat: agnoscit multum jam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale gallicinium damnavisset. Ab omnibus exoratus, mercedem mansionis exolvit. Acceptum enim triticum benedictione condivit. Quo pastae aviculae, auditus habitantium usque ad molestiam frequentatis fatigabant. Ita virtus divina etiam in rebus minimis maxima praeminebat.

§ 31. Eodem tempore ex Britannii directa legatio, Gallicanis Episcopis nunciavit, Pelagianam perversitatem in locis suis late populos occupasse, et quamprimum fidei catholicae debere succurri. Ob quam causam Synodus numerosa collecta est, omniumque iudicio duo praeclara religionis lumina universorum precibus ambiuntur, Germanus ac Lupus, Apostolici sacerdotes, terram corporibus, coelum meritis possidentes. Et quanto laboriosior necessitas apparebat, tanto eam promptius heroës devotissimi susceperunt, celeritatem negotii fidei stimulis maturantes.

§ 32. Quibus territorium Parisiacaе urbis itineris continuatione permeantibus, vicus quidam, cui Metodori (*Nanterre*) vetustas vocabulum indidit, fatigationi eorum humanitatem hospitii ministravit. Cives loci, tantorum virorum agnito superventu, permixta vulgi multitudine, obviam procedunt, benedictionem expetunt, debitam sanctis venerationem impendunt. Cumque beatissimus Germanus confluentem multitudinem salutaris verbi hortatione refoveret, ad medium circumstantis populi longe porrecto intuitu, puellam quamdam Genovefam nomine*, inter astantes eminus conspicatur. At vates divinus, nescio quid in ea coeleste et angelicum auspicatus, e proximo hanc jubet suis sisti conspectibus. Obstupuere omnes, intentisque animis propheticam de puella sancti viri sententiam expectabant. Cujus caput venerabilis pontifex sacri oris exosculatione demulcens, inter castos amplexus, quibus esset orta parentibus, vel quo censeretur

* Vide Suriî Vol. I, p. 87.

nomine, ab astantibus sciscitatur. Mox puellae edicitur nomen: parentes quoque evocati, in praesentiam adducuntur Episcopi. Interrogati de puella, suam esse filiam profitentur. Tum Germanus, ut erat ipsius semper divinitatis conscius, prophetico intonans spiritu, tali electam a Deo puellam praeconio extulit, in hunc modum virginis genitores affatus: Beatos, inquit, vos dies illa fecit, qua tantae prolis vos contigit esse parentes. Cujus ortus nativitatis, ipsis quoque Angelis laetitiam peperit salutarem. Erit enim pretiosi apud Deum meriti, ac spiritualis perfectione propositi, ipsis etiam viris aliquatenus imitanda.

§ 33. Plurima quoque alia, quae prolixitas explicare non patitur, in laudem virginis prosecutus, tandem versus ad puellam, iterata hanc benignitate complectitur, tenerosque annos, qua tantus vir poterat, affabilitate consolatur. Atque inter deosculantis lenia blandimenta, ne sibi animi sui secretum pandere erubescat, hortatur. Percontatur, si vitae sanctimonialis caelibatum velit suscipere, ac Christi sponsalio titulari. Illa tanti sponsi nomine delectata, titulum virginitalis amplectitur, sequae hujus professionis jamdudum astringi desiderio proficitur. Exorat, ut si id dignum ipse duceret, sanctitatis ejus benedictione voti sui compos redderetur. Rursus in amplexus virginis sacerdos incumbit, et ut constantis esset animi, exhortatur. Interea gressum divertit ad ecclesiam, maximo populorum agmine prosequente. Ibi quoque inter diutissimos psalmorum concentus, ac prolixi orationis continuationem, beatus Germanus dexteram super caput virginis indefesse tenuit. Expleta solemniter oratione, cibum unum cum gratiarum actione sumpserunt. Tum commendans eam parentibus, in crastinum redire praecepit.

§ 34. Subeunte diluculo, mature adest Genovefa. At beatus Germanus, utrum pridianae professionis esset adhuc memor, virginem percontatur. Illa spiritu animata divino, constanter se suae sponsionis reminisci fatetur, atque in ejus observantia perpetuo se manere decernere. Ut autem id fieri posset, superno auxilio quam maxime et beati patris intercessionibus indigere. Atque ut ipsam divinitatem cerneret amborum votis evidentissime favere, Germanus vultum in terram defixit. Moxque aereum nummum, divina, ut credo, allatum sententiâ, impressione Crucis exsculptum inspexit, inspectumque protinus a terra collegit. Quem loco muneris Genovefae tradidit, atque semper collo suspensum ob sui memoriam ferre praecepit. Hoc, inquit, me recedente, pignus mei amoris prae oculis jugiter gestare memento. Caeterum universa alia mundialis pulchritudinis ornamenta, auri gemmarumve compacta fulgoribus, numquam tuis vel collo vel digitis inseri patiaris. Habeant haec, quae seculo militant: tu, quae sponsa Christo ascripta es, ornamenta spiritualia concupisce. Ita fatus, virgini valefecit, atque ut sui semper esset memor,

admonuit. Commendansque eam iterum parentibus, iter quod ceperant perrexerunt.

§ 35. Hi itaque Oceanum mare, Christo duce et auctore, conscendunt, qui famulos suos inter discrimina et tutos reddidit, et probatos. Ac primum de sinu Gallico flabris levibus navis in altum provecta deducitur, donec ad aequor medium perveniret: ubi porrectis in longum visibus, nihil aliud videretur, quam coelum et maria. Nec multo post occurrit in pelago legionis inimica vis daemonum, qui tantos ac tales viros pertendere ad recipiendam populorum salutem, lividis iniquitatibus inviderent. Opponunt pericula, procellas concitant, coelum diemque nubium nocte subducunt, et tenebrarum caliginem maris atque aëris horrore congeminant. Ventorum furorem vela non sustinent, et Oceani moles fragilis cymba vix tolerat. Cedebant ministeria victa nautarum, ferebatur navigium oratione, non viribus. Et casu dux ipse vel pontifex, fractus corporis lassitudine, sopore resolutus est. Tum vero quasi repugnatore cessante, tempestas excitata convaluit, et jam navigium superfusus fluctibus mergebatur. Tunc beatus Lupus omnesque turbati, excitant seniore, elementis furentibus opponendum. Qui periculi immanitate constantior, Christum invocat, Oceanum increpat, et procellis saevientibus causam religionis opponit. Statimque assumpto oleo, in nomine Trinitatis levi aspergine fluctus saevientes oppressit. Collegam commonet, hortatur universos: oratio uno ore et clamore profunditur. Adest divinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur. Venti contrarii ad itineris ministeria vertuntur, navigium famulatrix unda prosequitur. Decursisque immensis spatiis, brevi optati litoris quiete potiuntur. Ibiq; conveniens ex diversis partibus multitudo, excepit sacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio adversa praedixerat. Nunciabant enim sinistri spiritus quod timebant. Qui imperio sacerdotum dum ab obsessis corporibus detruduntur, et tempestatis ordinem, et pericula, quae intulerant, fatebantur, victosque se eorum meritis et imperio non negabant.

§ 36. Interea Britannorum insulam, quae inter omnes est vel prima, vel maxima, sacerdotes Apostolici raptim opinione, praedicatione, virtutibus impleverunt. Et cum quotidie irruente frequentia stiparentur, divinus sermo non solum in ecclesiis, verum etiam per trivium, per rura, per devia diffundebatur: ut passim et fideles catholici firmarentur, et depravati viam correctionis agnoscerent. Erat in illis Apostolorum instar gloria et auctoritas per conscientiam, doctrina per literas, virtutes ex meritis. Accedebat praeterea tantis auctoribus assertio veritatis. Itaque regionis universitas in eorum sententiam prompta transierat. Latebant abditi sinistrae persuasionis auctores, et more maligni spiritus, gemebant perire sibi populos evadentes. Ad extremum, diuturna

meditatione concepta, praesumunt inire conflictum*. Procedunt conspicui divitiis, veste fulgentes, circumdati assentatione multorum: contentionisque subire aleam maluerunt, quam in populo, quem subverterant, pudorem taciturnitatis incurrere, ne viderentur se ipsi silentio damnavisse. Illic plane immensae multitudinis numerositas, etiam cum conjugibus ac liberis excita convenerat. Aderat populus spectator futurus et iudex: astabant partes, dispari conditione dissimiles. Hinc divina auctoritas, inde humana praesumptio: hinc fides, inde perfidia: hinc Christus, inde Pelagius auctor**. Primo in loco beatissimi sacerdotes prae-buerunt adversariis copiam disputandi, quae sola verborum nuditate, diu inaniter et aures occupavit, et tempora. Deinde Antistites venerandi torrentes eloquii sui cum Apostolicis et Evangelicis tonitruis profuderunt. Miscebatur sermo proprius cum divino, et assertiones violentissimas lectionum testimonia sequebantur. Convincitur vanitas, perfidia confutatur: ita ut ad singulas verborum objectiones reos se, dum respondere nequeunt, faterentur. Populus arbiter vix manus continet: iudicium cum clamore testatur.

§ 37. Cum subito vir tribunitiae potestatis cum conjuge procedit in medium, decem annorum filiam caecam sinibus ingrens sacerdotum: quam illi offerri adversariis praeceperunt. Sed illi conscientia puniente deterriti, jungunt cum parentibus preces, et curationem parvulae a sacerdotibus precantur. Qui expectationem populi et inclinatos adversarios intuentes, orationem breviter fundunt. Ac deinde Germanus plenus Spiritu Sancto, sanctam invocant Trinitatem, et protinus adhaerentem lateri suo capsulam, cum sanctorum reliquiis collo avulsam, manibus comprehendit, eamque in conspectu omnium puellae oculis applicavit. Quos statim evacuatos tenebris, lumine veritatis implevit. Exultant parentes, miraculo populus contremiscit. Postquam diem ita ex animis hominum persuasio iniqua deleta est, ut sacerdotum doctrinam sitientibus desideriis sectarentur.

§ 38. Compressa itaque perversitate damnabili, ejusque auctoribus confutatis, animisque omnium fidei puritate compositis, sacerdotes ad beatum Albanum martyrem, auctori Deo per ipsum gratias acturi, properabant. Ubi Germanus, omnium Apostolorum diversorumque martyrum reliquias secum habens, facta oratione jussit revelli sepulcrum, pretiosa ibidem munera conditurus: arbitrans opportunum, ut membra sanctorum, ex diversis regionibus collecta, quos pares meritis receperat coelum, sepulcri quoque unius teneret hospitium. Quibus depositis honorifice atque sociatis, de loco ipso, ubi beati martyris effusus fuerat sanguis, massam pulveris secum portaturus abstulit. In qua

* In oppido Verulamii acta haec congressio est.

** De PELAGIO et ejus haeresi vide Martyrologii Rom. *Illustrationem*, mense aprilii, p. 296.

apparebat, cruore servato, rubère martyrum caedem, persecutore pallente. Quibus ita gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum conversa est turba.

§ 39. Inde dum redeunt, insidiator inimicus causalibus laqueis praeparatis, Germani pedem lapsus occasione contrivit, ignorans illius merita, sicut Job beatissimi, afflictione corporis propaganda. Et dum aliquamdiu uno in loco infirmitatis necessitate constringitur, in vicinia, qua manebat, casuale exarsit incendium. Quod consumptis domibus, quae illic palustri arundine tangebantur, ad habitaculum, in quo idem jacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem convolvavit, ut elevatis manibus periculum, quod imminebat, evaderet. Qui omnibus increpatis, moveri se fidei praesumptione non passus est. Multitudo omnis desperatione perterrita, obviam occurrit incendio. Sed ut potentia Dei manifestior appareret, quicquid custodire tentaverat turba, consumitur: quod vero jacens et infirmus defenderat, reservatur. Hospitium sancti viri expavescens flamma transilivit, ultra citràque desaeviens, et inter globos flammantis incendii, incolume tabernaculum, quod habitator inclusus servabat, emicuit. Exultat turba miraculo, et victam se divinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis turba sine numero, hi animas curari cupientes, hi corpora.

§ 40. Interea Saxones Pictique * bellum adversus Briones junctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra contraxerat. Et cum trepidi partes suas pene impares judicarent, sanctorum Antistitum auxilium petierunt. Qui promissum maturantes adventum, tantum securitatis ac fiduciae contulerunt, ut accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque Apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam Quadragesimae venerabiles dies, quos religiosiores reddebat praesentia sacerdotum, intantum, ut quotidianis praedicationibus instituti, certatim ad gratiam baptismatis convolarent. Nam maxima exercitus multitudo undam lavaeri salutaris expetiit. Ecclesia ad diem resurrectionis Dominicae frondibus contexta componitur, et in expeditione campestri instar civitatis aptatur. Madidus baptismo procedit exercitus, fides fervet in populo, et contempto armorum praesidio, divinitatis expectatur auxilium. Interea haec institutio vel forma castrorum hostibus nunciatur. Qui victoriam quasi inermi exercitu praesumentes, assumpta alacritate festinant. Quorum tamen adventus exploratione cognoscitur. Cumque emensa solemnitate Paschali, recens de lavacro major pars exercitus arma capere et bellum parare tentaret, Germanus ducem se praelii proficitur. Elegit expeditos, circumjecta percurrit, et e regione, qua hostium sperabatur adventus, vallem circumdatam editis

* De Pictis Surius, Vol. III, p. 19.

montibus intuetur. Quo in loco novum componit exercitum, ipse dux agminis. Et jam aderat ferox hostium multitudo, quam appropinquare intuebantur in insidiis constituti. Cum subito Germanus signifer universos admonet, et praedicat, ut voci suae uno clamore respondeant: securisque hostibus, qui se insperatos adesse confiderent, Alleluja, tertio repetitum, sacerdotes exclamant*. Sequitur una vox omnium, et elevatum clamorem repercusso aëre montium inclusa multiplicat. Hostile agmen terrore prosternitur, et ruisse super se non solum rupes circumdatas, verumetiam ipsam coeli machinam contremiscunt. Trepidationique injectae vix sufficere pedum pernitas credebatur. Passim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini. Plures etiam timore praecipites, flumen, quod sensim venientes transierant, devoravit. Ultionem suam innocens intuetur exercitus, et victoriae praestitae otiosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, et praedam coelestis victoriae miles religiosus adipiscitur. Triumphant pontifices, hostibus fuis sine sanguine: triumphant victoriâ fide obtenta, non viribus. Composita itaque opulentissima insula securitate multiplici, superatisque hostibus, vel spiritualibus, vel carne conspicuis: quippe qui vicissent Pelagianistas et Saxones, cum totius numero regionis redditum moliantur. Tranquillam navigationem merita propria et intercessio Albani martyris paraverunt, quietosque Antistites suorum desideriis felix carina restituit.

§ 41. Itaque reditu venerabilium sacerdotum exultant Galliae, gaudent ecclesiae, daemones contremiscunt. Certe expectatio propriae civitatis beatum Germanum votis duplicibus ambiebat, quam et apud majestatem divinam, et inter mundi procellas servare consueverat. Tributaria enim functio praeter solitum, et necessitates innumerae, cives suos quasi pupillos orbatos parente, depresserant. Recipiunt praesidium destituti, causas agnoscit, moeroribus congemiscit. Et pro quiete vel requie quaesiturus remedia civitati, post marina discrimina labores terrenae expeditionis ingreditur. Itaque Gallias illustraturus, parvissimo comitatu et exigua evectione progrêditur, qui pro largissimis thesauris Christum ferebat in pectore.

§ 42. Operae pretium puto mandare memoriae, etiam ejus iter clarum fuisse virtutibus. Necdum territorium suae civitatis excesserat, viam leniter carpens, eratque imminente jam vespera dies pluvius, cum subito comitatu suo nudus pede, cucullo vacuus, minis expeditus, viator accessit, cujus etiam nuditati condoluit. Qui dolose inhaerens contubernio, jungitur mansioni, et inter innocentes occupatosque custodes, qui Deo, non animalibus,

* Nota praeclarum exiguo Christianorum agmini de barbarorum copis triumphum, partum adhibita ad bellicum clangorem voce *Alleluja* (circa ann. 445). Dimicatum est in campo Comitatus *Fliint* prope *Mould* (vulg. Brit. *Guid-Cruc*), et loco ab re mire gesta nomen inditum *Maes-Garmon*, id est *Campus Germani*. (*Butler*).

vigilabant, jumentum, quo senior vehebatur, praedo nocturnus arripuit. Die reddito, amissio evectionis agnoscitur. Et ut sacerdoti animal non deesset, unus ex clericis in peditem mutatur ex equite. Dum itaque agitur iter, circumjecti comites intuentur beatum virum extra morem, conceptam laetitiam vultus obumbratione velantem. Quod cum ab omnibus videretur, unus ex reliquis auctoritate concepta, causam laetitiae percontatur. At ille inquit: Paululum remoremur: quia infelicis illius labor et irridendus est, et dolendus, quem mox videbitis aestuantem. Cumque delapsi animalibus substitissent, paulopost eminus intuentur pèditem post se manu captum animal deducentem. Qui brevi adjungitur: dum accelerat, immoratur. Statimque vestigiis provolutus, crimen quod commiserat, confitetur, et ita totius noctis spatio irretitum esse se retulit, ut longius prodire non posset, nec evadendi viam aliam reperisset, nisi ut abductum animal reformaret. Ad haec vir beatus: « Si hesternam, inquit, die nudo tibi tègimen dedissem, furandi necessitas non fuisset. Quod deest, accipe: redde, quod nostrum est. Itaque confessor criminis pro poena commissi non solum veniam, verum etiam praemium cum benedictione suscepit.

§ 43. Quaerebat vir Deo plenus secretum et abjectionem oculi, cum virtutibus proderetur, in quo vere Evangelica sententia probatur, civitatem supra montem positam latere non posse. Vitabat suorum solatia, extraneorum declinabat occursum: sed obscurari non poterat majestatis luce circumdatus. Nam vici omnes, municipia, civitates, quotquot sese per itineris ejus tramitem porrigebant, in occursum cum conjugibus ac liberis convolabant. Et continuatum plerumque agmen, dum occurrentes jungebant, prosequentibus cohaerebant.

§ 44. Praeteriri silentio impium puto, in Alesiensi loco* quantum virtutis absens operatus est. Erat illic presbyter, Senator nomine, natalibus nobilis, religione nobilior. Conjux illi Nectariola nomine, similis sanctitate: quos praeteriens, pro studio antiquae charitatis expetiit. Advenienti praeparant mansionem, et quanto major persona aderat, tanto minor impenditur apparatus. Matrona furtim stramen in lectulo subdidit sacerdotis, quo ille inscius cubitavit. Deductaque nocte oratione vel psalmis, die reddito, iter, quo agebatur, ingreditur. Illustrato hospitio, familia tota gaudebat. Strati reliquias fidelis matrona recollegit et condidit. Accidit post dies aliquot, ut Agrestius quidam bene ingenuus, habens uxorem, filios et parentes, possessio fieret invadentis inimici, suorumque omnium fletibus, non minus Germani absentia, quam infelicis captivitas lugebatur. Et cum nihil remedii posset adhiberi, praesumpsit virtutem fidei matrona venerabilis. Stramen conditum profert, quo furiosus circumdatus

* Gall. l'Auxois; ad Burgundiam pertinet.

colligatur. Qui per spatium noctis unius, quasi apposito vallatus incendio, inclamato semper nomine sacerdotis: qui cum abesset praesentiâ, virtute non deerat: divino purgatur auxilio, neque unquam postea in omni vitae suae spatio periculum tentationis incurrit.

§ 45. Itaque sanctus Germanus Arelatum petens, ad Lugdunensium urbem, Arari famulante *, devectus est. Ubi certantibus populi studiis, indiscreta aetas et sexus uno occurrit officio. Omnes benedictionem flagitant, tactum requirunt, et quod superest multitudini, relevat vel vidisse. Diversae infirmitates passim benedictione sanantur, praedicationibus civitas recreatur. Et licet festinus abscesserit, sitientem populum tamen doctrinae fontibus irrigavit. Si itinera ejus cuncta percurram, si universa commemorem, parabit prolixitas congesta fastidium. Sed dabit Dominus veniam, quod sciens plura praetereo. Itaque advenientem beatissimum virum urbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, Apostolicum instar sui temporis sacerdotem suscipiens. Illustrabatur eo tempore civitas Hilario sacerdote **, multimoda virtute pretioso. Erat enim fidei igneus torrens, coelestis eloquii et praeceptionis divinae operarius indefessus. Qui venerabilem sanctum Pontificem affatu ut patrem, reverentiâ ut Apostolum sublimabat.

§ 46. Auxiliaris etiam tum regebat per Gallias apicem praefecturae: qui praesentiam sacerdotis duplicata gratulatione suscepit, quod et insignem virtutibus virum desiderabat agnoscere, et quod uxor ejusdem longo jam tempore quartano tabescebat incommodo. Ingredienti longissimo praeter consuetudinem famulatur occursu, simulque admiratione defigitur. Ita enim dignitas vultus, sermonis eruditio, praedicationis auctoritas stupentis animum compleverunt, ut merito fama eum minorem fuisse cognosceret. Inventus est enim rebus major esse, quam nunciis. Offert munera, ingerit beneficia, ambiturque a beatissimo viro, ut dignaretur accipere quod tradebat. Incommodum confitetur uxoris: qua visitata, ita vis passionis extincta est, ut tremor praecedens et febris subsequens deleretur. Redditaque pristinae sanitati fidelis matrona, remedium coeleste suscepit, quo et corpus salubritate, et anima convaluit credulitate. Acceptis itaque ex voluntate beneficiis, optatum levamen propriae detulit civitati, licet in se maximum civibus et remedium referret et gaudium.

§ 47. Denique dum multa peragraret, et salutaris doctrinae pabulo audientium corda mentesque reficeret, pervenit quodam tempore ad Brivatensem vicum ***, ubi sanctissimi Juliani martyris corpus honorabiliter habebatur humatum. Ibi namque plebs vicina moesta pendebat, eo quod ignoraret diem, in qua

* Devehentibus scilicet undis fluvii Araris, sive Saône vulgo *Saône*.

** De S. Hilario Arelat. Ep. v maji in MARTYROL. ILLUSTR. p. 387.

*** *Brioude* in Arvernia. Ejus Patronus S. Julianus M. col. xxviii Aug.

beatissimus martyr deberet pro virtutis ac passionis gloria honorari. Factum est autem, dum ibidem adventaret, ut sciscitaretur ab incolis, quo tempore hujus sacra solemnia celebrarentur. At illi se nescire fatentur. Tunc ille: Oremus, inquit, et fortasse nobis haec Domini potentia revelare dignabitur. Adveniente autem noctis tempore, redierunt quique ad sua. Tunc idem sanctissimus pontifex more solito in oratione pernoctavit. Redeunte vero matutino tempore ac sole orto, convocatis senioribus loci, si cui forte Dominus aliquid depalaverit, inquit. At illi: Minime, inquit, Domine. Et ille: Quinto Calendarum mensis septimi celebrandam esse scitote solemnitatem. Nam ut mihi divinitus est ostensum, hac die hic ab infidelibus extinctus, sanctorum martyrum est sociatus conjunctus. Tunc devotus qui aderat populus, vota praesuli reddens, optatam refert corporis et animae medicinam.

LIBER II. § 1. Interea ex Britanniiis nunciatur, Pelagianam perversitatem iterato paucis auctoribus dilatari. Rursumque ad beatissimum Germanum preces omnium deferuntur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus occurrit, dum et laboribus delectatur, et Christo se gratanter impendit. Cessit tandem inimici invidia, victa virtutibus, nec tentare ausus est, quem Dei amicum jam senserat.

§ 2. Adjuncto itaque Severo Episcopo *, totius sanctitatis viro, qui tunc Trêvisis ordinatus Episcopus, gentibus primae Germaniae verbum vitae praedicabat, Parisios iterato dum expetit, totius plebis plausu, ut tantum virum decebat, excipitur. Benedictionem postulatus, ubertim omnibus impertitur. Interea pignoris ibidem dudum a se specialius commendati non immemor, de puella Genovefa, qualiter se habeat, attentius sciscitatur. Credo sanctum virum minime latuisse, quae et qualia post ejus discessum ab obloquentibus virgo beata pertulerat, infamias, probra, criminationes, cunctas postremo, quae a lividis manare assolent, simulationes. Atque ut eorum irrevocabilem in malo pertinaciam par esset agnoscere, iniquae mentis virus, et jamdudum concepta molimina nec in ipsa sancti viri praesentia aliquatenus potuere suppressere. Verum ille, cui melius, quam ipsis suis etiam esset parentibus nota, obtrectantium garrulitate posthabita, ad virginis se diversorium contulit, atque hanc non sine ingenti stupore intuentium, adeo humiliter salutavit, ut adverteres eum in illa ipsius divinitatis, cujus erat templum, praesentiam fuisse veneratum. Et ne adventus Pontificis beati sacrae virgini nil contulisse videretur, neve ejus inter improbos persona inexpurgata remaneret, habito sermone ad populum, prima conversationis ejus auspicia declarans, cujus et quanti meriti esset apud Deum, cunctis evidenter exposuit. In argumentum tantae rei arentem terram, cui orans superjácere consueverat, frequenti lacrymarum

* De eo in Martyrol. Rom. xv oct.

imbre madentem ostentans. Itaque universorum animis erga innocentem pastorali assertione compositis, iter praematurans inceptum, mare Christo auctore conscendit. Ad itineris tranquillitatem elementa consentiunt, navigium venti, fluctus aëra prosequantur.

§ 3. Interea sinistri spiritus pervolantes per totam insulam, Germanum venire invitis vaticinationibus nunciabant, intantum ut Elaphius quidam, regionis illius primus, in occursum sanctorum sine ulla manifesti nuncii relatione properaverit, exhibens secum filium, quem in ipso flore adolescentiae debilitas dolenda damnaverat. Erat enim arescentibus nervis contracto poplite, cui per siccitatem cruris, usus negabatur vestigii. Hunc Elaphium provincia tota subsequitur. Veniunt sacerdotes, occurrit incisa multitudo: confestim benedictio et sermonis divini doctrina profunditur. Recognoscit populum in ea, quam reliquerat, credulitate durantem. Intelligunt culpam esse paucorum: inquirunt auctores, inventosque condemnant.

§ 4. Cum subito Elaphius manibus advolvitur sacerdotum, offerens filium, cujus necessitatem aetas et debilitas, etiam sine precibus, allegabant. Fit communis omnium dolor, praecipue sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad divinam clementiam contulerunt. Statimque adolescentem beatus Germanus sedere compulit, attrahat poplitem debilitate curvatum, et per tota infirmitatis spatia medicabilis dextra percucurrit. Salubrem tactum sanitas festina subsequitur: ariditas succum, nervi officia receperunt, et in conspectu omnium filio incolumitas, patri filius reformatur. Implentur populi stupore miraculi, et in pectoribus omnium fides Catholica firmabatur. Praedicatio deinde ad plebem de praevericationis emendatione convertitur, omniumque sententiâ pravitatis auctores expulsi ab insula, sacerdotibus adducuntur, ad mediterranea deferendi: ut et regio absolutione, et illi emendatione fruerentur. Quod intantum salubriter factum est, ut in illis locis etiam nunc fides intermerata perduret. Itaque compositis omnibus, beatissimi Sacerdotes ea qua venerant prosperitate reversi sunt.

§ 5. Vix domum de transmarina expeditione remeaverat, et jam legatio Armorici tractus *, fatigationem beati Antistitis ambiebat. Offensus enim superbae insolentiâ regionis vir magnificus Aëtius, qui tum rempublicam gubernabat, Eocharich ferocissimo Alanorum Regi, loca illa inclinanda pro rebellionis praesumptione permiserat, quae ille aviditate barbaricae cupiditatis inhiaverat. Itaque genti bellicosissimae, Regique idolorum ministro, objicitur senex unus, sed tamen omnibus, Christi praesidio, major et fortior. Nec mora, festinus egreditur, quia imminabat bellicus apparatus. Jam progressa gens fuerat, totumque

* Qui pars maritima est Britanniae Minoris ad Galliae plagam occidentalem.

iter eques ferratus impleverat, et sacerdos noster obvius ferebatur, donec ad ipsum Regem, qui subsequebatur, accederet. Occurrit in itinere jam progresso, et armato duci inter suorum catervas opponitur: medioque interprete, primum precem supplicem fundit, deinde increpat differentem: ad extremum manu injecta, freni habenas invadit, atque in eo loco universum sistit exercitum. At haec Rex ferocissimus admirationem pro iracundia, Deo imperante, concepit. Stupet constantiam, veneratur reverentiam, auctoritatis pertinacia permovetur. Apparatus bellicus armorumque commotio, ad consilii civilitatem, deposito tumore, descendit: tractaturque, qualiter non quod Rex voluerat, sed quod sacerdos petierat, compleretur. Ad stationem quietam Rex exercitusque se recipit: pacis securitatem fidelissimam pollicetur ea conditione, ut venia, quam ipse praestiterat, ab Imperatore vel ab Aëtio peteretur. Interea per intercessionem et meritum Sacerdotis Rex compressus est, exercitus revocatus, provinciae a vastationibus absolutae.

§ 6. Exinde Italiam petiturus egreditur, cui id solum suffecerat, ne unquam labore vacuus, quiete frueretur: sed, ut Propheta ait, ambulabat de virtute in virtutem. Nam dum praeterit, ex consuetudine pietatis, familiarem suum Senatorem presbyterum iterum visitavit, a quo illi annorum viginti circiter muta offertur puella. Cujus os, frontem, vultumque totum cum olei attrectatione benedixit. Deinde poculum conditum praecepit offerri, in quo tres particulas panis propriis manibus comminutas infudit. Unamque in os puellae ipse inseruit, imperans, ut priusquam acciperet, benedictionis petitionem ediceret. Quam statim clara voce, antequam panem sumeret, postulavit, ac deinceps usus loquendi, natus ex mirabilibus, in reliqua ejus aetate permansit. Deinde profecturus, solito affectuosius in amicum irruit: os, frontem osculatur. Inhaeret amplexibus, et hujusmodi verbis salutatum reliquit: Vale in aeternum, frater charissime: vale animae meae portio. Tribuat Deus, ut nos in die judicii sine confusione videamus. Caeterum in hac luce mutuo numquam fruemur aspectu.

§ 7. Erat iter illius comitatu proprio solitarium, sed occurrentibus ab hominibus constipatum, intantum, ut per omnes aggeres quos in itinere suo illustratos reliquit, usque in hodiernum diem ubicumque aut oravit, aut docuit, oratoria, cellulae, et signa Crucis elata praefulgeant. Territorium sane Augustudunense (*Autun*) dum praeterit, advenienti multitudo indiscretae aetatis et sexus occurrit. Qui dum loca sanctorum ex more circumiret, tandem pervenit ad tumulum sancti Cassiani pontificis*. In quo ita divina virtus apparuit, ut in Pario lapide contrarius color Crucem exprimeret, et salutare signum varietas distincta monstraret. Quod

* Vide in Martyrol. ad v aug.

dum Germanus sanctissimus fuisset intuitus, fuis ex more Christo precibus, ait: Quid hic agis, frater gloriose? At ille statim e tumulto, cunctis, qui aderant, audientibus: Dulci, inquit, in pace quiete potior, et adventum Redemptoris expecto. Cui Germanus mutua sermonis voce dixit: Quiesce per longum in Christo, frater, tempus. Ut autem divinae tubae cantum, et exoptati clangoris sonum ac sacrae resurrectionis gaudia obtinere mereamur, et pro nobis et pro hac plebe attentius intercede ad Dominum nostrum Jesum Christum.

§ 8. Decursis itaque civitatibus Gallicanis, dum Alpes, Italiam ingressurus, exsuperat, casu artificibus, ex opere mercenario domum redeuntibus, itineris collatione sociatur. Qui dum gravati injustis fascibus, juga nubibus inserta conscendunt, torrente obvio tenebantur: qui in illis praeruptis praecipitiis neque animalium, neque hominum vestigia fideliter haerere patiuntur. Erat ex illis viator unus, et claudus, et senior. Hujus fascem vir beatissimus humeris suis inter vastos gurgites deportavit, eumque exoneratum, iterato transitu, subjecta cervice transposuit. Libet hic parumper subsistere, et admiratione tanti viri aliquamdiu spatari. Vere Dominus in sanctis suis omnipotens, vere fons benignitatis ejus nullis verborum suffragiis explicandus. Cerneres, si adesses, in sancto viro ingenuam quamdam spiritus carnisque palaestram, invictam dico animi fortitudinem, imbecillitati corporeae concertantem. Is certe, cujus facies squallida, cujus inedia septimus plerumque dies pane tantum hordeaceo recreabat, cujus somnum stratus mollior numquam exceperat, quem continui itineris quotidiana fatigatio distrahebat, qui denique semetipsum ferre vix poterat, tantam subito charitatis concepit animo corporeque virtutem, ut nec ponderis quantitate addictus, nec torrentis obvii impetu territus, senem aetate pariter et debilitate gravissimum, fasce prius transposito, sanctis in humeris vectitaret. Et ut plus mireris negotium, animadvertite hoc a nobili et clarissima persona patratum, quod nec infimus quisque nostri temporis facere dignaretur. Re enim vera ab operibus misericordiae alienum se reddere non poterat, in cujus sacro pectore humilitas virtutum mater, charitas quoque ac misericordia gratissimum cubile collocaverat. Et cum studiosissime sui agnitionem abjectione velaret, Mediolani, quis aut quantus esset, celare non potuit.

§ 9. Erat enim dies sanctorum solemnitate venerabilis, qui in unum plurimos collegerat sacerdotes. Et dum Missa sacris mysteriis celebratur altari, incognitus et improvisus ingreditur. Statimque unus e populo captivus inimici, cum ingenti vociferatione proclamat: Cur nos in Italia, Germane, persèqueris? Sufficiat tibi, quod nos de Gallis exclusisti: sufficiat, quod nos et Oceanum mare oratione superasti. Quid universa perlustras?

Quiesce, ut nos quieti esse possimus. Fit admiratio et terror in populo. Quis esset Germanus, dum alter alterum intuetur, inquitur. Et licet habitu despicabilis videretur, vultus tamen dignitate cognoscitur. Consultus gradum aut ordinem, non negavit. Episcopi omnes sanctum Dei digna humilitate venerantur. Exorant, ut furiosum, qui nomen ejus confessus fuerat, visitaret. Quem non praesumptionis cothurno, sed obedientiae studio praecepit exhiberi, remotumque in sacrario celebri absolutione purgatum, ad conventum publicum revocavit incolumem. Hoc primum virtutis suae signum in Italia per famulum suum Christus operari dignatus est. Concurrebat diversa populi multitudo, benedictionem expertae sanitatis opperiens: Junctisque cum praedicatione miraculis, et animas curabat, et corpora.

§ 10. Egressus urbe opulentissima, dum iter sensim horis felicibus carperet, occurrunt pauperes eleemosynam postulantes. Consulit diaconum, quantum esset in sumptibus: tres tantum aureos esse respondit: totosque statim praecepit erogari. Ad haec diaconus: Unde victuri hodie sumus? Respondens, ait: « Pascet Deus pauperes suos: tu quod habes, praesta pauperibus. » Diaconus quasi providus, duos erogat, reservat unum. Dumque iter agitur coeptum, intuentur post se equites concitatos. Qui brevi adjuncti, statim desiliunt, et provoluti genibus, hujusmodi precem fundunt: Dominus noster vir spectabilis Leporius, non longe abhinc domicilio fruitur: qui cum familia sua ita implicitus diverso tenetur incommodo, ut et propria, et suorum infirmitate succumbat. Cujus ad vos lacrymas deportamus: infirmum, si dignum ducitis, visitare. Si vero precem nostram vestrae occupationis necessitas vincit, orationem intercessionis impendite: Mereatur benedictionem, si non meretur aspectum. Ad haec vir beatissimus, repletus misericordiâ; et relicto itinere, ea via rectior judicatur quae mercedem boni operis praeparabat. Divertit, reclamantibus suis, et desideratum petentibus praestat adventum, dicens: « Nihil mihi prius est, quam praecepta Domini complere. » Tum illi cum exultatione, cum gaudio ducentorum solidorum munus, quod transmissum fuerat, obtulerunt. Deinde conversus ad diaconem, ait: « Accipe quae traduntur, et intellige te fraudem fecisse pauperibus. Nam si totum, quod dedi, indigentibus contulisses, remunerator noster trecentos hodie reddidisset. » Contremuit diaconus, secretum reatus sui innotuisse pontifici.

§ 11. Interea gradum accelerant: pervenitur. Et tamquam manifesta sanitas fuisset ingressa, ita omnium animos sancti relevavit adventus. Notas profert et exerit medicinas: Christum prostratus exorat, suisque lacrymis gaudia mercatur aliorum. Visitantur domini, visitantur et famuli, ac sine ulla discretione personae tuguria circumit, cubilia universa perlustrat. Et interposito unius diei spatio, ita coelestes medicinas obtinuit, ut

egrediens die tertia, domum totam reliquerit incolumitate gaudentem, prosequente eum domino, quem lectulo invenerat decumbentem. Praecedebat enim venerabilem virum fama laudabilis, exigens, ut nuntiati desideretur agnitio. Ferebatur jam autem per ora Ravennatum populorum, et adventus sui moras praevious accusabat effectus. Tandem diu expectatus excipitur. Providerat quidem, ut nocturno ingressus tempore, secreta, obscuritate tegeretur: sed desiderantium excubias vitare non potuit. Illic Petrus (Chrysologus) tum pontifex, Christi Ecclesiam Apostolica institutione retinebat.

§ 12. Regebat etiam Romanum imperium Placidia Regina cum filio Valentiniano jam juvene: qui ita fidem catholicam diligebant, ut cum omnibus imperarent, Dei famulis sublimi humilitate servirent. Qui omnes venerabilem sacerdotem certantibus studiis provide amore suscipiunt. Ambiunt principes, occurrunt proceres, ecclesia cum exultatione amplectitur. Ad diversorium sacerdotis Regina venerabilis vas argenti amplissimum, refertum cibis delicatioribus, sine ulla carnis admixtione transmisit. Quod susceptum, ea ratione distribuit, ut cibos ministris suis traderet: ipse vero vindicaret argentum, remittens, loco muneris patinulam ligneam, panem hordeaceum continentem. Quod illa utrumque cum gaudio ingenti complexa est, quod et argentum suum transmisisset ad pauperes, et illam escam beati viri cum ministerio abjecti vasculi suscepisset. Nam et lignum postea auro ambiit, et panem multis remediis et virtutibus reservavit.

§ 13. Quadam die, dum plateam latissimam turbis angustatus ingreditur, carcerem refertum vinctis, supplicia et mortem expectantibus, praeteribat. Qui agnito transitu Sacerdotis, unum clamorem collatis vocibus sustulerunt. Causam requirit, agnoscit: custodes evocat, subtrahuntur. Diversae enim palatii potestates, miserorum turbam in ergastuli illius noctes damnaverant. Quo se verteret misericordia non habebat. Tandem ad notum recurrit auxilium, et quod difficile erat ab hominibus impetrare, a maiestate divina deposcit. Gressum divertit ad carcerem, cernuus in orationem membra prosternit. Tum vero Dominus noster astantibus populis gratiam quam famulo suo tribueret, ostendit. Clausura vinculis et sera constricta dissolvitur: repagula ferrata dissiliunt. Divina pietas reserat, quod meditatio humanae crudelitatis arctaverat. Procedit ad libertatem turba de vinculis, exhibens vacua onera catenarum, tenens nexus, quibus antea tenebatur. Relinquitur carcer innocens aliquando, quia vacuus: et praecedente pietatis triumpho, turba miserorum gremio ecclesiae gaudentis infertur. Crescebat interim quotidie admiratio et fama pontificis: occurrebant populi, sanabantur infirmi: Christusque gratiam, quam contulerat, dilatabat. Assidebant jugiter obsequentes sex venerabiles sacerdotes: qui non minus abstinentiae ejus cruces

sine interpolatione durantes, quam virtutes assiduas, mirabantur. Hi testes operum illius multis fuere temporibus.

§ 14. Volusiani cujusdam filius, qui tum patritii Segisvulti cancellis praeerat, succensus igne febrium vexabatur: et ita aestuantis vaporis accensio adolescentiae medullas corpusque consumpserat, ut desperatio conclamata sequeretur. Medici manus et promissa jam subtrahuntur, luctusque solus parentibus reservatur. Ad beatum virum spes tarda convertitur: parentes cum amicis omnibus et propinquis sancti genibus implicantur. Additur etiam intercessio sacerdotum, cum quibus festinus expetiit aegrotantem. Euntibusque occursor obuius, adolescentem jam mortuum nunciavit, nec esse causam, qua se vir venerabilis fatigaret. Insistunt tamen antistites, supplicant ut coeptum misericordiae impleret officium. Inveniunt corpus exanime, et vitae calore repulso, mortis frigore jam frigidum. Depositaeque pro animae requie oratione, remeabant, cum subito multitudinis luctus attollitur: inhaerent seniores sui manibus sacerdotis, ut pro parentum orbitate et defuncti reditu Domino supplicaret. Diu resistit, sancto pudore confusus: cessit tandem misericordiae et charitatis imperio, fidei arma concutiens. Turbas eiecit, mortuoque in oratione prostratus adjungitur. Rigat lacrymas terram, coelo alti gemitus porriguntur, vocat planetibus Christum. Interea movetur exanimis, et paulatim membris emortuis vitalia redduntur officia. Oculi lucem quaerunt, micant digiti. Lingua jam resurgit: uterque consurgit, iste de oratione, ille de morte. Germanus manu allevat dormientem: residet, respirat, reficitur, respicit, paulatimque vigore concepto, integram recipit sospitatem. Redditur parentibus filius, luctus convertuntur in gaudium, et uno clamore populorum virtus majestatis extollitur. Continuat Christus virtutes in famulo, et mox recipiendum in requiem, miraculorum laude sublimat.

§ 15. Acholii eunuchi, tunc praepositi regalis cubiculi, alumnus, jam juvenis liberaliter institutus, hujusmodi daemonio vexabatur, quod per menstruum tempus. redeuntibus incrementis lunaribus, captivos suos caduca allisione prosternit. Interventu Reginae vel procerum, sancto viro praesentatur et traditur. Quem diu examinatum purgare eadem die distulit, cum soleret furiosissimos daemones prima manus impositione depellere. Ita enim miserandi juvenis medullas et interiora penetraverat, ut quasi vas proprium certis temporibus possideret. Recludi ergo eum secum nocte constituit. Tum vero ex interioribus latebris manifestus erupit, et quasi inter tormenta compositus, tempus indicat, quo ab ineunte aetate ceperat innocentem. Itaque jussus egreditur: purgatusque adolescens, post diem alterum palatio reformatur. Causam sane Armoricae regionis quae necessitatem peregrinationis indixerat, obtenta veniâ et securitate perpetua,

ad proprium obtinisset arbitrium, nisi titubationis perfidia mobilem et indisciplinatum populum ad rebellionem pristinam revocasset. Quo facto, et intercessio sacerdotis evanuit, et imperialis crudelitas circumscriptione frustrata est. Qui tamen pro calliditate multiplici, brevi poenas perfidae temeritatis excoluit.

§ 16. Germanus igitur quadam die, matutinali solemnitate perfecta, dum cum Episcopis sermones de religione conferret, moestissimam protulit mentionem, inquiens: « Commendo vobis, fratres charissimi, transitum meum. Videbar mihi per nocturnum soporem a Domino nostro viaticum peregrinaturus accipere. Et cum causam peregrinationis inquirerem: Ne metuas, inquit: ad patriam, non ad peregrinationem, te dirigo, ubi habebis pacem et requiem sempiternam. » Derivabant intellectu alio somnium sacerdotes, sed ille studiosius commendabat extrema dicens: Bene novi, quam patriam Deus suis famulis repromittit. Factum est, ut post dies aliquot sequeretur incommodum. Quo ingravescente, civitas tota turbatur. Accelerabat transitum, qui vocabat ad gloriam, et fessum a laboribus Dominus invitabat ad praemia.

§ 17. Regina Placidia, deposito imperii supercilio, occurrit pauperi, requirit infirmum, tribuens quicquid ab ea beneficii postulat. Peculiariter sane petit, quod illa invita concessit, ut gleba corporis sui patriae redderetur. Visitantum vero tanta fuit diebus ac noctibus multitudo, quantam aut admisit aditus, aut domus recepit. Tempus omne choris psallentibus tenebatur. Septimo incommodi die ad coelos anima felix et beata transfertur. Haereditas deinceps relicta dividitur: partem praesumpsit imperium, partem vendicant sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant. Solius benedictionis haeres capsulam cum reliquiis sanctis regina suscepit. Cucullam cum interiori cilicio Petrus Episcopus usurpavit. Sex vero antistites, ut aliquid monimenti ex successionem sanctitatis acciperent, disrumpere quod superfuerat, maluerunt. Unus pallium, alter cingulum accepit: duo tunicam, duo sagulum diviserunt.

§ 18. Deinde apparatu defuncti fervent studia conferentium, accusantium cur parva expensa mortuo deberetur. Acholius corpus aromatatum constrictione solidavit, Regina vestivit. Quibus omnibus rite perfectis, expensis et evocationibus iter instruit Imperator, ministrosque ejus copiosa largitione prosequitur. Sacerdotes religionis obsequium, et in praesenti instruunt, et ordinatione praemittunt, unumque agmen reformatur ad Gallias.

§ 19. Placentiam corpus dum praeterit, caeca jam nocte pervenit. Quod in ecclesia collocatum, dum vigiliis sanctae devotionis excolitur, matrona quaedam loci ejus paralysi dissoluta, ita ut nullum membrum suo fungeretur officio, precario deposcit, ut feretro corporis subderetur: ibique ad lucem extenta decubuit.

Mature corpus attollitur: surgit, et mulier vivificata per mortuum, mirantibus populis, propriis pedibus debitum reddit obsequium. Excipiunt Galliae patronum proprium famulatu majori, quippe ubi reverentiae jungebatur affectus. Omne hominum genus diverso occurrit officio. Alii vias praeruptis depositis molliunt, et pontium innovatione continuant: alii expensas ingerunt: alii psalmis intonant: alii colla supponunt. Refulgebat repercusso solis radio, splendorem sibi etiam per diem vindicans luminum multitudo, totoque ministerio charitatis, propriae redditur civitati, ubi sepultus corpore, quotidianis miraculis vivit et gloriâ. Sedit autem idem Dominus et Apostolicus noster sanctissimus Germanus in Episcopali cathedra annos triginta, dies vigintiquinque. Obiit vero plenus Spiritu Sancto, pridie Kal. Augustas. Cujus sacratissimum corpus, honorifico agmine, comitantibus virtutum operibus, suam est delatum ad urbem, ibique sub die Calendarum Octobrium a propriis civibus celeberrimo cultu est sepulturae traditum (a).

S. IGNATHI LOJOLAE

CLERR. REGG. SOCIETATIS JESU FUNDATORIS

VITA

SENTENTIARUM GRAVITATE ET LATINITATIS NITORE CONSPICUA

AUCTORE JO. PETRO MAFFEJO EX EAD. SOCIETATE

PROLIXAM NON VERBOSITAS FECIT SED RERUM COPIA;

QUARE PAUCULA FAS ERAT, INTACTO STYLO ET SALVA HISTORIAE INTEGRITATE,

AD BREVITATEM UT SUIS LOCIS MONUIMUS, ELIMINARE.

Migravit anno 1556 — Hispanus.

LIBER I. § I. *Ortus ejus et educatio.* In ea Hispaniae regione quae ad Pyrenaeum pertinet, ac vulgi sermone *Guipuzcoa* nominatur, in primis clara est Lojolarum familia. Hisce parentibus natus Ignatius est anno post Virginis partum mccccxci. Ac de prima ipsius pueritia id unum constat, haud ita severa disciplinâ educatum a suis fuisse; atque ab ipsis incunabulis, ut in opulenta

(a) Conspicuae amplitudinis basilicam supra S. Antistitis Germani sepulcrum Antisiodori exstruxit Sancta Crotildis Regina (col. iii jun.), ipsumque tumulum mirifice exornavit Clotharius ejus filius. Aliquot post saecula ab Sancti obitu, Carolus Calvus Rex illius membra reperit integra, et iterum aromatibus condita pretiosissimis pannis vestienda curavit, et eminentiori in loco honorificentissime collocanda. In tanti Patroni sepulchrali arcam debacchata est saeculo xvi Calvinistarum efferata impietas. Incertae admodum, sancti Reliquiae alicubi, praesertim in Antisiodor. ecclesia S. Eusebii, asservari dicuntur.

domo, profanos admodum hausisse spiritus: deinde litteris vixdum a limine salutatis, cum esset eximia et animi et corporis indole, continuo in Ferdinandi regiam a patre missum, veteri Hispaniae more... Hic ille cum in ephëbis honorariis Regi aliquamdiu ministrasset, aulicis imbutus moribus, ad Antonium Manricum sese contulit Najarensium Ducem, ex iis quos in Hispania Magnates appellant; quo cum Lojolejae genti necessitudo vetus intercedebat. Atque apud hunc domi forisque in honore habitus, rei militaris tyrocinia posuit: et quod iis ferme usu venit, qui nondum coelestes delicias degustarunt, id ipsum Ignatio contigit, ut ardenti laudis humanae studio, et communis consuetudinis impetu abreptus, cum esset in corporis ornatu elegantissimus, equorumque et armorum usu praeccelleret; quod sibi datum fuerat temporis ad negotiationem salutis aeternae, id ille miserabiliter, ut plerique mortalium, partim in factionum rixarumque periculis, partim in amatoria vaesania, et caetera seculi vanitate consumeret.

§ 2. Verumtamen inter ejusmodi vitia, et cacos errores, praecleara quaedam emicabant bonae ac religiosae mentis indicia. Primum enim in tanta licentia militari, tamque corruptis hominum moribus, quamvis animo consternatus esset interdum, et multis undique cinctus angustiis; nulla tamen ipsius atrocior unquam audita vox est, quales multae a nefariis hominibus in Deum ac Dei providentiam vulgo jactantur. Nec solum ab omni verborum impietate semper abhorruit, sed etiam sacra omnia, sacrorumque Antistites naturae perpetuo instinctu admodum religiose reveritus est. Erat praeterea intactus ab avaritiae sordibus, et a lucri cupiditate vehementer alienus; quod cum alias, tum vero in expugnatione urbis Najarae, quae in Cantabriae finibus est, perspicui potuit: quam cum ob defectionis crimen Dux militi diripiendam dedisset; Ignatius, quamvis ad ipsum victoriae pars non exigua pertineret, tamen nec praesentis praedae dulcedine, nec caeterorum exemplo adduci potuit, ut sese alienae rei contactu pollueret: non Christiano solum, sed etiam ingenuo homine id indignum existimans.

§ 3. Quae ipsius altitudo animi in privatis quoque dissidiis ac simulatibus eminebat; ut si quando ex certamine dignitatis (ut fit) ad manus pugnamque venisset, si locus reconciliationi daretur, illico una cum armis odium omne deponeret, et cum inimicis in gratiam plane bona rediret fide. Neque vero eidem in magnis arduisque negotiis, vel capessendis alacritas, vel gerendis consilium et cautio deerat: quocirca inter quosdam Cantabriae populos gravi orta seditione, legatus ad eos a Duce Najarae, brevi controversias omnes magno partis utriusque consensu et approbatione diremit: ac licet juvenis admodum esset aetate, in agendo tamen tractandisque hominum ingeniis jam tum senilis quaedam

in eo maturitas apparebat; prorsus, ut negotium nullum ferme suscepit, quod non ad optatum exitum, sua lenitate ac virtute perduxerit; quamquam ob imperitiam rerum divinarum haec tam egregia animi bona, et quasi talenta non optime collocabat interdum; ad hominum videlicet gratiam, ac sui ipsius incrementa iis artibus utens, quas ad unius Dei honorem et gloriam omnino referri oportuerat.

§ 4. *Conversio ejus ad Christum.* Hunc maxime in modum adolescentiâ, atque ipso aetatis flore consumpto, cum annum ageret jam nonum circiter et vigesimum, a miserabili errore, certoque aeternae vitae periculo in rectum salutis iter summo Dei beneficio revocatus est. Tota autem ejus conversionis ratio fuit ejusmodi. Ardebat eo tempore Hispania intestini belli tumultibus; quam nactus occasionem Franciscus Galliae Rex, Navarrae Vasconum, quae Guipuzcoam attingit, Henrico Alibreto cognato suo recuperandae (cujus pater ex eo Regno Ferdinandi Catholici armis olim exactus fuerat) Andream Foxium, cognomento Asparotum, cum exercitu jussit in eas regiones impetum facere, qui celeritate usus, cum aliquot loca improvise adventu cepisset, cumque nobilitas Henrici cupida ad Gallum sese quotidie adjungeret; Najarae Dux, qui Navarrae summo cum imperio praeerat, ejus rei famâ commotus, in ulteriorem Hispaniam ad auxilia contrahenda profectus est, Ignatio, paucisque praeterea Pompelone custodiae causâ relictis. Ac caeteri quidem, appropinquante Gallorum exercitu, magnitudine pedestrium et equestrium copiarum exterriti, et simul diffusi oppidanorum animis, tempori cedere, et urbem relinquere omnino decreverant: Ignatius vero multis verbis homines ab eo consilio revocare conatus, ubi se nihil proficere hortando perspexit, ardentibus oculis detestatus ignaviam perfidiamque, spectantibus omnibus, in arcem solus introit, paratus illam cum aliquot in eo praesidio relictis omni ope tueri. Quo virtutis exemplo permotus alius quidam Ignatii in studio bellicae laudis aemulus, eandem aleam subiit: reliquis vero salus, quam aut fides aut gloria, fuit antiquior.

§ 5. Ventum deinde in consilium est a custodibus de summa rei: cumque in tanta propugnatorum paucitate contra tantas hostium copias negarent plerique locum obtineri posse diutius, ac seniorum praesertim sententiae ad profectionem inclinarent; Ignatius, quo erat animi et corporis robore, quam acerrime sese rursus opposuit, remque disjecit. Interea Galli, resistente nemine, propius ad urbem accedunt, et magna civium voluntate admissi, castris ad arcem positis, Praefectum praesidii ad colloquium evocant. Ille, accepta fide, cum tribus dumtaxat egreditur, in quibus erat Ignatius; qui cum ab hostibus proponi conditiones iniquiores vidisset; exarsit nimium, easque conditiones

tam acri ac vehementi oratione commilitonibus dissuasit, ut ad extrema omnia perpetienda, potius quam arcem deferendam, cunctos accenderit. Nec mora: Galli omisso colloquio acrius instare, tormentis moenia quaterere, atque diruere, undique ascensum tentare: Hispani contra, Ignatii praesertim exemplo, atque adhortationibus incitati, fortiter sese defendere, subeuntem hostem gladiis, telis, contis arcere; quoad Ignatio ante alios dimicanti, globi vi excussus e muro lapis laevam haud ita graviter laesit tibiham: globus vero ipse, quamquam impetu refracto subsiliens, dextram adeo labefactavit atque confregit, ut e vestigio semianimis alienata mente corrucrit. Tum vero debilitati animis caeteri, et deditio facta; Ignatium porro stratum, vel ad colligendam clementiae famam, vel etiam virtutem in hoste admirati, Galli benigne suscipiunt, et in urbem ex arce translatum, in pristino hospitio collocant, medicisque adhibitis, et rebus omnibus necessariis diligenter curant.

§ 6. Huic Gallorum benignitati, pro sua animi magnitudine egregie respondit Ignatius: quippe tantum aberat ut eos odisset, a quibus in illam calamitatem vitaeque discrimen erat adductus, ut cum in lecto decumberet, singulos blande comiterque compellans, omnia fere sua in eos amoris causâ dividerit; atque hunc clypeo, illum pugione, alium thorace donarit. Interjectis deinde aliquot diebus, cum gravius laboraret quam ut brevi tempore sanari posse videretur: ad caeteram humanitatem illud etiam additum a Gallis, ut Ignatium lecticâ Lojolam usque (neque enim longe aberat) deportandum curarent; qui peramanter a suis acceptus, cum ingravescente in dies morbo periculosius aegrotaret, accersiti confestim undique medici, crure inspecto, severe pronunciant, ossa illa, sive id prioris chirurgi vitio, sive itineris agitatione contigerit, nequaquam esse bene locata: neque vero, nisi ea coagmentatione denuo resoluta, frustisque suo loco repositis, posse ullo modo fieri ut coalescant. Qua tam acerba denuntiatione Ignatius minime exterritus, non modo statim aequo animo sese paratum ostendit ad omnia subeunda, sed etiam inter ipsam curationem, quamvis esset asperissima, nullum alium indicium dedit doloris, nisi ut coactos in pugnum digitos valde constringeret. Ex eo die morbus majorem in modum est auctus; cumque jam Ignatius omnes fere cibos haustusque stomacho fastidiente respueret, aliaque in eo cernerentur lethalia signa, suorum admonitu, sacris, quae ad expiandum animum pertinent, rite procuratis, ipso B. Petri Apostoli pervigilio, cunctis moerentibus, eo deductus est, ut medici prorsus actum affirmarent, nisi ante mediam eam noctem vis morbi remitteret. Venerabatur jamdudum Ignatius praecipuo quodam cultu Principem Apostolorum; quin etiam ejus laudes militariter olim carmine Hispanico celebraverat: cujus profecto pietatis fructum non exiguum tulit, si

quidem illa ipsa decretoria nocte per quietem videre sibi visus est eundem Apostolum, optatam sibi valetudinem divinitus afferentem, nec sane in irritum ea visio recidit: quippe continuo levare doloribus, ciboque refici est coeptus.

§ 7. Jamque Dei beneficio periculum mortis evaserat, magna-que suorum gratulatione melius habebat in dies: cum repente animadvertit os quoddam genu sub ipso foedius prominere: quod quoniam praeter caetera incommoda impedimento etiam sibi videbat fore, quo minus graphice quam solet ac vellet, ocreatus incederet: ut erat idem, et patientiae militari, et urbanae munditiae et elegantiae apprime deditus, percontatus est medicos, possetne ullo pacto deformitas tolli: qui cum respondissent posse utique, sed dolore, omnium quos ad eam diem sensisset, maximo et acerbissimo; propterea quod in eam sedem fragmenta jam firmiter coaluerant: non dubitavit Ignatius ingenti omnium, vel admiratione, vel metu, concinnum ac decorum corporis habitum anteferre manifesto vitae discrimini; secarique de sententia medicorum os jussit, clariore etiam quam antea, fortitudinis ac patientiae documento; quando quidem in ea carnificina (quae quo lentior, eo fuit horribilior) non modo ligari, tenerive se non est passus, verum etiam iis qui aderant, pavore propemodum exsanguibus, ab omni prorsus querimonia gemituque se ipse continuit.

§ 8. Post haec doloribus magna jam ex parte mitigatis, nondum tamen gressu recuperato, nec pedibus ad insistendum idoneis, interea, dum jacentis corpus terrestres medici persanare conantur, ejusdem animi vulnera curare medicus coelestis aggredditur. Cum enim affixus lectulo Ignatius fallendi temporis causâ profanum quempiam librum poposcisset ex iis quos antea per otium lectitare consueverat: divino plane consilio factum est, nullus ut eo tempore domi liber esset ejusmodi: at vero longe meliores alii duo reperti sunt Hispanico sermone conscripti, quorum alterius, *Vita Christi*, alterius (quo selecta virtutum exempla continebantur) *Sanctorum Flores*, erat inscriptio. Ea videlicet lectio salutis initium attulit homini. Dum enim oblatus sibi libros, variis locis, quasi aliud agens, delibat, sensim capi coeptus est pulchritudine eorum quae scripta reperiebat; atque adeo inter ipsam lectionem, ubi quidpiam insigne cognoverat, subsistere, secum ipse deliberans: Quid si praeclarum hoc sancti Dominici facinus, quid si hoc sancti Francisci, Deo fretus, aggreddiar? Neque vero, cum haec et alia sibi multa proponeret, res occurrebat ulla tam ardua, tanque difficilis, quam non perficere sese posse generosa quadam alacritate confideret.

§ 9. Quae cum apud se diutius agitasset, emergebant rursus rerum inanium voluntates et secularia desideria, quorum sese nonnullis adeo manciparat, ut dum eorum, vel adipiscendi

rationem exquirat, vel potiundi spem animo concipit, plures interim horas per imprudentiam in ea cogitatione defixus haereret. Jamque priora illa propèmodum exciderant, accensosque nuper igniculos pietatis, voluptatum illecebrae, et perniciose rerum fluxarum blandimenta restinxerant: cum periclitanti servulo divina bonitas opem celeriter afferebat, ex eorum videlicet recordatione quae legerat, meliorem ei mentem, et consilia saniora submittens, atque in hac item commentatione tamdiu morabatur, donec interventu cujuspian, alio mentem animumque converteret. Hac ille vicissitudine, et quasi conflictu, dies aliquot mirum in modum exagitatus, cum in ejus pectore voluptas et virtus pene ex aequo certarent; contrarias in partes magna sua perturbatione distrahebatur, incertus animi, hancine viam an illam, cum primum posset, insisteret.

§ 10. Verumtamen inter alternas fluctuantis animi propensiones illud intererat, quod blandis illis rerum fluxarum imaginibus, quamdiu praesentes obversabantur, tamdiu titillabatur Ignatii mens: abeuntibus vero, succedebat illico amatus quidam torpor et aegritudo, et sibimet displicentis animi taedium. At contra, praeclari illi ad Christianam laudem impetus, cogitationesque de adaequanda vigilantia et sobrietate Sanctorum, de votivis peregrinationibus, de victu cultuque in primis horrido et aspero, non modo cum aderant, animum insolita quadam jucunditate mulcebant, sed in recessu quoque tristitiâ subeunte nulla, securum hilaremque praestabant. Sed enim, tantum hoc ille discrimen, seculi tenebris obcaecatus adhuc, hebesque ad subtiliora hominis interni judicia, quasi ignotum quidpiam praeteribat, quoad clariore demum oborta sibi luce, mentis aciem accuratius in eam varietatem coepit intendere, ac denique non sine admiratione quadam animadvertit; ab illis cogitationibus, ut erant inanes ipsae, sic se jejunum, et aridum; ab his autem, velut a pabulo salutari, laetum vegetumque discedere: liquidòque perspexit, fucata, et insidiosa voluptas, quantum a vero et solido gaudio, ac suavitate distaret.

§ 11. Atque hanc primam de intimis animi sensibus motibusque ratiocinationem habuisse fertur Ignatius: ad quam ubi major deinde rerum divinarum usus accessit, tantam in spirituum discretione (quae consummatae sapientiae virtus est) solertiam atque peritiam est consecutus, ut egregia etiam illius generis praecepta in eo libro qui *Exercitiorum* appellatur, posteritati reliquerit. His ergo observationibus, et assiduis librorum monitis et lethali animae veterno excitatus, anteactae vitae peccata, et infinitam in se Dei clementiam aliquando coepit agnoscere: nec solum de mutandis in posterum moribus, verum etiam de expiandis omni ratione delictis, placandoque Numine, serio cogitare. Atque in hanc deliberationem ingressus, denuo sese ad Christi

Domini Sanctorumque sectanda vestigia, occulto quodam instinctu, acriter sentiebat impelli, et eorum praecipue, qui in se ipsi quam maxime duri ac severi extitissent: artium quippe spiritualium et Christianae Philosophiae rudis et ignarus adhuc, omnem fere sanctitatis et officii perfectionem in asperitate vitae, et in voluntaria corporis afflictatione statuerat.

§ 12. Quo circa jam tum agitabat animo, simul atque per valetudinem liceret, nudis pedibus Jerosolymam petere, ac frequenti verberatione, longoque jejunio tantas peccatorum poenas ultro suscipere, quantas videlicet ab excelso magnoque animo, salutare odium sui, et ardens divinae gratiae promerendae studium exigebat. Jamque rectis euntem sensibus, et optima quaeque expetentem, longe vehementius incitavit divina visio. Etenim nocte quadam vigilanti, augustissima specie ac beatissimo lumine fulgens, Maria Virgo una cum parvulo Jesu, non modo sese palam ostendit, verum etiam incredibili benignitate spectandam aliquamdiu praebuit: quo viso mirifice recreatus Ignatius, tantum repente odium fastidiumque concepit eorum quae apud cecos mortales prima putantur, ac praesertim quae cum inhonesta voluptate conjuncta sunt, ut omnes rerum illarum, quamvis diuturno usu ac vetustate corroboratas imagines, ex hominis memoria confestim aspectus ille deterserit. Accessit ad haec illud quoque non leve Dei beneficium, quod ei in omnem deinde vitam proprium ac stabile mansit; ut quotiescumque sublatis in coelum oculis astra suspiceret (quod sane saepe faciebat ac diu) mortalia cuncta illi repente sordescerent; et miro quodam aeternae patriae desiderio raperetur.

§ 13. *Ad Montem-Serratum religionis causâ proficiscitur.* Interea simul et animo et corpore convalescens, e lectulo surgere, et intra cubiculi fines paulatim crura explicare, atque ingredi coeperat; nihilque longius ei videbatur, quam ut de cognatione sua, et de domo patris exire, et praeteritae vitae peccata quam acerrime vindicare sibi liceret. Sed quia nondum erat ad iter faciendum idoneus, constituit interim praeclarissimas quasque Christi Domini, Sanctorumque res gestas memoriae causâ describere: atque ad id ipsum exquisiti cujusdam nitoris et elegantiae codice comparato, quae de virtutum exemplis praecipue admirabatur, in eum codicem vario picturae genere, quam compositissimis et quam clarissimis litteris, ordine referebat. Atque huic operi dum insistit ardentius, quamquam sua de instituendo novo genere vitae consilia mortalium nulli aperuerat; haec tamen tanta scribendi ac legendi assiduitas, contemptus corporis, frugalitatis amor, et parsimoniae, sermo quotidianus non ad urbanitatem, vel ad ambitionem, ut antea, sed ad modestiam pietatemque compositus; haec igitur, et alia non obscura immutati animi indicia, celeriter illum domesticis prodiderunt.

§ 14. In iis Martinus Garzia frater natus maximus, qui, de mortuo jam pridem Bertramo, in dominatu, reique familiaris administratione successerat, suspicatus id quod erat, Ignatium vel morbi vexatione, vel eorum quae legerat admonitione compunctum, ac pertaesum vitae prioris, novum aliquid ac magnum moliri, atque etiam fortasse nuncium rebus humanis velle remittere: commotus animo vehementer hominem sè vocat, variisque interrogationibus blande pertentans, ad extremum per communes parentes, perque fortunas omnes obtestatur et obsecrat, videat etiam atque etiam quid agat, quo progrediatur, neu quid novi consilii capiat, quod vel ipsi munitum et exploratum ad gloriam et opes iter impediat, vel sempiternam Lojolejae familiae dedecoris notam inurat. Ad quae Ignatius breviter, quo se quam primum a fratre expediret, satis memorem fore sese respondit officii: et simul, quoniam de recuperata propemodum ejus valetudine ad Najarae Ducem nuntii venerant, in oppido finitimo, cui Navareto nomen est, eo tempore commorantem; veniam a fratre petit, Ducis pro amicitia revisendi; ac per eam causam, duobus dumtaxat assumptis famulis, eques in viam se dedit, ac brevi Navarretum pervenit incolumis. Ibi Duce amicisque ita salutatis, ut arcana consiliorum suorum quam accuratissime tegeret, simul etiam certa pecuniae summâ in usus pios insumpta, Barcinonem petere, ut Jerosolymas inde contenderet, famulosque dimittere statuit, quo liberius, remotis arbitris, in suum saevire corpus, et debita vitae licentius actae supplicia a semetipso posset exigere.

§ 15. Solus ergo per summam dissimulationem Navarreto profectus, primum omnium religionis causâ celeberrimam beatae Virginis aedem adire decrevit, quae in Monte-Serrato a Monachis Benedictinis incolitur, estque Barcinonem e Navarra petentibus minime dèvia. Deinde reputans apud animum suum partim voluptates, quibus antea indulserat, partim etiam periculosum et grave bellum, quod sibi rursum a carnis illecebris atque ab inferioris animae viribus imminabat: omni ratione se contra domestici hostis insidias muniendum est arbitratus. Ergo non solum institutam, ex quo die Lojola discesserat, consuetudinem obfirmato retinuit animo, ut singulis noctibus poenae nomine se acerrime verberaret, sed etiam ratus nullum continentiae praesidium posse firmiter inveniri, quam Dei Matris, ejusdemque Virginis perpetuae patrociniûm, recenti praesertim illius in se clementiâ ac benignitate invitatus, in ejus maxime clientelam fidemque confugit,* ac studio virtutis incensus, illico fecit, ut eidem Virgini sacratissimae sese irrevocabili voto castitatis obstringeret: quod religiosi animi obsequium et sacrificium pro sua infinita bonitate ratum et gratum Deus ipse videtur habuisse; quandoquidem beatissima Virgine deprecante, videlicet ex eo tempore ad

extremum usque diem, Ignatius plane omni sensu libidinis caruit. Caeterum quo facilius omnes intelligant, quam sit periculosum et anceps in Christianae Philosophiae curriculo sine rectore ac magistro versari; non omitam hoc loco, quod ambulanti in fervore spiritus per eos ipsos dies Ignatio contigit.

§ 16. Erant eo tempore in Hispaniae finibus Maurorum multae reliquiae: quos nefariae superstitioni Mahometis addictos Ferdinandus Catholicus haud ita pridem e suo pepulerat regno. Ex ea igitur faece quidam insidens mulo, Ignatium forte assecutus, comitem sese illi adjunxit: ac nonnulla primum (ut fit) de itinere sciscitantur, variis deinde sermonibus eo deventum est, ut de singulari Mariae virginitate dissererent: quam cum nefarius ille ante partum quidem integram illibatamque fuisse fateretur, a partu vero nequaquam; contra Ignatius ab ejusmodi errore quibuscumque poterat rationibus hominem revocare contenderet: post multam altercationem magis magisque obstinatus impius ille, cum oblatam sibi veritatis lucem intueri nollet, repente non sine rabie quadam subditis mulo calcaribus antecessit, seque celeriter ex Ignatii conspectu proripuit. Quo facto vehementius irritatus Ignatius, parum abfuit, quin citato gressu persequeretur abeuntem, et pugione confoderet; facinus indignum existimans, non tam contemptum relictumque superbe se, quam de summa castimonia et sanctitate Reginae Angelorum ausum fuisse vilissimum caput ore polluto detrahere: cumque militari etiam tum spiritu, Religionis officiique momenta perpenderet, sese vix pietati satisfacturum putabat, si tantas blasphemias, pateretur inultas, neque ab impuro daemonis mancipio poenas petulantis linguae reposceret. Veruntamen incitatum jam generosi pectoris impetum retardabat suspicio latentis in tam speciosa cogitatione piaculi; metusque probabilis, ne per hanc animadversionem, et coeleste numen, et eam ipsam, quam defendere conabatur, Virginem offenderet.

§ 17. Cum igitur multa secum agitasset, motu corporis pariter atque animo varius, ad extremum, sane quam praecipiti consilio, statuit ad bivium usque procedere, unde Maurum ex habito colloquio ad proximum pagum noverat divertisse. In eo bivio laxatis omnino mulae qua vehebatur, habènis, ita de re tota interpretari, ut si bestia ipsa per se Mauri vestigiis insisteret, non dubitaret, quin accepta futura esset ultio Majestati divinae: sin minus, pro certo putaret nequaquam id a se officii Deum beatamque Virginem postulare. Hac ille mente processit ad bivium: cumque pagus ille, quem diximus, abesset diverticulo passuum non amplius XL, via facili ac spatiosa, plane divinitus factum est, ut sponte sua jumentum angustiore viâ Barcinonem versus iter arriperet. Atque hunc in modum Ignatius in re tam gravi, nullo pia ipsius studia regente periclitatus, lethalis noxae crimen

felicius effugit quam sapientius. Inde progressus ad vicum a Monte-Serrato haud longe distantem, de peregrinatione Jerosolymitana, deque asperiore vita quamprimum ineunda mire sollicitus, viatorium ibi coëmit ornatum, sparteos videlicet calceos, talarem e sacco tunicam, funemque pro balteo, tornatilem baculum, et in usum aquae cucurbitam. Quae omnia, ut Christi paupertatem non erubescere, et perversam recti verecundiam deponere, paulatim assuesceret, suspensa pròpalam ex ephippiis, ad montem usque laetus advexit.

§ 18. *Acta ejus in Monte-Serrato.* Quo simul atque pervenit, Templum ingressus, ac Numine salutato, nihil antiquius habuit, quam ut per sacram totius anteactae vitae confessionem contractas animi sordes elueret; qua confessione in primis fideliter atque accurate de scripto peracta per triduum, summa deinde cum veneratione ad Sacramentum altaris accessit. Contulit etiam cum eodem patre qui sibi confitenti aures dederat, omnia sua consilia cogitationesque de imitatione Sanctorum, quae ad eam usque diem prorsus nemini patefecerat. Praeterea quidquid habuit pecuniae, totum id in Christi Domini gratiam pauperibus benigne divisit. Dein silentio noctis ejus, cui dies festus Angelicae salutationis illuxit, pretiosa vestimenta quibus erat ornatus, quam occultissime potuit, pannoso cuidam ex infima plebe largitus, confestim optato illo sacco sese àlacer induit, ac fune praecinxit: dextro pedi, quod ex reliquiis morbi singulis etiam tum noctibus intumesceret, calceum induxit e sparto; sinistrum utique nudum relinquere, et capite item nudo prorsus decrevit incedere. Sed quia non ignorabat plurimos pallio tenus esse Philosophos, vestemque facilius multo mutari quam mentem; omni ope sibi enitendum existimavit, ut illa exterioris amictus insignia, ad intimos animi sensus occulta quadam affinitate pertingerent: cumque accepisset in more positum olim fuisse, ut nobiles equites, antequam in ordines referrentur, in sacris aedibus noctem unam armati excubarent (quod in Hispania pervigilium armorum appellant) militarem illum ritum ad rudimenta Christianae perfectionis in semetipso transferre constituit.

§ 19. Igitur gladio, ac pugione, quibus antea mundo meruerat, e tholo suspensis, novo instructus armorum genere, totam eam noctem pervigil ante aram sanctissimae Virginis modo stans, modo nixus genibus, praeteritorum veniam demisse precari, divino cultui devovère sese, ac beatam praecipue Dei Matrem intenta supplicatione propitiare non destitit. Atque hunc in modum Christianae militiae nomen ex animo dedit Ignatius anno post Christum natum MDXXII quo ferme ipso tempore, ut a multis non sine admiratione quidem animadversum est, Martinus Luther infamis haeresiarcha, magnis in Germania motibus excitatis, jussus a Carolo Quinto Imperatore adesse Vormatiae, male

pressum ad eam diem virus opinionum suarum effudit in illo conventu palam, Sedique Apostolicae et Catholicae veritati nefarium atque impium bellum temulentus indixit: ut satis appareat, cum maxime furiam illam contra omnia divina et humana jura, legesque sacras obarmaret Sathanas: tum ex altera parte, praeter alia militantis Ecclesiae robora, novum etiam hunc ducem excitatum divinae providentiae nutu, quem Christus Imperator, et ipsum et sectatores ipsius, obligatos religionis arctissimae sacramento, adactosque nominatim in verba Romani Pontificis, furori, ac libidini haereticae pravitatis opponeret.

§ 20. *Ardores ejusdem in studio poenitentiae.* Sacra igitur vigiliâ, quemadmodum dicebamus, exacta, quo celebritatem hominum famamque sanctitatis vitaret Ignatius, nondum certa luce relicto monachis jumento, pedes ipse, obvoluto etiam tum fasciis altero crure claudicans, per summum laborem a Monte-Serrato discessit, et e via militari paulo post deflexit primum ad desertâ in vicino loca, dein ad oppidum Barcinonensis agri Minoressam (hodie Manresam vulgus appellat) novem fere millibus passuum a Monte-Serrato: ubi antequam longinquae et periculosae peregrinationi Jerosolymitanae sese committeret, saeviente praesertim Barcinone per id tempus pestilentia, devio et obscuro loco aliquamdiu delitescere, et humilitatis Christianae, quae caeterarum est parens custosque virtutum, solida jâcere fundamenta decreverat. Interea mendicus ille, quem Ignatius pridie suis vestimentis induerat, cum ex insolito ornatu in furti suspicionem venisset, illico a loci magistratibus comprehenditur, et divinam humanamque frustra implorans fidem in vincula conjicitur. Cumque inter quaestionem ea sibi a viro quodam nobili clam donata jurejurando affirmaret, notasque corporis, ignarus nominis, ederet; conquiritur extemplo diligenter Ignatius. Cum nusquam appareret, mittitur ad eum insequendum festine viator, qui aegre procedentem facile consecutus, quaerit ex eo num cui quidpiam in Monte-Serrato donaverit? Ad eam vocem, suspicatus Ignatius, substitit; coactusque innocentis periculo, pauperi cuidam vestimenta sese pridie largitum esse confessus est: cumque viator porro instaret, quis tu aut cujas? nullum omnino ad ea verbum Ignatius reddidit, sed itinere coepto perrexit tacitus, casum insontis apud se miserans, ac semetipsum incusans, qui ne benefacere quidem, sine ipsius cui benefaceret damno vel certe discrimine didicisset.

§ 21. Ut igitur Minoressam accessit, oppidum ingressus quo dicebamus amietu, ad publicum infimae plebis hospitium precario sese contulit, ibique sanctae paupertatis ac poenitentiae studio, inter egentes ac sordidos, quam exequemur vitam exorsus est. Victum ostiatim precibus infimis emendicare quotidie; totam hebdomadam, excepto die Dominico, jejungere: in ipso cibatu

simplici pane contentus, atque ubi sitis urgeret, aquâ profluente: somni parcissimus humo nuda cubare, auctoque supplicio, singulis diebus ter sese flagellis quam acerrime cedere. Ad haec horas quotidie septenas genibus nixus in oratione vocali persistere; nam ejus quae mentalis dicitur, usum et consuetudinem adhuc ignorabat. Praeterea sacrificio matutino, Vesperarum, et Completorii officiis attentissima curâ semper intererat. Obibat etiam octavo quoque die sacra Confessionis et Eucharistiae mysteria. Et quoniam superioribus annis (ut diximus), et humanae laudis famaеque appetentior, et munditiarum ornatusque fuerat studiosior; ut vitium utriusque diligentiae pari neglectu rependeret, natalium suorum generisque splendorem, ne quis illi honos haberetur, studiose celare, et capillum, quem pro ejus saeculi more promissum impensius comere curareque consueverat, relinquere coepit impexum et squalidum; quin etiam ungues ipsos excrescere per diuturnam incuriam pati: atque in hoc tam aspero tamque horrido vitae instituto, constanter id omne refugere, quod ullam posset afflictæ carni delectationem aut levamen afferre. Itaque cum esset decoro vultu, et egregia totius corporis firmitate; detractis paulatim viribus, omnis ille vigor acerrimi bellatoris, et forma viridis juventæ prorsus elanguit.

§ 22. *Molestia scrupulorum, et tentationes.* Ejusmodi vitae cursum aliquamdiu secutus Ignatius magno animi fructu sine ulla offensione tenuerat; nondum graviora praelia, et occultas daemonum artes expertus, quibus incauta mens hominum ad praeclara tendentium, si praesertim suis viribus ipsi confidant, facile in fraudem inducitur: cum repente quaedam illi objicitur species, cujus, quamvis identidem apparentis, formam et figuram satis explicare non posset, multis distincta luminibus, et grato quodam splendore collucens, quod spectrum diabolicum postea, ut dicemus, agnovit; iisdemque fere diebus cum se illuvie et squalore obsitum animadverteret, atrox illa cogitatio nec opinantem invasit: Quae, malum, ratio te, miser, impulit, ut relicta patriâ, cognatis amicisque potentibus, pedore ac dira macie deformatus, tristissimo et obsoletissimo vestitu, vel stipem in triuiis corrogares, vel inter infimas plebis minutæ quisquillas latères inglorius? non ne intermissa militiae honoratae stipendia, dulcissimosque aequalium convictus, et pristinae fortunæ cultum victumque majore cum tua tuique sanguinis dignitate repeteres? Haec, et alia id genus ubi animo vehementer objecta; auctorem sensit Ignatius illico: et quamvis initio paulisper ea recordatione commotus, tamen ut se collegit, illam ita constanter ab se rejecit ac repulit, ut ultro etiam familiarius quam antea sese coetibus atque colloquiis egentium et mendicorum insereret. Qua submissione victus princeps auctorque superbiae, rursus Ignatio templum ingredienti ad officia divina celebranda, quibus mira

cum attentione ac perseverantia quotidie dabat operam (ut diximus) incoepti operis molem ac difficultatem ita repraesentavit, quasi ejus aerumnas et incommoda miserans diceret: Hem infelix Ignati, annis utique septuaginta, quot aetas tua recipit, in tantis tibi laboribus, in tanta vitae asperitate degendum est: quos tu, praesertim urgente senio, tolerare qui poteris? Tum ille fortiter, nec sine contemptu: Quasi vero, inquit, mihi tu vel unius diei spatium praestare possis.

§ 23. Haec duo prima post conversionem Ignatius de summa rerum certamina subiit: quorum utroque turpiter superatus humani generis hostis, ubi se irruptione et aperta vi nihil proficere intelligit, longe diversa bellandi ratione, dolo cuniculisque grassari constituit. Neque abnuitt Christus, pugnarum ejusmodi justissimus arbiter, qui ut neminem supra id quod potest oppugnari permittit, sic militibus suis, quos gratiae divino praesidio et liberae voluntatis arbitrio ad omnem virtutem exercet, ne parva semel victoriâ, per otium torpeant, novam in dies gloriosi triumphi materiam desse non patitur. Est igitur in daemonis artibus, quas ad bonorum perniciem assidue meditatur, illa vel pessima; ut quos ita videt studio virtutis ac religionis addictos, ut inde terrestrium vel bonorum spe, vel commodorum, et voluptatum illecebris avelli non possint; hos per speciem ipsiusmet honesti, quod adamarunt, ad immoderatam inedia, et carnis macerationem acrioribus incitamentis impellat, eosdemque praeteriti temporis piacula reputantes, ac coelestis irae servili metu percussos, in singula momenta misero quodam angore sollicitet. Id autem eo consilio, ut vel plane defecti viribus, per causam recuperandae valetudinis paulatim ad socordiam atque ad ignaviam dilabantur; vel assidua scrupulorum agitati molestiâ, dum se ipsi calumniari non desinunt, si minus inertiâ, certe defatigatione ac lassitudine ab incocepto desistant. Cujus utriusque cladis utinam ne tam multa nobis quotidie exempla suppeterent. Haec igitur eadem fraus Ignatium quoque in discrimen adduxit.

§ 24. Obtinuerat ille (quemadmodum dicebamus) ex quo sese ad Christum adjunxit, in summa vitae austeritate perpetuam animi tranquillitatem atque laetitiam: quam ne ex quotidiana copia vilem duceret, neu suis ipse meritis per insolentiam ascriberet: ab iis, quas diximus, tentationibus coepit illi Pater coelestis universam repente subtrahere, sic, ut interdum cum maxime gaudens exultaret in Domino, tunc subito nulla praecedente significatione, prorsus exui nudarique se omni gaudio et jucunditate sentiret, nec jam in precibus, neque in psalmis, neque in caeteris, quibus assueverat, pietatis officiis ullam inveniret omnino delectationem, aut requiem. Idque cum ei frequenter accideret; attonitus rei novitate animo suspensus, ac mire sollicito, causas ejus varietatis, et immutationis inquirere, ac dubitare apud

se, recte ne confessionem in Monte-Serrato, quam diximus, per-egisset? quidquam né omisisset, quod ad integram criminum accusationem attineret? ac proinde num idcirco fortasse Deum adhuc iratum experiretur? Quae ille dum anxius agitat, arrepta occasione diabolus perturbandi hominis, deque suo statu deji-ciendi, hanc ipsam suspicionem atque formidinem institit incutere. Ex eo tempore tyro vanis agitari terroribus, dies noctesque fle-tibus jungere, nullam capere partem quietis.

§ 25. Itaque dum amissam recuperare conscientiae pacem, et haerentem visceribus pestem omni ratione conatur evellere; non satis habuit peccata vetera, quorum de confessione ambi-gebat, iterum, iterumque apud sacerdotem exponere; sed etiam ejusdam concionatoris monitu, qui Minoressae per eos dies agebat, totius vitae noxas, quotquot revocare in memoriam potuit, in libellum relatas, quod ad Montem-Serratum antea fecerat, quam accuratissime rursus explicuit. Sed (quod saepe contingit) quod sibi adjumento fore putabat, id erat ei contrarium maxime. Siquidem ipsa commemoratione rerum quas aliquando oblivisci oportuerat, fiebat, ut etiam, si quid ipsa die mitigatum fuerat, recrudesceret. Nec jam tantummodo superiorum annorum delicta occupatum animum amarissima superstitione torquebant, sed etiam praesentis temporis cura pavorque, ne invisus Christo sua essent studia, neu Dominum suis omnibus dictis, factis, cogitatis offenderet. Quocirca multis jam rebus frustra tentatis unum dum-taxat occurrebat illi remedium, nec sane spernendum; ut sacerdos pro potestate omnino sibi posthac ejusmodi suspicionibus ac recordationibus interdiceret. Sed id ipsum consilii ad eum deferre non audebat, perversa videlicet ratiocinatione delusus, ac veritus ne sibi minus ea medicina prodesset, cujus auctor ipsemet extitisset. Inter has ergo curas, gravi pressus moestitiâ dum ita jacêret, ut nulla jam res mitigare dolorem posse videretur, invasit hominem atrox et saeva cogitatio, uti ad luctus misériasque finiendas, e fenestra cubiculi (Dominicanorum hospitio tum forte utebatur) semetipse praecipitem daret. Quam ille cogitationem, ope divina cum acerrime repulisset, subiit animum firmitas, et constantia ejusdam anachoretæ, quem in Patrum historia legerat, impetrandi gratiâ nescio quid, quod vehementer optaret, omni cibo tamdiu abstinuisse, quoad per eam abstinentiam propitiato Numine voti compos existeret. Et quamquam periculosa admodum ea ratio videbatur, metusque suberat, ne tam audaci incocepto Deum irritaret potius, quam reconciliaret sibi; tamen tota re apud se diu multumque agitata, ne quid omnino inten-tatum relinqueret, illum ipsum rigorem perseverantis inediae sine ulla dubitatione experiri constituit, atque ita experiri, ut nihil interea de quotidiana precatione, verberibus, et caetera corporis maceratione remitteret. Dies igitur unus, duo, tres,

quatuor; nec tamen aut linqui animo, aut molestiâ liberari. Itaque ad septimum usque diem, obfirmata mente jejunium extendit, extendissetque porro, ni sacerdos idem, cui sua non modo vitia, sed etiam bona, et intimos omnes animi recessus ac latebras divino quodam instinctu nudas et apertas habebat, pro imperio vetuisset eum longius progredi, minis insuper additis, ni paruisset, illum a sacra corporis Christi communione prohibendi.

§ 26. Hac igitur tam severa denuntiatione deterritus, cibum sumpsit Ignatius, et illo quidem, ac postero die fuit illi quies: tertio vero eadem illa peccata rursum occurrere memoriae: quarum cogitationum initia dum admittit incautius, ac species (ut sit) speciem adducit, sensim in pristinos fluctus aestusque solitudinum revolutus; cum ex una parte prorsus instaurandum confessionis mysterium judicaret, ex altera vero id sibi non modo non profuisse, verum etiam nocuisse antea cerneret; ex vehementi fluctuatione tam grave taedium praesentis miseriae mentem ejus invasit, non quidem ut de morte oppetenda, sed ut de abjicienda severiore disciplina, et seculi commodis repetendis magno quodam impetu cogitaverit. Verum in tantis tenebris ac procellis nutanti, et in magnum adducto periculum, peropportune tunc radius divinae bonitatis affulsit, cujus beneficio diabolica discussa caligine, totius tentationis exordia, progressusque attente considerans, liquido comperit, omnes illos conscientiae stimulos, vanasque suspiciones a malo spiritu fraudulenter immissas; ac proinde sine ulla dubitatione constituit, praeteritae vitae labe, quod ad confessionem attineret, perpetua oblivione conterere. Atque in hunc modum singulari Dei beneficio, non modo infelicem illam sui calumniandi miseriam ac poenam evasit ipse, verum etiam alios curandi, qui eadem aegritudine laborarent, miram a Patre luminum facultatem et scientiam est consecutus.

§ 27. *Ignatii profectus in spiritu.* Hisce igitur periculis perfunctus Ignatius, ac veluti avulsus ab ubere, majores quotidie efficiebat in solida virtute processus: et quo acrior ac diuturnior probatio fuerat, eo magis idoneus evasit ad nova omnipotentis Dei charismata capienda: in quibus fuit illud eximium. Cum enim religionis causâ aedem Pauli Apostoli extra oppidum peteret, et in ipso itinere ad Rubricatum amnem, qui Minoressam interfluit, constitisset; nec opinanti repente divina quaedam oborta lux est tanta, tamque mirifica, ut momento pene temporis, nullo magistro, quamplurima clare perspexerit, non solum de fidei Christianae mysteriis, verum etiam de aliis vel subtilissimis Philosophorum quaestionibus atque decretis, quasi nitidissimo quodam in speculo perspicue cerneret ea quae post multam accuratamque lectionem, maximosque labores ac vigilias, vix demum solent homines intelligentiâ comprehendere: atque in eo coelesti prorsus intuitu, non sine summa animi voluptate diutius acquievit.

Quo tanto tamque insigni accepto beneficio, cum ad agendas Domino gratias accessisset ad Crucem in propinquo defixam; oranti sese denuo in aëre spectrum illud objecit, de quo diximus antea; sed (quae nimirum virtus, ac potestas est Crucis) nequaquam pari splendore, vel pulchritudine. Itaque quod suspicatus pridem Ignatius fuerat, tum denique clare perspexit esse daemonium. Eodemque deinde saepius apparente, tantum abest ut moveretur, ut illud etiam baculo per contemptum abigeret. Atque ejus fere generis per id tempus plane divinitus alia multa percepit.

§ 28. Quodam die, dum indicta publica supplicatione Minorssae religiosum agmen instruitur, et Ignatius interim beatissimae Virgini psallit, insistens gradibus templi Dominicani; subito in Deum ita rapta mens ejus est, quasi per apposita quaedam et maxime illustria symbola, Trinitatis ipsius numen augustissimum cerneretur distinctum personis, unum essentiâ. Qua visione tanto gaudio est delibutus, ut neque in ipso mox agmine lacrymis et singultui crebro temperare valuerit: neque vero totum eum diem alia ulla de re, nisi de sanctissimo illo fidei Christianae mysterio disputare: idque tanta similium et exemplorum varietate et copia, ut cuncti obstupescerent. Quin etiam per eos ipsos dies non dubitavit homo, litterarum propèmodum ignarus, librum de Trinitate conscribere quoquo potuit stylo: usque adeo coelestes typi, quos diximus, in ejus memoria, atque intelligentia divinas illas rerum altissimarum notiones impresserant. Ac licet antea quoque, et monadem * in triade, et in monade triadem sanctissime coleret, suasque et naturae divinae communiter et separatim singulis Personis preces hymnosque persolveret; ab hoc tamen raptu longe studiosior et ardentior evasit in eodem officio pietatis, eamque laudabilem consuetudinem ad extremum usque vitae retinuit, sic, ut praecipuam caperet voluptatem, et proprio quodam sensu rerum coelestium afficeretur, quotiescumque Sanctissimae Trinitati sacra perageret. Neque vero fuit hic finis mirabilium visionum: siquidem rursus per significationes arcanas et mystica quaedam exempla, oblatus est ejus menti modus ipse quem in hujus universitatis molitione summus ille rerum opifex tenuit: quas illustrationes atque doctrinas, ut omnino vires naturales excedunt, sic postea negabat Ignatius posse verbis adumbrari, nedum exprimi.

§ 29. Praeterea cum sacrificio Missae in eodem templo Dominicano interesset, dum a Sacerdote de more hostia salutaris attollitur, apertissime vidit Ignatius illa specie Christum Deum eundem et hominem verissime contineri. Factum est etiam aliquando (idque ipsimet, qui interfuere, testati sunt) ut alienatus a sensibus, a Completorio Sabbati ad alterum usque proximi Sabbati Completorium in altissimo quodam excessu perstiterit; qua

* UNUM.

ipsa horâ, multis adstantibus, qui rei totius eventum attente expectabant, quasi e profundo somno excitatus, repente sustulit oculos, Jesum perquam suaviter invocans. Atque interim pii quidam homines mortuum rati, utique terrae mandassent, nisi contemplati omnia diligentius, ac pertentato corpore, latentem in eo vitam ex tenui cordis palpitatione sensissent. Ad hæc, intento pre-
 cationi, sese non semel tum Christus Dominus, tum Virgo mater ostendit. Quibus, et aliis id genus clementiae divinae subsidiis in recta fide usque adeo confirmatus est, ut etiam si nulla extitis-
 sent Christianae religionis monumenta, vel testimonia, nequaquam tamen dubitasset, ex iis tantummodo, quae Deo sibi aperi-
 ente cognoverat, mortem pro defensione catholicae veritatis oppetere. Et qui paulo ante vix vocalis nosset orationis usum, paucis mensibus tantam rerum spiritualium peritiam, ac tantam Dei familiaritatem est nactus, ut quidam, ejus omnia vel dicta vel facta curiose observantes, intempesta nocte supplicentem animadverterint (elevante spiritu sarcinam corporis) quatuor circiter cubitis a terra sublimem: et quidem ex consortio sermonis Domini (quod de Moyse scriptum legimus) tota facie mirum in modum radiante.

§ 30. *De studio collato ad proximos adjuvandos.* Quae omnia, quamquam egregia, atque expetenda per se, tamen eo pluris erant in Ignatio facienda, quo magis erant cum aliorum fructu et utilitate conjuncta. Nam in caeteris ornamentis ac beneficiis, quae in eum Deus plena manu conguessit, illud equidem vel praecipuum duxerim, quod in tanto perfectionis ardore non dedit illi spiritum solitudinis, animumve uni sibi vacantem, sed Christianae propagandae fidei cupidissimum, ac mire studiosum divinae gloriae salutisque communis. Cum igitur acta ejus in Monte-Serrato (quamquam ea ipse occultissima voluerat esse) institutamque vitae asperitatem ac sanctimoniam vicinis locis fama vulgaret, ac nobilitatem viri praecipue, rumor (ut fit), etiam in majus attolleret, ingens hominum concursus ad eum fieri coe-
 ptus, partim visendi gratiâ, partim etiam consulendi; quos ille ut omni conatu quam acerrime ad Christum adjungeret, neu squalor ille nimius et diutina illuvies ad se adeuntibus terrorem incuteret, primum deponere sordes, et externum corporis habitum coepit aliqua ex parte componere; deinde cum intelligeret difficilem in primis et aucipitem esse curationem animorum; quo cautius rectiusque in re tanta procederet, ope divina suppliciter etiam atque etiam implorata, suae conversionis originem ac seriem, variasque tentationum procellas ac tenebras, et subsequen-
 tam mox tranquillitatem ac lucem, quam accuratissime secum expendens, demum ex iis quae partim coelesti magistro dictante perceperat, partim etiam ipsemet experiendo cognorat, de

fructuosa ratione meditandi orandique, praeclaras observationes, et saluberrima praecepta conscripsit.

§ 31. Qui liber (ut antea dictum est) *Exercitiorum spiritualium* titulo, tempore procedente deinceps ab eodem actus atque recognitus, et Romani Pontificis judicio ac testimonio comprobatus, ita multos omnis aetatis atque ordinis homines, tum in eligendo genere vitae, tum in componendis moribus, perturbationibusque sedandis, ac praesertim in retinenda constantia salutari, mirum in modum juvat, juvatque quotidie; ut jure optimo videatur hoc non in postremis numerandum esse remediis, quae divina bonitas, hac hominum aetate, vel ad corrigenda seculi vitia, vel ad renovandam veterem Ecclesiae disciplinam clementer adhibuit. His ergo meditationibus, quos ab bonam perfectae virtutis frugem Ignatius reperiebat idoneos, paulatim, et quasi per gradus coepit excolere: caeteros interim precibus monitisque, prout sese dabat occasio, a vitiorum foeditate deterrens, atque ad studium aeternae beatitudinis incitans: idque eo libentius atque securius, quod communicandis iis quae a Domino acceperat, nihil interim sibi religionis ac spiritus deperire sentiret. Nec solum venientes ad se benigno excipiebat alloquio: sed etiam invitatus interdum ab aliis ad prandium, minime recusabat accedere; nimirum eo consilio, ut ex re et ex tempore sumpta occasione, qui se in Dei gratiam terrestri pavissent cibo, eosdem ipse vicissim spiritualibus epulis, et opportuna quapiam adhortatione reficeret. Atque in hunc fere modum, adjuvante Domino, permultos ad arctam salutis semitam, a via lata et spatiosa traduxit.

§ 32. *E gravi morbo periclitatur.* Sed in ejusmodi curam dum incumbit ardentius, nec tamen interea fere quidquam de assiduitate precandi, ac de quotidiana vitae asperitate diminuit, morbum, ex ingenti labore contraxit adeo periculosum et gravem, ut saeviente atrociter feбри ad mortem accesserit. Quo tempore, et oppidi magistratus, periculo viri permoti, publice diversorium illi curarunt necessariis rebus instructum; et praeter aliam amicorum turbam, honestae matronae, quae vitandae pestilentiae causâ Barcinone sese eo receperant, certatim aegrotanti assidere, et nocturnas agere excubias, perinde quasi in unius vita salus omnium verteretur. Atque his populi officiis ac pia sedulitate bonorum, ereptus e praesenti vitae discrimine, in id ipsum iterum ac tertio rēcidit ob eam causam; quod nondum plane confirmatis viribus (blandimenta videlicet carnis, et veteris hominis malitiam veritus) praepropera festinatione ad pristinas occupationes corporis animique redierat: quarum pondere oppressus, denique didicit ipse aliisque deinde praecipere solitus est, imbecilla valetudine minuendos labores, curandumque tali tempore, ut quantum de consuetis exercitationibus infirmitas demat, tantum ad Dei gloriam et proximorum aedificationem aequitas animi, et exemplum

Christianae fortitudinis addat. Vetabat idem etiam corpus debito somno ciboque fraudari, multis eo tempore doctus experimentis, ut moderata sobrietate vegetatur animus, sic immoderata vigiliâ vel inediâ vires adeo frangi ac debilitari, ut mens, earum ministerio destituta, vix munere suo fungi, aut ad contemplationem rerum divinarum possit exurgere. Vexatus, igitur, ut dicebamus, diuturna et periculosa aegritudine, demum ita convaluit, ut ex reliquiis morbi, dolore stomachi molestissimo subinde cruciaretur: quapropter calceos induere, et panni crassioris tunicâ cinerea, et capitis tegumento contra saevitiam hyemis munire sese, piorum hominum benignitate precibusque, coactus est.

§ 33. *De inanis gloriae vitio superato.* Accessit ad illa corporis aegrotantis incommoda, gravis etiam animi cruciatus, ab importuna quadam inanis gloriae tentatione profectus. Dum enim, ingravescente morbo, conscientiam suam diligentius excutit, seque ad extremum comparat mortis agonem, subiit illi repente se justum esse, neque ullo pacto sibi de sempiterna beatitudine dubitandum. Cui suasioni dum resistere vi summa conatur, intelligens, ut quisque sibi maxime placet, ita Deo maxime displicere; diuturnum et anceps intra sese certamen tanta tentatione metuque sustinuit, ut miris modis quotidie torqueretur, majoremque ex offensionis divinae formidine, quam ex ipsa grassantis morbi vehementia metum ac solitudinem caperet. Versabat videlicet in omnes partes hominis animum daemon callidus, Christi permissu; et quem desperationis jaculis paulo ante superare nequiverat, eundem rursus nimiae confidentiae ac vanitatis elatione supplantare, et evertere nitebatur. Sed contra ejusmodi cogitationes Ignatius, et in ipso (ut diximus) morbo, et recuperata postmodum valetudine, cum diutius dimicaret; partim agendis identidem Domino gratiis, partim naturae humanae fragilitatem apud se reputando, denique divino praesidio detestabile hoc ingrati animi vitium ita debellavit, evulsitque radicitus, ut postea quotiescumque salus animarum aut Dei gloria postularet, sua non minus bona quam mala, sine ulla prorsus cenodoxiae titillatione, palam et ingenuè expromeret.

§ 34. *De profectione Jerosolymitana.* Inter haec anni fere spatio exacto, partim spiritualium rerum scientiâ instructus, partim etiam arte quadam et consuetudine regendarum animarum imbutus, cum nihil vulgare aut exiguum agigaret animo, sed egregia quaedam et ardua in Dei gloriam ab ipso conversionis initio concepisset; Jerosolymam, quod jam dudum habebat in votis, petere omnino constituit: non tam, ut Christi Domini sacratissima incunabula cerneret (tametsi idipsum vehementer optabat) quam ut in convertendis ad Evangelii lucem infidelibus qui ea tenent loca, vel operae pretium faceret, vel certe martyrii palmam, cuius avidissimus erat, acquireret. Sed hoc suum de praedicando

Evangelio consilium, vitandae scilicet humanae laudis causâ, nemini prorsus aperiebat: peregrinationis vero propositum, cum necessario amicis patefecisset, multi primum id ei multis rationibus dissuadere, obtestari etiam et orare ne populum ab se nuper e somno vitiorum excitatum ad studia virtutis pietatisque repente desereret, neu se ipse, affecta praesertim valetudine, itineri tam longinquo ac tam periculoso committeret. Deinde cum nec precibus nec suasionibus eum de sententia demovere possent, instare saltem et urgere, ne incommittatus abiret: multa posse in tam remotis ignotisque sibi regionibus, ac tanta rerum humanarum varietate contingere, quae praesentem cujuspiam fidelis opem solatiumque requirerent. Omnino probabilia videbantur afferre, et humano judicio rem aestimantibus, etiam necessaria: nec vero deerant homines impigri, peritique linguarum, qui sese illi comites laboris ac periculorum libenter offerrent. Verum Ignatius, qua erat animi altitudine, in coelum semper intentus, atque a divina providentia usquequaque pendere mirabiliter cupiens, amicis, omnia sua in eum studia profitentibus, ita remisit, ut diceret, in praecipuis hominis Christiani virtutibus, non modo fidem et charitatem esse, verum etiam spem. Ejus porro comparandae gratiâ, certum sibi esse non modo sine viatico, sed etiam sine comite iter id ingredi; quod clare perspiceret, si, qualia multa possunt homini accidere, peregrinanti praesertim, sibi quidpiam evenisset, fieri non posse, quin aliqua saltem ex parte comitis praesidio fideique confideret: proinde quidquid in eo spei locasset, id utique ex ea detractum iri fiduciâ, quam totam in uno Deo clementissimo parente ac rectore vellet esse repositam.

§ 35. *Navigat in Italiam.* Hac igitur mente sub initium anni MDXXIII magno omnium dolore Minoressâ profectus, venit Barcinonem, ut in Italiam ex eo loco trajiceret. Cumque peropportune paratam ibi navem offendisset, egit cum navarcho suppliciter, ut se mendicum egentemque gratis admittere ac transportare ne graveretur. Cui naulum quidem ille se remissurum promisit: ea tamen conditione, ut nautici saltem panis, quod erat necessarium, secum inferret. Eo responso cum vehementer angeretur Ignatius, quod commeatus copiam, quamvis exiguam, cerneret inopiae illius, quam sibi summam proposuerat, legibus adversari; post multas anxiasque cogitationes totam rem denique permittere statuit arbitrio sacerdotis, quem sibi paucis illis diebus Barcinone, tum suae conscientiae judicem, tum interpretem divinae voluntatis elegerat. Ille, re cognita, Ignatio respondit, aequa postulare navarchum, proinde non resistendum esse, nec vero timendum, ne si cibaria tam vilia praesertim ac necessaria sibi paraverit, quidquam idcirco contra consilium perfectae paupertatis admittat. Tum Ignatius, quamquam soluto vix dum religione animo, tamen partim sacerdotis impulsu, partim etiam metu

occasionis ejus amittendae: emendicata de more pecuniâ, panes in navem imposuit, et ne quid praeterea secum inferret, paucos, qui superfuerant, nummos reliquit in ipso littore: deinde solutis anchoris, die quinta Cajetam non minus periculosa quam celeri navigatione delatus, Romam pedibus iter intendit; ac prima nocte divertit ad villam militibus refertam quibus nefaria quaedam ac turpia molientibus tanto animi ardore ac vociferatione se objecit, ut illi partim verborum pondere, partim constantiae miraculo obstupefacti, a flagitioso conatu destiterint.

§ 36. Inde laboribus maximis, cum saeviente per eos dies pestilentia luridus ipse ac macilentus, tectis fere atque oppidis arceatur, denique in urbem Romam haud ita acriter custoditam, lassitudine ac fame pene confectus, introiit ipso dominico die Palmarum; cumque venerabundus religiosissima quaeque loca obiisset, Adriani VI, Pontificis Maximi pedes exosculatur. Mox paranti Venetias ire, ut in Palaestinam inde transmitteret; rursum Hispani amici nonnulli, qui Romae eo ipso tempore versabantur, profectionem dissuadere, cum aliis rationibus, tum praecipue navigationis longae et infestae periculis proponendis, quippe cum paulo ante per summum nominis Christiani aeque damnum ac dedecus, Turca Rhodum insulam expugnasset, quo nuntio videlicet omnis Italia cohorruerat. Sed cum Ignatius ab instituta peregrinatione nullo terrore posset abduci; illud saltem hortari et orare institerunt, ne se daret in iter ejusmodi sine pecunia, tum in alios usus necessaria, tum utique ad naulum pro transmissione solvendum. Nam, ut Venetias emendicato victu pervenisset, quae deinde ratio, quae spes homini externo et ignoto foret, in tam remotas regiones trajectum nanciscendi gratuitum? Proinde recte amiceque suadentibus ne resisteret, juvarique in Christi gratiam aliquo saltem viatico pateretur. Cum haec et alia ejusmodi asseverantes pariter, ac miserantes ingererent; saepius eadem iterando, cunctantem ac tergiversantem denique pepulerunt, ut in ipso discessu aureos aliquot nummos acciperet. Quo ille subsidio oneratus verius, quam instructus, non multum processerat viae, cum rem totam attente contemplans, seque ipse accusans graviter, quod de fiducia divina humano metu se dejici, fixumque paupertatis propositum oblato auro passus esset infringi; parum abfuit, quin omnem pecuniam illico indignabundus abjiceret: sed quia id prodigum, ac Deo ingratum fore videbatur, decrevit certe in obvios pauperes paulatim insumere. Quod cum alacriter praestitisset, brevi et nummis omnibus vacuus, et stimulis conscientiae liber evasit.

§ 37. Pergentem porro Venetias, eadem, quae supra memoravimus, incommoda et difficultates itinere pene toto vexarunt. Saeviebat etiam tum locis aliquot foeda lues atque contagio; dispositique custodes aditus oppidorum assidue tuebantur. Ignatium

vero ex ipso corporis habitu vel in summa coeli temperie metuisses. Obsita erat squalore vestis, et horrida: color exsanguis; cavum macie caput, cònditi introrsum oculi; et inanes faucium sinus. Quocirca fiebat, non solum ut exclusus a diversoriis omnibus, pernoctare saepe cogeretur in publico, sed etiam ut pallore et macie peremptum rigentemque praetereuntes aliquando nonnulli ceu monstrum quoddam, aut triste simulacrum horrèrent. Ipse vero linguae imperitus, ignarus itinerum, cum prae defatigatione saepe deficeret; ad Fossam tamen Clodiam, Deo adjuvante, pervenit, quo ex emporio brevis et quotidianus Venetias trajectus est. Ibi certior factus a viatoribus, observari Venetiis omnia diligentissime, et e suspectis praesertim regionibus venientes accessu prohiberi; flexit inde itinere terrestri Patavium, quorumdam consilium sequutus, qui idipsum periculi metuentes, faciliorem sibi ex ea urbe Venetias transitum fore sperabant. Iidemque Ignatium adjunctum sibi comitem, prae imbecillitate haud ita aequantem gradus, in campis circumpadanis repente destituunt, unius ope Christi subnixum: qui sane pro sua infinita clementia laboranti servulo in tanta solitudine minime defuit, sed proxima nocte sese illi, quemadmodum antea saepe fecerat, visendum obtulit; recreatumque mirifice, intra ipsa Patavina moenia primum, deinde Venetias sine ullo errore, aut difficultate perduxit. Nemo quippe ex Patavinis custodibus ad portas, nemo ex Venetis exploratoribus ad insulas frequentiores appropinquantem (cum navim ingressi de more singulos vectores diligenter excuterent) Ignatium nulla munitum valetudinis tesserà, ne appellavit quidem; mirantibus, cognita postmodum re, Clodianis desertoribus illis; quibus per adulterata videlicet symbola introitus in urbem utramque, non sine magna vel sollicitudine vel contentione patuerat..... Ignatius navi Patavina, ex iis quae per Medoacum flumen assidue, comeant, in area Marciana * sub noctem expositus, cum neque vias ad publica xenodochia nosset, nec portitori conducendo suppetenter nummi; assuetus longo jam usu male cubare, sub porticu Procuratoria, quam appellant, intendentibus jam se tenebris, vacuum opificis ejusdam fulcrum elegit, in quo fessos artus utcumque reficeret. Tenet fama, litterisque multorum est memoriae traditum, dum ille ibi noctem exigeret, vicinum Senatorem M. Antonium Trivisanum, coelesti voce excitatum increpitumque, quod in multa veste mollique strato decumberet ipse, cum interim Dei famulus peregrinus non longe a vestibulo illius aedium jaceret in publico pauper, et omni humana ope ac solatio destitutus; itaque ingenti metu, et horrore perfusum prosiliisse confestim, et quaesitum diligenter Ignatium excepisse perhonorifice. Sed ille postridie cum in amicum veterem Cantabrum incidisset, a lautiore hospitio se ad eum familiariter transtulit.

* Foro ante Basilicam S. Marci patente.

§ 38. *Navigat in Palaestinam.* Ubi cum aliquamdiu moraretur, in omnem navigandi occasionem intentus; ecce tibi novae amicorum pugnae (quos illi ubivis brevi conciliabat cognita viri virtus, atque modestia) cum variis terroribus ab instituta peregrinatione revocare conantium; quibus ille, Deo fretus, ita resistebat, ut diceret pro certo habere se, ut caetera cuncta deficerent, vel una solummodo tabulâ quo cupiebat utique perventurum. Nec eum fefellit bonitatis divinae fiducia. Cum enim eo anno formidine Turcarum, ut diximus, solito minor esset in Judaeam peregrinantium numerus, et quotquot erant simul omnes paulo ante solvissent, desperata jam a caeteris re, Ignatius repente fit certior, navem in Cyprum parari patricio Veneto, praetori ejusdem insulae designato: cumque inde non ignoraret brevem atque facilem esse trajectum in Palaestinam; nullo adhibito deprecatore, cum tamen multi nec aspernandi suppeterent, ad Venetorum Ducem Andream Gritum, adiit ipsemet, insigni non minus humanitate quam prudentiâ Principem: ac, Deo favente, facile ab eodem impetravit, ut gratis in Cyprum usque deveheretur. Sed interea dum praetoria ornatur navis, in febrim Ignatius incidit, factumque divinitus est, probandae scilicet ejus constantiae causâ, ut quo die pharmacum hauscrat, eo ipso nautae signum profectionis ediderint. Qua re minime conturbatus Ignatius veniam petit ab hospite; qui pertinaciter ipsum etiam atque etiam retinere conatus, cum nihil omnino proficeret, consulitur medicus: ille vero sine cunctatione respondet, hominem ad interitum ruere. Attamen Ignatius nihilo magis immutatus, et coelestis nimirum medici ductum sequutus, felici sane consilio (quod tamen admirandum potius, quam imitandum aliis duxerim) fluctuante etiam tum in stomacho potione conscendit; factumque est Dei beneficio, ut, orâ soluta, inter navigandum, ex ipsa maris agitatione tantam vim pestiferi ac vitiiati humoris evomeret, ut morbo plane levatum sese celeriter senserit.

§ 39. Recuperata valetudine institit suo more, quoscumque poterat factis dictisque ad virtutem et pietatem adhortari. Cumque in eadem navi per summam impudentiam committi gravia quaedam flagitia comperisset, non dubitavit apertum dedecus de testari palam; et impuros illos homines tanta orationis acrimoniâ reprehendere, ut ii, facta cum nautis conjuratione, molestum sibi monitorem in deserta quadam insula exponere, atque ab suo conspectu et consuetudine procul amovere decreverint: quam rem odorati e vectoribus quidam Hispani, ad Ignatium pro amicitia detulere, suadentes etiam atque etiam, ut in loquendo cautior esset, sibi que consuleret; sed ille nihilominus turpiter peccantes objurgare perrexit, divinae providentiae ope subnixus: cujus beneficio factum est, ut ad insulam scelerei destinatae appropinquantes nautae, adverso repente vento rejecti, volentes

nolentes Ignatium in Cyprum usque pervexerint: ubi cum stare ad salinas peregrinam navem audisset, illuc itinere terrestri se contulit; in eamque, gratis admissus, nihilo plus viatici secum intulit, quam in priores intulerat, Christo uno videlicet fretus, qui tota illa navigatione sese illi non semel ostendit, eumque magnopere confirmavit; ac denique incolumem ad portum Palaestinae perduxit.

§ 40. *Palaestinae Loca Sancta perlustrat.* Inde cum caetera peregrinorum turba progressus, ut ad conspectum sacratissimae urbis est ventum, incredibilem ex ipso illius intuitu coepit animo voluptatem: ac deinceps partim in comitatu, partim etiam solus, loca illa Christi Domini, Mariae Virginis et Apostolorum nobilitata vestigiis, eximio quodam animi fructu venerabundus haud semel obiit: modo inclyti quondam templi reliquias, modo sepulcra Prophetarum intuens: hic nascentis et vagientis, illic docentis et miracula patrantis Filii Dei monimenta considerans. Ubi vero ad loca ejusdem acerbissimis poenis insignia, et morientis in cruce sanguine consecrata, atque ad defuncti sepulcrum accederet; effusus in lacrymas, humo pia oscula imprimere, immortales agere Domino gratias, incredibili quadam spiritus dulcedine et suavitate compleri. Ad haec antiquum beatissimae Virginis domicilium, itemque locum instituto primum Eucharistiae mysterio, et Sancti Spiritus adventu memorandum, et alia ejusmodi quamplurima, quae per otium deinde reviseret, a mystagogo quam accuratissime addiscere. Erat Ignatio jamdiu deliberatum in angustis illis Judaeae sedibus pedem figere, atque ad convertendos ad Evangelii lucem infideles toto pectore incumbere; quod non reperiret, vel ubi sanctius in terris vitam degeret, vel in quo munere fructuosius operam collocaret. Neque, plurimis jam experimentis divinae bonitati confidere, et in diem, parvoque vivere assuetum, rerum quae ad corpus pertinent, habebat cura ulla sollicitum. Id vero laborabat unum, fragilitatis humanae videlicet conscius, ne spiritui quotidie deficienti, et noxarum sordes aliquas contrahenti, opportuna sacrae poenitentiae ablutio, et coelestis panis alimenta deessent.

§ 41. Quam ad rem idoneum ratus ministerium fratrum e Franciscana familia qui loca illa religiosa tuentur, et peregrinis advenientibus praesto solent esse: adit ille ad custodem coenobii, ac litteras ei, quas ex Italia commendatitias attulerat, reddit; et quod ad conversionem infidelium attinet, nihil ei suorum consiliorum impertit: voluntatem vero suam in eisdem sedibus commorandi habitandique demonstrat; rogat proinde, uti se fratres dumtaxat tecto recipiant, sibiue Confessionis et Eucharistiae Sacramenta ministrent: se, quae ad victum cultumque spectent, nullo prorsus eorum incommodo curaturum. Custos partim commendatione amicorum: partim postulati moderatione permotus,

bene sperare jubet Ignatium, ita tamen, ut rem in adventum Provincialis ministri differret, qui per eos dies in Bethleem oppido versabatur. Nec dubitavit Ignatius, quin eque facilem Provinciale esset habiturus, atque Custodem habuerat. Itaque cum re-ditus jam peregrinorum instaret, litteras ad amicos in Occiden-tem scribere aggressus est, quibus eos de suo statu faceret certiores. Cum igitur maxime scriberet, quod in posterum diem peregrinis erat indieta profectio; ecce tibi a Custode nuncius, adesse Provinciale, et Ignatium accersere. Ad quem bonae spei plenus cum extemplo adiisset, collaudat ille primo piam hominis voluntatem: sed re apud se diligentius deliberata, videri sibi ait satius ut recedat; idque cum alias ob causas, tum vero quod ante id tempus nonnulli eodem studio accensi, dum securius vagantur, a Turcis excepti, vel misere periissent, vel certe in acerbae servitutis calamitatem incidissent; quos deinde propter officium ac vicinitatem Franciscani fratres, non sine magno coe-nobii detrimento redimere cogebantur; proinde se in diem insequentem cum cacteris peregrinis ad iter accingeret. Ad quae cum ita respondisset Ignatius, ut sibi certum fixumque esse affirma-ret, Jerosolymis omnino restare; simulque modeste significaret, se quamvis aliter sentiente Provinciali, nequaquam, nisi aliqua oblata religione, a proposito recessurum: tum ille potestatem se a summo Pontifice habere subjunxit sacris interdicendi, si quis, invito se, ibidem remanere conatus esset: jamque potestati ejus diploma proferre paranti, confestim Ignatius, ut omnia ecclesia-stica jura, et imperia valde verebatur. nihil prolato opus esse respondit, credere se quae diceret; et quoniam ita juberet, dicto audientem fore.

§ 42. Dum igitur ad hospitium tendit moerens, ut se ad re-ditum comparet; acris illum incessit repente cupiditas montis Oliveti illius celeberrimi revisendi, quo in summo cernuntur adhuc Jesu Christi ascendentis in coelum expressa vestigia: ac ne quis forte in tantis temporis angustiis impedimento sibi esset, re nemini patefacta, et (quod periculosius est) nullo, propter inopiam, Turca secum adhibito, ex iis qui mercede conducti, pe-regrinis in ea regione praesidio sunt: solus ad montem excurrit; cumque a custodibus non admitteretur, cultellum e calamaria theca detractum, mercedis loco iis dedit: Sacri montis cacumen subiit alacer, et divinorum pedum notas multa cum prece et ingenti gaudio veneratus, ad Bethphage properavit: ubi, dum singula curiose perlustrat, subiit illius animus subito, minus dili-genter in Oliveti fastigio sese animadvertisse, utra ex coeli plaga dextrum, utra sinistrum esset Christi vestigium: qua dubitatione, quasi quibusdam calcaribus incitatus, illico ad Montem recurrit, adnotavitque intentis oculis vel minutissima quaeque, sic ut lo-cus in posterum dubitationi non esset: usque adeo inexplabile

studium Sacrosancta illa Redemptionis humanae monimenta, et incunabula Christianae religionis penitus etiam atque etiam cognoscendi recolendique mentem ejus invaserat. Interea cum abesset diutius, nec in turba peregrinorum appareret, ad Franciscanos defertur desiderari ex eo numero Ignatium. Franciscani suspicari id quod erat; ac veriti ne per eam solitudinem Ignatius in aliquod vitae vel servitutis discrimen incurreret, Armenium quemdam, in eo coenobio ministrantem, ad illum perquirendum celeriter mittunt, qui descendenti ex Oliveto commodum Ignatio factus obviam, fuste primum, ac truci vultu acriter minitari, ac temeritatem aspere admodum increpare, deinde immissa manu et brachio ferocius apprehensum ad diversorium trahere minime sane renitentem, quin etiam novo coelestis gaudii rore perfusum, quod inter eas contumelias Christum sibi praesentem, et usque ad hospitium praeaeuntem, incredibili quodam genere consolationis aspiceret.

§ 43. *In Hispaniam redit.* Ut igitur postera dies illuxit, cum reliquo peregrinorum agmine Ignatius abiit prae desiderio tristior, et relictam provinciam sine fine respiciens: nec tamen, quoniam praesenti necessitate victus, inde recederet, de muniendo in posterum sibi quandoque reditu ac mansionem despèrans. Cumque primo trajectu Cyprum tenuisset incolumis, tres ibi onerarias in Italiam paratas offendit: quarum una erat Veneti mercatoris maxima, et omnibus rebus instructa; altera minor, sed bene firma, Turcarum; tertia Christianorum, parva, et male compacta. Ac caeteri peregrini, quod tempus erat hibernum et obnoxium tempestatibus, pro se quisque tendere ac certa mercede pacisci ut in primam illam ascenderent: cumque Ignatius propter egestatem a navarcho repudiaretur, iidem illum enixe precari, ut hominem sibi notum, probum, atque adeo sanctum ne recusaret admittere. Quibus ille non minus amare quam inepte facetus: Atqui sancto nihil opus est (inquit) navi: calcabit aequora multorum exemplo. Neque unquam exorari se passus est: sed magno ei stetit cavillus et contumacia. Cum enim Ignatius, inde per contemptum exclusus, facile obtinuisset, iisdem deprecatoribus, ut in illam debilem gratis admitteretur; cumque simul omnia navigia vento secundo solvissent: repente cooritur atrox adeo ac saeva tempestas, ut Turcica navis in omnium conspectu miserandum in modum fluctibus hausta, nullo prorsus evadente, perierit; Veneta vero, in scopulos illisa, naufragium fecerit, salvis tamen hominibus: tertia tantum, qua vehebatur Ignatius, minime valida, ventis ac fluctibus diu multumque agitata, altero denique mense in Apuliam lacera ac valde fessa pervenit: quo ex loco ipso deinde Venetias petiit, tam longa et periculosa navigatione mire vexatus.

§ 44. Etenim studio paupertatis quae fuit illi semper omnibus

commodis et emolumentis antiquior, nudis cruribus, hyeme saeviente conscenderat, femoralibus tantum e tela, concisaque ad humeros aploide, ac scissili tunicâ brevior semiamictus, cum e coelo densa caderet nix, ac tristi gelu cuncta inhorrescerent. Atque ad has coeli injurias accedebant quotidiana vitae discrimina, vigiliae et caetera maris incommoda: quibus ille pene confectus cum Venetias pervenisset Januario mense anni MDXXIV ab hospite Cantabro clementer acceptus, nummisque aliquot ad iter faciendum, atque ad fovendum stomachum nimio frigore languentem, panni quodam frusto donatus, Ferrariam venit. Ibi in maximum urbis templum ingressus, dum religiose Numen adorant, mendicus quidam, ex iis qui sacrarum aedium vestibula conterunt, precationi apprimè intentum intuitus, confestim ad illum accedit, manumque ad stipem porrigit supplex: cui, cum Ignatius, ex ea quam habebat pecunia, nummulum hilari vultu dedisset, atque is (ut sit) rem ad caeteros pauperes detulisset; alius, aliusque deinceps ad Ignatium accurrere: quos ille cum se per Christum obsecrantes frustrari fas esse vix duceret, a minoribus nummis ad majores paulatim progressus, brevi totam crumênâ ita penitus exhaustit, ut sibi deinde ad cibum illo die capiendum ostiatim emendicare necesse fuerit. Quam rem pauperes iidem mox conspicati, et maxima quadam admiratione correpti, sanctum, sanctum illico exclamant. Quibus plausibus, vocibusque nequaquam inflatus ipse, cum uno bonae conscientiae testimonio niteretur, Genuam inde sine ulla cunctatione profectus est.

§ 45. Grave per id tempus inter Christianos Reges vigeat bellum, et praecipua quaeque Cisalpinæ Galliae loca, vel Hispanicis vel Gallicis praesidiis tenebantur: cumque ob id ipsum valde infesta caedibus ac latrociniis itinera esse constaret; admonitus a bonis quibusdam viris Ignatius est, ut per occultos tramites a via regia declinaret, ni cum ingenti vitae periculo in manus militum vellet incidere. At ille, quem ardens odium sui, et amor imitandae Christi patientiae intrepidum redderet, rectâ nihilominus ire perrexit; neque ita multum viae processerat, cum ad oppidum nescio quod, in statione circumsidentium Hispanorum incurrit, qui tam periculoso ac suspicioso tempore exploratorem sine dubio rati, comprehensum Ignatium, et in domunculam quamdam seductum, blande primum interrogant, deinde omni vestimento, et ipsis denique calceis ferociter exuunt, singulas partes proterve simul et curiose pertractant, numquid ad obsessos, vel nuntii vel litterarum afferat, diligenter exquirunt. Cum nihil eorum quae putaverant, neque percunctando elicerent, neque perscrutando invenirent; irâ commoti: atqui Praefecto sistemus, inquirunt, et confessionem, quam pertinaciter suppressis, exprimemus: cum nihil recusaret Ignatius, ac tantummodo peteret, ut sua se tunicâ tectum incedere paterentur, illi vero, ludibrii,

et ignominiae causâ, brachatum per media castra, vulgo inspectante atque irridente perducunt.

§ 46. Quam ille tam insignem contumeliam excepit ac subiit alacer, cum aliis nominibus, tum praecipue quod interea sibi species quaedam est objecta Christi Domini, cum a Pilato per mediam urbem ad Herodis tribunalia missus esset, ab eo per summam injuriam, atque indignitatem spreti et illusi, et universo irridente ac sibilante populo, per hominum ora semel iterumque traducti: cujus opprobrii se quoque factum esse utcumque participem, mirifice laetabatur... Cum igitur coram illo stetisset, ut erat seminudus et squalidus, ne aperto quidem capite, oculos humi defigit. Multa ac varia sciscitanti nullam omnino reddit vocem. Tantum ad illam interrogationem; es ne speculator? non esse, respondit; idque ob eam causam, ne si nihil contradixisset, silentio ipso, quod ajunt, rem affirmasse, et merito quaesitorem in suam perniciem efferasse videretur. Tum ille insanum ratus Ignatium, acriter milites increpat, quod in conspectum suum, non bene cognita re, dementem adduxerint, et simul: abigite hunc, inquit, liberumque dimittite. Qua reprehensione magis magisque irritati, cum adversus Ducem hiscere non auderent, sui doloris poenas ab innocente Ignatio repetunt. Nec modo jurgia et probra certatim ingerere, sed etiam, impetu facto, pugnis, cubitis, calcibus hominis latera faciemque contundere, mirabiliter in ipso verberum dolore lactantis, quod aliquid innoxio sibi ad Christi Domini exemplum perpeti contigisset. Cumque verberando et convitiando fessi denique destitissent, miseratus alius quidam miles excepit exanimem ac fovit, ciboque recreatum insequenti luce tutum abire permisit. Sed antequam Genuam accederet, rursus in stativa Gallorum incidit; verum, eventu admodum dispari. Siquidem Dux, ut eum in Guipuzcoa natum audivit, Vasco ipse eidem regioni finitimus, quasi popularem clementer agnovit, ac benigne tractari a militibus jussu postridie dimisit incolumem. Inde cum Genuam pervenisset, Rodericum Portundum ibi offendit Cantabrum, Hispaniensi classi praepositum, in Ferdinandi quondam regia sibi notum, cujus beneficio dum Barcinonem trajicitur, nihilo pacatiori usus est mari, quam terrâ paulo ante usus fuerat. Etenim a piratis conspecta navis, qui valida per eos dies classe infestum habebant mare Ligusticum, ingenti nautarum labore metuque, manus insectantium effugit.

§ 47. *Barcinone studia litterarum aggreditur.* Interea Ignatium Jerosolymitana commoratione prohibitum, gravis coquebat cura, quid ageret, quod nam potissimum vitae genus eligeret. Ac multa secum agitanti venerat illi dudum in mentem, coenobium aliquod ingredi maxime dissolutum, ut ibi, dum lapsam religionis disciplinam et verbo et exemplo conaretur ad veterum instituta redigere; et caeteris aliqua re prodesset, et ipse interea

(quod necessario futurum videbat) ab iis, qui restringi se nollent, multa pro Christi nomine pateretur. Sed incertus, num id maxime ad Dei gloriam pertineret, quam videlicet unam in omni actione spectare consueverat: multa ac diligenti prece, et jejunio explorat numinis voluntatem; ac diu perplexus, in eam denique mentem sese divinitus plane sensit impelli, ut sine dubitatione statueret, primum operam suam, qualis esset, nequaquam intra unius familiae cancellos includere: deinde, quo latius pateret utilitas, ac fructus animorum, ejusdem consilii ac propositi idoneos aliquot adlegere socios, atque adiutores: postremo ut sine hominum admiratione versari in adjuvandis hominibus posset, ad Sancti Spiritus unctionem, doctrinae quoque subsidium, ac litterarum cognitionem adjungere, praesertim quod ea commendatione facultatem etiam repetendae, atque obtinendae Jerosolymitanae provinciae (cujus illi cura vivebat in pectore) facile se ab Ecclesiasticis Magistratibus aliquando impetraturum sperabat. Et quidem, quod ad litterarum studia pertinet, cum nondum intelligeret, quam illa sibi totum hominem fere vindicent, ratus posse interim se animis quoque adjuvandis vacare, Minoressam ad gregem illum suum reverti decreverat, ubi, et sparsa in hominum mentibus pietatis virtutisque semina, ad bonam frugem perducere, et Cisterciensis cujusdam monachi, spectatae sanctitatis ac doctrinae viri, tum consuetudine perfrui, tum industriâ erudiri magnopere cupiebat. Sed cum illum, contra quam putarat, demortuum reperisset, Barcinonem sibi studiorum idoneam sedem putavit fore, propter eam maxime causam, quod cum paupertatem perpetuo colere, nihilque ab domo sua, et cognatis accipere decrevisset; in ea urbe multos habebat spirituali necessitudine sibi conjunctos... Ut igitur Barcinonem revertit, seque Ardebalo dedit in disciplinam, repuerascere in gratiam Christi matura jam aetate vir (quippe tertium circiter, ac trigesimum agebat annum) et elementarius propemodum fieri non erubuit...

§ 48. Nec tamen eo tempore Ignatius, quamquam studio litterarum adeo intentus, consueta charitatis officia, et studium poenitentiae omisit. Quinimmo cum Barcinonem valentiore, quam inde abierat, stomacho revertisset, non ille quidem ad saccum rediit, neque orationi ita multum temporis tribuit: sed tamen vestitu admodum vili usus est, et calceos ad ostentationem vitandam ita perforavit, ut, soleis paulatim magis magisque discerptis, hyeme jam saeviente, nudis humi plantis incederet: atque etiam subsecivis operis, erepto e scholasticis exercitationibus tempore, institit pia passim colloquia serere; plebem infimam doctrinae Christianae praeceptis imbuere; quosdam etiam spiritualibus exercitiis ad virtutem ac perfectionem informare. Quarum rerum admiratione permoti prae caeteris viri quatuor, sese ad Ignatii ductum, atque institutum aggregarunt. Quibus ille sociis auctus,

tametsi studiorum metam quamprimum attingere optabat, quo liberius omnem curam atque operam in hominum salute consumeret; tamen, quod sibi nondum sat firma grammaticae fundamenta jecisse videbatur, numquam adduci potuit, ut ab Ardebali disciplina discederet... quoad insignis quidam Theologiae Doctor, cui sese excutiendum examinandumque tradiderat, facto periculo, ad reliquorum sententiam accessit. Cujus auctoritatem et judicium ne contemnere videretur, licet ipse sibi haud sane placeret, ad graviora studia Complutum una cum sociis abiit.

§ 49. *Ejusdem commoratio Complutensis.* Ibi cum ad publicum xenodochium suo more divertisset; artium, ut appellant, curriculum iniit non admodum felici successu: quippe qui eadem illa praepropera festinatione incitatus, nullo pene servato vel ordine vel discrimine disciplinae, multa et varia uno eodemque tempore aggressus est: et in Logicis terminos, quos appellant, in Physicis Albertum, in Theologia Magistrum sententiarum (qui maxime libri tum in Hispania terebantur) evolvere, et plures quotidie in scholis audire coepit interpretes; quae res in speciem utilis, et compendiaria, vel maximo ei, in id ipsum quod properabat, impedimento fuit. Etenim, quod in rebus humanis fere fit, cum avide sequeretur omnia, nihil propemodum assequeretur, et ipsa varietas, ac multitudo rerum, tum intelligentiae tenebras, tum vero memoriae perturbationem, et confusionem afferebat. Ad haec illud etiam accedebat incommodi, quod in summa paupertate non solum ex emendicato vivebat ipse cum suis, verum etiam aliorum inopiam ac difficultates, conquisitis undique eleemosynis, magno labore et corporis et animi sublevabat. Praeterea, quod ejus cursum vel maxime retardavit in literis, tanta cupiditate ardebat errantes animas ad bonam mentem atque ad legem Evangelicam revocandi, ut se, quamvis alieno tum tempore, continere non posset, quo minus et in scholasticorum circulis de vera virtute ac pietate sermones injiceret, et in triviis pueros plebemque fidei Christianae praeceptionibus erudiret; et omnium ordinum homines passim ad cultum Dei studiumque religionis, acri ac vehementi oratione incitaret. Quibus adhortationibus commoti multi cum ad sanitatem et officium redirent, et crebris altisque suspiriis veram cordis contritionem, ac poenitentiam testarentur; ab imperitis quibusdam Ignatius in suspensionem, et crimen veneficii vocari est coeptus; quasi homines oratione sua cardiacos redderet.

§ 50. Praeterea cum insignes quaedam in populo repente morum ac vitae mutationes existerent, et major in dies hominum concursus ad Ignatium fieret; brevi rem ad sacros Inquisitores Toletum pertulit rumor. Gliscebatur eo maxime tempore apud Germanos Lutheriana pestis, manabatque malum quotidie latius. Quin etiam in Hispania ipsa, insani conatus eorum qui sese

Illuminatos ferebant, paulo ante, magistratuum diligentiam, oppressi fuerant. Quocirca Quaesitores in omne ejusmodi contagionis periculum excubantes animo, atque ex hac hominum frequentia, et inusitato agendi genere veriti ne quod novum incendium existeret, Complutum celeriter advolant, in Ignatii doctrinam ac mores diligenter aequae ac dissimulanter inquirunt. Cum nihil neque in dictis neque in factis a recta fide alienum invenirent, Ignatium ne appellant quidem; tota re delegata Vicario Archiepiscopi, Joanni Figheroae, qui deinde Regio consilio praefuit; Toletum ipsi ad sua tribunalia revertuntur. Neque ita multo post Vicarius ipse, magis usurpandi juris causâ, quam quod rem ulla animadversione dignam putaret, ad Ignatii diversorium adit quiete, et pauca quaedam ab eo percunctatus, ad extremum exponit; inquisitum in ipsius et sociorum vitam esse acriter, neque inventum quidpiam vitiosum; proinde more suo animarum salutem operam darent, cum eo tamen, ut non uno eodemque omnes habitu incederent; ne tali tempore novam aliquam sectam inducere viderentur... Nativi coloris lanea veste cuncti utebantur. Nec recusavit Ignatius, ut erat magistratibus apprime obediens. Interjecto deinde quatuor fere mensium spatio, cum nihil de instituta docendi ratione remitterent, nec persuadere sibi Vicarius posset, homines idiotas, in iis tractandis, quae ad Christianae fidei dogmata pertinent, nusquam labi; rursus in eos clam institit quacrerere. Sed cum nihilominus sana cuncta reperisset, rem totam sine ullo judicii tumultu suppressit. Nec tamen ita multo post Vicarius idem tertiam in Ignatium quaestionem exercuit, quorundam calumniis ac suspicione compulsus...

§ 51. Itaque sine ulla dubitatione Salmanticam ad sua proseguenda studia migrare constituit: cum septimum non amplius mensem Compluti moratus, inter eas ipsas difficultates et occupationes, non nihil tamen e Logicis Physicisque, et ex ipsis Theologiae fontibus degustasset. Sed interim, ad gloriam Dei, ne quid in doctrina moribusque suis resideret infamiae, Toletanum Archiepiscopum (cujus in dioecesi Complutum est) sibi ex itinere adeundum, totamque ei rem gestam, et omnem consiliorum suorum rationem explicandam existimavit. Is erat Alfonsus Fonseca; morabaturque eo tempore Pintiae. A quo benigne acceptus; animatusque ad coepta strenue promovenda, nec non instructus viatico, Salmanticam venit, quo comites jam ante praecesserant: quorum ille diversorium ignorans, primum omnem sacram aedem ingreditur, ubi orantem conspicata pia quaedam mulier, instinctu videlicet numinis, ultro ad eum accessit, et sciscitata nomen, ad socios jam sibi notos laeta perduxit. Verum Ignatio, ne Salmanticae quidem quieto esse diutius licuit. Cum enim quod supererat a studiis otii, in cohortandis ad virtutem ac pietatem, et privatim et publice non modo plebeis, verum etiam principibus

viris insumeret; neque vero, adjuvante Domino, frustra operam collocaret; omnium in se oculos repente convertit, urbemque totam celeriter ejus nominis fama pervasit.

§ 52. Erat omnino inusitata res, et ipsa novitate valde mirabilis; laicos homines, et externa re nulla differentes a caeteris (etenim eos Figheroa suo sumptu Compluti scholasticorum vestimentis ornaverat) Apostolico ac pastoralis propemodum munere fungi palam, et Sacerdotes ipsos ad partes suas rite obeundas accendere. Et cum ejusmodi vitae genus valde probarent suspicerentque permulti; tum vere non deerant qui totam rem secus interpretarentur, ac diligentius cautiusque examinandam putarent. In iis Dominicani fratres e divi Stephani praeclaro coenobio, quamquam eorum pro potestate non erat ejusmodi quaestio; tamen, quo erant charitatis ardore, sat suum rati quod communem ad rem totius Ecclesiae pertineret; Ignatium noscere, spiritumque ipsius et doctrinae genus, et vitae institutum expendere omnino constituunt. Interim ignarus hujusce consilii Ignatius confessarium ex ipso coenobio sibi delegerat. Is igitur confessarius advenam jussu Vicarii (nam Prior, seu coenobiarcha tum aberat) in proximum Dominicum diem ad prandium invitat; nec renuenti: Fac (inquit) paratus accedas: quaerenda ex te non pauca. Ac nihilominus, ubi dies advenit, sine cunctatione, promissa fecit Ignatius.

§ 53. Exceptus est, cum uno e comitibus Callisto, comiter. Sublatis deinde mensis, utrumque Vicarius cum eodem confessario, et alio e fratribus in sacellum quodam seducit. Consident omnes. Tum blando vultu Vicarius Ignatium intuens, gaudere se admodum inquit, ac valde probare, quod ille cum sociis Apostolicum in morem peregrinando populos doceat, atque ad cultum Dei ac studium pietatis impellat. Verum tamen avere se nosse quibus maxime litteris operam dederint. Cum id, quod erat, Ignatius, minime doctos fateretur esse: Quid igitur, inquit, doctrinae ac rerum expertes, conciones de rebus divinis habetis? Nos vero nequaquam concionamur, ait Ignatius; verum de virtutis pulchritudine, de vitii foeditate, cum occasio sese dat, familiariter et ex aequo loco disserimus, atque homines ad odium peccatorum, amoremque probitatis hortamur. Ad ea Vicarius: Sed utique de virtutibus, vitiisque sine liberalium artium cognitione disputari non potest, vel a magistris et libris accepta, vel infusa divinitus: vos vero neque litteris neque Doctoribus operam dedistis, ut ipsi fatemini: restat igitur, ut a Spiritu Sancto vobis haec tradita sint. Atqui hoc ipsum est de Spiritu Sancto, quod maxime quaerimus. Tum Ignatius, ut peti se vidit repentino dilemmate, cum aliquantulum substitisset: De his, inquit, hactenus. Cum nihilominus instaret ille, ac Spiritus Sancti verbo hominem urgeret, oppressus Ignatius tam perseveranti interrogatione, in

eodem tamen gradu constantiae perstitit, seque nihil praeterea responsurum affirmavit, nisi quibus legitime interrogandi jus esset: Quo loco Vicarius: Ita ne vero? inquit. Cum novae imposteriorum sectae quotidie pullulent, et in errorem ac fraudem ita multos inducant; vos in reddenda vestrae doctrinae ratione tergiversamini? Atqui efficiam, ut omnino reddatis.

§ 54. Triduum deinde intra sacros coenobii fines detinentur, atque humanissime tractantur a Fratribus. Eo spatio exacto, ecce tibi a Baccalaureo Frias Vicario Salmanticensis Episcopi, Notarius ambos perducit in carcerem, includitque separato a reliqua reorum turba conclavi, mirum in modum squalido ac pervetusto, odorisque teterrimi; cujus tectum medium stipes ligneus fulciebat, ac stipiti ferrea catena erat affixa dodrantium longitudine circiter novem, bifida ad extremum serie. Huic ergo catenae altero utrumque pede adstringunt, sic, ut nusquam alter sine altero progredi, aut loco pene movere se posset. Igitur tota ea nocte per summum corporis incommodum nulla capta quiete, in hymnis et canticis perstitere. Postridie, ut per urbem vulgata res est, continuo boni viri complures cum stragulis culcitrisque, et ciborum apparatu adfuerunt, quorum benignitate recreatus Ignatius, ac paulo elementius haberi deinde in ea custodia coeptus est. Itaque, ut ante Compluti, sic eo tempore concursus ingens hominum ad eum fieri. Ad quos ille admirabili tranquillitate de contemptu rerum humanarum, et de futuro extremo judicio, deque sempiternis praemiis atque suppliciis disserebat. In iis Francisco Mendozae (qui postea S. R. E. Cardinalis, et Episcopus Burgensis est mortuus) miseranti casum ipsius, et amice ex eo quaerenti, graviterne ferret custodiam et vincula: «Tantum ne malum tibi videtur esse carcer? inquit Ignatius: atqui, scito, urbe Salmanticâ tota non ita multas esse compedes manicasve, quin ego plures Christi Domini causâ vehementer exoptem.» Interea Baccalaureus Frias ad carcerem accedit, Ignatium, et Callistum diversos interrogat, ac variis percontationibus, quales haberi a Judicibus solent, utriusque sensus et animum diligenter explorat. Cum illi congruentia responderent, nec modo sibi, sed etiam inter se mire constarent, denique librum Exercitiorum, de quo inaudierat, poscit: nec recusat Ignatius; quin etiam sibi praeterea esse tres in eadem urbe socios aperit, editque diversorii nomen, ac notas quibus inveniri sine errore possint; neque vero supersedit ille, missis lictoribus, eos in carcerem tradere inferiorum; ne quod iis colloquium cum Ignatio, neu qua communicatio consiliorum esset. Post haec, ablatum Exercitiorum librum, et ipsemet accurate perlegit; et examinandum praeterea tradidit tribus Theologiae doctoribus: qui, dum singula diligenter expendunt, accidit interea res ad innocentiam Ignatii et sociorum declarandam non levis momenti.

§ 55. Cum enim caeteri, qui in vinculis tenebantur, per negligentiam custodum effracto carcere omnes repente dilapsi essent: Ignatius comitesque soli in summa fugiendi licentia postridie ibidem inventi sunt, et cunctis admirantibus approbantibusque, confestim in amplam domum, et commodam inde magistratuum jussu traducti. Citatus praeterea Ignatius ad Baccalaureum, et reliquos libri sui recognitores, cum et de Exercitiorum ratione, et de praecipuis fidei Christianae mysteriis multa ex eo quaererentur, paucis ac demisse praefatus, neque se vacasse admodum litteris, et quaecumque sentiret diceretve, Ecclesiastico judicio et censurae cuncta submittere; ad singulas quaestiones de Sanctissima Trinitate, de Incarnatione Domini, de Sacramento Eucharistiae, aliasque complures, ita respondit, ut Judices ipsi pene obstupescerent. Praeterea e jure canonico proponitur ei difficilis quidam nodus, quem ipse, cum item responsa Doctorum se ignorare dixisset illico solvit egregie. Postremo jussus primum Decalogi praeceptum, uti consueverat ad populum, sic ibidem repente explicare; in eam sententiam usque adeo varie et copiose dixit, ut omnem illius praeterea interrogandi cupiditatem exemerit. His rebus ita peractis, cum dies vinculorum esset secundus jam et vigesimus, una cum sociis evocatur ad judicium sententiam audiendam, cujus erat summa, innoxios eos, et ab omni haeretica labe intactos videri, ac proinde posse arbitrato suo in adjuvandos homines ac plebem erudiendam incumbere; tantum ne intra quadriennium in Theologiae studio exactum, quae cogitatio lethali, quae veniali crimine teneretur (qui locus in toto pene jure Pontificio, ac Theologis difficillimus est) audent ipsi per se definire atque statuere: id autem propterea quod in Exercitiorum libro, signa quaedam tradita viderant iudices ad peccata capitalia a venialibus dignoscenda: quae tamen, quod nihil continerent a recta fide alienum, nominatim improbare non audebant. Recitata sententiâ, cum honorifice tractatum ab se Ignatium putarent iudices; ille vero suis rebus e conscientia apprimè confidens, vehementer indoluit: ab iis, quos verae et Catholicae fidei tutores, ac praesides agnoscebat, nullo in suis neque dictis neque scriptis deprehenso vitio, tamen in re tanta tamque necessaria sibi silentium imponi; atque iter ad excolendos, ac pro viribus adjuvandos homines impediri. Quae ipsa res inclinatum jam ante animum ejus impulit, uti satius judicaret ex hisce difficultatibus quas in Hispania objici sibi subinde videbat, ad scholas Parisienses in Galliam ultro sese transferre: ubi tum ob suam novitatem, et ejus linguae inscitiam sibi minus interim negotii putabat fore, tum propter illius Academiae celebritatem atque frequentiam, non defuturos deinde, quos ad suum institutum, atque ad Apostolica vestigia sectanda perliceret.

§ 56. *Lutetiam proficiscitur.* Et quoniam ad iter adeo longinquum, et anceps, non idem erat sociis animus; atque etiam, ut maxime incolumes eo pervenissent, incertum erat, apud ignotas nationes quam copiam in studiis litterarum degendi essent habituri; communicato cum iis consilio, statuit Ignatius antecedere solus ipse Lutetiam: et si quidem res facultatem habitura videretur, ut eos ibidem alere posset, ipsos evocare per litteras: sin minus tota de re facere certiores; ut quamquam diversis locis, eadem tamen conjunctione animorum, emenso interim Philosophiae ac Theologiae curriculo, intermissam ad tempus consuetudinem, Deo volente, deinde repeterent. Rebus igitur ita compositis, quamquam e praecipua Salmanticensi nobilitate multis aegre ferentibus, ac majorem in modum renitentibus, vigesimo circiter die quam e custodia exierat, in viam se dedit Ignatius, onustum libris asellum prae se agens; ac Barcinonem devenit. Hic vero, ut inter veteres amicos ac familiares, omni ope certandum illi fuit, ut se a lacrymis, atque a complexu carorum avelleret, etiam atque etiam deprecantium, ne patriam cum externa regione mutaret, neu se tali tempore in manifestum vitae periculum ultro dmitteret. Vigebat adhuc bellum inter Hispanos Gallosque et circa regni utriusque praecipue limites infesta latrocinii loca, et recentes multorum caedes ad metum proponebantur. Sed ille nec terrore nec precibus de suscepto consilio dimoveri se passus, certe illud recusare non potuit, quominus, tum ad sumptus itineris, tum ad necessaria Parisiis comparanda, nummorum aliquid partim in numerato, partim in nominibus a quibusdam amicis acciperet. Quibus ille subsidiis, ac praecipue divinae bonitatis ope munitus, hyeme summa, pedibus, ut solebat, nullo duce, vel comite, inde profectus est sub initium anni mxxviii; cumque Januarium totum in itinere posuisset, Februario mense Lutetiam sospes introiit.

§ 57. Ibi, quod ad studia pertinet, respiciens per exiguum praeteriti temporis fructum, rationibus suis accurate subductis, ad Dei gloriam statuit in litteras toto pectore incumbere. Cumque experiendo jam cognovisset, eam esse humanae mentis imbecillitatem, ut in plura uno eodemque tempore vix atque aegre sufficiat, damnata priore festinatione, post hac, compendiis omissis, regia viâ procedere, et studiorum suorum novum initium ordiri decrevit. Igitur ad Montis acuti collegium itare quotidie, ibique inter procacium puerorum greges, matura jam aetate vir, grammaticae rudimenta repeteri non dedignatus est. Simul etiam de stato precationis tempore, et vexatione corpusculi, quo plus otii, ac virum studio superesset, multum imminuit, sic tamen ut illa praecipue tria nunquam omiserit: primum ut quotidie sacrificio Missae religiose interesset; alterum ut octavo quoque die post poenitentiae Sacramentum coelesti pane sese reficeret: extremum,

ut bis quotidie sua ejus diei dicta, facta, cogitata quam diligentissime recognosceret; conferensque hodiernum cum hesterno die, hebdomadam cum hebdomada, mensemque cum mense; suos in spiritu vel progressus vel regressus perquam accurate exploraret, atque perpenderet. Procurationem quoque alienae salutis, et institutam consuetudinem agendi cum proximis, tantisper, dum litteris ac praesertim philosophiae vacaret, aliqua ex parte remisit, numquam tamen omnino deposuit.

§ 58. *Extremae inopiae incommoda superat.* Jam vero, satis usu ipso edoctus, quantum detrimentum studiis afferat mendicitas, et cura tolerandae in singulos dies vitae, et nihilominus optans Christi Domini et Apostolorum exemplo nihil prorsus in hoc saeculo possidere, piorum benignitate ac facultatibus totam rem ita moderari constituit, ut neque in diem, ut antea, precario victitaret, et nihil idcirco de voluntariae paupertatis proposito meritoque deperderet. Sed ea res primis utique mensibus minime cessit illi e sententia. Cum enim sese in Hispanorum aliquot contubernium contulisset, qui plurimi Parisiis ipso belli tempore versabantur, et exactam e syngrapha Barcinonensi pecuniam cuidam ex eadem natione custodiendam dedisset, eam ille clam suos in usus non optima fide convertit; cumque postea reddendo non esset, reliquis jam nummis insumptis Ignatius, et a locupletibus amicis, quorum ope adjuvari posset, longo intervallo disjunctus, tanta subito rerum omnium inopiâ oppressus est ut ei cibum ostiatim quaeritare quotidie, et in Hospitalem Sancti Jacobi domum, infimis precibus exorato ejus loci praefecto, demigrare necesse fuerit, gravi sane incommodo.... Cum id aerumnosae vitae genus aliquandiu tolerasset; et quos in Hispania reliquerat socios de statu rerum suarum per litteras monuisset, hortatus ut ibidem ex condicto curriculum studiorum absolverent; rationem iniit multo commodiorem ut indictis vacationum feriis, in Belgium, atque interdum etiam in Angliam sive Britanniam, ad Hispanos negotiatores excurreret; quorum benignitate cum facile obtinuisset annuam pecuniae summam, Lutetiae toto studiorum tempore certis pensionibus exigendam, commodius multo coepit in liberalium disciplinarum cognitione versari. Cumque octodecim fere menses latinae linguae tribuisset in Montis acuti collegio, in collegium cui a Sancta Barbara nomen est, ad philosophiae studia transiit alacritate mirabili: ac primum occurrentes denuo rerum coelestium importunas imagines, quamquam eximia cum animi delectatione conjunctas, eadem spiritus constantiâ qua superiores illas, iterum ab se rejecit ac repulit; deinde magistris attente audiendis, multa ac diligenti eorum quae audierat commentatione, quotidianis denique gymnasii exercitationibus, triennio et mensibus sex... ita profecit, ut honorifico magistri judicio ac testimonio (is erat Joannes Penna Philosophus)

post consueta certamina, ritu solemniori, laureâ, caeterisque doctrinae insignibus decoratus sit. Post haec in coenobii Dominicani gymnasium sacram Theologiam aggressus est, ingenti sane labore et industriâ, cum praeter caeteras lucubrationes, hyeme saeviente, quotidie mane ante lucem ad scholas, quae illa circiter horâ ibi habebantur, accederet. Atque ex eo studio tantum, Deo adjuvante, percepit, quod satis esset ad fidei, doctrinaeque suae rationem, sine suspitione ulla novitatis, ex Patrum decretis, atque auctoritate reddendam.

§ 59. *Varie propter Christum exercetur.* Neque vero, quamvis interim a plebis catechesi, atque a publicis actionibus abstineret, ideo tamen, quoad per scholas licitum est ab adiungendis ad Christum hominibus, animandisque ad studium verae laudis et gloriae destitit. Quapropter multi nec infimae sortis viri privati ipsius colloquiis ac monitis incitati, partim castigato vetere luxu, Christianae disciplinae severitatem induerunt; partim etiam solenni voto varia religiosorum instituta professi sunt; partim denique ingenti Academiae totius admiratione, in Christi gratiam pecuniâ egentibus distributa, pauperem vitam agere, atque adeo ad conculcandum penitus omnem saeculi fastum, et expianda superbiae crimina, palam per vicos et compita manum ad stipem ipsi porrigere, victumque palam emendicare coeperunt. Quos tamen amici rem indigne ferentes, cum neque precibus, neque minis a proposito revocare valuissent, facta manu denique ab hospitali domo Sancti Jacobi, quo sese contulerant, vi armisque in pristinum Academiae diversorium ad sua prosequenda studia retraxerunt. Ignatius vero tantam ejusmodi rerum invidiam subiit, ut praeter caeteras injurias et maledicta, falsis etiam criminationibus ad sacrum Inquisitorem, semel iterumque delatus sit. Is erat ea tempestate Matthaeus Ori, ex Dominicana familia Theologiae Magister, tum eruditione tum probitate conspicuus; qui accusatorum fraude comperta, Ignatium non absolvit modo, sed etiam miris ornavit laudibus, ipsumque Exercitiorum librum, qui praecipue in suspicionem crimenque vocabatur, tantum abfuit ut damnaret, ut sibi etiam ejusdem exemplum, Ignatii permissu, desumpserit. Praeterea absolutionis ac sententiae formulam, publici scribae Chirographo et signo munitam, quam contra iniquorum calumnias, quandocumque opus esset, proferret, tametsi minus gratum id potentibus quibusdam viris fore videbat, Ignatio petenti concessit. Neque vero pro Christi nomine solum hac falsae accusationis procellâ defunctus Ignatius est; sed eorum ipsorum operâ, qui illum deinde vel maxime dilexerunt, virgarum quoque publice periculum adiit....

§ 60. *De sociis ad Ignatium adjunctis* *. Hasce igitur, aliasque ejusmodi insectationes, atque pericula Ignatius Christi causâ

* Ac primo, de ejus morum suavitate, mansuetudine, charitate, ac animarum salutis zelo.

contraxit. Attamen idem plurimorum quoque sibi gratiam ac benevolentiam optimis artibus peperit. Fuit enim in illo, praeter divinitus infusa charismata, mirum etiam atque efficax ingenium, et studium ad animos hominum demerendos. In principum amicitias opportune insinuare sese, easdemque obsequio et submissione tuèri; pares facilitate ac suavitate morum allicere; inferioribus et egentibus, auctoritate, operâ, nec non e suis angustiis etiam pecuniâ praesto esse; morbo aliquo laborantes, vel cum valetudinis et contagionis periculo adire, solarique amantissime; eorum quibus cum viveret ageretve; vel difficultatem naturae, et arrogantiam perpeti: vel ineptias ac stultitiam, quoad ita res ferret, exsorbere dissimulatione mirabili; ad aliorum arbitrium ac voluntatem, quibuscumque rebus honeste posset, semper accomodare se ac flectere; omnibus denique in Christi gratiam omnia fieri: ubi penitus in hominum sensus ac voluntates irrepperat, tum demum officiis ac benevolentiam comprehensos occupatosque, pro suo quemque captu, sensim et caute progrediens, Christianae religionis et officii praeceptionibus excolebat. Atque his ferme artibus, et simul sanctimoniae ac frugalitatis exemplo, multos, ut diximus, a turpi ac flagitiosa vita non modo ad sobrietatem et continentiam, sed etiam ad contemptum rerum mortalium, atque ad salutaria consilia Christi convertit. Complures praeterea haereticos grassante jam tum peste Lutheriana tempestivis disputationibus monitisque convictos, ad sacra Quaesitorum tribunalia volentes adduxit; et cum Sancta Romana Ecclesia in gratiam secreta abjuratione restituit.

§ 61. Jam vero, quod ei vel in primis propositum inito fuerat, ut aliquos ingenio doctrinaque praestantes, ad suum institutum ac vitae rationem aggregaret; in idipsum per Theologiae maxime tempus incubuit; adjunxitque sibi, Deo bene juvante, juvenes novem ex Academia universa lectissimos. Quorum primus fuit Petrus Faber Allobrox, pago Villareto Gebennensis dioecesis, humili natus loco, sed egregie pius, quippe qui duodecimo aetatis anno per summum sanctimoniae studium virginitatem Deo voverat; idemque ad litteras a vita pastoralis traductus, tantum ingenio industriaque profecerat, ut eum in locis Aristotelis difficilioribus magister ipse Penna consulere. Hunc igitur Ignatius, et studiorum et conturbanii communione sibi conjunctum; licet socium gloriosi operis ipso initio destinasset, non tamen continuo illi rem aperuit, neque ad tantam perfectionem impellere confestim aggressus est; sed conscientiam excutere, et in se ipsum quotidie diligenter inquirere primum edocuit; deinde ad totius anteactae vitae noxas per sacram confessionem expiandas adduxit; postremo, cum jam philosophiae curriculum exegisset, spiritualibus exercitationibus perpolivit: adeo propensum ad poenitentiam, tantoque animi ardore successum, ut hyeme summa,

concretum glacie flumen Sèquanam plaustis impune prementibus, in separata Jacobaei vici domuncula propositas meditationes, et quidem insidens nivi sub dio peregerit, sexque ipsos dies omni prorsus cibo potuque abstinerit inedia longius utique protrahatur, nisi eum, re animadversa, consultoque suppliciter Deo vetuisset Ignatius; et sane respondit operi fructus. Cum enim antea in eligendo certo vitae genere Faber mira animi solitudine, variisque scrupulorum molestiis adeo torqueretur, ut prae nimio angore sese in avias abdere solitudines, ibique radicibus herbarum victitare pene decerneret; ex hac spirituali exercitatione vocari se una cum Ignatio ad animorum subsidium non dubie sentiens, tantam est pacem ac tranquillitatem conscientiae consecutus, ut ex vehementissima tamquam agitatione ac salo, placidum tutumque portum se denique nactum esse profiteretur.

§ 62. Ex eodem contubernio Franciscus quoque Xaverius nobilis Cantaber, idemque non vulgari eruditione, quippe qui laurea magistrali donatus, Lutetiae postmodum publicus Aristotelis interpretis extiterit; quamquam principio ita non studiosus Ignatii, ut ejus pietatem (ut fit) etiam procaciter irrideret, tamen viri tum patientiâ, tum obsequiis adeo delinitus est, ut ad illius ductum arbitriumque sese omnino contulerit. Hunc, et divitiarum affluentiam, et vivido ingenio, et viribus corporis praeferocem, admirabili prudentiâ ac lenitate mansuefecit Ignatius, in eamque rerum humanarum despicientiam, et charitatis ardorem paulatim adduxit, ut inter ipsa Exercitia spiritualia, tum ad carnis macerationem quatuor dies jejunos omnino transegerit, tum vero, quod inter juvenum greges desultor eximius, corporis agilitate sibi nimium placuisset; ad ejus piaculum vanitatis, membris valido fune perstrictis non sine acri sensu doloris, dies aliquot in commentandi orandique labore atque attentione perstiterit. Hic est Xaverius ille, qui non multo deinde post, Joannis Lusitaniae Regis rogatu, ex auctoritate Pontificis Romani missus in Orientem, plenus Apostolico spiritu, tota Indiâ maritima summis laboribus ac periculis peragrata, in ultimas Japoniorum terras Evangelii lumen primus intulit, atque ingenti infidelium numero ad Christum adjuncto, multis clarus miraculis, in ipso aditu Sinarum excessit e vita *. Porro Xaverium, et Fabrum imitati sunt Jacobus Laines Saguntinus, qui deinde Societati nostrae proximus ab Ignatio praefuit, vir de Christiana republica in primis optime meritus; et Alphonsus Salmeron Toletanus, Grecis et Latinis literis admodum eruditus: uterque confecto Compluti Philosophiae curriculo. Parisiosque partim Theologiae causâ, partim etiam Ignatii noscendi gratiâ profecti, de cujus laudibus jam tum in Hispania, constanti hominum sermone multa cognoverant. Accessit ad hos etiam Nicolaus Bobadilla Palentinus, doctus

* De S. Francisco Xav. III Dec.

juvenis, et philosophiam publice professus in oppido Hispaniae Pintia: itemque praestanti indole Simon Rodericus Lusitanus; et post aliquanto, Claudius Iajus Gebennensis, et Joannes Codurius Ebreduensis, Paschasiusque Broetus Ambianensis, Fabri praecipue item Allobrogis (cujus jam erat nomen Parisiis celebre) monitis et exemplo permoti.

§ 63. Hi omnes, impulsu plane divino, cum alter alterius consilium ignorarent post exactissimam totius vitae confessionem spiritualibus exercitiis ab Ignatio perquam diligenter exculi, vehementi quadam spiritus motione, sese non quidem in umbram ac solitudinem, sed in solem ac pulverem evocari ad praelia Domini praelianda senserunt; nec fuit e novem ullus fere, quin ad propitiandum coeleste numen, ejusque voluntatem suppliciter exquirendam, praeter caeteram abstinentiam, et incommoda voluntaria, tridui, ut minimum, totius inedia sponte pertulerit, nimis audaci fortasse consilio; nisi eos, et multorum exempla, et fervor simul aetatis ac pietatis excuset. Hosce igitur socios Dei beneficio nactus Ignatius quod jamdiu moliebatur, et agitabat animo, re ipsa aggredi primo quoque tempore statuit; ut Jerosolymas Pontificis Maximi permissu repeteret; gentesque finitimas Christiana quondam religione praestantes, deinde Mahometis nefaria superstitione deceptas, vel a miserabili errore ad veritatem Evangelii revocaret, vel certe (quod erat proximum) sanguinem ac vitam in causa tam pia tamque gloriosa prolunderet. Neque sane difficile fuit, caeteros jam sponte currentes, et Dei amore incensos, in eandem sententiam et propositum adducere: et quia plerique Theologiae studia nondum absolverant; ne interim conceptus ardor animi refrigesceret, et simul ut ipsorum eo gratius divinae majestati obsequium esset, quo majorem sibi ipsi necessitatem servitutis ac religionis imposuissent: implorato beatissimae Virginis patrocinio, ac S. Dionysii Arcopagitae, cujus in tutela Parisii sunt, in aede suburbana quae Mons Martyrum dicitur, sub confessionis et Eucharistiae mysteria, voto sese obstrinxere singuli, emensis Theologiae spatiis, continuo mortalibus rebus nuntium remittendi, atque in paupertate perpetua serviendi gloriae divinae salutisque animorum: ac nominatim, ad constitutam diem Jerosolymam eo consilio navigandi, ut in conversionem infidelium toto pectore incumberent, palmamque martyrii studiose captarent. Id consilium si qua re impediretur, anni circumacto spatio denique Romam adirent, suamque operam summo Pontifici Christi Vicario ad spirituale proximorum auxilium sine ulla vel praemii pactione, vel temporum aut locorum exceptione deferrent.

§ 64. Id votum in eo templo votè ingenti consensu et alacritate, anno post Christum natum MXXXIV decimo octavo Calend. Septembris, quo die Assumptionis Mariae Virginis anniversaria

gratulatio celebratur. Idemque votum eodem loco, dieque pariter, anno proximo ac tertio renovarunt; atque ea res tum ad conspirationem ac vinculum animorum, tum ad confirmandas in suscepto consilio mentes omnium mirifice valuit. Incendebant praeterea studium alter alterius omni genere officii et charitatis, duce ac moderatore simul Ignatio, quem omnes ut parentem eundem, et unice diligebant, et valde reverebantur. Ac primum spirituales modo apud hunc, modo apud illum agitare coetus; ibique suavissima de rebus divinis habere colloquia, et sese mutuo ad Christianam laudem et decus hortari; deinde in studiorum difficultatibus, locisque obscurioribus adjuvare inter se, et lucubrationes quisque suas lumenque doctrinae et ingenii, cum res exigeret, in commune conferre: praeterea invicem sibi omnibus in rebus adesse certatim; denique a frequenti Sacramentorum usu, et assiduitate precandi meditandique nullo pacto recedere. Quibus rebus, et varias daemonum insidias tentationesque, conantium eos ab incepto revocare, vicerunt: et brevi tanta coaluere concordia, ut quamquam e diversis, nec non infensis inter se orti nationibus, gratia tamen superante naturam, intra eosdem alti parietes, atque adeo ex uno propemodum omnes utero in lucem editi viderentur.

LIBER II. § 1. *Aeger Hispaniam repetit.* Interea Ignatius gravi morbo, partim e maximis laboribus vigiliisque, partim etiam e Parisiensis coeli gravitate contracto: vexatusque subinde stomachi jampridem affecti doloribus acerbissimis; post multa remedia in cassum adhibita, jubetur a medicis ad patrium solum et incunabula se referre; quod unum ad inveteratas corporis aegritudines certissimum perfugium vulgo arbitrantur. Nec recusavit ille, non tam valetudinis ratione, vel desiderio suorum adductus, quam duabus aliis maxime causis; primum, ut quibus olim in regionibus, malo publico, juvenilis licentiae, ac vanitatis ipsemet specimen exstitisset, ibidem ad spiritualement aedificationem vicissim aliqua Christianae humilitatis, atque modestiae documenta praerberet: popularesque suos, et verbo et exemplo, ad studium poenitentiae salutaris accenderet. Deinde ut, quoniam sociis aliquae erant in Hispania rei familiaris tricae, eas eodem itinere atque opera ipse expediret; neque per eam causam illi vel avocarentur a studiis, vel recenti etiam nunc vocatione, et expeditionis tam arduae tamque laboriosae consilio, patriae dulcedinis ac domesticae tentationis, qua nulla fere periculosior est, aleam subire cogerentur. Simul etiam, e relictis olim in Hispania sociis, cogitabat, si quem in proposito constantem inveniret, secum in eandem expeditionem educere. Caeterum ne quid e suo discessu res Parisiensis caperet detrimenti, primum commilitones ad perseverantiam ac fidem paucis adhortatus, Petrum Fabrum, et annis et vocatione antiquissimum,

illis praeposuit; cui interim obtemperarent, quem parentis ducerent loco. Deinde tempus certum edixit, iisdem approbantibus, quo tempore cuncti, rebus omnibus, praeter viaticum et necessaria scripta, ex voto abdicatis, navigaturi Jerosolymas Italiam peterent; seque jam antegressum Venetias convenirent. Dicta profectioni dies est 8 Kalendas Februarii, anno MDXXXVII ineunte: qua die Apostoli Pauli conversio beata recolitur.

§ 2. His ita constitutis, anno MDXXXV per Autumni tempus ipse non sine lacrymis, mutuique amoris magna significatione, singulos in digressu complexus, cum vellet de more pedibus, quamquam aegro corpore, proficisci, coempto a sociis equo uti coactus est: brevique, partim ex ipsa vocatione locorumque mutatione, partim etiam a studiorum intermissione morbo levatus, Pyrenaeo superato, Guipuzcoam provinciam attigit. Lojolae rerum potiebatur eo tempore, Garziâ defuncto, Bertramus stirpis maximus. Is de patruï adventu festine praemonitus ab iis qui hominem ad Aquas Augustas, quam hodie Bajonam appellant, in transitu agnoverant, extemplo, quod regni limes latrociniis infestus esset, armatos homines ad eum excipiendum tuendumque dimiserat; atque hos primum Ignatius in Guipuzcoae finibus, deinde etiam, quae jam tum erat fama de sanctitate viri, clericos omnes agmine composito, ad oppidum Aspeithiam honoris causâ obvios habuit. Cumque ab iis, et ab ingenti praeterea gratulantium turba deduceretur ad aedes paternas, ille, ut ostenderet quantopere ab ejusmodi fastu pompâque abhorreret; ut primum potuit, ex eo comitatu sese proripiens, ad publicam hospitalem domum divertit. victumque continuo emendicare ostiatim coepit; fratris filio cognatisque frementibus, eamque rem (ut fere depravata sunt Christianorum quoque judicia, et pauci ex animo crucem amplexantur) summi dedecoris atque ignominiae loco sibi ducentibus. Deinde, quamquam invitis iisdem, institit plebem Christianae doctrinae rudimentis imbuere, privatisque colloquiis eos, qui ad se ventitabant, e peccatorum veterno excitare; festis vero diebus etiam conciones habere, tanta hominum frequentia, ut, cum eos templa non caperent, in agrum prodire necessario cogeretur, vulgoque arbores audiendi causâ conscenderent.

§ 3. Et sane operae fructus egregius Dei beneficio constitit. Complures ad virtutem ac Dei cultum a vitae pravitate conversi, multae sublatae discordiae, et odia inveterata restincta, contra aleatores lata publice lex, poenaeque propositae; institutum praeterea, ut preces pro salute quotidie funderentur eorum omnium, quibus lethalis noxae piaculo obstrictis, in singula momenta exitialis exitus immineret; itemque ut ex Ecclesiae Romanae consuetudine, salutationis Angelicae signum daretur mane, meridie et vespere. Jam vero gravia quaedam vitia quae non in populum modo, sed etiam in sacerdotes irrepserant, magna ex

parte correcta. Denique morbo incurabili affectis et extrema pressis inopiâ, ne vel oppido errarent, vel strati passim in compitis coelum miserabili questu complerent, publico sumptu consultum. Atque hasce leges moresque custodiendi, ne (quod fere fit) bene coepta propèdiem obsolescerent, curam et munus Lojoleja familia, placata postmodum Ignatio, sibi desumpsit. Qui cum in eo xenodochio aliquamdiu ita versatus esset, ut satis appareret ipsum exemplo Christi Domini laboribus et paupertate multo magis quam otio et rerum affluentia delectari; ad extremum quotidianis propinquorum precibus exoratis, ne cognationi aut nihil omnino dedisse, aut etiam inimicitias palam denuntiasset videretur, in paternam domum ex hospitali se transtulit; ibique aliquot moratus dies, restituta domestica disciplina, cunctis ad officium ac pietatem animatis; valentior multo, quam Lutetiâ discesserat, ad sociorum expedienda negotia proficisci constituit. Atque hic novum ecce tibi certamen Ignatium inter et cognatos exoritur; cum ille pauperis habitu prorsus et pedes iter facere destinasset animo: illi contra, quoniam quidem eum apud se diutius retinere non possent, certe non nisi bene comitatum, et pecuniâ instructum abire permetterent. Verum certaminis denique is fuit exitus, ut Ignatius, ne frustra diutius tenderet, ad vitae modicum in speciem deduci se passus, brevi domum et famulos et caetera cuncta remiserit, pedibusque porro perrexerit; Gallicano equo ministris valetudinarii jam ante relicto, quem illi deinde in Ignatii memoriam veluti sacrum, et immunem ab opere, vagari in pascuis ad extremum usque senium permisere. Ignatius igitur Navarrâ primum, deinde Castellâ peragrata, mandatisque recentium sociorum exhaustis, de veterum statu ac voluntate cognoscere nequaquam omisit: verum illi partim expectationis ac morae taedio victi, partim etiam aspero virtutis itinere fatigati, in alia fere omnia dudum abierant....

§ 4. *Venetias ingenti labore contendit.* Ignatius ergo cum in Italiam properaret, et hosce, quos dixi, socios tam longe latèque dispersos in unum redigendi, atque ad pristina revocandi consilia spes nulla se ostenderet; occulta Dei judicia secum expendens, fuis pro ipsorum salute ad superos precibus, Valentiam venit: ubi videlicet navem stare paratam audierat. Ibi dissuadentibus multis, ne se tali tempore mari committeret, quod praeter caeteras difficultates, etiam nobilis archipirata Aenobarbus loca opportuna, et littorum flexus valida obsideret classe; nullis terroribus de sententia decessit Ignatius. Et navis, praedones quidem effugit, verumtamen foedissima tempestate coorta, clavo diffracto, fuisque armamentis, cum jam de salute vectores nautaeque omnino desperassent, lacera et quassata fluctibus, Genuensem portum aegerrime tenuit. Atque haec tanta maris incommoda, non sane levius terrestris itineris discrimen excepit. Cum enim

solus, ignarusque regionum Ignatius per Apennini tramites Aemiliam peteret, viam ingressus initio spatiosam, sed in arctum deinde magis magisque coëuntem, studio procedendi, sensim in eas penetravit angustias, unde sese expedire humana ope vix posset. Primo igitur solícite vestigium facere; deinde, cum neque progredi, neque jam regredi tutum esset, in exilitate salebrosa, et horrenda crepidine, torrente rapido minaciter superfluente; haesit aliquantisper stupenti similis, ubi repente sese tot periculis cinctum animadvertit. Sed ad extremum fidenter implorato divino auxilio, quod unum reliquum esse videbatur, humi procubuit; et genibus manibusque reptando, quadrupedis instar, ac prominentia modo saxa, modo e saxis enata virgulta prensando, tandem evasit, labore, quos ad eam diem pertulisset omnium maximo. Inde per immensae altitudinis invia rupes, ac solitudines diu errabundus, cum ad radices montium denique devenisset, omnia rursus offendit partim nivium tabe, partim etiam hibernis imbribus impedita. Cumque nihilominus urgeret progrediendi necessitas; via teterrima (et est mollis, et cretosus ager, ac semitae per horum temporum incuriam exiguo munimento, nec ullis ut olim, stratae lapidibus) cum profundo ac tenaci limo diu multumque luctatus, ad Bononiae portas tandem aliquando pervenit. Atque hic, ne quid deesset ad probandam aequitatem ac patientiam viri, ad caeteras misérias illud etiam ludibrium accessit; ut in ipso urbis introitu, e ponticulo in fossam, limo caenoso margine lubricante, decideret; emersusque luto deformatus ac madidus, ab iis, qui tum aderant, non sine joco et facetiis (ut sunt procacia in alienis malis hominum ingenia) rideretur. Sed ille nimirum identidem exerceri se a Patre coelesti prudenter intelligens, et in gratiarum actione persistens, sole siccatis utcumque vestibis, lassitudine ac fame confectus, cum urbis magnam partem frustra emendicando perambulasset, in collegium Hispanicae nationis demum exceptus, ibique dies aliquot clementer est habitus.

§ 5. Inde cum itinere jam facili, et certo Venetias pervenisset... ibi interea dum socios e Gallia praestolatur, in varia pietatis opera ex instituto coepit incumbere. Nec sane frustra: siquidem complures omnium ordinum homines partim Christianae doctrinae praeceptionibus imbuunt, partim ab impura et flagitiosa vita ad castum Dei timorem studiumque virtutis eodem Deo adjuvante convertit. Quibusdam etiam primariis viris tum patriciis indidem tum externis, prava animi affectione ac vitio laborantibus, non sine copioso fructu, spiritualium exercitiorum expertae virtutis medicinam adhibuit.... Ex Ignatii (*itaque*) consuetudine insignis vitae morumque mutatio est consecuta. Quae, quoniam nec ab obscuris hominibus, et in oculis celeberrimae civitatis fiebant, brevi ut aliis locis antea, sic tum Venetiis, Ignatii pietas in

crimen invidiamque vocari coepta, non ferente diabolo tantam sibi praedam e faucibus eripi: statimque vulgatum ab ejusdem emissariis est, Ignatium pravitatis haereticae semeli terumque convictum in Hispania, elapsum e custodia, in Galliam profugisse; ac proinde ejus effigiem ab Hispanis Inquisitoribus ignominiae causâ publice concrematam. Eundem Parisiis novas res molientem, inficientemque perniciosae doctrinae labe scholasticos; ubi delatum suum nomen ad sacra tribunalia odoratus fuisset, fugâ praevertisse lictorum manus, et consilia Magistratuum. Quas criminationes Ignatius cum non modo in vulgus, iniquorum operâ sparsas, verum etiam ad Legatum Apostolicum Hieronymum Verrallum, qui deinde S. R. E. Cardinalis fuit, delatas inaudisset; non tam de sua quam de sociorum existimatione sollicitus, ultro ad Legatum adiit, et acriter institit, ut eorum criminum quaestio exerceretur. Quod ita factum, et veritate comperta, honorifice a Legato est absolutus, incumbente in ejus causae cognitionem Gaspere Docto, Legati asseclâ; qui ex eo tempore Ignatium unice dilexit, ac sacratissimae domui Lauretanae deinde praepositus, in Societatem universam plurima egregiae voluntatis officia contulit.

§ 6. *Venetias ad Ignatium socii veniunt.* Dum haec in Italia gerit Ignatius, interim bello inter Christianos Reges ingravescente, cum exercitu formidabili Caesar per Insubrum, et Allobrogum fines in Galliam irruperat. Ea fuit sociis Ignatii causa, et profectionis maturandae, et itineris per Thuringiam seu Lotharingiam atque Germaniam, sane incommodo anni tempore faciendi. Igitur pecuniâ, rebusque omnibus, praeter viaticum et scripta, in Christi Domini gratiam distributis, mense Novembri, anno circiter post discessum Ignatii, suo quisque baculo innixi pedites viam capessunt, et quidem tanta cum alacritate ac fervore spiritus, ut ne a Jacobo quidem Laine, viribus nondum e recenti morbo recuperatis, extorqueri potuerit, quominus, et pedibus ambularet ut reliqui, et inter ambulandum insuper invalida membra discruciaret hispido in primis et horrenti cilicio. Vestitus erat omnium, ut peregrinorum et pauperum, nequaquam elaboratus, et ad modestiam submissionemque compositus. Pendebat e scapulis mantica ex corio, in qua sacra Biblia, et Breviarium asservabantur, et scripta quae diximus. Rosaria vero ad Catholicam fidem vel inter ipsos haereticos profitendam, palam gestabant e collo suspensa. Hospitium ingressi, primum omnium, sine ullo adstantibus respectu, nixi omnes genibus Deo gratias agebant; eundem in egressu pariter sibi propitium precabantur. Sobria et frugalis erat mensa; oratio ac meditatio non solum in diversoriis, verum etiam in ipso itinere plurima. Sacerdotibus, qui tres erant, sacrificantibus, caeteri quotidie coelesti reficiebantur pane. Sermo, nisi de rebus divinis aut necessariis, fere nullus. In decernendo, si quid in deliberationem incideret, mira

concordia; in superandis viarum difficultatibus periculisque summa constantia, et aequitas animi... Atque hac disciplinae pacisque custodia, cum omnibus, per quorum fines transierunt, populis, bonus odor in Christo fuissent; cunctis, non catholicis modo, sed etiam haereticis novum ac religiosum agmen magna cum approbatione mirantibus, ad tertium Idus Januarias anni MDXXXVII Venetias ingenti omnium gaudio, et mutua gratulatione sospites ad Ignatium pervenerunt. Atque ubi paululum e longa contentione ac lassitudine quietis est captum; statim Jerosolymitanae provinciae consilia renovantur.

§ 7. Primum omnium, rati gratiora superis fore sua studia, si ad ea summi totius Ecclesiae Pastoris auctoritas et consensus accederet; simul atque hyems remitteret, tunc vel maxime saeva, Romam ire constituunt, et a Pontifice Maximo jus tum ad sacros Ordines, titulo voluntariae paupertatis; tum ad mansionem Jerosolymitanam, et praedicationem Evangelii, sine ullo interdicti metu suppliciter petere. Interea Venetiis ne cessarent, atque adeo ut quaedam quasi rudimenta futurae militiae ponerent, publicis valetudinariis inter se distributis, aegrotos ac pauperes omni ope adjuvare institerunt. Confessionis et Eucharistiae sacramenta gratis ministrare, qui per sacerdotium poterant: caeteri solari jacentes; afflictos moerentesque spe coelestium bonorum erigere; adesse animam agentibus; cunctos denique ad patientiam fidemque adhortari: nec modo spiritualibus officiis fungi certatim; sed ne vilissima quidem ac servilia, corporibus pauperum curandis, defugere ministeria.... interdum pariter, noctuque omnibus praesto esse tanta cum alacritate ac diligentia, ut cuncti obstupescerent; vulgatoque rumore, principes etiam viri ad spectaculum convenirent. Quibus in officiis cum aliorum omnium, tum Xaverii praecipue charitas ac virtus enituit... Haec et alia ejusmodi verae pietatis et officii documenta cum in ea urbe dedissent (quorum ibi grata in multos annos deinde memoria vixit) appetente jam vere, uti condixerant, Romam cuncti fere praeter Ignatium, discessere. Ipse tum ad parta in Domino retinenda, tum ad expedienda quae ad navigationem pertinerent, ibidem interea substitit. Atque illi quidem eadem fere disciplinâ, quam supra diximus, iisdemque difficultatibus, iter ingressi; ad superiorem parcimoniam ac frugalitatem illud etiam addidere, ut neque ullo prorsus viatico, divinae tantum providentiae bonitatisque fiducia, Romam usque contenderent; et, quia tum Ceneralium, seu Quadragesimae tempus erat, quotidie, quamquam in tantis laboribus, ritu catholico jejunarent. Nec sane defuit illis, et exercendae spei, et Christi Domini inopiam ac perseverantiam aliqua saltem ex parte imitandi materies...

§ 8. Denique sanctam Urbem ingressi, ut sacra Apostolorum limina, et praecipua religionis templa caste obierunt, a Petro

Ortizio, Hispano, Caesaris procuratore, ad Pontificem Maximum introducuntur. Is erat eo tempore Paulus III e gente Farnesia, cujus nomini plurimum utique nostra Societas debet. Consueverat autem super mensam non fabulatores aut mimos inducere, sed praestantes philosophos, atque Theologos; et ipsemet, veritatis indagandae atque illustrandae causâ, ponere, de quo inter se disputarent. Ea erat gravissimi senis, et prudentissimi principis oblectatio. Ad has ergo disputationes post pedum oscula Patres adhibiti, cum egregium qua Christianae humilitatis, atque modestiae, qua eruditionis et ingenii specimen praebuissent; non modo quae volebant de sacerdotio, deque Jerosolymitana provincia, libenti atque approbante Pontifice impetrarunt, sed insuper pecuniâ ab eodem instructi, et fausta cum prece dimissi sunt. Ad quam deinde pecuniam cum e nationis maxime Hispanicae collationes accessisset, quod aureorum amplius ducentorum summam expleret; socii ne quid ex eo viatico praeterquam in usum votivae navigationis attingerent, apud mensarios pecuniâ omni deposita, et Romae victum emendicantes, admirabile dedere spectaculum iis qui coram Pontifice disserentes illos audierant; et deinde, quemadmodum venerant, sic Venetias prorsus egentes ac vacui reverterunt.

§ 9. *Sacris iniciatur Ignatius, et de rebus ab eodem, et sociis in Veneta ditione gestis.* Post haec, diligenti adhibita praeparatione, cum ad ejusdem Legati Veralli pedes perpetuae paupertatis et castimoniae nuncupassent vota, divini amoris igne succensi, mirante ac majorem in modum approbante populo; sese denuo ad pristinos illos labores et assidua pauperum ministeria retulerunt. Deinde in exitu mensis Junii, Divi Joannis Baptistae die natali, Ignatius, et reliqui laici per omnes ordinum gradus ad apicem sacerdotii evecti sunt, tanta non modo ipsorum, sed etiam Episcopi laetitiam, et animi voluptate, ut sese inter ejusmodi caeremonias nihil unquam simile sensisse affirmaret. Interea Patribus neque in eam diem ulla fuerat in Palaestinam transmittendi facultas, et eo ipso tempore cum grave bellum ex foedere Christianorum Principum, Venetos inter et Solymanum Turcam exarsisset, sublato repente commercio, omnis non modo peregrinorum, sed etiam institorum navigatio conquievit... Itaque, spe trajiciendi sublata, quamquam voti religione soluti videri propèmodum poterant; tamen ne quis omnino scrupulus animis insideret, finem anni vertentis, uti Parisiis ante decreverant, prorsus expectare, seque interim tum ad sacerdotii primitias divinae majestati libandas omni diligentiam comparare, tum etiam post multam precationem et abstinentiam, proximis operam ex instituto navare constituunt. Id quo liberius atque commodius facerent, ex tantae urbis celebritate ac frequentia, in finitima ejusdem ditionis oppida alio atque alio recepere sese; ut, si forte

(quod tamen in praesentia vix fieri poterat) bello sedato, praeter opinionem transitus patuisset, e propinquo Venetias cuncti simul accurrerent...

§ 10. Ignatius vero, Faber et Laines, cum Vicetiam petiissent, hanc vitae rationem iniere. Erat extra urbem domuncula ruinosae, et deserta, nullis foribus, aut fenestrarum obicibus, vento cuilibet pervia. Id sibi diversorium, ne cui molestiam exhiberent, atque ut ab urbano strepitu remoti liberius uni Deo vacarent; memores insuper stabuli, quod Regem ipsum angelorum nostra causâ nascentem olim exceperat, unanimes delegerunt, quotidianis muneribus ita inter se distributis, ut unus ad custodiam diversorii, et paucula victus ministeria remaneret (qui ferme erat Ignatius, quod propter nimiam lacrymarum copiam graviter ex oculis laboraret) reliqui duo urbem ingressi, cibum in singulos dies emendicarent; quod ab ea functione superesset otii, totum id omnes coelestium rerum contemplationi, et praedicationi tribuerent. In hoc vitae genere cum quadraginta jam dies non minori coelestium donorum copiâ, et animorum voluptate, quam corporum vexatione et carnis incommodo perstitissent, quanto nimirum spatio temporis, Christum ipsum Dominum ac magistrum, antequam turbae sese committeret, abstinuisse cibo, et in eremo cum bestiis latitasse meminerant: ad eos reviscendos Tarvisio repente Codurius * affuit. Cujus accessu laeti, cum spiritus vehementiam ex ea solitudine, assiduitate precandi, jejuniisque conceptam, diutius cohibere non possent; ad Christi gloriam ex umbra in arenam prodire, et quae divinitus acceperant bona, cum proximis communicare constituunt.

§ 11. Nec mora: Vicetiam ingressi, descriptis inter se celeberrimis oppidi partibus, eadem omnes horâ de rebus divinis ad populum dicere incipiunt, nullo prorsus, aut loci apparatu aut pompâ verborum. In triviis plateisque, prout cuique locus obtigerat, desumpto ex aliqua forte officina scamno pro suggestu utebantur. Populum elata voce, et in gyrum acto supra verticem pileo, ad concionem invitabant. Sermo, ut peregrinorum et hospitum, ex variis linguis fere mistus, ac minime proprius. Verumtamen is erat orationis impetus, adeo graves ac verae sententiae, tanta in omni gestu atque habitu pietas; denique is ardor in oculis emicabat, ut peritissimus quisque rerum aestimator hos demum esse Christianos concionatores, germanosque praecones Evangelii dictitaret; multi etiam, qui rei novitate illecti cum caeteris initio per jocum lasciviamque ludibundi confluerant, prudentissimis eorum praeceptis, et dicendi gravitate permoti, deposita paulatim petulantia, longe alii quam accesserant, dimissa concione recederent. Quod si quis deinde seorsum ad Patres adiret, veritatis et officii studiosor, hunc vero humanissime

* Unus e novem primis S. Ignatii Sociis.

acceptum, pro ipsius ingenio privatis institutionibus ad omnem virtutem ac religionem informabant. Illud vero praecipue rem adjuvabat, quod neque inanes plausus, ut diximus, fucata oratione captarent; neque inter ipsam concionem, aut ubi peroratum esset, quamquam in summa rerum omnium inopia, quidquam a circumfusa multitudine, vel peterent ipsi, vel etiam ultro delatum acciperent. Brevique constare coepit, paupere tecto ciboque contentos, et ab omni avaritia et vanitate abhorrentes, non aures populi scalpere, sed vulneribus omni ratione mederi, nec suum potius, quam Dei proximorumque negotium agere. Atque haud sane dissimilis fuit caeterorum Patrum in sua cujusque provincia probitas, et industria, ut etiam aliqui ex magnis laboribus, et incommodis extremum adierint vitae discrimen. Neque ita multo post, cum evocati ab Ignatio, ut de rebus communibus agerent, cuncti Vicetiam convenissent, tanta animorum inclinatio ac benevolentia populi Vicentini erga peregrinos apparuit, ut qua nuper in urbe tribus dumtaxat, cibarii panis, ac fere mucidi quotidiana vix circuitione colligebatur, quod satis esset ad vitam aegerrime tolerandam, in eadem ipsis jam undecim, ex voluntariis civium eleemosynis omnia ad victum cultumque necessaria large ac benigne suppeterent. Ibidem igitur primas divinae majestati hostias immolare novi sacerdotes, uno Ignatio excepto, quippe qui ad se comparandum amplius adhuc temporis sibi sumpserat, et Romae postea sacrificandi fecit initium ad ipsum Praesepe, et incunabula Christi Domini, quae in aede sacratissima beatæ Mariae ad Nives religiose coluntur.

§ 12. *Ignatio Romam appropinquanti Christus apparet, et unde Societati Jesu nomen inditum fuerit.* Et quoniam expeditioni transmarinae praefinitum anni spatium erat in exitu, et infestum adhuc classibus mare; quid proinde agendum esset, Patres inter se deliberant: nec dubium fuit, quin, uti Lutetiae voverant, cuncti sese ad fidei Catholicae propagationem et animarum auxilium, Sedis Apostolicae cultui, et Romani Pontificis obsequio manciparent. Cujus officii procuratio (quoniam satis id esse videbatur) Ignatio, et duobus primariis patribus Fabro et Laini mandata est; Romam adirent, et (quod bene verteret) Christi Vicario haec sociorum studia ac vota quamprimum exponerent. Interea reliqui, ne conceptus e diuturna meditatione et sacrificiis fervor ac Spiritus evanesceret, non modo se ipsi diligentissime custodire, sed etiam praesidii divini fiduciâ proximis omni ratione opitulari decernunt. Ac praecipuis urbibus inter se descriptis, praesertim in quibus litterarum studia florere, et frequentissimam juventutem versari cognoverant, ... profecti, eadem ferme ratione, quam paulo ante Vicetiae adhibitam diximus, et privatim et publice cum hominibus agere, eosque e lethali flagitiorum veterno excitare, atque ad contemptum rerum mortalium, et cogitationem futuri seculi

omni conatu atque artificio impellere atque adhortari coeperunt. Cumque ipsa novitate rei, omnium in se oculos atque ora vertissent, paucis mensibus, Deo aspirante, non modo id effecere quod maxime optabant, ut magni animorum motus, et insignes ad Christum conversiones existerent; sed etiam, quod minime laborabant, ut ipsorum nomen ac fama Italiam fere totam ingenti cum admurmuratione pervaderet.

§ 13. At Ignatius Romam duobus, quos dixi, comitibus rectâ contendens, et ab eorum altero quotidie corpus Christi religiose casteque suscipiens, Maria Virgine potissimum praeside atque adjutrice, sese ad sacrum suo tempore faciendum, ac multa pro Christi nomine subeunda, dies noctesque simul intenta quadam animi curâ, simul inaestimabili spiritus dulcedine, et nova divini luminis copiâ praeparabat. Etenim ex quo primum Jerosolymis rediens ad litterarum studia in Christi gratiam animum adjecerat, de rerum coelestium contemplatione, ut diximus, non sine magna difficultate remiserat multum, seque ipse Domini charitate, spirituali consolationi deliciisque sponte subduxerat. Sed studiorum exacto curriculo, deinceps, et Venetiis, et in Vicetino secessu, et hoc, de quo dicebamus itinere, tam crebra divinitus lumina, tam liquidas animi voluptates, eâdem scilicet Virgine favente, percepit, ut in antiquum statum illum Minoresanum (quem postea ob singularem et eximiam illius temporis in se Dei benignitatem religioso joco primitivam suam Ecclesiam appellare consueverat) non solum ex integro, sed etiam cum foenore sibi restitutus esse videretur. Sed praeter caetera, quae, quod mortalem naturam exsuperant, verbis exsequi difficillimum est; quo die Romam accessit, res ei contigit vel ad memoriam posteritatis insignis, vel ad confirmandum in proposito Ignatium caeterosque haud mediocriter efficax.

§ 14. Etenim orandi causâ non longe ab Urbe templum ingresso, qualia passim imposita militari viae cernuntur, statimque ut saepe solebat, abstracto a sensibus, atque alta quadam animi contemplatione defixo, clarissima in luce per speciem illi sese Deus pater ostendit, Jesu filio bajulanti crucem, et crudelissimis affecto suppliciiis praesentem Ignatium, sociosque commendans; quos ille cum in fidem ac patrocinium libentissime recepisset, ad Ignatium placido et sereno vultu conversus, haec ipsa effari verba dignatus est: EGO VOBIS ROMAE PROPITIUS ERO. Quo tanto, tamque divino solatio mirum in modum erectus, et confirmatus Ignatius, ac socios deinde compellans: « Quid nobis, ait, Romae futurum sit fratres, in crucem ne, an in rotam agi nos velit Deus, ignoro. Unum scio, quidquid eveniat, Jesum Christum nobis propitium fore, » ac simul totius visionis ordinem exposuit. Quae res non in praesentia tantum illos insolita quadam laetitiâ et voluptate perfudit, sed etiam in posterum contra omnes

difficultates atque pericula magnopere corroboravit ac muniit: atque idipsum vel in primis fuit causae cur Ignatius confirmatae postmodum Societati salutare potissimum Jesu nomen indiderit. Quam tamen deinde de verbo scriptoque *minimam* vocare solitus est; quod reliquis religiosorum familiis (quas item Societates Jesu, licet optimo jure appellare), cunctis omnino tum de splendore tum de antiquitate concederet.

§ 15. *Ignatius Romae Christianae rei dat operam.* Igitur tam secunda Numinis voluntate, tamque liberali promisso mirum in modum laeti, sic tamen, ut non sine mysterio Christum Dominum, crucifixi maxime habitu, apparuisse apud se reputarent, cum gratiarum actione ac prece sanctam Urbem ingressi... quemadmodum ante convenerat, suam et reliquorum operam Pontifici Maximo in Apostolicis praecipue functionibus, citra honoris titulos et dignitatis insignia, detulere. Neque aspernatus est pia Patrum studia Christi Vicarius; atque in praesentia, donec ejusmodi aliqua sese offerret occasio, jussi Faber et Laines in almo Sapientiae Gymnasio sacras litteras profiteri. Quo munere dum alter in Bibliis explicandis, alter in scholastica Theologia, ut appellant, pari cum eruditionis ac pietatis laude perfunguntur, atque etiam saepe coram ipso Pontifice de gravibus rerum divinarum quaestionibus disputant; interim Ignatius proximorum saluti de more operam navabat cum aliis artibus, tum vero spiritualibus praesertim exercitationibus, quippe ad curandas perturbationes admodum efficaci, virtutisque jampridem expertae remedio, quibus ille per eos dies, praeter caeteram turbam, insignes aliquot viros diligenter excoluit. In iis Gasparem Contarenum Cardinalem, gravissimum Senatorem, eundemque temporibus illis ingenii et doctrinae facile principem. Is Ignatii prudentiâ et consuetudine usque adeo captus est, tantumque ejus praeceptis consiliisque profecit, ut qualem dudum optaverat animi regendi moderandique magistrum, denique sese Dei beneficio nactum esse affirmaret. Idemque tradita sibi Exercitia (quod exemplum apud haereditas hodieque asservari perhibent) sua ipse manu perquam accurate descripsit. Hunc imitatus Caesaris procurator Petrus Ortizius Theologiae doctor insignis, easdem exercitationes ad Christi Domini gloriam et suam salutem omnino experiri constituit. Id quo liberius simul et fructuosius faceret, procuratione interim vicariis delegata, cum paucis quotidianae vitae administris, et Ignatio praeceptore in montem Casinatem secessit; quo in monte antiquissimum et nobilissimum cernitur sancti Benedicti coenobium. Ibi, remotis arbitris, maxima diligentia dies ipsos quadraginta pia meditationi ex Ignatii praescripto vacavit; idque tanto cum animi fructu tantaque accessione virtutis, ut quamquam Christianam philosophiam multo ante professus, tamen se tum demum vere philosophari coepisse fateretur...

§ 16. *In Casinati monte animam Hozii coelum intrantem videt.* Non omittenda videtur hoc loco res memorabilis, quae Ignatio in illa Casinati commoratione divinitus accidit. Dum enim pro salute Hozii, quem graviter aegrotare cognoverat, Domino supplicaret, repente vidit in spiritu (quod ipsum ibidem Divo Benedicto fertur olim in obitu Germani Episcopi contigisse) animam socii luce clarissima radiantem, deducentibus Angelis in sublime ferri, atque ipsa demum coeli beatissima regna conscendere. Eidemque Ignatio, paulo post, cum ad aram sacrificaturus accederet, in ipso Missae introitu, Sanctis omnibus rite appellandis, lucidissimum coelestium agmen subito apparuit, sic, ut in iis Hozium eximio fulgore micantem sine ulla dubitatione dignosceret. Qua ex utraque visione tanto est gaudio delibutus, ut multos dies prae dulcedine lacrymis temperare nequiverit. Hujus igitur tam felici exitu majorem in modum gavisus Ignatius, e Casinate Romam una cum Ortizio peracta commentatione regrediens obvium habuit in itinere Franciscum Stratam Hispanum, praeclarae indolis juvenem, sibi antea non ignotum: qui cum e cujusdam principis viri familia, pertaesus aulicae vitae, militandi causâ Neapolim peteret, uno Ignatii congressu atque sermone (quae hominis erat in dicendo vis) a seculi stipendiis ad Christi vexilla facili negotio traduci se passus est; ac variis deinde locis, ejusdem Ignatii missu, et Societati nostrae, et rei, Christianae universae concionator egregius haud mediocriter profuit. Hoc igitur auctus commilitone Romam Ignatius revertit: ad quem deinceps aliquot etiam alii rebus gerendis idonei divino impulsu paucis diebus adjuncti sunt...*

§ 17. *Ignatius plebi fame periclitanti succurrit.* Neque vero Ignatio, et caeteris qui remanserant Romae negotium defuit. Erat annus a Virginis partu MDXXXVIII insignis annonae caritate, ac per hyemem praecipue tanta frugum inopia, ut passim jacentes in publico pauperes frigore fameque confecti, miserandum in modum expirarent. Quo spectaculo commotus Ignatius, tantae calamitati sibi omni ope subveniendum putavit. Jamque cum suis in Urbis frequentiora loca migraverat, laxiore sibi ab amicis domo conductâ, ad circum Flaminium, in ea regione, quae sancti Angeli ad forum Piscarium hodie dicitur. In ejus igitur domus ampla coenatione, foeno stragulisque dispositis, et in pauperum alimenta eleemosynis undique corrogatis, in omnes partes dimisit, qui in id hospitium, ut quemque periclitantem extrema inopiâ invenissent, vel inter manus, prout res ferret, vel gestatoria sellâ deherent. Cum strenue curaretur, adhibitis etiam, ubi opus esset, adjutoribus bajulisque, brevi numerus decumbentium ad

* Falsis criminibus hic Ignatius cum egregiis Sociis circumventus et tandem absolutus describitur; narrat deinde auctor ut Sanctus et caeteri Patres de instituenda Societate deliberaverint, ac denique alii alio, Pontificis jussu, se contulerint.

quadringentos ascendit. Hic vero, eodem Ignatio praeside ac duce, Patrum fratrumque sese charitas ac virtus exercuit. Diluculo quotidie linteati omnes ad imperia accipienda praesto aderant. Inde ad sua quisque officia discurrere sine ulla perturbatione vel tumultu; alii recens illatos pauperes elementer exuere, et calidâ elutis corporum sordibus in lectulo collocare; alii assidere languentibus, eosdemque amicissimis consolari verbis. Hi cibos aut domi excoquere diligenter, aut aliunde missos instruere: illi ferula inferre, et longa inediâ propèmodum enectis pretiosa instillare liquamina: hi cubilia sternere, illi scopis pavimenta purgare: denique certatim omnes munere suo ita fungi, ut praeclare testarentur, in minimis illis agnoscere se Regem regum, et Dominum dominantium; neque vero corpora solum egentium, sed animi quoque eadem operâ curabantur. Plurimi quippe rudes, Christianae doctrinae praeceptis probe instituti, multi a turpi quaestu, fraudibusque deterriti, et quod caput est, sacra omnes confessione expiati, ac pane coelesti longo intervallo refecti sunt. Deinde, ut aliqui convaluerant, succedentibus invicem aliis, cum tegumentis ad frigus arcendum, et certo pecuniae subsidio dimittebantur. Ea res per Urbem vulgata, magnam populi benevolentiam conciliavit Ignatio. Atque ad eam Christianae humilitatis, charitatisque officinam visendam interdum promiscua turba, noctu vero etiam viri principes ventitabant; ac tanta fuit exempli vis, ut quidam, cum praesentes non suppeterent sibi nummi, depositis illico in usus pauperum vestimentis, domum seminudi reverterint. Alii etiam sancta aemulatione incitati ejusdem conditionis homines, quorum non deerat passim copia, hospitio susceptos benigne curarunt. Multi praeterea procures, in gloriosi operis perfectionem, Ignatio pecuniae summam ultro detulere non levem. Atque hunc maxime in modum labor ad exactam usque hyemem secunda civitatis admurmuratione perductus. Ac Vere demum ineunte, frumenta, partim ab iis qui suppresserant, sponte prolata, partim a magistratibus aliunde convecta sunt. Ea re non mediocriter annona laxavit; gravique perfuncta periculo plebs, Deo adjuvante, ad solitos quaestus et opificia rediit.

§ 18. *Confirmatur a Pontifice Maximo Societas.* Interea, cum ad Ignatium studio religionis aliqui subinde se adjungerent; nequaquam immemor ille, quod ad Societatem confirmandam attinebat, negotii paulo ante suscepti, quidquid a publicis occupationibus otii datum est, in eam ipsam rem diligentissime contulit. Ac primum totius instituti formulam (fusius postea explicandam) ad certa capita dilucide redegit, ac breviter. Deinde nactus opportunitatem, quod Pontifex Maximus per autumnii ferias e turba negotiisque Tibur se se receperat; eam formulam auctoritate Apostolica sancendam eidem Pontifici suppliciter obtulit per Gasparem Contarenum Cardinalem, ob egregiam virtutem

sapientiamque Principi in primis acceptum, nostrique Ordinis amicissimum. Quam ille ubi perlegit; confestim, Spiritus, inquit, Dei est hic. Ac multa praeterea in eam sententiam adjunxit, quare confideret recentem hujusce manipuli ardorem tali tempore divinitus excitatum, afflictis Ecclesiae rebus non levi tum praesidio tum ornamento futurum. Verumtamen, ut in tanta re, ne minus consulte quidpiam statuisset videretur, totum negotium delegavit tribus viris e sacro Collegio Cardinalium, apud quos minimum loci fore putavit gratiae. In iis fuit Bartholomaeus Guidicionius, Lucensis, vir divini humanique juris apprime peritus, idemque novarum Religionum adeo non amicus, ut de iis ad certum numerum redigendis librum etiam conscripsisse dicatur. Is, praedjudicata jam causâ, collegas nequaquam propensos in Ignatium, facile in suam sententiam adduxit, certamque propemodum confectamque rem, consilio et auctoritate sua pene discussit.

§ 19. Quod ubi sensit Ignatius, parum praesidii ratus in hominibus esse, ad opem divinam de more confugit. Ac praeter jejunia, supplicationes, caeteraque ad Numen propitiandum adhiberi solita, coelestes insuper hostias eo tantum nomine per se et per amicos immolavit ad tria millia. Qua procuratione, intra finem anni vertentis, cum caeterorum, tum praecipue Guidicionii ita immutata voluntas est, ut cum de multitudine religionum cohibenda idem quod antea omnino sentiret, huic tamen refragari se ultra negaret posse, divino videlicet monitu, et occulta spiritus operatione vehementer instinctus. Ita, qui diu valde anxios habuerat Patres, eorumque spem variis frustrationibus propemodum extinxerat, idem una cum caeteris collegis repente placatus ac favens, rem ultro suscepit, commendavitque Pontifici, Tibure denuo commoranti; qui libentissimo animo, et Societatem ipsam, et Societati inditum nomen rite sancteque approbavit v Non. Octobris, anno MDXL idque testatum voluit esse publicis litteris eodem die loquique datis; cum eo tamen, ut in universum socii ne plures sexaginta numerarentur. Ea videlicet fuit novellae Societatis quaedam quasi approbatio. Siquidem triennio post, cum variis locis atque provinciis Deo aspirante constaret egregius operae fructus; ab eodem Pontifice limes ille omnino sublatus est, liberumque Ignatio et successoribus relictum, cuilibet petenti Societatem dare. Quod item apparet diplomate dato pridie Idus Martias, Anno MDXLIII (a).

(a) Ordinum Regularium qui a XVI saeculo hucusque prodire, et Sodalium numero et rerum gestarum famâ praecellens, *Jesu* quae nuncupatur *Societas* (vide supra Lib. II, § 12) magnifico, nisi angustis notatiunculae finibus contineri cogermur, esset encomio celebranda. Ast eam amplissimis utpote optime et mire de Christiana Republica meritam laudibus extollunt, inviti profecto, Ecclesiae hostes, dum iis nil antiquius quam ut hanc Ignatii prolem, ab ipsa exorsi in alios religionum Coetus impetum facturî, truculentissime pharetrati, cunctis impietatis jaculis incessant. Aliam vero perinsignem inclytae Societatis laudem silentio ne possumus praeterire qui pro exponendo Surio et illustrando Martyrologio *Acta Sanctorum* versamus a ven. rec. P. BOLLANDO Ingeniosissime et laboriosissime incepta, ac tanta alacritatis constantiâ, tot eruditionis divitiis, tanta critica perspicaciâ per successores admirabili nisu continuata? Nec porro Societas *Jesu* in eo

§ 20. *Praepositus Generalis creatur Ignatius.* Igitur post multas difficultates approbata denique Societate; gratiae primum (ut aequum erat) actae Superis, quorum benignitate res bene feliciterque vertisset: deinde, quoniam in dies a Pontifice missio Patribus imminebat; e suo corpore Praepositum Generalem (sic enim qui cunctis praeesset appellare placuerat) primo quoque tempore deligere visum est.... Cum Ignatio Romae duo dumtaxat e Patribus versabantur, Salmeron et Codurius. Tyrones vero, qui nomen dederant Societati, partim apud Ignatium erant, partim studiorum causâ ab eodem Parisios missi, necessaria ad bellum spirituale arma enixe parabant. Quidam etiam ad res domesticas componendas in Hispaniam profecti; et concionibus jam tum et colloquiis, ingenti hominum approbatione, Societatis nomen longe lateque vulgaverant. Hoc Societatis statu, cum Praepositi eligendi tempus adesset, Patres qui quidem in Italia erant, per litteras moniti, quod rei Christianae commodo facere possent, creandi Praepositi causâ ad Urbem accederent; sub initium Quadragesimae anni MDXLI convenere omnes, uno dempto Bobadilla, quem in oppido Bisiniano tum maxime res gerentem, abduci rursus ab opere Pontifex noluit. Is, et caeteri qui longius aberant, suum quisque in schedula suffragium rite obsignatum, partim in discessu reliquerant Romae, partim deinde misère inclusum epistolis. Ac primum tridui supplicatio indicta, vetitumque inter ipsos de Praepositi electione colloquium est. Deinde conjectis in urnam schedulis, triduum insuper continuatae preces: ac septimo denique die legitime extractis recitatisque suffragiis, Praepositus declaratur Ignatius, nemine praeter ipsum Ignatium discrepante: namque is consulto, ne unum nominatim ex omnibus deligendo caeteros quodammodo notasse videretur, in schedula scripserat, se ad eum accedere, in quem plurima suffragia convenirent, uno se dumtaxat excepto.

§ 21. Igitur explorata jam Numinis voluntate, ad Ignatium venerabundi accurrunt Patres. At ille, parendi nimirum longe quam imperandi cupidior, severo vultu jubet eos absistere, negatque se munus viribus impar suis ulla ratione subiturum; multaue serio disputat, cur alium potius quemlibet sibi sufficere debeant. Sed videlicet quibus rebus putabat voluntates Patrum alio posse transferri, eae ipsae vel maxime studia eorum incendebant. Nihil enim ad conciliandos homines aequae valet, atque animi moderatio atque submissio. Quo factum est, ut nihil eorum quae ad munus detrectandum Ignatius afferebat, aliquandiu non modo ad animum admitterent, sed ne ad aures quidem. Sed

fuit quae Acta conscribens Sanctorum ingens adeo thesaurum ecclesiasticis studiis suppeditaret, quin Ecclesiam ipsam viris illustraret qui haeroicis virtutibus, apostolicis sudoribus, miraculorum gloriâ, effuso pro Fide sanguine, Sanctorum Actis essent accensendi. Beatam fecunditatem quae brevi XI protulit Confessores, ac supra LXXX Martyres sacris rite honestatos sollemnibus!

post multam denique altercationem aegre Ignatius tenuit, ut amplius in tertium diem obsecratione protracta, rursus in suffragium iretur. Quo die cum idem prorsus omnium consensus extaret, neque jam locus tergiversationi videretur esse; tum Ignatius: *Quandoquidem vos in me potissimum eligendo perstatis*, inquit, *ego autem, meae conscius infirmitatis, vestro judicio salva religione assentiri nequeo; reliquum est ut hujusce controversiae arbitrum deligamus eum qui mihi a confessionibus est; quoque ut scitis, utor divinae voluntatis interprete.* (Is erat ante conditam Societatem frater quidam Theodosius ex ordine Minorum, coenobii quod ad Sancti Petri in Monte aureo, qui fuit olim Janiculus, appellatur). Quod, ne frustra diutius tenderent Patres, eo facilius concessere, quod minime dubitabant, qui ipsorum suffragii praerogativam ille quoque sua sententiâ comprobaturus esset. Neque eos fefellit opinio. Cum enim rem totam ad eum detulisset Ignatius, imbecillitatem suam corporis animique commemorans, dein etiam atque etiam obtestans, ut se tanto onere levatum vellet; ille cognita re, tantum abfuit ut precibus Ignatii cederet, ut etiam objurgaverit hominem, quod tam explorata divina voluntate, Spiritui Sancto diutius restitisset: et simul, ne dissimulationi esset locus, ultro adiit Patres, ac de suo responso certiores fecit. Quibus rebus denique victus Ignatius omni spe in uno Deo rei bene gerendae reposita, dedit manus, diemque constituit x Kal. Maji, quo die ad auxilium divinum implorandum, praecipua septem Urbis templa simul omnes obirent, et in divi Pauli potissimum (quoniam ejus maxime Apostoli vestigia sequerentur) solemni professione suae religionis vota susciperent. Ut igitur ea dies adfuit in eo templo ad sacellum Beatae Virginis, ubi tum Eucharistia custodiebatur, quod sacellum ad imos gradus est arae maximae, sub ipsam coelestis panis communionem, ipse primum qui sacrificabat Ignatius, tum caeteri sua quisque vota clara voce descripto ex Apostolici diplomatis formula nuncuparunt. Deinde sumpto ex Ignatii manibus corpore Domini, post gratiarum actionem, sacratissima ejus aedis loca religiose cum adiissent, circa aram maximam sub qua Petri et Pauli Apostolorum ossa condita sunt, cuncti consistunt, flentesque prae gaudio, et suavissime amplexantes inter se, gratulantur denuo Superis, quod coeptis adfuerint, suamque Societatem arctiori vinculo colligarint: deinde reliqua templa pari laetitiâ ac pietate circumeunt.

§ 22. *Ignatii humilitas et prudentia; novae Societatis admir. disciplina.* Quibus rebus ingenti omnium consensu et conspiratione peractis, magistratum Ignatius iniit, ac primum omnium, ad constituendam domesticam disciplinam adjecit animum, quae digna tali instituto, digna Christianae philosophiae professoribus haberetur. Itaque ad caeteros provocandos, atque ad jacienda in

tyronum animis verae humilitatis fundamenta, in sordidis culinae ministeriis aliquandiu versatus est ipse, tanta cum alacritate ac diligentia, quasi tum primum ad suam ipsius emendationem vitae spiritualis curriculum esset ingressus; neque tamen interea gravioribus negotiis deerat, temporibus ita distributis, ut quantum liceret, utrique muneri satisfaceret. Accedebat ad haec, summus paupertatis amor, summa in victu cultuque frugalitas: praeterea in singulorum officiis exigendis, erratisque puniendis admirabili mista lenitate severitas: in sublevandis vero omnium, et animi et corporis necessitatibus, cura et vigilantia plusquam paterna. Cumque ad ea charitatis officia, prout res postulabat, opportunas insuper adhortationes, et publice et privatim adhiberet; haud sane difficile fuit, in animos, recentissimo tum Societatis spiritu, sponte incensos officio ac religione, eos mores eamque vivendi rationem inducere; ut (si coelestibus terrena comparare fas est) intra illa tecta parietesque, angelorum in humanis corporibus quidam convictus videretur esse. Nullae tum querimoniae, nullae detractiones, nulli susurri, quibus incommodae suspiciones excitantur, et disjunguntur animi; sed acerrimum sui cujusque deprimendi submittendique certamen; in superiorum jussis excipiendis exsequendisque alacritas ingens; mirus in communicando interpretandoque candor atque simplicitas, oculorum ac sensuum intenta custodia; studium precationis, ac solidae virtutis ardens; quaeque ex his rebus necessario provenit, admirabilis in magna nationum, aetatum, ingeniorum varietate concordia. Itaque conjectis, ut fit, omnium oculis in Ordinem novum; brevi non ad nostros tantum, verum ad exteris etiam, salutaris exempli manare utilitas coepit.

§ 23. *Quanta in virtutum exemplis efficacia.* Adolescens quidam, egregiis naturae adjumentis, e Septentrionali plaga Romam advenerat, non modo Lutheriana tabe infectus ipse, verum etiam mire cupidus ejusdem longe lateque vulgandae. Is cum ex occasione sese in hominum coetus inserreret, verbisque venenatis clericorum vitam ac mores summam in invidiam vocaret primum, deinde abductis a sacerdotum reverentia mentibus, prava dogmata sensim instillare quotidie pergeret; patefacta re, jussu magistratuum comprehenditur. Qui cum, et ipsi per se, et sacrae Theologiae magistris adhibitis, illum ab opinionum insania revocare frustra conati essent; ne quid intentatum relinquerent, aetatem et ingenium miserati, prius quam in eum lege ageretur, accersito Ignatio rem totam exponunt. Quoniam ipsorum neque adhortationes, neque minae proficiant, habeat illum aliquandiu apud se, videat etiam atque etiam, ut errantem oviculam ad Ecclesiae caulas aliqua ratione traducat. Ille clementer acceptum haereticum domum adducit. Neque vero sapientis judicis frustrata spes est; si quidem adolescens ab Ignatio sociisque amicissime

habitus, eorum dictis, factis, institutis accurate observandis paulatim affici, atque immutari Dei beneficio est coeptus, et quam antea respuerat medicinam, libentius in dies accipere, ac demum perseverantibus patrum officiis, et diligentissima curatione, eo processit res, ut evulsis lethalium dogmatum fibris, priorem pertinaciam gemebundus agnosceret, nec ante a salutari incoepto destitit, quam voluntaria abjuratione detestatus errores, ingenti bonorum tum admiratione tum gaudio, cum Ecclesia sancta in gratiam rediit. Is deinde, quaerentibus viris gravibus, cur, qui antea tot machinis oppugnatus pervicacissime restitisset, Ignatii denique, et Patrum hospitio et consuetudine vinci se passus esset; sine cunctatione respondit, se illorum non tam disputationibus argumentisque (licet in eo quoque genere valerent plurimum) quam spectatae sanctitati virtutisque cessisse: quod ita apud se prope necessario statuisset, a tam incorruptis moribus, a tanta pace atque concordia, a tam bonis operibus rectam in Deum fidem abesse nullo modo posse. Quae res documento esse potest hominibus nostris; licet ad convertendas ad Christum animas ingenii ac doctrinae praesidia requirantur, tamen conspecta vitae morumque innocentia, plus multo, quam litteris aut concertationibus profici. Alius quidam filius familias, desertis liberalibus studiis, ac repudiata omni disciplinâ, prorsus indomitus, et effraenis, cum neque a parentibus jam, neque a magistris regi ullo modo posset, Ignatio traditur. Cujus lenitate, itemque caeterorum Patrum praeceptis atque institutis accuratissime excultus, posita paulatim ferocia, petulantiaque, cunctis admirantibus, ita pudicos modestosque induit mores, ut vix minimum in illo vitium reprehenderes. Multi praeterea omnium aetatum atque ordinum, quos praeceps in omnem licentiam natura, cupiditasque corruerat, Ignatii consuetudine exemplisque incitati, collegere sese, atque ad bonam frugem, Deo adjuvante, rediere.

§ 24. *Generalis Ignatius denuo Catechistae munere fungitur.* Per eos dies nomen Societati dederat e Pontificia familia Petrus Codatius Laudensis, vir honoratus, et opulento sacerdotio praeditus... Ejusdem Petri operâ templum etiam proprium Societas nacta est Sanctae Mariae a Strata, non satis amplum illud quidem aut commodum, sed tamen in celeberrima Urbis regione, et ad Societatis functiones in primis idonea: cujus loco, dum haec scriberemus, Alexander Farnesius Cardinalis, Pauli III Pontificis Maximi nepos, aedem nomini Jesu magnificentissimam regio sumptu extruebat. Ei templo deinde adjuncta domus est, quam hoc tempore Patres incolunt.... In eo igitur templo Ignatius, professionis lege, sex et quadraginta diebus Christianae catechesi operam dedit e loco superiore, magna et assidua non modo plebis, verum etiam praestantium virorum frequentia: prorsus, ut quidam ex optimatibus palam gloriarentur, beatosque se ferrent,

quod nullam omnino ex Ignatii concionibus omisissent. Agendi autem rationem sequebatur ejusmodi. Fidei praecepta et mysteria cognitum necessaria, primum ad vulgi captum explanabat, iterabatque, ubi opus esset, eadem saepius: deinde opportunis digressionibus certos interim locos tractabat fusius, non tam ad ingenii vel doctrinae ostentationem, quam ad pietatem excitandam populumque promovendum accommodatos. Idque tam veris gravibusque sententiis, tam ardenti vultu oculisque, ut divini amoris ignem undique spirare videretur; minime fucatae eloquentiae vir, nec in singulas voces numerosque sollicitae, sed ingenti animo, prout impetus tulerat, sua sensa prosequens. Itaque perorationem ejus non ineptus populi plausus aut stulta facundiae commendatio sequebatur, sed alta suspiria gemitusque, et anteactae vitae detestatio salutaris: ut vel defixis humi oculis tristes ac sibimet irati discederent: vel etiam illico sese ad sacerdotum pedes abjicerent, confitendi causâ tanto cum fletu atque singulibus, ut linguam solvere aut vocem in verba formare vix possent.

§ 25. *Variae in Ignatium tempestates excitantur.* Quibus ille rebus dum Christi causam agit intrepide, multorum, ut fit, odia simultatesque contraxit. In iis aulicus quidam (cujus nomini parcitur) eo tempore potens et gratosus, cum abductam a se mulierculam, quam misere deperibat, et in male nuptarum, ut appellant, coenobio collocatam ferre non posset; saeviore indies concepta rabie, quam libido et amor incendebat, ita demum exarsit, ut pene furere videretur. Ac primum, facta manu, fenestras coenobii lapidibus petere, custodes infestare, minari: deinde in Ignatium auctorem, et socios, in circulis coetibusque omnia maledicta conferre, quin etiam ex occurso probris et contumeliis eosdem incessere; denique ad eos funditus evertendos improbissimas in ipsorum vitam calumnias dissipare; quae domos primum nobilium circumlatae, celebrataeque sermonibus (quos partim prona in deterius persuasio, partim vaesani illius artificium dolorque excitabat) ad Cardinales etiam, atque adeo ad ipsum Pontificem pervenerunt. Igitur vulgus, ut est plumâ et folio levius, quos nuper summa cum approbatione suspexerat, eosdem repente contemnere, et acerbior in dies odio execrari, et singulorum caput dira imprecatione defigere; prorsus ut jam non modo cum proximis agere, sed ne pedem quidem januâ tuto efferre possent. Principes vero, licet magna ex parte fictas criminationes putarent, tamen rati subesse profecto nescio quid, quod tantae invidiae flammam foveret; vel immutata, vel certe labefactata in Ignatium voluntate videbantur.

§ 26. At Ignatius, quamvis a sua suorumque consuetudine multos abduci non sine rei Christianae jactura cerneret; tamen ratus mitigari hominis ferociam posse, primo rem dissimulare,

atque adeo officiis cum improbitate certare: deinde ubi malum serpere quotidie latius, et ipsa patientiâ corroborari audaciam sensit; non tam privato dolore, quam reipublicae detrimento permotus, ad Summum Pontificem adiit, ab eoque suppliciter impetravit, ut criminum quae sibi suisque denuo objicerentur, acre iudicium exerceretur;... citatis omnibus ad quos criminum vel suspicio, vel conscientia pertinebat, ac per diligentem inquisitionem calumniatoris fraude comperta, Ignatium, et socios non modo absolverunt lata sententiâ, sed etiam debitis laudibus, et honore verborum extulerunt, increpito valde adversario, poenâque proposita non levi, nisi a petulantia maledictisque desisteret. Nam, ne gravius in eum animadverteretur, Ignatio in primis deprecatore perfectum est. Ita, quod antea semper, tum quoque Ignatii sanctitatem illustravit hominum injuria, et Deo duce, virtus ac veritas, dum violaretur, effulsit. Iisdem fere insidiis postmodum appetitus Ignatius est a sacerdote quodam, qui cum domum catechumenorum administraret, ferre non poterat in ea regenda familia majorem a loci praesidibus Ignatii rationem haberi, quam sui. Sed miser, Ignatio silente, ac pro eodem orante, brevi perfidiae poenas dedit; atrocibus enim anteactae vitae sceleribus justo Dei iudicio patefactis quae ad eam usque diem astute suppresserat; sacerdotio spoliatus, et perpetuo carceri addictus est...*

§ 27. *Magistratu sese abdicare conatur Ignatius.* Hisce rebus ita peractis, cum satis in praesentia communi rei consultum esse videretur; Ignatius qua erat humilitate, vigiliam suam alteri tradere, seque Generalatu omnino abdicare constituit. Igitur Patribus quotquot communis rei commodo potuit Romam evocatis; cum in consilium convenissent, ne, ut olim, sibi forte coram dicenti reclamaretur, per epistolam disertis verbis exposuit, se, qui vitia nosset sua, et initio invitum atque adeo coactum, Societatis gubernacula recepisse; et nunc graviore etiam valetudine aetateque, multo minus idoneum esse tanto muneri. Proinde per Christi Domini sanguinem petere, atque obtestari sese, ut sine ullo sui respectu, communi utilitati prospiciant, et quamprimum sibi sufficiant virum, et animo et corpore firmiorem. « Id quo liberius faciatis, *inquit*, Ego in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, unius Dei ac Creatoris mei, depono Generalatum simpliciter et absolute, meque ab dico hoc munere, privoque, et omnibus animae meae viribus obsecro tum professos omnes, tum si quos professi adhibere ad hanc deliberationem volent, ut huic meo tam justo desiderio faveant, piamque oblationem libenter admittant. » Hac epistolâ recitata, magnus animorum motus est factus, cum partim viri modestiam ac submissionem satis

* Tribus seqq. quae suppressimus, Capitulis dicit S. Institutorem regimen feminarum a Societate depulisse; Honoribus in Societatem deferendis aditum obstruxisse; a Julio III Pontif. Max. eandem Societatem esse confirmatam.

admirari non possent, partim etiam pro se suisque metueret, ne quis alius fortassis Ignatii voluntati assentiretur. Verum ut ad suffragia ventum est, idem plane consensus omnium in eo retinendo extitit, qui olim fuerat in eligendo; et enixe petenti prae-cise negatum. Denique per internuntium jussus Ignatius alia omnia cogitare. Etenim se quidlibet potius, quam alium gubernatorem ipso vivente passuros. Atque haec communiter. Dimisso deinde coetu, privatim singuli cum eodem expostulare, quod ab incoeptis desistere, quod vixdum constitutam Societatem, omni-que custodiâ egentem, quasi durus pater teneram adhuc filiam deserere conaretur. Pergeret porro, et publicam rem ordinaret, legesque perscriberet: Deum, cujus manus alligata non sit, in posterum quoque, sicut antea, piis ipsius conatibus adfuturum.

§ 28. *Societatis leges scripto condit.* Itaque Ignatius, quamquam invitus, et religiosae quietis vitaeque privatae avidissimus, tamen ne minus dicto audiens videretur esse, Patrum auctoritati ac precibus denique cessit; seque ad institutum opus legum scribendarum quam diligentissime retulit. Ac primum, unius Dei gloriâ, saluteque animorum sibi proposita, Societatem universam, quo facilius administratio tota constaret, certas divisit in classes; providitque quantum ingenio et cogitatione assequi valuit, cum ut caeteris vitiis, tum vero ut ambitioni et avaritiae, quae duae perniciosissimae sunt mortalium pestes, omnino obstrueretur aditus; veraeque humilitati et paupertati, quam maximus, et maxime diuturnus honos ab omnibus haberetur. Ah haec, rationem Praepositi Generalis creandi, nec non privatam ac publicam disciplinam, quaeque alia coetibus hominum regendis usui solent esse, praescripsit. Nec modo majora, sed minora quoque ministeria, curationesve certis legibus ac praeceptis quam accuratissime persecutus est. Has deinde leges, quamquam longo tempore summaque curâ elaboratas, et conditas, non tamen continuo protulit, sed per idoneos homines tota Societate promulgandas curavit, ut usu ipso, et magistra rerum experienciâ probaretur, satis ne ad Societatis propositum, atque ad Apostolicam instituti formulam convenirent. Neque ante ratas fixasque voluit esse, quam in proximo conventu Patrum tota re agitata et plane perspecta, legitime sancirentur. Iisdemque Patribus deinceps addendi, moderandi, immutandi ac demendi prout expedire videretur in Domino, plenum jus ac liberam potestatem reliquit...*

§ 29. *Ignatii obitus.* Successit Marcello Paulus eo nomine quartus, qui, cum propter nonnullas interpositas offensiones acerrimus nostri Ordinis inimicus fore putaretur, hominum opinionem longe fefellit. Nam et in Ignatium ipsum, cunctis

* Procella in Hispania adversus Ignatii Filios exorta qua ne dum incolumes sed honore aucti evadunt, enarratur a Maffeo; dein agit Auctor de Summor. Pontificum Julii III et Marcelli II benevolentia erga Societatem Jesu singulari.

admirantibus, perhonorificum sese prae-buit: et Societatem multis rebus decoravit auxitque; et nostrorum hominum operâ maximis in rebus Ecclesiae plurimum usus est; et de fundando collegio seu Academia, quam in Urbe Ignatius magno reipublicae Christianae bono instituerat, serio cogitavit. Hunc Pontificem inter, et Philippum Catholicum Regem exorto gravi et periculoso bello, quod brevi deinde compositum est; cuncta misceri; compleri armatis Urbs; tympanorum ac tormentorum horribilo strepitu omnia personare; pacis artibus parum admodum loci esse. Quo circa Ignatius pertaesus temporum, et Societatis rebus utcumque compositis, contemplandi studio secessit in villam quam non longe ab aede sanctae Balbinae, ad Thermas Antonianas in usum praecipue Romani Collegii, amicorum benignitate nuper extruxerat. Ibi, vel tectorio novi operis male acceptus, vel urgente jam senio, lethalem in febrem incidit; sic, ut cum ejus intima urentur praecordia, nullus in facie pallor, nulla in toto corpore signa mortis existerent. Tantum insolita quaedam lassitudo in membris ac motu apparebat. Itaque domum relatus, in lectulo collocatur. Accersiti confestim medici bono animo jubent nostros esse. At ille cum sibi ultimum diem instare sentiret, mirantibus caeteris, misit, qui a summo Pontifice sibi decedenti salutarem expiationem et Indulgentiam ritu catholico precaretur. Deinde cum ad multam noctem de more vigilasset, quinetiam nonnulla cum domesticis in rem Collegii transegisset; sopori se dedit; itemque qui aderant cubitum discessere, nihil admodum periculi suspicantes. At ecce mane postridie, duo e fratribus, ejus vitae quotidianae administri, cubiculum visendi Patris causâ introeunt; ad lectulum sensim accedunt, ac praeter omnium opinionem vitali spiritu pene defectum offendunt. Accurritur illico ad Socios: alii ad medicum advolant, alii interea ad refocillandas vires (ut assolet) jusculum porrigunt: quibus ille cum nihil jam opus esse dixisset, Jesum intermortuis vocibus identidem appellans, placidissime efflavit animam, horâ post solis ortum prima, feriâ sexta, pridie Kalendas Augusti, anno post Christum natum MDLVI. Qui vero ad Pontificem pridie sub vesperam fuerat destinatus, quod nihil tale metueret, re in proximam lucem dilata, cum quod volebat, statim impetrasset, libente Pontifice, et verbis amicissimis Ignatium prosequente; graviter deinde semet incusans, tempori non occurrit.

§ 30. Defuncti corpus tum inspiciendi, tum exenterandi causâ dissectum, summam viri abstinentiam et sobrietatem liquido comprobavit: Siquidem et stomachus venterque prorsus inanis, et prae siccitate diuturna mire contractus apparuit; et jecur ea ipsa de causa ita obduratum aridumque ut pene lapidesceret. Sane Realdus Columbus, egregius ea tempestate Sector, qui aperiendo interfuit, in hêpatis vena quae Porta dicitur, lapides tres,

sese invenisse testatur in suo de Anatomia libro: ut pro miraculo non levi habitum sit, vitalibus adeo affectis, ac propemodum exustis, hominem tamdiu vivere potuisse, praesertim hilari semper eodem vultu exequentem Praepositi Generalis officia et munera. Mortuus est autem anno aetatis quinto et sexagesimo, suae conversionis ferme trigesimo quinto, confirmatae vero Societatis sextodecimo: Quam ille tam exiguo temporis intervallo, tam longe lateque propagatam reliquit; ut jam tum ab ipso constitutae numerarentur provinciae duodecim, et in iis varia nostrorum domicilia fere centum. Vulgata ejus morte, ingens confestim hominum concursus, visendi causâ, domum est factus, atque hi manus, hi pedes certatim exosculari; alii rosaria quae vocantur applicare corpori, multi etiam pilei, vestiumve quibus uti consueverat, frustulum aliquod enixe rogare: quibus tamen modestiae gratiâ nihil a nostris est datum. Corpus in eodem cubiculo ubi expiraverat, biduo ferme servatum, Sabbato sub vespere inclusum arcae, post exequias mira populi frequentia celebratas, in templo nostro ad dextrum latus arcae maximae humatum est. Ac statim praesentem opem ex Ignatii patrocinio nostri sensere. Non enim, ut multi putarant, orba tali parente Societas, moerori se dedit, aut concidit: quin immo stetere animis Patres; perque omnes ordines insolita quaedam suavitas, spiritus et mentium vigor, ad subeundos Christi causâ labores, et caepta strenue promovenda, pervasit.

LIBER III. Haec Ignatii toto vitae cursu proposito, nunc praecipua quaedam de ipsius factis, dictis ac moribus, et quidem quo magis in promptu sint, per species exequemur: Ac primum de Studio precandi meditandique, qua laude in primis Ignatius floruit.

§ 1. *De orandi assiduitate, et studio pietatis.* Initio conversionis, ut ante diximus, precandi, contemplandique causâ, magnam sibi vim intulit, partim in rerum caducarum, quibus assueverat, vitanda recordatione; partim etiam in scrupulorum molestiis abigendis. Procedente deinde tempore, cum magis in dies a contagione corporis, Deo adiutore, se abstraxisset; tantam ejus generis facultatem adeptus est, non modo ut e coeli siderumque aspectu, quo maxime capiebatur, sed etiam ut ex intuitu floris aut herbae aut levissime cujuslibet rei, confestim in cogitationem amoremque suavissime raperetur. Idque nostris hominibus cupiebat esse familiarissimum, ut in singulis creatis rebus quoad ejus fieri posset, Creatoris potentiam, sapientiam, bonitatem agnoscerent. Eosdem monebat, ut contra quotidianas Daemonum insidias, ne circumventi repente in fraudem inducerentur; vel instructo, quod ajunt, agmine semper incederent, vel certe dissipatis in varias curas et negotia viribus, animi tamquam receptui canerent, statis horis diei; et in semet ipsi descenderent, suaeque omnia dicta, facta, cogitata coram Deo quam diligentissime reputarent, adhibito

etiam monitore, si opus esset, vel memoriae vel etiam notitiae causâ: denique omnia probe contemplati, contra id vitium maxime pugnam capesserent, quo vitio se praecipue urgeri, et laborare sentirent; nec ante desisterent, quam Deo duce debellatum esset.

§ 2. Sane ipse, quamquam se habebat semper in potestate, et ex divi Bernardi praecepto, non se rebus tradere, sed commodare consueverat; tamen; qua erat diligentia, in singulas horas ultro inquirebat in se: idque, propter diuturnam exercitationem, nullo negotio; magisque ac magis in spiritu proficere nitebatur, diem cum die, ut supra diximus, hebdomadam cum hebdomada conferens; qui cursus ad candorem animi ac perfectionem certissimus est; neque id solum; sed etiam statis quotidie temporibus, erepto ex summis occupationibus otio, contemplationi vacabat: quam ad rem aliquoties a domesticis clam observatus est, hoc maxime modo se comparans: Ut enim superiorem ascenderat aedium partem, unde liber esset prospectus ad sidera: stabat aliquantisper oculis in coelum defixis; tum provolutus in genua, totius hujusce pulchritudinis Conditorem suppliciter adorabat; deinde propter imbecillitatem, humili scabello simul atque consedisset, continuo ex oculis uberes lacrymarum rivuli profluebant; idque nullo prorsus vel singultu, vel strepitu. Atque in hunc fere modum, aequè animo et corpore immotus excipiebat divini luminis radios, ac Patri coelesti mira quadam spiritus dulcedine jungebatur. Neque vero ad beatos hosce congressus, tantummodo sub orationis horam componebat ille sese, verum in perpetua quadam erat vigilia contra omnes rerum mortalium illecebras, et otiosam mentis evagationem: nec minus accurate animum ab omni labe tuebatur, quam qui pretiosis ornati vestibus, viâ lutulenta coguntur incedere. Intenta erat custodia sensuum, quotidiana cujuslibet omissionis confessio, jugis recordatio beneficiorum Dei, in aliorum factis dictisque interpretandis nulla temeritas; denique summa observabat curâ, quidquid ad Christi gratiam vel tuendam vel augendam quoquo modo pertinere intelligeret. Mortalium rerum curas, ac praecipue quae ad affines cognatosve pertinerent omnino refugit, illud Apostoli dictum reputans apud se: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus* (2. Tim. II, 4).

§ 3. Oranti aliquando per hyemem clauso cubiculo, allatas e Guipuzcoa litteras janitor festine reddidit, ratus gratissimas fore, quod nimirum longe et locorum et temporum intervallo afferrentur: at ille fasciculum, ut erat ligatus, illico in ignem abjecit; re ipsa janitorem admonens, qui sese coelesti militiae ad-dixerit, huic esse mortalia negligenda. Peregrinis hominibus, conditionem ipso interprete (quod multum apud Principes auctoritate valeret) in aula quaerentibus, negabat sibi, nisi cum

summi Regis aula rem esse: ad eam si aditum optarent, datu-
rum se operam, quantum labore ac precibus assequi posset, ut
essent in intimis Regis amicis ac familiaribus; quo responso vul-
gato, minus multi jam in eo genere, molestiam illi exhibebant.
Nihil majoris momenti aggrediebatur unquam, nisi attente con-
sulto ac propitiato Deo; nec ullum quamvis leve religionis obibat
officium, quin ejus animi ardor ex toto corporis habitu, ac prae-
sertim ex fronte atque oculis emicaret; ex quo facile existimari
potest, qualem ille se in horaria precatione psalmisque, et in
sacrificio Missae praestiterit. Sane, cum initio sacerdotii in medio
Lateranensi templo Christi natalitia celebraret, ad Aram sacris
Apostolorum Petri, Pauli et Andreae reliquiis inclytam, tanta est
repente spiritus dulcedine delibutus, ut inter divinam rem pera-
gendam lacrymas tenere nulla unquam ratione potuerit. Quo tam
insolito spectaculo commotus e circumfusa multitudine quidam,
ac rem longe secus interpretatus, Francisco deinde Stratae, Ignatii
administro in aurem insusurrans; Facinosum nempe virum,
inquit, sacerdotem istum tuum, et omnibus flagitiis coopertum
qui conscientiae stimulis agitatus, crimina sua toto pene sacro
deflexerit. Visionum praeterea extat libellus, ac luminum quae
illi ferme sacrificanti obvenere, quo maxime tempore Societatem
ordinabat; quas visiones ipsemet pietatis et memoriae causâ in
ephemeridem retulit. Eum libellum qui attentius legat, clare per-
spiciat, qua praeparatione, quo spiritu ad Sacramentum altaris
accedere consueverit.

§ 4. Septem etiam Urbis templa, et religione et Pontificum
indulgentiis celeberrima, certis anni temporibus diligenter et
caste visebat pedes, et quidem per hyemem lacernatus, aut sine
mantelo; nec ulla corporis lassitudine, aut caeteros exemplo suo
destitui, aut se tantorum bonorum communione fraudari patie-
batur. Piacularia vero grana quae dicuntur, et cereas Agni coe-
lestis effigies pictaque Sanctorum icunculas, et alia id genus quae
ab impiis irridentur, ita studiose tuebatur et charas habebat, ut
in ejus scrinio post mortem nihil fere aliud apparuerit. Pro Ec-
clesia catholica, ac nominatim pro Christianis Regibus atque
Principibus, quotidie ardentem orabat; pro summo vero Pontifice
numquam sine uberrimis lacrymis. Et quoniam denuo lacryma-
rum incidit mentio; non omittenda videtur hoc loco res memo-
ratu digna. In caeteris ornamentis ac beneficiis, donum etiam
lacrymarum Ignatius a Christo Domino acceperat, sic, ut in sin-
gulas preces illico fletus erumperet: qua consuetudine eo deni-
que adductus est, ut propter acrimoniam humoris paulatim exesa
luminis vi, aciem oculorum pene amiserit. Hac ille jacturâ, quod
ad ipsum privatim attinebat, non sane movebatur, quin immo
triumphabat se in obsequio Christi oculos perdere. Sed quoniam
id fieri sine magno communis rei detrimento non poterat;

suorum praesertim accedente impulsu, precari Dominum institit, ut sibi liceret interdum a lacrymis temperare; nec frustra si quidem ex eo tempore tantum in lacrymas jus et arbitrium obtinuit, ut earum quasi habenas, prout vellet, adduceret idem atque remitteret. Quae res cuiquam fortasse veritatis fidem excedere videatur: sed nobis, utique in tam recenti memoria, mentiendi causa non est.

§ 5. *Quod ejus fuerit de perfectione judicium.* Ac licet precationi usque adeo deditus esset, tamen eo studio, se vel a publica re administranda, vel a charitatis caeterarumque virtutum officiis minime patiebatur abduci; et quamquam certum unicuique spatium temporis quotidie necessarium esse dicebat ad se colligendum, viresque divinitus impetrandas; tamen eos non ita laudabat, qui dulcedine solitudinis et divinae familiaritatis illecti, in arenam descendere, et sua primum vitia evellere, deinde etiam proximos adjuvare negligerent. Quin immo, pluribus doctus experimentis, ajebat, qui minus in eo genere sibi temperant, eorum plerosque (nisi periti cujuscumque ductum sequantur, vel praecipuo Dei fulciantur auxilio) partim Daemonum illusionibus obnoxios esse, partim etiam contumaces, et sibi placentes, et in sua sententia mire obstinatos ac pervicaces evadere: qua peste, nulla propèmodum esset hominum coetibus capitalior; itaque suorum ille profectum, non tam ex continuata precatione, vel diuturno secessu, quam e solidae virtutis officiis, ac praesertim ex mansuetudine atque animi aequitate, spectabat. Cum e familiaribus nescio quis, fratrem praestanti religione collaudans, ad Ignatium cum admiratione dixisset: En hominem jugiter precationi vacantem: immo vero, mutata voce, « En, inquit Ignatius, hominem sibimet acriter imperantem. » Alium quempiam, quod stomachosior esset naturâ, et subinde in amara verba prorumperet, sese fratrum consuetudini alieno tempore subtrahentem; Ignatius blande compellans: « Quin te, inquit, statutis horis in fratrum consuetudinem das? » cum ille iracundiam naturae, bilemque praetenderet: « Nae tu vehementer erras, ait Ignatius; etenim haec, et hujusmodi vitia non fugiendo sed resistendo vincuntur. » Denique licet piaee precationis laude praecelleret ipse, ut dictum est, semper tamen spiritum, quem vocant, mortificationis, spiritui speculationis antetulit. Nam ut in eloquentiae studio, cum et ars et usus ipse sit necessarius, longe plus tamen a sapientibus viris usu quam praeeptioni tribuitur, sic in parandis virtutibus, cum et commentatio et actio requirantur; multo plus tamen agendo et pugnando, quam speculando vel cogitando proficitur.

§ 6. *De charitate ipsius in Deum.* Charitate in Deum fuit, quanta par est eum esse, qui ipsius Dei gratiâ, rebus humanis nuntium sponte remiserit; neque solum eatenus Dominum amabat,

ut prae illo reliqua omnia nihili duceret (quae virtutis hujusce praecipua est pars) verum inerat in amore voluptas mira: prorsus ut quantislibet pressus curis, ac molestiis fatigatus, in unius Dei recordatione et quasi amplexu, per summam delectationem acquiesceret. Christum vero Dominum ac Liberatorem videndi sicuti est, tanta flagrabat cupiditate, ut eam ipsam ob rem, solvi corporis vinculis vehementius in dies optaret. Itaque si quando graviores incidisset in morbum; concepta migrandi spe, abstraheretur illico a sensibus, non sine magno valetudinis detrimento; quocirca mentem a coelestibus rebus interim avocare, etiam atque etiam jubebatur a medicis, et quoniam acerbissima Christi mors, pro salute humani generis obita, Ignatio semper obversabatur; vicissim ille pro Christo per summos cruciatus quotidie cupiebat emori millies.

§ 7. Quoties vero ingesta in illum convitia et ludibria reputaret apud se; non modo rei atrocitate permovebatur, ut multi, sed etiam accendebatur generoso quodam imitandi studio; atque in semetipsum quasi tanti sceleris auctorem acerrime exardecebat: ac nisi eum cohibuisset existimationis ratio propter salutem aliorum, simulata dementiâ, ad plebem in se concitandam foedo corporis habitu prodire non dubitasset in publicum; et incessantes caeno vel stercore pueros, vocesque improbas et sputa, et omnes alias insanæ multitudinis contumelias libentissime pertulisset. Sed quoniam ejusmodi nulla se dabat occasio; certe quod erat proximum sedulo faciebat, ut immortalia Domini beneficia in se, memoriâ coleret sempiterna; et in ejusdem vel indaganda voluntate, vel gloria quaerenda, suas omnes curas cogitationesque consumeret, cujus rei vel hoc satis magno argumento sit. Inter ipsam negotiorum molem perditas meretriculas tanto studio conabatur ab impuritate avocare, ut siqua ex iis resipisceret, seque intra pudicitiae septa recipere vellet, grandis jam natus vir, et Praepositus Generalis, antecedere ipsemet, ac perductoris quodammodo munere fungi, Christi causâ non erubesceret. In quo cum admoneretur a quibusdam, frustra tempus ac laborem insumi, quippe insanabiles esse ejusmodi foeminas, ac licet in praesentia poenitentiam ostenderent, brevi tamen ad ingenium redituras; « Ego vero, inquit ille, cujuslibet istarum, unius dumtaxat noctis impedisse flagitia et injurias in Deum, omni operae ac vigilantiae pretium duxerim. »

§ 8. *De charitate in proximos.* Ex hoc tam incenso in Deum amore, egregia nimirum illa charitas in homines redundabat. Quos quoniam pretioso ejusdem sanguine redemptos, ac proinde charissimos illi sciebat esse, quidquid in Deum non poterat nullius egentem rei, omne id ipsius gratiâ, in proximos conferebat. Ut primum e peccatorum coeno emersit, confestim ad caeteros ex eodem coeno extrahendos incubuit, atque ob id ipsum (uti

supradictum est) ingenti labore et incommodo litteris operam dedit: et in Societate instituenda nihil spectavit aliud, nisi ut errantes animos ad rectum salutis iter omni ratione reduceret. Barcinone, cum in grammaticae studio versaretur, eodemque tempore animorum quoque salutem acerrime procuraret; virginum quoddam collegium, cujus nomen consulto reticeo, soluta admodum disciplinâ corruptisque moribus, ad veterem sanctimoniam ac sobrietatem omni studio revocare nitebatur: suadebatque illis praecipue frequentem usum sacrae Confessionis et Eucharistiae. Quam ad rem, temporibus illis insolitam; quo facilius eas adduceret, praeire ipsemet illis palam decrevit, adhibito ad id Moyse Pujalto sacerdote, quo ipse ad confessiones utebatur, spectatae virtutis ac sanctitatis viro. Igitur ex ejus manu corpus Domini cum subinde sumpsisset, foeminis ex odaeo spectantibus, tam praeclaro exemplo et assiduis orationibus incitatae, pleraeque ad salutarem poenitentiam officiumque traductae sunt. Quod nefarii quidam amatores ubi sensere, aditumque sibi ad optata flagitia magis in dies obseptum videre; in extremam efferati rabiem, Ignatium et Pujaltum ex insidiis adoriri constituunt: ac die quodam e templo redeuntem utrumque fustibus ita male acceperunt: ut Pujaltus paulo post e vulnere dolore sit mortuus: Ignatius vero dies aliquot in lecto jacuerit. Sed vixdum receptis viribus, nec alterius nece nec suo malo perterritus ad instituta charitatis officia rediit alacer. Cumque eum vulgo monerent, ac per Deum obtestarentur amici, ne denuo in capitis discrimen daret sese: « Quid mihi optatius, inquit ille, quam pro Christo Domino, meisque proximis èmori? »

§ 9. Parisiis, amicum a turpi cujusdam foeminae consuetudine frustra saepe revocare conatus, cujus ille flagitii causâ vicum subinde petebat, non longe ab urbe positum; denique egressus hominis et itinera dissimulanter explorans, deterrendi ejus consilium tale commentus est. Stagnum erat propter viam, qua trans-eundum erat illi de more: eo mature praevertens Ignatius, tempestate perfrigida sese nudus aquis collo tenus immersit; ibique salutare amico tetendit insidias. Nam, ut appropinquantem aspexit, Deum precatus, ut ea res utrique feliciter eveniret, horribili repente in adversum intonuit voce: « Quo, quo miserrime properas? non intelligis in quanto versère periculo? nonne intentum in te divinae justitiae gladium vides? Perge porro, perge nefariam istam explere libidinem. Ego me hic tamdiu tua causâ macerabo, quoad coelestes iras meo malo avertam abs te. » At ille subita voce percussus, atque ad Ignatii aspectum veluti deprehensus obstupuit: demiratusque charitatem viri, nec dubio pudore concepto, retulit pedem; et in posterum, Deo adjuvante, sese ab illa pestifera familiaritate continuit. Alius quidam Ignatii alumnus, praestanti vir ingenio, magnos in virtute processus

effecerat, ac deinde (quae humana fragilitas est) labore victus, daemone sollicitante, circumspiciebat fugam. Quod ubi sensit Ignatius, variis ad eum retinendum hortationibus monitisque incasum adhibitis, eo denique descendit, ut pro discipuli sanitate totum triduum omni cibo potuque abstineret, precesque cum lacrymis ad superos funderet. Qua poenâ, tamquam remedio languenti animo applicito: resipuit ille, suumque errorem gemebundus agnovit: ac deinde in suscepto genere vitae cum laude perstitit.

§ 10. Parisiis, ut antea dictum est, deposita pecuniâ fraudatus a contubernali, sic, ut ad sese alendum stipem emendicare deinde cogeretur magno studiorum detrimento, non modo iratus amico non est, verum etiam insigni beneficio rependit injuriam. Cum enim fraudator ille postea Hispaniam repetens, gravi morbo ex itinere implicitus Rhotômagi * substitisset (quae urbs tridui ferme iter distat Lutetiâ) ingravescente valetudine paulatim ad omnium rerum inopiam est redactus; cumque, ut ignotus in alieno solo, spem nullam subsidii cerneret, licet praeterita meminisset ac praeclare sibi esset conscius, quam male de Ignatio meritis fuisset; tamen tantam opinionem de eximia viri bonitate conceperat, ut non dubitaverit illum de suo casu per litteras facere certiozem; et aliquid opis ab eo suppliciter petere **. Tum Ignatius, quasi haereditas aliqua sibi obvenisset, sic alacer, nulla interposita morâ, se in viam dat: Deum pro amici salute etiam atque etiam obsecrans; quin etiam (quod longe mirabilius est) ad propitiandum illi numen, iter illud totum pedibus, nullo prorsus cibo potuque, ingenti celeritate confecit. Urbem ingressus, conquisitum hominem amicissime invisit, affectum semianimemque sedulo ministerio recreavit. Atque ubi morbo levatus est, litteras ei commendatitias ad amicos in Hispaniam dedit; et mendicato ab se viatico instructum in navem imposuit; cum ille simul pudore gaudioque confusus, dextram Ignatii tenens, Deum superosque omnes invocaret ad gratiam illi pro se referendam: satisque mirari non posset, senescente jam mundo, tantum charitatis exemplum in terris existere.

§ 11. Per id studiorum tempus, tametsi multum de spirituali functione remiserat, numquam tamen potuit se continere, quominus ereptum ex litterariis occupationibus quotidie tempus aliquod in proximorum salute consumeret. Itaque et condiscipulos ad virtutem ac pietatem ex occasione incitabat, et ex collatitia pecunia multorum sublevabat inopiam, et aegrotos visendo recreandoque humanissime solabatur. In iis cum ad quemdam adiisset, gravi et contagioso ulcere laborantem; et ministrandi causâ, ut fit, decumbentem subinde attrectasset; in discessu metus

* Rouen.

** Nota ut insigni exemplo S. Ignatius beneficium pro injuria rependit.

Ignatium subiit, ne ex eo contactu dextra pestilentiam contraxisset; quae suspicio cum sollicitaret hominem vehementius, eumque ab ejusmodi charitatis officio in posterum avocaret, ille cognita fraude, confestim in semetipsum exarsit, dextramque in os identidem inserens increpuit ultro: « Qui de una manu tam anxius es, quid universo corpori facies? » Atque hac fortitudine, et praesentem depulit metum, et ad eadem porro exequenda pietatis opera sese vegetum atque hilarem praestitit. Atque hanc aegrotos adjuvandi consuetudinem non modo privatus, ubicumque terrarum fuit, verum etiam Societati Praepositus diligentissime tenuit. Nam e nostris, ut quisque in morbum inciderat, cujuslibet esset ordinis, extemplo acciri medicum imperabat, ac nihil prorsus omitti eorum quae is praescripisset, oppigneratis etiam divenditisque si opus esset, lancibus stragulisque, et caeterâ suppellectili. Sane, cum ex laicis adjutoribus quidam saeva conflictaretur feбри; ad eumque refocillandum delicatiori cibo opus esset, quidquid nummulum domi erat, denarios tres, eam unam in rem insumi jussit, ac resistenti paulisper obsonatori, nihilque praeterea pecuniae ad caeteros alendos superesse dicenti: « Atqui nos quidem, inquit ille, valemus: arido pane contenti esse poterimus. » Atque ita languenti coemptum obsonium est. Ipsos vero decumbentes invisebat subinde ipsemet, confirmans unumquemque, verbis plane divinis atque coelestibus, dabatque operam, ut, omni deposita sollicitudine, superioribus esse curae se suamque salutem, sine ulla dubitatione sentirent.

§ 12. Homines vel de se ipso privatim, vel de Societate communiter benemeritos diligentissime coluit; nullumque in eos neque vivos neque mortuos grati ac memoris animi officium praetermisit. Quippe non modo pro ipsorum salute Dominum per se suosque precabatur assidue; sed etiam, dum viverent, saepe domum veniebat salutandi causâ, eosdemque adeuntes ad se quamquam alieno tempore, accipiebat in primis hilariter: deque Societatis progressu ac rebus praesertim Indicis, quarum ipsa longinquitas habet delectationem, pergebat amicissime facere certiores: atque etiam, cum opus esset, quibus rebus poterat, benigne adjuvabat. Hieronymo quidem Arzio, Hispano doctore (quicum erat ei magna necessitudo) non modo graviter aegrotanti frequens adfuit ipsemet, sed etiam fidelibus famulis destituto, probos et industrios e Societate viros ministrandi gratiâ submitisit.... Ac caeteros item, quorum beneficiis provocatus esset, eximio quodam studio et observantiâ persequutus est.

§ 13. *Mansuetudo ejusdem, et comitas.* Ab omni fastu, et moribus imperiosis vehementer abhorruit. Vestigium in eo contumaciae cerneret nullum. Et, quod difficillimum est, lenitatem ita cum gravitate miscebat, ut neque facilitas de auctoritate, neque

severitas quidquam de suavitate detraheret. Parisiis per jocum invitatus a nobili quodam, vellet ne trudiculis ludere (quibus in oblonga mensa per angustum fornicem eburnea pila trajicitur) Ego vero ludam, inquit Ignatius. At enim qua sponsione, subjicit ille, qui pecuniâ careas? Tum Ignatius: « Hac sponsione, respondit, ut certo utique dierum numero tibi deserviam: verumtamen arbitrato tuo, si viceris tu; meo, si superior ipse discessero. » Cum ea conditio placuisset: Age sane. In certamen descenditur. Cumque nihil minus calleret Ignatius, divinitus factum est, ut in singulos omnino trajectus victor evaderet: subinde exclamante adversario, se merito plecti, qui Ignatium provocasset: seque divinum judicium prorsus agnoscere. Peracto deinde certamine, victum victor ab inanibus curis et occupationibus, in aliquot dies abductum e sponsione, spiritualibus exercitationibus diligenter excoluit: torpentemque situ ac deliciis animum ipsius, ad salutarem Dei metum, aeternaeque vitae cogitationem excitavit.

§ 14. Venetiis Patavium pedibus cum iter haberet, domestica, eaque admodum attrita lacernâ ob inopiam indutus, Jacobo Laine comite; pecuarius quidam puer, qui a via non longe armenta pascebat, conspectis eminus peregrinis, ad eos repente propius advolat, habitusque fortasse novitate permotus, defixis procaciter in Ignatium oculis, cachinnos tollere, eidemque licentius coepit illudere. Cumque Ignatius vultu placido substitisset, conversus ad eum comes: Quin, ait, acceleras gradum pater, teque istius pueri petulantiae subtrahis? « Immo vero, inquit ille, cur puerum oblata sibi praeter spem hac tanta oblectatione fraudemus? » Itaque consulto etiam diutius haesit in iisdem vestigiis, ac se curiosius intuendum, ridendumque affatim protervo adolescentulo praebeuit: plus nimirum ex hoc qualicumque sui contemptu ac ludibrio hauriens voluptatis, quam alii ex vulgi plausu faustaque acclamatione percipiunt.

§ 15. Atque hunc mansuetudinis tenorem diligenter in omni vita servavit; ac satis constat, annis ipsis triginta, quibus Christum sequutus est, neminem prorsus ab eo fuisse non modo contumeliose tractatum, sed ne appellatum quidem acerbius. Si quid praeciperet; roganti erat propior, quam jubenti. Alloquendi vero ejus causâ, nihil erat necesse tempus opportunum; aut molles captare aditus: qualibet adiisses horâ, sive corpore melius haberet sive deterius, prosperis aequae atque adversis in rebus, et accipiebat benigne, et patienter ad finem usque sine interpellatione audiebat. Ac nullum quamvis infimae sortis hominem stare coram se, nedum aperto capite patiebatur esse. Nec modo ex destinato congressu, verum etiam ex occurso fortuito, fratres ita laetis intuebatur oculis, ut vel ex hoc, insitam animo in omnes benevolentiam satis ostenderet. Amicos praeterea, tum domesticos

tum externos interdum ad prandium aut coenam, sive ut appellabat ipse, ad poenitentiam invitabat; nec repudiabat si quis ultro se offerret: quinetiam intervenientes coenae, vel in ipso jam exitu, nihilominus jubebat accumbere; et frustula panis ipse carpendo, et simulanda appetentiâ, convivium consulto extrahebat, quoad novissimus quisque sine rubore aut sollicitudine, per otium absolveret. Si quis ab eo quidpiam sibi aliisve peteret; vel dabat hilare, verbis etiam, quod ajunt, munus exornans; vel si abnueret, causas asserebat ejusmodi; ut ille sese contemptum nullo modo existimare posset. Ac tanta ipsius erat in eo genere vel efficacia, vel suavitas, ut qui ad eum legati a quopiam venerant, cum id quod volebant, minime impetrassent, Ignatii rationibus interdum ita victi pacatique discederent, ut ultro ipsi mutata ratione, apud eos, a quibus missi fuerant, ipsius causam pertinacissime tuerentur.

§ 16. *Graviter ejusdem, et in custodia disciplinae severitas.* Ab hac porro comitate, quemadmodum austeritas, sic etiam levitas omnis aberat et ineptiae. Ita enim compositus fuit moribus, ut neque manum neque oculum membrumve aliquod sine causa et ratione moveret; et in statu, incessu, accubatione, sessione, decorum teneret. Jam in loquendo fuit adeo consideratus et parcus, ut nullum plane verbum nisi consulto ac meditato proferret. Neque figuris, vel amplificationibus utebatur, sed rei gestae seriem et rationum momenta sine fuco exponebat. Qua simplicitate plus valebat in persuadendo, quam alii calamistris et lenociniis. De se ipso, deque suis rebus, nisi necessitas cogeret, vel Dei gloria postularet, nihil dicebat unquam. Ab aliorum vero factis dictisque exquirendis, nisi ad suam curam spectarent, omnino abstinebat. Consueverat etiam eos reprehendere, qui de soluta Ecclesiae disciplina, deque emendandis Principum moribus temere disputarent: quam tentationem se fugasse dicebat consideratione extremi judicii, et eorum quae tali tempore a semetipso proprie exigenda forent. Quae si pro se quisque reputaret, haud ita facile homines in aliorum vitam inquisituros. Denique tanta inerat in ejus sermone provisio, tarditasque longo usu parta, ut cum biliosus ac praefervidus esset naturâ, pituitosus ob id ipsum, ac lentus haberetur a medicis. Atque hi mores, cum admirabili vitae sanctitate conjuncti, incredibile est, quantum illi conciliarent venerationis.... Jacobus vero Laines, qui proximus ab illo Societatis gubernacula tenuit, caeterique Patres, quamvis humanissime cum illis Ignatius ageret, tamen eximiam viri virtutem ita reverebantur, ut bene moratos vel parenti liberos, vel magistro discipulos adstare diceres. Quod si quando (quod tamen perraro fiebat) rei necessitate coactus, vultum indueret severiorem, et aliquem increparet asperius; tanta erat vis, pondusque verborum, ut contra ne hiscere quidem auderet quisquam. Idque praesertim

in causa viri cujusdam insignis apparuit; qui cum turbulentior esset, quam ut eum diutius ferri oporteret; cumque ejus animum Ignatius blandis monitis praeceptisque nequidquam sanare tentasset; ad extremum oratione conversa, divinam testatus justitiam, ac coelestis irae minas intentans, tantum ardorem spiritus prae se tulit, ipsi ut parietes, tectaque non dubio motu nutare, et concuti viderentur. Quo terrore percussi qui aderant, illico procumbentes, Dei pacem precibus ac votis exposcere. Ipse vero qui accusabatur, exanimis ad pedes Ignatii sese confestim abiecit, ac supplex confusa voce, culpae veniam petiit, seque posthac in officio fore pollicitus est. Continebat autem in disciplina, cum caeteros omnes, tum eos maxime, qui vel insigni eruditione vel generis nobilitate praestarent: quippe quorum dicta factave ad exemplum in omnes partes valeant plurimum.

§ 17. Otium vero, ut, omnium vitiorum fomitem ac seminarium, in primis oderat: itaque duos tresve rei familiaris adjutores, cum ad januam alieno tempore confabulantes e superiore loco aspexisset, illico jussit acervum lapidum in proximo situm, in summam aedium contignationem sine cunctatione transferre. Eisdem tertio post mense cum ibidem iterum otiantes animadvertisset, illam ipsam lapidum congeriem, ut in eundem locum referrent unde asportaverant, imperavit. Amice insuper admonens; nihil in Dei famulatu periculosius esse desidiâ. Cum quemdam in tradito sibi munere valde remissum, atque oscitantem invenisset; quaesivit ex eo, cui nam in tali ministerio daret operam, Deo ne, an hominibus? cum ille se Deo utique deservire dixisset: Plecteris igitur, inquit Ignatius; nam in rebus humanis minus accurate versanti, jure forsân ignoverit quispiam; at immortalî Deo ministrari negligenter, id vero nullo pacto ferendum est. Spectaculis publicis quamvis alioqui licitis vel etiam sacris, adesse nostros non ita facile permittebat. Quod si qui, facta potestate, se ad ea conferrent; eos etiam atque etiam jubebat, sine ullo arrogantiae seu levitatis indicio modestiam ac submissionem tenere; cedere omnibus; et infimum semper locum (nisi aliter a circumstantibus cogerentur) eligere. Cum e Romano ab se nuper instituto Collegio, adolescentes quosdam solutius in publico ambulantes vidisset; castigandos curavit palam, hortandosque gravi oratione, ut quem haberent insitum animis pudorem, ac verecundiam, eum externo item corporis habitu praeserrent: et quoniam, Apostolo teste, spectaculum facti essent omnibus, caverent etiam atque etiam, ne supervacanea locutione, curioso oculorum obtutu, aliove incondito gestu motuve corporis quemquam offenderent; praesertim cum eo de genere toto, multa cum precatione lacrymisque conscripta pulcherrima, ipse praecepta paulo ante edidisset.

§ 18. Nihil novi moris in Societatem induci se in scio est passus;

principiisque vigilanter, et acriter obstitit: quippe qui exempli vim nosset, et rerum incrementa fallentia. Quosdam, qui ad vineam injussu luderant pilâ, laicum etiam saponem manus lavantem, haud impune abire permisit. Seditiosos vero, et alienae laudis obtrectatores, et rerum novarum cupidos, non diu tulit; sed omnia expertus, quae ad revocandam dubiam indolem, et pejore loco positam facere viderentur; si parum proficeret, ad extremum e Societate pellebat. Nec unquam carcerem compedesve in Societatis mores induci permisit, negans, qui vinclis constringendi forent, eosdem esse ad nostrum institutum idoneos. Itaque custodiae loco januam ostentare consueverat. Acciditque aliquando, ut justa de causa complures adolescentes exauctoratos unâ dimiserit. Atque hujusmodi fere (quod silentio praetereundum non est) e Societate pulsi homines, exitialem exitum sortiti sunt, satisque constat, alios inter symphoniâ lascive saltantes repente occidissee, alios contracta rixâ interfectos, alios denique alio miserabilis lethi genere periisse. In puniendo autem id sequebatur in primis, ut noxae responderet animadversio, et in suo quisque vitio plecteretur: supervacanea verba silentio; ignaviam labore; honoris cupiditatem ignominiâ lueret.... Sed qui deliquerant, priusquam ex consuetudine punirentur, quam lentissime operam dabat, ut suam ipsi culpam agnoscerent; atque ultro sibimet mulctam irrogarent: quae tamen si gravior videretur, confessione contentus, ita moderabatur, ut multum saepe de acerbitate minueret.

§ 19. *Ejusdem animi submissio, et quid de virtute Obedientiae senserit.* Negabat, suo quidem judicio, quemquam probe intelligere quam vehementer in se quisque divinae bonitatis operationem impediât: quantave illius beneficia et dona per scordiam ignaviamque corrumpat. Quo crimine sese accusabat in primis. Atque ita de suis rebus demisse et humiliter sentiebat, ut se mortalium omnium infimum, et opis divinae maxime egentem putaret: sibi que caeteros omnes ad virtutem pietatemque, et exemplo et incitamento fateretur esse. Privatae vero vitae quanto desiderio teneretur, et initio declaravit in recusando magistratu; et deinde, cum ut redigeretur in ordinem, aliusque sibi succederet, omni ope contendit. Quod tametsi consequutus non est; tamen obedientiae studium, quibuscumque rebus potuit, semper ostendit. Romano quidem Pontifici, cujus in verba praecipuo sacramento juraverat, ita erat praesto, ut ad ipsius nutum sese paratum exhiberet, confecta jam aetate, unius baculi adminiculo, pedibus quocumque opus esset, peregre proficisci, vel etiam navigium ascendere plane exarmatum, seque eodem Pontifice jubente, mari ventisque sine ulla dubitatione committere. Quem ipsius animum vir quidam primarius cum haud satis probaret, et in ejusmodi re consilium prudentiamque requireret; prudentiam quidem, non obedientis, verum imperantis esse respondit Ignatius.

§ 20. Et sane, cum in Societate nostra virtutem hanc caeteris omnibus anteferebat; tum nihil huic laudi tam contrarium dicebat esse, quam in superiorum jussis et consilio examinando moram, vel potius arrogantiam: negabatque obedientis nomine dignum haberi oportere, qui legitimo superiori non cum voluntate judicium quoque submitteret. Id enim demum esse Deo gravissimum holocaustum cum omnes animi vires, ac praesertim intelligentia, et mens, quae summum in homine obtinent locum, in obsequium Christi coguntur. Qui vero inviti, ac dissentientes, actu exteriore dumtaxat, jussa praepositorum exsequerentur; hos inter vilissima mancipia, vel pecudes potius numerandos agebat. Extat ejus epistola ad socios Lusitanos in hanc sententiam scripta (qua nihil ego quidem in eo genere vidi subtilius), quam qui accurate perlegerit, facile intelliget, quam jure Ignatius tantum huic uni mentis et rationis obsequiotribuendum putarit. Quinetiam in sermone quotidiano saepissime usurpare consueverat; qui ad superioris nutum, voluntatis propensionem solummodo, non etiam judicii consensionem accommodarent, eos altero tantum pede intra religionis septa versari.

§ 21. Neque vero ejusmodi praecepta verbis tantum explicabat ille; sed, quantum ei res et persona concederet, etiam factis. Medico quidem, quoties aegrotaret, ita se dicto audientem praebebat, ut ejus monita pro oraculis duceret, ac quodammodo prudentiam penitus exuisse, et omnem suae salutis curam et sollicitudinem in eundem projecisse videretur. Cum stomacho gravissime laboraret aliquando, ex nimio videlicet hepatis calore, ut supra diximus, adhibitus medicus, quo domus eo tempore utebatur adolescente, nec peritissimo; frigidae corporis constitutioni causam illico tribuit. Nec mora, quidquid excogitare potuit ad corpus et praecordia calefacienda praescripsit. Ac primum fenestras foresque cubiculi, ne quid afflaret aerae, obserari diligenter jussit; deinde languentem multa sub veste continere sese; postremo quam calidissimo cibatu, et exiguo mero, sed quam austerissimo refici. Quae omnia Ignatius, licet sibi non levibus argumentis minime accommodata sentiret, ac medicum ipsum nec litteratissimum neque exercitatissimum sciret esse; tamen, ne cum extremo quidem vitae periculo, contra ejus edicta nihil unquam effatus est. Aestas erat summa: calores, ut in Urbe, maximi: ingenti stromatum pondere premebatur Ignatius; manabat e membris omnibus tanta sudoris copia, ut culcitrae ac vestes maderent; ac nihilominus ex praecepto se intra calida fomenta cohibebat aegrotus. Ardebat siti; nihil omnino poscebat: discruciabatur doloribus acerbissimis, nullam edebat vocem; linquebatur animo interdum, neque tamen significabat: denique perversa curatione eo adductus est, ut cum ultimum sibi discrimen adesse intelligeret, Societatis administratione Patribus

delegata, aditu cubiculi domesticos prohiberet omnes, uno excepto valetudinarii curatore: atque id demum exstitit signum, desperata jam valetudine, se ad vitae exitum comparantis. Itaque Patres in re tam subita consilio habito, cum non deessent qui medici praesertim junioris placita reprehenderent; Alexandrum Petronium, aetate provecta virum, et medicae artis laude praestantem, extemplo acciri jubent. Is ut inspexit Ignatium, genusque et ordinem adhibitae medicinae cognovit; per summam indignationem vociferatur, hominem calore necatum esse: pandi confestim fenestras et ostia; levare stragulis lectum; frigidae haustus affatim dari aestuanti imperat: quae res prioris medici inscitiam plane coarguit; siquidem refrigerato hepate, ventriculi tormina quiescere; et obedientiae meritis Pater auctus, pristinam insuper valetudinem brevi recepit.

§ 22. Rursus, cum jejunia cineralia, seu Quadragesimam, quamvis affecto corpusculo, perseveranter nihilominus observasset; ipsa denique feriâ quarta sanctioris hebdomadae, febris correptus est; nec dubitavit idem Alexander, quin totum id ex imbecillitate nimia proveniret; quocirca pulli gallinacei esum ad vesperam illi praescripsit, abiitque admodum incertus animi, utrum Ignatius tali tempore jussa facturum esset. Redit deinde postridie, quaeritque sollicitus num se refecerit pullo. Cum annuisset Ignatius: Fatebor, inquit Alexander, ingenue id quod res est. Complures non custodita solemni abstinentiâ, nihilominus hoc triduo in morbum incidere. Quibus ego cum accersitus carniū cibatum indixerim, vix aegreque ab iis impetravi ut obtemperarent: propterea quod per hos dies carnibus vesci, nimis grave piaculum ducerent. Tu contra, peracto jam pene curriculo, ad ipsas metas meo monitu non recusasti desistere. Hoc ego, Pater, satis mirari non possum. Ad ea Ignatius serena fronte, quae animi tranquillitatem indicaret: Atqui obediendum est, inquit. Nec plura in eam sententiam effatus est. Quo responso mirifice delectatus Alexander, et sanctitatem viri magis magisque suspiciens, totam rei gestae seriem ipsemet mihi deinde narravit. Atque ad sapientem hanc sanctamque stultitiam caecae, ut ipse appellabat, obedientiae, suos, ut essent ad subita ac seria promptiores, interdum fictis etiam in rebus erudiebat.

§ 23. Sacerdos quidam*, edito jam signo, paratus ad sacrificium et calicem tenens, cum e vestiario pedem efferret; per nuntium ab Ignatio, qui totam rem e propinquo observabat, repente jubetur, sacro deposito ornatu, pallium sumere prodeundi causâ. Paruit ille sine tergiversatione, ac palliatus Patri confestim apparuit. Tum Ignatius quaerit ex homine; sit ne aegre passus, in procinctu jam ad immolandum, subito se juberi sacra deponere vestimenta, remque divinam omittere. Cum ille, se, ne

* Obedientiae praeclarum exemplum.

tantulum quidem esse commotum affirmaret; « Atqui me, scito (inquit Ignatius) non quo te in praesentia opus habeam, sed periclitandi tui obsequii gratiâ id fecisse de industria; et sic habeto; plus te sacrificio deserendo esse meritum, quam si id ipsum, ut destinaveras, illico peregisses: nam et si altaris mysterium tanti apud Deum est, quanti profecto est; tamen, ut scriptum legimus, *melior est obedientia quam victimae* » (1. Reg. xv, 22). Quemdam etiam, cum maxime confessionem nobilis cujusdam exciperet, consulto vocari ad se jussit, cum ille se peracto mysterio mox affuturum dixisset; accersit eum denuo: at ipse nihilominus confitentis rogatu haesit paululum: ac venienti demum Ignatius; Itane vero; iterum, inquit, evocandus es? Et gravioribus verbis accepit hominem; non quo illius tum quidem operâ egèret: sed observantiam et agilitatem experiri voluerat. Sic enim ajebat: cupere se quemadmodum caeterae Deo dicatae familiae, ex instituto, aliae paupertatem, aliae silentium, aliae psalmodiam, aliae denique aliud praecipuo studio colerent, sic in Societate, nihil haberi prius, aut potius alacritate amoreque parendi: et maxime proprium insigne nostrorum hominum esse Obedientiam; quippe quae, divo Gregorio teste, virtus una caeteras omnes animo virtutes inserat, insertasque custodiat. Hisce ergo artibus et hujusmodi, subinde alumnos exercere consuevit; ut ad quamlibet praefecti vocem aut significationem parati, vel inchoatum apicem in scribendo relinquerent: seque expeditos ubi opus esset, illico sisterent.

§ 24. *Paupertas ejus, et castimonia.* Voluntariam paupertatem (quam ille religionis murum appellabat) ad extremum usque constantissime coluit; nec modo ipse proprium habuit nihil, sed ne alios quidem quamvis genere nobiles ac deliciis olim assuetos, quidquam habere permisit.... Pauperem autem spiritu eum sibi denique ajebat videri, qui erga ea quibus uteretur, sic esset affectus animo, ut instar statuae cujusdam videretur esse, quae nullo pacto resistit, recusatve, quominus omni quamvis pretioso amictu et ornatu confestim exuatur. Castitatis vero laudem Dei beneficio tantam adeptus est, ut ex quo die sese in Beatae Virginis fidem ac patrocinium contulit voto, nullam, ut initio dictum est, deinde, quamvis, praefervidus naturâ, carnis tyrannidem senserit. Porro in Societate nobilissimam hanc virtutem tanto studio custodiri volebat, ut nihil omnino neque in dictis neque in factis lascivum aut petulans appareret; ac quoad fieri posset, nostri coelestem vitam in terris agerent ab omni corporis contagione sejuncti. Quinetiam in scholis Terentium explicari (ni per-purgatus esset) quamquam optimum Latinitatis auctorem, et Romanae comoediae principem vetuit nominatim, quod eum videlicet parum verecundum ac parum pudicum arbitraretur. Noluit igitur ea lectione puerorum animos imbui, ne plus moribus

noceret, quam prodesset ingeniis. Ex quo facile existimari potest, in caeteris rebus quam acer et vigilans custos pudicitiae fuerit.

§ 25. *Aequitas animi, et constantia ejusdem.* Adversus ea quae videntur acerba, et contra omnes varietates quae in vita versantur, animo fuit semper ita praesenti, ut nunquam vela a statu naturae, vel a religiosi dignitate discederet. Romae cum apud nobiles quosdam, ut solebat, de rebus divinis familiariter ageret, instituto jam sermone, trepidus ab domo nuntius ei repente in aurem insusurrat, lictores in domesticam supellectilem a creditoribus immissos, cuncta miscere et evertere: vix ab eis impetratum, sustinerent tantisper, dum ipse tota de re certior fieret. His auditis Ignatius: Bene habet, inquit: et inchoatam disputationem admirabili tranquillitate animi absolvit. Quaerentibus dein amicis quid subitae rei accidisset: « Noster, inquit, oeconomus ad necessariam aedificationem aere alieno contracto, in praesentia solvendo non est. Impatientes morae creditores ad auferenda pignora ministerium forense miserunt. Ille perturbare dicuntur omnia: sed me res non movet. Nam strata si abstulerint, humi pro nostra paupertate cubabimus. Unum vereor, ne inter tumultum, commentarii de religione pereant magna curâ et labore confecti. Hos ego sane velim salvos: caetera negligo.» Tum ii, qui aderant, Patris patientiam admirati, facinus indignum exclamant; domum nostram advolant, praedesque pro Ignatio facti, satellitum protervitatem magno convicio cohibent.

§ 26. Suscepta negotia in finem usque perseveranter urgebat; neque vero, quos sibi socios expeditionum assumpserat, torpere patiebatur. Ubi necessarium iter, vel quid aliud gravioris momenti destinasset in diem certam, praesertim si postularet occasio, nulla vi tempestatis aut alia quavis difficultate deterrebat, quominus ad constitutum tempus cogitata perficeret. In adcundis principibus viris, quod ille necessario et saepe faciebat; cunctas aulae molestias et indignitatem, et aulicorum contumaciam, deliciasque vorabat alacritate mirabili. Acciditque aliquando, ut aditu exclusus, commodam admissionem horas ipsas quatuordecim jejunos obsederit. Si quid, re bene perspecta, consiliariis etiam adhibitis, decrevisset; haud ita facile se ab eo deduci patiebatur. Ad Ecclesiasticam disciplinam pro sua parte adjuvandam, statuerat ne quis ex aliis Ordinibus transfuga, quamvis eruditione aut eloquentiâ aut alia qualibet laude clarus, in Societatem admitteretur. Obtulere se multi, nec prece nec gratiâ unquam adductus est, ut quemquam reciperet. Quinetiam si quis per nostrorum imprudentiam irrepserat, qui vel diem unum in alienis castris fuisset, contra nitentibus interdum advenae propinquis amicisque gratiosis, remittebat ad pristina signa vel si minus pareret, certe e Societate pellebat; ne caeteri nimirum Ordines de nobis conqueri possent; aut Societas quasi quoddam

perflugium desertoribus esse putaretur. Neque minorem animi fortitudinem praestitit in iis tuendis, quos, probato ipsorum spiritu et vocatione, in Societatem adscripsisset. Quorum constantia cum a parentibus (ut fit) per amplissimos etiam viros acerrime interdum oppugnaretur; Ignatius, ubi opus fuit, coram summo ipso Pontifice, suorum causam contra opes et gratiam, divino fretus auxilio, sine ulla dubitatione metuve, non solum defendit, sed etiam obtinuit. Itaque Principes etiam viros Julius III Pontifex maximus festive admonebat, ne cum Ignatio contenderent; utique ni vellet e certamine victi discedere *....

§ 27. Admirabilem vero facilitatem, vel potius animi altitudinem, Romae ostendit Pater in acerbissimis vicini cujusdam injuriis perferendis. Namque is, ut nostros in proximam sibi domum, quae Petri Codatii fuerat, immigrasse cognovit; cum Ignatium sociosque, ut alii multi, sine causa pessime odisset, una re valde laetatus est; quod vendendi suas aedes, quippe nostris valde opportunas, et conficiendae pecuniae praeclaram sibi occasionem oblatam putaret. Ergo, ut peregrinum ad conditiones quamlibet iniquas cogeret, variis artibus patientiam hominis exercere constituit. Ac primum in atrii cujusdam interjacentis, quod finibus nostris contineri constabat, possessionem impudenter invasit; neque tamen Ignatius, eam rem judicio persecutus est. In id atrium deinde pavones, et alia demisit altilia, quae obversis in eam partem cubiculis nostris molestissimo clangore diu noctuque obstreperent, nequaquam expostulavit Ignatius. Eidem triclinii parietes in eam partem luminis causâ perforare volenti, per summam contumeliam restitit ille: nihilominus quievit Pater, atque ob id ipsum caeco aliquot annos triclinio est usus. Cum haec maxime ageret vicinus, ultro Ignatium ac socios tota Urbe institit criminari; bipedumque nequissimos et cupidissimos dicere; qui in alieno solo, non contenti male parta ingenti pecuniâ, domibusque per falsam religionem occupatis, possessiones in dies continuare, seque ipsum patriis aedibus pene per vim exturbare contenderent. Quae res cum delatae ad Ignatium essent, non modo sedato animo tulit ut caetera, sed etiam ex eo die Dominum deprecari pro adversario coepit ardentius. Denique cum ille diuturna importunitate nostros ad quamlibet iniquum pretium perduxisset, et piorum subsidiis domus tandem esset coempta; ita ex ea migravit, ut, quasi mox aequanda solo esset, sic omnia inde ferramenta, fores, fenestrarum obices, atque adeo elaborati lapidis quidquid potuit secum asportaverit. Neque tamen gravius ea de re questus Ignatius est. Neque tali homini, aut ulli omnino mortalium ullo umquam nomine litem intendit.

§ 28. *Deo fidentem inopia non dejicit.* Neque vero ab hominibus

* S. viri constantiam et mansuetudinem adstruit Maffejus, tempestates commemorans quibus illum in Hispania et Galliis, Venetiis et Romae exagitatum superius ostendit.

tantum, sed etiam ab ipsis pene temporibus, invictum animum praestitit. Siquidem nulla unquam vel domestica inopiâ, vel publica annonae caritate adduci potuit, ut contra Christi consilium de crastino sollicitus esset, aut, qui nomen Societati profiterentur, modo ad institutum idonei forent, eos, quamquam ingenti pressus familiâ, repudiaret. Atque id, eo magis homines mirabantur, quod eo ipso tempore viri locuplètes ac principes, inopiae metu, multos e domesticis convictoribus non sine rubore dimitterent. Itaque cum ex Ignatio quidam e familiaribus pro amicitia sciscitaretur, quid ita alii divites et pecuniosi, in tantis annonae difficultatibus familiam sumptusque minuerent; contra ipse nullis vectigalibus, nullo certo reditu fultus, eandem augeret? « Non satis attendis, inquit ille, quae sit vis ac natura virtutis, quam in Theologicis virtutibus secundam Apostolus numerat; cui, certis et exploratis in rebus locus esse qui potest? Spes enim, ut idem ait quae videtur, non est spes, nam quod quis videt, quid sperat? » Neque vero timendum esse, ne qui aves coeli pascit, et agri lilia splendidissimo vestit ornatu quae neque serunt neque nent, neque in horrea congregant*; idem suis operariis in Ecclesiae vinea nullo stipendio laborantibus, necessaria ad exigendam vitam alimenta deesse patiatur. Quod ille videlicet, cum jam inde ab ipsa conversione multis documentis praeclare didicisset; tum vero post suscepta Societatis gubernacula, magis magisque experiebatur in dies. Quo in genere, ne sim longior, nonnulla subnectam.

§ 29. Cum in sumptus quotidianos aliquando esset opus praesenti pecuniâ; atque ad nescio quid coëmendum Joannes Crucijus rei domesticae curator exisset, incerta etiam tum luce quidam ei repente sacculum auro plenum obtulit, ac nihil effatus illico sese e conspectu proripuit. Joannes vero, qua erat simplicitate, ut auri speciem vidit, illusionem ac praestigias diaboli suspicatus, in proximam aedem beatae Mariae supra Minervam sese recipiens, divinam opem suppliciter imploravit. Domum deinde regressus, pecuniam inspectam, et formâ et materia probam reperit: Deique clementiam ac benignitatem admirans, in ea quae destinaverat, sine cujusquam damno vel molestia insumpsit. Idem, cum in magnis rei familiaris angustiis Deo superisque in Laterano supplicasset; in reditu ad Colosseum theatrum illi subito vir quidam ignotus aureos centum in manum dedit, ac statim apparere desiit. Quare Joannes non tam laetitiâ quam horrore perfusus, pecuniam domum attulit. Ignatius vero gratias quidem egit Domino sed talibus jam pridem assuetus, nihil rei novitate commotus est. Rursus nostris pecuniae inopiâ laborantibus, quidam e Patribus dum nescio quid exquirat in arcula, tomento scrutisque vilissimis plena; nihil minus opinanti venit

* Vide Matth. vi, 26.

in manus chartaceum involûerum aureis refertum ita nitidis atque micantibus, ac si tum primum ex officina prodirent: quo tam insperato subsidio praesenti egestati peropportune subventum est. Quodam die sub vesperam, cum domi panes, vinum, ligna penitus defecissent; postridie, mane, praeter omnium expectationem, a nobili matrona velles lignis onusta submittitur. Ea ligna dum in cella vinaria, ut fit, condit janitor, januam domus in Capitolium eo tempore obversam, patentem reliquit imprûdens: recordatus deinde, cum ad occludendum accurrisset, repente modios aliquot frumenti, et vini cados in ipso vestibulo reperit: neque adhibita quantavis diligentia unquam rescire potuit, quis ea dona misisset. Haec igitur, et alia ejusmodi subinde accidebant, quae politico supercilio rem aestimanti frivola cuipiam fortasse videantur: sed certe, et paternam in famulos Dei providentiam satis declarant; et Ignatii securitatem atque fiduciam ab omni stultitiae vel temeritatis infamia vindicant.

§ 30. *Ejusdem ratio gubernandi.* In consilio capiendo et rebus gerendis, cum Deum semper, ut dictum est, accurata supplicatione consuleret, tum vero (quod mirum fortasse cuipiam videatur) non pietatis gustum, sed rationis dictum praecipue sequebatur: ut non rationem spiritus dulcedo praeciret, sed dulcedinem ratio. Hoc enim agebat uno maxime belluis homines antecellere, quod hi ratione utantur, illae nequaquam. Idem ad exequenda consilia, quo ad fas esset, omnes artes et humana praesidia sic adhibebat, quasi omnem spem in iis repositam haberet; rursus ita Deum orabat, et ex eo pendebat uno, ac si nihil omnino in rebus humanis opis aut perflugii collocaret. Atque hoc pacto (quod longe optimum ac perfectissimum est) prudentiam cum pietate jungebat, ipsaque negotia tamquam onera paribus examinata ponderibus, quamvis difficili ac lubrico itinere ad optatos plerumque exitus perducebat. Ad consultandum autem, illud, observabat in primis, ut in quaque re semper ejus rei peritissimos adhiberet; qua communicatione ac lenitate nimirum assequebatur, ut et rationes iniret optimas, neque in arte sua se quisquam ab eo vel praeteritum, vel contemptum, jure conqueri posset. Ac caeteris etiam in rebus videbat etiam, ut uniuscujusque dignitatis, aetatis ac meriti ratio haberetur... Ad officia vel negotia quae per se obire non posset, cum viris principibus transigenda, viros eligebat, rerum usu ac dicendi copia praeditos, atque iis ita vel scripto, vel verbis mandata dabat, ut liberum iis omnino relinqueret, cum in rem praesentem venisset, sine ullo ipsius respectu omnia ex re et ex tempore moderari. Idemque sub vesperam ad se redeunti cuipiam ex iis, cum rei gestae rationem ab eo reposceret, primum omnium: Satin (agebat) ex animi tui sententia? quae liberalitas hominis, et ipsi causae multum

proderat: et suorum illi mire devinciebat animos; et eosdem ad exsequenda negotia perquam alacres promptosque reddebat...

§ 31. Atque hanc consuetudinem laxè cum procuratoribus ac nuntiis agendi, semper magno cum emolumento retinuit *. Quinetiam praefectis inferioribus minime maligne suum cuique jus ac potestatem impertire consueverat: cavebatque diligenter, ne quae per eos agenda forent, usurparet ipse, vel ea re quidquam omnino apud subjectos de illorum auctoritate vel existimatione minueret. Verumtamen iis ita laxabat habenas, ut easdem adduceret quoties vellet; nec non in eorum instituta moresque, et administrandi genus dissimulanter inquireret... Hanc igitur Societatis gubernandae regulam instinctu plane divino tenebat Ignatius; eamque in omnes partes plurimum ajebat valere. Primum, quod inferiores praefecti, quo plus credi sibi, et quo liberalius tractari se vident, eo libentius, ne videlicet humanitate vincantur, ultro ipsi cum superiore communicent. Deinde, quod multo acrius ac studiosius versentur in opere: nam ut quisque maxime suum habet negotium, ita summam in ejus procuracione vigilantiam praestat. Accedit, ut major sit in dispiciendo ac statuendo claritas, majus auxilium Dei; quippe sicut in rebus communibus, cum universali Praeposito numen coeleste praecipuo favore conspirat; sic idem propriis cujusque praefecti muneribus, suo quodam ac peculiari munere assistit. Quorum si facultas et auctoritas a superioribus nimis arcte circumscribatur, et quae per hosce tractanda sunt, illi suspiciant; primum ipsa diffidentia odiosa est, et ut in alienis quodammodo rebus, continuo languescit industria. Deinde per eam cupiditatem, et ambitionem, peculiaris ille, de quo dictum est, divinae gratiae quasi concursus amittitur. Praeterea, cum ad rem bene gerendam, et facultas, et scientia necessario requirantur; scientia plerumque inest ei qui rem ipsam ex officio tractat, habetque subjectam oculis. Huic si minuatur jus, et superior ipse, causâ non aequè bene cognita, rei transigendae se immisceat; ingenti prorsus malo potestas a cognitione sejungitur; atque hinc nimirum in omni coetu suspiciones, discordiae, rixae; cum rectores et curatores non contenti suo munere, alter in alterius partes invadunt: perque summam confusionem tollitur discrimen officiorum, et ordo ille quo nihil est in hac rerum universitate praestantius. Ad haec, ubi is, qui destinatus est quopiam, certis alligatur praeceptis, rarum est, ut quidquam e sententia possit efficere...

§ 32. Benevolentiam et charitatem suorum erga se, non solum affabilitate, mansuetudine, caeterisque virtutibus, verum etiam industriâ quadam alebat: cavebatque diligentissime, ne quid admitteret, cur eorum quispiam ab illos e minus vel diligi vel probari putaret. Quod et in creando primum Generali Praeposito

* Eximia, iis qui praesunt, prudentiae et moderaminis documenta.

servavit, ut dictum est; ac deinde retinuit in sufficiendo sibi, cum aegrotaret, Vicario Generali, nec non in eligendis, qui Marcello Pontifici Maximo, ut item supra dictum est, Pontificis ipsius jussu, in Palatio adsisterent. Quam nominationem ad ipsorum Patrum consilium rejecit; ne certos ipse appellando, caeteros ad ejusmodi munera minus idoneos judicasse videretur. Praeterea, si quid pro imperio asperius exequendum esset; ejus invidiam ad inferiores administros rejicere solitus est, ipsis videlicet non invitis, communemque parentem pie ac religiose tuentibus. Qui hominibus cum potestate praesunt, hos cum aliae fraudes, et mala circumstant, tum illud in primis, de quo Sanctus Bernardus ad Eugenium: « Est item vitium, *inquit*, cujus si te immunes sentis, inter omnes qui Cathedras ascenderunt, sedebis me judice solitarius, quia veraciter singulariterque levasti te supra te, juxta Prophetam. Facilitas credulitatis haec est: cujus callidissimae vulpeculae, magnorum neminem comperi satis cavisse versutias. » Ab hoc igitur scopulo, sicut a caeteris, magnopere Ignatius declinabat; quippe satis ad omnem animadversionem ipsa varietate suorum temporum eruditus, ac delatoribus ita unam aurem praebere consueverat, ut semper alteram reo reservaret absenti. Quinetiam accusatoris ipsius, inter dicendum, gestus, oculos, vultusque omnes attente observabat: crebrisque ac minutis interrogationibus, veritatis eliciendae gratiâ fatigabat hominem: totam deinde rem, si opus esset per se et per idoneos viros omnibus vestigiis indagabat leniter, ac sine tumultu. Cavebatque non modo ne quemquam damnaret indicta causâ, verum etiam ut ne quid omnino praepjudicari ad causae cognitionem afferret. Illud etiam, in rebus praesertim gravioribus, observabat interdum; ut accusatorem juberet sua manu scribere quae deferret: primum, quod hominum naturam pronam esse ad maledicendum intelligeret, et stylum quam linguam longe facilius contineri: tum etiam, ut si quod mendacium, ut fit, tempore procedente extitisset, id, ipso delatoris chirographo teneri et coargui posset. Atque hoc temperamento fiebat, ut neque, si quid gravius accidisset, ignoraret Ignatius; neque innocentes per calumniam aut per factionem circumveniri vel opprimi sineret. Idem omnes reipublicae partes vigilanter curabat; neque committebat (in quo graviter a magistratibus fere peccatur) ut dum unam amplecteretur, desereret alteram.

§ 33. Verumtamen praecipua quadam fuit observatione in hominibus ad Societatem adscribendis, quam ille rem tanti momenti ducebat esse, ut cum aliòquin e custodia corporis evolare quamprimum optaret, hanc unam ob causam in aliquot annos propagari sibi vitae spatia cuperet; quoad nimirum tyrocinii formula ac disciplina, ad Societatis usum et institutum probe constituta foret. Tyrones autem ille non a naturali quadam

bonitate, vel potius tarditate, sed a vigore magis ingenii, et rerum gerendarum adjumentis, legebat; negabatque, qui ad populi negotia factus non esset, eundem esse ad ministeria Societatis idoneum. Quod si quis bardum quempiam eo nomine obtruderet, quod ipsum utique e saeculi naufragio diceret evasurum, nihilominus recusabat Ignatius, neminem affirmans e Societate Jesu dicendum esse, qui ad suam unius, non etiam ad aliorum salutem, et acriter et scienter posset incumbere. Quos autem ad probationem admiserat, eorum spiritum dabat operam ut quam plurimis experimentis cognosceret penitus: neque illos tantum ad suavem quemdam sensum pietatis (quo imperiti omnia metiuntur *) sed ad veras ac solidas virtutes erudiebat; ac praesertim (quod saepe jam diximus) ut ad nullius rei, quamvis caeteroqui laudabilis, amorem tamquam ad scopulum adhaerescerent: sed ab omni alia cupiditate vel etiam propensione soluti ac liberi, ex uno tantum superiorum nutu ac voluntate pendèrent; neque assuescerent abditos eorum sensus exquirere, vel imperia sciscitari... Omnes omnium querimonias perbenigne audiebat: ac solabatur verbis humanissimis. Atque etiam diligenter curabat, ut salva religionis disciplinâ, et Praefectorum dignitate, unicuique satisfaceret. Neque vero minori vigilantia, et severitate Praefectos ipsos, quam reliquos omnes in officio continebat, quinetiam tanto plura majoraque ab illis quam ab his exigere solitus est; quanto superiores inferioribus, gradus et virtutum insignibus antecelant. Idem in respondendo agendoque simplicitatem ita cum cautione conjunxit, ut satis appareret, alteram alteri non modo impedimento non esse, verum etiam ornamento atque praesidio. Suspensa, vel ambigua, vel obscura verba, perplexum de industria incertumque sermonem, uti barbaras artes, et subdola mendacii tegumenta, fideique ac societatis humanae perniciem semper est detestatus: ac suo monstravit exemplo veritatis cultor eximius, quantum inter prudentiam, et calliditatem intersit.

§ 34. *Ejusdem ratio proximos adjuvandi.* Mirae fuit solertiae in solicitandis mortalibus, et a diaboli servitute ad Christi Domini obsequium traducendis. Ac, quibus artibus daemon ad animarum perniciem utitur, easdem ipse (quoad liceret, ac fas esset) ad hominum salutem, ac beneficium transferebat. Voluntates ac naturas eorum quibuscum ageret, festine odorari; ambitiosis splendida, avaris utilia, voluptuosis jucunda proponere; et suo, quod ajunt, hamo vel escâ quemque piscari. Jam in congressu, maxime Principum, id observabat in primis, ut sermonis initia illis daret, extrema reservaret sibi: cavebatque ne de rebus etiam divinis inepte, vel ad satietatem ac fastidium ageret. Tristem vero et horridam sapientiam (utique postquam in lucem hominum

* Summam pietatem saepe socordes, perversas, superbi ostentant quo simpliciorum Praesulum gratiam ineant.

prodiit) semper vitavit : cumque Philosophiae nomen ipsum intelligeret, etiamsi modeste tractetur, tamen satis odiosum esse per se; nihil in habitu suo, vel in genere vitae, rarum aut notabile conspici voluit : ac semper sese, quibus rebus honeste, ac religiose potuit, ad communem consuetudinem accommodavit : neque commisit, ut quod ipse non faceret, id in aliis reprehendere putaretur : prorsus, ut ejus mores prima fronte vel èminus intuenti, unus aliquis e populo videretur esse : verum quo propius illum inspiceres, quo diutius ac familiarius uterè, eo magis praestantiam virtutesque viri, tamquam odorem ex affricu, sentire. Atque id ipsum est causae, cur nostris nullam in vestitu ornatae religionis injunxerit notam : sed quo facilius in hominum coetus et consuetudinem irreperent, ac tempestivis colloquiis unumquemque adjuvarent; ubicumque gentium versarentur, quam modestissimo ejus gentis habitu jussit incedere : neque ullum dare signum animi a sensu communi vel ab humanitate abhorrentis. Idem valde vituperabat moderatores animarum eos qui vel una eademque viâ, ac ferme quam ipsis tenuissent, caeteros etiam ad studium virtutis conarentur adducere; vel, dumtaxat si quis ad pietatem esset sua sponte propensus, formandum regendumque susciperent : sed ipse nimirum vel feros et barbaros homines non dubitabat aggredi, sic, ut a singulis quod dabatur acciperet; et quos ad consilia Christi provehere non posset, certe ad praecepta sensim allicere nitebantur.

§ 35. Atque ut bonus agricola non tantum rectas, et fructuosas arbores, sed etiam depravatas, neque ita fertiles colit; easque vel adminiculis èrigit, vel circumcidendo castigat, vel sub aliena latentibus umbra coelum aperit, vel tellùris vitio laborantibus mutat locum; sic ille, rerum difficultate nequaquam exterritus, dispiciebat in primis quod ingenium qua ratione tractandum esset : iisdemque saepe morbis, pro varietate naturae, non diversas modo, sed etiam contrarias inter se medicinas adhibere consueverat. Quod si quem, omnia expertus, tamen e coeno peccatorum extrahere nequivisset; non ideo contrahebat animum vel se angori dabat, quasi oleum et operam perdidisset; sed conscientiae et officii fructu contentus, acquiescebat in alto Providentiae divinae consilio. De spirituum discretionem (quam ille scientiam habuit maximam) deque moderandis affectibus, multa praecepit egregie quae quoniam extant scripta (quemadmodum initio diximus) nihil est quod a nobis hoc loco ingerantur.

§ 36. *Vita ejus quotidiana et domestica.* Societati Praepositus, devexa jam aetate, vivendi privatim hanc ferme normam tenebat. Mane, ut primum evigilasset certum tempus dabat precationi et contemplationi bonorum coelestium; deinde, si sacrificandum illi esset (quod munus propter summam animi attentionem, et corporis imbecillitatem, saepe intermittere cogebatur), sacro, sub

vesperam pridie, ad Urbis consuetudinem ordinato et accurate praecognito, rem divinam faciebat; quae recitanda forent, vel in privato sacello, nemine praeter administrum adstante, contra morem Hispaniensem elata pronuntians voce. Usque adeo Ecclesiae Romanae ritus omnes et caeremonias adamaverat. A psallendo quamquam invitus abstinebat, quod ei propter vim lacrymarum, et frequentem ecstasim, qua corpus mire affligebatur, ejusmodi officio Summus Pontifex nominatim interdixerat. A sacro, si cujus negotii causâ prodeundum esset, comite uno prodibat; si minus, admittendis, audiendisque vel domesticis vel externis operam dabat, serena parique semper, ut diximus, fronte: minime suspiciosus ille quidem; aut timidus; attamen apprime circumspectus ac providus: ut illi non facile quisquam posset imponere. Actiones autem omnes, e D. Basilii praecepto, condiebat tacitae precationis sale: seque ipsum, ut dictum est, excutiebat subinde, ne quid labis ex quotidiano mortalium rerum usu contraheret. A prandio, post gratiarum actionem, remissionis causâ, de rebus haud ita seriis molestisque sermones habebat jucundos: qui tamen ut plurimum ad agendi et gubernandi scientiam facerent. Inde vel actibus publicis, vel subscriptioni lectionique epistolarum, tempus dabat, ac multa etiam, prout res exigeret, sua manu exarabat ipse. Tum si hora suppeteret, suorum acta recognoscebat. A coena vero, insequentis diei negotia disponebat: accersitisque administris vel procuratoribus, sua cuique separatim dabat mandata; deinde cum eo quem sibi a secretis elegerat per otium agebat: eo dimisso, ad multam noctem solus inambulabat innixus baculo, majorem in modum attentus meditansque apud se: postremo quod supererat temporis, necessariae tribuebat quieti: id erat spatium horarum circiter quatuor.

§ 37. Cubiculo usus est perangusto, ac tenebricoso; cujus formam ne successores quidem adhuc, religionis, ut puto, causâ mutarunt. Cibi potusque fuit adeo parvus, ut gustatum penitus perdidisse videretur; nisi si quando pauculis vesceretur castaneis; quibus patrio more puer olim assueverat. Nulli unquam ferculo, quamvis famelicus, ac jejunos, arrisit; nullum edulii vel condimenti genus cuiquam indixit; nihil unquam inter edendum est questus; licet per adjutorum insecitiam incuriamve cibaria male cocta conditaque, vinum etiam fugiens aut acidum praeberetur. Nihil denique sibi proprie apponi unquam est passus; et graviter administrum aliquando punit, quod uvae racemum uni sibi praeter caeteros attulisset. Quae sane peritus rerum aestimator haud ita leviter duxerit, si hominis vel aetatem ipsam, cui multa dantur, vel infirmitatem valetudinis plura imperantem, vel denique summam inter suos potestatem et licentiam, ut ita dicam, suo arbitratu vivendi consideret. Munditias in victu cultuque dilexit, sed faciles et nequaquam exquisitas: cujusmodi,

et viatorem et Christi famulum decent; placuitque ei semper, ad alliciendos praesertim homines, ut dictum est, non incompta frugalitas. Ac de Ignatio quidem (quod me non fugit) alia id genus multa narrantur: verum singula persequi necesse non est. Tantum ad viri mores virtutemque intelligendam, haec pauca libavimus.

§ 38. *Pietatis opera publice per eum instituta.* Inter ipsam Societatis administrationem, cui potissimum serviebat non exiguum partem curarum aliis quoque rebus impertiit; atque iis maxime, quae ad salutem et commodum populi, atque ad splendorem ac dignitatem Sanctae Romanae Ecclesiae pertinerent. De curandis aegrotis, et poenitentiae Sacramento Innocentii Tertii Papae lex est: Aegrotos, nisi peccata rite confessos a prima inspectione medici, neve adeunto, neve curanto. Ea lex cum ipsa desuetudine propemodum antiquata esset, perfecit Ignatius, ut salutaris illa consuetudo longo intervallo revocaretur; visendi tamen spatio in alteram usque vicem extracto: qua moderatione videlicet, simul, et publicae existimationi, et singulorum animis corporibusque consultum est. Mulierculas a maritis cum pudicitiae capitisve periculo dissidentes, matronis ditioribus in officio continendas ac sustentandas dividere consueverat: sed cum cresceret numerus; ne cui gravior esset impensa, locum iisdem recipiendis alendisque publice parare constituit; suumque consilium impertiit primoribus civitatis. Quibus rem ita probantibus, ut nemo tamen se profiteri vellet tam gloriosi operis principem, hanc rationem Ignatius iniit rei ad exitum perducendae. Ex area templi nostri Petrus Codatius procurator lapides ingentes effoderat, cujusmodi multi ruinis veteribus continentur. Hos igitur lapides in magna rei familiaris inopia vendi, et summam ex iis confici aureorum centum Ignatius imperavit; eam pecuniam cum ad opus inchoandum primus in medio posuisset, tantum reliquis ardorem iniecit (insita mortalibus naturâ propere sequendi, quae inchoare piguit) ut ex voluntaria collatione institutum sit coenobium, quo ejus generis foeminae sese reciperent, ibique secure tamdiu delitescerent, quoad compositis controversiis in gratiam cum maritis redirent: atque idcirco coenobium *Male-nuptarum* vulgo appellatum est.

§ 39. Parthenonem etiam Sanctae Catharinae, cui a Funariis, vel a Rosa cognomen est, Ignatius idem instituit. Quo in Parthenone puellae formâ eleganti, quarum pudicitia periclitaretur ob angustias rei familiaris, magna praefectorum diligentiam conquistae, interdum etiam pro potestate, si res exigat, e complexu parentum abreptae, hodie ad centum et quinquaginta sub claustris, et sanctimonialium foeminarum disciplina, magno labore et impensâ educantur: eademque, simul atque maturum est, vel perpetuae religioni et castitati sponte se consecrant; vel

idoneis viris dantur nuptui, dote a loci praesidibus persoluta. Non minus laudabile quod sequitur. Cum plurimi bonae interdum indolis pueri et puellae, ut in Urbe plena peregrinis, et advenis, destituti vel orbi parentibus, miserandum in modum per plateas et compita seminudi et egentes errarent; utriusque sexus, et commodis et saluti eodem Ignatio suadente, provisum est. Itaque ex eo tempore duabus in aedibus, hoc est Sanctae Mariae in Aquiro, et sanctorum quatuor Coronatorum masculi seorsum ac foeminae, et gratis aluntur, et rudimentis Christianae fidei, partim litteris, partim etiam necessariis ad usum reipublicae artibus atque opificiis imbuuntur. Utriusque autem sexus est hac tempestate numerus capitum amplius ducentorum, quorum illi praeter domesticas exercitationes, ad funera quoque proseguenda psallentes et candidati procedunt; hae, ubi adoleverint, vel maritantur, vel in sacratarum virginum collegia sese conferunt.

§ 40. Quinetiam, quod olim in patria sua perfecerat, id ipsum Romae quoque molitusest; ut ulcerosi ac mendici per compita misere quiritantes, unum in locum coacti, publica impensâ ex censu et collationibus alerentur. Eamque rem ingenti civitatis approbatione ad exitum perduxisset, ni pauci potentes, nescio quo spiritu impuls, huic tam praeclarae actioni obstitissent. Ad haec, e quisquiliis Hebraeorum si cuiquam Evangelii lumen affulserat, hunc hospitio confestim acceptum Ignatius pro sua tenuitate liberaliter ac benigne tractabat, quoad Christianis praeceptionibus eruditus, baptismatis fonte renascetur. Neque a procurandis neophytorum commodis ante destitit, quam ex auctoritate Summi Pontificis aedes paratae sunt, quas Catechumenorum appellant: quibus in aedibus hodie masculos seorsum ac foeminas, cum aliorum, tum praecipue Gregorii XIII Pontificis Maximi munificentia large sustentat. Atque etiam (quod expressius charitatis argumentum est) baptizati ex eo loco non ante mittuntur, quam aut litterarum praesidio, quas interim edocentur, aut artis cujuspiam, necessaria sibi in reliquam vitam adjumenta paraverint. Quo pietatis officio multi ex eadem secta permoti, magno bonorum gaudio, sese quotannis ad Christum adjungunt.

§ 41. Illud vero optimum, quod ad Catholicae fidei reliquias in Septentrionali plaga fovendas augendasque, auctore atque adiutore in primis Joanne Morono Cardinali amplissimo, Seminarium Clericorum in Urbe condidit, dato negotio nostris hominibus, qui conquisitos bonae indolis adolescentes Roman. ex iisdem regionibus mitterent. Atque id Seminarium sive Collegium Germanicum, ut appellant, acerbissimis deinde tempestatibus, ingenti labore ac perseverantiâ tutatus Ignatius est; praestantissimis e tota Societate doctoribus ad eam juventutem et litteris et moribus instruendam adhibitis. Quod opus et Ecclesiae Romanae ornameto, et Germaniae magno adjumento et fuisse et esse hodie

vel maxime constat, cum in ejus pene collapsi instaurationem et amplificationem, idem Gregorius XIII pro sua praecipua in eas nationes clementia et voluntate vehementer incubuit. Nec Germanicae modo, sed caeterarum quoque gentium pueros et adolescentes Ignatius, piis ac liberalibus disciplinis imbuendos (quam unam expeditissimam emendandi generis humani rationem ducebat esse) per se suosque admonitu plane divino suscepit. Atque ob id ipsum, gymnasia, quibus aequae infimi ac summi gratis erudirentur, non Romae solum, sed etiam toto pene terrarum orbe constituit, summa adhibita curâ, ne qui professores nostri, quamvis acutum et plausibile afferrent peregrini vel novi dogmatis, nedum ab orthodoxa fide abhorrentis; verum in singulis quaestionibus celeberrima quaeque et probatissima doctorum placita sequerentur.

§ 42. *Quaedam de Ignatio mira.* Praeter ea, quae superioribus libris Ignatio divinitus accidisse retulimus, non pauca de eodem admirabilia praedicantur: quorum aliqua nobis hoc loco exponere visum est. Recenti conversione, Jerosolymam petens, dum Barcinone transmissionem expectat, interea divinam rem, sacras conciones, et alia religionis officia, quam accuratissime obire non destitit. Accidit autem aliquando, ut cum in templo verbum Dei audiret; conspicata hominem foemina princeps, peregrini habitu faciei plebis immistum; videre sibi visa sit ejus caput ac faciem eximio quodam fulgore splendentem idque tanta sua cum animi voluptate, ut quamquam invita ac repugnans modestiae causâ, tamen ab eo aspectu oculos nulla ratione posset avertere. Igitur concione dimissa, nihil ei fuit antiquius, quam ut mariti permissu, peregrinum per idoneos homines oppido conquisitum hospitio acciperet. Qui domum ingressus, percunctantibus illis, quis aut cujas esset; peregrinari se Jerosolymam dixit, neque de se ipso verbum ultra addidit: verum enim vero sermonem de rebus divinis instituens, omnes qui aderant, coelesti quodam solatio laetitiâque perfudit. Qua re vehementius etiam permoti, operam dedere, ut nobilis quidam vir, ipsorum propinquus, in Italiam trajecturus, una cum Ignatio conscenderet, rati, navigium utique tali vectore perire non posse. Neque eos fefellit opinio: siquidem alia navis cum eodem fere tempore vela fecisset, non longe a portu vi tempestatis absorpta est: at vero qua Ignatius vehebatur, celerrimo cursu Cajetam incolumis tenuit.

§ 43. Post reversionem vero, dum Barcinone, Grammaticae rudimentis operam dat, res accidit ad viri sanctitatem illustrandam haud levis momenti. In paroecia beatae Mariae, cui a Mari cognomen est, ad plateam Lullianam, Lyssani duo fratres de patrimonio diutius litigaverant. Ac denique a iudicibus lata sententiâ, is qui causâ ceciderat, praenimio dolore ad ultimam desperationem redactus, impulsu daemonis e cubiculi trabe laqueo

se suspendit; ea re cognita vicini ad tetrum illud spectaculum confluunt, mirantes hominis facinus, miserantes insaniam. Id simul atque Ignatius audivit, confestim advolat, pendentem ex infelici tigillo restem praecidit; hominem, vel cadaver potius, collocari jubet in lectulo. Deinde seorsum nixus genibus pro salute ipsius Deum orare non sine lacrymis institit. Res mira! Deprecante Ignatio, cunctis qui aderant in lectulum obversis, et expectatione suspensis, miser ille repente sustulit oculos, vocisque usum eatenus dumtaxat recepit, quoad vocato celeriter in id sacerdoti peccata rite confessus est, ac demum expiatus, animam e Tartari faucibus ereptam Domino reddidit. Cujus rei fama totam urbem, finesque illos magna cum omnium admiratione pervasit: et supersunt hodie qui meminerint: a quibus ego id ipsum Barcinone diligenter quaesivi.

§ 44. Ac multo post, Romae, constituta jam Societate, aliud non minus mirum Ignatio contigit. Cum Alexandro Petronio, cujus ante meminimus, et medico et Philosopho insigni magnum usum amicitiamque contraxerat. Ad eum aegrotum aliquando vicissim ipse, visendi causâ, cum adiisset, quamquam alieno tum tempore, tamen pro familiaritate a domesticis introductus, ocllulis fenestris in lectulo quiescentem invenit, et ex tenebris ratus hominem sopori sese dedisse, suspenso vestigio tacitus adrepens, pulvino sensim assedit. Ac nihilominus Alexander e somno excitatus, et repente Felicitatem uxorem inclamans: Quis novus hic splendor, quae tanta, inquit, lux cubiculum complet? At illa simpliciter, id quod erat, unum Ignatium introisse respondit. Tum Alexander, homo gravis et prudens, non dubio argumento viri sanctitatem interpretatus, ex eo die Ignatium, tamquam humano fastigio celsiorem, magis magisque suspexit: totamque deinde rem ipse mihi aliisque serio exposuit. Parisiis, Michaël quidam Hispanus, quem Romae deinde falsae criminationis ministrum in Patres fuisse diximus, impatienter ferens patronum suum Franciscum Xaverium e medio honorum cursu ad studium humilitatis Christianae traductum fuisse, irâ percitus, Ignatium, utpote ejus rei auctorem, interficere omnino constituit: cumque in hospitium ipsius ultro invasisset, strictoque jam gladio scalas furibundus ascenderet, divina repente voce perterritus: *Quo tendis, infelix?* retulit gradum, totamque rem conscientia victus postmodum ipse confessus est.

§ 45. Anno a Virginis partu MDLIV Rodulphi Pii Cardinalis operâ, Societatis collegium ad Lauretanam aedem institutum est: acciditque, ut domus nostris ad habitandum attributa, lemurum terroribus et faunorum ludibriis admodum esset infesta. Cumque, noctu praesertim, modo hi modo illi, detractis e cubili stragulis, vel insolito quodam cachinno excitati per caecas tenebras trepidarent: ad eam pestem avertendam multa nequidquam experti,

denique per epistolam ad sacrificia et preces Ignatii, tamquam ad sacram anchoram communi consensu confugiunt. Ille, re cognita, Deum attente precatus, rescripsit sociis, bono essent animo, ac divino praesidio freti (quod in tali re fecerat ipse non semel) daemonum terreculamenta nihili ducerent. Mirum dictu. Recitatis litteris, omnes confestim ea molestiâ spectrisque non modo in praesens, verum etiam in posterum liberati sunt. Cum Ignatii defuncti corpus exsequiarum causâ jaceret in feretro, Bernardina quaedam Romana, filiam diuturno morbo laborantem, quam arte nulla medici sanare valuerant, ad osculandas mortui manus admoveere vehementer optabat; certam, ex eo contactu, filiae valetudinem sibi pollicita: sed cum prae turba, impetu saepe capto, puella numquam ad feretrum accedere potuisset, denique mater, quippe quam filiae charitas valentiorum audaciorumque reddebat, non ante destitit, quam ex Ignatii vestimentis frustulum absceidit. Id frustulum virginis collo simul atque alligatum est, tamquam praesenti Numinis ope morbus evanuit; cujus miraculi rumor, cunctis, ut par est, admirantibus, longe lateque manavit.

§ 16. Ac ne prophetiae quidem insigni dono caruisse putandus Ignatius est; siquidem aliqua partim abdita aperuit, partim longe a conspectu remota monstravit, partim etiam multo post futura sine ullo errore praedixit. In iis qui Barcinone Ignatium maxime coluere, ac praecipuum ex ejus consuetudine et monitis fructum utilitatemque coepere; vidua quaedam fuit nomine Agnes, e Paschala familia. Haec cum caetera charitate Ignatium adjuvit, ejusque sustentavit inopiam, tum Parisios proficiscentem, ad usque templum S. Andreae tria millia ab urbe passuum, officii causâ, prosecuta est una cum Joanne filio, optima spe, summae virtutis ac pietatis adolescentulo. Hunc in digressu cum oscularetur Ignatius, eique praecepta in reliquam vitam paterna daret: Cur, inquit ille, cum alii abs te exculti, tuisque monitis incitati, vel Christi consilia sint sequuti, vel certe in virtute magnos progressus effecerint, me unum, parens optime, rudem informemque destituis? Quid misero mihi te absente futurum est? « Atqui bono animo esto, fili, respondit Ignatius, nequaquam tibi deerit exercendae patientiae, deque Deo bene merendi materies. Namque ubi adoleveris, uxorem duces, multisque incommodis afflictaberis, quae te solvi deliciis, et in auxilio divino implorando torpere minime patientur. » Neque abfuit dicto fides: siquidem post aliquot annos ille, contracto matrimonio, multos suscepit liberos; cumque haud ita dives esset, debitorum fraude, quibus non exiguum pecuniae summam crediderat, rei familiaris naufragium fecit, hodieque confecta jam aetate senex, seque familiamque suam quotidianis laboribus aegre sustentat. Ejus deinde Agnetis mortem Barcinone sanctissime obitam, Romae Dei monitu praesensit

Ignatius, ut litterae Antonii Araozii, qui morienti viduae affuerat, nihil ei super illa re novi postmodum attulerint.

§ 47. Petro Fabro defuncto, quem sibi propter egregias viri virtutes successorem, animo et spe destinaverat, aperte vaticinatus est, se decem ipsos annos ei superstitem fore; neque fefellit eventus; quippe Faber seculi hujus anno sexto et quadragesimo, Kalendis Sextilibus; Ignatius (ut dictum est) ipso quinquagesimo sexto pridie Kalend. decessit. Quidam haud ita pridem in Societate versatus, cum ex imposito sibi munere tanta molestiâ afficeretur, ut somnum capere vix posset, ac de repetendo seculo cogitaret; Ignatius rem diutius odoratus adolescentem nocte in tempesta e lectulo vocari ad se jussit, alioqui fratrum necessitatibus mirum in modum parcere solitus. Is cum animo valde perturbato venisset; ficta personâ, quaesivit ex eodem Ignatius, si quis hac vel illa tentatione solicaretur, quidnam ei consilii daturus esset? ac per eam sermocinationem omnes illi obstupescenti sensim ejus animi recessus ac latebras patefecit simul, et perturbationes admirabili dexteritate sedavit. Eodemque charitatis officio erga alios quoque multos pari perspicacitate perfunctus est; qui cum suos morbos propter incitiam aperire non possent, ultro iis ipse ante medicinam, et genus aegritudinis et causas detegebat. Vicetiae, Fabro et Laine comitibus, dum ex voto finem anni vententis expectat, caeteris item Patribus ob id ipsum Veneta ditione dispersis, repente affertur, Simonem Rodericum, Bassani gravissima febris correptum, in extremo versari vitae discrimine. Quo nuntio percussus Ignatius, licet ipse quoque febriculâ teneretur, tamen illico surgit, ac Jacobi Lainis, qui gravius laborabat, curâ piis hominibus demandata, sequente Fabro, se pedes in viam dat, eodemque die passuum octodecim fere millia confecit, ea quidem celeritate, ut praecedentem vix Faber consequi posset. Cumque ex itinere de Simone sollicitus, orandi causâ paululum e semita divertisset, supplicatione peracta, sensit auditas preces; atque ad Fabrum rediens, pro certo affirmavit, Simonem e morbo evasurum. Ad quem ut venit, arcte complexus hominem, laeta omnia sperare, et certam sanitatem expectare jussit. Nec sane frustra; quandoquidem Simon paulo post, contra omnium opinionem, pristinae valetudini redditus est.....

§ 48. Cum Joannes Codurius, e primis Patribus unus, e gravi morbo in ultimum vitae periculum esset adductus: ad rem divinam pro socii salute faciendam Ignatius aedem Sancti Petri in Monte aureo petiit: cujus et loci et Apostoli, ut supra diximus, praecipua quadam religione tenebatur. Cum ad medium fere pervenisset pontem Janiculensem, qui Sixti pons hodie dicitur, sublatis intentisque repente in coelum oculis, retulit pedem attornito similis; ac deinde conversus ad comitem (is erat Baptista

Viola Parmensis, ex quo haec ipsa cognovi) Domum redeamus, inquit, Codurius noster migravit e corpore. Creditus est Ignatius ex illo stupore et siderum intuitu, et repentina reversione, ut olim Hozii, sic tum Codurii animam vidisse coelum intrantem; licet justis fortasse de causis de hoc celaverit, quod justas item ob causas de illo non reticuerat. Nam et idipsum alius aspexisse ferebatur, et ex horarum ratione compertum est, eo ipso temporis momento Codurium expirasse: et alioqui non fuit, cur amicissimi viri cognito excessu, domum extemplo reverteretur, vel ad piaculare sacrum ejus causâ de more faciendum, recta pergere omitteret. Id autem, accidit anno post Virginis partum MDXLI quarto Kal. Septembris. Eodem fere loco deinde quiddam aliud accidit non absimile. Cum Stephanus Baroelius Novocomensis, qui vivit adhuc, periculoso morbo implicitus teneretur, et cunctis de illius vita sollicitis, Ignatius pro viri valetudine in eadem illa aede Sancti Petri in Monte aureo perlitasset; in reditu comitem laeto vultu compellans (is fuit Petrus Ribadeneira Tole-tanus, qui haec ipsa, mandavit litteris) non moriturum ex eo quidem morbo Stephanum constanter asseveravit. Nec vana fuit praedictio: siquidem haud ita multo post aegrotus, non sine magna omnium admiratione convaleuit.... Alia item de Ignatio miranda narrantur; quae, quia mihi haud satis explorata sunt, necesse non habui adscribere, praesertim quod clarorum hominum sanctitas, non tam signis, atque miraculis, quam charitate in Deum, et vitae innocentia continetur (a).

VITA S. CONSTABILIS

MONASTERII CAVENSIS IV ABBATIS

PER HUGONEM ABBATEM VENOSINUM

Obiit anno 1124 — Italus.

§ 1. Quia viri valde venerabilis Abbatis Constabilis * mentionem feci, ea etiam debemus scripturae tradere, quae de ejusdem vita atque miraculis venerabiles monasterii sui senes soliti sunt cum magna devotione narrare. Hic itaque Lucania provincia exortus, ab ipso pueritiae suae tempore viro Dei Leoni Abbati erudiendus a parentibus traditus fuerat: qui licet sub venerabilis senis hujus institutione proficeret, tamen a viro aequè laudabili

(a) Canonizationem ejus, institutis juxta praesentem S. Sedis morem processibus, celeriter, ob miraculorum (biscentorum circa) copiam et magnitudinem, absolutis, decrevit Gregorius Pp. XV; sed eam celebravit ac promulgavit Pont. Max. Urbanus VIII, anno MDCXIII.

* Diem huic Surius assignavit XVII febr. Sed quia videtur B. Abbas aliquot mensibus serius obfuisse, ad postremam saltem julii amandandum censuimus. De eo ut de praecessoribus, Alferio Vol. IV, p. 295, Leone V. VII p. 227, Petro V. II p. 607, silet Martyrol. Rom.

Petro Abbate monasterii, Ordinis disciplinâ plenius instructus, ea perfectione claruit, ut conversationis fulgorem non simplicem gereret, sed honestae suae vitae gloriam spiritualis doctrinae radiis illustraret. Nam quod valde sublime Christianae simplicitatis est, fere ab ipso vitae suae initio jugum Domini leve suscepit, et carnis suae integritatem, cum immaculatae mentis splendore conjunctam, usque ad vitae suae exitum duxit.

§ 2. Quod vero doctrinae nobilitatem, decus, evangelicam simplicitatem, in vitae suae rectitudine omnino puram et simplicem tenuit, sed rectae intentionis et pii operis bonum et tam decenter exhibuit, ut per simplicitatem optime viveret, et per operis honestatem, quae faciebat, contubernalibus suaderet. Hinc ergo, ut palam cernitur, quia magnus in regno coelorum sit, colligere facile poterit, quia Evangelio repugnare non novit, in eo quippe veritas dicit: *Qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regnum coelorum* (Matth. v). Quae profecto doctrina non tantum verbo impenditur, sed exemplo: quia nonnulli perfecti viri in sancta Ecclesia etsi verba praedicationis non exhibent, caeteris fidelibus per exempla eximiae conversationis placent, tacendo loquuntur, quia ad imitationis suae studium electos alios voce exemplorum trahunt. Nec mirum, si suggerere efficacius possunt: quia etsi una linguâ tacent, quam habent carnis, tot linguis docent, quot proferunt exempla virtutum.

§ 3. Hinc namque est, quod primis sanctae Ecclesiae doctoribus scientia omnium linguarum datur, ut succedaneum suum subsecutiva Ecclesia sortiretur: ut si linguas non habet omnium nationum, nulla vitae ejusdem desint exempla virtutum. Sic nimirum summus pontifex sancta sanctorum ingredi, Domino jubente praecipitur, cum docetur, ut in pulchritudine vestis, extrema tintinnabulorum exhibeat magnitudo soni. Sancta quippe sanctorum secreta vita est novi Testamenti: quia dum Redemptoris exemplo mundus perfecte despicitur, interiora tabernaculi per ferventia coelestis patriae desideria jam tenentur. In hoc quippe sanctuarium velut summus pontifex solus intrat, quicumque Redemptorem ferventer diligit: quia dum singulariter in ejus amore sustollitur, virtutum fulgore, velut pontificali veste in interioribus exornatur. Quae si in exemplo aliorum prodeant, quia fidelium mentes ad piae aemulationis studium provocant, quasi in vestis pulchritudine tintinnabula multa sonant: quia torporem nostrum tot voces excitant, quot coram nostris oculis exempla virtutum clamant. Magnum ergo in regno coelorum verba non aliquem, sed opera faciunt: quia qui summa doceant, multi sunt: qui autem summa, quae sciunt, vivendo teneant, pauci. Et quia nonnulli sunt, qui bona, quae faciunt, pro humilitatis teneritudine abscondunt, magni in regno coelorum, qui et docent, digne praedicantur: quia profecto ex immensa virtute habent, ut fortia

agant: et perfecta charitate, ut acta ad exemplum proferant: ex solida humilitate, ut ea, quae proferunt, nulla humanae laudis aura corrumpat.

§ 4. Haec autem latius diximus, quae licet venerando Patri convenient, quia videlicet sublimi conversatione enituit, laudabilibus exemplis effulsit, favores hominum mirabili mentis sublimitate contempsit, tamen meritorum excellentiam non explemus. Nam summa perfectionis summorum virorum qualitercumque dici potest, ex tota describi non potest. Suam quippe et eorum altitudinem egregius praedicator exponit, dicens: *Nostra conversatio in coelis est* (Philip. III). Qui ergo Paulum, et eos quos secum posuit, cupit exponere, ad coelum conscendat, et ejusdem secreta, adhuc licet in terra positus, quam acute perviderit, ejusdem gaudia quam ardentem amaverit, inveniat. Qui autem Constabilis Abbatis nostri perfectionem noverunt, nullatenus ambigunt, quia cum Paulo et perfectis omnibus ex sententia dicere poterat: *Nostra conversatio in coelis est*. Corpore ergo despectus, mente major mundo esse probatur: quo quasi parvo includi non poterat, quem altitudine superabat: ut quod de eo eminebat, in coelum sublimis poneret, ibique suae conversationis situm locaret.

§ 5. Sed ut quaedam jam specialia ejusdem edisseram, ita omnibus ambitionibus seculi atque deliciis usque ad mortem extitit inimicus, ut illas oblatas, istas appositas non parum doletet, atque a se magna cum indignatione repelleret. In instantia vero vigiliarum et orationis fratribus suis omnibus incomparabilis fuit. Sed cum tantus esset ac summus, illa tamen virtutum ejusdem celsitudo, humilitatis atque mansuetudinis excellentiâ vincebatur: qua venerabilibus patribus suis ita se subdidit, ut agere nulla praesumeret, nisi quae eorum voluntati placita, aut injuncta imperio cognovisset. Quem nimirum cum non solum magnis polleere virtutibus, verumetiam in earum affectu solidum animae habitum fixisse vir venerabilis Petrus Abbas cognosceret, senio jam defectus, aevo maturus, consensu communi omnium fratrum, labores suos ei credidit, atque eum eisdem fratribus loco sui praeposuit.

§ 6. In eodem vero praelationis suae culmine, tantae virtutis splendore claruit, ut cum superior esset ordine, gestu et officio minor omnibus appareret. Sed et misericordiae viscera illa habuit, quibus pro voto aliquem numquam laesit, nullum contristavit: et ut illud insigne virtutis ejus extollam, justorum cultor, et peccatorum amicus fuit. Tanta quidem negligentibus fratribus benevolentia jungebatur, ut fere nullus ei conscientiae reatus, nullus suas negligentias occultaret. Hunc quippe venerabilem patrem pro mirabili illo suae charitatis affectu, quo tegere culpas delinquentium solebat, *operimentum fratrum* vocare consueverant. Revera occultans noxios erat, et celans reos, ut eos, quos

poenitendo purgaret, sine alicujus famae obscuritate, semper venerabiles aliis monstrare potuisset. Sic nimirum piaes matres filiarum naevos superductis coloribus occultare solent, ut earum, quas diligunt, foeda lateant, pulchra non lateant. In se quidem Apostolicae illius affectionis virtutem transfuderat, qua etsi lingua taceret, ministerii obsequio diceret. *Omnibus omnia factus sum.* Cum fortibus quidem valebat, sed fortitudinis suae rigorem ad infirmorum roboranda membra solvebat. Cum ferventibus ad aeterna currebat, sed ut tardos et tepidos traheret, saepe a cursus sui velocitate torpebat.

§ 7. Sed inter tot et tanta virtutum dona, pristinae humilitatis et mansuetudinis vigor ita duravit, ut ante subditus, et postea tantae multitudini praelatus idem videretur. Nam gradu tantum superior, gestu aequalis aliis apparebat. Illam quippe, quae ei ex ordine monasterii reverentia debebatur, ita renuit, ut magis sibi indignaretur exhibitam, quam superbi et arrogantes dolere solent sibi penitus abnegatam. Quam profecto virtutem tanto dilectionis sapore condiverat, ut nunquam se praelatum recoleret, nisi obstinatorum valde nimia improbitas compulisset. Et ne videamur virum verbis majorem facere, multi adhuc in monasterio supersunt, qui dum ejusdem conversationem recolunt, in ejusdem descriptione pauca omnino atque indigna me dixisse judicabunt. Sed tantus ac talis vir, post venerandi viri Petri Abbatis obitum, vix anno integro monasterium rexit, et consummato laboriosae hujus vitae cursu, ad gaudia aeterna migravit. Quo certe ad aemulationem virtutum ejusdem, pluribus atque apertis indiciis ostensum est, quia nimirum debita carnis morte subtractus est, sed virtute spiritus discipulorum necessitatibus frequenter exhibitus.

§ 8. Nam a quibusdam perfidae mentis hominibus asserebatur, quia monasterii non parvas opes repositas habuisset, quas vi mortis praeventus, indicare nequaquam posset. Locum quoque se posse ostendere mentientes, non solum locum sed loca plurima cellulae ejusdem fodere coeperunt. Cumque jam satis defossum esset, et invenire nihil possent, quadam nocte venerando viro Abbati Simeoni apparuit, eique dixit: Deo teste, nihil amplius in cella fuit, nisi quantum invenistis. Post haec autem verba cum vehementer redarguens, quod stultis hominibus perperam credidisset, quaerere in vanum cum ultra prohibuit. Sicque satis ostensum est, quia pro solvendo carnis debito obiit, sed promisso munere Redemptoris vivit.

§ 9. Joannes etiam Genusia magnum de eo solet narrare miraculum. Nam quadam die, cum extra monasterium in quadam cella manere juberetur, devotionis fervore, quo in claustro manere cupiebat, patris monasterii praeceptum moleste tulit, atque iter arripere murmurando coepit. Non longe vero a monasterio, cum

descendere de caballo voluisset, cecidit, et costas fregit. Quod ergo plurimum voluit, ad monasterium relatus est: sed quia nimis obstinate voluit, non ut voluit, sanus, sed ut valde doluit, attritus. Ex more autem monasterii in infirmorum domo receptus, magnis doloribus cruciabatur. In sequenti vero nocte merita beati viri Constabilis retractanti, in somnis apparuit, eumque de inobedientia atque murmuratione vehementer increpavit. Videbatur autem ei, quia ad se venientem venerabilem virum a superiori domo, Stephanus vir bonae memoriae, ejusdem nuper capellanus, cum unguenti vasculo sequebatur: cujus vir sanctus operculum relevans, unguentum eduxit, fractas fratris illius costas linivit, eique dixit: Ecce sanus factus es, vade et deinceps humiliter vivas, et te praeceptis majorum in omnibus subdas. Mira dicturus sum: evigilavit monachus, non solum salubri admonitione instructus, sed fugatis cunctis doloribus sanus. Tunc is, qui nisi alienis manibus ferri non poterat, cunctis stupentibus exilivit, et injunctam sibi obedientiam perficere festinavit. Pia enim Dei dispensatione actum in eo est, ut et a parvis culpa maculis purgaretur, et beati viri merita proderentur. Nam praedictus Joannes monachus aliter vir bonus et religiosus erat, psalmistaque praecipuus, sed vincere iram, ac linguam perfecte cohibere non poterat. Itaque percussus a Domino, sed curatus est a magistro: ut castigatio austera purgaret, et salus reddita virtutem et gloriam curantis ostenderet....

§ 10. Pro necessitatibus fratrum navis monasterii navigabat in Africam, cui Joannes tunc monachus, nunc etiam Abbas S. Benedicti praeerat, atque in ejusdem obsequio Petrus quidam famulus deputatus erat. Quae profecto navis inter Siciliam et Africam gravissima tempestate correpta, et vicinam sui resolutionem, et omnium interitum minabatur. Jam quippe nautae collaborando defecerant, et ingredientem aquam prohibere ne intraret, aut quae intraverat ejicere prae lassitudine non valebant. Cumque jam omnis spes salutis abesset, prae taedio dormitanti monacho vir sanctus apparuit, et qui Salvatoris exemplo mundum vicerat, ipsius etiam verba exhortationis protulit, dicens: Confidite, et nolite timere. Quem cum monachus cerneret, rogare videbatur, ut navem sui monasterii et nautas de instantis naufragiis periculo liberaret. Cui ille, ut erat benigni vultus et habitus, respondit, dicens: Ego navem eripio, et monasterium custodire non cesso. Ecce jam tranquillitas temporis refundetur, venti silebunt, freta quiescent. Sed vade, dic Simeoni Abbati, ut corpus meum levat, atque in sepulcro meo, quod in ecclesia mihi paraverant, collocent. Eadem horâ etiam praedicto Petro monasterii famulo, in prora navis nec plene dormienti, nec ex toto vigilianti apparuit, et eadem dixit. Cumque ad se pariter redissent, mutuo quod viderant enarrabant: cum ecce quod facile audiri poterat,

credi difficile, parvum illud transeuntibus aequoris spatium, contrarius ventus siluit, mare quievit, et navis monasterii secundis impulsa flatibus, ad optatum Africae portum venit.

§ 11. In eadem vero Africana civitate res aequae mirabilis acta est, quae quia beati viri praeconio convenit, silentio comprimi nequaquam debet. Rex quidam ejusdem civitatis comperto, quod ad Africam expugnandam navalis exercitus mitteretur, omnes Christianos, qui illic erant, retinuit, nec redire ad propria sinebantur. Praefatus igitur frater monasterii in magna angustia positus, quia ut volebat, cum emptis mercibus redire non poterat, memorati patris non dissimile auxilium sensit. Videbatur etenim sibi in somnis, quia in vinculis positus esset, a quibus venerabilis pater Constabilis veniens eum absolveret: cui etiam soluto praecipiebat, ut sine cunctatione navem solveret, ad monasterium rediret, quia impedire eum nullus potuisset. Evigilans autem monachus, de patris praesentia securus, licet magnae videretur quod tentabat audaciae, navem solvit, atque in ea secum nautas recepit. Quem profecto ausum pro solita feritate barbari regis mira benignitas subsecuta est. Nam ut Cavensem navem solutam audivit, patienter tulit, ablata carbasa et omnia ei armamenta restituit, atque ad propria redeundi liberam facultatem dedit. Sicque sancto viro parum fuit navem eripere, nisi majori virtute barbarorum corda mutasset.

§ 12. Circa finem vero operis hujus, illud etiam memorandum puto, quod in eadem via maris, cum ad Africam navigaret, Petrus monachus sibi accidisse testatur. Ait enim, quod in magno sole aestatis, omnibus quiescentibus ventis, ita alto pelago deprehensus cum navigio fuerat, ut non minus perlaboriosum putaret sic torreri, quam tempestate circumferri. Tunc memor illius miraculi quo vir Dei Constabilis monasterii navem eripuerat, ejusdem meritis naviculae suae curam infundi postulavit, quae et solis fervorem mitigaret, et ad desideratum portum perduceret. Cujus nimirum verba precis, mira virtus rogati patris secuta est. Nam statim suavis aura flare coepit, quae tandem navem cum alii pluribus usque ad Africae portum duxit, cumque ex illis navibus transire locum aliae cuperent, atque ad Italiam navigare, aura illa protinus siluit: ut aperte cognosceret monachus, quia viri Dei meritis navi suae aura influeret, quam post illius portum habere naves reliquae nequivissent.

§ 13. Illud quoque silendum non arbitror, quod eidem miraculo idem monachus addere solitus est. Ait enim, quia in eodem itinere duas piratarum naves offenderint, qui primo impetu contra navem monasterii concitatis aequoribus venientes, ubi parum processerunt, eadem festinatione, quia irruere coeperant, retro fugerunt. Ex quibus profecto piratis quemdam postea idem frater cognovit: a quo etiam cum quaereret, qua causâ redissent illo

die, cum monasterii naviculam facile capere potuissent, respondit, dicens: Nos non ita vos vidimus: sed tanti ac tales a nobis visi estis, ut si accederemus, dubium non esset quod redire nobis sine ingenti caede minime liceret. Quod nimirum viri Dei Constabilis meritis actum esse quis dubitet: ut caelitus terrerentur, ne servorum Dei sumptus invaderent, si navis res emptitias raperent quam praesidia hominis non tutarent.

Habita facultate Auct. Eccl.

INDEX ALPHABETICUS SANCTORUM

QUORUM HISTORIAM

IN SURIO HABES PRO MENSE JULIO

	<i>Dies M.</i>	<i>Pag.</i>
ALEXIUS Conf.	17	276
AMELBERGA Vidua	10	211
ANANIAS, AZARIAS, MISAEL, pueri Babylon. fornacis	21	411
ANATOLIA Virgo Mart.	9	202
ANATOLIUS Episc.	3	108
APOLLINARIS Ep. Mart.	23	465
APOSTOLI XII sive eor. Divisio	30	574
ARNULPHUS Met. Episc.	18	290
ARSENIUS Eremita	19	342
AUDAX Mart. cum ANATOLIA	9	202
BONAVENTURA Ep. Card. et Eccl. Doct.	14	257
CALLINICUS Mart.	29	550
* CAMILLUS DE LELLIS Conf.	18	280
CARILEPHUS Presb. Mon.	1	71
CELSUS cum NAZARIO MM.	28	536
CHRISTOPHORUS Mart.	25	506
COLOMANNUS Presb. cum Sociis MM.	8	151
CONSTABILIS Abb. Cav.	31	701
CONSTANTIUS e Septem Dormient. MM.	27	520
CUCUPHATES Mart.	25	508
CYRILLUS Cret. Episc. Mart.	9	200
DANIEL Proph. cum SS. Trib. Pueris	21	411
DIONYSIUS et Sept. Dormient. MM.	27	520
DONATILLA cum MAXIMA et SECUNDA Virgin. MM.	30	573
DORMIENTES MM. Septem	27	520
EARTONGOTA et EDILBURGA ANGLAE Virg.	7	148
EDILBERGA sive EDILBURGA Virgo	7	148
ELIAS Proph.	20	389
* ELISABETH Portug. Regina Vid.	8	163
EPARCHIUS Abbas	1	63
EUGENIUS Carthag. Episc.	13	232

FABIUS Caesareensis Mart.	31	577
FELICITAS cum VII Filiis MM.	10	204
FELIX Presb. cum IRENAEO Diac. et Sociis MM.	3	105
* FRANCISCUS Solanus Conf.	24	502
FRIDERICUS Traject. Ep. Mart.	18	311
GALLUS Arvern. Episc.	1	54
GERMANUS Antisiodor. Episc.	31	577
GLODESINDIS vel GLODESINDA Virgo	25	514
GOAR Presb.	6	114
GODOLEVA Virgo Mart.	6	138
* GORCOMIENSES Martyres	9	175
GUGLIELMUS seu WILHELMUS Ep.	29	558
HERMIPPUS cum Sociis MM.	27	521
HERMOCRATES cum Sociis MM.	27	521
HERMOLAUS cum Sociis MM.	27	521
HERUNDO cum Sociis Virgin.	23	500
* HIERONYMUS Aemiliani Conf.	20	405
HILDULPHUS Episc.	11	214
HYACINTHUS Mart.	26	519
* IGNATIUS Lojola Conf.	31	609
ILLIDIUS Episc.	7	145
IRENAEUS Diac. cum FELICE Presb. et Sociis MM.	3	105
ISAIAS Proph. Mart.	6	112
JACOBUS Major, Apost.	25	504
JACOBUS Nisibita Episc.	15	265
JOANNES Gualbertus Conf.	12	216
JOANNES e VII Dormient.	27	520
JUSTA et RUFINA Virgines MM.	19	341
KILIANUS Ep. cum Sociis MM.	8	151
LANDRADA Virgo	8	157
LEO Abbas Cav.	12	227
LIBORIUS Episc.	23	491
LUPUS Trec. Episc.	29	555
MACRINA Virgo	19	364
MALCHUS et MAXIM. e VII Dormient.	27	520
MARINA, sive		
MARGARITA Virgo Mart.	20	383
MARIA Magdal.	22	427
MARTINIANUS cum PROCESSO MM.	2	83
MARTINIANUS e VII Dormient.	27	520
* MARTYRES Gorcomienses	9	175
MAXIMA, DONATILLA et SEC. Virg. MM.	30	573

	<i>Dies M.</i>	<i>Pag.</i>
MAXIMIANUS e VII Dormient.	27	520
* MICHAEL de Sanctis Conf.	5	110
MONEGUNDIS Relig. foem.	2	87
MUSTIOLA Matr. Mart. cum Sociis	3	105
NAZARIUS cum CELSO MM.	28	536
ODULPHUS Presb.	28	545
OTHO vel OTTO Episc.	2	95
PANTALEON, sive PANTELEEMON Med. M.	27	521
PHILASTRIUS Ep. Brix.	18	300
PLATO Mart.	22	442
PRAXEDE VIRG.	21	426
PROCESSUS et MARTINIANUS MM.	2	83
PROCOPIUS Lector et EXORCISTA Mart.	8	150
RAINELDIS Virgo Mart.	16	271
REDEMPA cum ROMULA Virgin.	23	500
ROMULA cum Sociis Virgin.	23	500
RUFFINUS Mart.	30	566
RUFINA et SECUNDA Virg. MM.	10	208
RUFINA cum JUSTA Virgines MM.	19	341
RUMOLDUS Ep. Mart.	1	13
SECUNDA Virgo M. cum Sociis	30	573
SECUNDA cum RUFINA Virg. MM.	10	208
SEPTEM DORMIENTES MM.	27	520
SEPTEM FRATRES MM. filii S. Felicitatis	10	204
SERAPION e VII Dormient.	27	520
SIMEON cognom. <i>Salus</i> , Mon.	1	22
SWINTHUNUS Episc.	2	92
THEOBALDUS Presb. Erem.	1	5
THEODORICUS Abbas	1	60
TOTNANUS Diac. cum Sociis MM.	8	151
* VINCENTIUS a PAULO Conf.	19	329
VULMARUS sive WULMARUS Abbas	20	398
WANDREGISILUS Abbas	22	449
WILHELMUS seu GUGLIELMUS Ep.	29	558

MONITUM

Asteriscum adjectitias *Vitas* significantem, a Mosandro optimae Colon. editionis curatore in Indicibus tantum adhibitum, conquesti nonnulli sunt, ad singulas per Volumina nuper inventas historias appositum nequaquam fuisse; id vero supervacaneum duximus, cum hujus signi vices plerumque gerat vel Titulus ipse aut adnotatiuncula ad folii calcem, vel ex ipsa celebrati Servi Dei aetate, serius multo Surium subsequente, rem Lector nequeat non colligere. Neque omnino negleximus Sermonum, quibus recte inter Sanctorum nomina locus non est, notulam qualemcumque exhibere (vide Monita post Tabulas Martii et Aprilis); sed equidem jure meritoque, at admodum quidem comiter, ab egregio, per opuscula in menses prodeunte Parisiis, POLYBIBLION arguimur, quod in fine Maji haec desiderentur: — *De inventione S. Crucis* ex Orat. S. Ambrosii, p. 64; — *De eadem...* ex Eccles. Hist. Sozòmeni etc. p. 67. — *De Crucis signo quod in coelo Jerosolymis apparuit...* Epist. S. Cyrilli etc. — Perspicuius in copiosissimis Tabulis vol. xiii recensenda reservantur. Mensibus Junio et Julio nihil hoc genus seorsim notandum occurrit. Augustus utraque Tabulâ instructus prodibit, et *Vitis* pluribus auctus, ineditâ praesertim ornatus nuperrimi Eccl. Doct. S. Alphonsi M. de Ligorio.

De quibusdam porro circa disponendam Sanctorum extra Martyrol. seriem, et Voluminum molem plus minus aequandam, aliud alii tulerunt judicium, profecto non spernendum. Nec sane idem cunctis, de abigendis viae offendiculis consilium esse poterat; neque optimum penes nos in tota re moderanda exclusive fuisse praesumimus; sed in Operis limine, ut permultis concinnatori et librario opifici partis difficultatibus occurreretur, id expedire visum est, quod in Febuario et Martio pp. 516 et 580, monuimus; cum incommoda, aliis gravioribus arcendis, oritura, de medio forent ab Generali vol. xiii Indice penitus tollenda.

Itineris ergo alacriter suscepti, satis feliciter ultra dimidium progressi, et ad metam, si Deus juverit, properaturi, grates pro debito et ex animo iis omnibus maximas reddimus qui humanissimis laborem hunc nostrum verbis sunt prosecuti; Italis nempe non paucis Ephemeridum optimae notae scriptoribus, praestantibus auctoritate in primis *Civiltà* et *Unità Cattolica*; Anglis quoque, et praelaudato e Gallicis *Polybiblion*; nihil enim magis in bonum opus incumbentem recreat quam bonorum ex eruditioribus consentiens laus. Nec erga eos tantum gratiam et observantiam profiteamur, quibus nostra per omnia in Surio tradendo et illustrando castigandoque probata methodus est; verum etiam quibus nostra aliquid peccasse solertia visa est, et aliud duxerunt in ordinanda hac editione amplectendum fuisse consilium; qui utpote prudenti honestissimoque ingenio ducti, si quid, pro officio dispungendorum quae typis usquam graviora in re litteraria evulgantur, minus recte se habere sunt arbitrati, perhumaniter, quod virorum est doctrina et religione praeclariorum, sententiam ita enunciarunt suam ut commendationibus prolatis amplissimis nihil detrudere viderentur.

MARTYROLOGIUM ROMANUM

ILLUSTRATUM

MENSE JULIO

KALENDIS

DIE I

S. AARON

VET. TESTAM. I^{us} SACERDOS.

Ortus anno a Creatione 2430.

*Obiit annos natus 123. ante Christum
circiter 1450.*

MARTYROL. — In Monte Hor, depositio S. AARON primi Sacerdotis ordinis Levitici.

Erat filius Amram et Jocabeth de tribu Levi, et frater major natus Moyses ducis populi Israëlitici; unctus est in Sacerdotem ex praecepto Domini cum filiis suis. Hic cum Moyse stetit coram Pharaone in Aegypto, ostendens signa quae praecepit Dominus. Postea cum in deserto Moyses in monte Sinai legem de manu Domini recepit, Aaron a populo compulsus vituli figmentum aureum in idolum conflavit, de quo a fratre acriter redargutus se excusavit, populo crimen adjudicans. Qui tamen postea populum Domini optime cum fratre rexit. Ejus etiam virga floruit (*Numer. C. xviii*) in signum sacerdotii semperiterni; et in monte Hor ex praecepto Domini (vide *Numer. xx sub fin.*) obiit et sepultus est (*Ex Cod. Ussuard. Hagenoyensi apud Bolland.*). Caeterum satis descripta in sacris Litteris Aarónis gesta, in libris Exodi, Levitici et Numerorum.

MARTYROL. — In Britannia, SS^{um} MM^{um} JULII et AARON, qui post san-

ctum Albanum in persecutione Diocletiani passi sunt; quo tempore ibidem quamplurimi diversis cruciatibus torti et saevissime lacerati, ad supernae civitatis gaudia consummato agone pervenerunt (*V. apud Sur. in Actis S. ALBANI xxii Jun. p. 482*).

MARTYROL. — Meclinae, passio S. RUMOLDI Mart., Scotorum Regis filii, et Episcopi Dublinensis (*Surius, p. 13*).

SS. CASTUS ET SECUNDINUS
EPISCOPI MARTYRES.

Incerta aetate.

MARTYROL. — Sinuessae, SS. MM. CASTI et SECUNDINI Episcoporum.

S. Secundini, Baronio, ex Petro Diac. Bibliothec. Cassinensi, teste, Vitam, Sermonem et hymnum (quae nos latent) scripsit Benedictus quidam Galphcrius sanctitate et facundia insignis. S. Casti autem et unâ Secundini Legenda, Actorum titulo immerito nobilitata, et Trojano Tarra- cinensi Antistiti tributa, quam exhibent Bollandiani, multis proditur argumentis apocrypha. Castus cum Cassio passim vel confunditur vel passione sociatur et cultus; at ubique obscuritas, incertitudo quoad aetatem, patriam; ac Episcopatus, martyrii et sepulchri locum. Ipsorum tamen nomina compluribus in Codicibus celebrata, eorumdemque Reliquiae multas in Campaniae (Italiae inferioris) civitatibus haberi dicuntur et religiose asservantur.

S. MARTINUS EPISC.

Saec. II.

MARTYROL. — Viennae, S. MARTINI Episc. Apostolorum discipuli.

Etsi priorum Viennensis Allöbrogum Ecclesiae Antistitum series, aetas et gesta non satis exacte colligi possint, credibile attamen et nonnullis testimoniis quod in Adonis (Vienn. non Trevir.) Chronico statuitur; post Crescentem (vide ad xxvii Jun.), atque Zachariam (xxvi Maji, quorum primus Apostolorum temporibus, alter paulo post, illi pusillo gregi praefuerunt Pastores, sedisse Martinum, a summo Pontifice missum, qui fuit et ipse Apostolorum discipulus, vel qui saltem discipulos Apostolorum audierat. Martyr ab aliquibus non improbabiler dicitur. In Tabulis Chronolog. - Crit., non modicae sane auctoritatis, Ignatii *Mozzoni*, ponitur tertius ordine inter Viennenses Episc. S. Verus (qui col. i Aug.); quarto loco, sub finem florens saeculi II, Martinus noster.

MARTYROL. — Arvernus, S. GALLI Episcopi. (*Surius*, p. 54).

S. DOMITIANUS ABBAS.

Saec. V — Nat. Italus.

MARTYROL. — In territorio Lugdunensi, depositio S. DOMITIANI Abbatis, qui primus illic eremiticam vitam exercuit, et cum plurimos ibi in Dei servitio congregasset, magnis virtutibus et gloriosis miraculis valde clarus, collectus est ad patres in senectute bona.

Ejus rerum gestarum libellum, quem extasse testatus est Trithemius, conqueritur Menologium Benedictinum, numquam typis vulgatum et nullibi asservatum, interiisse. Haud illacrymanda tamen jactura est si ejusmodi libellus ille fuit ac Legenda ex antiquis Mss. Codicibus eruta Monasterii S. Ragneberti Jurensis, in qua omnia, omnia prorsus,

enormiter claudicant. Notitia S. Domitiani, fabulis experts, in elogio alato continetur quod in Martyrologium Rom. hodiernum transiit ex Usuardo, Notkero et aliis vetustioribus. Egit de eodem paucis Petrus Esquilinus. Inter se autem varia conveniunt testimonia, cum Domitianum tradunt Româ in Gallias adventasse, et cum Presbyter factus esset solitudinem petiisse, ubi Lugdunenses fines Jurentium montium (vide, pro S. Eugendo, Sur. vol. I, p. 59) radices attingunt, in Verbronna (male aliqui *Membrana*) valle. Monasterium a Domitiano fundatum, S. Ragneberti vel Ramgberti (*S. Rambert de Joux*) nomen accepit, qui ibi martyrio affectus, ibique sepultus, unâ cum S. Abbatis Reliquiis, clarere miraculis coepit; augeri tunc aedificiis locus, et a seculo fortasse duodecimo oppidum sensim effectum itidem S. Ramgberti appellatum.

MARTYROL. — In territorio Rhemensis, S. THEODORICI Presbyteri, discipuli beati Remigii Episcopi. (*In Surio*, p. 60).

— Engolismae, S. EPARCHII Abbat. (*Item apud Sur.*, p. 63).

— Apud Emèsam, S. SIMEONIS Confessoris, cognomento *Sali*, qui stultus propter Christum factus est; sed altam ejus sapientiam Deus magnis miraculis declaravit. (*Surius*, p. 22).

— Vicentiae, depositio S. THEOBALDI Eremitae ex Campaniae Comitibus, quem Alexander Tertius, ob sanctitatis et miraculorum famam, Sanctorum Canonum adjunxit. (*Surius*, p. 5).

SEXTO NONAS.

DIE II.

MARTYROL. — *Visitatio* beatæ MARIAE VIRGINIS ad Elisabeth. (*Vide ad diem xxiv Jun.* in Serm. de Nativitate S. Joannis Bapt. praesertim pp. 514 ac 518 et seqq.).

— Romae, viâ Aurelia, natalis SS^{um} Martyrum PROCESSI et MARTI-

NIANI, qui a beato Petro Apostolo in custodia Mamertini baptizati, sub Nerone, oris contusionem, equuleum, nervos, fustes, flammās scorpionesque perpassi, novissime gladio caesi, martyrio coronati sunt. (*In Surio*, p. 83).

TRES MILITES MARTYRES.

Anno 67.

MARTYROL. — Item Romae, passio SS^{um} trium Militum, qui in martyrio beati Pauli Apostoli ad Christum conversi, cum eo coelestis gloriae participes fieri meruerunt.

Horum nominibus, quae a nonnullis afferuntur, *Longinus*, *Megistus* et *Acestus*, prudenter Baronius abstinuit; unde accepta fuerint, divinare se minime posse fatentur Bollandiani. Eorundem conversionis ac martyrii (et quidem non trium tantum sed triginta quinque) traditio ex variorum Actis manat, cui adstipulari videtur praeclara illa encomiastica Oratio S. Joanni Chrysost. tributa de SS^{is} Apostolorum Principibus, quam legimus in Rom. Brev. in II Noct. diei Oct. eorundem Festi.

MARTYROL. — Eodem die, sanctorum Martyrum ARISTONIS, CRESCENTIANI etc..... qui omnes apud Campaniam cum Diocletiani Imperatoris persecutio desaeviret, martyrio coronati sunt. (*De his vide in hist. S. SEBASTIANI M., Surii vol. I, p. 475*).

— Wintoniae in Anglia, S. SWITHUNI Episcopi, cujus sanctitas gratia miraculorum effulsit. (*Surius*, p. 92).

— Bambergae, S. OTHONIS Episcopi, qui Pomeranis Evangelium praedicans, eosdem convertit ad fidem. (*In Surio*, p. 95).

— Turonis, depositio S. MONEGUNDIS religiosae foeminae. (*Item in Surio*, p. 87).

QUINTO NONAS.

DIE III.

S. TRYPHON
cum XII SOCIIS MM.
Incerta aetate.

MARTYROL. — Alexandriae, SS^{um} Martyrum TRYPHONIS et aliorum duodecim.

Duobus hodie apud Bollandianos cum Coronatorum turmis dux vel socius recensetur ex vetustis Tabulis quidam nomine *Tryphon* athleta. Acta non solum penitus utriusque desiderantur, sed iis in referendis magna penes auctores confusio. Optime discernunt praelaudati Bollandi continuatores tresdecim hic memoratos. Alexandrinos a Bizantinis viginquatuor, antesignana quadam *Euphemid*, quinto ex sociis alio *Tryphone*, quos inter et *Eulogius* cujus mentio et commilitonum suorum est secundo loco hodie in Rom. Tabulis his verbis:

— Constantinopoli, SS^{um} EULOGII et Sociorum suorum.

S. HYACINTHUS MART.

Circa 114.

MARTYROL. — Caesareae in Cappadocia sancti HYACINTHI Cubicularii Trajani Imperatoris, qui accusatus quod Christianus esset, plagis varie afflictus, et in carcerem trusus, ibi, consumptus fame, expiravit.

Ortus erat Caesarea civitate quae in provincia Cappadocum est. Cum autem a cubiculis et ab epulis esset Trajano Imperatori, apud eum accusatur quod Christi nomen invocasset, coactusque ab Imperatore immundos (*scilicet idolis oblatos*) comedere, noluit id facere, sed potius Christum confessus est. Toto itaque corpore caesus, postquam injectus fuisset in carcerem, et nolisset gustare quidquam diis immolatum, sed post quadraginta dies sine cibo exactos, cum Imperator mundos cibos illi afferri a

custodibus jussisset, spiritum Deo reddidit. Festum ejus celebratur in Oratorio ipsius Martyris Ss. quod est in Troadesio. (*Ex Menologio Basilii Porphy.*).

MARTYROL. — Clusii in Etruria, SS^{um} MM. IRENAEI Diaconi et MISTIOLAE matronae, qui sub Aureliano Imperatore diversis atrocibusque suppliciis cruciati, coronam martyrii meruerunt. (*In Surio*, p. 105).

SS. MARTYRES

MARCUS ET MUCIANUS

CUM PAULO ET QUODAM PUERO.

Incerta aetate et patria.

MARTYROL. — Eodem die SS. MM. MARCI ET MUCIANI, qui pro Christo gladio caesi sunt, quos cum puer parvulus, ne immolarent idōlis, alta voce moneret, verberibus jussus est caedi; cumque vehementius Christum confiteretur, una cum quodam Paulo martyres exhortante necatus est.

In eadem quae recitavimus recidunt et Menologia et Menaea, et verbis quidem non rebus ampliora, id si excipias quod de anonymo Puero ferunt, ad aram adstante, et voce pro viribus sacrificia ne simulacris paganorum Martyres adhiberent prohibente. Qui cum ob talem zelum, tyranni jussu, vapularet, in Ludimagistri ferulam, vel ex aetatulae suae simplicitate, vel joco ad Praesidis irrisiōnem, « Numquid, *ad hunc ait*, Judex et litteras doces? »

MARTYROL. — Laodiceae in Syria, S. ANATOLII Episcopi qui non solum religiosus viris sed et Philosophis admiranda scripta reliquit. (*Surius*, p. 108).

S. HELIODORUS EPISC.

Flor. saec. IV — Nat. Dalmata.

MARTYROL. — Altini, S. HELIODORI Episc., doctrinā et sanctitate insignis.

E Dalmatia oriundus, S. Hieronymo cujus erat popularis et aequa-

lis, meruit propter morum gravitatem, sanctitatem vitae, egregium ingenium et doctrinam, uti amicissimo et familiarissimo. Rejectis *Vitae* ejus quae extat ex ms. Camaldulensi nugis et fabulis, brevem sed certam (quae ad ejus in Episcopatu gesta pertinent desiderantur) S. Heliodori historiam expedit, Bollandianis auctoribus, e praelaudati S. Doctoris operibus haurire. Ac primo e patria in Italiam constat ipsum secessisse ad bonas artes perdiscendas; dein Aquilejam rediisse ubi cum S. Hieronymo necessitudinem contraxit. Socium paulo post se illi jungens, cum Innocentio et Evagrio in Thraciam, Pontum, Bithiniam, Galatiam, Capadociam, Ciliciam atque Syriam profectus est. Antiochiae aliquantum consedit. Hinc in Chaleidis solitudinem se recipiente Hieronymo, eo postea accessit Heliodorus, quibus Evagrius Antiochenus cuncta necessaria ministrabat, inquit Baronius ad annum CCCLXXII, n. 44. Sed Innocentio extincto, sanctus noster cito recessit, spe tamen redeundi.

Indubitatum proinde est Heliodorum jam tum monachum fuisse; cujus rei testis est S. Hieronymus tota illa elegantissima in laudem solitariae vitae epistolā ad ipsum data, qua non obscure ostendit, augi se, ne parentum vel sororis viduae (matris Nepotiani) blanditiis a sanctissimo instituto avellatur. Instat porro hinc inde acrius: « Filius hominis, *inquit*, non habet ubi caput reclinet, et tu amplas porticus et ingentia lectorum spatia metiris. » Unde patet in re lauta et opulenta fuisse Heliodori parentes. Pergit Hieronymus: « Hereditatem expectans saeculi, cohēres Christi esse non poteris. Interpretare vocabulum Monachi, hoc est nomen tuum. Quid facis in turba qui solus es? » Admonitionum hujusmodi

* Ludit aliquantulum in vocabulo S. Doctor, cum Heliodorus graece, latine *donum solis* significet.

plena est praefata epistola, cujus summa est: « Monachum perfectum in patria sua esse non posse; perfectum autem esse nolle, delinquere est. » Conqueritur deinde alia in epistola S. Doctor de Heliodōri absentia his verbis, quae magnam pariunt sancto nostro laudem: « Quanto amore et studio contenderim ut pariter in eremo moraremur, consciū mutuae charitatis pectus agnoscit. Quibus lamentis, quo dolore, quo gemitu te abeuntem prosecutus sim, istae quoque literae testes sunt quas lacrymis cernis interlitas. »

Item Epistolā 3 c. 6, ubi de Nepotiano agitur: « .... alius forsitan scriberet, quod obsolutem illius Orientem eremumque dimiseris, et me charissimum sodalem tuum redeundi spe lactaveris. » Haec indicant S. Heliodorū ad suos revertentem, redditum S. Hieronymo promississe; sic tamen ut alio avocatus, fidem liberare non potuerit, manente interim constanti et perpetua inter utrumque necessitudine. Quid deinde per plures annos egerit S. Heliodorus, nos latet. Curam nepotis habuisse, ad sacerdotium, deinde ad Episcopatum promotum docet S. Hieronymus insigni alia epistolā, ordine 2^a ad ipsum Nepotianum, qua vivendi normam a clericis et monachis servandam praescribit: « Scio quidem, ab avunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc pontifex Christi est, te didicisse quae sancta sunt et quotidie discere, normamque vitae exemplum habere virtutum. » Hanc ad Nepotianum epistolam scriptam recte putant circa cccxciv, cum pridem infans Altinenses (a) adeptus Heliodorus fuisset, quem scimus anno cccclxxxii Concilio Aquilejensi, in Palladium et Secundianum Arianos, interfuisse. Erat

tunc Aquilejae Praesul S. Chromatius (col. II Dec.) tanti factus ab illustri Hieronymo, ut illum hic sanctum dicere non dubitaverit, illique simul et Heliodoro scriberet, et utrique, ut in l. 2 adversus Rufinum testatur, se Salomonis etiam (alios jam ergo S. Scripturae e Chaldaeo vel Hebraico idiomate in latinum versos dicaverat) libros a se translatos dedicasse. Haec, quamvis talia omnino haud sint ut inde vitae et gestorum sancti nostri ordo intelligi queat, satis sit in ejus solidam laudem delibasse.

S. DATHUS EPISC.

Obiit anno 185.

MARTYROL. — Ravennae, S. DATHI Episc. et Conf.

Floruit S. Eleutherio Romano Pontifice, Marco Aurelio et Commodio imperantibus. Ravennatibus post Probum (col. x Nov.) a Spiritu Sancto per columbam (vide Surium vol. II, p. 48) praeficitur, cujus faciem divino splendore, supra quam dici potest, illuxisse ferunt. Novem annis cum administrasset, magnus animarum acquiritor, crebra praedicatione, virtutis speculum, suam Ecclesiam, in pace quievit. Sepultus est honorifice Dathus in templo S. Probi Classensis haud procul a mare, atque inde cum multis aliorum SS^{um} Ravennatum Antistitum Reliquiis a Petro Archiepiscopo in Ursianam Aedem translatus (*Ex variis, praecipue Rubeo et Fabri Ravenn. historiograph.*).

MARTYROL. — Edessae in Mesopotamia, Translatio S. THOMAE Apostoli ex India; cujus reliquiae Ortonam postea translatae sunt. (*Differenda notitia ad XXI Dec. in ejusd. Apostoli Natali.*)

(a) ALTINI ab Hannis Attilae eversi nonnisi rudera supersunt. Episcopalis civitas fuit sub Aquilejensi Metropoli, in Venetis paludibus. Contingunt profugii Altinenses Torcellum, quasi Turricellam, condidere. Vetustae illius urbis mentio habetur in Epigrammatum Martialis 26° L. 4ⁱ.

QUARTO NONAS.

DIE IV.

SS. OSEA ET AGGAEUS

PROPHETAETAE.

*Ille anno ante Chr. 748, hic 545
floruere.*

MARTYROL. — OSEAE et AGGAEI
Prophetarum.

Oseam inter Prophetas duodecim, quos minores vocant, primum locum tenere notissimum est, quod omnium antiquior, Isaiae quippe coaevus fuit, reputatur. Qua de tribu ortus, non satis constare videtur. Variis sub Juda et Israël Regibus prophetavit, et postremis excidium propter peccata enormia et turpissimam Idololatriam. Quod scortum jussus sit divinitus uxorem ducere ex qua filios gigneret fornicationis, quibus funesta indidit nomina et adulterae dilectionem commemoret, nonnulli haec parabolica, aenigmatica, aut per visionem ostensa censuerunt; sed vera juxta plerosque interpretes, historice habenda videntur, explicantia Christi Salvatoris cum Gentibus unionem nobis faustissimam.

Aggaei, in ordine Prophetarum minorum decimi, nec familia nec tribus pròditur. In brevi sua prophetia perspicue exposuit quid et quando egerit, quidve dixerit Duci Juda Zoròbabel et filio Jòsedec sacerdoti magno, populo exprobrans quod *habitaret in domibus laqueatis*, nihil sollicitus de *domo Domini aedificanda*; quam ob causam, immissam a Deo asserit sterilitatem etc. Effectum sortita est viri Dei increpatio; populo namque abunde excitato, Dux et Sacerdos domum Domini continuo extruxerunt. Quae licet nihil prope visa sit cum priore collata, vaticinatur Aggaeus venturum *Desideratum cunctis gentibus*, adeoque replendam novam aedem majore gloria quam fuerit prioris Salomonici templi quantumvis adeo magnifici et pretiosi.

S. JUCUNDIANUS M.

MARTYROL. — In Africa, natalis S. JUCUNDIANI Martyris, pro Christo in mare mersi.

De aetate nil compertum. Circa palaestrae regionem Africam consentiunt omnes; antiquissima eum memorant Martyrologia; Svecicus regalis codex habet *Succidiani* Martyris.

S. LAURIANUS EP. M.

Passus dicitur circa med. saec. VI.

MARTYROL. — In territorio Bituricensi, S. LAURIANI Episcopi Hispanensis et Martyris, cujus caput Hispalim in Hispania delatum est.

S. Lauriani cultus, praesertim Hispali (*Siviglia*), citra controversiam profecto est; sed Vitae Legenda adeo crassa est inspersa fuligine ut generalis Agiographiae principes Bollandiani eam judicare non dubitaverint quae expurgari nequeat et aliquid praebere saltem probabile. Monuit Pagius in Baronii critica ad an. 548: «Quoad sancti Lauriani Hispal. Episc. martyrium, illud in Gallia consummatum fuisse, omnes consentiunt, sed quo tempore, quo loco et cujus insidiis neci traditus sit, vix sciri potest, ob varios errores qui in Acta ejus irrepsere...» Admittendum existimat Sollerius, e Bollandi continuatoribus, Martyrem in Gallia fuisse, idque verosimillime, non circa Massiliam ut scripsit Baronius, sed in pago seu agro Bituricensi (*Bourges*) qui Vastinnum a silvestri solitudine dictus sit; caput vero Hispalim deportatum claruisse miraculis, aequae sacrum corpus ad quod Vastinnum oppidum signorum frequentia accreverit. Pannonius autem an fuerit S. Laurianus ut in Actorum exordio legitur, an Italus, an Hispanus, an Gallus; immo an Episcopus et quidem Hispanensis ut autumat Tamajus, qua aetate et a quibus martyrii co-

ronam consecutus sit, incertissimum est. Vide tamen de S. Eustorgio in MARTYROL. p. 510*, vi Jun.

SS. INNOCENTIUS AC SEBASTIA

MARTYRES CUM SOCIIS.

MARTYROL. — Sirmii, SS^{um} MM^{um} INNOCENTII et SEBASTIAE cum aliis triginta.

Non obscura, etsi de aetate et passionis genere ubique silentium, in antiquis Tabulis horum memoria; sed *Sabbatiam* melius forsán Ado et alii scripsere pro Sebastia. Romam Tamajus, consueta sua fide, Sirmio eorum corpora devehenda curavit, ut inde facilius in *Hispaniam remissa*(?), ineptis ejus fisi fraudulentisque commentis, crederent sui Martyrologii lectores.

S. NAMPHANIO

CUM SOCIIS MARTYRIBUS.

MARTYROL. — Madauri in Africa, S. NAMPHANIONIS Martyris et Sociorum, quos ille roboravit ad pugnam, et ad coronam provexit.

Praesto est ad hujus elogii illustrationem Baronius: « Sunt haec Sociorum nomina MIGDON, SANAEN, LUCITAS; caeterorum autem ignorantur. Sunt hae Punicae voces. Porro Namphanion, idem quod apud nos, *Bonus eventus*. Fuit hic praeclarissimus Martyr in Africa, adeoque celebris, ut Archimartyris titulo fuerit insignitus; in quem prae caeteris Madaurenses, Apuleji concives idololatrae, omne genus blasphemiae et contumeliarum jactabant. Extant de his litterae Maximi Madaurensis ad Augustinum, et rursus Augustini Epist. 44 ad ipsum rescripta. »

S. THEODORUS EPISC. M.

Obiit circa 310. — *Nat. Afer.*

MARTYROL. — Cyrène in Lybia, S. THEODORI Episcopi, qui in perse-

cutione Diocletiani sub Digniano Praeside plumbatis caesus et lingua abscissa, in pace tandem Confessor occubuit.

Civitate Cyrenensi oriundus, postquam probe esset edoctus artem scite eleganterque pingendi litteras, pluresque libros collegisset, eos Christianis praebuit. Accusatus itaque a proprio suo filio (quem ante Episcopatum genuerat) apud civitatis Praesidem, una cum aliis multis Christianis comprehensus est. Cumque de libris a se conscriptis esset inquisitus, nec eos tråderet, graviter caesus fuit; coactusque accedere ad altare et thus adolere, currens ipse calcibus illud impetiit ac subvertit. Tunc suspensus, ligno affixus, linguamque exsectus fuit. E ligno demissus, in carcere conclusus est; et postquam vidissent ipsum sanatum, multi, inter quos fertur et ipse Praeses, in Dominum credidere. (*Ex Basiliano Menologio*).

SS. EPISCOPI ET CONFESS.

FLAVIANUS ET ELIAS.

Uterque ob. circa 518.

MARTYROL. — Eodem die, natalis SS^{um} FLAVIANI secundi Episc. Antiocheni, et ELIAE Episcopi Jerosolymorum; qui pro Synodo Chalcedonensi ab Anastasio Imperatore in exilium acti, victores migrarunt ad Dominum.

« Non sunt, ait Henschenius, tam illustria testimonia venerationis S. Flaviani Antiocheni et Eliae Jerosolymitani apud Graecos, forsán quia... in fide Orthodoxa... ipsi videntur vacillasse. » Graviter revera proscissa eorum fama est, et viri tanti, ex dissidiis, Anastasii Ecclesiarum perturbatoris tempore, obortis, Eutychianorum malitiâ, haeresis ac schismatis nonnihil insinulari potuere. Calumniis deceptus inter alios S. Theophanes dura nimis in S. Flavianum

et Eliam scripsit; sed pro amborum orthodoxia stant Cyrillus Monachus et Evagrius illis ætate viciniore, alique non exiguae auctoritatis; quare non obscurae nec infirmæ habentur de eorum innocentia non solum, sed sanctitate, fide, zelo, fortitudine, constantia apud veteres recentioresque vindiciae. Quibus motus Baronius in recognitione fastorum universae Ecclesiae, eos inter Beatos Confessores recensere non dubitavit. (Vide brevem atque nervosam Baronii in Notis Apologiam; lege item de his fuse apud Surium in hist. S. Sabae Abb. v Dec. paullo post medium).

S. Flaviani ortum, patriam, et primævae conversationis institutum nemo fuit qui ex professo describeret. Monasticam vitam egit in quodam Syriae monasterio; inde ad Clerum Antiochenum pertinuisse Presbyter videtur; in quam Cathedram, Palladio haeretico Patriarcha mortuo, eum Anastasius, quod sibi faventem fore confideret, ineunte sexto saeculo e- vectum voluit. Sed e contra, cum Flavianus Sⁱ Aecumenici Chalcedonensis Concilii, anni ccccli, decreta et dogmata profiteretur quae iterum fuerant anno ccccxcii in Constanti- nopolitano asserta, iram in se impii Imperatoris concitavit, qui eum ad Petram in Palaestinae finibus eiecit. Exactis quinque in exilio annis, eadem die qua Anastasius obierat, Eliae (de quo infra) illius mortem significavit, «eamus igitur, *subdens*, et nos ut cum illo judicemur,» et secunda ab acceptis mutuis epistolis die, decima post Anastasii decessum, uterque ad laborum et aerumnarum coronam evolarunt.

Elias quoque Monachus, et S. Euthymii Laurae Praefectus ut patet ex huj. S. Abbatis Vita a Cyrillo conscripta (apud Surium, vol. i, p. 523 et seqq.), magnae abstinenciae laudatur in ipso Jerosolymitano Patriarchatu constanter servatae, quem iniiit juxta S. Euthymii vaticinium anno

circiter m. Monasterium aedificavit atque Ecclesiam prope Episcopium. Cum tumultus ab inquietis haereticis in Lauris et coenobiis excitati essent, et orthodoxa inibi fides ea causâ corrumperetur, enituit S. Eliae vigilantia et prudentia in ejiciendis perturbatoribus, praeficiendisque probatissimis viris ad disciplinae et pietatis integritatem servandam. Eadem fere quae Flaviano, Eliae persecutionis et exilii causa fuit. Ad ejus relegationis locum, quinque jam annos ibi sancto Episcopo agente, perrexerit S. Saba octuagenarius, cui Elias Anastasii nuperam mortem et suam post decem dies migrationem, ut supra de S. Flaviano diximus, nuntiavit. In S. Sabae, cui perpetuo adhaeserat, manibus, percepta Eucharistiâ, postquæ fusas utrinque preces, dicendo Amen, beatissimæ obdormivit in Domino, annos natus octoginta octo. Hujus calumniis offusam sanctitatem Deus voluit, ut idem testatur Cyrillus, miraculis illustrare. Si aliquid porro humana fragilitate, in tot rerum perturbationibus, Flavianus et Elias peccarunt, quod exaggeratione adversariorum occasionem apud Catholicos quosdam praebuit ut ipsi sanctitate longe abesse viderentur, diuturnam profecto et arctam in exilio egerunt de erratis poenitentiam, fortitudine partam qua Anastasii impietati restituere, ac sanctissimam, ut certo constat, sortiti sunt vitae consummationem.

MARTYROL. — Augustae in Rhaetia, S. ULDARICI Episcopi, mirae abstinenciae, largitatis et vigilantiae ac miraculorum gratiâ illustris. (*Surius*, vol. iii, p. 584).

— Ulyssipõne, S. ELISABETH Vi-duae, Reginae Portugalliae, cujus celebritas ex dispositione Innocentii Duodecimi, octavo Idus Julii, recollitur. (*Vide ergo infra ad diem viii*).

— Turonis, Translatio S. MARTINI Episcopi et Conf., et Dedicatio ejus

Basilicae hoc ipso die, quo etiam is ante aliquot annos in Episcopum fuerat ordinatus. (*De his agendum in calce hist. apud Surium die XI Nov.*).

TERTIO NONAS.

DIE V.

MARTYROL. — Romae, S. ZOAE Martyris, uxoris beati Nicóstrati Mart., quae dum ad confessionem beati Petri Apostoli oraret, sub Diocletiano Imperatore a persecutoribus arcata, et in custodiam obscurissimam trusa, deinde collo et capillis in arbore suspensa, adhibito subter horribili fumo, in confessione Domini emisit spiritum. (*Vide Sur. vol. I, p. 470, §§ 45 et seqq. hist. S. Sebastiani*).

S. DOMITIUS MART.

Anno 363.

MARTYROL. — In Syria, natalis S. DOMITI Martyris, qui virtutibus suis multa incolis praestat beneficia.

Phrygiá hic oriundus, monachi habitu se in antro incluserat, et aliquando ibi moratus, cum ejus inde sanctitatis fama late diffunderetur, incoeperant aegroti ad eum sanctitatis impetrandae gratiá confluere; ipse autem ad se venientibus, in nomine Domini mira beneficia conferebat, multos interim ab idolorum cultu ad Christi fidem transferens. Illac contigit quadam die Julianum in Persas proficiscentem transire; qui videns ante Domiti speluncam stantes turbas ut curarentur, súbita invidia et irá, ex odio in Christum et ejus sectatores, exardescens, imperavit ut confestim spelueum omnino ocluderetur; in quo vir justus inedia interiret. Alii probabilius narrant, Domitium (ex graecis Actis Dometium), Juliano apostasiam exprobrasse, qua desertor pietatis factus, daemonibus serviens, bellum in sanctos et in Christum ipsum scelestissime gereret. Quod ille indigne nimis ferens, ipsum mox lapidibus occidi jussit. Ad ejus sepulcrum autem se conferentes aliqua detenti infirmitate, is-

chiadici praesertim, quo fertur fémoris dolore dum in vivis esset affectus fuisse Domitius, ut habet Cap. 100 de Sanctis Syriae in libro de *Gloria Martyrum* S. Gregorius Turon., medicinam laud tardam consequentur; quos inter Judaeus fuit qui in Basilicae beati Martyris limine supplicaturus se deponi cum praecepisset, languore corporis, simulque mentis caecitate se liberari deposcens, in Christum enim crediturum se promittebat si sanitatem impetrasset; Martyr beatus corpori ejus et animae, visitans aegrotum per somnium, mederi non distulit; mane expergefactus Judaeus, se incolumitati redditum sensit, confessus est Salvatorem Filium Dei, ac sanus abscessit.

S. CYRILLA MART.

Circa initium saeculi IV.

MARTYROL. — Cyrene in Lybia, S. CYRILLAE Martyris, quae in persecutione Diocletiani ardentes carbones cum thure super manum positos diu tenuit, ne prunas excutiendo thus obtulisse videretur; deinde saevissime laniata, proprio sanguine decorata migravit ad Sponsum.

Cyrilla seu Cyprilla, parentibus orta christianis, viro juncta annos duos transegit. Viro defuncto permansit in viduitate annis octo et viginti. Theodorum sanctissimum Cyrenes episcopum (vide heri) carceri inclusum adiisset ut ejus benedictione percepta capitis quo laborabat vehementi dolore eximeretur, sanitatem consecuta, servivit ei cum duobus devotis feminis, Lúcia et Arva, quae et ipsae postea pro Christo martyrium subiere. Theodoro e vivis sublato, Praesidi Cyprilla sistitur, et Christum confessa, dire primum est caesa, deinde cum, juxta superius in elogio dicta, thus idolis adhibere cogeretur, « Non est, *clamabat*, non est hoc voluntarium sacrificium; ego enim Christo meo sacrifico. » Sicque fata, et in ligno suspensa atque unguis lacerata, bea-

tum reddidit spiritum. (*Ex Menol. Basilii Imp.*) Vulneribus vivae adhuc, (addunt Menaea excusa) sanguis, ex uberum vero papillis lac copiose admodum defluxisse. Quare eam extinctam jussit Praeses a piis feminis sepeliri, quod psalmorum concentu factum est. Extemplo autem ex ejus tumulo quidam instar roris liquor suavissimus exundavit, praesens ad quorumcumque morborum medicina.

S. ATHANASIUS DIAC. MART.

Anno 452.

MARTYROL. — Jerosolymis, S. ATHANASII Diaconi, qui pro sancta Synodo Chalcedonensi ab haereticis comprehensus, et omnium cruciatuum genera expertus, ferro tandem necatus est.

Hujus generosissimi Levitae, sanctae Jerosolymitanae civitatis ecclesiae, Resurrectionis dictae, Diaconi encomium ex Nicephoro Callisto inseruit Baronius in Annal. Ecclesiast.: « Magnam... Theodosius (a) persecutionem movit in civitate sancta adversus eos qui communicare cum eo nolebant; quosdam enim tormentis cruciavit, aliquibus substantiam ademittit, aliorum aedibus ignem injecit; ita ut urbs a barbaris capta videretur... » Athanasius quidam in Diaconorum ordinem cooptatus, in media ecclesia Jerosolymis, cum multa dicendi libertate, iniquitatis ambitione in throno sanctissimo insidente, vocem illam praeclaram emisit: « Desine Theodosi tantam caedem committere; desine Christo bellum inferre, et gregem ejus in praedonum morem e divino ovili ejicere; et aliquando tandem benevolentiam erga verum germanumque Pastorem nostrum cognosce. » Haec cum diceret, a satellitibus Theodosii arreptus et ex ecclesia ra-

ptus est, atque insolentis petulantiae et cruciatuum genus omne propter Christum perpeussus et flagellis multis concisus, postremo etiam ferro vitam amisit. Cadaver ejus ex pedibus per urbem omnem raptatum, canibus tandem in escam projectum est.

SS. MARTYRES AGATHO ET TRIPHINA

Incerta aetate.

MARTYROL. — In Sicilia, SS. MM. AGATHONIS et TRIPHINAE.

Triphenam aequae ac *Triphinam* legere lubet; alii *Trophimam* vel *Triphomenam*. Pro *Triphone* stare videntur Bollandiani, incerti tamen an mare aut feminā; atque *Triphonam* habent in Indice Editiones Rom. Martyrologii, quae in textu *Triphinam*. Caeterum notat Octav. Cajetanus de SS. Siculis diversas prorsus esse *Triphenam* et *Triphimenam* cujus corpus asservatur Minorae apud Amalphim; haec namque Virgo Martyr colitur tamquam Natali die Nonis Novembris; illa ex Hieronymianis Codicibus, virginitatis nullā facta mentione, cum Agathone passim coronae socio hac v Julii recolitur. Nullius, utcumque scribere vocabula velis, Acta supersunt.

SS. MARTYRES MARINUS ET SOCIJ DUO.

MARTYROL. — Thomis in Scythia, SS. MM. MARINI, THEODOTI et SEDOPHAE.

Diversa multimode horum nomina ex variis codicibus proponuntur, quae hic recitare operae pretium non est; sed et feminine alicubi inflexa legimus quae masculina Baronio sunt. Si demas commemorationis antiquitatem, omnia circa eosdem sanctos Martyres ignorantur.

(a) *Theodosius*, nomine potius quam vitā monachus Palaestinus, sacrilegis et flagitiis nefandissimus, ab Eutychianorum turbis, pulso Juvenale

Patriarchā orthodoxo, in Jerosolymorum sede intrusus fuerat. *Antichristi Praecursorem* eum appellabat S. Fulcheria Aug.

S. NUMERIANUS EP.

Obiit anno 658.

MARTYROL. — Trêviris, S. NUMERIANI Episc. et Conf.

S. Modoaldo (vide *Sur.* Maji die XII p. 363) in Trevirensi praeclara Sede successit; de quo nihil equidem praeter epitaphii memoriam, veterum monumentis reperire est. Corpus in B. Helenae suburbano antiquo pago quiescebat.

MARTYROL. — S. MICHAELIS de Sanctis, Confessoris, cujus depositio quarto Idus Aprilis recensetur. (Vide *Elog.* supra, April. die x, p. 308*; et *breve additam in Suriô Hist.* p. 110).

S. PHILOMENA VIRGO.

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Apud Septempedanum in Piceno, S. PHILOMENAE Virginis.

Omnia de sancta hac virgine complexus Baronius est, adnotans:

Hujus corpus honorifice asservatur et colitur apud Septempedanum, nunc (*San-*) Severinates dictos, in ecclesia S. Laurentii, quo Totilae regis Gothorum tempore translatum fuit a S. Severino Episcopo, ut vetus inscriptio docet, quae unâ cum corpore reperta est sub majore altari, anno Domini MDXXVII, cum illud in elegantior formam restitueretur.... Nusquam sane nisi cum fortuito sacer a fossoribus thesaurus detectus est, reperti illius corporis nomen, sanctitas, cultus, aetas, aut primae depositionis et translationis adjuncta innotuere. Sextum ergo, juxta sarcophagi schedulam, saeculum praecessit beata haec virgo Philomena.

PRIDIE NONAS.

DIE VI.

MARTYROL. — In Judaea, S. ESAIAE Prophetæ, qui sub Manasse rege secutus in duas partes occubuit, sepultusque est sub quercu Rogel juxta transitum aquarum. (*Surius*, p. 112).

MARTYROL. — Romae, natalis sancti TRANQUILLINI M., patris SS. Marci et Marcelliani, qui ad praedicationem S. Sebastiani M. conversus ad Christum, a beato Polycarpo Presbytero baptizatus, et a S. Cajo Papa Presbyter ordinatus est. Is cum ad confessionem beati Pauli, die Octavarum Apostolorum oraret, sub Diocletiano Imperatore a Paganis tentus et lapidatus, martyrium consummavit. (Vide in *Sur.* vol. I, *Acta S. Sebastiani et Socior.* p. 462).

S. ROMULUS EP. MART.

Saeculo I. — Patriâ Rom.

MARTYROL. — Fesulis in Tuscia, S. ROMULI Episcopi et Martyris, discipuli beati Petri Apostoli; qui ab eodem missus ad praedicandum Evangelium, cum in multis Italiae locis Christum annuntiasset, rediens Fesulas, sub Domitiano Principe martyrio coronatus est cum aliis Sociis.

Quae in recitato elogio traduntur, scriptores opinione amplexi sunt post S. Antoninum Ep. Flor.; Diacetus praecipue Episc. Fesul. a quo conscriptam S. Romuli Vitam italice edidit sub finem XVI saeculi laudatissimus Camaldulensis Silvanus Razzius. In perantiquis pergamenis Codicibus non italicis modo sed et pluribus germanis, ac in tabulis variorum hagiographicis celebrata passim S. Romuli nostri memoria est. Verum si inde satis superque ejus cultus antiquitas probatur et illustris de eo traditio; non item Actorum veritas in quibus pauca sunt prudenter historica fide accipienda, iis vix exceptis quae in praecedenti encomio continentur. Brixiae, Bergomi et alibi apud Insubres, Sutrina in urbe, et Volaterris, perque universam probabiliter Etruriam disseminando Evangelio fertur insudasse. Martyrio Fesulis est sublatu. Itinerum, praedicationis, perpessae pro Christo mortis Socii Romulo fuere *Carissimus, Marchitanus vel Mar-*

tianus, Crescentius et Dulcissimus; quorum corpora partim Volaterris in ecclesia S. Justi, ubi inventa sunt anno mccccxci, partim Fesulis honorifice quiescunt. Translationem S. Romuli primus peregit ex ejus ecclesia ob vetustatem ruinosa, Jacobus Bavarus Fesul. Antistes anno mxxviii, in novam Episcopalem Sedem.

S. DOMINICA VIRGO M.

Probabil. sub finem saec. III.

MARTYROL. — In Campania, S. DOMINICAE Virg. et Mart., quae sub Diocletiano Imp. cum fregisset idola, ad bestias damnata, sed ab illis nil laesa, demum capite obtruncata migravit ad Dominum; cujus corpus Tropæae in Calabria summa veneratione asservatur.

Etsi ad celeberrimam *aerem Martyrum* adscribi posse videatur, recens tamen est ejus nominis apud Agiologos cultus, a saeculo videlicet xvi. Tropæae autem (a) ut Patrona colitur, quod ibi creditur sacrum ejus corpus divinitus datum haberi, in cujus honorem antiquissima exstabat ecclesia in ejusdem Dioecesis loco nomine Flumine Frigido, ubi saeculo decimotertio extractum fuit Monasterium B. Mariae Fontis Laureati. Caeterum quidquid dicant Ughellius, Antonius Baro, Gregorius de Laura et alii, ipsaeque Lectiones Propr. Libelli Tropeensis Ecclesiae, patriam Dominicæ Virg., parentes, martyrii genus et locum in obscuro esse monet Bollandianorum Commentarius.

MARTYROL. — Eodem die S. LUCIAE Martyris, quae natione Campana, a Rixio Varo Vicario tenta et acriter cruciata, eundem convertit ad Christum; quibus adjuncti sunt ANTONINUS, SEVERINUS, DIODORUS, DION, et alii decem et septem, qui in passione collegae, et in corona fuere consortes.

Non aliam esse ac Lucejam de qua

cum Papebrochio egimus xxv prae-
teriti mensis in hac nostra *Illustratione* opinantur Bollandiani, qui perspicacissime varios Latinorum catalogos et ipsa Graeca Acta discussere a Baronio hodie allegata. Diei, natali sanctae Martyris, assignatae, et nomen collegarum ejus, alterutra in parte corruptiorum, diversitas, venerabili Annalistae causa fuit geminandae hujus Lúciae vel Lucejae. Quid porro Luciae huic Campanae et apud Romam passae, cum Rictio-Varo, et quidem per sanctam ipsam Martyrem ad Christum (!) converso? Si de Campania gallica (*Champagne*) ageretur, utique execrandae famae Rictio-Varo locus esset quem novimus dignum et acrem feritatis suae in Christianos ministrum a Maximiano in Gallias missum. At commode, mehercule, et perbelle difficultatibus se extricat Tamajus; e mendacissimo Dextri Chronico animos sumens, Lucias sive Lucejas, mira qua pollet ad Kalendarium Hispanum locupletandum faecunditate, multiplicat, et praeter unam quam somniat Heracleae, aliam apud Juliobrigam (in Hisp. Tarracon., nunc vulgo *Logrone*) collocat, sicque ad Rictium-Varum eam approximatur, sub quo male et ipse eam autumat passam.

MARTYROL. — In pago Trevirensi, S. GÖARIS Presbyt. et Conf. (*Surius*, p. 114).

NONIS JULII.

DIE VII.

MARTYROL. — Romae, SS. Martyrum CLAUDII Commentariensis, NICOSTRATI Primiscrinii, CASTORII, VICTORINI et SYMPHORIANI, quos S. Sebastianus ad fidem Christi perduxit, et B. Polycarpus Presbyter baptizavit. Eisdem in perquirendis SS. Martyrum corporibus occupatos Fabianus Judex comprehendi jussit, et per decem dies minis et blanditiis exagitant, cum in nullo penitus posset

(a) *Tropea* (et Tropea) Episcopalis adhuc (sed titulo Nicoterensi conjuncta) civitas maritima

in Calabria ulteriore, olim perinsignis multis nominibus extitit.

commovere, jussit tertio torqueri, ac postea in mare praecipites dari. (Vide *Sur.* vol. 1, pp. 470 et seqq.).

SS. MARTYRES

PEREGRINUS, LUCIANUS ET SOCH.

Ineunte saec. II. — Itali.

MARTYROL. — Dyrrachii in Macedonia, SS. Martyrum PEREGRINI, LUCIANI, POMPEII, HESYCHII, PAPII, SATURNINI et GERMANI, qui natione Itali, in persecutione Trajani ad eam urbem confugientes, cum sanctum Astium Episcopum, ibi pro fide Christi in cruce pendentem viderent, Christianos se esse palam confessi, jussu Praesidis tenti, atque in mare demersi sunt.

Dyrrachium (ital. *Durazzo*), urbs Illyrica potius, seu Albaniae superioris, quam Macedonica, antiquitus *Epidamnium*, per fortissimum athletam Praesulem suum Astium, Italorum septem eo juxta consilium Evangelicum, saeviente in patriis terris persecutione, confugientium, gloriosa est confessione decorata; qui spectaculo moti sancti ejus civitatis Episcopi pro Christi fide in ligno suspensi, et inter Dei laudes, linito melle corpore, muscarum, vesparumque puncturas perferentis, beatum eum conclamarunt. Agricola Praeses eos igitur vinculis constrictos et navigio impositos in Adriaticum mare projici jussit; quorum corpora (ait Menolog. Graec.) pelagi undae in arena absconderunt, ac postea sibi divinitus patefacta Alexandrinus Patriarcha honorifice tumulavit.

B. BENEDICTUS XI, PP.

Obiit anno 1304. — Italus.

MARTYROL. — Perusii, beati BENEDICTI Undecimi, Tarvisini ex Ordine Praedicatorum, qui brevi Pontificatus sui spatio, Ecclesiae pacem, disciplinae restorationem, Religionis incrementum mirifice promovit.

Honesta Tarvisana (*di Treviso* in

Venetis) Boccasinorum domo ortus, Nicolaus nomine, praestantissimo S. Dominici Instituto, cum ab ineunte adolescentia nomen dedisset, florentibus ibi humaniorum divinarumque litterarum studiis brevi adeo profecit, tantaque sanctimoniae, prudentiae et doctrinae laude praeluxit, ut muniis variis mox et dignitatibus Ordinis auctus, supremus fuerit Magister aetate haud provecta salutat. Egregium ad pacificandos Galliarum et Britanniae Reges Legatum expertus est Bonifacius VIII, qui eum, dum illas peragraret provincias, Rom. Ecclesiae Cardinalem Ostiensem et Veliternum (*di Velletri*) Episcopum creavit, atque paullo post in Hungariam misit, dissidiis Principum de regni illius successionem componendis, quod feliciter est executus. Bonifacio defuncto, in Petri Cathedram, licet afflictissimo, et conjuratorum fraude Anagninae detento atque ab omnibus derelicto, Pontifici constanter nullis territus minis adhaesisset, miro sane Patrum consensu est evectus. Supremo Ecclesiae suscepto clavo, nil statim solemnius habuit quam ut in tranquillitatis portum navim sanctam deduceret magnis discordiarum fluctibus agitatam; quod optime animadvertens Francorum Rex Philippus IV cognomento *Pulcher*, cujus ipso simultatum gravissimarum cum decessore Bonifacio sedator fuerat, Benedicto, legatione cum litteris Romam missa, de Pontificatu gratulatus, omnimodam devotionem erga eum professus est, ejusque benevolentiae Regnum et Ecclesias Galliae commendavit. Pontifex Regem, Praelatos et alios omnes censuris irretitos absolvit, privilegia quibus Rex a Bonifacio fuerat privatus, restituit. Injuriam vero vimque sacrilegam supra a Nogareto et Sciarra Columna illatam, qui armata manu domum optimi Pontificis Decessoris sui invaserant, eumque multis injuriis affecerant, non reliquit inultam; eos namque aliosque sceleris socios

dignitatibus exiit et ad Apostolicum tribunal evocavit; venire spernentes anathemati subdidit; Petrum et Jacobum Columnenses veniam postulantes in gratiam recepit, sed in Purgatorum Patrum coetum denuo admittendos negavit.

Pacem etiam et concordiam in Etruria praesertim et Aemilia a Guelphorum, Ghibellinorum factionibus, a Nigris et Albis perturbatas; in Germania civilibus exagitata bellis restituere conatus est; tum Siciliam, sublato interdicto, recreavit. Summa usus denique benignitate quam praevideret ad majus Ecclesiae bonum et animarum lucrum profuturam, numquam in tuendis sanctis Apostolicis juribus et in restauranda juxta Canonum sanctiones disciplina tepescere visa est ejus animi fortitudo. Plura mirabili dexterritate, celeritate, sollicitudine sapienter egit, urgebat enim eum cum Christi charitas, tum acer ingenium; pluraque Ecclesiae fausta moliebatur, quum Perusiae, pridie nonas Quintiles anni mccciv, non absque suspitione veneni in ficibus ad mensam propinati, interiit, cum sedisset menses 8, dies circiter viginti. Modestiae et humilitatis praeclarus cultor, omni abhorrens fastu, matrem quae ad eum accesserat splendidius quam pro familiari conditione par ipsi videretur ornatam, tamquam non suam, nosse dissimulavit; demissius amictam peramanter amplexatus est, et honorifice habuit. Fratrem Falcum nepotem suum, cum scientiae, cum morum venustate (ait Georgius Lazarus) felicem, ut in Cardinales referret, ulla numquam ratione adduci potuit; quinimmo, nulla decoratum dignitate, in eo cui se devoverat monasterio reliquit. Perusiae sepultus in Dominicalium ecclesia, miraculis confestim claruit. Cultum, ab immemorabili, Benedicto XI praestitum, ratum habuit Clemens XII.

S. PANTAENUS CONF.

Obiit anno 216. — Aegyptius.

MARTYROL. — Alexandriae, natalis S. PANTAENI viri Apostolici, et omni sapientiâ adornati, cui tantum studii et amoris erga verbum Dei fuit, ut etiam ad praedicandum Christi Evangelium gentibus quae in Orientis ultimis secessibus reconduntur, fidei et devotionis calore succensus, profectus sit; ac demum Alexandriam reversus, sub Antonino Caracalla in pace quievit.

Maximis extollunt Pantaenum praeconiis veterum clariores; Eusebius, Nicephorus Callixtus, Origènes, Rufinus, et, ut reliquos omittamus, S. Hieronymus. Tanta inclytus hic fuit sapientiae famâ, ut ejus videndi et audiendi cupiditate Clemens Alexandrinus, Hieronymi judicio, omnium eruditissimus, Aegyptum peragraverit, ubi modestiae ergo, Pantaenus se abdiderat. Haec de eo scribit S. Hieronymus in *L. de Scriptor. Ecclesiast.*, C. 36:

« Pantaenus, Stoicae sectae Philosophus (*qua scilicet primum fuerat innutritus*) ..... tantae prudentiae et eruditionis tam in Scripturis divinis quam in saeculari litteratura fuit, ut in Indiam quoque, rogatus ab illius gentis legatis, a Demetrio Alexandriae Episc. mitteretur (ut Christum, ait S. Hieron. in *Epist.* 83 ad Magnum, apud Brachmanos et illius gentis philosophos praedicaret): ubi reperit, Bartholomaeum, de duodecim Apostolis unum, adventum D. N. Jesu Christi juxta Matthaei Evangelium praedicasse, quod haebraicis literis scriptum, revertens Alexandriam, secum detulit. Hujus multi quidem in S. Scripturam extant Commentarii; sed magis viva voce Ecclesiis profuit. » Is praeterea a laudato S. Clemente Alexandrino dicitur non solum « sinceram Apostolicae doctrinae traditionem custodiens, atque avita et Apostolica semina mentibus fidelium in-

serens, » sed et Apostolorum virtutes et exempla sibi imitanda proponens. Brevissimum sed sententiâ conspicuum elogium de apostolico viro protulit Jerosolymorum Episc. S. Alexander sic (apud Euseb. L. vi, c. 14) ad Origènem scribens: « Patres agnoscimus beatos illos qui viam nobis praeiverunt... Pantaenum scilicet vere beatum ac dominum meum. » Pantaeni Commentarios (quorum nullus ad nos pervenit) Eusebius Divinorum dogmatum thesauros appellat.

Alii non obscurae memoriae Pantaeni in Oriente floruerunt, quorum unus Hebraeus cum quo nostrum nonnulli confudere; at eum satis perspicue distinguit Clemens Alexandrinus qui utriusque auditor fuit, *Siculum Apem* hunc nostrum, honoris gratiâ, *magistrum suum* appellans. In Sicilia ergo natus hodiernus Pantaenus est, vel Siculis ortus parentibus; qui susceptus vel ultro vel Episcoporum nutu, cum ingenti in ethicorum et haeticorum conversionibus foenore, domi forisque labores, vitamque veneranda spectatam canitie, exitu felicissimo complevit; clarâ, legimus in Rufino, et nobilem vitam optimo et admirabili fine conclusit.

S. APOLLONIUS BRIX. EPISC.

Ob. anno 160. — *Italus.*

MARTYROL. — Brixiae, S. APOLLONII Episc. et Conf.

Fusius Martyrologium Brixianum: Natalis S. Episcopi Apollonii... Apostolicis virtutibus illustris; is namque totam regionem et in primis Faustinum et Jovitam (*vide horum Acta in Surio*, vol. II, p. 385, § 1) ad Christum convertit,... sociosque in gentium conversione sibi adjunxit; quorum ope innumeram paravit Domino plebem perfectam. In Episcopatu tandem senio fractus, vitâ et morte praeclarus, dormivit in pace. Sedit quintus hujus Ecclesiae Antistes annos 44, quam sua vigilantia et laboribus mi-

rifice auxit, et multorum Martyrum sanguine et meritis honestatam vidit. Origine Brixianus creditur, primusque ex SS. Episcopis electus a civibus in Patronum est, clarus miraculis. Hildegarda Athonis, Canusii in Rhegiensi agro Marchionis, uxor, ad Apollonii sepulcrum lucis oculorum gratiam est consecuta; quapropter anno DCCCCLXX, magno comitatu venit Brixiam Atho, a Gotifredo ejus filio Brix. Episc. Caput et Brachium dextrum cum lacerto Sancti accepturus; qua occasione hoc mirabile accidisse ferunt, ut cum dicta membra a venerabili Corpore secarentur, vividus sanguis abunde manaverit, quasi de tanta injuria ipse Sanctus conquerebatur. Reliquium Corporis extra urbem in Burgo olim novo dicto jacentis in propria ecclesia, anno MXXV, solemni cum supplicatione, in S. Petrum Majorem translatus est. Ineunte denique XVII saeculo, in Sacellum Cathedralis templi Ss. Trinitati dicatum Reliquiarum S. Patroni arca est honorifice collocata. In Apollonii laudem cecinit in suo Martyrologio Poet. Sarzanensis Episcopus:

In servos Christi saeva bacchante procellâ
Collegit sparnas Pastor et auxit oves.

S. WILLEBALDUS EPISC.

Flor. saec. VIII. — *Anglo-Saxo.*

MARTYROL. — In Saxonia, S. WILLEBALDI, primi Eistetensis Episcopi, qui una cum S. Bonifacio laborans in Evangelio, multas gentes convertit ad Christum.

S. Richardi (vide VII Febr. apud *Surium*, p. 215) in Anglia Occidentali Saxonum Reguli, filius Willebaldus (et Williboldus), S. Winnibaldi (qui col. XVIII Dec.) et Walburgae Virg. sanctissimae (de qua *Surius* vol. V, p. 32) frater, in loco natus ubi nunc est urbs vulgo *Southampton*, vix septennis, venerabili Monasterii *Waltham* Abbati Egbaldo instituendus traditus est. Aetatem cum

attigisset annorum octodecim, patri Richardo et fratri Winnibaldo socius se adjunxit Romanam peregrinationem suscipientibus; cumque Richardus ab urbe Lucam se contulisset, fratre et aliis itineris comitibus adhibitis in Palaestinam perrexit, ubi septem annis, partim Jerosolymis, partim Loca-sancta, devotionis ergo, peragrans, commoratus est. Inde in Italiam reversus, monasticae quam puer inierat vitae denuo capessendae consilio, in percelebre Cassinense S. Benedicti Monasterium se recepit, in quo et prudentiâ et sanctitate praeiulxit. Sed ad majora pro Ecclesia Dei erat delectus. Contigit namque, cum decimum ibi jam annum egisset, ut S. Bonifacius (adeas *Surii* vol. vi, p. 121, § 48, licet illinc appareat Angliâ tunc accersitus Willibaldus) videns copiosam in Germaniae regionibus messem, optimos operarios pro vinea Domini conducere gestiens, monachum Cassini Willibaldum, cujus ad se sanctimoniae fama pervenerat, a S. Gregorio Pp. III sibi dari expetiit laborum consortem. Praecepto igitur Pontificis profectus in Bavariam, a Bonifacio ipso Presbyter, dein Eystadii (*Aichstadt*) in Franconia Episcopus consecratur. Quo in pastoralis officio apud gentem asperam, rudem, desidiâ in spiritualibus indocilem, gentilibus adversantibus, ex eorum pravitatem periculis circumdatus, patientiâ tamen triumphator, laboribus indefessus, constantiâ invictus, sanguinem pro Christo fundere cupiens, cum diu admodum vixerit, diuturnum certavit in Evangelii ministerio bonum certamen, cursu annorum duo supra octoginta consummato, martyr studio, eum quamvis gladius persecutorum non tetigerit. Signa viventem edidisse probabile quidem, nullo tamen fide digno scriptore singillatim referuntur; post obitum vero multa, certo constat miranda beneficia, ad ejus sepulcrum confluentes esse consecutos, quorum plurima do-

cumenta deplorandum est, Sweeis Eistetenensem urbem vastantibus, periisse. S. Willibaldi quod reliquum erat corporis anno MCCLVI, ejusdem urbis Episcopus, in occidentalis chori basilicae Cathedralis sacellum e crypta solemniter transtulit, atque in sarcophago magnifici operis condidit. Praeter Eistetenensem Ecclesiam cujus est Patronus principalis, S. Willibaldus in Bavariae quoque partibus, in Flandria et Augustae Vindelicorum cultu gaudet liturgico et populari devotione.

MARTYROL. — Arvernensis, S. ILLIDII Episcopi. (*Surius*, p. 145).

S. ODO EPISCOPUS.

Vitâ funct. an. 1122. — Aquitan.

MARTYROL. — Urgellae in Hispania Tarraconensi, S. Odonis Episc.

Huc subicere sufficit decastichon quod S. Antistitis sepulcro in Urgellensi basilica apposuit devotio, pauca paucis complectens quae in vasto Tamaji verborum gurgite natant:

Hac thecâ jacet almi sanctum corpus Odonis
Qui fuit Urgellae Praesul et urbis honor.
Sanguine conspicuus, clara de stirpe Baronum
Quorum progeniem condecoravit ovans.
Illum Ecclesia protectorem prorsus ubique
Advocat intrepidum quod sua jura fovet.
Ingenio sed clarus erat, quin moribus item,
Insignis, cultor religionis erat.
Pupillis pater, et viduis pietate patronus,
Aegrotisque salus, pauperibusque cibis.

S. HEDDA EPISC.

Obiit anno 705.

MARTYROL. — In Anglia, S. HEDDAE Episcopi Saxonum occidentaliū.

Headdam quoque, *Heddem* et *Heddi* scriptum reperimus. Pluries a Ven. Beda et ab aliis in ecclesiasticis Angliae Fastis celebratus, e monacho coenobii S. Ildae Glastoniensis, ad Praesulatum evectus est civitatis *Dorchester* apud *Oxford*; quae tamen Sedes postea per Headdam ipsum Winthoniam (*Winchester*) est translata, quare alicubi sanctus noster Winthoniensis legitur Episcopus. Vir tutum exemplis magis quam sermonis

eloquentiâ conspicuus, tanta judicii tamen maturitate et ingenii perspicaciâ ac rerum agendarum peritiâ valuit, ut Ina, ejus occidentalis Saxonum plagae Rex egregius, Heddam aequae ac Erkonwaldum (vide ad xxx Apr.) consiliorum arbitrum adhibuerit, fassusque sit ejus se ductu leges illas suas (plane admirabiles) condidisse. Ad coelestem vitam ingravavit Nonis Jul. anno dcccv. In loco ubi est humatus, testante Pleethelmo Antistite qui sub Adhelmo, Heddae successore Diaconus erat, plurima sanitatum sunt patrata miracula, incolaeque provinciae Dorchesterensis ablatum inde pulverem in aquam immissum, hominibus vel pecoribus aegrotis bibendum porrigebant, eosve hac aspergebant, cujus gustu vel ablu-tione frequentissime valetudo conferebatur.

B. PETRUS FORERIUS

CONGREG. SALVATORIS CANONICORUM

REGUL. S. AUGUST. REFORMATOR.

Obiit anno 1640. — Lotharing.

MARTYROL. — Graji in Burgundia, beati PETRI *Forerii* Canonici Regularis Ss. Salvatoris, virtutibus et miraculis clari.

Honestis piisque parentibus Mirecuriae (gall. *Mirecourt*) in Lotharingia (*Lorraine*) ortus, sanctitatis indiciiis a pueritia clarus, in Academia Mussipontina (*Pont-à-Mousson*), nobilioribus eruditus literis et disciplinis, jam tum ut virtutis exemplar propositus, *Sanctus* coepit appellari. Ordini Canonicorum Regul. S. Augustini dato nomine, Sacerdos ex obedientia factus, cum insignis doctrinâ simul atque religiosi viri perfectione evaserit, animarum est addictus curae. Tunc e tribus oblati paroeciis pauperrimam laboriosissimamque praelegit. Matencuriensem (*Mattaincourt* in Vosis); quam religionem et moribus adeo corruptam

ut parva Genaba (*la petite Genève*) dictitaretur, brevi mirabiliter morigeratam, et florens pietatis domicilium reddidit. Pari zelo et felicitate haereticos, calvinistas et lutheranos, coaevi S. Francisci Salesii aemulus, et mansuetudine vicit, et gladio spiritus, *quod est verbum Dei* (*Ephes. vi*), profligavit.

Paupertatis et poenitentiae cultor eximius, attritis abjectisque vestibus, victu parcissimo vilissimoque utebatur; charitate ad prodigalitatem effusus, indumentorum, ciborum, pecuniae, domesticae pernecessariae etiam suppellectilis, quidquid promptius alienae sublevandae inopiae prodesse posset, alacriter largiebatur. Nullius sibi visus rei indigere ut nulli pro viribus ulla in re deesset, lectulam ipsum non semel dono pauperibus distraxit, eum jam sibi inquiens, ne se unico quem haberet spoliatum adverterent, esse supervacaneum. Orphanorum custos, viduarum defensor, rudium magister, familiarum pacificator et rector, hilari semper oris gravitate, suavi eloquio, nullus unquam, etiamsi illum Petrus objurgaverit, indignatus abscessit. Hiemis rigidissima tempestate, ad domunculae suae fores consistere certis horis bonus pastor consuevit, ut e suis ovibus cuique ejus compellendi copia daretur, seque, si quem stipe, consilio, monitis, solamine juvare posset, alienis ultro commoditatibus exhiberet. Adolescentulis sacra catechêsi informandis pater dulcissimus se admiscere; sui districtus scholas frequenter invisere, de profectu inquirere, optimae eruditioni providere; aegrotis sollicitus, patiens adesse, quibus saepe verbo vel tactu insperatam et subitam attulit valetudinem; cum primoribus loci publica de re instauranda tractare. Ejus charitatis sollertia et sagacitas institutionem excogitavit admirabilem; qua ex collectio largitionum, vel imperato juxta statuta quarumdam fiscalium multa-

rum aere, comparato reddituum proventu, foeneratorum avaritiâ exempti cives qui aliqua laborarent vel commerciorum vel rei familiaris jacturâ, viribus vel operâ destitutis opificibus, alieno aere gravatis, annonae caritate vel diuturna aegritudine afflictis, cibaria, vestes, artis instrumenta, pharmacæ, pecuniae modica identidem vis, aliaque ejusmodi, ad uniuscujusque indigentiae rationem suppeditarentur (a). Grandem adeo propterea apud gregem suum obtinebat auctoritatem, ut in quorumcumque negotiorum difficultatibus extricandis, dissidiis et litium contentionibus, pace utrinque impetrata, componendis, Forerii sententiae tamquam oraculo acquiescerent, solitis proinde legisperitis dicere non totidem ipsos judicialibus processibus forenses causas per annum dirimere, quot Petrus unâ die.

Canonicorum Regular. S. August., Congregationis Ss. Salvatoris nuncupatae, pristina in iis partibus observantiâ collapsae, reformationem, frustra adversariorum, inter ipsamet coenobii septa, odio, irâ, contumeliis a saluberrimo incepto retrahere conantibus, Deo adjuvante, complevit. Sanctimonialium quoque Ordinem instituit *Dominae Nostrae* dictum, cujus esset puellas pietate imbuere, et honestis quibuscumque mulieribus artificii manuum erudire. Eo defuncto quem reformatae suae Congregationi generalem Praepositum creandum curaverat, ad id muneris et dignitatis omnium consensu electus, Matencuriae Paroeciam dimisit. In Burgundiam denique cum se contulisset, atque ibidem, bello et pestilentia saevientibus, totum se charitatis operi-

bus devovisset, Graji extremo correptus morbo, annos natus sex supra septuaginta, ix Dec., mortem sanctissimam appetiit, anno mdcxl. Petrum Forerium (*Fourrier*) miraculis conspicuum Benedictus XIII Beatorum albo inscripsit, anno ab ejus obitu nonagesimo. (*Petits Bollandistes, Guérin*).

MARTYROL. — In Anglia, S. EDILBURGAE Virginis, Anglorum Regis filiae. (*Surius*, p. 148).

OCTAVO IDUS.

DIE VIII.

MARTYROL. — Sanctae ELISABETH Viduae, Lusitaniae Reginae, quam virtutibus et miraculis claram Urbanus Octavus in Sanctorum numerum retulit. (In *Surio*, p. 163).

S^{US} AQUILA ET S^{TA} PRISCILLA
CONJUGES.

Saec. I.

MARTYROL. — In Asia minori, SS. AQUILAE et PRISCILLAE uxoris ejus, de quibus in Actibus Apostolorum scribitur.

Coriarius opificio (sive *scenofactoriae*, quam Paulus vocat, artis, tentoriis scilicet conficiendis quae pellibus plerumque constabant), erat Aquila, Ponticus genere, Judaeis ortus Romae degentibus, ubi a S. Petro fidem edoctus et in Ecclesia susceptus fuerat cum uxore Priscilla. Urbe, ex Claudii edicto, migrare coacti, cum audissent de Gentium Doctore Paulo, Corinthum se contulerunt, ibique comparato domicilio, ipsi Paulo et ejus civitatis fidelibus ex corde ministrare coeperunt, eundemque aliquibus in peregrinationibus in Syriam

(a) En *mutui* quod vocant *subsidi* specimen habes, magnis profecto laudibus dignum si in christianae charitatis finibus se contineat, cujusque (prout apparet) in operariorum et artificum levamen hodierni procaces scholi meritum sibi arrogant; qua utinam institutione sub ovini pellibus lupinam occultantes malitiam, non abuterentur ad rudium corda in religionis contemptum

subvertenda! En quod italice *mutuo soccorso* dicimus, ex nobilissimo zelo prodiit illustris sacerdotis et coenobitae Petri Forerii, qui biscentis ferme annis nuperos praecessit saeculi prudentes, paternis suis *capsis*, suis *lucro parsimonia comparando mensis* (*casse di risparmio*), quasi sui ingenii, de plebium prosperitate solliciti, miraculis gloriabundos.

praesertim et Ephesum comitati sunt. S. Apostolum tam Corinthi, quam Romae quo reversi sunt post annos aliquot, hospitem non semel ad tempus habuisse, ex Epistolis patet ejusdem Doctoris Gentium (ad Rom. xvi, 3, 4; 1^a ad Corinthios xvi, 19), atque ex Apostolorum Actibus xviii, ubi honorifice pariter memorantur. Quod si, Bollandiani inquit, magnum est a laudato viro laudari, quid de egregia Priscilla et ejus marito Aquila, quorum praeconia aeterna Veritas protulit per verba magni Pauli et Lucae Evangelistae, Spiritus Sancti ductu scribentium! Eos autem non de Paulo tantum optime fuisse meritos constat, sed de aliis quamplurimis, quos suis eleemosynis, adhortationibus et exemplis juvabant; id significat Paulus cum de Aquila et Priscilla dicit: « Quibus non ego solum gratias ago sed et cunctae Ecclesiae gentium » et quoties epistolam concludens, ac fraternam salutem mittens, hos commemorat, et « domesticam Ecclesiam eorum » Martyres praedicantur in Menaeis xiii Febr.; alicubi legitur Aquila titulo insignitus Apostoli, Sacerdotis et Martyris. Martyr certe non abuisse cum pro Pauli incolumitate vitam in discrimen grave et evidens ponere non dubitarunt, perspicue testatur citatus ad Rom. locus: « qui pro anima mea suas cervices supposuerunt. »

SS. MILITES ROM. L MM.

MARTYROL. — In Portu Romano, SS. quinquaginta Militum Martyrum, qui in confessione S. Bonosae ad fidem adducti, et a B. Felice Papa baptizati, in persecutione Aureliani, occisi sunt.

De his inferius in notitia de SS. *Eutropio*, *Bonosa* et *Zôsima*, ad diem huj. xv.

MARTYROL. — In Palaestina, S. PROCOPII Martyris, qui sub Diocletiano

Imperatore ab Scythopoli ductus Caesaream, ad primam responsum ejus confidentiam, a Judice Fabiano capite caesus est. (*Surius*, p. 160).

SS. MONACHI MARTYRES.

Anno 832.

MARTYROL. — Constantinopoli, passio SS. Monachorum Abrahamitarum, qui ob cultum sanctarum Imaginum resistentes Theophilo Imperatori, martyrium consummarunt.

Monachis his Martyribus, *Abrahamitarum* nomen indidit Monasterium S. Abraam vel graeca loquelâ Abrahamii, ante medium saeculum sextum in regia Orientis Urbe conditi. Inter eos qui impii Theophili Imp. machinationibus libere restiterunt, praecipui fuerunt, Cedrenus ait, Abrahamitae Monachi, qui in conspectum ejus progressi, ex SS. Patrum dictis demonstrarunt, haud nuperam, sed perantiquam institutionem monasticam esse; sed et sacras imagines ipsis fuisse Apostolis familiares; quando et Lucas Deiparae formam depinxerat, et Christus Dominus linteo impressam suam effigiem, nullo manus ministerio elaboratam, nobis reliquerit. Hoc modo divini viri, cum tyranni inscitiam atque saevitiam redarguisent, ob summam dicendi libertatem multos cruciatus passi, in exilium pulsati sunt. Qui cum ad fanum Joannis Bapt. quod *Terribile* dicitur, estque in Eusino Ponto situm, pervenissent, flagellorum plagis prorsus confecti, ad Coelites evolarunt. Eorum cadavera insepulta diu admodum incorrupta manserunt; donec pii quidam ea humaverunt. Eodem quo Christi Martyres honore in Graeca et Latina Ecclesia honestati sunt.

MARTYROL. — Herbiopoli in Germania, S. CHILIANI Episcopi, qui a Rom. Pontifice ad praedicandum Evangelium missus, cum multis ad Christum perduxisset, una cum Sociis Colo-

MANNO Presbytero et TOTNANO Diacono, trucidatus est. (In *Surio*, p. 151).

B. EUGENIUS PP. III.

Obiit anno 1153. — Tuscus.

MARTYROL. — Romae, depositio B. EUGENII Tertii, qui, ex Abbate Monasterii SS. Vincentii et Anastasii ad Aquas Salvias, Summus Pontifex creatus, Ecclesiam universam mira sanctitate et sapientiâ rexit.

EUGENIUS hujus nominis Tertius, Bernardus antea dictus, e gente Paganellia in Pisana Ditione ortum habuit. Post exactam adolescentiam Clericali militiae nomen dedit, dein Sacerdotio initiatus, ob egregias animi dotes inter Canonicos Metropolitanae ecclesiae Pisanae cooptari promeruit. Interim Deo fervidius serviendi flagrans desiderio, terrena despicere et coelestia solum inquirere statuit. Cum autem Pisas venisset S. Bernardus anno MCXXXIV, praeclarissimi viri hujus exemplis excitatus, Cisterciensis familiae alumnus fieri ab eodem postulavit. Voti compos factus, in Claravallensi Coenobio monasticum induit habitum. Regulari observantiâ et virtutum nitore S. Magistro suo acceptus primum Monasterio Farfensi ab eo praefectus, deinde Abbas Coenobii SS. Vincentii et Anastasii extra Urbem ad Aquas Salvias ab Innocentio Pp. III selectus est. In obundis ministeriis sibi crediti muneribus adeo sanctimoniae et prudentiae famâ omnibus innotuerat, ut Cardinales, post obitum Lucii II, in comitiis pro eligendo Pontifice collecti, digniorem ad tantam dignitatem evehendum Abbate Bernardo invenerunt neminem. Quare cunctis suffragiis Pontifex Maximus electus, Eugenii III nomen sibi imposuit. Difficillimis temporibus Pontificatum iniit; audacissimi enim perduelles Romanae Ecclesiae Principatum funditus evertere contendebant, ideoque semel atque iterum ab

Urbe discedere coactus, in eamdem, turbarum satoribus propulsis, summo honore et bonorum omnium gratulatione regressus est. Interim, dum populi perturbationes fervebant, Viterbii commorans, Legatos Angliae, Scotiae, Germaniae, Hispaniae et Galliae excepit, qui illuc advenerant ut novo Pastorum Principi obedientiam ac obsequium praestarent. Itemque nonnulli Armenorum Episcopi adfuere, Metropolitani ac gentis suae nomine observantiam ac submissionem profitentes, ejusque sententiam de pluribus Orientalis Ecclesiae necessitatibus exquirentes. In Galliam profectus, Rhemis ac Trêviris Concilia habuit, in quibus Eonis et Gilberti Porretani errores proscripsit, pluraque Decreta ad Cleri disciplinam reparandam, et Ecclesiasticam libertatem tuendam sancivit. Sueciae et Norvegiae populos, per Cardinalem Nicolaum *Breakspeare*, Legatum Apostolicum, fidei Catholicae observantiores fecit, ac inter eos novas Episcopales ac Metropolitanas Sedes instituit. Ex Gallia discedens una cum S. Bernardo utrumque Coenobium Claravallense scilicet et Cisterciense invisit, ac Monachis olim confratribus suis sanctae conversationis praeclara reliquit exempla. In Italiam revertens, a S. Bernardo monita salutis exquisivit, quibus et recte Ecclesiam administraret, et Sedis Apostolicae jura tutaretur. Ille pretiosum ei Librum de *Consideratione* dedit in quo Pontificis et Principis munera obligationesque declarantur. Saracenorum audaciam collatis Christianorum Principum viribus coercere curavit. Eximius extitit Litterarum cultor, et Theologiae ac Jurisprudentiae studia reformavit, simulque ad alliciendos auditorum animos Academicos gradus instituit, quibus alacrius scientiam addicerent. Pacem fovens, discordias Pisanos inter et Lucenses componere satagit. Dilexit decorem Domus Dei, ac proinde Liberianam Basilicam pulchriori ornatu decoravit,

plurimasque ecclesias vel reparavit, vel pretiosis donariis ditavit. Rectoribus mundi hujus exemplar proposuit quod in recto populorum regimine et in fidei Catholicae defensione prae oculis haberent, piissimum nempe Henricum Imperatorem, quem in Sanctorum album retulit. Rebus tandem compositis dum Tibur ab Urbe contenderat ut aestivos declinare calores, ibi gravi morbo implicitus, justorum mortem oppetiit octavo Idus Julii anno MCLIII, postquam in Petri Cathedra sedisset annos octo et menses quatuor. Ejus corpus inter viduarum et pauperum lacrymas, in quorum manibus dum viveret coelestes thesauros condiderat, Romam delatum, in Basilica Vaticana solemnibus exequiis in biduum praeter morem persolutis una cum exuviis S. Gregorii III et B. Petri Levitae depositum fuit. Plurimis exinde prodigiis Eugenii III sepulchrum Deus gloriosum reddidit, quibus Christifideles permoti publico cultu eundem praesequi coeperunt; quem cultum *ab immemorabili* rite ac solemniter Pius Pp. IX, anno MDCCCLXXII confirmandum censuit. (*Ex Beatificat. Decreto*).

S. AUSPICIUS EPISC.

Incerta aetate et patriâ.

MARTYROL. — Trêviris, S. AUSPICIUS Episcopi et Conf.

Praeter nomen et cultum nihil de eo memoriae proditum est, ac pererrari inter veteres Trevirenses hujus nominis Antistitem commemorant, multique Tullensem cum nostro confundunt, in Bollandiana Serie XXVIII Jul. relatum. Martyrii lauream Auspicio diserte asserunt et probabiliter recentiores. Quartum ordine Trevirensis Praesulem dicit Baronius ex tabulis *Demochares*; saeculo alii II alii V attribuunt; neutram ut secutam admittimus sententiam.

SEPTIMO IDUS.

DIE IX.

S. MART. ZENO
CUM SOCIIS QUAMPLUR.

Sub fin. saec. III.

MARTYROL. — Romae ad Guttam jugiter manantem, natalis SS. Martyrum ZENONIS et aliorum decem millium ducentorum trium.

Milites omnes fuisse subindicat Baronius ad annum 298, N. 7. Non exigit equidem Martyrologii textus, ut una cuncti die trucidati intelligantur, quod sane factum immane et adeo execrabile ab illorum temporum scriptoribus aegre silentio involvi potuisset. Dicamus probabilius famosas Diocletiani thermas quae septem annis Christianorum labore, sudore et sanguine extractae narrantur, palaestram fuisse ex qua tot pugilum millia ad supplicium rapi potuerint, quorum numerum annotaverint Christiani, manseritque Romae constantissima traditio totidem quot supra inscribuntur eo loci periisse, Zenone nominatim expresso, quod forsitan caeteris dignitate praecelleret; memoria insuper perennaverit de loco ubi fuerunt mactati, scilicet *ad Guttam jugiter manantem*, extra Urbem, portâ Trigeminâ (qua proximius Tiberis Aventini radices lambit), et in concavo vallis ad Aquas Salvias. Asserit Masinius in sua *Bononia perlustrata*, in templo S. Gabrielis *di porta Ravegnana*, extare Reliquias S. Zenonis antesignani decem millium etc. horum athletarum Christi, item apud Moniales S. Mariae Angelorum in *placcula della Nosadella* asservari ossa aliqua praedictorum Martyrum, obtentâ a Gregorio Pp. XIII.

MARTYROL. — Gortynae in Creta, S. CYRILLI Episc. qui in persecutione Decii sub Lucio Praeside flammis injectus, cum, incensis vinculis, evasisset illaesus, ac stupore tanti miraculi a Judice dimissus esset, rursus

pro instanti et âlacri fidei praedicatione facta de Christo, ab eodem, capite plexus est. (In *Surio*, p. 200).

MARTYROL.—In civitate Thora apud Iacum Velinum, passio SS. ANATOLIAE et AUDACIS sub Decio Imperatore; quorum Anatolia Christi virgo, postquam plurimos per totam Piceni provinciam variis languoribus affectos curasset, et in Christum credentes fecisset, iubente Faustiano Iudice, diversis poenarum generibus vexata, cum ab immisso serpente liberata Audacem convertisset ad fidem, novissime extensis manibus orans gladio transverberata est; Audax quoque in custodiam datus, sine mora, capitali sententiâ coronatur. (*Surius*, p. 202).

SS. MARTYRES
PATERMUTHIUS, COPRES
ET ALEXANDER.

Anno 363. — *Aegyptii*.

MARTYROL. — Alexandriae SS. MM. PATERMUTHII, COPRETIS et ALEXANDRI, qui sub Juliano Apostata caesi sunt.

In erêmo Aegypti solitariam agebant vitam, tyrannidem exercente Juliano Apostata; cui ad bellum in Persas proficiscenti, proditi ab idololâtris, exhibiti sunt de pietate erga Christum puniendi. Erat Patermuthius annorum septuaginta quinque, Copres quadraginta quinque; et separati cogeabant Christum abnegare. Persuasus autem Copres blanditiis Apostatae, abnegavit. Quod cum intellexisset Patermuthius, plorans orabat Deum pro ipso. Introductus ergo ipse et videns Coprêm splendidis vestibus indutum, amarius flevit; et sciens Copres eum propter se plorare, exclâmans dixit: « Non amplius sum Julianites, sed Christi servus; » quare, praecisa linguâ, projectus est in ignem cum Patermuthio; et Alexander quidam videns illos nullo modo laesos, credens Christo, cum ipsis ca-

pitate minutus est. (*Ex Menologio Basil. Graeco, quod in latino suo secutus est Card. Sirletus*). Sacra Martyrum corpora, vel saltem magna pars, Romam incerto tempore sunt delata, eorumque nomini « in loco (ait Bartholomaeus Piazza in Hemerolog. sacro) ubi Hebraei degunt, erat dedicata ecclesia, cujus (*solo aequatae*) jura (*cum horum Reliquiis*) partim translata sunt ad S. Angeli in foro piscario, ubi extat altare sub eorum invocatione, partim ad S. Mariae in Vallicella, ubi de his SS. Martyribus fit officium... et in superiori fornice, seu abside altaris Ascensionis, eorum imagines depictae sunt. »

MARTYROL. — Brielaë in Hollandia, passio novêdecim Martyrum Gorcomiensium nuncupatorum, qui cum ob tuendam Ecclesiae Romanae auctoritatem, et realem Christi in Eucharistia praesentiam, a Calvinianis haereticis varia ludibria et tormenta perpassi, extremo supplicio agonem consummassent, a Pio Nono Pontifice Maximo inter sanctos Martyres relati sunt. (*Authentica, ex Bulla Canonizationis, historiâ Surium locupletavimus; vide p. 175*).

S. BRICIUS EPISC.

Incerta aetate et patriâ.

MARTYROL. — Martulae, S. BRICIUS Episcopi, qui sub Marciano Iudice pro confessione Domini multa passus, cum magnam populi multitudinem ad Christum convertisset, Confessor in pace quievit.

Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, recensito Sancti elogio, haec addit citans monumenta Ecclesiae Spoletinae: « Extat pagus cum ecclesia de S. Brictii nomine dictus in Spoletinorum finibus, quem Martulam urbem fuisse autumant: ubi corpus illius asservari ferunt. » Dicitur S. Brictius cum duodecim Sociis e Syria in Umbriam advenisse. De ejus cultu

e Martyrologis satis constat; sed nil aliud, primaevus unde illi hauserunt deficientibus Actis.

S. VERONICA DE JULIANIS

VIRGO ABBATISSA.

Ob. anno 1727. — Italia.

MARTYROL. — Tiferni, S. VERONICAE de Julianis Ord. Min. Capuccinorum, Abbatissae Asceterii ejus Urbis, ex Oppido Mercatelli Urbaniensis Dioecesis, insigni patiendi studio, caeterisque virtutibus, ac coelestibus charismatibus illustris, quam Gregorius Pp. Decimus-sextus SS. Virginum Collegio adscripsit.

Quos Deus praescivit, hos et praedestinavit conformes fieri imagini Filii sui, qui, proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta. Jam vero, quantum imagini Filii Dei conformis futura esset serva Dei Veronica de Julianis, statim ab ejus incunabulis apparuit. Ipsa namque infantula, quod aliis diebus copiosum lac sugebat, ejus paucas mane et vespere gustabat guttulas quarta et sexta feria, ac sabbato. Grandiuscula, miro eundem Christum Dominum pro nobis passum et crucifixum imitandi desiderio flagrare coepit. Cum primum igitur per aetatem licuit, primaevam S. Clarae regulam in monasterio sanctimonialium, quas Capuccinas vocant, Tiferni*, tanto animi fervore est professa, ut ab ipso novae religiosae vitae initio perfectum aliquid et consummatum attigisse jam videretur. Continuum triennale jejunium, Deo jubente, solo pane et aqua, aliudque biennale aliquot hostiarum fragmentis, paucisque mali citrei seminibus refecta explevit. Corpus praeterea suum vigiliis, frigore, catenis, flagellis, urticarum manipulis, ac veste spinis undique contexta, aliisque poenarum generibus cruciavit. Fla-

grantissimo autem hoc Christo compatiendi desiderio effectum est, ut Rex ipse Martyrum Christus sponsum sibi dilectissimam cum uberrimis charismatum donis, tum passionis suae signis, mirabiliter decoravit. Sed et omni virtutum genere eam sibi divinus Sponsus copulavit.

Tantum proinde in regularis disciplinae studium, ut ipsa aut duce, aut hortatrice, quandoque etiam abbatissae munere fungente, moniales non paucae virtutum meritis mirum in modum excellerent. Zelus quoque erga externos tantus, ut precibus ad Deum fuis, perditorum hominum plurimos ad meliorem reducerit frugem, sese pro ipsis ad subeundas peccatorum poenas libentissime offerens. Ea in sorores charitate fuit, ut noctes integras duceret insomnes, nunc earum ministeria ipsa in se suscipiens, nunc eisdem aegrotantibus inseruiens. Tantus in ea puritatis castimoniaeque splendor, ut angelo quam homini similior videretur. Tam demum ardens in Deum charitas, ut nedum extra sensus, quam saepissime raperetur, sed vel ipsa corporis membra incendio aestuarent. Tot, tantisque virtutibus, supernisque bonis ditata, et sui, et mundi, et daemumum victrix ad Christum sponsum annum agens septimum supra sexagesimum laeta evolavit. Tiferni virgineum corpus honorifice habetur, miraculis clarum. (*Ex Actis Beatific. a Pio Pp. VII celebratae*).

SEXTO IDUS.

DIE X.

* Tifernum Tiberinum (vulgo ital. città di Castello) in Umbria.

MARTYROL. — Romae, passio SS. Septem Fratrum, filiorum sanctae FELICITATIS Martyris, idest JANUARI, FELICIS, PHILIPPI, SILVANI, ALEXANDRI, VITALIS et MARTIALIS, tempore Antonini Imperatoris, sub Praefecto Urbis Publio; ex quibus Januarius, post verbera virgarum, et carceris macerationem, plumbatis occisus; Felix et Philippus fustibus mactati; Silvanus praecipitio interemptus; Ale-

xander, Vitalis et Martialis capitali sententiâ puniti sunt. (In *Surio*, p. 204).

MARTYROL. — Item Romae, SS. Virginum et MM. RUFINAE et SECUNDAE sororum, quae in persecutione Valeriani et Gallieni tormentis subactae, ad ultimum altera gladio capite illiso, altera caesa cervice, migrarunt in coelum; quarum corpora in Basilica Lateranensi, prope Baptisterium, debito honore servantur. (*Surius*, p. 208).

SS. JANUARIUS, MARINUS, NABOR ET FELIX MM.

MARTYROL. — In Africa, SS. Martyrum JANUARI, MARINI, NABORIS et FELICIS decollatorum.

Recte monuit Baronius, assentiturque Henschenius, Naborem hunc et Felicem, Afros, ab homonymis Mediolanensibus (de quibus infra ad diem XII) distinguendos esse. De hodiernis praeter martyrii lauream, nihil uspiam deprehenderunt agiographi.

SS. LEONTIUS, MAURIT., DANIEL AC SOCII MARTYRES.

Circa 329.

MARTYROL. — Nicôpoli in Armenia, SS. MM. LEONTII, MAURITII, DANIELIS et Sociorum, qui sub Licinio Imperatore et Lysia Praeside varie excruciatii, tandem in ignem coniecti, martyrii cursum confecerunt.

Quadraginta quinque Christi Martires (legimus in Menolog. Basilii Imp.) vixerunt sub regno Licinii et praefectura Lysiae, quorum principes fuere Leontius etc..... Comprehensi itaque astiterunt Duci Lysiae in Nicôpoli Armeniae (a), Christumque

(a) NicôPOLIS, adjuncto in Armenia ab aliis pluribus ejusdem nominis civitatibus distincta, a Pompejo condita ob Mithridatem ibi debellatum, tum insigni horum XLV triumpho nobilis fuit, tum magna laude dignissima, quod temporibus

confessi et idôla execrati, caesique, ac lapidibus ora et faciem contriti, in carcerem conclusi sunt, per dies plures absque cibo permanentes. Milites, eorum constantiam conspicati, Christo crediderunt. Deinde e carcere ejecti et crura securibus abscissi, hi quidem jam mortui, illi autem adhuc spirantes, in caminum ignis injecti, cursum consummarunt, accipientes immortale regnum quod paratum ipsis fuit ante mundi constitutionem.

SS. MARTYRES BIANOR ET SILVANUS.

MARTYROL. — In Pisidia, SS. MM. BIANORIS et SILVANI, qui saevissima pro Christi nomine passi, demum cervicibus abscissis coronantur.

Merito e graecis in latinis Fastis praesertim per Sirletum Cardin. sunt traducti. Fidem amplexus est Silvanus videns Bianoris constantiam, dum ingneis globis adureretur, dentes ei essent avulsi, aures abscissae; eamque fortiter imitatus, pari vitae sacrificio et suppliciorum tolerantia parrem martyrii pro Christo palmam est consecutus. De aetate frustra inquisitum.

S. APOLLONIUS M.

MARTYROL. — Iconii, S. APOLLONII Martyris qui per crucem insigne martyrium consummavit.

Oriundus iste erat e civitate Sardensium quae est in Lydia, et adductus ad Perinium Praesidem, Iconii degentem, Christianum se professus est. Cum autem coactus fuisset jurare per fortunam Imperatoris, dixit non esse fas jurare per Imperatorem mortalem, et maxime eum (ergo a Trajano probabiliter ad Dioclet.) qui factorem et opificem rerum omnium

Valentis Imp. inconcussa steterit adversus Arianorum nequitia excitatas procellas, ut pluribus meminit S. Basilius in quibusdam Epistolis; vide Notat. Baron.

non cognoscebat. Propterea in cruce suspensus, spiritum Deo tradidit. (*Ita in Supplem. ad Menaea ex Sinaxar. Sirmondi*).

S. AMELBERGA VIRGO.

Ob. anno 772. — E Flandria.

MARTYROL. — Apud Gandavum, S. AMELBERGAE Virginis.

Venerabile admodum in toto Belgio et late finitimas in regiones pervulgatum Amalbergae nomen, ad suaviorem pronunciationem vulgo in *Amal*, *Amel* etc. (unde *Amalia*) truncatum. At non satis explorata et cognita, vel apud non indoctos, *Virginis* distinctio a synonyma *Vidua* de qua hodie Surius noster (p. 211). Viduae enim Amelbergae festum (Martyrol. Rom. minime inscriptum) aequae agitur aliquibus in locis, et in Belgio quidem, hac die. A multis praeterea quae de conjugata dicenda essent, virgini sunt attributa, quanta cum Chronologiae descriptione quisque videt, animadvertens Amalbergam Virginem Viduae integro ferme saeculo posteriorem extitisse. Rem copiose et subtiliter per eruditissimum in utramque Commentarium disputant admirabiles Bollandi continuatores. Sinceriores, quam quae passim in Catalogis elogium leguntur, notitiam afferimus ex Sermone in Sanctae laudem habito, qui S. Rathodo Trajectensi, sub ix saec. finem, Episcopo tribuitur:

Erat Pipini cognomento *Parvi* Francorum Regis tempore, sancta et Deo placita Virgo Amelberga, defunctis jam parentibus, in possessione quae ei secus Scaldin fluvium latissima provenerat, cum unico fratre religiosissime commanens, jejuniis et orationibus serviens die ac nocte, elemosynasque plurimas et largissimas faciens cum maxima hilaritate. Sed cum esset speciosissima, adeo ut reliquas omnes pulchritudine superaret, propter honestissimi corporis praero-

gativam, pene incurrit pudicitiae detrimentum. Nam cum ejus fama ad principem Karolum Martellum, Pipini majorem natu fratrem, pervenisset, is ejus desiderio illico captus, coepit cum illa indesinenter de nuptiis per internuncios agere. Postquam vero certior est factus voluntatem suam a venerabili puella, quae se meliori Sponso id est Christo devoverat, omnimode reprobare, quod blandimentis et auctoritate non valuit, per insidias, et si oportuerit per vim, nixus est attentare. Quadam igitur die cum Amelberga inter domesticos parietes sola resideret, puer familiaris repente irruit clamans Principem cum satellitibus adesse. Tunc ipsa, oratorium domui adhaerens celeri cursu est ingressa, ibique se protinus cum gemitu et lacrymis ad preces fundendas prostravit, flebili voce obsecrans ut eam Dominus de imminente periculo liberaret. Tum vero Karolus nimium temerarius in oratorium intrans, coepit illi multa assentatione blandiri, promissaque profundere magnifica, quo eam suis persuasionibus alliceret, et ad suam attraheret cupidinem. Verum illa a Sponso quem elegerat nullatenus volens desciscere, jacebat prona et immobilis, et ita solo defixa ac si radicibus implexa teneretur. Cum autem regius adolescens cuncta blandimenta esset expertus, nilque se proficere vidisset, vaniloquia in tyrannidem vertit, arreptaque ejus manu, violenter illam foras trahere conabatur; sed et id cum irritum esset, puellae tandem brachium tenerrimum fortiter excutens, summaque vi torquens, fracto osse, quasi de virginis constantia ultus, et vehementer pudefactus, abscessit.

Tunc illa ob fracturae et torsionis gravissimum dolorem, coram Domino aliquantulum quidem flevit; tamdiu autem oravit, donec divinus Sponsus eam sanitate integra restauraret. Arctiori ex illa die custodiâ se continens, orationes, jejunia, largitiones

pauperum impensius ingeminans, solius coelestis amatoris dilectione flagrans, diutinam adhuc egit aetatem, donec anno DCCCLXXII, ad Christum, quem, posthabitis mundi illecebris et regalibus nuptiis, toto corde concupierat, cum virginitatis et sanctorum operum gloria pervenit. Sepulta est in Tempseca, sive Tamisiis, sui juris villa ad Scaldim fluvium (*Tempsek sur l'Escaut*); sed virgineum corpus Balduinus cognomento *Ferreus* Gandavum (*Gand*) transtulit ad Blandinense (*Blandinberg*) S. Petri monasterium, cujus primae Translationis memoria illic recolitur sexto kal. Novembris; 2^{ae} kalendis Maji Festum S. Amelbergae Gandavi institutum est anno MCCCXXXI. Proximus Tamiensi oppido extat puteus lapideus qui viventi virgini fuit in usu, et populo evasit locus sacer, in sacelli formam ornatus, ad quem turmatim incolae e dissitis etiam locis eximia devotione accurrunt, qui dicti fontis refecti, non infrequenter a morbis praesertim febribus sanantur.

QUINTO IDUS.

DIE XI.

S. PIUS I PP. MART.

*Pont. post Petrum X.**Sedit annos circ. 9.**Obiit anno 150. — Italus.*

MARTYROL. — Romae, beati PII Papae et Martyris, qui in persecutione Marci Aurelii Antonini martyrio coronatus est.

Baroniana hic et Bollandiana, de aetate et successionis ordine Summor. S. Rom. Ecclesiae, I et II saec., Praesulum, chronotaxi cur abscesserimus; vide adnotatiunculam nostram in vol. I, p. 713 *de martyrio S. Polycarpi*, a quo dependet, quoad Pium et Anicetum PP. recta computatio in serie eorumdem SS. Summor. Pontificum, quae eruditissimos tamdiu haesitabundos et adeo inter se discrepantes tenuit; vide praeterea emendatam hanc, recentiorum iudicio, seriem in

MARTYROL. ILLUSTR. ad diem Aprilis XVII, p. 326*. Hinc colligis, egregie Lector, expungendum esse ab superiori elogio Marcum Aurelium, ac substituendum Antoninum Pium qui imperavit usque ad CLXI.

Martyris appingendo titulo abstinent antiqui fere omnes, inter quos Damasianus Codex qui Anastasi Biblioth. nomine circumfertur, et Ado Trevir. Nec tamen immerito prorsus tributa huic beato Pontifici, ut SS. ex. gr. Sotero et Eleuthero, martyrii palma, quod ipsi, quamvis non sanguinis violenta effusione interierint, certe alia multa pro Ecclesia Christi, ethnicis, vel sub mitibus Augustis, saevientibus, pertulerunt.

Civitate Aquilejâ oriundus erat. Praeclarum memoratur in ejus Actis Decretum, quo poenae statuuntur in Sacerdotes (vide Brev. Rom.) quorum negligentia aliquid irreverenter deciderit Sanguinis Pretiosiss. in Missae Sacrificio. Eo Pontifice, Hermes, quem ejus fratrem dicunt, librum scripsit qui *Pastor* appellatur (quia in habitu pastoris ei Angelus apparuit), in quo acceptum ab Angelo mandatum refert de Paschate Dominica die celebrando. Rogatus a B. Praxede Ecclesiam dedicavit et in titulum dedit Pastori Presbyt., Thermas Novati in vico Patricii in honorem S. Potentianae (Pudentianae, vide Majum *Surii*, p. 533), ubi saepe sanctus Pontifex sacra peragebat, et sacrato manu sua baptismali fonte, multos venientes ad fidem, Ecclesiae feliciter adjunxit. Sepultus est ad S. Petrum in Vaticano.

SS. MARTYRES

JANUARIUS ET PELAGIA.

Circa 321.

MARTYROL. — Nicôpoli in Armenia, natalis SS. MM. JANUARIJ et PELAGIAE, qui equuleo, ungulis et testarum fragmentis, diebus quatuor cruciati, martyrium impleverunt.

Communi hoc apud plurimos, diversa nonnihil phrasi, elogio recensentur; nil aliud uspiam distinctius expressum reperire est.

S. SIDRONIUS MART.

Saec. probabil. III.

MARTYROL. — In territorio Senonensi, S. SIDRONII Martyris.

Romae sub Aureliano passum hac die quendam Sidronium asserit Suasayus, ejusque corpus ab Alexandro II Pp. catacumbis erutum, Adelae Balduini Pii Flandriae Comitissae uxori dono datum, cujus operam Misseniacum Flandriae oppidum (flandrice *Meesse-ne*, gallis *Messines*) ad nobile Benedictinarum Monasterium delatum sit. Alius vero esset hodiernus Martyrologii Rom. Sidronius in Senonico agro (*Sens*) pro fide laureatus. Quid minus inverosimile sit dicendum, alii divinent. Senonensis quidem Sidronii cultus constat; circa reliqua in tenebris versamur. Acta enim e MSS. Misseniacensi et Trecensi producta, obtrusis sunt, affectata mirabilium magnificentia, ineptissimis inventis, atque anachronismis horrida.

S. MARCIANUS MART.

Probab. sub med. III saec.

MARTYROL. — Iconii, S. MARCIANI Martyris, qui sub Perennio Praeside per multa tormenta pervenit ad palmam.

E civitate Iconii (nunc *Konich*) in Lycaonia, extitit Marcianus; qui etsi adhuc admodum juvenis, ut Christi fidem fuit edoctus, percepto baptismo, eam libere praedicabat, et idolorum falsitatem et imbecillitatem redarguens, paganos confusione replebat. Ab his igitur comprehensus, traditur Praesidi qui eum promissis et minis aggreditur; sed ille Christum coram populo strenue confiteri et praedicare. Graviter tunc caeditur et in carcere concluditur. Vincitur

paulo post producit, cumque ante Praesidem staret et parata conspiciat esset suppliciorum instrumenta, constantius et vehementius in confessione persistebat. Quare vultum ferro rasis, nervos praecisis, excisa cultro lingua, in ignem frustra coniectus, caput tandem ense obtruncatus, gloriosissimum complexit martyrium. (*E Sinaxario Basiliano*).

S. CINDEUS PRESB. M.

Sub fn. III saec.

MARTYROL. — Sidae in Pamphylia, S. CINDEI Presbyteri, qui sub Diocletiano Imperatore et Stratonico Praeside, post multa tormenta in ignem injectus et nil laesus, demum in oratione spiritum Deo reddidit.

Ferreos calceos ab impio Praeside indutus, acutis clavis infixos, coactus fuit currere ad portam quae sacra dicebatur, verberatus a lictoribus. Comburi jussus, occurrerunt lictores cuidam pauperi onus lignorum bajulanti ut illa venderet ad vitam sustentandam. Cumque lictores ea vellet rapere pretio non persoluto, nummos dedit Cindeus pauperi, suisque humeris enormi lignorum fasce imposito ad locum festinus et gaudens martyrii pervenit; accensa dein fornace, in eandem sponte ingressus est; cumque inde egrederetur illaeus, sacerdos idolorum, eo viso miraculo, cum uxore sua ad Christum conversus est. Tandem in oratione et Dei laudibus spiritum tradidit. Corpus a quodam Diacono Oreste honorifice humatum est. (*Item ex Sinax. Basil.*).

SS. MARTYRES SAVINUS ET CYPRIANUS.

Aetate incerta. — Probab. Itali.

MARTYROL. — Brixiae, SS. MM. SAVINI ET CYPRIANI.

Fratres erant sanguine qui vere fuerunt fide et passione germani.

Eorum memoria, si Bernardino Fayno, Martyrologii Brixiani concinnatore et illustratore credimus, illius Ecclesiae veteribus Tabulis est consignata, atque e quibusdam conjecturis nepotes videntur fuisse S. Otthoboni Martyris Brix., saeculo v, in S. Aphrae sepulti. Cultus eorum liturgicus (hod. ritu semidupl.) illuc invectus est, circa MCCCXLV ab illius civitatis Episcopo Petro *Dal-Monte* cum reversus esset a Legatione Apostolica apud Franciae regem. In Galliis namque, Suassayo (sic libet pro *Saussayo*, quod communiter legitur, latinum reddere gall. nomen *Sousay*) testante, beati fratres in finibus Pictonum (*Poitou*), nobili agone ad immarcescibilem coronam pervenerant, eo cum se Brixiam contulissent, sive patriam sponte digressi ad fidem disseminandam, sive in exilium a gentilibus depulsi, aut ex eorum manibus dilapsi. Illic igitur exploraverat laudatus Brixiensis Antistes quae de sanctis Martyribus forebantur, didiceratque magnam illorum in Lugdunensis parte vulgo *la Bresse*, et apud Pictavienses, praesertim in oppido Antiniaco (*Antigny* etiam *Saint Savin* appellato), templis monasteriisque S. Savini vel S. Cypriani nomine exaedificatis, nec non propter miracula, esse celebritatem. Suspicionem tamen ingerunt Bollandiani, vel *la Bresse*, ubi ab aliquibus (vide *Guérin*, *PETITS BOLLANDISTES*) nati dicuntur, pro *Brixia*, ital. *Brescia*, vel versa vice hanc urbem tamquam natalem locum, pro regione illa gallica, ob vocabuli affinitatem, leviter sumptam fuisse atque confusam. Acta èquidem tam gallo quam italo auctore prolixè conscripta nihili prorsus facienda sunt.

S. JOANNES EP. M.

Coron. anno 683. — Italus.

MARTYROL. — Bèrgomi, S. JOANNIS Episcopi, qui, ob tuendam Catholicam fidem, ab Arianis occisus est.

Vineam Domini florentissimam demolire nitentibus Arianis Longobardorum potestate fretis, Bergomum civitatem in Insubria, surrexit divina providentiâ, anno Chr. DCLIV magnus ille et strenuus colonus ac beatus pastor Joannes, Bergomati non obscura stirpe ortus, qui summa sanctitatis, doctrinae et rerum gestarum laude conspicuus eam Ecclesiam annos novem supra viginti* cum gubernasset, martyrio tandem illustravit. Tanta vir praestantiae famâ pollebat, ut ei Reges et Principes honoris gratiâ assurgere consueverint. Fertur Joannes Grimoaldum Longobard. Regem ad Catholicam Ecclesiam perduxisse; Faram oppidum, ariana haeresi infestum, convertit. Insubriam percurrens, Arianos spiritali eloquentiae evangelicae gladio insequabatur; quibus in expeditionibus accidit quadam die ut Mediolano fugiens Bergomum se recepturus, Abduam fluvium, deficiente navigio, sicco tramite trajiceret. Sed et bellico ferro aggressus Arianos est, hac illac concursantes ut haeresis pravitate plebes corrumpere; cui auxiliarem militum manum, ubi res postularet suppeditabat egregius Mediolanensis Antistes Joannes Camillus Bonus, de quo in hac *Illustratione* egimus p. 30*.

Non minus magnifice quam vere de studio apostolico quo in propugnanda propagandaque fide orthodoxa contra Arianam luem excelluit Joannes noster, praedicavit Baronius ad annum 659, N. 6: « Porro adhuc Longobardorum Reges ariana peste affecti cum essent, catholicis Episcopis haud parum negotii facessabant; qui se pro muro Israël domus opponebant. Inter quos praecipue enituerunt Joannes cognomento Bonus, Mediolan., et Joannes, Bergomatis Ecclesiae, Episcopi. Hi enim ut olim Paulus et Barnabas ad fidem catholicam tuendam ac propagandam, manus simul junxere; verum eorum alter,

* Vide adnotatiunculam in calce huj. *Vitae*.

Bergomensis scilicet, eo gloriae progressus est, ut ea pugna sibi martyrium lucraretur. » Neque defuit Mediolanensi Bergomensis amicissimus Praesul, cum ille eximiis ejus adjumentis indigere se dixit; praebuitque se rei gerendae comitem ad confutanda Monothelitarum dogmata quae quotidie magis invalescebant. Altitudine animi ac ferventissimo religionis zelo laudatur Joannes noster a Josepho Ripamonti, acer ingenio ac vehemens, et in quodcumque ad Dei gloriam negotium incubuisset, ad finem usque propositis insistens. Hic numerum Canoniorum (communiter viventium) atque ecclesiasticos proventus mirum in modum auxit; quidquid enim suo et suorum victu et vestitu honesto supererat, in Ecclesiae suae beneficium ut cederet constituerat.

« Cum Regem Chunibertum (scribit Paulus Diaconus, L. vi de *gestis Longobard.*) in convivio dum sermocinaretur offendisset, Rex ei ad hospitium revertenti equum ferocem et indomitum, qui immenso fremitu super se sedentes terrae allidere solebat, praeparari fecit. Cui cum Episcopus supersedisset, ita mansuetus extitit ut eum blando incessu usque ad domum propriam deportaret. Quod Rex audiens, et Episcopum ex eo die honore debito coluit, et ei ipsum equum, quem sua sessione dedicaverat, dono largitus est.

Sed demum anno DCLXXXIII, invadentibus, duce Alachi, improvise Bergomum Longobardis (a), et execrando consilio in Catholicos debacchantibus, atque in Sacerdotes praecipue saevientibus, Antistes, qui haereticos

assidue exagitaverat, in primis conquisitur, comprehenditur, crudeliter interficitur. Martyris exuviae in S. Alexandri a clericis devotissime tumulo reconditae. Obliteratum autem multa ex aetate sepulcrum, divinitus revelatum est anno MCCXC, cum multis noctu mire coruscans ipse S. Episcopus, Pontificalibus indutus se conspiciendum praebuit, comitantibus S. Hesperia, sanctisque Projectio et Jacobo (coluntur Bergomi XI et XVIII Aug., postremus IV Maji) quorum pariter corpora in proximis sita loculis sub ecclesiae pulpito ignorata latebant. Eo sunt perspicuo indicio reperta omnia; tradit Inventionis descriptor, suavissimam fragrantiam, amoto operculo, e lapide aequae ac e superimposito S. Joannis capite penitus illaeso, late se diffundentem effluxisse. In sacrario ad tempus reposita pretiosa pignora, sequenti anno in altari noviter extructo, et in eadem arca ubi quieverant S. Alexandri (Bergomi Patroni, Mart. e Thebaeorum Leg. qui col. XXVI Aug.) Reliquiae, solemnibus Translatione sunt collocatae.

S. ABUNDIUS PRESB. M.

Circa 854. — Hispanus.

MARTYROL. — Cordubae, S. ABUNDII Presbyteri, qui cum in Mahumëtis sectam invehetur, martyrio coronatus est.

Sacerdotium in patrio suo vico Ananello in montana Cordubensi peragens, quorundam commento vel fraude Gentilium ad impium Judicem pertractus est. A quo interrogatus, intrepida responsione rationem Fidei

(a) Annum utique ex communi sententia, sancti Joannis martyrio assignavimus, quem ipsaemet Lectiones historicae Officii Ecclesiae Bergom. afferunt, dum sanctum Antistitem tradunt intereuntum irrumpente in eam urbem Alachi. Sed Alachis anno septingentesimo nonagesimo, Longobardico sceptro, pulso Chuniperto (aliis Gundiberto) potiri conatus est. Adde, Chunipertum non ante DCLXXXVIII regnum inisse; anni ergo

Episcopatus S. Joannis numero augendi videntur ad tres saltem supra triginta, et aetas sancti Praesulis ad nonagesimum septimi saeculi; secus, et Arianis simpliciter, excluso Alachi, tribuenda Joannis occisio, et expungenda quae attinent ad ferocem equum Chuniperti, vel denique dicendum pro dicto rege poni a Paulo Diacono forsitan debuisset Chuniperti patrem decessorem Berтарidium.

pandens, ultimo scelerosum dogmatismum (Mahumetem) ejusque cultores veridicis assertionum objectis argumentis inculcat. Quapropter subita inimicorum indignatione, canibus et feris devorandus exponitur (*E S. Eulogii Memoriali SS^{um}*). Haec tantum de S. Abundio praedicari possunt, nec quicquam addere Tamajus ipse ausus est. Tunc Abderamnes III Sacracenorum Princeps (Emirus), in Christianos efferatissimus, tyrannidem in Hispania exercebat.

S. SABINUS CONF.

Flor. saec. V.

MARTYROL. — In territorio Pictaviensi, S. SABINI Conf.

Hic fuit ex discipulis magni Germani Antisiodorensis Episcopi; tradunt enim hunc eundem fuisse Savinum, quem Mamertinus (vide in *Surio* hist. S. Germani xxxi huj. p. 585, § 18) obvium se habuisse commemorat, quando cultui daemonum frequentius insistebat; cujus praedicatione viam veritatis agnoscens, relinquens iter quod coeperat, beatissimum Germanum expetiit, atque ab eo juxta Sabini promissa, non solum animae sed et corporis sospitatem percipere meruit. Utinam, ajunt hac data notitiâ Bollandistae, de gestis ejus et miraculis paulo uberior extaret memoria!

QUARTO IDUS.

DIE XII.

MARTYROL. — In Monasterio Passiano prope Florentiam, S. JOANNIS *Gualberti* Abbatis, Institutoris Ordinis Vallis-umbrosae. (*Surius*, p. 216).

SS. NABOR ET FELIX

MARTYRES.

Anno 286. — *Probab. Mauri.*

MARTYROL. — Mediolani, SS. MM. NABORIS et FELICIS, qui in persecutione Maximiani passi sunt.

« ... Acta et traditio socios in pas-

sione S. Victori (vide *Surium*, vol. v; p. 207) jungunt SS. Naborem et Felicem consummatos Laude; tum huic anno (CCLXXXVI, *contra communem hucusque sententiam*, vide *Surium* loco citato) eorum martyrium consignantur. » Ita pluries a nobis laudatus Alois. Biraghi, in Hist. Dattiana, p. 80. De iis S. Ambrosius Mediolan. Episc. in Exposit. Evangel. sec. Lucam: « Granum sinapis martyres nostri sunt Felix, Nabor et Victor: habebant odorem fidei, sed latebat. Venit persecutio, arma posuerunt (*Victoris ergo commilitones*), colla flexerunt; contriti gladio, per totius terminos mundi, gratiam sui sparsere martyrii; ut jure dicatur: *In omnem terram exivit sonus eorum*. » Suos idest Mediolanenses appellat sanctissimus Praesul et Doctor, etsi Laude (*Lodi* in Insubria) coronatos; hanc enim metropolim eorum sacris exuviis, aliquot probabiliter post martyrium annis, ut securius et honorabilius recondenderentur, sancta Laudensis matrona Savina (vide MARTYROL. ILLUSTR. p. 95*) locupletavit, a S. Materno Ep. in ecclesia repositis quam S. Cajus ejus item urbis Episc. aedificaverat in Philippi *Polyandrio* (*ibid.*). Celeberrime frequentatos a fidelibus fuisse in ea ecclesia eorum corpora custodiente, eorumque nomine dicata, commemorat Paulinus in S. Ambrosii *Vita* quam videbimus in *Surio* ad vii Dec. Perinsignis autem antiquitate et religione Naborianae Basilicae augustius structurâ et ornatu S. Francisci Assisiatis Templum postea locum occupavit.

Corporum SS. Naboris et Felicis possessionem sibi vindicarunt Colonienses, monumentis freti quibus illuc Mediolano translata dicuntur, anno DCCLXIV, quem alii protrahunt ad MCLXI. His, leviter, ne dicamus turpiter, fisus Ferrarius in *Italia sacra*, martyribus nostris Agrippinensem urbem decorat, Mediolano distractis; allegatque Sigebertum, cujus tamen

chronicon his utitur ad eum annum verbis: « Chrodegandus Episc. corpora Martyrum Gorgonii, Naboris et Nazarii Româ in Gallias transtulit. » Ac licet revera Coloniae adhibitus sit SS. Nabori et Felici cultus, ut Bollandistae ex vetustis ejus Ecclesiae Breviariis testantur, id sane de homonymis SS. Martyribus accipiendum est, quorum fuerint delatae Româ Reliquiae, quaeque aliquantulum Mediolani substiterint, ut longa viarum Coloniam usque perficerent. Quoad nostros porro Coloniae adscriptos, omnia uno verbo refelluntur; juridica scilicet Recognitione, et solemnî Translatione, a S. Carolo Borromaeo celebrata anno MDLXXXI, Corporum SS. Naboris et Felicis una cum reliquis eousque in Naboriana Basilica tunc demolienda asservatis, in Basilicam Ambrosianam.

S. JASON

CHRISTI DISCIPULUS.

MARTYROL. — In Cypro, beati JASONIS antiqui Christi discipuli.

Non alius hic videtur intelligendus ac MNASON (aliquib. vet. male *Naso*) de quo Act. XXI, 16. De sancti gestis ac virtutibus nil praeter Actor. loco citato paucula illa, fide dignum, memoriae proditum est.

S. HERMAGORAS EP. MART.
CUM SOCIO M. FORTUNATO DIAC.

Anno 70.

Germ. prior — Italus alter.

MARTYROL. — Aquilejae, natalis S. HERMAGORAE, discipuli beati Marci Evangelistae, et primi ejusdem civitatis Episcopi; qui inter miracula sanitatum et praedicationis instantiam ac populorum conversionem, plura poenarum genera expertus, tandem, unâ cum FORTUNATO Diacono suo, capitali supplicio perpetuum meruit triumphum.

Germaniâ oriundus, sed Aquile-

jensis civis erat Hermâgoras; discipulus B. Marci ejus Ecclesiae institutoris, cum sancto Evangelista Romam venit ubi a S. Petro Apostolorum Princ. episcopatu suae civitatis est insignitus. Pastorale munus cum aliquot per annos, magno cum ovilis quotidie crescentis profectu, sanctissime exercuisset, apud Sevastum pro imperante Nerone Praesidem accusatus quod Christum assidue et Aquilejae et in finitimis praedicaret, dirissimis subicitur suppliciis, quibus tamen ad majores, quo acrius cruciabatur, canendas Deo laudes invictus excitabatur. Eo spectaculo commovebatur vehementer populus, cum in se indignationem veritus Sevastus, tormentis illico ereptum Hermâgoram, in carcerem trudi jubet tenebris et foetore teterrimum. Sed illuc ad beatum athletam exhilarandum mirifica lux e coelo immittitur, ac odor suavissimus locum replens indeque sese effundens; quo prodigio excitatus Pontianus carceris custos, atque per eum splendorem intus divinae miserantis gratiae radio illustratus, nativam superstitionis caliginem protinus discutit, seque ad Hermâgorae pedes provolutus, Christo se credere professus, fidei rudimentis eruditur et baptismate ad vitam regeneratur. Confluit interea ad S. Episcopum turmatim populus, verba salutis ex ore ejus, sitibundi veritatis, hauriunt, ethnicorum permulti idololatriae insaniam detestantur, quos S. Praesul, gaudio exultans inenarrabili, sacra proluit undâ baptismatis. Accedebant, dum haec fierent, ad Hermâgorae et Dei gloriam, miracula; filius cujusdam Gregorii energumenus a sancto Episcopo multis inspectantibus liberatur; nobili viduae, Alexandriae nomine, benedictione ejus, visus restituitur. Hanc ad Fortunatum Archidiaconum baptizandam mittit; Gregorii totam familiam, egressus, nullo prohibente e custodia, Ecclesiae, per baptismum, chrisma et Eucharistiam

adjungit; sed continuo, martyrii percupidus in carcerem se sponte restituit, quem prodigiis Dominus Hermagorae charum et populo venerandum reddiderat, et ubi omni squalore coelitus delerso, supernas sibi videbatur S. Antistes delicias praelibare.

Tunc Aquilejensis Clerus tanto Pastore propèdiem tyranni sententiâ se destitutum iri intelligens, eum rogabant de successore post suam passionem eligendo quem ipse dignum judicaret; quibus S. Episcopus indicavit Fortunatum Archidiaconum suum quem ab infantia in Dei timore nutrierat, cuique Alexandriam nuper corpore et spiritu illuminatam baptizandam commiserat. His ad Praesidem perlatis, Fortunatum quoque ut Hermagorae in praedicatione et baptizandis quotquot gentilitate abduxerant socium praecipuum, eidem carceri mancipandum mandavit. Cum autem sancto Praesuli beatus Diaconus additus est, duplicata in illo carcere signa sunt, ingeminata Evangelii est praedicatio, auctus in dies adhaerentium sanctis viris et Neophytorum Christ. religionis numerus. Conternati igitur furentesque idolorum sacerdotes, coactâ infidelium manu, cum fustibus et lapidibus conclamantes in domum Praesidis irruerunt, mortem ei minitantes nisi quamprimum *magos* et *veneficos* de medio tolleret, quorum operâ divorum cultus tota jamjam civitate exulaverat. Perterrefactus Sevastus, nec ausus propter Christianorum multitudinem publica in eos mortis sententiâ animadvertere, occulto et per noctis silentium spiculatores mittit qui Sanctorum cervicem abscindant.

Eorum corpora colligens cum cruce Pontianus carcerarius, omnia simul recondidit. Audientes vero haec Gregorius praedictus et matrona illa Alexandria, venerunt noctu cum aromatibus et linteaminibus, et sacras exuvias condierunt, involveruntque, sepelientes in agello extra urbis moe-

nia. Ad eum tumulum accedentes, quacumque detinerentur infirmitate, sanabantur. Aquilejâ funditus eversa, ac Gradum translata Patriarchali Sede (vide supra p. 235* et postremam vol. v *Suri*), ossa SS. Hermagorae et Fortunati neglecta fuerant ab Paulino Archiepiscopo, magis de profanis thesauris in fuga sollicito; ea tamen postmodum, in somnis admonitus Gradum deferenda curavit Primogenius quartus ejus successor anno dcccxx, atque, infestantibus adhuc eas regiones barbaris, in Crypta S. Marci studiosissime occultavit; diligenter denique conquisita anno miii reperta illic sunt, eodem in loculo inscriptis titulis distincta, ac repetitis miraculis gloriosa, honorifice patenti in ecclesiae monumento collocata. Archidioeceseon Utinensis et Goritiensis nec non Ecclesiarum Veneti universi et Istriae Patroni celebrantur Officio alicubi 1^{ae} cl. et per integrum proprio, non invenuste concinnato.

S. PAULINUS LUC. EPISC.
CUM SOCIIS MM.

Saec. I. — Patriâ incerta.

MARTYROL. — Lucae in Tuscia, beati PAULINI, qui a S. Petro primus ejusdem civitatis Episcopus ordinatus, sub Nerone, ad radices montis Pisani, post multos agones martyrium suum cum aliis Sociis consummavit.

Tuscum alii Paulinum, alii probabilius Antiochenum dicunt. Lucensem Episcopatum ipsi a S. Petro Apostolorum Principe commissum, et profusum ab eo pro Christo sanguinem, constans traditio et quidem verosimilis asserit, sed totam martyrii seriem, Sociorum nomina, SEVERI videlicet presbyt., LUCAE Diac. et THEOBALDI militis, pâculae Actorum fidei relinquimus, quae licet vetusta, aetate illa longissime distant; ut ergo nimis suspecta, jure negligimus. Horum Reliquiae anno mdcx mirabiliter inventae in ecclesia Ss. Trinitatis,

miraculis tunc claruere, utque sunt nobilius collocatae et manifestius cultae, sacra illa aedes a S. Paulino coepit nuncupari.

SS. MARTYRES
PROCLUS ET HILARION.

Circa 415 — Gālati.

MARTYROL. — Eodem die passio SS. PROCLI et HILARIONIS, qui sub Trajano Imperatore et Maximo Praeside, per acerbissima tormenta ad palmam martyrii pervenerunt.

Ancyrenses ambo, Christum in patria civitate praedicantes, multos infidelium ad ipsum convertebant. Primus itaque Proclus ab idololatriis comprehensus, adstitit coram Trajano Caesare, interrogatusque, et Christum liberrime ac strenue confessus, Maximo Praesidi traditus est, qui eum suspendi jussit, ferro excarnificari, ventrem et latera lampadibus comburi. Accepta post haec sententiā ut telis transfigeretur, ad locum extremi agonis ducebatur; per viam autem occurrens Hilarioni cognato suo, eumque amplexus, causa fuit ut et ipse a satellitibus arriperetur. Proclus igitur suspensus in ligno et sagittis confossus tradidit spiritum; Hilarion vero caesus et rasmus atque ad tria miliaria nudus raptatus, tandem gladio decollatus est. (*E Synaxario Basil.*).

S. EPIPHANA MART.

Incerta aetate — Probab. Itala.

MARTYROL. — Apud Leontinos, S. EPIPHANAE, quae sub Diocletiano Imp. et Tertyllo Praeside, uberibus praecisis, reddidit spiritum.

E prolixioribus eruta est Actis SS. Alphii, Philadelphii et Cyrini (x Maji p. 397*) imperitissime extractis et quaquaversus manifeste apocryphis; inseruitque eam Tabulis Romanis in sua recognitione Baronius importuna suggestione Pauli Bellarditae Leontin. Episc., qui apud Gregorium XIII

Capellani munere fungebatur, cui zelo factorum patriae suae illustrandorum par non erat historiae et critices peritia. Eadem levitate, parcat perillustri Annalium Pater, ab eodem sollicitatus, parvificianda Ecclesiae suae monumenta exhibente, in Martyrol. invexit S. Euthaliam xxvii Aug. ac S. Mercurium cum novemdecim Sociis MM. x Dec., quorum aliunde nulla habetur notitia nisi ex Actis, nedum suspectis, mendosissimis praedictorum Alphii etc. Sed audire praestat egregium Octav. Cajetanum annotantem: « Tripliciter hic erratum; in natali mense, in loco caedis, in nomine Imperatoris. » Actis illis permixta Epiphana, sectis uberibus, passa credenda est sub Licinio; sed orta fortasse confusio ex alia Epiphana, sub Diocletiano fustibus mactata, cujus corpus dicitur in Salentinis requiescere.

MARTYROL. — Toleti, S. MARCIANAE Virg. et Mart., quae pro fide Christi bestiis objecta atque a Tauro discerpta, martyrio coronatur.

E Bollandianorum accurata disquisitione evincitur aliam hanc non esse quam Marcianam de qua supra (cum adnotatiuncula quae huc facit) ix Jan. p. 24*.

S. VIVENTIOLUS EPISC.

Flor. labente V et incunte VI saec.

MARTYROL. — Lugduni, S. VIVENTIOLI Episcopi.

.....ob doctrinae et sanctimoniae pereminentis decora, maxima pastoralis officii lumina exeruit; cumque etiam sacrae vindicandae disciplinae, sarciendaeque sincerae pietatis causā, congregatis nonnullis Ecclesia Gallicae comitiis, clarum sanctimoniae et sapientiae sidus, interfuisset; Agau-nensis coenobii foundationem, quam edidit suo hortatu Sigismundus Rex, promovisset, gregique suo conversatione purissima et vigilantia procura-

lione, coelestis patriae viam vindicasset et complanasset; ipse quietis aeternae appetens, feliciter in Christo, cui fideliter toto vitae tràmite servierat, obdormivit. (*Haec tumulo suo calamo Suassajus*). SS. Episcoporum Apollinaris Valentiniensis (col. v Oct.) et Aviti Viennensis (vide supra ad v Febr. p. 114*) amicissimus fuit. Cui adhuc presbytero Praesulatum auguratus seu vaticinatus est Avitus; nam cum Lugdunum ex Jurensi eremo venisset, Apollinaremque Aviti fratrem novum episcopum ibi aegrotantem visitasset, Avitum quoque ipsum destinato nuntio consolari studuit. Quo nomine gratias illi agit, simulque pro transmissa sella, cujus vice Cathedram ipsi hoc est Episcopatum precatur quem postea Lugduni sortitus est.

S. PATERNIANUS EPISC.

Ob. post med. saec. V — Italus.

MARTYROL. — Bononiae, S. PATERNIANI Episcopi.

Aegre possunt discriminari, Joannis Pinnii (e Bolland.) sententiâ duo Paterniani Antistites coevi, Bononiensis videlicet et Fanensis (a). At Fanensem celebrant antiqua illius Ecclesiae (qualiacumque sint) monumenta, quae consonat S. Maximini Trêviris MS^{um}. Fanensis insuper Paternianus in sua Ecclesia solemni ritu colitur ut Patronus, bis, ni fallimur, in anno, x huj. et, cum Octava, xiii Nov. Item Ferrario teste Paternianum eundem recolunt Tabulae Ecclesiarum Foroliviensis, Caesenatis et Cerviae; Pisauriensem et Senogalliensem vidimus Dioecesanos Libellos historicas non dubitantes proponere Lectiones ii Noct. In sua S. Martini Aede

(a) Varia loca recenset Cluverius, Fani nomine ab antiquis appellata; Fanum Adriani, Fanum Dianae, Fanum Veneris: quibus accedit Fanum Fortunae, seu absque adjuncto FANUM. Non amplius haec sed non ignobilis nec inamoena civitas est Episcopalis adhuc, ad litus Adriatici maris,

quiescere miraculis fulgens asseritur; Fani denique anno MDLI ecclesia S. Paterniano dedicata est, eoque translatum sexto idus Jul. honorifico in tumulo venerabile Corpus, beneficiorum signa devotissimis civibus etiamnum conferens. De Bononiensi, vero, praeter aetatem ac cultum liturgicum nihil constat, rebus ejus gestis temporum oblivione sepultis. Tumulatus Bononiae est (alter ergo a Fanensi) in pervetusta aede S. Felicis. De eo agit hodie Bononiensis Ecclesia ritu dupl., sed prudenter admodum officio per integrum de Communi.

TERTIO IDUS.

DIE XIII.

S. ANACLETUS PP. MART.

Sedit post Petrum 4us ab anno 83 ad 95. Patriâ Atheniensis.

MARTYROL. — Romae, S. ANACLETI Papae Martyris, qui post S. Clementem Ecclesiam Dei regens, eam glorioso martyrio decoravit.

Diutinae Scriptorum haesitationi, an alius Anacletus a Cleto (vide xxvi Apr.) dicendus esset, finem recentiores imposuisse videntur. Anastasius Biblioth. Cletum quidem ab Anacleto distinxit; at refutatur ejus horum Pontificum successionis instituendae ratio, qua Clementem (Lini ut constat immediate successorem) his interposuit. Anacletus in honorem S. Petri, a quo fuerat Presbyter ordinatus, memoriam (Oratorium) extruxit, in quo Episcoporum corpora conderentur. Decretales epistolas duas, ecclesiasticae disciplinae perutiles, conscripsit, quas inter, ne Clericus comam nutriret. Sub Domitiano, martyrii coronam capitis obtruncatione promeruit, sepultusque est juxta B. Petrum.

Pisaurum inter et Senegalliam media, in Flaminia via. Verosimile videtur nomen duxisse a fano sive templo olim deae Fortunae ibi extante. Antiquitas ejus commendatur a Claudiano, hoc versiculo:

Laetior hinc Fano recipit Fortuna vetusto.

SS. PROPHETAE
JOEL ET ESDRAS.

Floruerunt

Annis ante Chr. 619 — 460.

MARTYROL. — Eodem die, SS. JOËLIS et ESDRAE Prophetarum.

Secundus Joël ex duodecim est qui Prophetæ minores appellantur. E Tribu Ruben oriundus, ad tribum Juda vaticinium suum dirigit, describit enim terram duarum Tribuum eructâ, bruchâ, locustâ rubigineque vastandam. Et post eversionem prioris populi praedicat futuram novae Sion dulcedinem et gloriam, quae recte de Redemptoris adventu et mysteriis, ac de sacra Jerosolymis Pentecoste, dicta intelliguntur. In Bethoren in pace migravit et sepultus est. Jâderae (ital. *Zara*) Dalmatiae perinsigni urbe, in ecclesia cathedrali, conditum sub ara maxima tradunt S. Joëlis corpus.

Esdra Sacerdos de tribu Levi, SS. prisci temporis Patrum numero adscribitur, cujus insignia gesta in ipsius Libris (1us et 2us canonici habentur) legere est. Eruditione is et memoriâ adeo feliciter usus est, ut Legis Mosaicae textum a Chaldaeis succensum et deperditum, literis reparaverit. Novos quoque trãditur âpices literarum qui faciliores scribendo et pronunciando fierent excogitasse, chaldaeis partim characteribus. Item quemdam modum scribendi a dextra in sinistram Judaeis tradidisse, cum prius ad modum aratitium scriptitarent, unde et scriptura *exaratio* dici solet; scribebant enim a sinistro cornu in dextrum, et a dextro redeundo in sinistrum. Gratiam invenerat Esdras coram Artaxerse Persarum Rege, quare egregia erga populum suum praestare valuit quae in ejus Hist. L. 3°, Cap. praesertim viii et ix narrantur. Propheta Domini sanctus jure dicitur Esdras, magnus Legis Doctor, inclytus gentis suae Moderator et Sacer-

dos. Obdormivit in senectute veneranda, et in Jerusalem sepultus est. Hunc quidam autumarunt eundem ac Malachiam fuisse; male, nam Malachias in Judaea natus est post regressum Hebraeorum a captivitate.

S. SILA

PAULI APOST. SOCIUS.

MARTYROL. — In Macedonia, beati SILAE, qui cum esset unus de primis fratribus, et ab Apostolis ad Ecclesias Gentium unâ cum Paulo et Barnaba destinatus, praedicationis officium, gratiâ Dei plenus, instanter consummavit, atque in passionibus suis Christum clarificans, postmodum requievit.

Ut Barnabas, Lucas, Timotheus, Titus alique ex insignioribus Apostolorum Sociis et Evangelii ad Gentes praeconibus, Apostolus passim nuncupatur. Illustris ejus memoria in Actibus Apostolorum, a Cap. xv ad xviii. Alicubi legitur *Silvanus* pro Sila; ita, praeter quosdam martyrologos, in inscriptione Epistolarum S. Pauli ad Thessalonicenses; nam, quidquid Graecis visum sit, juxta S. Hieronymum ad Damasum (Ep. 143), ut recte annotat Baronius, unius ejusdemque viri nomina sunt Silas et Silvanus. Martyrne et quando obierit, quidve de sacri ejus corporis Reliquiis sit, nemo alicunde potest colligere.

S. SERAPION MART.

Sub init. III saec.

MARTYROL. — Item S. SERAPIONIS Martyris, qui sub Severo Imperatore et Aquila Praeside per ignem pervenit ad coronam martyrii.

Celebris admodum in graecis Tabulis invicti hujus Athletae Christi memoria. Divini cultus studiosus et probitate morum insignis, absque tamen indicio loci, praedicatur; qui ab idololatrâ ob professionem chri-

stianae pietatis tentus, cum adstaret coram Praeside et interrogaretur cujusnam religionis esset, libere constanterque Christianum se confessus est. Flagris, ferro, carcere, fame, siti acerrime vexatus, post plures dies custodiâ extrusus, cum nullam vulnenum cicatricem prae se ferret, sed omnino, Christi operâ, sanus conspiceretur, omnes in stuporem rapuit, multosque ad Fidem adduxit. Praefectus autem veritus ne plures ad Christum converterentur, igni ipsum tradidit, et sic glorioso agone martyrium consummavit. (*E Graecorum variis*).

S^a MYROPS MART.

Circa 250 — Ex Asia Min.

MARTYROL. — In insula Chio, S. MYRÔPIS Martyris, quae sub Decio Imperatore et Numeriano Praeside, vectibus contusa migravit ad Dominum.

Sanctissimae et virilis animi feminae, in insula Chio (Aegèi maris) Christum confessae et in ejus honorem peremptae, brevia sed illustria proponunt Acta Graecorum Tabulae. Ejus elogio praemittitur notitia necis S. Isidori (de quo egimus v Febr. in *Surio*, et xv Maji in MARTYROL. ILLUSTR. p. 418*) cui haec adduntur: « Sancto autem in quamdam voraginem projecto ad escam vòlucrum, et custodibus ex mandato Ducis Numeriani (vel Numerii) ad cadaver observandum positis, divino zelo stimulata S. Myrops venit noctu (vide *Sur.* vol. II, p. 117, § 6) cum ancillis suis, et sacrum corpus mirifice ungens, praeclaro in loco posuit. » Pia mulier tunc Epheso redierat ubi studiose haurierat unguenta ex Martyrum corporibus profluentia, quibus secum allatis sanabat infirmos. Hinc ei Myrôpis cognomentum, *μύρον* enim graece, unguentum est. Narratur deinde quomodo ipsa periculum ab irato

Numerio custodibus imminens in se converterit, raptum a se corpus faciendo; eidem propterea, fortiter se Christo devotam profitenti, post verbera et raptationem crudelem in carcerem conjectae, media nocte inter choros angelorum, appàrens S. Isidorus eam ad gloriam coelestem invitavit; quae continuo ibidem expiravit, suavissimo odore locum et custodes complens. Ac denique dicitur: « Haec omnia sic nobis narravit is qui tum excubabat (probabil. Ammonius de quo in *Surii* loco citato), et singula vidit atque audivit, ideoque conversus ac baptizatus, etiam martyrii coronam (Cyzici) suscepit. » Quae cum S. Isidori et S. Myrôpis Actis sic videntur posse conciliari, ut ipse Ammonius unus ex custodibus fuerit, qui, digressis aut dormientibus sociis, accedenti ad locum mulieri commoditatem, ex humanitate saltem, praestiterit sepeleendi corporis, immo et adjutor ad pium facinus se praebuerit.

MARTYROL. — In Africa, SS. Confessorum EUGENII Carthaginensis Episcopi, fide ac virtutibus gloriosi, et universi Cleri ejusdem Ecclesiae, qui fere quingenti, vel eo amplius in persecutione Wandalica, sub Hunnerico rege Ariano, caede inediaque macerati (inter quos plurimi erant Lectores infantuli), gaudentes in Domino, procul exilio crudeli extrusi sunt. Erant etiam in eis nobilissimi Archidiaconus nomine SALUTARIS, et MURITTA secundus in officio ministrorum, qui tertio Confessores effecti, gloriosae in Christo perseverantiae titulo illustrati sunt. (In *Surio*, p. 232).

S. TURIANUS EPISC.

Flor. saec. VIII — Brit. Gall.

MARTYROL. — In Britannia minori, S. TURIANI Episc. et Conf., mirae simplicitatis et innocentiae viri.

In Armoricis (α) natus Turianus sive Turiavus (gall. *Turiaf*) Dolum petiit ut ad tumultum S. Sampsonis (vide infra ad diem xxviii) Deo serviret. Tiarmailo Episcopo ita gratus fuit ob suavitatem vocis et morum integritatem, ut regendis clericis ab eo praefectus fuerit, deinde adscitus in consortium oneris et successor designatus, Episcopatum gessit magna cum vigilantia et animi firmitate. Rivallonem praepotentem virum qui ecclesiam et monasterium, in Dolensi dioecesi, sacrosque libros incenderat, terrore divinitus incusso ad poenitentiam adduxit, quam ut perageret ad patrata expianda sacrilegia, Deus, sancti Pontificis precibus exoratus, septennii spatium illi indulsit. Septiplum, sincero tactus sceleris dolore, se redditurum Rivallo spondit.

Variis morbis laborantes Turianus sanitati reddidit. Filiam unicam viri cujusdam nobilis, dum ad sepulcrum efferretur, fuis in coelum cum clero et populo precibus, ad vitam revocavit. Dierum denique plenus, virtutibus, mira imprimis innocentia et simplicitate conspicuus, quievit in Domino. Corpus ejus, Nortmannis Gallias vastantibus, tutius custodiendum, Lutetiam Parisiorum advectum, in basilica S. Vincentii conditum est, seu in coenobio S. Germani de Pratis, cum sacris lipsanis SS. Audoëni, Leutfredi et Agofredi; ac ibidem summo in honore habitum est, adversus incendia praesens remedium, miraculisque non paucis illustratum; ad ejus anniversariam nunciandam solemnitatem omnia per urbem et finitimos vicos campana aera pulsari consueverant.

PRIDIE IDUS.

DIE XIV.

MARTYROL. — Lugduni, depositio S. BONAVENTURAE Cardinalis et Episc. Albanensis, Confessoris et Doctoris,

(α) *Armorica*, extrema Britanniae Minoris regio erat Galliae occidua ad Oceani oram.

Ordinis Minorum, doctrinâ et vitae sanctitate celeberrimi. (In *Surio*; p. 257).

S. JUSTUS MILES MART.

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Romae, S. JUSTI Militis sub Claudio Tribuno, qui apparente sibi divinitus Cruce credidit in Christum, et mox baptizatus omnia sua pauperibus erogavit; tentus deinde a Magnetio Praefecto, verberari nervis, galeâ ignita contegi et in rogam immitti jussus, nec in capillo quidem laesus, in confessione Domini reddidit spiritum.

Nulla extat, ait Ferrarius in Catal. SS^{um} Italiae, apud Latinos Scriptores hujus martyrii mentio; neque Romae ulla Reliquiarum memoria. Et quod etiam dubitationem auget, nulla Imperatoris sub quo passus est ullibi notitia reperitur. Elogii verba ex Basiliano Synaxario et additione Card. Sirleti in Romanas Tabulas sunt invecta. Per Acta Graecorum conjicere datur, Justum Româ oriundum in Oriente militiam gessisse ac inde Romam esse reversum, ubi probabiliter contigit pro Fide nuperrime suscepta coronari. Solemnitas ejus Constantinopoli in Orphanotrophio peculiariter celebrabatur quod Alexius Comnenus aedificavit.

S. PHOCAS EP. MART.

Ineunte II saec. — Ex Asia Min.

MARTYROL. — Synôpe in Ponto, S. PHOCAE Mart., ejusdem civitatis Episcopi, qui sub Trajano Imperatore carcerem, vincula, ferrum ignemque pro Christo superans, evolavit in coelum; cujus Reliquiae Viennam in Gallia delatae, in Basilica SS. Apostolorum conditae sunt.

Synopeensis patriâ, dicitur in graecis Actis a pueritia dono miraculorum insignitus; nam daemones fugavit, mortuos suscitavit, et naves

periclitantes irati maris fluctibus eripuit. Quibus similia Amaseae patravit, ac denique etiam cum Synòpe Episcopatu fungeretur; quare multos signorum vi e gentilibus ad Fidem attraxit et baptizavit. Trajano imperante saevissima perpressus, demum gladio igneque peremptus est. De ejus Reliquiis Viennam Allòbrogum translatis et ibi asservatis extat Bulla Innocentii Pp. IV, data anno MCCL. An infanda quae Galliae Ecclesiam sub praeteriti saeculi finem procella afflixit, incolumes evaserint, nos latet. Ne praetermittas legere quae diximus Die v Martii de S. Phoca Mart. Antiocheno, in MARTYROL. ILLUSTR. p. 192*.

S. HERACLAS Episc.

Obiit anno 247 — Aegyptius.

MARTYROL. — Alexandriae, S. HERACLAE Antistitis, ob cujus celeberrimam opinionem Africanus historiographus memorat se Alexandriam ad eum visendum properasse.

Plutarchi Mart. cujus et Socior. historiam dedit Surius die Jun. xxviii, frater Heraclas fuit, clari Origenis prius auditor, postea in docendi officio administer. Ejus, in sacris Litteris et Philosophia, doctrinae fama illustris quidem extitit, sed partae eruditione et scientia celebritati, laus non defuit sanctitatis. Nil tamen de gestis in Alexandrino Patriarchatu, memoriam proditum est.

MARTYROL. — Carthagine, S. CYRI Episcopi, in cujus festivitate S. Augustinus de eo sermonem ad populum habuit.

Pro libito positus hic Cyrus, cum de ejus aetate, gestis et emortuali die nil prorsus nec Baronio innotuerit. Quin et de nomine graviter dubitandum cum nullibi memoretur, nisi in *Indiculo* S. Possidii, cujus sunt verba « De depositione Cyri Ep. Carthaginis; » qui vero sit S. Hipponensis

Doctoris Sermo in ejus festivitate habitus, non signatur. Quapropter non absurde suspicantur Bollandiani, *Cyri* contracto vitiose vocabulo scriptum lectumque fortasse pro *Cypriani*.

S. FELIX Episc.

Floruit circa 380 — Italus.

MARTYROL. — NOVOCOMI, S. FELICIS, primi ejusd. civitatis Episcopi.

Primus dicitur Comensium Episcopus, quod de nullo eo antiquiore, licet esse potuit, ad nos pervenerit memoria. S. Ambrosio Mediolanensi ob insignem doctrinam et praeclaram vitae sanctimoniam adeo charus fuit, ut inclytus Antistes ad Felicem scripserit: « Etsi corporis habitu minus valebam, tamen ubi sermonem unanimis mihi pectoris legi, non mediocrem sumpsit ad convalescendum gratiam. » Et alia epistola significat magno se teneri desiderio Felicis sui visendi, nec posse illius absentiam quiescere. Suaviter dein idem de Felice conqueritur, quod se nequaquam reviserit, cum ait: « Certe in illo ordine Comensium jam plerique coeperunt credere magisterio tuo, et doctrinam tua verbum Dei receperunt; sed qui dedit credentes, et adjuutores dabit, quo et tibi excusandi auferatur necessitas, quod serius nos inviseris, et mihi crebrior tuae praesentiae refundatur gratia. » His tam honorificis testificationibus conquire est quibus vitae exemplis et efficaci praedicatione egregius Pastor Felix gregem Christi enutrierit atque amplificaverit. Quo munere diu perfunctus, appropinquantem sentiens exuendae mortalitatis horam, Provino (colitur Comi viii Martii) sibi successore delecto, ad aeterna evolavit praemia 8° Idus Octobris (qua die Comensis Ecclesia ejus agit festum), atque sepultus est in crypta basilicae S. Carpophori. Comensis urbis laudes diximus in MARTYROL. ILLUSTR. p. 60*.

S. OPTATIANUS EPISC.

Ob. ineunte VI saec. — Italus.

MARTYROL. — Brixiae, S. OPTATIANI Episcopi.

Praeclarissimae, in primis italicarum, antiquitate et SS^{um} Antistitum numero Brixianae Ecclesiae (*Surius*, vol. II, p. 385) 14us vel 16us Episcopus recensetur Optatianus qui sedisse dicitur ab anno CCCCL ad DIV. Subscripsit Epistolae Synodicae quam Patres Concilii Mediolan. sub Eusebio miserunt ad S. Leonem Magnum; *Octavianus* vero mendose ibi legitur pro Optatiano. Hujus et successoris S. Vigilius veneranda ossa in S. Laurentii templo, dum instauraretur, in reaedificatam aram maximam solemniter, exeunte XV saec. sunt translata.

S. MARCELLINUS

ALIAS MARCHELMUS PRESB.

Flor. saec. VIII. — Patria inc.

MARTYROL. — Daventriae in Belgis, S. MARCELLINI Presbyt. et Conf.

Corrupto ab amanuensibus genuino Marchelmi nomine in *Marchelinum*, latinus ac venustius inde *Marcellini* redditum. Anglorum dicunt ortum genere, a S. Willibrordo (in *Surio*, ad VII Nov.), Trajectum ductum, ac sanctis instructum moribus, sacrisque litteris, et probabiliter Presbyterum ordinatum. Missus, a quonam haud perspicue liquet, ad locum in Belgica *Daventer* appellatum, ibi in Evangelico ministerio sancte versatus, in Domino tandem obdormivit. In variis Catalogis cum S. Lebuini seu Levini (*Sur.* XII Nov.) vel S. Ludgeri (*Sur.* vol. III, p. 495) Vita commiscetur; testimonia haec tamen alii ab aliis valde discrepant, atque rerum quaedam adjuncta proferunt inter se pugnantia; pleraque igitur ex perpauca quae de S. Marchelmo habentur, obscura, incerta, suscepta sunt.

MARTYROL. — Romae, S. CAMILLI *de Lellis*, Clerr.^{um} Regg.^{um} infirmis Ministrantium Institutoris, quem virtutibus et miraculis clarum Benedictus Decimusquartus Pontifex Max. Sanctorum numero recensuit. (*Vide infra ad diem XVIII qua ejus est festivitas assignata.*)

IDIBUS.

DIE XV.

S. HENRICUS I IMP.

Vixit a 972 ad 1024. — E Bavaria.

MARTYROL. — Bambergae, S. HENRICI Primi, Imperatoris, qui cum uxore sua Chunegunde perpetuam virginitatem servavit, et S. Stephanum Hungarorum Regem cum universo fere ejus regno ad fidem Christi suscipiendam perduxit.

Cur hunc B. Henricum alii I alii II hujus nominis Romanorum Imperatorem appellaverint, notavimus in *Sur.* vol. I, p. 48. Caesarum decus, ac Saxonicae stirpis Germanicum sceptrum adeptae gloria Henricus, filius fuit Henrici Bavariae Ducis, Othonis Magni ex fratre nepos; mater ejus Berta, Ducis Lotharingiae proles, matrona religiosissima, quae natum suum sedula timore Domini imbuat. Adolescentiae autem institutorem habuit S. Wolfgangum Ratisponensem Episcopum; qui jam ad coelestia evocatus, egregio discipulo virilem aetatem vix attingenti arcanum dedit futuri imperii praenuncium per noctis visum (in *Surio* ad postremam Octobris diem, in hist. ejusd. S. Wolfgangi sub finem). Othone igitur III, dum anno MII reditum ex Italia in Germaniam maturaret, extincto, Henricus noster in Comitibus Germanicis electus Imperator est, et mox a S. Willigiso Archiepiscopo Moguntino Germaniae Rex coronatus, atque biennio post, fugato ex Italia Arduino, Ticini, Rex Longobardiae salutatus; anno denique MXIV, postquam Benedictum VIII a Gregorio quodam Pontificatus in-

vasore, in Germaniam confugere coactum, piissime et honorificentissime exceptum in sedem suam restituerat, ab eodem Summo Pontifice, Romae, solemnī ritu, Romani Imperii diadēmate decoratus.

Subditorum felicitatis sollicitus, clementiā, aequitate domi praeulgens, in re bellica strenuus, armis tamen abstinuit, nisi de tuendis Ecclesiae juribus et populi sui arcendo hoste ageretur. Adversarios, inter quos acerrimus, quis crederet?, ipsemet ejus frater extitit Bruno Ausburgensis Antistes, invidiā impellente, per calumnias et perfidorum artes rebellionis fomitem in sanctum Regem conantes excitare, mansuetudine, patientiā et charitate tulit admirabili. Praeclarum quoque humilitatis, et reverentiae in Unctos Domini exemplum edidit, cum respicientia eum tetigit de tam gravi suspicione, quam quorundam aulicorum iniquis susurationibus, conceperat in S. Episcopum Coloniensem Heribertum, ut infenso actus in illum animo, pene ad vindictae crimen procurreret (vide *Sur.* vol. III, pp. 318 et 329 ac seqq. a § 22 ad 25 inclus.). Quotidianis largitionibus egenos recreare in deliciis habuit, S. Chunegundem (*Sur.* vol. III, p. 27) augustam sponsum aemulatus quae *Pauperum mater* cognomento praedicabatur. Solemne ipsi quotannis aliquod excitare, monasteriorum et sacrarum aedium, pietatis suae monumentum; munificus in Ecclesiae ministros et splendori cultus Dei procurando; Bambergam ipse civitatem institutā, annuente Summo Pontifice Joanne XVIII, Sede Episcopali illustravit. Cum disciplina ecclesiastica apud laicos et Clerum instauratione indigere videretur, Henricus anno MV Episcopos Germaniae convocavit Tremoniam in Westphalia; multumque coram eis questus de abusibus et vitiis quae invaluerant, eosdem instanter hortatus est ad illa auferenda, et ad veram Religionem

restituendam. Secundo inde anno pius Rex Synodum, Apostolicis munus Litteris, Francofurtiae coëgit, aliosque rursus Praelatorum conventus curavit celebrandos. Idem precibus impetravit ut ex Summi Pontificis decreto Symbolum Nicaenum, quod eatenus legebatur tantum, deinceps in Missarum Solemnis caneretur. Fidei propagandae studiosissimus, conversionis Hungarorum et sanctitatis Stephani eorum Regis (col. II Sept.) auctor fuisse fertur, eidem Gisela sororem speciosissimam, quam concupierat, despondens ea conditione ut susciperet baptismum, et ad Catholicam Ecclesiam regnum suum pertraheret.

Eminet autem inter ejus virtutum insignia, castitas, quae paucorum fuit, cum S. Chunegunde conjuge, pari virginitatis proposito, intemerate servata. Quod certo constat, licet rem, prodigii propèmodum loco habendam, calumniis dicteriisque sunt aggressi, impudentesque, in his Leibnizius, continentiae, singulari Dei gratiā et praenobili angelicae in carne puritatis amore septae, inficiatores. Praeter alia multa namque et gravia rei testimonia quibus motus B. Eugenius PP. III, anno MCLIII in Canonizationis Brevi, hujusmodi de Henrico laudem asserere non dubitavit, scriptum a synchronis qui de auditu et visu testibus acceperant, reperi-mus, S. Imperatorem in mortis articulo, praesentibus Episcopis, Abbatibus atque Proceribus, oculorum manusque nutu dum sponsum Chunegundem adstantem indicaret, illius parentibus *Recipite*, dixisse, *quam mihi tradidistis* (quid nisi intactam significat) *virginem vestram*. Optime, si quis unquam Regum, de Ecclesia meritis Henricus, et sanctorum operum copiā vere dierum plenus, annos agens 52 placido exitu, coelitibus adnumerandus humanis excessit anno MXXIV, et primo in imperialis aedis sacello, deinde Bambergae in S.

Petri tumulatus est, sepulcro insculpta Justitiae imagine, ense dexterâ, laeva libram gestantis. Commune postmodum splendidissimum formâ et ornatu sarcophagum sanctos castissimos conjuges Henricum et Chune-gundem excepit. S. Imperatoris patrocínio innumera aerumnosi qualescumque beneficiorum prodigia retulerunt accepta, quae Bambergensis Canonicus Lupoldus litteris summatim consignavit.

S. EUTROPIUS

EJUSQUE SORORES ZOSIMA ET BONOSA
MARTYRES.

Probab. circa 273 — Itali.

MARTYROL. — In Portu Romano, natalis SS. MM. EUTROPII, ZOSIMAE et BONOSAE Sororum.

Portuensis (sive Portus Romani, haud longe ab alma Urbe, ad Tiberis in Mediterraneum fauces) celeberrima ab apostolicis temporibus Ecclesia, plurima in vetustissimis maximae auctoritatis Tabulis suis trophoea profert SS. Martyrum qui eam regionem vel generoso purpurarunt cruore, vel suorum reconditis corporum thesauris pretiosam sacratissimamque reddidere. Haec inter, trium athletarum memoria effulget quos hodie recenset Baronius; cui tamen si nostra contigisset aetate florere, haud ita, pro piissimo suo in Sanctorum fastos animo, lacrymabiliter de tam illustris ejus loci squalore questus esset, ut in magno Opere suo ad annum 272, § xiv, quod praesertim nulla superesse inspectasset vestigia sepulcrorum SS. Eutropii, Zosimae et Bonosae. Partim enim nostri saeculi anno trigésimo septimo, partim quinquagesimo octavo, praeclara indicia, faustissima uberiorum investigationis fructuum praesagia apparuere. Marmorei primo fragmenta tituli sunt feliciter reperta quae diligenti alia aliis adhaesione coagmentata legendum perhibent: SANCTIS MARTYRIBVS ET

BEATISS... EUTROPIO, BONOSAE ET ZOSIMAE etc.; reliquum vero tituli perspicue memorat Basilicam conjunctam tumulo, a fundamentis constructam. Insigne praeterea monumentum ad lucem in excavationibus illic adhibitis prodiit; hexametris elegantissimis carmen, mutilum quidem, sed integerime adhuc sanctam exprimens Bonosae sororem Zosimam et certaminis socios, et egregie ad praecipua spectans adjuncta martyrii virginis Zosimae ut traditione feruntur, pessime heu ab anonymo conscripta, et pro libito uni Bonosae aptata; videlicet cum illa post atrocissima et diutina supplicia, in carcere jacens, cupiens cum Paulo Apostolo (ad quem postremis versibus, quos subjicimus, elegans apostrophe dirigitur) *dissolvi et esse cum Christo*, ut de consummato nobilissime cursu et fide servata, acciperet repositam justitiae coronam, *Accipe me*, dixit, *Domine*: atque *cito exaudita* invicta puella, aperto limine coeli, magno irradiatur lumine, et *videt socios* jam gloriâ fruantes, atque *Patres* (antiquos Jerusalem coelestis cives) eam *de suo numero esse cupientes*, ac *certatim* eam tenentes et amplexantes:

* Jam videt et sentit....

Et bene pro meritis gaudet sibi praemia reddi
Tecum Paule tenens calcata morte coronam
Nam fide servata cursum cum pace peregit. „

(Vide clarissimi Eq. Joan. Baptistae Derossi opus — *Bullettino d'Archeolog. Crist.* anno iv a pag. 37 ad 49). Hoc epigraphico-poëtico marmore certiores facti videmur, Bonosam, Eutropii et Zosimae sororem, eandem esse cujus nobili confessione et constantiâ ad fidem conversi sunt et ad martyrium fortiter tolerandum ducti Quinquaginta Milites de quibus supra octavo Idus facta mentio est. Quoad identitatem vero ab aliquibus assertam, de qua dubitandum, hujus Bonosae et S. homonymae pariter Virginis et Martyris cui dicata antiquitus in regione Transtiberina aedes,

ac de translatis Claramvallem in Gallia trium Martyrum corporibus, vide praefati Eq. Derossi praedicti operis continuationem (*secunda serie, anno primo*), editum Romae MDCCCLXX, a pag. 33 ad 44. Ad Aureliani, circa CCLXXXIII, brevem persecutionem probabilius pertinent hi Martyres quam ad aetatem Severi a Bollandianis propositam; Severus enim Caesar in-eunte III saeculo extinctus est, Aureliano autem regnante, Pontificatum gessit S. Felix qui milites L per Bonosam conversos (vide eor. elogium Idibus) baptizavit. Descriptio porro martyrii S. Bonosae, ut uno dicamus verbo, ea est ut anonymo auctori ignorantiae notam apud Bollandistas, aequo sane iudicio, pepererit.

S. CATULINUS DIAC. CUM SOCIIS MM.

MARTYROL. — Carthagine, beati CATULINI Diaconi, de cujus laudibus S. Augustinus sermonem ad populum habuit; et SS. JANUARI, FLORENTII, JULIAE et JUSTAE Martyrum, qui positi sunt in Basilica Fausti.

Horum omnium aetas, gesta, martyrii genus sunt oblivione sepulta. Vetus-tissimis in Codicibus recensentur. *Fausti* rectius scripsit Baronius quam alii nonnulli *Faustae*; celebris haec Carthaginensis Basilica in Conciliis, a Victore Uticensi memoratur.

MARTYRES ALEXANDRINI TRES CUM X INFANTIBUS.

MARTYROL. — Alexandriae, SS. MM. PHILIPPI, ZENONIS, NARSEI et decem infantum.

Idem hic ferme quod de praece-dentibus dicendum; nil prorsus ali-cunde haurire est.

S. ABUDEMIUS MART.

MARTYROL. — In insula Tenedo, S. ABUDEMI M. qui sub Diocletiano passus est.

Plura, sed non undequaque vero-similia nec sincera tradit pervetu-stum Sinaxarium e Menologio Basi-lii II Porphyrogeniti jussu, saeculo x conscripto, collectum, repertumque in monasterio Basilianorum Cryptae Fer-ratae in Latio. Non locus palaestrae sed patria Abudemii, et quo proba-biliter translatae sunt Reliquiae, fuit Tenedos, insula Asiae minoris, in mari Aegæo notissima.

SS. ANTIOCHUS ET CYRIACUS MARTYRES.

Probab. sub fin. III saec. — Armeni.

MARTYROL. — Sebaste, S. ANTIOCHI medici, qui sub Hadriano Praeside capite obruncatus est; cumque ex eo lac pro sanguine manaret, CYRIACUS carnifex, conversus ad Christum, et ipse martyrium subiit.

Medicam artem cum laude exerce-bat Antiochus. Germanus frater sancti martyris Platonis (de quo in *Surio* ad xxii huj.) per eum in Christum credidit. Dum morbis sanandis in-tentum Galatiam et Cappadociam per-agraret, ab Hadriano Praefecto com-prehensus et mox in ligno suspensus, latera excarnificatur, et lampadibus aduritur; in custodiam injectus, inde eductus, in lebetem ebullientem con-jicitur; nil tamen laesus, feris obje-ctus est quae eum tangere non sunt ausae; quin Antiochus idola omnia precibus ad Deum fuis subvertit ac contrivit. Truncato demum per gla-dium capite, in Domino obdormivit (*Ex gr. Menaeis*). In honorem S. An-tiochi M. solemnna, ut legimus in hist. S. Theodori Siceotae (*Sur.*, Vol. iv, p. 493, § 88), in Galatia fuerunt in-stituta. Videns autem Cyriacus, qui lictorem Martyris egerat, rescissa cer-vice, non sanguinem, sed candidum lac profluere, prodigio tactus, libera voce se Christianum professus est, dictoque anathemate Hadriano et diis, ipse quoque decollatus est, atque a

Christianis ad beatissimum Antiochum appositus.

S. FELIX EPISC. MART.

Incertae aetatis.

MARTYROL. — Papiæ, S. FELICIS Ep. et Mart.

Adeo incerta omnia circa eum sunt, quidquid nonnulli ad conficiendum elogium excogitaverint, ut nil aliud, praeter nomen, pluribus quidem consignatum Tabulis, cum Baronio proferre audeamus. Non absurde suspicantur Bollandiani aliqua ex confusione vel ignorata de causa Papiæ adscriptum fuisse S. Felicem Spalatensem (in Venetis) Ep. Mart. de quo absque ulla aetatis vel gestorum notitia persolvit illa Ecclesia Officium die XVIII Maji.

MARTYROL. — Nisibi, natalis S. JACOBI, ejusdem urbis Episcopi, magnae sanctitatis viri. Hic miraculis et eruditione clarus, unus fuit ex numero Confessorum sub persecutione Galerii Maximiani, qui in Nicaena Synodo perversitatem Aarii, Homousii oppositione, damnarunt; cujus et Alexandri Episcopi oratione ipse Arius condignam suae iniquitatis mercedem, effusis visceribus, Constantino poli recepit (*Surius, p. 265*).

S. ATHANASIUS NEAP. EP.

Obiit anno 872 — Italus.

MARTYROL. — Neapoli in Campania, S. ATHANASH, ejusdem civitatis Episcopi, qui ab impio nepote Sergio multa passus, ac sede pulsus, Verulis confectus aerumnis migravit in coelum tempore Caroli Calvi.

Praeclaræ admodum ex antiquissimis ab exordio Christianitatis, Neapolitanae Ecclesiae Praesul Athanasius, hujus nominis I, pastoralis zelo et fortitudine, munificentia in sacras aedes, persecutione in mercedem pietatis tolerata maxime conspicuus, plu-

res habuit gestorum suorum scriptores; quorum auctoritate primus ut fere coevus ac gravitate celebris fuit Joannes Diaconus Neapolitanus, e cujus Chronico brevem huc inserendam narrationem censuimus, notis illustratam, ac nonnullis parvi momenti rescissis:

Athanasius Episcopus 44us sedit annos XXII, menses VI, dies XXIV. Hic autem ab ipso pueritiae suae tempore, usque ad Diaconatus honorem, patre suo Sergio Duce, sub tutoribus et actoribus mansit; quatenus negotii saecularis ignarus, omni institutione Catholica imbueretur. Qualis enim quantusque effulserit, si homines silent, ipsi etiam lapides clamabunt. Infra vigesimum aetatis suae annum Levitali honore suffultus, quasi jam Episcopus venerabatur. Dominus enim qui praevidebat Ecclesiae suae tantum Pastorem, quodammodo de illo suae clementiae signum praecordiis humanis indiderat; Antistitem eis designans futurum. Ille, inquam, ille tanto mellifluus nectare sic omnes dulcabat, ut dominus Joannes Episcopus paterno affectu in tantum eum diligeret, quod de eo, sine filii vocabulo, nunquam os aperiret. Populus cunctus (*suppl. eum amabat, et non*) sine Domini assertionem mirum in modum certatim a singulis laudabatur, et quod ante saecula Omnipotens praedestinaverat, coelebs jam et Sanctus aspiciebatur.

Profecto igitur domno Joanne ad coelestem patriam, hujus electionem e vestigio cunctus acclamavit populus. Qui mox sublimatus, in paucis diebus Romam properavit, ubi honorifice susceptus, honorificentiusque consecratus, cum magna gloria Neapolim repedavit. Inthronizatus ergo, ubertatem doctrinae, quam in pueritia sua suxerat, coepit affluenter impertiri. Ordinavit autem lectorum et Cantorum scholas, nonnullos instituit Grammaticam imbuendos, alios colligavit ad scribendi officium: ut sic

Pastor providus caulas sui gregis muniret; quatenus nullius indigens, Domino suo praesentaret speculationem, atque verissime audiret: Floret Sancta Ecclesia in diebus tuis, redempta sanguine Christi.

Praeterea Ecclesiam S. Januarii in ipso cubiculo positam renovavit, nobiliumque Doctorum effigies in ea depinxit, faciens ibi marmoreum altare cum regiolis argenteis: supra quod velamen cooperuit, in quo martyrium sancti Januarii ejusque sociorum, acu pictili opere, digessit. Eodem enim opere in ecclesia Stephania * tredecim pannos fecit, Evangelicam in eis depingens Historiam; quos jussit de columnarum capitibus ad ornamentum pendere: et in altare ejusdem ecclesiae hujus operis quatuor velamina obtulit, multo auro multisque gemmis decorata. Plurimos enim pannos ** facere studuit, quos in ecclesiarum ornamentis maluit offerre. Ex argento igitur non pauca vasa in ipsa fecit Ecclesia: nam ad magnas brevesque fabricandas coronas, et alia sacra vascula, quadraginta octo libras argenti appendit: ex eodem itaque metallo fecit magnam patenam, sculpsit in ea vultum Salvatoris et Angelorum, quam intrinsecus ex auro perfudit...

Ordinavit etiam ut in ecclesia Salvatoris omni die Missa publica cum Dypticis celebraretur, offerens ibidem terras ex quibus ejusmodi aleretur Collegium. Deinde ordinavit Xenodochium in Atrio praedictae Ecclesiae, multis terris oblatis, quatenus egenorum et advenarum esset repausatio: In ecclesia denique S. Januarii, foris sita, Monachorum Collegium sub Abbatis regimine ordinavit, offerens eis unum hortum in campo Neapoli-

* *Stephaniae* locum nunc occupat pars S. Restitutae veteris, lateri adjacens Basilicae Metropolitanae.

** *Sive peristromata.*

(a) *Idem* qui Saraceni. Hoc malebant nomine se appellitare, quasi *Saracae* liberae, non *Agar* ancillae filii; affini Agarenorum vocabulo, ex A-

tano positum. Multas igitur ecclesias, quarum Sacerdotes paupertate laborabant, oblatis suae largitionis muneribus, (*suppl.* et) suae praeparationis rebus sublevare curabat. Quae si cuncta recensere volumus, et nobis est longum ire per singula, et lectoribus ingerimus non parvum fastidium. Eodem quoque tempore Misernatis Ecclesia, peccatis exigentibus, a Paganis devastata est. Cujus omnes pene immobiles res, hoc Praesule supplicante, genitor ejus Sergius Dux Neapolitano concessit Episcopo.

Praeterea mortuo Sergio Consule, et Gregorio filio ejus Ducatum regente, Saracenorum ferocitas ita in his praevaluit regionibus, ut multarum urbium atque castrorum quotidianum fieret excidium. Idcirco Ludovicus Imperator supplicatione commotus Langobardorum, ad eorum liberationem validum movit exercitum... Hujus autem adventui omnium circumquaque urbium patuit introitus. Solummodo Neapolitanam non est ingressus civitatem, quia tantam iste domnus Athanasius familiaritatem apud ipsum obtinuit, ut saltem in modico non amaricaretur ab ejus potestate. Beneventi itaque commorans, magnam de coelo accepit victoriam, ita ut Agarenis (a) fame et gladio interemptis, et rege eorum Seudan capto, civitates quas acceperat, auferret; et in pristinum revocaret dominium.

Interea Gregorius Dux habito cum suis germanis consilio, praesertim cum domno Athanasio Episcopo, statuit Consulem Sergium filium suum; nec multo post diuturnitate aegritudinis, spiritum exhalavit. Quo mortuo, Sergius consul instinctu malorum hominum, cepit omnes germanos patris sui, etiam eundem Praesulem ***.

brahae ancillae nato Ismaelitae etiam dicebantur.

*** Indignatus notae impietatis homo objurgationibus sancti Pastoris, et constanter obloquentis iniquis ejus contra Ecclesiae libertatem speculationibus.

Quibus segregatim custodia mancipatis, infra septimi diei spatium collecti omnes monachi servi Dei, Sacerdotes et Clerus clamabant lacrymis profusis: « Sergi Consule, redde nobis Pontificem, dimitte nobis Sanctum, patrem orphanorum, defensorum viduarum, totius regionis lumen, consolatorem tristium. Solve hominem per quem omnis patria pacificata manebat; alioquin gratam suscipiemus peregrinationem, quatenus nobis absentibus, tanti sceleris ira in te desaeviat. » Quid ageret, quo se verteret non habebat. Coangustatus itaque, tandem aliquando memoratum Antistitem illis dimisit, tali sacramento constrictum, ut nusquam sine consensu ejus abiret, nisi tantum ad ecclesiasticam explendam consuetudinem. Diebus igitur decem expletis, commeatum petivit, quasi convivium monachis insulae Salvatoris exhibiturus. Quo accepto, nihil moratus, cum omnibus Clericis in eandem ascendit insulam; desiderabat enim quodam modo suos germanos ex ergastulo, quo detinebantur, producere. Sed Sergius nolens a tanta mentis obstinatione recedere, aiebat: Non solum autem istos (*suppl.* non) patiar solutos, insuper eundem Episcopum ex insula trahere conabor. Praeterea dominus Athanasius Episcopus suum Apocrisarium domno Ludovico Imperatori destinans, insinuavit ei quae et quanta a suo pateretur nepote. Tunc ille ex urbe Beneventana Marino seniori Amalphitanorum praecepit, ut illum ex praedicta insula cum omnibus ejus hominibus incolumem, quo vellet, perduceret. Marinus autem imperata complere fe-

stinans, Surrentum illum cum omnibus salvum perduxit.

Hic itaque eo degente, Beneventani et Salernitani aemulatores tantae bonitatis praedicti Imperatoris, insurrexerunt cum consilio Sergii Ducis contra eum *. Quo capto, unaque cum conjuge sua recluso, plurimi Franciam, amisso Pastore, luctifero ululatu reversi sunt in regionem suam. Postmodum vero Beneventani, Salerno jam a superventu Saracenorum obsessa, dimiserunt ipsum Imperatorem, sub sacramento districtum quod nullatenus pro tanta inhumanitate quam ei ingesserant, redderet eis meritum. Cui Athanasius Episcopus obviam ire satagens, illico Surrento egressus, Romam properavit; ibique detentus est paulisper ab Adriano Papa. Ac deinde egressus, Ravennam occurrit praedicto Imperatori: sicque cum eo revertens in eandem urbem, multis precibus ab eo extorsit, ut suae immemor injuriae, suffragaret Salernitanis Hismahelitem obsidione vallatis, praedicans illi judicium Domini, in quo unusquisque secundum adinventionem manuum suarum sit recepturus. Unde pius commotus Augustus, armatam direxit multitudinem, ut Domino protectore bellum inirent adversus illos. Qui celeriter venientes, atque plurima caede Saracenos prostrantes, triumpho de coelo donato, victoriosissimi repedarunt.

Athanasius autem itinerans cum eis, vi febrium laborare coepit. Quintodecimo ergo die (*suppl.* mensis julii) expleto, omnibus flentibus, migravit ad Dominum. Cujus corpusculum ad Monasterium S. Benedicti situm in Monte Casino deportantes, in ecclesia S. Petri ibidem constituta sepelierunt (*a*)...

* Scilicet Sergium ipsum.

(a) *Tempore*, ait in superiore elogio Baronius, Caroli Calvi migravit Athanasius in coelum. Errat hic chronologia Baroniana ex male cognito anno emortuali eximii Imperatoris Ludovici II DCCCLXXV; tunc Carolus cognomento Calvus successit qui Lotharingiae partem obtinebat. Triennio antea quieverat apud urbem Verulas S. Neapolit. Episcopus. Quinto post obitum anno Nea-

politani extorrem beatum et incolytum Antistitem in sedem suam restituendum curarunt. Effosso tumulo, integerrimum corpus repertum est, et solemnibus supplicatione, magnis multisque miraculis iter illustrantibus, in suam urbem translatum est. Cultu honoratus est, praeclaris ad sepulcrum patris portentis exigentibus, a prima

MARTYROL. — Panormi, inventio corporis S. ROSALIAE virginis Panormitanae, quod Urbano VIII Pontifice Maximo repertum divinitus, anno Jubilaei, Siciliam a peste liberavit. (*Vide in hac ILLUSTRATIONE ad IV Sept.*)

DECIMOSEPT. KAL. AUG.

JULII XVI.

MARTYROL. — Festum B. VIRGINIS MARIAE DE MONTE CARMELO.

Carmelus inter Judaeam et Syriam mons ad Tribum Manasse pertinebat; qua vero ad meridiem vergit Tribui Aser assignatus fuerat. Ejus radices praeterlabitur torrens Cisson. In eo contigit monte illud miraculum, cum Eliae precibus ignis coelo delapsus, prophetas Baal absumpsit. In eo monte traditio est, adhuc hanc vitam agentibus Beatae Virgini Aediculam esse exstructam a piis quibusdam viris qui eam noverant, quique Joannis Baptistae praedicatione, Christi Adventum satis cognitum habentes, Evangelium amplexati, quotidie illuc convenire consueverant; ex quo nomen illis inditum *Fratrū montis Carmeli*.

Cum Simoni autem Stokio anglo, spectatae sanctimoniae viro Ordinis Carmelitarum Generali Magistro, qui in osculo Domini quievit saeculo XIII, multo ante obitum B. Virgo apparisset, dedissetque, tamquam Carmelitani Ordinis tesseram, *Scapulare*, in praecipuae protectionis suae peculiare signum; deinde quinquaginta post annis B. Virgo itidem Joan. XXII summo Pontifici visendam se prae-buisset, eumque monuisset de pluribus Indulgentiis, quas a Jesu filio suo Fratribus et Sororibus Carmelitani Ordinis impetraverat, easque Indulgentias deinde anno MCCXXII idem Pontifex promulgasset; tunc non solum magnopere est praedictus Ordo honestatus, sed inde orta est perceptibilis, et in orbem catholicum mire diffusa, et sodalitorum utriusque se-

xus et devotionis animabus fidelium saluberrima Institutio quae B. M. V. de Carmelo nuncupatur. In superius vero allatam meritissimi et adeo praestantis, inter religiosorum familias, Ordinis Carmeli originem, et potissimum in B. Simonis visionem, in Indulgentias quae coelitus traditae ferebantur, in Bullam sive constitutionem Joannis Pp. quas ut supposititias quidam rejecere, acriter et pertinaciter hinc per Scriptores et Theologos Carmelitas, inde per nonnullos (ut haereticos mittamus) haud spernendos religione et doctrinā viros decertatum est.

Hic ut paucis nos expediamus; quoad B. Simonis visionem, sententiae reverenter et libentissime acquiescimus Benedicti Pp. XIV quem memorare laudare est (ex cujus libro de Festis B. M. V., cap. VI, plura huc afferenda decerpimus), « Visionem quidem (B. Simonis) veram credimus, veramque habendam ab omnibus arbitramur. » Difficultatem vero Bullae Joannis XXII quod ejus autographum minime repertum sit, sapientissimo Decreto diremit Paulus Pp. V; cui congruunt hodiernae Officii Lectiones in Rom. Brev. a Card. Bellarmino recognitae. Theologicam de hisce Indulgentiis quaestionem vide ut expendat prae laudatus Bened. XIV loco citato, §§ a 6° ad 10um.

Quapropter cum ea omnia quae difficultatem creare poterant, et sapientibus doctorum virorum animadversionibus, et Rom. Pontificis decreto sublata fuerint; cumque gliscentibus maxime contentionibus, nemo unquam cultum erga B. Virginem de Monte Carmelo ausus sit improbare, quem Romani Pontifices tot tantisque indulgentiis locupletarunt; cum denique, B. Virgine intercedente, plura Deus miracula ediderit in eorum utilitatem qui huic devoto cultui sunt addicti... Festivitatem B. M.

jam depositione; eum liturgico ritu bis per annum recolit Neapolit. Ecclesia ut patronum; in

Natali idibus Julii et insigniori festo Translationis v Aprilis.

sub praefato celeberrimo titulo pro Carmelitarum Ordine, sub saeculi xvi finem approbavit Sixtus V; eam paulo post ad complures civitates, provincias et regna, ut populorum, Episcoporum et Principum devotioni gratificarentur, Rom. Pontifices extenderrunt; denique ad universam Ecclesiam de praecepto Benedictus XIII. Hac porro de re monendi fideles sunt, nullatenus (quoad meritum quod adjunct de condigno) Scapulare, Rosaria, Cingulos et sacra numismata profutura, si desit charitas, si Christum non felicius corde quam haec symbola carne gestemus. Omnia haec multum quidem juvare credendum est, si qui ea gerit, B. Virginis studeat mores innocentissimos imitari. His dolendum profecto signis, B. Virgini colendae comparatis, multos abuti, quorum malum in eo est quod ab illis aeternae salutis securitatem nimis fidenter, quin adipiscendis virtutibus studeant, sibi polliceantur.

S. FAUSTUS MART.

Med. III saeculo.

MARTYROL. — Eodem die natalis S. FAUSTI Martyris, qui sub Decio cruci affixus, quinque diebus in ea vixit, ac demum sagittis confossus, migravit in coelum.

Consonat elogium cum Graecorum Fastis, paullo verbis non sententiâ fusioribus, omnibusque eadem nuntiantibus.

MARTYROL. — Sebaste in Armenia, SS. MM. ATHENÔGENIS Episcopi et decem discipulorum ejus sub Diocletiano Imperatore.

Probare nititur Baronius, negant Bollandiani binos extitisse hujus nominis iisdemque fere cum rerum adjunctis Martyres, unum Ponticum, de quo egimus xviii Jan., alium Se-

(a) Siâa conspicua fuit Pamphylii freti (sen Caramaniae in Asia Min. occid. septempr. insulae Cypri, hod. barbarico vocabulo *Konich*) urbs

bastenum hodie ex Graecis Martyrologio Rom. inscriptum. Omnibus accurate discussis, suademur unum eundemque esse a Baronio repetitum, Sebaste oriundum, in Ponto passum. Metaphrasteam ejus historiam collocavit Surius crastina die; sed exiguae fidei immo nullius, nos expunximus.

S. EUSTATHIUS EPISC.

Obiit circa 335 — Ex Asia Min.

MARTYROL. — Antiochiae in Syria, natalis B. EUSTACHII Episc. et Conf., doctrinâ et sanctitate celebris, qui sub Constantio Imperatore Arianob, ob Catholicae fidei defensionem, Trajanopolim Thraciae pulsus exilio, ibidem in Domino requievit.

Non sub Constantio apertissime Arianob, sed a Constantino Magno Arianorum hypocrisi decepto et technis circumvento depositus sede et in exilium pulsus, Eustathius est anno cccxxxi, legitimo et orthodoxo viduata Pastore Antiochensi Ecclesiâ usque ad ccclx, quo ad piorum solatium datus est S. Meletius (V. *Sur.*, vol. II, p. 304). Allegata Baronius Epistola S. Athanasii ad Solitarios (vide in Noris) testimonia omnino rejicit Sozômeni, Socratis, Theodoretii et aliorum, quibus eruditi omnes hac in re innituntur; at evidenter illa in S. Athanasii Epistola irrepsit Constantius pro Constantino, aliis locis ejusd. S. Doctoris ad Constantini aetatem invenientibus. (Vide Bollandianorum egregiam Historiam Chronolog. Patriarcharum Antioch., volumini Julii iv praemissam, num. praesertim 152). *Eustathium* autem non Eustachium, juxta optimos antiquitatis, scribimus.

Sidites patriâ (a), aetatis florem sic in litterarum studiis pio aequae ac felici ingenio excoluit, ut S. Hieronymus, in Epist. ad Magnum, inter eos Eustathium recensuerit qui « in archiepiscopalis, nunc perexiguum oppidum vulgo *Chirisonda* vel *Candalor* dictum.

tantum philosophorum doctrinis atque sententiis suos refarciunt libros, ut nescias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem saeculi, an scientiam Scripturarum. Sunt qui dicant, ex S. Athanasio, adhuc laicum, Christi nominis confessione nobilitatum, passumque aliquid pro Fide sub Diocletiano, probabilius sub Licinio jam factum Beroeae in Syria Antistitem; constat profecto, circa cccxx pro fide catholica tam strenue decertasse, ut in primis inter Ecclesiae defensores annumeratus sit, et unus dictus ex apostolicorum dogmatum patronis. Ita vero Beroeensem Ecclesiam administravit, ut S. Philogonio (col. xx Dec.) Antiochiae Patriarcha ad superos evocato, circa cccxxiii, Clerus universus et Christiani fideles Antiocheni communi voto Eustathium ut ejus loco suam Ecclesiam regeret invitum coegerint; quin Patres apud Nicaeam Concilio celebrando convenientes, illum ob vitae simul ac doctrinae meritum tanta admiratione sunt persecuti ut dignum judicaverint qui universae Ecclesiae in cathedra Apostolica praesideret. Congregata autem prima Oecumenica Nicaena Synodo, eximius Praesul noster vindicem sese exhibuit Orthodoxae fidei adversus Arium et ejus fautores acerrimum, praeque caeteris fertur eloquentiâ excelluisse, primus namque « Anthiochenae Eccl. Episcopus; S. Hieronymus ait, contra Arium clarissima tuba bellicum cecinit. »

At *clarissima* orthodoxae veritatis et praelii in hostes Domini *tuba*, extra aulae Synodalis parietes clangendo non destitit; ipso enim curante, sacrosancti Concilii statuta in Coelesyriam, Mesopotamiam et utramque Ciliciam sunt promulgata. Stylum praeterea, quo plurimum valebat, in Arianos errores exercuit, ut ubi audiri per se et suos non poterat, dogmata de Individua Trinitate et de Divinitate Christi scripto longe lateque dif-

funderet, Arii impia percuteret, deiceret, perderet. Cavens ne ejusmodi pestifera labe grex sibi creditus paulatim inficeretur, numquam adduci potuit ut clericum ullum admitteret Ariomania suspectum. Sed parum Eustathio erat lupos ovili arcere proprio; sollicitè satagit ne qua se insinuare iis datum esset, vel suos libellos intromittere. Praeclarum hujusce ab sancto Patriarcha in suam et externas Ecclesias sollicitudinis testimonium profert in oratione de ejus laudibus S. Joannes Chrysost. Testatur porro S. Hieronymus *de Scriptor. Ecclesiast.* C. 85, illum « Adversus Arianorum dogma composuisse multa; » ac ejus fuerunt, idem ait « infinitae epistolae, quas enumerare longum est. » Pretiosae suppellectilis pene cuncta perire; supersunt pauca fragmenta quae videre est apud Gallandum in Biblioth. VV. PP., t. iv, et in Spicilegio Solesm. Card. Pitra, t. i.

Multarum extitit hic zelus Eustathio vexationum causa. Strenuum denique Christianae militiae ducem, orthodoxae arcis vigilantissimum custodem et propugnatorem fortissimum quem doctrinae armis superare nequiverant, calumniarum jâculis confodere aggressi sunt Ariani. Et primo apud Costantinum Imp., quo praetextu haud satis perspicue patet, eum accusarunt tamquam contumeliae reum in augustam et sanctam ejus matrem; tyrannidis insuper quod Arianis supremum infensus, alios eo nomine ab ecclesia arceret vel depelleret, alios immodico zelo verbis et scriptis insectaretur. Invisum sic Caesari reddere coeperunt. Tandem ut ejus depositionis imperiale decretum improvise extorquerent, eumque Episcopi, Clerus populusque jure meritoque Patriarchali cathedrâ depulsum dicerent, pessimum illi probrum conficta criminatione inferre non erubuerunt. Mulierculam venalem (fraude eadem nefandissima qua in S. Athanasium postea usi sunt) introdu-

xere in conciliabulum tumultuarie ab Eusebianis coactum, quæ infantulum lactentem ostentans, hunc se diceret Eustathio auctore peperisse; impudenter vociferabatur meretricula, ac deficientibus testibus, crimen Patriarchæ jurejurando confirmabat. Addit huc Theodoretus, feminam calumniatricem, gravissimo et diuturno correptam morbo, insidias mortis proximam prodidisse; mercede scilicet conductam se Eustathio Episcopo crimen appinxisse Eustathii cujusdam aerariæ artis opificis.

Ut adulter igitur, confestim Constantini misere decepti, et incredibili levitate in virum sanctitate celebrimum animadvertentis, depositus sententiâ est Eustathius. Qua cognita, ingens populi, qui S. Patriarcham summa dilectione et reverentiâ prosequabatur, orta est Antiochiæ seditio; quam qui fabulam concinnarant apud credulum Imperatorem, culpae S. Eustathio, ut assolet, verterunt; per quam novam calumniam, voti compotes Ariani sunt facti, ut eximius veritatis praeco de medio penitus tolleretur. Decrevit enim tunc Imperator ut Eustathius extorris in Thraciam abduceretur; qui aerumnis confectus, in urbe Illyrici orientalis Trajanopoli paullo post excessit e vita. Venerabile corpus ibi saeculum quievit; inde Philippos in Macedoniam est translatus; dein S. Calendio, Antiochenus saec. v exeunte Episcopus, a Zenone Imp. impetravit ut Eustathii Reliquiae magno honore Antiochiam deducerentur. Quid de iis modo vel ubi supersit incompertum est.

S. HILARINUS MON. MART.

Circa 362. — Italus.

MARTYROL. — Eodem die, S. HILARINI Monachi, qui unâ cum S. Donato in persecutione Juliani comprehensus, cum nollet sacrificare, fustibus caesus, Aretii in Tuscia mar-

tyrium sumpsit; cujus corpus ad Ostia Tiberina translatus est.

Usuardi perperam interpolato textu haec desumpsit Baronius ex historia S. Donati (vide vii Aug.) quam fatetur ipsemet in Notis admodum depravatam. Aretio quidem Hilarinus, alias Hilarianus, potuit esse oriundus; Aretii vero comprehensum, ibique interfectum, posteaque Ostiam translatus, nullatenus admittenda, quae cum Actis pugnant SS^{um} Joannis et Pauli ab ipso Emin^{mo} citatis, recteque adductis a Surio hac die. Vide ergo huj. Edit. vol. vi, p. 585, § 7.

MARTYROL. — Trêviris, S. VALENTINI Episc et Mart.

Ex Reliquiis fortasse Trêviris asservatis S. Valentini Tungrensis Ep. (qui Confessor vero, non Mart. col. vii jun.) vel alius cujusdam, hodiernam mentionem provenisse non absurde suspicatur laudatissimus Godefridus Henschenius Soc. J., nullum cum reperire Trevirenses Antistitem Mart. Valentinum; remque admodum ambiguum, saepe discussam in incerto hucusque Bollandiani Operis eximii Continuatores reliquerunt. Vide ejusd. operis tom. Jun. ii ad diem septimam, Edit. Venetae, p. 9; et Jul. diem xvi inter *Praetermissos*.

S. SISENANDUS LEV. MART.

Circa 851 — Nat. Hisp.

MARTYROL. — Cordubae in Hispania, S. SISENANDI Levitae et Mart., qui pro fide Christi a Saracenis jugulatus est.

Ex Pacensi oppido (colonia olim in Lusitania, *Portug.*) Cordubam intuitu discendi avectus est, ibique apud beatiss. Acisli basilicam inter Clericos enutritus, brevi ob Christianam fidem sub Arabum tyrannide in carcerem truditur. Sisenandus tunc dicitur prophético illustratus spiritu, martyrii ad quod, ut ipse retulit, a sanctis Petro et Walabonso invitatus

coelitus fuerat, horam praenuntiavit. Nam quodam die cum responsum, cuidam amico litteras per puerum mittenti, pararet, tribus aut quatuor exaratis in scheda versiculis, subito magna hilaritate perfusus, a scamno consurgens, puero epistolae portitori chartam celeriter semiscriptam consignans, « Recede modo, fili, ait, ne impetu satellitum opprimaris; imminet enim hoc temporis puncto potestas tenebrarum, propere me decollandum mandans. » His dictis, ecce vociferantes lictores praecipiti irruunt furore, pugnisque et alapis adolescentulum Sisenandum caedentes, ad locum supplicii perducunt. Pergit Dei famulus gaudens, de corona victoriae certus, qui ad coeleste convivium exhortantibus Sanctis fuerat invitatus. Sic namque judici cum sisteretur, eadem qua prius constantiâ in sancta confessione perdurans, delicatus ephêbus gloriosa fortissimorum morte occubuit. Inhumatum prae foribus palatii derelictum cadaver, post multos dies, donante Domino, a quibusdam piis feminis inventum, in praedicti S. Aciscli aede reconditum est. (*Ex Memorialis S. Eulogii, lib. 2, cap. 5, contrahendo mutato aliquantulum stylo*).

MARTYROL. — Santis in Gallia, SS. MM. RAINELDIS Virg. et Socc. ejus, qui a barbaris pro fide Christi caesi sunt. (*Surius, p. 271*).

S. DOMNIO MART.

Exeunte saeculo III — Italus.

MARTYROL. — Bergomi, S. DOMNIONIS.

Domnio vel Domneo, cum Domnône ejus nepote, pariter sanctis adscripto et a Bollandò recensito v jan.,

* Abscissum caput Domnionem sustulisse, et ad lapidem quemdam qui extra templum sancti Andreae locatus erat gestasse ferunt, quo miraculo ex probabili conjectura complures gentilium Christo credidisse dicuntur. Haec non Actis genuinis sed obscuriori traditione collecta,

non confundendus, de cujus nepte S. Eusebia agendum erit xxix oct., nobilis Bergoinas, conversus ad fidem fuerat, apostolatam evangelicum exercente in ea urbe S. Alexandro e Thebaeorum invicta Legione (xxvi aug.) circa ann. ccxc. Domi ipse juniis, precationibus et aliis pietatis in Deum et proximos officiis vitam tradebat; Maximianus Hercules interea insatiabilem crudelitatem in Christianos exercebat. Domneo igitur tanto religionis Christianae studio flagrav, ut ne dum in idolorum cultores acerbius invectus sit, sed ipsi effratissimo imperatori non dubitaverit per nuntios impietatem et immanitatem gravissimis et doctissimis verbis exprobrare. Tum Maximianus irâ percitus, missis Bergomum feralibus litteris et ministris, Christianos cunctos et in primis Domnionem obtruncari jussit *. Ejus corpus in S. Andreae sepultum est secreto a nepotibus suis quos in filios adoptaverat et fide enutrierat; quique et ipsi glorioso martyrio paullo post consumpti, ad eum ibidem appositi sunt. Anno mcccci, sub ara maxima praedictae ecclesiae, apto in loculo inventa sunt horum veneranda ossa, cum cochleari et scypho argenteis et marmorea tabula insculptis Domneonis, Eusebiae et Domnonis nominibus et diei martyrii numeris, iis respondentibus quibus eorum recolitur memoria. (*Ex Bergomatibus Historiographis sacris Guarnerio et Mutio*).

S. VITALIANUS EPISC.

Incerta aetate.

MARTYROL. — Capuae, S. VITALIANI Episc. et Conf.

Acta e *Sanctuario Capuano* Michaelis Monachi unde conflatae sunt

quanti facienda sint, harum rerum periti facile intelligunt. Quid sit, Martyres decollatos (prodigium nimis communiter et absque gravi plerumque testimonio allatum) caput gestasse, non semel alibi explicatum est; V. MARTYROL. ILLUSTR. mense apr., p. 321.

Lectiones Officii illuc olim recitandi, quas ignoramus an pro merito recentior revisio castigaverit, Legendam sapiunt historicis characteribus vacuam, immo quibusdam foedam absurdis. Gestorum tamen incertitudo nil ejus officit celebritati, miraculis probabiliter antiquitus partae; cultu namque ut Patronus illustratur ab immemorabili, Capuae praesertim et Catacii (seu Catanzari in Calabria); in dioecesisbus quoque Casertana et Calvensi templa sunt ejus nomine dicata. Catanzarum sacra Vitaliani ossa e Virgiliano nunc *Virginis* monte, ubi decessisse traditur, translata anno MCXX donante Callisto Pp. II dum Cathedralē huj. civitatis ecclesiam consecraret, inventa adhuc plurima sunt cum cineribus, anno MDLXXIII, in altariolo inscriptione munito: CORPUS S. VITALIANI ARCHIEPISCOPI CAPUAЕ.

SEXTODEC. KAL. AUG.

JUL. XVII.

MARTYROL. — Romae, S. ALEXII Conf. filii Euphemiani Senatoris; qui prima nocte nuptiarum, sponsā intacta, e domo sua abscedens, ac post longam peregrinationem ad Urbem rediens, decem et septem annos tamquam egēnus in domo paterna receptus hospitio, novā mundum arte delūdēns, incognitus mansit; sed post obitum, et voce per Urbis ecclesias audita, et scripto suo, agnitus, Innocentio I Pontifice Maximo, ad ecclesiam S. Bonifacii summo honore delatus est, ubi multis miraculis claruit. (*In Surio*, p. 276).

SS. XII MARTYRES SCILLITANI.

Anno 200 — *Nat. Afri.*

MARTYROL. — Carthagine, natalis SS. MM. Scillitanorum, SPERATI, NARZALIS, CYTHINI, VETURII, FELICIS, ACYLLINI, LAETANTII, JANUARIAE, GENEROSAE, VESTINAE, DONATAE et SECUNDAE; qui jussu Saturnini Praefecti, post primam Christi confessionem,

in carcerem missi, et in ligno confixi, deinde gladio decollati sunt. Sperati autem reliquiae cum ossibus beati Cypriani et capite sancti Pantaleonis Mart., ex Africa in Gallias translatae, Lugduni in Basilica S. Joannis Baptistae religiose conditae fuerunt.

« Habemus (inquit Baronius in notis) MM. Scillitanorum Acta prout excepta fuerunt a Notariis et relata in Acta Proconsularia, absque ullo aliquo fucō vel additamento inde descripta. » Haec quae *quoris thesauro cariora* jure (ait Ruinartius) existimabat doctiss. Cardinalis, ex tribus vetustiss. codd. mss., eruta, Annalibus suis inseruit ad ann. cccii, ex quo loco proferimus:

Existente Claudio (*sive Claudiano*) Consule, quartodecimo Kalendas Augustas Carthagine metropoli, statuto forensi conventu, praeceperunt magistratus adstare sibi Speratum, Narzalem, Cittinum. Donatam, Secundam et Vestinam. Et adstantibus eis, Saturninus Proconsul dixit: Potestis veniam a dominis nostris Imperatoribus Severo et Antonino (*Caracalla*) promereri, si bono animo conversi fueritis ad Deos nostros. Speratus dixit: « Nos minime aliquando malum fecimus; neque iniquitatem sequentes, in peccatis egimus operationem, nec aliquando cuiquam malediximus; sed male suscepti a vobis, gratias egimus semper. Quamobrem Dominum verum et Regem adoramus. » Saturninus Proconsul dixit: Et nos electi sumus, et mitissima est elegantia nostra (*in aliis Actis*: simplex est nostra religio); et juramus per genium domini nostri Imperatoris, et pro salute illius intercedimus, quod et vos facere debuistis. Speratus dixit: « Si tranquillas adhibeas mihi aures tuas, dicam mysterium mansuetudinis » (*Christianae simplicitatis*). Saturninus Proconsul dixit: Dicente te de mysterio non inferam mala; tantum jura per genium Regis nostri. Speratus dixit: « Ego Imperatoris mundi genium ne-

scio; sed coelesti Deo meo servio, quem nullus hominum vidit nec videre potest. Ego enim nec furatus sum aliquando; sed quodcumque emam, tributum do, quoniam cognosco eum dominum meum; sed adoro Dominum meum Regem regum, et omnium gentium Dominum.» Saturninus Proc. dixit: De cetero a tumultu garrulitatem quiescite, et accedentes sacrificare diis. Speratus respondit: «Illa est mala concitatio, quae facit homicidium et falsam accusationem adversus aliquem.»

Saturninus.... ad alios conversus, dixit: Nolite furoris hujus insipientiâ participes fieri, sed timete potius regem nostrum, obedientes praeceptis ejus. Cittinus dixit: «Nos non habemus alium quem timeamus, nisi Dominum Deum nostrum qui est in coelis.» Saturninus.... Detrudantur in carcerem, ponantur in ligno in diem crastinam. Sequenti die.... sedens pro tribunali eos praesentari jubet. Qui cum adstitissent, dicit ad feminas: Honorate regem nostrum et sacrificate diis. Tunc Donata dixit: «Honorem quidem Caesari, tamquam Caesari; Deo autem nostro honorem et orationem offerimus.» Stans Vestina dixit: «Et ego christiana sum.» Secunda similiter.... «Et ego credo in Deo meo, et volo in ipso esse; diis autem tuis non servimus, neque adoramus.» Saturninus Proc. auditis his, praecepit eas servari (*al. separari*). Advocatis viris, dicit Sperato: Perseveras ut Christianus sis? Speratus.... «Etiam persevero; et omnes audite quia Christianus sum.» Audientes omnes qui cum illo retenti fuerant, consenserunt confessioni illius, dicentes: «Sumus et nos pariter Christiani.» Saturninus Proc. dixit: Nec liberationem, nec remissionem vultis? Speratus respondit: «In certamine justo nulla est remissio. Fac quod vis. Nos enim pro Christo gaudentes morimur.» Saturninus...: Qui sunt libri quos adora-

tis legentes? Speratus respondit: «Quatuor Evangelia D. N. Jesu Christi, et Epistolas S. Pauli Apost. et omnem divinitus inspiratam Scripturam.» Saturninus.... Spatium trium dierum tribuo vobis ut resipiscatis. Speratus dixit: «Christiani sumus; et omnes qui mecum sunt; et a fide D. N. Jesu Christi non discedimus; fac quod vis.»

Proconsul videns etiam ipsorum mentis stabilitatem, et fidei firmitatem, dedit in eos sententiam per Exceptorem, dicens sic: «Speratum, Narzalem etc. (*duodecim nomina ut supra, singula recensentur*) Christianos se esse confitentes, et Imperatori honorem et dignitatem dare recusantes, capite truncari praecipio.» Haec cum essent ex tabella recitata, Speratus et qui cum eo erant omnes dixerunt: «Deo gratias conferimus, qui dignatus est nos hodie Martyres accipere in coelis pro confessione sua.» (*Alius Codex comprehensius: Nazarius sanctus dixit: «Hodie martyres in coelo sumus. Deo gratias»*). Saturninus... per praeconem Sanctos duci jussit... et sic venientes ad locum martyrii, gladio sunt percussi, ac beatas Deo animas tradiderunt. Dominus autem suscepit Martyres suos in pace; cui est honor et gloria in saecula saec. Amen.

Haec anno imperantis Severi 8°, ut Baronio ipso probatur, contigisse constat; sed contra Baronian. Chronologiam advertendum, hunc annum ducentesimum Chr. fuisse non cccii ad quem Eminentiss. Annalista retulit Scyllitanorum MM. quae recitavimus Acta Proconsularia. Scyllitani autem dicti sunt a *Scylla* urbe qua ad proximam, Africae septentrionalis principem, Carthaginem perducti fuerunt, quam habuere gloriosi certaminis palaestram. De civitate Scylla olim episcopali et nobili plura Ruinartius in notis ad Hist. Wandalicæ persecutionis, parte 2^a. Consueta temeritate, mendacissimus Tamajus Scyllitanos

pugiles Carthagini (*norae*) in Hispania adscribit. Horum Martyrum titulo Basilicam extitisse apud Carthaginem, testis est Victor Vitensis, in qua sanctus Augustinus de iisdem habuit sermonem, quem Ruinartius periisse existimat. Ea in basilica eorundem Martyrum Reliquiae diu asservatae, persecutionis Wandal. occasione, varia in loca distractae sunt. Plerasque asseverat Baronius Romam translatae fuisse; Sperati vero Scyllitanae illustris cohortis antesignani, Lugdunum, ut supra in elogio.

S. HYACINTHUS MART.

Incerta aetate.

MARTYROL. — Amastride in Paphlagonia, S. HYACINTHI Martyris, qui sub Castritio Praeside multa passus, quievit in carcere.

Piis ortus parentibus, Hyacinthi nomen ab Angelo accepit; ac triennis, Christi invocatione puerum mortuum excitavit. Crescente vero per aetatem virtute, usque ad senectutem pervenit, cum interim mira multa patrasset. Videns quadam die idololatrias arborem superstitiose colentes, excidit eam. Comprehensus igitur, ad Amastrenae urbis (a) magistratum ductus est, illicque vehementer verberato, evulsi sunt dentes; dein ligatus funibus extra urbem tractus, acutisque arundinibus punctus est. Demum in carcerem conjectus, spiritum Deo reddidit. Reliquiae illius in ipsa urbe collocatae sunt, scatentes perpetuo medelis. (*Ex Sinax. Basil.*).

S. GENEROSUS MART.

MARTYROL. — Tibure, S. GENEROSI Martyris.

Apud solos Tiburtinos in Sabinis (ital. *Tivoli*) illustris, a solo Baronio Sanctorum Fastis inscriptus reperi-

(a) *Amastris* inclyta olim episcopalis civitas fuit Paphlagoniae in parte occident. Asiae Min. quae commun. apud recent. *Anatolia* dicitur.

tur. Apud hoc oppidum probabiliter coronatus, ibi habetur in honore, licet qua oriundus patriâ, quoque tempore passus sit, incompertum habeatur. Ob corpus in aede cathedrali S. Laurentii asservatum sub ara maxima, ejus natalis hac die ab Ecclesia Tiburtina recolitur.

S. THEODOTA MART.

Saec. VIII.

MARTYROL. — Constantinopoli, S. THEODOTAE Martyris sub Leone Iconoclasta.

Quam recte e Graeco Theòdotam legit Baronius, Theodòram alii scribunt, Theodosiam autumant Bollandiani. Haec cum aliis seu virginibus seu matronis, Constantinopoli sanctimonialium vitâ Deo serviebat piissime. Necis autem Theòdotae et sociarum fuit, quod haec, opibus in pauperes erogatis, ex facultatum suarum parte quam retinuerat tres sacras Imagines fieri jusserat, unam Christi Domini, Dei Genitricis alteram, tertiam vero S. Anastasiae; mota ergo ab impiissimo Imperatore iconomacho Leone Isaurico persecutione in sanctas Imagines et earum cultores, Theodota cum suis religiosiis feminis gladio percussa, ad beatum eorum in coelis contubernium convolvavit, pro quorum veneranda in terris effigie sanguinem, generosa fidei orthodoxae confessione, profunderi non dubitaverat.

S. LEO PP. IV.

Obiit anno 855 — Patriâ Rom.

MARTYROL. — Romae, depositio S. LEONIS Papae IV.

Sergium II, concepto ajunt dolore ob direptam a Saracenis almam Urbem extinctum, excepit eadem die omnium suffragiis Leo, Cardinalis tituli SS. Quatuor Coronatorum, Pont. hujus nominis IV, anno DCCCXLVII; vir doctrinâ praesertim ecclesiastica

insignis, innocentiae et prudentiae laude spectatissimus. Eum communiter autumant Monachum fuisse S. Benedicti; quod sane non liquet ex Anastasii (sive scriptoris *Vitae Anastasio Biblioth. tributae*) verbis; ibi enim dicitur in Monasterio S. Martini, ad S. Petrum, extra muros, sacris discendis litteris a pueritia versatus, *velut* perfectus monachus mansisse, et in sancta conversatione cum aliis ibidem monachico habitu degentibus fuisse *quasi* unus ex illis. Sanctitatis famam qua pollebat per magna prodigia comprobavit; nam inter alia, ingens in Urbe incendium signo Crucis extinxit, et basiliscum teterrimum cujus venenoso afflatu multi interibant, fuis ad Deum precibus praesens interemit. Cujus beneficii, ope B. Mariae Virg., recurrente ejus in coelum assumptae festo die, impetrati, ut perenne esset ad posterum monumentum, Octavam illius solemnitatis in sacra liturgia celebrandam decrevit. Leonis sanctimoniae celebritate permotus Rex Angliae Astulphus, regnum suum Romanae Ecclesiae tributarium fecit, annuo illi reddendo censu constituto.

Contra Saracenorum incursiones Vaticanum collem munitionibus cinxit, turribus in ora Tiberina excitatis, et antiquae Urbi novam addidit, Lothario Imp. juvante, suo nomine *Leoninam* dictam, quae postea amplioribus moeniis est circumsepta. Corsos patriâ a Saracenis expulsos in urbem Portuensem suscepit. Direptas a barbaris Basilicas restauravit; innumeris et splendidissimis donariis et sumptibus, nedum in Romanas sed in externas ecclesias munificus, decorem Domus Dei quem summopere diligebat, indesinenter promovit; inlatum Lateranensi Patriarchio a vetustate et ab temporum iniquitate squalorem deterisit. S. praeterea Pontificis, pauperum patris, omnigena egestas profusus liberalitatem persensit. Centumcellensibus per opaca silvarum et mon-

tium abdita, postquam eorum patriam (hod. *Civitavecchia*) Saraceni, funditus everterant, miserrime dispersis hospitio recipiendis oppidulum, 12 miliaribus Centumcellis distans aedificavit providentissimus Pontifex, Leopolim ab eo nuncupatum. Unde tamen incolarum pars ad pristinas sedes sub ejus saeculi finem se restituerunt, urbe patrum suorum reaedificata quam *Civitatem veterem* appellaverunt. Leopolis nec vestigia supersunt. Cum Saracenorum non modica manus Sardinia insula ad Ostiensem et Portuensem civitates appellere conaretur, et Amalphitani, Neapolitani, Cajetenses classe convolantes barbaros repulsuri, S. Pontificem sui adventus certiores fecissent, Româ ipse eo properavit; pia expeditionis viros alloqui excepit, animos augusto et venerabili suo conspectu roboravit, implorato publice humi provolutus Altissimi exercituum Regis auxilio, institutaque solemnî supplicatione, et in conceptae de victoria spei coeleste pignus omnibus sacra Sinaxi refectis, Leo ad litus processit, et in nomine Domini, invocato SS. Apostolorum Petri et Pauli interventu per eam orationem, *Deus cujus dextera* etc. (vide infra *) classi Christianorum et exiguis copiis suis benedixit; benedictionem, cum primo congrederentur nostri cum barbaris, horum, licet numero praevalentium, excidium est consecutum, multis gladio interfectis, reliquis oborta divinitus procellâ penitus profligatis submersisque.

In hujusmodi quas raptim retulimus rebus gerendis magnus et mirabilis Leo, haud minor est visus sollicitudine et sapientiâ in his quae ad Clericorum disciplinam instaurandam, et Ecclesiae Romanae dignitatem et auctoritatem tuendam pertinerent. Anno dccccliv Concilium, et biennio post alium Romae celebravit, in quibus multi peritiles sanctissimique Canones sunt decreti, ple-

risque a Synodo Romana Eugenii II, anni dcccxxvi pro reformatione Clericorum desumptis et nova sanctione donatis. In iisdem Conciliis agitata Anastasii Card. Presbyt. S. Marcelli causâ, amotus is gradu est et excommunicatus, quod quinquennio a paroecia sua abfuisset, in exteris regionibus latitans sine licentia Pontificis, et vocatus ad Synodum recusasset accedere (vide inf. not. a). Egregiis Regalem et Pontificalem vigilantiam, potestatem ac majestatem praeseferentibus Litteris, Imp. Ludovicum II admonuit, cuidam Sardiniae Judici, rem cui Canones adversarentur, abnuvit; Joannis Ravennatensis Episcopi audaciam et tyrannidem scripto et praesentiâ fregit. Celebris denique inter alia plura hujus S. Pontificis insignia, Homilia est qua pereleganter et eruditissime agit de *Cura Pastorum* (vide apud Migne, tom. cxv). De Urbe tandem, de Romano Principatu ac de Ecclesia Universa optime meritis, vitam mortalem cum aeterna, summum humanae dignitatis fastigium cum coelitem gloria commutavit (a) anno Pontificatus, quinque demtis mensibus, nono, et sepultus est in Vaticano. De ejus corporis inspectione et trans-

latione lege in Surio nostro, de S. Leone Magno, vol. Aprilis, p. 270*.

S. ENNODIUS PAPIENS. EPISC.

Obiit 521 — *Gallus gen. — Patriâ inc.*

MARTYROL. — Papiae, S. ENNODII Episc. et Conf.

Quod multis illustribus beatis viris evenit, contigisse conquerimur inclyto huic Ticinensi Praesuli, ingenio, eruditione, gestis, scriptis inter celebriores sexti saeculi sane numerando, ut nullus antiquorum vitae ejus seriem ordine et fusa prosecutus sit. Ejus attamen decora e pluribus collecta locis, praesertim e doctissimo Societ. Jesu Presbytero Jacobo Sirmondo, qui praefixo vitae ejus compendio Ennodii scripta edidit Parisiis ineunte xvii saeculo, nec non ex *Eucharistico* ipsius Sancti, sive modestissima ab eo de se tradita narratione, encomio, paucis sed certissimis aliunde excerptis tanti viri concinnando materiam abunde nostrae huic *Illustrationi* suppediant.

Gallum se Magnus Felix Ennodius (male apud quosdam Evodius) propapia non semel testatus est. An vero in Gallia, scilicet Arelate (*Arles*) unde illi origo, et quam *dulcem sedem* vo-

(a) Defuncto B. Leone IV, Anastasius, de quo supra, paucis faventibus Pontificatum arripere conatus est; non re vero sed voluntate tantum, Antipapam Cleri et populi Romani efficax pietas repulit. Immediate Leoni IV successit Benedictus III. Ergo JOANNA PAPISSA penitus excluditur, foemina post Quantum Leonem, sub Joannis VIII nomine, Pontificatus annos circiter duos gerendo impudenter a quibusdam interjecta, Martini Poloni et Mariani Scoti et Sigeberti Chron. producentibus testimonia. At cum fuisse patet et fraudulentibus illis scriptoribus impactum ridiculum putidumque commentum non ante xiii saeculi finem cum Martinus Polonus jam vivis excesserat. Assutum vidit aliena manu in vetustiori ejus Codice reg. Paris. Biblioth. David Blondellus. Deesse item in antiquioribus exemplaribus Mariani Scoti testatur Mireus: nil hujusmodi legitur in originali mss. Chronici Sigebertiani saeculi xii, eodem testante Mireo qui illud Gemblaci repertum genuine in lucem protulit. Sunt qui fabellae originem petunt a *Thioli* pseudo prophete-

tissa, temporibus Leonis IV damnata; alii a Valdensibus confictam, alii denique a Lutheranis. PAPISSAM porro JOANNAM ex impuris laticibus haustam scriptores qui non levitate tantum sed hostili in Romanam Cathedram animo ducti, faeces alacriter obibunt ut apud historiae ignaros eructent, sequiori aevo propugnarunt; et ingenuae fatendum complures Catholicorum eandem benigne aut ignaviter adoptasse, dum heterodoxorum contra non pauci, interque eos doctissimi Blondellus, Leibnitzius, Cavèus et alii, indigni bundi repulerunt. Vide Dictionar. Petri Bayle ad Vocab. *Papesse*. (Ex Bertl Hist. Eccl. Brev. et Blanchini Not. in Anast. Biblioth.).

* Orationes quae nunc, alia tamen conclus. in Brev. Rom. recitantur, *Deus qui B. Petro Apost. tuo, collatis clavibus* etc. et *Deus, cujus dextera* etc., s. Leoni IV tribuuntur; prima cum ad portas conditae ab ipso urbis Leoninae quam S. Petro dicaverat, seras apponeret; altera cum Ecclesiae defensoribus navali praelio in Saracenos apud Ostiam dimicaturis benediceret.

cat, an potius in Insubria et probabiliter Mediolani vel Ticini (*Pavia*) natus sit, incertum reliquit. Etsi vero loco humili ipse se dicere solet, liquet illum praecipuas aevi sui francicas domos affinitate vel sanguine complexum fuisse, cum inter propinquos recenseat Faustum, Boëtium, Avienum exconsules, et alios genere atque honoribus clarissimos. Adolescentiam ipsemet suam describit, profanis litteris, rhëtorum fuco et poëticae rationi nimium deditam. Audiamus nunc a saeculi nugis revocatum animum: « Promisi..... si clarioris studii me per gratiam suam (*Deus*) donaret affectu,....de muneribus ipsius ingenio mei eidem adipem litarem, ut numquam styli cura de saecularium rerum ventosa executione lassaretur. » Id vovisse Ennodium, dum gravi morbo correptus, S. Victoris patrocinio periculum evasit, satis certum est. Matrimonium iniisse, ex eoque prolem unius saltem nati suscepisse, ejus confessione constare videtur, et prole haud diu post privatum, ac paucis post conjugii annis, cum ad religiosam vitam, eo libenter consentiente et forsitan hortante, uxor se recepisset, Ennodium Clericali militiae nomen dedisse: in qua virtutibus pietate et ecclesiastica eruditione praestans, ad Diaconatum (Ticini ne aut Mediolani, auctores certant) promotus est, quo in Ordinis gradu magnam vitae partem transiegit.

Profanis interim litteris nuncium miserat, et ingenium ac stylum in sacris tantum et piis rebus vel quomodolibet ad Ecclesiam spectantibus exercere aggressus est; in quibus adeo eruditione et scribendi arte, facilitate, robore floruit, ut non solum in pretio essent quae sua sponte ederet, sed amicorum quoque rogatu in dictandis aliorum nomine orationibus, epistolis, epitaphiis, epigrammatibus et similibus assiduam operam dare cogeretur. Quo in genere, ait

Sirmondus, « multa ad gloriam Ennodio illustria fuerunt; sed nihil illustrius apologetico et panegyrico, quorum altero Theodoricum (*Ital. Regem*) publice laudavit, altero Symmachi Ep. Synodique Romanae (IV) causam tanta cum approbatione defendit, ut a Synodo universa honorificentissimo elogio decretoque ornatus sit. » Cumque interea, irrumperente in Catholicos Trasamundi in Africa Wandalorum regis persecutione (vide in *Surii* vol. I, *Hist. S. Fulgentii*, p. 24) Afri Episcopi permulti sedibus suis puls, omnibus exilii aerumnis afflicti in Sardinia insula detinerentur, opem sanctis viris tulit Ennodius mandante S. Ep. Symmacho, Epistolam consolatoriam acceptissimam et laudatissimam quae est huj. Pontif. 7^a ad *Afros* apud Mansi t. viii, ac 14^a libri II in Oper. S. Ennodii in Gallando *Biblioth. VV. PP.*, t. xi. Eloquentiae ergo ac doctrinae, et praesertim integritatis fidei et in Ecclesiam zelo clarus, postquam socius a S. Epiphanio Ticin. Antistite adhibitus esset legationis Burgundicae anni ccccxiv (vide *Sur.* vol. I, p. 551, § 13), ad coelestia paullo post evocato S. Epiphanio, defuncto item ejus successore S. Maximo (de quo in *Martyrol.* egimus viii Jan., p. 22*) ob praeclara in Apostol. Sedem merita Ticinensi Ecclesiae a Symmacho praeficitur*.

Dum sui ovilis intentus regimini Ennodius esset, ac commissio sibi gregi instituendo sedulo incumberet, S. Hormisdæ, beato Symmacho in Pontificatu succedenti operam navare compulsus est. Propter eximiam enim qua celebrabatur doctrinam, et in negotiis sancte sapienterque absolvendis dexteritatem, ad difficillimam legationem obeundam est dele-

* S. Epiphanii, Sanctum nostrum legendo in *Sur.*, Vol. I, p. 546 *successorem*, intellige non immediatum; recte in *Martyrol.* p. 22* Ennodium diximus S. Maximo Ticinensi post Epiphanium Praesule presbyterum.

ctus, qua vastrum et subdolum Imp. Anastasium ad Ecclesiae gremium unitatemque adducere niteretur. Et equidem tanto cum veteratore circumspecte admodum erat agendum, « ne (ait Baronius hoc loco ad an. 543, n. 14), majestas Apostolicae Sedis ab illo eluderetur. dum non ad fidem Catholicam stabiliendam, sed ad regnum conservandum, Vitalianumque avertendum, ejus abuti videretur auctoritate (a). » Verum etsi solertissime ac prudentissime per Litteras disposita a S. Pontifice Hormisdâ, et egregie a Legatis gesta, exitum votis absolum sortita res est ob novas versipellis Principis machinationes, Ennodio tamen laus tribuenda constantiae et sagacitatis, qua schismatico Caesari restitit, neque ejus technis passus est falli; quare Romam reversum Pontifex honorificentissime et peramanter excepit, et remunerationis ergo, pallio archiepiscopali, ajunt, et praeferendae crucis privilegio decoravit. Coeptis vero non destitit Pontifex, sed repetita legatione, ejus saevum in orthodoxos lenire animum, et corruptam ab Eutychanis mentem ad saniora consilia reducere satagens, eandem rursus provinciam Ennodio commisit anno dxxvii; ad quem iterum consule Baronium N. 10. Cujus alterius Legationis, catastrophen describit etiam Anast. Bibliothec.: « ... libello (ad Imp. ab Hormisdâ per Legatos misso) noluit consentire Augustus Anastasius... Voluit

itaque eosdem Legatos per remunerationem corrumpere. Legati vero Sedis Apostolicae, contemto Anastasio Aug. nullatenus consenserunt accipere pecunias, nisi satisfactionem Sedis Apost. operaretur. Tunc Imperator repletus furia ejecit eos per posterulam, et imposuit eos in navim periculosam cum militibus.... (impe-rans) ut nullam civitatem ingrederentur. Legati vero...secretius superscriptas epistolas fidei... per manus Monachorum orthodoxorum exposuerunt per omnes civitates... » Legati autem pericula gravissima experti, elusis omnibus tyrannicis machinationibus, feliciter ad propria redierunt.

Reducem secundo Constantinopoli Ennodium paullo post tot labores et aerumnas recreavit secuta utriusque, Orientalis et Occidentalis, Ecclesiae concordia, ut fulguris ictu ad inferos deductus pessimus Anastasius est; cujus successor Justinus, vir sincere Catholicus, S. Hormisdâ quae frustra petebantur libentissime et devotissime concessit. Quibus non diu superstes S. Episcopus fuit; nam (quidquid dicat aliquibus cum Ticinensibus Ferrarius) annis Episcopatus undecim, magna in pastoralis sollicitudine, in sanctis exemplis, in solatia pauperum exactis, evolavit ad superos, annos natus 48, anno dxxi. Sanctitatis laudem qua vivus pollebat, cultus ecclesiasticus et popularis devotio confestim eo defuncto est subsecuta. Praeter ea quae supra memoravimus, metrica vel soluta oratione S. Enno-

(a) ANASTASIUS infensissimos adversus Orthodoxam fidem a suis in Orient. Imperio decessoribus non haeretica pravitae tantum imitatus sed perfidia vincens et iniquitate, Ecclesiam plures jam annos acerrime direxaverat; eoque in pejora in dies abreptus, processerat, ut conducta Judaeorum et sceleratorum manu, 350 circiter Maronitas in Syria Monachos (col. postremâ huj.), quod sanctum Chalcedonense in Eutychen Concilium propugnabant, trucidaret; neque his contentus, cum divino *Trisagio* addi jussisset juxta Theopaschitas (de his Vol. vi, pag. 259, § 23) blasphemam clausulam a praecessore Zenone excogitam (ibid.), atque novitate graviter perturbati Constantinopolitani cives magnam in sedi-

tionem concitati fuissent; Anastasius cladem ingentem fidelium, immissis militibus perpetraverat. Quare tyrannidi convellendae, populus et regiae urbis et provinciarum, Comite Vitaliano copiarum duce freti, ab imperatore deficere coeperunt. Anastasius declinando imminenti periculo, palam juravit se Chalcedonensem fidem servaturum, et revocaturum exules Episcopos; litteras illusorias scripsit de pace ad Rom. Pontificem; Legationes tunc directae ad Imperatorem per Ennodium. Quid de his acciderit, quoque proxime horrendo, condigno et consueto Ecclesiae persecutoribus vitae exitu scelestissimum Deus mulcet, supra dictum est.

dus multa, singula tamen exiguae molis, conscripsit. Elegiaco vel heroico carmine, B. Deiparam, plures Sanctos et praecipue quatuordecim e Mediolanensibus Episcopis, non ineglanter laudavit.

Ennodii elucubrationes latinitatem redolent aliquantulum, ut suorum erat temporum, ferream, sed vividum et feracissimum ingenium produnt; deserto eloquio et salubris doctrinae copiâ praestant. Pretiosissima tandem cum eruditis Ennodii scripta sunt appellanda (vide apud Galland. in *Biblioth. VV. PP.*, t. xi et ibid. Prolegom. Cap. 2um), factorum utpote illius aetatis referta notionibus quae secus posteritatem penitus latuissent.

S. THEODOSIUS EPISC.

Flor. saec. VI.

MARTYROL. — Antisiodôri, S. THEODOSII Episc.

Mirabili virtutum copiâ et excellentiâ ornatus, regimen Antisiodorensis Ecclesiae incomparabili pietate ac vigilantia gessit. Aurelianensi Concilio anni dxi interfuit et subscripsit. Ac demum post Praesulatus annos octo et amplius, magnis locupletatus laborum meritis, ad gloriosam quietem perrexit.

S. MARCELLINA VIRGO.

Obiit anno probabiliter 398.

Patriâ Rom.

MARTYROL. — Mediolani, S. MARCELLINAE Virginis, sororis beati Ambrosii Episcopi, quae Romae in Basilica S. Petri a Liberio Pp. velum consecrationis accepit; cujus etiam sanctitatem idem B. Ambrosius scriptis suis testatam facit.

Clarissimis Senatorio genere ac religiosissimis Romae orta parentibus, qui eam ut conjugii primitias Domino devoverant, Marcellina a puerilibus coepit ad castitatis professionem anhelare; ac tandem viginti an-

nos nata, opibus, venustate, eruditione florens, omnia quae mundi sunt despiciens ut uni coelesti Sponso placeret, in festo Natalis Domini, complurimis nobilioris foeminae Rom. pubis inusitato spectaculo adstantibus, in Basilica S. Petri a Pp. Liberio inter Missarum solemnias rite est sanctae virginitatis velamine consecrata. Non sterile generosi propositi exemplum fuit; nonnullae enim brevi Urbis lectissimae puellae Marcellinae adhaeserunt, quibus in castitate, virgilitate, humilitate, charitatis et pietatis operibus dux extitit ac magistra. Nec tamen a se alienas domesticae rei curas existimavit, praesertim erga juniores fratres Satyrum et Ambrosium, in quorum litteraria et christiana institutione sapientem solertiam et incessantes sollicitudines tum maxime impendit cum utroque fuissent orbatu parente. Quare, ut ejusdem S. Ambrosii Epistolis patet, ipsam perpetuo ceu Matrum optimam et summa reverentiâ et affectu dulcissimo beati et perinsignes hi duo viri sunt prosecuti.

Cum vero Ambrosius Praefectus primo totius Aemiliae superioris et Liguria ab Imperatore missus, Mediolanensis conclamatus fuisset Episcopus, et eo quoque Satyrus se contulisset, Marcellina omnibus suis distractis in egênos et ecclesias facultatibus, Româ, assumpta secum virgine CANDIDA (cujus musiva effigies in Ambros. basilica, prope Marcellinae et Satyri imagines, *Sanctae* titulo conspicitur insignita) Mediolanum concessit, ex praesentis almi fratris et celeberrimi Pontificis ore documenta hausura quae absentis Epistolis et libris tanta gustaverat spiritus suavitate. Illic in domo archiepiscopali, amborum fratrum servitio, licet annorum quinquaginta aetate gravis, obsequentissimae ancillae loco se addixit. De Marcellinae jugi et propemodum incredibili abstinencia, diebus noctibusque in sacra lectione

et oratione transactis, saepe verba facit in libro de *Virginibus* et in epistolis ad ipsam sororem scriptis, S. Ambrosius suadens sanctae virgini in austeritate jejuniorum moderationem. Idem sanctus Doctor innuit, sororem suam pro Ecclesia valde fuisse sollicitam, et interdum mala huc imminetia praesensisse; angore item saepe oppressam ob Ariarum insidias et perfidiam.

Quanto autem dolore affecta sit eximia virgo de dormitione Satyri (qui in Martyrol. memoratur xviii sept.) exprimit perquam flebili stylo idem S. Ambrosius in Libro de *obitu Fratris*. Supervixit Marcellina paullulum etiam minimo natu fratrum Ambrosio; tandem et ipsa ut lacrymis impetraverat, omni pietatis officio meritis cumulata, septuagenaria anno probab. cccxcviii evolavit ad Sponsum, tumulata ad sanctum fratrem Ambrosium, in hujus basilicae crypta, a beato Simpliciano Mediolan. Antistite, qui illustri epitaphio historico ejus loculum exornavit. Virginalia ossa, fidelium devotione et Ecclesiae ritibus ab immemorabili culta, inde sunt elevata, cuncta fere integerrima, anno mdcclxii, et solemni celebritate translata ad Sacellum magnificentia praecellarum ipsi in dicta basilica dicatum. Sanctae Rom. Mediolan. virginis Marcellinae, ex S. Ambrosii libris et ex antiquo Panegyrico latino, eruditione praestantem, et cum suaviter styli gratia, tum sententia pie doctaque jucundam, italice edidit *Vitam* clariss. Presb. Mediolan. Aloisius *Biraghi*, typis *Bezzzi*, anno mdcclxiii.

MARTYROL. — Venetiis, Translatio S. MARINAE Virg.

Agi videtur de Marina illa, aliis Maria quae sub virili habitu, *Marini* Monachi nomine describitur cum patre suo Eugenio in *Sur.*, vol. ii, p. 246 et seqq. Recolitur hodie Venetiis, Officio 2^{ae} classis ut urbis Patronae

Translatio facta Constantinopoli cujusdam S. Marinae Virg. Bithynensis, in cujus unica brevissima Lectione historica nihil ad allata in *Surio* ex Vitis Patrum, quas allegat Baronius, attinet. Caligine ergo quoad identitatem translati venerabilis corporis res offunditur.

QUINTODEC. KAL. AUG.

JUL. XVIII.

MARTYROL. — S. CAMILLI de *Lellis* Conf., Clericor. Regular. infirmis ministrantium Institutoris, cujus natalis dies pridie Idus Julii recensetur. (*Vide elogium postremo loco die xiv, et hist. per nos additam Surio* p. 280).

S. SYMPHOROSA

CUM VII FILIIS MM.

Anno Chr. 120 — Itali.

MARTYROL. — Tibure, S. Symphorosa uxoris S. Getulii Mart. cum septem filiis suis, CRESCENTE, JULIANO, NEMESIO, PRIMITIVO, JUSTINO, STACTEO et EUGENIO; quorum mater sub Hadriano principe ob insuperabilem constantiam primo palmis diu caesa, deinde crinibus suspensa, novissime saxo alligata, in flumen praecipitata est; filii autem stipitibus ad trochleas extensi, diverso mortis exitu martyrium compleverunt. Eorum corpora postea Romam translata, Pio Quarto summo Pontifice in Diaconia S. Angeli in Piscina inventa fuerunt.

Horum neci occasionem praebuit vicinia celeberrimi illius Palatii quod in villa Tiburtina (*Tivoli* in agro Rom.) ab Hadriano aedificatum est. Cum enim Imperator hanc regiam domum quam sibi ad Delicias construxerat, nescio quibus jacularibus caeremoniis lustrari jussisset, hanc occasionem arripuere Sacerdotes Symphorosam incusandi, nihil omnino diis placitum esse, nisi prius Christiana vidua aut iis sacrificaret, aut ipsa sacrificaretur. Quod ultimum Hadrianus, quem supersticiosiorem ex aliis plu-

ribus factis fuisse constat, executus est. Jussit ergo imperator Symphorosam tenèri cum filiis, et blandis eos sermonibus hortabatur ut ad sacrificandum idòlis consentirent. Cui beata dixit: « Vir meus Getulius cum fratre suo Amantio (de iis in *Surii* Junio, p. 232) tribuni tui cum essent, pro Christi nomine passi sunt diversa supplicia, ne idòlis consentirent ad immolandum, et quasi boni athletae daemones tuos moriendo vicerunt. Elegerunt enim magis decollari quam vinci, passi mortem, quae pro nomine Christi suscepta, inter homines terrenos quidem ignominiam peperit temporalem, inter Angelos vero decus et gloriam sempiternam; inter quos nunc gradientes, et trophaea passionum suarum dantes, cum aeterno Rege vità aeterna fruuntur in coelis. »

Hadrianus dixit: Aut cum filiis tuis sacrificia diis omnipotentibus, aut te ipsam cum filiis tuis sacrificari faciam. Beata Symphorosa respondit: « Et unde mihi tantum boni ut ego merear cum filiis meis offerri hostia Deo? » Imperator dixit: Ego te diis meis sacrificari faciam. B. Symphorosa respondit: « Dii tui me in sacrificium accipere non possunt; sed si nomine Christi Dei mei incensa fuero, illos daemones tuos magis exurò. » Imperator dixit: Elige tibi unum ex duobus; aut sacrificia diis meis, aut malo interitu finières. Symphorosa resp.: « Tu existimas quod possit animus meus aliquo terrore mutari, cum ego desiderem cum viro meo Getulio, quem pro Christi nomine interfecisti, requiescere. » Tunc Hadrianus jussit eam duci ad fanum Herculis, et ibi primo àlapis caedi, et post haec capillis suspendi. Sed cum nulla ratione nulloque timore posset eam a bono proposito revocare, jussit eam, alligato ad collum ingenti saxo, in flumen praecipitari. Cujus corpus colligans frater ejus Eugenius principalis curiae Tiburtinae,

in suburbana ejusdem civitatis sepepavit.

Alia vero die jussit Hadrianus simul omnes septem filios ejus sibi praesentari; quos cum ad sacrificandum idòlis provocaret, et nullo pacto eos videret suis minis atque terroribus consentire, jussit circa Herculis templum septem stipites figi, et ibi eos ad trochleas extendi, et diverso singulos vulneris genere (vide Brev. Rom. hac die) interfici. Altera vero die veniens Imperator ad fanum Herculis, jussit corpora eorum simul auferri et projici in foveam altam; et imposuerunt Pontifices nomen loco illi: Ad septem *Biothanatos* idest violenta morte peremptos. Post haec quievit persecutio anno uno et mensibus sex; in quo spatio omnium Martyrum honorata sunt sancta corpora, et constructis tumulis condita omni cum diligentia; quorum nomina descripta sunt in libro vitae. (*Ex Ruinartio in Actis MM. sinceris*).

S. GUNDENE VIRGO MART.

Anno 203 — *Afra*.

MARTYROL. — Carthagine, S. GUNDENIS Virginis, quae jussu Rufini Proconsulis ob Christi confessionem quater diversis temporibus equulei extensione vexata, et unguarum horrenda laceratione cruciata, carceris squalore diu afflicta, novissime gladio caesa est.

Acta olim aliqua extitisse ex quibus Ado et reliqui elogium Gundenis sive Guddenis decerperint, verosimillime existimandum est. Severo Ecclesiam persequente passa est Carthagine Africae, non Hispanicà, ut Actis ingenioso suo fabricatis, ex Bivarrii in Pseudodextri Chronicon somniis, audacter annunciat Tamajus.

S. AEMILIANUS MART.

Anno 362 — Thrax.

MARTYROL. — Dorostori in Mysia, S. AEMILIANI Martyris, qui tempore Juliani Apostatae, sub Capitolino Praeside, in fornacem injectus, martyrii palmam accepit.

Ehlnici cujusdam in Dorostolitana (a) urbe servus cum esset, ipse tamen Christianus, quadam nocte, arrepta opportunitate, malleo munitus in templum idolorum ingressus, omnia simulacra demolitus est, ac sacrificia dispersit. Pagani tunc rei auctorem ignorantes, comprehenderunt quosdam agricolas, quos verberare caeperunt atque ad Vicarium Capitolinum pertrahere. Aemilianus vero id videns semetipsum tradidit dicens: Ego sum qui hoc feci. Ductus ergo ad Praesidem, incusavit Sanctus dementiam ejus ut qui in idolis vanis fiduciam reposuisset. Cum eum igitur ad iram commovisset, virgis graviter caesus est, cumque etiam tum in Christi confessione persisteret, in caminum ardentem injectus est; in eoque perseverans incombustus, et benedicens ac glorificans Deum, sanctam animam placidissime emisit. (*Ex Menologio Basil. cum Menaeis collato*).

MARTYROL. — Trajecti, S. FRIDERICI Episc. et Mart. (*In Surio*, p. 311).

S. MARINA VIRGO MART.

Omnia incerta.

MARTYROL. — Gallaeciae in Hispania, S. MARINAE Virg. et Mart.

Hispanos, Villegas in suo *Flore SS.* et Trugillam in *Thesaurio Concionatorum* testes habuit Baronius cultus huic Sanctae in Gallaecia exhibiti, antiquis omnino Fastis ignotae, cujusque aetas, patria, gesta, parentes, mar-

tyrii genus penitus latent. Id dubii subesse potest, ajunt Bollandiani, sub *Marinae* nomine *Margaritam* latere celeberrimam (xx huj.); Antiochenam Virg. Mart. utique Surius ex Metaphraste *Marinam* appellat, latinis *Margaritam*. Utroque autem nuncupat nomine quamdam Virginem Mart. Tamajus, in Gallaecia uno partu cum octo sororibus natam!! ac portentosum sui furfuris pseudochronographorum cerebri foetum plurimis insigni plagio ornat, quae praedictus Graecae Agiologiae corruptor, et famosus mirabilium architectus de S. Margarita excogitavit.

S. MATERNUS EPISC.

Obiit anno 303 — Italia.

MARTYROL. — Mediolani, S. MATERNI Episcopi, qui sub Maximiano Imperatore, pro fide Christi et pro Ecclesia sibi commissa, in carcerem detrusus, et saepe verberibus caesus, tandem multis confessionibus clarus obdormivit in Domino.

Extincto Decio una cum filio Vib. Trebonio, invaserat imperium Gallus, qui quamvis et ipse insanus, attamen paulo mitius erga Christianos agens, coepere mox credentium animi recreari; qui detinebantur in carcere confessores liberi abire permitti sunt; redierunt ad sua qui per latebras occultabantur; invisunt si qui superebant derelicta ovilia Pastores, et dispersas metu luporum oviculas ad suas quique caulas reducunt. Tum Mediolanensis Ecclesiae clerus simul et populus ad Philippeam (*Sur.* vol. v, p. 211) convenientes Basilicam, expurgatam idololatriae spurcitiis, et ad Dominum suppliciter inclamantes, diutina unius supra viginti mensium absentia Pastoris (post S. Monam coelitis sociatum qui annos sederat 59) graviter suspirantes, quid facto opus esset invicem sciscitabantur. Sacer-

(a) Dorostorus seu Rhodostolon, Mysiae inferioris prope Danubium sita, urbs olim ampla et Episco-

palis sedes, ac Martyrum foecunda parens, nunc est Bulgariae pagus non ignobilis.

dotum quidem nemo hujusce honoris dignus, vel potius oneris capax existimabatur; quanto minus clericorum quorumvis inferioris gradus... Tandem uni ex sacerdotibus quem longaeva senectus et meritorum gratia insigniebat, per ecstasim Sanctus nuntiavit Spiritus quem Deus ad sacerdotale pondus et in procinctu temporis aptum viribus, fortem animo et corpore elegerat. Erat enim tum ejus Ecclesiae doctor et Primicerius (a) Lectorum, virtutem nominis dulcibus exprimens moribus, cognomento Maternus; qui omnibus Clericis summo opere charus erat, ex pietate quippe multimoda et benignissima charitate maternum circa omnes affectum impenderet, sic eos fovens, monens et corrigens ut filios. Hunc ergo apprehensum senex ille canitie ac meritis venerandus pròtrahit in medium, et cunctis circumstantibus voce qua potuit exclamavit: Quem expectatis? Adest ecce Pastor quem cupitis; mihi credite: iste coelesti praelectus examine, et praesenti gregi praeesse, et lupis valet circumlatrantibus praevalere, divino fretus juvamine... His atque aliis optimi senis qui aderant animati, annuunt divinae revelationi, ac virum Domini Maternum, ut Pastorale suscipiat munus supplices deprecantur. Ille quia erat piissimus et ad postulata proclivior, utrum precii cederet an obniti congrueret diu vixque deliberans stetit illacrymans et attonitis in medio constit auriibus. At vero Clerus simul et populus insistunt precibus; iterum atque iterum ut sibi non obsistat, flebiliter ingeminant. Quis valeret denegare quod tantopere fidelis caterva, Deo inspirante petebat?

Quoniam autem fervor adhuc succensae per Decium persecutionis nec-

dum fuerat extinctus; sed succedentibus sibi invicem ministris diabolicis... atrocior subinde adversum Christianos aestus incitabatur; Materni vigilantissimi haec cura fuit ac sollicitudo, ut positos in ergastulis milites Christi patientiae armis indueret, certandi audaciâ imbueret, ac triumphandi fiduciâ recrearet; eorum si qui forte oppetiissent, aut gladio detruncati aut acrioribus tormentis exanimati, condigne corpora sepulturae mandaret, jugibus excubiis pernoctanter inviseret, minimae quoque ex ipsis particulae, velut pretiosissimae coelestis thesauri margaritae, ne disperirent aliquo modo satageret, inventasque condignis illico thecis reponeret. His atque hujuscemodi vir sanctus virtutum studiis intentus, maximam apud Deum et homines praerogativam sanctitatis obtinuit; eâtenus ut ab ipsis crudelitatis principibus, pro sua mansuetudine ac serenae mentis hilaritate, paterna habitus veneratione, meritoque cumulatus honore, PATER PATRIAE vocaretur.

Quaedam tunc ex insperato divina pietate procurata, Christique Jesu arte perquisita sese Mediolanensibus medicina profuderat; quum scilicet ex indulgentia Imp. Gallieni, Antistiti Materno, Christiana libertate cum suis donato, quocumque vellet, procedere liceret. Dilatabatur interea Christianorum numerus, multiplicabaturque quotidie, ipsis ad Fidem convolantibus lanistis (gladiatorum magistris), et carnificibus; dispensante justo Judice Christo, per quem omne quod vesani Principes suis cultoribus proponebant ad poenam, altiori consilio vertebatur ad gloriam. Et quum per dies singulos Caesaris furor excrescens alios spiculatorem gladio jugularet, alios suppliciis af-

(a) *Primicerii, secundicerii* etc. tam in ecclesiasticis quam civilibus et militaribus ordinibus, rectorum ac magistrorum gradum obtinentium, voces ortae sunt ex usu scribendi nomina in certatis tabellis. Unde *Primicerius domesticorum*, do-

mus praefectus; *Primicerius Lectorum*, principem inter Lectores Clericos locum tenens. Obsolete reliquis, *Primicerii* appellationem, ampliori licet dignitati significandae, Ecclesia retinuit.

fligeret, nonnullos squalore carcerum, et catenarum ponderibus enecaret... Concessit tamen omnipotentis Dei provida majestas, confessorum suum S. Maternum inter tot bella quietum, quem tamen ad futura certamina reservabat. Quam rem vir Dei sagaci perpendens animo, instanter tam sibi quam commissae ipsi plebi justitiae arma fabricabat, exhibendo se suosque velut Dei ministros in multa patientia, in vigiliis et jejuniis multis, et apostolicam tubam jugiter insonando: *Ecce nunc tempus acceptabile* etc. (2. Cor. vi). Ac deinceps: «Solliciti, *ajebat*, estote fratres et filii mei, et oculis mentis simul et corporis vigilate, ne vos inopinata temporis quies inertes reddens ac desideres, superventurae irae turbinem aequanimiter sufferre non patiatur. Nolite, quaeso... Vel ad momentum armis nudari spiritalibus. Nondum hostis interiit, nondum furiarum incitativa extincta sunt.... Ergo dum vacat, adversum omnes ejus insidias Christianas arces praeparemus, et contra unumquodque diaboli telum, par missile fabricemus. Illecebras subministrans vincendus est per continentiam; injurias et tormenta infligens vincendus est per patientiam; ob felices qui vicerint!» His et aliis multis adhortationibus et praeceptis magnificus Antistes suorum jugiter mentes auditorum communiens, cunctos pene de martyrii gloria fecit esse ferventes.

Inter praedicandum aut cujuspiam boni operis agendum, quadam mentis compassione tactus intrinsecus, frequentibus lacrymarum fontibus ora pectusque rigabat. Mirantibus discipulis, et quam ob causam ita fletet sciscitantibus, quadam die fertur respondisse: «Non ego, filii, rerum fragilium damna, sed humanarum animarum miseriae lugeo, dum illos sub gravi servitutis vinculo subjugatos video, quos ad summam libertatis gloriam a Conditor omnium ex

nihilo factos scio. Etenim homo qui ad laudandum Deum fuerat creatus, daemonum obsequiis miser se plaudat mancipatum... Qua de re multum doleo; ut aliquando resipiscant per mediatorem Chr. exorare non cesso. Quin etiam pro his quos Christianae professionis calumniâ, carcerum horribus... equuleis... metallis, exiliis, adustionibus, obtruncationibus... affligi contigit, non desino interpellare, ut universis pro sua causa dimicantibus ille coelestis Medicus rorem superfundat misericordiae; tribuens eis indefessam mentis constantiam, invictam patientiam, certamque superandi fiduciam; quatenus non illis praevaleat hostis persequentis invidia, sed vincat potius fortis dextera coronantis. Me quoque tanto Pastoris officio valde immeritum, ante omnia et post omnia lugeo; magni pendens Pastorum Principis tremendam de creditis ovibus discussionem... Pro quibus etiam atque etiam ingemisco...» His sancti viri dictis facile conjecitur quanta sanctitatis habuerit plenitudinem.

Omni igitur studio Maternus invigilans, suas oves pascuis necessariis adhibitis egregie saginabat; peragransque cunctas Metropolitanae sedis subditas juxta et procul extentas Italorum Parochias, ecclesiasticis officiis imbuebat sane propriis ac jamdudum Pastoribus destitutas, praelectis ex clero earundem Ecclesiarum, Magistris morum dignitate ac fidei vigore refertis recreabat. Supplicibus litteris Derthonensium (*vide* MARTYROL. ILLUSTR. Mart. p. 195) eam ad civitatem se contulit, Episcopum juxta petita illi populo daturus, qui post sublatum martyrio S. Marcianum (*ibid.*) solis fruebatur Presbyterorum et Diaconorum officiis. Reverentissime, et incredibili plausu ac celebritate ab optimis civibus illis, et omnium circapagorum incolis, quorum nonnulli ad ipsum dissitum Eridani (Padi, Po) vadum obviantes processerant, exce-

plus, velut sol radians in virtute sua, cunctos illinc idololatriæ tenebras depulit, et fidei lumen intulit. Quinimo dispersum ac pene annullatum Cleri Ordinem reformavit, et unâ cum consensu plebis electum ex Diacono Maliodorū, summae sanctitatis Levitam, Episcopali ministerio decoravit.

Sed jam cunctas Italiae urbes perlustrans Maximianus Hercules, si quem Christi cultorem repereret, quibuscumque tormentis exanimari praeicipiens, ab incepto non desistebat quoadusque praecessisse collegam Dioeletianum in Oriente debacchantem, in cunctis facinorum generibus visus esset. Cumque Mediolanensium moenia intrasset, moxque praeconis voce inter alia clamatum esset: Vos, vos procul ab urbe profani; vobis dicitur, recedite, Christiani; cumque die altero in tribunali consedens concionatus esset, persecutio saevissima indicta est, et confestim coepta exerceri. Inter haec discrimina Maternus, de suorum gemens concussione filiorum, ut turris firmissima immobilis persistebat; nunc hos nunc illos frementis adversarii ictus inconcusso mentis fundamine sufferens, et sibi commissos bellantium ordines impenetrabili munimine securissimos efficiens. Quoties inter alios vinctus catenis! Quoties Principi nequissimo praesentatus cum reliquis! Interdum etiam carcere includi jussus, flagris atrociter quoties affectus! Inter quae, Christi semper clypeo protectus et galeâ, hostiles impetus miles egregius contrastabat. Violenta attamen morte divinitus exemptus, cum amplissimae ejus Ecclesiae Praesulatum annos 52 mirabili alacritate gessisset, obdormivit in Domino, et depositus est in coemeterio Philippi sive in basilica Naboriana; qua destructa, S. Materni Reliquiae unâ cum illis SS. Naboris et Felicis ad basilicam Ambrosianam translatae sunt, et in sacello S. Savinae reconditae anno MDCCXCIX. (Ex

Hist. Datiana a saep. laud. Biraghi cum Notis edita).

MARTYROL. — Brixiae, natalis S. PHILASTRI ejusd. civitatis Episc., qui adversus haereticos praesertim Arianos, a quibus multa passus est, plurimum verbis scriptisque pugnavit, demum clarus miraculis Confessor in pace quievit (Surius, p. 300).

— Metis in Gallia, S. ARNULPHI Episcopi, qui sanctitate et miraculorum gratia illustris, eremiticam vitam diligens, beato fine quievit. (Surius, p. 290).

S. BRUNO COGNOM. ASTENSIS
SIGNIENS. EPISCOPUS.

Obiit anno 1123 — Italus.

MARTYROL. — Signiae, S. BRUNONIS Episc. et Conf.

Subalpinae, origine, Ecclesiae decus, virtutibus et doctrinâ conspicuus, nonnullis in Dioecesibus *Doctoris* Officio cultus, ASTENSIS cognomentum sortitus est quo distingueretur a coaevis aliis praeclaris Brunonibus, sancto scilicet institutore Ordinis Carthusiani, et Brunone Magdeburgensi historiae belli Saxonici auctore, et tertio homonymo Russorum Apostolo et Mart. Non vero *Astensem* praedicat natalis vel Canoniciatus urbis hujus nominis (vide hanc *Illustrat.* supra, mense Mart., p. 274*) ut explosa a Bolland. tulit aliquor. sententia, sed jure veriusque quod Pedemontanus pagus *Soleria* ejus patria, tunc temporis, Astensi subesset et civili et ecclesiasticae ditioni. Accuratius, quod vocat praestantiss. e Soc. J. Joan. Bapt. Sollierius, elogium afferendum duximus breviter contextum de inclyto Brunone nostro a Philippo Ferrario:

« Andreâ patre et Scylla (alii *Vuilla*) matre piis (nonnulli dicunt *nobilibus*) parentibus Soleriae ortus, in coenobio S. Perpetui (item in So-

leriae castro) primum, deinde Bononiae, litteris operam dedit; cumque et moribus et litteris profecisset, Senis cathedralis Ecclesiae Canonicus factus est. Inde Romam profectus, cum adversus Berengarium, perversa de Eucharistiae Sacramento sententem disputasset, confutassetque (splendidior ejus confutationis gloria Lanfranco adscribitur; vide *Sur.*, Vol. II, p. 735), a Gregorio VII Pont. Max. Episcopus Signinus (de *Signia*, mense Jan., p. 80*) creatur. Quod munus pastorale aliquot annos executus, contemplationis desiderio captus, in coenobium Casinense se contulit; ubi cum vitam monasticam professus esset, ad Ecclesiam suam, instante populo invitus redire cogitur. Is a Paschale II Pont. Max. in Galliam primum, deinde in Siciliam ad eas Ecclesias reformandas Legatus mittitur. Quod cum egregie praesitisset, ad Ecclesiam Signinam reversus, cum aliquandiu illi sancte praefuisset, ac sub eodem Pontifice Concilio Lateranensi affuisset, cumque plura pie docteqque scripsisset (*vide infra*); denique laboribus ecclesiasticis et aetate confectus, circa annum salutis mxx (vel triennio serius) migravit e vita, multis clarus miraculis. » Eum Lucius Pp. Tertius, quadragesimo post obitum anno in Sanctorum numerum retulit.

Psalterium Ingoni tunc Episc. Astensi, et Cantica Canticorum Senensibus concanonice Bruno adhuc adulescens diserte exposuit; opus deinde exaravit *Sententiarum de Laudibus Ecclesiae*, quod inter scripta S. Brunonis Carthusiensis vulgatum perperam fuit. Item Homilias, sub nomine Eusebii Emisseni aliquando lectas, Brunoni nostro optimis argumentis vindicavit eruditiss. Marchesius. Scripsit praeterea in Genesim, et Vitam, teste Baronio, S. Petri Anagnini; Commentaria item, Tractatus, ac de Ascetica Theologia. S. Brunonis Astensis Opera diligentissime enume-

rat clariss. P. Testi in *Storia di M. Cassino*, T. II. Habet in egregia sua PP. Bibliotheca *Migne* in Tomis CLXIV et seqq.

S. RUPHILLUS EPISC.

Flor. saec. IV — Graecus.

MARTYROL. — Foropompilii in Aemilia, S. RUFFILLI ejusdem civitatis Episcopi.

Ruphillum scribere malumus ut apud antiquiores juxta graecam originem; Atheniensis enim fuit. A S. Silvestro Pp. Episcopus ordinatus, ad Catholicam Fidem tuendam et propagandam Forum-popilium (ital. *Forlimpopoli*) mittitur, ac pastoralis suscepto munere, deletis idololatriae vestigiis, eximiae sanctitatis exemplis et apostolico verbi ministerio Ecclesiam nova in dies credentium sobole amplificavit. Quaedam de eo vide in Actis S. Mercurialis in MARTYROL. ILLUSTR. Maji, p. 453. Postremo cum Popiliensibus annos septem supra quadraginta praefuisset, clarus et vivens prodigiis, an. cccclxxxii, animam, trophaeis illustratae et defensae religionis onustam, in manus Domini beatissime tradidit. Aequata cum solo esset, bellorum furore, Foropopiliensis urbs, cujus Sede Episcopali post ultimam ruinam anni mcccclx Bertinorium insignitum est, S. Ruphilli exuviae ad proximum Forum-Livii translatae sunt, ibique hactenus honorifice admodum asservantur.

QUARTODEC. KAL. AUG.

JULII XIX.

MARTYROL. — S. VINCENTII a Paulo Conf., qui obdormivit in Domino quinto Kal. Octobris. (*Vide fusius elogium* die Sept. xxvii. *Hist. autem authent.* hodie adjecimus *Surio*, p. 329).

S. EPAPHRAS MART.

S. PAULI APOST. DISCIPULUS.

MARTYROL. — Eodem die natalis S. EPAPHRAE, quem S. Paulus Apostolus concaptivum appellat. Hic ab eodem Apostolo Colossis Episc. ordinatus, clarus virtutibus ibidem martyrii palmam pro ovibus sibi commendatis virili agone percepit; cujus corpus Romae in Basilica S. Mariae Majoris conditum est.

Certissima de hoc Beato Pauli discipulo et e primis Evangelii praecoribus, Episcopis et Martyribus, accipiuntur ex ipsius Doctoris Gentium verbis. Scilicet ex Epist. ad Philemonem v. 23, S. Epaphram in vinculis Romae fuisse socium primae captivitatis ejusdem Apostoli in Urbe, dum hic ad optimum discipulum Colossis commorantem scriberet circa annum LVIII. Item ex Epist. ad Coloss. anno seq. scripta, c. I, v. 7, patet primum Epaphram extitisse qui illos Christum docuerit; ac patriâ Colossensem, c. IV, v. 12. Praeclarum porro testimonium reddit Paulus de Epaphra: « charissimo conservo nostro qui est fidelis pro vobis Minister Christi Jesu; semper sollicitus pro vobis in orationibus ut stetis perfecti et pleni etc. » (Coloss. c. I et c. IV). Discimus praeterea non Colossensibus tantum sibi peculiariter creditis, sed et aliis sudores apostolicos impendisse: « .....quod habet multum laborem pro vobis et pro iis qui sunt Laodiciae et Hierâpoli » (ibid.). Quo anno et quo supplicio vitam pro Domino profuderit, non liquet.

MARTYROL. — Hispali in Hispania, passio SS. Virginum JUSTAE et RUFINAE, quae a Praeside Diogeniano comprehensae, primo equulei extensione, et ungularum laniatione vexatae; post, carcere, inedia et variis tortionibus afflictæ; tandem Justa in

carcere spiritum exhalavit, Rufinae vero cervice in confessione Domini confracta est. (In *Surio*, p. 341).

S. AUREA VIRGO MART.

Anno 855 — *Hisp.*

MARTYROL. — Cordubae, S. AUREAE Virginis, quae aliquando lapsa, sed facti poenitens, iterato certamine hostem effuso sanguine superavit.

Celebrat S. Virg. Martyrem Eulogius in *Memoriali Sanctor.* l. 3°, c. 17°. Soror fuit praeclarissimorum Martyrum Adulphi et Joannis quorum memoria quinto Kal. Oct. recolitur. Ex praecipua Arabum nobilitate, atque ipsius Mahometani Judicis consanguinea, vitam duxerat pietati addictissimam cum Sanctimonialibus Euteclariensibus, usque ad annum aetatis circiter trigesimum; dumque eodem vitae instituto sanctissimo domi suae ageret, in ethnici cujusdam e suis cognatis in suspicionem Christianae professionis venit; qui subdole, hostilitatis praetextu, virginem contribulem suam convenit, compertaque re, illam confestim apud Judicem in quaestionem adducendam curavit. Fervebat tum in Christi cultores, Cordubae maxime quae erat Arabici dominatus caput, persecutio saevissima Mohammedi, Abderamni filii et successoris; virgo igitur a Praeside objurgatur quod nobilitatem generis servili Christianorum cultu infecerit; atque ut eo rejecto Mahometicum admittat, incitat; suppliciorum mortisque minis gravissime perterrefacta, humanam passa imbecillitatem Aurea, ore saltem, imperata se facturam spondit; quare in libertatem restituitur. Sed domum regressa, Christo militare fidelissime perrexit et impensius sategit, et fidelium coetibus ut antea interesse, condignis jugiter lacrymis linguae lapsum deplorare.

Nonnulli interim infidelium, ejus explorantes vitae rationem, Auream

iterum et acerbius apud Judicem incusant, dolosque pretendunt, crimenque virginis promissa deludentis petunt legali ultione deleri. Protinus ergo Judex satellites ad eam comprehendendam mittit, sibi que sistendam; et cur tanto ausu ea contempserit quae ad tribunal juraverat, horrissonis percontatur clamoribus. Tunc virgo quae ad tale se adducit noyū, in quo fortius invictaeque per Christi auxilium esset dimicatura, certamen optaverat, Judici respondit, numquam se a Christo suo et a vera pietate discessisse, numquam se errori et blasphemis impiissimae ejus sectae adhaesisse, licet dudum coram eo lingua succubuerit. His et similibus mira facundiā et elata voce dictis, « restat, ait, jam nunc ut secundum superstitionis vestrae ritum, aut gladio vindice puniar, aut si inultum praeterire factum hujusmodi potest, tota me libertate ad serviendum Christo Domino dimittas. » Tunc barbarus in virginem succensus, eam ergastulis in ferrea vincula mancipavit, ac ad Regem de ea retulit; qui postridie ut obtruncaretur imperavit, et cadaver summis pedibus ad horrendum spectaculum suspenderetur, triduo post in gurgites Boetis (voce Arabica nunc vulgo *Guadalaquir* idest *fluvius magnus*) injiciendum.

S. MARTINUS TREVIR. EP. M.

Passus ineunte III saec.

MARTYROL. — Trêviris, S. MARTINI Episc. et Mart.

Trevirensis praeclarissimae Ecclesiae decimus ut fertur Antistes, eo tempore quo Septimius Severus innumeras Christianorum caedes perpetrabat, cum gregi suo sanctissime praefuisset, cum multis Belgicam tunc illustrantibus invictis Christi pugilibus, ex constanti traditione, annumeratus est.

S. SYMMACHUS PAPA.

Sedit a 498 ad 514 — Sardus.

MARTYROL. — Romae, S. SYMMACHI Papae, qui schismaticorum factione diutius fatigatus, demum sanctitate conspicuus migravit ad Dominum.

In Sardinia natus, Symmachus Diaconus erat Romanae Ecclesiae, cum, S. Anastasio II ad coelestia evocato, Festus Patricius exconsul, Anastasio Ariano Imp. favens, pecuniā et malis artibus effecerat ut Pontifex eligeretur Laurentius Archipresbyter quem noverat impiae Imperatoris voluntati obsecuturum. Potior interea Cleri et Senatus pars vota in Symmachum, pietatis et doctrinae famā pollentem, contulerat; inde ortum schisma, caedum in Urbe et direptionum causa. Cum dirimendae autem contentionis gratiā constitutum esset ut ambo electi Ravennam ad arbitrum Theodoricum Regem se conferrent, Princeps ille, etsi Arianus, aequitate usus, Romanae Sedis Praesulem pronuntiavit, in quem suffragiorum pars maxima convenisset. Symmachus ergo habitus legitimus Pontifex est; Laurentius vero Symmachi benignitate, Nuceriae factus est Episcopus.

Aegerrime tulerat Anastasius Imp. dejectum Rom. Cathedrā fuisse Laurentium quo intruso quae in Orthodoxos moliebatur se consecuturum speraverat; quare in Symmachum libello atrocibus faedisque calumniis referto odium rabiemque effudit; quibus omnibus Symmachus, convocatis 150 Galliarum et Italiae Episcopis facile se solemni judicio purgavit; tunc prodiit egregius *Apologeticus* de S. Pontifice ad Anastasium Ennodii liber. (De vesano Anastasio Caesare, de S. Symmachi in Ecclesiam sollicitudinis et prudentiae merita, vide pro S. Ennodio supra, die xvii huj.). Concilia Romae sex, in Gallia duo, unum in Africa eo sedente habita sunt, multis ejus nutu et praecepto

saluberrime statutis, tum circa Romani Pontificis et Episcoporum electionem, tum circa ecclesiasticam disciplinam, ac praesertim bonorum Ecclesiae alienationem, tum denique ad dignitatem Ecclesiae et fidelium mores plurimum conducentibus. Gregorias etiam scripsit Epistolas, in quibus S. Pontificis in tutanda et promovenda Fide sapientia et zelus elucet. Inter ejus laudes munificentia est in Basilicas seu novas extruendas, vel vetustate fatiscentes reparandas, vel splendidiori cultu decorandas; nec non insignes largitiones redimendis Liguriae et Insubriae captivis; sollertia praeterea charitatis notatu digna, qua annis singulis ad Episcopos Afros a Wandalis in Sardinia relegatos et summa oppressos egestate alimenta et vestes mittebat. Anno demum **DXIV**, die Jul. 19, ad Dominum migravit, sepultusque est in Vaticano.

S. FELIX EPISC.

MARTYROL. — Veronae, S. FELICIS Episcopi.

Non obscura quidem Veronensi in urbe sancti Episcopi sui Felicis (alicubi *Felcini*) memoria. Nullis tamen extantibus ejus aetatis ac gestorum monumentis, conspicuo, sed cuilibet sancto Antistiti aptando, elogio eum celebrat Valerius Veron. Episcopus et illius praeclarae Ecclesiae historiographus non inelegans. Constat in S. Stephani olim cathedrali templo, in altari principe, quod insignis cultus indicium est, sacrum corpus depositum fuisse.

MARTYROL. — Apud Scetim Aegypti montem, S. ARSENI Romane Ecclesiae Diaconi, qui Theodosii tempore in solitudinem secedens, virtutibus omnibus consummatus, et jugi lacrymarum imbre perfusus, spiritum Deo reddidit. (*Surius*, p. 342).

— In Cappadocia, S. MACRINAE Virginis, sororis SS^{um} Basilii Magni et

Gregorii Nysseni. (Item in *Surio*, p. 364).

TERTIODEC. KAL. AUG.

JUL. XX.

MARTYROL. — Sancti HIERONYMI *Aemiliani* Conf., Congregationis Somaescae Institutoris, quem pluribus in vita et post mortem miraculis illustrem Clemens Decimustertius Sanctorum Fastis solemniter adscripsit. (*Historiam authent. ex Bulla Apostolica Surio inserendam curavimus*; p. 405).

— Antiochiae, passio S. MARGARIAE Virg. et Mart. (*Surius*, p. 383).

— In Monte Carmelo, S. ELIAE Prophetae. (Item in *Surio*, p. 389).

S. JOSEPH COGNOMEN. *JUSTUS*.

E 70 Chr. Discip.

MARTYROL. — Eodem die, natalis beati JOSEPH, qui cognominatus est *Justus*, quem Apostoli cum beato Mathia statuerunt ut locum Apostolatus Judae proditoris impleret; sed cum sors cecidisset super Mathiam, ipse nihilominus praedicationis et sanctitatis officio inserviens, multamque pro fide Christi a Judaeis persecutionem sustinens, in Judaea victorioso fine quievit; de quo etiam refertur quod venenum biberit, et nihil ex hoc triste propter Domini fidem pertulit.

Copioso et sincero elogio nil per nos addendum superest ad beati viri laudem. Locus Actuum Apostolorum in quo agitur de praedicta Mathiae electione, Caput I est a vers. 15: *In diebus illis* qui nempe fluxerunt inter Ascensionem Domini et Adventum Paracliti Spiritus. Amplissimae porro laudi Josepho est, eum Judicio Divino, per sortes evocato, quo tam honorifica electio in Mathiam cecidit, tam libenter ut *Justum* decebat acquievisse, nec destitisse in opus Evangelii insudare. Hinc occasionem sumpsit S. Joannes Chrysost., Hom.

3^a in Acta Apostolor., exemplo S. Barsabae (Josephi), ambitionem insectare eorum qui nimis avide ecclesiasticas appetunt dignitates.

MM. DAMASCENI XVI.

MARTYROL. — Damasci, SS. MM. SABINI, JULIANI, MAXIMI, MACROBII, CASSIAE et PAULAE cum aliis decem.

Cum aliis xxx athletis Afris alibi recensentur. Nil praeter nomina ex Fastis compertum.

S. PAULUS DIAC. MART.

Anno 851 — *Hisp.*

MARTYROL. — Cordubae, S. PAULI Diaconi et Martyris, qui cum infideles Principes Mahumeticae impietatis ac saevitiae argueret, et Christum constantissime praedicaret, eorum jussu necatus, ad praemia evolavit in coelum.

Illustrem et hunc inter Fidei pugiles Cordubenses, quos noni saeculi dira Arabum vexatio coronatus ad beatorum regna provexit, laudat synchronus eorum certaminum descriptor S. Eulogius in *Memoriale SS^{um}* libro 2°, C. 6°. Ejus narrationem per compendia percurramus: S. Paulus contribulis noster et Levita dignissimus e civibus Cordubensibus progenitus, semper carceratis opem miserationis impendens, apud basilicam quae beati Mart. Zoili (xxvii *Jun.*) corporis praesentia illustratur, spiritualibus enutritus fuerat disciplinis. Qui exemplo sanctissimi Sisenandi (*vide supra ad diem xvi*) verboque instructus, principibus et consulibus assistere non extimuit, eosque de vanitate cultus sui et scelerosi vatis (*Mahumeti*) insania arguens, Christum Deum veraciter confitendo peremptus est... Consummavit autem Dei servus martyrium suum in pace 13° Kal. Aug. Cujus cadaver inhumatum et ante fores palatii derelictum, post nonnullos dies, quorundam fidelium

pietate clam sublatum, cum beati Theodemiri (xxv *huj.*) Carmonensis Monachi corpore apud sanctuarium praedicti S. Zoili conditum est.

S. WILGEFORTIS VIRGO M.

Incerta aetate et patria.

MARTYROL. — In Lusitania, sanctae WILGEFORTIS Virg. et M., quae, pro Christiana fide ac pudicitia decertans, in cruce meruit gloriosum obtinere triumphum.

Etsi apud Lusitanos (in Portugallia) celebris, Belgica potius videtur vocabulo, aut Germania oriunda, ubi proque consignata sacris fastis reperitur et populari devotione culta. Acta habet communia cum S. Virg. et Mart. LIBERATA, Hispanis vulgo *Debarras*, Gallis *Livrade* Belgis *Ontcommene* quod idem sonat, Teutonice *Ohnkummer*, vel *Kammernissa*; unam propterea sub utroque nomine crederes; sed inter se distinctas, cum Guiljelmo Cupero e Bolland. PP., existimamus; ineptissime quidam cum S. Liberata Novocom. Virg. (xviii *Jan.*) confuderunt. Probabiliora ut exhibeamus, Legendarum confusae variarum gentium traditionis figmentis et superfoeturis emundata: Principis ethnici filia videtur fuisse, quam pater nuptui tradere statuerat; cumque puella, ab infantilibus christiana, constanter, nullis flexa blanditiis nec exterrita minis, renueret, se Christi dicens Crucifixi Sponsam, ira excandescens barbarus natam flagris crudeliter sauciam, Cruci affigi jussit; quā pendens Wilgefortis (quam nuncupant) castissimam animam efflavit.

A Wilgeforte distinguendam potissimum ducimus *Liberatam* (alias *Liberam*) Seguntiae (hisp. *Seguenza*) patronam; haec enim non crucifixae sed capite plexa dicitur, et absque barba (de qua infra) depingitur; cum tamen quaedam ad illam pertinentia huic fuerint attributa, inde caligines, inde hagiographorum perplexitas. Sed

Liberatae, quod fortasse est Seguntinae proprium nomen; Wilgeforti cognomentum non absurde est inditum, ut ex dicentis patebit. *Barbatam* viriliter Wilgefortem repraesentant imagines; quod ferunt ab ipsa virgine divinitus impetratum ut omnem eluderet, hac deformitate, initum nuptiarum a parente tractatum. Hinc *Liberata* est dicta, sic enim a periculo labefactandae virginalis pudicitiae evasit *libera*. Prolixa tunica induta, caput habet coronam vel diademate, ut regalis femina, redimitum; diceria irridendum impiorum, et imperitorum somnia circa Crucifixi Christi celeberrimam effigiem Lucae in Italia, sculptis depictisque imaginibus S. Wilgefortis simillimam praeterire praestat et aspernari. Quis denique praeaudati Bollandistae conjecturam spernet, ex appellatione scilicet latina *Virgo-fortis* ignotae Virgini fortiter pro Christiana fide et castitate crucem subeunti tributa, corrupta voce in vulgus, ad suaviorem Gallis Germanisque pronunciationem, Wilgefortem prodiisse? Quis neget, pictoris vel sculptoris alicujus primum insulso commento, quod argumentum inventionis sequiori aetate praeseferret, barbam puellae mento appingi potuisse ut virilis in ea fortitudo quodammodo exprimeretur? Wilgefortis proculdubio sanctitatem et gloriam multis magnisque signis patefecit Deus, ut fortissimae Sponsae suae cultum tam late, non in praedictis solum Europae regionibus sed usque ad Britanniae insulas solemniter promoveretur. Et haec quidem cognomento innuuntur quo Moguntiae et Fuldae, barbatae virginis crucifixae imago appellatur *Sancrgelulft* idest proprie: *sanctum auxilium*, quia pluribus se se invocantibus, intercedens apud Dominum Wilgefortis, excitata per effigiem fide, opem praebere consuevit.

MARTYROL. — In pago Bononiensi in Gallia, S. VULMARI Abbatis, admirandae sanctitatis viri. (*Sur.*, p. 398).

— Trêviris, S. SEVERAE Virginis. (*Vide in Surio hist.* S. Modoaldi, Vol. v, pp. 374 et seq.).

DUODEC. KAL. AUG.

JUL. XXI.

MARTYROL. — Romae, S. PRAXEDIS Virginis, quae in omni castitate et lege divina erudita, vigiliis et orationibus atque jejuniis assidue vacans, quievit in Christo; sepultaque est juxta sororem suam Pudentianam viâ Salaria. (*In Surio*, p. 426).

— Babylonaë, S. DANIELIS Propetae (*item Sur.*, p. 441).

S. VICTOR MILES MART.

CUM SOCIIS.

Sub fin. III saec.

MARTYROL. — Massiliae, natalis S. VICTORIS, qui cum esset miles, et nec militare nec idolis sacrificare vellet, primo in carcerem trusus, ibique ab Angelo visitatus, deinde variis cruciatibus punitus, novissime contritus in mola pistoria, martyrium consummavit. Passi sunt cum eo et tres milites, ALEXANDER, FELICIANUS et LONGINUS.

Massiliensis, inter plures et re et nomine Victores in pugnam pro Christo fortiter gesta coronatos, cognomento distinguitur (De *Massilia* urbe diximus i Mart.). In hunc Christianum militem desaevisse ait Petrus de Natalibus Maximianum Imp. Massiliam adventantem a patrata apud Sedunum Thebaeorum caede (vide xxi Sept.); eumque tribuno suo vel ad deos perducendum, vel dirissime cruciandum et trucidandum commisisse. Sed probabilius, cum haud constet Maximianum tunc in eam civitatem concessisse, Asterius tribunus rem Imperatori gratam ratus se facturum, et ejus in christicolae edictis parens, Vi-

ctorem cum frustra tentasset a proposito submovere, eum in carcerem trussit teterrimum, visurus interim quid agendum. Sed carceris tenebras coeleste lumen noctu dissipat, angelica visitatio sanctum militem recreat. Qua mirifica luce, quorumque coelitus apparitione permoti Alexander, Felicianus et Longinus qui ad custodiam aderant, in Christum confestim se credere professi sunt, diciturque Victor carcere egressus eos maris unda baptizasse, dein sponte in carcerem se restituisse.

Tribunus interea de Victore Praesidem Eutychium certiores fecerat; qui comperit triū custodem conversione, in furorem actus, hos illico jussit decollari, et eductum Victorem, lorīs arctissime ligatum, totā urbe ad ludibrium pertrahit. Mox variis exquisitissimisque suppliciis laniato parva mensa cum statua Jovis proponitur ut thus adhibeat; quibus visis. Dei zelo accensus Victor aram statūamque calcē evertit. Illatam daemōnis simulacro injuriam vindicat Praeses mandans ut sancto pes abscindatur, deinde toto corpore penitus confrendus martyr in molendini rotam injiciatur; cumque nec ita extingui potuisset, gladio percussus gloriosum agonem consummavit. Corpora Martyrum in pelagum projecta, divinitus enantia ad secretiorem litoris partem sunt devecta, et a Christianis reverenter sepulta. Ad quorum tumulum Deutherius sive Eleutherius adolescentulus Christianus orans, emisit spiritum, eisdem sanctis sepultura sociatus. Sacris praecipue Victoris ossibus cultu et patrocinio gloriatur Massiliensis Ecclesia; et adeo celebre factum est insigni martyrio et miraculis Victoris Massiliensis nomen, ut plurimis etiam valde dissitis in locis gestierint Episcopi et Principes aliqua Reliquiarum ejus particulā ditari. Joānes Comnenus saec. XII Orientis Imperator, aedificata in S. Victoris Massil. honorem ecclesiā Constanti-

nopoli ad portas aureas, donariis pretiosissimis Massiliam missis, partem Capitis illius sibi comparavit in ea collocandam; quae, subacta a Barbaris regia illa urbe in Galliam ad Senonenses est delata. Officium omnino Proprium ritu 2^{ae} class. de S. Victore et Sociis MM. hac die Massiliae persolvitur.

S. JULIA VIRGO M.
ET CLAUDIUS CUM SOCIIS VII MM.

Anno 273 — E Gallia.

MARTYROL. — Trecis; S. JULIAE Virg. et Mart.

— Ibidem, passio SS. CLAUDII, JUSTI, JUCUNDINI, et Sociorum quinque sub Aureliano Imperatore.

Quo tempore (anno scil. praenot.) Aurelianus Imp. Tricassibus (quod est Trecis) in Gallia ageret, devicto et ad deditionem coacto Tetrico tyranno, de quo paulo post triumphum Romae duxit, erat Trecorum Augustae (gall. Troyes) lectissima puella ejusdem civitatis oriunda, non minus religionis christianae studiis ac morum integritate, quam corporis formā praeclens, Julia nomine. Egregiis tam praeclara dotibus, a Claudio idololatra, copiarum militarium duce, primum, in conjugium expetita; magna virtutis et fidei ac verborum efficaciam eum ipsum cum nonnullis e suis commilitonibus a nefando daemōnis cultu ad Christi agnitionem et obsequium pertraxit; sicque et virginittatis suae, quam Domino sacraverat, illibatum decus servavit, et a perditionis via ereptum suum procum, Christi effecit servum, atque in verae felicitatis tramitem provexit. Cujus rei serie compta Aurelianus, qui nonam tunc in Christianos persecutionem aggressus erat, succensus furore in virginem, in fide asseveranda et Christi praecōio magnanimiter perseverantem, jussit illam extra urbis moenia decollari.

Cumque nec Claudium adducere potuisset a sententia, quem videbat ipso Juliae martyrio factum in tuenda Christiana pietate firmiorem; ipsum unâ cum viginti aliis (sic juxta Acta, licet septem tantum in Martyrol. recenseantur) qui salutaribus ejusd. Juliae monitis baptismum susceperant, securi quoque plecti eodem in loco mandavit, ubi datis fortiter cervicibus, extremum Christo testimonium omnes unanimi confessione reddiderunt. Martyrum veneranda corpora Trevis sunt honorifice tumulata, translata inde in sacrarium monasterii Jotrensensis (gall. *Jouarre*) in agro Meldensi. Caput S. Juliae (clariss. *Guérin* teste) etiamnum asservatur in ecclesia S. Stephani Trecentensis, et ejusd. S. Virg. M. reliquiarum particulae in S. Martini.

S. ZOTICUS EPISC. MART.

MARTYROL. — Comanae in Armenia, S. Zoticus Episcopi et Martyris, qui sub Severo coronatus est.

Meminit hujus, inquit Baronius, magna cum laude Apollinaris Episc. Hierapolitanus apud Eusebium L. v, C. 15, ubi legitur hunc annumeratum inter Episcopos fuisse ex vico Comana. At clarius, Bolland. subdunt, sub ejusd. capitis finem idem Euseb., inter eos qui garrulum illum Maximillae, in Montanistarum historia, famosissimae, spiritum alloquerentur et examinarent, laudat viros probos et episcopali dignitate fulgentes, Zoticum scilicet Comanensem et Julianum Apamenum (col. ix Dec.). Zoticus quippe, ut additur in Cap. Euseb. xviii ex Apollonio, cum jam vesana illa femina Pepuzis se prophetare si-

(a) ARGENTORATUM urbem Alsaciae principem aetas media germanice *Straszbourg* sive *Straszburgh* vocitare coepit. Moguntinae Metropolitanae subjacebat haec Episcop. sedes, postea Versonionensi addicta. Deturpata Lutheranico errore, maximam splendoris cultus Dei quo enitebatur, partem amisit; Cathedralis ipsa a MDXXIX ad XVII saec. finem haereticorum conventibus est

mularet, superveniens, daemonium quo illa agitabatur coarguere instituit. Ubi, et quo Severi imperantis anno martyrium fecerit, adhuc incomperatum habemus.

S. ARBOGASTUS EPISC.

Floruit saec. VII — Aquitanus.

MARTYROL. — Argentorati (a), S. ARBOGASTI Episc., miraculis clari.

Hiberniâ vel Scotiâ oriundum dicunt nonnulli, Aquitanum probabilius Lectiones historicae Off. Ecclesiae Argentoratensis (hod. *Straszbourg*) cujus Antistes vir sanctus creatus est circa an. DCLXXIII. Is peregrinus et eremita in Alsatiam venerat, et in nemore Haganoa (*Agueneau*), oratorio apud cellulam sibi constructo, in jejuniis ac precibus Domino diligenter servivit; non otiosus tamen; nam et prodibat, et accolae de vera Dei cognitione et ejus timore impense erudiebat. Doctrinam confirmavit miraculis; perturbatos vero animos ita verbo Dei erigebat, ut hilares ab eo discederent qui tristes accesserant. Dagoberti II Austrasiae regis filium, gravissimo vulnere pene mortuum, exemplo sanitati restituit. Celebratum multis testantibus prodigium est quo S. Episcopus oratum noctu ultra flumen secedens Bruschium, vulgo *Breusch*, quod cum Alsa (unde *Alsatia* regioni nomen) mixtum, ad Rhenum decurrit, non semel, deficiente navigio, undis sicco pede supernatans visus est. Obiit senectâ multa confectus circa DCLXXX, et in sepulcro tumulatus est quod sibi paraverat in monticulo Argentorato adjacente, nunc urbanis moeniis incluso, et tunc patibulo sceleratorum infami, ubi ecclesia S. Michaelis exstructa est. Inde ejus Reliquiae saec.

polluta; eam catholicae sanctitati restituit Francor. Rex Ludovicus XIV. Hoc Cathedrale templum Virgini Deiparae sacrum, *Munster* appellatum, in magnificentissimis, exquisitissimi gothici quod ajunt generis, computandum est; turri ornatur structurae venustate et celsitudine aculeati verticis singulari.

ix translatae in urbem fuere. Tertius Argentinæ Eccl. Praesul fuit Arbogastus, quocum huc adventaverat S. Florentius qui ei in Episcop. successit, in cujus historia apud Surium, vii Nov., mentio occurreret de eod. S. Arbogasto, vernacule *Algast*, per cunctas Rheni provincias celeberrimo.

MARTYROL. — In Syria, S. JOANNIS Monachi, collegae S. Simeonis. (*De eo in S. Simeonis cognom. Sali hist. in Surio, i huj., p. 24*).

UNDEC. KAL. AUG.

JUL. XXII.

MARTYROL. — Apud Massiliam, natalis S. MARIAE MAGDALENÆ, de qua Dominus ejecit septem daemonia, et quae ipsum Salvatorem a mortuis resurgentem prima videre meruit. (In *Surio, p. 427*).

S. SYNTYCHES

S. PAULI APOST. DISCIPULA.

MARTYROL. — Philippis, S. SYNTYCHES, cujus B. Paulus Apostolus meminit.

Hanc sane Sanctorum albo adhuc in humanis agentem adscripsit inclytus Gentium Doctor, cum, ad Philippenses, Cap. iv. Evodiā et Syntyche memoratis, eas dicit secum in Evangelio laborasse cum adiutoribus suis, *quorum nomina sunt in libro vitae*. « Videntur (ait Chrysost. Hom. 13^a) autem mihi hae mulieres caput fuisse Ecclesiae quae ibi (Philippis, et Apostolo charissima) erat, easque commendat viro fortasse admirabili (cujus nomen nos latet) quem comparem suum germanum vocat. » Viduae probabiliter erant tunc Syntyches et Evodia, aut piis viris conjunctae.

MARTYROL. — Ancyrae in Galatia, natalis S. PLATONIS Martyris, qui sub Agrippino Vicario verberibus caesus, uncis ferreis laniatus, aliisque immatissimis tormentorum generibus cruciatus, demum abscisso capite, invi-

ctam animam Deo reddidit; cujus miracula in subveniendis captivis Acta secundae Synodi Nicaenae testantur. (*Surius, p. 442*).

S. THEOPHILUS MART.

Circa an. 789.

MARTYROL. — In Cypro S. THEOPHILI Praetoris, qui ab Arabibus tentus, cum nec donis nec minis flecti posset ut Christum negaret, gladio caesus est.

Theophilus Constantinopolitanus ordinis Senatorii, a Constantino et Irene orthodoxis Imperatoribus declaratus cum tribus aliis dux Cibyrrhaeotarum (sive classis nomine distinctae *Cibyrrae* urbis in Asia ad Maeandrum); ubi primum Saracenorum classis in conspectu fuit, instruxit se statim ad pugnam, et dubitantibus sociis praelium inire, ipse cum suo dromone, facto in hostiles naves impetu fortissime pugnabat. At tum caeteri duces, gloriae ejus invidentes, arrepta fugā, solum eum reliquere. Circumventum itaque Saraceni capiunt, et, parta victoriā, domum reversi, carceri includunt. Unde quarto post anno eductus, ac frustra sollicitatus ut idolorum cultui se addiceret, capite mutilatus occubuit. (*Menolog. Basil.*).

S. CYRILLUS ANTIOCH. EP.

Obiit anno 302.

MARTYROL. — Antiochiae, S. CYRILLI Episcopi, doctrinā et sanctitate conspicui.

Studiosissimus S. Scripturarum, Hebraicam linguam sic addidicerat, ut illius gentis Codices peritissime legeret. Eximio ingenio fuit et humanioribus litteris apprime eruditus. Vinculis pro Christo aliquando strictum et carcere maceratum dicunt, quin ex nonnullis antiquis codicibus pro fide passum. Pauca vel nulla de hoc S. Antiocheno Patriarcha sunt ad posterum relata.

S. MENELEUS ABBAS.

Obiit circa 720 — Patriâ incerta.

MARTYROL. — In territorio Arvernensi, S. MENELEI Abbatis.

Regio (fertur) ortus genere, disciplinam monasticam et paupertatem, licentiâ et opibus principum potiora habens, humili indutus cucullo quo longe illustrior quam purpurâ evasit, in Galliam veniens, monasterio Menatensi Ord. S. Benedicti in Dioecesi Claromontana, nomen dedit. Quo cum S. Institutoris spiritus pene evanuisse conspiceret, exemplo Meneleus et verbo, maxime postquam Abbas creatus fuisset, sanctissimam Regulam instauravit ita feliciter ut alius ejus coenobii Fundator habitus sit. Admirandis a Deo signis et nobilitatus; eâ inter, puerum vitâ functum precibus suis suscitavit incolumem; daemones frequenter profligavit, et quadam die alapâ obsesso inflicta. Sanctitate et prodigiis celeberrimus in Domino obdormivit anno circiter vigesimo supra septingentesimum. (*Ex Menologio Benedict.*). Plura tumente phrasi mendose, inepte, fabulose sunt de Menelei (apud quosdam vulgari Gall. *Manvis* vel *Manevieu*) origine, chronografia, gestis, miraculis, ab anonimo prolata. His, Bollandianorum sententiâ, contentis, pauca attulimus minus incerta.

MARTYROL. — In Blandino Monasterio, S. WANDREGISILI Abbatis, miraculis clari. (*Surius*, p. 449).

S. JOSEPH COMES.

Circa med. IV saec. — Galilaeus.

MARTYROL. — Scythopoli in Palaestina, S. JOSEPH Comitiss.

Hujus historiam a S. Epiphanio fidelissime traditam perlegens, nescies probe quid magis mirerè, utrum pervicaciam hominis singularem, an benignam summopere, multis et mi-

ris modis vocantis, Domini longanimitatem. Mirabilis mutatio Dexteræ Excelsi! Còr incircumcisum et saxo durius, tot *suaviter* Gratiae stimulis exagitatur, tot *fortiter* ictibus paternae correctionis percutitur, donec e lapideo carneum fiat; et ex eo verus Abrahæ filius exurgat, ac, magnum victricis Misericordiae trophaeum, Sanctus in Ecclesia Dei meritis et prodigiis coruscans. Tiberiade, Palaestinae urbe, claro Judaeorum genere natus (cum Josepho Flavio Hebraeo Scriptore non confundendus), ex illorum erat ordine qui apud Judaeos principem locum obtinebant, et titulo post excidium Jerosolymorum usurpato *Apostolos* Judaei appellabant. Acciderat autem ut Judaicus Patriarcha, quem vocabant, cujus utebatur contubernio Josephus noster, ad vitae extremum cum devenisset, baptismi cupidus, Christianorum Episcopum sub medici specie accersierit, et ab eo, secreto quidem, sacra ablueretur undâ, cujus virtutè nonnihil convalescerat. Josephus vero per januae commissuras furtim introspererat, et visis baptismatis arcanis, audierat Patriarcham ipsum Episcopo dicentem: « Scriptum est enim a Sacerdotibus Dei alligari solvique omnia in terris, et eadem in coelo soluta fore vel alligata. » Josephi animus haec coeperunt habere sollicitum. Per id tempus praeterea quo aegrotabat patriarcha, Gazophilacium (sacri thesauri arcam) clam ausus est curiositatis gratiâ aperire, nihil in eo repertiens praeter libros, quos dum evolveret, incidit in Joannis Evangelium, unâ cum Apostolorum Actibus, et genealogiam Christi auctore Matthaeo. Quibus perlectis, graviter ejus animus exagitari; Christianam fidem capessere molestum ei videbatur; visâ attamen et lecta hominem vehementer angebant.

Inter haec acciderat ut Josephus deprehenderet corruptelas, flagitia, nefandas libidines, magicas praesti-

gias quibus se commaculabant Judaeae sectae complurimi, quibusque integer et honestus ejus animus abhorrebat; iteratis praeterea exemplis compertum habuerat Christianam matronam foede sollicitatam, contra veneficos stupratores et maleficia, ad servandam castitatem, praesidio mirabili se muniisse, per frontem pectusque, in Christi nomine, ducendo Crucis signum. Tertium hoc Josepho Christianae Religionis documentum se praebuerat; neque tamen ad hanc amplectendam, quam quidem admirabatur, induxerat animum. Sed tacite hucusque ejus mentem titillaverat vocantis Dei gratia; resistenti ergo Christus ipse in somnis apparet, et: Ego, inquit, sum Jesus quem majores tui in crucem egerunt; proinde in me credito. At ille ne ita quidem tactus, gravem et acerrimum in morbum ac desperationem incidit. Tum Dominus in visu rursus ei se offert, ut in se credat hortatur, valitudinem hoc pacto consecuturus. Facturum promisit Josephus, et repente sanitati est redditus. Quid autem Josephus? Ad eandem rediit pertinaciam. Quare secundo per morbum tentatur, et ad vitae extrema deductus; cum jamjam morituro adstarent Judaei, insusurrantem vocem audire sibi videbatur: Crede Jesum sub Pontio Pilato cruci affixum; Dei Filium ex Maria genitum, Christum Dei a mortuis excitatum, et ad mortuos vivosque judicandos esse venturum. Interea Dominus tertio se in somnis objicit: Teque, ait, sanitati restituo; surge modo et tunc demum credito. Verum, quis crederet? sanitatis compos factus, ne tum quidem convertitur. Iterum ergo per visum Dominus obstinatissimo Judaeo se offert, et quod nondum credidisset accusat; inde sic eum alloquitur: Ut tibi de Religionis meae veritate constet, si quod in meo nomine prodigium patrare volueris, meipsum invoca; id tibi ego praestabo.

Erat in urbe Tiberiade furiosus quidam obsessus, nudo corpore circumcursans omnium et ludibrium et pavor. In eo Josephus quae per visum acceperat gestiens experiri, miserum in ra aedes impulit, et, oclussis foribus, aquam manibus hauriens, et amentem in crucis formam consignans, dum aspergeret, « In nomine, inquit, Jesu Nazareni Crucifixi, exi daemon ab hoc corpore, isque sanus fiat. » Ad haec ille ululatu vociferans seque dilanians, humi procubuit et mansit immobilis, ita ut Josephus extinctum putaret; tandem post horae spatium, frontem perfriicans surrexit, et se nudum animadvertens, pudore affectus, se occultare satagebat. Denique vestem ab Josepho donatus, sibi perfecte restitutus, maximas illi gratias agens, abiit, ac beneficium ab Josepho acceptum tota urbe pervulgavit. At commotus ne vel hoc perinsigni prodigio dura cervice Judaeus, qui obstupescere ad ineundum salubrius consilium debuisset, cernens Crucis et Nominis Jesu virtutem etiam ex indigni Judaei manibus et ore adeo efficacem? O stupendam, ipso prodigio magis, obstinatae mentis insaniam et cordis duritiem! Tanta et tum in Josephum benignitate nequidquam usus Christus fuerat!

Sed majus omnibus libet miserantis Dei portentum, et vocantis licet tamdiu pertinaciter renitentem, quem elegerat, Gratiae mysterium admirari. Quem toties hucusque per res secundas frustra sibi alliciendum curaverat Dominus, adversis impetere ad salutem aggressus est; quemque autem lenis velut materna et amica vox non attraxerat, virga Patris deicientis ut eleve, sauciantis ut sanet, tandem devicit. In Ciliciam cum litteris patriarchae judaei proficiscitur Joseph, decimas ac primitias gentis suae exacturus. Cumque in urbe quadam, in domum ecclesiae contiguam divertisset, contracta cum Epi-

scopo familiaritate, ab eo Evangeliorum librum clam legendum sibi comparaverat. Interea pro ea quam gerebat *Apostoli*, ut sub initium diximus, functione, in constituenda suorum disciplina severitatem ad eliminanda scandala adhibebat: cui rei praestandae, plerosque synagogis diversorum ordinum ministros, homines improbos expulerat exutos dignitate; multorum propterea in se odia excitavit, qui ultionem moliri, cujus occasione arripiendae, curiosius quae Josepho esset vitae ratio explorare. Suspectum ergo ob suam cum Christianorum Praesule consuetudinem, impetum ex improviso in aedem faciunt, atque in ipsa Evangeliorum lectione deprehensum, sacro libro e manibus avulso, opprimunt, ad terram rabide allidunt, clamoribusque et contumeliis vexantes in synagogam pertrahunt, et virgis dirissime caedunt. Alias deinde in eum iter agentem cum offendissent, in Cydnum amnem projecere, et aquarum impetu abreptum, penitus demersum rati, gaudentes abierunt.

Hanc passus a suis extremam injuriam et calamitatem Josephus, Christo obsequi amplius non distulit. Nam certa submersione et morte divinitus ereptus, ut aquis Cydni egreditur, sacris baptismi lymphis ablui sollicitus factus, Ecclesiae ministerium confestim expetit, et Christianam fidem, qua se, dum eam et concupierat et rejecerat, erudire non neglexerat, toto corde amplexatus est. Inde in regiam urbem se contulit, et a Constantino Magno accitus, cui conversionis suae seriem enarravit, imperialis Comes creatus est; cumque pius ipse Imperator juberet ut quidquid vellet deposceret, non libentissime ipsi in praemium et amicitiae signum concessurus esset, Josephus, jam Religionis Christianae aestuans zelo, id unum maximi beneficii loco postulavit, ut scilicet edicto sibi potestas

fieret extruendi, impensis a fisco suppeditatis, in Christi honorem ecclesias in omnibus Judaeorum pagis et oppidis ubi extorres, lata ad eorum ignominiam lege, commorabantur, ut paullatim ad Evangelii veritatem adducerentur. Quod Constantino pergratum fuit, Josepho demandata iis in locis supremi magistratus auctoritate.

Multa attamen a perfida Synagoga perpressus est, multa etiam ab Arianis; ac majora pertulisset, et in ipsum venisset vitae discrimen, nisi eum tutata esset dignitas ab Imperatore collata, et editae christianissimi Principis leges egregii Comitis et Catholicae Fidei adversarios cohibuissent. Tiberiadem primo se contulerat, ultimo constitit Scytôpoli; multa interim, in id incumbens quod sibi ad Christi gloriam proposuerat, Palaestinae loca peragravit, novas ecclesias condens vel gentiliū fana Catholicis ritibus curans sacrandā; praesertim vero multorum ad veram Fidem conversionis auctor extitit praeclaro vitae pietatisque exemplo et miraculis. Notatu dignum si cum ejus vocatione conferatur, prodigia a Deo per Josephum Comitem patrata fuisse plerumque adhibito Christi Crucifixi nomine, et dispersa in formam Crucis aquā. Scytôpoli degentem Josephum nostrum, S. Epiphanius Cyprius Episcopus (*Sur.*, vol. v, p. 347) celebritate ejus conversionis ejusque signorum attractus invisit, qui de eo historiam quam contraximus literis consignavit. Vixisse Josephum Comitem probabiliter autumant usque ad CCCLV.

DECIMO KAL. AUG.

JUL. XXIII.

MARTYROL. — Natalis S. APOLLINARIS Episcopi, qui ab Apostolo Petro Romae ordinatus, et Ravennam missus, pro fide Christi diversas et multiplices poenas perpressus est; postea in Aemilia Evangelium praedicans, plurimos ab idolorum cultu re-

vocavit; tandem Ravennam reversus, sub Vespasiano Caesare gloriosum martyrium consummavit (In *Surio*, p. 465).

MARTYROL. — Cenomànis in Gallia, S. LIBORII Ep. et Conf. (*Sur.*, p. 491).

S. RASYPHUS MART.

Incerta aetate et patria.

MARTYROL. — Romae, S. RASYPHI Martyris.

Antiquioribus fastis incognitum Baronius hunc e Galesinio acceptum Martyrologio inseruit, Româ, qua conjecturâ non liquet, assignata certaminis palaestrâ. Alii Rasipum latiniore vocabulo scripserunt; suspicatur Ferrarius *Rasium* esse qui in Urbe in Basilica S. Mariae ad Martyres quiescit.

S. PRIMITIVA VIRGO MART.

MARTYROL. — Ibidem passio sanctae PRIMITIVAE Virg. et Mart.

Gravi inter Codices discrepantiâ legitur alicubi *Primitia* et *Privata*. Eandem non prorsus absurdum est credere Primitivam, de qua, absque Virginei floris laude, xxiv Febr. (nostrae *Illustrat.* p. 469*). Utriusque, si quidem binae sunt, Acta desiderantur.

SANCTI MARTYRES

APOLLONIUS ET EUGENIUS.

MARTYROL. — Item SS. Martyrum APOLLONII et EUGENII.

Romae priorem adscripsere, in ignem projectum, nullo assignato alteri agonis genere et loco, nulla circa utrumque aetatis notitiâ Graeci. Omnia tamen pariter incerta, licet non obscurus et apud Latinos eorundem cultus. Tamâj rapacitas, Apollonio non contenta, et Eugenium audacissime arripuit Hispanis Catalogis inserendum.

SS. MARTYRES

TROPHIMUS ET THEOPHILUS

Sub finem III saeculi.

MARTYROL. — Eodem die, natalis SS. MM. TROPHIMI et THEOPHILI, qui sub Diocletiano Imp. lapidibus caesi et igne incensi, demum gladio percussi, martyrio coronantur.

Passionis acerbissima series in e-logio exprimitur; causa fuit, quod Christum aperte praedicantes, ad se accedentes fide erudirent, et baptismate abluerent.

MARTYRES ANONYMI PLURIMI.

Ineunte IX saec.

MARTYROL. — In Bulgària, SS. plurimorum Martyrum, quos Nicephorus impius Imperator Ecclesias Dei devastans, diverso mortis genere, ense, laqueo, sagittis, diutino carcere, et fame necari fecit.

Ambiguum, ex sylloge historica Bollandistae P. Joannis Pinii, utrum dicendi hi sint cruciati ac interfecti a Nicephoro in Bulgaria in odium Orthodoxae fidei, an a Bulgaris eadem de causa, cum Crumnus eorum rex, in Romanos impetu facto, Nicephorum ipsum, cum optimatibus nonnullis et sex militum millibus, varie necavit. Si Nicephoro schismatico tribuenda clades, assignandus annus dcccviii; si Crumno et Bulgaris, dcccxi. In hanc alteram sententiam inclinât Pagius in Criticis Baronianis ad ann. 844.

MARTYROL. — Romae, SS. VIRGINUM ROMULAE, REDEMPTAE et HERUNDINIS, de quibus scribit S. Gregorius Papa. (In *Surio*, p. 500).

— Ibidem, transitus S. BIRGITTAE Viduae, cujus sacrum corpus Nonis Octobris in Sveciam translatum fuit, et festivitas octavo Idus ejusdem men-

sis celebratur. (*Vide ergo Surium ad diem VIII Octobris, qua Officio colitur in Rom. Brev.*).

NONO KAL. AUGUSTI.

JUL. XXIV.

S. CHRISTINA VIRGO MART.

Incerta aetate et patria.

MARTYROL. — Tyri in Tuscia apud lacum Vulsinium, S. Christinae Virg. et Mart., quae in Christum credens, cum patris idola aurea et argentea comminuisset ac pauperibus erogasset, ejus jussu verberibus dilaniata, aliisque suppliciis dirissime cruciata, et cum magno saxi pondere in lacum projecta, sed ab Angelo liberata; deinde sub alio Judice patris sui successore acerbiora tormenta constanter perferens, novissime a Juliano Praeside post fornacem ardentem, ubi quinque diebus illaesa permansit; post serpentes, Christi virtute, superatos, abscissione linguae, et sagittarum infixione, martyrii cursum complevit.

Tyrensem nuncupatum fuisse Vulsinum (italice *di Bolsena*) in Tuscia lacum testatur Baronius, ac Tyrum urbem antiquitus ab excrescente lacu absumptam. Qui Tyrum hanc civitatem in Italia extitisse negant, ut vulgatam communiter in latinis Catalogis de S. Christina annunciationem aliquatenus congruentem reddant, arbitrantur non improbabiler S. Virginis Martyris corpus Tyro Orientali, ubi ut volunt Graeci, qui ejus diligenter exornant historiam, est passa, in Etruriam olim, iv fortasse aut v saeculo, devectum, et signis ac cultu clarum, confusionem hanc genuisse: *Tyri in Tuscia; Apud Italiam in Tyro*, et similia. Elogio liturgico ex Adone Trevirensi, prudenti admodum parcitate, desumpto contenti simus; fusiora enim Acta, e quibus Lectiones Officii pro quibusdam locis, eleganter utique, sunt concinnatae, non satis sincera

existimantur. Tenella corpore, xi ferunt annorum virgunculam, invicto adeo animi robore pro Christo Sponso dimicavit, ut de tribus tyrannis mirabile egerit triumphum. Reliquias Panormi in Sicilia religiosissime asservari ait Baronius in Notis.

S. VINCENTIUS MART.

MARTYROL. — Romae, viâ Tiburtina, S. VINCENTII Martyris.

Acta si quae unquam extitere sic penitus perierunt, ut quis iste fuerit, et quo sub tyranno palmam sit consecutus nulla vel levi conjectura constet. Est, inquit in notis Baronius, Tibure (*Tivoli* in Latio) ecclesia S. Vincentii, hujus quidem et non alterius, ut multi credunt, dicta nomine atque dicata.

SS. MARTYRES ITALI

MILITES LXXXIII.

MARTYROL. — Amiterni in Vestinis, passio SS. Militum Octogintatrium.

De hoc Coronatorum agmine, salva numeri mentione et loci, ubique silentium. Mendose in veteribus Hieronymianis, amanuensium imperitia Armeniam scripsit pro Amiterno; quae nobilissima fuit civitas in Vestinis (in hod. Aprutio Ulteriore); nomen duxit, docet Varro de Latina lingua libro 4, ab *Aterno amne* Vestinos alluente. Fuerunt hujus cohortis, asserit, ex MSS. Aquilana Ecclesia transmissis, Baronius, praecipui FLORENTIUS et FELIX, de quibus vide ad diem crastinam.

S. VICTOR MART.

ET SOCIJ EJUS FRATRES DUO.

Anno tradunt 303.

MARTYROL. — Emeritae in Hispania, S. VICTORIS, viri militaris, qui cum duobus fratribus STERCATIO et

ANTINOGENE, in persecutione Diocletiani per diversa supplicia martyrium consummavit.

Caligo densissima, nullo critices et eruditionis conatu per clarissimum e Bollandistis P. Joan. Bapt. Solle-rijum dissipata, commemoratos Christi pugiles circumfundit. Horum namque nomina plus minus corrupta cum aliis apud quosdam Codices miscentur Sebastè passis, et neutra de Classe extant Acta; ac nulla profecto iis fides quae a Tamajo producuntur.

MARTYROL. — In Lycia, SS. MM. NICETAE et AQUILINAE, quae beati Christophori Martyris praedicatione ad Christum conversae, martyrii palmam capitis obtruncatione sumpserunt. (*Vide in Actis praedicti S. Christophori in Surio ad diem seq. p. 506.*)

SS. MARTYRES

MENEUS ET CAPITO.

MARTYROL. — Item, SS. MM. MENÈI et CAPITONIS.

Hymenaeus, est in optimis Graecis Tabulis; Capito et Capiton. Uterque fertur ense percussus. Quae ad aetatem, palaestram, aliaque adjuncta pertinent, incomperta.

S. URSICINUS EPISC.

Flor. saec. IV.

MARTYROL. — Apud Sènonas, S. URSICINI Episc. et Conf.

Qua oriundus patriâ, latet. Pontificatum Senonensem (*Sens*) cum gereret, multitudinem paganorum ad Fidem traduxit. A Constantio Augusto, quod Arianorum machinamentis obsisteret Ursicinus (non *Ursinus* ut apud Suassayum) in Phrygiam est relegatus. Dimissis exilio Occidentalibus Episcopis, Jerosolymam, deinde Caesaream Cappad. se contulit ad S. Basilium a quo S. Mamerti Reliquias im-

petravit. Sènonas reversus, maximis cum honoris et amoris significationibus exceptus est, eumque ut invictum commilitonem invisit S. Hilarius Pictaviensis: cumque ad multam aetatem pervenisset, in pace diem clausit extremum circa cccxc, sanctitatis famâ conspicuus. Nec diu ultra hunc annum longaevit S. Episcopi videtur producenda, si sede expulsus fuerat sub Constantio post Arelatense conciliabulum circa ccclv; aegrè propterea ijs assentimur qui tradunt Ursicino auctore extructam Senonis basilicam SS. Gervasii et Protasii, cum horum notitia et cultus in Gallia annum cccxcv non praecesserint. Nec porro probabile ducimus Ursicinum ex ijs Episcopis fuisse qui solemnitati Inventionis eorum Mediolan. Martyrum a S. Ambrosio celebratae adfuerunt anno cccxc, et quasdam dictorum Gervasii et Protasii Reliquias secum inde asportarunt. (*Vide Sur., vol. vi, p. 466.*)

MARTYROL. — Limae, in regno Peruano, S. FRANCISCI Solani Conf. Ordinis Minorum apud Indos occidentales, praedicatione, signis et virtutibus illustris, qui pridie Idus Julii migravit ad Dominum, atque a Benedicto Decimotertio Pont. Max. Sanctorum fastis adscriptus est. (*Surium authent. Hist. ornavimus; vide p. 502.*)

OCT. KAL. AUG.

JULII XXV.

MARTYROL. — S. JACÒBI Apostoli, fratris beati Joannis Evangelistae, qui prope festum Paschae ab Herode Agrippa decollatus est. Ejus sacra ossa ab Jerosolymis ad Hispanias hoc die translata, et in ultimis earum finibus apud Gallaeciam recondita, celeberrima illarum gentium veneratione et frequenti Christianorum concursu, religionis et voti causâ illuc adeuntium, pie coluntur. (*V. brevem Transl. et cultus Historiam per nos Surio adjectam, p. 504.*)

MARTYROL. — In Lycia, S. CHRISTOPHORI M., qui sub Decio virgis ferreis attritus, et a flammae aestuantis incendio, Christi virtute servatus, ad ultimum sagittarum ictibus confossus, martyrium capitis obruncatione complevit. (*Surius*, p. 506).

— Barcinonae in Hispania, natalis beati CUCUPHATIS Martyris, qui in persecutione Diocletiani sub Daciano Praeside plurimis tormentis superatis, percussus gladio, victor migravit in coelum. (*Surius*, p. 508).

S. PAULUS MART.

CUM VIRG. MART. S. VALENTINA.

Anno 308.

MARTYROL. — In Palaestina, sancti PAULI Martyris, qui in persecutione Maximiani Galerii sub Firmiliano Praeside capitis damnatus, exiguo orandi spatio impetrato, primum pro contribulibus suis, deinde pro Judaeis et Gentilibus ut fidei veritatem agnoscerent, postea pro circumstantium multitudine, demum pro Iudice qui ipsum damnaverat, et pro carnifice a quo feriendus erat, Deum toto corde precatus, abscissis cervicibus, martyrii coronam accepit.

— Ibidem S. VALENTINAE Virginis, quae ad aram ut immolaret adducta, cum eam calcibus evertisset, dirissime cruciata, unâ cum socia Virgine in ignem conjecta, occurrit ad Sponsum.

En per utrumque elogium compendio expressa quae de Paulo ac Valentina ab Eusebio Caesareen. referuntur, inter sincera a Ruinartio admissa. De Pauli patria nil certo constat; Valentina Aegyptia erat juxta Sirletum; Caesareae natam Eusebius

tradit; apud Gazam (antiquitus Philisthaeorum urbem) comprehensi, apud Caesaream coronati sunt. Socia autem Valentinae anonyma *Theos* vel *THEA* esse videtur (quod cognomento sonat *Divina*), de cujus Reliquiis Gazae existentibus mentio fit in vita S. Porphyrii (*Sur.*, vol. II, p. 483, § 15) et de qua cum MAEURI in Martyrol. Rom. XIX Decembris.

SS. FLORENTIUS ET FELIX

MARTYRES ITALI.

Inc. aet.

MARTYROL. — Furconii in Vestinis, SS. MM. FLORENTII et FELICIS Sipontinorum.

De his ad mentem Baronii Ferrarius: Florentius et Felix milites Sipontini (a) ex numero octoginta trium (vide hest. d.), qui apud Amiternum pro Christo martyrii palmam adepti sunt, cohortis illius praecipui qui ut erant genere conjunctissimi, scilicet sanguine germani, sic et religione Christiana pares; quorum prior Sae Justae (b) Virg. et Mart. pater fuit. Cum itaque e Siponto Theate (ital. *Chieti*) inde vero Forconium profecti, praedicare coepissent, pluresque ad fidem perducerent, eo miraculo quod Hilarii hospitis nepoti caeco visum restituissent, ab idolorum sacerdotibus apud Maximianum Imperatorem deferuntur. Qui Aurelio Forconiensi Praefecto mandat ut illos comprehendat, deosque venerari recusantes interficiat. Quare is... sanctos milites... ductos ad Jovis templum, cum ei sacrificare nollent, apud Abellinum amnem, urbem praeterfluentem, capite plecti praecepit VIII Kal. Aug., quorum corpora beatus Justinus Presbyter ibidem sepelivit.

(a) Sipuntum excepit parvula hodierna *Manfredonia* ad litus Adriaticum in Apulia Propria, sive provincia Italiae Merid. vulgo Capitanata.

(b) AQUILAE, Episcop. urbis, notissimae et antiquitate nobilis Patrona solemnibus ritibus colitur I Aug. S. haec JUSTA Florentii filia. Acta

vero ejus, sive Legendam ex Aquilana Ecclesia in Bollandianorum recensione relata si Baronius, Ferrarius alique vidissent, neutquam Florentium et Felicem militibus adscripsissent LXXXIII hesternae diei martyribus.

S. THEODEMIRUS

MONACHUS ET MARTYR.

Med. saec. IX — Hispanus.

MARTYROL. — Cordubae, S. THEODEMIRI monachi et Martyris.

S. Eulogius in *Memoriali SS^{um}* descripto S. Pauli (xx huj.) martyrio, subdit de B. Theodemiro cum ejus exuviis ille a fidelibus humatus est: « qui et ipse juvenis, sexta die qua sanctus decedit Paulus (relictus eoque inhumatus), idest viii Kal. Aug., occubuit, regnante D. N. J. Christo qui sanctos suos adjavit et coronavit in pace. »

S. MAGNERICUS EPISC.

Obiit anno 596 — Nat. Francus.

MARTYROL. — Trêviris, S. MAGNERICI Episc. et Conf.

S. Nicetii (col. v Dec.) Trevirensis Episcopi discipulus Magnericus, prudentiae, virtutum et doctrinae famâ clarus, secedente ad agendam praetoriorum poenitentiam Rustico (de quo in Vita S. Goaris Presbyt., vi huj. in Surio, p. 114), ad ejusdem perinsignis Ecclesiae Cathedram evectus est; quam verbo et exemplo et rebus ad gregis utilitatem gestis magnifice illustravit. Regni principes et principes Magnericum consiliorum suorum arbitrum adhibuerunt. Qua valebat apud Childericum gratiâ, S. Gregorium Turon. juvit impetrando ut Theodorus Massiliensis Episcopus exul Treviris tunc hospitio receptus in suam sedem restitueretur. Oratoria, ecclesias, monasteria aedificavit, peculiari erga S. Martinum Turon. Trevirensis Ecclesiae alium quodammodo parentem. S. Magnerici operositus in impensissima pastoralis cura, incredibilis. Fractus prius laboribus quam senio, ad aeternam mercedem vocatus est anno dxcvi; conditum primo venerabile corpus, ut ipse vivens jusserat, extra basilicam S. Martini, inde paulo

post, eodem S. Episcopo per visum suam voluntatem revelante, in ejusdem basilicae cryptam est translatum, editis identidem signis gloriosum. (Ex mod. Trevir. Ecclesiae liturg. Lctionibus, juxta textum versionis gallicae Presbyt. *Guérin*; maluimus tamen probabiliori Chronotaxi Bollandianae adhaerere).

SEPT. KAL. AUG.

JULII XXVI.

S. ANNA

MARIAE DEIPARAE MATER.

MARTYROL. — Dormitio S. ANNAE Matris Genitricis Dei Mariae.

Cum humanae Deus curiositatis inutilia declinans scrutinia, ne ad plura minoris momenti in Evangeliorum libro ab divinae Redemptionis historia distraheremur, pene omnia latere voluerit quae vel ad proximiores Christi consanguineos pertinerent, beatissimae Virginis Mariae parentes Joachim et Anna silentii tenebris obvolvuntur. Hinc intricatissimae quaestiones, et sententiarum varietas ac perplexitas, immo et temere prolatae ex apocryphis scripturis decerptae opiniones, quae Annae, Joachim, Mariae semper Virg., Josephi ejus Sponsi, Cleophae, Jacobi fratris Domini dicti quod est cognati, et aliorum quorundam affinium genealogiam perturbavere, quibus diluendis insudarunt infecto negotio eruditi. Cunctis vero dimissis, otiosis ad rem nostram, hujusmodi disquisitionibus (vide locupletissimum Bollandianorum hac die Commentarium), rejectisque prorsus non sine indignatione quae apud quosdam leguntur contra monogamiam cum Joachimo et singularem in Maria prolem Annae; quid aliunde laudis S. matronae queretur petendum non suppetere, praeter gloriam genitae casto conjugio Virginis Deiparae? Maximo plane praeditam muliebrium virtutum ornatu apud Deum extitisse Annam quis dubitet, quam tanto, idest thesauri om-

nium divinatorum charismatum, originis labe a primo conceptionis articulo expertis, Verbi praelectae genitricis foetu honestaverit Dominus? Haec summa encomiorum est quibus Patres Annam sunt persecuti, praesertim S. Epihanus Cyprius Episc. in *Panario* contra omnes haereses, 78 et 79, itemque in Commentariolo de laudibus Deiparae; Joannes Damascenus de Fide Orthodoxa L. IV, C. 45, in Orat. I de Dormitione beatæ Mariae, et Orat. I et II in Nativit. ejusd. Celebra Mariae ortum, celebras in Anna *Gratiam* (sic ejus nomen interpretatur), extollis ineffabili praeclaram merito, ac perquam sublimi sanctitatis donatam coelitus praemio.

Dormitionis beatæ feminae annus et dies ullâ nec probabili ratione statui possunt. Aetate nonnihil provecta inclytam excelsae Virginis matrem ajunt factam, proinde vetulam humanis excessisse. Inter Sanctos Novi Testamenti accensendam putat Benedictus XIV, licet nullo appareat argumento Annam nativitati Domini supervixisse. Circa sepulcrum (mirabili in coelum Assumptione Virginis vacuum), B. M. Deiparae in valle Josaphat, ad quod per multos gradus descenditur, aedificata fuit ecclesia; ad medium circa scalae est sacellum in quo duo extant mausolaea in altaris formam constructa, in quorum altero, aquilonem respiciente, aliquando corpus S. Annae tumulatum fuit. Tempore vero Constantini Magni, sancta Helena ejus mater, Jerusalem deveniens post sacratissimae Crucis inventionem, inter alia sacra pignora exuvias quoque S. Annae Constantinopolim secum abstulisse scribitur. Sed haec desumpta Breviario Parisiis impresso circa annum MDXXVIII in officio S. Joachim xx Mart., pugnant cum traditione quadam Aptensis Ecclesiae (Apta Julia, gall. *Apt*, in Provincia est) qua asseritur corpus S. Annae aviae Chri-

sti Romam a S. Petro (quod est prorsus inverosimile) asportatum dedisse S. Clementem Pp. Auspicio quem Aptensibus destinaverat Episcopum. Sed et sibimet ipsae contradicunt ejusd. Ecclesiae traditiones diversae; nam in historia Inventionis legimus Auspiciam eas Reliquias studiose occultasse tempore Marci Aurelii! Obliteratum, addunt, prolapsu temporis thesaurum, Aptis mire fuisse revelatum anno DCCCLXXII. Quidquid de tempore sit et modo possessionis corporis S. Annae, videntur sane Aptenses tanto pignore ditati. Dispersae tamen sunt ad multas Ecclesias hujus corporis particulæ plus minus insignes, post primam et alteram translationes ac inventionem. Capitis ossamenta Aptenses et Carnotenses (*Chartres*) possident; Bononienses in Italia Cranium. Visitur in oppidulo Nazaret ecclesia titulo S. Annae, spatiosa et non inelegans sub qua sacellum est quod cubiculum tradunt fuisse in quo in lucem edidit beatissima femina Genitricem Dei Mariam.

Beatæ Annae cultus illustris admodum in Catholico Orbe; in Oriente ab Ecclesiae exordio; in Occidente ab immemorabili; nulla propemodum exclusa regione, ubi imaginibus, sacellis, templis, festivitibus et mirabilium ejus patrociniis obtentorum beneficiorum monumentis veneratio erga ipsam non clareat. Celeberrima autem et perantiqua peregrinorum affluentia apud oppidum Auræum (*Auray*) in Britannia Minore sive Armórica, eminet S. Annae cultus; quæ supplicationum celebritas cum jamdiu desuevisset, restaurata est per apparitionem Sanctæ mirificam, et inventionem vetustissimæ ejus iconis qua excita piorum fides prodigiorum ingentium munera in S. Annae honorem reportavit. Locus revelationis vicus est in Dioecesi Venetensi (*Vannes*) *Ker-Anna* vernacula lingua per antonomasiam *Sancta Anna*. Cultum liturgicum S. Annae Gregorius Pp.

XIII, anno MDLXXXIV firmavit auxilium, scribit Baronius, praecipiens nimirum ut perpetuo ejus festum septimo Kal. Aug. duplici Officio recolatur in Ecclesia universa.

S. ERASTUS EP. MART.

S. PAULI APOST. DISCIP.

Saec. I.

MARTYROL. — Philippis in Macedonia, natalis S. ERASTI, qui illic a B. Paulo Apostolo relictus Episcopus, ibidem martyrio coronatus est.

Virum dignitate et publica etiam in secularibus negotiis aestimatione praestantem indicat Gentium Doctor scribens Corintho Epistolam ad Romanos (C. XVI, v. 23), in qua Erastum nuncupat arcarium civitatis, videlicet urbanum Quaestorem, thesaurarium et curatorem annonae, et denique, juxta affinem interpretationem, magistratum pretiis ex justitia moderandis praepositum, unde Theophilactus et S. Joan. Chrysostomus commentabantur, neque opes neque dignitatem quempiam arcere a Fide. Perperam Graecorum nonnulli eum Christi LXX Discipulis adscripserunt; jure tamen titulo honorant *Apostoli* sive ex primis Apostolicis viris qui Fidem inter Gentes propagarunt.

Christo credit cum Paulus Corinthi mansit, teste Luca (*in Act. C. XVIII, v. 11*) annum unum, menses sex docens apud eos verbum Dei; tunc enim multos, e civium quoque primoribus, egregius praedicator lucrifecit, ut, ex. gr. familiam Archisynagogi (*ibid. v. 8*). Tantopere autem fervens ille Neophytus in religione profecit, ut non diu post Paulus eum in peregrinationis socium, et in opus Evangelii ministrum adsciverit, ut colligitur ex Actor. C. XIX, 22. Post Ephesinam commorationem cum Paulo, reversus est Erastus Corinthum, ibique relictus ab Apostolo est (*Epist. ad Timoth. 2^a, C. IV, v. 20*). E Graecis Latini, et ex Adone ac

Usuardo mutuatus est Baronius incertam traditionem illius Episcopatus Philippensis et Martyrii.

MARTYROL. — Romae viâ Latina, SS. MM. SYMPHRONII, OLYMPII, THEODULI et EXUPERIAE, qui (ut in gestis S. Stephani Papae legitur) ignibus combusti, martyrii palmam adepti sunt. (*Vide ergo in Actis S. Stephani Pp. M. Aug. die II*).

— In Portu Romano, S. HYACINTHI Mart., qui primo in ignem injectus, deinde in profluentem praecipitatus, illaesus evasit; post haec a Leontio Consulari sub Trajano Imp. gladio percussus, vitam finivit; ejus corpus Julia Matrona in praedio suo juxta Urbem sepelivit. (*In Sur. p. 549*).

S. PASTOR PRESB.

*Flor. circa med. saec. II
Romanus.*

MARTYROL. — Item Romae, S. PASTORIS Presbyteri, ejus nomine Titulus extat in Viminali apud S. Pudencianam.

Egregius Christi sacerdos cunctis in Urbe fidelibus speculum se praebuit in Domini obsequio et fidei zelo incessanter intentus. Multa Sanctorum corpora clam surripuit reverenter humanda, adjutricibus consilio et operâ SS. Virginibus Pudencianâ et Praxedes (quarum in Actis memoratur, XXI huj. in Surio), quas postea honorifice in ecclesia sui nominis a S. Pudento (XIX Maji) titulo insignita sepelivit, et laudibus scripto est persecutus.

S. VALENS EPISC.

Obiit anno 531 — Italus.

MARTYROL. — Veronae, S. VALENTIS Episc. et Conf.

Obscurissima fatetur Panvinus Veronen. Antiquitatum diligens scrutator, Ecclesiae Veronensis Praesulum

adeoque et Valentis gesta; deque iisdem verba faciens Alois. Lipomanus qui eandem Sedem eruditione et Agraphis studiis illustravit: «... eorum, *subdit*, Vitas quales habentur si in medium proferrem (quas scilicet collegit aut concinnavit Augustinus Valerius)... omnibus ridendum me exponerem. » Sedisse Valentem (alias *Valentium*) constat a dxxiv ad dxxxI. Ipsi asseritur *Sancti* titulus et cultus ab obitu pluribus monumentis; corpus honorifice quiescit, ut Epigraphis patet, partim in ecclesia S. Petri in Arce, partim in S. Proculi, illius urbis nobilissimae.

S. SIMEON EREMITA.

Flor. saec. X — Ex Armenia.

MARTYROL. — In Monasterio S. Benedicti in agro Mantuano, S. SIMEONIS Monachi et Eremitae, qui multis miraculis clarus, in senectute bona quievit.

Clara stirpe, patre magistro militum in Armenia natus, Simeon a prima adolescentia mundanis valedicens, S. Basilii Instituto nomen dedit, in quo ad Diaconatus Ordinem est promotus. Sed Coenobium in solitudinem commutare, Deo inspirante, decrevit, et eremiticam in Palaestina vitam est amplexus; dein Jerosolymam adiit, ubi illius Arsenii praeclarissimi viri familiaritatem contraxit qui postea Jerosolymorum Patriarcha Epistolam scripsit, vitam Simeonis, in Armenia et in Palaestina actam, continentem. Domino autem rursus Sanctum ad ampliora vocante, digressus inde, in Italiam navigavit, et Romam religionis ergo venit. Synodus tunc in alma Urbe (annus erat probabiliter dcccclxxii), Benedicto VII Pontif. celebrabatur. Simeon cum in Lateranensi Basilica diutius oraret, a clerico, qui eum ex habitu et oris specie peregrinum Armenum agnoverat, tamquam Haereticus (ob

grassantem tunc temporis in Armenia Manichaeorum sectam) apud populum inelamatur, et gravissimum subit vitae periculum. Comprehensus igitur, circa Fidem in Patrum coetu interrogatur; cumque egregie et sensu plane Orthodoxo respondisset, accusator illico a daemonio arripitur; petita ab adstantibus peregrini in miserum veniam, Simeon signo Crucis in obsessi fronte impresso calumniatorem liberavit. Hinc factum est ut plurimi in dies ad eum, infirmi praecipue, confluerent, sanationum gratia insignem; quare celebritatem declinans, clam discessit, peregrinationem per multas Occidentis plagas suscipiens.

Ad Monasterium in Tuscia cum quadam die divertisset, inhospitaliter habitus, percussus etiam a Monachis est; quos, re comperta, loci Episcopus carceris poenā mulcavit. Eorum misertus autem Simeon, beneficium pro injuria rependens, illos patefactis miraculo foribus in libertatem vindicavit. Per cunctas civitates quas iter pergens visere contigit, portenta disseminasse dicitur. Demum in Italiam remeans, in Monasterio Ordinis S. Benedicti in agro Mantuano, quod ex fluviis hinc inde excurrentibus, Pado et Lariione, *Padolironis* nuncupatur, ut ad habitum et regulam admitteretur obnixè rogans, facile impetravit; ubi probatissimae sanctitatis senex tirunculum se obedientia et animi demissione praebens, maxima asperitate, exemplis praefulgens ac prodigiis et prophetiae spiritu, annos aliquot traxit, donec beatissime in Domino obdormivit, anno mxvi. Miraculis innumeris etiam post mortem clarum, et Sanctorum honoribus colendum Simeonem decreverunt Benedictus VIII et S. Leo IX, Summi Pontifices. (*Ex Menologio Benedictino pluribus juxta Bolland. animadv. chronol. castigatis*).

SEXTO KAL. AUG.

JULII XXVII.

MARTYROL. — Nicomediae, passio S. PANTALEONIS Medici, qui a Maximiano Imperatore pro fide Christitentus et equulei poenâ ac lampadarum exustione cruciatus, sed inter haec Domino sibi apparente refrigeratus, tandem ictu gladii martyrium consummavit. (In *Surio*, p. 521).

— Ibidem, S. HERMOLAI Presbyt. cujus doctrinâ beatus Pantaleon ad fidem conversus est; sanctorum quoque HERMIPPI et HERMOCRATIS fratrum, qui post multas poenas sibi illatas, ab eodem Maximiano capitali sententiâ ob confessionem Christi puniti sunt. (*Ibid.*).

SS. MARTYRES

FELIX, JULIA ET JUCUNDA.

MARTYROL. — Nolae, SS. FELICIS, JULIAE et JUCUNDAE.

Nolae, pro Christo passi, Ferrarius ait, a Beda, a quo Martyrol. Rom. accepit, referuntur. Tempus autem et Acta passionis desiderantur. Ast supposititius hic Beda est. Ex probatoribus Codicibus apud Bollandianos enuntianda videtur Nolae *Ordinatio* tantum S. Felicis ejus civitatis Episcopi, cujus natalis xiv Jan. recolitur; disjunctim vero legendum: Nicomediae, SS. Juliae et Jucundae Martyrum.

S. MAURUS EPISC.

CUM SOCIIS MARTYRIBUS.

Saec. II.

MARTYROL. — Vigiliis in Apulia, SS. MM. MAURI Episcopi, PANTELEEMONIS et SERGII, qui passi sunt sub Trajano.

Nullum potest esse dubium quin saeculis multis horum publica veneratio Martyrologii Rom. recensionem

* *Vigiliae* vetustum oppidum (ital. *Biscellia*) in litore Adriatico situm est terrae Bari, quinto a

antecesserit. Nam ab anno MCLXVII quo inventi, et ab Antistite Vigiliensi * tertium translati, atque in Cathedrali ecclesia in Oratorio ipsis tunc excitato, singuli sub sua quisque ara solemniter conditi sunt, institutos illis honores incrementa constanter accepisse constat. Refloruit autem praedictorum Martyrum cultus ac novum induit splendorem sub xv saeculi finem, cum elevata illorum corpora, perpetuo manantis salutiferi liquoris prodigio, omnium ad se animos fiduciamque mirabiliter provocarunt. Acta vero antiquitus exarata anachronismis et gratuito asseritis scatentia fidem lectoris abigunt. Historiae duo Inventionum et Translationum authenticae et lectu dignissimae.

MARTYROL. — Apud Homeritas, commemoratio SS. MM., qui sub Dunaan tyranno ob Christi fidem incendio traditi sunt. (*De his cum reliquis Sociis, ARETHA etc. in Martyrol. relatis XXIV Octobris, in Surio ad eam diem.*).

— Cordubae in Hispania, SS. MM. GEORGH Diaconi, FELICIS, AURELII, NATALIAE et LILOSAE in persecutione Arabica. (*Ad eandem proxime venturi mensis diem Lectorem amandamus, cui probabilius cum Galesinio assignandus eorum Natalis, quamque recte Surius eorumdem egregia historia ornavit.*).

— Ephesi, natalis SS. Septem Dormientium MAXIMIANI, MALCHI, MARTINIANI, DIONYSII, JOANNIS, SERAPIONIS et CONSTANTINI. (In *Surio*, p. 520).

S. AETHERIUS EPISC.

Flor. saec. IV — Patriâ inc.

MARTYROL. — Antisiodori, depositio beati AETHERII Episc. et Conf.

In sacris Fastis Latinis celebris ad-

Tranensi metropoli milliaro, altis rupibus impositum.

modum, sed ignota sunt gesta ejus omnia. Antisiodorensium (*Auxerre*) Antistitum ordine 18us sedit annos novem, menses sex; obiit vi Kal. Aug. et sepultus est in basilica S. Germani.

S. ANTHUSA VIRGO.

Circa med. saec. VIII.

MARTYROL. — Constantinopoli, B. ANTHUSAE Virg., quae sub Constantino Copronymo ob cultum sanctarum Imaginum verberibus caesa et exilio relegata, quievit in Domino.

Fuit haec, imperante Copronymo, piis parentibus Strategio et Febronia oriunda. Ab ipsis maternis ulnis vere *florens* (ut sonat e graeco *ανδρώ-foreo*-Anthusae nomen) virtutibus se praebens, ut primam attingit adolescentiam, rebus humanis nuncium remittens, et Christi ac castitatis desiderio flagrans, in montibus ac speluncis vixit; et cum presbyterum Sisinium monachum sanctum invenisset, eum in vita ascetica imitata est, atque eo pervenit virtutis ut miraculorum dono potiretur. Collatis interim inter se consiliis templa et monasteria duo aedificarunt, monachis unum, monialibus alterum; huic ipsa Anthusa praefuit, triginta sororibus congregatis. Cum autem impiissimo Copronymo (*Sur. vol. iv, p. 108*) innotuisset quod sanctas veneraretur Imagines, ab iis qui ab ipso missi erant coacta ut earum abnegaret cultum, constanter renuens Anthusa persecutoris jussis obtemperare, Constantinopolim abducitur, et rursus tentata, cum rursus fortiter Imaginibus reddendum obsequium propugnaret, inhoneste extensa, dirissime flagellatur, posteaque in exilium mit-

titur. Accidit vero ut Imperatoris uxor partu gravissime laboraret; Anthusa ubi id rescivit, ad eam misit qui significarent duplici fore laetam partu, masculi scilicet et foeminae. Cumque ut praedixerat accidisset, Imperatrici iniit gratiam, et poenā est ab Imperatore dimissa. Reversa ergo in suum Monasterium est, et omnium ore celebrata, ad Sponsum tandem evolavit.

QUINTO KAL. AUG.

JULII XXVIII.

S. VICTOR PP. MARTYR.

Summ. Pont. post Petrum 14us

Sedit ab anno 185 ad 197

Nat. Afer.

MARTYROL. — Romae, passio S. VICTORIS Papae Martyris.

Paucis, apud Chronistas, hujus Pontificis elogium continetur, sed Maximi momenti quaedam sunt a Victore pro sua in Ecclesiam et Fidem sollicitudine salubriter gesta. Sex ipse indixit Synodos; Romae duo, reliquas Lugduni, in Palaestina, in Ponto, Corinthi. Primam Romanam in Theodotum Byzantinum Coriarium (*a*) divinitatem Christo adimentem, et in haereses inde pullulantes; quo convictum errore, excommunicationis sententiā ab Ecclesia sejunxit. Altera Romana et aliae, Lugdunensis videlicet et in Asia, eodem fere tempore coactae, quaestionem jamdiu exagitata dirimendam susceperunt de Paschate Dominica die celebrando in Ecclesia universa juxta S. Pii I Decretum, quod auctoritate Apostolica confirmavit (*Vide MARTYROL. ILLUSTR., Apr., p. 327**). Ad indulgentiam vero erga *Quatuordecimanos* (*ibid.*) sive Asianas Ecclesias, Ephesi Episcopo

(*a*) *Theodotus* Byzantinus, arte coriarius ac literis apprimè eruditus, cum christianis compluribus ineunte persecutione tentus, solus ex cunctis, suppliciorum metu Christum abnegaverat. Probrio igitur apud omnes habitus, relicta patriā, profugus Romam contendit; sed et in Urbe a quodam agnitus, in eandem ignominiam incidit

publicam. Quare ad sui excusationem, implissime jactare coepit: "Ego non Deum negavi sed hominem;," interrogatus, quem hominem: "Christum hominem negavi," respondit. Hinc praedicandae falsae in sacrum dogma opinionis occasionem accepit, et ab eo orti sunt *Theodotiani* Christum asserentes humano semine genitum.

Polycrate duce, Decreto reluctantes, Victorem Pp. movit S. Irenaeus Lugdun. Episcopus ut latam in eos anathematis sententiam, non irritam quidem, sed effectum ad tempus vacuum esse permetteret. Ex quibus perspicue patet, summam clavium potestatem, et in universum orbem auctoritatem Apostolicam, secundo jam ab Ecclesiae saeculo, penes Romanam Sedem, communi consensu retineri; quod illustri adstruunt testimonio illa celeberrima S. Irenaei: « Ad hanc Ecclesiam, propter potiorum principalitatem, necesse est omnes convenire Ecclesias. » Ut quavis aqua, sive maris, sive fluminis, sive stagni licite baptisma administraretur, si necessitas cogeret, indulsit. Scripsit de quaestione Paschae, et alia nonnulla. Coronatus martyrio sub Severo, sepultus apud S. Petrum est in Vaticano.

S. INNOCENTIUS Pp.

*Pont. post Petrum 40us
Sedit annos 15 — Ob. anno 417
Romanus.*

MARTYROL. — Item Romae, S. INNOCENTI Papae et Conf.

Romanum jure diximus quem genuit propinquum almae Urbi *Albanum*, ob Sedem Episcopalem unius e sex Cardinalibus dignitate antiquioribus, nobile Castellum. Innocentius hujus nominis I a Theodoreto (*Hist. Eccl.*, L. v, C. 13) appellatur « vir ingenii et prudentiae ornamentis egregie instructus; » ejus puritatem fidei commendat S. Hieronymus ad Demetriadem scribens; eum ut Hieronymus coaevi Doctores Eccl. SS. Augustinus et Joannes Chrysostomus pastoralis diligentia, sollicitudine, vigilantia, charitate, sanctitate vitae praeclarum laudibus exornant. S. Anastasio, cujus discipulus et ceu spiritalis filius fuerat, unanimi Cleri consensu et Romani populi plausu est suffectus. Multis tunc gravibusque

malis afflictabatur civilis et Christiana Respublica. Fervebant in Oriente adversum zelum S. Joan. Chrysostomi impiorum irae, atque intrusus Archadii et Eudoxiae opera in Constantinopolitanam Cathedram Theophilus scindebat Ecclesiam. Grassabantur immaniter et impudentissime in Africa Donatistae (MARTYROL. ILLUSTR. Feb., p. 127*). Pelagius ac Coelestius (*ibid. mense Apr.*, p. 296*) pestifere dogmatizare, clanculum primo, dein aperte, ipsa in Urbe coeperant. Barbarorum copiae Alarico duce Italiam vexabant, qui Romanis postmodum obsidione pressis et impetu captis horrendum excidium intulere.

At difficultatibus non imparem sortita erat Ecclesia Pontificem; enituerunt praecipue in tuenda Fidei et Religionis causa Innocentii sagacia, doctrina, alacritas, sollicitudo. S. Joan. Chrysostomi qui ad S. Romanam Sedem ut Universae Ecclesiae Principem appellaverat, patrocinium suscipit et nervosis sapientibusque Litteris Canones Arianorum a Theophilo propositas rejicit, Nicaenos tuetur, amicos Chrysostomi Oriente profugos comiter excipit, ad eundem Chrysostomum epistolas consolatorias peramanter dirigit, pervicacem et in orthodoxos crudelem pseudopatriarcham, Eudoxiae praesertim iniquo favore fretum, anathemate percutit. Donatistarum interea compescendae audaciae et depellendis erroribus septem cogi curat in Africa Synodos, agitque ipse, rogat, urget, ad eundem effectum apud Honorium Imperatorem: quare latis a pio Honorio acerrimis legibus, et a Carthaginensi Concilio editis Decretis, saecularis ita et ecclesiasticae potestatis viribus unitis Donatistae tandem reprimuntur et solemniter damnantur. Dum vero sollicitum habebant Innocentium externa Fidei negotia, eo impensius Pastor eximius a Romano ovili lupos arcere satagebat. Novatianorum ergo et Cataphrygum sectarum reli-

quias Urbe penitus extrusit; mox in Pelagii et Coelestii haereseos arma convertit orthodoxae doctrinae. Hi cum nihil se Romae proficere conspexissent, erroris virus in Siciliam diffundere aggressi sunt; Pelagius in Palaestinam profectus, monasteria libellis suis corrumpere nitebatur. Quapropter Innocentius Episcoporum coetus Jerosolymis haberi curat, bis Carthagine, semel tandem Milevi in Numidia, quos Apostolica sanctione Innocentius donavit Pelagio et Coelestio damnatis, et in antidotum adversus falsam eorum doctrinam, decrevit ut « parvuli ex Christiana etiam muliere nati, per baptismum renasci deberent; ut in eis regeneratione mundetur quod generatione contraxerunt. »

Ravennam anno ccccix B. Pontifex contendit, ab Honorio armorum auxilia impetraturus ad praesidium Romanae urbis cui per Gothorum in finitimas provincias incursiones, terribissima clades imminebat. Sed ea paullo post praevertentes barbari, impetu in Urbem facto, caedibus, incendiis, ruinis omnia repleverunt. Tunc, ait Orosius (*Hist. L. I adv. Paganos*, C. 39), « accidit quo magis illa Urbis irruptio indignatione Dei acta, quam hostis fortitudine probaretur, ut B. Innocentius Romanae Ecclesiae Episcopus, tamquam justus Loth subtractus a Sodomis, occulta Providentiâ Dei, apud Ravennam tunc positus, peccatoris populi non videret excidium. » Septem et amplius annos post hanc Urbis direptionem vixit Innocentius; Epistolis apostolicis, doctissimis decretalibus, de Ecclesiastica disciplina ac de morali et dogmatica re meritissimus, in gloriosa Romanorum Praesulum serie iis est sane annumerandus qui magis Petri Cathedram illustrarunt. Vitâ functus Romae anno ccccxvii, sepultus est apud praecessorem S. Anastasium in coemeterio ad Ursum Pileatum viâ Portuensi. Anno dcccxlvi

in ecclesia SS. Silvestri et Martini, in montibus dictae, reconditum corpus honorifice in altari fuit; hujus pars circa med. saeculum ix delata in Saxoniam est.

MARTYROL. — Mediolani, natalis SS. MM. NAZARII et CELSI pueri, quos Anolinus, sub rabie persecutionis quae per Neronem excitata est, diu maceratos et afflictos in carcere, gladio feriri jussit. (In *Surio*, p. 536).

— Thebaide in Aegypto, commemoratio plurimorum SS. Martyrum, qui in persecutione Decii et Valeriani passi sunt, quando Christianis optantibus pro Christi nomine gladio percuti, callidus hostis tarda ad mortem supplicia conquirens, animas cupiebat jugulare, non corpora: ex quorum numero, post equuleos, lâminas ac sartagine superatas, melle perunctus, ligatis manibus post tergum, sub ardentissimo sole, fucorum ac muscarum aculeis expositus fuit; alius inter flores molliter vinctus, cum ad eum impudicissimum scortum venisset, ut in libidinem concitaret, praecisam morsu linguam in blandientis faciem expuit. (*Vide in Vita S. Pauli I Erem.*, in *Surii Jan.*, p. 289, § 2).

S. EUSTATHIUS MART.

Incerta aetate.

MARTYROL. — Ancyrae in Galatia, S. EUSTATHII Martyris qui variis tormentorum generibus excruciat, atque in flumen demersus, sed inde ab Angelo ereptus, demum columbâ e coelo adveniente, ad praemia aeterna vocatus est.

Quae a Menaeis tradita hujus elo-gii fines excedunt, amplificationem haud genuinam, et episodicum ornatum Graecis valde familiarem redolent; lectoribus proinde nostris non ducimus exhibenda.

S. ACATIUS MART.

Saec. IV.

MARTYROL. — Mileti, S. ACATII Martyris qui sub Licinio Imp., post diversas poenas, in fornacem injectus, ac Dei ope servatus illaesus, martyrium capitis abscissione complevit.

Miletus (*Melasso*) haec est, Cariae maritima, ab Epheso in meridiem, diei itinere dissita; olim opulenta et clarissima. De sancto Martyre ampliora invenire non est quae sincera videri queant.

S. SAMPSON EPISC.

Vixit a 480 ad 565 — Nat. Anglus.

MARTYROL. — In Britannia Minori, S. SAMPSONIS Episc. et Conf.

Huic patria Demetia (a) quae Walliae in Britannia majore provincia est; parentes nobilissimi fuere. Puer in monasterio Eltuti institutus, dein a Dubricio Legionum (Caerleon) episcopo, diaconus ac presbyter ordinatus, abbatis officium gessit in coenobio abbatis Pyronis cui ab anno dxi se addixerat vitae eremiticae studio. Ad patrem suum graviter aegrotantem cum se S. Iluti jussu contulisset, eum confestim sanitati corporis restituit, secumque mundanis omnino abstractum, in monasterium duxit. Nec patrem tantum, sed e familiaribus et cognatis multos Christo lucrificavit. Anno dxvi in Hiberniam perrexit, famam allectus sanctitatis qua illis temporibus haec insula praefulgebatur. Inde regressus, in speluncam se abdidit ut Deo soli in cinere et cilicio et jugi oratione serviret. Sed ea solitudine abstraxit Sampsonem S. Dubricius, et interesse jussit Synodo Legionensi anni dxx, eumque Episcopum regionarium consecravit, ut pleniori potestate sacerdotii apostolico munere ad multorum salutem

fungeretur. Paulo post evangelii operarius messem uberiores conquirit, cum sanctis Maglorio et Macuto consanguineis suis in Armorica quae minoris Britanniae in Occidua Gallia est regio maritima, se transtulit; ibi ingentem paganorum numerum ad fidem convertit, et Abbatiale Monasterium *Dole* constituit, Sede ornatum Episcopali, quae diu universae Britanniae minoris metropolis extitit. Anno quingentesimo quinquagesimo septimo subscripsit tertio Concilio Parisiensi. Innumeris ingentibusque clarus miraculis beatissime obiit, ejusque inter coelites gloriae indicia multiplicata signis sunt quae Dominus quotidie ad ejus sepulcrum patrabat. Corporis pars non modica, metu Normannorum saec. x est Parisios translata; asservantur in praesens illius Reliquiae in ecclesia S. Jacobi *du-Haut-Pas* nuncupata. (*Vitam a Mosandro in tertia edit. Surii relatum parvi faciunt Bolland. ideoque rejecimus, hoc contenti saniore ex Mabilonio et Butler compendio.*)

S. PEREGRINUS PRESB.

Flor. probab. saec. II — Gallus.

MARTYROL. — Lugduni, S. PEREGRINI Presbyteri, cujus beatitudinem miraculorum gloria testatur.

S. Confessoris cultui patrocinatur Lugdunensium antiqua traditio, scriptorumque indigenatum consensus. Acta desunt. Colligimus ex variis Peregrinum Lugdun. Ecclesiae Presbyterum, exorta immani quae saeviit S. Irenaei tempore persecutione, secessisse ad vitam eremiticam degendam in insula Barbara, ab illa urbe haud valde dissita in Arari (*Saône*) fluvio. De prima ejus sepultura disident auctores; certo autem constat, in ecclesia S. Justi apud Lugdunum antiquiori, recognitum juridice corpus fuisse anno mclxxxvii. Eversa autem aede illa funditus a Calvinianis, cum illius quibusdam rudibus,

(a) Australis plaga regni vulgo *Galles*, hodie nomine cognita *Glamorgansis*.

SS. Reliquiarum fragmenta ad novam intra urbem S. Justo dicatam ecclesiam delata sunt.

QUARTO KAL. AUG.

JUL. XXIX.

S. MARTHA VIRGO.

MARTYROL. — Tarasci in Gallia Narbonensi, S. MARTHAЕ Virginis, hospitae Salvatoris nostri, et sororis beatae Mariae Magdalenae et S. Lazari.

Copiosum patricis beatissimae feminae encomium exhibent Evangelia; describitur (*Lucae* x, 38 et seqq.) sollicita circa frequens ministerium, ut divinus hospes Jesus qui in Bethaniae castello apud eam diverterat, habitaculi munditie et exquisitori convivio exciperetur; alloquens Jesum deinde (*Joan.* xi, 21 et seqq.) inducitur circa defunctum fratrem Lazarum, et ejus verba mirabilem prudentiam et pleniorē, quam eousque vel ipsi discipuli, fidem ostendunt. Fide ergo et dilectione in Jesum excellebat Martha; dignam propterea effecerat Dominus de qua diceret (*ibid.*) Evangelista: *Diligebat autem Jesus Martham*; quare non semel se illi et convivio et hospitio excipiendum prae-buit, et ejus precibus exoratus, fidem praecipue remunerans qua dixerat: *Scio quia quaecumque popòsceris a Deo, dabit tibi Deus*, fratrem Lazarum quadri-duanum ad vitam revocavit. Martha proinde ab Ecclesiae Patribus multiplici laudum genere celebratur.

Traditioni adhaerens Suassayus (*Saussay*), sic diserte in suis hagiographicis Tabulis scribit: « Tarasci in Gallia Narbonensi, S. Marthae Virg., quae B. Mariae Magdalenae et Lazari soror, domus hospitio excepit Salvat. N. Jesum Chr.; post cujus Ascensionem in Gallias divino nutu cum ipsis commigrans, Massiliae primum constitit, ubi sui sexus collecto coetu, vitae regularis prima huic dedit specimina, deinde Tarascum, ut

Christi cultum et idem institutum ampliaret, progressa, post piorum laborum perfectum cumulum, ad conspectum aeterni Regis, supernaeque Sion beatorum civium consortium... meritis plena, et miraculis illustris laetanter evolavit. Ad cujus tumulum, magna cum fierent divinae virtutis et gloriae insignia, Clodoveus rex Francorum delatus, a gravi qua detinebatur aegritudine sanatus est. »

Avenione praeterea, quo etiam Martha, ad praedicandum exemplo potius quam voce evangelium, concessisse trāditur, haud obscura signorum ejus patent vestigia. Virginis corpus Tarasci, ubi obdormivit, olim ob furorem Gentilium celari oportuerat in reconditissimo inferioris ejus dicatae nomini aedis, hypogaeo; inventum autem mirabiliter et fere incorruptum est anno MCLXXXVIII recognitum paulo post medium saec. xv. Quae integritas (carnis tamen, non pellis, dempto involūcro) cernitur adhuc in insigni Reliquia ex-tante in ecclesia loci *Roujant* Diocesis Montis-Pessulani (*Montpellier*) laevo scilicet brachio cum manu sua. Singulari prorsus veneratione et cultu magnifico Narbonensis Gallia et provincia, Tarasco civitas praesertim, S. Martae memoriam prosequuntur, et sunt patrocinium expertae. Prodigia frequentissime ad S. Marthae pretiosissimum et perquam honorificum depositum Tarasci fieri solita, nec nostris omnino desiere temporibus; illustre namque pueri decennis, ex oppidulo *Beaucaire*, Alphonsi Bernavon paralytici extemplo ad sanitatem et vires redditus die ix Maji, 20° currentis saeculi anno, ex authenticis monumentis narratur ab eximio *Guérin*, Op. *Petits Bollandistes*.

S. FELIX II PP. MART.

Coronatus circa 360 — Romanus.

MARTYROL. — Romae viā Aurelia, S. FELICIS Secundi Papae et Martyris,

qui a Constantio Imperatore Ariano, ob Catholicae fidei defensionem e sede sua dejectus, et Cerae in Tuscia occulte gladio necatus, gloriose occubuit. Ejus corpus inde a Clericis raptum, eadem viâ sepultum fuit; postea vero ad ecclesiam SS^{um} Cosmae et Damiani delatum, ibidem Gregorio XIII Summo Pont. repertum est sub altare una cum reliquiis SS. MM. Marci, Marcelliani et Tranquillini, atque in eodem loco pridie Kalendas Augusti simul cum eis reconditum. In quo etiam altari inventa fuerunt corpora SS. MM. Abundii Presbyteri et Abundantii Diaconi, quae non multo post ad ecclesiam Societatis Jesu solemniter translata sunt pridie natalis eorum.

De Felicis, hujus nominis Secundi, Pontificatu admodum diversa sunt eruditorum judicia. *Antipapam* per multi dixerunt; nosque fortasse ex adnotatiuncula cum de S. Felice Pp. IV ageremus, die xxx Jan. huj. *Illustrationis* p. 94*, videri potuimus in eandem sententiam convenire, quod a mente nostra longe abesse profitemur. Copiosa namque testimoniorum messe evincitur, Felicem II legitimis Pontificibus, etsi naevo suffusa electio fuerit, esse adnumerandum (a). Probabiliora igitur ex variis optimae notae scriptoribus deprompta ad brevem narrationem connectere studuimus.

Cum Liberius Summ. Pont., anno ccclv, quod Constantio Ariano Caesari pro Nicenae fidei causa in faciem invictissime restiterat (b), exul Beraeam in Thracia depulsus fuisset, Felix Romanae Ecclesiae Archidiacono-

nus, quem *virum venerabilem* vocat Anastasius in Libro Pont., utpote qui cum Arianis quodammodo communicare videbatur, iisque idcirco fore ut faveret, ab haereticis est Liberio suffectus, Clero orthodoxo et pleroque populo, ut apud multos legitur, dissentientibus, juxta Anastasium vero de exulantis Liberii consilio, ne Ecclesia viduata Pastore universali remaneret. Anno tamen et aliquibus mensibus elapsis, Urbis cives, Liberii quem summopere amabant, desiderio, magna contentione (immo facta, ajunt seditione) apud Imperatorem per epistolas et coram per Romanas matronas egerunt, ut Liberius in Petri Cathedrali restitueretur. His flexus Constantius, et ipsi Felici a suis licet Arianis creato infensus a quo etiam tamquam haereticus fuerat damnatus, Liberium exilio dimisit; qui *Victor*, inquit, Romam reversus, incredibili Catholicorum laetitia exceptus est. Tunc Felix, sive Episcopatu sponte se abdicaverit, sive extrusus fuerit, abscessit; cumque in praedolum suum viâ Portuensi se recepisset, a satellitibus impij Constantii Caeram ad Etruriae fines pertractus, occulte extra urbis muros cum aliis clericis et fidelibus, ut habet Anast., capite truncatus est.

Notare hic operae pretium est, Felicem, qui Archidiaconus partibus adhaerere haereticorum visus erat, ac propterea iis praecipue auctoribus ad Petri Cathedrali fuerat sublimatus, quo Romanus, si tandem fieri posset, haberetur Episcopus Eusebianis, Acaianis, Ursacianis, Arianis et si qui reliqui essent Nicenae sacrosanctae

(a) Implexam controversiam vide apud Baron. ad ann. 357; Bellarminum de Rom. Pontif., L. IV; Scheltratem *Antiq. Illust.*, T. I, Dissert. 2; Solle-rium Bolland. hac die; Berti et Wouters in Hist. Eccl. Compendio ad saec. IV. Tillemontium et Baillet si consulueris, indignabundus projicies.

(b) Singularis constantiae specimina dedit Liberius Pp. Eum Constantius primo per Eusebium eunuchum muneribus minisque ad conde- mnandum Athanasium et ad communicandum

cum Arianis flectere tentavit; deinde Mediolanum ad se pertrahi jussit. Sed Liberius coram Imperatore, eadem qua Romae coram Eusebio dicendi libertate usus, ad Constantium dixit: * Desine persequi Christianos... Ad omnia potius sustinenda parati sumus quam nos eo deveniamus ut Ariani appellemur. Imperatori exilium militanti respondit: * Leges ecclesiasticas observare pluris faciendum censeo, quam Romae domicilium habere. *

Synodi adversariis favens, sin minus saltem indulgens; Felicem, inquam, hosce nefarius spe male concepta dejecisse; praeterquam enim is numquam nec ante electionem plene orthodoxus, quidquid apparet, esse desiderat, de eo scribit Pontifex Sozomenus « fidei Concilii Nicaeni perpetuo adhaerente, et quod ad religionem pertinere omni prorsus reprehensione carente. » Quod autem majus exquirere est in Felice intemeratae orthodoxiae indicium et invictae fortitudinis exemplum, quam illud quo martyrii coronam sibi comparavit, cum Arianum Principem haeresis dammare non est veritus? Quapropter huc egregie faciunt Baronii verba ad annum 357, n° 52: « Quod autem ad universam rerum gestarum inter Liberium atque Felicem seriem spectat, intueri mecum atque admirare pariter, lector, summam Dei providentiam, qua semper moderata est ipsam Romanam Ecclesiam. Nam labefacta ex Arianorum communione, etsi non haeresis participatione Liberio (a), Felicem, antea eorumdem communicatione conjunctum, excitat ex adverso, statimque erigit adversus eos ipsos Arianos, quorum sane ope fuerat Romanam Cathedram consecutus, et magno praesidio contra adversarios confirmat; sicque ad pugnam roborat, ut exagitans Arianos omnes, eorumque principem Constantium feriens anathemate, fuerit pro mercede insignitus coronâ martyrii. » His confer quae de Pp. Vigilio notavimus in MARTYROL. Jun. p. 556*. Feriati ergo abeant haereseos et hostium Ecclesiae patroni, qui ex his subobscuris historiae angulis, calumniis mendacisque impiorum foeda interpolatione

refertis, argumenta se gaudent nactos quibus jactitent Pontifices integritate Fidei aliquando decidisse, quasi nec jugiter constet tribuisse, nec perpetuo tributurus credendus sit Christus Petri successoribus quod Petro, *Infalibilitatem* in rebus Fidei spondens, dixerat: *Ego autem pro te rogari (Petre) ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos (Lucae xxii, 32).*

« Accidit (ita Baronius ad ann. 357, n. 50) temporibus pontificatus Gregorii XII, dum de emendatione Rom. Martyrologii a viris eruditiss... frequentes haberentur conventus, et de Felice non levis controversia incidisset, expungendusne esset ob vitiosum ingressum ejus... accidit plane veluti divino miraculo, ut cum in Diaconia SS. MM. Cosmae et Damiani, in foro ad templum Pacis posita, quidam male consulti sed non sine divina providentiâ, clam altare unum a dextris positum suffoderent ut thesaurum invenirent... in marmoream arcam inciderent in cujus altero latere tabulae lapideae... repositae invenirentur Reliquiae SS. martyrum Marci atque Marcelliani et Tranquillini (xviii Jun. et vi Jul.); in altero vero arcae latere corpus S. Felicis de quo agimus, una cum lapideo latereculo... hisce literis exarato: — Corpus Felicis Papae et Martyris, qui damnavit Constantium; — quod accidit pridie ejus diei quo ejusdem S. Felicis in Ecclesia natalis dies agi consuevit, iv Kal. Aug. (anno MDLXXXII) cum de ejus meritis disceptatio magna esset, jamque pene ob innumeras contrarias assertiones causa cadere videretur; quando opportune ipsemet Felix visus est, admiratione omnium,

(a) Liberti sub Constantio in Urbem reditus antiquae de Pontificis huj. lapsu calumniae occasione dedit; Liberium scilicet fuisse a Constantio restitutum, quod exilii taedio fractus subscriperit secundae Sirmiensi (Sirmii habiti conciliabuli) formulae quae arianam haeresim manifeste redolebat, et communionem cum Eusebianis inierit. Sed pluribus contendunt summae

auctoritatis scriptores, Liberti lapsum esse merum Arianorum commentum, ac plane exploratum est hunc Pontificem in Arianam haeresim non incidisse. Liberti vindicias videre est apud Corgnaeum *Dissert. crit. et hist. sur le pape Libère*; Card. Orsi, *Stor. Eccl., T. vi, L. xiv*; et inter alios, multorum testimonia proferentem, Mozzoni, *Tav. Cronol. crit., sec. iv, Nota 22.*

redivivus comparuisse, per se suam ipse causam acturus, cum jam valde stylo contradicentium esset oppressus.»

SS. MARTYRES

SIMPLICIUS ET FAUSTINUS FRATRES
ET EORUM SOROR BEATRIX.

Sub finem III saec. — Rom.

MARTYROL. — Item Romae, viâ Portuensi, SS. MM. SIMPLICII, FAUSTINI et BEATRICIS, temporibus Diocletiani Imp.: quorum duo primi, post multa et diversa supplicia, jussi sunt capitalem subire sententiam; Beatrix vero eorum soror in confessione Christi praefocata est in carcere.

Adoniani Martyrologii in hos MM. textus, qui Actorum vices gerit, desumptus est ex historia SS. Anthimi, Sisinnii etc. in *Surii* vol. v, p. 317, §§ 7, 8, 9. Eorum corpora S. Leo Pp. II, anno DCLXXXIII e *Sexto Philippi* secus Portuensem viam, in novam a se extructam ecclesiam, S. Pauli juxta S. Bibianam recondiderat. Hac postmodum S. Pauli aede vetustate collapsa (aetas nos latet), ad S. Mariae Majoris basilicam cum eadem arca marmorea in qua asservabantur delata sunt; non integra vero illic adhuc extant sacra pignora; pars enim altera est in S. Nicolai in carcere, altera (S. Beatricis praesertim, insignis) in S. Andrea della Valle.

SS. VIRGG. LUCILLA ET FLORA
CUM EUGENIO ET XX SOCIIS MM.

Aetate inc.

MARTYROL. — Romae praeterea, SS. MM. LUCILLAE et FLORAE Virginum, EUGENII, ANTONINI, THEODORI et Sociorum decem et octo, qui sub Galieno Imperatore martyrum obierunt.

Lucillam lege pro *Luceja*, adde autem Floram, Eugenium (*Eugegium* in vetustior. Tabulis) regulum pro *Auceja*, hujus pluraliter dialogismos verte, numera socios fere totidem, habes pene ad verbum horum Acta

et quidem eodem agente Praeside Aelio sive Helio! Num erit utraque annuntiatio Martyrologii retinenda, videlicet xxv Jun. (in nostra *Illustratione* Jun. p. 571*) et hodierna? Eugenii (*Eugegii*) miram conversionem, et nobile ab ipso et a SS. Virginibus redditum J. Christo testimonium descripsit copiose et eleganter S. Petrus Damiani, sermone cui titulus: *Passio SS. Virginum et MM. Florae* etc. Ab Ostia Tiberina sub finem (tradunt) saeculi XII translata veneranda corpora sunt Aretium in Tusciam; eorum tamen nonnihil sibi vindicant Perusia et aliae quaedam italicae Ecclesiae, nec non Hispania et Gallia. SS. tamen Eugenii, Antonini et Theodori in Germania dicuntur haberi.

MARTYROL. — Gangrae in Paphlagonia, S. CALLINICI Martyris, qui virgis ferreis verberatus, aliisque suppliciis cruciatus, tandem in fornacem injectus, spiritum Deo reddidit (*Sur.*, p. 550).

S. OLAVUS REX M.

Necatus anno 1030. — E Norveg.

MARTYROL. — In Norvegia, S. OLAVI Regis et Martyris.

Aquilonaris Europae plaga cui Norvegiae nomen, sancto suo rege Olavo gloriabatur, eumque devotissime a med. XI seculo venerata est, donec a vera religione descivit, saec. XVI, Lutheranicam, misera, haeresim amplexata. Ortum duxit Olavus patre gentili, illius gentis dynaste. Adolescentiam vix excesserat, cum in Angliam, anno MXIII, navigavit jam Christianitate florentem, ibique expeditionibus quibusdam praeclara virtute et prudentiâ gestis Ethelredum regem adversus infestos Danos egregie juvit. Ad honesta interim quaeque sectanda felici ingenio proclivis, comperta illic evangelica veritate, et Christianis allectus moribus, fidem toto admisit pectore, et ad baptismi gratiam festi-

navit. In patriam reversus, et principatum hereditario jure adeptus, et contra externos hostes Norvegiam, invadere nitentes secundo Marte tutatus, ipsi cum Svecis adeo feliciter recessit, ut pacis pignus illorum regis filiam uxorem duxerit, a qua filium, Magnum nomine, suscepit. Pace, Deo propitio parta, ad promovendam in ditione sua Christianam religionem usus, et late dominantem dissipandam paganam superstitionem, deorum fana et delubra quamprimum evertit; accivit ex Anglia monachos sanctitate et eruditione praeclaros, et viros apostolicos, e quibus Grimkelem in urbis *Drontheim* quae totius regni caput erat, episcopum consecrandum curavit. Tum piissimus rex religionis quamcitius propagandae tanto estuabat desiderio, ut ipsemet regali abjecto fastu oppida pagosque circumiret verbo exemploque faciem circumferens evangelii, et Crucis explicans vexillum.

Multos jam igitur a sacrilegis daemonum ritibus et a vitiorum corruptelis ad veri Dei cultum et virtutis tramitem traduxerat; leges interea ad civile regimen et praesertim ad divinarum et ecclesiasticarum legum custodiam sapientissimas condiderat et promulgaverat, cum diaboli invidia multos in eum concitavit adversarios; quos tamen mansuetissimus rex, cujusdam etiam ex aulicis familiaribus ad altare orans proditorio pugione impetitus, et mire servatus incolumis, ignoscendo demulcere satagebat, clementiam incredibili et beneficiis lucrificare. Sed multiplicatis in dies, saeviusque nefando idolorum zelo aestuantibus gentiliū odiis, rebellionī praetextum ministrantibus, et fomenta clanculum addente Kanuto Anglorum rege qui Norvegicae inhiabat ditioni, secedere coactus, in Russiam se recepit. Illic pietatis, charitatis, humilitatis, aliquibus nec non patris signis, illustria exempla et monumenta reliquit. Igne persecutionis tandem

satis a Domino examinatus, et idoneus inventus ad majora ineunda pro Dei honore certamina, Sveci regis soceri sui armis in regnum suum est restitutus. Lorica tum indutus justitiae, accinctus gladio spiritus, invictus miles in medium denuo hostium dimicaturus prosiluit, scilicet ut antea et impensius pro divinis legibus et Christiana religione adlaborare, martyrium si Christi causā obtinendum esset libentissime suscepturus; quod paullo quidem post sancto regi inlatum est. Nam plebis pars vesano et impio in Olavum odio, pars ad seditionem ab eodem quem diximus Kanuto muneribus concitata, acie instructa in loco qui *Sticladstadt* appellatur, pene ex improviso, praelio eum excipiunt; Olavus copiis brevi congregatis obviū fit inimicis, sed iniquorum jaculis confossus occumbit, anno mxxx, regni 16°. Martyris corpus in Cathedrali urbis *Drontheim* * tumulatum honorificentissime est; ac anno sequenti, portentis stupendis crebrisque ejus sepulcrum glorificationibus, Olavus coelitum honoribus et ecclesiastico officio est honestatus; ejusque item corpus annis mxcviii et mxxli integrum et corruptioni prorsus expers repertum fuit. *Drontheim* Cathedralē templum Magnū in patris honorem perinsigni amplitudine et elegantia a fundamentis reaedificavit; quo frequentissime voti et religionis causā peregrinorum turmae e Septentrione universo confluere consueverunt.

MARTYROL. — Trecis in Gallia, S. LUPI Episcopi et Confessoris, qui cum beato Germano ad expugnandam Pelagianorum haeresim in Britanniam perrexit, urbemque Trecas a furore Attilae, Galliam omnem devastantis, assidua oratione defendit: demum quinquaginta duobus annis sacerdotio venerabiliter functus, in pace quievit. (*Surius*, p. 555).

* Vulgo *Drunthem*, latine *Nidrosia*.

MARTYROL. — In civitate Briocensi, S. GUGLIELMI Episc. et Conf. (*Surius*, p. 558).

S. PROSPER AURELIAN. EPISC.

Flor. saec. V.

MARTYROL. — Item depositio beati PROSPERI Episc. Aurelianensis.

De Sancti hujus gestis, Jo. B. Sollierius Bolland. ait, non est quod memorem, nam teste Carolo Suassayo in Aurelianensis Ecclesiae Annalibus, « De Prospero, inquit, nihil habemus nisi ad eum scripsisset (S.) Sidonius Apollinaris Episcopus Arvernensis (*Clermont*), ex cujus epistolis agnoscimus eum B. Aniano proxime successisse, a anno CCCCLIII. Hunc nonnulli cum fere coaevo Aquitanico Prospero confundere. (Vide *Sur.* vol. VI, p. 534).

S. FAUSTINUS CONF.

Inc. act. — Italus.

MARTYROL. — Apud Tudertum, S. FAUSTINI Conf.

Tradit Ferrarius ex Lect. histor. Officii Eccl. Tudertinae (ital. *Todi*) in Umbria, Faustinum S. Felicis Episcopi Martulani discipulum fuisse, cumque magister martyrio esset afficiendus, ad illum venisse ut ad mortem pro Christo perferendam hortaretur. Post magnas quas et ipse pro virtute et pietate persecutiones perpassus est, sanctitate et miraculis clarus dicitur migrasse iv Kal. Aug. Cujus nomini (pergit Ferrar.) a civibus Tudertinis, in agro haud procul a castro quod vulgus S. Faustini villam appellat, ecclesia constructa et dedicata est.

S. SERAPHINA.

MARTYROL. — In civitate Mamiensi, S. SERAPHINAE.

Mamiam urbem frustra quaeritarunt toto orbe Bollandiani; divinando

Ferrarius in Armenia posuit; petulantius more sub Tamajus in Gallacia indicat, qui ex obscuris solitus putida eruere quae passim comminiscitur commenta, Seraphinam, nulli excepto nomine notam, Hispanis adjudicat, virginem dicit, et S. Jacobi Apostoli discipulam!

TERTIO KAL. AUG.

JULII XXX.

MARTYROL. — Romae, SS^{um} MM^{um} ABDON et SENNEN Persarum, qui sub Decio catenis alligati, Romam adducti, pro Christi fide primum plumbatis caesi, deinde gladio interfecti sunt. (*Leges de his in Surio ad x Aug. in passione S. Laurentii Levitae*).

— Tuburbi Lucernariae in Africa, SS. Virginum et MM. MAXIMAE, DONATILLAE et SECUNDAE; quarum duae primae in persecutione Valeriani et Gallieni aceto et felle potatae, deinde plagis acerrimis caesae, et equulei extensione cruciatae, craticulis etiam exustae et calce perfricatae, postmodum cum Secunda, virgine duodecim annorum, ad bestias simul projectae, sed ab his intactae, novissime gladio jugulatae sunt. (*Surius*, p. 573).

— Assisii in Umbria, S. RUFINI Mart. (In *Surio*; p. 566).

S. JULITTA MART.

Saec. IV.

MARTYROL. — Caesareae in Cappadocia, S. JULITAE Martyris, quae bona sua a quodam potente sibi usurpata in judicio repetens, cum ille exceptionem daret quod ut Christiana non deberet audiri, mox a Judice jussa est thus idolis offerre, ut posset audiri; quod illa constanter recusans, in ignem conjecta, spiritum Deo reddidit; corpus autem a flamma remansit illaesum. Ejus praeclaras laudes S. Basilius Magnus egregio encomio celebravit.

E sinceris Sinaxarii, Menaeorum, Menologii, Graece breviter descriptis Actis erutum elogium hoc nostrum est, concordatque cum praeclara S. Basili Magni de invictissimae feminae laudibus oratione, quae est hujus eloquentissimi Patris inter *diversas* quinta.

S. URSUS EPISC.

Flor. saec. probab. VI.

MARTYROL. — Antisiodori, S. URSI Episc. et Conf.

De hoc viro sanctissimo, fideli relatione vulgatur, quod juxta S. Amatoris basilicam reclusus, anachoreticam duxerit vitam, ubi oratorium usque hodie (?) est ejus nominis memoriae sacrum. Contigit eo tempore, urbem repentino afflatam incendio conflagrasse; sed ad virum Dei cum sublatus clamor populi pervenisset, succurrendum periculo ratus, familiarem illuc baculum destinavit; ipse precibus obnixius atque instanter incubuit, eoque inter minaces flammam constituto, dicto citius incendium omne deflagavit. Hac occasione, sancti viri merito declarato, urbis (*Auxerre*) decedente Pontifice, vi extractum Praesulatus praefecere. Cella ejus in ecclesiam cessit. Exegit vitae suae tempus annis 81. Meritis pretiosus, fragilitatis molem in Kal. Augusti exiit, atque in basilica S. Germani, juxta praedecessores suos honestam habuit sepulturam. (*Ex Hist. Episcoporum. Antisiodori. apud Labbeum, t. I, Biblioth. MS.*)

PRID. KAL. AUG.

JUL. XXXI.

MARTYROL. — Romae, natalis S. IGNAII Conf., Fundatoris Societatis Jesu, sanctitate et miraculis clari, et Catholicae religionis ubique dilatandae studiosissimi. (*Vita nos a praefato Maffeo conscripta Surium loquupletavimus; vide p. 609.*)

— Caesareae, passio beati FABII Martyris, qui cum ferre vexilla prae-

sidialia recusaret, primum diebus aliquot in carcerem trusus, deinde interrogatus semel et iterum, cum in confessione Christi perduraret, mox a Judice capitali sententiâ condemnatur. (*Surius, p. 577.*)

S. CALIMERIUS EP. M.

Coron. anno 191 — Nat. Graecus.

MARTYROL. — Mediolani, S. CALIMERII Episcopi et Martyris, qui in Antonini persecutione comprehensus, vulneribus confossus, cervicibusque gladio transverberatis, praeceps in puteum dejectus, martyrii cursum confecit.

Destituta sanctissimo Pastore ac Patre Castritano (*in Martyrol. I Dec.*) infans adhuc Ecclesia Mediolanensis, anxiiis precibus a Domino expetebat, ut moto jam ab Adriano Caesare in Christianos bello, eum Antistitem elargiretur qui tenello timidoque gregi coelestem ingereret spiritum ad fortiter pro Fide perferendos ignes, equuleos, cruces ac bestias non pertimescendas. Post diutinas igitur effusas ad Dominum supplicationes, nemine ex modico eo coetu quemquam proponente, divino proculdubio afflatu permoti simul omnes, Calimerium sibi in Episcopum constituendum acclamavere. Is Graeca gente progenitus, cum fureret patrii in locis Gentilium tyrannis, Romam adolescens profugerat; ibi a S. Telesphoro Pp. veluti filius habitus est, atque divinis informatus mysteriis, plurimam addiscendis sacris praesertim litteris operam dedit, sub sancti Pontificis disciplina castigatissimam ducens vitam. Exacto ibidem decennio, cum post patratam plurium Christifidelium stragem Adriani percrebrescens persecutio B. Telesphorum (col. v Jan.) martyrio affecisset, Calimerius sese illinc proripere non distulit; profugus ac nesciens quo pergeret, Deo iter dirigente, Mediolanum adventavit, ubi illum benigne S. Castritianus

excepit, ac non multo post, probata ejusdem constantiâ et fide adoptavit in Clerum ecclesiae quae a saepius memorati Philippi (MARTYROL. ILLUSTR. Jan., p. 95* et alibi) conditoris filia, Faustae nomen acceperat. Cum igitur Calimerium universus populus ac Clerus in Episcopum deposcerent, ad eum supplices accesserunt ut onus susciperet; illo autem pertinaciter recusante, opus fuit ut catenis revinctus ab ovibus suis in Ecclesiam raperetur, episcopali ordine sacrandus, eoque suscepto vinculis est absolutus, anno CXXXVIII.

Opinionem ab illo Christianorum coetu conceptam ne dum frustratus non est Calimerius sed longe superavit. Siquidem ubique praesens erat eripiendis a diaboli laqueis idolorum cultoribus, accendendis ad charitatis et coelestium rerum et omnimodae virtutis amorem Christifidelibus, iisque in militia Domini confirmandis ad pugnam contra infideles et roborandis ad perferendos alacriter quovis crudelissimos cruciatus potius quam thura, ad quae adigebantur, simulacris exhibere. Nec ulla posset lingua retexere quot sanctus Antistes per Baptismi lavacrum ad vitam genuerit, quotque per eum et animae simul et corporis salutem receperint. Quae cum gentilium oculos minime effugere possent, adeoque in odium eorum Calimerius incidisset acerrimum, non in latebris ipse delituit, sed intrepide et propalam profanos ritus exprobrare non dubitavit, atque aliquando ad arguendam eorum insaniam, tribunalia ipsa penetrare non est veritus, asperrima quaeque pro Christo perferre paratus. Quamobrem saepe accidit ut vinctus detineretur, caederetur fustibus et flagellis, aliisque cruciatuum generibus dirissime torqueretur. Sed Deo extremum impediende supplicium, ne perterrefactas oves abque pastore immatura adhuc mors Calimerii relinqueret; factum est ut fremens impietas, cum

minarum terrore, inflictisque verberibus S. Antistitis constantiam frangere nequisset, carpento superimpositum eum simul cum aliis Christianis in exilium abigeret.

Contemto nihilominus odio et furore gentilium, post aliquam in exilio moram, ad suum Mediolanense Ovile Calimerius reversus est; quapropter exacerbatis vehementius animis infidelium, per urbis Praefectum litteras ad Commodum Caesarem transmiserunt ut conscium eum facerent adesse Mediolani quemdam nomine Calimerium, maleficorum omnium principem, deos per plateas temerarie blasphemantem, ac totam pene Liguriam (a) ab eorum cultu avertentem.... Allatum est igitur Imperatoris rescriptum, quo praecipiebatur, ut, ubicumque inventus fuisset, sine mora puniretur. Evulgata per civitatem sententiâ, se S. Episcopus recepit in coemeterium Romanum. Sed quamvis in reconditis latibulis saccariorum rabiem elusisset, cohibere tamen minime potuit aestuantem divina charitate animum et linguam, quin ad proximum Apollinis fanum excurreret, ut sacerdotes, qui idôlo illi sacrilega adolebant thura, acerrime objurgaret, omnique conatu studeret a superstitioso cultu illos abstrahere, et ad veri Dei cognitionem amoremque traducere. Quare illi eundem apprehensum multis plagis perfodere; et memores, plurimos ex collegis suis ad fidem Christi attractos, aquâ per Calimerii manus ablutos fuisse, ad vindictam, S. Praesulem adhuc seminecem in proximi putei profundum inversis pedibus dejecerunt (b).

(a) Non Insubribus modo quibus dominabatur Mediolanensis civitas, sed per totam Liguriam, citra tamen hodiernae Liguriae montes, ad omnes Transpadanos lucem Evangelii attulisse, et Brixiae multam sollicitudinem impendisse, ex gravioribus scriptoribus constat.

(b) Hic puteus adhuc exstat in subterraneo sacello, cujus aqua (sic Acta Visit. S. Caroli Borrom. anni MDLXVIII) a devotis populis sumitur, et abluuntur oculi pro sanitate vel recuperanda vel conservanda.

Extractum clam e puteo a discipulis S. Episcopi cadaver sepultum fuit in coemeterio Caji (sive Philippi, vide supra) ab eo loco dissito quidem sed opportuniore, ne deorum cultores in Calimerum efferati tumulum everterent ut sacris ossibus injuriam ferrent, quod timendum erat si in coemeterio Romano (a) condita fuissent aedi Apollinis proximo, postea S. Apollinari dicatae. In loco autem sepulturae extracta postmodum ecclesia est in S. Episc. Martyris honorem, quam vetustate fatiscentem a Laurentio I., Mediolan. Episc., restauratam sub vi saeculi initium commemoravit epigrammate Ennodius. Corpus B. Calimerii in crypta ejusd. ecclesiae repertum est circa med. saeculi xv, et Translatione solemniter celebrata, sub altari Confessionis reconditum fuit; iterumque festiva celebritate in lucem eductum anno mdcix et sub eod. altari repositum, excepto capite et dente ad publicam expositionem reservatis. Episcopale munus gessit S. Calimerius (juxta orig. graecam *Kalimèrus*, quod *bonus dies* sonat) annos circiter tres supra quinquaginta, coronatus anno cxcj.

(*Ex clariss. Jos. Ant. Saxio in Serie Histor. Chronol. Archiepiscoporum Mediolanens., et Aloisio Biraghi in Hist. Datiana illustrata*).

S. DEMOCRITUS

CUM SOCIIS DUOBUS MM.

Aet. inc.

MARTYROL. — Synnade in Phrygia Pacatiana, SS. MM. DEMOCRITI, SECUNDI et DIONYSII.

Non in Asia, sed in Africa quarendam agonis palaestram contendunt Bollandiani magnae auctoritatis Patres; et *Synnadam* urbem irrepsisse pro *Sinica* sive *Sinita* unde Sinitensis

(a) Coemeterium Romanum extendebatur extra portam Rom. ab ecclesia S. Joannis ad Concham usque ad S. Nazarium. Dicebatur etiam Coemeterium Peregrinorum.

(b) *Severus* ab impio Imp. Anastasio, Acep-

tractus cujus S. Augustinus meminit in Epist. 128 ad Donatum. Nomine quidem multis in vetustis Tabulis consignato illustres hi Martyres sunt; sed reliqua omnia prorsus ignorantur.

SS. MM. MONACHI CCCL.

Anno 517.

MARTYROL. — In Syria, SS. trecentorum quinquaginta Monachorum Martyrum, qui ob defensionem Synodi Chalcedonensis ab haereticis occisi sunt.

Extat (ait Pagius in Critica sua Baron. ad ann. 517) de eorum nece libellus vigintiquatuor Archimandritarum ad Hormisdam Rom. Pont., in quo legitur: «Quoniam Christus Deus noster Principem pastorum... constituit Vos... dignum est, passiones quae nobis contigerunt exponere, et immisericordes ostendere lupos qui dissipant gregem Christi... Severus ille et Petrus (b), qui numquam in Christiano numero reputati sunt, qui per singulos dies sanctam Chalcedonensem Synodum... publico anathemate impetentes, qui judicium Dei nihil aestimantes, et colendos Canones SS. Patrum conculcantes, episcopos quidem... cogentes illudere praedictam S. Synodum, suppliciis inaestimabilibus affligentes, euntibus nobis ad mandram domini Simeonis pro causa Ecclesiae, insidiati sunt nobis in itinere, et supervenientes occiderunt ex nobis 350, quosdam autem vulneraverunt, alios vero qui potuerant ad altaria fugere ibidem peremerunt et monasteria incenderunt...»

In supplicatione vero eorumdem Monachorum ad Joannem Patriarcham Constantinopolit. et ad quintam generalem Synodum, praefati Monachi Maronitae ajunt: «Dirum spectaculum fuerunt jacentes viri, qui reli-

lorum et Theopachistarum fautore in sedem Antiochenam intrusus, *Severianorum* sectae auctor fuit, quae Eutychianis constabat in Acacii errore et schismate pervicacioribus. Vide Surlum, Vol. i, p. 220 et Vol. vi, p. 259.

giosis certaminibus usque ad canitiem certaverunt, nudi et insepulti jactati ultra trecentos existentes ex 2^a Sironum provincia nati, canibus et avibus lacerandi projecti...

MARTYROL. — Ravennae, transitus S. GERMANI Antisiodorensis Episc., genere, fide, doctrinâ et miraculorum gloriâ clarissimi, qui Britanniam a Pelagianorum haeresibus penitus liberavit. (In *Surio*, p. 577)

S. FIRMUS EPISC.

Incerta aet.

MARTYROL. — Tagaste in Africa, S. FIRMI Episc. gloriâ confessionis illustris.

Sanctum virum vehementer laudat S. Augustinus in Libro *de mendacio*, quod profugum quemdam apparitoribus ab Imperatore submissis revelare noluerit, extrema quaeque potius passus, quam ut fidem datam violaret, aut mendacio rem tegetet. — «Quanto ergo fortius (*S. Doct. sunt verba*) quanto excellentius dices: nec prodam, nec mentiar! Fecit hoc episcopus quondam Tagastensis Ecclesiae, Firmus nomine, firmior voluntate. Nam cum ab eo quaereretur homo jussu Imperatoris per apparitores ab eo missos, quem ad se confugientem diligentia quanta poterat occultabat; respondit quaerentibus, nec mentiri se posse nec hominem prodere; passusque multa tormenta corporis (non enim erant Imperatores Christiani) permansit in sententia. Deinde ad Imperatorem ductus, usque adeo mirabilis apparuit, ut ipsi homini quem servabat, indulgentiam sine ulla difficultate impetraret. Quid hoc fieri potest fortius atque constantius?» Persimile quoad hujusmodi constantiam retulerat factum Eminentiss. Annalista ad ann. 372 ex S. Hieronymo in Chron., Valentiniano et Valente imperantibus, Presbyterum Sirmii iniquissime occisum fuisse, qui Octavianum a Proconsule conquisitum

apud se latitantem prodere noluisse. «Ex quibus videas (*subdit post allata S. August. verba*), aequiorem erga Episcopum fuisse ethnicum Imperatorem, quam, contra presbyterum, Valentinianum, ab omnibus crudelitatis nimiae condemnatum.

B. JOANNES COLUMBINUS.

Obiit anno 1367 — Italus.

MARTYROL. — Senis in Tuscia, natalis B. JOANNIS *Columbini*, Institutoris Ordinis Jesuatorum, sanctitate ac miraculis clari.

Quanta sit, egregie de hoc beato viro dicturi exordiantur Bollandistae, in pervolvendis sanctorum gestis utilitas, quanta ad animos mutandos efficacia hac die nos docent duo religiosorum Ordinum (*Jesuatorum*, suppressi anno MDCLVIII, et *Jesuitarum* adhuc florentis) conditores, videlicet B. Joannes Columbinus et S. Ignatius de Loyola, quos fortuita similium historiarum lectio ad imitationem excitavit, et alte cordibus impressa Sanctorum exempla ad eximiam vitae sanctitatem perduxerunt. Inclyti Ignatii nos Vita Surianam hujus mensis seriem pulchre augendo conclusimus; admirandi Joannis elogio eleganter ex Fastis Senensibus ab antiqua *Intronatorum* item Senensi academia litteraria exarato Illustrationem Martyrologii Quintilis datur absolvere.

Clarum dicerem Joannem, quod sanguis illustrium majorum serie deductus in ejus ortum (a) confluerit; nisi vero alicui splendoris minime indigus, non animi modo luminibus, sed mira vultus luce adeo radiasset,

(a) Natalis dies ac mensis quinimmo et annus incertus est; de pueritia pariter ac adolescentia haec nihil ab antiquitate accepimus. Conati nonnulli sunt Columbino sanguinis nobilitatem asserere; sed probabilius mercaturam non humilis quidem nec mediocri generis exercuit, qua tunc temporis cives propius ad nobiliores et ditiores accedebant, et ad reipublicae munia et honores assumebantur.

ut Senis domestico in cubiculo, et Aretii in publico peregrinantium hospitio, noctem diei invidendam reddiderit. At vide sis unde homo terrenarum affectionum caligine diu involutus, tantum repente coelestis fulgoris hauserit. Indignanti aliquando Joanni, quod solito serius domesticum prandium apparasset, Blasias uxor, Cerretanorum genere, et propria virtute nobilis femina, librum insignia Sanctorum gesta continentem ad pie fallendum tempus obtulerat. Illum Columbinus, alia quam pietatis lucra animo revolvens, cum in terram primo irae impetu projecisset, acrius uxori succensens; mox tumultuario illo aestu defervente, humo reverenter sustulit; sacri quippe voluminis despectus graviori quodam angore mentem sollicitare jam coeperat. Cumque sublatum humo codicem coepisset evolvere, divino consilio factum est ut in historiam Mariae Aegyptiacae incideret, cujus celebre inter laudatas a longa poenitentia feminas nomen est. Et ecce in illius noxis sua Columbinus piacula sensim erubescere, seipsum ad illius lacrymas lacrymabilem cernere; et ubi ex annis supra quadraginta illam eluisse luctibus inter feras quidquid inter homines peccaverat serio percepit, ipse quoque melior jam vere columba amarius gemere, seque non tam extra urbes quam extra mundum per religiosam vivendi normam ad dies noctesque fletibus jungendas accendere. Stimulis itaque longe alterius famis, terrena omnia nauseantibus, actus Joannes, sui odium Deique amorem avidissime coepit appetere.

Hinc ubi irrevocabili voto se ad omnes carnis illecebras evitandas obstrinxit, vestium vilitate, totiusque corporis squallore urbanas munditias ornatumque, cujus antea studiosior fuerat, egregie vindicavit. Severissimis insuper jejuniis, statis precationibus somnium saepius interpellantibus, inflictis acerbius flagris, aliis-

que corporis afflictationibus animum viresque impendebat; assidua interrim Deo in suis egentibus aegrisque peramanter praestans obsequia, adeo ut uxor, quae tamen ipsa illum olim provocaverat ad pietatem, eandem quasi nimiam modo pertaesa, non dubitaret ex vulgari dicto subinde repetere, pluviam se cupisse, non diluviem. Sed auream diluviem et pretiosam tempestatem plane imprudens criminabatur. Certe, imprudentiae se se ipsa damnare non potuit, ubi sub specie elephantiaci mendiculi quem e principis templi foribus pro quibus jacebat, succulante Joanne, domum ut refoveretur asportatum exhorruerat, latere Christum, aut aliquem e coelitibus deprehendit suavissimo ex odore, quo ille e strato statim avolans perfusum cubiculum reliquit. At Joannes labris diviniore etiam suavitate affectis, quam per mille oscula e carnibus aegri, medico suo egregie salutaris, libaverat, Christum ex eo tempore unice in ore, privatis publicisque sermonibus, habuit. Jesu praeconia per confertas populo vias, adlectis sociis, qui ab auspicatissimo nomine *Jesuati* meruerunt audire.

Et illum quidem dicere solitum ferunt, se perpetuam vivendo mortem ducere, quod Christum passim non resonarent hominum laudes, cordis reparatorem suum amantissimum minime redamantis, gelidum frigus linguae torpore per silentium accusante. Quin ut optati nominis oblivionem calamo quoque quoad posset expungeret, centum in epistolis, quae superfuerunt, licet perquam brevibus fere omnibus, millies et quadringenties Christi nomen expressit. Ausus est, opinor, feliciter aemulari inclytum ac percelebrem magni Pauli amorem, salutare nomen suis in epistolis saepissime ingeminantem, ut videlicet praedulcem vocem, quae licet assidue repetita, non tamen poterat in labris nascendo non emori,

aeternaret in chartis. Atque hac ratione Joannes exhalabat utcumque, quem pectoris angustiis continere non poterat, divini aestus ardorem, ipso sensuum experimento adeo praefervidum, ut nonnumquam amicus ab illo exostulans qui posset summa hyeme pene nudus frigoris impetum sustinere, ubi manum ita jubentis Columbini pectori admovit, flammantem vim diutius ibi ferre nequiverit. Tantos intra se ignes cohibens Viri castissimi niveum pectus, dixeris spirantem Aetnam, nisi flammis illa infernis, hoc coelestibus aestuaret.

Caeterum, amantium more Joannes Amori suo per adversa probare se debuit; et probavit strenue, dum, ne populum ultra commoveret ad novi generis vitam, urbe, patria, agroque exterminari constanti animo sustinuit; ac postmodum moderatissime tulit apud summum sacrorum Antistitem Urbanum, ejus nominis Quintum, suae suorumque innocentiae detrahi, quasi sub falsae pietatis specie haereticam revera pravitatem occultarent. Verum et sagax prudentia graviorum ex Purpuratis, et ipsa Pontificis mens coelitus illustrata, eorum vitae integritatem non absolvit modo, sed insolitis etiam laudibus honestavit, patrocinantibus praesertim mirum in modum ipsis infantibus, qui parentes suas ut Jesuatis benefacerent monuerunt..... Eorum vero qui tam egregium civem Senis proscripserant, errorem statim ab illius discessu coelum per diros turbines ingeminataque fulmina, morbosque varios immissos tam valide corripuit ut per publicos legatos a Joanne veniam simul ac reditum submissee civitas universa poposcerit. At longe frequentius benignitatis quam fulminum luce admirabilis Columbini apud Deum potentia coruscavit. Gravi namque valetudine laborantes vel sui contactu pallioli vel herbis, quas terra mirae charitatis

afflatu, ad insolitam beneficentiam provocata, repente dedit, pristinae sanitati saepe restituit. Potuit quoque, ut integrae noctis decursu ardens lucerna nihil plane alimenti absumeret, efficere; et verissime oleum operamque non perdidit; quippe prodigio, luce ipsa quam fovebat, clariori, consobrinam suam Catharinam ad severioris vitae rationem, qua diutius suadere institerat, tandem permovit...

His aliisque miris illustris Columbinus, expleto duodennio vitae sanctissimis exemplis actae, et Dei amori animarumque saluti continenter impensae, dum Senas Viterbio repetit, meliorem in patriam est avocatus, anno a partu Virginis MCCCXLVII, postquam sacerdoti suprema in ipsum pietatis munera obeunti procul ab arbitris multa praedixit, et inter charos filiorum amplexus effusis tenerius lacrymis, inundantis coelestis laetitiae fluenta confudit. Sepultus est ut ipse decreverat, apud sacras Virgines Coenobii SS. Abundii et Abundantii extra Senensis urbis moenia. Tumulati vero tam nobili loco sacri cadaveris venerationem auxit diuturna omni prorsus labis expers integritas; donec imminente aliquando hostili exercitu, cum sanctimoniales intra urbem se recipere cogerentur, immisso (casu an astu incertum) in sancti sepulcrum pluvio stillicidio, sacri illi artas tabo cessere, si pedem excipias qui hodieum intaminatus ostenditur. Joannem Columbinum Pius Pp. II solemniter catalogo Sanctorum inscripisset, nisi mors brevi secuta bonam hujus Pontificis voluntatem impedivisset. Ejus hic Pontifex sacrum tumulum anno MCCCCLXIV veneratus est, sicque perillustrem beato Confessori praestitum a populo cultum sanctione donavit. Gregorius XIII illum in Martyrologio Rom. describendum censuit; Paulus vero V Officium et Missam de B. Joanne Columbino Ecclesiae Senensi indulsit.

Ex multis quae de B. Servi Dei alloquiis ad suos et epistolis ad diversos vel italice vel latine tradiderunt Feus *Belcari*, Jos. *Bonafede* et e Soc. J. P. Rossius, operae pretium duximus pauca huc subdere, mira non minus prudentiâ quam aurea simplicitate ab eo prolata vel scripta, et copiose a Bollandistis collecta; scilicet, ad specimen:

Quibus sit legibus sodalium suorum Congregatio regenda: — « Majores qui in vobis sunt reprehendere opportune minores ne negligant, et paterno cum affectu ipsos corrigant; minores vero benigne patienterque monita accipiant, et poenas si quando infligantur sustineant, imo vicem amoris ac reverentiae infligentibus rependant, ac pro ipsis Deum orare impense studeant. Ita cuncti sancti eritis et sapientes et mites, et dies cum magna laetitia ducetis. Dominus pars haereditatis vestrae sit, ut et vos in suam partem computet Deus. Tempus operandi valde breve est, sed meritum operibus debitum est immensum. Et si longius illud esset, praestat vitam virtutis hilariter serenam ducere, quam peccati aculeis maestam traducere. Qui majores

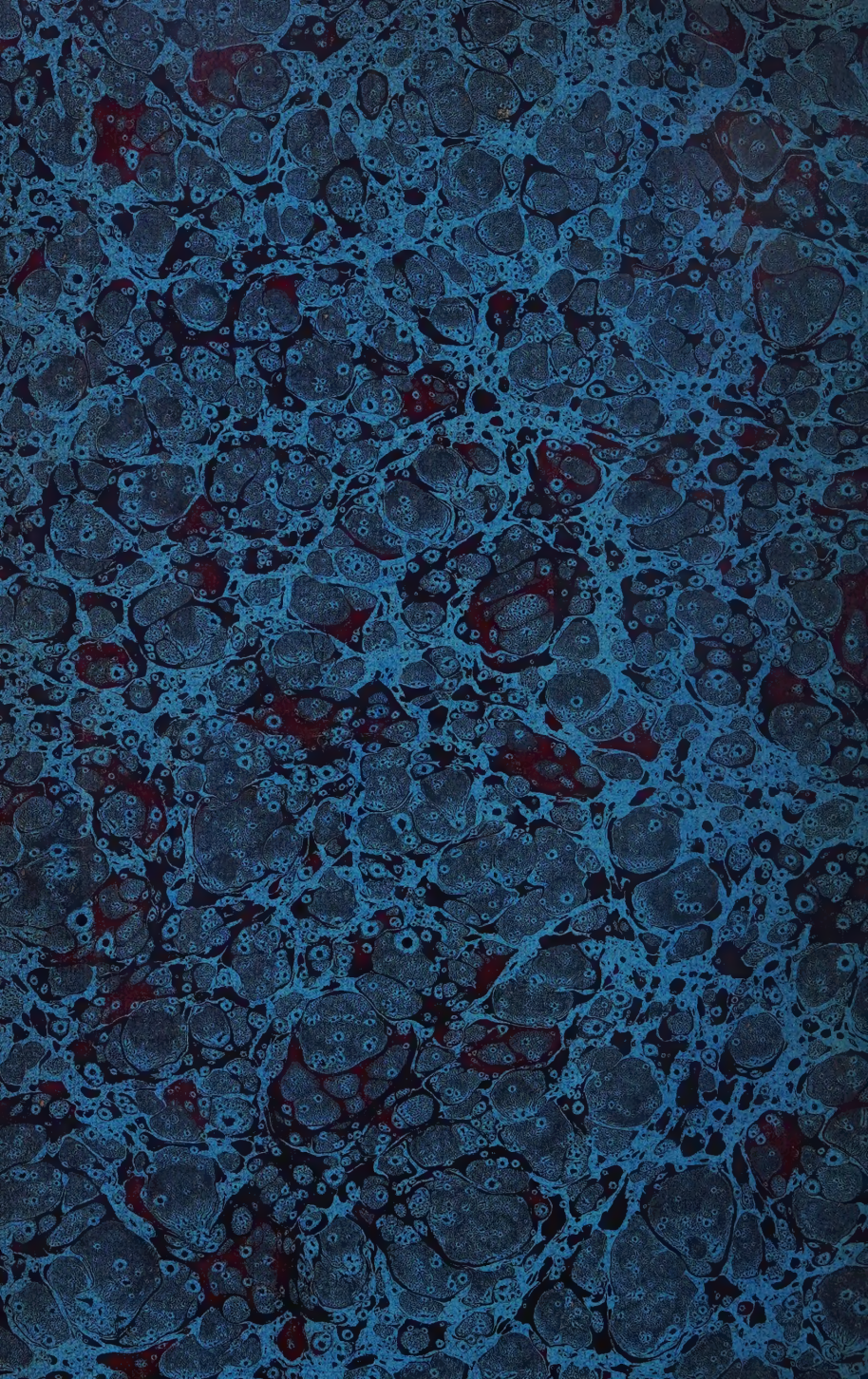
sunt et praesunt aliis, meminerint filiorum spiritualium ac subditorum sibi a Deo commissorum curam gerere. Advertant quanta cum fiducia se suaeque omnia ipsis sponte crediderint; et intelligant sui esse muneris patres agere et veros Dei servos, atque ita illis praeesse imperio ut prosint exemplo. Cogitemus abdicatam ab ipsis voluntatem propriam, atque sponte moderatorum arbitrio submissam; relictos parentes, amicos et quidquid in mundo habebant, Jesu Christi amore, propter quem superiori, vicem ejus gerenti, obtemperant, cui forte in saeculo locum inter famulos non dedissent. Ea propter solliciti de iis esse debent ut de se ipsis et propriis filiis, imo filiis et servis Jesu Christi; memores, rationem se de iis in magno Dei tribunali stricte reddituros. Idcirco, etiam atque etiam rogo ceteris praefectos uti subditos commendatos habeant, studeantque exhibere se illis tamquam patres, pastores, magistros, fratres, doctrinâ ac exemplo, ut divinae gratiae et ipsorum prudentiae charitatisque ope rite gubernentur, ac ad perfectionem et optatum gloriae finem dirigantur. »

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500
All items are subject to recall.

GTU Library

3 2400 00674 0603

4262

922.2

S76

